TÜRKÇE - UYGURCA SÖZLÜK

TÜRKCHE - UYGHURCHE LUGHET

تۈركستان، ئىككى دۇنيانىڭ ئىشىكىدىر
تۈركستان، ئەر تۈركىنىڭ بۆشۈكىدىر
تۈركستاندەك گۈزەل يەردە تۇغۇلۇشى
تۈركىگە تەڭرى ئىنام قىلغان نېسىپىدىر
ماغجان جۇمابای

Türkistan, iki dünya eşiğidir,
Türkistan, yiğit Türkün beşiğidir.
Türkistan gibi güzel yerde doğmuş,
Türk'e, Tanrı'nın verdiği nasibidir.
Magcan Cumabay

TÜRKÇE-UYGURCA SÖZLÜK

TÜRKCHE-UYGHURCHE LUGHET

M.ABDULLA'nin 'TÜRKÇE-UYGURCA SÖZLÜĞÜN" yeni baskısı.

Hazırlayan: M. TYULEMISSOV

ALMATI

2021

تۈركچە - ئۇيغۇرچە لۇغەت

م .ئابدۇللانىڭ تۈركچە - ئۇيغۇرچە لۇغتىدىن يېڭىدىن نەشر قىلىنغان

تەييارلىغۇچى :م .تۆلەمسوۋ

ئالمۇتا

2021

M. Abdulla. Türkçe-Uygurca sözlük. Almatı, «Madi». 2021. — 1522 s.

Hazırlayan: M. Tyulemissov

Bedava e-kitap, parasız yayılır.

İÇİNDEKİLER

A.....1

B.....103

C.....193

Ç.....212

D.....265

E.....347

F.....383

G.....404

Ğ.....437

H.....438

I.....484

İ.....491

J.....554

K.....557

L.....683

M.....706

N.....899

O.....951

Ö.....976

P.....993

R.....1061

S.....1098

Ş.....1232

T.....1264

U.....1390

Ü.....1408

V.....1421

Y.....1446

Z.....1501

TÜRK ALFABESİ

A	**B**	**C**	**Ç**	**D**
E	**F**	**G**	**Ğ**	**H**
I	**İ**	**J**	**K**	**L**
M	**N**	**O**	**Ö**	**P**
R	**S**	**Ş**	**T**	**U**
Ü	**V**	**Y**	**Z**	

KISALTMALAR

alm. – Almanca

anat. – Anatomi

ar. – Arapça

ask. – Askerlik

astr. – Astronomi

bk. – Bakınız

bot. – Botanik

çin. – Çince

dilb. – Dilcilik

din. – Dinî

ed. – Edat

efs. – Efsane

elektr. – Elektrik

far. – Farsça

fels. – Felsefe

folk. – Folklor

fr. – Fransızca

gram. – Gramer

it. – İtalyanca

kim. – Kimya

kit. – Kitabi

küf. – Küfür

mat. – Matematik

mec. – Mecazi

müz. – Müzik

öz. – Özel isim

rus. – Rusca

s. – Sıfat

say. – Sayı

tıp. – Tıp

tar. – Tarihî

tekn. – Teknik

ünl. – Ünlem

z. – Zamir

zool. – Zooloji

A

A A (Türk élipbesining birinchi herpi): *A'dan Z'ye kadar* – A-din Z-gé qeder, yeni bashtin axirgha qeder.

aa bk. ***aah***.

aah yaq, emes.

ab ***is. far.*** su.

aba ***is. ar.*** qélin we qopal yung rext, shu rexttin tikilgen shamalliq kiyim, yupqa pelto: *Abanın kadri yağmurda bilinir* – Abaning qedri yamghurda biliner.

aba ***is.*** ana, apa; acha, hede.

âbâ ***is. ar.*** atilar, dadilar.

abadan ***s. osm.*** awat, memurchiliq, bayashat.

abadî ***is. far.*** abadi (yipektin ishlen'gen Hindistan qeghizi).

abandırmak chöktürmek, yatqurmaq: *Deveyi ancak sahibi abandırır* – Tögini igisi chöktürüdü.

abanmak ölenmek, tayanmaq, éngishmek.

abartma ***is.*** köptürüsh, mubalighe qilish, chongaytish, ashuruwétish, yoghartish.

abartmak köptürmek; mubalighe qilmaq, chongaytiwetmek, ashuruwetmek.

abaşo ***is. it.*** asti, tégi, tekti.

abat ***is. far.*** awat, memurchiliq, bayashatliq, parawatliq.

abat ***is. ar.*** "qul" sözining köplüki.

abataj ***is. far.*** kolimaq, oymaq, kolanghan yer.

abazan 1. shiddetlik jinsiy telep; 2. ach-yalingach, yoqsul.

abazanlık *-ğı* ***is.*** 1. jinsiy telepchiliq; 2. jinsiy telep.

abbâs ***s. ar.*** qopal, yirik, tong, boyni qattiq (adem).

abd ***is. asm.*** qul, bende.

abdal ***is.*** 1. Shimaliy Afghanistandiki bir türk qawmi; 2. Anatoli köchmenliri.

abdal ***is.*** abdal (qedimde derwishlerge bérilgen nam: *Abdalın karnı doyunca gözü pabucundadır* – Abdalning qarni toyghuche közi késhididur (yolda bolur).

abdomen ***is. lat. anat.*** qorsaq.

abdominal ***s. fr.*** qorsaq bilen munasiwetlik, qorsaqqa ait.

abe ***ünl.*** hey: *Abe kardeş buraya bak!* – Hey qérindash, bu yerge baq! .

abeci ***is.*** exmeq, möng, meto, döp: *Buraya bak abeci!* – Bu yerge qarighina, exmeq!.

abes ***s. ar.*** 1. eqilghe sighmas; 2. pitne-pasat, sepsete; 3. kéreksiz, orunsiz, bikar: *Abesle uğraşmak* – Kéreksiz ish bilen aware bolmaq.

abıhayat ***is. far. ar.*** hayat süyi, epsanilerde sözlen'gen su.

abıkevser ***is. far.*** abu kewser (jennettiki kewser deryasining süyi).

abırevan ***is. far.*** aqar su, éqin su.

abıru ***is. far.*** shérép, nomus, abroy, xasiyet, pezilet.

abızülâl ***is. far.*** süzük su, temlik su.

abi ***is. fr.*** ziyaret waqtida kiyidighan resmiy ton.

abi ***is.*** aka, agha.

abide ***is. ar.*** abide (bir adem yaki weqening xatirisini esletmek üchün oyun ornitilghan heykel yaki mimari eser: *Büyükler abidesi* – Ulughlar abidisi; *Özqürlük abidesi* – Hüriyet abidisi.

abidevi ***s. ar.*** 1. abidige oxshighan, abidige ait, abidini eslitidighan, abididek; 2. bek chok, tolimu égiz.

abidin ***is. s.*** ibadet qilghuchilar.

abis ***is. fr.*** abis (900 métrdin artuq déngiz chongqurluqi).

abit ***s. ar.*** choqunghuchi, ibadet qilghuchi.

abla ***is.*** hede, acha, ayla.

ablak ***s. ar.*** 1. yumshaq, yaplaq (yüz); 2. qopal, zor, exmeq kiyapette (yüz).

ablatya ***is.*** ablatya (uzunluqi 150, kengliki 10 ghulach kilidighan bir xil béliq tutidighan tor).

abluka ***it. is.*** munasiwetni üzmek, émbargo: *Emperyalistlerin ablukasi bizi hiç korkutamadı* – Jahangirlarning émbargosi bizni zadila qorqutalmidi.

abolisyonizm ***is. fr.*** abolsionizm (qulluq tüzümini élip tashlash terepdarlirining yoli).

abone ***is. fr.*** abune (gézit we zhurnallarning mushtirisi).

abortif ***s. fr.*** 1. urun bolmighan, yéngi bashlanghan (késel); 2. quramigha yetmigen, baramigha yetmigen; 3. tughdurush dorisi, tughdurush yoli.

abra ***is.*** abra (taraza we jingni tengshesh üchün yénik teripige qoyulghan éghirliq).

abraz ***s.*** qisir, tughmas.

abstre ***fr. s.*** bk. ***soyut***.

abu ***ünl.*** yapir (chöchüsh we qorqush imliqi): *Abu neler oluyormuş!* – Yapir némiler ketkendu!.

abuhava (***far.-ar.***) ***is.*** iqlim sharaitliri, kilimat.

abuk sabuk ***s.*** eqlighe we mentiqighe uyghun bolmighan, oylanmay sözlengen: *Abuk sabuk sözler* – Eqlighe uyghun bolmighan sözler.

abullabut ***s.*** qopal, kélengsiz, angsiz (adem).

abullobut bk. ***abullabut***.

abur cubur ***s.*** 1. aldirap-ténep yéyilgen nersiler; 2. sepsete; 3. qalaymiqan: *Çocuklara abur cubur yedirmekten sakınmalıdır* – Balilargha aldirap-ténep yédürüshtin saqlinish lazim.

abus ***s. ar.*** 1. sörün (adem); 2. türük chiray (chirayini türwalghan).

acaba ***ar. zf.*** ejeba, belli (qiziqish we heyran qélishni bildüridu): *Acaba gelecek mi?* – Ejeba kelgidekmu.

acaibat *-ti* ***is. ar.*** ajayip we heyran qalarliq nersiler.

acaip bk. ***acayip***.

acar ***s. ar.*** 1. mahir, küchlük; 2. ichige patmas, shox; 3. yéngi: *Eskisi olmayanın acarı olmaz* – Konisi yoqtin yéngisi bolmas.

acayip *-bi* ***s. ar.*** ajayip-gharayip, yat: *Acayip hava* – Ajayip hawa.

acayiplik *-ği* ***is.*** gheyrilik, ajayipliq, yatliq: *Bunda bir acayiplik varmı?* – Uningda gheyriylik barmu?.

acelacayip ***s. ar.*** bekmu yat, külkilik.

acele ***is. ar.*** tézlik, chapsanliq, chaqqanliq: *Bu iş biraz acele ister* – Bu ish biraz chaqqanliqni xalaydu; *Acele işe şeytan karışır* – Aldirash ishqa sheytan arilishidu.

acele acele ***z.*** téz-téz, chaqqan-chaqqan.

aceleci ***s.*** 1. aldiraqsan; 2. chaqqan.

acelecilik *-ği* ***is.*** 1. aldiraqsanliq; 2. chaqqanliq.

aceleleştirmek tézletmek.

acelesiz ***s.*** mis-mis, ghem yémes: *Bu acelesiz adamdır* – Bu mis-mis bir adam.

acem ***is. ar.*** 1.ejem.; 2. ilgiridin iranliqlargha bérilgen nam.

acem ***is. ar.*** ejem (türk muzikisida "m" notisigha yéqin pede).

acemce ***is.*** parische.

Acemi ***is. ar.*** 1. ishning yéngi, ehli yéngi ögengüchi: *Acemi bir marangoz* – Yéngi ögenchük yaghachchi; 2. xam, yat: *O zaman ben bu şehrin acemisi idim* – U zaman men bu sheherge yat idim.

Acemi ***is. s.*** 1. iranliq; 2. erebler üchün yat millet; 3. nadanliqtin obdan söz qilalmighan; 4. tilsiz, gacha.

acemileşmek bilim we tejribisi üstide mahirliqni körsitelmeslik.

acemilik *-ği is.* xamliq, tejribisizlik.

Acemistan *is.* Ejemistan (Iranning qedimki atilishi).

acemkürdî *is. ar. far.* türk muzikisida murekkep bir muqam.

acemperest *s.* 1. Edebiyatta Iran teqlidchisi; 2. Edebiyat-sen'ette iranperest.

acenta bk. ***acente***.

acente *it. is.* ish bashqurush orni: *İş bulma acentesi* – Ish tépish orni.

aceze *is. ar.* ajizlar, küchszler, madarsizlar.

acı *is.* 1. achchiq: *Bu kırmızı biber çok acıdır* – Bu qizil laza bek achchiq iken; 2. aghriq: *Diş acısı* – Chish aghriqi; 3. öch, intiqam: *Ulusun acını unutmamalıyız* – Milletning öchini untub qalmasliqimiz kérek.

acı 1. échinishliq; 2. achchiq: *Acı hayat* – Échinishliq turmush.

acık *-ğı is.* 1. aghriq; 2. matem.

acıklanmak matem tutmaq.

acıklı *s.* 1. échinishliq: *Acıklı hikâye* – Échinishliq hékaye; 2. matemlik, musibetlik: *Acıklı anne* – Musibetlik ana.

acıkmak 1. échirqimaq; 2. heweslenmek, telpünmek.

acıktırmak 1. ach qoymaq; 2. ishtihasini qozghimaq.

acılanmak achchiq bolmaq: *Ağzım acılandı* – Aghzim achchiq boldi.

acılaşmak 1. achchiq kirmek: *Biberler kızardıkça acılastı* – Lazilar qizarghanche achchiqlashti; 2. achchiqini keltürmek; 3. bettamlashmaq: *Mehmed'in konusması biraz sonra acılaştı* – Mehemmetning sözi birazdin kéyin bettamlashti.

acılı *s.* achchiq: *Makarnanın biraz acılısını seviyorum* – Ügre ashning achchiqraq bolushini bek yaxshi körimen.

acılı *s.* 1. achchiqi bolghan; 2. matemlik, ghemkin.

acımak 1. qattiq aghrimaq: *Dokunma, kolum acıyor* – Tegme, qolum aghriwatidu; 2. échinmaq, ichi aghrimaq: *Bu félakét zédélére çok acıdım* – Bu epetke uchrighanlargha bek ichim aghridi.

acımaz ***s.*** baghri qattiq, tash yürek.

acındırmak échindurmaq: *Herkesi kendisine acındıracak sözler söyledi* – Her kimni échinduridighan söz qildi.

acınmak échinmaq, köngli yérim bolmaq.

acırgamak échinmaq, merhemet qilmaq.

acıtmak aghritmaq: *Kolumu acıttınız* – Qolumni aghrittingiz.

acibe ajayip nerse, az uchraydighan tangsuq nerse.

acil ***s. ar.*** jiddiy, téz, chapsan.

acilane ***z. ar.*** jiddiylik bilen, tézlik bilen.

acip ***s. ar.*** ajayip, gharayip, yat, bashqiche.

acir ***s. is.*** ijarichi.

aciz *-czi* ***is. ar.*** ajizliq, küchsizlik: *Onu işe alırken aczine dikkat etmediniz mi?* – Uni ishqa alghanda ajizliqigha diqqet qilmidingizmu?.

aciz 1. qoli qis, kembeghel; 2. iqtidarsiz: *Bunu anlatmaktan acizim* – Buni chüshendürüshke ajizmen.

acuk *-ğu* ***is. bot.*** yawa alma (Türkiyede).

acul *-lü* ***s. ar.*** aldiraqsan, ichi küchlük.

acuze ***is. ar.*** qéri momay, set we qiliqsiz xotun.

aç *-cı* ***s.*** 1. ach (qorsiqi): *Aç ne yemez, tok ne demez* – Ach néme yémeydu, toq néme démeydu; 2. kembeghel, yoqsul: *Aç esner, tok geğirir* – Ach esner, toq néme kékirer; 3. achköz.

açalya ***is. yun.*** puraqsiz, emma renggareng gül achidighan ösümlük.

açar ***is.*** 1. achquchi, kilit.; 2. ishtiha achidighan nerse.

açgözlü ***s.*** achközlük, toymas, toymighur.

açı ***is.*** ochuq.

açıcı *s.* 1. achquchi; 2. tamozhna xizmetchisi: *İştah açıcı* – Ishtaha achquchi.

açık *is.* 1. ochuq: *Eti açıkta bırakma, kedi kapar* – Göshni ochuq qoyma, müshük yeydu; 2. yiraq yer: *Demir yolu şehrin açığından gecer* – Poyiz yoli sheherge yiraq yerdin ötidu; 3. déngiz yaqisigha yéqin yer; 4. bosh orun, quruq wezipe: *Açıklara kimse alınmayacak* – Quruq wézipige héchkim qoyulmaydu; 5. hésabatta saldu.

açık *s.* 1. ochuq: *Açık pencere* – Ochuq dérize; 2. tosalghusiz: *Yol açık déğil* – Yol ochuq emes; 3. keng: *Açık meydan* – Ochuq meydan; 4. yalangbash, yalingach: *Başı açık* – Yalangbash; 5. ishni yürgüzüwatqan, ochuq, échiqliq: *Açık fabrika* – Ochuq fabrika (ishni yürgüzüwatqan); 6. chüshinishlik, éniq: *Açık cümle* – Chüshinishlik éniq jümle; 7. ashkara: *Bu adamın her işi açıktır* – Bu ademning herbir ishi ashkara.

açıkça *z.* 1. yoshurmastin, ashkara, chüshinishlik qilip; 2. semimiyet bilen, semimiy türde: *Düşüncenizi açıkça söyleyin* – Pikringizni ochuq sözleng.

açıkçası *z.* ashkarisi, éniqi.

açıkçı *s. is.* hayankesh.

açıkgöz *s. is.* ustat, quw, qirt.

açıklama *is.* axbarat, xitabname: *Görüşmelerden sonra her hangi bir açıklama yapılmadı* – Söhbettin kéyin héchqandaq bir bayanat élan qilinmidu.

açıklamak bildürmek, uqturmaq, chüshendürmek, izah bermek: *Bakan bu konuda açıklamada bulundu* – Ministir bu mesile heqqide izahat berdi.

açıklar *is.* 1. Tanzimat zamanida ishsiz qalghan ofitsérlar; 2. Osman padishahliqi zamanidiki urush paraxoti; 3. xata heriketler.

açıklayıcı *s.* 1. aydinglatquchi, tuluqlighuchi, izah bergüchi, sherfligüchi; 2. bayanatchi.

açıklık *-ğı is.* 1.yiraqliq: *İki arkadaş arasındaki uzun yıllık açıklık sona erdi* – Ikki qérindash otturisidiki uzun yilliq yiraqliq tügidi; 2. meydan: *Çocuklar evin yanındaki açıklıkta oynuyorlar* – Balilar öyning yénidiki meydanda (ochuqchiliqta) oynawatidu; 3. musape, ariliq; 4. sus (reng); 5. échilip qélish: *Göğsü açık kadın* – Köksi échilip qalghan ayal; 6. boshluq.

açıksaçık *s.* opochuq.

açıkta *z.* 1. ochuqta, uzaqta; 2. ishsiz: *Açıkta kaldım* – Ishsiz qaldim.

açıktan *z.* 1. ishlimestin, bikardin; 2. yiraqtin, uzaqtin; 3. ashkara: *Açıktan para kazanmak* – Ishliméy turupla pul tapmaq.

açılış *is.* 1. échilish; 2. xizmetke chüshüsh: *Bir çiçeğin açılışı* – Bir gülning échilishi.

açılmak 1. échilmaq: *Sandık açıldı* – Sanduq échildi; 2. yaxshilanmaq: *İlâç içince açıldı* – Dora ichish bilenla yaxshilandi; 3. uzaqlashmaq: *Gemi epey açıldı* – Paraxot xélila uzaqlashti; 4. erkinleshmek: *Konferansçı gittikçe açıldı* – Doklatchi bara-bara erkinleshti; 5. bashlimaq: *Okullar bu yıl erken açıldı* – Mektepler bu yil baldur oqush bashlidi.

açım *is.* échilish, échilish murasimi, échim: *Dün resim sergisinin açımı yapıldı* – Tünügün resim körgezmisining échilish murasimi ötküzüldi.

açın *is.* 1. ijad, keship; 2. qelem, tüzlimek.

açındırmak tüzlimek.

açınmak tereqqiy qilmaq, rawajlanmaq.

açınsama *is.* bir yerning xususiyetlirini bilish üchün tetqiq qilish.

açış *is.* 1. échilish; 2. kirish, bashlanghuch.

açkı *is.* 1. rendilesh, parilditish, perdazlash; 2. tom sümbe; 3. achquch, kilit.

açkıcı *is.* perdazchi.

açkılamak perdazlimaq, parildatmaq.

açlık *-ğı is.* achliq, acharchiliq: «*Eski Çinde halk açlık içinde geçiniyordu* – Kona Junggoda xelq achliq ichide turmush kéchüretti.

açma *is.* 1. échish; 2. échilghan boz yer; 3. kirish-chiqish yéri; 4. yéngi tüzülgen yer.

açmak 1. achmaq: *Kitabı açmak* – Kitabni achmaq; 2. kéngeymek: *Meydanı achtılar* – Meydanni kéngeytti; 3. yarashmaq: *Bu elbise sizi açtı* – Bu kiyim sizge yarashti; 4. éytmaq: *Bana sırrını açtı* – Manga sirini éytti; 5. yarmaq: *Hastanın karnını açmak* – Aghriqning qorsiqini yarmaq; 6. kermek: *Bacaklarını açmak* – Putini kermek; 7. uchlimaq: *Kalem açmak* – Qelem uchlimaq; 8. qéniqlashturmaq: *Bu boyayı biraz daha açmalı* – Bu boyaqni téximu qéniqlashturush kérek.

açmalık *-ğı is.* sopun qatarliq kir chiqiridighan nerse.

açmaz *is.* 1. tuyuq yol, qiyin wezipe: *Açmaza düşmek* – Tuyuq yolgha kirip qalmaq; 2. hiyle, qesit; 3. kinaye we tene söz.

açmazlık *-ğı is.* 1. qiyin weziyet; 2. aghzi ching, sir saqlash.

açraşmak ajrashmaq, yiraqlashmaq.

açtırmak achturmaq.

ad *is.* 1. at, isim; 2. shöhret, nam.

ad verme at bérish (ilgiri türklerde bir yigtke obdan ish qilghandin kéyin jamaet teripidin at (isim) bériletti we kichik chighidiki éti esli éti bolup atalmaytti).

ada *is.* 1. aral; 2. yol we su otturisidiki quruqluq.

âdâb edebler, yosunlar ("edeb"ning köplüki).

adacık *-ğı is.* kichik aral.

adadiyoz ***s.*** lükchük mijezi, afiy mijez.

adak *-ğı* ***is.*** hediye, ataq, béghishlima: *Bu koyun benim adağımdır* – Bu qoy méning hediyem.

adaklamak ayighi chiqmaq, méngishqa bashlimaq.

adaklı ***s.*** 1. nishani (oghul-qizlar heqqide); 2. mazargha hediye sunghuchi.

adaktil ***s. fr.*** tughma barmaqsiz.

adale ***is. ar.*** muskul.

adalet *-ti* ***is. ar.*** 1. adalet: *Adalet, insan toplumlarının temelidir* – Adalet insanlar jem'iyitining asasidur; 2. edliye orgini: *Suçlular adaletin pençesinden kurtulamazlar* – Jinayetchiler edliyening qolidin qéchip qutulalmaydu.

adaletli ***s. ar.*** adil, adaletlik: *Adaletli bir hüküm* – Adil bir höküm.

adaletsiz ***s.*** adaletsiz: *Adaletsiz karar* – Adaletsiz qarar.

adaletsizlik *-ği* ***is.*** adaletsizlik, heqsizliq: *Bu işte bir adaletsizlik var* – Bu ishta bir heqsizliq bar.

adalı ***s. is.*** aralliq, aral ahalisi.

adalî ***s. ar.*** qabil.

adam ***is. ar.*** 1. adem, insan; 2. er kishi; 3. aliyjanab, kishi; 4. xizmetchi, malay; 5. terbiylik, bilim ehli; 6. yaxshi mijezlik: *Hiç adamı olmadığı için işlerini kendi görüyor* – Xizmetchisi bolmighanliqi üchün ishni özi qiliwatidu.

adamak 1. sediqe, qurbanliq; 2. atimaq, béghishlimaq, tapshurmaq: *Kendini vatana adadım* – Özümni Weten'ge atidim.

adamakıllı ***s. z.*** tuluq, mukemmel, yaxshi, obdan: *Adamakıllı bir ev* – Rasa obdan öy.

adamca ***z.*** 1. ademdek: *Adamca konuş, dinliyelim* – Ademdek söz qil, anglayli; 2. adem jehettin: *Rakiplerimiz adamca bizden üstündür* – Düshmenlirimiz adem jehettin bizdin üstün.

adamcağız *is.* bichare: *Adamcağız daha ne yapsın* – Bichare yene qandaq qilsun.

adamcasına bk. ***adamca***.

adamcıl *s.* ademdin ürkimeydighan, ademge ögengen.

adamlık *-ğı is.* ademgerchilik, insangha layiq hal we halet: *Senin bu yaptığın adamlığa sığar mı?* – Séning bu qilghanliring ademgerchilikke sighamdu?.

adamotu *is.* ademgiyah, rinséng, adem oti, sighun.

adamsız *s.* 1. yardemsiz; 2. ersiz, éri yoq, tul.

adanmak atanmaq.

adap *-bı is. ar.* 1. edebler ("edeb" ning köplüki); 2. qaide, yosun, yol.

adaptasyon *is. fr.* adaptasyon (gheyriy bir tilda yézilghan edebiy eserning yerlik usulgha uyghun özgetip terjime qilish).

adaş *is.* isimliri oxshash bolghanlarning herbiri, atdash.

âdat *is. ar.* adetler ("adet"ning köplüki).

adatmak béghishlatmaq.

adavet *is. ar.* adawet.

aday *is.* namzat.

adaylık *-ğı is.* namzatliq.

addetmek hésablimaq, tonumaq: *Sizi yabancı addetmiyeceğiz* – Sizni chet ellik dep tonumaymiz.

addolunmak *nsz ar.* hésablanmaq, tonulmaq: *Geç kalan gelmemiş addolunur* – Kech qalghan kedmigen dep tonulidu.

adedi *s. ar.* san, edet, dane: *Adedi çoktur* – Sani köp.

adem *is. ar.* yoqluq, bulushsizliq: *Ademi iktidar* – Iqtidarsizliq.

âdem oğlu *is.* insanlar, insan balisi.

âdemiyet *is. ar.* insanliq, insanliq hali.

adermi *is. fr.* qépi yoqluq, téshi yoqluq.

adet *-di is. ar.* san, dane: *On adet kalem* – On dane qelem.

âdet ***is. ar.*** 1. adet, örp-adet, mijez: *Çok konuşmak onun âdetidir* – Köp sözlesh uning aditi; 2. qaide-yosun: *Memleketin âdetlerine saygı gösterilmelidir* – Yurtning qaide-yosunlirigha hürmet qilish; 3. heyz, adet körmek: *Âdet görmek* – Adet körmek.

âdeta ***z. ar.*** adettikidek: *Âdeta karnım acıktı* – Adettikidekla qarnim achti.

adım ***is.*** qedem, chamdan: *Adım atmak* – Qedem tashlimaq; *Bir adım iléri, iki adım géri* – Bir qedem algha, ikki qedem arqigha.

adımlamak 1. qedemlimek, chamdimaq; 2. meqsetsiz yürmek, meqsetsiz aylanmaq.

adil ***s. ar.*** adalet, xalisliq.

adil 1. adil, xalis; 2. adaletlik, heqqaniy.

âdilâne ***z. ar. far.*** adil, adaletke uyghun, adilane: *Mahkemenin kararı âdilânedir* – Mehkimining qarari adildur.

âdilik *-ği* ***is.*** addiyliq.

âdillik *-ği* ***is.*** bk. ***adalet***.

aditon ***is.*** aditon (Rim ibadetxaniliridiki mexsum hujra).

adî ***s. ar.*** 1. addiy; 2. addiyliq.

adlandırmak at bermek, atimaq: *Beni kahraman adlandırdı* – Méni qehriman atidi.

adlanmak atanmaq, isim bérilmek, at qoyulmaq: *Ben örnek adlandım* – Men nemunichi ataldim.

adlı ***s.*** 1. isimlik, atliq; 2. meshhur, tonulghan, ataqliq: *Ahmet adlı bir genç sizi aradı* – Ehmet isimlik biri keldi.

adliye ***is. ar.*** edliye, sot orgini.

adliyeci ***is. ar.*** sotchi.

adlî ***s. ar.*** edliyege ait.

administratör ***is. fr.*** rehber, bashliq, yolbashchi.

adres ***is. fr.*** adrés, turalghu: *Mektup adresleri, açık yazılmalı* – Xetning adrési ochuq yézilishi lazim.

adresgraf *is. fr.* adrésgraq (adrés bésish mashinisi).
adsız *s.* 1. atsiz, isimsiz, ismi yoq; 2. tonulmighan, meshhur bolmighan, nami chiqmighan.
adsız parmak *-ğı is.* (üzük salidighan) barmaq.
adu *is. ar.* düshmen.
aerodrom *is. fr.* ayrodrom, ayropilan istansisi.
aeroterapi *is. fr.* tok we hawa bilen dawalinish.
af *-ffı is. ar.* 1. kechürüm, epu: *Rahatsızdım, gelemedim, affımı dilerim* – Mijezim yoq bolghach kélelmidim, kechürüm soraymen; 2. xizmitidin boshitish: *Bakan sizi mémuriyetinizden affediyor* – Ministir sizni wezipingizdin boshitidu.
afacan *s. far.* 1. shox, omaq (bala); 2. eqilliq, dana.
afacanlık *-ğı s.* shoxluq.
afakan *is. ar.* yürek soqosh, dem siqilish, ichi pushush.
afakî *s. ar.* 1. menisiz, quruq (söz); 2. ghurursiz.
afallamak bk. ***afallaşmak***.
afallaşmak heyran bolmaq, chöchümek, hoduqmaq.
afallaştırmak heyran qaldurmaq, chöchütmek, hoduqturmaq.
afara *is.* char (danliq ziraetning).
âfat *is. ar.* apetler ("apet" ning köplüki).
aferin *far.* 1. apirin; 2. teqdirname (oqughuchilar bérilgen).
aferist *is. fr.* hayankesh.
afet *is. ar.* 1. bala, apet, qaza; 2. bek güzel ayal yaki qiz.
afet dide *s. ar.* apetke yoluqqan, apet körgen.
afetzade *s. ar. far.* apetke, bala qazagha uchrighan, apet zede.
aff eylemek bk. ***affetmek***.
affedersiniz 1. kechürgeysiz, epu qilghaysiz; 2. ruxset qiling: *Affedersiniz sizé bir şey soruya cağım* – Ruxset qilsingiz, sizdin bir nerse sorimaqchimen.

affetmek kechürmek, epu qilmaq.

affetmez *s.* 1. kechürmes, epu qilmas; 2. merhemetsiz: *Babası oğlanının büyük kusurunu affetmez* – Atisi oghlining chong kemchilikini kechürmeydu.

affoziyon *is. fr.* késelni soghuq yaki issiq su bilen dawalash usuli **Afgan** *öz.is.* 1. Afghan, afghan milliti; 2. afghanche.

afi *is. yun.* 1. afiy; 2. jaka.

afif *s. ar.* ippetlik, nomusluq.

afifâne *s. ar. far.* pak-pakiz, sapliq bilen.

afinite *fr. is.* munasiwet, dair, ait.

afiş *is. fr.* 1. plakat, lozunka; 2. resimlik élan.

afişe etmek 1. oyunda chindimasqa chiqarmaq; 2. abroyining chüshüp kétishige qarimasliq.

afişe olmak pash bolmaq, ashkara bolmaq.

afitap *-bı is. far.* 1. aptap; 2. bek güzel, nurluq yüz.

afiyet *is. ar.* salametlik, ésenlik, saqliq: *Afiyet olsun* – Salametlik bolsun (tamaq yéwatqanlar üchün yaki tamaq waqtida éytilidighan nazaket sözi).

aforozlamak qoghlimaq, heydimek: *Herifi yerinden aforuzlamışlar* – Bu ademni ornidin qoghlaptu **Afrika** *is.* Afriqa.

afrodisyak *s. fr.* jinsiy ishtiyaqini qozghaydighan, jinsy hewisini ashuridighan.

afsun *is. far.* séhir, tilsim, azayim, arwaq, epsun.

afsuncu *is.* séhirchi, epsunchi, arawaqchi.

afsunlamak epsun oqumaq.

aftos *is. yun.* dost, adash, ashna.

aftos piyos *is. yun.* ehmiyetsiz, qimmetsiz.

afyon *is. yun.* epyun: *Afyon Savaşı* – Epyun urushi.

afyoncu bk. ***afyonkeş***.

afyonkeş *is. far.* epyunkesh, epyun chekküchi.

afyonlu *s.* 1. terkibide epyun bolghan.; 2. epyun yutqan (biri); 3. epyun chékip mest bolghan, hoshini yoqatqan.

agâh *is. far.* agah.

agalya *is. yun.* asta, pes, awazsiz.

agaz *is. far.* bashlash.

agaz etmek bashlimaq.

aglossi *is. fr.* 1. tughma gacha; 2. sözliyelmeslik.

agon *is. fr.* agon (tenheriketchiler we edebiyat-senetchiler arisida bolidighan musabiqe).

agronom *is. fr.* agronom (yéza igilik mutexesisi).

agronometri *is. fr.* agronométr (yerning küchini ölchesh bilimi).

agronomi *is. fr.* agronomiye (yéza igilik ilmi).

agucuk *-ğu is.* süt émidighan bala.

aguş *is. far.* quchaq.

ağ *is.* 1. tor: *Balık ağı* – Béliq tori; 2. agh (ishtan éghi); 3. tozaq: *Ağa düşmek* – Tozaqqa chüshmek.

ağa *is.* 1.agha; 2. aka, tagha, chong aka; 3. bay: *Ağa evde mi?* – Agha öydimu?.

ağa baba *is.* dada, chong ata.

ağabey *is.* aka, tagha.

ağabeylik *-ği is.* akaliq, taghiliq: *Doğrusu, o bana ağabeylik etti* – Toghrisini désem, u manga akiliq qildi.

ağaç *-cı is.* 1. derex; 2. yaghach; 3. toqmaq, tayaq, tirek; 4. yaghachtin ishlen'gen: *Ağacın altında oturmak* – Derexning astida olturmaq.

ağaççık *-ğı is.* gholluq, ösümlük.

ağaççil *s. zool.* derex we ösümlüklerde yashaydighan (haywan).

ağaçkakan *is. zool.* yaghach qurtlirini yep yashaydighan qush.

ağaçlamak 1. derex tikmek, orman berpa qilmaq; 2. kalteklimek, toqmaqlimaq.

ağaçlandırmak derexlik halgha keltürmek, ormanzarliq qilmaq, bagh-waran qilmaq: *Bir bahçeyi ağaçlandırmak* – Baghchyaini méwe derixi bilen toshquzmaq.

ağaçlı *s.* derexlik, derexzarliq.

ağaçlık *-ğı is.* 1. derexlik yer, ormanliq, ormanzarliq; 2. derex bilen qaplanghan, derex we yaghach qoyulghan: *Ağaçlık bir yer* – Derexlik yer.

ağaçsı *s.* 1. derexqe dair, derex tipidin, derex oxshighan; 2. derextin bolghan.

ağaçsıl *s.* bk. ***ağaçsı***.

ağaçsılanma *is.* derexsizlinish, derex tikmeslik.

ağalanmak özini chong tutmaq, yoghanchiliq qilmaq, meghrurluq qilmaq, meghrurlanmaq, tekebburlashmaq.

ağalık *-ğı is.* 1. séxiylik, merdlik; 2. tejribilik, péshqedemlik, salmaqliq.

ağalmata *is.* ilgiri Türkiyide bezi heykellerge bérilgen nam.

ağan *is.* 1. aqma yultuz; 2. asmangha chiqish, hawagha kötürülüsh.

ağaran *s.* aqiriwatqan, aqarghan.

ağarık *s.* aqamtul, boz, aqamshul.

ağarma *is.* 1. aqirish; 2. tang étish.

ağarmak 1. aqarmaq; 2. tang atmaq, aydinglashmaq; 3. chong bolmaq, qérimaq; 4. renggi öchmek.

ağartmak 1. aqartmaq; 2. parqiratmaq; 3. pakizlimek, tazilimaq; 4. renggini achmaq.

ağda *is. ar.* melhem, qiyam, qoyuq.

ağdalaşmak qiyamlashmaq, qoyuqlashmaq: *Ş eker ağdalaştı* – Shéker qiyam boldi.

ağdalı *s.* 1. qiyam bolghan, qoyuqlashqan, melhem bolghan; 2. ochuq bolmighan, oqumsiz, tutuq: *Mehmet ağdalı konuşuyor* – Mehemmet tutuq sözleydu.
ağdani *is.* kanwa we ilme qilip ishlengen bir xil aq yipek rext.
ağdırmak 1. qoyuqlashturmaq; 2. qiysatmaq, bir teripi pes, bir teripi égiz bolmaq; 3. bir teripi bésilip ketmek, bir teripi éghirlashmaq.
ağı *is.* ogha, zeher.
ağıl *is.* 1. éghil, qotan; 2. ay we bezi yultuzlarning etrapidiki yoruqluq chembiri.
ağılamak 1. zeherlimek; 2. köktat we méwe derexlirige dora sepmek; 3. aldimaq, gollimaq, yaman yolgha bashlimaq.
ağılanmak zeherlenmek.
ağılı *s.* zeherlik, zeher qoshulghan.
ağıllamak éghilgha solimaq, qotangha solimaq.
ağım *is.* putning yüzi.
ağımlı *s.* üsti bekrek égiz bolghan.
ağınmak éghinmaq.
ağır *s.* 1. éghir: *Taş ağır bir maddedir* – Tash éghir maddidur; 2. qimmetlik, qedirlik: *Ağır hediyeler* – Qimmetlik hediyiler; 3. yoghan, zor, chong: *Ağır tank* – Chong tanka; 4. asta: *İş ağır yürüyor* – Ish asta kétiwatidu; 5. müshkül, xewplik, qiyin: *Ağır iş* – Qiyin ish.
ağır ağır asta-asta: *At ağır ağır gidiyor* – At asta-asta méngiwatidu.
ağır başlı *s.* salmaq, éghir bésiq.
ağır başlılık *-ğı is.* 1. salmaqliq, éghir bésiqliq; 2. birining yaki bir nersining éghirliqi we toghriliqigha ishinidighanliq.
ağırca *z.* 1. éghirraq; 2. éghirlashmaq, yamanlashmaq (aghriq).
ağırlamak qizghin qarshi almaq: *Konuğu ağırlamak* – Méhmanni qizghin qarshi almaq.

ağırlanmak 1. qizghin qarshi élinmaq; 2. éghir bésiqliq qilmaq.

ağırlaşmak 1. éghirlashmaq: *Hasta ağırlaştı* – Aghriq (késel) éghirlashti; *Kömür ıslanınca ağırlaşır* – Kömür nem bolghanche éghirlishidu; 2. éghir-bésiq bolmaq: *Bu genç gittikçe ağırlaşiyor* – Bu yash barghanséri éghir-bésiq bolup kétiwatidu; 3. buzulushqa bashlimaq: *Süt ağırlaşmaya başladı* – Süt buzulushqa bashlidi; 4. astilashmaq: *Ayaklarım gitgide ağırlaşıyor* – Ayighim barghanche astilap kétiwatidu; 5. tughuti yéqinlashmaq: *Hadiçe ağırlaştı, doğum evine kaldırılmalı* – Xelichining tughut küni yéqinlashti, tughut öyige apirish kérek.

ağırlaştırmak 1. éghirlashturmaq; 2. astilashturmaq: *Son siyasi olaylar piyasayı iyiden iyiye ağırlaştırdı* – Kéyinki siyasiy weqeler bazar bahasining örlishini astilashturdi.

ağırlık *-ğı is.* 1. éghirliq, éghirchiliq: *Taşın ağırlığı* – Tashning éghirliqi; *Bütün ailenin ağırlığı omuzumdadır* – Pütün ailining éghirliqi üstümde; 2. astiliq: *Bir kaplumbağı yürüyüşü ağırlığıyla yol aliyor* – Tashpaqidek asta méngiwatidu; 3. mesuliyet: *Bu işin ağırlığını tek başına yüklenmiş bulunmaktayım* – Bu ishning mesuliyitini yalghuz üstümge éliwatimen; 4. ümidsizlik; 5. turghunluq, yumshaqliq; 6. siqilish, ichi pushush.

ağış *is.* 1. hor chiqish; 2. chiqish. yuqirilash, örlesh.

ağıt *-dı is.* 1. mersiye; 2. yighlash.

ağıtlama *is.* birining ölümini xatirilesh üchün ötküzgen söhbet.

ağıtlamak mersiye oqumaq.

ağız *-ğzı is.* 1. éghiz: *Ağızdan çıkanı kulağı işitmez* – Éghizdin chiqqanni quliqi anglimaydu; *Ağzına baka kalmak* – Aghzigha qarap qalmaq; *Ağzına bakmak* – Aghzigha qarimaq; *Ağzı kulaklarına varmak* – Aghzi quliqigha yetmek; *Ağzından*

süt kokmak – Aghzidin süt burap turmaq; *Ağzından girip burnundan çıkmak* – Aghzidin kirip burnidin chiqmaq; *Ağzını açıp gözünü yummak* – Aghzi échilip közi yumulmaq; *Ağzından bal akmak* – Aghzidin hesel tammaq; *Ağzı gevşek* – Aghzi bosh, sir saqliyalmaydighan; 2. quduq we yol aghzi: *Yol ağzında* – Yol aghzida; 3. qétim, nöwet: *İlk ağızda paranın yarısını ödedi* – Birinchi qétimla pulning yérimni tölidu; 4. oghuz süti; 5. bis (pichaqning): *Tehlikenin ağzında* – Tehlikining aghzida.

ağız bowaqlarning tunji sözi.

ağızlamak 1. herqandaq nersini ornigha jaylashturmaq; 2. bir mesile heqqide yolyuruq we telimat bermek; 3. bashlanghan ishni tamamlimaq.

ağızlaşma ***is.*** 1. ikki güenzining (neychining) uchining bir-birige ötüshi; 2. ikki qan tumurning bir-birige ulishishi.

ağızlaşmak (qan tomuri) bir-birige ötküzülmek.

ağızlatmak bülep ötkürleshtürmek, ittik qilmaq (pichaqining).

ağızlık *-ğı* ***is.*** 1. mushtek (züyre); 2. püwlep chélinidighan sazlarning éghizgha élindighan teripi; 3. téléfonning éghiz qismi; 4. chilimning éghizgha élindighan teripi; 5. yügen.

ağızsız ***s.*** yawash, mulayim, az sözleydighan.

ağlamak 1. yighilmaq; 2. shikayet qilmaq, derd tökmek; 3. qattiq telep qilmaq: *Ağlamayan çocuğa meme vermezler* – Yighlimighan baligha emchek salmas (sélinmaydu).

ağlamaklı ***s. z.*** yighlamsirimaq, yighlighudek: *Bunu görünce ağlamaklı oldu* – Buni körüp yighlighudek boldi.

ağlamalı ***s.*** yighlangghu.

ağlamış ***s.*** ghemkin.

ağlamsık ***s.*** yalghan yighlighan.

ağlaşmak 1. yighlashmaq; 2. shikayet qilishmaq, derd töküshmek.

ağlatmak yighlatmaq.
ağlayış ***is.*** 1. yighlash shekli; 2. shikayet qilish, derd töküsh.
ağlı ***s.*** éghi uzun, éghi bar, aghliq.
ağmak 1. hawagha uchmaq, asmangha kötürülmek; 2. sanggilimaq, égilmek.
ağnak *-ğı* ***is.*** éghinaydighan yer.
ağnamak éghinimaq.
ağrı ***is.*** aghriq: *Baş ağrısı* – Bash aghriqi.
ağrık *-ğı* ***is.*** bk. ***ağrı***.
ağrıklı ***s.*** 1. aghriq; 2. aghriqchan: *Ağrıklı göz* – Aghriq köz.
ağrılı ***s.*** 1. aghrighan, aghriwatqan; 2. aghriqi bolghan.
ağrımak aghrimaq: *Baş ağrımak* – Bash aghrimaq.
ağrısız ***s.*** aghriqi bolmighan, derdsiz: *Azıcık aşım, ağrısız başım* – Aghzina éshim, derdsiz béshim.
ağrıtmak aghritmaq: *Bu koku başımı ağrıttı* – Bu puraq béshimni aghritti.
ağsı ***s.*** torsiman, torgha ait, tordek örülgen.
ağustos ***is. lat.*** awghust, 8 ay.
ah ***ünl.*** 1. ah: *Ah, ben ne éttim!* – Ah, men néme qildim?; 2. injiqlimaq: *Ah çekti* – Injiqlap ketti.
aha mana: *Bizim köy aha şu tepenin ardındadır* – Bizning yéza mana shu dönglükning arqisida.
ahalı ***is.*** ahale: *Kaşkar ahalisi* – Qeshqer ahalisi.
ahar ***s. far.*** bashqa, bashqisi: *Bu işi vakti ahara bırakalım* – Bu ishni bashqa waqitqa qaldurayli.
ahbap ***is.*** 1. sirdash dost, jan dost; 2. tonush-bilish.
ahbapça ***z.*** semimiy türde, tekellupsiz: *Gel senle ahbapça konusalım* – Kelgina, sen bilen semimiy türde sözlisheyli.
ahbaplık *-ğı* ***is.*** yoldashliq, buraderlik, yéqinliq: *Kısa zamanda ahbaplık arttı* – Yéqin bir zamandila yoldashliq köpeydi.
ahbar ***is.*** er qérindash.

ahçılık *-ğı is.* ashpezlik.
ahd *is. ar.* 1. wede; 2. qesem.
ahdetmek 1. qesem qilmaq; 2. wede qilmaq.
Ahdiatik *is. ar.* Eysadin awwalqi muqeddes kitablar
Ahdicedit *-di is. ar.* Eysaning kitabi (Injil).
ahdî *is. ar.* shertnamige, toxtamnamige we ehdinamige asasen qilinghan.
ahen *is. far.* tömür.
ahenk *-ği is. far.* 1. yéqinliq, maslishish; 2. ahang.
ahenkleştiren maslashqan, yéqinlashqan.
ahenkleştirmek mashlashturmaq, yéqinlashturmaq.
ahenkli *s.* bir-birige mas, uyghunluq, yéqinliq, ahangliq.
ahenksiz *s.* uyghunsiz, bir-birige maslashmighan, ahangsiz.
aheste *s. far.* 1. asta; 2. tiptinch; 3. mulayim, yawash; 4. pes, töwen (awaz); 5. bir muzika parchisining asta chélinishi.
ahfat *-dı is. ar.* newriler, ewlad.
ahı *is. ar.* 1. ahliqlardin bolghan biri; 2. qoli ochuq, séxiy.
ahır *is. far.* éghil, qotan.
ahırlamak éghilda uzun turup ajizlimaq, kötürem bolup qalmaq.
ahilik *-ği is. far.* nesli türktin bolup, bir qanche yüz yli ilgiri anatulida yuqiri bir tereqqiyat körsetken, jemiiyetning tereqqiyatigha hese qoshqan bir qowm.
ahir *s. ar.* axir, nihayet, kéyin.
ahiren *z. ar.* kéyinki waqitlarda, yéqinqi künlerde.
ahiret bk. ***ahret***.
ahiretlik bk. ***ahretlik***.
ahit *-hdi is. ar.* 1. wede, ehde; 2. dewr, zaman: *Ahdim olsun, bu işi yapacağım* – Wedem bolsun, bu ishni qilimen.
ahit *s. ar.* wede qilishqanlarning herbiri.
ahitleşmek wedileshmek, toxtamlashmaq, shertleshmek.
ahitli *s.* wede qilghan, wedilik, öz üstige alghan.

ahitname *ar. is. far.* ehdiname, shertname, wediname.

ahize *is. ar.* éléktr éqimini élip bashqa bir quwwetke aylandurush üchün qollinilidighan eswab.

ahkâm *is. ar.* höküm: *Ahkâm kesmek* – Hökümlerni toxtatmaq.

ahlâf *is. ar.* iz basarlar.

ahlâk *-ğı is. ar.* 1. riaye qilishqa tégishlik qaidiler; 2. bu qaidilerni tetqiq qilidighan bilim; 3. exlaq, xuy mijez, adet: *Bu adamın ahlâkını beğenmiyorum* – Bu ademning mijezini yaqturmaymen.

ahlâkçı *is.* 1. exlaq alimi, exlaq dersi bergüchi; 2. exlaqliq adem, exlaq qaidilirige riaye qilghuchi.

ahlakdışı *s.* exlaq bilen munasiwiti bolmighan, exlaqtin sirt.

ahlâkıyun *is.* exlaq alimliri.

ahlâkiyat *-ti is. ar.* exlaq bilen munasiwiti bolmighan, exlaqtin sirt.

ahlâkî *s. ar.* exlaqiy, exlaqqa ait, exlaq bilen munasiwetlik, exlaqqa uyghun.

ahlâklı *s.* exlaqliq.

ahlâksız *s.* 1. exlaqsiz; 2. nomussiz; 3. xuyi eski, qiliqi set, qiliqsiz, xuysiz.

ahlâksızlık *-ğı is.* exlaqisizliq.

ahlat *is. yun.* 1. yawa amut; 2. qopal adem, yolsiz adem: *Ahlatın biridir* – Qopaldin biri.

ahmak *-ğı s. is. ar.* exmeq, eqilsiz, döt, möng.

ahmaklaşmak exmeqleshmek, dötleshmek, möngleshmek.

ahmaklık *-ğı is.* exmeqliq, dötlük, mönglük, eqilsizliq.

ahmere *s. ar.* qizil.

ahrar *is. ar.* 1. azad bolghanlar, hüriyetke érishkenler; 2. siyasiy partiye.

ahreb *is. ar.* ahreb (rubaining mepuldin bashlinidighan türi).

ahrem ***is. ar.*** ahrem (rubaining az qollinilidighan bir türi).
ahret ***is. ar.*** axiret, axirqi zaman, qiyamet, u dunya.
ahret yolculuğu ölüm.
ahretlik *-ği* ***is.*** 1. igisiz birini béqiwélish.; 2. supa; 3. axiretke ait.
ahşa ***is. ar.*** adem we haywanning qérin, üchey qatarliq ichki ezaliri.
ahşap *-bı* ***ar.*** yaghachtin we taxtaydin yasalghan, taxtayliq öy, yaghach kepe.
ahter ***is. ar.*** yultuz.
ahu ***is. far.*** 1. jeren, kéyik; 2. chirayliq köz; 3. güzel qiz yaki ayal.
ahü vah ***is.*** injiqlap yighlash.
ahval *-li* ***is. ar.*** ehwallar, weziyetler, bolup ötken ishlar: *Dünya ahvalinden haberi yok* – Dunya ehwalliridin xewiri yoq.
ahzar ***s. ar.*** yéshil.
ahzetmek almaq.
ahzisar ***is. ar.*** öch élish, intiqam élish.
aidat ***is. ar.*** 1. kirim, payda, tapawet; 2. yardem pul.
aile ***is. ar.*** 1. aile; 2. asasliq xususyetliri bir bolghan til, haywan we ösümlükler.
ailevî ***s.*** ailiwi, ailige ait.
ait ***s. ar.*** ait, dair, qarashliq, mensup: *Bu kitap bana ait* – Bu kitab manga ait.
ajan ***is. fr.*** 1. xelqarada hoquqluq wekil; 2. jasus, ishpiyon.
ajans ***is. fr.*** 1. türlük ishlarni bashquridighan organ; 2. agéntliq: *Sinhuva Ajansı* —Shinxua agéntliqi.
ajitasyon ***is. fr.*** 1. chayqilish, dawalghush; 2. murekkep, arilash; 3. dem siqilish.
ak ***s.*** 1. aq; 2. pakiz, pak, sap; 3. aq (közdiki): *Bir gözünde ak var* – Bir közüde aq bar.

ak ağa *is.* ilgiri saraylarda xizmet qilidighan aq tenlik xadim.
ak asma *is.* aq gül échilidighan baghchilarni zinnetlesh üchün térilidighan puraqliq gül.
ak başak *-ğı is.* küzgi bughday.
ak bez *is.* aq paxta rext.
ak buğday *is.* küzgi bughday.
akabe *is. ar.* 1. tik, qiya; 2. tehlike, xeter: *Bu akabeyi de atlatırsak, ötesi kolay* – Bu xeterdin ötsekla, bashqisi asan; 3. choqqa: *Dağ akabesi* – Tagh choqqisi.
akabinde *z. ar.* arqisidin, arqidinla, keynidin, keynidinla.
akaç *-cı is.* 1. éqitish, bosi; 2. qanal, ériq, östeng.
akademi *is. fr.* 1. akadémiye; 2. aliy mektep; 3. yalingach sizilghan resim.
akait *-di is.* 1. eqidiler, ishinidighan nersiler; 2. bir dinning qaidilirini toplighan bilim.
akak *-ğı is.* aqaq (su, hawa qatarliqlarning éqip turushigha yaraydighan her xil yol).
akala *is.* kéyinki zamanlarda türkiyide térilishqa bashlighan bir xil kéwez.
akalli eqelliy, eng az, héch bolmisa, héch bolmighanda.
akamet *is. ar.* 1. qisirliq, tughmasliq; 2. ghelibisizlik, netijisizlik.
akan *ar.* éqip turdighan.
akan yıldız *is.* köchme yultuz, aqma yultuz.
akar *is.* ijarige bérilidighan öy, dukan qatarliq köchmes mülük.
akar su *is.* 1. éqin su; 2. ayallar boynigha asidighan almas yaki merwayittin tizilghan bir qatar tiziq.
akar yakıt *is.* néfit, dizél, bénzin qatarliq yéqilghular.
akarca *is.* 1. yuqumluq késel; 2. chiqan; 3. arshang.
akaret *is. ar.* ijarige bérilighan öy, jay qatarliq köchmes mülükler.

akarp *s. yun.* méwisiz, méwisi yoq.
akaryot *s.* méghizi yoq, méwisi yoq.
akasya *is. yun.* akatsiye derixi.
akatalepsi *is. fr.* 1. anglash iqtidarining yktersizliki; 2. qararsizliq.
akatapoz *is. fr.* yutalmasliq, yutushta qiynilish.
akbaba *is.* 1. giye (qush), mada (qush); 2. qéri (adem).
akbaş *is. zool.* yazda qutuplarda, qishta bolsa issiq rayonlarda yashaydighan inchike tumshuqluq ghaz, déngiz ghazi.
akciğer *is.* öpke, aq jiger.
akciğerli *s.* öpkisi bar.
akciğersiz *s.* öpkisi yoq.
akça *is.* aqcha, kümüsh pul.
akça *s.* aquch, aqamtul.
akçe *is.* kümüsh tengge.
akçıl *s.* aquch, öngüp ketken: *Bu perde güneşten akçıl olmuş* – Bu perde aptapta öngüp kétiptu.
akdem *s. ar.* awwal, ilgiri, burun, elmisaqtin béri **Akdeniz** *is.* Aq déngiz.
akdes *s. ar.* muqeddes, eng muqeddes.
âkıben *z.* 1. bir ish yaki bir ehwalning aqiwiti; 2. aqiwitide.
akıbet *is. ar.* aqiwet, netije.
akıcı *is.* 1. aqidighan, suyuqluq; 2. tosalghusiz, rawan, ongay, ongushluq: *Akıcı cümle* – Rawan jümle.
akıcılık *-ğı is.* 1. aqidighan bolush; 2. asanliq, rawanliq, ongayliq, ongushluq, toghriliq.
akıl *-klı is. ar.* 1. eqil, zeka; 2. pikir: *Aklı başına gelmek* – Eqlighe kelmek.
âkıl *-klı s. osm.* eqilliq: *Âkıl isen çocuğunu bilimsel ve teknolojiyle uğraşmağa alıştır* – Eqilliq bolsang, balangni ilim-pen ishliri bilen meshghul bolushqa öget.

âkılane *z. ar.* aqilane, eqilghe muwapiq.
akıllanmak eqlige kelmek, eqlini tapmaq.
akıllanmaz *z.* gep anglimas, bengbash, tüzelmes.
akıllı *s.* 1. eqilliq; 2. toghra chüshengen, chüshinish qabiliyitige ige; 3. salmaqliq, éghir-bésiqliq: *Akıllı adam* – Eqilliq adem.
akılsız *s.* eqilsiz: *Bin akılsızdan bir akıllı yararlıdır* – Ming eqilsizdin bir eqilliq ewzel.
akılsızlık *-ğı is.* eqilsizliq, dötlük, mönglük.
akım *is.* éqim, jeryan, yéngi köz qarash, usul, sistéma, xahish: *Suyun akımı* – Suning éqimi.
akın *is.* 1. tehdit, basturush, tajawuz: *Polis nümayışçılara akın yaptılar* – Saqchi namayishchilarni basturdi; 2. éqin, nurghun nersining arqa-arqidin birlikte heriket qilishi: *Balık akını* – Béliq éqini.
akın akın *z.* top-top: *Halk sokaktan akın akın geçiyor* – Xelq kochidin top - top bolup ötüwatidu.
akıncı *is.* basturup kirgüchi, hujum qilghuchi.
akıntı *is.* 1. nersining éqishi; 2. bedendin aqqan yiring; 3. mayiliq, éghishliq; 4. yamghur süyining éqish yoli: *Suyun akıntısı bir türlü kesilmedi* – Suning éqishi zadi toxtimidi.
akıntılar *is.* déngiz sulirining yer almashturup éqish yoli.
akış 1. éqish: *Suyun akışı* – Suning éqishi; 2. ilgirilesh, dawam qilish: *Hadiselerin akışı* – Hadisilerning dawam qilishi; 3. pikir éqimi: *Bu fikrin içime akışını gün geçtikçe hissediyorum* – Bu pikirning manga qilghan tesirini barghanséri hés qiliwatimen.
akıtma *is.* 1. éqitish; 2. at qatarliq haywanlarning aq qashqisi; 3. altun zenjirlik bulapka; 4. güllük altun bileyzük.
akıtmak 1. éqitmaq; 2. burup-chachmaq, betxejlik qilmaq.

akide ***is. ar.*** 1. eqide, ishench, étiqad; 2. eqilghe asaslanghan prinsip, qanuniy qaidiler bilimi ***is. ar.*** renglik, puraqliq we asan érimeydighan menbesi.

âkif ***s. ar.*** qetiy iradilik, qetiy niyetlik.

akik *-ği* ***is. ar.*** héqiq.

akim ***s. ar.*** 1. qisir, tughmas; 2. netijisi yoq.

akis *-ksi* ***is. ar.*** 1. inkas, eks; 2. réfléks; 3. eksi, tetürsi, ziti.

akit *-kdi* ***is. ar.*** 1. akit, kélishim; 2. öylinish, nikah.

akito etmek tölimek, tölesh hüjjiti bermek.

akkefal ***is.*** sazan béliqining bir türi, göshi temlik birxil béliq.

akkuş ***is.*** aq kepter.

akkuyruk *-ğu* ***is.*** tem kirgüzüsh üchün chaygha arilashturulidighan aq chay.

aklamak 1. aqartmaq; 2. aqlimaq; 3. pakizlimek, tazilimaq.

aklan ***is.*** 1. tagh jirghiliri; 2. bir déngiz yaki bir kölge su éqitidighan jay; 3. tam burjidiki su yoli.

aklan 1. tagh jirghiliri; 2. bir déngiz yaki bir kölge su éqitidighan jay; 3. tam burjidiki su yoli.

aklanmak 1. aqlanmaq; 2. bir dewa yaki bir hésabat éniqlinip aqlanmaq; 3. pakizlenmek, tazilanmaq.

aklen ***z. ar.*** aqilane, eqilche.

aklıevvel 1. tughma eqilliq, dana; 2. tengri.

aklıselim eqli-hoshi jayida.

akliyat *-tı* ***is.*** eqil bilen igilgen bilimler, eqliyet.

akliye ***is. ar.*** 1. eqilghe ait; 2. eqliy késellikler bilimi.

akma ***is.*** 1. éqish; 2. sizish, tamchilash.

akmak 1. aqmaq; 2. tökülmek: *Çuval delikmiş bugday aktı* – Taghar töshük iken, bughday aqti; *Üstünden sular akıyor* – Yuqiridin sular éqiwatidu; 3. téz heriketlenmek: *Baktımki Mehmet geliyor, aktım gittim* – Qarisam Mehemmet kéliwatidu, tézla kettim; 4. arqa-arqidin we top-top kelmek:

Halk sokağa akiyor – Xelq kochigha éqiwatidu; 5. ongay we téz ötmek: *Vakit akıp gidiyor* – Waqit téz ötuwatidu.

akman ***s.*** pakiz, pak, sap.

akordeon ***is. fr.*** akardiyon.

akordiyon bk. ***akordeon***.

akori ***is. fr.*** köz qarichuqi.

akort ***is. fr.*** akkord (muzikida ahangdashliq): *Akort etmek* – Sazlarni tengkesh qilmaq.

akortçu ***is.*** saz tengshigüchi.

akraba ***is. ar.*** uruq-tughqan: *Salçukla akrabayız* – Salchuq bilen uruq-tughqan.

akrabalık *-ğı* ***is.*** uruq-tughqanliq.

akran ***is. ar.*** qurdashlar, tengtüshler, bir dimetlikler.

akranlık *-ğı* ***is.*** qurdashliq, teng tushluq.

akrep *-bi* ***is. ar.*** 1. chayan, sériq éshek; 2. saet yingnisining qisqisi.

akrobasi ***is. fr.*** sérk, janbazliq: *Çin akrobası heyeti Türkiyede sıcak bir şekilde karşılandı* – Junggo sérikchiler (janbazliq) ömiki Türkiyide qizghin qarshi élindi.

akrobat ***is. fr.*** janbaz, sérikchi.

aksa tosalghu, tosqun.

aksa ***s.*** eng uzaq, eng axir.

aksak ***s.*** 1. aqsaq; 2. obdan yürüshmigen; 3. sherq muzikilirida rasa janliq ussul: *Bu işin aksak tarafıdır* – Bu ishning obdan yürüshmigen teripidur.

aksakal ***is.*** aqsaqal, péshqedem, moysipit.

aksaklık *-ğı* ***is.*** 1. aqsaqliq; 2. buzuqluq, yürüshmeslik, uyghunsizliq.

aksam ***is. ar.*** qismlar, parchilar, bölümler.

aksamak 1. aqsimaq; 2. tosalghu uchrimaq, kéyin qalmaq, astilashmaq: *Saferimiz aksadı* – Sepirimiz astilashti.

aksata ***is. ar.*** élish-bérish, élim bérimi.

aksatma *is.* 1. aqsitish; 2. getmeslik, ottura yolda toxtitish.
aksatmak aqsatmaq, yérim yolda toxtatmaq, tosqun bolmaq: *Havanın bozulması ekim işini aksattı* – Hawaning özgirishi térilghu ishlirini aqsitip qoydi.
aksesuar *is. fr.* 1. zapas parche; 2. qoshulghan we artturulghan nerse; 3. kino we tiyatirlar üchün kéreklik nersiler; 4. ayallargha kéreklik kiydighan we taqaydighan nersiler.
aksesuvar bk. ***aksesuar***.
aksesyon *is. fr.* 1. érishish, yétishish, ige bolush; 2. qoshulush.
aksetmek 1. eks etmek: *Sesler ta uzakara dek aksediyor* – Awazlar xéli uzaq perlergiche eks étidu; 2. bir yerge tegmek: *Lâmbanın ışığı duvara aksediyor* – Chiraghning yoruqiuduldiki öyge chüshüp turatti; 3. sholisi chüshmek, kölenggisi chüshmek: *Durgun suya akseden ağaçlar* – Sholisi sugha chüshüp turghan derexler; 4. taralmaq, kéngeymek; 5. keynige örimek: *Mesele oralara kadar aksetmiş* – Mesile shu yerge qeder yémiliptu.
aksettirmek 1. eks ettürmek; 2. (yoruq) chüshürmek; 3. yaydurmaq, taratmaq, kéngeytmek.
aksırmak chüshkürmek.
aksırtmak chüshkürtmek.
aksi *s. ar.* 1. eksi, zit, tetür: *Aksi bir yanıt* – Tetür jawab; 2. jahil, qiliqsiz, teleysiz.
aksilenmek zit heriket qilmaq, tetür heriketlenmek.
aksilik *-ği is.* 1. ekislik, tetürlük; 2. teleysizlik, uyghunsizliq.
aksine *z.* eksiche, tetürisiche: *Sizin eylemlerıniz durumun aksine gidiyor* – Sizning heriketliringiz weziyetning teturisiche boluwatidu.
aksiseda *is. ar.* eks sada.
aksu ***is. tıp.*** közge aq chüshüp körelmes bolup qélish.

aksüyek *-ği is.* aqsöngek, ésilizade.

akşam *is. ar.* axsham, kéche: *Bu iş akşama kalmasın* – Bu ish kéchige qalmisün; *Akşam yemeği* – Kechki tamaq.

akşamcı *s. is.* 1. ishni kéchiliri qilidighan adem; 2. her kéche haraq ichidighan; 3. nöwitini we ishini axshamgha toghrilighan; 4. axshimi ders teyyarlaydighan oqughuchi.

akşamcılık *-ğı is.* her axshimi haraq ichish aditi.

akşamlamak 1. kech qalmaq; 2. kechlimek; 3. kéchikip tughmaq: *Ben sana çabuk dön dedim, sen ise orada akşamladin* – Mén séni téz qaytqin désem, sen kech qalding.

akşamleyin *z.* kechqurun, axsham waqti.

akşamlık *-ğı s.* 1. axshamliq, axsham üchün, axshamgha xas; 2. axshimi kiyidighan kiyim; 3. yataq kiyimi: *Bir akşamlık yiyeceğim kaldı* – Bir axshamliq yeydighinim qaldi.

akşın *s.* 1. aqamshumul, aqamtul, aquch; 2. térisi, tüki we közining aq bulushi (adem yaki haywanning).

aktar *is. ar.* 1. milchmal satquchi; 2. milichmal dukini.

aktarma *is.* 1. seperde poyiz we paraxot almushtursh; 2. yötkesh, toshush; 3. astin-üstin qilish, aghdurush; 4. yer aghdurush; 5. bir kitabni bashtin axirghiche körüp chiqish; 6. közdin kechürüsh, izdesh; 7. bashqa tilardin atalghu qobul qilish.

aktarmak 1. yötkimek, toshumaq; 2. tégishmek, almashturmaq; 3. bashqa yoldin ewetmek; 4. aghdurmaq, ileshtürmek, arilashturmaq; 5. yer aghdurmaq; 6. istata almaq; 7. közdin kechürmek, izdimek; 8. terjime qilmaq; 9. boshatmaq.

akti 1. kötüre alghan ish üchün bérilidighan nöwet, ejir heqqi; 2. jismaniy emgek.

aktif *is. fr.* aktip, paal, tirishchanliq.

aktiflik *is.* aktipliq, janliqliq.

aktivizm *is. fr.* aktipchiliq.

aktör *-rü is. fr.* 1. sehne eserliride rol alghan erkek; 2. weziyetke mas heriket qilghuchi; 3. qedimde saraylarda qiziqchiliq qilghuchilargha bérilidighan nam.

aktöre *is.* yaxshi exlaq.

aktris *is. fr.* sehne eserliride rol alghan ayal.

aktüalite *is. fr.* 1. kündilik weqe, kündilik weziyet; 2. hüjjetlik kichik filim; 3. emeliyet, heqiqet, toghra ehwal; 4. hazirqi ehwal, hazirqi sharait.

aktüel *s. fr.* 1. kündilik hazirqi; 2. emeliyet, heqiqet, toghra, durus.

akumba *is. zool.* uzun quyruqluq kichik maymun.

akusmatik *-ği is. fr.* anglash, ishtish, tinglash.

akustik *-ği is. fr.* akostika (fizikining awazni tetqiq qilidighan bölüm).

akuşör *-rü is. fr.* akushér (bala tughiduridighan er doxtur).

akü bk. ***akümülator***.

akümülâtör *is.* akkumulyator.

akvarel *is.* su boyaqliq resim.

akyarma *is.* aqyarma (8 aylarda pishidighan türk shaptulisi).

akyel *is. fr.* yerning nemlikini qurutuwétidighan gherb we gherbiy jenub shamili, aq yel.

al *s.* 1. qizil; 2. englik: *Al bayrak* – Qizil bayraq.

al *is.* 1. aldimaq, gollimaq; 2. hiyle.

âl *-li is. ar.* 1. aile; 2. yuqiri, üstün, égiz.

ala *s.* ala, char, chipar, ala-bula.

ala *is.* béliq.

alâ *is. ar.* 1. yükseklik, üstünlük; 2. sherep-shan.

âlâ *s. ar.* bek yaxshi, mukemmel, nepis, güzel, yaxshi, obdan, katta, belen: *Âlâ bir yemek* – Nahayiti yaxshi tamaq.

alabildiğine *s.* 1. pütün küchi bilen, téz süret bilen; 2. cheksiz, payansiz, chigrsiz; 3. heddidin artuq, bekmu tola.

alabora ***it. is.*** 1. qéyiqning déngizda aghdurulushi; 2. normal ishning aqsap qélishi: *Sandal alabora oldu* – Qéyiq aghduruldi.

alabrigan ***is. fr.*** banditliq.

alaca ***s.*** 1. ala-bula; 2. chipar; 3. xuy, mijez, xaraktér; 4. meng, dagh; 5. eski mijez, set qilmaq: *Hayvanın alacası dışında, insanın içindedir* – Haywanning alisi téshida, ademning ichide.

alacak *-ğı* ***is.*** élim, élish, birer hésab we ishtin élinmay qalghan pul, mal we bashqa nerse: *Bütün alacaklarımı topladım* – Pütün alidighan nersilirimni yighdim.

alacaklı ***s.*** biridin heqqini alghuchi, élimchi, qerz igisi: *Alacaklılar mahkemeye baş vurdular* – Qerz igisi sotqa dewa qiptu.

alacalamak ala-bula boyimaq.

alacalanmak 1. ala-bula bolmaq; 2. öngmek, chirayi özgermek; 3. bulghanmaq.

alacalık *-ğı* ***is.*** 1. köp renglik, aliliq, xilmu xil renglik; 2. gugum waqti; 3. ikki yüzlük, xainliq, aliliq.

alacık *-ğı* ***is.*** 1. köchmenlerning etrapi ochuq chédiri; 2. alchuq.

alagarson ***is. fr.*** erenje yasalghan chach.

alagün ***is.*** yazning bulutluq hawasi.

alâka ***is. ar.*** 1. alaqe, munasiwet: *Aramızda iyi bir alâka var* – Arimizda yaxshi bir alaqe (munasiwet) bar; 2. muhebbet, yéqinliq: *Ona karşı alâka duyuyorum* – Uninggha qarita bir xil yéqinliq rés qiliwatimen.

alâkadar ***s.*** alaqidar, munasiwetlik.

alâkalanmak ***s. is.*** 1. munasiwetlik bolmaq; 2. köngül bölüshke bashlimaq.

alakart *-tı* ***is. fr.*** tamaq tizimlikidin talliwélinghan tamaq.

alâkasız ***s.*** alaqisiz, munasiwetsiz.

alâkasızlık *-ğı* ***s.*** alaqisizliq, munasiwetsizlik.

alalamak bashqa tüske kirmek, boyalmaq: *Uçaklara karşı alalanmış bir fabrika* – Ayropilanlargha qarshi tüske kirgüzülgen fabrika.

âlâm ***is. ar.*** alemler («alemning» köplüki).

alaman ***is.*** on liraliq pütün pul.

alamana ***is.*** chong béliqchi qéyiq.

alamarikan ***is. fr.*** amérikiliqqa oxshash.

alâmet *-ti* ***is. ar.*** 1. alamet; 2. ejeblinerlik, gharayip, heyran qalarliq; 3. iz; 4. isharet, belge; 5. xususiyet, alahidilik.

alaminüt ***is. fr.*** haman, derhal, an.

alan ***is.*** 1. meydan: *Hava alanı* – Ayrodrom; 2. ormanliqtiki del-derexsiz yer; 3. jehet, sahe: *Bilim alanı* – Bilim sahesi; 4. yüz ölchem, anyum, kölem: *Kaşkarın toprak alanı geniştir* – Qeshqerning yer kölimi keng.

alarga ***is. it.*** 1. ochuqtin öt, yéqinlashma; 2. arqigha qayt, yiraq tur: *Alarga etmek* – Arqigha chékinmek.

alarm ***is. fr.*** xeterdin xewer bermek jiddiy halet, herbiy halet: *Alarm durum ilân etmek* – Herbiy halet élan qilmaq.

alât *-tı* ***is. ar.*** 1. qoral, eswab, saymanlarning köpliki; 2. erlerning erkeklik ezasi, zeker.

alaturka ***it. s.*** türk sheklide: *Alaturka yemekler* – Sherqche (türkche) taamlar.

alaturkacı ***s. is.*** türk muzikisini yaxshi körgüchi.

alavere ***is.*** 1. bir nersining qoldin qolgha ötüshi; 2. soda-sétiq, élim-bérim.

alavereci ***is.*** qanunsiz sodiger.

alay ***is. yun.*** chaqchaq, shangxo: *Aşırı alay etmek kötü bir huydur* – Heddidin artuq chaqchaq qilish yaman adet.

alay ***is. far.*** 1. ademler topi, jamaet: *Cenaze alayı* – Janaza jamaiti; 2. hemme: *Alayımızı sorguya çektiler* – Hemmimizni soraqqa tartti; 3. polk (herbiy); 4. türküm.

alay alay *z.* türkum-türküm, top-top: *Halk meydanından alay alay geçiyor* – Xelq meydanidin top-top bolup ötüwatidu.

aylcı *s.* chaqchaqchi, shangxochi, qiziqchi, hezilkesh.

alâyış *s. far.* hüner körsitish oyun, namayish: *Onun yaptığı hep alâyıştan ibarettir* – Uning qilghan hemme ishi oyundin ibaret.

alaylı *s. is.* 1. külkilik, qiziqchiliq; 2. közge ilmasliq; 3. zangliq, mesxire: *Bu alaylı konuşmadır* – Bu zangliq qilghan gep boldi.

alaylı 1. jengchiliktin yétishken ofitsér; 2. özlükidin ösüp yétishküchi.

alaz *is.* ot yalquni.

alazlama *is.* 1. yalqunjash; 2. bedende qizilliqning ipadisi.

albastı *is.* tughutta taziliqqa diqqet qilmighanliqtin peyda bolghan tughut aghriqi.

albay *is. ask.* polkownik, tuenjang.

albüm *-mü is. lat.* 1. albom (resim albomi); 2. nusxilar, ewrishkiler toplimi (ösümlük, uchar qushlar).

albümin *is. fr.* tuxumning éqi, aqsil.

alçacık *s.* pakar, pes.

alçak *s.* 1. pakar, pes: *Alçak dağ* – Pakar tagh; 2. peskesh, rezil: *Yurt hizmetinden kaçınmak alçaktır* – Weten xizmitidin pash tartqanlar peskeshlerdur; 3. töwen, asta, bosh: *Alçak konuşalım* – Töwen awaz bilen sözlisheyli; 4. kemter, kichik péil: *Alçak gönüllü adam* – Kemter adem.

alçaklamak heqirlimek, pes körmek, kemsitmek.

alçaklaşmak 1. töwenleshmek; 2. kemterleshmek; 3. chüshkünleshmek.

alçaklık *-ğı s.* 1. töwenlik, peslik, pakarliq; 2. kemterlik; 3. peskeshlik; 4. chakina-chukinilik, addiyliq.

alçalmak 1. chüshkünleshmek, eskileshmek; 2. peslimek, töwenlimek.

alçı *is.* gezh, gipis.
alçılamak ahang bilen aqartmaq.
alçıtaş *is.* singir tash.
aldaç *-cı is.* hiyle, mikir, pent.
aldamak aldimaq, göldimek.
aldanç *s.* téz we asan aldinidighan, göl, aldanghaq.
aldangıç *-cı is.* hiyile, pent.
aldanış *is.* aldinish, guldinish, umunush.
aldanmak 1. aldanmaq, gollanmaq, umunmaq; 2. hawaning issiqliqidin waqitsiz gül achmaq; 3. xiyalgha patmaq: *Tatlı sözlere kanarak aldandım* – Chirayliq sözlerge ishinip qélip aldandim.
aldatan *s. is.* 1. aldighan, goldighan, umdurghan; 2. yalghanchiliq; 3. köz buyamchiliq.
aldatıcı *s.* aldighuchi, göllighuchi, aldamchi.
aldatmaca *is.* hiyle, aldatquch oyun: *Aldatmaca politikası* – Aldatquchi siyaset.
aldatmak 1. aldimaq, goldimaq: *Düşmanı âldatıp zayıf bıraktığı yerden sâldırdılar* – Düshmenni aldap, ajsiz yéridin hujum qildi; 2. birsini aldap payda körmek: *Yabancı sınıf unsuru köylüleri aldatmaya kalkar* – Sinipchi yat unsurlar déhqanlarni aldap payda körüshke kirishidu; 3. yalghan sözlimek, sözidin qaymaq: *Mehmet bey bizi aldattı, toplantıya gelmedi* – Mehemmet ependi yalghan sözlep yighingha kelmidi; 4. er-xotun bir birige sadiq bolmasliq.
aldatmazlık *-ğı s.* rasliq, toghriliq, sadiqliq.
aldırış *is.* 1. aldurush, chektürüsh; 2. köngül bölüsh, étibar bérish.
aldırmak 1. aldurmaq: *Pazardan öteberi aldırmak* – Bazardin uni-buni aldurmaq; 2. diqqet qilmaq, köngül bolmek: *Onun yaptığı her işe aldırmalısınız* – Uning qilghan her qandaq ishigha étibar qilmisangmu bolidu; 3. yötkimek:

Arkadaşımı Urumçi'den Pekin'e aldırdım – Dostumni Ürümchidin Béyjinggha yötkidim; 4. tartquzmaq: *Dış aldırdım* – Chish tartquzdum; 5. orunlashturmaq: *Mehmet ise aldırdım* – Mehemmetni xizmetke orunlashturdum; 6. yatquzmaq, sighdurmaq: *Bu kadar kitabı bu odaya nasıl aldıracaksın?* – Bunchilik kitabni bü öyge qandaqmu sighdurarsen?.

aldırmamak oylanmasliq, közge tutmasliq, oylimasliq.

aldırmazlık *-ğı s.* 1. aldirmasliq, kari bolmasliq; 2. béghemlik, ghemsizlik.

aleddevam *is. ar.* dawamiliq, dawamet, üzlüksiz, arqa-arqidin.

aleksi *is. fr.* qarighularche oqumaq, oqup chüshinelmeslik.

alelacayip *is. ar.* ajayip, gharayip.

alelâcele *z. ar.* bekmu tinesh we aldirashliq bilen: *Bu işe alelâcele karışıyorsun dostum* – Bu ishqa bekmu aldirap ariliship qéliwatisen dostum.

alelâde *s. ar.* 1. réal, tebitiy; 2. addiy.

âlem *is. ar.* 1. bayraq, elem; 2. xas isim; 3. munar, qubbe we bayraq qatarliq nersilerning uchidiki meden; 4. alamet, belge; 5. jame, medris qatarliq imaretlerning üstige békitilgen isharetlik qozuq.

âlem 1. alem, dunya, jahan; 2. etraptiki insanlar; 3. muhit, boshluq, sahe; 4. ehwal we shertler; 5. mexsus nerse, xususiyetlik nerse: *Bizim bu arkadaş bir alemdir* – Bizning bu yoldash bir dunya-de!

alemci *is.* meschit yaki jamening qubbisigha yaki munarning üstige medendin ay yasighuchi.

alemdar *is. ar. far.* 1. bayraqdar, bayraq tutquchi; 2. yolbashchi.

alenen *z. ar.* ochuqche, ap-ashkara, köz aldida.

alengir *is.* dawrang, jar.

alengirli *s.* dawrang qilidighan, jar salidighan: *Alengirli bir adam* – Dawrang qilidighan adem.

aleni *s. ar.* ochuq-ashkara, ayan: *Aleni bir iş* – Ashkara bir ish.

alenilik *-ği is. ar.* ochuqluq, ashkarliq, ayanliq.

alesta *s. z. it.* teyyar turghan, hazir bolghan: *Alesta durmak* – Buyruq élishqa hazirlanmaq.

alet *is. ar.* 1. qoral, sayman: *Orak bir tarım aletidir* – Orghaq dihqanchiliq sayminidur; 2. jabduq; 3. zapchas; 4. organizmning herbsiz ezasi; 5. wasite: *Ben bu işe alet olmak istemiyorum* – Men bu ishqa wasite bolushni xalimaymen; *Ben ona bir alet olmak istemem* – Men uninggha oyunchuq bolmaymen.

aletlik *-ği is.* wasitilik: *Ben bit kimseye aletlik edemem* – Men héchkimge wasitilik qilmaymen; *Bu hiç aletlik iş değil* – Bu wasite ishlinishke tégishlik ish emes.

alev *is. ar.* 1. ot we gazlarning yalquni; 2. neyze uchigha békitilgen kichik bayraq; 3. ot issiqliq ot uchquni; 4. muhebbet yalquni, sewda **Alevi** *is. din.* alewilik mez'hibidiki adem **Alevilik** *-ği is. s. ar.* alewi mez'hibi.

alevlendirmek 1. yalqunjatmaq; 2. chongaytmaq, ulghaytmaq: *Ateşi alevleüdirmek* – Otni yalqunchatmaq.

alevlenmek 1. yalqunjimaq; 2. ulghaymaq: *Bu mesele gittikçe alevlendi* – Bu mesile barghanséri ulghaydi.

alevli *s.* 1. yalqunluq, ulghayghan; 2. shiddetlik, qiziqliq.

aleyh *is. ar.* qarshi, zit: *Kapitalizm aleyhinde mücadele etmek* – Kapitalizmgha qarshi küresh yürgüzmek.

aleyhtar qarshi bolghan, zit bolghan.

aleyhtarlık *-ğı s.* qarshiliq, zitliq.

aleyküm selâm *ar.* eleyküm essalam.

alfa *is. yun.* 1. yunan élipbesining birinchi herpi; 2. birinchi, tunji.

alfa *is. ar. bot.* Shimaliy Afriqida hem Ispaniyide ösidighan bir xil ösümlük.

alfabe *is. fr.* 1. élipbe; 2. bir ishning bashlinishi.

algarina *is. it.* kran (éghir nersini déngizdin chiqirish we déngizgha chüshürüsh üchün ishlitilidighan bir xil kran).

algı *is.* epyun qirip alidighan qoshuq.

algı *is.* idrak, idrak küchi.

algılamak idrak qilmaq, chüshünmek.

algılanmak chüshinilmek, idrak qilinmaq.

algoritma *is. fr.* algoritma (ottura zamanlarda reqemdiki "onluq" sistémisigha asasen hésab yollirigha bérilgen nam, hazir türk tilida, bu "Horzumluk" yeni horzumluq yoli dep atilidu).

algorizm *is. fr.* algorizm (zamaniwi matématikida hésab üchün qollinidighan herqandaq bir usul).

alıcı *is.* 1. sétiwalghuchsi, alghuchsi, xéridar; 2. éléktr quwwitini élip bashqa bir quwwetke aylandurghuchi eswab; 3. talip, telep qilghuchi; 4. kino alghuchi alghuchi apparat; 5. radio pryomnik; 6. qan alghuchi.

alık *-ğı s.* 1. eqilsiz, möng, bengbash, exmeq; 2. qoy qatarliq haywanlargha sélinghan en.

alık alık *z.* mönglerdek, exmeqlerdek: *Alık alık etrafına bakınmasana!* – Etrapinggha möng ademdek qarawermisina!.

alıklamak qoy we qozilarning qorsaq yungini qirqimaq.

alıkomak bk. ***alıkoymak***.

alıkoymak 1. tutuwalmaq: *Mehmeti yemeğe alıkoyduk* – Mehemmetni tamaqqa tutup qalduq; 2. kéchikishke seweb bolmaq; 3. tosmaq: *Beni yolumdan alıkoymasaydı şimdiye dek varmiş olurdum* – Méni yolumdin tosumighan bolsa hazirghiche bérip bolattim; 4. ayrip bir yerge qoymaq: *Bu kitabı sizin için alıkoydum* – Bu kitabni sizge ayrip qoydum.

alım *is.* 1. élish; 2. sétiwélish; 3. köngülni tartish, jelp qilish.

alımca *is.* birige ayrilghan we melum mudette élinidighan pul.

alımcı *is.* yiqquchi, toplighuchi.

alımlı *s.* qiziqarliq, jazibilik: *Onun pek alımlı bir huyu var* – Uning bek qiziqarliq mijezi bar.

alımsız *s.* körümsiz, qiziqturalmaydighan, soghuq: *Alımsız bir yüz* – Soghuq chiray.

alımsızlık *-ğı is.* körümsizlik, qiziqturalmasliq, soghuqluq.

alın *-nı is.* 1. péshane, manglay; 2. aldi terep, yüz: *Bu işe alın terimi döktüm* – Bu ishqa péshane terimni töktüm.

alın yazısı *is.* teqdir-qismet.

alındı *is.* höjjet, tilxet.

alıngan *s.* sezgür, tuyghun.

alınlı *s.* 1. péshanisi keng, yüzi keng; 2. yüzsiz, arisiz.

alınlık *-ğı is.* 1. péshanilik, péshanige ésilghan altun, ünche qatarliq zinnet buyumliri; 2. binalarning aldi teripige ishlengen bézekler; 3. dubulgha we sawutlarning péshane qismi; 4. urushta atlarning burnigha kiygüzülgen we béshini qoghdaydighan yapquch.

alınmak 1. élinmaq; 2. bir söz yaki bir heriketning özige qarshi ikenlikini hés qilip xapa bolmaq; 3. ishghal qilinmaq, qolgha kirgüzülmek.

alış *is.* 1. élish; 2. sétiwélish.

alışık *s.* 1. adetlen'gen, kön'gen; 2. pishqan: *Gözü alışık bir adam* – Közi pishshiq bir adem.

alışık *is.* xuy, mijez, adet, qiliq: *Bu adamın tuhaf alışıkları var* – Bu ademning yat qiliqliri bar.

alışıklık *-ğı is.* könüklük.

alışılmak könmek, adetlenmek: *Bu işe kolayca alıştım* – Bu ishqa asanla könüp qaldim.

alışılmış *s.* adettiki: *Alışılmış hareket* – Adettiki heriket.

alışkan *s.* adetlengen, könüp qalghan, öginip qalghan: *Mehmet kendi kendini eleştirmeye alışkan* – Mehemmet öz-özini tenqid qilishqa adetlen'gen.

alışkanlık *-ğı is.* 1. adet bolup qalghanliq; 2. könüklük: *Bu alışkanlığın sonucudur* – Bu adet bolup qalghanliqning netijisi.

alışmak 1. ögenmek, könmek, adetlenmek: *Erken kalkmaya alıştım* – Ettigen qopushqa adetlendim; 2. tutashmaq, yéqilmaq; 3. maslashmaq: *Anahtar kilide alıştı* – Achquch qulupqa mas keldi; 4. könükmek, tözmek: *Ben Pekin'e alıştım* – Men Béyjinggha könüp qaldim.

alıştırmak 1. adetlendürmek, köndürmek; 2. sazni tengshimek: *Anahtarı kilide alıştırmak* – Achquchni qulupqa maslashturmaq.

alışveriş *is.* 1. élim-bérim, soda-sétiq: *Son günlerde mağazada alışveriş çok iyi* – Kéyinki künlerde magizinning soda-séttiqi nahayiti yaxshi boldi; 2. élish-bérish, alaqe: *Benim seninle hiç alışverişim yok* – Méning sen bilen héchqandaq élish-bérishim yoq.

ali *s. ar.* aliy, yüksek, ulugh.

âlicenap *s. ar.* aliyjanab, merd.

âlicenaplık *-ğı is. ar.* aliyjanabliq, keng qorsaqliq,, merdlik.

alidat *-tı is. ar.* matématikida bulung sizghuch.

alienist *-ti is. fr.* rohiy (élishma) késeller doxturi.

alikıran *s.* qattiq zulum, heddidin artuq zulum.

alil *s. ar.* késellik, nuqsan.

âlim *s. ar.* alim.

âlimce *z. ar.* alimdek, alimche, alimgha oxshash.

âlimlik *-ği s.* alimliq.

âliyülalâ *z. ar.* eng yaxshi, nahayiti mukemmel, eng ela.

alkali *is. fr.* shulta, ishqar, shor.

alkarna *is.* alqarna (postluq su haywanlirini tutush üchün déngiz astigha orunlashturghan we éghiz teripi tömürdin yasalghan birxil tor).

alkım *is.* hesen-hüsen.

alkış *is.* alqish, qarshi élinghan.

alkışçı *is.* 1. alqishchi; 2. birining heriket we sözini teqdirlep, qalghanlarni "toghra" digüzüshke heriket qilghuchi.

alkışlamak 1. alqishlimaq, qarshi almaq; 2. teqdirlimek, maxtimaq, yaxshi körmek.

alkışlanmak alqishlanmaq, qarshi élinmaq.

alkışlatmak alqishlatmaq, qarshi aldurmaq.

alkışlayış *is.* alqishlash, qarshi élish.

alkol *-lü is. fr.* 1. ispirt; 2. ispirtliq ichimlikler.

alkolik *s. fr.* alkolik, ichimlikke muptila bolghan.

alkolizm *is. fr.* haraqkeshliktin, ichimliktin peyda bolghan késellik.

alkolleştirmek 1. ispirttin qilmaq; 2. ispirtliq.

alkolsüz *s.* ispirtsiz.

Allah *is. ar.* Alla, Xuda, Yaratquchi, Tengri, Ige.

Allah Allah heyranliq ipadisini bildüridighan söz: *Allah Allah ne kadar güzel olmuş* – Ya Alla, némidégen chirayliq bolup ketken.

allahlık *-ğı s. is.* qolidin yamanliq kelmeydighan, aq köngül, mömin, qolidin ish kelmeydighan adem: *Bu adam allahlığın biri, elinden bir şey gelmez* – Bu adem birige yamanliq qilmaydighan judaning mömini.

allahsız *s.* xudasiz, dinsiz, allagha ishenmeydighan.

allahsızlık *is.* xudasizliq, atéizm.

allahuekber *is.* Allahu ekber (Alla ulughdur).

allâk *-ğı s. is. ar.* 1. sözide turmaydighan, aldamchi; 2. ishenchisiz (adem).

allak bullak *s. z.* murekkep, ala-bula, astin-üstin.

allâme *s.* toluq bilimlik, bilimi toluq, bilim ehli, ellame.
allanmak qizarmaq, qizillashmaq.
alle *is. fr.* derextlik yol.
allı *is.* renggi qizil, pedaz bérilgen: *Güneş doğarken allanır dağlar* – Kün chitidighan waqtida taghlar qiziridu.
allı *s.* renggi qizil, pedaz bérilgen: *Allı pullu ev* – Rengga-reng we pedazliq öy.
allıgator *is. ing.* Amérika timsahi.
allık *-ğı s.* qizilliq, englik.
alma *is.* élish.
almaç *-cı is.* alghuch (éléktr éqimini élip bashqa bir küchke aylandurdighan qoral): *Telefon makinesinin sesi kulağımıza veren kısmı bir almaçtır* – Téléfon apparatining awazini qulaqqa yetküzüp béridighan qismi bir alghuchtur.
almak 1. almaq: *Ben şapkamı alıp gidiyorum, paltomu almıyacağım* – Men shepkemni élip kétiwérimen, chapinimni almaymen; *Masayı ileri almak* – Shireni aldighiraq tartmaq; *Gözümü ondan alamiyorum* – Közümni uningdin alalmaywatimen; *Ürün almak* – Mehsulat almaq; *Yemiş almak* – Yémish almaq; *Rüşvet almak* – Para almaq; 2. özige jelp qilmaq; 3. qolghan keltürmek; 4. sétiwalmaq; 5. qobul qilmaq, yötkimek: *Burnu koku almiyor* – Burni bir nersini purimaydu; 7. ishghal qilmaq: *Türkler İstanbul'u 1453'de aldılar* – Türkler Istanbulni 1453 yili ishghal qildi; 8. qazanmaq: *Nam aldı* – Nam qazandi; 9. tuymaq, hés qilmaq; 10. ichmek: *Yemekten önce bir iki kadeh alırmısınız?* – Tamaqtin awwal bir-ikki rumka ichemsiz?; 11. qollanmaq: *İlaç almak* – Dora (ichmek) qollanmaq; 12. tartmaq: *Arabayı sağa al* – Harwini onggha tart; 13. oghrilimaq: *Cebinden saatimi almışlar* – Yanchuqumdin saitimni oghri aldi; 14. ishletmek: *Eve bir hizmetçi alacağım* – Öyge bir xizmetchi almaqchimen.
Alman *is. s. fr.* 1. gérmaniylik, gérmanlar; 2. Gérmaniye.

Almanca *s. is. z.* némische (til, yéziq) **Almanya** *is.* Gérmaniye.

almaş *is.* 1. ikki yaki uningdin köp nersining almashturulup qollinilishi; 2. tégishish, almashturush.

almaşmak 1. almashturmaq; 2. almiship ish qilmaq.

alnaç *-cı is.* 1. bir nersining kishigee qarshi kelgen teripi; 2. binaning aldi teripi.

alopesi *is. fr.* chachning tökülüshi, chachsizliq.

alp *-pı is. s.* 1. alip, qehriman, batur, ezimet; 2. yuqiri.

alpinist *-ti is. fr.* taghqa chiqquchi, tenherketchi.

alpinizm *is. fr.* taghqa yamishiip chiqish herikiti.

alt *-tı is.* 1. teg, asti, töwen, töwenki qat: *Tencerenin altında ateş var* – Qazanning astida ot bar; 2. dawam, axir: *Bu yazımın altı yokmu?* – Bu maqalining axiri (dawami) yoqmu?; 3. ichi: *İyilik kisvesi altında her türlü kötülüğü yapiyor* – Yaxshiliq niqabi ichide türlük eskiliklerni qilidu; 4. chongqurluq, tirenlik: *Binanın alt katlarında oturuyoruz* – Binaning töwenki qétida olturimiz.

alt geçit *-di is.* ikki qewetlik yolning astinqi qismi.

alt kat *is.* astinqi qewet, töwenki qewet.

alt üst *-tü s.* astin-üstün, biseremjan, tertipsiz, qalaymiqan, malimatang.

altan *is.* girip, simwolluq belge (xaqanlargha bérilidighan).

alternatif *is. fr.*: *Alternatif cereyan* – Özgirishchan tok.

alternatör *-rü is. fr.* éléktr éqimi ishlesh eswabi.

altes *is. fr.* shahzade we xaniklerge bérilgen nam.

altı *say.* 1. alte: *Altı aylık* – Alte ayliq; 2. altinchi: *Ayın altısı* – Ayning altinchi **Altı kardeş** *is.* Yette yultuzdin terkib tapqan shimaliy qutup yultuzi.

altılık *-ğı is.* 1. alte danidin meydangha kelgen, alte sep (yérim duzhine); 2. shéiriyette alte misraliq (muqeddes): *Altılık saflar halinde sıralandılar* – Alte sep boyiche tizildi.

altın *is. s.* 1. altun: *Altın gibi çok değerli bir şeydir* – Altundek qimmetlik nersidur; 2. lira: *İki İngiliz altını* – Ikki in'gliz lirasi; 3. altundin ishlengen: *Altın saat* – Altun saet; 4. parlaq, parqiraq; 5. sériq.

altın kafes *is.* bextlik turmush kechürginige qarimay, erkinliktin mehrum yashash usuli, altun qepes.

altın oluk *-ğu is.* 1. zinnetlik ayalche shalwuz; 2. oraqliq nerse, üstige tartilghan lénta.

altın parmak *-ğı is.* 1. alte qolluq; 2. yéshil altun renggide bir xil qimmetlik tash.

altın saç *is.* sériq chach.

altın sinek *-ğı is.* chiwin, altun chiwin.

altın taş *is.* 1. bir xil üzüm; 2. yéshil altun renggide bir xil qimmetlik tash.

altın tavuk *-ğu is.* tagh toxusi, ular.

altın yüzük *-ğü is.* bir xil xelq oyunining nami.

altıncı *say.* altinchi.

altıpatlar *is.* 1. alte atar (tapanche); 2. chem yirtilip ketken ayagh.

altışar *say.* altidin bölünüsh: *Altışar lira aldılar* – Altidin lira aldi.

altıyüzlü *s.* alte qirliq.

altlık *-ğı is.* 1. teglik (bir nersining astigha qoyulghan nerse); 2. yung we paxta yiptin toqulghan paypaq; 3. bir nersining tekti: *Masa altlığı* – Shirening asti.

altmış *say.* atmish.

altmışar *say.* atmishtin.

altmışıncı *say.* atmishinji.

altmışlamak atmishqa kirmek, atmish yashqa qedem basmaq, atmishlimaq.

altmışlık *s.* 1. ichide atmish dane bolghan, atmishliq; 2. atmish yashliq; 3. atmish yüen qimmitide.

alto ***is. it.*** 1. chong iskiripka; 2. püwlep chalidighan saz; 3. töwen awazliq ayal naxshisi.

altuni ***s.*** altun renglik, altun renggide.

altyapı ***is.*** bazis, astqurulma: *Üst yapının karşı altyapıdır* – Üstqurulimining tetursi bazistur (astiqurulmidur).

alude ***s.*** bulghanghan, paskina, chirkin.

alüfte ***s. far.*** nomussiz, hayasiz, ippetsiz, pahishe (ayal).

alümin ***is. fr.*** alyumin.

alüminyum ***is. fr.*** alyuminyum (küüsh renggide, 2.56 éghirliq derijide bolghan we 650 gradusta ériydighan bir madda).

alyenist *-ti* ***is. fr.*** saranglar doxturi.

am ***is.*** am, em (ayallarning jinsi ezasi), perje.

âmâ ***s. ar.*** ema, közi körmes.

amâ ***ar.*** emma, lékin: *Yemek az, amâ lezzetli* – Tamaq az, lékin lezzetlik.

amaç *-cı* ***is. far.*** meqset, nishan, murad, ghaye, niyet.

amaçlamak meqset qilmaq, niyet qilmaq: *Ben oraya gitmeyi amaçliyorum* – Men u yerge kétishni meqset qildim.

amade ***is. far.*** temshelmek, hazirlanmaq.

amal *-li* ***is. ar.*** meqsetler, niyetler, muradlar.

âmâlık *-ğı* ***s.*** emaliq, közi körmeslik.

aman ***ar. ünl.*** 1. rehim; 2. towa: *Aman bir daha yapmam* – Towa qildim, emdi qilmaymen; 3. xapa: *Aman artık bıktım* – Qoyghina zériktim; 4. ötünüsh: *Aman öyle söylemeyin!* – Ondaq söz qilmighina!.

amansız ***is.*** 1. rehimsiz, shepqetsiz; 2. kechürümsiz; 3. aramsiz, biaram; 4. yoqatqan, buzghan, qirghan; 5. bek shiddetlik: *Amansız baskı* – Rehimsiz bésim.

amaterasu ***s. fr. jap.*** amatérasu (asmangha nur chachidighan Yapon tengrisi bolup, Yapon xaqanlirining atisi hésaplinidu.

amatör *s. fr. is.* heweskar: *Amatör sanatçı* – Heweskar senetchi.

amazon *is. yun.* 1. jenglerde erlerdek rol oynighan ayal; 2. atqa mingen ayal; 3. atqa mingen ayalning qiyapiti.

ambak *-ğı is.* yangaqning yéshil posti.

ambaklamak yangaqning yéshil postini soymaq.

ambar *is. far.* 1. ambar, iskilat; 2. tash, mum, sémont qatarliq nersilerni ölchesh sanduqi; 3. yük toshush orgini; 4. amanet mal alidighan yer.

ambarcı *is.* ambarchi, iskilatchi.

ambarcılık *-ğı is.* ambarchiliq.

ambargo *is. isp.* émbargo (bir kéme yaki paraxotning pristandin ayrilishini, yol we tijaret eshyasining ishlitilishini yaki bashqa bir yerge yötkilishini cheklesh.): *Bu mallara ambargo konmuş* – Bu mallar émbargo qilindi.

amber *is. ar.* 1. ember (béliqning ichidin chiqidighan obdan puraqliq bir madda); 2. obdan puraq; 3. güzel ayallarning chéchi.

amberbu *is. far.* amberbu (Hindistan we Irandin chiqidighan danliq we puraqliq gürüch).

ambile *z. it.* bir muzika merghulining yaxshi chélinishi.

amca *is.* 1. tagha (atining akisi yaki inisi); 2. chong yashliqlargha éytildighan hürmet sözi.

amcazade *is. ar. far.* taghning perzentliri (oghli yaki qizi).

amd *is. ar.* qesten, bilip turup.

amden *z. ar.* bilip turup, aldin teyyarlinip.

amel *is. ar.* 1. ish we heriket, emel; 2. peyda qilish, yaritish; 3. ich sürüsh.

amele *is. ar.* ishchi.

amelelik *-ği is.* ishchiliq.

ameli *is. ar.* 1. emeliy, emeliyet; 2. paydiliq, asan, uyghun, muwapiq: *Bir sanatı ameli olarak öğrenmek gerekir* – Bir

hünerni emeliyettin öginish kérek; *En ameli yöntem* – Eng muwapiq usul.

amelimanda *is. ar.* 1. ishtin qalghan, küchtin qalghan; 2. hurun.

ameliyat *is. ar.* 1. emeliyet, paaliyet; 2. opératsiye (doxturluq): *Ben ameliyat yaptırdım* – Men opératsiye qildurdum.

ameliyathane *is. ar. far.* opératsiye öyi.

ameliye *is. ar.* paaliyet, ish.

amenora *is.* adet körmeslik (türlük sewebler tüpeyli).

Amerika *is.* 1. Amérika qitesi, Amérika döliti; 2. bay bolush: *Duyduğuma göre Amerikalıymışsın bu günlerde* – Bilishimche, mushu künlerde bay bolup qalghandek körünisen

Amerikalı *is.* amérikiliq.

amerikalılaşma *is.* amérikilashturush.

amerikalılaşmak amérikiliqlashmaq.

amerikalılaştırma bk. ***amerikalılaşma***.

Amerikan *is.* 1. Amérika yaki amérikiliqlar bilen munasiwetlik: *Amerikan malı* – Amérika méli; 2. amérikiche: *Amerikan eğitim sistemi* – Amérikiche maarip sistémisi (tüzümi).

amerpikon *is.* «amer» tipidiki haraq.

ametal *is. fr.* gheyri métal jisim: *Oksijen bir ametaldır* – Oksigén gheyriy métaldur.

ametçi *is. far.* Osmanliq hukumiti dewride, bash ministir bilen saray otturisida xet-chek tushuydighanlarning bashliqi, wekiller mejlisning bash katipi.

ametrop *-pu is. yun.* körüshi nurmal bolmighan.

amfibi *is. fr.* déngiz we quruqluq qatnishi.

amfibol *-lü is. yun.* yaltiraq tash.

amfibolik ***is. fr.*** 1. her ikki terepke heriket qilalaydighan; 2. qosh menilik, qosh mene bilen munasiwetlik; 3. ochuq bolmighan, belgisiz.

amfipot ***is. fr.*** hem yéngish, hem su özüsh xususiyitige ige.

amfiteatr ***is. yun.*** yumilaq shekilling tiyatirxana, zal.

amfitip ***is. fr.*** fotochiliqta qollinilidighan usul.

amfor ***is. fr.*** idish, küp.

amik *-kı* ***s. fr.*** chongqur, tiren.

âmil ***is. ar.*** 1. amil, shert; 2. ishligen, üstige alghan (biri): *Bu hayatın amillerindendir* – Bu turmushning amilliridin biri.

amin ***is. fr.*** xususiyiti we qurulushi jehette amonyakqa oxshaydighan bir yürüsh jisimlar.

âmin ***ar.*** amin (Allah qobul qilsun, xuda razi bolsun, shundaq bolsun meniside qollinilidu).

amip ***is. fr. zool.*** suda yashaydighan bir hüjeyrilik haywanlar.

amir ***s. ar.*** 1. buyruq bergüchi, emr qilghuchi; 2. bir organning bashliqi.

amiral *-li* ***is. fr.*** admiral (polkowniktin yuqiri derijilik déngiz opitsirlirining omumiy ismi).

amirallik *-ği* ***is.*** admiralliq.

âmirlik *-ği* ***is.*** emirlik.

amiyane ***ar. bağ.*** ammibab, addiy.

amiyanelik *-ği* ***is.*** addiyliq, ammibabliq.

amma ***s. is. ar.*** emma, lékin.

amme ***s. is. ar.*** 1. omumiy; 2. amma.

ammi ***is.*** bk. ***amca***.

amonyak *-ği* ***is. fr.*** ammiyak. (1. azot bilen hidrogén arilashqan we qattiq puraydighan gaz;; 2. bu gazdin peyda bolghan su).

amor ***is.*** resim we heykellerde qanatliq kichik bala körünüshide ishlen'gen ashiq simwoli.

amora ***it.*** kémide yelkenning échilishi.

amoral ***s.*** exlaqqa zit, exlaqqa xilap.

amoralizm ***is. fr.*** exlaqsizliq.

amorti ***is. fr.*** qerzni biraqla tölep ösümni toxtitish.

amortisman ***is. fr.*** 1. qerzning az-az tölinishi; 2. qerzge bérilgen pulning asta-asta qimmitini yoqitishi; 3. ösümni toxtitish üchün qerzning biraqla tölinishi.

amper ***is.*** ampér (éléktr toki küchini ölchesh birliki).

amper saat ***is.*** ampér saet (éléktr küchi bir ampér bolghinida zenjir arqiliq bir saette ötken éléktr miqdari).

ampermetre ***is. fr.*** ampérmétr (éléktr toki küchini ölcheydighan eswab).

ampir ***is. fr.*** Napoléon zamanida Fransiye we Yawropada yéyilghan öy-imaret, öy jahazliri we kiyim-kéchek uslubi.

ampirik *-ği* ***is. fr.*** 1. sistémiliq ilmi qaidige ige emes, tejribilerge tayinidighan; 2. matématika boyiche emes, tejribilerge asasen chiqirilghan formula.

ampirist *-ti* ***is. fr.*** tejribichi.

ampirizm ***is. fr.*** tejribichilik.

amplifikasyon ***is. fr.*** 1. égizlitish, örlitish; 2. kéngeytish; 3. tepsiliiy izahat, keng kölemlik chüshendürüsh; 4. ilawe, izahat; 5. chongaytish; 6. mubalighe; 7. chongaytilish (mikroskopta).

ampul *-lü* ***is. fr.*** 1. éléktr chirighi, éléktrlik lampa; 2. aghzi étik dora shéshisi; 3. ayal kökriki, emchek.

amudî ***is. ar.*** tik, tikche.

amudufıkarî ***is. ar.*** omurtqa, söngek, bel omurtqisi.

amut *-du* ***is. ar.*** tirek, ston.

an ***is. ar.*** ang, idrak, zéhin.

an ***is. far.*** an, bek qisqa zaman: *Bir an bile geri kalmadı* – Bir azmu kéyin qalmidi.

ana ***is.*** 1. ana, apa: *Bugünün kız çocukları yarın evlenip hep ana olacaklar* – Bügünki qizlar ete-ögün yatliq bolup, ana

bolghusi; *Bu kozunun anası nerededir?* – Bu qozining anisi qeyerde?; *Anasına bakarak kızını al, kenarına bakarak bezini* – Ana körüp qiz al, qirghaq körüp böz; *Anasından emdiği süt burnundan gelmek* – Anidin emgen süt burnidin bulaq bolmaq; 2. dinda hürmet qilinidighan ayallargha bérilgen nam: *Fatma Ana* – Patime Ana; 3. momaylargha hürmet üchün qollinildu: *Saygı değer analar* – Hürmetlik anilar; 4. ghemgüzar, shepqet igisi: *Yoksullar anası* – Yoqsullar anisi (yoqsullar ghemgüzari); 5. alidighan nersining we béridighan qerzning ösümdin bashqa qismi; 6. asas, asasiy: *Ana yasa* – Asasiy qanun, konistitotsiye; *Ana baba terbiyesi önemlidir* – Ata-ana terbiyisi muhimdur.

ana babulla *is.* qalaymiqan we opur-topur yer.

ana bina *is.* asasiy bina, ana bina, bir binaning asasiy qismi.

ana cadde *is.* asasiy kocha, ana kocha, merkiziy kocha: *Heytikar Kaşkar'ın ana caddesidir* – Héytiker Qeshqerning merkiziy kochisidur.

ana defter *is.* bash depter, kötek depter, ana depter.

ana dil *is.* ana til.

ana erki *is.* ana erki (anining aile bashliqliq, tüzümi).

ana eser *is.* klassik eser, ana eser.

ana ırmak *-ğı is.* bash östek.

ana kara *is.* qite.

ana kraliçe *is.* bir hökümdarning anisi, xan aghicha.

ana mal *s.* sermaye, kapital.

ana malcı *is.* 1. sermayidar, kapitalist; 2. kapitalizm terepdari.

ana malcılık *-ğı is.* kapitalizm.

ana vatan *is.* ana weten, yurt.

ana yön *is.* shimal, jenub, gherb we sherq tereplerning her biri.

anabas *is.* ana bas (kichik söngelik béliq).

anaçlaşmak chongaytmaq, ösmek, yétishmek, chong bolmaq.

anadipsi ***is. fr.*** teshnaliq.

anafor ***is. yun.*** 1. tetür éqim; 2. yolsiz we ejrisiz qolgha kelgen nerse.

anaforca ***is.*** yolsiz yaki emgeksizla kirim qilishni oylighuchi.

anaforlamak 1. tetür éqim chiqarmaq; 2. yolsiz we emgeksizla qolgha keltürmek, oghrlimaq, bulimaq, talimaq.

anahtar ***is. yun.*** 1. kilit, achquch; 2. shifir yézish we qollinish üchün belgilengen yol; 3. muzikida nota ishariti; 4. mesililerni hel qilishning charisi: *Bu, sorunları çözmenin anahtarıdır* – Bu mesililerni hel qilishning achquchidur.

anahtarlı ***s. z.*** kilitlik, achquchluq.

anahtarsız ***s. z.*** kilitsiz, achquchsiz.

anakronik *-ği* ***is. fr.*** waqti ötken, kona.

anal *-li* ***is. fr.*** toqquz torluqqa ait (haywanning).

analı ***is.*** aniliq, anisi bar: *Analı kuzu* – Aniliq qoza.

analık *-ğı* ***s.*** 1. aniliq; 2. ögey ana; 3. aniliq qilmaq; 4. ana hésiyati, ana méhri: *Analık mecaz* – Aniliq mijez.

analitik *-ğı* ***is. fr.*** tehlil.

analiz ***is. fr.*** 1. analiz, tehlil; 2. bir jisimning éléméntlargha ayrilishi; 3. tetqiqat.

analizci ***is. fr.*** 1. tetqiqatchi; 2. tehlilchi; 3. mexsus tetqiq qilidighan ximik.

analizlemek analiz qilmaq, tehlil qilmaq.

analizleyen ***is.*** 1. analiz üchün kéreklik jahaz yaki organ; 2. ximiye we néfit sanaitide qollinildighan jahaz; 3. tashqi dunyani tehlil qilidighan organ.

analjezi ***is. fr.*** aghriqning toxtishi.

analjezik *-ği.* ***s. fr.*** 1. héssizliqni meydangha keltürgen; 2. aghriqni toxtitish dorisi.

analoji *is. fr.* 1. analogiye (oxshashliq); 2. ikki nersining bir-birige oxshishi.

ananas *is.* ananas (xush buy méwe béridighan derex we shu derexning méwisi).

anane *is. ar.* enene, örp-adet.

ananet *is. ar.* erlerdiki jinsiy küchsizlik.

ananevî *s. ar.* eneniwi.

anarı *is.* bir qebilining bölünüp chiqqan parchilirining her biri.

anarşist *s. fr.* anarxist, anarxizm terepdari, anarxizmchi, hökümetsizlik terepdari.

anarşizm *is. fr.* anarxizm, hökümetsizlik, bashbashtaqliq.

anartri *is. yun.* tilini chaynap gep qilmaq.

anasır *is. ar.* anasir ("unsur" sözining köplüki).

anasız *s.* anisiz, anisi ölgen.

anason *is. yun.* shakal bédiyan (uruqini échitqu qilishqa we murabba qaynitishqa bolidighan bir xil ösümlük).

anatomi *is. yun.* 1. anatomiye; 2. beden qurulushi, gewde qurulushi.

anatomist *is. fr.* anatomiye alimi.

anayasa *is.* asasiy qanun, ana qanun - konistitotsiye.

ana{ }yol *is.* asasiy yol, ghol yol, ana yol.

anbar *z. bağ.* bk. *ambar*.

anbean *z. ar. far.* üzlüksiz, azqa-arqidin.

ancak *z. bağ.* 1. peqet, zadi: *Bu kapı anacak bu anahtarla açılabilir* – Bu ishik peqet shu achquch bilenila échilidu; 2. lékin emma: *Bu işe başlıyorum, ancak bu gün bitiremem* – Bu ishni bashlimaqchimen, emma bügün tügitelmeymen.

ançizlemek ayrilmaq, yiraqlashmaq, uzaqlashmaq, közdin ghayib bolmaq.

and *is.* bk. *ant*.

andaç *-cı is.* 1. yadikar, xatirilik, estilik; 2. xatiriler.

andemi ***is. ar.*** bir rayongha xas bolghan we köp körülidighan aghriq.

andetmek qesem qilmaq, qesem bermek: *Halkıma yararlı bu işi yapmaya and ettim* – Xelqimge paydiliq, bu ishni qilish üchün qesem qildim.

andırak *-ğı* ***s.*** untulmasliq üchün qoyulghan belge.

andıran ***s.*** oxshaydighan, esleshke wasite bolghan.

andırmak 1. xatiriletmek, esletmek: *İnsan kendini öbürlere hayırlıandırmalı* – Insan özini qalghanlargha yaxshi jehettin xatirlitish kérek; 2. oxshaydighan teripi bolmaq: *Erkinin yürüyüşü babasını andırıyor* – Erkinning yol méngishi atisini eslitidu.

androgin ***is. fr.*** 1. erkekzadek; 2. hem atiliqi hem aniliqi bolghan (ösümlük).

anele ***is. it.*** kéme we paraxotlarda türlük ishlar üchün qollinidighan tömür halqa.

anemi ***is. fr.*** qansizliq.

anemik ***s. fr.*** qansiz.

anemometre ***is. fr.*** anémométr (shamalning tézlikini, küchini ölcheydighan eswab).

anepigraf ***is. fr.*** anépigraf (üstide yéziq bolmighan métal pul).

anestezi ***is. fr.*** héssizliq, tuyghu sizliq.

angaje ***is. fr.*** 1. chétilghan, baghlanghan; 2. wede bergen; 3. höddige alghan.

angajman ***is. fr.*** bérilgen wede, qilish üchün wede qilinghan ish.

angarya ***is. yun.*** 1. wedisige asasen qildurulghan éghir ish, heqsiz qildurghan ish; 2. kölük (yük haywaini) we harwa séliqi; 3. mejburiyetler, séliqlar; 4. xahishsiz, ixtiyarsiz.

angı ***is.*** ishlar xatirsi.

angın ***is.*** meshhur, totulghan, ataqliq.

angırt *-tı is.* bk. ***angut***.

anglez ***is. fr.*** onggdin solgha yézilidighan, qiypach yéziq.

anglisizm ***fr. is.*** 1. in'glizchige xas söz shekli; 2. in'glizchige xas bolghan we bashqa bir tilgha aghdurulghan söz-ibare.

anglofil ***is. s. fr.*** in'glizperes.

anglofob ***is. s. fr.*** in'glizlerge öch, in'glizler bilen chiqishalmaydighan (xushi bolmighan).

angut *-du is.* 1. han'girt; 2. exmeq, galwang, döt.

anğ ***is.*** pikir, zéhin, ang.

anı ***is.*** xatire, es.

anık *-ğı s.* 1. hazir , teyyar; 2. tughma qabiliyetlik.

anıklamak 1. teyyarlimaq, hazirlimaq; 2. rohlandurmaq, janlandurmaq, izhar qilmaq.

anıklık *-ğı s.* 1. hazirliq, teyyarliq; 2. tughma qabiliyet, istidad.

anıksız ***s.*** 1. hazirliqsiz, teyyarliqsiz; 2. qabilyetsiz, istidadsiz.

anıksızlık *-ğı s.* 1. istidadsizliq, qabilyetsizlik; 2. hazirliqsiz, teyyaliqsiz.

anılamak xatirilimek, eslimek, yadlimaq.

anılmak 1. xatirilenmek, yadlanmaq, eslenmek; 2. éghizgha élinmaq.

anırmak hangrimaq: *Eşek anırdı* – Éshek hangridi.

anırtı ***is.*** hangrash awazi, hangrash.

anıştırmak xatiriletmek, esletmek, yadlanmaq.

anıt ***is.*** birer shexs yaki weqeni eslitish üchün sélinghan bina yaki ornitilghan heykel, abide.

anıtkabir *-bri is.* xatire sariyi (öyi).

anıtsal ***is.*** 1. abide bilen munasiwetlik, xatire munarigha oxshash; 2. chongluqi, güzelliki bilen közge chéliqip turidighan, heywetlik, chong, heshimetlik, éngiz.

anız ***is.*** éngiz.

anızlık ***is.*** éngizliq.

animatör *s. is.* janlandurghan, rohlandurghan, janlandurghuchi, ruhlandurghuchi.

anî *s. z. ar.* tuyuqsiz, tosattin, birdinla: *Anî bir karar* – Tasadipiy qarar; *Bu iş pek anî oldu* – Bu ish bek tosattin boldi.

anîde *z. ar.* haman, tuyuqsizla, tosattinla, birdinla.

anka *is.* 1. énqa (qush); 2. ismi bar, jismi yoqluq.

ankarip *z. ar.* bek yéqin arida.

ankebut *is. ar.* ömüchük.

anket *is. fr.* 1. ankit; 2. tetqiq qilish, tekshürüsh.

anlak *is.* chüshinish küchi, idrak.

anlakalır *s.* 1. eqlighe uyghun, mentiqiliq, mentighe uyghun; 2. chüshinishlik.

anlakalmaz *s.* 1. chüshiniksiz; 2. murekkep.

anlaklı *s.* idrakliq, zéhinilik.

anlam *is.* chüshünche, mene, uqum: *Bir çok kelimenin bir öz bir de mecaz anlamı vardır* – Nurghunlighan sözlerning hem esli menisi, hem köchme menisi bolidu.

anlamak 1. chüshenmek: *Bu işten memnun olamadığını anlıyorum* – Bu ishtin memnun bolmighanliqini chüshendim; 2. uqmaq, bilmek: *Dışardaki gürültünün nedenini anladın mı?* – Sirttiki ghowghaning sewebini uqtungmu?; 3. maqul körmek, yaqturmaq: *Ben israfın bu derecesini anlamam* – Men munchilik israpchiliqni chüshinelmidim; 4. xewerdar bolmaq, waqip bolmaq; 5. payda körmek: *Bu ilaçtan hiç bir şey anlayamadım* – Bu doridin héchqandaq payda körmidim; 6. almaq, qazanmaq, érishmek.

anlamaklık *-ğı s.* chushinish, hés qilish.

anlamazlık *s.* 1. chüshenmes, bilmes; 2. jahil; 3. chüshenmeydighan.

anlamazlık *-ğı s.* chüshenmeslik.

anlamdaş *s.* menidash sözler.

anlamdaşlık *-ğı s.* menidashliq, oxshash menilik.

anlamlandırmak mene bermek, menisni chüshendürmek.
anlamlı *s.* menilik, uqumluq.
anlamsız *s.* menisiz, uqumsiz.
anlamsızlık *-ğı s.* menisizlik, uqumsizliq.
anlaşık *s.* bir-birige chüshinishlik adem we nerse.
anlaşıklık *is.* pikir we meqsette birlik bolmaq.
anlaşma *is.* 1. pikir we meqset birliki; 2. shertname.
anlaşmak 1. toxtashmaq, shertleshmek, toxtamlashmaq; 2. maslashmaq, kélishmek.
anlaşmazlık *-ğı s.* 1. pikir ixtilapi, pikir qarshiliqi; 2. toqunush, sürkilish.
anlatı *is.* anglitish, hékaye anglitish.
anlatılmak bildürmek, chüshendürmek.
anlatım *is.* chüshünche we hésiyatni söz we heriket bilen bildürüsh, ipadilesh.
anlatımlı *s.* tuyghu we niyetni janliq sürette ashkara qilghan.
anlatmak 1. chüshendürmek, izah bermek, sherhlimek; 2. bildürmek, ashkara qilmaq; 3. agahlandurmaq; 4. ipade qilmaq, teswirlimek.
anlattırmak chüshenndürtmek, izahlatmaq, sherhlettürmek.
anlayış *is.* 1. paraset, idrak; 2. köz qarshi qabiliyiti; 3. chüshenche.
anlayışlı *s.* parasetlik, eqilliq.
anlayışsız *s.* eqilsiz, idrak qabilyiti yétersiz.
anlayıvermek derhal chüshenmek, téz chüshenmek.
anlık *-ğı s.* 1. tuyghudin bashqa bilish qabiliyiti; 2. chüshinish qabiliyiti.
anma *is.* 1. xatirilesh, eslesh, yadlash; 2. xatirilesh murasimi.
anmak 1. xatirilimek, eslimek, yadlimaq: *Dün akşam sizi andık* – Axsham sizni esliduq; 2. sözini qilmaq, éghizgha almaq: *Hastalığın adını anmaktan korkuyoruz* – Aghriqning

étini éghizgha élishtin qorqimiz; 3. xatirilep mejlis achmaq: *Bakanı andık* – Ministirni xatirilep mejlis achtuq.

anmalık *-ğı s.* yadikar, hediye, estlik, xatirlik.

anna *is.* ropining (Hindistanning pul birlikining) 16-din biri.

anne *is.* ana, apa.

annelik *-ği is.* aniliq.

anodik *s. fr.* örligen, yuqiri chiqqan.

anodin *s. fr.* anotin (aghriq toxtitish dorisi).

anonim *s. fr.* aptori namelum, isimsiz xet, kimning yazghanliqi namelum xet.

anons *is. fr.* uqturush, élan.

anonsör *-rü is. fr.* déktor, sözligüchi.

anormal *-li s. fr.* 1. normalsizliq, normal bolmighan; 2. eqli kem.

anormallik *-ği is.* 1. normalsizliq; 2. sarangliq.

ansızın *z.* tuyuqsizla, birdinla, tosattinla.

ansiklopedi *is.* ansiklopidiye, qamus.

ansiklopedist *is. fr.* anisklopidiye yazghuchi, qamuschi.

ant *-dı is.* qesem: *Andım var, bu işi yapacağım* – Bu ishni qilishqa qesimim bar.

ant içirmek qesem qildurmaq, qesem ichürmek.

antagonist *is.* antagonist (bir-birige tamamen zit, qarimu-qarshi, bir-birige ötüp ketken derijide düshmen).

antagonizm antagonizm (kélishtürüp bolmaydighan qarimuqarshiliq, düshmenlik).

antant *is. fr.* uyushush, shertlishish **Antarktika** *fr. s.* Antarktika (jenubiy qutup).

antbeti *is.* ehdiname (bir shertnamining, hemme mezmunlirini öz ichige alghan yazma matériyal).

anten *is. fr.* antén (radio dolqunlirini tutush we tarqitish üchün tartilghan simlar).

anti *is. ing. fr.* zid, qarshi, eksi.

antibakteriyel *s. is. ing.* baktériyining aldini alidighan (dora).

antifriz *ing. is.* tonglash we muzlashqa qarshi usul, chare yaki dora, üsküne.

antik *s.* 1. qedimki, qedimki zamangha teelluq; 2. qedimki yunan, romanliqlarning medeniyet-senitige dair.

antika *is. it.* 1. asare-etiqe, kona tarixiy eserler; 2. kona, modidin qalghan, konirap ketken.

antikacı *is.* asare-etiqe sodigiri.

antikanseröz *is. fr.* rakqa qarshi.

antikite *is. fr.* 1. qedimki zaman tarixning deslepki mezgili; 2. qedimki heykel, qedimki zamangha dair nersiler.

antin *is.* pahishe ayal, exlaqsiz xotun.

antipatik *s. fr.* yéqimsiz, yirginichlik: *Antipatik adam* – Yirginchlik adem.

antisemit *s. fr.* yehudi düshmini, yehudige qarshi.

antlaşma *is.* muahide, shertname, ehdiname, toxtam, kilishim, bitim, pütüm: *On bir maddelik barış antlaşması* – On bir maddiliq tinchliq bitimi.

antlaşmak *s.* kélishmek , shertleshmek, toxtashmaq, pütün tüzüshmek.

antlı *s.* qesem bergen, qesem ichken, qesem qilghan.

antoloji *is. fr.* antologiye (türlük yazghuchilarning, xususen shairlarning tallanghan bediiy eserler toplimi).

antrasit *is. fr.* issiz kömür.

antre *is. fr.* dalan: *Geniş antreli bir yâtak odâsı* – Dalanliq ke öyng.

antrenman *is. fr.* tenheriket meshiqi.

antrenör *is. fr.* tirénir.

antrepo *is. fr.* tamozhna béji tapshurulmighan mallar quyulidighan ambiri.

antrepocu *is.* tamozhna ambarchisi.

antropolog *is. fr.* antiropolog.

antropoloji *is. fr.* antiropologiye (ademning biologik xususiyetlirini, turlük irqlarning ten tuzulush belgilirini her jehettin öginidighan pen).

antropomorf *is. fr.* 1. ademge oxshaydighan, adem sheklide (haywan); 2. ademgiyah.

anut *-du is. ar.* jahil.

anüs *is. lat.* insanning songi, arqa yol, köten, üchey aghzi (köt).

apaçık *s.* opochuq, apashkara.

apandis *is. fr.* soqur üchey.

apandisit *is. fr.* soqur üchey késili.

apansız bk. ***apansızın*** birdinla, tuyuqsizla, tosattinla.

apansızın *z.* birdinla, tuyuqsizla, tosattinla.

apar topar *z.* opur-topur, aldirash-ténesh: *Korktuğundan apar topar kaçtı* – Qorqqinidin opur-topur bolup qéchishti.

aparmak 1. aparmaq, élip barmaq; 2. oghrilimaq.

apartman *is. fr.* qewetlik bina: *Son yıllarda Urumçide apartmanlar yapılıyor* – Kéyinki yillarda Ürümjide qewetlik binalar séliniwatidu.

apaş *is. fr.* ghelite kiyingen we ghelite sözlishidighan lükchekler, afiy.

apaz *is.* changgal, ochum: *Bir apaz buğday* – Bir ochum bughday.

apazlamak 1. ochumlimaq; 2. yelkenning shamaldin köpüshi; 3. qiyinda qolgha chüshürmek, tutuwalmaq.

aperitif *is. fr.* ishtihani échish üchün tamaqtin awwal istémal qilinidighan bir xil ichimlik.

apış *is.* chatraq.

apışık *s. is.* 1. quyruqini chatriqigha qisturup mangmaq (haywan); 2. hérip-échip ketken, qiyin ehwalgha chüshüp qalghan (adem).

apışlık *-ğı s.* ishtanning éghi.

apışmak 1. harghanliqtin chatriqini kérip yatmaq; 2. hang-tang bolmaq, hoduqmaq.

apıştırmak 1. bek harduq, bek charchatmaq; 2. sugha tömür tashlap kéme yaki paraxotni bir yerde toxtatmaq.

apiko *is. it.* 1. kéme we paraxotning zenjirini yighip sugha tashlighan tömürni tartip élishqa hazirlanmaq; 2. teyyar, hazir, hoshyar, sezgür: *Apiko bir délikanlı* – Sezgur yigit; 3. yaxshi pasun, retlik kiyingen: *Apiko bir qiz* – Retlik kiyingen qiz.

apiküllü *s.* bir uchluq, qisqa uchi uchluq, uchi tar.

aplik *-ği is. fr.* 1. tamgha ornitilghan lampa yaki shamdan; 2. hashiye.

aplikasyon *is. fr.* bir parche rextning üstige bashqa bir parche rext parchisini chaplash yaki kanwa tikish yoli bilen bérilgen zinnet.

apokrif *is. fr.* natoghra, ishenchisiz, gumanliq söz yaki maqele.

apolet *is. fr.* pagon.

aport *far. ünl.* ow itlirigha "epkel" dep bérilgen buyruq.

apşak *s.* 1. ayaghlirini kérip zong olturmaq; 2. harghanliqtin méngishqa hali qalmasliq.

aptal *s.* 1. eqli-hoshi kem; 2. döt, möng, galwang, eqilsiz: *Bu çok aptaldır* – Bu taza eqilsizdur.

aptallaşmak dötleshmek, möngleshmek, eqilsizleshmek.

aptallaştırmak dötleshtürmek, möngleshtürmek, eqilsizleshtürmek.

aptallık *-ğı s.* dötlük, mönglük, eqilsizliq.

aptes *is. far.* 1. teret (namazdin awwal élinidighan); 2. osuruq: *Aptesi bozuldu* – Teriti buzuldi, osurup qoydi.

apteshane *is. far.* teretxana, hajetxane, xali jay.

aptesli *s.* teriti bar.

apteslik *-ği is.* 1. taharet alidighan yer; 2. teret kiyimi.

aptessiz *s.* teretsiz, teret almighan.
ar *is. fr.* güzel senet.
ar *is. fr.* yüz kwadrat métrge teng yer ölchimi.
ar *is. ar.* har, iza, xijalet, haya, nomus: *Ar etme* – Har alma.
ara *s. is.* 1. ara, ariliq, musape: *İki köyün arası uzak değil* – Ikki yéziqning ariliqi uzaq emes; 2. zaman: *Ara vermeksizin sık sık geliniz* – Tuxtap qalmastin pat-pat kélip turung; 3. munasiwet: *Onunla aramız iyidir* – Uning bilen munasiwitimiz yaxshi; 4. perq: *Mehmetle üç yaş aramız var* – Mehemmet bilen üch yash perqimiz bar; 5. etrap, yéqin, yan: *Sizin aranızda durmaktan çekiniyorum* – Sizning yéningizda turushtin qachimen; 6. qisturma: *Türkçe yayınlarda aramüziği için Uygur müzikleri veriliyor* – Türkche radioda uyghur muzikiliri qisturma muzika ornida bérilidu.
ara sıra *z.* anda-sanda, ara-sira: *Mehmet bize ara sıra geliyor* – Mehemmet bizningkige anda-sanda kélidu.
araba *is.* 1. harwa: *El arabası* – Qol harwisi; 2. aptomobil, pikap: *Ben işe arabayla gidiyorum* – Men xizmetke pikap bilen barimen; 3. budda dini; 4. meden toshuydighan eswab.
arabacı *is.* 1. harwikesh; 2. harwa yasighuchi yaki satquchi
Arabacı *is.* bir top yultuzning ismi.
arabacılık *-ğı s.* harwikeshlik.
arabalık *-ğı is.* 1. harwiliq, harwa qoyidighan yer; 2. harwa tolghudek miqdar: *Bir arabalık insan* – Bir harwa adem.
araban *is. ar.* sherq muzikilirida bir muqam.
arabesk *s. fr.* 1. ereb usulida; 2. ressamning siziqni özige xas sizishi.
arabi *is.* chölde yashaydighan ereb.
Arabî *s. ar.* 1. erebche; 2. ereb qewmidin bolghan
Arabistan *is.* erebistan.
arabiyat *is. ar.* ereb tili we ereb edebiyati.
arabozan *is.* ara buzghuchi, bölgünchi, buzghunchi.

arabozanlık ***is.*** bölgünchilik, buzghunchiliq: *Sen arabozanlık yapma* – Sen yarini buzma.

arabulucu ***is. s.*** kélishtürgüchi, salachi, epleshtürgüchi.

aracı ***is.*** 1. salachi, kélishtürgüchi, arichi, epleshtürgüchi; 2. wasite.

aracılık *-ğı* ***s.*** wastilik: *Ben bu işi Ahmedin aracılığıyle yaptım* – Men bu ishni Exmetning wasitichiliki bilen qildim.

araç *-cı* ***is.*** wasite, qoral: *İşi yaptırmak için her araca başvurdu* – Ishni qildurush üchün herxel wasitilarni qollandi.

araçlı ***s.*** wastilik.

araçsız ***s.*** wasitisiz, biwasite, toghridin toghra: *Araçsız vergi* – Wasitisiz baj.

aradan ***z.*** aridin: *Aradan çok zaman geçti, hatırlayamiyorum* – Aridin uzun waqit ötti, xatiriliyelmeywatimen.

Araf ***is. ar.*** Erap (jennet bilen jehennem ottursidiki boshluq yer).

Arafat ***is.*** Erapat téghi (Mekkige alte saetlik uzaqta bolghan tagh bolup, hajilar tawap üchün bu yerge kélidu).

aragoz ***is.*** misirliqlarning qorchaq oyunining bir türi.

arak *-ğı* ***s. ar.*** 1. türk muzikisida bir muqam; 2. qimmetlik haraq; 3. oghriliq.

arakçı ***is.*** oghri, kanto.

arakçılık *-ğı* ***s.*** oghriliq: *Arakçılıktan kodesi boyladı* – Oghriliqtin qamaqxana toldi.

arakiye ***is. ar.*** 1. qedimiy derwishler böki (qalpiqi); 2. bir xil kichik sunay.

araklamak oghrilimaq.

aral *-lı* ***is.*** aral, taqim aral.

aralamak 1. qiya achmaq, yérim achmaq: *Kapıyı araladım* – Ishikni yérim (qiya) achtim; 2. ariliq qaldurmaq.

aralanmak 1. yalghuz qalmaq, ayrilip qalmaq: *Hafifçe aralanan gözlerini bana çevirdi* – Közlirini biraz échip manga qaridi; 2. shalanglashmaq; 3. chékilmek, asta ketmek: *Üstüme çamur sıçramasın diye aralandım* – Üstümge lay chachrimisun dep biraz yiraqlashtim; 4. biraz échilmaq; 5. bir az yiraqlashmaq, biraz uzaqlashmaq; 6. körünmek, peyda bolmaq: *Kızın dudaklarında tatlı bir gülümseme aralandı* – Qizning léwide biliner-bilinmes tebessum peyda boldi.

aralık *-ğı is.* 1. ariliq, yapsa, japsa, yochuq, yiriq, dez: *Kapının aralığından rüzgar geliyor* – Ishikning japsiridin shamal kiriwatidu; 2. waqit, nöwet, chagh, purset: *O aralık Pekindeyim* – O chaghda Béyjingda idim **Aralık** *-ğı is.* dékabr, 12 ay.

aralıklı *is.* bir-birige tutashmighan, shalang: *Ağzını açınca aralıklı dişleri göründü* – Aghzini échishighila chishliri köründi.

aralıksız *is. z.* 1. zich; 2. üzlüksiz, dawamliq, arqa-arqidin.

aramak 1. izdimek, qidirmaq: *Kitabımı ariyor* – Kitabini izdewatidu; 2. telep qilmaq: *Hakkını aramak* – Hoquq telep qilmaq; 3. axturmaq: *Ceplerini aramak* – Yanchuqlirini axturmaq; 4. eslimek: *Sen bu günleri çok arasın* – Sen bu künlerni köp eslersen; 5. ziyaret qilmaq, yoqlimaq: *Komşular bizi eskisi gibi aramaz oldular* – Qoshinilar bizni ilgirikidek izdimeydighan bolub qaldi; 6. eske élishqa tirishmaq **Arap** *-bı is. ar.* 1. ereb; 2. négir, qara tenlik; 3. qara; 4. nigatip.

Arapça *is. s.* erepche, erep tili.

Arasat *is. ar.* Ersat (qiyamet küni pütün ölüklerning tirilip toplinidighan yéri.

arasıl *s.* parallél.

arasız *z.* üzlüksiz, dawamliq.

araşit *-di is. fr.* xasing.

araştırıcı *is.* 1. tetqiq qilghuchi; 2. tetqiqatchi; 3. heweskar.

araştırma ***is.*** 1. tetqiqat; 2. izdesh, qidirish.

araştırmak 1. izdimek, axturmaq: *Odayı iyice araştırdım, amâ aradığımı bulamadım* – Öyni rasa izdidim, emma izdiginimni tapalmidim; 2. éniqlashqa kirishmek, tekshürüp tetqiq qilmaq; 3. tetqiq qilmaq.

araz ***is. ar.*** 1. alamet, isharet; 2. bala-qaza; 3. tasadip.

arazi ***is. ar.*** 1. yer, zémin: *Arazı sahibi* – Yer igisi; 2. qurulush meydani; 3. öy-imaret bolmighan boshluq, keng meydan.

arbede ***is. ar.*** ghowgha, jédel, majra.

arda ***is.*** 1. belge qozuqi; 2. hökümdar yaki qomandan hasisi.

ardala ***is.*** 1. töge karwinining axirqi qongghuriqi; 2. toqum, chom.

ardıç *-cı* ***is.*** qarighay türige kiridighan, qishta yopurmiqi tökülmeydighan xush puraqliq, yumilaq méwisi dora qilinidighan bir xil derex, archa.

ardıç *-cı* ***is. zool.*** chirayliq sayraydighan birxil ala qush.

ardıl ***is.*** iz basar.

ardın ardın ***z.*** arqa-arqidin, izmuiz, arqimuarqa.

ardınca ***z.*** arqidinla, iz bésip.

ardışık ***s.*** birining arqisidin biri.

ardiye ***is. ar.*** 1. ambar, iskilat; 2. ambargha qarighuchigha bérilidighan heq.

ardiyeci ***is.*** heq élip ambargha qarighuchi.

arena ***is. fr.*** aréna (1. sérk sehnisi; 2. daire, sahe, meydan.).

arenalı ***s.*** qumluq.

areol *-lü* ***is. fr.*** emchek tügmisidiki qara.

areometre ***is. fr.*** aréométr (suyuqluq ölchigüchi).

argaç *-cı* ***is.*** arqa yip (toqumichiliqta).

argaçlık *-ğı* ***is.*** 1. toqush mashinisi mokisidiki yip; 2. qil yaki yüng toquma parchisi; 3. palas; 4. arqiliq yip.

argali ***is. zool.*** arqar (yawa qoy).

argın *is.* harghin, bitap dermansiz. küchsiz, madarsiz.
argınlık *-ğı s.* harghinliq, küchsizlik, dermansizlik, halsizliq, madarsizliq.
argıt *-tı is.* tagh jilghisi, tagh yoli.
argo *is. fr.* 1. términ, atalghu; 2. lükchek, oghrilarning sözi.
argon *is. yun.* argon (rengsiz we puraqsiz gaz).
arı *is.* here, boghun: *Arı iğnesiyle insana sokar* – Here neshtiri bilen, ademni chaqidu; *Arı bal yapar* – Ere hesel béridu.
arı *s.* 1. ériq, pakiza, sap, taza; 2. gunahsiz; 3. gheyriy söz-ibaridin xali; 4. xali: *Savaştan arı bir bölge* – Urushtin xali rayon.
arıcı *is.* hesel herisi baqquchi.
arıcıl *s. zool.* ere yégüchi qurtlar.
arıcılık *-ğı s.* herichilik.
arık *is.* oruq, jüdeng, reip, awaq; 2. ériq, pakiz, sap, taza.
arıklanmak oruqlanmaq, ajizlanmaq, jüdenmek, zeiplenmek.
arıklatmak oruqlatmaq, ajizlatmaq, jüdetmek, zeipletmek.
arıklık *-ğı s.* 1. oruqluq, jüdenglik; 2. zeiplik.
arılamak her qandaq bir nerside eyib we nuqsan bolmighanliqini bildürmek.
arılanmak érighlanmaq, pakizlanmaq, tazilanmaq, saplashmaq: *Uygur dili gittikçe arılaniyor* – Uyghur tili barghanséri saplishiwatidu.
arılaşmak bk. ***arılanmak***.
arılık *-ğı s.* 1. hesel herisi sanduqi qoyulghan yer; 2. pakizlik, érighliq; 3. gunahsizliq.
arılmak 1. pakizlanmaq, tazilanmaq, érighdalmaq; 2. aghrimaq, késel bolmaq.
arımak 1. pakiz bolmaq, paklanmaq, érighlanmaq; 2. pakizlanmaq.

arınmak 1. xali bolmaq, qutulmaq, érimaq: *Ben gamden arındım* – Men ghemdin qutuldum; 2. pakizlanmaq.

arış ***is. far.*** 1. qolining jeynektin barmaqqiche bolghan qismi; 2. harwa oqi.

arıtlamak birini yaxshi qilip tonushturmaq.

arıtmak 1. tazilimaq, pakizlimaq, yumaq; 2. sap halgha keltürmek, éritmaq.

arız ***s. ar.*** chaplashqan, yépishqan: *Çocuğa bir hastalık arız oldu* – Baligha késel chaplishiwaldi.

arıza ***is. ar.*** 1. ongghul-dongghul yer; 2. méyip, aqsaq; 3. eyib, nuqsan, kemchilik; 4. tosqunluq, tosalghu, chataq: *Onun yaptığı işlerde hiç bir arıza çıkmaz* – Uning ishlirida héchqandaq chataq bolmaydu; 5. buzuq, buzulush: *Araba yarı yolda arıza yaptı* – Pikap yérim yolda buzuldi.

arızasız ***s.*** 1. tüz, tosqunsiz, tosalghusiz, tüptüz, toptoghra; 2. méyip emes.

arızî ***is. ar.*** 1. eslide bolmighan, sirttin kelgen, kéyin kelgen; 2. waqitliq: *«Arızî bir olay* – Waqitliq bir hadise.

ari ***is. ar.*** 1. yalngach; 2. bosh; 3. hür, erkin; 4. bolushsiz, qoshumchisi «siz»; 5. yiraq, uzaq: *Sudan âri* – Susiz **Arî** ***is. ar.*** ariyan (Hind-Yawropa til guruppisidin bolghan irq yaki xelq).

arid ***s. fr.*** qurghaq, boz.

arif ***s. ar.*** 1. ilim-medeniyet igisi, oqumushluq: *Ben bu kadar söyleyim arif olan anlasın* – Men shunchilikla sözley oqumushluqlar chüshensun; 2. tejribilik, bilimlik.

arife ***is. ar.*** harpa: *Bügün 30 eylül milli bayramımızın arifesidir* – Bügün 30 séntebr dölet bayrimimizning harpisidur ariliqni olchesh eswabi).

Aristo ***is.*** Aristotél (Yunan peylasopi).

Aristocu ***is.*** aristotélchi.

Aristoculuk *-ğu* ***is.*** Aristotél yoli, aristotélchiliq.

aristokrat *s. is. fr.* hökümran ékspilatator sinipining imtiyazliq yuqiri dairiliri, aqsöngekler, ésilzadiler.

aritmetik *-ği s. fr. is.* arifmétika (matématikining xususiyetlirini sözleydighan qismi).

aritmik *s. fr.* 1. ritimsiz; 2. retsiz.

ariyet *is. ar.* ariyet, ötne, qerz: *Bu konu üzerinde ariz duruldu* – Bu mesile üstide keng toxtaldi.

ariza *is. ar.* erz, erz'hal (yazma).

Arizona *is.* Arizona (Amérika Qoshma Shtatlirini teshkil qilghan shtatlar).

arjante *s. fr.* kümüsh renggide, kümüshtek aq: *Arjante tabak* – Aq kümüsh qawat.

arjantit *is. fr.* argantét (kümüsh jewhiri).

ark *is.* ériq, östeng.

arka *is.* 1. arqa, kéyin: *O arkamdadır* – U keynimde; 2. ters terep: *Evin arkasında bahçe var* – Öyning arqa teripide baghche bar; 3. qoghdighuchi; 4. bashqa terep; 5. qalghan qisim, artuq qisim: *Hikayenin arkası yarında* – Hékayening qalghini etilikke; 6. yölenchük: *Bu sandalyenin arkası pek alçak* – Bu orunduqning yölenchüki bek pes.

arkacı *is.* terepdar, qoghdighuchi, himayichi, arqa tirek, arqichi.

arkadaş *is.* yoldash.

arkadaşça *z.* yoldashlarche, destche: *Biz bir birimize arkadaşça yanaşmaliyiz* – Biz bir-birimizge yoldashlarche muamile qilayli.

arkadaşlık *-ğı s.* 1. yoldashliq, dostluq: *Sizin arkadaşlığınıza güveniyorum* – Sizning dostluqingizgha ishinimen; 2. bir kesiptikiler we bir mehellikler otturisidiki yéqinliq.

arkaizm *is. fr.* arxaizm (konirighan, istémaldin qalghan söz-ibare we bashqilar).

arkalamak 1. qoghdimaq, qanat astigha almaq, yardem qolini sunmaq; 2. birige ishnip yardem bermek, arqilimaq.

arkalı *is.* arqa tirek bolghan, qoghdighuchi bolghan, qoghdighan.

arkalık *-ğı s.* 1. yölenchük: *Arkalık sandalye* – Yölenchük orunduq; 2. öy ichide kiyidighan jilitke, öychilik kiyim.

arkalıksız *s.* himayichisi bolmighan, qoghdighuchisiz, arqiliqsiz.

arkasız *s.* himayichisiz, himayichisi bolmighan, arqa tiriki yoq, arqisiz.

arkebüz *is. fr.* XVII esirgiche qollinilghan bir xil miltiq.

arkeolog *is. fr.* arxéolog, arxéologiye alimi, arxéologiye mutexessi.

arktik *s. fr.* shimaliy qutup bilen yaki shimaliy qutup rayoni bilen munasiwetlik.

arlanmak uyulmaq, iza tartmaq.

arlanmaz *s.* uyalmas, hayasiz.

arma *is. it.* 1. dölet girbi, dölet belgisi; 2. qéyiq we kémining yürüshge xizmet qilidighan palaq, yelken qatarliqlar.

armador *is. it.* qéyiq we kéme qatarliqlarning palaq, tirek, yelken we arghamchilirini bashqurghuchi usta.

armağan *is.* 1. armighan, hediye, sowghat; 2. xeyr, éhsan; 3. mukapat: *Nobel armağanı* – Nobel mukapati.

armak harmaq, ajizlashmaq.

armatör *is. fr.* soda kémisini ishletken biri.

armet *is. fr.* dubulgha (qedimki zaman urushlirida bashqa kiyilidighan bir xil tömur qalpaq).

armoni *is. fr.* ritim, uyghunluq, akkord (muzikida), ahangdashliq.

armonik *s. fr.* 1. akardiyon; 2. éghiz garmuni.

armonika *is. it.* 1. akardiyon; 2. éghiz garmuni.

armudî *s.* amut shekilde bolghan, amut shekillik.

armut *-du* ***is. far.*** 1. amut, neshpüt: *Kurla armutu çok güzel* – Korla amuti nahayiti yaxshi; 2. bek möng; 3. munarlarning uchidiki amut chongluqidiki qubbe.

Arnavut *-du* ***is.*** Albaniye, albaniyilik **Arnavutluk** *-ğu* ***is.*** albaniyilik.

aroma ***is. fr.*** 1. xush-xuy puraq; 2. dora-derman.

aromatik ***s. fr.*** yaxshi puraqliq dora-derman salghan.

arozöz ***is. fr.*** su harwisi (yaki aptomobili).

arpa ***is. hint.*** arpa.

arpacı ***is.*** 1. arpichi, arpa satquchi; 2. oghri.

arpacık *-ğı* ***s.*** 1. yingnasqu; 2. miltiq we tapanchining qarigha alidighan yéri.

arpacılık *-ğı* ***s.*** oghriliq, bulap qéchish.

arpağ ***is.*** epsun, azayim, arwaq.

arpalama ***is.*** atlarning tuwiqida bolidighan aqwash késili.

arpalı ***s.*** 1. timen, didang; 2. sémiz (haywan).

arpalık *-ğı* ***s.*** 1. qedimde diniy ademlerge maash ornida bérilidighan pul; 2. haywanning yéshini körsitip béridighan chish belgisi.

arsa ***is. ar.*** chüshidighan yer.

arsıulusal ***s.*** beynelmilel, intérnatsional, xelqara.

arsız ***s. is.*** 1. arsiz, hayasiz, uyalmas, terbiysiz, iza tartmas; 2. her yerde ösüwéridighan ösümlük.

arsızlık *-ğı* ***s.*** arsizliq, hayasizliq.

arslan ***is. zool.*** aslan, shiir.

arş ***is.*** marsh (eskiriy buyruq).

arş ***is. ar.*** ersh, asman.

arş ***is. fr.*** tok bilen mangidighan qatnash qorallirining yuqirigha kötürülgen tömür yayi.

arşın ***is.*** 1. arshin, gez (qedimde qollinildighan 68 santimétirliq uzunluq ölchimi): *Herkesin arşınına göre kumaş verilmez* – Her kimning arshinigha qarap rext bérilmeydu; 2.

bir qedemlik ölchem: *Yolu bir arşınla bitiriverdik* – Yolni bir arshin bilen tügettuq.

arşiv *is. fr.* tarixiy hüjjetlerning saqlanghan yéri, arxip.

art *-dı is. s.* 1. arqa, keyni: *Dağın artında su boldur* – Taghning arqisida su köp; 2. haywanning quyruqi teripi; 3. bashqa terep.

artağan *s.* beriket.

artağanlık *-ğı s.* beriketlik.

artakalan *s.* 1. éship qalghan; 2. adet boyiche dawam qilip kelgen.

artakalmak 1. éship qalmaq; 2. dawam qilip kelmek, kéyinge qalmaq.

artam *is.* paydiliq bolghan hem yaqidighan artuqluq we üstünlük.

artçı *is.* herbiy yürüshte qoghdash xizmitini üstige alghan axirqi qisim.

artı *is. s.* hésabta qushush alamiti, pilus.

artık *-ğı s.* 1. artuq: *Bu ondan artık* – Bu uningdin artuq; 2. éship qalghan: *Artık ekmek* – Ashqan nan; 3. biri tügep ikkinchisining bashlinishi: *Artık yaz geldi* – Qish kétip yaz keldi.

artık yıl *is.* kebise (yili).

artıkçı *s. is.* qelender, diwane, gaday.

artıklık *-ğı s.* 1. köplük; 2. üstünlük.

artım *is.* köpiyish: *Nüfus artımı* – Nopus köpiyishi.

artırılmak artturulmaq, köpeytilmek, ashurulmaq.

artırım *is.* iqtisad qilish, téjesh.

artırma *is.* 1. köpeytish, ashurush; 2. iqtisad qilish.

artırmak 1. artturmaq, köpeytmek, ashurmaq, jiqaytmaq; 2. bahasini örletmek; 3. iqtisad qilmaq; 4. ashuruwetmek.

artist *is. fr.* 1. artis; 2. senetkar, senetchi.

artistlik *-ği is.* artisliq, senetkarliq.

artmak 1. artmaq, köpeymek, ashmaq, jiqaymaq; 2. éship qalmaq, iqtisad bolup qalmaq; 3. ashmaq, örlimek, ösmek, ulghaymaq: *Ateşi birden biré arttı* – Qiziqi birdinla örlidi.

arus *is. ar.* yéngi yatliq bolghan qiz.

aruz *is. ar.* 1. chédirning otturisigha tikilgen tüwrük; 2. arzu wezn.

arvana *is.* hin'gan (tögining chishisi).

arya *is. it.* aréa (köpinche opérada orkéstir jor qilinghan halda bir kishi teripidin ijra qilinidighan küy we shu küyge yézilghan muzika esiri).

arya *is.* bayraq yaki yelkenni chüshürüsh.

aryanizm *fr. is.* aryanizm (iskendiriyilik Arimos teripidin qurulghan xristian dinigha qarshi, Eysaning Tengrilikini inkar qilidighan bir mez'hep).

arz *is. ar.* 1. erz; 2. qoyulghan baha.

arz *is. ar.* 1. yer, zémin; 2. yer shari, alem, yer yüzi; 3. memliket, weten, yurt.

arz *is. ar.* 1. kenglik, en; 2. yer dairisi.

arzanî *is. ar.* enlik.

arzi *s.* yer yüzige ait, yer yüzi bilen munasiwetlik.

arziyat *is. ar.* géologiye.

arzu *is. far.* arzu, istek.

arzuhal *-li is. ar.* iltimas, ötünüsh.

arzuhalcı *is.* bashqilargha xet yizip bérip turmush kechürgüchi.

arzukeş *is. fr.* arzuluq, heweskarlar.

arzulamak arzulimaq, hewes qilmaq, arzu qilmaq, telep qilmaq, séghinmaq.

arzulanmak arzulanmaq, heweslénmék.

arzulatmak arzulandurmaq, hewesléndürmék, telep qildurmaq.

arzulu *s.* arzuluq, heweslik, teleplik, xahishliq.

arzusuz *s.* arzusiz, hewessiz, telepsiz, xahishsiz.
as *is. lat.* 1. qarta qeghizining birinchi nomurluqi; 2. ishning béshida bolghan biri.
as *s.* "töwen" sözining qisqar tilmisi: *As subay* – Töwen derijilik ofitsér.
as *is. zool.* bulghun (söser ailisige kiridighan özi aq, quyruqi qara, térisi nahayiti qimmetlik bir haywan).
asa *is. ar.* hasa.
asabiye *is. ar.* 1. nérwa bilen alaqidar; 2. nérwa késellikliri.
asabiyeci *is.* nérwa késellikliri doxturi.
asabî *s. ar.* nérwa, qiziq qan, chus mijez, jilixor.
asabîleşmek jile bolmaq, xapa bolmaq, achchiqlanmaq, esebiyleshmek.
asabîlik *-ği is.* jilixorluq, mijez chusluqi.
asacak *-ği is.* asquch: *Duvardaki asacak bu kadar çok ağırlık taşıyamaz* – Tamdiki asquch bunchilik éghirliqni kötürelmeydu.
asal *s. far.* asasliq, tüp, muhimi, asasi.
asalak *-ğı s.* parazit, teyyartap, qan shorighuchi.
asalet *-ti is. ar.* 1. nesil yaxshiliq, nesilik; 2. tilda we edebiyatta addy kelimilerning bolmasliq.
asamble *is. fr.* qedimki ussul we tansilarda asasliq qedem.
asansör *is. fr.* léft, tok shotisi.
asap *is. ar.* nérwa: *Asap bozukluğu* – Nérwa buzuqluqi.
asar *is. ar.* esir (yüz yil) sözining köplüki.
asayiş *is. far.* tinchliq, bixeterlik, huzur, parawan.
asbaşkan *is.* ikkinchi reis (bashliq).
asel *is. ar.* hesel, bal.
aseli *is. ar.* hesel renggi.
asepsi *is. fr.* mikropsizliq.
asfalt *is. fr.* asfalt: *Asfalt yol* – Asfalt yol.
asfaltlamak asfalt yatquzmaq.

asgar *s. ar.* intayin kichik, eng kichik.
asgarî *ar.* eng az, eng töuen: *Bana asgarî üç gün izin veriniz* – Manga eng az digende üch kün ruxset béring.
ashap *-bı is. ar.* 1. «ige» sözining köplüki: *Ashabı zeka* – Eqil igiliri; 2. sahabiler.
ası *is.* 1. ésiq: *Asıda kalmak* – Asquda qalmaq; 2. birdin yene birige kélidighan payda-menpeet.
asıcı *s. is.* 1. muelleq; 2. asquchi; 3. jallat.
asıcıl *s.* menpeetperes.
asık *s.* 1. ésiqliq, ésiqliq nerse; 2. ésip öltürmek; 3. xapa chéray.
asıl *-sı is. ar.* 1. nersining eyni özi: *Mektubun aslını gördüm* – Xetning özini kördüm; 2. nersining asasi, yiltizi, tüpi: *Yazının aslı resimdir* – Eserning asasi resim idi; 3. asas: *Bu haberin aslı yok* – Bu xewerning asasi yoq.
asıl *s.* 1. esli: *Asıl maksat bu değil* – Esli meqset bundaq emes; 2. tüp mahiyet: *Hiç bir aslı olmayan söz* – Héchqandaq asasi bolmighan söz; 3. muhimi: *Kabahat asıl bundadır* – Kemchilikning muhimi buningda.
asılacak *s.* ésishqa tégishlik.
asılanmak *-den* payda körmek, payda tapmaq, menpeet körmek.
asılı *is.* ésiqliq.
asılmak 1. ésilmaq; 2. tézdin qolgha almaq: *Hemen küreklere asıldı* – Derhal kürekni qoligha aldi; 3. öltürülmek, boghulup ölmek; 4. qetiy turmaq: *Asılırsan başarılı olursun* – Qetiy tursang ghelibe qilisen; 5. köngülge almaq: *Fazla asılma, hasta olursun* – Köp könglüngge élip ketme, aghrip qalisen.
asılzade bk. *asilzade*.
âsım *s. ar.* 1. pak, nomusluq, ippetlik; 2. gunahliq ishlardin we haramdin qachidighan.

asıma ***is.*** ayallarning boynigha asidighan, qol we qulaqlirigha salidighan zinnet buyumliri.

asır *-sr ı* ***is. ar.*** 1. esir yüz yil; 2. dewr, chagh zaman.

asırlık ***s.*** yüz yilliq, esirlik, köp yilliq, yüz yil bolghan: *Asırlik ağaçlar* – Köp yilliq derexler.

asi ***is. ar.*** 1. itaet qilmaydighan, boysunmaydighan; 2. isyan kötürgüchi. azghun.

aside ***is. ar.*** un, gösh we méwe bilen yasilidighan bir xil tamaq.

asil bk. ***acil***.

asil ***is. ar.*** 1. ésil, katta; 2. bir wezipide asasi bolghan: *Asil bir hareket* – Katta bir heriket.

asilik *-ğı* ***s.*** asiyliq.

asilzade ***s. far. ar.*** ésilzade, aqsöngek.

asilzadelik *-ği* ***is.*** ésilzadilik, ésil ewladliq.

asimilasyon ***is. fr.*** assimilatsiye, özleshtürüwélish, özige oxshitiwélish.

asistan ***is. fr.*** asténт (profésson yaki doktor yardemchisi).

asistanlık *-ğı* ***is.*** asténtliq.

asiyap *-bı* ***is.*** tügmen.

âsiye ***is. ar.*** 1. tirek, siton; 2. derdmen we ghemkin xotun; 3. ayal ismi.

asker ***is. ar.*** 1. esker, herbiy; 2. pul; 3. herbiy, qoralliq küchler; 4. jemiiyet tüzümige riaye qilidighan.

askerî ***s. ar.*** herbiy, eskirii, eskerlikke ait.

askerîleşmek eskerleshmek, herbiyleshmek.

askerlik *-ği* ***is.*** 1. herbiylik, eskerlik; 2. qanungha asasen herbiylik xizmitini ötesh.

askersizleştirmek herbiysizleshturmek, eskerliktin xali qilmaq.

askı ***is.*** 1. asquch, kiyim asquch; 2. ishtan ésiwalghuch; 3. élan, uqturush; 4. kélinning hujrisigha sélinghan nersiler; 5.

ayallar boynigha ésiwalidighan zinnet eswabi; 6. edebiyat musabiqiside mukapet üchün ésilghan bayraqche qatarliq nersiler.

asla *z. ar.* ésla, zadi.

aslan *is.* 1. *zool.* shir; 2. batur, jesur adem.

asliye *s. ar.* asas, négiz.

aslî *s. ar.* 1. esli, asasliq, négiz: *Asli görev* – Asasliq wezipe; 2. esli nusxa: *Bu resim fiilen sanatkârın asli ve özgü bir eseridir* – Bu resim emeliyette ressamning esli we mexsus esiridur; 3. eng muhim.

asma *s. is.* 1. asquch: *Çamaşır asma* – Kiim asquch; 2. asma: *Asma lâmba* – Asma chiragh; *Asma saat* – Asma saet.

asmak 1. asmaq, ésip qoymaq; 2. ésip öltürmek; 3. qerzni ada qilmaq; 4. yolda kétiwétip melum seweb bilen hemrahidin ayrilmaq; 5. baridighan yérige barmasliq.

asmalık *-ğı s.* 1. aghliq yer; 2. barang.

aspirin *is. fr.* aspirin.

asran *is. ar.* 1. ikki yüz yil; 2. diger (namaz waqti); 3. kéche-kündüz.

asrî *s. ar.* 1. zamangha uyghun, zamangha xas; 2. yéngi usul.

asrîleştirmek zamaniwilashturmaq.

ast *s.* 1. derije jehettin töwen; 2. birining buyruqidiki adem; 3. töwen derijilik esker.

astar *is. far.* 1. ester: *Yorgan astarı* – Yotqan estiri; 2. tamning qara suwiqi; 3. kémichilikte bir nersini chingitish üchün qollinildighan rext, lata we yaghach qatarliq nersiler.

astarlamak 1. esterlimek: *Astarlanmış palto* – Esterlik pelto; 2. suwimaq: *Duvarları astarlamadan boyamış* – Tamlarni suwimastinla aqlaptu.

astarlı *s.* esterlik.

astarlık *-ğı s.* 1. esterlik, esterlikke paraydighan: *Bu astârlık için elverişlidir* – Bu esterlik üchün kéreklik; 2. serger.

astarsız *s.* estersiz: *Astarsız elbise* – Estersiz kiyim.
asteğmen *is.* shaowéy, töwen derijilik ofitsér.
astım *is. fr.* hasirash, dem siqilishi, ziqqa.
astımlı *s.* hasiraydighan, démi siqilidighan: *Astımlı ihtiyar* – Démi siqilidighan qéri.
astma bk. ***astım***.
astmalı bk. ***astımlı***.
astronom *is. fr.* astranom.
astronomi *is. fr.* astranomiye.
astronot *is. fr.* astranot (yulstuzlar otturisida seyr-seper qilghuchi).
asude *s. far.* rahet, tinch, aman, huzur.
asudelik *is.* rahetlik, huzurluq.
asuman *is. far.* asman, sama.
Asya *is.* Asiya.
Asyalı *s. far.* asiyaliqlargha xas **Asyalı** *is. far.* asiyaliq.
aş *is.* ash, tamaq, yémek.
aş *z.* töwen.
aş evi *is.* 1. ashxana, ashpuzul, kichik réstoran; 2. ajiz, ghérib-ghurwalargha heqsiz tamaq bérilidighan yer; 3. toy-tökünlerde tamaq pishuridighan yer; 4. xaniqalarda tamaq pishurilidighan yer.
aşağı *is. s.* 1. asti, tégi, tüwi, tekti, töwen teripi: *Kuyunun aşağı dar* – Quduqning tégi tar; 2. dawami: *Yazının aşağı yarın* – Maqalining dawami ete; 3. töwen derijilik, töwen qatlam: *Aşağı toplumdan insanlar arasında kahramanlar yetişir* – Töwen qatlamdiki insanlar otturisidin qehrimanlar chiqidu; 4. addiy: *En aşağı ilişkileri savunmaktan çekinmiyoruz* – Eng addiy munasiwetlerni himaye qilishtin qachmaymiz; 5. yaman, eski: *Aşağı mal* – Eski mal; 6. töwen, az, pes: *Aşağı fiyat* – Töwen baha.
aşağılamak pes körmek, chüshürmek, xorlimaq.

aşağılanmak töwen körülmek, pes körülmek, xorlanmaq, heqirlenmek.

aşağılatmak töwenletmek, pesletmek.

aşağılık *-ğı is.* 1. addy: *Aşağılık adam* – Addiy adem; 2. heqirliq, peslik, xorluq.

aşama *is.* basquch, derije, mertiwe: *Yüksek aşama* – Yuqiri derije.

aşar *is. ar.* 1. öshre (ashliq mehsulatining ondin biri üchün bérilgen diniy séliq); 2. ondin bir; 3. quranning on ayetlik parchisi.

aşçı *is.* 1. ashpez; 2. ashxana.

aşçıbaşı *is.* 1. ashpezler bashliqi; 2. ashpezler ustisi.

aşçılık *-ğı s.* ashpezchilik.

aşı *is.* 1. derex we méwe derexlirige ulanghan ulaq; 2. waksina (késelning aldini élish dorisi).

aşıcı *is.* 1. ulaqchi; 2. késelning aldini alghuchi, sehiye xadimi.

aşık *-ğı s.* 1. ashiq: *Mesleğine aşık oldu* – Kespige ashiq boldi; 2. saz chélip we qoshaq toqup shehermu sheher yüriydighan xelq shairi; 3. bir birini yaxshi körüshüp qalghanlardin er kishi; 4. heweskar, ishtiyaq baghlighan.

âşıkane *z. ar. far.* ashiqlarche, mejnunlarche.

âşıklı *is.* 1. bek yaxshi körgen; 2. ehli: *Ben bu işin aşıklısı değilim* – Men bu ishning ehli emes.

âşıklık *-ğı is.* ashiqliq.

âşıktaş *is.* ashiq-meshuq.

aşılamak 1. ulimaq, tutturmaq; 2. aldini élish okuli saldurmaq; 3. bir yürüsh idiye we tuyghularni bashqilargha qubul qildurmaq; 4. soghuq saqlimaq, tonglatmaq, muzlatmaq.

aşılanmak 1. ulanmaq, tutturulmaq, muzlitilmaq; 2. yuqturulmaq, qobul qilinmaq.

aşılatmak ulatquzmaq, tutquzmaq.

aşındırmak 1. upratmaq, xoratmaq; 2. uprishi yaki xorishigha seweb bolmaq.

aşınma *is.* 1. uprash, xorash, inchikilesh, aziyish: *Aşınma payı* – Azayghan pay; 2. konirash.

aşınmak upirimaq, xorimaq, konirimaq.

aşınmaz *s.* uprimas, xorimas, konirimas.

aşınmış *s.* 1. uprighan, xorighan, konirghan; 2. qimmitini, tesirini yoqatqan.

aşır *-şrı is. ar.* diniy murasimda yaki bir namazdin kéyin oqulghan birqanche ayet.

aşıramento *is.* oghriliq, kantoluq.

aşırı *s. z.* 1. heddidin artuq, nahayiti bek köp: *Aşırı kötü* – Nahayiti eski; 2. uzaqta, yiraqta: *Onlar bizden bir ev aşırı otururlar* – Ular bizdin bir öy yiraqta olturidu.

aşırı sağ *is.* uchigha chiqqan ongchil.

aşırı sol *is.* uchigha chiqqan solchil.

aşırıcı *is.* ashurghuchi, ashurwatidighan.

aşırıcılık *-ğı s.* ashurmichiliq, chékidin ashuruwétish.

aşırılmak 1. ashurulmaq, ötküzülmek; 2. oghrilanmaq.

aşırmacı *s.* bashqilarning esiridin oghriwalghuchi.

aşırmacılık *-ğı s.* 1. bashqilarning nersisini ruxsetsiz élish; 2. maqale we edebiy eserlerni köchürüwélip özining qiliwélish.

aşırmak 1. ashurmaq, ashuruwetmek, ötküzüwetmek; 2. oghrilimaq, bulimaq; 3. xeterdin qutquzmaq; 4. köchürmek; 5. qachurmaq.

aşifte *is. far.* jalap.

aşiftelik *is. far.* pahishe, exlaqsiz xotun.

aşikâr *s. far.* ochuq, ashkara.

aşikârlık *-ğı is.* ashkariliq, ochuqluq.

aşina *s. is.* 1. tonush-bilish, dost; 2. bilidighan, tonuydighan, chüshinidighan; 3. ashna.

aşinalık *-ğı s.* 1. tonushluq, bilishlik, dostluq; 2. ashniliq.
aşiret *is. ar.* 1. qewm-qérindash; 2. qebile, aymaq.
aşiyan *is. far.* 1. qush uwisi; 2. öy.
aşk *is. ar.* muhebbet, amraq, xushtar, ashiqliq, yaxshi körüsh, söymek: *Yurt aşkı* – Wetenni söymek.
aşk etmek urmaq: *Bir tokat aşk etti* – Bir mush urdi.
aşkın *s.* 1. tallanghan, üstün; 2. köp; 3. ashqan: *Elli yaşını aşkın bir adam* – Ellik yashtin ashqan bir adem.
aşklı *s.* ashiq bolghan.
aşlık *-ğı s.* 1. ashliq; 2. teyyarlap qoyulghan yémeklikler.
aşmak 1. ashmaq, kezmek, ötmek: *Dağlar tépélér aştım* – Tagh-dawanlarni ashtim; *Bu yeri aştım* – Bu yerdin öttüm; 2. chapmaq: *Okuyucu bini yapıyor* – Uqughuchi mingdin köp.
aşnı *s.* qedimde bolghan yaki qedimdin qalghan.
aşure *is. ar.* bughday qatarliq ashliqlar bilen we quruq méwiler bilen qaynitilip qilinghan türlük tatliq yémeklik.
aşüfte *is. far.* ashiq mestanisi, ashiqliqtin perishan bolghan.
at *is.* 1. at; 2. shahmat oyunida uruq nami.
ata *is.* dada, ata: *Ata sözleri* – Atilar sözi,maqal-temsiller.
atabey *is.* atabay (Salchuq dewride shahzade terbiyichisi).
atacılık *-ğı s.* atisidin qalghan qiliq, dadisidin qalghan mijez.
ataç *s.* atilardin qépqalghan, ata miras, irsiyet.
atak *-ğı s.* qaram: *Bu, atak bir adamdır* – Bu, qaram adem.
atak *-ğı is.* 1. tajawuz, hujum; 2. boksyorda awalqi heriket.
atalet *is. ar.* 1. hurunluq; 2. ishsizliq, ishlimeslik.
atalık *-ğı s.* atiliq.
atamak *is.* teyinlimek.
atanma *is.* teyinlinish, belgilinish.
atanmak teyinlenmek, belgilenmek: *Mehmet orta okul müdürlüğüne atandı* – Mehemmet ottura mektep mudirliqigha belgilendi.
atar damar *is. tıp.* qizil qan tomuri, artériye.

atasözü ***is.*** maqal-temsiller, atilar sözi.

ataşe ***is. fr.*** attesh, emeldar (diplomatiye xadimlirige bérilidighan unwan, birer sahe boyiche mexsus meslihetchi).

atavik ***s. fr.*** atilardin qépqalghan, ata miras, irsiyet.

atavizm ***is. fr.*** atisidin qalghan qiliq, dadisidin qalghan mijez.

atçı ***is.*** 1. nesillik at yétishtürgüchi; 2. at baqquchi.

atçılık *-ğı* ***s.*** atchiliq.

ateh ***is. ar.*** nepes élishning qiyinliqi.

ateizm ***is. fr.*** atéizm, xudasizliq.

atelye ***is. fr.*** 1. ish orni (hünerwenler bilen senetchilerning ishleydighan yéri), séx; 2. bir ustining shagirtlirining yighindisi.

ateş ***is. far.*** 1. atesh, ot: *Top ateşi uzun süre devam etti* – Top oti uzun dawam qildi; 2. ot alghan nerse: *Hastanın ateşi düştü* – Aghriqning qiziqi yandi (chüshti); 3. partlash qorallirining étilishi; 4. bedendiki qizitmining örlishi; 5. ochaq: *Yemeği ateşten indirdin mi?* – Tamaqni, qazandin aldingmu?; 6. tamaka oti: *Sıgarama ateş tutatmısınız!* – Tamakigha ot béringa!; 7. qiziqish: *Onu bir deneme ateşi sardı* – Uni bir ilmiy tejribe qiziqturdi; 8. tehlike: *Kendinizi ateşe atıyorsunuz, dikkat!* – Özingizni bir tehlikige qoydingiz, diqqet qiling! (yaki: özingizni otqa étiwatisiz, diqqet qiling!); 9. qizilliq: *Yanaklarının ateşi gitmiş* – Mengzidiki qizilliq yoqidi; 10. jushqunluq, xush xuyluq: *O bir zamanlar pek coşkundu, sonra ateşini yitirdi* – U bir waqitlarda bek xush xuy idi, kéyinche xush xuyliqi qalmidi; 11. qizil: *Ateş dudakları yarı açıktı* – Qizil kalpukliri yérim ochuq idi.

ateş baz ***is. far.*** ot bilen oyun körsetküchi, ot oyunchisi.

ateşçi ***is.*** ot qalighuchi.

ateşek ***is.*** 1. ushshaq ot; 2. parqiraq qurut (kéchide parqirap körünidighan); 3. chaqmaq, chéqin; 4. sifilis, merez késili.

ateşgede *is. far.* otqa étiqad qilidighanlarda muqeddes dep hésablaydighan otning yéqilghan yéri.

ateşi *s. far.* 1. qizil; 2. qizghin; 3. shiddetlik; 4. jehennem qarawuli.

ateşin *s. far.* 1. ottek; 2. janliq, jushqun; 3. köydürgüchi; 4. parlaq.

ateşkes *is.* urush, toxtishish: *İki ülke ateşkes anlaşmasına wardı* – Ikki memliket urush toxtitish shertnamisi imzalidi.

ateşlemek 1. ot yaqmaq, ot qalimaq; 2. top we miltiq qatarliqlardin ot chiqarmaq; 3. ulghaytilmaq.

ateşlendirmek shiddetlendürek.

ateşlenmek 1. yéqinliq, tutashmaq, ot almaq; 2. partlimaq, étilmaq; 3. qizimaq; 4. ulghaymaq.

ateşletmek qiziqturmaq.

ateşleyici *s.* partlinish qorali.

ateşli *s.* 1. qiziq, ichide oti bolghan: *Elleriniz çok ateşli* – Qolingiz nahayiti qiziq turidu; 2. issighan, qiziqi örligen; 3. jushqun; 4. heweslik, oti küchlük, ottek: *Ateşli bir kadın* – Oti küchlük xotun.

ateşlik *-ği is.* 1. otluq (meshning); 2. ot yéqishqa kéreklik.

ateşperest *s. is. far.* otqa choqunidighan.

atfen *z. ar.* atimaq, béghishlimaq: *Emekçilere atfen yapılan bir konuşma* – Emgekchilerge béghishlanghan söz.

atfetmek 1. atimaq, béghishlimaq; 2. seweb körsetmek; 3. yüklimek, qaratmaq, daritmaq: *Bakışlarını bana atfetti* – Közqarishini manga yüklidi.

atıcı *is.* 1. mergen; 2. yalghanchi; 3. pochi, chong gep qilghuchi; 4. paxta atquchi.

atıcılık *-ğı s.* 1. mergenlik; 2. yalghanchiliq, oydurmichiliq.

atıf *-tfı is. ar.* bir nersining bolushini bashqa nersining netijisi dep körsitish.

âtıf *-tfı is. ar.* 1. mayil bolghan; 2. hürmet bilen qarighan; 3. baghlighan, baghlighuchi; 4. shepqetlik, merhemetlik; 5. er ismi.

atıfet *is. ar.* 1. yaxshiliq, xeyr-éhsan; 2. shepqet, merhemet.

atıl *s. ar.* 1. bikarchi, hurun; 2. ishsiz, hérikiti yoq, ishlimes; 3. tesirsiz, turghun, kar kelmes.

atılgan *s.* 1. jesur; 2. heweskar, aktip, jüretlik.

atılganlık *-ğı s.* 1. jesurluq; 2. aktipliq.

atılım *is.* sekrep ilgirilesh, hujum.

atılış *is.* sekrep ilgirilesh, hujum.

atılmak 1. étilmaq: *Arkasından taş attılar* – Arqisidin tash atti; 2. yoq bolmaq, yoqalmaq, élip tashlanmaq: *Dilimizden bazı yabancı kelimeler atılmalı* – Tilimizdin chet sözler élip tashlinishi lazim; 3. qoghlanmaq, heydelmek, chiqirilmaq: *O, yaramaz olduğundan ötürü okuldan atıldı* – U, eski bolghanliqi üchün mekteptin heydeldi; 4. kirishmek; 5. yépilmaq, artilmaq: *Ölünün üzerine bir çarşaf atılmıştır* – Murdining üstige yoquq yépiliptu; 6. tapshurulmaq, hawale qilinmaq: *Bu iş ona atılmalı, o becerir* – Bu ish uninggha tapshurulsa höddisidin chiqidu; 7. özini atmaq: *Çocuk annesine doğru atıldı* – Bala, anisigha özini atti; 8. hujum qilmaq, bésip kelmek: *Haydutlar yolcuların üzerine atıldılar* – Qaraqchilar yoluchilarning üstige bésip keldi; 9. waz kechmek, terk etmek: *Atılacak hiç bir şeyim yok* – Waz kéchidighan héch nersem yoq; 10. arilashmaq, éghiz ghérichlimaq: *İkisi bir ağızdan atıldılar* – Ikkisi oxshashla sözge arilashti.

atım *is.* 1. étim, pay (oqning étilsh sani): *Bir kurşun atımı yer* – Bir yün étim yer; 2. oqning baralaydighan uzunliqi.

atımcı *is.* paxta atquchi.

atış *is.* 1. qedem élish usuli: *Adım atışını beğendim* – Qedem tashlishini yaqturdum; 2. sélish, urush, soqush (tomur, yürek):

Başını göğsüne dayayıp kalbinın atışını dinledi – Béshini köksige qoyup, yürikining soqushini tingshidi; 3. partlitish; 4. étish meydani.

atışma *is.* urushush, étishish.

atışma *is.* qoshaqchilarning qoshaq éytishishi.

atışmak 1. étishmaq: *İki ülkenin sınır birlikleri bir birine uzun süre ok atıştılar* – Ikki döletning chégra qoshunliri bir-birige uzaq waqit oq étishti; 2. chirmashmaq, tégishmek: *Rüzgar eser, ağaçlar atışır* – Shamal chiqar, derexler bir-birige tégisher; 3. söz talashmaq, tegeshmek: *Kaynanamla biraz atıştık* – Qéyin anam bilen biraz gep tegiship qalduq; 4. tene qilmaq: *Nafile atışma, ben seninle barışmam* – Ghojam tola chaqchaq qilmisila, men sili bilen chiqishalmaymen.

atıştırmak 1. aldirap yémek: *Vaktımız dar hem atıştıralım, hem konuşalım* – Waqtimiz qis bir tereptin yep, bir tereptin sözlisheyli; 2. qattiq yaghmaq (qar, yamghur): *Kar atıştırmaya başladı* – Qar chong-chong chüshüshke bashlidi; 3. ichishmek: *Ki tek atıştırdık* – Ikki qétim ichishtuq.

ati *is. ar.* kélechek (zaman), ete, istiqbal.

atik *s.* téz, chaqqan, chebdes, ittik.

atik *s. ar.* kona, ötmüshke ait, qedimiy.

atikleşmek téz heriket qilmaq, ittikleshmek: *Bu adam heyacandan âdeta atikleşmiş* – Bu adem xushalliqidin adettikidin téz heriket qildi.

atiklik *-ği is.* tézlik, chaqqanliq chebdeslik, ittiklik.

atiyye *is. ar.* hediye, sowgha.

atkı *is.* 1. arqaq yip; 2. xamandar dan soruydighan yaghach gürjek; 3. sharip; 4. ishik we penjirining üstige toghra qoyulghan yaghach, tash yaki biton tüwrük; 5. sizghuch, siziq.

atkılamak mokka bilen arqa yipni toghrisigha ötküzmek, toqumaq.

atkuyruğu ***is.*** nemlik yerlerde köp yétishidighan we dora üchün qollinilidighan uzun yiltizliq ösümlük.

atlama ***is.*** 1. sekresh herikiti: *Atlama şampiyonu* – Sekresh chémpiyoni; 2. parashutchilarning ayropilandin özini tashlishi; 3. xewer élish, xewer oghrilash.

atlamaç *-cı* ***is.*** balilarning arghamcha sekresh oynisi.

atlamak 1. sekrimek, atlimaq: *Duvardan atlamak* – Tamdin atlimaq; 2. tosqunluqni bösüp ötmek: *Taksiye atlayıp geldim* – Taksigha olturup keldim; 3. chüshmek, olturmaq; 4. atlap ketmek (qur atlimaq): *Bu yazıyı geçirirken beş satir atlamıştır* – Bu maqalini köchürüshte besh qur atlap kétiptu; 5. bésip kelmek, basturup kelmek: *Haydutlar yolcuların üstüne atladılar* – Qaraqchilar yoluchilarning üstige basturup keldi; 6. ayagh basmaq; 7. ünümsiz hésablimaq; 8. ikkini birla atlimaq: *O konuşu neden atlıyorsun?* – U mesilini néme üchün atlap ötüp ketting?; *Sınıf atlamak* – Sinip atlimaq.

atlandırmak atqa mindürmek, atqa ige qilmaq.

atlanmak 1. sekrimek, atlimaq: *Burası atlanacak yer değil* – Bu yer atlap ötidighan yer emes; 2. atqa minmek: *Askerler atlandı* – Eskerler atlandi.

Atlantik ***is.*** 1. atlantik: *Atlantik okyanusu* – Atlantik okyan; 2. parawozning bir xili.

atlas ***is.*** 1. atlas; 2. bir kitabning axirisigha qoshulghan resim yaki lewhe qismi; 3. adem yaki haywan omurtqilirining eng üsti qismi.

atlas ***is. ar.*** 1. etles: *Atlas yorgan* – Etles yotqan; 2. etlestin ishlengen nerse; 3. parildaq; 4. jul-jul.

atlatmak 1. atlatmaq; 2. qutulmaq: *Tehlikeyi atlattık* – Tehlikidin qutulduq; 3. ishendürmek, qayil qilmaq: *Yarın akşam gelirim dedi atlattı gitti* – Ete axsham kélimen dep ishendurüpla ketti.

atlet *is. yun.* 1. tenheriketchi; 2. küchlük, quwwetlik, maghdurluq; 3. erlerning jilitkisi.

atletizm *is. fr.* atlétika (yügürüsh, sekresh, su üzüsh, boks, chélishish, éghirliq kötürüsh we bashqilar).

atlı *s.* 1. atliq: *Atlı askerler* – Atliq eskerler; 2. at bilen qilinghan, at bilen qilidighan.

atmaca *is.* qurghuy (qush).

atmak 1. atmaq: *Suya taş atmak* – Sugha tash atmaq; 2. tashlimaq: *Sokağa çöp atmak ayıptır* – Kochigha exlet-chawar tashlash eyibtur; 3. yiraqlashturmaq; 4. qoymaq, salmaq: *Yemeğe tuz atmak* – Tamaqqa tuz salmaq; 5. toshumaq, yötkimek: *Hazır araba varken eşyayı eve atalım* – Harwa bar iken, nerse-kérekni öyge toshuyli; 6. urmaq: *Tekme atmak* – Peshwa atmaq; 7. partlatmaq: *Havaya iki el silah attı* – Hawagha qaritip ikki pay oq atti; 8. keynige sürmek: *Meselenin hallını gelecek haftaya attılar* – Mesilining hel qilinishini kéler heptige qaldurdi; 9. yapmaq, pürkimek; 10. yüklimek, artmaq: *Suçu ona attılar* – Gunahni uninggha artti; 11. boshatmaq, chiqarmaq: *Kötü öğrenciyi okuldan attı* – Yaman oqughuchini mekteptin chiqardi.

atmasyoncu *s.* yalghanchi, yalghan sözligüchi.

atmasyonculuk *-ğu s.* yalghanchiliq.

atmık *-ğı s.* meni, ispérma, erkeklik uruq.

atmosfer *is. fr.* atmosféra (yer sharini orap turghan gazsiman hawa qatlimi).

atmosfer bilim *is.* métrologiye (atmosféra we uningda bolidighan hadisiler, ab-hawa we uning özgirishliri heqqidiki pen).

atom *is. fr.* atom: *Atom bombası* – Atom bombisi.

atomcu *s.* 1. atomchiliqni ögetken we yayghan; 2. atomchiliqqa ait; 3. atom bilmi bilen hepileshken; 4. atomchiliq terapdari.

atomlamak *-den* sinipta qalmaq.

atölye *is. fr.* bk. *atelye*.

atrepsi *is. fr.* 1. ikki ayliqtin kichik müshük we itlarda körülidighan bir xil késel; 2. bowaqlarda körülidighan oruqluq.

atropin *is. fr.* atrofin (ösümlüktin élinidighan bir xil zeherlik madda, aghriqni peseytidighan dora süpitide qollinilidu) **Au** *is.* altunning belgisi.

av *is.* 1. ow, shikar: *Avavlamaya gitti* – Ow owlashqa ketti; 2. owlanghan haywan: *Köpek olalı beri av avlamadı* – It bolghini béri ow owlighini yoq; 3. qiltaqqa chüshürülgen yaki qolgha keltürgen nerse.

ava *is.* qarimuch derixi.

avadancı *s. far.* Osman padishahliqini dewride sarayda ishleydighan xanim.

aval *-li is. fr.* üchinchi bir shexs teripidin yézilghan képillik qeghizi.

avam *is. ar.* 1. oqumighan, sawatsiz xelq qatlimi; 2. töwen qatlamdiki xelq, awam.

avanak *s.* asas aldinidighan, asas ishendürülidighan.

avanaklık *-ğı is. ar.* dötlük, mönglük.

avangart *-dı s. fr.* awan'gart.

avans *is. fr.* awans, aldin élinghan qerz: *Avans almak* – Awans almaq.

avanta *is. it.* payda, hayan.

avantacı *s.* aldam bilen bir nersini qolgha keltürüwalghuchi.

avantür *is. fr.* 1. tasadip; 2. alahide ehwal; 3. qalaymiqan ish, egimesh.

avara *is. it.* 1. bir kéme we paraxotning bashqa kéme we paraxottin yéraqlishishi; 2. kéme we paraxotqa bérilgen qomanda.

avare *s. far.* 1. sergerdan, awere, ishsiz, bikarchi; 2. yétim, miskin.

avarelik *-ği is.* sergerdanliq, awariliq, bikarchiliq, ishsizliq, miskinlik.

avarız *is. ar.* 1. bala-qazalar, tosalghular.

avarya *is. it.* 1. tozush, weyran bolush; 2. seperde kéme we paraxotning körgen ziyini, hadisisi.

avaz *is. far.* 1. yuqiri awaz; 2. warqirash; 3. peryad; 4. awaz toni; 5. ataq, shöhret.

avcı *is.* 1. owchi: *Avcı köpek* – Ow iti; 2. owchilargha xas ish; 3. miltiqni obdan atidighan mergen; 4. ow owlashqa usta haywan.

avcılık *-ğı s.* 1. owchiliq; 2. meqsitini ishqa ashurush üchün tirishish.

avdet *is. ar.* qaytmaq, yanmaq.

avede *is. ar.* awdenni (musawi dindin islam dinigha kirgenler).

avene *is. ar.* yalaqchilar, xushametchiler, qolchomaqchilar.

avenü *is.* chong kocha, chong yol, daghdam yol.

aver *is. far.* 1. sewebchi; 2. bolghuchi.

averta *s.* ochuq, erkin: *İstediğiniz kadar para koyabilirsiniz banka averta* – Xalighingizche pul qoyuwéring, siz üchün banka ochuq **Avesta** *is.* Awista (qedimki iranliqlarning mejusliq dinining muqeddes kitabi).

avgın *is.* su yoli yaki üsti yépiq su yoli.

avize *is. far.* supigha ésilghan chirayliq chiragh.

avizo *is.* xewerlishish üchün ishlitilidighan téz kéme yaki téz paraxot.

avkın *is.* su yoli.

avlak *-ğı s.* 1. jilgha; 2. ériq.

avlak *-ğı s. yun.* owlaq, ow meydani, ow qilinidighan yer.

avlamak 1. owlimaq: *Gönülsüz köpek av avlamaz* – Xosh yaqmighan it owgha yarimas; 2. tozaqqa chüshürmek, aldimaq.

avlanmak 1. ow owlash ishi; 2. ow owlimaq: *Kardeşim her yıl bu ormanda avlanır* – Qérindishim her yili bu ormanda ow owlaydu; 3. bashqilar teripidin aldanmaq.

avlu *is. yun.* hoyla, qoru.

avrat *-dı is. ar.* 1. ayal; 2. xotun: *Benim avratım* – Méning xotunum; 3. ewret (hayaliq yer).

avret *is. ar.* 1. ayal; 2. xotun; 3. ewret (hayaliq yer).

Avrupa *is. it.* Yawropa.

Avrupai *is. s.* yawropaliqlargha xas, Yawropagha xas

Avrupalı *is. s.* yawropaliq.

avrupalılaşmak gherblishish, yawropalishish.

avrupalılaşmak gherbleshmek, yawropaliqlashmaq.

Avşar *is.* Awshar (Iranda we Türkiyining Anatuli rayonida yashaydighan türkmenler).

avuç *-cu is.* 1. alqan; 2. siqim, changgal: *Bir avuç buğday* – Bir siqim bughday.

avuçlamak changgallimaq, siqimlimaq.

avukat *is. it.* adwokat.

avukatlık *-ğı s.* 1. adwokatliq; 2. adwokatliq kespi; 3. birini orunsiz himaye qilish.

avul *is.* awul.

avunç *-cu is.* échinishliq yaki köngülsizlikning untulishi yaki pesiyshi, teselli.

avundurmak teselli bermek, awutmaq.

avunmak 1. bir ish bilen özini untumaq; 2. azab-japani untumaq; 3. qanaet qilmaq, razi bolmaq; 4. boghaz bolmaq.

avurt *-du is.* qowuz: *Avurtları çökmüş* – Qowuzi kirip kétiptu.

avurtlamak *s.* chong sözlimek, yoghanchiliq qilmaq.

avurtlu *s.* hakawuz, meghrur, tekebbur **Avustralyalı** awstraliylik.

avutmak 1. teselli bermek; 2. könglini achmaq: *Sıkıntılı anlarımda müzik beni avutuyor* – Ichim pushqanda muzika könglümni achidu; 3. bezlimek: *Çocuğu güç avutabildiler* – Balini teste bezlidi; 4. gollimaq.

ay *is.* 1. ay; 2. bir yilning on ikki bölümidin her biri; 3. bir ayning herqandaq bir künidin 2 ayning oxshash künige qeder bolghan ariliq yaki aylanma hésabta 30 kün süpitide qobul qilinghan muddet: *Bu iş ancak üç ayda biter* – Bu ish peqet üch ayda tügeydu.

ay ah, way, wiyyey: *Parmağımı kapıya sıkıştırıp ay diye bağırdığım günü hatırlıyormusun?* – Ikki qolumni ishikke qisturuwalghanda wiyyey dep warqirighinimni esliyelemsen?.

ay balta *is.* aypalta (qedimki urushlarda qollinilidighan).

ay başı *is.* 1. ayning béshi: *Biz aybaşı toplantıya gideceğiz* – Biz ayining béshida mejliske barmaqchimiz; 2. heyz, adet körmek: *Aybaşı görmek* – Adet körmek.

ay doğdu *is.* ay tughdi, yéngi ay.

ay yıldız *is.* ay-yultuz: *Türkiyenin milli bayrağı ay yıldızdır* – Türkiyining dölet bayriqi ay yultuzdur.

aya *is.* 1. alqan; 2. yopurmaqning siliq teripi.

ayak *-ğı s.* 1. put, ayagh: *Masa ayağı* – Shire ayighi (puti); 2. pachaq; 3. nersining puti; 4. belning töwini; 5. bir ériqning axirqi qismi; 6. kölning süyini bashqa terepke éqitidighan yol; 7. méngishning éghirliq yaki tézlik derijisi: *Senin ayağınla akşama kadar varamayız* – Séning mengishing bilen axshamgha qeder baralmaymiz; 8. tatma, shota: *Otuz ayak merdiven* – Ottuz tatmiliq pelempey.

ayak ucu *is.* 1. nersining uchi; 2. ayagh terep; 3. ésilghan muelleq.

ayakbastı *is.* ilgiri bir yerge yighilghan adem we nerse-kérek üchün baj ornida élinidighan pul.

ayakçak *-ğı s.* shota, pelempey, égiz yerge chiqish üchün qollinilidighan nerse.

ayakçı *is.* saray xizmetchisi, öy xizetchisi, qara xizmetchi.

ayakkabı *-yı is.* ayaq kiymi.

ayakkabıcı *is.* 1. mozduz; 2. ayagh kiyimi satquchi.

ayakkabıcılık *-ğı s.* 1. mozduzluq; 2. ayagh kiyimi sétish ishi.

ayaklamak 1. qedemlik (qedem bilen ölchimek); 2. ayagh asti qilmaq, depsende qilmaq, dessimek.

ayaklandırmak 1. qozghilang qildurmaq, topilang qildurmaq, isyan qildurmaq; 2. heriketlendürmek, terghip qilmaq, qozghatmaq.

ayaklanma *is.* isyan qilish, topilang qilish, qozghilang kötürüsh.

ayaklanmak 1. öre bolup ketmek, yaxshi bolmaq (késel); 2. tik turmaq, öre turmaq, otturigha chiqmaq; 3. qozghilang kötürmek, topilang qilmaq, isyan qilmaq.

ayaklı *s.* 1. putluq, ayaghliq: *Ayaklı kadeh* – Ayaghliq rumka; 2. seyyare, kézip yüridighan.

ayaklık *-ğı is.* 1. put bilen heriketlitidighan mashinilarning ayagh turidighan yéri; 2. ayagh basidighan yer; 3. balilarning we sérkchilerning putigha qadighan nerse, putluq, ayaghliq.

ayaksızlar *is. zool.* ömligüchi haywanlar (yilan, béliq, keslenchük).

ayakta *z.* 1. öre turmaq; 2. qalaymiqanchiliq.

ayaktaş *is.* yoldash, sepdash.

ayakteri *is.* tapan heqqi.

ayalamak 1. siqimdimaq; 2. sörem salmaq, tüzlimek.

ayan *s. ar.* ayan, ochuq, belgilik, melum: *Bu bize ayan* – Bu bizge ayan.

ayan *is. ar.* 1. parlaménT ezaliri; 2. kattilar, chonglar, ésil ademler.

ayan beyan *s. ar.* opochuq, apashkara, apayding.

ayar *is. ar.* 1. bir ölchemning toghriliqini bilidighan qoral, eswab; 2. melum yerning waqti: *Astana ayarı* – Astana waqti; 3. saetning toghra méngishi: *Saatın ayarı bozuk* – Saetning méngishi toghra emes; 4. nersining sapliq nisbiti; 5. mashina kérek nersilerdin toluq paydilinish, tengshesh: *Değirmeni ince un çıkarmak için ayar etmek* – Tegmenni aq un chiqirish üchün tengshimek; *Çalışmalarımızı ayarlamalıyız* – Xizmetilirimizni retke sélishimiz kérek; 6. ölchem birliki; 7. tertipsiz, intizamsiz; 8. toghra mangmighan; 9. exlaqsiz, eqilsiz.

ayarcı *is.* höpigerlerning ölchem eswablirini tekshürüp turidighan xizmetchi.

ayarlamak 1. mashina yaki eswabni toghrilimaq: *Saatı radyoya göre ayarlamak gerekir* – Saetni radiogha qarap toghrilash kérek; 2. ölchem birlikini tézginlimek; 3. tertipke salmaq, uyghunlashturmaq, maslashturmaq; 4. razi qilmaq, köndürmek: *Sen onu bana birak, ben onu nasıl olsa ayarlarım* – Sen uni manga qoyuwet, men qandaq bolmisun razi qilimen; 5. tengshimek, tüzimek.

ayarlı *s.* 1. toghrilanghan, tüzitilgen, tengshelgen, retlengen, tertipke sélinghan; 2. nisbet derijisi bolghan.

ayarsız *s.* 1. tengsheksiz, retsiz; 2. herikiti uyghun bolmighan, mas kelmigen.

ayartılmak 1. toghra yoldin ayrilmaq; 2. bir ishni qilishqa dewet qilmaq, bir ishqa küshkertmek, bir ishqa ündimek.

ayartmak 1. bashqa ish qilishqa köndürmek: *Bu adam Mümini ayartıp başka yere götürdü* – Bu adem Möminni aldap bashqa yerge yötkidi; 2. yoldin chiqarmaq; 3. köndürmek, qayil qilmaq: *Müşteri ayartmak* – Xéridarni köndürmek.

ayaz ***is.*** 1. quruq soghuq, ayaz: *Gecenin ayazı bana dokundu* – Kéchining quruq soghuqi jénimgha tegdi; 2. soghuq: *Ayaz gecelerde insan dışarı çıkmak istemiyor* – Soghuq kéchilerde adem sirtqa chiqishni xalimaydu; 3. taqir, yaghaq: *Başı ayaz bir adam* – Taqir bash bir adem; 4. yaman we xeterlik hal yaki yer: *Orası ayazdır ben gitmem* – U yer xeterlik, men barmaymen; 5. qiyin, tes, müshkül: *Bugünkü dersler hep ayaz* – Bügünki derslerning hemmisi tes.

ayazlamak 1. tonglimaq, muzlimaq; 2. bikar saqlimaq: *Sabahtan burada ayazladık, ne gelen var, ne giden* – Etigendin bikar saqliduq, ya kelgini yoq, ya ketkini.

ayazlaşmak 1. tonglimaq, muzlimaq; 2. ehwali nacharlashmaq, kembe ghellishimek.

ayazlatmak 1. soghuqta saqlatmaq, soghuqta qoymaq; 2. tonglatmaq, muzlatmaq.

ayazma ***is. yun.*** rumlar "ulugh" dep hésablighan chong quduq yaki bulaq.

aybar ***s.*** parlaq, aygha oxshash yoruq.

ayça ***is.*** hilal (yéngi ay), bayraqlar uchidiki ay, yultuzluq zinnet.

ayçiçeği ***is.*** aptapperes: *Ayçiçeği gibi güneşe bakar* – Aptappereske oxshash kün'ge baqidu.

aydemir ***is.*** ay sheklidiki birxil kesküch (orghaq, pichaq qatarliq).

aydın ***s.*** 1. ayding: *Aydın geceler* – Ayding kéchiler; 2. ochuq, chüshnishlik; 3. ziyaliy: *Bizde genç aydınlar çoktur* – Bizde yash ziyaliylar köp; 4. er ismi.

aydınlamak 1. aydinglanmaq: *Oda aydınlandı* – Öy yoridi; 2. ochuq bolmaq, bilinmek: *Ulanbâya yaklaştıkça Ürümçü manzarası aydınlaniyor* – Ulanbaygha yéqinlashqanche Ürümchining menzirisi ochuq körünidu; 3. köngül échilmaq.

aydınlatmak 1. aydinglatmaq; 2. ochuqche anglatmaq, chüshendürmek; 3. xushal qilmaq, köngülni achmaq: *Bu iyi haberler gönlümü aydınlattı* – Bu xush xewerler könglumni xush qildi.

aydınlık *-ğı is.* 1. aydingliq: *Türkiyede «Aydınlık» gazetesi yayınlaniyor* – Türkiyide «Aydingliq» géziti chiqidu; 2. yoruqluq: *Karanlıktan her kes aydınlığa çıkmak istiyor* – Hemmila adem qarangghuluqtin yoruqluqqa chiqishni xalaydu; 3. yoruq: *Yaz aylarında sabahın erken saatlerinde göğü bir aydınlık sârar* – Yaz aylirida etigende tang yoruq bolidu; *Aydınlık bir oda* – Yoruq bir öy; 4. chüshinishlik, uqumluq, uqumushluq: *Bu konudaki düşüncelerinizi aydınlık bulamadım* – Bu heqtiki pikirliringizni uqalmidim; 5. ayding, nurluq; 6. ochuq, uqushluq; 7. xushalliq, yéqimliq: *Aydınlık günler* – Xushalliq künler.

ayet *is. ar.* ayet (Quran jümlisi).

aygır *is.* 1. **aygırlık** *is.* ayghirliq.

aygıt *is.* 1. bir qanche parchidin qurulghan jahaz: *Daktilo makinesi yazı yazmaya yarayan bir aygıttır* – Mashinka xet yézishqa yaraydighan eswaptur; 2. hezim qilish ezasi: *Sindirim aygıtı* – Hezim qilish ezasi; 3. bir qanche saymandin qurashturulghan we melum sinaqlardin ötküzüshke yaraydighan bir yürüsh üsküne.

ayı *is.* 1. éyiq; 2. qopal; 3. shimaliy qutupta körülidighan yultuzlar türkimi.

ayıcı *is.* 1. éyiq oynitip pul tapquchi; 2. qopal: *Bu ayıcı bir adamdır* – Bu qopal bir adem.

ayık *s.* 1. mest bolmighan; 2. mestliki yéshilgen; 3. sezgür, hoshi jayida.

ayıklamak 1. pakizlimaq: *Sebze ayıklamak* – Köktat tazilimaq; 2. ayrimaq, tallimaq, parlimaq.

ayıklanma *is.* 1. parliwétish, tallinish, pakizlinish; 2. tebiiy sharaitqa mas kelginining ösüp, mas kelmiginining ölüshi.

ayıklık *-ğı s.* mestlik we hoshsizliqtin onglanghan birawning hoshini bilshi.

ayıkmak mestliktin yéshilmek, oyghanmaq, hoshigha kelmek, eqli-hoshini tapmaq.

ayılaşmak barghanséri qopallashmaq, tonglashmaq.

ayılık *is.* qopalliq.

ayılmak 1. mesliktin yéshilmek; 2. uyqudin oyghanmaq; 3. eqli-hoshini tapmaq.

ayıp *-bı is. ar.* 1. eyip, izagha qalidighan heriket, qusur; 2. xijalet bolushqa tégishlik, uyilishqa tégishlik; 3. eski, yaman.

ayıplamak 1. eyiblimek; 2. gunahliq bilmek, yamanliq, tenqid qilmaq.

ayıplanmak eyiblenmek.

ayıplı *s.* eyiblik, eyibi bolghan.

ayıpsız *s.* eyibsiz, kemchiliksiz: *Ayipsız yar arayan yarsız kalır* – Kemchiliksiz adem izdigen dostsiz qalidu.

ayıraç *-çı is.* jisimlarning xaraktérini bilish üchün qollinildighan maddilarning omumiy ismi.

ayırga *is.* birawgha yamanliq qilishqa qeder bérip yétish.

ayırıcı *s.* ayrighuchi, tallighuchi, parlighuchi: *Renk ayırıcı cihaz* – Reng ayriydighan sayman.

ayırım *is.* ayrimliq, perq.

ayırımcılık *is.* ayrimchiliq, imtiyazliq.

ayırımlı *s.* perqliq.

ayırmak 1. ayrimaq, ayriwetmek: *Eti kemikten ayırmak* – Göshini söngektin ayrimaq; *Çocuğu annesinden ayırmak* – Balini anisidin ayrimaq; *Sonunda kadını kocasından ayırdı* – Axir xotunini éridin ayirdi; 2. bölmek, bölüwetmek: *Kavunu ortadan ayırmak* – Qoghunni otturisidin bölmek; 3. teqsim qilmaq; 4. saqlap qoymaq: *Akşam için biraz et ayırdım* –

Axshamgha biraz gösh saqlap qoydum; 5. buzmaq, buzghunchiliq qilmaq; 6. tallimaq, parlimaq.

ayırt *-dı is.* 1. nersining süpitini barliqqa keltüridighan xususiyet; 2. birining bashqa birawdin ayrilishi; 3. bir-birdin perq qilish: *Ayırt etmek* – Ikki nersini bir-biridin perq qilmaq yaki perqini bilmek.

ayırt etmek ayrilmaq, tallimaq, parlimaq: *İyilerini ayırt etmek* – Yaxshilirini ayrimaq.

ayırtı *is.* 1. nersiler ottursidiki kichik perq; 2. yighinchaq söz, xulase.

ayıtmak sözlimek.

âyin *is. far.* diniy murasim.

aykırı *s.* 1. xilap: *Aykırı bir düşünce* – Xilap bir pikir; *Kanuna aykırı eylem* – Qanungha xilap heriket; 2. uyghun bolmighan, ekis, tetürsi; 3. zit, qarimuqarshi: *Bu bir birine aykırı konuşmadır* – Bu bir-birige zit sözdur.

aykırılaşmak zitlashmaq, qarshilashmaq, bir-birige xilap kelmek.

aykırılık *-ğı s.* 1. xilapliq; 2. zitliq, qarimu-qarshiliq.

ayla *is.* ay we bezi yultuzlarning etrapidiki gerdish (gazsiman chember).

aylak *-ğı s. z.* 1. ishsiz, bikarchi; 2. künlükchi.

aylakçı *is.* asasliq ishi bolmighan adem.

aylaklık *-ğı s.* ishsizliq, bikarchiliq.

aylamak aylandurmaq.

aylanmak aylanmaq.

aylık *-ğı is.* 1. ayliq, maash: *Aylığımıza zam yapıldı* – Ayliqimiz (muashimiz) östürüldi; 2. ayliq, bir ayliq: *Üç aylık iş* – Üch ayliq ish; 3. ayda bir qétim chiqidighan: *Aylık dergi* – Ayliq zhurnal.

aylıkçı *is.* ayliqchi.

aymak hoshigha kelmek, oyghanmaq.

aymaz *s.* etrapida bolghan ishlardin xewersiz qalghan, ghapil.

aymazlık *-ğı s.* gheplet basqanliq.

ayn *is. ar.* 1. köz; 2. esli, özi; 3. jupi, oxshishi, tipi, nusxisi; 4. bulaq, menbe; 5. qolgha keltürüshke mumkin bolghan puldin bashqa nersiler; 6. köchmes, özgermes, turaqliq.

ayna *is. far.* 1. eynek: *Taş ayna* – Tash eynek; 2. oxshash, eyni, nusxa: *Bu kız annesinin aynasıdır* – Bu qiz anisining özidur; 3. mukemmel, yaxshi, belen: *İşimiz ayna* – Ishimiz yürüshlük; 4. rendining yüzi.

aynalı *s.* 1. eyneklik, eynek ornitlighan: *Aynalı dolap* – Eyneklik ishkap; 2. güzel, chirayliq, kélishken.

aynalık *-ğı s.* kéme we paraxotlarning quyruq tereptiki tüz yaki azraq yumilaq kelgen qismi.

aynasız *s.* 1. eyneksiz; 2. yoligha chüshmigen, yürüshüp kételigen; 3. zeherlik eski, tehlikilik, xewplik; 4. set, qamlashmighan; 5. saqchi, zhandarma.

aynı *s.* eyni, oxshash: *Biz de aynı yoldan geldik* – Bizmu eyni yoldin kelduq; *Bu kalem sizinkinin aynıdır* – Bu qelem sizningkining eyni.

aynılık *-ğı s.* eynilik, oxshashliq.

aynıyla *z.* tamamen özi, tamamen oxshash, héchqandaq perqsiz.

ayni *is. ar.* 1. közge ait, köz bilen munasiwetlik; 2. bedili pul bilen emes, mal bilen tölinidighan.

ayniyat *is. ar.* 1. qollinishqa yaki yötkeshke ongay nerse; 2. lawazimat bölümi.

ayniyet *is. ar.* 1. yötkeshke bolidighan qimmetlik nerse; 2. köz aghriqi kilinikisi; 3. közge munasiwetlik.

ayniyet *is. ar.* oxshashliq.

ayol *ünl.* ayallarning qollinidighan chaqirish sözi: *Ayol sen nerelerde kaldın?* – Wayyey, sen qeyerlerde qalding?.

ayran *is.* 1. qétiq, ayran; 2. xapa bolush, achchiqlinsh, térikish.

ayrancı *is.* ayran satquchi, qétiq qilip satquchi.

ayrı *s. z.* 1. ayrim: *Bu ayrı mesele* – Bu ayrim mesile; 2. bir yerde bolmighan: *Ayrı ayrı yerde yaşiyoruz* – Ayrim-ayrim yerde yashaymiz; 3. bölek, öz béshigha, tenha: *Bu adam ayrı yaşar* – Bu adem tenha yashaydu.

ayrı ayrı *z.* ayrim-ayrim, bölek-bölek.

ayrı cinsten *s.* bir jinstin bolmighan.

ayrıca *z.* 1. ayrimche, bashqiche; 2. ayrim halda: *Bu bitki orada ayrıca yetiştirilir* – Bu ziraet o yerde ayrim östürülidu; 3. buningdin bashqa, shuningdek.

ayrıcalık *-ğı s.* perqliq, alahidilik.

ayrıç *-cı is.* ayrish, ikki yaki téximu köp nersining ayrilghan yéri: *İki yolun ayrıcında* – Ikki yolning ayrilishida (achisida).

ayrık *s.* 1. bir-biridin ayrilghan; 2. bölüngen; 3. perqlendürülgen.

ayrıksız *z.* hékimge oxshimaydighan körümsiz, ajayip.

ayrılanma *is.* pütundin ayrilip bir yerde toplinish.

ayrılaşmak ayrimlashmaq, alahidileshmek, perqlenmek.

ayrılı *s.* alahidileshken, ayrilghan, perqlengen, perqleshken.

ayrılık *-ğı s.* 1. ayrimliq: *Aramızda görüş ayrılığı yok* – Otturimizda pikir ayrimliqi yoq; *Çocuğumun ayrılığına katlanamıyorum* – Balamdin ayrilghangha chidiyalmaywatimen; 2. perqliq, oxshashmasliq; 3. uzaqliq, yiraqliq.

ayrılış *is.* ayrilish.

ayrılmak 1. ayrilmaq, bölünmek: *Siz hangi göreve ayrıldınız?* – Siz qaysi wezipige ayrildingiz?; 2. yiraqlashmaq, uzaqlashmaq: *Onları sevmediğim için aralatından ayrıldım* – Ularni yaxshi körmigenlikim üchün yiraqlashtim; 3. bölünmek: *Karısı kocasından ayrıldı* – Xotuni éridin ayrildi;

4. ajrashmaq; 5. ketmek: *Şehirden ayrılacağım* – Sheherdin kétimen.

ayrım ***is.*** 1. qisim, bölüm, bab; 2. bölünüsh, parchilinish; 3. perq.

ayrımlaşmak bir-biridin ayrim halda we ayrim shekilde rawajlanmaq.

ayrımlı ***s.*** perqliq.

ayrıntı ***is.*** böleklerge bölünüsh, qismenlik.

aysar ***s.*** muqimsiz, ajayip, özgirishchan (adem).

aytışmak 1. munazire qilishmaq; 2. éytishmaq (qoshaqchilar, shairlar).

ayvan ***is. far.*** aywan.

ayvaz ***is.*** 1. ashxanida ishleydighan er xizmetchi; 2. herbiy paraxottiki yardemchi doxtur.

ayyaş ***s. is. ar.*** haraqkesh.

ayyuk ***is. ar.*** 1. yuqiri pelek; 2. eng yiraq yultuz.

az ***s. z.*** 1. az: *Bu sayı az değil* – Bu san az emes; 2. qisqa, téz: *Gerici iktidar az sürer* – Eksiyetchi hakimiyet qisqa waqit höküm süridu.

az gelişmiş ***s.*** tereqqiy qilmighan, rawajlanmighan: *Üçüncü dünya ülkeleri az gelişmiş ülkelerdir* – Üchinchi dunya elliri tereqqiy qilmighan ellerdur.

aza ***is. ar.*** 1. eza; 2. wujudning herqaysi organliri.

azad etmek 1. azad qilmaq, qoyuwetmek; 2. erkinlikini bermek: *Bülbülü kafesten azad etmek* – Bulbulni qepestin qoyuwetmek.

azade ***s. far.*** 1. erkin, hür; 2. bir misra; 3. qutulghan, azad bolghan.

azadelik *-ğis.* erkinlik, hürlük, musteqilliq, hüriyet.

azalan ***s.*** azayghan, kémeygen.

azalık *-ğıs.* ezaliq.

azalma ***is.*** aziyish, kémiyish.

azalmak 1. azaymaq; 2. kémeymek; 3. ajizlashmaq, shalanglashmaq, qislashmaq.

azaltma ***is.*** azaytish, kémeytish, azaytqanliq, kémeytkenlik.

azaltmak 1. azaytmaq, kémeytmek; 2. ajizlatmaq, zeipletmek.

azam ***s. ar.*** bek chong, téximu köp.

azamet ***is. ar.*** 1. ezimet: *Bu adamın azameti çekilir gibi değil* – Bu ademning chongchiliqi tügey démeptu; 2. ulughluq; 3. kibir, chongchiliq.

azametli ***s.*** 1. ulughluq, büyüklük; 2. kibirlik, meghrur, hakawur: *Bu azametli bir adamdır* – Bu meghrur bir ademdur.

azamî ***s. ar.*** 1. eng köp, eng chong; 2. eng üstün.

azap *-bı* ***is. ar.*** 1. azab, jaza, japa-musheqqet, jismaniy we meniwi iztirap; 2. pushaymanliq; 3. qorqush; 4. charsizliq, amalsizliq.

azap *-bı* ***is.*** 1. charwichiliq férmisi xizmetchisi (Anatulining bezi yerliride): *Çalişkan azap* – Ishchan xizmetchi; 2. qedimki Türkiye eskerilirige bérilgen nam: *Deniz azabı* – Déngiz eskiri.

azaplı ***s.*** azab chekken, zulum körgen.

azapsız ***s.*** 1. japa chekmigen, japa chekmestin; 2. xijalet bolmighan, iza tartimighan, xijalet bolmastin, iza tartmastin.

azarlamak azar bermek.

azarlanmak azar yémek: *Kimse azarlanmak istemez* – Héchkim azar yéyishni xalimaydu.

azarlatmak ***is.*** azar bermek, renjitmek: *O, kendini azarlatmıyor* – U özini renjitmeydu.

azat *-dı* ***s. far.*** azad, erkin, hür.

azatlamak azad qilmaq, erkinlikni bermek.

azatlı ***s. is.*** azad qilinghan, erkinliki bérilgen.

azatlık ***is.*** azadliq, erkinlik.

azatsız ***s.*** erkinsiz, azad qilinmighan: *Biz onların azatsız kölesimiyiz?* – Biz ularning erkinsiz qulimu?.

azca ***s.*** azarq, biraz.
azdırılmak azdurulmaq.
azdırmak 1. azdurmaq; 2. azdurup yaman yolgha bashlimaq; 3. yarigha mikrop yuqturuwalmaq; 4. bek kirleshtürüwetmek
Azeri ***is. far.*** ezerbeyjanliq.
azgın ***s.*** 1. ghaljir: *Azgın köpek* – Ghaljir it; 2. shox, heddidin ashqan.
azgınlaşmak 1. ghaljirlashmaq; 2. jinsiy telepning artishi: *Deve azgınlaşmış* – Töge boghrisigha kiriptu.
azgınlaştırmak yoldin chiqarmaq ghaljirlashturmaq.
azgınlık *-ğı* ***s.*** 1. ghaljirliq; 2. jinsiy telepning artishi; 3. exlaqsizliq, qalaqliq; 4. tertipsizlik, intizamsizliq.
azı ***is.*** éghiz chish.
azıcık ***s. z.*** 1. azghina, bek az; 2. az paz.
azık *-ğı* ***s.*** 1. ozuq: *Azıksız yola çıkılmaz* – Ozuqsiz yolgha chiqqili bolmaydu; 2. tamaq, yémeklik, ashliq.
azıklanmak 1. özige ozuq teyyarlimaq; 2. kirim we hosuli bilen özini baqmaq.
azıklı ***s.*** yoqsullarni toyghuzghan.
azıklık *-ğı* ***s.*** 1. hazirlanghan yémeklik; 2. xalta, taghar (ozoq qoyidighan).
azılı ***s.*** 1. qorqunchluq, mushtumzor: *Azılı katıl* – Rezil qatil; 2. xewplik, xeterlik: *Bu azılıdır* – Bu xeterliktur; 3. shox, urushqan (bala); 4. yawa tongguzning ghunanliq dewri.
azımsamak az körmek, az bilek.
azınlık *-ğı* ***s.*** az sanliq millet.
azışmak ewj almaq, ulghaymaq.
azıştırmak ewj aldurmaq, ulghaytmaq.
azil *-zli* ***is. ar.*** ishtin boshitish, élip tashlash: *O, görevinden azledildi* – U, wezipisidin élip tashlandi.

azim *-zmi* ***is. ar.*** 1. gheyret qilish, bel baghlash: *Ben bunu yapmaya azmettim* – Men buni qilishqa bel baghlidim; 2. meqset, niyet; 3. ümid.

azim *-zmi* ***is. ar.*** 1. ulugh, büyük, shiddetlik; 2. küchlük; 3. qizghinliq.

azime ***s. ar.*** 1. qetiylik, birqararliq; 2. epsün yézilghan tumar.

azimet ***is. ar.*** yolghan chiqish, kétish.

azimkâr ***s.*** iradilik, qetiiylik: *Azimkâr bir adam* – Iradilik bir adem.

aziz ***s. is. ar.*** 1. muqeddes, qimmetlik, qedirlik, hürmetke layiq; 2. eziz, sadiq: *Aziz dost* – Sadiq dost; 3. ulugh kishi xatirsige yasalghan heykel: *Taştan aziz* – Tash heykel.

azizlik *-ğı* ***is.*** ulughluq.

azlaşmak azlashmaq, azaymaq, kémeymek.

azletmek ishtin boshatmaq.

azlık *-ğı* ***s.*** azliq.

azm ***is. ar.*** söngek, ustixan.

azma ***s.*** 1. özgergen, burulghan; 2. este qalghan; 3. arilashqan, ikki jinstin bolghan, shalghut.

azmak 1. azmaq, ézip ketmek, yoldin chiqmaq, bozulmaq: *Dalgalar azdı* – Dolqunlar artti; 2. shoxluqi ashmaq; 3. yamanlashmaq, xeterleshmek; 4. tashmaq, qattiq dolqunlimaq (déngiz); 5. aynimaq, baraqsan bolmaq; 6. bek kirlenmek, bek paskinilashmaq.

azmak *-ğı* ***s.*** 1. dolqunlap aqqan derya; 2. ériq, östeng.

azman ***s.*** 1. heddin artuq ösken, bek chong, nahayiti yoghan; 2. qoshulghan, arilashqan, shalghutlashqan.

azmetmek bel baghlimaq: *Kurtuluş savaşına katılmaya azmetmek* – Azadliq urushqa qatnashishqa bel baghlimaq.

azmî ***is. ar.*** söngek bilen munasiwetlik, söngeklik, söngektin yasalghan.

azmî ***is. ar.*** 1. gheyretke ait, bel baghlashqa munasiwetlik; 2. er ismi.

aznavur ***s.*** 1. qehriman, jesur; 2. bestlik, yoghan.

azot ***is. fr.*** azot (rengsiz, puraqsiz gaz).

azotometre ***is. fr.*** azotométr (bir maddidiki azotning gaz terkibini tengsheydighan eswab).

azotölçer ***is.*** bk. ***azotometre*** **Azrail** ***is. ar.*** Ezrail, jan alghuchi.

azrak ***s.*** az körülidighan yaki shalang tépilidighan, nadir, tangsuq: *Bu, dünyâda azrak bir olaydır* – Bu dunyada az körünidighan bir hadisidur.

B

B B (Türk élipbesining ikinchi herpi).

B *is.* "Bor" ximiylik éléméntning belgisi.

Ba *is.* "Baryum" ximiylik éléméntning belgisi.

baba *is.* 1. ata, dada; 2. bowa, moysipip; 3. qézilghan topilarning miqdarini ölchesh üchün u yer - bu yerde qaldurulghan pongzek.

baba anne *is.* chong ana (atisining apisi), moma.

babacan *s. is.* méhriban, yéqimliq: *O babacan bir adamdır* – U méhriban bir adem.

babaç *-cı is.* 1. öy haywanlirining eng chongi we qérisi; 2. chong, körkemlik, heywetlik.

babafingo *is. it.* 1. yelkenlik kémilerde, moma yaghichining eng üch teripi; 2. erkeklik orgini-zeker.

babalanmak achchiqlanmaq, xapa bolmaq, jili bolmaq, achchiqi kelmek.

babalı *s.* 1. atisi bar, atiliq; 2. küni xapiliqta ötidighan; 3. jilixor.

babalık *-ğı s.* 1. ögey ata ; 2. yashanghan we tüptüz adem; 3. qéri mijez adem; 4. qéyin ata.

babayani *s.* addiy-sadda.

babayiğit *-di s. is.* 1. küchlük, quwwetlik, qorqmas; 2. merd, bash egmes, sözi bilen herikiti oxshash.

Babıâli *is. far. ar.* Babiali (1. Osmanliq dewridiki bash ministirlik bilen ministirlikler turidighan bina;; 2. Osmanliq hökümiti) **Babilik** *-ği is.* XIX esirde Iranda Mirza Eli Muhemmet Babining qurghan diniy sistémisi.

baca *is. far.* tünglük; 2. turxun, mora: *Mutfak bacası* – Ashxana turxuni; 3. hawa yoli.

bacak *-ğı s.* 1. pachaq; 2. haywan puti; 3. qart qeghizidiki er resimi.

bacaklı *s.* 1. pachaqliq, ayaghliq; 2. égiz boyluq, pachaqliri uzun; 3. felemening altuni; 4. jinsiy organlarni asasen tekshürüsh üchün kariwatqa békitilgen jahaz.

bacaksız *s.* 1. puti yoq, puti qisqa, pakar; 2. béshi chong: *Bak şu bacaksıza* – Qara bu béshi chonggha.

bacanak *-ğı s.* 1. acha-singillirining erliri, baja; 2. dost, yolidash.

bacı *is.* 1. hede, ayla, acha; 2. qushnach.

baç *-cı is. far.* tijaret we chégra béji.

badana *is. it.* hak: *Badana vurmak* – Hak bilen aqartmaq.

badanacı *is.* aqlamchi.

badanacılık *-ğı s.* aqlamchiliq.

badanalamak haklimaq, aqartmaq (tamni).

badanalı *is.* 1. haklaqliq, aqlaqliq; 2. upa-englik sürgen (ayal).

badar *is.* éyiq balisi.

badarna *is.* bk. ***baderna***.

badas *is.* charla (pakiz yanjilmighan dan).

badat *is.* tatliq yangyu, beyshu.

bade *is. far.* sharab, üzüm hariqi.

bademcik *-ği is.* badam bézi.

bademlik *-ği is.* badamliq, badam baghchisi.

baderna *is. it.* yamaq, yamaqliq rext.

badi *is.* ördek.

badi badi ördektek irghanglimaq.

badise *is. ar.* qaza, bala-qaza, hadise.

badiye *is. ar.* chöl-jezire, sehra desht.

badya *is. yun.* chong taghar.

bagaj *is. far.* 1. yük-taq (seperdiki); 2. poyiz we paraxotlarda yük taq qoyidighan yer.

bagala *is.* bagala (Qara déngiz we Basir qoltuqida yüridighan soda kémisi).

baget *is. fr.* 1. yaghach yaki eynek neyche yaki nokesh; 2. labortoriyide qollinilidighan inchike eynek neyche; 3. dirizhorning qolidiki tayaq.

bagi *is. ar.* asiy, qozghilang kötürgüchi, topilang kötürgüchi.

bağ *is.* 1. bagh, boghquch; 2. téngiq latisi; 3. munasiwet, alaqe; 4. bagh (baghlam); 5. tosalghu; 6. muhebbet; 7. tügün.

bağ *is.* bagh, baghche.

bağ bozumu *is.* küz pesli, baghlardiki yighim.

bağa *is.* paqa.

bağan bk. ***bağana*** 1. ölük tughulghan bala, chüshüp ketken bala; 2. ölük tughulghan qoza yaki qoza térisi.

bağana *is.* bk. ***bağan***.

bağanak *is.* bk. ***bağan***.

bağatur *s.* batur, qehriman.

bağban *is. far.* baghwen.

bağcık *-ğı s.* betinke boghquchi.

bağdadi *-ğı s.* 1. taxtay tam; 2. qurulush üchün kéreklik taxtay.

bağdalamak chirmaq salmaq, putlimaq.

bağdamak 1. chirmaq baghlimaq; 2. boghmaq.

bağdaş *is.* badashqan, chaza: *Bağdaş kurmak* – Badashqan qurmaq, chaza qurmaq.

bağdaşmak 1. chüshinishmek, maslashmaq, chiqishmaq; 2. könmek, ögenmek.

bağdaşmaz *s.* maslishalmaydighan, chiqishalmaydighan, pétishalmaydighan.

bağdaşmazlık *-ğı s.* maslishalmasliq, pétishalmasliq.

bağı *is.* 1. séhir, köz baghlash; 2. pire.

bağıcı *is.* 1. séhiriger, baxshi; 2. pirixun.

bağıldak *-ğı s.* 1. bizinde (böshükning); 2. taziliq latisi, heyiz latisi (ayallarning).

bağım *is.* béqindiliq, asaret.

bağımlı *s.* mustemlike.

bağımlılık *-ğı s.* mustemlikilik, tewelik, béqindiliq.

bağımsız *s.* musteqil, erkin, hür: *Bağımsız davranmak istiyormisiniz?* – Erkin yürüshni xalamsiz?.

bağımsızlık *-ğı s.* musteqilliq, erkinlik, hürlük: *Bağımsızlik için savaşmak* – Erkinlik üchün küreshmek.

bağıntı *is.* 1. nisbet, munasiwet; 2. tanasip; 3. teng, barawer.

bağıntıcılık *-ğı is.* bilimlerning bir-birige baghlinishliq ikenlikini körsetken pelsepe bilimi.

bağıntılı *s.* baghlinishtin meydangha kelgen, baghlinish bolghan, mutleq bolmighan.

bağır *-ğrı is.* 1. béghir, jiger: *Bağrına basmak* – Quchaqilmaq; 2. meyde: *Bağrına taş basmak* – Ün-tin chiqarmastin pütün derdni yutmaq; 3. oqyaning we taghning ottura qismi; 4. jiger, qérin, ücheylerni ichige alghan meyde boshluqining ortaq qismi.

bağır yanık *is.* qehri-ghezepke tolghan, musheqqet künlerni béshidin ötküzgen, dili sunuq.

bağır yeleği *is.* qedimki zamanda tömür kiyimining (sawutning) ichige kiyidighan köndin ishlen'gen yengsiz qisqa chapan.

bağırdak *-ğı s.* bk. ***bağıldak***.

bağırmak 1. waqirimaq, süren salmaq; 2. birige warqirap xitab qilmaq.

bağırsak *-ğı is.* adem we haywan üchiyi: *Kör bağırsak* – Soqur üchey.

bağırtlak *-ğı s. zool.* yawa ördek.

bağırtmak warqiratmaq, süren saldurmaq.

bağış *is.* béghishlash ishi, béghishlanghan nerse.

bağışlamak 1. béghishlimaq, hediye qilmaq; 2. epu qilmaq, kechürmek.

bağlan *is. zool.* hanggirtqa oxshighan, renggi qizil yawa ghaz.

bağlan *is. zool.* bk. ***baklan***.

bağlanmak 1. baghlanmaq, béqinda bolmaq, tewe bolmaq; 2. axirlashmaq.

bağlantı *is.* 1. baghlinish, alaqe; 2. munasiwet, munasiwet baghlash, alaqe baghlash.

bağlaşık *s.* ittipaqdash.

bağlaşma bk. ***bağlaşım*** ittipaqliq, uyushush, birlishish.

bağlaşmak ittipaqlashmaq, uyushmaq, birleshmek.

bağlı *s. -e* 1. baghlaqliq: *Bağlı aslana tavşan bile saldırabilir* – Baghlaqliq shirgha toshqanmu hojum qilalaydu; 2. yölengen, tayanghan, béqindi bolghan; 3. tosulghan, taqalghan, étilip qalghan, yépilghan: *Yollar karlarla bağlı* – Yollar qarlar bilen tosilip qalghan; 4. baghliq, munasiwetlik: *Ekinlerin gürleşmesi yağmura bağlı* – Ziraetlerning aynishi yamghurgha baghliq.

bağlık *is.* 1. bagh köp yer; 2. üzümlük, üzümzar.

bağmak 1. baghlimaq, chatmaq; 2. jura qilmaq, jura qilip baghlimaq; 3. qandurmaq.

bağnak *is.* ölük tughulghan qozining térisi.

bağnaz *s. is.* muteessip, koniliqni saqlighuchi, yéngilqni qobul qilmaydighan.

bağnazlık *-ğı s.* muteessiplik.

bağrış *is.* warqirash, sürün qilish.

bağrışmak warqirashmaq, süren sélishmaq: *Çocuklar bağrışıyorlar* – Balilar warqirishidu.

baha *is. far.* bah, nerx.

bahadır *s. far.* batur, jesur, qehriman yigit.

bahadırlık *-ğı s.* baturluq, yigitlik, qehrimanliq, jesurluq.

bahane ***is. far.*** bahane, seweb, wej: *Bu, sen için bir bahane oldu* – Bu, sen üchün bir bahane boldi.

bahar ***is. far.*** 1. bahar, etiyaz; 2. baharda échilghan gül we yopurmaqlar: *Bahçelerde bahar açmış* – Baghchilarda güller échiliptu; 3. yashliq bahari, yashliq waqti.

bahar ***is. ar.*** tamaqqa sélinidighan dora-derman.

bahariye ***s. far.*** 1. bahar pesli bilen munasiwetlik; 2. diwan edebiyatida bahar teswiri.

baharlanmak hawa issimaq: *Havalar bu yıl erken baharlandı* – Hawa bu yil baldur issidi.

baharlı ***s.*** dora-derman sélinghan, achchiq-chüchük.

bahçe ***is. far.*** 1. bagh-baghche; 2. köktatliq; 3. üsti ochuq yazliq meydan.

bahçelik ***is.*** 1. bagh-waranliri köp yer; 2. köktatliq; 3. üsti ochuq yazliq meydan.

bahçıvan ***is. far.*** baghwen, baghqa qarighuchi, bagh baqquchi.

bahçıvanlık *-ğı* ***is.*** baghwenchilik.

bahir *-hri* ***is. ar.*** 1. déngiz; 2. arzu wezinining on tuqquz quridin herbiri; 3. ochuq, zahir, ashkara; 4. mewlut parchiliridin her biri.

bahis *-hsi* ***is. ar.*** 1. téma; 2. gep, söz, parang; 3. mesile: *Bu, bahis konusu edilemez* – Bu mesile heqqide söz qilishqa bolmaydu; 4. ötünüsh, munazire, beslishish: *Bahise girişmek* – Ötüshmek, besleshmek, baghlashmaq.

bahname ***is. ar.*** pornografiye (uyatsiz, exlaqsiz teswirler bilen tolghan resim we süretler toplimi).

bahr ***is. ar.*** déngiz.

bahri ***is. ar.*** déngiz bilen munasiwetlik.

bahri ***is. zool.*** derya, köl we déngiz yaqilirda yashaydighan kichik su qushi.

bahriye ***is. ar.*** déngiz armiysi.

bahriyeli *is.* 1. déngiz herbiy mektep oqughuchisi; 2. déngiz armiye ofitséri; 3. déngiz armiysi bilen munasiwetlik adem.

bahsetmek *-der* ***-den*** 1. bir mesile üstide sözlimek; 2. namini tilgha almaq.

bahşetmek *-der far.* 1. ata qilmaq, béghishlimaq, bermek; 2. sowgha qilmaq, hediye qilmaq; 3. kechürmek, epu qilmaq.

bahşiş *is. far.* 1. sowgha; 2. chay puli, tapan heqqi.

baht *is. far.* bext, teley.

bahtiyar *s. far.* bextiyar.

bahtiyarlık *-ğı s.* bextiyarliq.

bahtlı *s.* bextlik, teleylik.

bahtsız *s.* bextsiz, teleysiz.

bahtsızlık *-ğı s.* bexitsizlik, teleysizlik.

bahusus *z. far.* bolupmu, alahide, xususen.

bak *ünl.* baq, qara (bir nersige): *Sola bak* – Solgha qara, solgha baq.

bakacak *-ğı is.* ramazan bolghanliqini bilish üchün, yéngi aygha qaraydighan igizlik.

bakaç *-cı is.* durbun.

bakakalmak néme qilishini bilmey qarap qalmaq, hang-tang bolmaq.

bakalit *is.* 1. bezi derexlerdin chiqidighan yélim, déwirqay; 2. süniy qehriwa.

bakalorya *is. fr.* oqush netijisi.

bakam *is. ar.* gholidin qizil reng chiqirilidighan derex.

bakam *is.* gholidin qizil reng chiqirilidighan derex.

bakan *is.* ministir: *Dış işleri bakanı* – Tashqi ishlar ministiri.

bakanlık *-ğı s.* 1. ministirlik; 2. ministirlikke tewe organlar we ular turghan yer.

bakar *is. ar.* kala.

bakar kör *s.* 1. közi sapsaq turuqluq körmeydighan; 2. ghemkin, derdmen.

bakara *is. fr.* qart qeghizi bilen oynilidighan qimar.

bakaya *is. ar.* ashqan-tashqan, qalduq.

bakı *is.* 1. jehet, terep; 2. teptish; 3. qarash, béqish.

bakıcı *is.* 1. qarighuchi, baqquchi: *Hasta bakıcı* – Késel baqquchi; 2. palchi, remmal.

bakılmak 1. qaralmaq, béqilmaq; 2. dawalanmaq, asralmaq.

bakım *is.* 1. köz qarash, nuqtiinezer; 2. perwish: *Ekin bakım ister* – Ziraet perwish telep qilidu; 3. ghemxurluq, kütüsh: *Anneler çocuk bakımını iyi bilmeli* – Anilar bala kütüshni yaxshi bilishi lazim; 4. jehet: *Bilim bakımından pek önem* – Ilmiy jehette bek ehmiyetke ige.

bakım evi *is.* 1. késelxana; 2. darilajizin.

bakım yurdu *is.* darilajiz.

bakımlı *s.* yaxshi béqilghan, yaxsh asralghan, yaxshi perwish qilinghan.

bakımsız *s.* 1. yaxshi béqilmighan, yaxshi asralmighan, perwishsiz; 2. igisiz.

bakıncak *-ğı s.* miltiqning uchidiki qarigha élish belgisi.

bakınmak etrapqa qaralmaq, nezer aghdurmaq, uyaq-buyaqqa qaralmaq, izdimek.

bakır *is.* mis: *Bakır tencere* – Mis qazan.

bakış *is.* nezer, qarash.

bakışık *s.* yéqimliq.

bakışım *is.* tengdash, bir-birige mas kélish, özara munasipliq.

bakışmak béqishmaq, qarashmaq (bir-birige).

bakıt *is.* közitish yéri.

bakıvermek téz we ongay qilmaq.

baki *s. ar.* 1. baqi, ebediy; 2. éship qalghan.

bakir *s. ar.* 1. qol tegmigen, buzulmighan, pak-pakize; 2. tutulmighan, yéngi; 3. boz (yer); 4. konirimighan.

bakire *is. ar.* 1. qiz (yatliq bolmighan); 2. meryem anigha qarita qollinilidighan süpet.

bakiye *is. ar.* qalduq, ashqan-tashqan, oshuq, artuq.

bakkal *is. ar.* baqqal, ushshaq mal satquchi.

bakkaliye *is. ar.* 1. baqqal dukinidiki mallar; 2. chong baqqal dukini.

bakkam *is. ar.* qizil boyaq élinidighan, renggi qizil hem qattiq hem éghir bir derex, beqem derixi.

bakla *is. bot.* dadur, purchaq.

bakla *is.* zenjirning halqisi.

baklagiller *is. bot.* purchaq türi.

baklamsı *s.* zenjirsiman.

baklan *is. zool.* hanggirtqa oxshighan, renggi qizil yawa ghaz.

baklava *is.* badam we yangaq méghizi sélip pishurilidighan bir xil tatliq yémeklik.

bakliye *is. ar.* bk. ***baklagiller***.

bakmak 1. qarimaq, nezerni aghdurmaq; 2. izdimek; 3. bir terepke baqmaq; 4. kütmek; 5. körmek; 6. mal baqmaq; 7. yoqlimaq, közetmek; 8. bir nerse üstide mexsus ishlimek; 9. nésip qilmaq; 10. oxshap ketmek; 11. esletmek; 12. köngül bölmek, étibar qilmaq; 13. qarap chüshenmek; 14. terbiyilimek; 15. meshghul bolmaq.

bakman *is.* mupettish.

bakraç *-cı is.* mis tung.

bakteri *is. fr.* baktériye.

bakterigiller *is.* baktériyler.

bakterioloji *is.* baktériologiye (mikroblarning shekilliri we xususiyitini tekshüridighan pen).

bakterisit *is. fr.* baktériyini yoqitidighan madda.

baktırmak qaratmaq, baqturmaq.

bakûre *s. ar.* 1. baldur pishidighan (méwe, köktat heqqide); 2. téz chongayghan (haywan).

bal *is.* 1. hesel, bal; 2. enjür shirnisi; 3. tatliq nerse.

bal ayı *is.* öylen'gendin kéyinki birinchi ay.

bal başı *is.* sap hesel.

bala *is.* 1. adem balisi, bala; 2. haywan balisi.

balâ *s. far.* aliy, üstün, yuqiri, égiz.

balaban *s. is.* 1. bestlik gewde; 2. oynitilidighan éyiq; 3. baraban toqmiqi; 4. balaban (saz).

balabanlaşmak chongaymaq.

balada *is. zool.* alte ayliq chüje.

balak *-ğı s.* 1. haywan balisi, su kalisining moziyi; 2. kala térisidin tikilgen chapan.

balalayka *is. rus.* balalayka.

balamur *is. ar.* ishik üstidiki oyuq.

balans *is. fr.* balanis.

balâpervaz *is. far.* yuqiridin atqan, égizdin tashlighan, yuqiridin alghan.

balar *is. far.* bala yaghach.

balast *is. ing.* yollargha yatquzildighan tash parchiliri.

balcı *is.* hesel herisi baqquchi yaki hesel satquchi.

balçak *-ğı s.* qilichning qol tutidighan yéri.

balçık *-ğı is.* lay, patqaq.

baldır *is.* tiz bilen oshuq ariliqi, paqalchaq.

baldırak *-ğı s.* 1. ishtan yaki chapanning tizdin töwen qismi, pesh, puchqaq; 2. qonch.

baldıran *is.* nem yerde ösidighan zeherlik ot, ogha ot.

baldırı kara *is.* nem yerde ösidighan, yopurmaqliri at yaylisigha oxshap kétidighan bir xil ösümlük.

baldız *is.* erge nisbeten xotunning singlisi yaki heddisi.

baldudak *is.* yumshaq éghiz, tatliq éghiz: *Baldudak bir adamdır* – Aghzi yumshaq bir adem.

bale *is. fr.* balét.
balerin *is. fr.* balét oynighuchi qiz yaki ayal.
balet *is. fr.* balétchi.
balgam *is. ar.* belghem, xeprük.
balık *-ğı s. zool.* béliq.
balık etinde *s.* sémizmu emes, oruqmu emes.
balık otu *is.* béliq oti (béliqlarni bihosh qilip tutush üchün ishlitilidighan ot).
balık sırtı *s.* 1. béliq sirti; 2. chapras yolluq rext, katekche rext: *Balık sırtı yol* – Béliq sirti yol.
balıkçı *s. is.* 1. béliqchi: *Balıkçı gemisi* – Béliq kémisi; 2. béliq satquchi.
balıkçıl *s. zool.* béliq yep kün kechüridighan, béliqchi qush, béliq alghuchi (uzun putluq, tumshuqi uzun qush).
balıkçılık *-ğı s.* béliqchiliq.
balıkçın *is. zool.* déngiz qarlighichi.
balıkhane *is.* béliq satidighan yer.
balıklama *z.* su üzüshke usta: *Balıklama bir daldiki* – Béliqqa oxshash shungghudiki.
balıklık *is.* déngiz, köl we deryada béliq köp yer.
baliğ *s. ar.* balaghetke yetken, boygha yetken.
balina *is. it. zool.* kit, leheng.
balistik *-ği is. s. fr.* oqning nishangha tegküche bolidighan ariliqtiki özgirishlerni tetqiq qilidighan bilim.
balk *is.* bezide kéchiliri upuqta körünidighan parqiraq nur.
balkan *is.* orman bilen qaplanghan tagh.
Balkar *is.* balqar (kawkazda yashaydighan qipchaq neslidiki bir qowm).
balkımak 1. parildimaq; 2. (yara) arilap-arilap aghrip qalmaq; 3. chéqin chiqmaq.
balkır *is.* 1. parildaq nur; 2. chaqmaq.

balkon *is. fr.* balkon: *Şimdiki apartmanların balkonları oldukça geniş* – Hazirqi binalarning balkonliri xélila keng.

ballandırmak 1. maxtimaq; 2. qoyuq halgha keltürmek, qiyam halgha keltürmek.

ballı *s.* hesellik, ichide hesili bolghan.

ballık *-ğı s.* 1. hesel herisi sanduqigha qoshumche qilinidighan qomushtin ishlengen sanduq; 2. baghlarda bolidighan bir xil késellik.

balo *is. it.* mexsus tansa kéchisi.

balon *is. fr.* dirzhabil, hawa shari.

balotaj *is. fr.* saylamda namzatlardin biriningmu köp awazgha ige bolalmasliq we saylamning meghlup bolushi.

baloz *is. yun.* addiy tansixana.

balözü *is.* hesel herisi teripidin shurap ichilidighan gül shirinisi.

balözülük *-ğü is.* hesel bézi.

balsıra *is.* sürge dorisi.

balta *is.* palta.

baltabaş *is. s.* 1. bash teripi paltasiman kéme (paraxot); 2. uchluq burun, xemek burun (adem).

baltacı *is.* 1. palta yasap satquchi; 2. otun yérishqa usta adem; 3. uzun sapliq palta tutup güzet qilghuchi.

baltalamak 1. palta chapmaq, parchilimaq; 2. bilip turup bashqilarning ishini buzmaq yaki buzushqa urunmaq.

baltalık *-ğı s.* pat-pat késilip turidighan orman, yéqilghu qilishqa we derexlerni késishke ayrilghan orman.

balya *is. it.* soda mélining téngiqliri: *Beş balya pamuk* – Besh tay (téngiq) paxta.

balyemez *is. it.* qedimki zamanda mexsus qele istihkamlarni weyran qilsh üchün ishlitilidighan bir xil top.

balyoz *is. yun.* tömürchilerning chong bazghini.

bam teli *is. far.* 1. bom tar; 2. daqal (maqal).

bambaşka *s.* pütünley bashqa, tamamen bashqiche: *Bu bambaşkabir şeydir* – Bu tamamen bashqiche nersidur.
bambu *is. s. fr.* bambuk.
bana *z.* manga: *Bana bak herif!* – Manga qara hey!.
bana ağacı *is. ar.* méghizdin élinghan yaghdin sürge dorisi yasilidighan we Hindistanda yétishidighan bir xil derex.
bandıra *is. it.* 1. kéme we paraxotlarning qaysi döletke tewe ikenlikini bildürüdighan bayraq; 2. chet el bayriqi.
bandırmak milimaq, chilimaq.
bando *is. it.* orkéstr.
bangır bangır *z.* war-wur, jar-jur.
bani *is. ar.* 1. qurghuchi; 2. qildurghuchi; 3. bina qilghuchi; 4. yaratquchi, tengri.
bank *is. fr.* 1. banka; 2. baghchilarda olturushqa raslanghan yer.
banka *is. it.* banka.
bankacı *is.* banka bashqurghuchi, banka igisi.
banker *is. fr.* 1. bankir, banka égisi; 2. chong serap; 3. chong bay.
banket *is. ing.* tirambay, aptubus qatarliq qatnash qoralliridiki orunduq.
bankiz *is. fr.* déngiz muzliri.
banknot *ing. is.* dölet bankisi teripidin tarqitilghan pul.
banko *is. it.* 1. baghchilarda olturushqa raslanghan yer; 2. dogha chiqish; 3. dokan we magézinlardiki pukey; 4. oyunlarni ijra qildurghuchi.
banlamak 1. qattiq awaz bilen warqirmaq; 2. ezan oqimaq.
banliyö *is. fr.* sheher etrapi, sheher etrapi rayoni.
bant *-dı is. fr.* kino, ünalghu qatarliqlarning lintisi.
banyo *is. it.* 1. muncha, serap: *Hizmetçi banyoyu hazırladı* – Xizmetchi munchini hazirlidi; 2. yuyinidighan wanna yaki

das; 3. doriliq su; 4. fizikiliq we xémiylik yol bilen dawalinish usuli: *Elektrik banyosu* – Tok bilen dawalinish.

bap *-bı is. ar.* 1. ishik, derwaze; 2. bölüm, qisim, parche, bab (kitabning); 3. mewzu, téma.

bar *is.* Anatolida qol tutushup oynaydighan bir xil usul.

bar *is.* 1. eynek qachining kiri; 2. tildiki gez.

bar *is. ing.* 1. qawaqxane, haraq dukini; 2. ichimlikliri bolghan tansaxana; 3. haraq-sharap ichidighan yer: *Otelin barı* – Méhmanxanining ichimlik zali.

bâr *is. far.* yük, éghirchiliq: *Kimseye bâr olmak istemem* – Héchkimge yük bolushni xalimaymen.

baraban *is.* dumbaq.

baraj *is. fr.* toghan, tosma.

barak *-ğı is.* 1. qopal toqulghan yung rext; 2. tüklük bir xil ow iti.

barak *is. it.* barak, taxtay we penerke qatarliq yénik nersilerdin qurashturulghan köchme bina.

baran *is. far.* yamghur.

baran *is.* 1. barang; 2. sapan izi.

barba *is. it.* 1. saqal; 2. saqalliq qéri; 3. qéri meyxanichi.

barbar *is. s. yun.* 1. medeniyetsiz; 2. zalim, wehshiy: *Barbar adam* – Zalim adem.

barbar *z.* war-war warqirimaq: *Adamcağız barbar bağırdı, ama dinleyen olmadı* – Bichare war-war warqiridi, emma anglighuchi chiqmidi.

barbata *is. it.* bikinish jayining aldigha we akopning chörisige soqulghan pakar soqa tam.

barbut *is.* bir xil qimar oyuni.

barça *-ğı s.* ottura esirde qollinidighan köwrüklük we yelkenlik tiransiport kémisi.

barçak *-ğı s.* bk. ***balçak***.

barda *is.* kémichi qaychisi.

bardacık *-ğı s.* bir xil pishmighan enjür.

bardak *-ğı s.* 1. chine, istikan; 2. iwriq, chogun.

barekâllah *ar.* barikalla.

barem *is. fr.* maash tarqitish jedwili.

bargam *is. zool.* göshi lezzetlik bir xil béliq.

barhane bk. ***barhana*** 1. karawan; 2. karawan sariyi.

barı *is.* istékam, qele.

barılanmak özini mudapie qilishqa eplik bir jayda özini qoghdimaq.

barınak *-ğı s.* 1. panah yer, dalda yer; 2. öy, makan, yurt.

barınmak 1. yoshurunmaq, mökünmek: *Köprü altında barınmak* – Köwrük astigha yoshurunmaq; 2. olturaqlashmaq, yerleshmek, orunlashmaq, jaylashmaq: *Apartmanın her katinda iki aile barınmaktadır* – Qewetlik binaning her qewitige ikki aile orunlishiwatidu; 3. chiqishmaq: *Bazı gelin kaynana ile bir evde barınamıyorlar* – Bezi kélinler qéyin anisi bilen bir öyde chiqishalmaydu.

barış *is.* tinchliq: *Biz barış için mücadele ediyoruz* – Biz tinchliq üchün küresh qiliwatimiz.

barışçı *s.* tinchliq söyer, tinchliqperwer.

barışçıl *s.* tinchliq söyer, tinchliqperwer.

barışık *s.* tinchliqta bille ötüsh, eplship ötüsh.

barışlık *is. s.* 1. urush yaki urush hazirliqi weziyitide bolmasliq; 2. shundaq weziyette bolghan (memliket).

barışmak toqushni tügetmek, epliship qalmaq: *İkimiz barıştık* – Ikkimiz epliship qalduq.

bari *far.* 1. héch bolmighanda, undaq bolsa: *Ahmet bunu bari sén söyleme* – Exmet undaq bolsa buni sen sözlime; 2. tekrar, yene bir qétim: *Görmedik onu epeydir, bari gidip bir görsek* – Körmiduq uni yene bir bérip körsek yaxshi bolatti.

bari *is. ar.* Tengri, Xuda, Allah.

barikat *is. fr.* yollargha qoyup qoyulghan tosuq, tosalghu, barikada.

barit *is. ar.* soghuq.

barit *is. fr.* barit (ximiyiwi).

bariton *is. fr.* 1. ténor bilen bas ottursidiki erkek awazi; 2. shundaq awaz bilen naxsha éytquchi; 3. doxowoy orkéstrning muzika eswabliridin biri.

bariz *is. ar.* ochuq, közge körünidighan, ashkara.

bark *is. it.* öy-waq: *Ev bark sahibi olmak* – Öylük ochaqliq bolmaq.

barka *is. it.* chong yük kémisi.

barko *is. it.* chong yelkenlik kéme.

barlam *is.* déngizning chongghur perliride yashaydighan bir xil béliq.

baro *is. fr.* adwokatlar jemiyiti.

barograf *is. fr.* barogirap (ayropilanning uchush égizlikini ölcheydighan jedwel).

barometre *is. yun.* barométr (hawa bésimini ölcheydighan eswab).

baron *is. fr.* baron (Gherbiy Yawropada aq söngeklik unwani).

baroskop *is. yun.* baroskop (hawaning terkibide bolidighan jisimlarning éghirliqini körsitidighan eswab).

barsak *-ğı is.* bk. ***bağırsak***.

barsam *is. zool.* tiken qanatliq béliq.

barsama *is.* yopurmaqlirini yégili bolidighan bir xil xush puraqliq ösümlük.

barudi *s.* miltiq dorisi renggide.

barut *is. ar.* miltiq dorisi, partlatquch dora.

barut gelmek urush puriqi kelmek.

baruthane *is.* oq-dora iskilati.

baryum *is. fr.* baryom (kümüsh renggidiki métal, köygende sarghuch, yéshil ot chiqidu).

basamak *-ğı s.* 1. pelempey shotining basquchi, basquch; 2. derije.

basamaklı *s.* pelempeylik, basquchluq, shotiliq: *On basamaklı merdiven* – On basquchluq pelempey.

basar *is. ar.* köz.

basarık *-ğı s.* pidal, tepkü (wélisipit, kiyim tikish mashinisi, royal qatarliqlarda put bilen tépilidighan tepkü).

basarna *is.* bir nersining bir terepini égiz kötürüsh ishi.

basbayağı *s.* bilinginidin özgüchiliki yoq.

bası *is.* basma, metbee.

basıcı *is.* kitab, zhurnal bashqurghuchi kishi, metbuatchi.

basık *s.* 1. yési, yalpaq: *Burnu basık adam* – Burni panaq adem; 2. pes, pakar: *Bu odanın tabanı basıktır* – Bu öyning uli pakar.

basıklık *-ğı s.* 1. yésliq, yalpaq; 2. peslik, töwenlik, pakarliq.

basılmak 1. bésilmaq: *Kitap basıldı* – Kitap bésildi; 2. ayagh astida qalmaq, astida qalmaq; 3. ézilmek, bésim körmek; 4. tuyuqsiz hujumgha uchrimaq; 5. jinayet üstide tutulmaq: *Bu adam suç yaparken basıldı* – Bu adem jinayet üstide tutuldi.

basım *is.* 1. metbuachiliq; 2. bésish, neshir qilish: *Gazetenin basımına başladı* – Gézit bésilishqa bashlidi.

basım evi *is.* basma zawuti, basmaxana.

basımcı *is.* metbuatchi.

basımcılık *-ğı s.* metbuatchiliq.

basın *is.* axbarat.

basınç *is.* bésim (fizikida).

basıölçer *is.* manumétr, bésim ölchesh (gaz yaki suyuq jisimlarning bésimini ölcheydighan eswap).

basıra *is. ar.* körüsh, körüsh küchi.

basırganmek (chüshte) qara basmaq.

basırmak 1. zorlimaq, jebr salmaq; 2. meghlubiyetke uchrimaq.

basil ***is. fr.*** tayaqche baktériye: *Verem hastalığının mikrobu bir basildir* – Sil késilining mikrobi tamaqche baktériyidur.

basiret ***is. ar.*** 1. toghra körüsh, hoshyarliq; 2. köngül közi bilen körüsh; 3. yiraqni körüsh, sezgür; 4. chüshünche, paraset; 5. diqqet.

basiretli ***s.*** yiraqni körer, közi ötkür, hoshyar, sezgür.

basiretsiz ***is.*** yiraqni körelmeydighan, réalliqni körelmeydighan.

basit ***s. ar.*** 1. sadda, addiy: *Basit bir alet* – Addiy bir eswap; 2. asan, ongay: *Basit bir iş* – Asan bir ish.

basitleşmek 1. saddilashmaq; 2. setleshmek.

basitlik *-ği* ***is.*** 1. saddiliq: *Bu davranışıyla basitliğini ortaya koymuş oldu* – Bu herikiti bilen saddiliqini bildürüp qoydi; 2. qopalliq.

baskı ***is.*** 1. pris; 2. boyaqchi qélipi; 3. bésilish ehwali: *Kitabın baskısına dikkat edilmemiş* – Kitapning bésilishigha diqqet qilinmighan; 4. tirazh: *Bu gazetenin 100 bin baskısı var* – Bu gézitning 100 ming tirazhi bar; 5. zulum, bésim: *Halk baskı altında yaşayamaz* – Xelq zulum astida yashiyalmaydu; 6. neshir: *Bu, sözlüğün ikinci baskısıdır* – Bu, lughetning ikkinchi neshridur; 7. pegez.

baskıcı ***is.*** rextlerge gül we resim basquchi.

baskılık *-ğı* ***is.*** shire üstidiki qeghezning uchup ketmesliki üchün béisip qoyghan éghirliq.

baskın ***is.*** 1. tuyuqsiz hujum, kéchilik hujum; 2. jinayet üstide tutuwélish üchün üstige béisip kirish; 3. üstün kelmek, ghalip kelmek: *Bu pehlivan ötekine baskın görünüyor* – Bu palwan yene birige qarighanda östünrek körünidu.

baskısız ***s.*** intizamsiz, bashbashtaq.

baskül ***is. fr.*** gir.

basma *is.* 1. basma, metbuat; 2. güllük rext; 3. kitab, gézit, zhurnal qatarliqlar; 4. su basmaq; 5. hujum.

basmacı *is.* 1. metbuatchi; 2. rextlerge gül basquchi; 3. qaraqchi, basmichi.

basmacılık *-ğı is.* 1. metbuatchiliq; 2. yip rextlerge gül bésish ishi.

basmak 1. dessimek; 2. basmaq: *Çamura basmak* – Patqaqqa basmaq; *Kitap basmak* – Kitap basmaq; 3. tuyuqsiz hujum qilmaq: *Düşmanı basmak* – Düshmenige tuyuqsiz hujum qilmaq; 4. jinayet üstide tutuwalmaq; 5. tuyuqsiz bésip kelmek, tosattin üstige chüshmek: *Eşkiya köyü bastı* – Qaraqchilar yézigha bésip keldi; 6. chingdap orunlashturmaq; 7. öre turmaq, dem-dem turmaq (bowaq); 8. bir nersining sheklini chiqarmaq: *Damga basmak* – Tamgha basmaq; 9. chongaymaq: *Çocuk yedisine bastı* – Bala yette yashqa qedem basti.

basso *is. it.* 1. bom er awazi; 2. bom awaz bilen naxsha éytquchi; 3. bom awazliq orkstr sazi.

bassor *is. fr.* nepes bilen chélinidighan pedilik saz.

bastarda *is. it.* ottura derijilik qéyiq, ottura derijilik kéme.

bastı *is.* qiyma gösh bilen pishurulghan köktat.

bastıbacak *s.* paqalchaqliri kalta we maymaq.

bastık *-ğı s.* toghrap qurutulghan méwe parchisi.

bastırılmak *is.* basturulmaq.

bastırmak 1. basturmaq; 2. bésiqturmaq: *Ayaklanmayı bastırmak* – Qozghilangni bésiqturmaq; 3. chingqitmaq, chingdimaq, sighdurmaq: *Çamaşırı sandığa bastırmak* – Kiyim-kéchekni sanduqqa sighdurmaq; 4. tuyuqsiz bésip kirmek. tosattin üstige chüshmek: *Kurnazlıkla arkadaşlarını bastırdı* – Ustiliq bilen yoldashlirini bésip chüshti; 5. tuyuqsiz meydangha kelmel; 6. bésip chüshmek.

bastika *is. it.* taxtay we bashqa nersilerge échilghan töshük.

baston *is. it.* 1. hasa; 2. kéme we paraxotlarning bash teripidiki sirtqa chiqip turghan qismi.

basur *is. ar.* gémoroy.

basübadelmevt *is. ar.* 1. ölümdin kiyin tirilish; 2. bashqidin oyghinsh, ornidin turush.

basya *is. lat.* uruqidin chiqqan yagh bilen sopun yasilidighan bir xil derex.

baş *is.* 1. bash: *Başım ağriyor* – Béshim aghriwatidu; 2. choqqa, égiz nuqta, bir nersining eng yuqirisi: *Dağ başı* – Taghning choqqisi; 3. bashliq: *Asker başı* – Esker bashliqi; 4. bashlanghuch: *Baş komutan* – Bash qomandan; 5. birinchisi: *Yılbaşı* – Yilning béshi.

baş sayfa *is.* birinchi bet: *Bu yazı gazetenin baş sayfasında yer alıyor* – Bu maqale gézitningbirinchi bétidin orun éliptu.

baş tercüman *is.* terjimanlar bashliqi.

baş ucu *is.* 1. bash terep; 2. yéqin (yéqin adem).

başak *-ğı s.* 1. bash, bashaq: *Başak tutmak* – Bashaq tutmaq; 2. püpük, chucha.

başakçı *is.* bash tergüchi, bash yighquchi.

başaklamak bashaqlanmaq, bash chiqarmaq, dan tutmaq: *Bu yıl buğdaylar erken başakladı* – Bu yil bughdaylar baldurdan tutti.

başaklı *s.* 1. bashaqliq; 2. bashaqsiman.

başaltı *is.* 1. ikkinchi derijidiki chélishchi; 2. kéme we paraxotlarning bash tereptiki öyi.

başarı *is.* ghelibe, muweppeqiyet, utuq, netije: *İşimizde başarı kazandık* – Ishimizda muweppeqiyet qazanduq.

başarılı *s. z.* ghelibilik, muweppeqiyetlik, utuqluq, netijilik: *Başarılı deneme* – Muweppeqiyetlik tejribe.

başarılmak ghelibilik bolmaq, muweppeqiyetke érishmek, netijilik bolmaq, utuqluq bolmaq: *Bu iş başarıldı* – Bu ish netijilik boldi.

başarısız *s. z.* ghelibisiz, netijisiz, muweppeqiyetsiz.
başarmak 1. muweppeq bolmaq; 2. zor bir ishni béjirmek; 3. netije qazanmaq, ünüm almaq, ghelibe qilmaq.
başat *s.* hemme ishta üstün kelgen.
başatlık *-ğı s.* 1. üstünlük; 2. öz-özige xoja, musteqilliq.
başbakan *is.* bash ministir, zungli.
başbakanlık *-ğı s.* 1. bash ministirlik, döletxana, dölet sowéti, gowuyüen; 2. bash ministirning idarisi.
başbakman *is.* bash teptish.
başbuğ *is.* bash qomandan.
başçı *is.* 1. ishchilar bashliqi; 2. kalla paqalchaq satquchi.
başgedikli *is.* herbiy qisimlarda on béshi, benjang.
başgöz etmek yatliq qilmaq, turmushqa chiqarmaq.
başıboş *s.* erkin, hür, béqindi bolmighan.
başıbozuk *-ğu is.* 1. esker bolmighan; 2. intizamsiz.
başıkabak *s.* chéchi chüshüp ketken yaki pütünley chüshürülgen taqir bash.
başka *s.* 1. bashqa, özge: *Başka bir yere gittik* – Bashqa bir yerge kettuq; 2. oxshimaydighan: *O, başka adamdır* – U bashqa adem; 3. ayrimche: *Paradan başka malı da var* – Pulidin bashqa mélimu bar.
başkaca *z.* bashqiche.
başkalaşım *is.* mitamorfoza, bashqilashma, bashqilinish, özgirish (rawajlinip yéngi shekil élish).
başkalaşma *is.* mitamorfoza, bashqilashma, bashqilinish, özgirish (rawajlinip yéngi shekil élish): *Böcekler hayatını tamamlayıncaya kadar türlü başkalaşmalar geçirirler* – Qurutlar (hasharat) yashash jeryanida türlük bashqilinish (özgirishlerni) béshidin ötküzidu.
başkalaşmak 1. özgirish yasimaq, bashqilashmaq, ehwalni özgertmek; 2. shekilni özgertmek; 3. özgermek: *Bu haberi duyunca başkalaştı* – Bu xewerni anglash bilen özgerdi.

başkalık *-ğı s.* 1. özgilik, bashqiliq; 2. perqliq, oxshimasliq, özgirerlik: *Sende bir başkalık görüyorum* – Séningde bir özgirish bolghanliqini körüwatimen.

başkan *is.* reis, jushi, bashliq: *Parti başkanı* – Partiye reisi; *Çümhuriyet başkanı* – Jumhur reisi; *Örgüt başkanı* – Teshkilat bashliqi.

başkanlık *-ğı s.* 1. rehberlik, rehberlik guruhi; 2. reislik, jushiliq.

başkâtip *is.* bash katip.

başkent *is.* paytext, merkez: *Türkiyenin başkenti Ankara* – Türkiyining paytexti Ankara.

başkomutan *is.* bash qomandan.

başkonsolos *is.* bash elchi (konsul).

başlâhana *is.* bk. *lâpana*.

başlamak 1. bashlimaq: *Kitabı okumaya başladım* – Kitabni oqushqa bashlidim; 2. kirishmek; 3. qurulmaq, tuzitilmaq: *Ahmetle aramızda sıkı bir dostluk başladı* – Exmet bilen otturimizda yéqin bir dostluq quruldi; 4. körünmek: *Tepeyi aşınca yemyeşil bir owa başladı* – Kéyin yapyéshil yaylaq köründi.

başlangıç *-cı is.* 1. bashlanghuch, muqeddime; 2. bashlinish, kirish.

başlanmak 1. bashlanmaq; 2. bash almaq, bash chiqarmaq: *Misir başlandı* – Kömmiqonaq bash aldi.

başlatmak bashlatmaq: *Oyuna başlatın da gürültü kesilsin* – Oyunni bashlitinga, ghewgha toxtisun.

başlayıcı *s. is.* bir nersini yéngidin öginishke bashlighan (biri).

başlayış *is.* kirish: *Okula başlayış erken oldu* – Oqushqa kirish baldur boldi.

başlı *s.* 1. qalpaqliq: *Başlı çivi* – Qalpaqliq mix; 2. meghrur; 3. yumilaq, domilaq; 4. muhim.

başlıbaşına *z.* yalghuz béshigha, öz aldigha.
başlıca *z.* eng muhim, zörüri, kéreklik, asasliq.
başlık *-ğı s.* 1. bash; 2. bash kiyim; 3. yamghurdin özini qoghdash üchün kiywalidighan bök; 4. mawzu, serlewhe; 5. serke (yol bashlighuchi); 6. süt heqqi; 7. qedimki urushlarda bashqa kiyidighan tömür bök; 8. toylarda qiz terepke bérilidighan süt heqqi.
başlıklı *s.* 1. mewzuluq, serlewhelik; 2. béshigha kiygen, béshigha yögigen: *Demir başlıklı geldi* – Tömür böklük (qalpaqliq) keldi.
başlıksız *s.* böksiz, béshigha nerse kiymigen, béshi ochuq.
başmak *-ğı s.* bir xil yumshaq ayagh kiymi.
başmakçı *is.* 1. ayagh kiyimi tikidighan we satidighan adem; 2. meschitlerde ayagh kiyimlerge qarighuchi adem.
başmal *is.* sermaye, kapital.
başman *is.* 1. mötiber adem; 2. eng yuqiri bashliq.
başmuharrir *is.* bash muherrir, bash tehrir.
başmüfettiş *is.* bash mupettish.
başoda *is.* méhmanxana.
başoyuncu *is.* bash rol alghuchi: *«Garip-Senem» filminde baş oyuncu Meryemle Dursundur* – «Ghérip-Senem» kinosida bash rol alghuchilar Meryem bilen Tursundur.
başöğretmen *is.* bash muellim, sinip muellim, sinip mesuli.
başörtü *-yü is.* romal, perenje, yaghliq.
başparmak *-ğı s.* barmaq qol.
başsağı *is.* teselli, teziye.
başsavcı *is.* bash prokoror, bash mupettish.
başsız *s.* 1. bashliqsiz, bashliqi bolmighan; 2. qalpaqsiz: *Başsız çivi* – Qalpaqsiz mix.
başsızlık *-ğı is.* 1. anarxistik; 2. bashbashtaqliq, bashliqi bolmasliq.
başşehir *is.* bk. ***başkent***.

baştan *z.* 1. bashtin: *Meseleyi daha baştan anlatayım* – Mesilini yana bashtin chüshendürey; 2. yéngidin, yene bir qétim, yéngibashtin.

baştankara *is. zool.* 1. pétip kétish, chöküp kétish, yoq bulush; 2. mest bolush.

baştarda *is. it.* ottura derijilik qéyiq, ottura derijilik kéme.

başülke *is.* mustemlikichi dölet, bash dölet: *Vaktiyle Hindistanın baş ülkesi büyük Britanyaydi* – Öz waqtida Hindistan Ulugh Britaniye qarashliq idi.

başvekâlet *is.* bash ministirlik, dölet sowiti, dölet kéngishi.

başvurmak 1. murajiet qilmaq, iltimas qilmaq: *Halkın yaşamını iyileştirmeye başvurmak* – Xelqning turmushni yaxshilashqa kirishmek; 2. kirishmek.

başyawer *is. far.* fuguenjang.

başyazar *is.* bash muherrir, bash tehrir.

başyazı *is.* bash maqele.

başyazman *is.* bash katip: *Kongrenin başyazmanı* – Qurultayning bash katipi.

bataet *is. ar.* astiliq, éghirliq: *Bataet göstermek* – Éghirliq qilmaq.

batak *-ğı is.* 1. patqaq, lay: *Batağa saplanmak* – Patqaqta patmaq; 2. patqaqliq; 3. ümidsiz, payda bermeydighan, yaxshiliq kelmeydighan: *Batak şirket* – Ümidsiz shirket.

batak *-ğı is.* Hindunéziye til guruppisigha ait til.

batakçı *s. is.* 1. alghan qerzini töliyelmeydighan; 2. betxej, israpxor.

batakhane *is.* 1. adem bilen tolghan we xarab bolghan yer; 2. ish aqmaydighan yer.

bataklık *-ğı s.* patqaqliq.

batardo *is. fr.* toghan.

batarya *is. it.* 1. bataréye (herbiyde topchi qisimlarning kichik birliki); 2. éléktr toki béridighan bir nechche

élimintlarning birikmisi; 3. herbiyde bir lyen (rota): *Batarya komutanı* – Rota komandiri **Batı** *is.* Yawropa, Gherb memliketliri: *Batı basını* – Gherb axbarati.

batı *is.* künpétish terep, gherb: *Batı rüzgarı* – Gherb shamili.

batıcılık *-ğı s.* 1. gherblishish, gherbpereslik; 2. ilgiri charrosiyide höküm sürgen islahatchi bir éqim.

batık *s.* pétip ketken, chöküp ketken, gherq bolghan: *Batık gemi* – Gherq bolghan kéme.

batıl *s. ar.* toghra we heq bolmighan, asassiz, quruq: *Batıl itikat* – Quruq étiqad.

batılcı *s. ar.* quruq nersige ishen'güchi, quruq xiyallarni tarqatquchi.

batın *-tını is. ar.* 1. qorsaq, qérin; 2. nesil.

bâtın *is. ar.* sir, mexpiyetlik.

bâtıni *s. ar.* Batiniye mez'hipidiki adem.

Bâtıniye *s. ar.* Batiniye (Qurandiki ibarilerge menisige qarap emes, oxshitish yoli bilen birmunche menilerni bérip, diniy hökümlerni bashqa bir türlük chüshendüridighan mez'hep).

batır *s.* batur, palwan, qehriman.

batırılmak gherq qilinmaq, chökürülmek: *Gemi denize batırıldı* – Kéme déngizge gherq qilindi.

batırmak paturmaq, chökürmek: *Gemiyi batırmak* – Kémini chöktürüwetmek.

bati *s. ar.* asta, éghir bésiq, salmaq, salmaqliq.

batimetri *is. fr.* batométr (déngizning chongqurluqini ölchesh ishi).

batkı *is.* qerzni töliyelmeslik.

batkın *is. s.* 1. kembeghelleshken; 2. qerzge boghulghan; 3. chongqur, téren.

batkınlık *-ğı s.* 1. kembeghellik, weyranliq; 2. chongqurluq, térenlik.

batma *is.* 1. pétish, chöküsh, gherq bolush; 2. yoq bolush, munqerz bolush.

batmak 1. chökmek, gherq bolmaq: *Kayık battı* – Qéyiq chöküp ketti; 2. pétip ketmek, olturmaq: *Güneş battı* – Kün olturdi; 3. sanchilmaq: *İğne battı* – Yingne sanjildi; 4. renjimek, qattiq tegmek: *Onun her sözü bana batar* – Uning herbir sözi manga qattiq tégidu; 5. boghulmaq: *Borca battım* – Qerzge boghuldum.

batman *is.* patman (qedimki zaman éghirliq ölchimi).

battal *s. ar.* 1. ishqa yarimas. kéreksiz, kargha kelmes; 2. heddidin artuq chong, bek chong.

battaniye *is. ar.* yung ediyal.

batur *is.* bk. ***bahadir***.

batya *is. yun.* bk. ***badya***.

bav *is.* haywanni (it, qarchugha qatarliqlarni) owgha ögetmek.

bavcı *is.* haywanni owgha ögetküchi.

bavlı *s.* 1. owgha ögitilgen (haywan); 2. itlarni owgha ögitish üchün qollinilidighan nersiler.

bavlımak owgha ögetmek.

bavul *is. it.* chamadan (seperdiki).

bay *s.* 1. er isimning aldigha qoyulidighan hürmet sözi: *Bay Mümin* – Mömin ependi; 2. erning ismi ornida qollinildu, "biraw" dégen menini bildüridu: *Bir bay sizi ariyor* – Biri sizni izdewatidu; 3. bay adem.

bayağı *s.* 1. adettikidek, normal: *Bayağı bir yürüyüşle insan saatte beş kilometre yol alabilir* – Adem adettiki méngish bilen bir saette besh kilométr yol yürgili bolidu; 2. süpiti töwen, süpetsiz: *Bu mal pek bayağı* – Bu süpiti töwen mal; 3. xéli: *Bayağı yoruldum* – Xélila hardim.

bayan *is.* xanim, xénim: *Bayan Ayşe* – Ayshe xanim.

bayat *s. is.* 1. kona: *Bayat sebze* – Kona köktat; 2. waqti ötken: *Bayat moda* – Waqti ötken moda, kona pichim.

bayatlamak konirimaq, eskirimek. waqti ötmek.

bayatlatmak koniratmaq, eskiretmek.

baygın *s.* 1. bihush: *Bu kadını baygın halde hastaneye taşıdılar* – Bu ayalni bihush péti doxturxanigha élip bardi; 2. tebessum: *Baygın bakış* – Tebessum bilen qarash; 3. köngül bermek; 4. xush xuy: *Baygın koku esiyor* – Xush xuy puraq kéliwatidu.

baygınlaşmak 1. bihush bolmaq; 2. (közliri) xumarlashmaq, süzülmek.

baygınlık *-ğı s.* 1. bihushluq; 2. harghinliq, maghdirsizliq.

baygıntı *is.* 1. bihushluq; 2. yipek qurutning ghoziliyalmasliqi.

bayılmak 1. hushidin ketmek, aylinip ketmek: *Adam sıcaktan bayıldı* – Adem issiqtin aylinip ketti; 2. heyran qalmaq, xushlanmaq: *Bu atın yürüyüşüne bayılıyorum* – Bu atning yorghisigha heyran qalimen; 3. solashmaq: *Bu çiçek bayılmıştır* – Bu gül soliship qaptu; 4. tölimek, bermek: *On lirayı bayıldım* – On lira tölidim.

bayındır *s.* awat, bayashat, parawan, memur.

bayındırlık *-ğı s.* awatliq, bayashatliq, parawanliq: *Bayındırlık bakanlığı* – Parawanliq ministirliqi.

bayır *is.* 1. tagh baghri, tagh étiki; 2. pakar, döng.

bayırmak bay bolmaq, qudretlik bolmaq: *Ülkemiz bayırdı* – Memlikitimiz bay we qudretlik boldi.

bayi *is. ar.* sétiqchi: *Tütün bayii* – Tamaka satquchi.

baykuş *is. zool.* bayqush (müshükyapilaq).

bayrak *-ğı s.* 1. bayraq, elem: *«Kızıl bayrak» dergisi* – «Qizil bayraq» zhornili; 2. yolbashchi, rehber; 3. simwol, belge; 4. ehmiyetlik.

bayraklı *s.* bayraqliq, bayriqi bolghan.

bayraktar ***is.*** bayraqdar.

bayram ***is.*** bayram, héyt: *Gençlik bayramı* – Yashlar bayrimi; *Kurban bayramı* – Qurban héyt.

bayramlaşmak bir-birining bayrimini mubarekleshmek, héytlashmaq.

bayramlık *-ğı* ***s.*** 1. bayramliq, héytliq: *Bayramlık elbise* – Bayramliq kiyim, héytliq kiyim; 2. bayramliq we héytliq hediye (pul); 3. bayram we héytta kéyidighan kiyim.

bayrı ***s.*** qedimdin bar bolghan.

baysal ***s.*** rahet, tiptinch.

baysungur ***is. zool.*** qarchughilar ailisidiki birxil yirtquch qush.

baytar ***is. ar.*** mal doxturi.

baytarlık *-ğı* ***s.*** mal doxturluq.

baz ***is. fr.*** yat, ehli emes: *Ben bu işin bazıyım* – Men bu ishning ehli emes.

bazan ***z. ar.*** bezen, anda-sanda.

bazı ***s. is. ar.*** 1. bezi, bir qisim: *O adamdan bazıları* – U ademlerdin beziliri; 2. bezide; 3. biraz.

baziçe ***is. far.*** oyunchuq.

bazmak jasaret körsetmek, baturluq qilmaq.

be ***is.*** türk élipbesining ikkinchi herpning atilishi we oqulushi.

bebe ***is.*** bowaq.

bebecik *-ği* ***is.*** 1. bowaq, yéngi tughulghan bala; 2. bowaqlargha xas qiliq.

bebek *-ği* ***is.*** 1. bowaq; 2. balilar oyunchuqi, oyunchuq, qonchaq: *Kırmızı bir bebek aldım* – Qizil bir qonchaq aldim.

becerik ***is.*** béjirish, maharet, ustiliq, hüner.

becerikli ***s.*** qolidin ish kélidighan, mahir, usta, uz.

beceriksiz ***s.*** qolidin ish kelmeydighan, bir ishning ehli bolmighan.

becermek 1. bir ishni bashqa chiqarmaq, béjirmek: *Çocuklar bu işi becerdiler* – Balilar bu ishni bashqa chiqardi; 2. yoqatmaq; 3. buzmaq, kir qilmaq: *Çocuklar elbisesini becerdiler* – Balilar kiyimlirini kir qildi; 4. eski ish qilmaq, yamanliq qilmaq; 5. öltürmek; 6. basqunchiliq qilmaq; 7. toghra teleppuz qilmaq: *Aman onun adını iyi beceremiyorum* – Alla! Buning ismini ejeb toghra déyelmeymen.

becit *s.* muhim, ünümlük, kéreklik, zörüriy.

bed *s. far.* 1. eski, yaman, set, kar kelmes; 2. eskilik.

bed etmek bashlimaq.

bedaat *is. ar.* güzellik.

bedahet *is. ar.* 1. ashkariliq, delil ispatqa mohtaj bolmasliq; 2. tuyuqsiz we hazirliqsiz söz qilmaq.

bedava *s. far.* 1. bakar, bedelsiz, pulsiz, heqsiz: *Bizde üzüm bedavadıt* – Bizde özüm bikargha kélidu; 2. ongayla qolgha kélidighan, erzan.

bedavacı *s. is.* teyyar tap.

bedbaht *s. far.* bexti qara, bextsiz, teleysiz, shor péshane: *Bedbaht adam* – Bextsiz adem.

bedbahtlık *-ğı s.* bexti qariliq.

bedbin *s. z. far.* bextsizlik, teleysizlik.

bedbinlik *-ği is.* ümidsizlik.

bedçehre *s. far.* set chiray.

beddua *is. far.* beddua, yamanliq tilesh.

bedel *is. ar.* 1. bedel: *İşçi sendika bedeli* – Ishchilar oyushma ezaliq bedili; 2. eskerlik mejburiyiti ötimeslik yaki eskerlik waqtini qisqartish meqsitide döletke töleydighan pul; 3. bashqilarning puli bilen hejge baridighan kishi.

bedelci *is.* bedel töligini üchün qisqa muddet eskerlik qilghan adem.

bedelli *s.* 1. bedel töligen; 2. eskerlik mejburiyiti üchün pul töligen.

bedelsiz ***s.*** bedelsiz, bedili bolmighan.

beden ***is. ar.*** 1. beden, ten, gewde, wujud; 2. qele, qorghanning témi; 3. kiyimning yengdin bashqa qismi; 4. janliq mexluqatning maddiy qisimi.

bedenî ***s. ar.*** beden bilen munasiwetlik: *Bedenî ceza* – Ten jazasi.

bedestan ***is. far.*** qimmet bahaliq nersiler (merwayit, yaqut qatarliqlar) sétilidighan mexsus bazar.

bedevî ***s. ar.*** 1. chölde yashaydighan, medenii bolmighan köchmenler; 2. Bedewiy (Abul Abbas Seyid Exmedul Bedewiyning qurghan teriqati); 3. ittik yügüridighan; 4. chöl bilen munasiwetlik.

bedhah ***s. far.*** yaman niyet, bashqilar üchün yamanliq qilidighan.

bedhuy ***s. far.*** betxuy, mijezi yaman, xuyi yaman.

bedi ***is. ar.*** 1. tengdashsiz, emsalisiz, misli körülmigen; 2. güzel, chirayliq, körkem.

bedi ***is. ar.*** sözning pasahetliki.

bedihe ***is. ar.*** ayan, opochuq melumluq.

bediiyat ***is. ar.*** güzellik, güzel eser, güzel senetler.

bediî ***s. is. ar.*** 1. bediiy; 2. güzellik; 3. erepche at.

bedir *-dri* ***is. ar.*** tolunay, ayning on töti.

bedirleşmek setleshmek.

bednam ***s. far.*** bednam, eski, yaman (nam alghan).

beğendirmek ***is.*** qiziqturmaq, heweslendürmek.

beğeni ***is.*** 1. zewqe, istek; 2. hewes, righbet.

beğenmek 1. qiziqmaq, heweslenmek: *Beğendinmi yaptığın işi?* – Qilghan ishingni yaqturdungmu?; 2. yaxshi körmek: *Tuttuğun yolu beğenmiyorum* – Tutqan yolungni yiaxshi körmeymen.

beğenmemek 1. qiziqmasliq, heweslenmeslik; 2. gumanlanmaq, shek keltürmek, shübhilenmek; 3. közge

ilmasliq, özini chong tutmaq, kemsinmek: *Zenginleştikçe artık herkesi beğenmez oldu* – Bay bolghanséri hemmila kishini közge ilmaydighan lup qaldi.

behemehal *z. far.* qandaq qilip bolmisun, néme bolsa bolsun, zadi, choqum, jezmen, mutleq, qetiy: *Başladığım işi behemehal bitireceğim* – Bashlighan ishimni qandaq qilip bolmisun tügitimen.

beher *s. ar.* 1. güzellik, yéqimliq, söyümlük; 2. xush chiray; 3. erenche iat.

beher *s. far.* herbir.

behey *ünl.* hey, way: *Behey adam* – Hey adem.

behimî *s. ar.* haywanche: *Behimî arzulara kapılmak, insanlığa lekedir* – Haywanche arzulargha bérilish insanlar üchün bir daghdur.

behiye *s. is. ar.* 1. güzellik, güzel; 2. ayalche at.

behlül *s. ar.* 1. külgek, chaqchaqchi, küldürgüchi, qiziqchi; 2. yaxshiliqni söygüchi.

behre *is. far.* 1. pay, hesse; 2. nésip, qismet, teqdir.

behresiz *s.* pay we nesibi bolmighan.

beis 1. toqsun, ünümsizlik; 2. ziyan, zerer; 3. qurqunch.

bekâr *is. ar.* 1. boytaq, tul, turmushluq bolmighan; 2. bala-chaqisidin ayrim yashighan er; 3. tetil waqtida öyge qaytmighan oqughuchi.

bekâret *is. ar.* 1. qiz, qizliq; 2. qol tegmigenlik, yéngiliq.

bekârlık *-ğı s.* boytaqliq, yalghuzluq (turmushta).

bekçi *is.* közetchi, pashshap: *Mahalle bekçisi* – Mehelle közetchisi.

bekinmek öz pikride ching turmaq.

beklemek 1. kütmek, saqlimaq: *Sizi çoktan bekledim* – Sizni xélidin béri saqlidim; 2. qoghdimaq, asrimaq: *Ormanı beklemek* – Ormanni asrimaq; 3. ümid qilmaq, kütmek: *Sizden*

bunu beklemezdim – Sizdin buni kütken emes idim; 4. taqet qilmaq.

beklenmek ***nsz -den*** kütülmek, saqlanmaq: *Sizden iyilik beklenmektedir* – Sizdin yaxshiliq kütülüwatidu.

bekleşmek kütüshmek, saqlashmaq.

bekletmek saqlatmaq, küttürmek: *Sizi çok beklettim* – Sizni köp saqlitip qoydum.

bekri ***s. ar.*** 1. haraqkesh; 2. mest.

bekrilik *-ği* ***is.*** 1. mestlik; 2. haraqkeshlik.

Bektaşi ***is.*** Bektashi (Haji Bektash Welining tariqatigha baghlanghan biri).

bel ***is.*** isharet, belge.

bel ***is.*** kichik tömür gürjek.

bel ***is.*** 1. bel: *Beli ince* – Béli inchike; 2. taghning béli; 3. kéme we paraxotning ottura qismi; 4. meni, ispérma.

bel kemiği ***is.*** 1. ghol; 2. bel omurtqisi; 3. asasiy qisim.

bel kemiği ***is.*** 1. ghol; 2. bel omurtqisi; 3. asasiy qisim: *Bu bölük ordumuzun bel kemiğidir* – Bu rota armiyimizning asasiy qismidur.

belâ ***is. ar.*** bala-qaza, palaket, derd-elem.

belâ ***is. ar.*** bala-qaza, palaket, derd-elem: *Şü belâdan kurtulursam kurban kesecektim* – Shu bala-qazadin qutulsam nezir qilattim.

belâgat *-ti* ***is. ar.*** 1. söz seniti, söz qabiliyiti: *Bu sözün belâgatina hayran oldum* – Bu sözning senitige heyran qaldim; 2. yéziq seniti, yéziqchiliq mahariti.

belâhat *-ti* ***is. ar.*** mönglük, dötlük, saddiliq.

belâlı ***s.*** 1. bala (palaket) keltüridighan; 2. harduridighan, biaram qilidighan; 3. buzuq xotunlarning ashnisi.

belbele ***is.*** émizge shishisi.

belce ***is.*** ikki qashning otturisi.

belde ***is. ar.*** sheher.

belediye *is. ar.* sheherlik hökümet.

beledî *is. ar.* 1. sheherge ait, sheherge xas; 2. yerlik, bir yerge xas: *Beledî hastalık* – Yerlik késellik; *Beledî şarkı* – Yerlik naxsha.

belemek 1. bölimek (böshükke); 2. milimaq; 3. arilashturmaq.

beleş *s. ar.* bikargha kelgen: *Beleş atın dişine bakılmaz* – Bikargha kelgen atning chishigha qarimasliq kérek.

beleşçe *s.* teyyar tap, bikar telet.

belge *is.* 1. hüjjet, matériyal: *Resmi belge* – Resmiy hüjjet; 2. ispat qeghizi.

belgelemek delil körsetmek, delil körsitip ispatlimaq.

belgelenmek 1. delil körsitilmek; 2. ispatlanmaq.

belget *is.* hüjjet süpitide bérilgen qeghez.

belgi *is.* 1. belge, alamet, isharet: *Bu atın belgisi varmi?* – Bu atning belgisi barmu?; 2. wiwiska.

belgilemek 1. belgilimek, teyinlimek; 2. ashkara qilmaq, melum qilmaq, bildürmek.

belgilenmek 1. belgilenmek, teyinlimek; 2. ashkarilanmaq, melum qilinmaq, bildürülmek.

belgili *s.* belgilik, belgilengen, teyinlengen, melum qilinghan, ashkarilanghan, melumluq.

belgin *s.* 1. opochuq, apashkara; 2. ayalche at.

belgisiz *s.* 1. belgisiz; 2. müjmel, muqim bolmighan: *Birkaç söz, biraz tuz – birer belgisiz sıfattır* – Birqanche éghiz söz, biraz tuz, – mana bular müjmel süpetlerdur.

belgit *is.* tilxet, kapalet qeghizi, wesqe, delil, pakit, ispat.

belgitlemek ispatlimaq.

beli *z. far.* hee, shundaq, toghra.

belik *-ğı is.* chach örümi.

belinlemek ürküp arqigha dajimaq, chöchümek, temtirimek, alaq-jalaq bolmaq, huduqmaq.

belinletmek chöchütmek, ürkütmek, temtiretmek, hoduqturmaq.

belirgin *s.* közge körünidighan, ashkara, melum, ayan.

belirimsizlik *-ğı is.* körünmeslik, mexpiyetlik ashkara bolmasliq.

belirlemek 1. ashkara qilmaq; 2. teyin qilmaq; 3. pikrini ashkara otturigha qoymaq; 4. omumiylashturmaq, yighinchaqlimaq.

belirli *s.* belgilik, mueyyen: *Belirli günde gelizsiz* – Belgilen'gen künde kélersiz.

belirmek 1. ashkara bolmaq, körünmek: *Gemi denizde belirdi* – Kéme (paraxot) déngizda köründi; 2. jiddiy tüs almaq, bir shekil almaq, shekillenmek: *Bu sorun üzerinde henüz belirmiş bir kanaat yok* – Bu mesile heqqide téxi resmiy biz közqarash yoq; 3. netije qazanmaq, ghelibilik bolmaq, ghelibige érishmek: *Gözünüzün önünde belirmesini istediğim en önemli nokta budur* – Köz aldingizda ghelibilik bolushni oylishimning eng muhim sewebi shu idi.

belirsiz *s.* 1. belgisiz, muqim bolmighan: *Belirsiz bir gün* – Belgisiz (melum bolmighan) bir kün; 2. müjmel, ghuwa: *Belirsiz bir söz* – Müjmel bir söz; 3. namelum, ochuq bolmighan: *Ne olduğu belirsizdir* – Néme bolghanliqi ochuq emes (namelum).

belirti *is.* alamet, belge: *Bu hastanın ne belirtisi var?* – Bu késelning néme alamiti bar?.

belirtili *s.* alametlik, belgilik.

belirtisiz *s.* belgisiz, melumsiz.

belirtme *is.* uqturush, bildürüsh, melum qilish, ochuqlash.

belirtmek bildürmek, uqturmaq, melum qilmaq.

belit *is.* aksiom (ispatsiz qobul qilinidighan heqiqet, öz-özidin melum we héchqandaq ispatqa mohtaj bolmighan

heqiqet): *İki kere sekiz onaltı, – bu bir belittir* – Ikki sekkiz on alte, bu bir heqiqettur.

belki ***z. ar.*** belki, éhtimal, mumkin.

belkili ***s.*** gumanliq, shübhilik: *Belkili sorun* – Gumanliq mesile.

bellek *-ği* ***is.*** este qaldurush küchi, xatire.

belleme ***is.*** 1. öginip eske éliwélish, özleshtürüwélish; 2. toqum (égerning); 3. qisqa yung chapan; 4. tüzlengen yer.

bellemek 1. eske éliwalmaq, özleshtürmek: *Dersi belledi* – Dersni özleshtürüwaldi; 2. perez qilmaq, hésablimaq: *Ben onu bellemişim* – Men uni keldi dep hésablaptimen.

bellemek gürjek bilen yer tüzlimek, tüzlimek: *Tarla bellemek* – Yer tüzlimek.

bellenmek 1. gürjek bilen tüzlenmek; 2. bilinmek, tonulmaq; 3. öginilmek.

belleten ***is.*** ilmiy zhurnal.

belli ***s.*** 1. melum; 2. ashkara, zahir; 3. muhim: *Belli başlı sokak* – Muhim kocha.

bellilik ***is.*** 1. melumluq, éniqliq, ashkariliq, mueyyenlik; 2. isharet, belge, marka.

bellisiz ***s.*** tutuq, müjmel, ghuwa.

bellisizlik ***s.*** tutuqluq, müjmellik, ghuwaliq.

belsoğukluğu ***is.*** söznek.

beluce ***s.*** chirayliq, güzel.

belum ***is. ar.*** kikirtek, boghaz.

bembeyaz ***s.*** apaq.

bemol *-lü* ***is. fr.*** bimel (1. muzikida ahangni yérim bom qilip körsitidighan nota ishariti;; 2. shundaq bomlashturulghan awaz).

ben ***z.*** men: *Benim kitabım* – Méning kitabim.

ben ***is.*** meng, xal: *Yüzünde beni çok insan* – Yüzide méngi köp adem.

ben ***is.*** tuzaqqa qoyulghan we qamaqqa élinghan yem (haywan owlashta).

benbenci ***s.*** menmenchi, tekebbur, maxtanchaq: *Bu benbenci bir adamdır* – Bu maxtanchaq bir adem.

benci ***s.*** shexsiyetchi, özümchi.

bencil ***s.*** shexsiyetchil, özümchil: *Bencil adam tabandan kopar* – Shexsiyetchi adem ammidin ayrilidu.

bencilik *-ğı* ***is.*** 1. shexsiyetchilik, özemchilik; 2. igoizm (her ishta özini chüshinidighan).

bencilleyin ***z.*** manga oxshash, mendek.

bend ***is.*** 1. belbagh, pota, bagh (nerse baghlaydighan); 2. dama, tomsa, toghan; 3. maqale, letipe; 4. bir shéirni barliqqa, keltüridighan 2, 3, 4, 5, 6 misraliq parchilardin herbiri.

bend etmek bend qilmaq, özige qaratmaq, ram qiliwalmaq.

bende ***is. far.*** qul, bende.

bendegân ***is. far.*** qullar, bendiler.

bendek ***is. far.*** altun we kümüshke ishlen'gen neqish.

bendeniz ***is.*** bendingiz, qulingiz, keminingiz (tekellup sözliri).

bender ***is. far.*** tijaret porti.

benek *-ğı* ***is.*** 1. meng, sepkun, chékit, dagh; 2. qimmetlik tashlar ichidiki chékitler.

benekli ***s.*** 1. menglik, méngi bar; 2. déghi bar.

beneksiz mengsiz, daghsiz***s.*** 1. menglik, méngi bar.

bengi ***s.*** menggü, ebediy.

bengi su ***is.*** abi hayat, hayatliq suwi.

bengilemek ebediyleshtürmek, menggüleshtürmek.

bengilik *-ğı* ***is.*** ebediyet, menggülük, ebedilik.

beniâdem ***is.*** adem oghli, ademzat.

beniçincilik ***is.*** özümchilik, shehsiyetchilik (her ishini her adem özi üchün oylinidighan).

benimsemek méning: *Benim durumum çok iyi* – Méning ehwalim nahayiti yaxshi.

benimsemek 1. özleshtürmek, igilimek; 2. ige bolmaq; 3. qobul qilmaq.

beniz *-nzi* ***is.*** mengiz: *Benzi atmak* – Yüzi aqirip ketmek.

benli ***s.*** 1. menglik, bedinide méngi bar: *Benli kız* – Menglik qiz; 2. sen-pen: *Ben onunla hiç bir zaman senli benli konuşmadım* – Men uning bilen héchqachan sen-pen déyiship baqmighan.

benlik *-ği* ***is.*** 1. öz hal, menlik: *Bu davranış onun benliğine uygundur* – Bu heriket uning öz haligha uyghundur; 2. ghurur, kibir: *Benlik sahibi bir adam* – Bu, ghururi bar adem.

benlikçi ***s. is.*** 1. shexsiyetchi, öz menpeetini bashqilarningkidin yuqiri qoyidighan.

bent *-di* ***is. far.*** 1. tughan, dama, tosma; 2. madda (kona qanun kitablirida); 3. zenjir; 4. arghamcha; 5. tügün, tügüch; 6. rehin yaki esir; 7. boghum; 8. tumar; 9. maqale.

benzemek 1. oxshimaq, oxshashmaq, oxshap ketmek: *Bu çocuk babasına benziyor* – Bu bala atisigha oxshaydu; 2. dek, tek: *Bu çocuk büyüklere benzer davranıyor* – Bu bala chonglardek heriket qilidu; 3. esletmek.

benzer ***s. is.*** 1. oxshishi: *Bu kumaşın hiç benzerini bulamadim* – Bu rextning oxshishishi tapalmidim; 2. jüp, xil, tip: *Onun bir benzeri hiç bulunamaz* – Uning xili (jupi) tépilmaydu.

benzerlik *-ği* ***is.*** oxshashliq: *Bu iki resim arasında büyük bir benzerlik var* – Bu ikki resim otturisida jiq oxshashliq bar.

benzeşim ***is.*** 1. istilistkida oxshitish; 2. grammatikida asimilatsiye.

benzet ***is.*** tetqiq, dorash.

benzeti ***is.*** 1. oxshitish: *Benzeti yapmak* – Oxshatmaq; 2. teqlid.

benzetilmek 1. oxshitilmaq; 2. maslashturulmaq, uyghunlashturulmaq; 3. teqlid qilinmaq.

benzetmek 1. oxshatmaq: *İki şeyi bir birine benzetmek* – Ikki nersini bir birige oxshatmaq; 2. berbat qilmaq, yoq qilmaq, buzup qoymaq: *Çocuk oyuncağını benzetti* – Bala oyunchuqini buzup qoydi; 3. urmaq.

benzin ***is. fr.*** binzin.

benzol *-lü* ***is. fr.*** binzol.

beraat ***is. ar.*** bk. ***beraet***.

beraber ***z. far.*** 1. barawer, teng, birlikte; 2. hemrahliq.

beraberlik *-ği* ***is.*** barawerlik, tenglik.

beraet ***is. ar. far.*** sotning aqlash, hökümi: *Beraet etmek* – Aqlanmaq; *Beraet kazandırmak* – Aqlimaq.

berat ***is. ar.*** mukapatname, teqdirname: *İstiklal madalyası berati* – Istiqlal médal qeghizi.

berbar ***is. mim.*** balixana (öy üstige sélinghan öy).

berbat ***s. far.*** 1. eski, nachar: *Bugün hava berbat* – Bügün hawa nachar; 2. set: *Gözü berbat kadın* – Közi set ayal; 3. buruq; 4. perishan, solghun: *Hastalıktan adamın yüzü berbat olmaş* – Késeldin bu ademning yüzi solup kétiptu; 5. xarab, weyrane: *Ne berbat şehir bu* – Némidégen weyrane sheher bu.

berber ***is. it.*** 1. chach tarash; 2. satirashxana: *Berbere gittim* – Satirashxangha bardim **Berberi** ***is. s.*** Berberistan xelqidin.

berberlik ***is.*** satirashliq.

berdevam ***s. far.*** dawam qiliwatqan.

bere ***is. far.*** dargha ésilghan.

bere ***is.*** bir nerse üstidiki siziq.

bere ***is. fr.*** chékiliksiz shepke (chékiliki yoq).

bereket ***is. ar.*** beriket, molluq, jiqliq.

bereketli ***s.*** beriketlik, mol, jiq.

bereketsiz ***s.*** beriketsiz, tiz tügeydighan, xor: *Yaş sabun bereketsiz olur* – Höl sopun xor bolidu.

bereketsizlik *-ği* ***is.*** ishqa yarimasliq, qiliq.
berelemek koniratmaq, eskiretmek.
berelenmek konirimaq, eskirimek.
bereli ***s.*** yaridar, zédisi bar.
bergüzar ***is. far.*** kichik hediye, sowgha.
berhane ***is. far.*** bk. ***barhane***.
berhava bu söz *"etmek", "olmak"* dégendek yardemchi péillar bilen birlikte qollinilidu: *Berhava etmek* – Boshqa ketmek, bikargha ketmek; *Berhava olmak* – Ziyan tartmaq, zerer körmek, boshqa ketmek; *Bütün çabaları berhava oldu* – Pütün ejri boshqa ketti.
berhudar ***s. far.*** bextlik, teleylik: *Berhudar ol* – Bextlik bol.
beri ***is.*** 1. béri, buyan, étibaren, tartip, kéyin: *Kurtuluştan beri mutlu hayattayız* – Azadliqtin béri bextlik yashawatimiz; 2. yéqin: *Biraz beriye gel* – Biraz yéqin kel.
beriberi ***is. fr.*** witamin "B" ning yétishmeslikidin bolidighan ishshiq késili.
beriki *-ni* ***s.*** 1. bériqi: *Onu değil, berikini istiyorum* – Uni emes, bériqisini xalaymen; 2. bashqisi, yene biri, qalghini.
berî ***s. ar.*** qutulghan, aqlanghan, munasiwetsiz, pak: *Suçtan berî oldu* – Gunahidin qutuldi.
berk ***s.*** 1. qattiq; 2. mustehkem, ching, chidashliq, bek.
berk ***is. ar.*** chaqmaq, yéshin.
berk ***is. far.*** yopurmaq: *Yüz berkli bir çeşit gül* – Yüz yopurmaqliq bir xil gül.
berkinmek küchlenmek, quwwetlenmek.
berkitmek küchlendürmek, quwetlendürmek.
berklik *-ği* ***is.*** 1. mustehkemlik; 2. qattiqliq, chidashliq.
berlin ***s.*** 1. powuska; 2. polka (tansa).
bermutat ***z. far. ar.*** oxshashla, awwalqidekla, adettikidekla: *Pazar günleri dükkanlar bermutat kapalı olur* – Yekshenbe künliri dukanlar adettikidek étik bolidu.

berna ***s. far.*** yash, yigit.

berrak ***s. ar.*** 1. süpsüzük, tiniq (su): *Berrak su* – Süpsüzük su; 2. (awaz) yéqimliq: *Bu kadının sesi çok berraktır* – Bu ayalning awazi nahayiti yéqimliq; 3. ochuq, chüshinishlik.

berraklaşmak süzükleshmek, tinmaq, saplashmaq, pakizleshmek.

berraklık *-ğı s.* süzüklük, tiniqliq, pakizliq, sapliq.

berrî ***s. ar.*** quruqluq bilen munasiwetlik bolghan.

bertaraf ***z. far.*** 1. ber terap, chetke qéqish, yeklesh: *Onlar bizi bertaraf etmeye çalişiyorlar* – Ular bizni chetke qétqishqa kirishiwatidu; 2. bir yaqqa qayrip qoyush, bir terepke qoyup qoyush, kari bolmasliq: *Bu iş bertaraf, ötekini konuşalım* – Bu ish turup tursun, bashqisini sözlisheyli.

bertik ***s. is.*** 1. yarilanghan, jarahetlengen; 2. yara, jarahet.

berzah ***is. ar.*** 1. qistang yer; 2. uchurum yar: *Bir bela berzahına çattık* – Xeterlik bir yargha uchriduq.

bes ***z. far.*** bes, yéter, kupaye.

besa ***is.*** wedileshmek, qesem ichmek, qesem.

besalet ***is. ar.*** baturluq, jesurluq, qehrimanliq, yigitlik.

besare ***is. mim.*** chong we uzunchaq öy.

besbedava ***s. t. far.*** bek erzan.

besbelli ***s.*** 1. opochuq: *Böyle olacağı besbelliydi* – Mushundaq bolushi opochuq idi; 2. shübhisiz, roshen, ayding, choqum, jezmen.

besbeter ***s. t. far.*** bek eski, nahayiti yaman, better.

besermek baqmaq, yétishtürmek, östürmek, bordimaq.

besi ***is.*** 1. béqish, semritish, bordash; 2. japsani toldurush.

besi doku ***is.*** ichki törelme süti.

besi suyu ***is.*** ösümlük tomurliridiki suyuqluq.

besim ***s. ar.*** 1. ochuq chiray, kölgün chiray, külgünchek; 2. erenche at.

besin ***is.*** ozuq, ozuqluq.

besleme *is.* 1. béqish; 2. didek.

beslemek 1. baqmaq, toyghuzmaq: *Ben sekiz canı besliyorum* – Men sekkiz janni béqiwatimen; 2. semritmek, bordimaq: *Kurban kesmek için koyunu iyi beslemek gerekir* – Qurbanliq qilish üchün qoyni obdan bordash kirek; 3. éhtiyajni qamdimaq; 4. ashliq bilen teminlimek; 5. hés qilmaq, tuymaq; 6. kütmek: *Bir ani beslemek* – Bir purset kütmek; 7. könglide saqlimaq; 8. rawajlanudurmaq; 9. östürmek, chong qilmaq, yétishtürmek: *Tavuk beslemek* – Toxu östürmek.

beslenmek 1. yashimaq; 2. yétishtürülmek; 3. rawaj tapmaq; 4. özini kütmek.

bessam *is. ar.* külgün chiray, külup türidighan, külgünchek.

best *is. far.* tügün.

beste *is. far.* 1. muzika notisi, küy, ahang; 2. bir muzika eserning muzika qismi: *Bu şarkının bestesini Giyas yaptı* – Bu naxshining muzikisi Ghiyas ishlidi; 3. kompozitorluq.

besteci *is.* ahang yaratquchi, muzika eser yazghuchi, muzikant, kompozitor.

bestekâr *is. far.* bk. ***besteci***.

bestelemek ahang ishlimek: *Bu şiiri besteledim* – Bu shéirni ahanggha saldim.

beş *say.* besh: *Beş kıta* – Besh qite.

beş yüzlük *-ğü s.* besh yüz liraliq qeghez pul.

beşaret *is. ar.* 1. xush xewer; 2. nahayiti set, qopal, kalanpay nerse.

beşaşet *is. ar.* külgün chiray.

beşer *is. ar.* insan oghli, adem balisi, ademzat: *Beşer şaşar* – Adem balisi yéngilidu.

beşer *s.* 1. beshtin; 2. beshche: *Beşer adam geldi* – Beshche adem keldi.

beşeriyat *is. ar.* antrpologiye.

beşeriyatçı *is. ar.* antrpologiye motexessisi.

beşeriye ***is. ar.*** musulmanliq.

beşeriyet ***is. ar.*** insanliq, insan baliliri.

beşerî ***s. ar.*** insaniy.

beşerli ***s.*** besh-beshtin.

beşgen ***is.*** besh burjek, besh burjeklik shekil.

beşik *-ği* ***is.*** 1. böshük: *Medeniyetin beşiği Orta Asyadır* – Ottura Asiya medeniyet böshükidur; 2. bir nersining peyda bolghan yéri.

beşikçi ***is.*** böshük yasap satquchi.

beşir ***is. ar.*** 1. xush xewer yetküzgüchi; 2. külgün chiray, külgünchek.

beşiz ***s. is.*** 1. besh kézek, bir anidin birla waqitta toghulghan besh bala.

beşlik *-ği* ***is.*** 1. besh parchidin barliqqa kelgen pütünlük; 2. besh pungluq, besh moluq, besh yüenlik pul.

beşme ***is.*** renggi besh xil yolluq rext.

beşparmak ***is. zool.*** déngiz yoltuzi (tiken térilik déngiz haywini).

beşuş ***s. ar.*** külgün chiray, külüp turidighan, küler yüz.

bet *-di* ***s. far.*** yüz, chéhre, chiray.

bet bk. ***bed***.

betatron ***is. yun.*** éléktr küchini tézlashturidighan maginitliq eswab.

betelemek *"etelemek"* péili bilen bille qollanghanda eskilik qilmaq, qopalliq qilmaq dégen menani bildüridu.

beter ***s. far.*** téximu eski, better: *Allah beterinden saklasın* – Alla eskilerdin saqlisun.

betik *-ği* ***is.*** yéziq, pütük, yézilghan eser, yéziqliq qeghez, xet, mektup, kitab.

betim ***is.*** 1. teswir, izah, sherh; 2. teswiriy söz yaki yéziq.

betimlemek teswirlimek, izahlimaq, sherhlimek.

betlik ***is.*** yamanliq, eksilik, qopalliq, yiriklik.

beton *is. fr.* 1. béton ; 2. bétondin ishlengen.

betonlaşmak 1. bétonlashmaq; 2. küchlenmek, chingimaq, saghlamlashmaq.

betul *-lü s. ar.* 1. qiz (yatliq bolmighan); 2. nomusluq (ayal); 3. Muhemmet peyghemberning qizi Patime bilen büwi Meryemge bérilgen nam.

bevil *-vli is. ar.* süydük.

bevliye *is. ar.* süydük we tanasil ezasi késellikliri.

bevliyeci *is.* tanasil ezasi késelliki doxturi.

bevvap *-bı is. ar.* 1. ishik baqquchi, derwaziwen; 2. qedimde mehelle mekteplirining xadimi.

bey *is.* 1. bay, beg; 2. aymaq bashliqi, bashliq; 3. qart qeghizining birinchisi, eng chongi, ser; 4. isimning arqigha ulap hürmet üchün qollinidighan söz – unwan: *Ahmet bey* – Exmet beg.

bey *-yi is. ar.* sétish.

bey ağabey *is.* hürmetke layiq ottura yashliq er.

beyaban *is. far.* bayawan, desht, chöl, jezire.

beyan *is. ar.* 1. bayan, ipade: *Beyan etmek* – Bayan qilmaq; 2. sözlesh, uqturush, bildürüsh.

beyanat *is. ar.* bayanat.

beyanname bayanname, axbarat.

beyaz *is. ar.* 1. aq: *Beyaz kağıt* – Aq qeghez; 2. aq tenlik, aquch; 3. nurluq; 4. tuxumning éqi.

beyaz kitap *is.* aq tashliq kitab (bir mesilini sherhlep hökümet yaki birer jemiiyet teripidin élan qilinghan kitab).

beyaz perde *is.* ékran: *«Garip-Senem» filimi beyaz perdeye çıkarıldı* – «Ghérip-Senem» kinosi qoyuldi.

beyazımsı *s.* aqamshul, aquch.

beyazımtırak *s.* aqamshul, aquch.

beyazlamak aqarmaq.

beyazlaşmak aqarmaq.

beyazlatmak aqartmaq.

beyazlık *-ğı s.* aqliq, aqliq derijisi.

beybaba ***is.*** bowa, aqsaqal.

beyefendi ***is.*** ependi: *Ahmet beyefendi* – Exmetjan ependi.

beyerki ***is. far.*** aristokratiye, aqsöngek (1. hökümran ékspilatatur sinipning imtiyazliq yuqiri dairiliri;; 2. birer sinip yaki ijtimaiy guruppining imtiyazliq qatlimi).

beygir ***is. far.*** 1. at; 2. yaghach at (tenterbiyde).

beygir gücü ***is.*** at küchi.

beygirci ***is.*** batchi, atni kiragha bergüchi.

beyhan ***is. ar.*** 1. aghzi boshluq, sir saqlimasliq; 2. er yaki ayalche at.

beyhude ***z. s. far.*** 1. bihude, orunsiz, boshtin boshqa; 2. paydisiz, netijisiz.

beyin *-yni* ***is.*** 1. ménge, chong ménge; 2. eqil, chüshenche, idrak; 3. rehberlik yaki merkez.

beyincik *-ği* ***is.*** kichik ménge, arqa ménge.

beyinsiz ***s. is.*** eqilsiz, kallisi ishlimeslik, galwang, möng.

beyit *-yti* ***is. ar.*** béyit, ikki misraliq shéiri.

beylik *-ği* ***s.*** 1. beglik: *Beylik elbise* – Beglik kiyim; 2. aliyjanabliq; 3. hökümet; 4. yumshaq herbiy ediyal; 5. birxil könglek.

beynamaz ***s. far.*** 1. binamaz, namaz oqumaydighan; 2. hurun, yalqaw, ish xush yaqmaydighan.

beynelmilel ***s. ar.*** beynelmilel, intérnatsional, xelqara: *Beynelmilel marşı* – Intérnatsional marshi.

beynelmilelleştirmek xelqaralashturmaq.

beytülmal *-li* ***is. ar.*** dölet xezinisi (qedimki zamanda).

beyyine ***is. ar.*** delil, ispat, pakit.

beyza ***is. ar.*** tuxum.

beyza ***s. ar.*** apaq.

beyzade ***is.*** 1. begzade, begoghli, yaywetche; 2. arstokrat, aqsöngek; 3. aqnanchi, erke-naynaq.

beyzî ***s. ar.*** tuxum shekillik.

bez ***is. ar.*** 1. rext, rext parchis, puruch; 2. kipen; 3. böz, mata, xam.

bez ***is.*** bez: *Tükürük bezi* – Tükürük bézi (bezliri).

bezci ***is.*** bapkar, bözchi.

bezdirici ***s. is.*** bezdürgüchi, zériktürgüchi.

bezdirmek ***is.*** bezdürmek, zériktürmek.

beze ***is.*** 1. bez; 2. xémirturuch.

bezek *-ği* ***is. fr.*** bézek, zinnet.

bezekçi ***is.*** 1. neqqash, bézekchi; 2. qedimde qizni kiyindürgüchi ayal.

bezekli ***s.*** perdazlanghan, girim qilinghan, bézeklengen.

bezeklik ***is.*** tamlargha oyulghan we sizilghan resimler.

bezemek bézimek, perdazlimaq, zinnetlimek.

bezenmek bézenmek, perdazlanmaq, zinnetlenmek.

bezestan ***is. far.*** qimmet bahaliq nersiler (merwayit, yaqut qatarliqlar) sétilidighan mexsus bazar.

bezgin ***s.*** zérikken, toyghan, bizar bolghan.

bezginlik *-ği* ***is.*** zérikkenlik, toyghanliq, bizar bolghanliq.

bezik *-ği* ***is. fr.*** qart bilen oynilidighan bir xil oyun.

bezir *-zri* ***is. ar.*** kendir yéghi.

bezirgân ***is. far.*** 1. sodiger, tujjar; 2. seyyare sodiger; 3. yehudi.

bezirgânlık ***is.*** sodigerlik.

bezirlemek kendir yéghi bilen baghlimaq.

bezlemek xerite we resimlerning yirtilip ketmesliki üchün arqigha rext yépishturmaq.

bezletmek 1. chachmaq, chéchiwetmek; 2. köp bermek, ayimastin bermek.

bezmek bezmek, zirikmek, bizar bolmaq, toymaq: *Ne kadar çetin olursa olsun hayattan bezmemeli* – Qanchilik qiyinchiliq bolsa bolsun hayattin bezmeslik.

bezrek *-ğı is.* kichik tuxum.

bezzaz *is. ar.* 1. bapkar, mata toqup satquchi; 2. rext baziri.

bezzazistan *is. ar.* qiymetlik rextler sétilidighan bazar *"bedestan"* depmu atilidu, bundaq bazarda qimmetlik nersiler we qoral-yaraqlarmu sétilidu.

bıcıl *is. osm.* oshuq.

bıcılgan *s.* 1. uyulghan, taralghan, kéngeygen (yara, jarahet); 2. aqbash késili (atning putidiki).

bıcırgan *is.* meden parchilirini parqiritidighan, siliqlashturidighan eswab.

bıçak *-ğı s.* pichaq: *Bıçak yarası unutulur, dil yarası unutulmaz* – Pichaq yarisi untulidu, til yarisi untulmaydu.

bıçak ağzı *is.* pichaq bisi: *Bıçak ağzı altına yatmak* – Opératsiye qilinmaq; *Bıçak ağzı artığı* – Boghuzlanmay qépqalghan haywan; *Bıçak ağzı gelmek* – Qattiq urushmaq; *Bıçak ağzı sırtı kadar* – Bek az.

bıçakçı *is.* pichaqchi (pichaq qatarliqlarni soqup satquchi).

bıçakçılık *-ğı s.* pichaqliq (pichaq, ustura, qelemtrash qatarliqlarni soqup sétish oqiti).

bıçaklamak pichaqlimaq, pichaq salmaq.

bıçaklanmak pichaqlanmaq, pichaq sélinmaq.

bıçaklı *s.* pichiqi bar, pichaqliq.

bıçaklık *-ğı is.* 1. pichaq qoyulidighan orun; 2. pichaq soqushqa yaraydighan meden.

bıçaksilmek bir ishni puttürmek.

bıçkı *is.* here (yaghachchining).

bıçkıcı *is.* 1. yaghach tilghuchi, herichi; 2. tok herisi yasap satquchi.

bıçkıhane *s. is.* mexsus taxtay tilidighan fabrika yaki ishxana.

bıçkın *s. is.* 1. laghaylap yürgüchi; 2. lükchek.

bıdık *s.* 1. qisqa hem diqmaq hem simiz: *Bidik parmak* – Paqa barmaq; 2. kichik ushshaq: *Bidik armut* – Kichik amut.

bıkılmak *-den* zérikmek, bezmek, bizar bolmaq.

bıkıntı *is.* zérikish, bézish, biza bolush.

bıkkın *s.* bizar bolghan, bek zérikken, bekmu yoyghan.

bıkkınlık *-ğı s.* bizar bolghanliq, zérikkenlik, toyghanliq, bezgenlik.

bıkmak 1. zérikmek, bizar bolmaq, bezmek: *Hergün iş olmazsa ondan bıkılır* – Her küni ish bolmisa, uningdin zérikidu; 2. chidighusiz halgha kelmek: *Onların geçimsizliginiden bıktım artık* – Ularning turmush qiyinchiliqigha chidimidim.

bıktırıcı *s.* zériktüridighan, bizar qilidighan, toyghuzidighan: *Adamı bıktırıcı bir iş* – Ademni zériktürdighan ish.

bıktırmak *s. z.* zériktürmek, bizar qilmaq, toyghuzmaq.

bıldır *s. z.* bultur, ötken yil: *Bıldır diktiğim fidan buyıl çiçek açtı* – Bultur tikken köchet bu yil chéchéklidi.

bıldırcın *is. zool.* witwildaq, budune.

bıldırcın *is.* pakar we doghilaq sémiz ayal yaki qiz.

bılık bılık *s.* miliq-miliq (sémiz), dupdumilaq.

bıngıl bıngıl *s. z.* lighir-lighir.

bıngıldak *-ğı s.* bowaqlar méngisining qatmighan we lipildap turidighan qismi.

bıngıldamak lighirlimaq, lipildimaq.

bıngıllık *-ğı s.* 1. sémizlik; 2. sémizliktin kélip chiqqan éghirliq.

bırakılmak tashlanmaq, qoyuwétilmek.

bırakışmak pütüshmek (urushta), toxtam tüzüshmek, urush toxtatmaq.

bırakıt *is. fr.* miras.

bırakmak 1. qoymaq: *Çocuklar bırakmaya gelmez* – Balilarni ixtiyarigha qoyuwétishke bolmaydu; 2. tashlimaq; 3. kéchiktürmek, keynige sürmek; 4. ixtiyarigha qoyuwetmek; 5. boshanmaq, ayrilmaq; 6. sinipta qaldurmaq, sinipta qalmaq: *Öğretmen üç tembeli bıraktı* – Oqutquchi üch horun oqughuchini sinipta qaldurdi; 7. amanet bermek: *Eşyamı size birakiyorum* – Nerse-kéreklirimni sizge amanet qoyimen; 8. iz qaldurmaq: *Leke birakmak* – Iz qaldurmaq.

bıyık *-ğı s.* 1. burut; 2. yögiship yuqirigha ösidighan otlarning yopurmiqi: *Biyiğı terlemek* – Boruti xet tartmaq.

bıyıklanmak borut chiqmaq.

bıyıklı *s.* burutluq, burutini chüshürtmigen.

bıyıksız *s.* buruti yoq, burutini chüshürgen, burutsiz.

bızbız *is.* dumbaq yaki naghra chokisi.

bızdık *-ğı s.* kichik bala.

bızır *is.* dildanek, dilchiq (ayallar perjisining yuqiriqi qismida bolidighan nahayiti sezgür kichik organ).

biaman amanliq bermeydighan, tinch qoymaydighan.

biat *is. ar.* boyun sunush, itaet qilish.

bibak *s. far.* qorqunchsiz, perwasiz.

biber *is.* 1. much: *Kara biber* – Qarimuch; *Ak biber* – Aqmuch; 2. laza: *Kızıl biber* – Qizil laza.

biberlemek 1. qarimuch salmaq, laza salmaq; 2. achchiq qilmaq.

biberli *s.* 1. qarimuch yaki laza sélinghan; 2. qattiq (söz); 3. achchiq.

biberlik *-ği is.* qarimuch qachisi, laza qachisi.

biberon *is. fr.* soska, émizge.

bibi *is.* 1. hamma (atining singlisi); 2. aile ayali.

bibliyograf *is. fr.* bibliografiye mutexesisi.

bibliyografya *is. fr.* bibliografiye (1. basma kitablirini körsetküchi royixet tüzüsh we ularni öginish ishi bilen shughullanghuchi ilmiy sahe;; 2. gézit-zhurnallarning yéngi chiqqan kitablarni qisqiche tehlil qilip béridighan mexsus bölüm;; 3. birer mesilige dair kitab, zhurnal we maqaliler royxéti).

bibliyoman *is.* kitap mestanisi.

biblo *is. fr.* shire we kitab tekchisi qatarliqlargha tizilghan waza, heykel qatarliq kichik zinnet buyumliri.

biçare *s. is. far.* 1. bichare, ajiz, küchsiz, amalsiz; 2. teleysiz, bextsiz.

biçarelik *-ği is.* bichariliq, amalsizliq, küchsizliq.

biçek *-ği is.* pichaq.

biçer bağlar *is.* hem orup, hem baghlaydighan mashina.

biçerdöver *is.* kombayin.

biçici *is.* ormichi.

biçilmek 1. késilmek: *Dört elbise biçildi* – Töt qur kiyim késildi; 2. orulmaq: *Buğdaylar biçildi* – Bughdaylar oruldi; 3. yoq qilinmaq, berbat qilinmaq: *Düşman ordusu biçildi* – Düshmen qoshuni yoqitildi; 4. ayrilmaq: *Emekli aylığı olarak devletçe biçilen para* – Pénsiye maashi üchün dölet teripidin ayrilghan pül.

biçim *is.* 1. orma; 2. pichim, shekil: *Kostümün biçimini beğendim* – Kastumning pichimini yaqturdum.

biçimlemek iza tartquzmaq, abroyini tökmek: *Ahmedi öyle bir biçimledilerki* – Exmetni shundaq chüsherdiki.

biçimlendirmek 1. shekilge kirgüzmek; 2. méwe derexlirining shaxlirini putap bir shekil bermek.

biçimli *s.* kélishken, qamlashqan, chirayliq, xush pichim.

biçimsiz *s.* set, qamlashmighan, qopal, kalanpay, pichimsiz.

biçki ***is.*** kiyim késish hüniri, késimchilik, pichimchilik: *Biçki yapmak* – Rext kesmek, pichmaq.

biçkici ***is.*** késimchi.

biçmek 1. pichmaq (kiyim), kesmek; 2. tilmaq: *Tahta biçmek* – Taxtay tilmaq; 3. ormaq (ot): *Ot biçmek* – Ot ormaq; 4. baha qoymaq: *Buna ne fiyat biçtiniz?* – Buninggha qanche baha qoydingiz?; 5. qirmaq.

bidaa ***is. ar.*** sermaye, ige bolghan nerse.

bidar ***is. far.*** oyghaq, gheplette bolmighan.

bidat ***is. ar.*** bashlanghuch, iptidaiy.

bidon ***is. fr.*** bénzin, kirsin qatarliqlar qachilinidighan tung.

biga ***is. lat.*** xaduk, harwa.

bigami ***is. fr.*** ikki xotunluq.

bigâne ***is. far.*** munasiwetsiz, alaqisiz, yat.

bigânelik ***is.*** 1. yatliq; 2. munasiwetsizlik, alaqisizlik.

bigudi ***is. fr.*** chach qisquch, chaza.

bigünah ***s. far.*** bigunah, gunahsiz.

bihaber ***s. far.*** xewersiz, bixewer, xewiri yoq.

bihuş ***s. far.*** bihush, hushini, xudini bilmeslik.

bihuzur ***s. far.*** behuzur, huzursiz.

bikes ***s. far.*** héchkimi yoq, yardemsiz, charisiz.

bikir *-kri* ***is. ar.*** qizliq.

bilâkis ***z. ar.*** eksiche, tetürisiche: *Bu işe memnun olmak şöyle dursun, bilâkis çok kızdım* – Bu ishtin xush bolush bu yaqta tursun, eksiche xapa boldum.

bilânço ***is. it.*** xulase: *Bu işin bilançosunu yapalım* – Bu ishning xulasisini chiqirayli.

bilâvasıta ***s. ar.*** toghridin toghra, biwaste.

bilcümle ***s. z. ar.*** pütün, hemme.

bildik *-ği* ***s. is.*** 1. bilish, tonush: *Burada bildik yok* – Bu yerde tonush-bilish yoq; 2. bilingen, tonulghan.

bildirge ***is.*** 1. uqturush, élan (yéziq arqiliq); 2. bayanname, bayanat.

bildiri ***is.*** 1. uqturush; 2. axbarat, bayanname, bayanat.

bildirilmek 1. bildürülmek, anglitilmaq, xewerlendürülmek: *Durum ona çoktan önce bildirildi* – Ehwal uninggha xéli burunla bildürüldi; 2. chüshendürülmek.

bildirişmek ***-le*** bildürüshmek, xewer bérishmek, xewerleshmek, uqturushmaq.

bildirme ***is.*** 1. uqturush, bildürüsh; 2. élan.

bildirmek 1. anglatmaq, bildürmek, uqturmaq, xewer bermek: *Meseleyi anla da bana mektupla bildir* – Mesilini chüshinish bilenla manga xet arqiliq xewer qil; 2. sözlimek; 3. chüshendürmek; 4. tonutmaq; 5. körsetmek.

bile ***z.*** 1. bille, birlikte: *Yemin etse bile inanmam* – Qesem ichsimu ishenmeymen; 2. teqdirde, hetta: *Ahmet geldimi gitti bile* – Exmet keldimu ketti, hetta ... **bile bile** ***z.*** qesten, bilip turup: *Bu işi bile bile yapıyor* – Bu ishni bilip turup qiliwatidu.

bileği ***is.*** biley: *Bileği taşı* – Biley tash.

bilek *-ği* ***is.*** bilek: *Bilek saat* – Qol saiti.

bileme ***is.*** bilesh (tighni).

bilemedin ***z.*** eng köp, eng jiq.

bilemek bilimek (tighni): *Bıçak bilemek* – Pichaqni bilimek.

bilenmek bilenmek: *Bıçak bilendi* – Pichaq bilendi.

bilerek ***z.*** bilip turup.

bileşik *-ği* ***s. is.*** murekkep, chigish: *Bileşik cümle* – Murekkep jümle.

bileşim ***is.*** terkib: *Suyun bileşiminde hidrojenle oksijen vardır* – Suning terkibide hidrogin bilen oksigin bar.

bileşmek terkib tapmaq.

bilet ***is.*** bélet: *Tren bileti* – Poyiz béliti.

bileti ***is.*** béletchi, bélet kesküchi yaki satquchi.

biletmek *s. z.* biletmek: *Bıçağı biletmek* – Pichaqni biletmek.
biley *is.* biley.
bileyici *is.* bileychi.
bilezik *-ği is.* 1. bileyzük; 2. halqa sheklidiki nerse.
bilfiil *z. ar.* emeliyet, emeliy heriket: *Sizin iyiliğinize bilfiil cevap vereceğim* – Sizning qilghan yaxshiliqingizgha emeliy herikitim bilen jawap bérimen.
bilge *is. s.* bilimlik adem.
bilgi *is.* 1. bilim, melumat, sawat: *Konferanstan bilgi aldim* – Ilmiy doklattin melumat aldim; 2. ilim-pen; 3. chüshenche.
bilgicilik *-ği is.* sepsetchilik, sofizm.
bilgiç *-ci s. is.* 1. köpni bilidighan, melumatliq: *Bilgiç adam* – Köpni bilidighan adem; 2. bilimlik.
bilgili *s. z.* ilim igisi, melumatliq.
bilgilik *-ği is.* belge nishan, alamet.
bilgin *is. s.* alim, ölima.
bilginlik *-ği is.* alimliq, ölimaliq.
bilgisayar *is.* kompyutér.
bilgisiz *s.* bilimsiz, sawatsiz, nadan.
bilgisizlik *-ği is.* bilimsizlik, sawatsizliq, nadanliq.
bilhassa *z. ar.* bolupmu, eng muhimi: *Çocuklarım, bilhassa kızım yaramazdir* – Balilirim, bolupmu qizim shox.
bilim *is.* ilim-pen.
bilimsel *s.* ilmiy, penniy: *Bilimsel açıdan ele alınan sorunlar* – Ilmiy jehette analiz (tetqiq) qilinghan mesililer.
bilimsiz *s.* ilmiy bolmighan, penge asaslanmighan.
bilinç *-ci is.* sewiye, ang.
bilinç dışı *-ci is.* bixut, xiraman.
bilinçli *s. z.* sewiyilik, angliq.
bilinçsiz *s.* sewiyisiz, angsiz.
bilinçsizlik *-ği is.* sewiyisizlik, angsizliq.

bilindik *-ği is.* bk. ***bilinen***.
bilinemez *is.* bilinmes, namelum.
bilinen *is.* melum, ashkara, belgilik.
bilinmedik *is. s.* bilinmeslik, namelumluq.
bilinmek bilinmek, melum bolmaq, éniq bolmaq.
bilinmeyen *is. s.* bilinmigen.
bilinmez *s.* bilinmes, melum emes, namelum, éniq emes.
bilir *s.* bilidighan, xewerdar.
bilistifade *z. ar.* 1. paydilanmaq: *Bu durumdan bilistiftade* – Bu weziyettin paydilanmaq; 2. arqiliq.
bilistişare *z. -le* meslihetleshmek, kéngeshmek, meslihetlishish bilen, kéngishish bilen.
biliş *is.* 1. bilish; 2. tonush, dost.
bilişmek *is.* bilishmek, tonushmaq.
billâhi *is. ar.* xuda heqqi.
bilmece *is.* tépishmaq: *Bilmece çözmek* – Jawabini tapmaq; *Bilmece gibi konuşmak* – Tépishmaqtek gep qilmaq.
bilmek 1. bilmek: *O, iyi hesap biliyor* – O hésabni yaxshi bilidu; 2. qilmaq: *Bu iş iyi yapılabiliyor* – Bu ish obdan qiliniwatidu; 3. tonimaq: *O adamın kim olduğunu bilmedim* – O ademning kim ikenlikini bilelmidim; 4. hésablimaq: *Ben de onu dost biliyorum* – Menmu uni dost dep hésablaymen; 5. mesul qilmaq, jawabkar qilmaq; 6. chüshenmek: *Yüz ifadesinden bildim* – Yöz turqidin chüshendim; 7. qiyas qilmaq, texmin qilmaq, mölcherlimek: *Ortada olağanüstü durum olduğunu bilmiştim* – Pewquladde bir ehwalning bolidighanliqini mölcherligenidim.
bilmez *s.* nadan, bilimsiz.
bilmezlemek nadan qilip körsetmek, bilimsiz körsetmek.
bilmezlenmek bilmes boluwalmaq, bilmeske salmaq.
bilmezlik *-ği is.* nadanliq, bilimsizlik.
bilumum *z. ar.* pütün, hemme, tügel.

bilvasıta *z. s. ar.* wastilik, arqiliq.
bilyon *say. fr.* milyard.
bimana *s. far. ar.* bimene, mensiz, chüshiniksiz.
bimar *s. far.* bimar, késel, aghriq.
bimarhane *s. far.* rohiy késeller doxturxanisi.
bimuhaba *z. far. ar.* chékinmestin, qorqmastin.
bin *say.* 1. ming: *Bin ev* – Ming öy; 2. nahayiti köp: *Bin kere söyledim, dinlemedin* – Nahayiti köp sözlidim, anglimiding.
bin bir *s.* mingbir, nahayiti köp: *Bin bir çeşit* – Köp xil.
bina *is. ar.* 1. bina, qurulush: *Davanızı hangı delillerin üstüne bina ediyorsunuz* – Dewayingizni qandaq delillerge asasen ispatlawatisiz?; 2. tayinish; 3. erebche grammatika kitabi: *Oğlum bina okur* – Oghlum erepche grammatika kitabi oquydu.
binaen *z. ar.* 1. binaen; 2. asasen.
binaenaleyh *z. ar.* uning üchün, buning üchün, shuning üchün, uning tüpeylidin, shu munasiwet bilen.
binbaşı *-yı is.* mayor, yingjang, mingbéshi.
binde bir *z.* bek shalang, az: *Kuyruklu yıldız, binde bir görünür* – Quyruqluq yultuz nahayiti az körünidu.
bindi *is.* destek.
bindirilmek mindürülmek, olturghuzulmaq: *Arabaya bindirildi* – Pikapqa olturghuzuldi.
bindirmek 1. mindürmek, mingüzmek: *Ata bindirmek* – Atqa min'güzmek; 2. olturghuzmaq, chüshürmek: *Trene bindirdi* – Poyizgha chüshürdi; 3. chéqilishmaq, örülüp ketmek, soqulushup ketmek.
binefsihi *z. ar.* özlükidin, öz özige, ichidin.
binek *-ği is.* 1. minik; 2. olturidighan, minidighan, chüshidighan: *Bu at kimin bineğidir* – Bu at kimning minidighini.

biner *s.* mingdin, mingche: *Arkadaşlar biner lira mükafat aldılar* – Yoldashlar ming liridin mukapat élishti.
binici *s.* at chewendazi.
binicilik *-ği is.* at minish mahariti we téxnikisi.
binihaye *s.* tögimes, üzülmes, pütmes.
bininci *say.* minginchi (1000 inchi).
biniş *is.* 1. minish herikiti we usuli; 2. atliq polk (herbiy).
binişmek 1. minishmek, teng minmek; 2. artilishmaq.
binit *is.* 1. minilidighan qatnash qorali yaki haywan; 2. lés (duxupkining).
binlik *-ği is.* 1. ming liraliq qeghez pul; 2. üch liraliq suyuqluq sighidighan shishe.
binmek 1. minmek: *Attan inip eşeğe bindi* – Attin chüshüp éshekke mindi; 2. olturmaq, chüshmek: *At arabasına bindim* – At harwisigha chushtum; 3. köpeymek, artimaq, qoshulmaq: *Yemege yüzde otuz bindi* – Tamaqqa 30 pirsent qoshuldi.
biperva *s. far.* biperva, perwasiz, bighem.
bir *say.* 1. bir (san): *Hepimiz bir ayrılmayız* – Hemmimiz bir, ayrilmaymiz; 2. tek, yalghuz: *Bu kalemlerin ikiside bir hangisini istiyorsunuz?* – Bu qelemlerning ikkisila oxshash, qaysisini xalaysiz?; 3. birleshken, ittipaq; 4. oxshash; 5. peqet, yalghuz: *Herşey bitti, bir bu kaldı* – Hemme tügidi, peqet bula qaldi; 6. zadi, héchla: *Bir türlü razı olmadı* – Zadi razi bolmidi.
bira *is. it.* piwa: *Kulcanın birası güzel* – Gholjining piwisi yaxshi.
birader *is. far.* burader, dost, aghine, er tughqan.
birader *-ği is.* buraderlik, dostluq, aghinidazchiliq.
birahane *is.* 1. piwixana; 2. téz hazirlinidighan issiq yaki soghuq yémek yéyilidighan yer.
biraz *s. 3 z.* bir az, azghine.
birazdan *z.* birazdin kéyin: *Birazdan gelirim* – Birazdin kéyin kélimen.

birbiri *z.* bir-birini, bir-birsini: *İki çocuk birbirini kucakladı* – Ikki bala bir birini quchaqlidi.

bircilik *-ği is.* monizm (dunyaning nigizi birla dep bilidighan pilo sopiylik telimat, idéalistik monizm dunyaning nigizi "roh" dep bilidu, matériyalistik monizm bolsa dunyaning nigizi "matériye" dep bilidu).

bircinsten *s.* 1. eyni jinstin; 2. türliri oxshash bolghan.

birçok *-ğu s. is.* köp, jiq, nurghun, tola, kengri: *Birçok konuşmadan sonra* – Nurghun paranglardin kéyin.

birçokları *s.* bir munchisi, köpinchisi, jiqi, tolisi, nurghuni: *Birçokları öyle düşünüyorlar* – Birmunchiliri shundaq qaraydu.

birden *z.* 1. bir qétimdila, biraqla: *İlacı birden içeceksin* – Dorini biraqla ichisen; 2. tosattin, birdinla, tuyuqsizdin: *Birden basa geldi* – Tuyuqsizla bésip keldi.

birdenbire *z.* birdinla, biraqla: *Birden bire yağmur başladı* – Tuyuqsizla yamghur quyuwetti.

birdirbir *s.* bir-birining üstidin atlap oynaydighan oyun.

bire bir *s.* téz ünüm béridighan: *Bu ilac size bire bir gelir* – Bu dora sizge téz payda qilar.

biren *s.* yalghuz, tek, yégane, taq.

birenlik *-ği is.* yalghuzluq, yéganiliq, taqliq.

birer *say.* birdin, her birige birdin: *Hepimize birer misafir gelecek* – Hemmimizge birdin méhman kélidu.

birey *is.* yek adem, yek nerse, taq adem, taq nerse.

birey oluş *is.* ispirmidin hayatliqqa qeder bolghan ariliq.

bireyci *s.* indiwidualist (shexsiyetperest, kolléktip menpeitini mengsitmeydighan, özini kolléktiptin chetke tartip yürüydighan biri).

bireycilik *-ği is.* indiwidualizm (shexsiyetchlik, shexsiy metpeetini jemiyet menpeitige qarshi qoyidighan dunya qarash).

bireyleştirmek yiganilashturmaq, taqlashturmaq.
bireylik *-ği is.* yéganiliq, yalghuzluq, taqliq.
biri bk. ***birisi*** bir-biri: *Biri bu yana gitti, biri öte yana* – Biri bu yaqqa ketti, biri u yaqqa.
biricek *-ği s.* birla qétim, birla nöwet: *Onu biricek görebilseydim* – Uni birla qétim körsem idi.
biricik *-ği s.* 1. yégane, yalghuz, bir, taq: *Kurtuluşun biricik yolu* – Azadliqning birdin bir yoli; 2. tengdashsiz, emsalisiz.
birikim *is.* bir yerge yighilghanliq, toplanghanliq.
birikmek 1. birikmek, toplanmaq, yighilmaq; 2. ulghaymaq, jiqaymaq, köpeymek, artmaq, ashmaq.
biriktirmek biriktürmek, yighmaq, toplimaq: *Bir yıldan beri biriktirdiğimiz bu kadardır* – Bir yildin béri iqtisad qilghinimiz shunchilik.
birileri *z.* tonumighan kishiler, bir qanchisi, biraw: *Sizi birileri arıyor* – Sizni biraw izdewatidu.
birim *is.* 1. ölchem: *Uzunluk birimi metredir* – Uzunluq ölchimi metr; 2. organ: *Hükümetin çeşitli birimleri* – Hökümetning herqaysi organliri.
birinci *say.* 1. birinchi: *Birinci sınıf* – Birinchi sinip; 2. tunji: *Bu ülkeye birinci defa geliyorum* – Bu memliketke tunji qétim kélishim; 3. aldinqisi, yaxshisi, birinchisi: *Sınıf birincisi budur işte* – Sinipining aldinqisi mana bu; 4. eng yaxshisi: *Birinci mal getirilsin* – Eng yaxshi mal keltürülsun.
birincilik *-ği is.* 1. birinchilik; 2. chémpiyonluq.
birkaç *s.* bir qanche: *Bir kaç kişi var* – Bir qanche kishi bar.
birkaçı *z.* bir qanchisi.
birlemek bir halgha keltürmek, birge chüshürmek, taqlashturmaq.
birlenmek taqlashmaq, bir halgha keltürmek.
birleşen *s.* birleshken, uyushqan.

birleşik *s.* birleshken, ittipaq: *Birleşik devletler* – Birleshken döletler; *Birleşik cephe* – Birlik sep.

birleşim *is.* 1. birlishishi herikiti; 2. jüplishish (erkek-chishining).

birleşmek 1. birleshmek, qoshulmaq; 2. uchrashmaq, bir yerge kelmek; 3. uyushmaq, ittipaqlashmaq; 4. ulashmaq, tutashmaq; 5. oxshash qarashta bolmaq: *Bu konuda sizinle birleşiyorum* – Bu mesilide siz bilen oxshash pikirdimen.

birlik *-ği is.* 1. ittipaq, birlik: *Birliğimizi güçlendirmeliyiz* – Ittipaqimizni kücheytishimiz kérek; 2. pütünlük; 3. barawerlik, tenglik; 4. oxshashliq: *Dil birliği* – Til birliki (oxshashliqi); 5. uyushma, jemiyet; 5. ittipaqliq.

birlikte *z.* 1. birlikte; 2. yénida.

birtakım *s.* birmunche, bir yürüsh, bir qisim: *Bir takım insan* – Birmunche adem (insan).

bis *is. lat.* ikkinchi qétim, ikkinchilep.

bisare *is.* aywan, karidor.

bisiklet *is. fr.* welisipit.

bisikletçilik *-ği is.* welisipitlik, welisipit min'gen.

bismi yemi shuralmaq, sümürülmek, émilmek.

bismillah *ar.* bismillah.

bisturi *is. fr.* neshter, apiratsiye pichiqi.

bit *is. zool.* pit: *Bit pazari* – Pit baziri.

bit pazari *is.* pit baziri.

bitap *s. far.* 1. harghin; 2. maghdirsiz, dermansiz, küchsiz; 3. aghriqchan.

bitaraf *s. far. ar.* terepsiz, biterep: *Bitaraflar* – Terepsizler.

bitek *s.* munbet (yer), mol hosulluq, chiqishliq.

biteksiz *s.* hosul chiqmaydighan, hosul bermeydighan, chiqishsiz (yer).

bitelge *is.* yerning küchi (quwwiti), ünümdarliq (yerning).

bitevi bk. ***biteviye*** arqa-arqidin, arqisi üzülmestin.

biteviye *z.* arqa-arqidin, arqisi üzülmestin.

bitey *is. bot.* birer rayonda ösidighan ziraetlerning yighindisi.

bitik *s.* maghdursiz, dermansiz, quwwetsiz: *Adamcağız bitik bir haldeydi* – Bichare maghdursiz idi; 2. yaman, eski, xarab: *Halimiz bitik* – Halimiz xarap.

bitik *s.* ashiq.

bitim *is.* 1. tügesh, tamamlinish, pütüsh; 2. nahayet, axiri.

bitimli *s.* axirisi chiqqan, netijisi chiqqan, cheklik.

bitimsiz *s.* 1. axirisi chiqmighan, netijisi chiqmighan; 2. tügimes, cheksiz, pütmes.

bitirim *s.* 1. yéqimliq, köngüllük (nerse, adem, yer); 2. lükchek; 3. qimarxana; 4. zéreklik, hoshyarliq.

bitirmek 1. tügetmek, püttürmek, axirlashturmaq, tamamlimaq; 2. halsizlashturmaq, küchsizlendürmek; 3. öltürmek, yoqatmaq; 4. memnun qilmaq, xushal qilmaq: *Nezaketiniz beni bitirdi* – Edep-xulqingiz méni xosh qildi.

bitişik *-ği s.* 1. bir tutash, yandash: *Bitişik ev* – Bir-birige yandash öy; 2. aratam qoshna.

bitişken *s.* 1. tutashqan, yandashqan; 2. tomuri bir atalghularning bash we axirigha qilinghan qoshumche.

bitişmek tutashmaq, yandashmaq, baghlashmaq: *Yazıda harflar bitişmemiş* – Maqalide herpler baghlashmaptu.

bitiştirmek tutashturmaq, yandashturmaq, baghlashturmaq, tegküzmek.

bitki *is.* giyah, ösümlük, nabatat, ziraet.

bitkicilik *-ği is.* ösümlük bilen ozuqlinidighan.

bitkimsi *s.* ösümlük tipi, ösümlükke oxshash.

bitkin *s. z.* bek charchighan, haldin ketken.

bitkisel *s.* ösümlük jinsi, ösümlükke ait.

bitlemek 1. pit baqmaq; 2. jédelge bahane izdimek.

bitlenmek 1. pitlashmaq, pit basmaq; 2. özining pitni baqmaq.

bitlenmek bay bolup qalmaq.

bitli *s.* pitliq, pitlap ketken: *Bitli kokuş* – Kiyimi we özi sésiq.

Bitlis *is.* Bitlis (Türkiyining Sherqiy Anatolidiki Wan kölining gherp teripidiki bir wilayet we uning merkiziy shehiri).

bitmek 1. tügimek, qalmasliq: *Para bitti* – Pul tügidi; *Yolculuk bitti* – Seper tügidi; 2. axirlashmaq, tamamlanmaq: *Uğraşmaktan bittim* – Ishlep hérip kettim; 3. halsizlanmaq, qattiq harmaq; 4. tügetmek: *Zevalli bitti* – Bichare tügeshti; *Çiçek denildimi bitirim* – Gül désila tügep kétimende; 5. memnun.

bitmek bashqidin unmek, bashqidin chiqmaq: *Tüy bitti* – Tük bashqidin chiqti.

bitter 1. bir xil achchiq piwa; 2. bir xil achchiq shakalat.

bitüm *is. fr.* asfalt.

bivefa *s. far.* biwapa, wapasiz.

biyograf *is. fr.* birer shexisning hayatiy we terjimihalini yazidighan kishi.

biyografi *is. fr.* terjimihal, birer shexsiy hayatining teswirlep we teriplep bérilishi.

biyoloji *is. yun.* biologiye.

biz *z.* 1. biz: *Biz böyle düşünüyoruz* – Biz shundaq oylaymiz; 2. men (bezen shexsiler üchünmu qollinidu).

biz *is.* bigiz.

bizar *s. far.*: *Bu sineklerden pek bizarım* – Bu chiwinlerdin rasa toydum.

bizatihi *z. ar.* özlükidin, özidin-özi: *Bunu ona birisi öğretmiş olacak, çünkü bizatihi düşünebilir bir adam değildi* – Buni uninggha biri ögetken bolsa kérek, chünki u özlükidin öginidighan adem emes idi.

bizce *z.* bizche, bizningche, pikrimizche.

bizden *z.* bizdin, biz tereptin.

bizden *s.* mahir, usta, qoli eplik.

bizimki *zm.* 1. bizningki (erning ayaligha, ayalning érige qarita qollinidighan sözi); 2. bizge ait, bizge xas; 3. yéqin dost: *Bizimki Ahmet* – Dostum Exmet.

bizzat *z. ar.* 1. öz, özi, shexsen: *Avukat mahkemeye bizzat geldi* – Adwokat mehkimige özi keldi; 2. özi biwaste, özi toghridin-toghra.

blok *is. fr.* 1. bilok, guruh; 2. chong we éghir parche: *Mermer bloku* – Mermer parchisi; 3. resim qeghizi saqlinidighan kardun xalta; 4. birbirige yandash qatar ketken binalar.

bloke *s. fr.* 1. bir yerge toplanghan (nerse), yighilghan; 2. meniy qilinghan, cheklengen; 3. toxtitip qoyulghan.

blokhavs *is. ing.* kichik istéhkam, potey, qorghan.

bloküs *is.* biloks (düshmen teripidin ishghal qilinghan bir yerning sirt bilen alaqisini késish üchün qorshilishi).

bluz *is. ing. müz.* biloz (fakisturotning bir türi).

bluz *is. fr.* sarapan.

boa *is. fr.* 1. yilanning bir türi; 2. ayallar boynigha oriwalidighan uzun, yumshaq tére.

bocalamak 1. shamalgha qarshi téz yürelmeslik, (kéme heqqide); 2. ikkilenmek, temtirimek, hoduqmaq: *Başlarken bocaladı, amâ sonunda işi düzeltti* – Ishning béshida temtiridi, emma axirida epleshtürdi.

boci *is. it.* kéme we paraxotlarda yük toshuydighan yénik qol harwisi.

bocuk *-ğu is.* Eysaning tughulghan küni (ortodoksilar teripidin tebriklengen); 2. tongguz, choshqa.

bodo *is.* bödö tili (tibet-bérma guruppisigha tewe til).

bodoslama *is. yun.* 1. kémining tumshuqi; 2. burut; 3. aldinqi septin, aldi tereptin.

boduç *is. ing.* sogha (epkesh bilen su tushulidighan).

bodur *s.* 1. pakar hem doghilaq: *Bodur bir adam* – Doghilaq adem; *Bodur at* – Pakar at; 2. oselmigen, pakar bolup qalghan, yigilep qalghan.

boğa *is. zool.* buqa: *Boğa gibi* – Nahayiti küchlük, buqidek; *Boğa güreşi* – Buqa kürishi (chélishi).

boğalık *-ğı s.* buqa qilish üchün qaldurghan mozay.

boğanak *-ğı s.* qara boran.

boğasak *s. is.* buqisirighan inek.

boğası *is. isp.* esterlik, yupqa rext.

boğaz *is.* 1. boghuz, kanay: *Boğazı yırtarcasına bağırmak* – Kaniyi yirtilighuche warqirap chaqirmaq; 2. botulka boyni: *Şişenin boğazı çok dardır* – Botulkining boyni bekmu kichik; 3. boghaz (jughrapiyilik): *İstanbul boğazı* – Istanbul boghizi; 4. tagh jilghisi; 5. yémek-ichmek: *Boğaz derdi* – Galning derdi.

boğazlamak boghuzlimaq, wehshilerche öltürmek, qurbanliq qilmaq.

boğazlanmak boghuzlanmaq, wehshilerche öltürmek, qurbanliq qilinmaq.

boğazlaşmak 1. bir-birini öltürüshmek; 2. yaqa siqiship soqushmaq.

boğazlayan *is. s.* 1. qassap; 2. qatil.

boğazlı *s.* köp yeydighan, ishtihaliq: *Boğazlı çocuk* – Ishtihaliq bala.

boğazsız *s.* ishtihasiz, az yeydighan.

boğdurmak 1. boghdurmaq; 2. öltürmek.

boğdurtmak bashqa birige yaqisini siqturmaq, öltürtmek, boghdurtmaq.

boğdurulmak birining buyruqi bilen öltürmek, boghdurulmaq.

boğma *is.* 1. tunjuqturush; 2. sharawara, boghma ishtan.

boğma ***is.*** Türkiyining jenubiy ölkiliride ishlinidighan bir xil ichimlik.

boğmaca ***is. tıp.*** kökyötel.

boğmak 1. boghmaq, orimaq, boghup öltürmek; 2. suda yaki bashqa usulda tunjuqturup öltürmek; 3. aldap qimmetke satmaq; 4. bésip chüshmek, üstün kelmek.

boğmak ***is.*** 1. beldem, boghulghan yer, tügün; 2. boyungha ésilidighan zinnet boyumi; 3. shiddetlik ötkünchi yamghur.

boğmaklı ***s.*** tügümlük, boghumliri köp bolghan.

boğucu ***s.*** 1. zeherligüchi, boghquchi: *Boğucu gaz* – Zeherligüchi gaz; 2. nepesni qisidighan, boghidighan tinjiq: *Boğucu sıcak* – Tinjiq issiq.

boğuk ***s.*** boghuq, tutuq: *Bu şarkıcının sesi boğuktur* – Bu naxshichining awazi boghuq.

boğulmak 1. boghulmaq, démi siqilmaq: *Boğazına çekirdek kaçarak boğulmak* – Tamiqigha uzuqcha kirip qélip tunjuqup qalmaq; 2. ichi pushmaq, zérikmek; 3. aldanmaq, nersini oghrigha aldurmaq.

boğum ***is.*** 1. boghum; 2. üge.

boğum boğum ***s.*** 1. boghum-boghum; 2. késim-késim.

boğumlama ***is.*** boghumgha ayrish, ügige ayrish.

boğuntu ***is.*** 1. nepesning siqilishi; 2. hayankeshlik; 3. rahetsizlik.

boğunuk ***s.*** boghuq awaz.

boğurdak ***is.*** kékirtek, keney.

boğuş ***is.*** boghuş.

boğuşmak boghushmaq, yaqa siqishp urushmaq.

bohça ***is.*** boghjima (boghjima üchün ishlitilidighan töt burjek rext).

bohçacı ***is.*** 1. kötürüp yürüp nerse-kérek satquchi ayal; 2. hammal (qolida nerse-kérek toshughuchi).

bohçalamak boghjilimaq, bopilimaq.

bohem ***s. fr.*** sergerdan.

bok ***is.*** 1. gende, tézek, mayaq; 2. kéreksiz, yarimas; 3. balaqaza.

bok yedi başı ***s. z.*** hemmila ishqa chat kériwalghuchi, aqsaqal.

bokça ***s.*** 1. nahayiti eski, yoqtek; 2. tutruqsiz, yalghan.

boklamak 1. kirleshtürmek; 2. bir ishni yaman ehwalgha chüshürüp qoymaq.

boklanmak paskinlashmaq.

boklaşmak yaman ehwalgha chüshüp qalmaq.

boklu ***s.*** 1. sésiq; 2. paskinichiliq; 3. dashqal arilashqan.

bokluk *-ğu* ***is.*** 1. sésiqchiliq; 2. yaman weziyet, yaman aqiwet; 3. hajetxana.

boks ***is. ing.*** boks.

boks ***is. ing.*** 1. qotan, éghil; 2. doxturxanidiki bir kishlik késel öyi.

boksör ***is. ing.*** boksyorchi, mushtchi.

boksör ***is. ing.*** boksiyor (bir xil közetchi it).

boktan ***s. z.*** eski, osal, berbat.

bol ***s.*** 1. mol, jiq, köp, nurghun: *Bol ürün* – Mol hosul; 2. keng-chong: *Bol ayakkabı* – Chong ayaq kiyimi.

bol *-lü* ***is. fr.*** üzüm hariqi, sharab.

bolero ***is. fr.*** qisqa we yengsiz ayallar chapini.

boliçe ***is.*** yehudi ayili.

bolivar ***is.*** fransuzlarning qedimiy qalpiqi.

bollanmak mollashmaq, kengtasha bolmaq, mol we jiq halgha kelmek, köpeymek.

bollaştırmak bk. ***bollatmak*** 1. köpeytmek, mol halgha keltürmek; 2. kiyimni kéngeytmek.

bolluk *-ğu* ***is.*** 1. molluq, köplük, nurghunluq, jiqliq; 2. memurchiliq, toqchiliq; 3. kiyimning tikishidin qaldurghan zapas.

bolşekilli *s.* köp shekillik.

bolşevik *-ği is. rus.* bolshéwik: *Rusya bolşevik partisi* – Rosiye bolshéwik partiyisi.

bolşeviklik *-ği is.* bolshéwizm.

bomba *is. it.* 1. bomba: *El bombası* – Qol bombisi; 2. chong, köp: *Atom bombası* – Atom bombisi; 3. bomba sheklide ishlengen tung.

bomba atar *is.* bomba atar (bomba atidighan qoral).

bombacı *is.* bomba toshighuchi, bomba ishletküchi, bombichi, bomba ishligüchi.

bombalamak bombardiman qilmaq, bombar tashlimaq.

bombardıman *is. fr.* bombardiman: *Bombardıman uçağı* – Bombardiman ayropilan.

bombardon *is. fr.* doxuwoy orkistérad püwlep chélinidighan eng bom awazliq chalghu.

bombarta *is.* yelkenlik kémining bir türi.

bombok *s.* bek eski, osal.

bomboş *s.* 1. tamamen bosh; 2. pütünley bakar.

bomcu *s.* yalghanchi, saxtipez: *Bomcu imişsin ha!* – Némidigen yalghanchi adem sen!.

boncuk *-ğu is.* munchaq, marjan: *Mavi boncuk kimdeyse gönlüm ondadır* – Kök munchaq kimde bolsa könglüm shuningda.

boncuk boncuk *z.* munchaqtek yumilaq, dane-dane.

boncukçu *is.* munchaq satquchi we yasighuchi, monchaqchi.

bone *is. fr.* ayallarning herxil tikilgen yumshaq bash kiyimi.

bongo *is. ing.* bir-birige baghlanghan ikki kichik dumbaqtin ibaret bir xil saz.

bonkör *s. fr.* aq köngül, sap dil: *Bonkör bir insan* – Aq köngül bir insan.

bonmarşe ***is. fr.*** 1. erzan mallar dukini; 2. türlük mallar dukini.

bono ***is. it.*** tilxéti (melum miqdardiki pulning melum muddet bilen melum birige bérilgenlikini bildüridighan hüjjet).

bonservis ***is. fr.*** 1. xizmitidin ayrilghan birining xizmitini yaxshi qilghanliqini ispatlap bergen xet; 2. xizmitidin ayrilghan birige bérilgen kapalet qeghizi.

bonşans ***fr.*** «bexitlik bol» meniside qollinidighan söz.

bop ***is. ing.*** 1. bop (1945 yilidin kéyin taralghan bir xil muzika usuli); 2. do chiqqan pul (qimarda).

bopstil ***is. ing.*** 1. yashlarning bir mezgil qobul qilghan modisi; 2. afi.

bor ***is.*** 1. boz yer; 2. dat, dugh; 3. sharab, üzüm hariqi, wino.

bor ***is.*** ximiyiwi élément, bor.

bora ***is. it.*** qara boran.

borak ***s.*** shorluq yer.

boran ***is. fr.*** boran (güldürma we chaqmaq chéqip yaghqan yamghur bilen bille chiqqan boran).

borani ***is. far.*** gürüch, qétiq we palek bilen qilinghan bir xil tamaq.

borazan 1. kanay (herbiyde qollinidighan); 2. kanaychi.

borazancı ***is.*** 1. kanaychi; 2. birisi chiqirisa hemmisi teng chiqiraydighan chirketke.

borç *-cu* ***is.*** 1. burch, mejburiyet, wezipe: *Çocukları yetiştirmek anne ve babanın borcudur* – Barilarni chong qilmaq ata-anining mejburiyitidur; 2. qerz: *Borcumuz az kaldı* – Qerzimiz az qaldi; 3. ariyet, ötne.

borç ***is. mut.*** borshin (rus qoruma shorpisi).

borçlandırmak qerzdar qilmaq.

borçlanmak 1. qerzdar bolmaq; 2. üstige wezipe almaq, mejbur bolmaq.

borçlu ***is.*** 1. qerzdar; 2. buzchi bolghan, wezipe yüklengen.
borçsuz ***s.*** qerzsiz, qerzi bolmighan.
borda ***is. it.*** kémining (parxot) yan qismi.
bordo ***is. fr.*** fransuzlarning dangliq winosi.
bordro ***is. fr.*** jedwel: *Maaş bordrosu* – Maash jedwili.
borga ***is.*** türklerning jar salidighan uzun kaniyi, burgha.
borina ***is. it.*** yelkenning yan teripini astigha tartip baghlaydighan arghamcha.
bornoz ***is. ar.*** 1. yuyunup bolghandin kéyin kiyilidighan kiyim; 2. satirash kiyimi.
borsa ***is. it.*** bazar, élish-sétish yéri.
borsacı ***is.*** qeghez pul we zayom almashturup tapawet qilghuchi.
boru ***is. s.*** 1. no, turba: *Su borusu* – Su turbisi; 2. kanay: *Savaş borusu çalmak* – Urush kaniyi chalmaq.
boru 1. quruq, menisiz (söz); 2. eski: *Borumu bu?* – Eskimu bu?.
borucu ***is.*** 1. turba ornatquchi; 2. kanaychi; 3. kanay yasap satquchi.
borucuk *-ğu* ***is.*** nokesh.
borulu ***s.*** noluq, turbiliq.
borumsu ***s.*** nosiman, neysiman. (gül heqqide).
bos ***is.*** turuq, best: *Boyu bosu yerinde bir adam* – Boy-besti jayida bir adem.
bostan ***is. far.*** 1. köktatliq, köktat östüridighan yer; 2. qoghunluq; 3. qoghun-tawuzning omumiy nami.
bostan beli ***is.*** yer kolaydighan uzun sapliq esuab.
bostan korkuluğu ***is.*** 1. qoghunluqqa tikilgen qaranchuq; 2. wezipini atturalmaydighan we qolidin ish kelmeydighan.
bostancı ***is.*** 1. köktatchi; 2. qoghunchi; 3. bostanchi (Osman padishahliqi zamanida saray muhapizetchilrige we sheher közetchilirige bérilgen nam).

bostancılık *-ğı s.* baghwenchilik, köktatchiliq.

boş *s. is. z.* 1. bosh, quruq: *Boş kutu* – Bosh quta; 2. bilimsiz; 3. ishsiz, bikarchi: *Boş gezmek* – Laghaylap yürmek; 4. yarimas, kéreksiz: *Boş söz* – Quruq söz; 5. ehmiyetsiz; 6. tul (xotun); 7. paydisiz: *Boş çaba* – Paydisiz; *Boş çuval ayakta durmaz* – Quruq taghar öre turmaydu.

boşalmak 1. boshimaq: *Oda boşaldı* – Öy boshidi; 2. aqmaq: *Kab delik, su boşaliyor* – Qacha töshük, su aqidu; 3. boshinip ketmek (haywan); 4. ichini boshatmaq, derd tökmek: *Anlata anlata biraz boşaldı* – Sözlep-sözlep ichini boshitiwaldi.

boşaltaç *-cı is.* boshatquch (qacha ichidiki hawani boshitishqa yaraydighan turba).

boşaltım *is.* hezimdin kéyin ücheylerde qalghan qalduqlarning, süydükning we tükürük, mangqa, ter qatarliqlarning wujuttin sirtqa chiqirilishi.

boşaltmak 1. boshatmaq, bikar qilmaq; 2. bir nersini bashqa nersige yötkimek, ornini yötkimek; 3. arqa - arqidin oq chiqarmaq.

boşamak 1. er-xotundin ajrashmaq; 2. waz kechmek, ehmiyetsiz qarimaq.

boşanmak 1. er-xotun bir biridin ajrashmaq; 2. téz qutulmaq; 3. ün sélip yighlimaq; 4. derd tökmek; 5. bulduqlap aqmaq.

boşatmak *-ğı s.* boshatmaq.

boşboğaz *s. is.* aghzi bosh, sir saqliyalmaydighan.

boşlamak ixtiyarigha qoyuwetmek.

boşluk *-ğu is.* 1. boshluq; 2. bikarchiliq; 3. kawakliq; 4. chokqurluq, oymanliq; 5. qisliq.

boşsözcülük *-ğu is.* aghzi boshluq.

boşta *s. z.* ishsiz.

boşu boşuna *z.* quruqtin-quruq, bikardin-bikar, bihude.

boşuna *z.* bikargha, boshqa, quruq yerge, bihude: *Çabalarımız boşuna gitti* – Heshemlirimiz bikargha ketti.

bot *-tu is. ing.* kichik paraxot.

bot *-tu is. fr.* uzun qonchluq netinke.

botanik *-ği is. s. fr.* botanika, ösümlük ilmi.

botanikçi *is.* botanikichi, ösümlükshunas.

boy *is.* 1. qebile, aymaq; 2. oghuzlarning muhim bir jamaiti.

boy *is.* 1. boy: *Kısa boy* – Qisqa boy; 2. égizlik: *Minarenin boyu* – Munarning égizliki; 3. en, uzunluq: *Kumaşların boyu ne kadar* – Rextning ini qanchiliq; *Boy almak* – Boy tartmaq.

boy *is.* mustemlikilerde yallinip ishleydighan yash.

boy otu *is.* zire.

boya *is.* 1. boyaq, reng; 2. siyah; 3. saxtiliq.

boyacı *is.* 1. boyaqchi; 2. boyaq satquchi; 3. saxtipezlik; 4. aqlamchi (öyni).

boyacılık *-ğı s.* 1. boyaqchiliq; 2. maylamchiliq: *Ayakkabı boyacılığı* – Ayagh maylamchiliqi.

boyahane *is.* boyaqxana, sirxana.

boyalamak boyimaq, reng bermek, sirlimaq.

boyalanmak boyaq bérilmek, reng bérilmek, sirlanmaq.

boyalı *s.* boyaqliq, renglik, sirliq, boyaq bérilgen, sirlanghan, boyalghan.

boyama *is.* boyash, renglesh, sirlash.

boyamak boyimaq, sirlimaq, reng bermek.

boyanmak boyalmaq, sirlanmaq, reng bérilmek.

boyasız *s.* 1. boyaqsiz; 2. rengsiz, réngi öchken, önggen; 3. solashqan, soliship qalghan.

boyatmak boyatmaq, sirlatmaq, aqartmaq: *Evi boyattım* – Öyni aqarttim.

boyca *z.* boyigha asasen, boyigha qarap, boy jehette: *Onlar boyca bitbirinden farıklıdırlar* – Ular boy jehette bir-biridinperq qilidu.

boydaş *s.* 1. boydash, boyi teng; 2. qurdash.

boykot bk. ***boykotaj*** baykot naraziliq bildürüsh, alaqini üzüsh, munasiwetni üzüsh).

boylamak 1. qachmaq, suqunmaq, boshurunmaq, mökünmek: *Öğretmeni sökakta görünce evine boyladı* – Oqutquchini kochida körüsh bilen öyge suqundi; 2. yolni uzartmaq; 3. boylimaq; 4. ölmek.

boylanmak 1. boylanmaq; 2. méngip barmaq: *Çarşiya boylanalım* – Bazargha qeder mangayli.

boylu *s.* 1. boyluq, égiz: *Uzun boylu* – Égiz boyluq; 2. bashqilardin égiz: *Boylu adam* – Égiz adem.

boyna *is. it.* 1. qéyiq paliqi; 2. kichik qéyiq.

boynuz *is.* 1. münggüz; 2. münggüzdin yasalghan.

boynuzlamak üsmek: *Onu boğa boynuzlamış* – Uni buqa usuwétiptu.

boynuzlanmak üsülmek.

boynuzlatmak bashqa ayal bilen alaqe qilmaq.

boynuzlu *s.* münggüzlük: *Boynuzlular* – Münggüzlük haywanlar; 2. xotunning hem hemshirilirining nomussizliqliriga köz yumidighan.

boynuzsuz *s.* münggüzsiz.

boysuz *s.* pakar, petek.

boyun *-ynu is.* 1. boyun: *Şişe boynu* – Botulkining boyni; 2. nersilerning boyni; 3. gerden, patang.

boyun bağı *is.* galistük, boyunbagh.

boyuna *z.* 1. boyigha; 2. üzlüksiz, dawamliq türde, toxtimastin: *Boyuna söylemek* – Toxtimastin sözlimek.

boyunduruk *-ğu is.* 1. boyunturuq; 2. zulum, asaret.

boyunduruklu *s.* boyunturuqluq, boyunturuq sélinghan.

boyunlu *s.* boyni yoghan.

boyunluk *-ğu is.* sharip, boyunluq.

boyunsak *-ğı is.* boyun halqisi.

boyut *is.* 1. uzunluq, kenglik, qélinliq; 2. bir sanni meydangha keltürgen köpeytme ishlemning yighindisi.

boz *is.* 1. boz, kül reng; 2. échilmighan, sapan tegmigen.

boza *is.* boza (ichimlik): *Kırgız bozası güzel* – Qirghiz bozisi yaxshi.

bozacı *is.* boza yasap satquchi. bozichi.

bozacılık *-ğı s.* bozichiliq.

bozahane *is.* bozaxana.

bozarmak bozarmaq, kül rengge kirmek.

bozbakkal *is. zool.* boz torghay.

bozca *s.* 1. renggi bozraq; 2. boz yer.

bozdoğan *is.* 1. qarichugha; 2. gürze.

bozdurmak 1. boz halgha keltürmek; 2. pulni parchilatmaq, pütün pulni berdürmek.

bozgun *is.* 1. buzghunluq, pitirighanliq: *Bozguna uğramak* – Pitirap ketmek; 2. tiripiren bolmaqliq, perishanliq: *Bozgun askerler* – Pitirap ketken eskerler.

bozguncu *s. is.* 1. perishanliq peyda qilghuchi; 2. buzghuchi: *Bir bozguncu yüzünden bütün plan bozuldu* – Bir buzghunchining kasapitidin pütün pilan buzuldi.

bozgunculuk *-ğu is.* buzghunchiliq: *Bozgunculuk etme, sen de gel* – Buzghunchiliq qilma, senmu kel.

bozkır *is.* chöl, jezire.

bozlak *-ğı s.* 1. kül reng; 2. türk xelq muzikisining bir türi; 3. xelq qoshaqliridin bir türi: *Afşar bozlağı* – Afshar xelq qoshiqi.

bozlamak 1. bozlimaq (töge); 2. yighlimaq, ah-peryad qilmaq.

bozma *is.* 1. buzush; 2. özgertilip ishlengen: *Bu bir bozma elbise* – Bu, özgertip tikilgen kiyim.

bozmacı *is.* eski-tüski nersilerni élip parchilap satquchi.

bozmak 1. buzmaq: *Bu yemek midemi bozuyor* – Bu tamaq ashqazinimni buzup qoydi; 2. pütün pulni parchilimaq; 3.

bitchit qilmaq, tiripiren qilmaq: *Düşmanı bozmak* – ; 4. eqlini yoqatmaq: – Düshmenni tiripiren qiliwetmek; 5. pasang qilmaq: *Patlicanı bozmak* – Petenggani pasang qilmaq; 6. qizliqini buzmaq: *Eşkiyalar kızı bozmuşlar* – Qaraqchilar qizni buzuwétiptu.

bozucu *s.* buzghunchi, xarab qilghuchi.

bozuk *s.* 1. buzuq, buzulghan: *Bozuk makine* – Buzuq mashina; 2. palaq, sésiq: *Bozuk yomurta* – Palaq tuxum; 3. retsiz: *Bozuk yol* – Retsiz yol; 4. purap qalghan, niqsip qalghan, sésip qalghan: *Bozuk yemek* – Purap qalghan tamaq; 5. nachar, eski: *Bozuk ahlak* – Nachar exleq.

bozuk *s.* temburgha oxshaydighan bir xil türk xelq sazi.

bozuk düzen *s.* tertipsiz, retsiz, biseremjan.

bozukluk *-ğu is.* 1. buzuqluq; 2. parche pul.

bozulmak 1. buzulmaq; 2. ajizlashturmaq, küchidin qalmaq, salametlikini yoqatmaq; 3. sésip qalmaq, palaghdap qalmaq; 4. qimmitini yoqatmaq, kursini chüshürmek; 5. achchiqlanmaq.

bozulmaz *s.* buzulmas.

bozuluş *is.* buzulush shekli.

bozum *is.* buzmaq ishi, buzum.

bozumcu *is. zool.* qoghushun renglik kéler (haywan).

bozuşmak dostluqi buzulmaq, arisi yiraqlashmaq, yiraqlashmaq: *Onunla eskiden ahbaptık, amâ bozuştuk* –

bozuşuk *s.* yiraqlashman, yamanliship qalghan, arisigha soghuqchiliq chüshken.

bozut *-tu is.* pitne-pasat, bölgünchilik.

bozutçu *s.* pitne-pasatchi, bölgünchi, buzghunchi.

bozyürük *-ğü is.* zehersiz, qisqa bir xil yilan.

böbrek *-ği is.* börek.

böbreksi *s.* böreksiman.

böbür *is. far. zool.* issiq yerlerde yashaydighan térisi tengge güllük bir xil yirtquch haywan.

böbürlenmek körenglimek, hakawurluq qilmaq.

böcek *-ği is. zool.* ushshaq hasharet (qurt, qungghuz qatarliq).

böcek kabuğu *is. s.* zighireng.

böcekbaşı *is.* osmanliq dewride saqchilar bashliqi.

böcekçil *s.* hasharet yeydighan.

böcekhane *is.* hasharetxana.

böceklenmek qurtlimaq, qurt chüshmek: *Böceklendi bozuldu* – Qurtlap buzuldi.

böcekli *s.* ichide qurt bolghan, qurtlighan.

böceklik *-ği is.* pile baqidighan öy, pilixana.

böcül böcül *z.* közini oynitip qarimaq.

böğ *-ği is. zool.* ömüchükning bir türi.

böğür *-ğrü is.* 1. ademning ikki béqini; 2. baghri.

böğürmek towlimaq, mörimek, bozlimaq, hörkirimek, hanggirimaq.

böğürtlen *is.* üjme derixige oxshap qalidighan bir xil derex we uning méwisi.

böğürtmek warqiratmaq, möretmek, hörkiretmek, towlatmaq.

böke *is.* 1. palwan, batur, yolbashchi; 2. chémpiyon, ozghun.

böl *-llü is.* höl, em.

böle *is.* qérindash balilarning her biri.

bölen *is. mat.* bölüsh (matématika), teqsim.

bölge *is.* 1. rayon; 2. wujutning bir qismi: *Bel bölgesi* – Bel qismi.

bölgecilik *-ği is.* yerlikchilik, mehelliwazliq.

bölgesel *is.* rayonigha munasiwetlik, rayonluq, rayongha ait: *Bölgesel parti komitesi* – Rayonluq partiye komitéti.

böllük *-ğü is.* 1. höllük, nemlik; 2. süydük latisi.

bölme *is.* 1. bölüsh, ayrish, teqsim qilish, üleshtürüsh; 2. karidor, zal; 3. tosuq yer; 4. öyning munchisi; 5. teqsim.

bölmek 1. bölmek. parchilmaq, teqsim qilmaq, üleshtürmek; 2. öchleshtürmek, düshmenleshtürmek, bir-biridin ayrimaq.

bölü *is.* bölüsh, teqsim (matématikida).

bölücü *s.* bölgüchi, parchilighuchi, teqsim qilghuchi.

bölük *-ğü is.* 1. qisim: *Âskeri bölük* – Herbiy qisim; 2. türküm, top; 3. chachning bölünüshi; 4. lyen: *Bölük komutanı* – Lyenjang; 5. hujra, mexsus öy.

bölük bölük *z. s.* 1. parche-parche, türküm-türküm, top-top, qisim-qisim; 2. nahayiti köp: *Bölük bölük asker* – Nahayiti jiq esker, nahayiti köp esker.

bölüm *is.* 1. bölgünchi; 2. küch teqsimati (herbiyde); 3. bölüm; 4. qisim; 5. chagh, dewr: *Uygur edebiyat tarihinde yeni bir bolüm açıldı* – Uyghur edebiyat tarixida yéngi dewr échildi.

bölümlemek türlerge ayrimaq, tiplerge bölmek.

bölünen *is.* bölüngen (san).

bölünme *is.* 1. bölünüsh, ayrilish; 2. höjeyrilerning melum derijige barghanda oxshash qisimlargha ayrilip chongiyishi.

bölünmek bölünmek, parchilanmaq, teqsim qilinmaq.

bölünmez *s.* bölünmes, parchilanmas, ayrilmas.

bölüntü *is.* 1. bölüngüchi; 2. bölüm, qisim.

bölüntüler *is.* 1. bölümler, qisimlar, parchilar; 2. teqsimat.

bölünüş *is.* bölünüsh, ayrilish, parchilinish.

bölüşmek bölüshmek, ülüshmek, teqsim qilishmaq.

bölüştürmek *s.* bölüshtürmek, ülüshtürmek, teqsim qildurmaq.

bön *s.* möng, exmeq, döt, eqilsiz, galwang.

bönleşmek möngleshmek, exmeqleshmek, dötleshmek, eqilsizleshmek.

bönlük *-ğü is.* mönglük, dötlük, exmeqliq, eqilsizliq, galwangliq.

bönsümek dötlük qilmaq, exmeqliq qilmaq, mönglük qilmaq.

bööz bu qétim, bu nöwet: *Bööz böyle olsun* – Bu nöwet shundaq bolsun.

börek *-ği* ***is.*** ichige qiyma sélip pishurulghan türme tamaq.

börekçi ***is.*** ichige qiyma sélip pishurulghan tamaq satquchi.

börk ***is.*** bök, doppa: *Badam börk* – Badam doppa.

börkçü ***is.*** bökchi, doppichi.

börkenek *-ği* ***is.*** gösh yeydighan haywanlarning ashqazini.

börtmek chala pishmaq.

börttürmek chala pishurmaq, az qiratmaq.

börtü ***is.*** her xil qurtlar.

böyle ***s.*** 1. bundaq, buninggha oxshash: *Böyle şey olabilirmiydi?* – Bundaq nerse bolamti?; 2. shundaq, shuninggha oxshash: *Böyle yapılmamalıdır* – Mundaq qilinmasliqi kérek.

böylece bk. ***böylecene*** 1. bundaq, shuninggha oxshash; 2. shuning bilen, shundaq qilip: *Böylece söylemeli* – Shundaq sözlesh lazim; *İş böylece tamamlanmış oluyor* – Ish shuning bilen tügigen boldi.

böylelikle ***z.*** shundaq qilip, shuning bilen, netijide, axiri: *Böylelikle bir olay görülmiyeceğine inanıyorsunuz* – Shundaq qilip bir weqe körülmeydighanliqigha ishinersiz?.

böylesine ***z.*** undaqmu, shundaqmu: *Böylesine söz söylenirmi?* – Shundaqmu söz qilinamdu?.

bradiüri ***is. fr.*** siyelmeslik, siyishning qiyinliqi.

brahma ***s.*** bir xil toxu.

brahma ***s.*** braxma dining xudasi.

brak ***is. it. zool.*** uzun putluq, tüki qisqa, salpang qulaqliq, purash sézimi küchlük zérek ow iti.

brakisefal *-li* ***s. yun.*** kem eqil.

branda ***is. it.*** herbiy paraxotladiki asma kariwat.

brandi *is. ing.* konyak (in'gliz konyiki).
branş *is. it.* tarmaq, shöbe, bölüm, shax.
bravo *ünl.* apirin, nahayiti yaxshi.
briç *is. ing.* 1. bir xil qart oyuni; 2. köwrük.
briçka *is. rus.* birichka (harwa).
brifing *is. ing.* mexsus téma üstide échilghan axbaratchilar yighini.
briyantin *is. fr.* 1. puraqliq chach yéghi; 2. parqiraq , esterlik rext.
brizbiz *is. fr.* dérizining ichki perdisi.
bronşit *is.* birunxiq (birunxilarning ishship aghrishi).
bronz *is. fr.* mis bilen qeleyning birikmisi.
broş *is. fr.* zinnetlik bulapka.
broşür *is. fr.* broshor, risale.
brovnik *is.* bronwik (kichik aptomatik tapancha).
bröve *is. fr.* shahadetname, guwahname.
bu *-nu s.* bu: *Bu memleket güzeldir* – Bu yurt nahayiti chirayliq.
bucak *-ğı s.* 1. burjek, bulung; 2. yéza, kent.
buç *-cu is.* 1. uch (nersining uchi); 2. axiri tügesh nuqtisi.
buçak buçak *z.* her yerde, her terepte: *Bucak bucak aradım* – Her yerde izdidim.
buçuk *-ğu s.* yérim: *Bir buçuk* – Bir yérim.
buçuklu *s.* kesirlik **Buda** *is.* budda (dini).
budak *-ğı is.* putaq, shax.
budaklanmak 1. putaq chiqarmaq, shaxlanmaq; 2. murekkepleshmek.
budaklı *s.* putaqliq: *Budaklı ağaç* – Putaqliq derex.
budaksız *s.* putaqsiz, shaxsiz: *Budaksız ağaç* – Shaxsiz derex.

budala *s.* 1. möng, exmeq, döt, kalwa, galwang: *İki budala geldi* – Ikki exmeq keldi; 2. bir nersige qarighularche bérilip kétidighan, galwang.

budama *is.* 1. putash: *Bazi ağaçlara budama yapilamaz* – Bezi derexlerni putighili bolmaydu; 2. keslesh.

budamak 1. putimaq; 2. keslimek; 3. kaltilatmaq, kémeytmek; 4. otimaq.

budanmak 1. putalmaq: *Çiçekler budandı* – Güller putandi; 2. ehmiyet bermek, köngül bölmek.

budatmak putatmaq, putatquzmaq: *Ağaçları budattim* – Derexlerni putatquzdum.

budayıcı *is.* putighuchi.

budist *is. fr.* buddist.

budizm *is. fr.* buddizm.

budun *is.* qowum.

budunbetim *is.* étnografiye.

budunbilim *is.* étnologiye.

budunsu *is.* iptidaiy jemiyet, bashlanghuch jemiyet.

buf *is. far.* komidik, oyun.

bufa *is.* bofa, minoga (yilan, béliqigha oxshaydighan göshi tatliq bir xil béliq).

bugün *is.* bügün.

bugünkü *z.* bügünki: *Bugünkü tavuk yarınki kazdan yeğdir* – Etiki ghazdin bügünki toxu ela.

bugünlerde *z.* bu künlerde.

bugünlük *z.* bügünlük.

buğday *is.* bughday.

buğdaygiller *is.* bughday ailisige kiridighan ziraetler.

buğra *is.* burgha töge, ikki lokiliq töge.

buğu *is.* par, hor.

buğu evi *is.* dézinfiksiye öyi.

buğulamak 1. horlimaq, dézinféksiye qilmaq, horda pishurmaq.
buğulanmak horlashmaq: *Camlar buğulandı* – Eynekler horlashti.
buğulu *s.* horlashqan.
buğur *is.* burgha (erkek).
buhar *is. ar.* hor, par: *Su buharı* – Su hori.
buhar *is.* kawchük sürtülgen qélin rext.
buhari *is.* turxun, mora.
buharlaşmak horlashqan, par haligha kelmek.
buharlı *s.* 1. horluq, parliq; 2. par bilen ishleydighan.
buhran *is. ar.* böhran, krizis.
buhur *is. ar.* isriq.
buhur *is. ar.* burgha töge.
buhurdan *is. far.* isriqdan.
buhurumeryem *is. far.* toshqan quliqi.
bukağı *is.* kishen, ishkel.
bukağılamak kishenlenmek, ishkel salmaq.
bukağılı *s.* 1. kishenlengen; 2. aq tuwaqliq at.
bukağılık *-ğı s.* kishen quyulidighan yer.
buket *is. fr.* gül destisi.
bukle *is. fr.* chach türümi, chach yögimi.
bukle bukle *s. z.* türüm-türüm, bujughur.
bukran *is. ar.* éger-toqum yasighuchilar ishlitidighan qil.
bula *is.* taghning ayali, yengge.
bulada *is. zool.* alte ayliq chüje.
bulada *is. yun.* yéshigha yetmigen toxu.
bulak *-ğı s.* bulaq.
bulama *is.* 1. shirna; 2. oghuz süt; 3. oghuz süttin yasalghan ghiza.
bulamaç *-cı is.* 1. bulimaq; 2. suyuq xémir.

bulamak 1. milimek, bulghimaq: *Balığı una bulamak* – Béliqni ungha milimek; 2. paskina qilmaq: *Çamura bulamak* – Pattaqqa bulmaq.

bulandırıcı *is. s.* 1. köngül aynitidighan, ichni éleshtüridighan yirginichlik: *İç bulandırıcı kokular* – Ichni élishtüridighan puraqlar; 2. arini buzdighan: *Bulandırıcı sözler* – Aghzini buzidighan sözler; 3. yirgindüridighan.

bulandırmak 1. paskina qilmaq, bulghimaq: *Çamur suyu bulandırdı* – Lay suni bulghiwetti; 2. ileshtürmek, élishturmaq: *Bu koku midemi bulandırdı* – Bu puraq ichimni élishtüriwetti.

bulanık *s.* 1. bulghanghan, léyip ketken: *Bulanık suda balık avlamak* – Lay suda béliq tutmaq; 2. murekkep, mujmel: *Bulanık bir düşünce* – Müjmel chüshenche.

bulanmak 1. milenmek, bulghanmaq, paskina bolmaq, kirleshmek: *Su bulandı* – Su bulghandi; 2. élishmaq: *Midem bulandı* – Ichim élishti.

bulantı *is.* ichi élishmaqliq, ichi élishish.

bulaşık *-ğı is.* 1. bulghanghan, paskina bolghan: *Bu bulaşık bir hastalıktır* – Bu yuqumluq bir késeldur; 2. yuqumluq: *Bulaşık işlerden sakınmalı* – Yaman ishlardin saqlinish lazim.

bulaşıkçı *is.* qacha-qomuch yughuchi.

bulaşmak 1. bulghashmaq: *Yüzü-gözü çamura bulaştı* – Yüz-közige lay chapliship qaptu; 2. kirleshmek, chaplashmaq; 3. yuqmaq: *Hastalık bize de bulaştı* – Késel bizgimu yuqti; 4. müshkül ishqa kirishmek.

bulaştırmak 1. bulghashturmaq, mileshtürmek; 2. kirleshtürmek; 3. chaplashturmaq, yuqturmaq.

buldok *is. ing. zool.* tumshuqi yoghan, asti kalpuki uzun bir xil küchlük it.

buldumcuk olmak 1. xushal bolmaq (meqsitige yétip); 2. köngli tinmaq, aram tapmaq, tinim tapmaq.

buldurmak ***is.*** tapquzmaq.

Bulgar ***is. öz.*** 1. bulghar, bulghariyilik; 2. Bulghariye

Bulgarca ***is.*** bulgharche, bulghar tili.

bulgari ***is.*** töt tariliq kichik tembur **Bulgaristan** ***is.*** Bulghariye.

bulgu ***is.*** ijad, keship, yaritish.

bulgur ***is.*** 1. qaynitip pishurulghandin kéyin postidin ayrip yarma qilinghan bughday; 2. dane-dane chüshidighan qattiq qar.

bullak ***is.*** ala-bular, renggareng.

bulmaca ***is.*** tépishmaq (gézit-zhurnallargha bésilghan).

bulmak *-ur* **-*i*** 1. tapmaq: *Aradığım kitabi hiç bir yerde bulamadım* – Izdégen kitabimni héch yerdin tapalmidim; 2. uchrashmaq, barmaq, yetmek: *Konuşa konuşa evi bulmuşuz* – Sözlishe-sözlishe öyge yétip barduq; 3. bilmek, chüshenmek, uqmaq: *Bilmeceyi bulmak* – Tépishmaqni bilmek; 4. keship qilmaq, ijad qilmaq; 5. tallimaq: *Bu kadar kitap arasında sadece bunu mu buldunuz?* – Shunchilik kitap ichidin yalghuz mushuni tallidingizmu?; 6. tartmaq, chekmek: *Her kes ektiğini bulur* – Her adem qilghinini tartidu; 7. artmaq, yüklimek: *Bana kabahat bulma, ben böyle olacağını önceden söylemiştim* – Manga gunah qoyma, shundaq bolidighanliqini aldin sözligen idim.

bulucu ***s. is.*** 1. tapquchi, izdep tapidighan; 2. éliktir dolqunidin xewer béridighan eswab.

bulunak *-ğı* ***s.*** hemishe tépilidighan tépilip turidighan.

bulunç *-cu* ***is.*** wijdan.

bulunçlu ***s.*** wijdanliq.

bulunmak 1. tépilmaq: *Burada para bulundu* – Bu yerdin pul tépildi; 2. yardimi tegmek: *O, herkese daima bulunur* – Hemme ademgee uning yardimi tégidu; 3. bir yerde hazir bolmaq: *Siz sabahları kaçta bulunursunuz?* – Siz etigende

qaysi waqitlarda bolisiz?; 4. qilmaq: *Onunla iyi temaslarda bulunmak* – Uning bilen yaxshi munasiwet qilmaq.

bulunmamak 1. yoq bolmaq, yoqatmaq; 2. qilmasliq, etmeslik.

bulunmaz *s.* 1. tépilmas; 2. mislisiz, emsalsiz, ela, eng birinchi.

buluntu *is.* 1. keshpiyat, tépilghan eser; 2. kochidin tépilghan bala.

bulunuş *is.* 1. tépilish, yaritilish; 2. ijad; 3. yardem.

buluş *is.* 1. tépish, yaritish; 2. keship, ijad; 3. asanche bilinmes nerse, tépishmaq.

buluşak *-ğı s.* tépishidighan yer, uchrishidighan yer, körüshidighan yer.

buluşmak 1. uchrashmaq, körüshmek: *Saet sekkizde Shidende körüsheyli* – ; 2. bir pikirge kelmek: *Bu konuda nihayet buluştuk* – Bu mesilide axiri oxshash pikirige kelduq.

buluşturmak körüshtürmek, uchrashturmaq, yétishtürmek.

bulut *is.* bulut.

bulut *s.* bek mest, gherq mest: *Herife bak bulut* – Maninggha qara gherq mest.

bulutlanmak 1. bulutlanmaq, bulut qaplimaq: *Hava birden bulutlandı* – Hawani birdinla bulut qaplap ketti; 2. ghuwa körünmek, tutuq körünmek.

bulutlu *s.* 1. bulutluq; 2. tumanliq.

bulutsu *is.* tumanliq (asmanda tumangha oxshash körünidighan jisimlar).

bulutsuz *s.* ochuq hawa, bulutsiz.

bulvar *is. fr.* keng we derexlik kocha.

bumbar *is. far.* 1. yaghliq üchey; 2. hésip qatarliq yémekliler; 3. milengze, qishliq ishik perdisi.

bumbar *is. far.* 1. yaghliq üchey; 2. hésip qatarliq yémeklikler; 3. milengze, qishliq ishik perdisi.

bun ***is.*** 1. derd-elem, qiyinchiliq; 2. bohran, krizis, kasatchiliq.

bunak *-ğı s.* aljighan, eqlidin azghan.

bunaklık *-ğı s.* eqlidin azghanliq, aljighanliq.

bunalım ***is.*** bohran, krizis.

bunalmak 1. démi siqilmaq; 2. ichi pushimaq, biaram bolmaq: *Burada bunaldım, biraz çıkacağım* – Bu perde biaram boluwatimen, sirtqa biraz chiqip kirey.

bunaltmak 1. nepesni siqmaq; 2. ichini pushurmaq, biaram qilmaq.

bunama ***is.*** zéhniy we rohiy ajizliq.

bunca ***s.*** 1. bunche, shunche: *Bunca zamandır görmedim* – Shunche waqit boldi, sizni körmidim; 2. buqeder, shu qeder, shunchilik: *Bunca yol yürüdük, halâ yetmedik* – Shunche yol yurduq, téxichila yétip baralmiduq.

bunda ***z.*** 1. buningda, shuningda: *Bunda şaşılacak bir şey yok* – Buningda heyran qalghudek birnerse yoq; 2. buningdin, shüningdin, uningdin: *Bundan başka* – Buningdin bashqa; 3. bu yerdin, shu yerdin, u yerdin.

bunlar bular, ular: *Bunlar çok konukseverdirler* – Ular nahayiti méhmandost.

bunluk *-ğu* ***is.*** 1. kasatliq: *Piyasada bunluk baş gösterdi* – Bazarda kasatliq körülüshke bashlidi; 2. krizs, bohran.

bunmak tamahi artmaq: *Buldukça bunar* – Bolghanche bolghusi kélidu.

bura ***is.*** bu yer: *Bura adamları çalışkandır* – Bu yerning ademliri emgekchandur.

burağan ***is.*** bk. ***poran***.

buram buram ***z.*** 1. shar-shar: *Buram buram terlemek* – Shar-shar terlimek; 2. lep-lep: *Buram buram kar yağmak* – Lepildep qar yaghmaq.

buran ***is.*** qattiq shiwirghan.

burası *zm.* bu yer: *Burası Ürümçi* – Bu yer Ürümchi.

burcu *is.* xush puraq: *Burcu burcu esen seher yelleri* – Xush puraq chachqan seher shamili.

burcumak xush puraq chachmaq.

burç *-cu is. ar.* 1. qedimki qelelerning ichide yaki yan teripide bolidighan égiz potey; 2. kainatta ozun alghan 12 taqim yultuz.

burç *-cu is.* oksi oti (alma, amut we örük qatarliq méwe derexlirige yamiship ösidighan üzümge oxshash bir xil méwe béridighan dora ösümlüki).

burçak *-ğı s.* purchaq.

burçın *s.* maral.

burdurmak *-cı is.* buratquzmaq.

burgaç *-cı is.* 1. qaynam; 2. üshke (töshük téshidighan); 3. egri-bügri.

burgu *is.* 1. burgha, üshke; 2. sümbe: *Demirci burğusu* – Tömürchining sümbisi.

burgulamak burghilimaq, üshkilimek, üshke bilen teshmek.

burgulanmak burghilanmaq, üshkilenmek.

burhan *is. ar.* delil, pakit, ispat.

burjuva *is. s. fr.* burzhua.

burjuvazi *is. fr.* burzhuaziye.

burkat *is.* butxana.

burkulmak 1. pükülmek; 2. yoralmaq, tolghanmaq, qayrilmaq; 3. igilmek, égilip ketmek; 4. sunup ketmek, sunmaq, ushtulmaq.

burlota *is. it.* qedimki zamanda urushlarda qollinidighan ot kémisi.

burma *is.* 1. burma; 2. burash, tolghash; 3. pichish, axta qilish; 4. tolghaq (aghriq).

burmak 1. burimaq, tolghimaq, qayrimaq: *Ayağım burmuş* – Putum qayrilip ketti; 2. buralmaq, tolghanmaq, qayrilmaq.

burmak 1. burimaq, tolghimaq, qayrimaq; 2. buralmaq, tolghanmaq, qayrilmaq.

burnaz ***s.*** yoghan we uzun burunluq.

burs ***is. fr.*** 1. oqughuchilargha bérilidighan maash; 2. bu meqset üchün ayrilghan pul.

burtlak *-ğı* ***s.*** 1. tashliq, shéghilliq yer; 2. tungguzning küchüki.

buru ***is.*** 1. dizéntériye; 2. tughut tolghiqi.

buruk ***s.*** 1. buraq, tolghaq; 2. achchiq-chüchük; 3. batnixor: *Buruk çocuk* – Batnixor bala.

burulmak 1. burulmaq, tolghanmaq, tolghaq tutmaq; 2. batnimaq.

burun *-rnu* ***is.*** 1. burun; 2. tumshuq; 3. déngizgha oralghan quruqluq; 4. körenglik, chongchiliq.

burunduruk *-ğu* ***is.*** 1. burunluq (haywanlarning ot yémesliki we chishlimesliki üchün burnigha sélip qoyulidighan nerse); 2. kalpuk qisquch.

burunlamak xorlimaq, kemsitmek, töwen körmek.

burunlanmak xorlanmaq, kemsitilmek, töwen körülmek.

burunlu ***s.*** 1. burunluq, burni bolghan; 2. tumshuq (bala).

burunsak bk. ***burunsaklık*** qoza, oghlaq, mozay, taylaq qatarliqlarning anisini émiwalmasliqi üchün burnigha tartilghan tosalghu, burunaq.

buruntu ***is.*** sanjiq, mujuq tolghaq: *Dünden beri içerimde bir burunta var* – Tünügündin béri ichim mujulup aghrip turidu.

buruşmak 1. pürüshmek, pürleshmek, tügülmek: *Kağıt buruşmuş* – Qeghez pürliship kétiptu; 2. éghiz échishmaq: *İlaç yedim, ağzım buruştu* – Dora ichiwidim aghzim échiship ketti; 3. qorulmaq, qoruq chüshmek: *Müminin yüzleri buruştu* – Möminning yözige qoruq chüshti.

buruşturmak pürleshtürmek, pürüshtürmek.

buruşuk *s.* pürüshken, pükleshken, pürleshken, qorulghan, qoruq: *Buruşuk yüz* – Qoruq yüz.

buse *is. far.* söyüsh, söymek: *Buse almak* – Söymek.

buselik *-ği* türk muzikisidin bir muqam.

but *-du is.* yoghan yota, saghra (haywanning).

butlan *is. ar. fr.* 1. heqsizliq, asassizliq; 2. xataliq.

buut *-du is. ar.* uzunluq.

buymak tonglap ölmek.

buyruk *-ğu is.* buyruq, emir, perman: *Birinin buyruğu altında çalişmam* – Birining buyruqi bilen ishlimeymen.

buyrukçuluk *-ğu is.* buyruqchiliq.

buyrultu *is.* buyruqname, buyruq qeghizi, buyruq xéti.

buyur *is.* "néme déding, yene bir dégine!" meniside qollinidu.

buyurmak 1. buyrumaq; 2. buyruq bermek, emir bermek; 3. wezipe tapshurmaq; 4. teklip qilmaq: *Sofraya buyrunuz!* – Dastixangha merhemet qiling!.

buz *is.* 1. muz; 2. soghuq munasiwet qilidighan adem, yaman tesir béridighan nerse.

buzağı *is. zool.* mozay.

buzağılamak mozaylimaq, tughmaq (haywan).

buzağılatmak mozaylatmaq, tughdurmaq.

buzağılık *-ğı is.* mozay éghili, mozayliq, mozaygha bérilidighan ot.

buzdolabı *is.* muzlatqu, tonglatqu: *Her aile için bir buzdolabi çok gereklidir* – Her bir aile üchün bir muzlatqu bekmu kérek.

buzhane *is.* muzxana, muz ambiri.

buzkıran *is.* muz yarghuchi paraxot, muz yarar.

buzlanmak muztutmaq, muz tonglimaq.

buzlu *s.* 1. muz tutqan, muz baghlighan, muz tonglighan: *Buzlu nehir* – Muz tonglighan derya; 2. muzlitilghan, tonglitilghan, sowutulghan: *Buzlu bira* – Muzlitilghan piwa.

buzluğan *is.* qarliq tagh choqqisi.

buzluk *-ğu is.* 1. muzlatqu; 2. muzluq, muz ambiri; 3. bek soghuq yer; 4. muz ghari.

buzul *is.* tagh üstidiki qar we muz parchisi.

bücür *s.* petek, papa: *Bücür adam* – Petek adem.

büfe *is. fr.* 1. qacha-qomuch ishkapi; 2. tömür yol béketliridiki ashxana; 3. yémek-ichmek shiresi; 4. bufit (tamaka, serenge, gézit we bashqa nerse satidighan kichik dukan).

büğe bk. ***büğelek*** köküyün.

büğemek toghan salmaq.

büğet *is.* toghan.

büğlü *is. fr.* mistin yasalghan birxil püwlep chélinidighan saz.

büğrü bügri (egri-bügri): *Eğri büğrü sokak* – Egri-bügri kocha.

bühtan *is. ar.* böhtan, qara.

bühtancı *is. ar.* böhtanchi, qara chaplighuchi.

bük *is.* 1. su boyidiki derexlik; 2. qélin derexlik.

büke *is.* ejdiha.

bükey *is.* egri siziq.

büklük *-ğü is.* 1. pükleklik; 2. türüklük; 3. qat.

bükme *is.* 1. püklesh, qatlash; 2. oralghan yaki türülgen arghamcha; 3. égish.

büksül *s.* yögimesh, tolghimash, egri-bügri.

büksülmek tolghinip-tolghinip sozulmaq.

bükücü *s. is.* yip égirgüchi, eshküchi.

bükük *s.* égik, pükük.

bükülgen *s.* pükülgen, qatlanghan, égilgen.

bükülmek 1. pükülmek, qatlanmaq; 2. örülmek, éshilmek, igirilmek; 3. égilmek.

büküm ***is.*** 1. püküm, örüm, qatlam; 2. qatliship qalghan yer, püklinip qalghan yer (nersining).

bükünmek 1. tolghanmaq (aghriq azabidin); 2. injiqlimaq, way salmaq.

büküntü ***is.*** 1. tügüm; 2. pürüm.

bülbül ***is. far.*** 1. bulbul: *Bülbül çanağı gibi* – Nahayiti kichik; 2. xush xewer: *Bülbül gibi söylemek* – Bilginining hemmisini sözlimek, hemmisini étirap qilmaq.

bülent ***s. far.*** 1. ulugh, katta; 2. er ismi.

bülten ***is. fr.*** 1. doklat: *Sağlık bülteni* – Sehiye heqqidiki doklat; 2. uqturush, élan; 3. zhurnal.

büluğ ***is. ar.*** balaghetke yetkenlik, quramigha yetkenlik.

bünyad ***is. ar.*** 1. asas; 2. bina.

bünye ***is. ar.*** 1. ich organ, ich qurulush (bedenning); 2. tarmaq, shöbe.

bürçük *-ğü* ***is.*** yangaq chach yaki manglay chach.

bürgü ***is.*** 1. léchek; 2. yupqa perde; 3. gül yopurmiqi.

bürhan ***is. ar.*** 1. pakit, delil, ispat; 2. képillik qeghizi, wediname. kapaletname, shahadetname; 3. tilxéti, höjjet.

büro ***is. fr.*** 1. ishxana (idarilerde): *Avukat bürosu* – Adwokat ishxanisi; 2. byuro; 3. tatmiliq shire.

bürokrasi ***is. fr.*** byurokratliq, törichilik.

bürudet ***is. ar.*** 1. soghuq, soghuqluq; 2. japaliq, qiyinchiliq, müshküllük.

bürülü ***s.*** 1. yépinghan, pürkengen; 2. türülgen, qatlanghan, yögengen.

bürüm ***is.*** türüm, yögem.

bürümcek *-ği* ***is.*** pürkenchek.

bürümcük *-ğü* ***is.*** 1. yipek rext; 2. yipek ghozisigha oxshap kétidighan nerse.

bürüme ***is.*** 1. pürkesh, orash; 2. étwarsiz, ehmiyetsiz, ünümsiz.

bürümeden ***z.*** ehmiyet bermestin, yüzela, mundaqla.

bürümek 1. ishghal qilmaq; 2. qapsimaq, qorshimaq, muhapizet qilmaq; 3. tesir bermek, tesirlendürmek.

büründük *-ğü* ***is.*** ayallarning bash yaghliqi.

bürünmek 1. qapsalmaq; 2. oralmaq, pürkelmek; 3. tüske kirmek, öz qiyapitige kirmek.

büsbütün ***z.*** pütünley, tamamen, teltöküs.

büst ***is. fr.*** 1. bel üsti; 2. heykel bash.

bütan ***is. fr.*** yéqilghu qilinidighan bir xil tebiiy gaz.

bütçe ***is. fr.*** 1. budjet: *Devlet bütçesi* – Dölet budjiti; 2. mal-mülük, dunya, pul, budjet: *Onun bütçesi buna yararlı değildir* – Uning duniyasi (mal-mulki) buninggha paydisiz.

bütün ***s.*** 1. pütün: *Bir oturuşta bütün bir ekmegi bitirdi* – Bir otlamda pütün bir nanni yep boldi; 2. hemmisi, tamami, barliqi: *Bütün ağaçlar açti* – Del-derexlerning hemmisi chécheklidi; 3. bir pütün: *Bir bütün elma* – Bir alma.

bütüncül ***s.*** pütün hoquqni özige merkezleshtürgen (hökümet rehberliki).

bütünleme ***is.*** imtihandin ötelmigenler üchün échilghan sinip.

bütünlemek 1. toluqlima; 2. parche pulni pütün qilmaq.

büve bk. ***büvelek*** köküyün.

büvelek *-ği* ***is. zool.*** köküyün.

büvet ***is. fr.*** ushshaq-chüshek yémeklik dukini, bufét.

büvet ***is.*** tughan.

büyü ***is.*** séhir, séhirgerlik.

büyücek ***s.*** xélila chong.

büyücü ***is.*** séhirger, köz baghlighuchi.

büyücülük *-ğü* ***is.*** séhirgerlik.

büyük *-ğüs.* 1. büyük, ulugh, chong, yoghan: *Büyük devlet* – Chong dölet; *Büyük ulus* – Büyük millet; *Büyük Kurban bayramı* – Ulugh Qurban héyti; 2. yashta chong, qéri: *Küçükler büyüklere saygı göstermeli* – Kichikler chonglargha hürmet qilish lazim; 3. köp nurghun: *Büyük kalabalık* – Nahayiti köp adem.

büyük amiral *-li is.* déngiz marshali, admiral.

büyük elçi *is.* bash elchi.

büyük elçilik *-ği is.* bash elchilik.

büyüklenmek 1. özini chong tutmaq; 2. maxtanmaq, körenglimek, chongchiliq qilmaq.

büyüklük *-ğü is.* chong süpetlik. ulughluq, büyüklük.

büyüksemek artuqche chong körsetmek, mubalighe qilmaq.

büyüksü *s.* chongchi, hali chong.

büyülemek 1. séhir qilmaq; 2. özige qaritiwalmaq, özige tartmaq.

büyültmek 1. köpeytmek, artturmaq; 2. chongaytmaq, yoghantmaq; 3. ashuruwetmek, mubalighe qilmaq, chong körsetmek.

büyülü *s.* 1. séhir qilinghan (biri); 2. séhirlik nerse.

büyümek 1. chongaymaq: *Sen o kadar büyüdün mu?* – Sen shunche chong bolup kettingmu?; 2. ösmek, yétishmek; 3. yéshi artmaq: *Aşkım ona karşı gittikçe büyüyor* – Muhebbitim uninggha qarita barghanséri éshiwatidu; 4. kücheymek, ulghaymaq; 5. étibari ashmaq, inawet qazanmaq.

büyütme *is.* 1. chongaytish, yoghantish; 2. östürüsh, yétishtürüsh, béqip chong qilish.

büyütmek 1. chongaytmaq, yoghartmaq; 2. mubalighe qilmaq, köydürmek; 3. ulghaytmaq, ewj aldurmaq; 4. béqip chong qilmaq, östürmek.

büyütülmek 1. chongaytilmaq, yoghantilmaq; 2. mubalighe qilinmaq, köptürülmek, ashurulmaq.

büzgü ***is.*** pürüm, qatlam. (kiyimlerge pason chiqirish üchün qilinghan pürüm).

büzgülü ***s.*** pürümlük, qatlamliq: *Büzgülü etek* – Qatlamliq könglek (yopka).

büzmek pürmek, boghmaq, pürüp (boghup) baghlimaq.

büzük ***s.*** pürük, boghuq.

büzük ***is.*** 1. yaghliq ücheyning ichi; 2. yüreklik, jesurluq, jasaret.

büzülmek 1. pürülmek, boghulmaq, pükülmek; 2. pürleshmek, qatlashmaq; 3. türülmek, pükleshmek; 4. daldigha kiriwalmaq, suqunmaq

C

C J (Türk élipbesining üchinchi herpi).

caba ***is.*** 1. pulsiz, bedelsiz: *Bu kadar masraftan başka yorgunluğu da caba!* – Shunche chiqimdin sirt, harghinliqchu!; 2. oshuqche.

cabacı ***is.*** mut, teyyargha teyyar.

cacık *-ğı* ***s.*** qétiqqa terxemek yaki bashqa otyash arilashturghan salat.

cadde ***is. ar.*** chong kocha.

cadı ***is. far.*** 1. jadi (ayal); 2. qiliqsiz we set er yaki xotun.

cafcaf ***is. far.*** 1. japjab; 2. heywe, dawrang.

cağ ***is.*** 1. harwa chaqining gugusini; 2. salasun.

cağ ***is.*** küp, qap.

cağ ***is.*** ewrez (yunda quduqi).

cahil ***s. ar.*** 1. nadan, sawatsiz, bilimsiz; 2. tejribisiz.

cahiliyet ***is. ar.*** ereblerde musulmanliqtin awwalqi dewrge bérilgen nam.

cahillik *-ği* ***is.*** 1. nadanliq, sawatsizliq, bilimsizlik; 2. tejribisizlik, yashliq, gödeklik; 3. tejribisizliktin ötküzülgen xataliq.

caiz ***s. ar.*** jaiz, uyghun, ruxset qilinghan: *Bu gibi durumda olağanüstü önlemler almak caizdir* – Mushundaq ehwalda yewquladde tedbirler qollinishqa bolidu.

caize ***is. ar.*** jaize (qedimki zamanda shairlargha chonglar teripidin bérilgen nerse).

caka ***is.*** jar, namayish, jakar **Cakarta** ***is. öz. coğr.*** Jakarta.

calip ***is. ar.*** jelp, özige tartqan, diqqetni chekken, qozghighan: *Bu eylem şüpheyi caliptir* – Bu heriket gumanni qozghaydu.

calî ***is. ar.*** saxta, yalghan, yasalma: *Bu adamın bütün eylemleri calîdir* – Bu ademning pütün heriketliri saxtidur.

cam ***is. far.*** 1. eynek: *Pencere cami kırılmış* – Dérizining eyniki chéqiliptu; 2. pütünley yaki qismen eynektin ishlengen: *Cam dolap* – Eyneklik ishkap.

camadan ***is. far.*** zerlik yipek rexttin tikilgen chapras tügmilik qedimki ton.

cambaz ***is. far.*** 1. sérkchi, janbaz: *İki cambaz bir ipte oynamaz* – Ikki qochqarning béshi bir qazanda qaynimas, ikki janbaz bir tanapta oynimas; 2. hiyliger, quw; 3. at élip satquchi yaki at yétishtürgüchi.

cambazhane ***is. far.*** sérkxana, janbazxana.

cambazlık *-ğı* ***s.*** sérkchilik, jambazliq: *Uygur cambazlığı* – Uyghur janbazliqi.

cambul cumbul ***s. z.*** 1. hiyligerlik, quwluq, shumluq; 2. suyuq-seleng.

camcı ***is.*** eynekchi (eynek satquchi, eynek salghuchi).

camekân ***is. far.*** eyneklik ishkap: *Dükkan camekânı* – Dukanning eyneklik ishkapi.

camgöz ***s.*** 1. közeyneklik; 2. achköz, temeger; 3. it béliqi.

câmi ***is. ar.*** jame, mexsus jüme we héyt namizi oquydighan yer: *Heytikâr câmisi* – Heytka jamisi.

cami ***s. ar.*** toplanghan, bir yerge yighilghan bir yerge keltürülgen, jemlengen.

camia ***is. ar.*** jemiyet, jamae.

camit ***s. ar.*** 1. jansiz: *Taş camit bir cisimdir* – Tash jansiz bir jisimdur; 2. tonglap qalghan.

camlamak eynek salmaq.

camlı ***s.*** eyneklik, eynek sélinghan.

camlık *-ğı* ***s.*** eynek bilen tosulghan yer.

camus ***is. ar.*** su kalisi.

can *is. far.* 1. jan, hayatliq: *Halk davasına canımı feda edeceğim* – Xelq ishigha pida qilimen; 2. quwwet, küch, madar: *Seni hiç can yokmuş gibi gördüm* – Séni jéni yoqtekla körimen; 3. kishi, nopus: *Mehmet beş can besliyor* – Mehemmet besh janni baqidu; 4. nahayiti yéqin: *Biz can dostlarız* – Biz jan dostlarmiz.

can ciğer *s.* jan-jiger.

canan *is. far.* 1. mehbube, meshuqe; 2. Alla, Xuda.

canavar *is. far.* 1. yirtquch haywan: *Anadoluda yer yer kurda, yaban domuzuna, yilana da canavar denir* – Anatulining hemmila yéride börini, yawa tongguzni we yilanni janiwar deydu; 2. angsizlarche heriket qilidighan zalim.

candan *s. z.* semimiy.

candarma *is.* zhandarma.

candaş *is.* jan dost.

canfes *is. far.* yupqa toqulghan yipek rext.

canfeza *is. far.* sherq muzikiliridin bir muqam.

cangıl cungul *is.* janggur-junggur, jangghur-jungghur: *Bu çanların cangıl cungulu insanin başlarını ağrıtıyor* – Bu qungghuraqning janggur-jungguri ademning béshini aghritip ketti.

canhıraş *s. far.* 1. yürekni ézidighan, ademning ichini ézidighan; 2. tükliri hürpeygen.

cani *is. ar.* jinayet ishligüchi.

cankurtaran *is.* qutuldurush wasitisi: – Qutquzush mashinisi.

canlandırmak janlandurmaq, eslige keltürmek, janlinishigha seweb bolmaq.

canlanmak 1. janlanmaq, quwwet tapmaq, heriketke kirishmek: *Yağmurdan sonra ekinler canlandı* – Yamghurdin kéyin ziraetlerge jan kirdi; 2. ehwali yaxshilanmaq: *Çocuk*

hastalıktan sonra bir türlü canlanmadı – Bala aghrighandin kéyin zadila yaxshilinip kételmidi.

canlı *s. z.* 1. jéni bar, tirik, hayat: *Balıkçı canlı balıklar getirdi* – Béliqchi tirik béliqlarni keltürdi; 2. janliq, quwwetlik, küchlük, tesirlik: *Canlı söz* – Janliq söz.

canlıcılık *-ğı s.* anmizm (tepekkurning dunyadiki hemme nersilerning jéni bar dep hésablighan bashlanghuch shekli).

canlılık *-ğı s.* janliqliq.

cansız *s. z.* 1. jansiz, jéni yoq, ölük: *Birden bire yere cansız yıkılı verdi* – Birdinla ölüktek yerge chüshti; 2. zeip, küchsiz, madarsiz, ajiz: *Ne kadar cansız bir adam* – Némidégen ajiz bir adem; 3. turghun, kasat, jelp qilalmaydighan, héssiyat oyghatmaydighan: *Bu yıl piyassa biraz cansiz* – Bu yil bazar biraz kasat.

cansızlık *-ğı s.* jansizliq.

cansiparane *z. far.* 1. jan téni bilen, pütün qelb bilen: *Bu işi cansiparane yapacağım* – Bu ishni pütün qelbim bilen qilimen; 2. qiziqni yanduridighan we ishtiha achidighan dora yasilidighan ösümlük.

car *is.* perenje.

car *is.* jar, nida, warqirash: *Car etmek* – Jar salmaq.

car car *z.* jar-jur, warang-churung, warang-wurung.

car car *s.* jabjap, jawildaq.

carcı *is.* jarchi, jakarchi.

cari *is. ar.* 1. aqqan; 2. qilinip kelgen, ijra qiliniwatqan: *Bu işi aramızda cari usule göre yapıyoruz* – Bu ishni yürgüzülüp kelgen usulgha asasen qiliwatimiz.

carih *is. ar.* 1. yarilighuchi, yaridar qilghan (biri); 2. reddiye bergen; 3. yirtquch (haywan).

caris *is. ar.* jédelxor, majirachi, urushqaq, soqushqaq.

cariye *is. ar.* ayal, qul.

carlamak *-ğu is.* 1. jar salmaq, élan qilmaq, bildürmek, uqturmaq.

carta *is.* osuruq.

cartadak *z.* birdinla, tuyuqsizla: *Cartadak kapıyı açtı* – Tuyuqsiz ishikni achti.

cartadan bk. ***cartadak*** birdinla, tuyuqsizla.

cascavlak *s. z.* qipyalingach, anidin tughma, taqir: *Cascavlak bir kafa* – Taqir bash.

casus *is.* jasus, ishpiyon, tingtingchi.

casusluk *-ğu is.* jasusluq, ishpiyonluq, tingtingchiliq.

cavalacoz bk. ***cavalacosti*** qimmetsiz, qedirsiz (nerse yaki adem).

cavlak *s.* yalingach, taqir (tüksiz).

cavlamak nishandin chetnimek, témidin yiraqlashmaq.

caydırmak waz kechtürmek, iradisidin qayturmaq.

cayır *is.* qattiq yirtilish awazi, qattiq awaz.

caymak waz kechmek, iradisidin qaytmaq, niyitidin yanmaq.

caz *is. ing.* jaz (Shimaliy Amérika négirlirining muzikisini teqlid qilghan orkéstir).

cazgır *is.* palwanlarni tonushturghuchi we chélish meydanigha élip kirgüchi.

cazibe *is. ar.* 1. güzellik, yéqimliq; 2. jelp qilish, özige tartish.

cazip *s. ar.* jelp qilidighan, özige tartidighan, muwapiq, paydiliq: *Cazip sözler var* – Paydiliq sözler bar; *Cazip bir öneri* – Muwapiq bir teklip.

cebbar *s. ar.* 1. qudretlik, küchlük; 2. mahir, uz, qolidin ish kélidighan (ayal).

cebe *is. far.* sawut (tömür kiyim).

cebeci *is.* qoral yasighuchi yaki qoral satquchi.

cebelendirmek qorallandurmaq.

cebelenmek qorallanmaq.

cebeli ***is.*** 1. Osman padishahliqidiki qoralliq eskerler; 2. shu zamanda wilayetlerdiki atliq eskerler.

cebellezi ***is.*** nersini özining qiliwélish.

ceberut *-tu* ***s. ar.*** 1. Tengrining qudriti, ulughluqi; 2. merhemetsizlik, zorluq-zomburluq.

cebin ***s. ar.*** qorqaq.

cebir *-bri* ***is. ar.*** algébra.

cebir *-bri* ***is. ar.*** jebr qilmaq, zulum, japa, müshkül.

cebire ***is. ar.*** sunuqni (söngek) tutturush üchün tangidighan métal we yaghach taxta.

cebretmek 1. mejburlimaq, zorlimaq; 2. zulum salmaq.

cebriye ***is. ar.*** teqdirlesh.

cebrî ***s. ar.*** mejburiy, zorluq: *Cebri gülüş* – Zormu zor külüsh.

cebrî nefis ***is. ar.*** nepsini yighish, özini tutush.

ceddanî ***s. ar.*** ata mijez.

cedel ***is. ar.*** 1. jédel, ghowgha; 2. dialéktika.

cederi ***is. ar.*** chéchek (késel).

cefa ***is. ar.*** japa, müshkül, qiyin, tes.

cefakâr japakesh, köp japa chekken: *Zavallı çok cefakâr bir adamdır* – Bichare köp japa chekken ademdur.

cehalet ***is. ar.*** nadanliq, sawatsizliq, bilimsizlik, jahalet.

cehdetmek tirishmaq, ijtiyat qilmaq, tiriship ishlimek.

cehennem ***is. ar.*** 1. jehennem, dowzaq; 2. japaliq yer.

cehennemî ***s. ar.*** 1. jehennemge ait; 2. jehennemni eslitidighan.

cehil *-hli* ***is. ar.*** bilimsizlik, bilmeslik.

cehre ***is. far.*** chaq (yip égiridighan).

cehren ***z. ar.*** ünlük: *Gizli değilen cehren söyledi* – Ichide emes, ünlük sözlidi.

cehri ***is.*** aq tiken.

ceht *-hdi* ***is. ar.*** gheyret.

ceket ***is. fr.*** chapan.
celâl *-li* ***is. ar.*** ulughluq, büyüklük.
celallenmek qapaq türüp xapa bolmaq.
celâllı qapiqi türük, qapiqi türüklük.
celbe ***is.*** owchilar xaltisi.
celbetmek jelp qilmaq, özige qaratmaq, mayil qilmaq.
celep *-bi* ***is. ar.*** bidik (jalap).
celil ***s. ar.*** ulugh, intayin ulugh.
cellât *-dı* ***is. ar.*** 1. jallat; 2. rehimsizlik, zalimliq.
celp *-bi* ***is. ar.*** 1. jelp qilish, özige tartish, chaqirish, keltürüsh: *Ona bugün mahkemeden celp gelmiştir* – Uninggha sottin teklip qeghizi keptu; 2. dewa qilghuchi, dewa qilinghuchi we guwahchilargha bérilgen teklip qeghizi.
celse ***is. ar.*** mejlis. yighin.
cem ***is. ar.*** jem, toplam: *Cem etmek* – Toplimaq.
cem ***is. ar.*** köpchilik.
cemaat *-ti* ***is. ar.*** 1. jamaet; 2. ademler topi; 3. bir dindin yaki bir mez'heptin bolghanlar.
cemadat ***is. ar.*** jansizlar.
cemal ***is. ar.*** jamal: *Cemalına bakıyorum* – Jamalinggha qarawatimen.
cemat ***is. ar.*** jansiz, heriketsiz.
cemetmek toplimaq.
cemi ***s. ar.*** 1. jemiy, yighinda; 2. köplük qoshumchisi.
cemi ***s. ar.*** hemme, pütün, omumiy.
cemil ***s. ar.*** 1. chirayliq, güzel; 2. er ismi.
cemile ***s. ar.*** 1. xush xuy; 2. birining könglini élish üchün qilinghan ish (heriket): *Konuklara cemile olsun diye sofraya çiçek ve yemiş doldurdu* – Méhmanlarni razi qilish üchün dastixangha gül we yimish tizdi; 3. ayal ismi.

cemiyet ***is. ar.*** 1. jemiyet: *İnsan cemiyeti* – Insanlar jemiyiti; 2. uyushma, jemiyet: *Uygur - Kazak cemiyeti* – Uyghur-qazaq uyushmisi; 3. murasim: *Evlenme cemiyeti* – Toy murasimi.

cenabet ***is. ar.*** junup (musulmanchiliqta jinsiy alaqidin kéyin ghusul qilmighan kishiler üchün qollinilidu).

cenah ***is. ar.*** 1. qush qaniti; 2. échilip-yépilidighan nersilerning qaniti; 3. guruh, guruppa: *Sol cenah* – Sol guruh.

cenan ***is. ar.*** yürek, köngül, qelb.

cenap *-bı* ***is. ar.*** janab, janabiy.

cenaze ***is. ar.*** jinaza, tawutqa sélip kömüshke teyyarlanghan murda: *Cenaze töreni düzenlendi* – Jinaze murasimi ötküzüldi.

cengâver ***is. far.*** jenggiwar.

cengâverlik *-ği* ***is.*** jenggiwarliq.

cenge ***is.*** ot uchquni.

cengel ***is. far.*** 1. janggal; 2. issiq memliketlerdiki ormanliq.

cenk *-ği* ***is. far.*** jeng, urush, soqush.

cenkçi ***is. s.*** 1. soqushperes, urushperes, urushxumar; 2. ghowghachi, majirachi.

cenkleşmek ***is.*** urushmaq, jeng qilishmaq, soqushmaq; 2. küresh qilmaq.

cenkname ***is.*** jengname.

cennet ***is. ar.*** 1. jennet, béhish; 2. rahet ata qilidighan yer, güzel baghche.

cennetlik ***s.*** 1. jennetke xas; 2. yéri jennet.

cennetmekân ***s.*** yéri jennet bolghan.

cep *-bi* ***is. ar.*** 1. yanchuq, chöntek: *Cep defteri* – Yanchuq deptiri; 2. düshmen istihkamining ajiz qismi.

cepane ***is. far.*** oq-dora, qoral, yaraq: *Savaş sırasında bir çok cepane ele geçirildi* – Urush jeryanida köpligen oq-dora qolgha chüshürüldi **cephe** ***is. ar.*** 1. péshane; 2. aldi (terep): *Bu evin cephesi parka bakar* – Bu öyning aldi teripi

baghchigha qaraydu; 3. aldinqi sep, front: *Cepheye gitmek* – Aldinqi sepke ketmek.

cerahat *-ti* ***is. ar.*** 1. jarahet, yara; 2. yiringliq, zerdabliq.

cerahatlenmek jarahetlenmek, yarilanmaq.

cerbeze ***is. ar.*** 1. gepchi, sözmen, gepdan: *Bilgisi azdır, amâ pek cerbezedir* – Bilimi az, lékin gepchi; 2. chiqishqaq.

cereme ***is.*** 1. bashqilarning derdini tartish. ziyan: *Çocukların yaptığı ziyanın ceremesini babaları çeker* – Balining derdini atisi tartidu; 2. jerimane.

cereyan ***is. ar.*** 1. jeryan; 2. éqim (aqmaq): *Elektrik cereyani* – Elektr éqimi; 3. éqish (éqishmaq), yönilish, bolush (bolushqa): *İşi kendi cereyanına bırakalım!* – Ishni öz bolushigha (éqishigha) qoyuwéteyli!.

cerh ***is. ar.*** 1. yaridar; 2. reddiye: *Bu görüşü cerh edeceğim* – Bu közqarashni ret qilimen.

ceride ***is. ar.*** 1. xatire depter, katolik; 2. gézit-zhurnal.

ceriha ***is. ar.*** jarahet, yara.

cerime ***is. ar.*** bk. ***cereme***.

Cermen ***is.*** gérman.

Cermence ***is.*** gérmanche (Gérmaniye, En'gliye, Norwigiye, Danimarka qatarliq eller xelqlirining ana tili).

cerrah ***is. ar.*** 1. yarilarni dawalaydighan doxtur; 2. opératsiye doxturi, jerrah.

cerrar ***s. ar.*** aldamchi, qaqti-soqti qilghuchi.

cesamet ***is. ar.*** chongluq: *Binanın cesameti* – Binaning chongluqi.

cesaret ***is. ar.*** 1. jasaret; 2. yüreklik, qorqmasliq.

cesaretlenmek ***s.*** jasaretlenmek, gheyretlenmek.

cesaretli ***s.*** jasaretlik, yüreklik, gheyretlik.

cesaretsiz ***s.*** jasaretsiz, yüreksiz, qorqunchaq, gheyretsiz.

ceset *-di* ***is. ar.*** jeset, méyit, murda.

cesim ***s. ar.*** chong, yoghan.

ceste ceste *z. far.* parche-parche, qisim-qisim, bölüm-bölüm: *Borcunuzu ceste ceste ödersiniz* – Qerzingizni bölüp-bölup töleng.

cesur *s. is. ar.* jesur, qorqmas, yüreklik: *Cesur adam* – Jesur adem.

cesurane *z.* bk. ***cesurca***.

cesurca *z.* jesurane, jesurluq, qorqmastin.

cesurluk *-ğu is.* jesurluq, yüreklik, qorqmasliq.

cet *-ddi is. ar.* ejdad.

cetvel *is. ar.* 1. sizghuch; 2. ériq.

cev *-vvi is. ar.* hawa boshluqi, atmosféra.

cevahir *is. ar.* almas we yaqut qatarliq tashlar, jewahir.

cevap *-bı is. ar.* jawab.

cevaplandırmak jawabini bermek.

cevaplı *s.* jawabi bolghan: *Sorulu cevaplı mektup* – Soal jawabliq xet.

cevapsız *s.* jawabsiz: *Sorular cevapsiz kaldı* – Soallar jawabsiz qaldi.

cevat *is. ar.* séxi, qoli ochuq: *Bu cevat bir adamdir* – Bu séxi bir adem.

cevaz *is. ar.* ruxset: *Cumhuriyet ilkelerine aykırı haraketlere cevaz yoktur* – Jumhuriyet prinsiplirige xilap heriketlerge ruxset yoq.

cevdet *-ti is. ar.* 1. yaxshiliq, ihsanliq; 2. qusursizliq; 3. mukemmellik, chongluq.

cevelân *is. ar.* jewlan, seyr.

cevf *is. ar.* 1. kawak, boshluq; 2. chongqurluq, oyulghan yer; 3. yürek, qelb.

cevher *is. ar.* 1. madda, mewjudiyet; 2. göher (almas, yaqut qatarliq ésil tashlar); 3. qimmetlik nerse; 4. yaxshi pezilet: *Çocukta cevher var* – Balida yaxshi pezilet bar; 5. jewher; 6. iqtidar, talant.

cevir *-vri* ***is. ar.*** jebir, japa, zulum, hesret.
ceviz ***is. ar.*** 1. yangaq derixi we uning méwisi (yangaq); 2. yangaq derixining yaghichidin ishlengen nerse.
cevval *-li* ***is. ar.*** 1. tétik, chebdes, chaqqan; 2. shox: *Cevval bir çocuk* – Shox bir bala.
cevvî ***s. ar.*** atmosféragha munasiwetlik.
ceylan ***is. ar.*** jerenning bir türi.
ceyş ***is. ar.*** esker, armiye.
ceza ***is. ar.*** jaza: *Bu adam ağır cezalandırıldı* – Bu ademge éghir jaza bérildi.
ceza evi ***is.*** türme, qamaqxana.
cezai ***s. ar.*** asasidin, tégi tektidin.
cezalanmak jazalanmaq, jaza körmek.
cezalı ***s. is.*** jaza bérilgen chare körülgen.
cezasız ***s. z.*** jazasiz, jaza körmigen, jaza bérilmigen **Cezayir** ***is. öz.*** Aljiriye.
cezb ***is. ar.*** özige tartish, jelp qilish, özige qaritiwélish, jezb.
cezbe ***is. ar.*** hayajanlinip hoshidin kétish.
cezbelenmek 1. hoshidin ketmek; 2. özige qartiwalmaq.
cezbetmek jelp qilmaq, özige tarmaq.
cezim *-zmi* ***is. ar.*** jezmenleshtürmek, qararlashturmaq, kestürmek.
cezir *-zri* ***is. ar.*** 1. jezir; 2. asas.
cezve ***is. ar.*** qehwe qaynitidighan cheynek.
cezzar ***is. ar.*** 1. qassap; 2. qanxor.
cıgara ***is.*** sigara, tamaka: *Türkiye cıgarası çok serttir* – Türkiye sigarisi nahayiti küchlük.
cılgar ***is.*** yandaq (harwining yandaq éti, qoshning yandaq kalisi).
cılık ***s.*** 1. buzulghan, niqsighan, palighan: *Cılık yumurta* – Palaq toxum; 2. yiringlighan: *Cılık yara* – Yiringliq yara.

cılız *s.* bekmu ajiz, küchsiz, awaq: *O kadar cılızki üflesen düşecek* – Shu qeder awaqki, püw déseng uchup kétidu.

cılızlaşmak ajizlashmaq, zeipleshmek.

cılızlık *-ğı s.* ajizliq, maghdursizliq, zeiplik, küchsizlik.

cılkava *is. osm.* böre yaki tülkining boyun térisidin tikilgen juwa.

cımbar *is.* toqumichiliq destihgahlirida rextlerni kérish üchün qollinilidighan eswab.

cımbız *is. yun.* 1. toqumichiliq fabrikisida rextlerning üstidiki qil qatarliqlarni tazilash üchün qollinilidighan qisquch; 2. tene söz.

cımbızlamak rextlerning yüzidiki tügün we qil qatarliqlarni tazilimaq.

cınak *-ği is.* yirtquch haywanlarning penjisi we tirniqi.

cıncık *-ği is.* istakan, qedeh, texse qatarliqlar.

cır *is.* naxsha, jir, ghezel.

cırboğa *is.* 1. bir xil chöl chashqini; 2. zeip bala.

cırdaval *is.* uchi tömürlük toqmaq.

cırlak *-ğı s.* 1. tomuzgha; 2. set awaz, yéqimsiz awaz: *Aman şarkıcı kadın ne cırlak şey* – Ya Alla, bu naxshichi xotun némidégen set warqirighan.

cırlamak inchike we ademning ichini pushurghudek awaz chiqarmaq.

cırlayık *-ğı s. zool.* kichik bir xil ow qushi.

cırnak *-ğı s.* yirtquch haywanlarning tirniqi.

cırnık *-ğı s.* sépillardin su aqidighan töshük.

cırtlak *-ğı s.* 1. yérilip ketken; 2. yéqimsiz.

cırtlamak 1. jart qilip awaz chiqarmaq; 2. piship yérilip ketmek: *Bu kavun cırtlamış* – Bu qoghun yérilip kétiptu.

cıscıbıl *is. it.* 1. qipyalingach, anidin tughma; 2. héch nersisi bolmighan.

cıvata *is. it.* bolta mix (mix).

cıvık *-ğı* ***s.*** 1. bek suyuq: *Cıvık hamur* – Suyuq xémir; 2. set chaqchaq qilidighan (biri): *Sarhoş olunca pek cıvık oluyor* – Mestla bolup qalsa bek jédelchi bolup kétidu; 3. jédelxor.

cıvıl cıvıl ***z.*** wichir-wichir: *Kuşlar cıvıl cıvıl ötüyor* – Uchar qushlar wichir-wichir sayraydu.

cıvımak 1. iwimek, érimaq: *Sizi görünce cıvıdı* – Sizni körupla éridi; 2. buzulmaq, kérektin chiqmaq, izidin chiqip ketmek: *Bu mesele cıvıdı* – Bu ish buzuldi.

cıvıtmak 1. yumshatmaq, éritmek; 2. buzmaq, kérektin chiqarmaq.

cıvmak qéyip ketmek, qingghir ketmek: *Kurşun cıvmış* – Oq qéyip ketti.

cız ***is.*** 1. balilar tilida "ot"; 2. qiziq yaghqa nerse sélinghanda chiqidighan awaz (jiz).

cızdam ***is.*** qéchish, kétish, uzaqlishish, yoqilish.

cızlam ***is.*** bk. ***cızdam***.

cibayet ***is. ar.*** toplash, yighish (baj, kirim).

cibilli ***s. ar.*** tughma.

cibilliyet ***is. ar.*** yaritilish, tughma.

cibilliyetsiz ***s.*** tégi pes, zati buzuq.

cibin ***is.*** chiwin.

cibre ***is. yun.*** siqip süyi chiqirilghan üzüm we bashqa méwe qalduqi.

cici ***s.*** 1. chirayliq: *Cici bebek* – Chirayliq bowaq; 2. balilargha chirayliq körünidighan nersiler.

cicili bicili ***s.*** bézelgen, zinnetlengen.

cicim ***is.*** perde yaki yapquch.

cicim ***is.*** söygü xitabi: *Cicim sen ne kadar tatlisin* – Janim, sen néme dégen tatliqsen.

cicoz ***is.*** yoq: *Bende para cicoz* – Mende pul yoq.

cidal *-li* ***is. ar.*** 1. küresh, urush, soqush; 2. jédel, majira.

cidar ***is. ar.*** ichki tam, chit.

cidden *z. ar.* heqiqeten, rastinila: *Bu işe cidden memnun oldum* – Bu ishqa rastinla memnun boldum.

ciddi *s. ar.* 1. éghir-bésiq salmaqliq: *Ciddi adam* – Salmaqliq adem; 2. resmiy, jiddiy: *Bu söz ciddidir* – Bu söz chaqchaq emes (resmiy söz); 3. heqiqiy bir muhebbet: *Ciddi bir sevgi* – Heqiqiy ; 4. muhim: *Ciddi bir çalışma* – Muhim bir xizmet; 5. sözlük: *Ciddi bir yüz* – Sözlük chiray; 6. hewplik, xeterlik: *Ciddi bir hastalık* – Xeterlik bir aghriq.

ciddileşmek jiddiyleshmek.

ciddilik *is.* jiddiylik, jiddiy ehwal, jiddi weziyet.

ciddiyet *is. ar.* jiddiylik, jiddiyet.

cife *is. ar.* 1. haywan ölüki; 2. yirginchlik nerse.

cifir *is. ar.* quri, pal.

ciğer *is. far.* 1. öpke, jiger; 2. qérin; 3. jasaretlik, wijdanliq.

cihad *is. ar.* diniy jeng.

cihan *is. far.* jahan, alem, dunya: *İkinici cihan savaşı* – Ikkinchi dunya urushi.

cihangir *is. far.* jahangir.

cihangirlik *-ği is.* jahangirlik: *Dünya cihangirliği* – Dunya jahan'girliki.

cihanı *s.* dunyawi.

cihaniyen *is. far.* jahan xelqi, jahandikiler, dunyadikiler.

cihannüma *is. far.* balkon, rawaq.

cihanşümul *is.* alemshumul.

cihar *is.* töt (san).

cihaz *is. ar.* 1. jabduq, eswab, jahaz; 2. toyluq nersiler; 3. jinaza üchün kéreklik nersiler.

cihet *is.* 1. jehet, terep; 2. weqipige qarighuchi; 3. seweb.

cilâ *is.* jula.

cilâlamak perdazlimaq, julalimaq, parilidatmaq.

cilâlı *s.* julaliq: *Cilâlı kumaş* – Julaliq rext.

cilbent *-di is. ar.* albom.

cildiye *is. ar.* 1. tére késelliki; 2. tére késellikler bilimi.
cildî *s. ar.* térige ait.
cilt *-di is. ar.* 1. ademning térisi, ten; 2. tash; 3. shiraza, muqawa; 4. tom, jild.
ciltçi *is.* kitablarni tomgha ayrighuchi, kitab tashlighuchi.
ciltlemek kitab tashlimaq, shirazilimaq, muqawilimaq, toplam halgha keltürmek, toplimaq.
ciltsiz *s.* muqawisiz, tom halgha keltürülmigen (kitab).
cilve *is.* 1. jilwe, naz; 2. eksilik, tetürlük.
cilveleşmek naz qilishmaq.
cilveli *s.* nazliq, jilwilik: *Cilveli kadın* – Naz qilidighan xotun.
cim *is.* kona ereb élipbeside "J" herpining ismi we atilishi: *Lam-cimi yok* – Lam-jimi yoq.
cima *is. ar.* jinsiy munasiwet (ademler üchün).
cimbakuka *s.* figursiz, isketsiz.
cimcime *is.* kichik hem tatliq bir xil tawuz.
cimnastik *is.* gimnastik: *Radyo cimnastiği* – Radio gimnastiki.
cimri *s. far.* pixsiq, béxil, pishshiq.
cimrilik *-ği is.* béxilliq, pixsiqliq, pishshiqliq.
cin *is. ar.* jin, alwasti, sheytan: *Cin arabası* – Sheytan harwisi (wélisipit) *is. ing.* haraq, ichimlik.
cinaî *is. ar.* jinayi, gunahkar: *Cinai roman* – Jinayi roman.
cinayet *is. ar.* jinayet, gunah: *Milletini sevmemek bir cinayettir* – Millitini söymeslik jinayettur.
cinci *is.* périxon, daxan, jaduger.
cingil *is.* 1. shinggil (sapaq); 2. kichik chélek.
cingöz *s.* ötkür, közi ötkür: *Bu cingöz bir adam* – Bu, ötkür bir adem.
cinlenmek bek achchiqlanmaq, bek xapa bolmaq.
cinnet *is. ar.* sarangliq.

cins ***is. ar.*** 1. jins: *Elma cinsinden meyvalar* – Alma jinsidiki méwiler; 2. nesil: *Bu atın cinsi nasıl?* – Bu atning esli qandaq?.
cinsel ***s.*** jinsiy: *Cinsel temas* – Jinsiy munasiwet.
cinsiyet ***is. ar.*** jinsiyet.
cinsliksiz ***s.*** jinisliqi bolmighan: *Cinsliksiz isim* – Er-ayalliqi bilinmigen isim.
cip ***is. ing.*** jip (mashina).
cirim *-rmi* ***is. ar.*** 1. jansiz jisim: *Ateş olsa, cirmi kadar yer yakar* – Ot bolsa, qanchilik yerni köydüridu; 2. hejim.
cirit *-di* ***is. ar.*** at üstide oynilidighan kaltek oyuni.
cisim *-smi* ***is. ar.*** jisim, madda: *Taş, su, duman birer cisimdir* – Tash, su, tumanlar jisimdur.
cisimcik *-ği* ***is.*** 1. ushshaq nersiler; 2. atom we atom zerriliri; 3. hawadiki chang-tozan.
cisimlik *-ği* ***is. far.*** jisimliq.
cismanî ***s. ar.*** 1. jismaniy: *Cismani emek* – Jismaniy emgek; 2. matériyalist.
civa ***is. far.*** 1. simab; 2. tutulmighan, yépyéngi.
civan ***is. far.*** yéqimliq yash, boytaq yigit.
civanmert ***s. far.*** merd, yaxshi pezilet, aq köngül, yamanliqqa yaxshiliq qilghuchi.
civar ***is. s. ar.*** yéqin etrap, etrap: *Burası şehrin civar bölgesidir* – Bu yer sheher etrapi rayonidur.
civciv ***is.*** chüje.
civcivli ***s.*** bas-bas, aldirash: *Pazarın civcivli zamanı geliyor* – Bazarning bas-bas waqti kéliwatidu.
civelek *-ği* ***s.*** 1. janliq, xushalliq, intilishchanliq; 2. yallanma; 3. bala yaki taylaq.
ciyadet ***is. ar.*** saghlamliq, saqliq.
cizre ***is.*** bk. ***cizye***.
cizvit ***is. fr.*** 1. eysa isimlik teshkilatning ezasi: *Çizvit papazı* – Jizwit popi; 2. pitne ighwachi, buzghunchi, bölgünchi; 3.

jedit: *Onda namaz yok cizvitin biridir* – U namaz oqumaydighan jedittin biri.

cizye ***is. ar.*** qedimki zamanda musulman bolmighanlardin eskerlik bedilige élinidighan baj.

coğrafi ***s. yun.*** jughrapiyige ait, jughrapiye bilen munasiwetlik.

coğrafya ***is. yun.*** jughrapiye.

coğriyacı ***is.*** jughrapiye alimi.

cokey ***is. ing.*** beyge atlirini yétishtürgüchi.

combik *-ği* ***is.*** dost.

con kikirik *-ği* ***is.*** én'gliz.

cop ***is. far.*** uchi tom toqmaq.

coşkun ***s.*** jushqun.

coşkunluk *-ğu* ***is.*** jushqunluq.

coşmak hayajanlanmaq, qaynap tashmaq, örlimek: *Deniz coşmak* – Déngiz tashmaq.

coşturmak örletmek, tashturmaq, hayajanlandurmaq.

cömert *-di* ***s.*** 1. séxi, qoli ochuq; 2. munbet: *Cömert toprak* – Munbet yer.

cömertlik *-ği* ***is.*** séxiyliq, qoli, ochuqluq.

cudam ***is.*** küchsiz, ajiz, madarsiz, iqtidarsiz.

cuma ***is. ar.*** jüme: *Cuma namaz kılmak* – Jüme namizi oqumaq.

cumalık *-ğı* ***is.*** jüme küni kiylidighan kiyim, kélinning jümelik kiyimi.

cumartesi *-yi* ***is. ar.*** shenbe: *Cumartesi öğleden sonra eve erken döneceğiz* – Shenbe chüshtin kéyin öyge baldur qaytimiz.

cumba ***is. it.*** péshaywan.

cumbalağı atmak ölmek.

cumbul cumbul ***s. z.*** 1. shalaq-shalaq; 2. artuqche suyuq.

cumhur ***is. ar.*** 1. xelq; 2. jemiyet.

cumhurbaşkanı *is. ar.* jumhur reisi, reisi jumhur.
cumhuriyet *is.* 1. jumhuriyet, réspoblika; 2. bir lira pul.
cumhuriyetçi *is.* jumhuriyetchi, jumhuriyet terepdari, réspublikichi.
cumhurluk *-ğu is.* jumhuriyet.
cura *is.* 1. ikki yaki üch tariliq tembür; 2. qarchigha; 3. tamakining axirqi qismi.
curcuna *is.* 1. sherq muzikilirida süretlik bir eser; 2. warang-churung.
cûş *is. far.* qaynash.
cûşan *s. far.* qaynighan, dolqunlanghan.
cüb *is. far.* zindan ornida ishlitidighan quduq.
cüce *is.* petek, pakinek, pakar (adem).
cücük *-ğü is.* 1. ündürme, bix; 2. qanatliq haywanlarning chüjisi; 3. piyaz qatarliq köktatlarning ichki qismi; 4. nersining kichiki.
cücümek tem kirmek.
cüda *s. far.* juda, ayrilghan.
cühelâ *is. ar.* nadanlar.
cülûs *is. ar.* textke chiqish.
cümbür cemaat *is.* topi bilen we sep tartip: *Cemaat cümbür geliverdiler* – Jamaet top-top kéliwerdi.
cümbüş *is.* 1. midirlash; 2. tembürge oxshash bir xil chalghu eswabi.
cümle *is. s.* 1. jümle: *Cümle âlem* – Pütün alem; 2. sistéma: *Bunda milliyetlerin eşitliği konusunda bir cümle bile yazılmamiş* – Buningda milletlerning barawerliki heqqide bir jamlimu yézilmaptu.
cümleten *z.* hemme birdin.
cümudiye *is. ar.* érimes muzluq.
cünd *is. ar.* esker qoshuni, leshker.
cündi *is. ar.* 1. chewendar; 2. atqa usta esker.

cünha ***is.*** xataliqtin éghir, jinayettin yénik gunah.

cünün ***is. ar.*** sarangliq, mejnunluq.

cünüp *-bü* ***s. ar.*** junup (jinsiy munasiwettin kéyin ghusul qilinghan).

cüppe ***is.*** ton (chapan).

cüra ***is. ar.*** yutum: *Bir cüra rakı* – Bir yutum haraq.

cüret ***is. ar.*** 1. jüret, jasaret, yigitlik; 2. özini untush.

cüretli ***s.*** jüretlik, jasaretlik.

cüruf ***is. ar.*** dashqal.

cürüm *-mrü* ***is. ar.*** gunah, jinayet.

cüsseli ***s.*** gewdilik, bestlik, yoghan-yolpa, géroy.

cüz *-zü* ***is. ar.*** 1. jüziy; 2. Quranning 30 parisidin her biri; 3. 20 betlik yazma eser.

cüzam ***is.*** maxaw késelliki.

cüzamli ***s.*** maxaw késili bolghan.

cüzdan ***is. far.*** 1. juzdan, qapchuq, portman; 2. nopus qeghizi, nopus deptiri: *Nüfus cüzdani* – Nopus deptiri.

cüzüfert ***is. ar.*** atom.

cüzütam ***is. ar.*** birlik, ittipaqliq.

doruk ***is.*** yükseklik: *Bir dil doruğuna büyük yazarlarla ulaşılabilir* – Tilni ulugh yaxghuchilar arqiliqla yükseldürgili bolidu.

doruk *-ğu* ***is.*** pelle, choqqa: *Tanrı dağının doruğu* – Tiyanshan téghining choqqisi.

Âdem ***is. ar.*** Adem eleyhissalam, tunji peyghember.

Âsaf ***is.*** 1. Sulayman padishahning meshhur weziri – Esaf; 2. er ismi

Ç

Ç Ch (Türk élipbesining tötinchi herpi).

çaba ***is.*** tirishish, tirishchanliq, küch chiqirish, gheyret qilish: *Özgürlük için harcanan çaba* – Erkinlik üchün körsitilgen tirishchanliq.

çabalamak tirishmaq, tirishchanliq körsetmek, küch chiqarmaq, gheyret qilmaq, tirkishmek.

çabucacık ***z.*** tézla, ongayla, birdemdila: *İşini çabucacık bitirdi* – Ishni birdemdila tügetti.

çabucak ***z.*** bek téz, bek chaqqan: *Çabucak hazirol, yaya tiyatiroya gideceğiz* – Chaqqan teyyarlanghin, tiyatirgha ayaq barimiz.

çabuk ***s. far.*** téz, chaqqan, ildam: *Çabuk dönmek* – Téz qaytmaq.

çabuklanmak aldirimaq.

çabuklaşmak tizlashmaq, chaqqanlashmaq, ildamlashmaq.

çabuklaştırmak tézleshtürmek, ildamlashturmaq, chaqqanlashturmaq.

çabukluk *-ğu* ***is.*** tézlik, chaqqanliq, ildamliq, süret.

çaça ***is. yun.*** 1. soda paraxotlirida péshqedem we usta paraxotchi; 2. mexsus öy bashquridighan ayal.

çaçaron ***it. s.*** ünlük we köp sözleydighan.

çaçaronluk *-ğu* ***is.*** ünlük sözlesh, walaqtegkür

Çad ***is. öz.*** chat (ottura afriqadiki bir dölet).

çadır ***is.*** chédir yasaydighan we satidighan adem.

çağ ***is.*** zaman, dewr, chagh, waqit, mezgil, muddet.

çağa ***is.*** kichik bala.

çağan ***is.*** tögining putigha sélinidighan ishkel we chüder.

çağana ***is.*** kichik zil (qongghuraq).

çağanak *is. far.* 1. chalghu, saz; 2. qongghuraqliq dap.
Çağatay *is. öz.* Chaghatay (Chinggizning ikkinchi oghli
Çağatayca *is.* chaghatayche.
çağcıl *s.* zamaniwi.
çağcıllık *-ğı is.* zamaniwilik.
çağdaş *s.* 1. hazirqi zaman, zamaniwi: *Çagdaş Uygurca* – Hazirqi zaman uyghurche (uyghur tili); 2. zamandash, chaghdash.
çağdaşlaşmak zamangha uyghunlashmaq, dewrge maslashmaq, zamaniwilashmaq.
çağdaşlık *-ğı s.* zamandashliq, chaghdashliq.
çağdışı *s.* eskerlik yéshigha toshmighan.
çağıl çağıl *z.* shar-shar, shar-shur: *Çağıl çağıl akan su* – Shar-shur aqqan su.
çağıldamak sharildimaq.
çağıltı *is.* suning tashtin-tashqa tégip aqqanda chiqarghan awazi.
çağır *is.* üzüm hariqi, sharab.
çağırgan *is.* 1. warqirap-jarqirap turghuchi, warqirighuchi, warqirghaq; 2. séghizxanning bir türi.
çağırıcı *is.* 1. chaqiritghuchi, teklip qilghuchi; 2. naxshichi.
çağırmak 1. chaqirmaq, qichqarmaq; 2. teklip qilmaq; 3. éytmaq, oqumaq (naxsha).
çağırtı *is.* chaqiriq, qichqarghan awaz.
çağırtmak chaqirtmaq, qichqartmaq.
çağla örük qatarliq méwilerning ghorisi.
çağlamak égizdin sharqirap éqip chüshken suning hasil qilghan köpüki.
çağlanmak quramigha yetmek, tolmaq, yétishmek.
çağlar *is.* bk. ***çağlayan***.
çağlarca *is.* éqin suning shiddet bilen aqqan yérining köpük hasil qilish.

çağlayan ***is.*** sharqiratma (égizdin éqip chüshken su).
çağlayık *-ğı s.* arishang süyi.
çağlı ***s.*** saghlam, küchlük, quwwetlik maghdurluq.
çağlık *-ğı s.* ghusil qilinidighan yer, serrap.
çağmak 1. parlimaq; 2. tegmek, chüshme (kün nuri); 3. téyip ketmek (nishandin), adashmaq, azmaq.
çağrı ***is.*** 1. chaqiriq, dewet, teklip; 2. ündesh söz.
çağrık ***is. s.*** chaqirilghan, dewet qilinghan, éytilghan, teklip qilinghan, qichqirilghan.
çağrıl ***is.*** méhman, chaqirilghan adem.
çağrılık *-ğı s.* chaqiriq qeghizi, teklip qeghizi, baghaq.
çağrılmak 1. chaqirilmaq; 2. teklip qilinmaq; 3. oqulmaq, éytilmaq (naxsha heqqide).
çağrılmak chaqirilmaq, teklip qilinmaq, éytilmaq.
çağrım ***is.*** chaqirim, ün yétim yer.
çağrısız ***s. is.*** chaqirilmighan, teklip qilinmighan, éytilmighan.
çağrış ***is.*** 1. chaqirish, qichtirish; 2. warqirash, towlash.
çağrışmak 1. chaqirishmaq (bir-birini), éytishmaq; 2. bir éghizdin warqirashmaq, towlashmaq.
çâk ***is. far.*** yirtiq, yériq, chang.
çak ***s.*** «tah», «hetta» dégen menini bildürüp, bezi isimlarning aldigha kelgende nahayiti uzaq, yiraq dégen menini uqturidu: *Çak dağın doruğuna çıktılar* – Hetta taghning choqqisighiche chiqishti.
çakal ***is. osm. zool.*** 1. top-top bolup yüridighan böridin kichik yirtquch haywan; 2. shum, quw, kazzap, yalghanchi, aldamchi: *Böyle çakalları çok gördük* – Bundaq kazzaplarni köp körduq.
çakaloz ***is.*** tashni oq qilip atidighan qedimki top.
çakar ***is.*** anche chongqur bolmighan déngizlarda ishlinidighan chong béliq tori.

çakaralmaz *is.* 1. konirap ketken tapancha; 2. buzuq, ishtin chiqqan (qoral-yaraq heqqide).
çakı *is. far.* qelemtirach, beke.
çakıcı *is.* qelemtirach we beke soqup satquchi.
çakıl *is.* shéghil tash.
çakıldamak sharaq-shuruq awaz chiqarmaq.
çakıllık *-ğı s.* shéghilliq, shéghil tash yatquzulghan yer.
çakım *is.* bk. ***çakın***.
çakın *is.* 1. chéqin; 2. chaqmaq.
çakıntı *is.* 1. yoruq, yorush, chaqmaq chéqish; 2. haraq ziyapiti.
çakır *s.* 1. chéqir köz: *Çakır gözlü at* – Chéqir közlük at; 2. qarchugha.
çakır *is.* üzüm hariqi, sharab, mey.
çakır çukur *z.* chaqir-choqur, taqur-tuqur.
çakırcı *s.* qarchugha béqip yétishtüridighan, qarchugha tutidighan (adem).
çakırcı başı *is.* 1. qarchugha béqip yétishtürgüchi we tutquchilar bashliqi; 2. meyxanichi.
çakırdiken *is. bot.* chekir tiken (tibabetchilikte qollinilidu).
çakırdoğan *is. zool.* qarchugha.
çakırkanat *is. zool.* qanatliq ördek.
çakırkeyf *s.* chala mest.
çakırpençe *s.* öz menpeitini közleydighan, shexsiyetchi, özemchi.
çakırpençelik *-ği is.* öz menpeitini közleydighan, shexsiyetchi, özemchi.
çakış *is.* chéqish (chaqmaq chéqish).
çakışmak 1. chirmashmaq, gireleshmek; 2. chéqishmaq (chaqchaq); 3. éytishmaq (shairlar heqqide).
çakıştırmak haraqta mest qilmaq.
çakma *is.* 1. qéqish; 2. quymichiliq; 3. quymichi qélipi, qélip.

çakmak ***is.*** 1. chaqmaq (ot chiqiridighan): *Çakmak taşı* – 1. chaqmaq téshi;; 2. danixorek; 3 miltiq chaqmiqi.

çakmak 1. qaqmaq: *Tahtaya çivi, bahçeye kazık çakmak* – Taxtaygha mix, baghqa qozuq qaqmaq; 2. mixlimaq; 3. ot chiqarmaq; 4. chaqmaq chaqmaq.

çakmak 1. bilmek, chüshenmek, hés qilmaq; 2. haraq ichmek; 3. sinipta qalmaq, siniptin köchelmeslik: *Ahmet bu sene çakacağa benziyor* – Exmet bu yil siniptin köchelmeydighandek turidu; 4. yamanni yaxshi qilip körsetmek.

çakmak çakmak közi qizirip ketmek, közidin ot yénip ketmek.

çakmakçı ***is.*** 1. chaqmaq yasap satquchi; 2. miltiq yasighuchi.

çakmaklaşmak közi qizarmaq.

çakmaklı ***is.*** chaqmaq téshi bilen ot alduridighan qedimki miltiq.

çakmaksız ***s.*** 1. kéreksiz, ishlenmes (miltiq, tapanchini körsitidu); 2. tunji qétim serenggige bérilgen isim.

çakozetmek 1. qarimaq, yoqlimaq, nezer salmaq, közetmek; 2. chüshenmek, bilmek: *Durumu çoktan çakozetmiştim* – Weziyetni uzundin béri bilgenidim.

çakozlamak chüshenmek hés qilmaq, perq etmek.

çakşır ***is.*** 1. erlerning népiz shalwuri; 2. kepter qatarliq qushlarning putidiki tük.

çakşırlı ***s.*** 1. népiz shalwur kiygen; 2. puti tüklük (kepter yaki bashqa qush).

çaktırmadan ***z.*** tuydurmastin, bildürmestin.

çaktırmak 1. qaqquzmaq, qaqturmaq, mixlatmaq; 2. sezdürmek, tuydurmaq, hés qildurmaq; 3. sinipta qaldurmaq, sinipta qaldurtmaq.

çal ***is.*** 1. kül reng we boz; 2. tagh choqqisi, choqqa.

çala *z.* 1. qétim, nöwet; 2. bezi isimlarning aldigha kelgende qilinghan ishning heddidin artuq bolghanliqini bildüridu: *Çala kaşık yemek* – Dem almastin yémek.

çalâk *s. far.* tétik, chebdes, chaqqan, uz, qoli epchil.

çalap *is. osm.* 1. krést (1. chapras sizilghan ikki siziq); 2. mushu shekilde yasilip xristian dinining ishanisi bolup hésablinidighan we ularning boynigha asidighan nerse); 3. Tengri, Xuda.

çalar *s.* 1. chélinidighan; 2. qongghuraq: *Çaları bozuk saat* – Qongghuriqi buzuq saet.

çalçene *s.* wat-wat, walaqtegkür.

çaldırmak 1. chalghuzmaq (muzikini); 2. oghrigha aldurmaq: *Paramı çaldırdım* – Pulumni oghrigha aldurdum.

çalgı *is.* 1. saz, chalghu eswabi; 2. muzika; 3. orkéstir; 4. süpürge.

çalgıcı *is.* 1. sazende; 2. chalghu eswablirini yasap satquchi.

çalgıcılık *-ğı s.* sazendilik, sazchiliq, chalghuchiliq.

çalgıç *-cı is.* zexmek.

çalgılamak muzikilashturmaq.

çalgılı *s.* sazendisi bolghan.

çalgın weyrane, xarab.

çalı *is.* chatqal.

çalı kuşu *is. zool.* shax sanighuch.

çalık *-ğı s.* 1. maymaq, qingghir: *Çalık ağız* – Maymaq éghiz; 2. öngük, önggen: *Renki çalık* – Renggi önggen; 3. tüz mangalmaydighan; 4. yüzi tatuq; 5. ismi öchürülgen; 6. qoy qatarliq haywanlarda körülidighan yuqumluq chéchek késili.

çalıklamak chéchek waksinisi urmaq: *Koyunları çalıklamalı* – Qoylargha chéchek waksinisi urush kérek.

çalım *is.* 1. heywet; 2. qilichning bisi, xenjer tighi.

çalımlı *s.* 1. heywetlik; 2. bash teripi égiz ishlengen kéme.

çalınmak 1. chélinmaq; 2. oghrilanmaq: *Çalınan mal* – Oghrilanghan mal; 3. chékilmek, urulmaq (ishik).

çalışılmak ishlenmek, qilinmaq, küch chiqirilmaq.

çalışkan ***is.*** ishchan, emgekchan, tirishchan: *Uygur halkı çalışkandır* – Uyghur xelqi tirishchan kélidu.

çalışkanlık *-ğı* ***s.*** ishchanliq, tirishchanliq, emgekchanliq.

çalışma ***is.*** 1. ishlesh; 2. tirishish, küch chiqirish.

çalışmak 1. ishlimek, xizmet qilmaq: *Ben radyoda çalişiyorum* – Men radioda ishleymen (xizmet qilimen); 2. tirishmaq, küch chiqarmaq.

çalıştıran ***s.*** térinér, chélishtürghuchi.

çalıştırıcı ***is.*** térinér, chélishtürghuchi.

çalıştırmak 1. ishletmek, ishqa salmaq; 2. bermek.

çalkalamak bk. ***çalkamak***.

çalkalanmak bk. ***çalkanmak***.

çalkalatmak ***is.*** bk. ***çalkatmak***.

çalkamak 1. chayqalmaq: *İlaç şişesini iyice çalka* – Dora botulkisini obdan chayqa; 2. tasqimaq (danni): *Rüzgardan deniz suyu çalkadı* – Shamaldin déngiz süyi chayqaldi; 3. ileshtürmek (suyuq jisimni); 4. chayqimaq (qacha-qucha, éghizi); 5. salametlikni buzmaq; 6. kürük toxu basqan tuxumni örümek.

çalkanmak 1. chayqalmaq; 2. her kishining aghzida yürmek (söz); 3. dolqunlanmaq.

çalkanmış ***s.*** buzuq, buzulghan.

çalkantı ***is.*** 1. chayqilish; 2. chayqalghan nerse; 3. silkinish; 4. dolqunlinish.

çalkantılı ***s.*** dolqunluq.

çalkar ***is.*** chighriq.

çalma ***is.*** 1. chélish (muzikini); 2. bash yaghliqi; 3. oghrilanghan; 4. beden üstige oyulghan (oyma); 5. arilashma; 6. échitilghan süt.

çalmacı ***is.*** oymikesh.

çalmak 1. orman, chapmaq: *Kılıç çalmak* – Qilich chapmaq; 2. atmaq, yiqitmaq; 3. arilashturmaq, chalmaq, qatmaq: *Çorbaya un çalmak* – Shurpigha un chalmaq; 4. almaq; 5. oghrilimaq: *Malı çaldı* – Malni oghrilidi; 6. chalmaq: *Keman çalmak* – Iskiripka chalmaq; 7. oyma oymaq; 8. süpürmek, tazilimaq: *Tozu çalmak* – Chang-tozangni süpürmek; 9. oxshap qalmaq: *Maviye çalmak* – Kökke oxshap qalmaq; 10. sürmek: *Ağzına bir parmak bal çalmak* – Aghzigha bal sürmek.

çalpara ***is. far.*** 1. usulda qolgha taqildighan qongghuraq yaki shuninggha oxshash bashqa chalghu eswabi; 2. béliq torigha ziyan yetküzidighan su haywini.

çalyaka ***z.*** yaqigha yamashmaq, yaqisini ching tutmaq: *Hırsızı çalyaka ederek polise götürdüler* – Oghrining yaqisidin tutup saqchigha élip bardi.

çam ***is. bot.*** qarighay.

çamaşır ***is. osm.*** 1. könglek qatarliq ich kiyim; 2. kir-qat: *Çamaşır makinesi* – Kir mashinisi, kiralghu.

çamaşırcı ***is.*** kir yughuchi, yuyuqchi.

çamaşırhane ***is.*** kirxana (kir yuyidighan öy).

çamaşırlık *-ğı* ***is.*** kirxana.

çamçak *-ğı* ***s. zool.*** béliqning bir türi.

çamgiller ***is.*** qarighaysiman derexler.

çamız ***is.*** quruq üzüm.

çamlamak qarighay tikmek.

çamlık *-ğı* ***s.*** qarighayliq.

çamuka ***is. yun. zool.*** béliqning bir türi.

çamur ***is. s.*** 1. patqaq, lay: *Çamur abatmak* – Patqaqqa patmaq; 2. terbiyisiz adem.

çamurcuk *-ğu* ***is. zool.*** patqaqliqta bolidighan béliq.

çamurcun ***is. zool.*** köl we patqaqliqta yashaydighan kichik ördek.

çamurlamak 1. suwaq suwimaq, lay sürmek; 2. qarilimaq, bohtan chaplimaq.

çamurlanmak patqaqqa bulghanmaq, laygha milenmek.

çamurlaşmak 1. lay bolup ketmek; 2. arilashmaq.

çamurlatmak ***s.*** lay suwimaq.

çamurlu ***s.*** patqaq, lay: *Çamurlu tarla* – Lay étiz.

çamurluk *-ğu* ***is.*** 1. patqaqliq (yer); 2. patqaqliq ayagh (patqaqtin saqlinish üchün kiyilidighan); 3. chaq qalqini (mashina, harwa, wélisipit qatarliqlarning chaqini patqaqtin saqlash üchün chaqning üstige békitilgen yapquch).

çan ***is.*** qongghuraq: *Deve çanı* – Töge qongghuriqi.

çanak *-ğı* ***s.*** 1. héjir, ghédir, sapal qacha; 2. gül chinisi.

çanakçı ***is.*** héjir (sapal) qatarliq qachilarni yasighuchi we satquchi.

Çanakkale ***is.*** Chanakkale (Gherbiy Shimal Anatolidiki bir wilayet we wilayet merkizi).

çancı ***is.*** 1. qongghuraq yasap satquchi; 2. qongghuraq chalghuchi.

çançan ***is.*** changildap sözlesh.

çandır ***s.*** shalghut.

çangıl çungul ***s.*** jangghur-jungghur: *Çangıl çungul etmek* – Jangghur-jungghur qilmaq.

çangırdamak jarang-jurung qilmaq, jiringlimaq.

çangırtı ***is.*** jiringlash.

Çankırı ***is. öz.*** Chankiri (Ottura Anatolining shimalidiki bir wilayet we wilayet merkezi).

çanlı ***s.*** qongghuraqliq.

çanta ***is.*** popka, boghcha.

çantacı ***is.*** popka, boghcha yasap satquchi.

çantacılık *-ğı* ***s.*** popkichiliq.

çap *-pı is.* 1. köklem, hejim, miqyas, diamétir, kalibir; 2. ölchem, miqdar; 3. qurulush xeritisi.

çapa *is. it.* 1. jotu, métin; 2. otighuch.

çapacı *is.* jotu ishletküchi, otighuch ishletküchi.

çapak *-ğı is. zool.* 1. chapaq; 2. tömür uchqundisi.

çapaklanmak chapaqlashmaq, chapaq basmaq.

çapalamak ot otimaq.

çapalanmak otalmaq, ot otalmaq.

çapalatmak ot otatmaq.

çapan *is.* 1. pochtikesh, koyir; 2. shatur; 3. chach we tükning chüshüp kétishi.

çapanak *-ğı s.* qachaq mal.

çapanoğlu *is.* derd-elem.

çapar 1. yügürük, shatür; 2. qorqmas, yüreklik; 3. ala-bula (haywan, ösümlük heqqide), chach yaki tükning chüshüp kétishidin bolghan ala-buliliq; 4. pochtikesh, koyir; 5. otturahal qéyiq.

çaparı *is.* köp yéngniliq qarmaq (béliq tutidighan).

çaparız *is. osm.* 1. tosqunluq; 2. zerer, ziyan: *Çaparız getirmek* – Qiltaqqa chüshürmek.

çapavul *is.* 1. bulang-talang üchün bashqa yurtqa tajawuz qilghan esker; 2. hujum.

çapkı *s.* basmichi, bulangchi, qaraqchi.

çapkılamak 1. at chapturmaq, yügürütmek; 2. basmichiliq, bulang-talang üchün her yerge chépip yürmek.

çapkın *s. is.* 1. ashiq-derwishlerning arqisida yürgüchi; 2. shehwetperes; 3. hurun, yalqaw; 4. yügürük at.

çapkınlaşmak 1. hurunlashmaq, yalqawlashmaq; 2. shehwaniliqqa bérilmek.

çapkınlık *-ğı s.* 1. hurunluq, yalqawliq; 2. shehwaniliq.

çapla *is.* sümbe.

çaplamak 1. ölchimek (nersining uzunluqi bilen énini); 2. töt burjek qilmaq, töt burjek kesmek (yaghachni).

çaplı *s.* 1. enlik, éni keng; 2. ölchemlik.

çapmak 1. chapturmaq, yügürtmek (atni); 2. bulimaq, bulang-talang qilmaq; 3. yügürmek, chapmaq.

çaprak *-ğı s.* égerning yopuqi.

çapraşık *s.* 1. chigish, qarimu qarishi, murekkep, qiyin; 2. chapras.

çapraşıklaşmak murekkepleshmek, chigishleshmek.

çapraşıklık *-ğı s.* murekkeplik, chigishlik.

çapraşmak murekkepleshmek, chigishleshmek.

çapraz *s.* 1. chapras; 2. chirmaq (chélishishita).

çapraz *is.* 1. texmin qilish, qiyas qilish, mölcherlesh.

çaprazlama *z.* 1. chirmaq sélish, chirmaqlash; 2. girelesh; 3. gire, chapras.

çaprazlamak 1. chapraslimaq; 2. chirmaqlimaq, chirmaq salmaq; 3. girelimek.

çaprazlanma *is. s.* 1. chirmaq sélish, chirmaqlash; 2. girelesh; 3. gire, chapras.

çaprazlaşmak gireleshmek, chirmashmaq.

çaprazlık *-ğı s.* chaprasliq, girelik.

çapul *is.* 1. bulang-talang; 2. olja, gheniymet.

çapulcu *s.* 1. bulangchi; 2. basmichi.

çapulculuk *-ğu is.* bulangchiliq.

çapullamak bulimaq, bulang-talang qilmaq.

çapullanmak bulanmaq, bulang-talang qilinmaq.

çaput *-tu is.* 1. eski-tüski lata; 2. kona kiyim-kéchek.

çar *is. osm.* 1. shal, romal; 2. sharp.

çar *is. rus.* char (Rus padishahi bilen Bulghar kiraligha bérilgen nam).

çar *s. osm.* töt (san).

çarçabuk *s.* bek téz, ildam, chaqqan, haman, derhal.

çarçur ***is.*** orunsiz xirajet.
çardak *-ğı* ***is. far.*** 1. barang; 2. sayiwen.
çardaş chardash (tansining bir xili).
çare ***is. far.*** chare, tedbir, yol, amal: *Çare bul* – Amal tap.
çaresiz ***s.*** charisiz, amalsiz: *Bunu yapmaya çaresiz kalıyoruz* – Buni ishleshke charisiz qéliwatimiz.
çaresizlik *-ği* ***is.*** charisizlik, amalsizliq: *Çaresizlikten böyle yaptık* – Charisiz qalghanliqtin shundaq qilduq.
çareviç ***s. rus.*** char padishahning shahzadisi.
çargah ***is. far.*** 1. töt yan (terep); 2. dunya, alem; 3. chahargah (muqamning bir parchisi).
çarh bk. ***çark***.
çarık *-ğı* ***is.*** 1. choruq; 2. harwa chaqning ultingi.
çarık *-ğı* ***is.*** chaq.
çarıkçı ***is.*** choruq yasap satquchi.
çarıkçılık *-ğı* ***s.*** choruqchiliq.
çariçe ***is. rus.*** charning xanimi.
çark ***is. far.*** 1. chaq (harwa we bashqilarning); 2. dewr, zaman, chagh; 3. teley, bext; 4. biley tash; 5. suning éqish tézlikini ölcheydighan eswab.
çarkçı ***is.*** 1. kéme we paraxotning mashina qismini bashqurghuchi; 2. chaqchi (chaq bilen pichaq biligüchi).
çarkçılık *-ğı* ***s.*** chaqchiliq.
çarkıfelek *-ği* ***is. far.*** 1. aylinip étilidighan pojangza; 2. teley, bext.
çarklı ***s.*** chaqliq.
çarlık *-ğı* ***is.*** charliq: *Çarlık Rusyası* – Char Rosiye.
çarliston ***is. ing.*** charliston (tansining bir türi).
çarmıh *-ğı* ***s. far.*** jinayetchilerning qolini kérip baghlap qoyidighan krést shekillik jaza qorali.
çarnaçar ***z. far.*** charisiz, amalsiz.
çarpa ***is. far.*** töt putluq haywan.

çarpacak *-ğı is.* tashchilarning sumbisi.

çarpan *is.* köpeytküchi, atturghuchi (hésabta).

çarpanak *-ğı is.* kelkündin mudapie körüsh üchün öylerning aldigha sélinghan tam.

çarpı *is.* köpeytish alamiti.

çarpıcı *is.* 1. köpeytküchi; 2. jelp qilidighan, diqqetni tartidighan.

çarpık *s.* 1. pükülgen, pükük, qingghir, qiysiq, maymaq; 2. teleysiz.

çarpık çurpuk *s.* egri-bügri.

çarpılmak 1. qiysaymaq: *Ağaç rüzgarda çarpıldı* – Derex shamaldin qiysiyip qaldi; 2. urulmaq, soqulmaq; 3. qaynimaq, renjimek, xapa bolmaq.

çarpım *is. mat.* köpeytilgen san, artturulghan san.

çarpınma *is.* jan talishish, sekratqa chüshüsh.

çarpınmak u yer - bu yerge doqurmaq, tirmashmaq.

çarpıntı *is.* yürekning normalsiz soqushi.

çarpışma *is.* 1. urush, soqush, jeng: *Düşmanla çarpışıyoruz* – Düşmen bilen urushiwatimiz; 2. urushush, soqushush, jeng qilish.

çarpışmak 1. urushmaq, soqushmaq; 2. jeng qilmaq; 3. chéqilishmaq, soqulushmaq: *İki araba çarpıştı* – Ikki harwa soqulushup ketti; 4. élishmaq, chélishmaq.

çarpıştırmak urushturmaq, soqushturmaq: *Onları kışkırtarak çarpıştırıyor* – Ularni küshkürtüp soqushturuwatidu.

çarpıtmak qingghir halgha keltürmek.

çarpma *is.* 1. tégish, urulush, soqulush; 2. kére, köpeytish alamiti; 3. quduqqa salidighan besh tirnaqliq ilmek.

çarpmak 1. tegmek, urulmaq, soqulmaq; 2. yiqitmaq; 3. oghrilimaq; 4. musht atmaq, shapilaq bilen urmaq.

çarptırmak 1. urdurmaq; 2. oghrilatmaq.

çarşaf ***is. far.*** 1. kirlik (yotqan-körpining); 2. perenje.

çarşaflamak 1. perenje kiydürmek; 2. yéngilmek, meghlup bolmaq.

çarşaflanmak 1. kirlik tartmaq; 2. perenje kiymek.

çarşaflı ***s.*** 1. kirlik tartilghan , perenje qaplanghan; 2. perenje kiygen.

çarşamba ***is. far.*** charshenbe.

çarşamba pazarı ***is.*** adem tiqma-tiqma yer.

çarşı ***is. far.*** charshi, bazar: *Çarşı halkı* – Dukandarlar, hünerwen-kasiplar.

çarşı ağası ***is.*** bazar bashqurghuchi.

çarşılı ***is.*** hünerwen-kasip, dukandarlar.

çartak ***is. far.*** töt burjcheklik chédir.

çarter ***is. ing.*** imtiyaz, alahidilik.

çartizm ***is. ing.*** chartizm (1848-1937yilliridiki Britaniye ishchilirining ammiwi inqilabiy herikiti bolup, ishchilargha siyasiy hoquq bérish, iqtisadiy ehwalini yaxshilash telep qilinghan).

çasar chasar (Osmanliq dewride Awstriye impératorigha bérilgen unwan).

çaşıt ***is.*** jasus, ishpiyon.

çaşıtlamak *-ğı s.* axbarat bermek, jasusluq qilmaq.

çaşıtlık *-ğı s.* jasusluq, ishpiyonluq.

çat *-tı* ***is.*** 1. birleshken yaki qoshulghan yer (derya yaki yolning); 2. qattiq jisimlarning bir-birige tégishi bilen chiqqan awaz yaki sunghan awaz.

çatadak ***s.*** tuyuqsizdin, tosattin, birdinla, tasadipen.

çatak *-ğı* ***s. is.*** 1. chataq; 2. jilgha; 3. ikki derya süyining birleshken yéri; 4. chirmash, chigish; 5. bir-birige chaplashqan (méwe); 6. jédelchi, majirachi, ghowghachi, chataqchi.

çatal ***is.*** 1. wirélka; 2. ara (yaghach yaki tömürdin); 3. harwa chaqining bulisi; 4. chaq (yip égiridighan); 5. ikki bisliq (söz); 6. acha (yol).

çatallandirmak 1. böleklerge bolmek, qisimlargha ayrimaq; 2. müjmelleshtürmek.

çatallanmak 1. ikkige ayrilmaq: *Yol çatallaniyor* – Yol ikkige ayriliwatidu; 2. murekkepleshmek, chigishleshmek: *İşte şimdi mesele çatallandı* – Emdi mesile murekkepleshti.

çatallaşmak chigishleshmek, murekkepleshmek, müshkülleshmek, qiyinlashmaq.

çatallı ***s.*** 1. ikki acha (yol); 2. egri-toqay; 3. murekkep, qalaymiqan; 4. qiyin, müshkül.

çatana ***is. rom.*** kichik matorluq qéyiq.

çatapat ***is.*** ayagh bilen basqanda yaki yerge urghanda partlaydighan pojangza.

çatı ***is.*** 1. bir-birige chétilghan, chétiq, téngiq; 2. öyning torusi; 3. iskilit (adem we haywanning).

çatık ***s.*** chétiq, baghlaqliq, bir-birige chétishqan, qoshma: *Kaşları çatık* – Qoshma qash.

çatılmak 1. chétilmaq; 2. hérip ölmek (at-töge heqqide).

çatır çatır ***z.*** 1. gharas-ghurus hedisila, asanla: *Çatır çatlr İngilzce konuşuyor* – Hedisila iniglizche sözlishidu.

çatırdamak charsildimaq.

çatırdatmak charsildatmaq.

çatısız ***s.*** öy-makansiz.

çatışık ***s.*** chétishliq: *Bu sorun üzerine birçok çatışık sorun ileri sürüldü* – Bu mesile heqqide birmünche chétishliq mesililer otturigha qoyuldi.

çatışma ***is.*** 1. urush, soqush, jeng; 2. ghowgha, jédel; 3. küresh; 4. yol tosuqluqi we buningdin tughulghan turghunluq.

çatışmak 1. urushmaq; 2. zit-zit kelmek: *Bügünkü düşünceleriniz dünkülerle çatışıyor* – Bügünki pikirliringiz

tünügünki pikirliringizge zit kélidu; 3. uqushmasliq netijiside kélip chiqqan jédel; 4. jüpleshmek (it we tögiler).

çatıştırmak 1. urushturmaq, soqushturmaq; 2. baghlimaq, chatmaq; 3. jüpleshtürmek (it we töge heqqide).

çatkı *is.* 1. chétiq; 2. bash tangghuch.

çatkılı *s.* béshigha bash tangghuch baghlighan.

çatkılık *-ğı s.* qosh boyunturuq.

çatkın *s.* 1. hoquqdarning himayisini qazanghan; 2. tüzülgen: *Bugün yüzü pek çatkın görünüyor* – Bügün qapiqi (yözi) bek türülüp ketkenidek körünidu.

çatkınlık *-ğı s.* hoquqdarning himayisini qazanghanliq.

çatlak *-ğı s.* 1. chak, dez, yériq: *Çatlak bardak* – Chak ketken istakan; 2. zéhni ajizliq, döt, möng; 3. chéqiq.

çatlaklık *-ğı s.* dez kétish, yérilish, chak kétish: *Duvarda bir çatlaklık var galiba* – Tamning dezi bardek turidu; 2. dötlük, sarangliq.

çatlama *is.* 1. yérilish, chal kétish; 2. porek we bashqa ösümlüklerning étiklik shekillining tebiiy halda échilishi; 3. boranning tesiri bilen su dolqunining tikliship égizlishishi.

çatlamak 1. parche-parche bolup ketmek; 2. qattiq qiynalmaq; 3. yérilmaq, dez ketmek, chak ketmek: *Toprak kuraklıktan çatlamış* – Yer qurghaqchiliqtin yérilip kétiptu; 4. köp yewélish, qattiq hérish we qattiq yighlashtin ölüp ketmek (kichik bala).

çatlatmak 1. parche-parche qiliwetmek; 2. öltürüp qoymaq (köp yégüzüp, köp ichküzüp yaki harghuzup); 3. xapa qilmaq.

çatma *is.* 1. chétiq; 2. yamaq (kiyimning); 3. kémilerning bir-biri bilen soqulushup kétishi; 4. binaning yaghach jazisi.

çatmak 1. chataq (nersini bir-birige); 2. urulmaq, tegmek (bir-birige); 3. kiyim-kéchekke kök salmaq; 4. ikki yanliq qilip artmaq; 5. chapras qilip tiklep qoymaq; 6. xushamet qilip yaxshi körünmek; 7. tangmaq (péshanini); 8. yaxshi körmigen

adem yaki nersige duch kelmek, udul kelmek; 9. birawgha qopal sözlimek we qopal söz bilen xet yazmaq; 10. qapaqni türmek; 11. bir nersining waqti kelmek.

çatra patra *z.* anche-munche, chala-bula: *Çatra patra Uygurça konuşuyor* – Chala-bula uyghurche sözleydu.

çav *is.* 1. awaz, ün; 2. xewer; 3. at, éshek qatarliq haywanlarning erkeklik orgini.

çavalya *is.* béliqchilarning tutqan béliqlirini salidighan séwiti.

çavdar *is.* arpa.

çavlan *is.* chong sharqiratma.

çavlanmak dangqi chiqmaq, éti chiqmaq, éghizgha chiqip qalmaq.

çavlı *is.* qarchighining balisi.

çavmak 1. adashmaq, azghashmaq, yéngilmek; 2. yéyilmaq, taralmaq, chachmaq (issiq, nur, puraq heqqide).

çavun *is.* tasma qamcha.

çavuş *is.* 1. jarchi; 2. xewerchi; 3. benjang (herbiyde).

çavuş kuşu *is. zool.* höpüp.

çavut *-tu is.* quruq tam.

çay *is.* 1. chay derixi; 2. qiyip qurutup teyyarlanghan chay.

çay *is.* jilgha.

çaycı *is.* 1. chaychi (chayxanida); 2. chay yétishtürgüchi; 3. chay xumari.

çaycılık *-ğı s.* chaychiliq (chay yétishtürüsh).

çaydanlık *-ğı s.* chay chögüni, cheynek, chajush.

çaygiller *is.* chay derexliri.

çayhane *is.* chayxana.

çayır *is.* otlaq, yaylaq.

çayır biçer *is.* ot orush mashinisi, ot orar.

çayırlamak 1. otlimaq; 2. ot bilen zeherlinip aghrimaq.

çayırlanmak ot yémek.

çayırlaşmak otlaqlashmaq.
çayırlatmak otlanmaq.
çayırlık *-ğı s.* otlaq, yaylaq.
çaylak *-ğı s. zool.* kökünek (qush).
çaylan *s.* 1. kéchik (deryadin we bashqa sudin kéchip ötidighan yer); 2. qumsal yer.
çaynuğ *is.* chinar derixi.
çeç *is. far.* 1. chesh (xamanda tépilip, sorulup teyyarlanghan dan); 2. ghelwir.
çeçe sineği *is. zool.* bk. *sinek*.
çeçen *is. öz.* chechen (1. kapkaz xelqini meydangha keltürgen qowmdin biri;; 2. bu qowmgha tewe biri).
çeçence *is.* chechen tili.
çedik *-ği is.* képish (mese üstige kiyilidighan).
çegâne *is. far.* bk. *çenk*.
Çeh *is.* chéxoslowakiyilik, chéxoslowakiye.
çehiz *is.* 1. yüz, chirai, chéhire; 2. qiyapet.
çehre *is. far.* menzire: *Şehrin çehresi epey değişti* – Sheherning qiyapiti özgerdi.
çek *is. ing.* chek qeghizi.
Çek *is. ing.* 1. chéxoslowakiyilik; 2. chéxoslowakiye.
çekçek *-ği is.* töt chaqliq qol harwisi.
çekecek *-ği is.* topley, betinke qatarliqlarni kiyishke asan bolisun üchün qollinilidighan, tömürdin yasalghan palqan.
çekek *-ği is.* kémilerning quruqluqqa chiqirilghan yéri.
çekel *is.* 1. kichik otighuch, kichik jotu; 2. sapanni tazilap turidighan tömür parche.
çekeleva *is. it. den.* téz mangidighan yelkenlik kéme.
çekelez *is. zool.* tiyin.
çekememek 1. tartalmasliq, söriyelmeslik: *Tek at koca arabayı çekemiyor* – Bir at éghir harwini tartalmaydu; 2. qizghanmaq, tarliq qilmaq.

çekememezlik ***is.*** tartalmasliq, söriyelmeslik.

çekemezlik bk. ***çekememezlik***.

çeker ***is.*** tarazining kötüreleydighan derijidiki éghirliq miqdari.

çeki ***is.*** 1. taraza, gir qatarliq eswab; 2. 250 kiloluq éghirliq tarazisi; 3. uslub, shekil.

çekici ***s.*** 1. tarazida birer nerse tartquchi; 2. jelp qilghuchi, özige tartquchi.

çekiç *-ci* ***is.*** bolqa, bazghan.

çekiçhane ***is.*** zawutning bazghanlash séxi.

çekiçlemek bazghanlimaq.

çekidüzen ***is.*** intizam, tertip: *Bu odada çekidüzen kalmadı* – Bu ishxanida intizam digen qalmidi.

çekik ***s.*** 1. qiypash, yantu, qiysiq; 2. ichige kirip ketken.

çekilme ***is.*** 1. chékinish; 2. tartilish, sürülüsh; 3. déngiz süyining pesiyishi; 4. istépa.

çekilmek 1. chékinmek: *Düşman askeri çekildi* – Düshmen eskerliri chékindi; 2. tartilmaq, sörelmek; 3. tartmaq: *Başa gelen çekilir* – Bashqa kelgenni tartmay bolmaydu; 4. istépa bermek: *Kuyunun suyu çekildi* – Quduqning süyi tartilip ketti; 5. azaymaq, tartilip ketmek; 6. qaytmaq; 7. yoqalmaq, tügimek; 8. qurumaq; 9. süzülmek: *Gözleri çekilmek* – Közliri süzülmek.

çekim ***is.*** 1. tartish, söresh; 2. yötkesh; 3. tartish küchi; 4. tanasip; 5. küch-quwwet, maghdur.

çekimlemek jelp qilmaq, özige tartmaq.

çekimlik ***is.*** bir shoram tamaka, bir chékim.

çekimsemek bk. ***çekimsenmek*** özini tartmaq, saqlanmaq, qolini tartmaq (birer ishtin).

çekimser ***s.*** 1. biterep, terepsiz, yan basmasliq; 2. hoquqidin waz kechken: *Seçimde çekimser kalmak* – Saylash hoquqidin waz kechmek **çekimserlik** *-ği* ***is.*** bitereplik, terepsizlik.

çekinecek *-ği is.* 1. tosqun, tosalghu, tosqunluq; 2. saqlanmaq, xali bolmaq.

çekingen *s. z.* 1. tartinchaq, jüretsiz, qorunchaq; 2. ürkkek.

çekingenlik *-ği is.* tartinchaqliq, qorunchaqliq, eymengenlik.

çekinme *is.* tartinish, eyminish, qorunush.

çekinmeden *is.* qorqmastin.

çekinmek 1. chékinmek, qachmaq, bash tartmaq; 2. sürüwalmaq: *Sürmeler çekinmiş bir kadın* – Sürme sürgen xotun; 3. yaxshi bashqurmaq; 4. bashqa élip chiqmaq.

çekirdek *-ği is.* 1. üchke, méghiz, uruqcha: *Karpuz çekirdeği* – Tawuz uruqi; 2. yadro, özek.

çekirdeklenmek méghiz tutmaq, uruq tutmaq.

çekirdekli *s.* uruqluq, méghizliq, üchkilik.

çekirdeksel *s.* yadro: *Çekirdeksel silahlar* – Yadro qoralliri.

çekirdeksiz *s.* uruqsiz, üchkisiz: *Çekirdeksiz üzüm* – Uruqsiz (uruqi yoq) üzüm.

çekirge *is. zool.* chéketke.

çekiş *is.* tartish, söresh (küchi).

çekiş çekiş *s.* xam, chala pishqan, qattiq (gösh).

çekişmek 1. tartishmaq; 2. soqushturmaq: *Biçak çekişmek* – Pichaq urushturmaq; 3. gep talashmaq, qizirishmaq; 4. toqunushmaq, tirkeshmek; 5. riqabetleshmek; 6. urushmaq, soqushmaq.

çekiştirmek 1. sürüshtürmek; 2. tartishturmaq; 3. kirishtürmek; 4. qérishmaq; 5. gheywitini qilmaq, yaman gépini qilmaq, yamanlap bermek.

çekkin *s.* xali, yiraq: *Her türlü eğlenceden çekkin bir yaşam* – Her xil oyun-külke tamashadin xali hayat.

çekme *is.* 1. tartma (shire we ishkapning), sughurtma; 2. özige tartish, qaritish, jelp qilish; 3. ish kiyimi; 4. derexning putaqlirini késish qaychisi; 5. chékip (tirnaq yaki zexmek bilen)

chélinidighan (saz); 6. tartish küchi, söresh küchi; 7. kéchide élip yüridighan pener; 8. shorash, sümürüsh; 9. singdürüsh, ichish: *Kumaş boyayı iyi çekiyor* – Rext boyaqni yaxshi alidu; 10. piyma; 11. seper ötüki; 12. adem kökrek qepisining buzuqluqi.

çekmece *is.* 1. tartma, sughurtma; 2. qimmet bahaliq nersiler sélinidighan zinnetlik sanduq; 3. qattiq shamalda kémilerning waqitliq turidighan yéri.

çekmek 1. tartmaq, sörimek: *Araba çekmek* – Harwa tartmaq; *Resim çekmek* – Resimge tartmaq; 2. sümürmek, shorimaq: *Suyu çekmek* – Suni sumürmek; 3. tépip toplimaq: *Piyasadaki şekeri çekmek* – Bazardiki shékerni toplimaq; 4. almaq, yötkimek, toshumaq: *Parayı bankadan çekmek* – Pulni bankidin almaq; 5. chiqarmaq: *Bıçak çekmek* – Pichaq chiqarmaq; 6. chaqiriwalmaq, chaqirtmaq, qayturup kelmek: *Bir devlet kéndi elçisini geri çekmek* – Bir dölet öz elchisini qayturup kelmek; 7. chekmek, tartmaq: *Eziyet çekmek* – Zulum chekmek; 8. soqmaq, qurmaq: *Duvar çekmek* – Tam soqmaq; 9. témitmaq: *İspirto çekmek* – Ispirt (tökmek) témitmaq; 10. sürmek: *Gözüne sürme çekmek* – Közige sürme sürmek; 11. köchürmek: *Yazıyı gazeteden kağıda çekmek* – Maqalini gézittin qeghezge köchürmek; 12. oxshimaq, tartmaq: *İnatçılığı babasına çekmiş* – Jahilliqi dadisini tartiptu; 13. burimaq: *Bak sözümü kötüye çekti* – Qarighina, sözümni yaminigha buridi; 14. chapturmaq: *İli aygırını Moğul kısrağına çektiler* – Ili ayghirini mongghul baytiligha chapturdi; 15. dawam qilmaq: *Bu yol iki saat çeker* – Bu yol ikki saet dawam qilidu; 16. kirishmek, qisqarmaq: *Kumaş yıkanınca çekti* – Rext boyilish bilen kirishti; 17. köngülni tartmaq; 18. ziyapet bermek; 19. chaqchaq qilmaq; 20. urmaq: *Dayak çekmek* – Tayaq bilen urmaq; 21. köngülge yaqmaq; 22. japa chekmek, qiyinchiliq tartmaq: *Bu adam çok çekti* – Bu

adem köp japa chekti; 23. heydimek: *Arabacı yavaş çekti* – Harwikesh asta heydidi; 24. yatquzmaq: *Taş çekmek* – Tash yatquzmaq; 25. tartmaq: *Kuyudan su çekmek* – Quduqtin su tartmaq; 26. asmaq, chiqarmaq: *Bayrak çekmek* – Bayraq chiqarmaq.

çekmen ***is.*** 1. yamghurluq chapan; 2. keng shalwur.

çekmez ***s.*** 1. tartmaq, tartmaydighan sörimes; 2. kichiklimeydighan; 3. shorimaydighan.

çektiri ***is.*** hem yelken hem palaq bilen mangidighan kéme.

çektirme ***is.*** 1. tartquzush, tartturush, söritish; 2. hem yelkenlik, hem palaqliq chong kéme; 3. polu (tamaq).

çektirmek tartquzmaq, söretmek.

çekül *-lü* ***is.*** tamchilar qopurulghan tamning toghriliqini ölchesh üchün qollinidighan uchida éghir qoghushuni bar tana sayman.

çelbeşik ***s.*** 1. murekkep, chigish, müjmel: *Bu söz çelbeşiktir birşey anlayamadım* – Bu söz murekkep bolghanliqtin bir nerse chüshinelmidim; 2. kékech, tötöt: *Çocuğun dili çelbeşik, açılmadı gitti* – Balining tili kékech bolghach ichilmayla ketti; 3. uqushalmasliq.

çelebi ***is. ar.*** 1. ependi, janabliri, aliy kiramliri; 2. terbiye, edep, bilim.

çelebilik *-ği* ***is.*** edeplik, tertiplik, terbiyilik: *Çelebilik babadan oğula geçer* – Edeplikliklik atidin oghulgha qalidu.

çelek *-ği* ***is.*** yaghach tung, yaghach chélek, sogha.

çeleniç *-çi* ***is. ing.*** kümüsh longqa (tenheriketchilerge bérilidighan).

çelenk *-ği* ***is. far.*** 1. gül chembirek: *Kahramanlar anıtına çelenk koymak* – Qehrimanlar xatire munarigha chembirek qoymaq; 2. ayallarning doppisigha taqaydighan mojur; 3. médalion, ordén; 4. qush qanatlirining yirik tüki.

çelermek ***far.*** 1. köp yewétip ölmek (qoy); 2. ussuzluqtin yiqilmaq; 3. galgha türüp qalghan nersini chiqiriwétishke tirishmaq; 4. yürekke soghuq tegmek.

çelgi ***is.*** éngek astidin baghliwalidighan bash yaghliq.

çelik *-ği* ***is. far. s.*** 1. polat: *Çelik fabrikası* – Polat zawuti; 2. polattin ishlengen: *Çelik makas* – Polat qaycha.

çelik *-ği* ***is. bot.*** qelemche (köchet).

çelikleme ***is.*** köchet yétishtürüsh.

çelim ***is.*** 1. beden tüzülüshi; 2. turuq, qiyapet, tashqi körünüsh.

çelimli ***s.*** qeddi-qamiti güzel, téqi-turqi chirayliq.

çelimsiz ***s.*** 1. ajiz; 2. isketsiz, beden tüzülüshi set.

çelimsizlik *-ği* ***is.*** isketsizlik, ajizliq.

çelip *-bi* ***is.*** 1. krést; 2. siziq; 3. manglay.

çelişik ***s.*** zit, qarimuqarshi: *Çelişik bir söz* – Bir-birige qarimuqarshi söz.

çelişiklik *-ği* ***is.*** zitliq, qarimuqarishiliq.

çelişme ***is.*** ziddiyet: *Toplumsal çelişme çözülmeli* – Ijtimaiy ziddiyetler hel qilinishi lazim.

çelişmek zit kelmek, qarimuqarshi kelmek: *Eylemle söz çelişmemeli* – Heriket bilen söz zit bolup qalmasliqi lazim.

çelme ***is.*** 1. chirmaq sélish; 2. putlishish; 3. arqidin baghlinidighan bash yaghliqi; 4. tosqunluq qilish, tosush.

çelmek 1. putlashmaq; 2. chirmaq salmaq, putlimaq; 3. nersining burjikini, chétini kesmek; 4. azdurmaq, yolidin chiqarmaq; 5. eqil körsetmek: *Siz aklını çelmeseydiniz ben bu işe girecektim* – Siz eqil körsetmigen bolisingiz, men bu ishqa kiriship qalattim; 6. buzmaq, yoqatmaq; 7. bashqa artmaq, bashqa baghlimaq; 8. zit kelmek, qarimuqarshi kelmek; 9. baghlimaq, chatmaq.

çeltik *-ği* ***is. far. bot.*** shal.

çeltikçi ***is.*** shal (ziraet) térighuchi.

çeltikçilik *-ği is.* shalchiliq.
çeltiklik *-ği is.* shalliq, shal étizi.
çember *is.* 1. chember, daire (géométriyide); 2. chember tömür (balilar oyunchuqi); 3. sanduq pekizi; 4. chember shekillik; 5. daxan, périxunlarning sizghan chember shekillik siziqi; 6. ayallarning chach qisquchi.
çemberlemek 1. muhasire qilmaq, muhasirige almaq, qorshimaq; 2. chemberlimek.
çemberlenmek 1. muhasire qilinmaq, muhasirige élinmaq, qorshalmaq; 2. chemberlenmek.
çemberli *s.* chember ötküzülgen, chemberlengen.
çemen *is. erm.* bediyan.
çemen *is. far.* chimen.
çemender *is.* éshek.
çemenzar *is. far.* chimenzar.
çemrelemek türmek, shimaylimaq (yengni).
çemremek bk. ***çemrelemek*** türmek, shimaylimaq (yengni).
çemrenmek birer ishqa hazirlanmaq (yeng-puchqaqni türüp).
çene *is. far.* 1. éngek: *Çenesini bağlamak* – Éngikini baghlimaq (ölükning); 2. tola gep qilidighan adem.
çenebaz *s. far.* köp sözleydighan.
çenek *-ği is. bot.* ündürme.
çeneli *s.* 1. éngeklik; 2. köp sözleydighan.
çenet *-ti is. bot.* purchaq qatarliqlar postining qaniti.
çenge *is. far.* chen'ge (Anatolining bezi rayonlirida kélinni qarshi élish üchün éytilidighan naxsha).
çengel *is. far.* 1. tömür ilmek; 2. yirtquch haywan we qushlarning changgili; 3. ilmek: *Çengel burun* – Ilmek burun; 4. qara qushning tirniqi.
çengelistan *is.* qélin orman.

çengelleme ***is.*** 1. tirnaq jazasi; 2. sirtmaq sélip öltürüsh.
çengellemek ilmeklimek, ilmek salmaq, sirtmaq salmaq.
çengellenmek ilmeklenmek, sirtmaqlanmaq.
çengelli ***is.*** ilmeklik, ilmeklengen.
çengi ***is. osm.*** 1. chang chalghuchi; 2. ussulchi ayal (ilgiri istanbulda köngül échiishlarda maxsus usul oynighuchi ayal).
çenilemek itning ghingshishi, huwlishi.
çenk *-ği* ***is. osm. müz.*** chang (öre turghuzup chalidighan bir xil chalghu).
çentik *-ği* ***is.*** 1. puchuq: *Bıçağın ağzı çentik çentik olmuş* – Pichaqning bisi puchulup kétiptu; 2. kawak.
çentikli ***s.*** puchuq, puchulghan.
çentilmek puchulmaq.
çentiven ***is.*** 1. ikki bisliq keng qilich; 2. shalwur.
çentmek 1. puchuq halgha keltürmek; 2. inchike toghrimaq (piyazni).
çepel ***is.*** 1. paskina, meynet: *Çepel iş* – Paskina ish; 2. shakal: *Üzümün çepelini ayıkladı* – Üzümning shakilini ilghidi (parlidi); 3. chapqun, judun.
çepellemek 1. paskina qilmaq, paskinilashturmaq, kirleshtürmek; 2. berbat qilmaq.
çepelli ***s.*** meynet, paskina: *Çepelli buğday* – Meynet bughday.
çepellik *-ği* ***is.*** boran, chapqun, shiwirghan, boranliq, chapqunluq, shiwirghanliq.
çeper ***is. far.*** 1. ariliq, boshluq; 2. kawak.
çepiç *-ci* ***is. far.*** oghlaq (bir yashliq).
çepin ***is.*** otighuch, belche.
çepken ***is.*** qisqa chapan.
çepreşik bk. ***çapraşık***.
çepreşmek bk. ***çapraşmak***.
çer ***is.*** bk. ***çöp***.

çerağ *is. far.* qara chiragh.
çerağcı *is.* chiraghchi (sarayning sham yaki chiraghlirini yaqidighan adem).
çerçeve *is. far.* 1. ram; 2. késhek; 3. daire, kölem: *Dar bir çetçeve içinde kalınırsa, bu sorun çözülemez* – Tar dairige kiriwalsa (ramkigha) bu mesile hel bolmaydu.
çerçevelemek ramkigha almaq, ramkilimaq.
çerçevelenmek ramkigha élinmaq, ramkilanmaq.
çerçeveletmek ramkilatmaq, ramkigha aldurmaq.
çerçi *is.* 1. xolangzichi, tokulangchi; 2. élipsatar; 3. tenzichi, yaymichi, milishchi, milichmalchi.
çerçilik *-ği is.* yaymikeshlik, yaymichiliq.
çerez *is. yun.* gazir-purchaq, méwe-chéwe.
çerezci *is.* baqqal.
çerezlenmek gazir-purchaq chaqmaq, méwe-chéwe yémek, ushshaq nerse yémek.
çergi *is.* 1. sigan chédiri; 2. siganlar.
çergici *is.* 1. yaymichi, tenzichi; 2. shah chédirining aldigha chédir tikishke ruxset alghan memur.
çeri *is.* chérik, esker.
çeribaşı *-yı is.* leshker béshi, komandir.
Çerkez *is. öz.* cherkez (Kapkazda yashaydighan bir millet).
çermik *-ği is. erm.* arshang.
çerviş *is. far.* 1. éritlgen yagh; 2. ash süyi.
çeşit *-di is. far.* tür, xil, yangza: *Malların çeşidi çoktur* – Mallarning türi köp.
çeşit çeşit *s.* türlük-türlük, xilmuxil, yangzimuyangza.
çeşitlemek türini köpeytmek, xilini atturmaq.
çeşitlenmek türi köpeymek, xilini artmaq.
çeşitli *s.* 1. türlük, her xil, her türlük, yangzimuyangza, xilmuxil, rengmureng; 2. her qaysi, herbir.
çeşm *is. far.* köz.

çeşme *is. far.* 1. bulaq; 2. ahaliler su alidighan turuba; 3. köz.

çeşmi siyah *is. far.* 1. qara köz; 2. qara köz oyuni (perde arqisidin körsitilidighan qorchaq oyuni).

çeşni *is. far.* tem, lezzet.

çeşnici *is.* 1. saray we méhmanxanilarda dastixan bashqurghuchi; 2. tengge pul layihiligüchi.

çeşnicibaşı *is.* 1. bash cheshnichi; 2. xotunperes, xotunpurush.

çeşnilenmek temini tétimaq.

çeşnili *s.* temlik, lezzetlik.

çeşnilik *-ği is.* tamaqqa tem kirgüzidighan dora-derman.

çete 1. partizan, partizanlar: *Çete savaşı* – Partizanlar urushi; 2. guruh.

çeteci *is.* 1. partizan; 2. bir guruhqa mensup.

çetecilik *-ği is.* 1. partizanliq, guruhwazliq; 2. bulangchiliq.

çetele *is. yun.* qedimki zamanda sawatsizliq yüzisidin hésabat ornigha qollinilidighan isharet belgisi.

çetin *s.* 1. qiyin, tes; 2. japaliq, müshkül: *Çetin mücadele* – Japaliq küresh; 3. qattiq: *Çetin yaşam* – Qattiq hayat.

çetinleşmek qiyinlashmaq, tesleshmek, müshkülleshmek.

çetinleştirmek qiyinlashturmaq, tesleshtürmek, müshkülleshtürmek.

çetinlik *-ği is.* japa, qiyin, tes, müshkül, musheqqet.

çetrefil *s. z.* 1. murekkep, müjmel; 2. til qaidisige zit.

çetrefilleşmek murekkepleshmek, müjmelleshmek.

çevgen *is. far.* 1. tayaq, kaltek; 2. atta kaltek bilen oynilidighan top oyuni.

çevik *s. far.* chebdes, tétik, chaqqan.

çevikleşmek tétikleshmek, chaqqanlashmaq.

çeviklik *-ği is.* tétiklik, chaqqanliq, chebdeslik.

çevirebilmek 1. örüp-chörümek, aghdurmaq; 2. bashqurushni bilmek, idare qilishni bilmek.

çevirge *is.* qoturmach we qatlima qatarliqlarni örüsh üchün qollinilidighan yaghach sapliq örügüch.

çeviri *is.* terjime, örüsh: *Türkçe çeviri* – Türkche terjime.

çevirici *is.* terjiman, tilmach, örügüchi: *Toplançı çeviricisi* – Yighinning terjimani.

çevirme *is.* 1. terjime; 2. kawap, kawap qilinghan gösh: *Kuzu çevirmesi* – Paqlan göshi kawipi; 3. örüp-chörüsh; 4. aylinish, chörgülüsh.

çevirmek 1. terjime qilmaq, örümek, aghdurmaq: *Yazıyı Uygurcadan Türkçeye çevirmek* – Maqalini uyghurchidin türkchige terjime qilmaq; 2. xémigha qayturmaq; 3. orimaq, qaplimaq: *Bağı duvarla çevirmek* – Baghni qoruq tam ichige almaq; 4. bashqurmaq, idare qilmaq: *İşleri iyi çevirmek* – Ishlarni yaxshi bashqurmaq; 5. özgertmek, burimaq: *Sözünü çevirdi* – Sözini bashqa terepke buridi; 6. buzmaq; 7. qayturmaq: *Kendine yollanan parayi çevirdi* – Özige yollanghan pulni qayturdi; 8. ishlimek, almaq (kinoni): *Uygurların hayatı konusunda çevirilen film* – Uyghurlarning hayati heqqide ishlen'gen kino.

çevirmen *is.* terjiman: *Bizde çevirmen çok* – Bizde terjimanlar köp.

çevirmenlik *-ği is.* terjimanliq.

çevre *is.* 1. muhit: *Çevre temizliği iyi* – Muhit taziliqi yaxshi; 2. etrap; 3. sahe: *Çeşitli çevrelerden kitleler* – Her qaysi sahediki amma; 4. chembirek, daire.

çevrelemek 1. qorshimaq, orimaq, muhasire qilmaq; 2. cheklimek, chégrilimaq, chörilimek.

çevrelenmek 1. qorshalmaq, muhasirige élinmaq; 2. oralmaq; 3. cheklenmek, chégrilanmaq.

çevren *is.* upuq.

çevri *is.* 1. burmilash, natoghra mene bérish; 2. girdab.
çevrik *s.* 1. qorshalghan, oralghan, muhasire qilinghan, cheklengen, chégrilanghan; 2. girdab, qoyuq.
çevrilmek 1. qayturulmaq; 2. örülmek, keynige burulmaq; 3. oralmaq; 4. terjime qilinmaq; 5. qorshalmaq.
çevrim *is.* muhasire qilinmaq; 6. özgertilmek.
çevrimli *s.* aylanma, aylinish, pirqirash, chörgilesh.
çevrinmek usta, mahir, uz.
çevrinti *is.* tawap qilmaq.
çevriş bk. ***çerviş***.
çeyiz *is. ar.* kélin üchün hazirlanghan türlük nersiler.
çeyizlemek kélin qizni kiyindürmek, qizni yasimaq.
çeyizlenmek kélin qiz kiyinmek, kélin qiz yasanmaq.
çeyizlik *-ğis.* kélin üchün hazirlanghan (nerse).
çeyrek *-ği is. far.* 1. charek, tötte bir; 2. 15 minut, 15 minutluq waqit; 3. 20 xurushqa teng kümüsh tengge (qedimiy).
çeyrekçi *is.* kötürüp yürüp gösh satquchi.
çeyreklemek bowaqlarning qol we putlirini uyan-buyan qilip meshq qildurmaq.
çıban *is.* danixorek, chiqan.
çıdam chidam, sewr, taqet.
çıdamak chidimaq, sewr qilmaq, taqet qilmaq.
çıdamlı *s.* chidamliq, sewrchan, sewrlik, taqetchan, taqetlik.
çıfıt *is. far.* johut (til-haqaret).
çıfıtlık *-ğı s.* 1. yehudiylik; 2. hiyligerlik, shumluq, qizil közlük.
çığ *is.* 1. égizdin domilap chüshken qar pomziki; 2. chit; 3. tosuq.
çığal *is.* xoraz we tozlarning quyruqidiki eng uzun tüki.
çığalanmak quyruqini tik qilmaq (at heqqide).

çığıltı *is.* 1. qalaymiqan awazlar (haywanlarning); 2. warang-churung.

çığır *is.* 1. kichik yol, chighir yol, tar yol, qawurgha yol: *Çığırından çıkmak* – Yolidin azmaq; 2. usul, métod, yol.

çığırgan *is.* 1. yoldin chiqquchi, yoldin azghuchi; 2. ow qushi.

çığırmak chaqirmaq, qichqarmaq, warqirmaq, süren salmaq, towlimaq.

çığırtkan *is.* 1. doritish yoli bilen oxshash tiptiki janiwarlarni owlash üchün ishlitidighan haywan; 2. xéridar we tamashibin köpeytish üchün dukan yaki oyun meydani aldida tutup jar salghuchi.

çığırtkanlık *-ğı s.* xelqining diqqitini chéchish üchün warqirap-jarqirash.

çığırtma *is.* ney we sunay qatarliq püwlep chalidighan chalghu eswabliri.

çığırtmaç *-cı is.* dellal (sodida kélishtürgüchi, xelqqe bir ishni uqturghuchi).

çığlık *-ğı s.* peryad.

çığlıkçı *is.* hazidarlar üchün ün sélip yighlap bergüchi.

çığrı *is.* pelek.

çığrışmak *-ğı is.* hemme birdek warqirashmaq, towlashmaq.

çıkagelmek tuyuqsiz körünmek, kütülmigende kelmek.

çıkak *-ğı s.* chiqish ishiki, chiqish yéri, chiqish éghzi.

çıkar *is.* 1. payda, menpeet: *O sadece kendi çıkarını düşünür* – U peqet öz menpeitinila közleydu; 2. netije.

çıkarcı *is.* menpeetperes.

çıkarcılık *-ğı s.* menpeetpereslik.

çıkarılmak 1. chiqirilmaq; 2. qoghlanmaq, heydelmek.

çıkarma *is.* 1. chiqirish; 2. élish usuli (matématikida); 3. quruqluqqa esker chiqirish.

çıkarmak 1. chiqarmaq: *Dolaptan çamaşır çıkarmak* – Ishkaptin kiyimni chiqarmaq; 2. yulmaq: *Dış çıkarmak* – Chish yulmaq; 3. körsetmek, aldigha qoymaq; 4. qoghlimaq, heydimek: *Evden kiracıyı çıkarmak* – Öydin ijarige alghuchini qoghlimaq; 5. hésab chiqarmaq; 6. égizletmek, yuqiri kötürmek, örletmek; 7. almaq: *Sütün yağını çıkarmak* – Sütning yéghini almaq; 8. neshr qilmaq, basmaq: *Önemli bir kitap çıkardı* – Muhim bir kitap chiqardi (neshir qildi); 9. ishlimek, ishlep chiqarmaq: *Yeni bir âdet çıkardı* – Yengi bir adet chiqardi; 10. meydangha keltürmek, peyda qilmaq; 11. xulase chiqarmaq, netijechiqarmaq, mene chiqarmaq: *Bundan ne çıkariyorsun?* – Buningdin néme mene chiqirisen?; 12. hel qilmaq, yeshmek: *Meseleyi çıkarabildiniz mi?* – Mesilini hel qildingizmu?; 13. salmaq, sheshmek: *Elbise çıkarmak* – Kiyim salmaq (sheshmek); 14. derdini chiqarmaq, paydisini almaq: *Öpkesini benden çıkardı* – Xapiliqini mendin aldi; 15. teghdim qilmaq: *Misafire yemiş, yemek çıkarmak* – Méhmangha yémish we tamaq qoymaq.

çıkartmak chiqartmaq.

çıkavermek tosattin chiqmaq, birdinla chiqmaq, tuyuqsiz chiqmaq.

çıkı *is.* kichik boghjuma.

çıkık *-ğı s.* 1. aldigha chiqip qalghan (yer): *Çıkık alın* – Döngge manglay; 2. sunuq, chiqip ketken (qol we put qatarliq organlarning): *Çıkık kol* – Sunuq qol.

çıkıkçı *s.* sunuqchi, téngiqchi.

çıkıkçılık *-ğı s.* sunuqchiliq, téngiqchiliq.

çıkım *is.* 1. namayish; 2. hujum, tajawuz; 3. eyiblesh.

çıkın *is.* bopa, boghjuma.

çıkıntı *is.* 1. aldigha chiqip qalghan yer, dumbaq yer, choqchayghan yer; 2. ilawe; 3. tüzitish; 4. özgertish; 5. qoshumche; 6. xulase, yekün.

çıkış *is.* 1. chiqish; 2. peyda bolush, meydangha kélish, tughulush; 3. chiqish nuqtisi, heriketlinish merkizi, baza; 4. chiqish yoli, chiqish ishiki; 5. ayropilanning uchush sani; 6. rolchilarning sehnidin ayrilishi; 7. palwanlarning hazirliq herikiti.

çıkışabilmek besleshmek, musabiqileshmek.

çıkışlı *s. is.* oqush püttürgenler, mektep tügetkenler: *Okulun 2018 yılı çıkışları* – 2018 yili oqush püttürgenler.

çıkışlık *-ğı is.* bazarliq (kiyim).

çıkışma *is.* 1. qopal sözlesh, qattiq sözlesh, azarlash, renjitish; 2. qénish, qanaetlinish, yéterlik bilish.

çıkışmak 1. azar bermek, renjitmek, qattiq söz qilmaq, qopalliq qilmaq; 2. eyiblimek, setlimek; 3. yetmek, chiqish qilmaq; 4. besleshmek, bes talashmaq, musabiqileshmek.

çıkıştırmak yetküzmek: *Parayı çıkıştıramadım* – Pulni yetküzelmidim.

çıkıt *is.* chiqish yéri, chiqish yoli, chiqish ishiki.

çıkma *is.* 1. chiqish; 2. aldigha chiqip qalghan yer, dombaq yer, choqchayghan yer; 3. ilawe; 4. meydangha kélish, peyda bolush, yarilish, tüzülüsh, hasil bolush.

çıkmak 1. chiqmaq: *Sokağa çıkmak* – Kochigha chiqmaq; 2. örlimek, yuqirlimaq, üstige chiqmaq: *Üst kata çıkmak* – Üstünki qewetke chiqmaq; 3. meydangha kelmek, peyda bolmaq; 4. bésilmaq, neshr qilinmaq, neshrdin chiqmaq; 5. ösmek, artmaq, ashmaq, örlimek: *Çiçek çıkmak* – Chéchek chiqmaq; *Kumaş fiyatları gene çıkmış* – Rextning bahasi yene örlidi; 6. toghriliqi ispatlanmaq; 7. netijilik bolmaq: *Dediğim çıktı* – Déginimdek chiqti; 8. yetmek: *Üç metreden ancak çıkar* – Üch métrda chiqidu (yétidu); 9. barmaq, ulashmaq: *Bu yol nereye çıkar?* – Bu yol qeyerge ulishidu?; 10. oqushpüttürmek, mektep tügetmek; 11. ayrilmaq: *İşinden çıkmak* – Ishtin ayrilmaq; 12. tügimek, ötüp ketmek: *Kış çıktı* – Qish chiqti; 13.

öchmek, öngmek: *Kumaşın boyası çıktı* – Rext öngüp ketti; 14. qolgha keltürmek: *Sütten yağ çıktı* – Süttin may chiqti; 15. xejleshke mejbur bolmaq: *Paradan çıktım* – Pul xejleshke mejbur bolmaq; 16. tuyuqsiz peyda bolmaq: *Önüme çıktı* – Aldimda tuyuqsiz peyda boldi; 17. rol almaq; 18. besleshmek, tengleshmek: *Göreşte ona çıkacak kimse yok* – Chélishta uninggha teng kilidighan biri yoq; 19. yuqmaq: *Duvarın boyası gömleğe çıkmış* – Tamning boyiqi könglikimge yuquptu; 20. östürmek, örletmek, kötürmek: *Satıcı razı olmayınca birkaç yuan daha çıktım* – Satquchi unimighachqa, yene birqanche yüen örlettim; 21. awazini örletmek; 22. yoqimaq, untulmaq: *O söz hatıramdan çıkmış* – O söz ésimdin chiqmiptu; 23. tuyulmaq, özini körsetmek; 24. sunmaq, chiqmaq: *Güneş çıktı* – Kün chiqti; *Çocuğun bacağı çıktı* – Balining ayighi chiqti; 25. buzulmaq, yirtilmaq: *Kitabın kabı çıktı* – Kitabning téshi yirtildi.

çıkmaz *s.* 1. ayighi chiqmaydighan; 2. netijisiz; 3. xalta kocha, tuyuq yol: *Çıkmaz sokak* – Xalta kocha.

çıkra *is.* qélin chatqal.

çıkrık *-ğı s.* 1. chighriq (quduqtin su tartidighan); 2. chaqpelek; 3. su chaqpeliki.

çıkrıkçın *is. zool.* bir xel ördek.

çılan *is. bot.* chilan.

çılbır ***is. moğ. mutf.*** qétiq, samsaq we tuxum bilen ishlengen bir xil yémeklik.

çılbır *is.* chulwur.

çıldırmak sarang bolmaq, aljimaq, eqlidin azmaq, éliship qalmaq.

çılgın *s.* sarang, saranglashqan, eqlidin azghan.

çılgınca *z.* saranglarche, saranglardek: *Çılgınca dawrandı* – Saranglardek heriket qildi.

çılgınlık *-ğı s.* sarangliq, sewdayiliq.

çılma *is. it.* 1. kémilerni qirghaqqa baghlap qoyidighan arghamcha; 2. arghamcha ujidiki halqa.
çılmacı *is.* portlarda kémilerni qirghaqqa baghlighuchi.
çımbar *is.* toqumichiliq destihgahlirida rextlerni kérish üchün qollinilidighan eswab.
çımkırık *-ğı is.* 1. qushlarning mayiqi; 2. baghchilarda ishlitilidighan chilek.
çın *s.* rast, heqiqeten: *Çın tutmak* – Rast qilip chiqarmaq.
çın çın *z.* jiring-jiring.
çınar *is. far.* chinar: *Çınar ağacı* – Chinar derixi.
çınarlık *-ğı s.* chinarliq.
çıngar *is. rum.* ghowgha, jédel, majira.
çıngıl *is.* 1. uchqun; 2. zerre, parche; 3. su ichilidighan qacha.
çıngıl *is.* shinggil (üzüm sapiqi).
çıngır çıngır *z.* jinggir-jinggir.
çıngırak *-ğı s.* 1. kichik qongghuraq; 2. bürküt, qarchigha qatarliqlarning putigha baghlanghan qongghuraq.
çıngıraklı *s.* qongghuraqliq.
çıngırdak *-ğı s.* 1. qongghuraq; 2. bowaqlar oynaydighan tutquchi bar qongghuraq.
çıngırdamak jinggirlimaq, jiringlimaq.
çınlak *s.* awazliq (yer).
çınlama *is.* 1. awaz chiqish (meden we bashqa farfor nersilerdin); 2. eks sada.
çınlamak 1. awaz chiqmaq; 2. jaranglimaq, yangrimaq.
çınlatmak jaranglatmaq, yangratmaq: *Şarkımız dünyayı çınlattı* – Naxshimiz dunyani jaranglatti.
çıpı çıpı *is.* yuyunmaq, yuyunush (balilar tilidin).
çıpıldak *s.* yalingach balilar.
çıplak *-ğı s.* 1. yalingach: *Çıplak adam* – Yalingach adem; 2. taqir, yaghaq; 3. sip-sidam; 4. qupquruq, bosh: *Çıplak oda* –

Bosh öy; 5. derexsiz (yer); 6. opochuq, qipqizil, ochuqtin-ochuq, apashkara.

çıplaklaşmak yalingachlanmaq.

çıplaklaşmak yalingachlatmaq, yalingachlandurmaq.

çıplaklık *-ğı s.* yalingachliq, ashkariliq.

çıplanmak yalingachlanmaq, taqirlashmaq: *Ağaçlar çıplanmaya başladı* – Derexler yalingachlinishqa bashlidi.

çıplatmak yalingachturmaq, yalingachlandurmaq.

çıra *is. far.* 1. chiraq: *Marmara çırası gibi yanmak* – Qattiq ziyan körüp derd tartmaq; 2. tuturuq.

çırağ *is. far.* chiraq.

çırağman *is.* qol chiriqi.

çırak *-ğı s. far.* 1. shagirt: *Maran'goz çırağı* – Yaghachchi shagirti; 2. dukan ishchisi; 3. qedimde saray we méhmanxanilarda uzun muddet ishligendin kéyin ruxset bérilgen adem yaki azad qilinghan qul.

çıraklık *-ğı s.* 1. shagirtliq; 2. shagirtliq maashi.

çırakma bk. ***çırakman***.

çırakman *is. far.* 1. shamdan; 2. kéchide béliqlarni qirghaqqa chiqirish üchün yéqilghan ot.

çıray *is.* 1. qipyalikach, anidin tughma; 2. bek kembeghel; 3. tap taqir (yer).

çırçır *is.* 1. chighriq (chigit ayriydighan); 2. kichik bulaq.

çırçırlamak chigit ayrimaq.

çırnık *-ğı is. bulg.* 1. kichik qéyiq; 2. chöng kiyme; 3. qimmetsiz, ehmiyetsiz, set.

çırpı *is.* 1. yaghach qirindisi, qirindaq; 2. yaghachchilarning yaghachqa tartidighan qarisi.

çırpınmak 1. titrimek, titrek basmaq; 2. jan talashmaq; 3. temtirimek; 4. chayqalmaq (su).

çırpıntı *is.* 1. jan talishish; 2. hayajan; 3. jush urup qaynash (su); 4. déngiz boydiki qumluq we shéghilliq.

çırpışmak qanat qaqmaq.

çırpıştırma *is.* 1. chuwuqlash; 2. aldirap-ténep qilinghan (ish). aldirap-ténep yézilghan (maqal).

çırpıştırmak 1. chuwuqlimaq; 2. aldirap-ténep qilmaq, qolning uchidila qilmaq.

çırpma *is.* 1. qéqish, silkishrextning qirghiqini yömep tikish: *Halı çırpma* – Gélem qéqish; 2. béliqni tordin élish; 3. chirmaq sélish.

çırpmak 1. silkimek, qaqmaq: *Halı çırpmak* – Gélem qaqmaq; 2. uchidin kesmek: *Ağacın dallarını çırpmak* – Derex shaxlirini putimaq; 3. oghirilimaq; 4. ikki nersini bir-birige urmaq, chayqimaq (kirni): *El çırpmak* – Chawak chalmaq.

çırptırmak *is.* qaqturmaq, siliktmek.

çırt *-tı is.* haywan bilen heriketlinidighan su chaqpeliki.

çıt *is.* kichik nersilerning chéqilghanda chiqarghan awazini bildüridu.

çıta *is.* uzun we tar késilgen taxtay.

çıtak *-ğı s.* 1. yat (adem); 2. qopal we uqumsiz sözlaydighan; 3. qiliqi set.

çıtarı *is. dok.* bir nixi yipek, ikki nixi paxta yipi bilen toghulghan bir xil yipek rext.

çıtı pıtı *s.* 1. parche-purat, ushshaq-chüshshek: *Çıtı pıtı sözler* – Parche-purat gepler; *Çiti pıtı şeyler* – Parche-purat nersiler; 2. yéqimliq, omaq: *Çıtı pıtı bir kız* – Omaq bir qiz.

çıtır çıtır *z.* gharas-ghurus, charaq-churuq, taras-turus, charas-churus.

çıtır pıtır *z.* 1. qiz yaki kichik balining tatliq söz qilghanliqini anglitidu; 2. omaq.

çıtırdama *is.* gharaslash, charaslash.

çıtırdamak gharaslimaq, charaslimaq, taraslimaq.

çıtırdatmak qaraslatmaq, charaslatmaq.

çıtkırıldım *s.* nazuk (biri), köngli inchike.

çıtlamak charas-churus qilip awaz chiqarmaq.
çıtpıt *is.* sürkelgende yaki desselgende chiqidighan awaz.
çıvgar *is. yun.* yandaq (harwining yandaq éti, qoshning yandaq kalisi).
çıvgın *is.* qar arilash yamghur.
çıvmak (téz kétiwatqan nerse heqqide) tégip (urulup) burulmaq.
çıyan *is. zool.* 1. chayan (éshek); 2. sapsériq, körümsiz (adem).
çiçe *is.* hamma, chong apa, kichik apa (atining yaki anining hedisi).
çiçek *-ği is.* 1. chéchek, gül: *Çiçek açtı* – Gül échildi; 2. chéchekleydighan ösümlük; 3. rextlerning güli; 4. chéchek (késellik); 5. set menidimu qollinilidu; 6. meng, xal.
çiçek bozuğu *s.* choqur (chéchek izi).
çiçekçi *is.* gülchi, gül satquchi.
çiçekçil *s.* gül bilen ozuqlinidighan.
çiçekçilik *-ği is.* gülchilik.
çiçeklenmek chécheklimek, gül échilmaq.
çiçekli *s.* güllük.
çiçeklik *-ği is.* 1. güllük (yer); 2. gül qachisi, waza.
çiçeksimek 1. gülge oxshap qalmaq; 2. shorlashmaq; 3. téride dagh peyda bolidighan tére késelliki.
çiçeksiz *s. bot.* chécheksiz, gülsiz.
çifçi bk. *çiftçi*.
çifçilik bk. *çiftçilik*.
çiflik bk. *çiftlik*.
çift *-ti s. osm.* 1. jüp: *Çift sıra* – Ikki qur; 2. bir jüp: *Bir çift ayakkabı* – Bir jüp ayagh kiyimi; 3. bir erkek, bir chishidin ibaret hemrah: *Bir güvercin çifti* – Bir jüp kepter; 4. qisquch, mochin, laxshigir; 5. bir jüp haywan (sapangha qoshidighan).
çift bozan *is.* yézidin sheherge éqip kirgen emgek küchi.

çift cinsellik *-ğı is.* erkekzedek.
çift evlenme *is.* ikki erlik yaki ikki xotunluq.
çift parmaklılar *is. zool.* achatuyaqliq haywanlar, qosh barmaqliq haywanlar (kala, qoy qatarliq).
çift pencere *is.* qosh dérize.
çiftçi *is. far.* déhqan, tériqchi: *Ben toprak sahibi çiftçiyim* – Men jiq yerge ige ber déhqan.
çiftçilik *-ğı is.* déhqanchiliq, tériqchiliq.
çifte *s. far.* 1. ikkilik, ikki qat; 2. (qétiq heqqide) ikki küreklik, ikki palaqliq; 3. qoshatar miltiq; 4. at, qéchir, éshek, kala qatarliqlarning tépiki.
çifte kanatlılar *is.* ikki qanatliqlar.
çifte nağra *is.* qosh dumbaq.
çiftehane *far.* uchar qushlarni béqip östüridighan yer.
çiftelemek 1. (hayuan heqqide) tepmek; 2. hawa rayigha qarap yene bir tömür atmaq (kéme, paraxot).
çifteleşmek jupleshmek (haywan heqqide).
çifteli *s.* 1. tepkek we yaki ikki qashqisi bar (at); 2. jim turmaydighan, uninggha-buninggha ariliship turidighan (adem).
çiftelli *is. müz.* ikkige ayrilidighan (saz).
çiftlemek 1. qoshlimaq; 2. (haywan heqqide) chapturmaq.
çiftleşmek *is.* 1. ikki bolmaq; 2. jüpleshmek (haywan yaki ösümlük).
çiftlik *-ği is.* 1. déhqanchiliq we charwichiliq meydani; 2. sanatoriye.
çiftsayı *is. mat.* jüp san.
çiğ *s.* 1. xam yaki chaplashqaq: *Çiğ et* – Chala pishqan gösh; 2. tentek, chong bolghinini bilmeydighan (adem): *Çiğ söz* – Qopal söz; 3. achmighan (reng).
çiğde *is.* jigde.

çiğelmek 1. köp pishirsimu, yenila pishmighan; 2. üzüley dep qalmaq (yip).

çiğin ***is.*** müre, dola: *Çocuğu çiğinime aliver* – Balini müremge élip qoy.

çiğindirik *-ği* ***is.*** epkesh, denze, baldaq.

çiğit *-ti* ***is.*** 1. chigit; 2. qoghun, tawuz, kawa qatarliqlarning uruqi.

çiğlik *-ği* ***is.*** 1. xam, xamliq; 2. qopalliq, qopal heriket; 3. ashkara, opochuq.

çiğnek *-ği* ***is.*** ayagh-asti, yol üsti.

çiğnem ***is.*** burda (nan), chishlem (gösh).

çiğneme ***is.*** cheylesh, dessesh, depsende qilish.

çiğnemek 1. cheylimek, dessimek; 2. chaynimaq.

çiğnemik *-ği* ***is.*** chaynalghan nerse.

çiğnenmek cheylenmek, desselmek.

çiğnetilmek cheylitilmek, dessitilmek.

çiğnetmek cheyletmek, dessimek.

çikirdemek échip qaynimaq.

çiklet ***is. fr.*** séghiz kempüt.

çikolata ***is. it.*** shakilat.

çil ***is.*** 1. meng, sepkün; 2. dagh (yüzidiki).

çil ***is. zool.*** chil (qush).

çil ***is. far.*** 1. képek altun; 2. tengge (pul).

çilav ***is. far. mutf.*** gösh yaki toxu göshi bésilghan gürüch ash.

çildirtimak sarang qilmaq, aljitmaq, eqlidin adashturmaq.

çile ***is. far.*** 1. étikap (bir yerge kiriwélip 40 kéche-kündüz kishige körünmey ibadet qilish); 2. japa, zexmet: *Zavalli çok çile çekti* – Bichare köp japa chekti.

çile ***is. far.*** 1. yipek, yung we paxta yiplarning giresi; 2. oqya kirichi.

çilecilik *-ği is.* terki dunya (derwish) ademlerning öz chüshenchisi boyiche qilidighan paaliyetliri.
çilehane *is. far.* xaniqa we étikapqa olturidighan.
çilek *-ği is.* buldürgen.
çilekeş *s. far.* 1. teriqet yoli bilen shughllanghuchi; 2. derdmen.
çileli *s.* derdmen.
çilemek sayrimaq (bulbul).
çilenti *is.* sim-sim yamghur.
çilingir *is. far.* 1. qulupsaz; 2. qulup achidighan oghri.
çilingirlik *-ği is.* qulupsazliq.
çillenmek dagh peyda bolmaq.
çilli *s.* bedinide déghi bar.
çim *is. bot.* chim, saz.
çimçek *-ği is.* bir xil kichik qushqach.
çimdik *-ği is.* 1. chimdiq: *Bir çimdik tuz* – Bir chimdiq tuz; 2. köngül aghritidighan söz.
çimdiklemek 1. chimdimaq; 2. köngül aghritidighan söz qilmaq.
çimdiklenmek chimdalmaq.
çimecek *-ği is.* muncha, hamyam, serrap.
çimek *-ği is.* yuyunidighan yer.
çimen *is.* 1. chimen; 2. chim saz.
çimenlik *-ği s. is.* chimenlik, ot-chöplük, chimliq, sazliq.
çimento *is. it.* sémont.
çimlendirmek 1. chim yatquzmaq, chimliqqa aylandurmaq; 2. bashqilarning nersisidin paydilanmaq.
çimlenmek 1. chim ünüp chiqmaq; 2. bashqilarning nersisidin az-paz paydilanmaq.
çimmek yuyunmaq.
Çin *is. öz. coğr.* Junggo, Xitay.
Çince *is.* xenzuche, xenzu tili.

Çingene *is. öz.* sigan (köchmen hayattayashaydighan bir millet).

çingene *s.* 1. hayasiz nomusiz, yüzsiz; 2. béxil, pixsiq **Çingenece** *is.* sigan tili.

çingeneleşmek béxillashmaq, pixsiqlashmaq.

çini *is. osm.* farfor xish.

çinici *is.* farfor xishchi.

çinicilik *-ği is.* farforchiliq.

çinilek *-ği is.* eks sadaning köplükidin awaz yaxshi anglanmaydighan yer.

çinira *is.* quddus ibadetxanisida chélinidighan bir xil saz.

çinko *is. it.* sinik, totiya.

çinkograf *is. fr.* sénkograp ishchisi **Çinli** *is.* junggoluq.

çintiyan *is.* ayalche shim.

Çinuk *-ğu is. dilb.* XVIII esirde Shimaliy Gmérikida qollinilighan til.

çipil *s. far.* 1. közi éghzigha we kirpiki tökülgen adem; 2. paskina.

çipo *is. it.* lengger.

çir *is.* örük qéqi, qaq.

çirik *s. osm.* kir, dagh.

çiriş *is. far.* shilim.

çirişçi *is.* shilimchi.

çirişçilik *-ği is.* shilimchiliq.

çirişlenmek shilim sürmek, shililimaq.

çirişli *s.* shilim sürülgen, shilimlanghan.

çirkef *is. far.* 1. paskina toxtam su; 2. eski, yirginchlik, paskina adem yaki nerse.

çirkin *s. is.* 1. set: *Çirkin kadın* – Set ayal; 2. yéqimsiz: *Çirkin ses* – Yéqimsiz awaz; 3. qopal: *Çirkin eylem* – Qopal heriket; 4. yéringliq yara, chiqqan.

çirkinleşmek setleshmek.

çirkinleştirmek setleshtürmek.
çirkinletmek setleshtürmek.
çirkinlik *-ği is.* 1. setlik; 2. eskilik, yamanliq.
çirkinsemek setlimek, set körmek.
çiroz *is. yun.* bek oruq (adem).
çirozlaşmak bek oruqlap ketmek.
çis *is.* ösümlük shirnisi.
çise *is.* sim-sim yamghur.
çiseti *is.* sim-sim yamghur.
çiskin *s.* 1. ushshaq yamghur, aq yamghur; 2. yamghurdin nemlengen.
çiş *is.* (balilar tili) süydük, kichik teret: *Çişi gelmek* – Siygüsi kelmek.
çişik *-ği is.* böjen (toshqan balisi).
çit *-ti is.* chit (shax shumba bilen yasalghan tosuq).
çit *-ti is. far. dok.* 1. chit rext; 2. bash yaghliq, yaghliq.
çita *is. ing. zool.* yupqa we uzun tilghan taxtaylar.
çitari *is. zool.* körünüshi chirayliq emma göshi bir xil kichik béliq.
çitek *-ği̇s.* barang.
çitelemek bk. *çitemek*.
çitemek örmek, eshmek: *Yün çitemek* – Yüng eshmek.
çiten *is.* séwet.
çiti *is.* 1. yimirish, siqish; 2. rextning qirghiqigha chüshken tügüm.
çitilemek burap siqilmaq (yuyulghan kir heqqide), yimirmek, siqip süyini chiqarmaq.
çitilenmek burap siqmaq, yimirilmek.
çitili *s.* burap siqilghan.
çitimek yamimaq (paypaq we rextlerning töshükini).
çitişmek chétiship ketmek, chirmashmaq, chétishmaq, yömeshmek, chigishmek.

çitlemek 1. chitilmaq, tosuq salmaq, etrapini orimaq; 2. gazir chaqmaq.

çitmek 1. bir yerge yighmaq, birleshtürmek; 2. töshükni yömep etmek; 3. mijip yumaq (kirni).

çitmik *-ği is.* 1. üzüm shinggilikining sapiqi; 2. chimdim.

çivdirmek yoqqa chiqarmaq, yoldin qayturmaq.

çivi *is.* 1. mix; 2. saghlam beden.

çivici *is.* 1. mixchi (yasaydighan yaki satidighan); 2. (walibolda) topni qattiq urup qarshi terepke.

çivilemek ötküzgüchi.

çivilenmek 1. mixlanmaq; 2. mixlinip qalmaq (bende bolup qalmaq).

çivili *s.* mixlaqliq.

çivit *-di is.* sinka.

çivitlemek sinkilimaq, sinkigha salmaq.

çivitli *s.* sinkilik, sinka sélinghan.

çivitsiz *s.* sinkisiz, sinka sélinmighan.

çivmek azmaq, adashmaq.

çiy *s.* shebnem: *Çiy düşmek* – Shebnem chüshmek.

çiyli *s.* nem, shebnem chüshken.

çizdirmek *is.* sizdurmaq.

çizelge *is.* 1. jedwel, körsetküch; 2. tizim; 3. isimlik.

çizge *is.* 1. jedwel, girapa, körsetküch jedwili, sixéma; 2. shekil, nusxa, örnek.

çizgi *is.* 1. siziq; 2. qoruq: *Yüz çizgileri* – Yüzning qoruqliri; 3. yol.

çizgili *s.* yolluq: *Çizgili kumaş* – Yolluq rext.

çizgilik *-ği is.* sizghuch.

çizginmek aylanmaq, pirqirimaq, chögilimek.

çizgisiz *s.* siziqsiz, siziq sizilmighan.

çizi *is.* 1. siziq; 2. sapan izi; 3. resimchilik; 4. qir (étizning).

çizici *s.* 1. sizghuch; 2. epyün ghozilirini sijap epyün alghuchi; 3. chértyozh sizghuchi.
çizik *-ği s. is.* 1. siziq; 2. sizilghan.
çizikli *s.* siziqliq, yol-yol, yolluq.
çizili *s.* sizilghan.
çizilmek 1. sizilmaq; 2. resim sizmaq; 3. ashkar bolmaq, melum bolmaq.
çizinti *is.* siziq izi, jiralghan yer.
çizme *is.* sizish.
çizme *is.* ötük.
çizmeci *is.* mozduz, ötük tikip satquchi (wapurush).
çizmecilik *-ği is.* mozduzluq, wapurushluq.
çizmek 1. siziq sizmaq; 2. resimini almaq, resimini sizmaq; 3. jirilmaq: *İğne elimi çizdi* – Yingne qolumni jiriwetti; 4. öchürmek: *Şu cümle gereksizdir, çiziniz* – Shu jumlening lazimi yoq, öchürüng.
çoban *is.* padichi, mal baqquchi, charwichi **Çoban Yıldızı** *-nı is.* cholpan, zöhre.
çobanaldatan *is. zool.* qarlighachning bir türi.
çobançantası *-nı is.* turp (lobo) tipige kiridighan ösümlük.
çobandeğneği *is.* qara bughday tipige kiridighan bir xil ot.
çobanlık *-ğı s.* 1. charwichiliq, padichiliq; 2. mal baqquchigha bérilidighan heq.
çocuk *-ğu is.* 1. bala (adem balisi): *Çocuk evin çiçeğidir* – Bala öyning gülidur; 2. adem, insan: *Kendisini otuz yıldan beri tanırım, çok iyi çocuktur* – Özni 30 yildin béri tonuymen, nahayiti obdan bala; 3. tentek.
çocuk bahçesi *is.* balilar baghchisi.
çocuk bilim *is.* balilarni teribiyilesh bilimi.
çocuk cağız *s.* kichik bala.
çocukça *s. z.* balilarche.
çocuklaşmak balilarche heriket qilmaq, balilashmaq.

çocuklu *s.* baliliq: *Çocuklu aile* – Baliliq aile.
çocukluk *-ğu is.* 1. baliliq, balilarche heriket; 2. baliliq waqit.
çocuksu *s.* baligha oxshash, balilarche.
çoğalma *is.* köpiyish, sani artish.
çoğalmak köpeymek, jiqaymaq, sani artmaq.
çoğaltma *is.* köpeytish, jiqaytish, sanini artturush.
çoğaltmak köpeytmek, jiqaytmaq, sanini artturmaq: *Hayvan sayısını çoğaltmaliyiz* – Charwa-mallarning sanini köpeytishimiz lazim.
çoğu *z.* köp qismi, köpinchisi, tolisi: *Arkadaşların çoğu gitti* – Yoldashlarning köpinchisni ketti.
çoğul *is.* köplük (girammatikida): *Çoğul ekleri* – Köplük qoshumchiliri.
çoğullanmak köpeymek, artmaq.
çoğullaştırmak köplükke aylandurmaq (girammatikida).
çoğumsamak köp dep bilmek.
çoğun *z.* 1. köp qisim; 2. köp qétim.
çoğunluk *-ğu is.* köpchilik, köp sanliq.
çok *-ğu s.* 1. köp, jiq, nurghun, tola: *Çok güzel* – Nahayiti ; 2. nahayiti, bekmu: *Çok güzel* – Nahayiti chirayliq; *Ğok sağlam* – Nahayiti jing.
çok amaçlı *s.* köp meqsetlik.
çok anlamlı *s.* köp menilik (grammatikida).
çok ayaklılar *is. zool.* jiq putluq haywanlar.
çok doğuran *s.* 1. tughumchan; 2. köp baliliq.
çok heceli *s. gram.* köp boghumluq (grammatikida).
çok hücreli *s.* köp hüjeyrilik.
çok hücreliler *is. zool.* köp hüjeyrilik haywanlar.
çok kıllılar *is. zool.* yungluq we tükluk haywanlar.
çok memelik *s.zool.* köp emcheklik haywanlar.
çok seslilik *-ği is. müz.* köp awazliq (chalghu).
çok tanrıcılık *-ğı s.* köp xudaliq ishenchisi.

çok tanrıcılık *-ğı is.* köp xudaliq ishenchisi.
çok yanlı *s.* köp tereplik.
çok yönlü *s.* bk. ***çok yanlı***.
çokal *is.* qedimki zaman urushlirida kiyilidighan we atlargha kiydürülüp qoyulidighan tömür kiyim.
çokbilir *s.* etrapliq bilimge ige.
çokbilmiş *s.* quu, hiyliger, aldamchi.
çokça *z.* xéli köp, bir qeder jiq.
çokevli *s.* köp erlik (ayal) yaki köp xotunluq (er).
çokgen *is. mat.* köp tereplik.
çokgenlilik *-ği is.* köp tereplimilik.
çokkarılı *s.* köp xotunluq (er).
çokkocalı *s.* köp erlik (ayal).
çoklaşmak köpeymek, jiqlimaq.
çokluk *-ğu is.* köplük, nurghunluq, köp sanliq, türlük: *Nerede çokluk orada bokluk* – Molla köp bolsa éshek haram bolur.
çokrağan *is.* süyi köp bulaq.
çokramak paraq-paraq qaynimaq (qazan).
çoksamak köp dep bilmek, köpke tawimaq.
çoksanmak köp bilinmek.
çoktan *z.* xéli ilgiri, xélidin burun, xéli baldur, burundin: *Ahmeti çoktan tanıyorum* – Exmetni xéli burundin tonuymen.
çoktanberi ilgiridin tartip, burundin tartip: *Çoktanberi radyoda çalişiyorum* – Ilgiridin tartip radioda ishleymen.
çoktanki *s.* burundin tartip bar bolghan.
çoktonluluk *-ğu is. müz.* köp ahangliq.
çokue *is. dilb.* an'golada bantu tili.
çol *is.* tonglighan su tamchisi.
çolaklık *-ğı s.* cholaqliq.
çolpa *s. osm.* 1. aqsaq-cholaq (at); 2. qingghir putluq; 3. qolidin ish kelmeydighan.

çolpan ***is. astr.*** cholpan (yultuz).
çoluk çocuk *-ğu is.* bala-waqa (aile, xotun, er, bala).
çomak *-ğı s.* qisqa kaltek, chomaq.
çomar ***is. zool.*** qoychi iti.
çopra ***is. rum.*** 1. béliq qiltiriqi; 2. chatqalliq; 3. köp qiltiriqliq béliq.
çopul ***is.*** yamghur sulirini toplaydighan kölchek.
çopur ***s.*** 1. choqur (adem); 2. birxil bugha.
çor ***is.*** 1. késel, késellik; 2. derd-elem; 3. (bezi yerlerde) kala wabasi; 4. bezi derexlerde körülidighan késellik.
çorak *-ğı s.* 1. shor (yer); 2. achchiq tuzluq (su); 3. qaqas.
çoraklaşmak shorlashmaq, qaqasliship ketmek.
çoraklık *-ğı s.* shorluq, qaqasliq.
çorap *-bı is. ar.* paypaq.
çorapçı ***is.*** paypaqchi.
çorapçılık *-ğı s.* paypaqchiliq.
çoraplı ***s.*** paypaqliq, paypaq kiygen.
çorapsiz ***s.*** paypaqsiz, paypaq kiymigen.
çorba ***is.*** 1. qoshuq bilen ichilidighan suyuq tamaq (shorpa); 2. qalaymiqan, biseremjan.
çorbacı ***is.*** 1. shorpichi; 2. shorpini yaxshi köridighan adem; 3. xiristian mötiwerlirige bérilgen nam.
çortun, çörten chosh (bir yerdin ikkinchi bir yerge su ötküzidighan) **Çorum** ***is. öz. coğr.*** Chorom (Anatolidiki wilayetlerdin biri we uning merkizi).
çotra ***is. rum.*** yaghach tung, yaghach chélek.
çotuk *-ğu is.* 1. sirtqa chiqip qalghan derex yiltizi; 2. derex kötiki.
çotur ***s.*** 1. yapilaq, yési; 2. panaq burun.
çotura bk. ***çotra***.
çöğdürmek pürkimek.

çöğmek 1. (étilghan nerse) barghanséri toghra yürmek; 2. siymek, kichik teret qilmaq.

çöğünmek bir teripi kötürülse yene bir teripi chüshmek.

çöğür ***is.*** 1. qorsiqi yoghan, sépi uzun tembur; 2. tikenlik yawa ot; 3. ündürme, bix.

çökek *-ği* ***is.*** 1. azgal; 2. patqaqliq, sazliq, chimliq.

çökel ***is.*** chökük nerse, tiniq nerse, chökken, tinghan nerse.

çökelek *-ği* ***is.*** irkit.

çökelge ***is.*** patqaqliq we layliq yer, chökken chong nerse.

çökelmek chökmek tinmaq.

çökeltmek chöktürmek, tindurmaq.

çökermek chöktürmek, bash egdürmek, boyun egdürmek, teslim qilmaq.

çökertme ***is.*** 1. chöktürüsh, tindurush; 2. bash egdürüsh, teslim qilish.

çökertmek chöktürmek, bash egdürmek, boyun egdürmek, teslim qilmaq.

çökken ***s.*** 1. bek chökken, chöküp ketken, patqan, tinghan; 2. eqliy we zéhniy küchi ajizlashqan.

çökkünlük *-ğü* ***is.*** chüshkünlük, rohiy töwenlik, rohsizliq.

çökme ***is.*** 1. chöküsh, pétish; 2. olturushup ketish, töwenlesh, pesiyip ketish.

çökmek 1. chökmek, patmaq: *Duman çökmek* – Tuman qaplimaq; 2. olturushup ketmek, töwenlimek, peseymek, ichige kirip ketmek; 3. qaplimaq; 4. basmaq: *Felaket çökmek* – Apet basmaq; 5. ajizlashmaq, ajizlap ketmek; 6. tinmaq: *Su çökmek* – Su tinmaq.

çöktürmek chöktürmek, tindurmaq.

çökü ***is. dok.*** yupqa rext (chümbel tikilidu).

çökük ***s.*** chökken, patqan, ichige kirip ketken , olturshup kirip ketken.

çökül ***is.*** bk. ***çökel***.

çöküntü ***is.*** 1. chöküp ketken nerse; 2. qalduq, sunuq xarabe; 3. chüshkünlük perishanliq; 4. qirilish, yuqash.

çöküş ***is.*** 1. chöküsh, tizlinish: *Devenin çöküşü* – Tögining chöküshi; 2. örülüsh, yiqilish: *Binaların depremde çöküşü korkunçtur* – Binalarning yer tewrigende yiqilip chushushi qorqunchluq; 3. yoqash, berbad bolush, tügesh; 4. chékinish, keynige kétish.

çöküşmek bir yerge toplanmaq, yighilishmaq: *Kuşlar tarlaya çöküştüler* – Uchar qushlar étizgha yamrashti (toplandi).

çöl *-lü* ***is. far.*** chöl-bayawan.

çölleşmek chölleshmek, qaqaslashmaq.

çöllük ***s.*** chöllük, qaqasliq: *Çöllük yer* – Chöllük yer.

çömçe ***is.*** yaghach sapliq, yaghach qoshuq.

çömelmek yükünmek, yükünüp olturmaq.

çömeltmek yükündürmek.

çömez ***is.*** talip (medriste oqughuchi).

çömezlik *-ği* ***is.*** talipliq.

çömlek *-ği* ***is.*** sapal xumra.

çömlekçi ***is.*** xumra qatarliqlarni yasap satquchi.

çömlekçilik *-ği* ***is.*** xumrichiliq.

çöngül ***is.*** 1. kölchek; 2. kichik patqaqliq.

çöp *-pü* ***is. far.*** exlet, süpüründe: *Çöp sandığı* – Exlet sanduqi.

çöpatlamaz ***s.*** zérek, hoshiyar, sezgur.

çöpçatan ***is.*** 1. elchi (qiz bilen yigitning); 2. ilahiy küch, teqdir ilahi.

çöpçü ***is.*** 1. exletchi; 2. taziliq ishchisi.

çöpleme ***is.*** yiltizidin sürge dorisi yasilidighan ösümlük.

çöplenmek 1. uningdin-buningdin yémek; 2. nepsige bérilmek.

çöplük *-ğü* ***is.*** exletxana.

çöpsüz *s.* exletsiz.

çör *s.* 1. késel, aghriq; 2. sheytan; 3. tiken.

çörek *-ği is.* 1. tatliq bolka; 2. chember, yumilaq nerse.

çöreklenmek 1. (yilan heqqide) yögiliwalmaq, tügülüwalmaq; 2. yerleshmek.

çörkü *is.* senpen, chot.

çötele *is.* xeterlikni körsitish tax belgisi, bixeterlik belgisi.

çöten *is.* 1. béliq tutush séwiti; 2. tor (kepter qatarliqlarni tutidighan).

çöven *is.* sopun oti (yiltizi, shéxi we süyi köpük hasil qilidighan we nerse-kérek yuyushta qollinidighan bir xil ot).

çövmen *is.* uchi ilmek kaltek.

çöz *is.* chawa yagh.

çözdürmek *is.* yeshtürmek, sheshtürmek, hel qildurmaq, bir terep qildurmaq.

çözge *is.* bir mesilini hel qilish charisi, yoli.

çözgü *is. dok.* 1. örüsh, éshish, toqush ; 2. xémirgha éshish, xémirgha örüsh; 3. kirlik qilinidighan rext.

çözgülemek örümek, eshmek, tuqumaq.

çözgün *s.* 1. yéshilgen, shishilgen; 2. (qar-muz heqqide) érishke bashlighan.

çözme *is.* 1. yéshish, hel qilish, bir terep qilish; 2. kirlik, yotqan kirliki, karwat yapquchi.

çözmek 1. yeshmek, sheshmek: *Düğümü çözmek* – Tügünni yeshmek; 2. hel qilmaq, bir terep qilmaq: *İç çelişmeleri çözmek* – Ichki ziddiyetlerni hel qilmaq; 3. chüshendürmek: *Meseleyi çözmek* – Mesilini chüshendürmek.

çözük *-ğü s.* 1. yéshik, yéshilgen; 2. hel qilinghan, bir terep qilinghan; 3. érishke bashlighan (qar-muz); 4. boshaq, tarqaq.

çözülme *is.* 1. yéshilish, hel qilinish, bir terep qilinish; 2. érish; 3. herbiy qoshunning aldinqi septin ayrilishi.

çözülmek 1. yéshilmek, shéshilmek: *Dügüm çözüldü* – Tügün yéshildi; 2. hel bolmaq, hel qilinmaq, bir terep qilinmaq: *Sorun çözüldü* – Mesile hel boldi; 3. érimek: *Buz çözüldü* – Muz éridi; 4. qachmaq, yiraqlashmaq; 5. chékilmek.

çözülüm ***is.*** 1. parchilinish, chéchilish, tarilish; 2. buzulush.

çözüm ***is.*** 1. hel qilish, bir terep qilish; 2. (matimatikida) chiqirilghan san.

çözümleme ***is.*** analiz, tehlil.

çözümlemek 1. analiz qilmaq, tehlil qilmaq; 2. yekün chiqarmaq; 3. hel qilmaq, bir terep qilmaq.

çözümlenmek hel qilinmaq, bir terep qilmaq.

çözünmek érimek: *Şeker çayda çözündü* – Shéker chayda éridi.

çözünmez ***s.*** érimes.

çözünür ***s.*** 1. yéyilghan, tarqalghan; 2. ériydighan, érigüch: *Tuz, şeker suda çözünür maddelerdir* – Tuz, shéker suda ériydighan maddilardur.

çözüşmek (ülgiler heqqide) bir-biridin ayrilmaq, parchilanmaq.

çubuk *-ğu* ***is.*** 1. chiwiq, chuwuq, tal; 2. choka; 3. ghangza, mushtek; 4. (rext) yol-yol.

çubuklamak (gilem, kégiz, palas, ediyal heqqide) topisini qaqmaq, chiwiqliq, sawimaq.

çubuklu ***s.*** 1. talliq, köchetlik, derexlik; 2. chimenzarliq; 3. yol-yol (rext).

çuha ***is.*** yung rext, durap baston, gabazdiyon qatarliqlar.

çuhadar ***is. far.*** padishahning kiyim-kéchikige mesul memur.

çukur ***is. s.*** 1. choqur, oyman, tiren; 2. gör, mazar dégendek.

çukurlanmak chongqurlashmaq, tirenleshmek.

çukurlatmak chongqurlatmaq, tirenletmek, chongqurlashturmaq, tirenleshtürmek.

çukurlu ***s.*** chongqurluq, oymanliq.
çukurluk *-ğu* ***is.*** chongqur yer, pes yer, oyman yer.
çul ***s. ar.*** 1. qildin qopal toqulghan toqulma; 2. kir kiyim-kéchek; 3. jul (atning yopuqi).
çulgerme ***is.*** bk. ***piç***.
çulha ***is. far.*** bapkar.
çulhalık *-ğı* ***is.*** bapkarliq.
çullama ***is.*** türmelge oxshash bir xil tamaq.
çullamak jul yapmaq: *Atı çullamak* – Atqa jul yapmaq.
çullanmak 1. jul yépilmaq; 2. astigha bésiwalmaq; 3. hujum qilmaq, étilmaq.
çulluk *-ğu* ***is. zool.*** qirghawul **Çulpan** ***is. öz.*** Cholpan (yultuz).
çulpaz ***s.*** parishan, miskin, jüshkün.
çulsuz ***s. is.*** 1. julsiz; 2. perishan; 3. qelender, kembeghel, üsti-béshi yoq.
çultarı ***is.*** haywan yopuqi.
çurçur ***is. zool.*** 1. göshi tatliq bolmighan birxil kichik déngiz béliqi; 2. qimmetsiz, étibarsiz; 3. déngizchilar qimmiti yoq dep hésablaydighan ushshaq béliqlar.
çut *-tu* ***is.*** jot, senpen.
çuval ***is. far.*** kendir, taghar, xalta; 2. sémiz, ishshiq (adem).
çuvalcı ***is.*** tagharchi.
çuvaldız ***is. far.*** juwalduruz.
çuvallamak 1. taghargha qachilimaq; 2. sinipta qalmaq; 3. meghlup bolmaq, bashqa chiqiralmasliq **Çuvaşça** ***is. dilb.*** chuwash tili.
çük ***is.*** (balilar tilidin) chochaq.
çükündür ***is.*** qizilcha.
çülki ***is.*** qisqa paypaq.
çünki bk. ***çünkü***.

çünkü ***far.*** chünki: *Çünkü bilmiyorsun söyleme* – Chünki bilmeysen, sözlimigin.

çürük *-ğüs.* 1. chürük: *Çürük diş* – Chürük chish; 2. saghlam emes; 3. kona, eski; 4. exlaqsiz ayal; 5. asassiz.

çürüklük *-ğüis.* 1. chiriklik; 2. exletlik; 3. qebristan, görlük, mazarliq, qebristanliq.

çürümek 1. chirimek; 2. konirmaq, eskirmek; 3. sésimaq.

çürütmek 1. chiritmek, sésitmaq; 2. yumshatmaq.

çürütülmek chiritilmek, sésitilmaq.

çüş ***ünl.*** 1. éshekni toxtutush üchün qollinidu; 2. köngülge yaqmighan heriketke qollinidighan qopal söz.

D

D 1. D (Türk élipbesining beshinchi herpi); 2. üzük tawushlarning ötinchisi; 3. maqale we bashqa eserlerde maddilar herp bilen körsitiligende ötinchi retni bildüridu; 4. muzika notilirida "re" awazini béridu; 5. rumliqlarning reqimide 500 ni bilduridu.

da ***ünl.*** bu, jümlining axirsida yaki ikki jümlining otturisida ulanma bolup kélidu: *Onu ben de gördüm* – Uni menmu kördüm; *Ben de, sen de, o da hep gideceğiz* – Menmu, senmu, umu hemmimiz kétimiz; *Bu iş hiç de doğru değil* – Bu ish zadila toghra emes; *Bu gidişle onlara yetişeceğiz de geçeceğiz, öylemi?* – Mushu méngish bilen ulargha yétishiwalimiz, hetta ötupmu kétimiz, shundaq emesmu?; *Bir defa ağzını açtımi söyler de söyler* – Aghzi échildimu, sözlep toxtimaydu; *Mısafir gelmez gelse de birden kelir* – Méhman kelmise kelmeydu, kelse biraqla kélidu; *Çocuk korkuyor da artık eve gidemiyor* – Bala qorqqanliqidinmu öyge baralmidi; *Gördü de selam vermedi* – Körüp turup salam bermidi; *Onu almadım da bunu aldım* – Uni almidim de, buni aldim; *Eve kadar gideyim de geleyim* – Öygiche béripla kéley; *Koşmuşsa da yetişmemiştir* – Yügürsimu yétishelmeptu; *Gelsin de ne zaman gelirse gelsin* – Kelsunchu, qachanla kelse kelsun.

dadamık *-ğı s.* ow yémi yaki dan (ow-owlash üchün qoyulghan nerse, tökülgen dan yaki bashqa nerse).

dadanmak 1. yaxshi körüp qalmaq: *Çocuk çikolataya pek dadandı* – Bala shakilatni bek yaxshi körüp qaldi; 2. öginip qalmaq, könüp qalmaq: *Kediler mutfağa dadandılar* – Müshükler ashxanigha öginip qaldi.

dadaş *is. far.* 1. er qérindash; 2. yigit, qorqmas we jesur kishi.

dadi *is. far.* inik ana, bala baqquchi.

dadilik *-ğı is.* inik analiq, terbiyichilik.

dafi *s. ar.* 1. étip chüshürgen; 2. ittiriwetken.

daga *is. it.* xenjer (XIV-XVIII esirlerde qollinilghan).

dağ *is.* tagh: *Dağdan gelen bağdakini kovar* – Tala müshüki öy müshükini qoghlaptu; *Tanri dağları* – Tengri taghliri.

dağ *is.* 1. qiziq tömür bilen bésilghan belge; 2. daghlash (késelni); 3. éghir qayghu, qattiq derd.

dağar *is. far.* 1. taghar; 2. aghzi yapilaq sapal küp.

dağarcık *-ğı s.* 1. tére xalta, padichi xaltisi; 2. ilim bilim.

dağcı *is.* taghqa chiqquchi, taghchi.

dağcılık *-ğı s.* taghchiliq)taghqa chiqish kespi (.

dağdağa *is. ar.* 1. ghewgha; 2. biaramliq; 3. awarichiliq, heshem, palaket.

dağdağalı *s.* 1. jédel-majraliq, ghewghaliq; 2. rahetsizlik, biaramliq.

dağdağasız *s.* jédel-majrasiz, ghewghasiz.

dağdar *s.* yaridar.

dağılım *is.* 1. parchilinish, tarilish, chéchilish; 2. nérwa séstimlirining buzulushi.

dağılmak 1. taralmaq; 2. chéchilmaq; 3. yiraqlashmaq, chetleshmek; 4. chéchilip buzulmaq, retsizlenmek, qalaymiqanlashmaq.

dağınık *s.* 1. tarqaq, shalang; 2. retsiz: *Masanınüstü pek dağınık* – Shirening üsti tolimu retsiz; 3. chéchilangghu (turmush); 4. murekkep (pikir, zéhin).

dağınıklık *-ğı s.* 1. chéchilangghuluq, tarqaqliq; 2. retsizlik, murekkeplik **Dağıstan** *is.* Daghistanliq.

dağıtıcı *is.* 1. tarqatquchi (gézit, zhurnal, xet qatarliqlarni); 2. birlikni buzghuchi, bölgünchi; 3. yoruqluq tarqatquchi eswab.

dağıtılmak tarqitilmaq.

dağıtmak 1. tarqatmaq: *Bu mali yoksullara dağıtmışlar* – Bu malni kembeghellerge tarqitip bériptu; 2. bölmek, texsim qilmaq: *Düşman birliklerini dağıtmak* – Düshmen eskirini tézipérek qiliwetmek; 3. chachmaq, tiripiren qiliwetmek; 4. urup parchilimaq: *Bir yüklenişte kapıyı dağıttı* – Bir urushta ishikni parchilidi; 5. buzmaq: *Ortaklığı dağıttılar* – Ortaqliqni buzdi **Dağistanlı** *is. s.* daghistanliq.

dağlağı *is.* daghlash eswabi.

dağlamak 1. daghlimaq; 2. haywangha tamgha basmaq; 3. üshshütmek yaki köydürmek: *Soğuk yüzümü dağladı* – Soghuq yüzümni üshshüti; 4. échitmaq: *Onun bu halı yüreğimizi dağladı* – Uning bu hali yürikimizni échitti.

dağlanmak daghlatmaq, tamghilatmaq.

dağlatmak daghlatmaq, tamghilatmaq.

dağlı *s.* 1. daghlanghan, tamghilanghan; 2. échinghan, ichi aghrighan.

dağlı *s.* taghliq: *Bu dağlı bir bölgedir* – Bu taghliq bir rayon.

dağlıç *-cı is.* karakol qoshqiri bilen quyruqluq qoydin tughulghan birxil shalghut qoy.

dağlık *-ğı s.* taghliq yer.

daha *z.* 1. téxi, téxiche: *Mehmet daha gelmedi* – Muhemmed téxi kelmidi; 2. qayta, yene, tekrar: *Onlar bir daha görüştüler* – Ular tekrar söhbetleshti ; 3. téximu: *Bu daha güzel* – Bu téximu chirayliq (yaxshi).

dahame *is.* yoghinash, chongiyish.

dahdah *is.* balilar tilida (at).

dâhi *is.* dana, danishmen: *Dâhi önder* – Dana rehber.

dahice *s.* danalarche: *Bu dahice alınmış bir önlemdir* – Bu danalarche qilinghan tedbirdur.

dahil *-hli is. ar.* dexil: *Bu işte benim dahilim yoktur* – Bu ishqa méning dexlim yoq.

dahil *-hli is. ar.* 1. ich, ichige, ichige alghan: *Ben de dahil beş adam* – Méning bilen besh adem; 2. tesir, nopuz; 3. mudaxile; 4. kirim.

dahilen *z. ar.* ichidin: *Dahilen kullanılan ilaç* – Ichidin bérilidighan dora.

dahileştirmek danalashturmaq.

dahili *s. ar.* ichki: *Dahili savaş* – Ichki urush.

dahilik *-ği is.* dahiliq, danishmenlik.

dahiliye *is.* 1. ichki ishlar: *Dahiliye bakanlığı* – Ichki ishlar ministirliki; 2. ichki késellikler.

dahiliyeci *is.* 1. ichki ishlar bilen munasiwetlik biri; 2. ichki késeller doxturi yaki mutexessi.

dahiyane *z. s. ar.* dahiyane, dahilarche.

dahiye *is. ar.* apet, qizghin (haywanladiki), ötkür yuqumluq késel, waba.

dahletmek arilashmaq, mudaxile qilmaq.

daim *s. ar.* daim, her daim.

daima *z. ar.* daima, her zaman, her waqit, hemishe, dawamliq.

daimi *s. ar.* asasliq, dawamliq.

dair *s. ar.* dair, ait, teelluq, tégishlik, qarashliq: *Edebiyata dair bir konuşma* – Edebiyatqa dair bir söhbet.

daire *is. ar.* 1. daire; 2. binaning bir parchisi yaki bir qismi: *Bu apartmanda kiralık daire var* – Bu binaning icharige béridighan qismi bar; 3. dölet organliri, idare: *Dış ilişkileri dairesi* – Tashqi ishlar idarisi; 4. dap; 5. bölüm: *Hastanenin ameliyat dairesi* – Doxturxanining opératsiye bölümi.

dakik ***s. ar.*** 1. tétik chaqqan, her ishni waqtida qilidighan, chebdes: *Dakik kimse* – Chebdes adem; 2. toghra ishleydighan (mangidighan): *Dakik saat* – Toghra mangidighan saet.

dakika ***is. ar.*** minut: *Bu iş beş dakika sürmez* – Bu ish besh minut dawam qilmas.

dakikalık *-ğı* ***s.*** bk. ***doğruluk***.

dakikasında ***is.*** öz waqtida.

daktilo ***is. fr.*** 1. xet bésish mashinisi; 2. xet basquchi, mashinist.

daktilograf ***is. fr.*** 1. xet bésish mashinisi; 2. mashinist, mashinida xet basquchi.

daktiloskopi ***is. fr.*** barmaq izidin kim ikenlikini bilish usuli.

dal ***is.*** 1. putaq, shax: *Daldan dala konmak* – Shaxtin shaxqa qonmaq; 2. tarmaq, bölüm, parche, qisim, xil, tür: *Bilimin türlü dalları arasında sıkı ilişkiler vardır* – Ilimning her qaysi tarmaqliri otturisida yéqtin.

dal ***is.*** 1. yalingach; 2. yéling, yupqa.

dal ***is.*** dümbe, sirt.

dalacan ***s.*** kishini bezdüridighan (adem).

dalak *-ğı* ***s.*** 1. tal (ademning we haywanlarning); 2. here köniki.

dalalet *-ti* ***is. ar.*** toghra yoldin ézish, adishish, yoldin chiqish.

dalamak 1. chéqiwalmaq, qapartmaq; 2. talimaq; 3. échishturmaq; 4. chishliwalmaq.

dalan ***is.*** dalan (öy ariliqidiki), ariliq.

dalan ***is.*** dalan (öy ariliqidiki) ariliq.

dalaş ***is.*** talash, jédel, majra, ghewgha.

dalaşmak ***-le*** 1. talashmaq, chishleshmek (it heqqide); 2. tillashmaq, söz tegeshmek.

dalaşman ***is.*** jédelxor, urushqaq, soqushqaq, majrachi, ghowghachi.

dalavere *is. it.* suyiqest: *Birliğimizi bozmak için yapılan dalavere* – Ittipaqliqimizni üchün qilinghan suyiqest.
dalavereci *is.* suyiqestchi.
dalaverecilik *-ği is.* suyiqestchilik.
dalayıcı *s.* azdurghuchi, yoldin chiqarghuchi.
dalcık *-ğı s.* ushshaq shax.
dalda *is.* bk. ***dulda***.
daldırmak 1. chöktürmek, gheriq qilmaq: *Suya daldırmak* – Sugha chöktürmek; 2. xiyalgha patmaq, oygha chüshmek: *Daldırılan ağaç* – Tikilgen derex; 3. köchet tikmek: *Fazla daldırmış beni göremedi bile* – Bek oygha patqanliqtin, ménimu körelmidi.
daldız *is.* 1. here uwisi; 2. yaghachchilarning oyma pichiqi; 3. herichilerning bal toplash qachisi.
daldoy *s.* tar kiyin'gen.
dalga *is.* 1. dolqun: *Su dalgası* – Su dolquni; 2. radio dolquni: *Radyo kısa dalgada yayın yapıyor* – Radio qisqa dolqunda anglitish béridu; 3. gherez, yaman niyet: *Bu işte bir dalga var* – Bu ishta bir gherez bar; 4. mestlik.
dalgacı *s. is.* 1. suyiqestchi; 2. hiyliger; 3. subatsiz, chidamsiz.
dalgacık *-ğı s.* kichik dolqun.
dalgakıran *is.* port we piristandiki nerse-kéreklerni déngiz dolqunidin saqlap qélish üchün sléinghan sépil, tosuq.
dalgalandırmak dolqunlandurmaq, dolqun chiqarmaq.
dalgalanmak dolqunlanmaq.
dalgalı *s.* 1. dolqunluq; 2. bujighur; 3. büdür-büdür.
dalgı *is.* gheplet.
dalgıç *-cı is.* 1. su astida ishligüchi; 2. qoli egri, oghri, kanto: *Herif dalgıçtır, gözünü aç* – Uning qoli egri, diqqet qill.
dalgıçlık *-ğı s.* qoli egrilik, oghriliq.

dalgın *s. z.* 1. ghemkin, oychan, xiyalchan; 2. diqqetsiz; 3. hoshsiz, bihush: *Hasta, dalgın yatiyor* – Késel hoshsiz yatidu.

dalgınlık *-ğı s.* 1. ghemkinlik, oychanliq, xiyalchanliq; 2. qattiq, uyqu.

dalgış *is.* su tégide üzüsh.

dalığ *is.* su astida ishligüchi.

dalınç *-cı is.* hayajangha chökmek, özini yoqitip qoymaq.

daliş *is.* chöküsh, pitish.

dalkavuk *-ğu is.* xushametchi, yalaqchi: *Dalkavuk bir adam* – Xushametchi adem.

dalkavukluk *-ğu is.* yalaqchiliq, xushametchilik.

dalkılıç *s.* 1. qilichni sugharghan; 2. qilichni yalingachlighan: *Süvariler dalkılıç hücuma geçtler* – Atliq eskerler yalingachlap hujumgha atlandi; 3. pidaiy (adem).

dallandırmak 1. shaxlandurmaq; 2. bir nersini xilmu xil türge ayrimaq.

dallanmak 1. shaxlanmaq, shaxlimaq, shax chiqarmaq; 2. qiyin bir ehwalgha chüshüp qalmaq.

dallı *s.* 1. shaxliq, putaqliq; 2. üstige shax shekli ishlengen.

dalma *is.* 1. chöküsh; 2. chélishta pachaqtin élish.

dalmak 1. chökmek, shungghimaq: *Denize dalmak* – Déngizgha chökmek; 2. yérilmek: *Eğlenceye dalmak* – Oyungha yérilmek; 3. bir yerge ruxsetsizla kirmek: *Biletsiz sinemaya dalivermiş* – Béletsiz kinorgha kiriwerdi; 4. uyqugha ketmek: *Biraz dalmışım* – Bir az oxliwaldim; 5. hoshidin ketmek: *Hasta yine daldı* – Késel yene hoshidin ketti.

dalsepet *-ti is.* tal séwet (taldin toqulghan).

daltaban *s.* 1. yalingayaq; 2. yalangtösh (adem).

Dalton hastalığı *is.* renglerni, bolupmu qizil bilen yéshil rengni perq ételmeslik késelliki.

daluyku *is.* qattiq uyqu: *Yar geliyor deyince dal uykudan uyandık* – Yar kélidu dégende qattiq uyqudin oyghanduq.

dalyan ***is.*** béliq owlash üchün köl, derya we déngizlarda muqim ornitilghan tor.

dalyancı ***is.*** déngiz, derya we kölde tor bilen béliq owlighuchi.

dalyarak ***s.*** dötlük qilidighan.

dalyasan ***is.*** selle pettési.

dam ***is.*** 1. tam: *Rüzğar bütün damları yıkmış* – Boran-chapqun bütün tamlarni örüwétiptu; 2. kichik bina, öy; 3. éghil, qotan; 4. türme, zindan.

dam ***is.*** 1. tansida erge jora bolghuchi ayal; 2. qart qeghizide matka; 3. chérkaw kirish üchün qesem bergen ayallargha we rehberlerge bérilgen nam.

dama ***is. fr.*** bir xil damka oyuni.

damacana ***is. it.*** su we bashqa suyuqluq qachilinidighan aghzi kichik, qarni chong shishe.

damak *-ğı* ***s.*** tamaq: *Damağım ağrıyor* – Tamiqim aghriwatidu.

damaksıl ***s.*** boghuz tawushi: *Kişi kelimesindeki «k» damaksıl bir séstir* – «Kishi» sözdiki «k» tawushi boghuz tawushidur.

damalı ***s.*** katekche: *Damalı kumaş* – Katekche rext.

damar ***is.*** 1. tomur, qan tomuri: *Kan damarı* – Esil, tégi; *Damarı iyi adam* – Tégi yaxshi adem; 2. xuy, mijez , tebiet; 3. jahilliq: *Damarı epey tuttu* – Dahilliqi rasa tutti; 4. nesil.

damardaraltan ***s.*** tomurni taraytquchi (qanning herikitini astilashturghuchi).

damargenişleten ***s.*** tomurni kéngeytküchi (qanning herikitini astilashturghuchi).

damarlı ***s.*** 1. tomuri körünüp turidighan; 2. xuy set, jahil.

damarsız ***s.*** 1. tomursiz; 2. xuysiz.

damasko ***is. it.*** damasko (ikki yüzlük yipek rext yaki yung rext).

damat *-dı is. far.* 1. küyoghul; 2. qedimki zamanda padishah we ewladi bilen öylenegen adem.

damatlık *-ğı s.* 1. küyoghulluq; 2. küyoghul üchün élinghan nerse.

damdazlak *s.* taqir bash, paynak bash, taz.

damen *is. far.* étek (kiyimning étiki, taghning étiki).

damga *is.* 1. tamgha, möhür: *Devlet damgası* – Dölet tamghisi; 2. isharet belge; 3. marka (birer tawarning); 4. xususiyet, artuqchiliq; 5. millet.

damgacı *s. is.* möhürde, tamgha tutquchi.

damgalamak 1. tamghilimaq, tamgha basmaq: *Haywanı damgalamak* – Haywangha tamgha basmaq; 2. birawni yaman qilip körsetmek, qarilimaq, yaman atliq qilmaq: *Beni damgaladı* – Méni qarilidi.

damgalanmak tamghilanmaq.

damgalı *s.* 1. tamghiliq, tamgha bésilghan; 2. nami chiqqan, dangqi chiqqan; 3. pul, aqcha.

damgasız *s.* tamghisiz, möhürsiz: *Damgasız pasaport* – Tamghisiz (tamgha bésilmighan) pasport.

damıtıcı *s. is.* 1. témitquchi, tamdurghuchi; 2. témitquch.

damıtık *s.* témtiq, témitilghan.

damıtmak témitmaq.

damız *is.* éghil.

damızlık *-ğı s. is.* 1. nesillik (haywan yaki ösümlük); 2. hinggang töge.

damla *is.* 1. tamche: *Bir damla su* – Bir tamche su; 2. tamche témitidighan dora: *Dokturun göz için verdiği damlalar iyi geldi* – Doxturning közge bergen témitish dorisi yarashti; 3. yürekning toxtishi: *Damladan öldü* – Yürekning toxtishidin öldi.

damlalık *-ğı s.* témitquch (dora témitidighan eswab); 2. yamghur süyi éqip chüshidighan no.

damlamak 1. tammaq: *Elbiseye yağ damlamış* – Kiyimge yagh témip qaptu; 2. sirghimaq: *O da hep böyle zamanlarda damlar* – ; 3. bésip kelmek: *O da hep böyle zamanlarda damlar* – Umu hemishe mushundaq waqitta bésipla kélidu.

damlatmak 1. tamghuzmaq, témitmaq; 2. sirghitmaq.

dammak 1. tammaq; 2. birdinla eqlige kelmek, birdinla xatirige kelmek (eslimek): *Mehmet aklına damdı* – Mehemmet eqlige keldi.

dan dun *is.* tang-tung (miltiq we bashqa nersilerdin chiqqan awaz).

dana *is.* topaq (bir yashqa kirgen).

danaayağı *is. bot.* yilan yastoqigha oxshap kétidighan, yopurmaqliri büdür-büdür ösümlük.

danaburnu *is.* 1. yer astida yashap ösümlüklerning yiltizini yeydighan qurt; 2. yolwas aghzi déyilidighan bir xil gül.

dandini *ünl.* 1. tertipsiz, qalaymiqan; 2. kichik bowaqlarni qoltuqidin tutup yuqiri étip erkiletkende sözlinidighan söz.

dang *is. isp.* bash we ügiler aghriydighan, bedende ushshaq qizil peyda qilidighan, lénfa bezlirini ishshitiwétidighan bir xil yuqumluq késel.

dangalak *-ğı s.* döt, eqilsiz, galwang. kalwa, möng.

dangıl dungul *s. z.* tili we herikiti qopal: *O dangıl dungul bir adam görünüyor* – Qopal bir ademmdek körünidu; *Mehmet daima dangıl dungul konuşuyor* – Mehemmet her daim qopal sözleydu.

dangiya *is.* bir xil soda kémisi.

danış *is. far.* 1. bilim; 2. er ismi.

danış *is.* meslihet, kéngesh, muzakire.

danışçılık *-ğı is.* eqil körsetmeklik.

danışık *-ğı s.* 1. pikir sorimaqliq; 2. meslihet.

danışıklı *s.* mowazaaliq (bolmighan bir ishni toxtam bilen qilip körsetkenlik).

danışım *is.* bk. ***danış***.

danışma *is.* pikir sorimaqliq, meslihet sorimaq.

danışmak meslihetleshmek, pikirleshmek, kéngeshmek: *Bu ish üzerinde kime danışmalı?* – Bu ishta kimning meslihiti kérek?.

danışman *is.* 1. meslihetchi; 2. sinip terbiyichisi.

danışmanlık *-ğı s.* meslihetchilik.

danıştay *is.* dölet kéngishi **Danimarka** *is. öz.* Danimarka.

danişka *s. ar.* 1. eng yaxshi, eng ela; 2. négiz, asas, tégi-tekti: *Yaptığın bu işe işlerin danişkası derler* – Qilghan bu ishing ishliringning eng yaxshisidur.

danişment *-ti is. far.* 1. alim; 2. oqumushluq; 3. talip.

dank etmek teslikte chüshenmek.

danmak chöchümek, hang-tang bolmaq, heyran qalmaq.

dans *is. fr.* 1. tansa; 2. ussul: *Uygur dansı herkesçe beğeniliyor* – Uyghur ussulini hemme adem yaxshi köridu.

dansçı *is.* ussulchi.

dansimetre *is. fr.* dansimétr (sudin éghir we yéning bolghan suyuq jisimlarni ölchesh eswabi).

dansör *-rü is. fr.* ussul oynashni kesip qilghan er.

dansöz *-zü is. fr.* ussul oynashni kesip qilghan ayal.

dantel bk. ***dantelâ***.

dantelâ *is. fr.* kiyim, könglek, bash yaghliqi qatarliqlarning chörisige qadalghan chiltek yaki chucha.

dantelli *s.* chuchiliq.

danua *is.* danoa (nesillik bir xil Danimarka iti).

dapdarcık *s.* bek tar, taptar.

dar *s.* 1. tar: *Dar elbise* – Tar kiyim; *Dar düşünce* – Tar chüshenche; 2. az, paydasiz; 3. qis.

dar *is.* dar (jaza qorali): *Dara asmak* – Dargha asmaq.

dar *z.* 1. teslikte; 2. urush, jédel, majra, ghowgha: *Vapura dar yetiştim* – Paraxotqa teste yétishtim; 3. memliket, yurt, el.

dara *is. it.* nersining (qachilanghan) sap éghirliqi: *Daraya atmak (sırkarmak)* – Ehmyimet bermeslik.

daraban *is. ar.* yürekning urushi, sélishi, tépishi.

daracık *-ğı s.* bek tar, qistang.

daradar *z.* teste, aran: *Para daradar yetişti* – Pul teste (aran) yétishti.

darağacı *-nı is. far.* dar yaghichi.

daraka *is. ar.* tére qalqan.

daralmak taraymaq, azaymaq, kichiklimek, qurulmaq, kirishmek: *Elbise daraldı* – Kiyim kiriship ketti.

daraltmak taraytmaq, kichikletmek (kiyimni).

darbe *is. ar.* 1. zerbe: *Düşmana darbe indirmek* – Düshmenige zerbe bermek, e; 2. kélishmeslik, musibet; 3. derd, elem: *Ağır bir darbe* – Éghir bir derd (kélishmeslik).

darbelemek 1. zerbe bermek; 2. palaketke uchratmaq; 3. yiltizgha palta chapmaq, tosqun bolmaq, buzmaq: *Devletin birligini darbeliyenler iyi gün ğörmiyecekler* – Döletning birlikini buzghuchilar yaxshi kün körmeydu.

darbeli *s.* zerbe bérilgen, zerbe yégen, tumshuqigha yégen.

darbetmek 1. zerbe bermek; 2. basmaq.

darbımesel *is. far. ar.* atilar sözi, maqal, temsil, hékmetlik sözler.

darbız *is.* topining nemliki: *Bu tarla darbızını hiç bırakmadı* – Bu étizning nemliki saqlinip qaldi.

darbızlı *s.* nemlik: *Darbızlı olmayan toprağa ekin ekilmez* – Nemliki bolmighan yerge uruq chachqili bolmaydu.

darbuka *is. far.* naghra, dumbaq (qol bilen urup chélinidighan).

darbukacı *is.* naghrichi, dumbaqchi.

dardağan *is.* tarqaq, arilashma: *Bu köyde halk dardağandır* – Bu yézida xelq tarqaqtur.

dardağanlık *-ğı is.* tarqaqliq.

dareyn *is. ar.* dunya bilen axiret.

dargın *s. ar.* achchiq, ghezeb: *Bana dargınmısınız?* – Bana achchiqingiz barmu?.

dargınlık *-ğı s.* achchiq, xapichiliq, ghezep.

darı *s.* 1. tériq; 2. bezi yerlerde kömmiqunaqnimu "dar" deydu.

darı ahiret *-ti is.* axiret (u dunya).

darı beka *is.* axiret, u dunya (ebediy dunya).

darı dünya *is. far.* dunya, yer yüzi, alem, jahan.

darılgan *s.* 1. batnighaq: *Darılgandır şakaya gelmez* – Bekmu köngli inchike, qachqach kötürelmeydu; 2. jilixor.

darılışmak xapiliship qalmaq, batniship yürmek.

darılmak 1. achchighlap munasiwetni üzmek: *Sözünü tasdik etmediğim için bana darıldı* – Sözige qoshulmighaniliqim üchün men bilen munasiwetni üzdi; 2. renjimek, köngli qalmaq; 3. chöchütmek: *Çocuğa biraz darıl, çok yaramazlık yapıyor* – Balini bir chöchütüp qoy, tolimu eskilik qiliwatidu.

darıltmak achchiqini keltürmek, xapa qilmaq.

darkafalı *is.* kem éqil, muteessip.

darlanmak bk. ***daralmak***.

darlaşmak tarlashmaq, kichiklep ketmek: *Elbise darlaştı* – Kiyim tarliship ketti.

darlatmak tarlatmaq.

darlık *-ğı s.* 1. tarliq, kichiklik: *Elbişemi darlığından giyemiyorum* – Kiyimlirimni tarliqidin kiyelmeywatimen; 2. qisliq, kembeghellik, yoqsulluq; 3. kemlik, azliq: *Bilgi darlığı bir felakettir* – Bilimning kemliki bir apettur.

darling *is. ing.* söyümlüküm, amriqim.

darmadağınık bk. ***darmadağın***.

darmadağın malimatang, qalaymiqan, astin-üstün, ongtetur: *Çocuk masanın üstünü darmadağın etmiş* – Bala shirening üstini qalaymiqan qiliwétiptu; *Düşmanın planları*

darmadağın oldu – Düshmenning pilanliri astin-üstün bolup ketti.

darp *-bı is. ar.* 1. urmaq; 2. soqulmaq, urulmaq; 3. tikmek, qormaq; 4. zerbe; 5. pul bésish; 6. tür, xil.

darphane *is. ar. far.* métal pul basidighan orun.

darülaceze *is. ar.* darilajizin.

darüleytam *is. ar.* dariléytam.

darülfünun *is. ar.* darilpunun, uniwérsitét.

darülharb *is. ar.* jeng meydani.

darülmualim *is. ar.* daril muellim (oqutquchi).

darüşşafaka *is. ar.* yétimler mektipi.

darüşşifa *is. ar.* doxturxana, shépaxana.

darüttedtis *is.* gas-gachilar mektipi.

Darvin *is.* Darwin (1809-1882 yilliri ariliqida yashighan in'gliz alimi).

dasitan *is. far.* dastan, ipik po ima.

daş dash (isimlarning axirigha ulinip ortaqliqni bildüridighan söz): *Vatandaş, yoldaş* – Wetendash, yoldash.

dat *is. far.* 1. bérish, baj, éhsan; 2. adalet.

datıf *is. dilb.* yönilish kélish qoshumchisi.

daüssıla *is. ar.* yurtni, ailiini séghinish.

dav *is.* yawa éshek.

dav *is. far.* 1. do (qimarda qoyulghan pul); 2. shahmat, damka qatarliq oyunlarda méngish nöwiti.

dava *is. ar.* 1. dewa: *Onun aleyhinde dava açtılar* – Uning üstide dewa achti; 2. sot: *Bugün birinci mahkemede davam var* – Bükün birinchi mehkimide sot ishim bar; 3. ish: *Dil davası komitesi* – Til ishliri komitéti; 4. pikir, chüshenche, köz qarash: *Bu onun eski bir davasıdır* – Bu uning kona köz qarishidur.

davacı *is.* dewager.

davalaşmak dewalashmaq.

davalı *s.* 1. erz qilinghan, jawabkar: *Davacı ile davalı hazır olduğu halde* – Dewager bilen jawabkar bolghan halda; 2. talash-tartishta qalghan: *Davalı orman* – Talash-tartishta qalghan orman.

davar *is.* qoy, öchke qatarliqlarning omumiy éti: *Tarlaya davar yatırdılar* – Étizgha qoy öchkilerni qoyuwetti.

daver *is. far.* 1. toghra we adil hökümdar, wezir, waliy, hakim; 2. er ismi.

davet *-ti is.* 1. teklip; 2. ziyaret.

davetçi *is.* teklip qilghuchi, chaqirghuchi.

davetiye *is. ar.* baghaq, teklipname, chaqiriq qeghizi (sotning).

davetli *s.* teklip qilinghuchi (bir yerge, ziyapetke, ziyaretke, yighingha): *Kaç davetliniz var?* – Chaqirghan adimingiz qanche?.

davetsiz *is. ar.* teklip qilinmighan, chaqirilmighan: *Davetsiz misafir* – Chaqirilmighan méhman.

davlum *is.* tasma.

davlumbaz *is.* 1. paraxotning chaqigha oralghan yérim daire sheklidiki yapquch; 2. ochaq aghzining östi teripi; 3. dumbaqchi, aghrichi; 4. soqushlarda atlarning köksige taqilidighan tömür qalqan.

davlun bk. ***davlum***.

davrandırmak *is.* heriketlendürmek, heriketke keltürmek,

davranım *is.* bir organizmning ashkara we yoshurun haldiki her türlük jismaniy, psixologiyilik we zéhniy paaliyiti,

davranış *is.* heriket we uning shekli, birige we hadisige qarshi muamile: *Bu adamın davranışları daima dürüstür* – Bu ademning herikiti daima toghra; *Son davranışları nasıl?* – Kéyinki muamilisi qandaq?.

davranmak 1. heriketletmek, heriketke kelmek; 2. bir nersige qol salmaq; 3. muamile qilmaq, undaq yaki mundaq muamilide bolmaq; 4. kétish üchün qozghalmaq.

davudi ***s. ar.*** bom awaz.

davudi ***müz.*** bir xil chong ney.

davul ***is. ar.*** 1. dumbaq, naghra; 2. ademning sungi (köt, qong): *Davul çalmak* – Dumbaq chalmaq; *Davulu biz çaldık, parayı başkası topladı* – Naghrini biz chalsaq, pulini bashqilar aldi.

davulculuk *-ğu* ***is.*** dumbaqchiliq, aghrichiliq.

dayak *-ğı* ***is.*** 1. tamaq: *Dayak yemek* – Tamaq yémek; 2. térek: *Kapıya bir dayak koyunuzki rüzgarla kapanmasın* – Ishikni tirep qoyghin, shamalda yépilip qalmisun.

dayaklamak tirek qoymaq.

dayaklanmak béqilmaq, qaralmaq, yardem bérilmek.

dayalı ***s.*** 1. tayanghan, yölen'gen; 2. ching, mehkem, mezmut: *Dayalı döşeli oda* – Rasa mezmut sélinghan öy.

dayamak 1. tirep (yölep) qoymaq: *Merdiveni duvara dayamak* – Shotini tamgha yölep qoymaq; 2. türtmek: *Mektubu gözüme dayadı* – Xetni közümge turtti; 3. waqtida qilmaq: *İstifayı dayadı* – Waqtidila istépa soridi.

dayanak *-ğı* ***is.*** 1. arqa tirek; 2. tayanchuq, yölenchük: *Onun dayanağı var* – Uning yölenchüki bar.

dayanç ***s.*** tayanch, ishench.

dayangaç ***is.*** tayanghuch, yölenchüng.

dayanık *-ğı* ***is.*** gheyret qilish, chidash, gheyret, chidam, tayinish.

dayanık *-ğı* ***s.*** gheyretlik, chidamliq.

dayanıklı ***s.*** chidamliq, gheyretlik, berdashliq, bek: *Dayanıklı bir adem* – Chidamliq bir adam.

dayanıksız ***s.*** gheyretsiz, jidamsiz, bosh: *Dayanıksiz kumaş* – Bosh (chidamsiz) rext.

dayanıksızlık -ğı *is.* chidamsizliq, bezdashsizliq, boshluq,
dayanılmak tayanmaq, bölenmek: *Buraya dayanılırsa yıkılır* – Bu yerge yölense yiqilidu.
dayanım bk. ***dayanik***.
dayanış *is.* tapiinish (yölinish) shekli.
dayanışma *is.* ittipaqliq.
dayanışmak 1. ittipaqlashmaq, birleshmek, bir-birini qollimaq; 2. tapitishmaq, yölinishmek.
dayanma *is.* 1. tayinish, yölinish; 2. asaslinish; 3. sewr qilish, taqet qilish; 4. közligen yézige bérish, yéshishish, ulishish.
dayanmak 1. tayanmaq, yölenmek: *Yalnız baba zenginliğine dayanan, yarın yoksul kalabilir* – Peqet atining dölitige yölen'gen adem ete yoqsul halgha chüshüp qalidu; 2. asaslanmaq; 3. ishenmek; 4. berdashliq bermek, chidashliq bermek: *Bu kumaş çok dayandı* – Bu rext obdan chididi; 5. ittirmek, müridimek: *Arabayı arkadan dayanmak* – Harwini arqidin ittirmek; 6. yétip barmaq, ulashmaq; 7. artilip qalmaq, yüklinip qalmaq: *Ordu on beş günde cepheye dayandı* – Armiye 15 kündé jeng meydanige yétip bardi; *Bu iş sonunda bize dayanacak* – Bu ish axiri bizge artilip qalidu.
dayantı *is.* ghojatam, tirek: *Duvar eğrilmiş, önüne bir dayantı vurmalı* – Tam qingghiyip qaptu, bir ghojatam sélip qoyush lazim boluptu.
dayatılmak mejburlimaq, yüklenmek.
dayatma *is.* 1. mejburlash, yüklesh, téngish; 2. qarshi chiqish.
dayatmak 1. mejburlimaq, yöklimek, tangmaq; 2. qetiy turmaq: *Bu olayı bana dayatiyor* – Bu ishni manga téngiwatidu; *Gideceğim diye dayatti* – Kétimen dep turuwaldi.
dayı *is.* 1. tagha (birawgha nisbeten anisining akisi yaki inisi); 2. himayichi, hamiy bolghuchi, qoghdighuchi, qanat astigha alghuchi; 3. moysipit adem, bowa; 4. saqchi zhandarma,

bakarchi: *Mehmet benim dayımdır* – Muhemmet méning taghamdur; *Mahkemede onun dayısı var* – Sotta uning himayichisi bar; *Ahmet dayı* – Exmet bowa.

dayılık *-ğı is.* 1. taghiliq; 2. hamiyliq; 3. bakarchiliq.

dayızade *is. far.* taghining oghliyaki qizi.

dâyin *is. ar.* qerz bergüchi.

daz *is.* 1. taz, paynekbash; 2. qaqas yer.

dazara dazar aldirash-ténesh.

dazara dazır aldirap-ténep: *Dazara dazır gidiyor* – Aldirap-ténep kétiwatidu.

dazlak *s.* taqirbash, paynekbash.

dazlaklık *-ğı is.* chachning chüshüp kétishi.

dazlık *-ğı is.* 1. chéchi chüshüp ketkenlik; 2. qurghaqliq, qaqasliq.

deb debe *is. ar.* debdebe, tentene, daghdugha.

debbe *is.* mis sanduq, mis qacha.

debdebeli debdebilik, tentenilik, daghdughiliq.

debe *is.* yagh qachisi.

debelenmek 1. küchimek, küchenmek, tipirlimaq; 2. aware bolmaq, quruq hepileshmek.

debil *s. fr.* ajiz, maghdursiz, zeip awaq.

debillik *-ği is.* ajizliq, küchsizlik, maghdursizliq, zeiplik.

deccal *-li is. öz. ar.* dejjal.

dede *is.* 1. dada (atining yaki anining atisi); 2. ata-bowa, ejdad; 3. boway.

dediği çıkmak gépi dégen yéridin chiqmaq.

dediği dedik olmak gépide turmaq.

dedik *-ği is. s.* sözlen'gen, déyilgen.

dedikoda *is.* 1. gheywet, arqidin yamanlimaq; 2. haqaret, böhtan.

dedikoducu *s.* gheywetchi, shikaetchi.

dedikoduluk *-ğu is.* gheywetchilik: *Dedikoduluk fenadır* – Gheywetchilik qaman bolidu.

dedirmek sözletmek, dégüzmek: *Ken disinetembel dedirmemek için çok çaliğiyor* – Özini hurun dégüzmeslik üchün köp ishleydu.

dedirtmek bk. ***dedirmek***.

dedveyt *-ğu is.* bir kéme (paraxot) élip mangalaydighan derijidiki yük.

def ***is. ar.*** 1. qoghlash, heydesh; 2. élip tashlash; 3. yéngish: *Saldırganlar yurdumuzdan defolsunlar!* – Tajawuzchilar yurtimizdin ketsun! **def** ***is. far.*** dap.

defa ***is. ar.*** 1. nöwet, qétim: *Kaç defa söyledim* – Birqanche qétim sözlidim; 2. hesse: *Bu ondan iki defa büyük* – Bu uningdin ikki hesse chong.

defans ***is. fr.*** istihkam, mudapie: *Karşı takımın defansını geçmekte güçlük çekmiyorlardı* – Qarshi terepning istihkamini buzup ötüsh qiyin emes.

defedilmek 1. qoghlanmaq, heydelmek, tashlanmaq; 2. élip tashlanmaq, emeldin qaldurulmaq.

defetmek 1. qoghlimaq, heydimek; 2. yoq qilmaq; 3. ittermek, sürmek: *Belâyi defetmek* – Bala-qazani yoq qilip tashlimaq.

deffaf ***s. is.*** dapchi yaki dap yasap satqan.

deffafe ***is.*** dapchi ayal.

defile ***is. fr.*** kiyim-kéchek körgezmisi: *Defilede son moda elbiseleri gösterildi* – Kiyim körgezmiside yéngi moda kiyimler qoyüldi.

defin ***is. s. ar.*** 1. kömülgen, kömüklük; 2. kömmek, depne qilmaq.

define ***is.*** 1. yerge kömülgen qimmetlik nerse; 2. hürmetlik adem.

deflasyon ***is. fr.*** pul paxalliqi.

defletmek bk. ***defetmek***.

defne ***is. yun.*** qish-yaz yéshil turidighan, yopurmiqi puraqliq bir xil derex.

defnedilmek depe qilinmaq, kömulmek, yerlikke qoyulmaq.

defnetmek depin qilmaq, kömmek, yerlikke qoymaq.

defnolunmak bk. ***defnedilmek***.

defolmak közdin yoqalmaq.

defter ***is. ar.*** depter: *Cep defteri* – Yanchuq depteri; *İşletme defteri* – Kirim-chiqim deptiri; *Defter açmak* – Hésap achmaq.

defterdar ***is. ar.*** 1. hésabatchi, boghaltir; 2. maliye ishligha mesul kishi.

defterhane ***is.*** yer-su, mülüklerning ornishi, ularning chégirisini pilangha alidighan idare.

değer ***is.*** 1. jayida, layiq: *Zahmete değer bir sonuç* – Japagha layiq bir netije; 2. qimmet, baha: *Bu kitabın değeri beş liradır* – Bu kitabning bahasi besh lira; 3. inawet: *Değerli adam* – Inawetlik adem.

değerbilir ***s.*** qedir bilidighan.

değerbilmez ***s.*** qedirini bilmeydighan.

değerlendirmek 1. bahalimaq, baha bermek; 2. pul qilmaq; 3. ünümlük, qilmaq: *Bu adam iyi değerlendirilmeli* – Bu ademge obdan baha bérilish kérek.

değerlenmek 1. qedir-qimmiti ashmaq; 2. étibar qazanmaq, inawiti ösmek.

değerli ***s.*** 1. qiymetlik, qedirlik: *Değerli konuklarımız* – Qiymetlik méhmanlirimiz; 2. bahaliq; 3. ésil, katta.

değersiz ***s.*** qimmiti yoq, qediirsiz.

değğin ***s.*** munasiwetlik, ait, dair.

değil «emes», «yaq», «bolmastin, «turghay», «tügül» meniside qollinilidu: *Sen değil ben geldim* – Sen emes, men keldim; *Evi görmek değil, bahçeyi de gördüm* – Öy tügül, baghchinimu kördüm.

değim *is.* liyaqet, qabiliyet, pezilet.

değimli *s.* lapaqetlik, qabiliyetlik, peziletlik: *Değimli adam* – Qabiliyetlik adem.

değimsiz *s.* layaqetsiz, qabiliyetsiz.

değimsizlik *-ği is.* layaqetsizlik, qabiliyetsizlik, iqtidarsizliq.

değin *is.* 1. waqit yaki ariliqni bildüridu: *Buraya değin, akşama değin* – Bu yerge qeder, axshamghiche; 2. tiyin (haywan).

değinmek 1. bir ish üstide sözleshmek: *Onlar iki ülke arasındaki ilişkiler konusuna değindiler* – Ular ikki dölet otturisidiki munasiwet heqqide sözleshti; 2. bir mesile üstide toxtalmaq: *Mili soruna da değindi* – Milliy mesile üstidimu toxtaldi.

değirmek 1. tegküzmek, tegdürmek; 2. yétishturmek, érishtürmek.

değirmen *is.* tügmen: *Su değirmeni* – Su tügmini.

değirmenci *is.* tügmenchi.

değirmencilik *-ği is.* tügmenchilik.

değirmenlik *-ği is.* 1. tügmenler jaylashqan yer; 2. bir tügmenlik su.

değirmi *s.* 1. yumilaq, chembershekillik; 2. éni, boyi teng késilgen rext.

değiş *is.* 1. bir nerse ornigha bashqa nersining qoyulushi; 2. almashturmaq, tégishmek.

değişik *is.* 1. özgergen, almashqan, tégishilgen; 2. türlük, xilmu xil, bashqa-bashqa; 3. yigilep qalghan: *Bu çocuk değişik olmuş* – Bu bala yigilep qaptu.

değişiklik *-ği is.* 1. özgirish; 2. islahat: *Bu yazıda değişiklik çok* – Bu maqalida köp özgirish bar.

değişim *is.* 1. özgirish; 2. ewladlarni eslini tartmasliqqa éslip barghan asillar; 3. ösümlükning ulghiyishigha qeder bolghan özgirish jeryani; 4. déngiz shamilining yönilishini özgertishi.

değişken *s. is.* özgergen.

değişkenlik *-ği is.* bir haldin bashqa bir halgha, bir shekildin yene bir shekilge özgergenlik.

değişmek özgermek, almashmaq, tégishmek: *Hava değişti* – Hawa özgerdi; *Okulun müdürü değişti* – Mekteyning mudiri almashti; *Saatlarımızı değiştirelim mip* – Saetlirimizni tégisheylimu?.

değişmez *s.* özgermes.

değişmezlik *-ği is.* özgermeslik.

değiştirge *is.* islahat teklipi (birer islahatning bolushi üchün).

değiştirici özgertküchi, almashturghuchi, tégishküchi.

değiştirmek 1. özgertmek; 2. almashturmaq; 3. yenggüshlimek, tégishmek.

değiştirtmek 1. özgertküzmek, özgerttürmek; 2. yenggüshlimek, tégishturmek; 3. yötkshetitürmek, yötkezdürmek.

değme *is.* tégish, chéqilish, tasadipiy, bolar-bolbas: *Başı göğe değmiş* – Béshi asmangha tegdi.

değmek 1. tekmek; 2. jayigha chüshmek: *Kova kuyunun dibine değdi* – Chilek quduqning tégige tegdi; *Mektup elime değmedi* – Xet qolumgha tegmidi.

değmek 1. bolmaq: *Bu on lira değer* – Bu on liragha yaraydu; 2. layiq bolmaq, erzimek: *Bu, konu dikkate değer* – Bu mesile diqqet qilishqa erziydu; 3. könglige yaqmaq, köngülge yarimaq.

değnek *-ği is.* 1. tayaq, toqmaq; 2. hasa.

değnekçi *s.* harwikesh, shopbur, kémichi qatarliqlar otturisida tertip saqlighuchi.

değnekçilik *-ği is.* harwikesh shopur we kémichi qatarliqlar otturisida tertip saqlash ishi.

değre *is.* bk. ***daire***.

değrek dönggilek.

değşirmek burmilimaq, buzup körsetmek (mesilining mahiyitini).

deh chuh (haywanlarni mangdurush üchün sözlinidighan söz).

deh deh ***is.*** kichik balilar tilida at, éshek qatarliq haywan.

deha ***is. ar.*** 1. talantliq, (ilim-pen, senette we edebiyat saheside); 2. yuqiri derijide eqil-idrakqa ige adem.

dehalet *-ti* ***is. ar.*** birawgha séghinish, himayisige érishish, iltija.

dehebi ***s. ar.*** altundin yasalghan, altun bilen munasiwetlik.

dehir *-hri* ***is. ar.*** 1. dewr, chagh, zaman; 2. dunya, alem, jahan.

dehlemek 1. «juh» démek (haywanni mangdurush üchün); 2. qoghlap chiqarmaq.

dehliz ***is. far.*** dehliz, ariliq, karidor.

dehri ***s. ar.*** matériyalist, xudasiz.

dehriye ***is. far.*** matériyalizm, xudasizliq.

dehşet *-ti* ***is. ar.*** 1. dehshet, qorqunch; 2. yapir: *Dehşet bu ne büyük vapur* – Yapir! Bu némidégen yoghan paraxot.

dehşetli ***s.*** 1. dehshetlik, qorqunchluq; 2. ajayip chong; 3. qattiq: *Dehşetli bir olay* – Dehshetlik bir weqe; *Dehşetli bir yağmur* – Némidégen qattiq yamghur.

dek qeder: *Bügüne dek* – Bügünige qeder.

dek *-ki* ***is.*** hiyle, aldam: *Deke düşmek* – Aldamgha chüshmek; *Deke etmek* – Aldimaq.

dekadan ***is. fr.*** chüshkün, chüshkünlük.

dekagram ***is. fr.*** dikagram (10 gram éghirliq ölchimi).

dekalitre ***is. fr.*** dikalitr (10 létrliq obyom ölchimi).

dekametre ***is. yan.*** dikamétr (10 métrliq uzunluq ölchimi).

dekan ***is. lat.*** fakultét müdiri.

dekar ***is. fr.*** dekar (ming kwadrat métrgha teng ölchem).

dekçi ***s.*** aldamchi, hiyliger.
deklamasyon ***is. fr.*** déklamatsiye.
deklarasyon ***is. fr.*** bayanname, xitabname.
deklare ***s. fr.*** bayan qilinghan, élan qilinghan.
deklinasyon ***is. fr.*** 1. chüshüsh; 2. xahish.
dekolte ***s. fr.*** 1. boyni, murisi, köksi we arqisining bir qismi ochuq (ayal); 2. apashkara, opochuq.
dekor ***is. fr.*** déklamatsiyse üchün kéreklik nersiler.
dekorasyon ***is. fr.*** dékoratsiye.
dekorcu ***is.*** dékoratsiyichi.
dekovil ***is. fr.*** kichik tömür harwilarni yürgüzüshke yaraydighan rélis.
dekre ***is. fr.*** buyruqname, qararname.
dekstroz ***is. fr.*** glukoz.
delail deliller, pakitlar, ispatlar.
delalet *-ti* ***is.*** 1. xelalet, bashlamchiliq, wastilik; 2. bilidürüsh, körsitish: *Bu evi sizin delaletinizle bulduk* – Bu öyni sizning wasitingiz bilen taptuq.
deldirmek teshtürmek.
delegasyon ***is. fr.*** wekiller ömiki.
delege ***is. fr.*** weksal: *Kongreye katılan delegelerin sayısı arttı* – Qurultaygha qatnashqan wekillerning sani köpeydi.
delegelik *-ği* ***is.*** 1. wekillik; 2. wekillik wezipisi.
delgi ***is.*** 1. üshke, burgha; 2. üshke bilen échilghan töshük; 3. üshke sheklidiki eswab.
deli 1. sarang, mejnun; 2. ashiq, bir nersige artuq bérilgen: *Deli dostun olunca akıllı düşmanın olsun* – Sarang dostung bolghuche eqilliq düshmining bolsun.
deli balta ***is.*** zalim.
deli bozuk ***s.*** yadmgha kelgenni qilidighan, qilghan ishliri bir-birige muwapiq kelmeydighan.
deli duman ***is. far.*** telwilerche heriket qalghuchi qiliqsiz.

delice ***is.*** 1. saranglarche; 2. normal bolmighan.

delici ***s. is.*** 1. töshük, teshken; 2. tong tüshkisi.

delidolu ***is.*** alijoqi, aldi-keynini oylimaydighan: *Deli dolu adam* – Alijoqi adem.

delik *-ği* ***is.*** 1. töshük: *Fare deligi* – Chashqan töshüki; 2. kamar, öngkür; 3. qamaqxana, türme; 4. qepes; 5. yirtiq (kiyimning); 6. uwa (haywanning): *Yilan deliği* – Ilan uwisi.

delikanlı ***is.*** yigit, balaghetke yetken, oghul bala.

delikanlılık *-ğı* ***is.*** 1. yigitlik; 2. yashliq waqti.

delikçik *-ği* ***is.*** kichik töshük.

delikli ***s. is.*** 1. töshüklük, töshüki bolghan; 2. kepkür.

deliksiz ***s.*** 1. töshüksiz, töshüki bolmighan; 2. ruxsetsiz; 3. üzlüksiz: *Deliksiz çalışma* – Üzlükisiz (dawamliq) xizmet.

delil ***is. fr.*** 1. delil, pakit; 2. alamet; 3. rehber, yol bashlighuchi: *Bu söz zekaya delildir* – Bu söz eqilning alamitidur.

delilik *-ği* ***is.*** 1. sarangliq, telwilik; 2. ghaljirliq.

delinmek , téshilmek: *Kızın kulağı délindi* – Qizning quliqi téshildi.

delirmek 1. sarang bolmaq, telwe bolmaq, eqlini yoqatmaq, ghaljirlashmaq; 2. achchiqlanmaq, jili bolmaq, sarang qilmaq.

delirtmek sarang qilmaq.

delişmen ***s.*** sarang mijez, telwe mijez.

delişmenlik *-ği* ***is.*** sarang mijezlik, telwe mijezlik.

delk *-ki* ***is. ar.*** 1. uwilash (bedenni); 2. sürtüsh, sürtülüsh.

delk ***is. far.*** qelender, kiyimi, derwish kiyimi.

delme ***is. s.*** 1. téshish; 2. téship ishlen'gen; 3. jilitke, pinjek.

delmek 1. teshmek: *Küp takmak için kızın kulağını delmek* – Halqa taqash üchün qizning quliqini teshmek; 2. kolimaq, qazmaq: *Kuyu delmek* – Quduq kolimaq.

delta ***is. yan.*** 1. délta (suning quyulush yéri); 2. aralchaq (kichik aral); 3. yunanche tötinchi herp: *Tarım nehrinin deltası* – Tarim deryasining quyulush yéri.

dem ***is. ar.*** 1. qan, xun; 2. heyz, adet.

dem ***is. far.*** 1. solishish, pürlishish; 2. bek qisqa ariliq, zaman; 3. ichilik (haraq sharab); 4. demlen'gen chayning renggi we puriqi: *Dem çekmek* – Dem tutimaq (demder); *Dem içmek* – Haraq (sharab) ichmek; *Dem sürmek* – Hayatni xushal ötküzmek (yalghan wede bérish, pakitlarni buzup körsitish, xushametchilik qilish, hiyle-neyreng ishlitish yoli bilen ammini özige mayil qilishqa intilgüchi adem).

dem dem daim, pat-pat.

demagog ***is. fr.*** démagog.

demagoji ***is. yun.*** démagogiye (quruq wediler, yalghan-yawdaq gepler bilen aldap, melum bir ghezelning meqsetke inilish, ammini aldash).

demarş ***is. fr.*** murajiet, teshebbus.

demç *-ci* ***is.*** 1. söz, otuq; 2. bayanat.

deme ***is.*** 1. déiyish; 2. mene, uqum: *Onun böyle, demesine bakmayin* – Uning bundaq déyishige qarima; *Demeşine bakmayın* – Uning undaq déyishige qarima.

demek 1. démek, söz qilmaq: *Gazetecilere demeç vermek* – Muxbirlargha söz qilmaq; 2. isim bermek, at qoymaq; 3. chüshendurmek; 4. höküm qilmaq.

demek 1. démek: *Demek siz gelmieyeceksiniz* – Démek, siz kelmigüdeksiz.

dememek 1. démeslik, sözlimeslik; 2. démey, qarimay, baqmay: *Fırtına demedi, vapora bindi* – Shamalgha qarimay paraxotqa chiqti.

demet *-ti* ***is.*** 1. gül deste; 2. bagh, baghlam (bughday qatarliqlarning): *Bir demet çiçek* – Bir deste gül.

demet demet ***z.*** deste-deste, baghlam-baghlam.

demetçi *is.* gül destisi yasighuchi, baghchi (bagh baghlaydighan kishi).
demetlemek destilmek.
demetlenmek destilenmek.
demetletmek destiletmek.
demevi *s. ar.* qéni jiq (adem).
demi *is. ar.* yérim.
demikoton *is. ar.* yung arilash rext.
demin *z.* baya, héli, héliraq: *Demin burada idi, şimdi çıktı* – Héliraq mushu yerde idi, hazir chiqti.
demincek *z.* hélila, bayatin: *Demincek telefonda sizi sorudu* – Bayila téléfonda sizni soridi.
deminde waqtida, tawida, qiziqida.
demir *is.* 1. tömür; 2. paraxotlar toxtighanda sugha tashlaydighan tömür; 3. kishen (koyza): *Demire vurmak* – Kishen (koyza).
demir boku dashqal, tömür poqi.
demir çağı tömür dewri (tarixtin ilgiriki üchinchi dewr).
demir diren tömür ara.
Demir Kazık Tömür Qozuq (qutup).
demir leblebi qiyin ish.
demir tavında dövülür tömür qiziqida soqulidu.
demir yollar *bs.* tömüryol idarisi.
demirbaş *is.* 1. kona; 2. jahil.
demirci *s.* tömürchi: *Demirci çekici* – Tömürchi bolqisi; *Demirci körüğü* – Körük, shamal sanduqi; *Demirci ocağı* – Tömürchi ochiqi.
demircilik *-ği is.* tömürchilik.
demirhane *is.* tömürchiler ishxanisi, tömürchiler jaylashqan orun.
demirhindi *s.* pixsiq, temexor, béxil.

demirkapı ***is.*** kéme we paraxotlarning ötüshige tosqun bolidighan yer.

demirlemek 1. taqimaq, etmek, quluplimaq (ishikni), ilgüchini étip qoymaq (dérizining); 2. len'ger tashlimaq (paraxotning).

demirli ***s.*** ichide tömür maddisi bolghan, terkibide tömür bolghan.

demiryolcu ***s.*** tömüryol ishchisi, tömüryol xizmetchisi.

demiryolu *-nu* ***is.*** tomüryol.

demkeş ***s. far.*** 1. dem tutidighan (demder); 2. haraq ichidighan.

demlemek demlimek, dem yédürmek (chapni).

demlendirmek bk. ***demlemek***.

demlenmek 1. demlenmek; 2. ichimlik ichmek.

demli ***s.*** demlen'gen (chay).

demlik *-ğı* ***is. far.*** cheynek, chajush.

demode ***s. far.*** kona pason, kona moda.

demografi ***is.*** démografiye (nopus bilimi).

demokrasi ***is. fr.*** démokratiye, xelqchiliq.

demokrat *-tı* ***s. is.*** démokrat, xelqchil.

demokratik ***s.*** démokratik: *Demokratik ülke* – Démokratik dölet (memliket).

demokratlaşma démokratilishish.

demokratlaşmak démokratlashmaq.

demokratlaştırmak démokratlashturmaq.

demokratlık *-ğı* ***is.*** bk. ***demokrasi***.

demon ***is. fr.*** sheytan, eski adem.

denaet *-ti* ***is. ar.*** peskeshlik.

denek *-ği* ***is.*** 1. tejribe qilinghan, sinaq qilinghan; 2. tejribe qilinghan adem yaki nerse: *Denek taşı* – Mixanik téshi.

deneme ***is.*** tejribe, sinaq: *Bir bilimsel deneme yapıldı* – Bir ilmiy tejribe qilindi.

denemeci *is.* tejribichi, tejribe qilip nerse yazghuchi.
denemek tejribe qilmaq, sinimaq, sinaq qilmaq.
denenilmek bk. ***denenmek***.
denenmek sinanmaq, tejribe qilinmaq, imtihan élinmaq.
deneştirmek sélishturmaq: *Bir elyazısını bir diğer elyazısıyla deneştirmek* – Bir qol yazmisi bilen yene bir qol yazmisini sélishturmaq.
denet *is.* tizginlesh.
denetçi *is.* tizginligüchi.
denetici *is.* su astidiki jahazni piraqtin tizginlep turidighan mashina.
denetlemek tizginlimek.
denetleyici *is.* 1. tizginligüchi adem yaki mashina; 2. tizginlesh heytitining ezasi.
denetmek tejribe qildurmaq, sinaq qildurmaq.
deney *is.* 1. tejribe, sinaq, piraktika; 2. tejribe eswabi.
deneyci *is. s.* tejribichi, sinaqchi.
deneycilik *-ği is.* tejribichilik, sinaqchiliq.
deneyim *is.* tejribe qilish, sinash.
deneykap *-bi is.* tejribe sanduqi.
deneylemek tejribe qilmaq, sinap körmek.
deneysel *s.* tejribige tayanghan, tejribige ait, tejribige munasiwetlik: *Deneysel bilimler* – Tejribige asaslanghan bilimler.
deneyselcilik *-ği is.* tejribichilik.
deneyüstü *s.* tejribidin üstün, tejribige tayanmighan.
denge *is.* 1. tenglik, tengpunluq, muwazinet, tekshilik, tüzlük; 2. sélishturma: *Kuvvet dengesi* – Küch sélishturmisi.
dengeleme *is.* sélishturush.
dengelemek 1. sélishturmaq; 2. tengpunglashturmaq.
dengeli 1. tüz; 2. teng, barawer, tekshi; 3. eqilliq, hoshyar.
dengesiz *s.* 1.tengpungsiz, muwazinetsiz 1. eqilsiz.

dengesizlik *-ği is.* 1. tengpungsizliq, muwazinetsizlik; 2. eqilsizlik.

deni *s. ar.* rezil, chakina.

denilik *-ği is.* peskeshlik, chakinliq.

denilmek déyilmek, sözlenmek, atanmaq (atilidighan).

deniz *is.* déngiz.

deniz altı *s.* 1. déngiz asti, déngiz astida bolidighan nersiler; 2. suning asti we üstide mangalaydighan, mexsus yasalghan urush paraxoti.

deniz aşırı *s.* chap el.

deniz aygırı *is. zool.* déngiz ayghiri, saqanqor, déngiz pili.

deniz ayısı *is.* déngiz éyiqi, déngiz pili (déngiz perisi depmu atilidu).

deniz gergedanı *is. zool.* kerkidan.

deniz ineği *-ni is.* déngsiz kalisi.

deniz kızı *-n is.* déngiz qizi (beldin yuqiri qismi qiz, töwen qismi béliq sheklidiki epsaniwi mexluq.

denizci *is.* déngizchi.

denizcilik *-ği is.* déngizchiliq.

denizel *s.* déngizge ait, déngizda ösidighan: *Denizel bitki* – Déngizda ösidighan ösümluk yaki déngiz ösümluki.

denizsel *s.* déngizchiliqqa ait.

denk *-ği is.* 1. hayuangha artilghan yükning herbir teripi: *Yükün bir dengi buğday, ötekisi mısır* – Yükning bir teripi bughday, yene bir teripi qonaq; 2. töt chasa qilip téngilghan nerse: *Hali dengi* – Gélem téngiqi; 3. misqalning töttin biri; 4. uyughunluq, parawerlik, tenglik: *Denk gelmek* – Teng kelmek.

denk *is.* teng, barawer: *O, size denk olamaz* – U, sizge teng bolalmaydu.

denklem *is. mat.* tenglem.

denkleme *is. mat.* tenglime.

denklemek tenglimek, teng qilmaq, barawer qilmaq.

denkleşmek tengleshmek, barawer bolmaq.
denkleştirici *is.* tengleshtürgüchi: *Denkleştirici araçlar* – Tengleshtürgüchi qorallar.
denkleştirmek 1. tengleshtürmek, parawerleshtürmek; 2. qolgha keltürmek, érishmek.
denkletmek bk. ***denkleştirmek***.
denklik *-ği is.* tenglik, barawerlik.
denkserlik *-ği is.* heqqaniyet.
denksizlik *-ği is.* tengsizlik, barawersizlik.
denkteş tengdash, teng, barawer.
denli shu qeder, shünchilik, kebi: *O denli sıcak oldumu?* – U qeder issiq boldimu?; *O denli söyledimi?* – U shünchilik söz qildimu? **denli** *s.* salmaqliq, éghir bésiq, söz heriketliri jayida (biri).
denmek 1. déyilmek; 2. hésablanmaq, sanalmaq, atalmaq; 3. höküm qilmaq: *Suyun katı haline buz denir* – Suning qétishmisi muz déyilidu; *Bu tutuma doğru denmez* – Bu pozitsiye toghra hésablanmaydu.
densiz *s.* terbiyisiz, exlaqsiz, tertimsiz: *Çocuk densizlik etmesin* – Bala tertipsizlik qilmisun!.
denşirmek mahiyitini buzmaq, tebiylikini yoqatmaq.
dentisyon *is. fr.* chish chüshmek.
depar *is. fr.* musabiqining bashlinish yéri.
depo *is. fr.* 1. ambar; 2. bilimlik, uqumushluq (adem): *Su deposu* – Su ambiri; *Bizim muhabir depodur, ne istersen sor* – Bizning muxbir bilimlik adem, xalighanche sora; *Depo buluntuları* – Tarixtin awwalqi chaghlargha ait bolup, mexsus toplanghan nersiler.
depocu *is.* ambarchi.
depolamak *is.* ambargha yighmaq, ambarda saqlimaq, toplimaq.
deppoy *is.* herbiy iskilat.

deprem ***is.*** yer tewresh, tewrem.

deprem bilim ***is.*** yer tewresh heqqidiki bilim.

deprem yazar ***is.*** tewremyazar (yer tewreshni aldin yézip béridighan eswab).

depremsiz ***s.*** yer tewresh bolmaydighan, yer tewrimeydighan (rayon).

depremsizlik *-ği* ***is.*** yer tewresh hadisiliri bolmasliq.

deprenmek qimirlimaq, tewrimek, tewrenmek.

depreşmek bashqidin özini körsetmek, yéngidin otturigha chiqmaq.

depretmek tewretmek, qozghatmaq, küshkürtmek, weswesige salmaq.

der ***far.*** "ichide, de ...".

der ***is. far.*** ishik, derwaza.

deraguş ***is. far.*** quchaqlash, orash, yögesh.

derakap ***z. far.*** derhal, haman, arqidinla, tézdin: *Her emrinizı derakap yerine getiren hizmetçi* – Herbir buyruqingizni derhal ijra qilghuchi xizmetchi.

derbeder ***s. far.*** 1. ishikmu ishik yügürgüchi, sayaq, sangqi, sersan; 2. qalaymiqan, biseremjan, retsiz.

derbederlik *-ği* ***is.*** 1. retsizlik, biseremjanliq, qalaymiqanchiliq; 2. sersanliq.

derbent *-di* ***is. far.*** tar kéchik, boghaz.

dercengi evvel ***far. ar.*** hemmidin awwal.

derç *-ci* ***is. ar.*** qoshush, qétish, köchürüsh, qisturush (gézit-zhurnalgha birer resim yaki maqalini).

derç etmek qisturmaq.

derdest *-ti* ***is. far.*** derhal tutuwalmaq, derhal qolgha chüshürmek: *Hırsızı derdest ettiler* – Oghrini derhal tutuwaldi.

dere *is. far.* 1. derya (qishta éqip, yazda süyi qurup kétidighan); 2. jilgha: *Koyunlar derede otluyor* – Qoylar jilghida otlaydu.

derebey *-ni is.* 1. féodal militarist; 2. zalim, zomiger.

derebeylik *-ği is.* féodalliq.

derece *is. ar.* 1. derije; 2. mertiwe orun, unwan, ataq; 3. gradus: *Savaşa katkıda bulunduğu için derecesi çabuk yükseldi* – Urushqa xizmet körsetkenliki üchün orni téz östi,; *Çocuğun ateş derecesi* – Balining qiziqliq gradusi.

derece derece *z.* asta-asta, qedemmu qedem, tedriji.

derecelemek derijige ayrimaq, derijilerge bölmek.

dereceli *s.* derijilerge ayrilghan: *Tek dereceli seçim* – Bir derijilik saylam.

derecesiz *s.* derijilerge ayrilmighan.

dereke *is. ar.* 1. töwen derije; 2. töwen'ge chüshidighan pelempey.

dergâh *is. far.* dergah (1. qedimde derwishler toplinip turidighan we diniy murasim ötküzülidighan yer;; 2. derwaza aldi, ishik aldi).

dergâhı âli padishah sariyi.

dergi *is.* zhurnal, mejmue.

dergilemek toplam qilmaq (gézit-zhurnallarni).

derginlemek bk. ***dergilemek***.

derhal *z. far. ar.* derhal, haman: *Çocuğu ateşli görünce derhal muayene ettirdim* – Balining qalghaniliqni bilish bilen derhal tekshürttüm.

deri *is.* 1. téré; 2. shöyük, post: *Deri hastalıklar* – Téré késelliri; *Üzüm derisi* – Üzüm posti.

derice *is. far.* kichik ishik.

derici *is.* térichi, moychi.

dericilik *-ği is.* 1. könchilik; 2. moychiliq.

deride *s. far.* yirtiq.

derili ***s.*** 1. térilik, tére qaplanghan; 2. tére ishlitilgen.
derilmek térilmek, toplanmaq: *Üzümler dérildi* – Üzümler térildi.
derimevi ***is.*** yaghach yaki kigiz öy.
derin ***is.*** 1. téren, chongqur: *Derin kuyu* – Chongqur quduq; 2. chüshilishke qiyin, chongqur menlik: *Derin incelemeler* – Chongqur tetqiqat; 3. qattiq: *Derin uyku* – Qattiq uyqu.
derinden ***z.*** 1. uzaqtin, yiraqtin; 2. etrapliq, her jehettin toluq; 3. yürektin.
derinleşmek 1. térenleshmek, chongqurlashmaq; 2. ashkarilashmaq; 3. bilimi ashmaq.
derinleştirmek 1. chongqurlashturmaq; 2. inchikilep tetqiq qilmaq, chongqur muzakire qilmaq.
derinletmek chongqurlatmaq.
derinlik *-ği* ***is.*** chongqurluq.
derinti ***s. is.*** 1. toplanghan, toplam halgha kelgen; 2. guruh; 3. supürende.
derişik ***s. is.*** 1. merkezrleshken; 2. qoyuqluq.
derişmek 1. toplanmaq, yighilmaq, merkezleshmek; 2. qoyuqlashmaq.
derk ***is. ar.*** 1. tektige chüshüsh; 2. töwenki, qewet; 3. chüshishish; 4. qolgha keltürüsh, igilesh.
derk etmek chüshenmek.
derkenar ***is. fr.*** testiq (birer yazma nersige yézilghan).
derleme ***is.*** 1. tallap toplash: *Kelime derleme işi yavaş gidiyor* – Söz toplash ishi asta kétiwatidu; 2. toplam.
derlemek 1. tallap toplimaq; 2. türlük yazghuchilarning eserliridin élip toplam qilmaq.
derlenmek toplanmaq.
derli toplu ***s.*** retlik, yighinchaq: *Derli toplu oda* – Retlik öy.
derman ***is. far.*** 1. derman; 2. aghriq toxtitidighan dora: *Yürümeye dermanım yok* – Méngishqa dermanim yoq.

dermande *s. far.* charisiz qalghan, bichare, ajiz.

dermansız *s.* 1. dermansiz, harghin, zeip; 2. tüzelmses, saqaymas: *Dermansız hastalık* – Saqaybas aghriq.

dermansızlık *-ğı is.* 1. dermansizliq, harghinliq; 2. saqaymasliq.

derme *is.* 1. toplam, térip yighmaq; 2. kolléksiye (melum bir sistémida tertipke sélinghan we ilmiy , bediiy yaki tarixiy jehettin ehmiyetke ige bolghan bir türdiki nersiler toplimi): *Başak derme* – Bash térish.

derme çatma *s.* 1. uningdin -buningdin qilinghan toplam; 2. yaxshi tallanmighan, xélila yaman: *Derme çatma eşya* – Uningdin-buningdin térishtürülgen nerse.

dermek toplimaq, yighmaq, termek.

dermeyan otturigha qoymaq.

dern *is. ar. tıp.* 1. tubérkulyoz; 2. ösme.

dernek *-ği is.* jemiyet, uyushma, heyet.

derneşik *s.* bir yerge toplighan, yéghilghan.

derpiş etmek nezerde tutmaq, köz aldida tutmaq, köz aldigha keltürmek: *Bütün sonuçları derpiş etmeden önemli bir iş başlamamalı* – Pütün aqiwetni köz aldigha keltürmey muhim ish qilghili bolmaydu.

derrek *s. ar.* zéhniy ötkür.

ders *is. ar.* 1. ders; 2. tejribe-sawaq, ibret.

dershane *is. ar. far.* dersxansa.

dersiam *is. ar.* 1. diniy ders; 2. mudderis.

derslik *is.* bk. ***dershane***.

dert *-di is. far.* 1. derd, elem; 2. saqaymas (tüzelmes) késel.

dertlenmek 1. derd tartmaq; 2. késel bolmaq.

dertleşmek dert tökülshmek, derd tökmek, ich qarnidikini tökmek.

dertli *s.* 1. derdmen 1. aghriq, késel.

dertsiz derdsiz, derdi yoq: *Dertsiz başını derde sokmak* – Dertsiz béshigha bit séliwalmaq.

deruhte etmek üstige almaq: *Bunu bir yılda tamamlamayı deruhte etti* – Buni bir yilda tüginishini üstige aldi.

derun *is. far.* 1. ich, ich terep; 2. öyning ichi 1. yürek, qelb.

derviş *is. far.* 1. derwish; 2. kichik péillik; 3. qelender: *Derviş Mustafa* – Derwish Mustafa.

dervişlik *-ği is.* derwishlik.

derya *is. far.* 1. déngiz; 2. bilimlik adem; 3. nerse-kérek köp chiqidighan yer.

deryadil *s.* ichi keng, ichi deryadek.

derz *is. ar.* 1. tikish; 2. töshük.

desen *is. fr.* ülge, nusxa, örnek.

desenci *is.* nusxa sizghuchi.

desenli *s.* zinnetlik, bézelgen.

desimetre *is.* détsimétr (bir métrning 10-din biri).

desise *is. ar.* hiyle-mikir, suyiqest.

desiseci *s. is.* hiylichi, hiyliger, suyiqestchi.

desiseli *s.* hiylilik, mekkarliq.

despot *-tu is. fr.* mustebit, istibdat.

despotluk *-ğu is.* istibdatliq, mustebitlik.

dessas *s. ar.* hiyliger, mekkar, suyiqestchi.

destan *is. far.* dastan.

destani *s.* dastandikidek.

destanlaştırılmış *s.* qehrimanlashturulghan (dastandiki qehrimangha oxshash).

destar *is. far.* selle.

destbusi *far.* qolgha söyüsh murasimi.

deste *is. far.* 1. deste, tutam, baghlam; 2. sapaq, sap; 3. hawancha téshi: *Bir deste çiçek* – Bir deste gül; *Bir deste soğan* – Bir tutam piyaz; *Bıçak destesi* – Pichaq destisi, pichaq sépi.

deste gül *s. far.* derwishlerning öy ichilik (öy ichide kiyidighan) yektiki.

desteci *is.* gülchi, gül tizghuchi.

destek *-ği is.* 1. tirek, ghoja tam; 2. dem (ishikni ichidin étidighan); 3. yar yölek; 2. chaq (yip égiridighan): *Ev destekle ayakta tutuluyor* – Öy ghoja tam bilen örülmey turidu.

destekleme *is.* 1. qollash, yar-yölekte bolush; 2. medet bérish, tirek bolush.

desteklemek 1. qollimaq, yar-yölekte bolmaq; 2. medet bermek.

desteklenmek 1. qollap-quwwetlenmek; 2. yardem almaq bk. ***desteklemek***.

desteksiz *s.* yar-yöleksiz, medetsiz.

desteksiz etmek mubalighe qilip sözlimek.

destere bk. ***testere***.

destroyer *is. ing.* kichik urush paraxoti.

destur *is. far.* 1. ruxset: *Destursuz buraya girilemez* – Ruxsetsiz bu yerge kirgili bolmaydu; 2. destur; 3. omumiy qaide.

desturluk *-ğu is.* hajetxana, xala jay.

destursuz *s. z.* ruxset qilinmaydighan, meniy qilinghan.

deşarı *is. fr.* 1. boshinish; 2. yéniklinish, rahetlinish; 3. hujum.

deşelemek 1. düm kömtürmek, aghdurmaq, tilghimaq: *Yaban domuzlar tarlayı deşelemişler* – Yawa tongguzlar étizlarni tilghuwetti; 3. tetqiq qilmaq.

deşik *s. is.* 1. téshilgen, oyulup ketken; 2. töshük, öngkür.

deşilmek téshilmek, kolanmaq, qézilmaq, oyulmaq bk. ***deşmek***.

deşmek 1. teshmek, kolimaq, qazmaq oymaq; 2. yarmaq; 3. kochilimaq.

deteksiyon 1. sezmek; 2. ayropilan, su asti paraxoti we mina qatarliqlarning qeyerde ikenlikidin xewer bérish; 3. radio dolqunlirini tépish.
detektif *is. ing.* puqrache kéyin'gen saqchi, mexmiy saqchi.
detmatoz *is. fr.* pütun tére késelliklirining omumiy nami.
dev *is. far.* 1. diwe (epsanilerde sözlinidighan yoghan, küchlük, qorqunchluq mexluq); 2. küchlük we bestlik adem yaki haywan.
deva *is. ar.* 1. dawalash usuli, dora: *Bu hastanın devası perhizdir* – Bu késelning dawasi perhizdur; 2. chare, tedbir.
devai *s. ar.* dora bilen munasiwetlik.
devaimisk *is. ar.* ipar puraqliq mejun.
devam *is. ar.* dawam: *Bu işlerin devamı sırasında* – Bu ishlarning dawami jeryanida.
devamlı *s.* dawamliq: *Devamlı bir şekilde* – Dawamliq türde.
devamsız *s.* 1. dawamsiz, dawam qilmighan; 2. ishni dawamlashturmighan.
devasız *s.* 1. dawasiz, dawasi bolmighan; 2. charisiz, charisi bolmighan.
devaynası *-nı is.* chong körsitish eyniki.
deve *is. zool.* töge.
deve dikeni *is.* töge tikini.
deve döşlü *is.* tayghan qorsaq (at).
deve kuşu *-nu is. zool.* töge qushi.
deve olmak yoqap ketmek (pul).
deveci *is.* tögichi.
deveran *is. ar.* aylanmaq, chögilimek.
deveran etmek aylanmaq.
devim *is.* heriket.
devindirmek heriketlendürmek, ilhamlandurmaq, righbetlendürmek.
devingen *s.* heriketlik.

devinim *is.* heriket.

devinmek heriket qilmaq, heriketlenmek.

devir *-vri is. ar.* 1.dewr, zaman, chagh, waqit; 2. aylinish, chögilesh, pirqirash; 3. yötkesh, toshush; 4. ötküzüp bérish: *Eski bir memur görevini yenisine devr eder* – Kona xizmetchi wezipisni yéngi kelgen xizmetchige ötküzüp béridu.

devirmek 1. yiqitmaq, örimek; 2. yiqitiwetmek, aghdurmaq: *Bakanı devirdiler* – Ministirni yiqitiwetti (xizmettin).

devitken *s.* heriketlendüridighan, mangghuzidighan, déwitidighan.

devitmek heriketlendürmek, mangghuzmaq, déwitmek.

devlet *-ti is. ar.* 1. dölet, memliket, el: *Türkiye devleti* – Türkiye döliti; 2. bext.

devletçi *s. is.* döletchi.

devletçilik *-ği is.* döletchilik (jemiyet ishlirining bolupmu sanaet we yéza igilikining dölet teripidin bashqurulushi).

devletlerarası *s.* döletler ara, memliketler ara.

devletleştirmek döletleshtürmek, dölet igidarliqigha ötküzmek bk. ***devletleşmek***.

devletsiz *s.* döletsiz, memliketsiz.

devran *is. ar.* dewrler.

devran *is. ar.* dewran.

devran sürmek bextlik turmush kechürmek.

devre *is. ar.* 1. muddet, waqit, zaman, chagh, dewr: *Seçim devresi* – Saylam dewri; 2. éléktr éqimini ötküzüsh yoli.

devredilmek aghdurulmaq, ötküzülmek, aylandurulmaq.

devresi etisi: *Devresi gün* – Etiki kün.

devretmek 1. aylanmaq, pirqirimaq; 2. yötkimek; 3. ötküzüp bermek, tashlap qoymaq; 4. axirighiche oqumaq.

devri dewrlik, dewrge ait.

devrik *s.* 1. örük, örülgen, aghdurulghan, yiqitilghan; 2. tetür.

devrilmek 1. örülmek, aghdurulmaq: *Devrik kral* – Aghduruwétilgen qiral; 2. yiqilmaq: *Devrik cümle* – Tetür jümle.

devrilmek 1. örülmek, aghdurulmaq; 2. ayiqlamaq.

devrim ***is.*** 1. örülüsh, pükülüsh, qatlinish; 2. pükük, qatlaq (yer); 3. yumilaq shire; 4. inqilab.

devrimci ***s. is.*** inqilabchi.

devrimcilik *-ǧi* ***is.*** inqilabchiliq.

devrisi ***s.*** etisi: *Devrisi gün* – Etiki kün, ete.

devriye ***is. ar.*** patrol: *Devriye birligi* – Patrollar qonushi.

devşirim ***is.*** bir ochum, bir siqim: *Bir devşirim üzüm* – Bir siqim üzüm.

devşirimsiz ***s.*** chéchilangghu.

devşirmek 1. toplimaq, yighmaq, termek: *Meyva devşirmek* – Meva yighmaq; 2. qatlimaq, seremjanlashturmaq.

deyi ***is.*** ipade wasitisi, söz.

deyim ***is.*** söz, ibare.

deyirgi xaman tepmek, xaman waqti.

deyiş ***is.*** 1. söz uslubi; 2. chöchek; 3. béyt; 4. ipade.

deyn 1. burch, qerz; 2. wezipe, mejburiyet.

deyr 1. ibadetxana, butxana; 2. dunya, alem, jahan.

deyyus ***is. ar.*** deyüz, nomussiz, yumshaqbash (xotunining yaki yéqin ayal dostining buzuqchiliq qilishigha yol qoyidighan adem üchün qollinilidu).

dezabiye ***is. fr.*** ayallarning öy kiymi.

dezenfekte ***s. fr.*** dézinpiksiye.

dezenfekte etmek dézinpiksiye qilmaq.

dezenflasyon ***is. fr.*** pul qimmitining ösüshi we bazar bahasining chüshüshi.

deziderata ***is. lat.*** nuqsan, qusur.

dezidratasyon ***is. fr.*** susiz qoymaq, susiz qalmaq.

dılak *-ǧı* ***is. anat.*** dinggilek (ayallarning jinsiy ezasigha ait).

dılı *is. ar.* 1. burjek, pushmaq; 2. qowurgha söngiki.
dımdızlak *s.* 1. qipyalingach; 2. qupquruq, saltang, qoli bosh.
dır dır *z.* walaqtegkür, wit-wit, witildaq: *Aişe kaynanasının dır dırından bıktı* – Ayishe qéyin anisining wit-witliqidin zérikti.
dıragan *is.* pulsiz, yoqsul, kembeghel, ajiz, sergerdan.
dırav *is.* pul, aqcha.
dırdırlanmak walaqlimaq, quruq sözlimek.
dırdırlaşmak jédelleshmek, gep talashmaq.
dırıldamak köp sözlimek, zériktürgüdek sözlimek.
dış *is.* sirt, tash: *Bu evin içi dışından güzel* – Bu öyning ichi sirtidin chirayliq.
dış *s.* tashqi, sirtqi: *Dış işleri bakanlığı* – Tashqi ishlar ministirliki.
dış avlu *is.* tashqi hoyla, arqa hoyla.
dışarı *is.* 1. tashqiri, sirti: *Dışarıdan sesler geliyor* – Sirttin awaz kéliwatidu; 2. tala: *Geceyi dışarıda geçirdi* – Kéchini talada ötküzdi; 3. yaqa yurt: *Dışarılarda çok dolaşti* – Yaqa yurtni köp aylandi; 4. chet el: *Artık dışarıdan mal getirmeye gereklik kalmıyacak* – Chet eldin mal keltürüshke hajet qalmidi.
dışarlik *-ği is.* 1. Istanbulning sirti; 2. bir memliketning merkizidin bashqa yéri.
dışbükey *s.* tuxum yüz: *Dış bükey ayna* – Tuxum yüz eynek.
dışbükeylik *-ği is.* 1. tuxum yüzlük; 2. dümbüleklik, yumilaqliq: *Yerin dış bükeyligi* – Yerning yumilaqliqi.
dışçı *s.* shekilchi, tashqi körünüshke ehmiyet béridighan.
dışınlı *s.* esli bolmighan, esli hayat.
dışkı *is.* tizek, qumulaq, mayaq, gende.
dışlak *s.* tashqi, xarbi.
dışlamak sirtta qaldurmaq.

dışlik *-ği is.* 1. tinchliq, jimjitliq 1. xushalliq, memnunluq.
dışpazar *is.* tashqi bazar.
dışpencere *is.* kocha we yolgha qarighan dérize.
dışperde *is.* tashqi perde, uzun perde.
dışsatım *is.* éksport, sirtqa sétish.
dıştan *s.* sirtqi tesir.
dıştıcaret *-ti is.* tashqi soda.
dışyüz *is.* sirtqi körünüsh.
dız çökmek tizlanmaq, yükünmek.
dızdızcı *s. is.* oghri, yanchuqchi.
dızdızcılik *-ği is.* oghriliq, yanchuqchiliq.
dızgal *is.* saqal (kona).
dızgallı *s.* saqalliq (kona).
dızıldamak sözlenmek.
dızlak *s.* bk. ***dazlak***.
dızman *s.* yoghan, chong, bestlik.
diba *is. far.* bir xil yipeklik rext.
dibaca *is. ar.* 1. kitabning neqishlengen birinchi béti; 2. kirish sözi, béghishlima.
dibek *-ği is.* kili (bughday, shal, tériq qataliq danlarning postini ajritish üchün qollinilidighan hawanche shekillik sayman).
dibelek *z. ar.* tamamen, teltöküs, pütünley.
dibet *-ti is. fr.* dinet (osmanliqlar dewride ishlitilgen bir xil yung rext).
didaktik *s. is.* didaktik (pend-nesihet).
didar *is. far.* 1. didar, yüz, jamal, hösin; 2. körünüsh; 2. güzel yüz, chirayliq.
dide *is. far.* köz.
dideban *s. is. far.* 1. közetküchi; 2. qarighuchi; 3. nöwetchi, qarawul, post.
didik didik *s.* parchilanghan.

didiklemek parchiliwetmek.
didinmek hepileshmek, zoruqmaq.
didişimcilik *-ği is.* bes munazirini qoral emes, meqset dep qaraydighan pelsepiwi éqim.
didişmek chéqishmaq, chaqchaqlashmaq.
difana *is. yun.* üch qatliq béliq tori.
difteri *is. fr.* boghma késili.
diftong *is. fr.* difton (ikki sozuq tawushning bir boghumda kélishi).
diğer *s. far. is.* bashqisi, yana birsi: *Diğer biri* – Bashqa birsi.
diğergûn bashqa türlük, bashqiche: *Memurluktan azledileli beri hali diğergûn oldu* – Xizmitidin boshitilghandin béri hali bashqiche boldi.
diğerkâm *s.* bashqiliri üchün pidakar.
dik *s.* 1. tik: *Dik ağaç* – Tik derex; 2. qiyam; 3. üstün, yuqiri: *Dik ses* – Üstün awaz; 4. qopal: *Dik cevap* – Qopal jawab.
dik dik *z. s.* set, qopal: *Dik dik bakmak* – Set qarimaq.
dikel *is.* ikki we bir nechche chishliq déhqanchiliq saymini.
dikeleç *-ci is.* köktat köchiti tikidighan eswab.
dikelmek tik turmaq, öre turmaq.
diken *is.* 1. tiken: *Gülün dikenivar* – Gülning tikini bar; 2. here, chayan qatarliqlarning neshtiri.
dikene *is.* qiltriqliq kichik béliq.
dikenli *s.* tikenlik.
dikenli balik *-ği is.* qiltiriqliq béliq.
dikenlik *-ği is.* tikenlik.
dikensi *s.* tikenge oxshash, tikendek.
dikensiz *s.* tikensiz.
dikey *z.* tik siziq, tüz siziq, tik turghan.
dikeylik *-ği is.* at, kala, qoy, öshke qatarliq öy haywanlirining aldi we arqa putlirigha kore turush haliti.

dikici *is.* 1. mozduz; 2. tikküchi.

dikili *s.* tikiklik: *Dikili taş* – Tikiklik tash.

dikilmek 1. tikilmek; 2. tik turmaq: *Karşımda ne dikilip duruyorsun?* – Aldimda némige tikilip turuwalisen?.

dikim *is.* 1. tikilish, tikim: *Bu kostümün dikimi iyi değil* – Bu kastumning tikilishi yaxshi emes; 2. köchet tikish: *Dikim zamanı geldi* – **dikim evi** *is.* tikimxana (seypungxane).

dikine *z.* 1. öriche, tikche; 2. jahilane: *Dikine dogru söylemek* – Jahillarche sözlimek.

dikiş *is.* tikish, tikilish: *Bu elbisenin dikişi güzel* – Kiyimning tikilishi chirayliq.

dikiş makinési *is.* tikish mashinisi.

dikişçi *is.* tikküchi, tikimchi, seypung.

dikişli *s.* tikilgen.

dikişsiz *s.* 1. tikishsiz, tikilmigen; 2. yépishturulghan: *Dikişsiz ayakkabı* – Yépishturulghan ayaq kiyimi.

dikit *-ti is.* tebiiy gharlarda yuqiridin töwenge éqip chüshken shorluq sulardin hasil bolghan tik-tik nokchilar.

dikiz *is.* 1. qarash, béqish, yoqlash; 2. köz.

dikizlemek qarimaq, közetmek, baqmaq.

dikkat *-ti is. ar.* diqqet.

dikkatli *s.* 1. diqqetlik, diqqet qilidighan; 2. inchike ishlengen, diqqet bilen qilinghan.

dikkatsiz *s.* 1. diqqetsiz; 2. köngül bölünmigen, étibar bérilmigen.

dikkatsizlik *-ği is.* diqqetsizlik.

dikleme tiklengen, tik we öre turghuzulghan, tiklime.

diklenmek 1. tiklenmek; 2. qopallashmaq, setleshmek; 3. qapaq türmek, homaymaq.

diklik *-ği is.* tiklik, örilik: *Baş dikliği* – Bash öriliki.

dikme *is.* 1. tikish: *Sancak dikme* – Bayraq tikish; 2. qilsh, ishlesh, sélish, turghuzush; 3. maysa, köchet, tikme.

dikmek 1. tikmek, turghuzmaq; 2. ündürmek; 3. kötürüp ichmek; 4. közetchi qoymaq, nöwetchi qoymaq.
dikta *is. alm.* keskin buyruq, emir, perman.
dikta rejimi *is.* diktaturiliq.
diktafon *is. fr.* ünalghu.
diktatör *-rü is. fr.* diktator, mustebit.
diktatörlük *-ğü is.* diktaturiliq.
dikte *is. fr.* sözliginini yazdurush, imla.
dikte etmek iradisini mejburiy tangmaq.
diktirmek tiktürmek, tiktürtmek.
dil *is.* 1. til: *Koyun dili* – Qoyning tili; 2. söz tili: *Uygur dili* – Uyghur tili; 3. sazning tili; 4. qulupning tili; 5. déngizgha chongqurlap kirgen tar we üsti tüz quruqluq; 6. melumat élish meqsiti bilen qolgha chüshürülgen düshmen eskerliri.
dil *is. far.* dil, köngül, qelb.
dil alt *is.* öy qushlirida körülidighan késel.
dil bağlamak ashiq bolmaq, köngül bermek.
dil hıraş *s.* bek échinishliq.
dil hun *s.* dil azabi, köngül aghriqi, ich aghriqi.
dil kuşa *s. far.* köngül achquchi.
dilâk bk. ***dılak***.
dilalt *-nı is.* til asti.
dilaram *far.* köngülge aram bergüchi, xatirjem.
dilaver *s.* yüreklik, qehriman, türgün.
dilazar *s.* dil azar.
dilbaz *s. far.* sözmen, gepchi.
dilber *s. far.* dilber, güzel.
dilbilgisi *-ni is.* grammatika, til ilmi.
dilbilim *is.* tilshunasliq.
dilbilimci *s.* tilshunas.
dilcik *-ği is.* kichik til.
dildade *is.* köngül bergen ashiq.

dildar *is.* dildar, köngülni meptun qilghuchi.
dilek *-ği is.* tilek, istek.
dilekçe *is.* iltimas, tilekche.
dilekçi *is.* iltimas yazghuchi, tilekchi.
dilemek 1. tilimek: *Sağlığınızı içten dilerim* – Salamet bolushingizni chin qelbimdin tileymen; 2. istimek, telep qilmaq, xalimaq: *Dilediğiniz gibi davranabilirsiniz* – Xalighiningizche heriket qilarsiz.
dilenci *is.* tilemchi: *Dilenci değneğine dönmek* – Bek ajizliship yamanlashmaq.
dilencilik *-ği is.* 1. tilemchilik; 2. arisizliq.
dilendirmek 1. tilemchiliq qildurmaq; 2. tilettürmek.
dilenmek 1. tilenimek; 2. sediqe almaq.
dilim *is.* tilim: *Bir dilim kavun ver bana* – Bir tilim qoghun ber manga.
dilim dilim *z.* tilim-tilim, parche-parche, késim-késim.
dilimlemek tilimlimaq, tilim tilim qilmaq, tilim-tilim kesmek.
dilinmek tilinmaq, tilimlargha bülünmek, tilim-tilim késilmek.
dillengeç *-ci is.* éghizdin chüshürmeslik.
dillenmek 1. tilgha kelmek, éghizda qalmaq, söz-chöchekte qalmaq, nami chiqmaq (eskilikte).
dilli *is.* köp we tatliq söz qilidighan, chüchük gep.
dilmaç *is.* terjiman, tilmach.
dilmaçlık *-ğı is.* terjimanliq.
dilme *is.* 1. tilish; 2. töt burjek késilgen uzun taxtay.
dilmek tilmaq, tilim-tilim kesmek.
dilsel *s.* tilgha ait.
dilsiz *s.* 1. tilsiz; 2. awazsiz, **dilsizlik** *-ği is.* tilsizliq.
dilşat *s. t. far.* dilshat, dil xushluqi.
dimağ *t. far.* 1. ménge 1. eqil, zéhin.

dimağçe ***is.*** kichik ménge.
dimdik ***z.*** 1. tik; 2. diqqet bilen inchikilep (qarash); 3. tüptüz, top toghra; 3. ***s.*** meghrur.
dimi ***is.*** qélin toqulghan paxta rext.
din ***is. ar.*** din: *İslam dini diğer dinlerin devami olarak değerlendiriliyor* – Islam dini bashqa dinlarning axirqisi dep qarilidu.
din ***s.*** égizlik, uzaqliq, piraqliq: *Din tepe* – Égiz dönglük.
din ***is. fr.*** bir gram nersining süritini bir sékuntta bir santimétr tézlitidighan küch ölchimi.
din öncesi *-ni* ***is.*** diniy étiqattin awwalqi dewr.
dinamik *-ği* ***is.*** dinamika.
dinamit *-ti* ***is. fr.*** dinamit.
dinamitlemek dinamit bilen partlanmaq.
dinamizm ***is. fr.*** dinamizm.
dinamo ***is. yun.*** dinam (éléktr tokini chiqirish mashinisi).
dinamometre ***is. fr.*** dinamométr (küch ölchesh eswabi).
dinar ***is. lat.*** dinar (altun pul).
dinbilgisi ***is.*** ilahiyet, din ilmi.
dinci ***s.*** dindar, dinchi.
dinç ***is.*** saghlam: *Yaşlı olmasına rağmen dinçtir* – Yashanghan bolushigha qarimay saghlam turidu.
dinçleşmek saghlamlashmaq.
dinçlik *-ği* ***is.*** saghlamliq.
dindar ***s. ar. far.*** 1. dindar 1. sopi, zahit; 3. muteessip.
dindarlık *-ğı* ***is.*** 1. dindarliq; 2. sopiliq, zahitliq; 3. muteessiplik.
dindaş ***is.*** dindash.
dindirmek aram aldurmaq.
dinek *-ği* ***is.*** aram alidighan yer, aramgah.

dinelmek 1. öre turmaq; 2. jahillashmaq, qarshi chiqmaq: *Karşımda dinélip durma* – Aldimda öre turma; *Ben yalvardıkça, o dinledi* – Men yalwarghunche u jahillashti.

dingi ***is. ing.*** palaq bilen mangdurdighan kichik kéme, musabiqe qéyiqi.

dingil ***is.*** chaq, silindrliq chaq.

dingildemek 1. pulanglimaq; 2. qorqup titrimek.

dingin ***s.*** 1. jimjit, tiptinch; 2. harghin; 3. öchük, öchken.

dinginlik *-ğı* ***is.*** 1. jimjitliq, tiptinchliq, midirlimasliq; 2. harghinliq.

dini ***s. ar.*** diniy.

dinleme ***is.*** 1. tingshash, anglash, ishitish; 2. qulaq sélish.

dinlemek 1. tingshimaq, anglimaq, ishitmek; 2. qulaq salmaq, gep anglimaq.

dinlememek perwa qilmasliq, pisent qilmasliq.

dinlendirici ***s.*** 1. harduq chiqiridighan, aram béridighan, rahet béridighan 1. hoshsizlanduridighan, uyushturidighan (doxturxanilarda).

dinlenditmek 1. aram aldurmaq, rahetlendürmek; 2. saqlanmaq; 3. öchürmek (chiragh).

dinlenme ***is.*** dem élish, harduq élish.

dinlenmek 1. anglanmaq, ishitilmek 1. dem almaq, harduq almaq: *Sözümüz dinlendi* – Sözimiz anglandi; *Bir kaç gün dinleneceğim* – Birqanche kün harduq alimen.

dinletmek anglatmaq, tingshatmaq.

dinleyenler ***is.*** anglighanlar, ishitkenler.

dinleyici ***is.*** tingshighuchi, anglighuchi: *Radiyo dinleyicilerin isteği* – Anglighuchilarning telepliri.

dinleyiş ***is.*** anglash keypiyati, qulaqning anglash sézimi.

dinmek 1. toxtimaq, turmaq, tinmaq; 2. axirlashmaq, tügimek, tamamlanmaq.

dinsel ***s.*** dingha ait, dini.

dinsiz *s. is.* dinsiz, atissit.
dinsizlik *-ğı is.* 1. dinsizliq, atéizm 1. shepqetsizlik.
dip *-bi is.* 1. tégi, tüwi; 2. nersining bir uchi: *Deniz dibi* – Déngiz asti; *Salonun dibi* – Zalning bir uchi.
dipçik *-ği is.* paynek (miltiqning payniki).
dipçiklemek paynek bilen urmaq.
dipdiri *s.* tirik, sapsaq, saghlam, tétik: *Hasta dediler, dipdiri buldum* – Aghriq déyishti, sapsaq kördüm.
diplemek 1. sinipta qalmaq; 2. chüpleshmek, jinsiy alaqide bolmaq, jima qilmaq.
dipli *s.* asasliq, yiltizliq, tüplük.
diplik *-ği is.* rext, gilem qatarliqlarning tégi.
diploma *is.* diplom, shahadetname.
diplomalı *s.* diplomi bar, shahadetnamisi bar.
diploması *is.* tashqi siyaset.
diplomat *-tı is. fr.* 1. diplomat, tashqi ishlar memuri; 2. sözmen.
diplomatik *s. fr.* diplomatik.
diplomatik *s. fr.* diplomatik munasewitke ait, diplomatik.
diplomatlık *-ğı is.* 1. diplomatliq 1. hiyligerlik, mughemberlik.
diplomsuz *s.* diplomsiz.
dipsiz *s.* 1. tégi yoq, tekti bolmighan: *Dipsiz bir kap* – Tekti yoq bir qacha; 2. asassiz; 3. chidamsiz.
dipter *is. fr.* Yunan ibadetxansi.
dirayet *-ti is. ar.* 1. zéhn, eqil, iqtidar, salahiyet, qabiliyet; 2. mahirliq, ustiliq; 3. sezgü, tuyghu.
dirayetli *s.* 1. aqil, bilimlik, dana; 2. qabiliyetlik, iqtidarliq; 3. mahir, usta; 4. sezgür, hoshyar.
dirayetsiz *s.* 1. qabiliyetsiz; 2. iqtidarsiz; 3. gomush, döt, möng.

dirayetsizlik *-ği is.* 1. qabiliyetsizlik; 2. iqtidarsizliq; 2. dötlük, mungluq, gomushluq.

direk *-ği is.* 1. tirek; 2. tüwrük; 3. ul: *Evin direği* – Öyning uli.

direk *-ği z. s.* bk. ***Dizekt***.

direksiyon *is. fr.* aptomobilning roli.

direkt *z. fr.* toptoghra, udul, tüptüz, biraqla.

direktif *is.* 1. yolyoruq, körsetme; 2. testiq söz, testiq; 3. telimat: *Yönetimin direktifi var* – Rehberlikning yolyoriqi bar.

direktör *-rü is. fr.* mudir, rehber.

diremek 1. qarshi turmaq; 2. tikmek.

diren *is.* ara (xamanda qollinilidighan).

direnç *-ci is.* bir küchke qarshi küch, taqabil.

direngen *is. fr.* tiren'gen, qarshi chiqqan, qetiy turghan.

direngenlik *-ği is.* tiren'genlik, qarshi chiqqanliq, qetiy turghanliq.

direnim *is.* qarshi qoyush, qetiy turush.

direnmek qetiy turmaq, qarshi chiqmaq.

direşmek subat qilmaq, axirigha qeder chidamliq körsetmek.

direy *is.* bir rayongha xas haywanlar: *Anadolunun direyinde fil yok* – Anatoli haywanliri arisida pil yoq.

direyici *s.* jahil, ching turuwalidighan.

dirhem *is. ar.* 1. qedimki zaman éghirliq ölchimi; 2. derhem (ereplerning kona kümush puli); 3. bek az.

diri *s.* 1. tirik; 2. taza: *Diri çiçek* – Taza gül; 3. obdan pishmighan, xam: *Et bir az diri kalmış* – Gösh biraz xam bolup qaptu; 4. durus, toghra; 5. quwwetlik, küchlük.

dirijan *is. fr.* rehber, bashqurghuchi.

diril *is.* yotqan-körpe oraydighan rext.

dirilik *-ği is.* tiriklik.

diriliş *is.* tirilish, janlinish.

dirilmek 1. tirilmek, janlanmaq; 2. saqaymaq; 3. gheyretke kirmek.
diriltmek 1. tirildürmek; 2. janlandurmaq, jan kirgüzmek.
dirim *is.* hayat, jan: *Ölüm dirim savaşı* – Hayat-mamat kürishi.
dirimli *s.* hayatliq, janliq.
dirin *s. far.* kona, qedimiy.
dirlik *-ği is.* 1. tiriklik, ömür; 2. tiriklik wasitiliri; 3. parawanliq, xushalliq, rahetlik.
dirliksiz *s.* perishan.
dirsek *-ği is.* 1. jeynek 1. doqmush.
dirseklemek jeyneklimek.
dirsekli *s.* jeyneklik.
dirseklik *-ği is.* jeyneklik.
disiplin *is. fr.* intizam.
disiplinli *s.* intizamliq: *Disiplinli bir öğrenci* – Intizamliq bir oqughuchi.
disiplinsiz *s.* intizamsiz: *Disiplinsiz sınıf* – Intizami yoq sinip.
disk *-ki is. fr.* 1. déska (tenherikette; 2. fatipon taxtisi.
diskobol *-lü is. fr.* déska atquchi.
diskordan *s. fr.* retsiz, biseremjan.
diskordans *is. fr.* 1. maslashmasliq; 2. uyghun kelmeslik.
diskur *is. fr.* nutuq: *Diskur geçmek* – Nutuq sözligendek sözlimek.
dispanser *is. fr.* shipaxana.
diş *is.* chish: *Diş takmak* – Chish saldurmaq.
diş fırçası *is.* chish chotkisi.
diş hekimi *is.* bk. ***diş tabibi***.
diş macunu *is.* chish parashoki (yagaw).
diş tabibi *is.* chish doxturi.

dişçi *is.* 1. chish doxturi; 2. ölüklerning altun chishni yuluwélip satquchi.
dişçilik *-ği is.* chish doxturluqi.
dişeği *is.* tash choqush qorali.
dişemek 1. tügmen téshi yasimaq we herilerge chish chiqarmaq; 2. chish tartmaq.
dişeti *-ni is.* chish mülki, chish éti (chishning tüwidiki göshi).
dişi *is. s.* 1. chishi (ösümlük, haywanning), mada,qanjuq, mékiyan; 2. zeipane; 3. ayallargha xas mijez; 4. yumshaq, mulayim, yawash; 5. achquch, qatarliqlarning ichi kawak kelgen qismi.
dişicik *-ği is.* kichik chish.
dişil *s.* chishqa ait, chishqa munasiwetlik.
dişilik *-ği is.* chishilik, madiliq.
dişindirik *-ği is.* haywanlarning tumshuqigha sélip qoyidighan tor.
dişlek *s.* 1. hinggang chish (adem); 2. chishliq.
dişlemek 1. chishlimek; 2. ghijimaq, qirqiwetmek; 3. chish chiqarmaq, here chish qilip ishlimek; 4. biaram qilmaq.
dişlenmek 1. déginini qildurmaq; 2. chishlenmek; 3. chish chiqarmaq.
dişli *s.* 1. chishliq; 2. gépi ötidighan: *Dişli tekerlekler gidiyor* – Chishliq chaqlar méngiwatidu.
dişlik *-ği is.* chishni asrighuch.
dişotugiller qurghaqliqta yétishidighan ösümlükler.
dişözü *is.* chishning tömür we nérwidin ibaret ichki qismi.
dişsel *s.* chishqa ait, chish bilen munasiwetlik.
dişsiz *s.* 1. chishsiz; 2. tüptüz.
ditiramp *is. fr.* mersiye shéiri.
ditmek tétimaq: *Tavuk eti diterek yenmeli* – Toxu göshi tétip yéyilidu.
dito *is.* ushshaq qol.

divan *is. far.* 1. yuqiri dölet orgini; 2. dölet erbablirining mejlisi; 3. shéirlar toplimi; 4. saqa: *Başkanlık divanı* – Heyiti (prizdium).

divançe *is. far.* kichik shéirlar toplimi.

divane 1. sarang; 2. mestane, diwane: *Kadın için divane olmuş* – Xotun dep sarang boptu.

divane olmak eqil-hoshini yoqatmaq.

divanetlik *-ği is.* 1. sarangliq; 2. mestaniliq.

divanhane *is. far.* kéng supa.

divanıharp *is. far. ar.* herbiy mehkime.

divanî *s. far.* dölet permani, dölet buyruqi.

divildivil *z.* toxtimastin, üzlüksiz, arqa-arqidin.

divlek *-ği is. ar.* xemek, soyma.

divrik *-ği is.* égiz yer, döng.

diyabet *-ti is.* shéker siyidighan késel.

diyadem *is. fr.* zibu-zinnet bilen zinnetlen'gen taj.

diyafram *is. fr.* diafragma (kökrek qepisini qorsaq boshluqidin ajritip turidighan perde).

diyagnoz *is.* diagnoz.

diyagram *is. fr.* diagram.

diyakoz *is. yun.* 1. papaliqqa yéngidin kötürülgen kishi; 2. késellerge qaraydighan, xelqtin yardem toplap kembeghellerge tarqitip béridighan kishi.

diyalekt *-ti is. fr.* dialékt, rayon xaraktérliq til, yerlik til.

diyalektik *s. fr.* dialéktika.

diyalog *is. fr.* dialok (ikki yaki uningdin artuq kishining bir-biri bilen sözlishishi).

diyalogizm *is. fr.* dialogizm (yazghuchining pikir we köz qarashlirining pérsunazhlar, aghzi bilen bérilishi).

diyanet *-ti is.* 1. dindarliq; 2. diyanet.

diyanetkâr *s. far.* diyanetlik, dindar.

diyanetli *s.* dindar.

diyapazon *is. fr.* insanning yaki sazning awaz chiqirish organi.
diyar *is. ar.* memliket, dölet, yurt, el **Diyarbakır** *is. öz.* Diyarbekir.
diyark *is. fr.* ikkilik hökümet, ikki hökümdarning her biri.
diye *bağ.* dep: *Göreyim diye geldim* – Körey dep keldim.
diyecek *-ği is.* qilidighan, deydighan söz: *Diyeceğim yok* – Deydighinim yoq.
diyelek *-ği is.* bk. ***diyalekt***.
diyem *is.* mezmun.
diyet *is. ar.* 1. xun heqqi; 2. qimmet, ehmiyet.
diyet *is. lat.* bir milletning ijtimaiy ishlirini muzakire qilidighan siyasiy mejlis.
diyez *is. fr.* notida awazni yérim körsitidighan isharet.
diz *is.* tiz.
diz kapağı *is.* lipek (tizining lipiki): *Anne çocuğu dizlerine oturttu* – Ana balini tizigha otquzdi.
diz kapağı *is.* lipek (tizining lipiki).
dizanteri *is. fr.* dizintriye, tolghaq.
dizdar *is.* qele muhapizetchisi, qorghan qarawuli.
dize *is.* misra.
dizel *is.* exlaqsiz, buzuq ayal.
dizel *is.* dizél yéghi.
dizge *is.* 1. nezm; 2. jümle; 3. sistéma.
dizgi *is.* 1. herp tizish; 2. nizam tertip.
dizgici *is.* herp tizghuchi, naborchik.
dizgin *is.* tizgin, chulwur.
dizgine vurmak toxtatmaq.
dizgini çekmek tanawini tartmaq.
dizginlemek 1. tizginlimek; 2. cheklimek, kontrol qilmaq.
dizginsiz *s.* 1. tizginsiz; 2. bashbashtaqliq; 3. heddidin ashqan: *Dizginsiz bir davranış* – Heddidin ashqan bir heriket.

dizi *is.* tiziq: *Boncuk dizisi* – Munchaq tiziqi.
dizi dizi *z.* qatarmu qatar, yanmu yan, tiziq-tiziq.
dizici *is.* bk. ***dizgici***.
dizilemek tizmaq.
dizili *s.* tizilghan.
dizilmek bk. ***dizmek*** tizilmaq: *Çocuklar sıraya dizildi* – Balilar retke (qatargha) tizildi.
dizim *is.* tizilish.
dizin *is.* jedwel, isimlik, munderije.
diziyem *is. fr.* ondin bir, onning biri.
dizlik *-ği is.* 1. tizliq (tizgha ötküzidighan nerse); 2. tizdin ashmighan peltu.
dizmek 1. tizmaq; 2. yipqa, arghamchigha ötküzmek; 3. herp tizmaq.
dizsi *s.* tizgha oxshighan.
dobra *s.* sözi ashkara, ochuq, durus (adem).
dobra dobra *z.* tüptüz, toptoghra, ochuq-ashkara (sözlimek).
doçent *-ti is. alm.* dotsént.
doçentlik *-ği is.* dotséntliq.
dogma *is. fr.* dogma, eqide.
dogmacı *s. is.* dogmichi, eqidichi.
dogmacılik *-ği is.* dogmichiliq.
dogmalaştırmak dogmilashturmaq.
dogmatik *-ği is.* dogmatik.
dogmatizm *is. fr.* dogmichilik **Dogra** *is.* Penjap tili shiwisi.
dogrultmak 1. tüzeltmek, tüzetmek; 2. yüzlendürmek; 3. qazanmaq, qolgha kelturmek, tapmaq: *Günde şöyle-böyle 10 yuanı doğrultuyorum* – Her küni undaq-bundaq qilip on yüen tapimen.

doğa *is.* 1. tebiet, mahiyet: *Doğa bilgisi* – Tebiet ilmi; 2. teqdir: *Doğaya aykırı hiç bir olay yok* – Teqdir gezit héchqandaq hadise yoq; 3. ichki qanuniyet: *Taşın doğası* – Tashning ichki qanuniyiti; 4. alem fizikisi.

doğa üstü *s. is.* pewquladde: *Doğa üstü güç* – Pewquladde küch.

doğaca tebiet qanunigha uyghun: *Doğaca kanun* – Tebiet qanuni.

doğacı *is. s.* naturalist.

doğacılık *-ğı is.* naturalizm.

doğaç *-cı is.* shérin oy.

doğaçtan *z.* köp oylanmastin.

doğal *s.* tebiiy.

doğan *is.* bürküt.

doğancı *is.* bürküt yétishtürgüchi, bürküt bilen ow owlighuchi.

doğdurmak tughdurmaq: *Güneşi doğduran tanrı* – Quyashni tughdurghan tengri.

doğma *is. s.* 1. tughulush, dunyagha kélish, yarilish; 2. tughma; 3. jenub, ay we yultuzlazning upuqtin chiqishi, tughulghan, dunyagha kelgen, yaritilghan.

doğmaca *s.* toghulushtin bolghan.

doğmak 1. tughulmaq kün, ay, yultuz) kötürülüp chiqmaq, körünmek, örlimek; 2. meydangha kelmek, yaralmaq, peyda bolmaq, törelmek: *Ben Kaşkarda doğdum* – Men Qeshqerde tughuldum.

doğram *is.* toghram, késim.

doğram doğram *z.* toghram-toghram, késim-késim, parche-parche.

doğrama *is.* 1. toghrash, késish 1. yaghachtin yasalghan öy jabduqliri.

doğramak toghrimaq, kesmek.

doğramcı *is.* yaghachchi.
doğranmak toghranmaq, késilmek, keslenmek.
doğru *s.* 1. toghra, durust; 2. toptoghra, tüptüz, udul.
doğruca *z.* toptoghra: *Bu yol doğruca oraya çıkar* – Bu yol toptoghra u yerge baridu.
doğrucu *s. is.* toghra ish qilidighan, toghra söz qilidighan, xals, lilla: *O, doğrucu bir adamdır* – U, toghra ish qilidighan adem.
doğrucu *is.* tughut, tughush, tughulush: *Çocuğun doğuşu başarılı oldu* – Balining tughulushi ghelibilik boldi.
doğruculuk *-ğu is.* sadaqet.
doğrudan doğruya biwasite, toghridin toghra.
doğrulamak toghrilimaq, ispatlimaq.
doğrulanmak toghrilanmaq, ispatlanmaq, delillenmek.
doğrulmak 1. tüz bolmaq, tüzlenmek, toghrilanmaq: *Çocuğun ayağı yavaş yavaş doğruldu* – Balining puti asta-asta tüzeldi; *Hesap şimdi doğruldu* – Hesab emdi toghrilandi; 2. yüzlenmek, yolgha chüshmek, tereqqiy qilmaq: *Evine doğruldu* – Öyge qarap yüzlendi; 3. rawajlanmaq: *Savaştan sonra doğrulan bir ülke* – Urushtin kéyin rawajlanghan bir memliket.
doğrultu *is.* 1. terep; 2. ishtiqamet.
doğruluk *-ğu is.* 1. toghriliq; 2. durusluq; 3. ölchem we qaidige uyghunluq.
doğrusu *z.* toghrisi, heqiqeten, elheq.
doğu *is.* 1. sherq, küntughush, künchiqish; 2. sherq elliri: *Doğu rüzgarı* – Sherq shamali; *Doğu Türkçe* – Sherq türkchisi.
doğu *s.* kichik qulaqliq (qoy öchke heqqide).
doğulu *s.* 1. sherqliq; 2. ésil tashlar.
doğum *is.* 1. tughut: *Kolay bir doğum* – Asan tughut; 2. tughulush yili: *Mümün 1980 da Beşbalıkta doğdu* – Mömin

1980 yili Beshbaliqta tughulghan; 3. boshinish, yenggish: *Ayşe çok zor bir doğum yaptı* – Ayshe bek qiyinda boshandi.

doğumevi ***is.*** tughutxana.

doğurgan ***s.*** tughumchan: *Doğurgan koyun* – Tughumchan qoy.

doğurganlık *-ğı* ***is.*** tughumchanliq.

doğurmak 1. tughmaq, meydangha keltürmek; 2. sewep bolmaq: *Meryem bir oğlan doğurdu* – Meryem bir oghul tughdi; *Ahmedin hareketleri kötü sonuçlar doğurabilir* – Exmetning bu heriketliri yaman aqiwetke sewep bolushi mumkin.

doğurtmak tughdurmaq, tuqquzmaq: *Hangi ebe doğurttu?* – Qaysi kindik anisi tughdurdi?.

doğuşlu ***s.*** aliyjanab, qiymetlik, qedirlik, esli yaxshi.

doğuştan ***s.*** tughulushtin, tughma, yaritilishtin: *Mehmet doğuştan öyle* – Mehemmet tughma shundaq.

doğuştancı ***s.*** her nersining tughulushtin bolidighanliqigha ishen'güchi.

doğut *-tu* ***is.*** bir ademning yaki bir nersining peyda bolghan yaki, tughulghan yéri.

dok *-ku* ***is.*** 1. kémisazliq zawuti 1. pristan ambiri.

dokanmak bk. ***dokunmak***.

doksan ***say.*** toqsan (90).

doksanlık ***is.*** 1. toqsanlik (ichige 90 nerse sighidighan qacha, quta); 2. toqsan yashliq: *Doksanlık bir ihtiyar* – Toqsan yashliq bir qéri.

doktor ***is. fr.*** 1. doxtor; 2. doktor: *Edebiyat doktoru* – Edebiyat doktori.

doktora ***is.*** 1. doktorluq unwani; 2. doktorluq imtihani.

doktorluk *-ğu* ***is.*** 1. doktorluq 1. doxtorluq kespiy.

doktrin ***is. fr.*** 1. mez'hep, idiye; 2. nezeriye; 3. chüshenche.

doktrinci *s. is.* 1. mez'hepke ait, mez'hep bilen munasiwetlik; 2. nezeriyichi.

dokum *is.* toqulush, qurulush, teshkil tépish.

dokuma *is. s.* 1. toqush; 2. toqulma (terse): *Halı dokuma sanatı* – Gilem toqush téxnikisi; *Dokuma kumaş* – Toqulma rext.

dokumacı *s.* toqumichi.

dokumacılık *-ğı is.* toqumchiliq.

dokumak 1. toqumaq; 2. silkimek: *Bez dokumak* – Rext (böz) toqumaq.

dokunaklı *s.* 1. bédimaq, bédirighan, échinishliq; 2. küchlük, quwwetlik.

dokundurmak 1. chéqildurmaq; 2. tegdürmek, tegküzmek: *Sözü bana dokundurmak istedi* – Sözni manga tegküzgüsi keldi.

dokunmak 1. chéqilmaq, tegmek; 2. tesir qilmaq; 3. munasiwiti bolmaq: *O işin bana dokunur yanı yoktur* – U ishning manga (men bilen) munasiwiti yoq; 4. bolmaq: *Onun bana zararı dokunmaz* – Uning manga ziyini bolmas.

dokunulmak 1. chéqilmaq; 2. sézilmek, tuyulmaq.

dokunulmaz *s.* 1. chéqilmas, tigilmes; 2. tenqid qilinmas, tenqid bérilmes, tenqidlenmes.

dokunulmazlık *-ğı is.* 1. chéqilmasliq, tégilmeslik; 2. cheklime, meniy.

dokunum *is.* sézim.

dokunur *s.* ziyanliq, zeherlik, paydisiz.

dokunuş *is.* 1. tégish; 2. edebiy eserning yézilish usuli: *Bir dramın dokunuşu* – Bir dramining yézilish usuli.

dokurcun *is.* 1. qurq ot we saman döwisi; 2. toqquz tash oyuni.

dokuyucu *s.* toqughuchi.

dokuz *say.* toqquz.

dokuz babalı *s.* atisining tayini yoq.
dokuzlu *s. is.* 1. toqquzluq; 2. toqquzluq (qart).
dokuztaş *is.* 1. toqquz tash (toqquz tash bilen oynaydighan qatar oyuni).
dokuzuncu *say.* toqquzinchi.
dokümanter *s.* hüjjetlik: *Dökümanter film* – Hüjjetlik filim.
dolab *is.* bk. ***Dolap***.
dolak *-ğı is.* gojey, chimaltar (pachaqqa yögeydighan tar, uzun rext).
dolam *is.* yögem, tolgham: *Beş dolam kumaş* – Besh yögem rext.
dolama *is.* 1. yögesh, tolghash; 2. bir xil türk kemzuli, piriche (chapan).
dolamak 1. yögimek, tolghimaq; 2. artmaq, yüklimek, kelmek: *Belire kuşak dolamış* – Belbagh yögiwaptu; *Bu işi benim başima doladı* – Bu ishni méning béshimgha artti.
dolaman *is.* türk erlerning bir xil kiyimi.
dolambaç 1. egime, egimech, egme; 2. qulaqning ichki qismi: *Bu yolun dolambaçları çoktur* – Bu yolning egmisi köp.
dolambaçli *s.* egri-toqay, murekkep: *Dolambaçlı yol* – Egri-toqay yol; *Dolambaçlı bir ifade* – Murekkep bir ipade.
dolambaçsız *s.* 1. tüz, toghra; 2. toghridin toghra: *Dolambaçsız yol* – Toghra yol, tüptüz yol; *Dolambaçsız anlatım* – Tuzla chüshendürüsh, udulla chüshendürüsh.
dolan *is.* hiyle-mikir, yalghan.
dolanbaç *-cı is.* bk. ***dolambaç***.
dolandırıcı *is.* aldamchi, heyyar, qizilköz.
dolandırıcılık *-ğı is.* aldamchiliq, heyyarliq, qizilközlük.
dolandırılmak 1. aldanimaq; 2. ishendürülmek.
dolandırmak 1. aylanmaq, jugilimek; 2. oralmaq, yögelmek; 3. taralmaq, éghizdin éghizgha köchmek.

dolanmak 1. yögimek, orimaq: *Bu haber bütün şehirde dolandı* – Bu xewer pütün sheherge taraldi; 2. aylandurmaq, chögiletmek; 3. aldap pul we mélini almaq.

dolap *-bı is.* 1. ishkap; 2. su chaqpiliki, chighiriq; 3. kalanitir; 4. hiyle: *Dolaplı kuyu* – Chighiriqliq quduq; *Dolap çevirmek* – Hiyle-mikir ishletmek.

dolapçı *s.* 1. ishkap yasap satquchi; 2. hiyle bilen ish körgüchi, hiylichi.

dolar *is.* dollar.

dolaşık *s.* 1. egri-toqay; 2. murekkep, chigish: *Dolaşık saç* – Chigish chach.

dolaşıklık *-ğı is.* 1. egri-toqayliq; 2. chigishlik, murekkeplik.

dolaşım *is.* aylanma.

dolaşmak 1. aylanmaq, chögilimek: *Saçi uzun çok dolaşıyor* – Uzun chach köp chigishlishidu; 2. chishlimek; 3. taralmaq, yéyilmaq: *Öyle bir rivayet dolaşıyor* – Shundaq bir riwayet, yéyiliptu; 4. seyr qilmaq: *Şehri dolaşmak* – Sheherni seyr qilmaq; 5. közdin kechürmek: *Askeri birlikleri dolaşmak* – Herbiy qoshunlarni közdin kechürmek.

dolaştırmak aylandurmaq, chögiletmek: *Beni çok dolaştırdı* – Méni köp aylandurdi.

dolay *is.* etrap, öpchöre: *Kulca dolaylarında şirin dağlar var* – Ghulja etrapida chirayliq taghlar bar.

dolay kutupsal *s.* qutupqa yéqin bolghan.

dolayı *is.* sewebi, tüpeyli: *Çirkinliğinden çok sevilmiyor* – Setlikidin yaxshi körülmeydu.

dolaylama *is.* pasahetlik, bediy söz.

dolaylı *s.* wasitilik.

dolaysıyle *z.* 1. wasitisi bilen, sewebidin: *Onu kardeşi dolaysıyle tanırım* – Uni qérindishining wasitisi bilen tonuymen.

dolaysız *s.* biwasite, udul, toptoghra, toghridin-toghra.

doldurmak toldurmaq.
doldurtmak toldurtmaq.
doldurucu *is.* qachilash mashinisi (néfit qatarliqlarni aptomatik yol bilen tunglargha qachilash).
doldurulmak toldurulmaq.
dolgu *is.* 1. toldurush, zamaskilash (chishni); 2. étish (kawakni, tushükni).
dolgulu *s.* zamaskilanghan, tolghuzulghan: *Dolgulu diş* – Zamaskilanghan chish.
dolgun 1. tolghun, kahaletke yetken, yétishken; 2. köp, jiq, tola, mol.
dolgunluk *-ğu is.* 1. yétishkenlik, toshquzulghaniliq; 2. séyizlik; 3. ashqazanning köpüshi.
dolma *is. s.* 1. tolma, tolush; 2. toldurup qilinghan tamaq, hésip; 3. hiyle-mikir: *Gölün dolması* – Kölning tolushi.
dolma kalem *is.* gangbi (qelem).
dolmacı *s.* 1. hésipchi; 2. hésipchi yaxshi köridighan; 3. yalghanchi, saxtipez.
dolmak 1. tolmaq, toshmaq; 2. tügimek, tamamlanmaq; 3. qaplanmaq: *Süre doldu* – Waqit toshti (tügidi); *Gönlü aşkla dolmak* – Köngli muhebbet bilen tolmaq.
dolman *is.* atliq eskerlerning sirtqi kiyimi.
dolmuş *s. is.* 1. tolghan, toshqan, bosh béri qalmighan; 2. yük we yolchiliq qatnash qorali (kéme, harwa, taksi qatarliq).
dolu *is.* möldür, tula, tulu.
dolu *s.* 1. liq tolghan; 2. köp, mol; 3. betlen'gen (herbiy qoral); 4. bosh yéri qalmighan, tiqma-tiqmaq; 5. ziq.
dolu dizgin bek téz, bek itting.
dolukmak (köz heqtide) bashqa tolmaq.
dolunay *is.* tolun ay.
doluş *is.* tolush.
doluşmak toplanmaq, yighilmaq.

domalamak 1. dögilek qilmaq, yumilaq qilmaq; 2. chökmek, ömilimek.

domalatmak 1. dögilek qildurmaq, yumilaq qildurmaq; 2. chöktürmek, ömületmek.

domalıç *s.* dumbelchek, dögilek, yumilaq.

domanç bk. ***domalıç***.

domates *is. bot. rum.* pemidur, shoxla.

domatesli *s.* pemidur silinghan.

dombar *is.* dombura.

dombay *is.* su kalisi.

domino *is. fr.* 1. yigirme uruq bilen oynilidighan damka; 2. uzun ton.

dominyon *is. ing.* dominion.

domra *is. rus.* domra (qarni yumilaq, uzun sapliq, üch tariliq zexmek yaki naxol bilen chélinidighan bir xel rus chalghusi).

domuz *is.* tongguz, choshqa.

domuz arabası *is.* éghir yüklerni yéqip yerlerge toshuydighan kichik chaqliq, üsti tüz we addiy harwa.

domuz ayağı herbiy qorallarni tazilaydighan eswab.

domuz gibi mijezi eski, jahil.

domuzgiller *is.* tongguz tipidiki haywanlar.

domuzluk *-ğu is.* jahilliq, eski xuyluq.

don *is.* 1. ton (kiyim); 2. ichki kiyim; 3. at tükining renggi.

don *is. isp.* ependi: *Don Kişot* – Don Kixot.

don yağı *-nı is.* 1. tong yagh; 2. soghuq chiray, betbeshre.

donakalmak tingir qap qalmaq, heyran qalmaq.

donanma *is.* 1. kéme, paraxot; 2. bayramlarda yaki bashqa xushal liq künlerde bayraq chiqirip, meshel yéqip ötküzülidighan paaliyetler.

donanmak 1. bézelmek, yasanmaq: *Gelin pek güzel donanmiş* – Kélin bek chirayliq yasiniptu; 2. nurlanmaq, yorup

ketmek: *Bugün şehir donanmiş* – Bügün sheher bek yorup ketti; 3. hazirlanmaq; 4. qaplanmaq, pürkünmek: *Agaçlar yapraklarla donandı* – Derexler yopurmaqqa pürkinip ketti.

donatı *is.* üsküne, eswab.

donatılmak qorallandurulmaq: *Askeri birlikler iyi donatılmiş* – Herbiy qoshunlar obdanla qorallanduruldi.

donatım *is.* qoral-paraq, eswab, üsküne.

donatmak 1. kiydürmek; 2. bézimek, zinnetlimek, yasimaq; 3. uzunghiche tillimaq, azar bermek.

doncumak 1. turup qalmaq; 2. heyran qalmaq; 3. hérip qalmaq; 4. (ot-chöp) issiq ötüp sésip qalmaq; 4. ichekke kirmek (qishliq uyqugha kirmek).

dondurma *is.* 1. tonglitish, muzlitish; 2. marozhni.

dondurmacı *is.* marozhinichi.

dondurmak tonglatmaq, muzlatmaq: *Soğuk fedanları dondurdu* – Soghuq maysilarni ushshutiwetti.

dondurucu *s. is.* 1. tonglitidighan, muzlitidighan; 2. suni tonglitidighan eswab: *Adamı dondurucu rüzgar esiyor* – Ademni tonglitidighan shamal chiqidu.

dondurulmuş *s.* tonglitidighan, muzlitidighan: *Dondurulmuş et çoktur* – Tonglitilghan gösh nahayiti köp.

donlu *s.* kiyimlik (üstide kiyimi bar).

donmak 1. tonglimaq, muz tutmaq: *Su dondu* – Su muz tutti; 2. tonglap qalmaq: *Geçen kış dağ yollarında epeyce adam dondu* – Ötken qish tagh yollirida xélila adem tonglap öldi.

donmuş *s.* tonglighan, muz tutqan.

donra *is.* 1. teng patqaqliq; 2. chach képiki; 3. beden kiri.

donsuz *s.* 1. tonsiz, kiyimsiz; 2. kembeghel, yoqsul, gaday: *Donsuzun biri* – Yoqsulning biri.

donuk *s.* 1. tonglighan, muz tutqan, tongluq; 2. ghuwa, tutuq, xire, jansiz: *Donuk yıldız* – Xire yultuz; *Donuk adam* – Jansiz adem.

donuklaşmak xireleshmek, ghuwalashmaq.
donukluk *-ğu is.* 1.xirelik, ghuwaliq; 2. jansizliq.
dopdolu *s. -le* liqmuliq **Dor** *is. öz.* Don deryasi.
dor dor (miladidin 1200-yil awwal Yunanistangha kélip Doris rayonigha olturaqlashqan we Yunan medeniyitini yaratqan qowm).
dorking dorkin (éngliz toxusi).
dorset dorset (éngliz qoyi).
dortlük *-ğü is.* tötlük.
dortuvar *is.* mektep yatiqi.
doru *s.* toruq, jeren (at).
dorulamak chingdap toldurmaq (liq toldurmaq).
dorum *is.* taylaq, bota.
dosa *is. lat.* pristangha kirip chiqish üchün yasalghan köwrük.
dosdoğru *s.* bek toghra.
dost *-tu is. far.* 1. dost, aghine, burader, ashna: *Dost ağlatır, düşman güldürür* – Dost, yighlitip éytar, düshmen küldurup; *Dost başa düşman ayaga bakar* – Dost bashqa, düshmen ayaghq baqar; 2. yar, sewgili; 3. xumar.
dostça *s. z.* dostlarche: *Dostça konuşmak* – Dostlarche sözleshmek.
dostluk *-ğu is.* dostluq.
dosya *is. fr.* arxip, dangen.
doygun *s.* toq, qanaetchan: *Doygundur, böyle kazançları arayacak adam değildir* – U qanaetjan, mundaq payda qoghlishidighan adem emes.
doygunluk *-ğu is.* toqluq.
doyma *is.* 1. toyush; 2. qanaetlinish.
doymak 1. toymaq: *Bol yağmurla toprak suya doyar* – Mol yamghur bilen yer sugha toyidu; 2. qanmaq, qanaetlenmek.
doymaz *s.* toymas, achköz, toymighur.

doymazlik *-ği* ***is.*** toymasliq, achközlük.
doymuş ***s.*** 1. toyghan; 2. qanaetlengen.
doyum ***is.*** qanaet.
doyunmak toyunmaq, toymaq.
doyurmak tuyghuzmaq, toydurmaq: *Hergün bir kaç yoksulu doyurur* – Her küni birqanche kembeghelni toyghuzidu.
dömi bk. ***demi***.
dömifinal ***is.*** yérim musabiqe, yérim final.
dönmek egimek, aylanmaq, burimaq: *Bana dönerek cevap verdi* – Manga örülüp jawap berdi.
dönülmez qaytmas.
dönülmez yol tehlikilik we xalta kocha.
dönüm ***is.*** 1. dewran, jewlan: *Bu gitmenin bir de dönümü var* – Bu kétishning qaytishi bar; 2. qaytish; 3. qétim, nöwet: *Üç donüm su getirdim* – Üch yol su élip kaldim; 4. künlüki, ayliqi, yilliqi: *Birinci ölüm yıl o dönümü anıldı* – Ölümining birinchi yilliqi xatirilendi; 5. kengliki 40 arshin kélidighan yer ölchemi birliki.
dönüş ***is.*** 1. aylinish, pirqirash, chögilesh, burulush; 2. qaytish.
dönüşmek 1. özgermek, aylanmaq; 2. bashqurmaq: *Bu kadar az para ile nasıl dönüşecek?* – Bunchiliq az pul bilen qandaq bashqurghili bolidu?.
dönüştürmek özgertmek, aylandurmaq.
dördül ***is.*** kwadrat, töt burjek, murebbe.
dördüncü ***say.*** tötinchi.
dördüz ***s.*** töt kézek.
dört *-dü* ***say.*** töt (4).
dört ayak *-ğı* ***is.*** 1. töt putluq (haywan); 2. töt put, töt ayagh: *Dört ayak yürümek* – Töt putlap yürmek.
dört ayaklı ***s. zool.*** töt putluqlar, töt ayaghliqlar.

dört boynuzlu *s.* töt münggüzlük.
dört nal 1. haywanning téz yügürüshi, haywanning chépishi: *Hayvanı dört nala kaldırmak* – Haywanni téz chépishqa qoymaq; 2. téz yügürüsh, ishni téz qilish.
dörtgen *is. s.* töt burjek, töt qiz.
dörtkaşlı 1. buruti xet tartqan (yigit); 2. qaraqash.
döş *is.* téwish: *Döş yağı* – Tösh yéghi.
döşek *-ği is.* töshek, yataq.
döşekli *s. is.* olturaqliq.
döşem *is.* qurulma, töshem: *Sıcak su döşemi* – Issiq su qurulmisi.
döşeme *is.* 1. binalarda yer qismini yépip turidighan taxtay; 2. binagha kéreklik eshya, qurulush eshyasi.
döşemek 1. tizip yaymaq; 2. yapmaq, pürkimek, yatquzmaq: *Tüm meydanı mermerle döşediler* – Pütün meydangha mermer tash yatquzdi.
döşenmek 1. tizilip yéyilmaq; 2. yéyilmaq, qaplanmaq; 3. aghrip doxturxanida yétip qalmaq; 4. achchighlanmaq: *Şimdiye kadar o sabrediyordu bugün döşendi* – Hazirghiche taqet qilghanidi, bügün achchiqlandi.
dövdü *is.* 1. toqmaq, choqmaq; 2. palta, keke qatarliq saymanlarning juldisi.
dövdürmek urdurmaq, soqturmaq.
döveç *-ci is.* kili.
döven *is.* toluq (xarmanning).
döviz *is. fr.* 1. bir döletning pulini yene bir döletning puligha almashturidighan yer; 2. tashqi périwot.
dövme *is.* 1. urush, soqush (nersini); 2. bedenge tamgha bésish; 3. soqulghan nerse.
dövmek 1. urmaq, soqmaq; 2. yanjimaq, ezmek, uwatmaq; 3. chuwuqdimaq, qaqmaq.
dövülgen *s.* soqulghan, urulghan.

dövülmek bk. ***dövmek*** urulmaq, soqulmaq.
dövünmek 1. öz özini urmaq; 2. échinmaq.
dövüş ***is.*** 1. urush, soqush; 2. jédel, majra.
dövüşken ***s.*** urushqaq, soqushqaq: *Dövüşken çocuk* – Urushqaq bala; *Dövüşken horuz* – Soqushqaq xoraz.
dövüşmek urushmaq, soqushmaq, jeng qilishmaq.
dövüştürmek urushturmaq, soqushturmaq, jeng qildurmaq.
dragoman terjiman.
dragon ***is. fr.*** 1. chong yilan, ejdiha; 2. gherbning mexsus formida kiyingen birxil atliq yaki piyade eskiri.
drahmi ***is. yun.*** 1. qedimki yunan puli; 2. 4,36 gram éghirliqqa teng grék éghirliq ölchimi.
drahoma ***is. yun.*** diraxoma (xristanlarda küyoghulgha kélin teripidin bérilishi adet qilinghan pul yaki mal).
draje ***is. fr.*** shékerlengen tablétka yaki kumulach dora.
dram ***is. fr.*** drama, tiyatir.
dramatik ***fr. s.*** dramatik.
dramlaştırma ***is.*** dramilashturush, sehnileshtürüsh.
dramlaştırmak dramilashturmaq, sehnileshtürmek.
drenaj ***is. fr.*** suni chiqiriwétish, étiz-ériq qurulushi.
drezin ***is. fr.*** tömür yollarda ishlitidighan kichik harwa.
dua ***is. ar.*** dua, Alladin yaxshiliq tilesh, tilek.
duacı ***is.*** duaguy.
duahan ***is. ar. far.*** duaxun, duaguy.
dubara ***is. far.*** hiyle-mikir.
dubaracı ***s.*** hiyliger, aldamchi, saxtipez.
dubaracılik *-ğı* ***is.*** aldamchiliq, hiyligerlik, saxtipezlik.
dubl ***s. fr.*** jüp, qosh.
duble ***is. fr.*** qosh ester.
dublelik qosh esterlik.

dublör *is. fr.* dublur (tiyatirda bash rolni ijra qilghuchi arts ornida chiqquchi artis, eyni bir rolni nöwet bilen ijra qilghuchi ikki artisining biri).

dublür 1. ester; 2. mejburiy hemrah; 3. ikkinchi qewet, nusxisi, ülgisi.

duçar *s. far.* duchar, muptila, giriptar: *Hastalıga duçar olmak* – Késelge giriptar bolmaq.

duçret qisliq, tarliq.

dudak *-ğı is.* 1. kalpuk, lew; 2. ayallarning jinsiy organining liwi: *Üst dudak* – Üstünki lew.

dudaklik *-ğı is.* kalpukluk.

dudu *s. far.* 1. xanim: *Fatma dudu* – Patime xanim; 2. qéri ermen ayali.

dudu *is. far. zool.* shatut.

duetto *is.* ikki kishlik naxsha.

duhter qiz, qizbala.

duhul *-lü is. ar.* ichige kirish.

duhuliye *is. ar.* import béji.

duk *is. fr.* powuska, peytun harwisi.

Dukes bir ingliz balilar doxturi (1845-1925 yilighiche yashighan).

dul *s. is.* tul (ayal).

dul yaşmağı tul xotunning béshigha salidighan yaghliqi: *Dul yaşmağı başına* – Senmu tul qalisen.

dulda *is.* 1. dalda; 2. himaye.

duldalamak qanat astigha almaq, qoghdimaq, himaye qilmaq, daldilimaq.

duldalanmak qanat astigha élinmaq, himaye qélinmaq, daldilanmaq.

dulluk *-ğu is.* tulluq.

Duma *is. rus.* Duma (Rosiye parlaménti).

duma *is.* oymaq, pes, choqur.

dumağı ***is.*** oymaq, pes, choqur.

duman ***is.*** 1. tuman, tütek, bus, is; 2. xarab.

duman başına vurmak achchiqlanmaq.

duman çökmek tuman qaplimaq.

duman deliği turxun.

duman etmek chachmaq, buzmaq.

duman olmak nahayiti yaman ehwalgha chüshmek.

duman yapmak az pul bilen köp ish qilmaq, köp pul qazanmaq.

dumancı ***s.*** hayankesh, az pul bilen jiq payda körgüchi.

dumanlamak islimaq, sürlimek: *Balıkları dumanlamak* – Béliklarni islimaq (sörlimek).

dumanlanmak 1. islanmaq, sürlenmek; 2. bulghanmaq, éliship ketmek, malimatang bolmaq: *Kafalı dumanlandı* – Kalla éliship ketti.

dumanlı ***s.*** 1. isliq, tüteklik, tumanliq; 2. qiyinchiliq, qischiliq.

dumanlik *-ği* ***is.*** tumanliq, tütenlik.

dumansız ***s.*** issiz, tüteksiz.

dumdum ***is.*** bir xil oq.

dun ***s. far.*** 1. pes, rezil; 2. töwen, erzan: *Dun fiyat verdi satmadım* – Erzan baha berdi, satmidim.

duo ***is. it.*** ikki saz yaki ikki awazgha tengkesh qilinghan muzika parchisi.

dur tur (buyruq).

duraç *-cı* ***is. zool.*** qirghawul.

duraç *-cı* ***is.*** 1. heykel qatarliqlarni ornitidighan tapan; 2. ul.

durağan ***s.*** turghun, sabit: *Durağan yıldızlar* – Turghun yultuzlar.

durak *-ğı* ***is.*** tüksiz shaptul.

durak *-ğı* ***is.*** 1. poyiz, aptubuslarning béketliri; 2. shéiriyettiki turaq; 3. pauza (toxtash).

duraklamak 1. toxtiwalmaq, söz arisida turuwalmaq; 2. dawam qilduralmasliq, hoduqmaq; 3. ikkilenmek.

duraklı *s.* turghunluq, qararliq.

duraksamak ikkilenmek, néme qilishni (déyishni) bilmeslik, turup qalmaq.

dural *s.* tinch, shük.

duralamak 1. peseymek, astilimaq; 2. chöchümek.

durdurmak toxtatmaq, turghuzmaq.

durendiş *s. far.* yiraqni köridighan, yiraqni chüshinidighan.

durgun *s.* 1. turghun, tiptinch; 2. rohsiz, jansiz, heriketsiz: *Durgun deniz* – Tiptinch déngiz.

durgunluk *-ğu is.* turghunluq, tiptinchliq.

durluk *-ğu is.* turar jay.

durmak 1. turmaq, toxtémaq; 2. saqlanmaq; 3. kütmek, sewri qilmaq, taqet qilmaq; 4. olturmaq: *Uygurların binlerce yıl önceki eserleri hâla duruyor* – Uyghurlarning minglarche yil awwalqi eserliri hazirmu saqlanmaqta.

durmaksızın toxtimastn, tinmastin, arqa-arqidin.

durmuş turghan, turup qalghan: *Durmuş et* – Turup qalghan gösh.

duru *s.* süzük, sap, taza, tiniq: *Duru su evlere getirildi* – Tiniq su öylerge toshuldi.

durulamak chayqimaq (kirni).

durulanmak chayqalmaq.

durulmak 1. tinmaq, süzülmek: *Su bulanıktı, duruldu* – Su dugh idi, tindi; 2. toxtalmaq: *Burada durulmaz* – Bu yerde toxtighili bolmaydu.

durum *is.* 1. weziyet, ehwal.

durumsamak ikkilenmek, turaqsizlashmaq.

duruş *is.* turush, toxtash: *Duruşundan bir derdi olduğu belli* – Turushidinla bir derdi barliqi bilinip turidu.

duruşma ***is.*** dewager we jawabkarning sot meydanida turushi.

duş ***is. fr.*** dush (muncha): *Duş bozulmuş* – Dush buzuluptu.

dut *-tu* ***is. far.*** 1. üzhme; 2. bek mest: *Dut gibi olmak* – Qéttiq mest bolup ketmek.

dutluk *-ğu* ***is.*** üzhmilik (bagh).

duvak *-ğı* ***is.*** 1. yopuq (kélin we bowaqlarning yüzige yapidighan); 2. tuwaq, qapqaq.

duvaklamak yopuq yapmaq (kélin we bowaqning yüzige).

duvaklanmak 1. kélin bolmaq; 2. yüzige yopuq yépinmaq.

duvaklı ***s.*** 1. béshi we yüzi yépilghan; 2. tuwaqlanghan, tuwaqliq, yépiqliq: *Duvaklı gelin* – Yüzi yépilghan kélin.

duvar ***is. far.*** 1. tam, soqma; 2. tosuq: *Duvar gazetesi* – Tam géziti.

duvar çekici ikki uchi uchluq bolqa.

duvarcı ***is.*** tamchi.

duvarcılik *-ği* ***is.*** tamchiliq.

duyar ***s.*** tuyghun, sezgür, hoshyar, segek.

duyarlik *-ği* ***is.*** tuyghunluq, sezgürlük, hoshyarliq.

duygu ***is.*** 1. tuyghu, hés; 2. muhebbet: *Vatan duygusu* – Weten muhebbeti; 3. tesirat: *Buradan iyi duygularla ayrılıyorum* – Bu yerdin yaxshi tesirat bilen ayrildim.

duygudaş ***s. is.*** hésidash.

duygudaşlık *-ğı* ***is.*** hésidashliq.

duygulamak tesir bermek, tesir qilmaq.

duygulandırmak tesirlendürmek, tesirat qaldurmaq.

duygulanmak tuyghulanmaq, tesirlenmek: *Bu güzel davranışından çok duygulandım* – Bu yaxshi maamilisidin obdan tesirlendim.

duygulu ***s.*** tesirlik, héssiyatliq.

duygun ***s.*** tuyghun, zérek.

duygunlaştırıcı tuyghulashturghuchi, hoshyarlashturghuchi, sezgürleshtürgüchi.

duygunlaştırma tuyghunlashturush, sezgürleshtürüsh, hoshyarlashturush.

duygunluk *-ğu is.* tuyghunluq, hoshyarliq, sezgürlük.

duygusal *s.* héssyatni qozghaydighan, tuyghugha ait.

duygusuz *s.* tuyghusiz, héssyatsiz.

duygusuzluk *-ğu is.* tuyghusizliq, héssyatsizliq.

duyma 1. tuyush, sézish, hés qilish; 2. anglash, tingshash, ishitish.

duymak 1. tuymaq, hés qilmaq, sezmek; 2. anglimaq, tingshimaq, ishitmek; 3. xewerdar bolmak, bilmek: *Yaptıklarını duydum* – Qilghanlirini bildim.

duynak *-ğı is.* tuwaq (haywanlarning).

duyu *is.* tuyghu, sézim.

duyulmak bk. ***duymak*** 1. tuyulmaq, sézilmek; 2. bilinmek, anglanmaq, ishitilmek.

duyum *is.* tuyghu, sézim.

duyumölçer *is.* hés-sézimni ölcheydighan eswab, sézim ölcher, sézim ölchigüch.

duyumsamazlik *-ği is.* **duyumsuzluk** *-ğu is.* tuyghusizliq, sezgürsizlik.

duyurmak 1. tuydurmaq, tuyghuzmaq, sezdürmek; 2. ishttürmek, anglatmaq; 3. hés ettürmek.

duyurucu *s. is.* tuydurghuchi, tuyghuzghuchi, hés qildurghuchi, sezdürgüchi.

duyuş *is.* 1. tuyush, sézish; 2. tesirat.

duzah *is. far.* dozax, jehennem.

duziko *is.* haraq.

düalist *-ti is. fr.* dualizm terepdari.

düalistik dualistik.

düalizm *is. fr.* dualizm.

düb éyiq.

düdük *-ğü is.* 1. düdük, üshtek, qongghuraq; 2. *s.* eqilsiz; 3. güdek.

düdüklemek jinsiy alaqide bolmaq.

düdüklü *s.* qongghuraqliq.

düelist qilichwazliqqa xushtar (amraq) adem.

düello *it. is.* duél (ikki shexsning melum shertler asasida yekkimu-yekke qilichwazliq qilishi yaki tapanche étishishi.).

düğme *is.* 1. tügme, topcha; 2. tokni échip yapidighan yaki mashinini mangduridighan zapchas: *Meme düğmesi* – Emchek tügmisi.

düğmeci *is.* topcha yasighuchi yaki satquchi.

düğmek tügmek, tügüm qilmaq.

düğmelemek tügmilimek, topchilimaq.

düğmelenmek bk. ***düğmelemek*** tügmilenmek, topchilanmaq.

düğmeli *is.* tügmileklik, topchilaqliq.

düğmesiz tügmisiz, topchisiz: *Düğmesiz ceket* – Tügmisiz chapan.

düğü *is.* 1. aq ushshaq gürüch; 2. postidin ajritilghan bughday.

düğüm *is.* tügüm, chigish: *Bu, meselenin düğüm noktasıdır* – Bu, mesilining chigish nuqtisidur.

düğümlemek tügüm qilmaq, tügmek.

düğümlenmek tügümlenmek.

düğümlü 1. tügümlengen; 2. tügümlük: *Düğümlü ip* – Tügümlük yip.

düğün *is.* toy, merige, tökün.

düğüncü *is.* 1. toygha teklip qilinghuchi; 2. toy igisi.

düğünlük *s.* toyluq.

dük *is. fr.* powuska, peytun harwisi.

dükkân ***is. ar.*** dukan: *Berber dükkânı* – Satirashxana; *Kumaş dükkânı* – Rext dukini; *Bakkal dükkânı* – Baqqal dukini.

dükkancı dukanchi.

düldül ***is. ar.*** 1. Duldul (Hezriti Elige Muhemmet Peyghember teripidin teqdim qilinghan qéchir); 2. chaqmaq qilip eski atlargha déyilidighan oxshitish sözi; 3. kona aptomobil.

dülger ***is. far.*** binakarliqta yaghach tash ishlrini qilidighan kishi.

dümbelek *-ği* ***is. far.*** 1. naghra, dumbaq; 2. angsiz er ***is.***

dümbelekçi ***is.*** dumbaqchi, naghrichi.

dümdar ***is. far.*** arqa sep, arqa sep armiysi.

dümdüz ***s.*** 1. : *Dümdüz bir yol* – Tüptüz yol; 2. addiy-sadda: *Dümdüz bir elbise* – Addiy bir kiyim; 3. möng, döt: *Öyle dümdüz bir adam sanarçı olamaz* – Undaq möng adem hünerwen bolalmaydu.

dümen ***is. it.*** 1. paraxot roli; 2. hiyle, suyiqest, mikir; 3. yol bashlighuchi, rehber.

dümenci ***is.*** 1. paraxotta rolchi; 2. eng keynidiki, arqida qalghini, axirqisi.

dün ***is. z.*** tünügün: *Dün söyledi* – Tünügün sözlid.

dünden ***z.*** 1. tünügündin: *Dünden kalma iş* – Tünügündin qalghan ish; 2. uzundin, teqezza bilen, töt köz bilen, hewes bilen: *O bu işe dürden razı* – U, bu ishqa uzundin razi.

dünkü ***s.*** 1. tünügünki: *Dünkü olayda zarar görmedik* – Tünügünki weqede ziyan tartmiduq; 2. bek yéngi, yéngi ishqa bashlighan; 3. téxi yéqinqi: *O daha dünkü memur, neden ücretine zam yapılsın* – U téxi yéngidinla xizmetke kirgen tursa, qandaqmu maashi östürülsun?.

dünü ***is.*** nepis, köngül: *Bu adam dünü yüzünden mahvoldu* – Bu adem köngülning kirip tügeshti.

dünür ***is.*** quda, baja.

dünür düşmek kishi qoymaq, elchi qoymaq, söz salmaq (qizgha).

dünür gezmek elchilikke kirmek (qizgha).

dünürlük *-ğü* ***is.*** quda-bajiliq.

dünüş ***is.*** qéyin ana.

dünya ***is. ar.*** 1. dunya, jahan, alem; 2. keng we adimi jiq yer; 3. köz qarash, chüshenche.

dünyalık *-ğı* ***is.*** 1. mal-dunya; 2. mal-mülük; 3. pul.

dünyevi ***s. ar.*** dunyawi, dunyaliq.

düpedüz ***z.*** tüptüz, udul: *Düpedüz bir adam* – Tüptüzla bir adem.

dür ***is. ar.*** ünche-merwayit.

dürbün ***is. far.*** durbun.

dürbünlü ***s.*** durbunluq.

dürgâne ***is.*** 1. ünche danliri; 2. qimmetlik, söyümlük; 3. ayal ismi.

dürme ***is.*** bk. ***lahane***.

dürmek 1. türmek: *Kağıdı dürmek* – Qeghezni türmek; 2. yögimek, qatlimaq.

dürtlengiç uchi uchluq yaghach. (haywanlarni mangdurush üchün sanjiydighan), türtküch.

dürtmek 1. türtmek; 2. tegmek; 3. teshwiq, terghip.

dürtüklemek 1. arqa-arqidin türtmek: *Eşeği türtüklemek* – Ishekni türtüp qoymaq; 2. teshwiq qilmaq, terghip qilmaq.

dürtülmek türtülmek.

dürtürmek türtüshtürmek.

dürtüşmek türtüshmek, bir-birini türtmek.

dürü ***is.*** 1. türüm, türtken nerse; 2. toyluq hediye, toy lazimetliki.

dürülmek türülmek, oralmaq, yögelmek.

dürüm *is.* 1. türüm: *Halıcının dürümü sıkı olmuş* – Gilemchining turumi ching yoptu; 2. rextlerning qatlanghan yéri; 3. qatlima (nan) ning qétiq bilen türülüshi.

dürüst *-tü s. far.* durust, toghra.

dürüşt *-tü s. far.* set, qopal, yirik: *Dürüşt muamele* – Qopal (yirik) muamile.

dürzü *is. ar.* qattiq haqaret sözi.

düstur *is. ar.* 1. destur, tüp prinsip, qanun, nizam; 2. qanunlar kitabi; 3. formula, qaide; 4. chong depter.

düş *is.* chüsh, xiyal, oy: *Akşam güzel bir düş gördüm* – Axsham yaxshi bir chüsh kördüm.

düşelge *is.* miras, tegmish.

düşerlik *-ği is.* nésiwe, ülüsh, hesse: *Bunda düşerliğin var* – Buningda nésiweng bar.

düşes *is. fr.* bir xil uzun shire.

düşgelmek duch kelmek, udul kelmek, toghra kelmek, uchrap qalmaq.

düşkü *is.* nezerdin chüshüsh, chüshkü.

düşkün *s.* 1. chüshkün; 2. köp bérilip ketken (bir nersige): *İçkiye düşkün bir adamdır* – Ichimlikke bérilgen bir adem; 3. küch-quwettin qalghan.

düşkünleşmek chüshkünleshmek.

düşkünlük *-ğü is.* 1. chüshkünlük; 2. miskinlik; 3. bérilgenlik (bir nersige), könglini bergenlik: *Kumara düşkünlük* – Qimargha bérilgenlik.

düşman *s. is.* 1. düshmen: *Emperyalizm halk düşmanıdir* – Jahan'girlik xelq dushminidur; 2. zeherlik nerse: *Sigara insan sihati için buyük bir düşmandır* – Tamaka insanning salametliki üchün eng chong düshmendur; 3. köp istémal qilghuchi: *Ekmek düşmanı* – Nan dushmini.

düşmanlık *-ğı is.* düshmenlik, düshmenche: *Bu düşmanlık bir eylemdir* – Bu düshmenlik herikettur.

düşmek 1. chüshmek: *Çocuk koşarken düştü* – Bala yügürup kétiwétip yiqilip chüshti; 2. tökülmek: *Ağaçtan bir yaprak düştü* – Derextin bir yopurmaq töküldi; 3. yaghmaq, chüshmek: *Kar düştü* – Qar chüshti; 4. peseymek; 5. xarablashmaq, kembeghelleshmek: *Düşmüş bir aile* – Xarablashqan aile; 6. ajizlashmaq; 7. giriptar bolmaq, uchrimaq: *Belaya düşmek* – Kélishmeslikke giriptar bolmaq; 8. bek bérilmek, bek heweslenmek; 9. qolgha kelmek; 10. azaymaq, kémeymek; 11. wezipidin ayrilmaq, xizmitidin chüshmek: *İki bakan düştü* – Ikki ministir xézmitidin ayrildi; 12. bala tashliwetmek, waqtida ilgiri tughulmaq: *Sekiz aylık düşenler arasında yaşayanlar enderdir* – Sekkiz ayliq tughulghanlar otturisida hayat qalghanliri az; 13. qoshulmaq; 14. yarashmaq, uyghun kelmek, layiq kelmek; 15. astilashmaq: *Trenin hızı düştü* – Poyizning süriti astilashti; 16. chiqmaq: *Sabah sokağa düştüm* – Etigende kochigha chiktim; 17. chéchilmaq; 18. düshmen qoligha ötmek: *Şehir düştü* – Sheher düshmen qoligha ötti.

düşük *s.* 1. chüshük, chüshken: *Düşük diş* – Chüshken chish; 2. töwen, erzan: *Düşük fiyat* – Töwen (erzan) baha; 3. buzuq, exlaqsiz: *Düşük bir kadın* – Buzuq bir xotun; 4. ölük tughulghan bala; 5. müjmek, chüshiniksiz: *Düşük cümle* – Chüshiniksiz jümle.

düşülük *-ğü is.* chüshüklük, töwenlik, erzanliq.

düşüm *is.* xamandiki ashliq döwesige qilinghan belge.

düşümdeşlik *-ği is.* bir qanche weqening birla waqitta körülüshi.

düşümdeşmek bir qanche weqe birla waqitta körülmek.

düşünce *is.* 1. chüshünche; 2. pikir, idiye; 3. endishe; 4. oy: *Bu haberi duyunca beni bir düşünce aldı* – Bu hewerni anglash bilen méni oy qaplidi.

düşünceli *s.* angliq, endishilik, qayghuluq: *Düşünceli hareket eden hayal kırıklığına uğramaz* – Angshliq heriket qilghan xiyalgha chökmeydu.

düşüncesiz *s.* 1. angsiz; 2. ghemsiz, qayghusiz, endishisiz.

düşüncesizlik *-ği is.* 1. angsizliq; 2. ghemsizlik, qayghusizliq, endishisizlik.

düşündürmek bk. ***düşündürtmek*** oylandurmaq.

düşündürücü *s.* oylandurghuchi.

düşünme *is.* oylinish, tepekkur bk. ***düşünmek***.

düşünmek 1. oylimaq, chüshenmek, köz aldigha keltürmek; 2. xatirilimek, eslimek; 3. qayghurmaq; 4. muhakime qilmaq: *Bu konuyu uzun uzun düşündüm* – Bu mesilini xéli uzun muhakime qildim.

düşünmeksizin oylanmastin, muhakime qilmastin: *Bu işi hiç düşünmeksizin yapmiştir* – Bu eshni zadila oylanmasten qiptu.

düşünücü *s.* bk. ***düşünür***.

düşünülmek 1. oylanmaq, köz aldigha keltürmek; 2. muhakime qilinmaq, tetqiq qilinmaq.

düşünür *is.* 1. muteppekkur: *Büyük düşünür Mahmut Kaşkarı* – Ulugh mutepekkur Mehmut Qeshqeri; 2. pikir ehli.

düşünüş *is.* chüshenche usuli, pikir qilish usuli: *Herkesin bir düşünüşü var* – Herkimning bir (xiyali) pikri bar.

düşürmek 1. chüshürmek, peseytmek, töwenletmek; 2. tashlimaq: *Kadın çocuk düşürür* – Xotun bala tashliwetti (chüshürüwetti).

düşürtmek 1. chüshürtmek; 2. tashlatmaq.

düşürücü *s.* bala chüshüridighan dora we heriket.

düşüş *is.* 1. chüshüsh, pesiyish, töwenlesh; 2. purset: *O bir düşüştü, her zaman olmaz* – U bir purset, hemishe boluwermeydu.

düşüt *-tü is.* chüshüp ketken bala bk. ***düşük***.

düt 1. düdük, gudük, isqiriq.

düttürü ***s.*** 1. ghelite kiyingen; 2. külkilik körüngen (kiyim); 3. ajayip we tar (kiyim).

düve ***is.*** bir yashliq chishi topaq.

düvelek 1. bir xil kichik qoghun; 2. xemek, soymaq.

düven ***is.*** bk. ***döven***.

düvesimek küyekke kirmek (buqa).

düz ***is.*** 1. tüz, tekshi: *Düz yazı* – Nesir; *Düz yer* – Tüz yer; 2. sidam, addiy: *Düz kumaş* – Sidam rext; birla renglik rext; *Düz adam* – Addiy adem.

düz ***is.*** puraqsiz üzüm hariqi.

düzayak ichide pelempey qisimi bolmighan (öy, yer, yol).

düzeç *-ci* ***is.*** tengshek, tüzlükni ölcheydighan eswab.

düzelmek 1. tüzlenmek: *Toprak basıla basıla düzelir* – Yer bésilip-bésilip tüzlinidu; 2. tüzelmek, yaxshilanmaq, saqaymaq: *Sağlığı düzeldi* – Salametliki yaxshilandi; 3. tertipke chüshmek, retlenmek: *Oda düzeldi* – Öy retlendi; 4. yolgha chüshmek: *İş düzeldi* – Ish yolgha chüshti.

düzeltici ***s.*** 1. tüzligüch, retligüch, tertipke salghuch, tengshigüch; 2. tüzetküch, özgertküch.

düzeltilmek bk. ***düzeltmek*** 1. retlenmek, tertipke sélinmaq, tengshelmek; 2. tüzitilmek, özgertilmek.

düzeltme ***is.*** 1. tüzitish; 2. özgertish bk. ***düzeltmek***.

düzeltmek 1. tüzetmek; 2. özgertmek, ongshimaq, islah qilmaq, rémont qilmaq.

düzen ***is.*** 1. tertip, intizam, nizam; 2. hiyle: *Bu söz onun düzeridir* – Bu söz uning hiylisidur.

düzenbaz ***s.*** hiyliger.

düzenci ***is.*** bk. ***düzenbaz***.

düzenek *-ği* ***is.*** hazirlanghan nerse.

düzengeç *-ci* ***is.*** tormuz.

düzenleme ***is.*** 1. tertipke sélish, retlesh, retke sélish; 2. tengkesh qélish, tengshesh.

düzenlemek 1. tertipke salmaq, retlimek, retke salmaq; 2. yolgha salmaq; 3. tengkesh qilmaq, tengshimek.

düzenlenmek bk. ***düzenlemek*** 1. tertipke sélinmaq, retlenmek, retke sélinmaq; 2. tengshelmek, tengkesh qilinmaq.

düzenleyici ***is.*** 1. retligüchi, tertipke salghuchi; 2. tengkesh qilghuchi.

düzenli ***is. z.*** tertiplik, retlik: *Düzenli bir oda* – ; *Düzenli saz* – Tengsheklik saz.

düzensiz ***s.*** 1. retsiz, tertipsizlik; 2. intizamsiz.

düzensizlik *-ğii* ***s.*** 1. tertipsizlik, retsizlik; 2. intizamsizliq.

düzetmek bk. ***düzeltmek***.

düzey ***is.*** sewiye: *Halkın yaşam düzeyi çok düşüktür* – Xelqning turmush sewiyisi bek töwen.

düzgü ***is.*** 1. qaide, destur; 2. muzikatchiliq, muzika ijadchiliq.

düzgülü ***s.*** normal.

düzgün ***s.*** toghra, durus.

düzgün ***s.*** upa.

düzgüncü ***is.*** 1. upa satquchi; 2. kélinini yasighuchi (yengge).

düzgünlemek upa sürmek.

düzgünlük *-ğü* ***is.*** 1. toghriliq, durusluq; 2. upa qutisi.

düzine ***is. it.*** düzhine: *Bir düzine kalem* – Bir düzhine qelem.

düzlem ***s.*** türlük, tüzleng.

düzleme tüzlesh, siliqlash.

düzleme tüzlimek, siliqlimaq.

düzlemlik *-ği* ***is.*** tüzlenglik, tüzlemlik.

düzlenmek tüzlenmek.

düzleşmek tüzlenmek, tüzleshmek(nerse).

düzlük *-ğü is.* 1. tüzlük, tüzlenglik; 2. addiyliq, saddiliq: *Kiyafe tinin düzlüğünü gören onun zengin olduğunu hiç ummaz* – Uning addiy kiyiwalghinigha qarap, bay ikenlilikige héchkim ishenmeydu.

düzme *s.* 1. tüzesh, retlesh, tertipke sélish; 2. yasalma, yasima, saxta: *Düzme söz* – Yasima söz.

düzmece *s.* yasalma, saxta, oydurma.

düzmeci *s. is.* saxtipez, yalghanchi, kazzap.

düzmecilik *-ği is.* saxtipezlik, yalghanchiliq, kazzapliq.

düzmek 1. tüzmek; 2. qilmaq, meydangha keltürmek; 3. shéir yazmaq, qoshaq tüzmek; 4. oydurmaq; 5. jaylimaq, eplimek (set menide)

E

E E (türk élipbesining altinchi herpi we sozuq tawushlarning altinchisi).

ebabil *is. ar. zool.* 1. tagh qarlighichi; 2. qatar uchqan qushlar topi.

ebâd bk. *ebat*.

ebat *-dı is. osm.* uzunluq, kenglik we chongqurluq.

ebe *is.* kindik ana, tughut anisi.

ebed bk. *ebet*.

ebedi ebediy, menggü.

ebedilik *-ği is.* menggülük, ebediylik.

ebediyen *is. ar.* menggülük.

ebediyet *is. ar.* bk. *ebedilik*.

ebelik *-ği is.* kindik aniliq, tughut aniliq.

ebeveyn *is. ar.* ata-ana.

ebir *is. far.* bulut.

ebkem *s. ar.* tilsiz, gacha.

ebkemiyet *-ti is.* tilsizliq, gachiliq.

ebleh *s. ar.* qolidin ish kelmeydighan, eqilsiz, exmeq.

eblehlik *-ği is.* exmeqliq, eqilsizliq, dötlük.

ebr *is. far.* bulut.

ebru *is. far.* qash.

ebru *s. is. far.* 1. bulutqa oxshash; 2. nersining yüzige bérilgen türlük bézek.

ebrucu *s. is.* bézekchisi, zinnetligüchi.

ebruli *s.* bk. *ebrulu*.

ebrulu *s.* bézeklik, boyaqliq (qeghez yaki rext).

ebter *s. ar.* 1. quyruqi késik (haywan); 2. toghmas, qisir; 3. kéreksiz, paydisiz.

ebüliyometre *is. fr.* nersining qaynash derijisini ölcheydighan eswab.
ebüliyoskop *-pu is.* bk. ***ebüliyometre***.
ebyaz *s. ar.* apaq.
ecanip *is. ar.* ejnebiyler, chet ellikler.
ecdat *-dı ar. is.* ejdad, ata-bowilar.
ece *is.* 1. qiraliche; 2. ana; 3. aka, acha; 4. qéri xotun.
ecel *is. ar.* ejel: *Eceli gelen köpek came duvarına siyer* – Ejili toshqan it meschitning témigha siyer.
ecelâcayip bek ajayip, bek gharayip.
ecinli jin.
ecinni *is.* jin.
ecir *-cri is. ar.* 1. ejir; 2. sawab.
ecir maashliq.
eciş bücüş *s.* 1. egri-bügri; 2. qedirsiz, étibarsiz.
ecnebi *is. s. ar.* 1. ejnebiy, chet ellik; 2. bashqa memliket, chet memliket, chet el.
ecr *is. ar.* maash.
ecvef *s. ar.* 1. bosh, kawang; 2. bilimsiz, nadan, exmeq.
ecvet *s. osm.* qoli ochuqluq, séxiylik, merdlik.
ecza *ar. is.* 1. parchilar, üsküniler; 2. dora: *Ecza dolabi* – Dora ishkapi; 3. tüplenmigen kitab; 4. haywan we ösümlüklerdin dora ornida qollinilidighan maddilar.
eczacı *is.* doriger.
eczacılik *-ği is.* dorigerlik.
eczane *is.* dorixana, aptik.
eçhel *s. ar.* qaratürük, bilimsiz, nadan.
eda *is. ar.* 1. qiyapet; 2. pozitsiye; 3. ipadilesh usuli; 4. hürmetszlik, qopalliq, tongluq.
edafoloji tupraqshunasliq.
edali 1. jiddiy, keskin, estayidil; 2. heywetlik.
edani *is. ar.* peskeshler.

edat *-tı is. ar.* baghlighuchi (tilda) mesilen: hem, bilen, üchün, xuddi, we qatarliqlar.

ede *is.* aka.

edeb edeb, terbiye, exlaq.

edebhane hajetxana, xala jay, teretxana, eskilik.

edebi edebiy.

edebiyat *-tı is. ar.* edebiyat.

edebiyatçi *is. ar.* edib.

edeme *is.* térining asti.

edememek biaram bolmaq.

edep *-bi is. ar.* edeb, exlaq, terbiye, haya.

edep yeri *is.* hayaliq yer, ewret yéri.

edeplenmek edeblik bolmaq.

edepli *s.* edeblik, exlaqliq, hayaliq.

edepsiz *s.* edebsiz, exlaqsiz, terbiysiz, hayasiz.

edepsizce *z.* edebsizlerche.

edepsizleşmek edebsizleshmek, exlaqsizlashmaq.

edepsizlik *-ği is.* edebsizlik, exlaqsizliq, terbiyisizlik.

eder *is.* baha, qimmet, tapan heqqi, manglay teri.

edevat *-tı ar. is.* qorallar, eswablar.

edib bk. ***edip***.

edibane *z. ar.* 1. nazaketlik, pasahetlik; 2. edebiyatqa uyghun.

edibe bk. ***edip***.

edik *-ği is.* hesse (ayagh kiyim), popush.

edilgen *s. is.* mejhul: *Görülmek ,bilinmek edilgen fiillerdir* – Körülmek, bilinmek mejhul péillerdur.

edilmek qilinmaq, ishlenmek: *Çok yardım edildi* – Köp yerdem qilindi.

edimsel *s. fels.* emeliy, heqiqiy.

edinç *-ci is.* netije, utuq.

edinik *s.* qilinghan, ishlen'gen.

edinim *is.* ige bolmaq.
edinme *is.* ige bolush, qolgha kelturush, érishish, igilesh.
edinmek ige bolmaq, qolgha keltürmek.
edip *-bi is. s. ar.* 1. edib, yazghuchi; 2. edeblik, exlaqliq, tertiplik.
ediye *is. ar.* dualar, niyaz.
edna *s.* 1. eng az 1. eng töwen, eng eski.
edükasyonizm *is. fr.* maaripchiliq.
edvâr 1. 1. dewrler, zamanlar, chaghlar 1. sherq muzikiliri toghruluq kitab.
efal *is. ar.* péillar.
efe *is.* 1. aka; 2. yigit.
efektif *s. is. fr.* neq pul.
efendi *is. rum.* 1. oqutquchi, muellim 1. ependi, janab, janabliri.
efendice *z.* ependilerche.
efendilik *-ği is.* 1. oqutquchiliq, muellimlik 1. ependilik, janablik.
efendim 1. ependim, muellim; 2. néme, xosh?, némideysiz?; 3. janabliri, aliy kiramliri.
efgan *is. far.* 1. pighanlar; 2. er ismi.
efganlı bk. ***afganlı***.
efkâr *is. ar.* 1. «pikir» sözining köplüki, idiyiler; 2. qayghu, ghem, hesret.
efkârı umumiye *is. ar.* jamaet pikirliri.
efkârlanmak qayghulanmaq, hesret chekmek.
efkârlı *s.* qayghuluq, ghemkin, hesretlik.
eflâk *-ki is. ar.* 1. «pelekler» dégen menide bek égiz dégenlik bolidu; 2. teleyler.
eflâtun *s.* sösün reng.
eflâtuni *s.* sösün renglik.
efrat *-dı ar. is.* 1. aile ezaliri; 2. eskerler.

efsane *is. far.* epsane, riwayet, chöchek.
efsaneleşmek epsanileshmek, éghizdin éghizgha köchüp yürmek.
efsanevi epsaniwi.
efser taj, hökümdarlarning taji.
efsun *is. far.* efsun, arwaq, juda.
efsunlamak séhir qilmaq, juda qilmaq.
efza *s. far.* artturulghan, köpeytilgen.
efzâyiş *is.* köpeytmek, artturmaq.
efzun *s. far.* köp, nurghun, jiq, tola, uzun: *Allah ömrünüzü efzun etsin* – Xuda ömiringizni uzun qilsun.
efzuni *is.* köplük, jiqliq, toliliq, uzunluq.
egalitarizm *is.fr.* barawerchilik.
egavlamak qolgha keltürmek.
Ege *is. öz. yun.* Ege (déngiz ismi): *Ege denizi* – Ege déngizi.
ege *is.* bala baqquch (ayal) **Ege denizi** *is.* ege déngiz.
egemen *s.* 1. igilik hoquq; 2. musteqil, erkin, öz-özige xoja: *Egemen bir devlet* – Musteqil (öz-özige xoja) bir dölet.
egemenlik *-ği is.* musteqilliq.
egoist *fr. s.* shexsiyetchi.
egoistlik *-ği is.* shexsiyetchilik, özümchilik.
egoizm *is. fr.* bk. ***egoistlik***.
eğe *is.* ikek.
eğe *is.* qowrugha.
eğeci *is.* ékekchi.
eğelemek ékekdimek.
eğeler arası *is.* ikki qowrugha ariliq.
eğer *far. bağ.* eger.
eğer *is.* bk. ***ey er***.
eğiç *-ci s. z.* yaghach ilmek.
eğik *s.* égik, qiypash, singayan, qingghir, maymaq.
eğiklik *-ği is.* égiklik, qiypashliq, qingghirliq.

eğilim *is.* meyil.
eğilimli *s.* meyillik, mayilliq.
eğilme *is.* égilish, pükülüsh.
eğilmek égilmek, qiysaymaq, pükülmek: *Ağaç yaş iken eğilir* – Höl yaghach égilidu.
eğim *is.* egim, egmesh.
eğin *-ğni is.* dümbe, ucha.
eğinçi 1. ishshiq, hür, hürmek; 2. chong meng.
eğindirmek qiziqturmaq, heweslendürmek.
eğingen *s.* köp bérilip ketken, köp qiziqip ketken (bir nersige).
eğinik *s.* qiziqqan, hewes qilghan, bérilgen, urunghan (bir nersige).
eğinmek bérilmek, urunmaq, qiziqmaq (bir nersige).
eğinti *is.* ikek qirindisi.
eğir *is.* hesel herisi toplighan shirne.
eğirmek égirmek, eshmek.
eğirmen *is.* yip égiridighan sayman.
eğirtmek égirtmek, eshtürmek.
eğitbilim *is.* pédagogika, oqutush métodi.
eğitilmek terbiyilenmek.
eğitim *is.* 1. maarip; 2. terbiye, oqutush: *Eğitim araçları* – Oqutush saymanliri; *Eğitim kurumları* – Oqutush organliri.
eğitimci *is.* maaripchi, pédagog.
eğitimcilik *-ği is.* maaripchiliq, oqutquchiliq.
eğitimli *s.* 1. terbiyiwi; 2. terbiye körgen: *Eğitimli hikaye* – Terbiyiwi hékaye.
eğitimsiz *s.* terbiyisiz, terbiye körmigen, oqumighan.
eğitme *is.* terbiylesh.
eğitmek terbiylimek, baqmaq: *Çocukları eğitmek* – Balilarni terbiyilimek; *Hayvanları eğitmek* – Haywanlarni béqip semritmek.

eğitmen *is.* aile oqutquchisi.
eğitmenlik *-ği is.* aile oqutquchiliqi.
eğitsel *s.* terbiyiwi.
eğlek *-ği is.* 1. harduq alidighan yer; 2. haywanlarni sayitidighan kölenggilik yer.
eğlemek tosqun bolmaq, tosalghu bolmaq.
eğlence *is.* 1. tamasha, köngül échish, küymünüsh, oyun-külke; 2. oyunchuq; 3. asan ish: *Onun için bu görev bir eğlencedir* – Uning üchün bu wezipe asan; 4. köngül échish yighini: *Bu akşam bir eğlencedeydik* – Bügün axsham bir köngül échish yighinida bolduq.
eğlenceli *s.* köngüllük: *Eğlenceli bir gezinti* – Köngüllük bir sayahet (seyle).
eğlencelik *-ği is.* ich pushuqini chiqiridighan nersiler, küymenchük (gazir, dadur, xasing qatarliqlar).
eğlendirmek oynatmaq, tamasha qildurmaq.
eğlenmek 1. köngül achmaq, ich pushuqini chiqarmaq; 2. chaqmaq qilmaq; 3. bir yerde waqit ötküzmek, bir yerde turup turmaq.
eğlenti *is.* olturush, bezme, meshrep.
eğleşik turaqliq, muqim.
eğleşmek 1. olturaqlashmaq, makanlashmaq; 2. köngül échishmaq, olturush qilmaq.
eğmek *-er* ***-i*** 1. egmek: *Demir çubuğu eğmek* – Tömür chiwiqni egmek; 2. qingghaytmaq: *Bardağı eğmeyin, içindeki su dökülür* – Istakanni qingghaytma, ichidiki su tökülidu.
eğrek *-ği is.* zeykesh (ériq).
eğreti *s. z. ar.* 1. ariyet, ötne: *Arkadaştan bu kitabı eğreti aldım* – Bu kitabni aghinemdin ariyet (waqitliq) aldim; 2. yalghan: *Eğreti diş* – Yalghan chish; 3. bab kelmigen, mas kelmigen: *Tencerenin kapağı eğreti duruyor* – Qazanning tuwiqi mas kelmeptu.

eğretiden *z.* muweqqet.
eğretileme *is.* oxshitish, istiare.
eğri *s.* 1. egri: *Eğri yol* – Egri yol; 2. qingghir: *Eğri duvar* – Qingghir tam; *Eğri bakmak* – Qingghir qarap yürmek; 3. yalghanchi: *Eğri adam* – Yalghanchi adem; 4. exlaqqa xilap.
eğri bacak *s.* maymaq put (ich maymaq yaki tash maymaq).
eğrik *s.* égik, qingghir, maytuq.
eğrilik *-ği is.* égiglik, qingghirliq.
eğrilme *is.* qingghiyish: *Bu duvar eğrildi* – Bu tam qingghiyip ketti.
eğrilmek 1. égilmek, qiysaymaq: *Kuru ağaç eğrilmez* – Quruq yaghach égilmeydu; 2. ishlimek, igirilmek.
eğrim *is.* 1. su qaynimi, su chögülmisi; 2. égerning astidiki ikki tal tüz yaghach.
eğritmek egri halgha keltürmek.
eh *ünl.* hee, he shundaq, bolidu, kupaye.
ehadiyet *-ti is. ar.* bir, yek, yégane, yalghuz.
ehak *s. ar.* eng layiq.
ehem *s. ar.* eng muhim.
ehemmiyet *-ti is. ar.* ehmiyet.
ehemmiyetli *s.* ehmiyetlik, qimmetlik, etiwarliq.
ehemmiyetsiz *s.* ehmiyetsiz, qedirsiz, étibarsiz.
ehil *-hli is. ar.* 1. ehil, ige: *Hüner ehli* – Hüner ehli; 2. usta, mutexessis, qabiliyetlik: *O, bu işin ehlidir* – U bu ishning mutexessisi (ehli).
ehl *is. ar.* bk. ***ehil***.
ehli *s. ar.* 1. öyge ögitilgen; 2. yerlik.
ehlibeyt *-ti is. ar.* Peyghember ailisi.
ehlidil *is. ar.* derwish, ashiq.
ehlikitap *-bı is. ar.* Xudadin kitab chüshkenler (musulman, xristian we yehudiyler ehli kitablardin hésablinidu).
ehlisalip *-bi ar.* bk. ***haçlılar***.

ehliyet *is. ar.* 1. qabilyet, iqtidar; 2. salahiyet; 3. alahide xususiyet, artuqchiliq; 4. hüner; 5. hoquq.
ehliyetli *s.* qabiliyetlik, iqtidarliq, salahiyetlik.
ehliyetname *is. ar.* shahadetname.
ehliyetsizlik *-ğı is.* qabiliyetsizlik, iqtidarsizliq.
ehram *is. ar.* ehrem, framida.
ehven *ar. s. z.* 1. erzan: *Kumaşlar ehvenleşiyor* – Rext erzanlishiwatidu; 2. ewzel: *Ölüm esirlikten ehvendir* – Ölüm esirliktin ewzeldur.
ejder *is. far.* bk. ***ejderha***.
ejderha *is. far.* ejdiha.
ek *-ki is.* 1. qushumche; 2. ilawe; 3. ulaq.
ek fiil *is. gram.* bk. ***fiil***.
ekâbir *is. ar.* chonglar, ulughlar.
ekal *-li is.* eng töwen, eng az.
ekalim *is. ar.* éqimlar.
ekanimiselâse *is. ar.* xristian dinining asasi.
ekber *s. ar.* bek chong, eng ulugh, köp yeydighanlar, toymaslar.
ekele *is. ar.* köp yeydighanlar, toymaslar.
ekelge *is.* étiz.
ekili *s.* uruq chéchilghan, térilghan: *Ekili tarla* – Térilghan étiz.
ekilmek *-e* térilmaq, uruq sélinmaq, ékilmek: *Tarlaya mısır ekildi* – Étizgha qonaq térildi.
ekim *is.* 1. térilghu, tériqchiliq; 2. oninchi ay(öktebr).
ekin *is.* 1. ziraet, ékin; 2. medeniyet.
ekinci *is.* déhqan, ékinchi.
ekincilik *-ği is.* déhqanchiliq, tériqchiliq, ékinchilik.
ekinlik *-ği is.* étiz, ékinlik.
ekinoks *is. fr.* kéche bilen kündüzning teng bolushi.
ekip *-bi is. fr.* 1. etret, ömek; 2. qoshun, qatar.

eklem ***is. anat. zool.*** üge, boghum.

eklemek 1. qoshmaq, qoshumche qilmaq, ulimaq; 2. bir-birige qoshmaq, ilawe qilmaq.

eklemli ***s.*** 1. ulaqliq; 2. qoshumche qilinghan; 3. izah bérilgen, izahliq.

eklemsiz ***s.*** 1. ulaqsiz; 2. izahsiz; 3. qoshumchesiz.

eklenmek 1. qoshumche qilinmaq; 2. ulanmaq.

ekletmek 1. qoshumche qildurmaq, qoshturmaq; 2. ulatmaq.

ekli ***s.*** 1. qoshulghan; 2. ulaqliq: *Ekli kumaş* – Ulaq rext.

ekme ***is.*** térish, tikish.

ekme makinasi ***is.*** térish mashinisi.

ekmek ***is.*** 1. nan; 2. tamaq, ghiza.

ekmek 1. térimaq, uruq salmaq; 2. sepmek, orunsiz, xejlimek, serp qilmaq: *Pirinç ekmek* – Shal térimaq.

ekmekçi ***is.*** naway.

ekmeklik *-ği* ***is. s.*** 1. nan we tamaq üchün ayrilghan; 2. qimarda utturup quruq qol bolup qilish: *Ekmeklik un* – Nan uni.

ekmel ***s. ar.*** 1. mukemmel, teltöküs, toluq; 2. eng uyghun.

eko ***is. fr.*** 1. réfléks; 2. inkas, ekis sada.

ekonomi ***is. fr.*** igilik, iqtisad: *Halk ekonomisi* – Xelq igiliki.

ekonomik ***s. fr.*** iqtisadiy.

ekonomist ***is. fr.*** iqtisadshunas.

ekran ***is. fr.*** ékran (kino perdisi).

ekrem 1. eng merd, eng shereplik; 2. er ismi.

ekselâns ***is. fr.*** janabliri, aliy ikramliri, janabiy hezretliri.

eksen ***is. rum.*** oq merkizi.

ekser ***is.*** chong mix.

ekser ***s.*** köp qismi, köpinchisi, jiqi, tolisi (nersining).

ekseri ***ar. s.*** köp qismi, köpinchisi, jiqi, tolisi (nersining).

ekseriyet ***is. ar.*** köpchilik, zor köpchilik.

eksi ***is. mat.*** minus san.

eksi *is.* kösey.
eksibe *is. ar.* qumluq, qum barxanliri.
eksik *-ği is.* 1. öksük, kem, tétishsiz, kem-kuta: *Bir kişi eksik* – Bir kishi kem; 2. méyip, aqsaq-cholaq; 3. yétersiz, toluqsiz; 4. yoq bolghan.
eksikli *s.* 1. mohtaj; 2. ayal.
eksiklik *-ği is.* 1. kemchilik, yétersizlik, öksüklük; 2. qusur, nuqsan.
eksiksiz *s.* 1. mukemmel, teltöküs; 2. toluq; 3. nuqsansiz, qusursiz.
eksilen *is.* 1. azayghan, kémeygen; 2. öksigen; 3. élinghan san(matématikidiki).
eksilmek kémeymek, azaymaq, azliq qilmaq, ösümek.
eksiltmek kémeytmek, azaytmaq, azlatmaq, töksatmek.
eksimek ajizliq qilmaq.
eksin *s.* ajiz.
eksinlik *-ği is.* ajizliq, küchsizlik.
eksinmek ajizliq hés qilmaq.
eksiz *s.* qoshumchisi bolmighan, qoshuqsiz, qoshumchisiz.
ekskavatör *-rü is. fr.* ékskawator, yer qazar (yer qézish mashinisi).
ekskürsiyon ékskursiye.
eksper *is. fr.* 1. mutexessis; 2. kesip ehli.
eksport *-tu is. ing.* 1. ékisport; 2. ékisport qilinghan mal.
ekspres *is. fr.* téz poyiz, téz paraxot, téz mashina *is.* **ekstra** *is. fr. ing.* ela, birinchi derijilik, alahide, aliy sortluq.
ekşi *s.* 1. achchiq-chüchük, chüchümel; 2. échip qalghan, palaghdap qalghan, purap qalghan.
ekşice *s.* achchiq-chüchük, chüchümel.
ekşili *s.* échitquluq.
ekşilik *-ği is.* 1. chüchüklük; 2. xuyi yamanliq; 3. ashqazanning échip aghrishi.

ekşimek 1. échimaq: *Yoğurt ekşidi* – Qétiq échidi; 2. bolmaq (ximir): *Hamur ekşidi* – Xémir boldi; 3. chiray buzulmaq (öngmek): *Surati ekşidi* – Chirayi özgerdi; 4. iza tartmaq, xijil bolmaq.

ekşitmek bk. ***ekşimek*** 1. échitmaq, boldurmaq; 2. iza tartturmaq.

ekti ***is.*** 1. köngli tartmaq (bir nerse yéyishni); 2. parazit teyyartap; 3. qopal, set: *Ekti söz* – Qopal söz.

ektilik *-ği* ***is.*** 1. köngli tartmaqliq; 2. parazitliq, teyyartapliq.

ektirmek téritmaq, uruq saldurmaq.

ekûl ***s. ar.*** ishteylik, boghurluq.

ekvator ***is. fr.*** ékwator, xettsitwa.

el ***is.*** 1. qol, ilik: *Bu iş benim elimde değil* – Bu ish méning ilkimde emes; 2. sap, tutquch; 3. tutam, ochum; 4. nöwet: *Şimdi el sizde* – Emdi nöwet sizde; 5. iqtidar.

el ***is.*** 1. xelq, xelqi alem; 2. el, yurt, memliket; 3. yat.

el âlem ***is.*** xelqi alem, elkün: *El âlem bu işi duysa ne demez* – Xelqi alem bu ishni bilse néme der!.

el yazması ***is.*** qol yazma, esli nusxa.

elâ ***s.*** hawa reng, kök.

elan ***z. ar.*** téxiche, hélighiche: *Mektuba elan cevap gelmedi* – Xetke hélighiche jawap kelmidi.

elastik ***is. fr.*** élastik (égilidighan, sozulidighan).

elastiki ***s. fr.*** élastiklik.

elbet ***z. ar.*** bk. ***elbette***.

elbette ***z. ar.*** elwette.

elbise ***is. ar.*** kiyim, kiyim-kéchek.

elbiseci ***is.*** kiyim-kéchek satquchi.

elbiselik *-ği* ***is.*** 1. kiyimlik (rext); 2. tiyatir, méhmanxanilarda pelto, shepke, hasa qatarliqlarni qoyidighan yer ***s.*** **elçi** ***is.*** 1. elchi (déplomatik xadim), sepir; 2. waste, elchi; 3. peyghember.

elçilik *-ğı is.* elchilik, separet: *Elçilik binasi* – Elchixana binasi.

eldeci *is.* öz ilkide (qolida) tutquchi.

eldiven *is.* peley, qolqap: *Deri eldiven* – Tére peley.

eldivenci *is.* peley yasighuchi yaki satquchi.

eldivencilik *-ğı is.* peleychilik.

elebaşı *-yı is.* 1. bashliq, serkerde, rehber, dahiy; 2. yigit béshi.

eleğimsağma *is. ar.* hesen-hüseyin.

elek *-ği is.* elgek.

elekçi *is.* 1. elgek yasighuchi we satquchi; 2. béxil; 3. nomussiz, yüzsiz, hayasiz.

eleklik *-ği is.* qildin yasalghan süzgüch.

elektrik *-ği is. fr.* éléktrik.

elektrikçi *is.* tok ishchisi, éléktr ishchisi.

elektrikçilik *-ği is.* tokchiliq.

elektriklemek 1. tok peyda qilmaq; 2. shiddetlenmek, shiddetlimek; 3. hayajanlanmaq.

elektriklendirmek 1. tok peyda qilmaq; 2. éléktrleshtürmek.

elektriklenmek éléktrleshtürmek, éléktrleshmek.

elektrikli *s.* éléktrlik.

elektriksiz *s.* éléktrsiz, toksiz.

elektron *is. fr.* éléktron.

elem *is. ar.* elem-dert, hesret.

eleman *is. fr.* 1. amil; 2. élémént: *Maddi ve manevi elamanlar* – Maddiy we meniwi amillar.

elemek 1. asqimaq, elgektin ötküzmek; 2. ilghimaq, tallimaq, parlimaq; 3. sinaqtin (imtihandin) ötküzmek; 4. bulap ketmek.

element *is. alm.* élémént.

elemli *s.* elemlik, derdlik, hesretlik, qayghuluq.

elerki *-ni is.* démokratiye, xelqchiliq.

eleştimeli ***s.*** tenqidiy: *Eleştimeli yazı* – Tenqidiy maqale.
eleştiri ***is.*** tenqid.
eleştirici bk. ***eleştirmeci***.
eleştiricilik *-ği* ***is.*** tenqidchilik.
eleştirme ***is.*** tenqid.
eleştirmeci ***is.*** tenqidchi.
eleştirmek 1. choqumaq, ileshtürmek; 2. tenqid qilmaq: *Mangalın küllerini eleştirmek* – Mangghal (choghdan)ning küllirini ileshtürmek.
eleştirmen bk. ***eleştirmeci***.
eletmek tasqatmaq: *Un elemek* – Un tasqatmaq.
eleze ***s.*** bk. ***eneze***.
elgin ***s.*** ghérip-musapir.
elhak ***z. osm.*** heqiqeten, toghrisi.
elhap ***is. ar.*** emeliyette, jim turmaq, gep-söz qilmay turuwalmaq.
elhasıl ***z. ar.*** gepning qisqisi, qisqisi.
elif ***s. ar.*** 1. adet bolup qalghan, öginip qalghan; 2. arzu qilghan nerse.
elifi ***s.*** éliptek tüz, tüptüz.
elik ***is.*** tagh öshkisi, élik.
elim ***s. ar.*** elem, elemlik, échinduridighan, hesretlik: *Elim bir haber* – Échinishliq xewer.
elimine ***s. fr.*** musabiqe we sinaq arqiliq eng yaxshisini talliwalmaq.
elkap ***is. ar.*** leqep, leqem.
ellemek qol tegküzmek, tutmaq, chéqilmaq: *Sergi eşyasını ellemek yasaktır* – Körgezme nersilirige qol tegküzüshke ruxset yoq.
ellenmek qol tegküzülmek, tutulmaq, qol tegmek.
elleşmek 1. qol bilen küch sinashmaq; 2. qol élishmaq, qol siqishmaq; 3. qol tegküzmek.

elli *s.* 1. qolluq; 2. sapliq, tutquchluq, sapaqliq: *Maymun dört elli bir hayvandır* – Maymun töt qolluq bir haywan.
elli *say.* ellik (50).
ellik *-ği is.* peley, qolqap.
ellilik *-ği is.* elliklik (ichide elliki bolghan).
ellinci *say.* ellikinchi.
elma *is. bot.* alma: *Gulca elmasi çok güzel* – Ghulja almisi nahayiti yaxshi.
elmacık *-ği is. anat.* mengiz: *Kazak ve Kırgızlar elmacık çıkıntısından da belli olur* – Qazaq we qirghizlar mengizi dompaq bolush bilen perqlinidu.
elmalık *-ğı is.* 1. alma köchiti, yétishtüridighan baghcha 1. almiliq bagh.
elmas *is. ar.* almas: *Elmas gibi* – Intayin sap we qimmat.
elmasçı *is.* medendin almas yasighuchi.
elmaslı *s.* 1. almas bilen zinnetlen'gen; 2. terkibide almas bolghan, almas arilashqan.
elmaspare *is. yun. far.* 1. almas parchisi; 2. chirayliq kishi.
elmastıraş *is. yun. far.* 1. kristal; 2. almas ishleydighan kishi; 3. eng bahaliq (qimmetlik) kristal; 4. eynekchilerning almisi.
elvan *is. s.* 1. rengler, boyaqlar; 2. renggareng.
elveda *is. ünl. ar.* elwida, xudagha amanet.
elverişli *s.* 1. paydiliq: *Durum halka elverişli bir yönde gelişmektedir* – Wezipet xelqqe paydiliq terepke qarap rawajliniwatidu; 2. eplik, munasip: *Bu dükkânın yeri alış verişe elverişli değildir* – Bu dukanning orni soda üchün taza eplik emes.
elverişsiz 1. paydisiz; 2. epsiz, muwapiqsiz.
elverişsizlik *-ği is.* epsizlik, muwapiqsizliq.

elvermek 1. kupaye qilmaq; 2. layiq kelmek, mas kelmek, uyghun kelmek, muwapiq kelmek: *Onun önerisi bana elvermez* – Uning teklipi manga muwapiq kelmes.

elyaft ***is. ar.*** 1. tala; 2. yip; 3. chige, yip talaliri.

elyak ***s. ar.*** bek layiq, rasa muwapiq, taza mas.

elyevm ***is. ar.*** 1. bügün, hazir; 2. bügün'giche, hazirghiche, téxiche.

elzem ***s. ar.*** zörür, bek kéreklik.

elzemiyet *-ti* ***is.*** bek éhtiyajliq.

em ***is.*** dawa-derman, dora, chare.

eman ***is. far.*** 1. aman-ésen, xetersiz, bixeter 1. ruxset, epu.

emanet *-ti* ***is.*** amanet: *Emanete hiyanet büyük ahlaksızlıktır* – Amanetke xiyanet chong exlaqsizliqtur.

emanetçi ***is.*** amanetni qobul qilghuchi.

emare ***is. ar.*** alamet, belge, isharet, delil.

emaret ***is. ar.*** 1. emirlik, beglik, shahliq; 2. wexpining kembeghellerge tarqitip bérilidighan qismi.

emced ***s. is. ar.*** 1. sherep igisi; 2. er ismi.

emcik ***is.*** emcheng.

emdirmek emdürmek, émizmek.

emek *-ği* ***is.*** 1. emgek, méhnet, ejir: *Bu işte sizin çok emeğiniz var* – Bu ishta sizning nurghun ejringiz bar; 2. uzun muddetlik we japaliq xizmet; 3. ish heqqi: *Emegimi veriniz* – Ish heqqimni béring.

emekçi ***is.*** ishchi.

emeklemek 1. (balilar heqqida) ömilimek; 2. ishlimek, tirishmaq.

emekli ***s. is.*** pénsiylik, pénsiyige chiqqan: *Emekli maaşi* – Pénsiye maashi.

emeksiz ***s.*** 1. emgek singdürülmigen, küch serp qilinmighan; 2. ögey: *Emeksiz bir kızı var* – Bir ögey qizi bar.

emektar *s.* 1. emgiki singgen, emgek singdürgen, töhpisi qoshulghan 1. uzun stazhliq, péshqedem.
emektaş *is.* meslekdash, xizmetdash.
emel *is. ar.* 1. meqset, ghaye, arzu, ümid, istek, tilek; 2. ayal ismi.
emici *s.* shurighuchi, sümürgüchi, emgüchi.
emilmek shuralmaq, sümürülmek, émilmek.
emin *is. s. ar.* 1. ishench, ishenchlik; 2. xatirjem, xatirjemlik; 3. bixeter, xewpsiz, xewpsizlik; 4. aman, amanliq: *O emin bir adamdır* – U ishenchlik bir adem; *Orası emin bir yerdir* – Bu yer xewpsiz bir yerdur.
emir *-ri is. ar.* buyruq, emir, perman: *Emrinizi yerine getirdim* – Buyruqingizni ishqa ashurdum.
emir *is. ar.* 1. emir, bashliq, reis; 2. qomandan; 3. xelipe.
emirname *is. ar.* buyruq xéti, buyruqname.
emkine *is. ar.* makanlar.
emlâh *is. ar.* tuzlar.
emlâk *-ki is. ar.* mal-mülük.
emlemek dora bermek, dora sürmek.
emles *s.* tüz, tüptüz, silliq, tekshi.
emme *is.* shorash, sumürüsh, émish.
emmek 1. shorimaq, sümürmek; 2. emmek; 3. bashqining küchidin paydilanmaq.
emniyet *-ti is.* 1. bixeterlik, xewpsizlik, amanliq; 2. ishench; 3. amanliqni saqlash idarisi, saqchi idarisi.
emniyetli *s.* 1. ishenchlik; 2. bixeter.
emniyetsiz *s.* 1. ishenchsiz; 2. xeterlik 1. gumanliq.
emperatif *is.* bk. ***buyruk***.
emperyalist *-ti is. s. fr.* impérialist, jahan'gir.
emperyalizm *is. fr.* impérializm, jahan'girlik.
empoze etmek mejburiy qobul qildurmaq.
emr *is. ar.* bk. ***emir***.

emre ***s.*** amraq, ashiq, muptila.
emre ***is.*** xelq shairi.
emredici ***is.*** bk. ***amir***.
emretmek buyrumaq, emir bermek, buyruq bermek.
emrivaki ***is. ar.*** weqe, hadise.
emsal ***is. ar.*** 1. tengtush, tengdash; 2. xil; 3. örnek, ülge; 4. oxshashliq: *Onun emsali yoktur* – Uning tengdashi yoqtur; *O senin emsalin degil* – Séning xiling emes.
emsâl hékayiler, dastanlar.
emsalsiz 1. tengdishi yoq, tengdashsiz; 2. oxshashliqi yoq.
emsar ***is. ar.*** sheherler.
emtee ***is. ar. ikt.*** mal.
emtia ***is. ar. ikt.*** mal.
emval *-li* ***is.*** mallar, mal-mülükler.
emzik *-ği* ***is.*** émizge, jogha.
emzikçi ***is.*** sut anisi, inik ana.
emzikli ***s.*** imizgilik, joghiliq: *Emzikli şişe* – Imizgilik shishe; *Emzikli bebek* – Imizgilik bowaq: *Emzikli ibrik* – Joghiliq iwriq: *Emzikli kozu* – Imizgilik qoza.
emzirmek émizmek, emgüzmek.
emzirtmek emdürtmek.
en ***is.*** kenglik, en: *Kumaşın eni* – Rextning éni; *Yolun eni* – Yolning kengliki.
en ***z.*** eng, nahayiti: *En önemli sorun* – Eng muhim mesile.
en ***is.*** en, tamgha (atqa bésilidighan).
enayi ***s. ar.*** 1. möng, gol (ongghay aldinidighan); 2. bozek, anayi.
enayilik *-ği* ***is.*** 1. bozeklik, anayiliq; 2. mönglük; 3. golluq.
encam ***is. far.*** 1. aqiwet; 2. xatime. axir, nihayet.
encek *-ği* ***is.*** bk. ***encik***.
encik *-ği* ***is.*** aslan, küchük.
enciklemek aslanlimaq, küchüklimek.

encümen *is. far.* komitét, heyet.
endaht *is. far.* 1. étish, oq étish; 2. miltiq étish, tapancha étish; 3. qara (qarigha almaq).
endam *is. far.* 1. wujud, beden, ten; 2. boy; 3. wujudning, bedenning isketi.
endamli *s.* isketlik.
endaz *s. far.* atquchi, oqchi, mergen, **endaze** *is. far.* 65 santimétrliq uzunluq ölchem birliki 1. ölchem: *Endazeye gelmiyor* – Ölchemge kelmeydu.
endazelemek 1. endize bilen ölchmek; 2. pilanlimaq, mölcherlimek.
endazesiz *is.* ölchemsiz, endizisiz.
endazlık *-ğı is.* mergenlik.
endeks *is. fr.* 1. munderije; 2. bigiz qol; 3. baha, nerx.
endeks *is. lat.* bk. ***indeks***.
ender *s. ar. z.* 1. eng az, nadir; 2. mingde bir.
enderun *is. far.* 1. bir nersining ich teripi; 2. saray we méhmanxanlardiki ayallar öyi.
endirek *is. fr.* wasitilik.
endişe *is. far.* 1. endishe, ghem, qayghu, qorqunch; 2. tepekkur, chüshenche.
endişelenmek endishe qilmaq.
endişeli *s.* endishilik, ghemqin.
endişesiz *s.* endishisiz.
endişesizlik *-ği is.* endishisizlik.
endüstri *is. fr.* sanaet.
endüstrileşmek sanaetleshmek.
endüstriyel *s.* sanayi.
enek *is. fr.* éngek.
enek *s. is.* 1. pichiwétilgen (axta qilinghan) adem; 2. tallanghan uruq.

enemek 1. pichmaq; 2. zeipleshtürmek (erkeklikini yoqatmaq).
enenmek pichilmaq, axta qilinmaq.
enerji ***is. fr.*** 1. énérgiye; 2. meniwi küch.
enerjik ***s.*** 1. küchlük, quwwetlik; 2. meniwi küchke ige; 3. tesirchan.
enez ***s.*** ajiz, küchsiz, quwwetsiz, zeip.
enf ***is. ar.*** burun.
enfes ***s. ar.*** nahayiti chirayliq, nahayiti guzel.
enfiye ***is.*** nas, naswal.
enflasyon ***is. fr.*** pul paxalliqi, pulning paxallishishi.
enfüsi ***s. ar.*** subyéktip.
engebe ***is.*** 1. dönglük, énggizlik; 2. oymanliq, **engebeli** ***s.*** igiz-pes, oyman-döng.
engel ***is.*** tosqun, tosalghu.
engellemek 1. tosqun bolmaq, aldini almaq; 2. chirmaq salmaq.
engellenmek tosqun bolmaq, putlikashang bolmaq.
engelli ***s.*** 1. tosqunluq; 2. bayirliq yürgüzüsh (tenterbiyide).
engelsiz ***s.*** tosuqsiz, tosqunsiz.
engelyun ***is.*** 1. injil; 2. manining kitabi; 3. yette xil boyaqliq rext.
engerek *-ği* ***is. yun.*** bir xil zeherlik yilan.
engin ***s.*** cheksiz, bipayan: *Engin bir çöl* – Cheksiz chöl.
engin ***s.*** 1. éngish, töwen; 2. chongqur, oyman, pes, töwen (yer).
enginlik *-ği* ***is.*** cheksizlik, yapansizliq.
engiz ***s. far.*** peyda qilidighan, tughduridighan **Engürü** ***is. öz.*** Enqere.
engüştene ***is. far.*** oymaq (qolgha salidighan).
enik *-ği* ***is.*** 1. müshük, it qatarliq köp emcheklik haywanlarning balisi; 2. haqaret sözi, til.

eniklemek tughmaq (it, müshük we shuninggha oxshighan köp emcheklik haywanlar).

enikonu *z.* , gül üstige, gül intayin yaxshi: *Yağmurdan eni – konu ıslandım* – Yamghurda intayin höl bolup kettim.

enin *is.* ingrash, ingrimaq.

enine *z.* éni boyiche, iniche: *Kumaşı enine kesmek* – Rextni boyiche kesmek.

enis *is. ar.* 1. dost, sirdash, yéqin yoldash, sewgili 1. er ismi.

enişte *is.* hedining éri.

enjeksiyon *is. fr.* okul: *Enjeksiyon yapmak* – Okul qoymaq.

enjekte etmek okul urmaq, okul qoymaq, okul bermek.

enkaz *is. ar.* xarabe, latqa.

enkübatör *is. fr.* tok sanduqi (waqti toshmay tughulghan balilarni baqidighan).

enküçük *-ğü is.* eng kichik, eng az.

enli *s.* enlik, éni keng: *Enli bir kumaş* – Éni keng rext.

enlice *s.* intayin keng: *Enlice bir koridor* – Keng karidor.

enoloji *is. fr.* énologiye, ichkülükler bilimi (haraq-sharapchiliq ilimi).

ense *is. anat.* patang, geden, gezge.

enselemek changgal salmaq, qoligha chüshürmek.

enselenmek changgal sélinmaq, tutulmaq, qolgha chüshürülmek.

enser *is.* chong mix.

ensiz *s.* tar (éni).

ensomni *is. fr.* uyqusizliq.

enspektör *is.* mupettish.

enstitü *is. fr.* 1. institut; 2. mexsus ilmiy organ, tetqiqat orni.

entari *is. ar.* 1. chapan, kopta; 2. ereblerde erler kiyidighan uzun pürkenchlik chapan.

entere *is. fr.* 1. payda, menpeet; 2. alaqe, munasiwet.

enteresen *s. fr.* ajayip, qiziqarliq.

enternasyonal *s. fr.* intérnatsional, beynelmilel.
enternasyonalizm *is. fr.* intérnatsionalizm.
enterne *s. fr.* nezerbent qilinghan.
enterogasyon *is. fr.* ritorik soraq.
enterpol *-lü is. fr.* Intérpol, xelqara saqchi.
entrika *is. it.* aghdurmichiliq.
entrikacı *s.* aghdurmichi.
enva *is. ar.* "tür", "xil" sözlirining köylüki.
enver *s. is. ar.* 1. intayin nurluq; 2. er ismi.
eonizm *is. fr.* ayal mijez, zeypane.
epey *z.* xélila, rasa, taza.
epeyce *z.* xélila, rasa, taza: *Köpeği sahibi epeyce dövdü* – Itni igisi kélishtürüp urdi.
epher *is. ar. ant.* chong nomur.
epik *is. fr.* 1. ipik; 2. senet.
epitmek yaratmaq, keshp qilmaq.
epkem *s. ar.* tilsiz, gacha.
epkemiyet *-ti is.* tilsizliq, gachiliq.
eprimek 1. konirimaq, jul-jul bolup ketmek; 2. dimighida gep qilmaq, xing-xing gep qilmaq; 3. uwulilip ketmek.
er *z.* etigen, baldur.
er *is.* 1. erkek, balaghetke yetken; 2. esker; 3. qehriman, merd; 4. qudretlik, bir ish ehli.
er bezi *is.* erkeklik bezi.
er geç künining biride, qandaq bolmisun: *Savaş er geç patlıyacak* – Urush bir küni bolmasa bir küni partlaydu.
erat *-ti is.* esker, jengchi.
erbap *is. ar.* erbab: *Herişi erbaplara sorumalı* – Her ish qalghanda erbaplardin sorash kérek.
erbaş *is. ask.* onbéshi (benjang).
erdem *is. fels.* pezilet, exlaq.
erdemli *s.* peziletlik, exlaqliq.

erden 1. qiz (jinsi munasiwet körmigen), paksiz; 2. qol tegmigen: *Erden ormanlar* – Palta tegmigen ormanlar.

erdenlik *-ği is.* qizliq.

erdirmek erishtürmek.

erek *-ği is.* ghaye.

erem *is.* razi.

erenler *is.* yaranlar.

ergeç *z.* qandaq bolmisun, qaysi kün bolmisun, künning biride, ish qilip ...: *Kızlar ergeç evlenecekler* – Qizlar qandaq bolmisun turmushqa chiqidu.

ergen *s.* boyigha we béshigha yetken, toy qilish waqtigha yetken.

ergenlik *-ği is.* 1. balilarning 14-15 yashqa kirip shehwet tuyghusining peyda bolushi; 2. toy qilish waqtigha yetkenlik; 2. yigitlikke toshqanlarning yüzige chiqidighan danixorekler.

ergi *is.* érishish.

ergimek érimek: *Buz ergidi* – Muz éridi.

ergin *s.* 1. piship yétishken, kamaletke yetken; 2. girazhdanliq yéshigha yetken.

erginleşmek 1. mukemmelleshmek, tamakullashmaq; 2. yétishmek.

ergitmek éritmek.

ergun 1. yorgha at; 2. er ismi.

erigen *s.* téz érigen.

eriğen *s.* téz érigen.

erik *-ği is. bot.* örük: *Erik ağaçı* – Örük derixi.

eriksi *s.* örüksiman.

eril *s. gram.* er jinsi üchün qollinilidu: *Muallim, kâtip, müdir* – Muellim, katip, mudir.

erim *is.* 1. ariliq (bir nersining); 2. bisharet.

erimek 1. érimek: *Şeker eridi* – Shéker éridi; 2. zeipleshmek, azaymaq, tügimek: *Biçare kederinden eridi* – Bichare ghem bilen tügiship ketti.
erimez *s.* érimes, érimeydighan.
erin *s.* boyigha yetken, balaghetke yetken.
erinç *-ci is.* rahet, huzur.
erişilmek érishilmek, ulashmaq.
erişilmez érishkili bolmaydighan.
erişilmezlik *-ği is.* érishilmeslik.
erişim *is.* 1. érishish; 2. yürüsh: *İki köy arasında erişim kesildi* – Ikki yéza otturisida yürüsh toxtidi.
erişkin *s.* yétishken, tolghan: *Erişkin kız* – Tolghan qiz.
erişkinlik *-ği is.* yétishkenlik, tolghanliq.
erişmek wasil bolmaq, piship yétilmek.
erişte *is. far.* qurutulghan ügre.
eriştirmek érishtürmek.
eriten *is.* éritküch, éritken.
eritici *s.* éritküch, éritidighan: *Eritici maddeler* – Éritküch maddilar.
eritilmek 1. éritilmek; 2. tügitilmek.
eritmek 1. éritmek; 2. tügeshtürüwetmek; 2. xejlep tügetmek.
erk *-ki is.* 1. erk; 2. égiz yerge yasalghan qele; 3. nupuz.
erkân *is. ar.* 1. yuqiri derijilik emeldar; 2. chare, yol, tedbir; 3. géniral derijilik ofitsér.
erke *is.* énérgiye, zéhn we küch.
erkeç *-ci is.* tike.
erkek *-ği is.* 1. erkek: *Erkek kedi* – Erkek müshük; 2. er: *Bu kadının erkeği bir askerdir* – Bu ayalning éri bir esker; 3. qattiq, égilmeydighan; 4. merd, jesur.
erkekçe *z.* erlerche.
erkekçil *s.* ersek, erperes(ayal).

erkeklik *-ğiis.* 1. erkeklik; 2. merdlik, erlerche.
erken *z.* etigen baldur: *Her sabah erken kalklarım* – Her küni etigende baldur türimen.
erkence *z.* etigenrek, baldurraq.
erkin *s.* erkin, azad, hür.
erkinci *is. s.* libéral, erkinchi.
erkincilik *-ğiis.* libralizm, erkinchilik.
erkinlik *-ğiis.* erkinilik, hüriyet.
erkli *s.* 1. erki bolghan; 2. nupuzluq.
erksiz *s.* küchsiz, zeip.
erksizlik *-ğiis.* anarxist.
erlik *-ğiis.* baturluq, yigitlik, erlik.
ermek 1. érishmek, yetmek; 2. piship yétishmek.
Ermeni *is. öz.* ermeni.
Ermenice *is. öz.* ermenche **Ermenistan** *is.* Ermenistan.
ermiş *s. is.* özini allagha atighan.
eroin *is. fr.* morfindin yasalghan hoshsizlandurghuchi dora.
erselik *is.* erkek zedek.
ersiz *s.* ersiz, tul xotun, tul.
ersizlik *-ğiis.* ersizlik, tulluq.
erte *is.* erte.
ertelemek kéchéktürmek, keynige sürmek.
ertelenmek kéchiktürülmek, keynige sürülmek: *İşi epey erteledin* – Ishni xélila kéchiktürdüng.
ertem *is.* tüzüt, edeb, tekellup.
ertesi *s.* arqidin kélidighan zaman: *Ertesi gün* – Etiki kün.
ertik *-ğiis.* kesip, meslek.
ervâh *is. ar.* erwah, erwahlar.
ervam *is. ar.* 1. romaliqlar; 2. erebistandin bashqa memliketler; 3. osmanliqlar.
erzak *-kı is. ar.* saqlap yéyishke bolidighan yémeklikler (ozuq).

erzan ***s. far.*** 1. erzan; 2. layiq, uyghun.
erzel ***s. ar.*** rezil.
esad ***s. ar.*** bk. ***esat***.
esah ***s. ar.*** eng toghra.
esans ***is. fr. kim.*** 1. etir; 2. néfit, bénzol.
esaret *-ti* ***is. ar.*** 1. asaret, qulluq; 2. esirlik; 3. buyunturuq.
esas ***is. ar.*** asas, toghra shekil.
esasen ***z. ar.*** asasen.
esasi ***s.*** asasiy.
esaslandırmak asaslandurmaq, asasqa ige qilmaq.
esaslanmak asaslanmaq, asasqa ige bolmaq.
esasli ***s.*** 1. asasliq; 2. chidamliq, chidashliq, berdashliq; 3. ishenchlik.
esassız ***s.*** 1. asassiz; 2. xata, yalghan.
esat ***s. is. ar.*** 1. teleylik, bexitlik; 2. er ismi.
esbap *-bı* ***is. ar.*** bk. ***esvap***.
esed ***is. ar.*** shéir.
esef ***is. ar.*** teessup, epsus.
eseflenmek epsuslanmaq.
esen ***s.*** aman-ésen, tinch-aman.
esenlemek salam bermek, tinchliq sorimaq.
esenleşmek salamlashmaq.
esenlik *-ğı* ***is.*** ésenlik, tinchliq.
eser ***is. ar.*** 1. eser: *Sudan eser yok* – Sudin eser yoq; 2. iz; 3. belge, isharet, alamet; 4. tesir; 5. asar etiqe; 6. mehsul: *Bilim yüz yılların eseridir* – Bilim yüzligen yilning mehsulidur.
eshel eng asan.
esin ***is.*** 1. tang shamili; 2. ilham, tuyghu, héssiyat.
esindirmek ihamlandurmaq, ilham bermek.
esinlemek bk. ***esindrimek***.
esinti ***is.*** ghur ghur shamal, illiq shamal.
esintili ***is.*** shamalliq.

esir ***is. ar.*** 1. etir, buysu; 2. muetter.

esir 1. esir, tutqun: *Düşman askerini esir aldık* – Düshmen eskirini esir alduq; 2. qul.

esirci ***is.*** qul sodigiri.

esirgemek 1. isirkimek, etiwalimaq, qoghdimaq, asrimaq, himaye qilmaq, saqlimaq: *Tanrı esirgesin sizi* – Xuda saqlisun sizni; 2. ayimaq: *İnsan yurdu için canını bile esirgememeli* – Insan wétini üchun jéninimu ayimasliqi kérek.

esirgenmek 1. isirkenmek, qoghdalmaq, himaye qilinmaq; 2. ayanmaq.

esirgeyici ***s. is.*** isirkigüchi, qoghdighuchi, asrighuchi, himaye qilghuchi, ayighuchi.

esirlik *-ği* ***is.*** 1. qulluq; 2. esirlik.

eskal ***is. ar.*** yükler.

eski ***s. is.*** 1. qedimiy: *Eski yapı* – Qedimiy bina; 2. kona: *Eski moda* – Kona moda; 3. sabiq: *Eski müdür* – Sabiq mudir; 4. eskirep ketken: *Eski bir palto* – Eskirep ketken peltu.

eskice ***s.*** koniraq, bir az kona.

eskici ***is.*** 1. eski-tüski nersilerni élip satquchi; 2. yamaqchi (ötük yamighuchi).

eskiler 1. qedimkiler, burunqilar; 2. kona kiyim-kéchek, kona nerse-kérek.

eskileşmek konirimaq.

eskilik *-ği* ***is.*** koniliq.

eskimek 1. konirimaq; 2. qérimaq, yashanmaq; 3. yirtilmaq, titilmaq: *Şarap eskidikçe iyileşir* – Sharap konirighanche yaxshi bolup kétidu **Eskimo** ***is. öz.*** éskimus (Shimaliy qutupqa yéqin rayonlarda yashaydighan yerlik xelq).

eskimoca éskimus tili, éskimusche.

eskimoloji éskimologiye (éskimuslarning tili we medeniyiti tetqiq qilidighan ilim).

eskitmek 1. koniratmaq; 2. qiritmaq.

eskrim ***is. fr.*** tenherikette qélichwazliq.
eskrimci ***is.*** qilichwazliq qilghuchi.
eslâf ***is. osm.*** ejdadlar.
eslek ***s.*** itaetchan, itaetlik.
eslemek tuyimaq, anglimaq, his qilmaq, itaet qilmaq.
esliha ***is. ar.*** "qoral" sözining köplüki (qorallar).
esmek 1. shamal chiqmaq; 2. tosattin peyda bolmaq, tuyuqsiz peyda bolmaq; 3. düch kelmek; 4. birdinla eslimek, birdinla oylimaq.
esmer ***s. is. ar.*** 1. bughday önglük; 2. komi renggide: *Esmer kız* – Bughday önglük qiz.
esna ***is.*** esna, chagh, an, waqit: *O esnada ben sayahattaydim* – U chaghda men sayahette idim.
esnaf ***is. ar.*** 1. qol hünerwen; 2. kichik élip satar; 3. pahishe.
esnan ***is. ar.*** 1. chishlar; 2. esker bolush waqti.
esnek ***s.*** 1. élastiklik; 2. köp menilik (söz); 3. igiluchan; 4. yügen.
esnemek 1. kéngiyip-taraymaq; 2. esnimek; 3. köpmek.
esnetmek esnetmek.
espap kiyim-kéchek.
Esperanto ***is. öz.*** Éspéranto, xelqara til, dunya tili (1887 yili polshiliq til doktori teripidin yaritilghan).
esrar ***is. ar.*** 1. sir; 2. neshe, beng.
esrar otu ***is.*** kendir.
esrarengiz ***s. ar.*** sirliq.
esrarkeş ***is. ar. far.*** neshikesh, benggi.
esri ***s.*** 1. mest, serxush; 2. sarang, mejnun, eqlidin azghan.
esrik ***s.*** . mest, serxush; 2. sarang, mejnun, eqlidin azghan.
esrilik *-ğı* ***is.*** mestlik, mejnunluq, sarangliq.
esrimek 1. mest bolmaq; 2. hoshini yoqatmaq, eqlidin ayrilmaq; 3. sarang bolmaq; 4. achchiqlanmaq, jili bolmaq, xapa bolmaq, boghuqmaq.

esritici *s.* mest qilghuchi.
esritmek mest qilmaq.
essah *s. ar.* bek toghra, rasa emeliyet.
estağfurullah *ünl.* teqdirlengen birining rehmet éytish üchün kichik köngüllük bilen qollinidighan tekellup sözi.
ester *is. far.* qéchir.
ester *is. fr.* bir xil ispirt.
estetik *-ği is. fr.* istétik, bediiy, güzellik.
estetiklik *-ği is.* istétiklik, bediiylik, güzellik.
esvap *-bı is. ar.* kiyim-kéchek.
esvapçı *is.* 1. tikküchi; 2. qedimde saraylarda kiyim-kéchekke qarighuchi xadim.
esvaplık *-ğı is.* kiyimlik (rext).
esved *s.* qara.
esvet *s.* qara.
eş *is.* 1. jüp, jora; 2. dost; 3. tengdash, oxshashliq; 4. esh, hehrah; 5. repiqe.
eşanlamlı *s.* menidash (söz).
eşarp *-bı is. fr.* sharp, sharpa.
eşdeğer *s.* oxshash qimmetlik.
eşek *-ği is.* 1. éshek; 2. qolidin ish kelmeydighan biri, qabiliyetsiz.
eşek aygırı *is.* hangga éshek.
eşekçi *is.* éshekchi.
eşeklenmek 1. éshekke ige bolmaq, ésheklik bolmaq; 2. éshektek qiliq qilmaq.
eşekleşmek qiliqi setleshmek.
eşeklik *-ği is.* eqilsiz we qopal qiliq.
eşelek *-ği is.* alma we amut qatarliqlarning yégili bolmaydighan ichki qismi.
eşelemek choqimaq, arilashturmaq.
eşelenmek choqulmaq, arilashturulmaq.

eşey *is. biy.* jinsiyet.
eşeysel *s.* jinsiy, jinsilik.
eşhas *is. ar.* 1. shexsiyler, kishiler; 2. pérsonazh, eser qehrimani.
eşik *-ği is.* 1. bosuq; 2. dergah, astane; 3. xerek (dutarning).
eşin zaman *s.* zamandash.
eşinmek (haywanlar heqqide) chapchimaq.
eşit *s.* barawer, teng, teptek.
eşitçilik *-ği is.* barawerchilik: *Eşit haklar için mücadele etmek* – Barawerlik üchün küresh qilmaq.
eşitlemek barawer qilmaq, teng qilmaq.
eşitlenmek barawer qilinmaq, teng qilinmaq.
eşitlik *-ği is.* barawerlik, tenglik.
eşitsiz *s.* barawersiz, tengsiz.
eşitsizalik barawersizlik, tengsizlik.
eşk *is.* köz yéshi.
eşkâl *-li is.* shekiller.
eşkıya *is. ar.* bulangchi, qaraqchi.
eşkıyalik *-ği is.* **eşkin** *is.* böre méngishliq at.
eşlemek 1. jüplimek; 2. jora qilmaq.
eşleşmek 1. jüpleshmek; 2. jora bolmaq.
eşlik *-ği is.* 1. jüp; 2. jora, hemrah, eshlik: *Konuklar Mahmedin eşliğinde gittiler* – Méhmanlar Mehemmetning hemrahliqida ketti; 3. tengkesh: *Şarkıyı dutarın eşliğinde okudu* – Naxshini dutargha tengkesh qilip oqidu.
eşme *is.* quduq.
eşmek 1. chapchimaq; 2. téz mangmaq (at heqqide); 3. bir ishni aldin qilishqa kirishmek.
eşraf *is. ar.* tötning biri, mötiwerler, yüzi barlar.
eşref *s. ar.* 1. eziz, möhterem; 2. shereplik; 3. er ismi.
eşsiz *s.* 1. jorisiz, tengdashsiz; 2. yalghuz, yégane.
eşsizlik *-ği is.* 1. jorisizliq; 2. yalghuzluq.

eşya *is. ar.* 1. öy-seremjan; 2. kiyim-kéchek; 3. yüktaq; 4. mal, maddi nersiler.

et *is.* gösh, et: *Koyun eti* – Qoy göshi.

et kafalı döt, galwang.

etajer *is. fr.* atazhir.

etamin *is. fr.* perde qilish üchün paxta, kendir we yipektin shalang toqulghan bir xil rext.

etap *-bı is. fr.* etap (wélisipit yaki su üzüsh musabiqisidiki kichik bélet).

etatizm *is.* bk. ***devletçilik***.

etçil *s. zool.* gösh bilen béqilidighan.

etek *-ği is.* 1. ének, pesh; 2. yopka; 3. tagh étiki.

etek öpmek xushahet qilmaq.

etek pisliği *is.* yolsiz munasiwet.

etek silkimek waz kechmek.

eteklemek 1. birining péshini söymek, péshini soygüdeng qilmaq; 2. xushamet qilmaq.

eteklik *-ği is.* 1. yopka; 2. bir nersining töwen qismi.

eti *is. öz.* bk. ***Hitit***.

etibba *is. ar.* téwipler: *Etibba odası* – Téwipler ishxanisi.

etice *s. öz.* bk. ***Hititçe***.

etiket *-ti is. fr.* 1. bir malning türi, miqdari, bahasi qatarliqlarni körsitish üchün üstige chaplanghan qeghez; 2. pirtokol, xitabname.

etiketçi *is.* marka japlighuchi.

etiketlemek marka japlimaq.

Etiler *is. öz.* bk. ***Hititler***.

etimoloji *is.* ; étmologiye (til).

etken *s. is.* 1. ige; 2. ünümlük, tesirlik; 3. amil: *Bunun iyi etkenleri var* – Buning yaxshi amilliri bar.

etki *is.* 1. tesir: *Ziyaret bende derin etki bıraktı* – Ziyaret mende nahayiti chongqur tesir qaldurdi; *Bu, bana etki yapiyor*

– Bu, manga tesir qiliwatidu; 2. rol; 3. ünüm: *Yaptıklarının etkisini gördüm* – Qilghanning ünümini kördüm.

etkilemek tesir qilmaq, tesir bermek, tesirlendürmek: *Bu iş beni etkiliyemez* – Manga tesir qilalmaydu.

etkilenmek tesirlenmek.

etkili ***s.*** 1. tesirlik; 2. ünümlük: *Etkili önlemler almak* – Ünümlük tedbirler qollanimaq.

etkimek bk. ***etkilemek***.

etkin ***s.*** paal, aktip.

etkinlik *-ği* ***is.*** paaliyet.

etkisiz ***s.*** 1. tesirsiz; 2. ünümsiz.

etleç ***s.*** bek sémiz.

etlenmek semrimek, et almaq.

etli ***s.*** 1. göshlük; 2. sémiz: *Etli koyun* – Sémiz qoy.

etmek qilmaq, etmek: *İyilik etmek* – Yaxshiliq qilmaq; *Bayram etmek* – Bayram qilmaq.

etmen ***is.*** amil.

etnik ***s.*** étnik.

etnograf ***is.*** étnograp.

etnografya ***is. yun.*** étnograpiye (xelqlerning turmushi, örp-adetliri, maddiy, meniwi, rohiy, medeniyitini tekshüridighan pen).

etnoloji ***is. fr.*** étnologiye (insanshunasliq, milletshunasliq).

etraf ***is. ar.*** etrap, terepler.

etraflı ***s. z.*** etrapliq.

etsiz ***is. fr.*** 1. göshsiz; 2. oruq, ajiz: *Etsiz yemek* – Göshsiz tamaq.

ettiren ***s. gram.*** ettürgen, qildurghan.

ettirmek ettürmek, qildurghan.

etuv ***is. fr.*** zehersizlendürüsh (yuqumluq ersilerdin, her xil mikroplardin tazilash, xali bolush).

etüt *-dü is.* 1. tetqiq ishi, tetqiqat; 2. tetqiqat eserliri: *Etüt sahası* – Tetqiqat sahesi.

etüt etmek tetqiq qilmaq.

etvar *is. ar.* 1. ipadiler; 2. usullar, métodlar, yollar; 3. chariler.

ev *is.* 1. öy; 2. aile.

evahir *is. ar.* kéyinki künler, kéyinki zamanlar.

evci *is.* mektepte yétip heptide bir qétim öyge qaytidighan oqughuchi.

evcil *s.* öyge we ademge köndürülgen (haywan).

evç *is. ar.* ewj.

evdeş *is.* er-xotun, bir ailidikilerning her biri.

evdirmek bk. *ivdirmek*.

evecen *s.* aldiraqsan, aldirangghu.

evedi *is.* bk. *ivedi*.

evermek bk. *evlendirmek*.

evet *-tiz.* hee, shundaq, toghra, durust.

evetlemek aldirmaq.

evgin *s.* aldirash.

evham *is. ar.* wehime, qorqush.

evhamlamak wehim qilmaq, qorqmaq.

evirgen *s.* tejribilik.

evirmek 1. örüp-chörimek, örimek; 2. burmilimaq, aylandurmaq: *Evirip çevirme, doğrusunu söyle* – Gepni aylandurmastin toghrisinsi sözle.

evkaf *is. ar.* wexpe üchün bérilgen pul qatarliq nersiler.

evlâ *s. ar.* ewzel, ela.

evlâd *is.* bk. *evlât*.

evlât *is. ar.* bala-chaqa, ewlad.

evlatlık *-ğı is.* ewladliq, béqiwilinghan biri.

evlatsiz *s.* bala-chaqisiz, ewladsiz.

evlek *-ği* ***is. rum.*** 1. sapan izi; 2. ériq; 3. on liraliq qeghez pul.

evlendirmek ture-ushluq qilmaq, öy-ochaqliq qilmaq, öylimek.

evlenme ***is.*** turmush qurush, öylinish, turmushqa chiqish, erge tégish, xotun élish.

evlenmek turmushluq bolmaq, öylenmek, turmushqa chiqmaq.

evli ***s. is.*** turmushluq, öy-waqliq.

evliya ***is. ar.*** ewliya.

evliyalık *-ğı* ***is.*** ewliyaliq.

evrak *-kı* ***is. ar.*** waraqlar, hüjjetler, yapraqlar, matériallar.

evrat *-tı* ***is. ar.*** ayet, dua qatarliqlar.

evrek ***s.*** tetür, eski.

evren ***is.*** 1. mewjudat, kainat; 2. alem; 3. zaman; 4. ulugh; 5. ejdiha.

evren bilimi ***is.*** kosmologiye (alemning tüzülüshi toghrisidiki ilim).

evrensel ***s.*** alemshumul.

evrim ***is.*** éwolyutsiye, tedrijiy rawajlinish.

evsemek öyni, yuürtinshi séghinmaq.

evsenmek bashqa bir yerni öz yurtidek bilmek.

evvel ***z. ar.*** awwal, ilgiri-burun.

evvelki ***s.*** awwalqi: *Evvelki gün* – Awwalqi kün, burnakün, ülüshkün.

evvelleri ***z.*** awwalliri, burunliri.

evvelsi ***s.*** bk. ***evvelki***.

ey ***ünl.*** hey.

eyag ***is.*** piyale, chine, ayagh.

eyalet *-ti* ***is. ar.*** ölke.

eyer ***is.*** éger.

eyerci ***is.*** égerchi.

eyerlemek égerlimek.
eyerli *s.* égerlik.
eyersiz égersiz.
eylem *is.* heriket, paaliyet, emeliyet.
eylül *-lü is. ar.* séntebr, 9 ay.
eytam *is. ar.* yétimler.
eytişimsel *s.* dialéktik: *Eytişimsel özdekçilik* – Dialéktik matériyalizm.
eyvala *z.* elwette, tebiiy.
eyvallah *ünl. ar.* aywallah (rehmet, Xudagha amanet, hee, shundaq bolsun).
eyvan *is. far.* 1. aywan; 2. zal.
eyyam *is. far.* 1. künler; 2. nopuz, höküm, dölet; 3. kéme we paraxotqa paydiliq shamal.
eza *is. ar.* azab, jebr, zulum, iberiyet.
ezan *is. ar.* azan.
ezber *is. ar.* yadlash: *Dersini su gibi ezber etti* – Dersni pishshiq yadlidi.
ezberci *s.* yadlighuchi.
ezbere 1. yadlap, yadqa; 2. oqumastinla, qarisighila: *Şiiri ezbere okumak* – Shéirni yadqa oqumaq; *Sen bunu ezbere söylüyorsun* – Sen buni qarisighila sözlewatisen.
ezberlemek yadlimaq: *Kutadgu Biligteki bazi şiirleri ezberledik* – Qutadghu Biliktiki bezi shéirlarni yadliduq.
ezberlenmek yadlanmaq.
ezberletmek yadlatmaq.
ezcümle *z. far. ar.* 1. qisqa qilip, qisqiche; 2. jümlidin, shundaq: *Başkan ezcümle şunları söyledi* – Reis qisqiche shundaq dédi.
ezdirmek ezdürmek.
ezel *is. ar.* ezel.

ezgi ***is. müz.*** 1. ahang, muqam; 2. udar; 3. xelq naxshisi, ghezel.

ezgin ***s.*** 1. ézilgen, yanjilghan; 2. harghin, halsiz.

ezici ***is. fr.*** 1. ezgüchi; 2. mutleq: *Ezici çoğunluk* – Mutleq köpchilik.

ezik ***s.*** 1. izik, yanjiq; 2. tartinchaq, qorunchaq, iza tartidighan, yüzi töwen; 3. ghemkin, miskin, derdmen.

ezilmek ézilmek, yanjilmaq.

ezinç ***is.*** azab, zulum.

eziyet *-ti* ***is. ar.*** 1. zulum, azap; 2. külpet, jebr, japa.

eziyetli ***is. ar.*** azabliq, japaliq.

ezmek 1. ezmek, yanjimaq; 2. bek hardurmaq, kérektin chiqarmaq; 3. yoqatmaq, tügetmek; 4. aghdurmaq, örimek, örüwetmek; 5. xirajet qilmaq, xejlimek.

Ezrail ***is. ar.*** bk. ***Azrail***.

F

F F (Türk élipbesining 7-herpi we uzun tawushlarning beshinchisi).

faal *-li* ***is. ar.*** 1. paal, aktip; 2. janliq, heriketchan.

faaliyet *-ti* ***is.*** paaliyet, heriketchanliq, aktipliq.

fabrika ***is. it.*** fabrika, zawut.

fabrikacı fabrika, zawut igisi, fabrikant.

fabrikatör *-rü* ***is. fr.*** fabrika igisi, zawut igisi.

facia ***is. ar.*** bek échinishliq hadise, fajie, apet, hadise.

facir ***s.*** 1. haraqkesh; 2. pahishiwaz (er); 3. yalghanchi; 4. gunahkar.

facire ***s. ar.*** ichimlik we pahishige bérilgen (ayal).

fagomani ***is.*** artuqche yémek yéyish arzusi.

fağfur ***s. is. far.*** 1. Xitay xanlirigha bérilgen nam, feghfur; 2. Xitayning janan petnusi.

fahamet *-ti* ***is. ar.*** 1. ulughluq; 2. étibaz, qimmet; 3. ayal ismi.

fahim ***s. ar.*** 1. ulugh, büyük; 2. étibarliq, mötiber; 3. er ismi.

fahir *-hri* ***s. ar.*** 1. pexir, pexirlen'gen; 2. er ismi.

fahiş ***s. ar.*** 1. set, eqlaqsiz; 2. heddidin ashqan, chékidin ashqan: *Fahiş söz* – Set söz.

fahişe ***is. ar.*** pahishe, buzuq xotun.

fahiz *-hzi* ***is. ar.*** yoghan yota.

fahm ***is. ar.*** kömur.

fahri ***s. ar.*** pexri: *Fahri başkan* – Pexir reis.

fahur ***s. ar.*** meghrur, tekebbüz, hakawur.

faide ***is.*** bk. ***fayda***.

faik *-ki* ***s. ar.*** 1. üstün, yuqiri, katta; 2. er ismi.

fail *is. ar.* qilghüchi, ishligüchi.
faiz *is. ar.* ösum, pirsent.
faizci *is.* ösümchi, hayankesh.
faizsiz *s.* ösümsiz.
fak *-kı is. ar.* tuzaq, qapqan.
fakat *-tı ar.* emma, lékin.
fakir *-kri is. ar.* kembeghel, yoqsul.
fakirhane *is. ar. far.* 1. darilajizin; 2. péqirning öyi (özining öyini kichik péilliq bilen atighanliq).
fakirleşme *is.* kembeghellishish, yoqsullishish.
fakirleşmek kembeghelleshmek, yoqsullashmaq.
fakirleştirmek kembeghelleshtürmek, yoqsullashturmaq.
fakirlik *-ğı is.* kembeghellik, yoqsulluq.
fakr *is.* bk. ***fakir***.
faktör *-rü is. fr.* faktur, amil, heriketlendürgüchi küch.
fakülte *is. fr.* fakultét.
fal *is. ar.* 1. teley, bext; 2. pal, rem.
falan *zam. ar.* palan-pukun, palanchi.
falcı *is.* palchi, rembal.
falcılık *-ğı is.* balchiliq, remballiq.
falçeta *is.* mozduz pichiqi.
falih *s. ar.* muradigha yetken, muweppeqiyetke érishken.
falso *is. it.* 1. naxsha we muzikida nota xataliqi; 2. söz we herikettiki xataliq.
familya *is.* 1. aile; 2. tebiiy penlerning bir parchisi.
fanfan *s.* mak-mak (éghizi).
fâni *s. ar.* 1. pani, waqitliq; 2. bek ajiz: *Fâni dünya* – Pani (waqitliq) dunya.
fanila *is. yun.* 1. yungidin toqulghan yumshaq rext 1. ich könglek, rubashka.
fanile bk. ***fanila***.

fantasma *is. yun.* emeliyette yoq, emma bardek bilinidighan nerse.

fantastik *s. is. fr.* 1. xiyaliy; 2. XVIII esirdin étibaren Fransiyide tereqqiy qilghan edebiyat türi: *Fantastik hikayeler* – Xiyaliy hékayiler.

fantazia *is. yun.* fantaziye.

fantezi *is. fr.* 1. cheksiz xiyal; 2. emelge ashmaydighan nerse, yalghan gep, yoq nerse; 3. *s.* ala-bula; 4. xiyaliy eser: *Fantezi komaş* – Ala-bula rext.

fanus *is. yun.* 1. panus; 2. saet, mikroskop qatarliqlarni chang-tozandin saqlash üchün üstige yépip qoyulidighan qubbe shekillik eynek sayman.

far *is. fr. atom.* 1. aptomobilning chiriqi; 2. ayallarning emchiki.

far *is. tr.* sürme (közge süridighan).

faraş *is. ar.* shaza (exlet alidighan) perez qilmaq, alidin mölcherlimek.

farbala *is. it.* pürme (yopka qatarliqlarda).

fare *is. ar.* chashqan: *Tarla faresi* – Étiz chashqani; *Fare deliği* – Chashqan töshüki; *Fare kuşu* – Shepereng.

farfara *s. lat.* 1. japjap; 2. maxtanchaq, pochi.

farımak *ar.* 1. harmaq, charchimaq; 2. qérimaq, yashanmaq.

fariğ *s. ar.* 1. ötküzüp bergen; 2. waz kechken.

faris *s. ar.* 1. atliq; 2. usta, mahir (at minishke) **Farisi** *s. far.* 1. pars tili, parsche; 2. iranliq.

farisiyat *is. ar.* Iran edebiyati, pars grammatikisi.

fark *-kı is. ar.* perq.

farketmek 1. perq qilmaq, perq etmek; 2. sezmek; 3. özgermek, yatlashmaq.

farklı *s.* perqliq.

farksız *s.* perqsiz, uxshash.

farksızlaşmak perqsizleshmek **Fars** *is. öz.* pars.

Farsça *is. öz.* parsche, pars tili.
faruk *is. ar.* 1. heqni-naheqni ayriyalaydighan kishi; 2. ötkür, keskin; 3. er isyi.
farz *is. ar.* perez, texmin, qiyasn.
farz *is. ar.* perz.
farz etmek perez qilmaq, textin qilmaq, qiyas qilmaq, aldin mölcherlimek **Fas** *is. öz.* Marakesh.
fasad *is. fr.* binaning aldi teripi, péshaywan.
fasarya *is. it.* 1. qolidin ish kelmes, kérekke kelmes; 2. quruq söz.
fasıl *-lı s. ar.* 1. ariliq, pasil; 2. bölüm, qisim; 3. hel qilmaq, hökum; 4. perde: *Beş fasıllık bir piyes* – Besh yerdilik bir esiri.
fasıla *is. ar.* ariliq, boshluq.
fasılasız *s.* ariliqsiz, dawamliq.
fasik *-ki s. ar.* fasiq (dinda meniy qilinghan ishni qilghuchi).
fasikül *-lü is. fr.* jild, jüziy (kitabning).
fasile *is. ar.* 1. aile; 2. oxshash jinstiki ösümlüklerning hemmisi.
fasit *s. ar.* 1. natoghra, xata; 2. buzghunchi, bölgünchi, pitnichi: *Fasit fikir* – Xata pikir; *Fasit adam* – Pitnichi adem.
faska *is. lat.* yögek (balilarni yögeydighan).
fasl *is. ar.* bk. ***fasıl***.
fasla fasla *z.* hemme yer: *Vücudu fasla fasla kabarmış* – Bedinining hemme yéri qapirip kétiptu **Faslı** *s. is. far.* marakeshlik.
fasulye *is. yun.* purchaq tipidiki danlar.
faş *s. ar.* ashkara: *Faş etmek* – Ashkara qilmaq.
faşist *is. fr.* fashist.
faşistlik *-ği is.* fashistliq.
faşizm *is. fr.* fashizm.
fata *is.* haraq ichitidighan tung, küp.
fatalizm *is. fr.* fatalizm, teqdirchilik, (teqdirge ishinish).

fatanet *-ti is.* , zéreklik, eqil, paraset.
fatır bk. ***yaratıcı***.
fatıra bk. ***yaratıcı***.
fatih *s. ar.* boysundurghuchi, istilachi.
fatiha *is. ar.* Fatihe (Quranning birinchi sörisi).
fatimiler *is. öz.* patimiler (X-XII esirlerde Shimali Afriqida küchük bir musulman shie döliti qurghan sulale).
fatin *s. ar.* zeki, eqilliq, sezgür.
fâtin *z.* pitnichi, pitnixor.
fatura *is. it.* hüjjet, tilxet.
favori *is. fr.* 1. hemmide ghelibe qilidighanliqigha ishinidighan kishi, umidwar; 2. musabiqide utuwalidighanliqigha ishinidighan terep; 3. saqal; 4. beygide üzüp chiqidighan at.
fayda *is. ar.* payda.
faydalanan *s.* paydilanghuchi, paydilanghan.
faydalanma *is.* paydilinish, paydilanma, menpeetlinish.
faydalanmak paydilanmaq.
faydalı *s.* paydiliq.
faydasiz *s.* paydisiz.
faysal *is. ar.* 1. keskin qarar, qetiy qarar; 2. ittik qilich; 3. hakim; 4. er ismi.
fayton *is.* 1. peyton (harwa); 2. issiq déngiz yaqilirida yashaydighan yerde ayaghliq bir xil qush.
faz *is. fr.* basquch.
fazıl *s. is. ar.* 1. pezilet igisi; 2. bilim igisi, alim; 3. er ismi.
fazilet *-ti is. ar.* pezilet, aliy exlaq, aliy xislet: *Pek bilgili değildir, ama fazilet sahibidir* – Bek bilimlik emes, emma pezilet igisiduz.
faziletli *s.* peziletlik, qedirlik.

fazla ***s. z. ar.*** 1. köp, nurghun, artuq, jiq, ziyade, tola: *Bu yıl fazla kar yağdı* – Bu yil köp qar yaghdi; 2. artuqi, oshuqi: *Fazlası senin olsun* – Artuqi séning bolsun.

fazlalaşmak köpeytmek, artmaq.

fazlalık *-ğı* ***is.*** artuqluq, köplük, jiqliq.

feci ***s. ar.*** échinishliq, fajielik.

fecir *-cri* ***is. ar.*** 1. tang seher; 2. tang shepqi.

feçes bk. ***dışkı***.

feda ***is. ar.*** pida, qurban: *Yurt yulunda her şey feda edilir* – Weten üchün hemme nerse pidadur.

fedaî ***is. ar.*** 1. pidaiy; 2. inqilabchi; 3. qoghdighuchi.

fedaîlik *-ği* ***is.*** pidaiyliq.

fedakâr ***s.*** pidakar.

fedakârane ***z.*** pidakarliq bilen, pidakarane.

fedakârlık *-ğı* ***is.*** **federal** ***s. fr.*** fédératsiyige asaslanghan: *Federal hükümet* – Birleshme hökümet.

federasyon ***is. fr.*** fédératsiye döletler birleshmisi.

federatif ***s. fr.*** fédératip.

fehim ***is. ar.*** chüshinish, bilish.

fehim ***s. ar.*** 1. eqilliq, zeki, zérek; 2. er ismi.

fehm ***is. ar.*** bk. ***fehim*** .

fehmetmek chüshenmek.

fehva ***is. ar.*** mezmun, mena, uqum.

fehvasınca ***z.*** mezmunigha asasen.

fek *-kki* ***is. ar.*** 1. yéshish; 2. hel qilish; 3. ayrish; 4. üzüsh, késish, toxtitish; 5. gep qilish, sözlesh; 6. élip tashlash.

felâh ***is. ar.*** 1. bext; 2. qutulush, nijad.

felâket *-ti* ***is. ar.*** 1. palaket, chong zerer, apet, bala: *Yağmur yağmaması yurt için bir felakettir* – Yamghur yaghmasliq yurt üchün chong bir apettur; 2. qaltis: *Felaket bir kız* – Qaltis bir qiz.

felç *-ci* ***is. ar.*** 1. palech, paralich; 2. palech halet: *Son grev ülkeyi felce uğrattı* – Kéyinki ish tashlash memliketni palech halgha chüshürüp qoydi.

felek *-ği* ***is. ar.*** 1. asman; 2. dunya, kainat; 3. teley.

feleki ***s. ar.*** astronom.

felekiyat *-ti* ***is. ar.*** astronomiye.

felekzede ***s. ar.*** teleysiz, shum péshane: *Felekzede çocuk* – Teleysiz bala.

felfelek *-ği* ***is.*** kichik képinek: *Burada felfelek çok* – Bu yerde kichik képinek köp.

felfellemek 1. (qanatliqlar heqqide) harmaq; 2. süritini astilatmaq.

fellah ***is. ar.*** 1. déhqan; 2. négir, zengi.

felsefe ***is. yun.*** pelsepe.

felsefeci ***is.*** peylasop, pelsepichi.

feminizm ***is. fr.*** er-ayallarning teng hoquqluqini terghip qilghuchi éqim.

fen *-nni* ***is. ar.*** 1. tebiiy pen; 2. ilim-bilim: *Fen fakültesi* – Tebiy penler pakultéti.

fen *-nni* ***is. çin.*** Junggoning eng kichik pul birliki - pung.

fena ***s. ar.*** 1. yaman, eski: *Fena huy* – Eski xuy (mijez); 2. köp, tola: *Çok fena yoruldum* – Qattiq hérip kettim.

fenalaşmak 1. yamanlashturmaq, eskileshmek, nacharlashmaq: *Bu lokantanın yemekleri fenalaştı* – Bu ashxanining tamaqliri nacharliship ketti; 2. (aghriq heqqide) éghirlashmaq: *Mehmedin hastalığı fenalaştı* – Mehemmetning késili éghirlashti.

fenalaştırmak 1. yamanlashturmaq, eskileshtürmek, nacharlashturmaq; 2. (késel) éghirlashturmaq.

fenalık *-ğı* ***is.*** 1. yamanliq, nacharliq, eskilik; 2. zerer, ziyan: *Kimseye fenalık yapmayan bir adamdır* – Héchqandaq birge ziyan yetküzmigan adem.

fener *is. yun.* 1. pener; 2. mayak.

fenerci *is.* 1. pener yasighuchi yaki satquchi; 2. mayakqa qarighuchi.

fenerli *s.* saqalliq adem.

fenlenmek (qizlar heqqide) közi piship qalmaq, qoli uzlashmaq.

fenlenmiş *s.* közi échilip qalghan (qiz).

fenni *s. far.* penniy.

fent *-di is. far.* pent, hiyle.

feodal *is. fr.* féodal.

feodalizm *is. fr.* féodalizm.

fer *is. far.* 1. nur: *Gözünün feri kalmamış* – Közining nuri qalmaydu; 2. bézek, zinnet; 3. tentene, daghdugha.

fer *is. far.* ikkinchi derijilik: *Bu malın feri* – Bu mallarning töwenreki.

ferace *is. ar.* perenje.

feragat *-ti is. ar.* waz kechmeklik.

ferah *s. far. ar.* 1. köngül achidighan, rahet, köngüllük, hozur: *Ferah bahçe* – Köngüllük baghche.

ferahlamak 1. köngli xush bolmaq, échilmaq, huzurlanmaq; 2. échilmaq.

ferahlanmak 1. köngli xush bolmaq, échilmaq, huzurlanmaq; 2. échilmaq.

ferahlatıcı *s.* kishini söyündüridighan kishini xosh qilidighan: *Ferahlatıcı bir haber* – Kishini xosh qilidighan xewer.

ferahlık *-ğı is.* 1. kengchilik, ochuqchuluq; 2. rahetlik, huzurluq.

feraset *is. ar.* eqil, paraset, pem.

ferasetli *s.* parasetlik, eqilliq.

fercâm *is. far.* axir.

ferd bk. *fert*.

ferda ***is. far.*** 1. erte, ertisi; 2. qiyamet, axiret; 3. ayal ismi.

ferde ***is. ar.*** top (miqdar sözi): *Bir ferde ipek kumaş* – Bir top yipek rext.

ferdi ***s. ar.*** 1. shexsen, shexsiy, xususiy: *Ferdi mülkiyet* – Shexsi mülük; 2. öz aldigha: *Aile ferdi* – Aile ezasi; 3. er ismi.

ferdileştirmek shexsiyleshtürmek, xususiyleshtürmek.

ferdiyet *-ti* ***is. ar.*** 1. yekkilik, yalghuzluq; 2. shexsiyetchilik.

ferdiyetçi ***s. is.*** shexsiyetchi.

ferhad ***is. ar.*** bk. ***ferhat***.

ferhân ***s. is. ar.*** 1. xushalliq, köngüllük; 2. ayal ismi.

ferhat ***is. ar.*** 1. xushal-xuram, shad, bextlik; 2. söyünche: *Bu sizin için ferhattir* – Bu siz üchün söyünchidur.

ferhat ***s. ar.*** 1. musheqqetni yéngip bir yerni qolgha kirgüzgüchi; 2. er ismi.

ferhunde ***s. far.*** 1. teleylik; 2. ayal ismi.

feri ***is. ar.*** 1. shöbe, bölüm; 2. muhim bolmighan nerse.

feride ***s. far.*** 1. xalighanche ish qilidighan; 2. kibirlik, meghrur; 3. ayal ismi.

feridun ***s. far.*** 1. yégane; 2. er ismi.

feridun çocuk yégane bala.

ferik *-ki* ***is. ar.*** 1. chüje; 2. chüje xoraz.

ferman ***is. far.*** buyruq, perman, emir: *Devletçe ferman* – Dölet buyruqi.

fermane ***is. rum.*** qedimiy jilitke.

fermaneci jilitke tikip satquchi: *Fermaneci dostum var* – Jilitke tikip satquchi dostum bar.

fersah ***is. ar.*** 1. texminen besh kilométr uzaqliq ölchimi; 2. bek uzun musape.

fersiz ***s. far.*** ghuwa, xire, nursiz.

fersizleşmek nursizlashmaq, ghuwalashmaq, xireleshmek.

fert *-di* ***is. ar.*** 1. shexsiy, shexs; 2. sngar, yalghuz.

fertiklemek ayrilmaq, yiraqlashmaq.

feryadetmek peryad qilmaq, warqirap-jarqirimaq, towlimaq.

feryat *-dı* ***is. far.*** peryad, warqirash, towlash.

feryatçı ***is.*** 1. shikayetchi; 2. qedimki zamanda ölüm-yétimde heq élip yéghlap bergüchi ayal.

ferz ***s. far.*** shahmat oyunida "perzin" déyilidighan tash.

fes ***s.*** fes (qedimiy türk böki).

fes rengi ***is.*** sharap renggi.

fesad 1. buzuq, buzuqluq: *Ahlak fesadı* – Exlaq buzuqluqi; 2. qalaymiqan, qalaymiqanchiliq: *Fesad çıkarmak* – Qalaymiqanchiliq chiqarmaq; 3. jinayet: *Bu bir fesaddır* – Bu bir jinayet.

fesatçı ***s. is.*** ara buzghuchi, bölgünchi.

fesek *-ğı* ***is.*** alte ayliq yawa tongguz küchüki.

fesh *-s'hi* ***is. ar.*** 1. emeldin qaldurush; 2. tarqitiwétish.

feshetmek 1. buzmaq, emeldin qaldurmaq, élip tashlimaq; 2. parchilanmaq, taralmaq, chéchilmaq.

festival *-li* ***is. fr.*** féstiwal.

fetha ***is. ar.*** 1. éghiz, töshük; 2. zewer ishariti.

fethetmek ishghal qilmaq.

fethi ***is. ar.*** ishghaliyet heqqide yézilghan qisse.

fetih *-thi* ***is. ar.*** ishghal, boysundurush, boy egdürüsh.

fetişizm ***is. fr.*** fétishizm (iptidaiy qebililerde nersilerge choqunush).

fetret *-ti* ***is. ar.*** 1. ikki peyghember yaki ikki hökümdarning ariliqida ötken waqit; 2. Eysa peyghember bilen Muhemmed peyghember ariliqidiki mezgil; 3. ikki hadise arisidiki waqit.

fettah 1. Allah; 2. ishghal qilghuchi boysundurghuchi; 3. er ismi.

fettan ***s. ar.*** 1. meptun qilghuchi, köngülni jelp qilghuchi; 2. nazliq, jilwilik.

fetva ***is. ar.*** petiwa.

fetvacı *s.* petiwachi.
fevç *-ci is. ar.* guruh, jamaet.
fevk *-ki is. ar.* üst, yuqiri.
fevkalâde *s. ar. z.* pewqulade, alahide.
fevkani *s. ar.* üstidiki, yuqiridiki.
fevt *-ti is. ar.* 1. qoldin kétish, yoqash, ghayip bolush; 2. ölüsh.
fevt etmek yoqitip qoymaq.
fevt olmak ölmek, yoqalmaq.
fevz *is. ar.* 1. qutulush 1. ghelibe, utuq.
fey *is. ar.* 1. musulman döletliride gheyri musulmanlardin élinidighan baj; 2. ghenimet.
feyezan *is. ar.* 1. tashqin, sel, kelkün; 2. memurchiliq, beriket, molchiliq.
feyiz *-yzi is. ar.* 1. molchiliq, memurchiliq; 2. ilgirlesh, tereqqiyat; 3. tesir; 4. tengrining ilhami; 5. peyzi.
feyizli *s. ar.* mol hosulluq, munbet.
feylesof *is. ar.* peylasop.
feza *is. ar.* 1. makan, faze, boshluq; 2. keng meydan, keng yer; 3. keng tüzlenglik.
fezahat *-ti is. ar.* rezillik, peslik, iplasliq.
fezleke *is. ar.* 1. xulase; 2. tetqiqat qeghizi.
fıçı *is. rum.* tung, yaghach kup.
fıçıcı *is.* kup yasap satquchi.
fıkara *s. is.* 1. péqir, yoqsul, bichare; 2. derwish.
fıkaralık *-ğı is.* yoqsulluq, péqirliq.
fıkırdamak 1. poruq-poruq qaynimaq; 2. bulduqlimaq; 3. nazlanmaq, jilwe qilmaq.
fıkra *is. ar.* 1. letipe, misal, félyeton: *Molazeydin fıkraları* – Mollazeydin letipiliri; 2. abzas; 3. öge.
fındık *-ğı is. far.* orman yangiqi.

fındıkçı *is.* 1. orman yangiqi östürüp satquchi; 2. naz qilghuchi xotun.

fırça *is. rum.* chotka: *Diş fırçası* – Chish chotkisi; *Elbise fırçası* – Kiyim chotkisi; *Fırça gibi* – Chotkidek (saqal, chach).

fırçacı *is.* chotka satquchi, chotka yasighuchi.

fırçacılık *-ğı is.* chotkichiliq.

fırçalamak chotkilimaq.

fırçalanmak chotkilanmaq.

fırçalatmak chotkilatmaq.

fırıl fırıl *z.* pir-pir.

fırıldak *-ğı is.* 1. pirildaq, pildirlighuch (balilar oyunchuqi), shamaldurghuch, wéntilator; 2. hiyle.

fırıldakçı *is.* 1. pildurghuch yasap satquchi; 2. hiyliger, mekkar, aldamchi.

fırın *is. yun.* doxupka, pich, mesh.

fırınlamak meshte pishurmaq, meshte qurutmaq.

fırınlanmak meshte pishurulmaq, meshte qurutulmaq.

fırınlatmak meshte qurutmaq.

fırka *is.* 1. jamaet, taipe; 2. (herbiyde) diwiziye; 3. siyasiy partiye.

fırkata *is. it.* bk. *firkata*.

fırlak *s.* pirildaq.

fırlamak 1. étilmaq: *Koşerken saatı cebinden fırlamış* – Yügürgende saiti yanchuqidin étilip chushuptu; 2. chiqip ketmek: *Omuz kemiği fırlamış* – Targhiqi chiqip kétiptu; 3. uchqandek örlimek: *Altın fiyatı fırladı* – Altunning bahasi nahayiti örlep ketti; 4. (haywan heqqide) qachmaq.

fırlatmak 1. pirqiritip tashliwetmek; 2. uchurmaq; 3. atmaq.

fırsat *-tı is. ar.* purset: *Fırsat herzaman, elegeçmez* – Purset hemme waqit qolgha kelmes.

fırsatçı *s. ar.* pursetperest.

fırtına *is. it.* 1. déngizlarda bolidighan yamghurluq qara boran, boran-chapqun; 2. qiyin weziyet (ehwal): *Bu fırtınadan ucuz kurtuldum* – Bu qiyin ehwaldin asan qutuldum; 3. ghewgha; 4. ichki qalaymiqanchiliq.

fırtına kuşu *is. zool.* boran qushi.

fırtınalı *s.* boran-chapqunluq.

fırttırmak ketmek, qachmaq, ayrilmaq.

fıs *is.* 1. pus (awaz); 2. kut-kut, gheywet-shikayet.

fıs fıs *z.* kut-kut, kus-kus.

fısıldamak pichirlimaq, kusuldimaq: *Kulağıma fısıldadı, ama bir şey anlamadım* – Quluqumgha pichirlidi, emma bir nerse chüshinelmidim.

fısıldaşmak pichirlashmaq, kusuldashmaq.

fıskıye fontan.

fıslamak 1. qulaqqa pichirlimaq; 2. yoshurun xewer qilmaq.

fıstık *-ğı is. ar.* xasing qatarliqlarning omumiy nami: *Yer fıstığı* – Xasing; *Çam fıstığı* – Piste.

fışkı *is. far.* qigh, tézek.

fışkılamak 1. oghutlimaq; 2. tézekdimek.

fışkırmak *is.* étilip chiqmaq, chachrap chiqmaq: *Yeni açılan kuyulardan petrol fışkırıyor* – Yéngi ichilghan quduqlardin néfit étilip chiqmaqta.

fıtam *is.* balini emchektin ayrish.

fıtr *is. ar.* 1. ipta qilish (rozida); 2. ipta qilghan kishi; 3. fitr, ramizan ayning axiri.

fıtrat *-tı is. ar.* 1. yaritilishi; 2. xuy-mijez; 3. dunyaning tengri teripidin yaritilishi.

fızik *-ği is.* beden (ten) tüzüshi.

fiat *-tı is.* bk. *fiyat*.

fidan *is. yun.* 1. köchet: *Elma fidanı* – Alma köchiti; 2. maysa.

fidanlık *-ğı is.* 1. köchetlik; 2. maysa, yétishturidighan orun.

fide ***is. yun.*** maysa.

fideci ***is.*** maysi (köchet) yétishtürüp satquchi, maysichi.

fidelemek maysa tikmek.

fidelik *-ği* ***is.*** maysa yétishtüridighan orun, maysiliq.

fidye ***is.*** öz jinayiti we gunahi üchün bérilidighan pul yaki sediqe.

figan ***is. far.*** pighan, peryad.

figür *-rü* ***is. fr.*** 1. figor; 2. shekil, süret, jusun, jugh.

figüran ***is. fr.*** tiyatir we kinoda sözi köp bolmaydighan adettiki shexs.

fiil ***is. ar.*** piil, heriket.

fiili emeliy: *Halkın isteğini fiili eylemlerle gerçekleştireceğiz* – Xelqning arzusini emeliy herikitimiz bilen ishqa ashurimiz.

fiiliyet *-ti* ***is. ar.*** paaliyetlere heriketler.

fikir *-kri* ***is. ar.*** pikir, chüshenche, eqil, zéhin, es: *Onun adı fikrimde kalmamış* – Uning ismi yadimda qalmaptu; *Fikri açık çocuk* – Pikri ochuq bala.

fikirsiz ***s.*** chüshenchisi yoq, toghar pikri bolmighan.

fikirsizlik *-ği* ***is.*** chüshenchisizlik.

fil ***is. ar. zool.*** pil: *Asya fili* – Asiya pili.

fil dişi ***is. s.*** pil chishi.

filariz ***is.*** kendir soqidighan kaltek.

filarizlemek kendir soqmaq.

filarmonik ***s. fr.*** muzika xumari.

filatelist *-ti* ***is. fr.*** pochta markisi toplighuchi.

filâtür ***is. fr.*** toqumichiliq, toqumichiliq ishxanisi.

file ***is. fr.*** 1. yung, paxta, süniy talalardin we simdin örülgen tor; 2. chachning chuwulup ketmesliki üchün ayallar béshigha kiyiwalidighan tor; 3. torxalta.

filen bk. ***falan***.

filet *-ti* ***is. it.*** chongqurluqi oxshash su.

fileto ***is. it.*** yoghan yota, saghra.

filhakika *z. ar.* emeliyet, heqiqet.
filhal *z. ar.* haman, derhal.
filika *is. ar.* 1. soda we herbiy paraxotlar élip yüridighan kichik qéyiq; 2. diplomatiye xadimlirining shepkisi (qalpiqi).
filim *is. ing.* bk. *film* .
filinta *is. alm.* 1. ow miltiqi; 2. *s.* chirayliq, yéqimliq.
Filipin *is. öz.* Filipin.
Filistin *is. öz.* Pelestin **Filistinli** *is. s.* pelestinlik.
filiz *is. yun.* 1. bix, nota; 2. tumuchuq.
filiz *is. ar.* 1. meden yarchisi; 2. ayal ismi.
filizlemek haram shaxlarni putumaq.
filizlenmek 1. bix chiqarmaq; 2. aynishqa bashlimaq.
filizli *s.* putaqliq.
film *is. ing.* 1. lénta, filim; 2. kino; 3. menzire.
filmci filimgha alghuchi, filimchi.
filmcilik *-ği is.* 1. filimni ijarige bergüchi; 2. filimchilik.
filo *is. it. den.* flot (döletining barliq paraxot we ayropilanliri).
filoloji *is.* filologiye (tel we edebiyat heqqidiki penlerning omumiy nami).
filolojik *is.* filologiyilik.
filozof *is. fr.* peylasop.
filtre *is. fr.* 1. süzgüch; 2. mushtek (züyze).
filtreli *s.* mushteklik: *Filtreli sigara yaygınlaştı* – Mushteklik tamaka omumlashti **Fin** *is. öz.* fin, finlandiyilik **Fin Ugor** *is. s. dilb.* Fin-Oghur.
final *-lı is. fr.* 1. axirqi musabiqe, hel qilghuch musabiqe; 2. muzika - opéraning axirqi qismi.
finans *is. fr.* bk. *maliye*.
finanse etmek iqtisadiy jehettin yardem bermek.
fincan *is. ar.* 1. chine; 2. finjan (kafi ichish üchün ishlitilidighan mexsus istakan).

Fince *is. öz. dilb.* finche (Finlandiye tili) **Finlandiye** *is. öz.* Finlandiye.

fino *is. it.* kukait, xawaza.

firak *-kı is. ar.* judaliq, hijran qéchish (tormidin eskerliktin).

firak etmek qachmaq.

firaş *is. ar.* 1. kariwat, töshek; 2. yerge sélinghan kigiz, palaz qatarliq nersiler.

firavun *is. ar.* 1. firewn, Qedimiy Misir hökümdarlirigha bérilgen unwan; 2. *s.* kibirlik.

firdevs *is. far.* 1. jennet; 2. baghcha.

fire *is. yun.* 1. ziyan 1. yoqash.

firkete *is. it.* chach qisquch.

firuz *s. far.* 1. teleylik,bextilik; 2. *s.* er ismi.

fiske *is.* 1. chikim (qol bilen chekmek); 2. chiqan; 3. chimdim: *Bir fiske tuz* – Bir chimdim tuz.

fiskelemek chekmek (barmaq qol bilen).

fiskos *is. yun.* shiwirlimaq.

fiskos etmek shiwirlashmaq.

fistan *is. lat.* uzun peshlik tashqi kiyim.

fiş *is. fr.* 1. türilgüch (kiyimni itish üchün qollinilidighan); 2. ,munderijileshtürülgen karta (kapiyen): *Fiş dolabı* – Kapiyen sanduqi; *Fiş kutusu* – Kutupxanilarda kapiyen qotisi.

fişarı *s. far.* qachaq.

fişe *is.* nomur yaki herp bilen étilidighan we échilidighan qulup.

fişek *-ği is. far.* 1. oq dora; 2. her xil pojangza.

fişekhane oq-dora zawuti.

fişeklik *-ği is.* oq xaltisi (mürisige ésiwalidighan).

fitil *is. far.* 1. pitil; 2. dorilanghan daka.

fitillemek 1. partlatquchi ot aldurmaq; 2. köshkürtmek.

fitlemek kalla soqushturmaq, urushturmaq.

fitnat *-tı is.* zéhni ochuq.

fitne ***is. ar.*** pitne-pasat, ighwa, ara buzmaq.
fitneci ***s.*** ighwager, gep taratquchi, pitnixor, pitnichi.
fitnecilik *-ği* ***is.*** ighwagerchilik, pitnichilik.
fitnelemek arqisidin gheywet qilmaq.
fitre ***is. ar.*** pitre (ramizan éyida kembeghellerge bérilidighan, sedaqe).
fiyaka ***is. it.*** özini körsitish.
fiyakacı ***is.*** özini körsetküchi.
fiyasko ***is. it.*** mat, meghlubiyet.
fiyasko vermek mat bolmaq.
fiyat *-tı* ***is. ar.*** baha, nerq.
fizik *-ği* ***is. fr.*** fizika.
fizikçi ***is.*** fizika alimi.
fiziksel ***s.*** fizikilik.
fizyoloji ***is. fr.*** fiziologiye (adem we haywan organizmida bolup turidighan hayat üchün zörüri heriket jeryanlirini we bu jeryanlarning özara munasiwitini hem ularning organizm yashap turghan muhit bilen baghliqliqini öginidighan pen.
fizyolojik ***is.*** fiziologiyilik.
flâma ***is.*** 1. paraxot we qarargahlarda belge süpitide qollinilidighan her xil rengdiki bayraq; 2. neyze uchigha bikitilgen bayraq 1. inzhénérlarning her xil rengdiki kaltiki.
flaş ***is. ing.*** potograf chirighi, resimchilerning chirighi.
flit *-ti* ***is. ing.*** 1. chiwin we pasha öltürüsh dorisi; 2. dora chéchish eswabi.
flori ***is. it.*** 1. mital pul; 2. tilla.
flört *-tü* ***is. ing.*** er-ayal otturisidiki muhebbet munasiwiti.
flu ***s. fr.*** tutuq.
flüt *-tü* ***is. fr.*** neyge oxshighan pülep chélinidighan saz.
fokstrot *-tü* ***is. ing. müz.*** pakistrot.
fokurdamak poruqlap qaynimaq.
fokus ***is. lat.*** pokis (yoruqluqni yighip béridighan noqta).

fol *-lü is. rum.* toxuni, kakilisun dep qoyup qoyghan tuxum yaki tuxumsiman aq tash.

folklor *is. ing.* folklor, el edebiyati.

folluk *-ğu is.* 1. toxularning tuxum tughidighan yéri; 2. ayallarning baliyatqusi.

fon *is. fr.* teswiriy, senet eserliride, resimde üstige resim yaki birer menzire siziliwatqan boyaq resimning omumiy körünüsh renggi, resimning arqa tégidiki körünüp turghan qismi.

fonda *ünl. it.* 1. kéme we paraxotning len'ger atidighan yéri; 2. "len'ger at!" buyruqi.

fonematik *s.* fonémiliq.

fonetik *-ği is. fr.* fonétika (tilning tawush sostawi heqqidiki telimat).

fonetikaçı *is.* fonétika alimi.

fonksiyon *s.* fonksiye (matématikida).

fonograf *is.* fonograf (awazni yiziwalidighan eswab).

fonogram *is.* 1. fonétikiliq simwol; 2. sözligende til, lew, ingek we tamaqning eyni waqtidiki halitini körsitidighan diagramma.

foném *is. fr.* fonéma (konkrét bir tilda söz menisini perqlendürüsh üchün xizmet qilidighan ayrim nutuq tawushi).

form *is. it.* shekil, yangza, form.

forma *is. it.* 1. shekil, yangza, forma; 2. resmiy kiyim: *İlk okul forması* – Bashlanghuch mektep kiyimi; 3. tenheriketchilerning nomur qadalghan kiyiii; 4. format: *Bu kitap ancak 20 forma tutar* – Bu kitap peqet 20 format bolar,

formalite *is.* resmiyet: *Formalitesinin bitmesi için en aşağı bir hafta ister* – Resmiyitining tügishi üchün eng az dégende bir hepte kérek.

formül *is. fr.* formula (1. birer qaide, qanun, idiye we bashqilarning melum sharaitta herqandaq jüzi hadisilerge tetbiq qilinishi mumkin bolghan qisqa we nahayiti éniq omumi

teripi;; 2. matématikida matématikiliq miqdarlar otturisidiki ipadisi).

formülleşmek formulilashmaq.

foroz *is. yun.* birqétimliq toghra chüshken béliq miqdari.

fors *is. ing.* 1. hürmet bayriqi (ichide dölet bashliqi, général, admiral we yuqiri derijilik ofitsérlar olturghan paraxot yaki aptomobilgha we bashqilargha qadalghan üch yaki töt burjek bayraq); 2. nopuz, étibar, mertiwe, inawet.

forsa *is. fr.* 1. qedimki zamanda kéme mangghuzghuchi esir yaki gunahkar; 2. déngiz urushida qolgha chüshken esir.

fort *-tu is. fr.* apqort.

fos *is. fr.* asassiz.

fosfor *is. fr.* fosfor.

fosforlu *s.* fosforluq.

foslamak 1. netijisi chiqmasliq; 2. iza tartmaq.

foslatmak pash qilmaq, ashkara qilmaq.

fotin *is. fr.* bk. ***potin***.

fotograf *is. fr.* bk. ***fotoğraf***.

fotoğraf *is. fr.* 1. fotograf, fotografiye; 2. resim.

fotoğrafçı *is.* fotografchi, resimchi.

fotoğrafçılık *-ğı is.* fotografchiliq, resimchilik.

fotoğrafhane *is.* fotografxana, resimxana.

fotokopi *is. fr.* fotogha chüshürülgen nusxa.

fotometre *is. fr.* nur ölchigüch.

frak *-kı is. fr.* frak (keyni uzun, aldi péshi qisqa er kiyimi).

frank frank (Fransiye burunqi pul birliki).

Fransa *is. öz. isp.* Fransiye.

Fransalı *s.* fransiyilik **Fransız** *s. is. öz.* fransuz.

fren *is. fr.* tormuz: *Mekanik fren* – Aptomatik tormuz.

frenlemek 1. tormuzlimaq, tormuz qilmaq; 2. tizginlimek.

frenleşmek yawropaliqlashmaq, gherbleshmek.

frenleyici *is.* kontrol qilghuchi, tizginligüchi.

frer ***is. fr.*** burader.
freze ***is. fr.*** qirish istanoki.
frezeci ***is. tekn.*** istanokchi, istanok ishchisi.
fuar ***is. fr.*** yermenke: *İzmir enternasyonal fuarı* – Izmir xelqara yermenkisi.
fuat 1. yürek, qelb; 2. chüshenche, pikir; 3. er ismi.
fuaye ***is. fr.*** kuluplarning dem élish öyi.
ful *-lü* ***is. ar.*** misir purchiqi.
ful *-lü* ***is. ar.*** zeytin.
furkan Quran.
fut ***is. ing.*** put, ayagh.
futa ***is. ar.*** yipek peshtame.
futa ***is. it. den.*** tar, uzun we yenggil musabiqe qéyiqi.
futbol *-lü* ***is. ing.*** putbol, put top.
futbolcu ***is. s.*** putbolchi, put topchi.
fuzuli ***s. z. ar.*** kéreksiz, orunsiz, menisiz.
fücceten ***z. ar.*** tuyuqsizdin, tosattin, birdinla.
fücur ***is. ar.*** gunahkarliq, exlaqsizliq.
fülüs ***is. ar.*** métal pul.
fümuar ***is. fr.*** tamaka chékidighan yer.
fünun "fen" sözining köplüki.
fürs ***is. öz.*** qedimiy fars xelqi.
fürsi ***s.*** iranliq.
fürsiyat *-tı* ***is.*** fars tili we edebiyati.
füru *-u* ***is. ar.*** 1. shöbiler, bölümler; 2. ewlad we newriler.
fürumaye ***s. far.*** esli buzuq, tigi pes.
fürüş ***s. ar.*** satquchi: *Nan fürüş* – Nan satquchi.
fürüzan ***s. far.*** 1. parlaq 1. er we ayal ismi.
füsün ***is. far.*** séhir, jadu, epsun.
füsünkâr ***s. far.*** séhriger, epsunchi.
fütüvvet *-ği* ***is. ar.*** 1. merdlik, yigitlik; 2. sexilik, qoli ochuqluq.

füze ***is. fr.*** rakéta.

füzeatar ***is.*** rakét atar.

füzen ***is. fr.*** qara qérindash we qérindash bilen sizilghan resim.

G

G G (Türk élipbesining 8-herpi we üzük tawushlarning altinchisi).

gabar ***is. it. isp. den.*** 1. deryalarda yük toshughili bolidighan kichik kéme; 2. déngizgha quyulidighan deryalarning éghizlirigha orunlashturulghan ushshaq közlük tor.

gabardin ***is. isp.*** gabardiyon.

gabari ***is. fr.*** modil, ülge, yangza.

gabavet ***is. ar.*** exmeqliq, galwangliq.

gabî 1. exmeq, galwang; 2. qabiliyetsiz **Gabon** ***is. öz. coğr.*** Gabon.

gaco ***is. rum.*** 1. xotun; 2. dost.

gaddar ***s. ar.*** rehimsiz.

gaddarane ***z. osm.*** rehimsizlerche, rehimsizlik bilen.

gaddare ***is. ar.*** ikki biliq qilich.

gaddarlık *-ğı* ***is.*** rehimsizlik.

gadir *-dri* ***is. ar.*** rehimsiz, insapsiz, adaletsiz.

gadirlik *-ği* ***is.*** bk. ***gadir***.

gadretmek rehimsizlik qilmaq, insapsizliq qilmaq.

gadrolmak 1. heqsizliqqa uchrimaq; 2. zulumgha uchrimaq, ézilmek.

gaf *-fı* ***is. fr.*** orunsiz we kéreksiz söz yaki heriket (özara munasiwette).

gaffâr ***s. fr.*** 1. kengchilik qilghuchi, kechürgüchi, epu qilghuchi; 2. er ismi.

gafil ***s. ar. is.*** biperwa, éhtiyatsiz, bixeste, bighem.

gafilane diqqetsizlik bilen, éhtiyatsizliq bilen.

gafillik *-ği* ***is.*** bk. ***gaflet***.

gaflet *is. ar.* 1. gheplet; 2. biperwaliq, éhtiyatsizliq, bixestelik; 3. endishsizlik; 4. hushsizliq.

gaga *is. zool.* qush tumshuqi: *Karğa gagası* – Qaghining tumshuqi.

gaga burnu *s.* ilmek burun.

gagalamak 1. choqulimaq, choqilap yémek, choqulashmaq; 2. söyüshmek.

gagalı *s.* tumshuqluq.

Gagavuzca *is. dilb.* gagawüzche.

Gagavuzlar *is. öz.* gagawuzlar (bir türk qewmi).

gâh *z. far.* 1. bezide, bezi waqit, bezi qétim; 2. zaman, waqit.

gaib *is.* bk. ***gaip***.

gaile *is. ar.* 1. bash aghriqi, bala, derd; 2. urush, jeng.

gaileli *s.* 1. derdlik, derdmen; 2. chataq: *Çok gaileli bir iş* – Pek chataq bir ish.

gailesiz *s.* 1. derdsiz; 2. tiptinch: *Gailesiz bir hayat* – Derdsiz bir turmush.

gaip *-bi is. ar.* 1. köz aldida bolmighan; 2. ghayib: *Gaipten bir ses gelmek* – Ghayiptin bir sada kelmek; 3. üchinchi shexs; 4. körünmes.

gaita *is. ar.* poq, nijaset (ademning).

gaklamak ghaqildimaq.

gala *is. it.* 1. daghdughiliq ziyapet; 2. resmiy oyun.

galat *-tı is. ar.* söz, ibare xataliqi.

galatıhilkat *-tı is. ar.* gheyriy tebiiy mexluq.

galatıhis *-ssi is. ar.* hés-tuyghu sewenliki.

galebe *is. ar.* 1. ghelibe, zeper, yengmek; 2. üstünlük.

galebe çalmak üstün kelmek.

galebe etmek ghelibe qilmaq.

galeri *is. fr.* 1. bir-birige tutash uzun zal; 2. resim, heykel qatarliq senet buyumliri körgezme zali; 3. muzéy; 4. senet boyumliri sétilidighan dukan; 5. kanlardiki yer asti yol.

galeyan ***is. ar.*** 1. qaynash, ghelyan; 2. dolqunlinish, jush urush.

gali ***is. fr.*** ottura zamanlarda qollinilghan bir xil kéme.

galib bk. ***galip***.

galiba ***z. ar.*** belki, éhtimal.

galibane ***z. ar.*** ghalibane.

galibiyet ***is. ar.*** ghalibiyet, ghelbilik.

galip *-bi* ***s. ar.*** 1. ghalip, yenggüchi, üstün kelgüchi; 2. bek quwwetlik; 3. ghalip kelgüchi; 4. er ismi.

galiz ***s. ar.*** 1. qopal, set, yirginchilik; 2. qélin.

galon ***is. ing.*** 1. töt yérim litrliq ölchem birlik; 2. suyuqluq nersilerni toshuydighan chong tung.

galoş chemi yaghach ayagh.

gam ***is. ar.*** ghem, qayghu, derd.

gambot *-tu* ***is. ing.*** kichik urush paraxoti.

gamet *-ti* ***is. fr.*** éri yaki xotuni.

gamlanmak qayghulanmaq, hesret chekmek, ghem yémek.

gamlı ***is. fr.*** ghemkin, qayghuluq.

gamsız ghemsiz.

gamze ***is. ar.*** 1. ghemze (köz oynatmaq); 2. suxenchilik.

gamzelik ***is. ar.*** 1. közini süzüsh; 2. zinaq (külgende éngek üstide peyda bolidighan chongqurluq) **Gana** ***is. öz. coğr.*** Gana **Ganali** ***is. öz.*** ganaliq.

ganem ***is. ar.*** qoy.

ganga ***is.*** bir weqeni bashqilargha uqturush üchün chélinidighan eswab.

gangster ***is.*** bandit, qaraqchi, bulangchi.

gangsterlik *-ği* ***is.*** banditliq, qaraqchiliq, bulangchiliq.

gani ***s. ar.*** 1. bay, gheniy; 2. közi toq; 3. mol; 4. er ismi.

ganimet ***is. ar.*** ghenimet, olja.

gar ***is. fr.*** wogzal, poyiz istanisi: *Ürümçi garı* – Ürümchi poyiz istanisi.

gar *is. ar.* ghar.
garaj *is. fr.* garaj.
garam küchlük istek, sewgi.
garamet *-ti is. ar.* qerz, qerzdarliq.
garanti *is. fr.* 1. kapalet, kepillik; 2. wede.
garantili *s.* kapaletlik.
garantör *is. fr.* kapaletlendurgüchi.
garaz *is. ar.* gherez, meqset, muddia, niyet.
garazlı *s.* gherezlik, meqsetlik.
garazsiz *s.* gherezsiz, meqsetsiz.
garben *z. ar.* gherb tereptin, gherbtin.
garbi *s. ar.* gherbiy, yawropagha ait, gherb terep.
gardiyan *is. it.* gundipay.
gardrop *-bu is.* kiyim ishkawi.
garet *-ti is. ar.* hujum, gharet.
garez *is. ar.* bk. ***garaz***.
gargara *is. yun.* ghar-ghar qilish.
gariban *is.* 1. bichariler; 2. ghéribla.
garibe *is. ar.* az körülidighan nerse we ehwal, heyran qalidighan ish.
garik *s. ar.* 1. gherq, sugha patqan; 2. ége bolghan.
garip *-bi s. ar.* 1. ghérb; 2. ghurbette yashighuchi, ige-chaqsizi; 3. heyran qatarliq, ajayip-gharayip.
gariplik *-ği is.* ghéribliq.
garipsemek ghéribsinmaq.
gark *-kı is. ar.* suda, tunjumaq, sugha chöküp ketmek.
garketmek 1. tunjuqturmaq, gherq qilmaq; 2. köp-köp bermek.
garkolmak 1. gherq bolmaq, sugha chöküp ketmek; 2. köp almaq.
garnizon *is. fr.* garnizon (sheher amanliqini qoghdash üchün sheherde turidighan eskiriy birlik).

garp *-bı* ***is. is.*** 1. gherb, künpétish; 2. Yawropa memliketliri.

garpçı ***s. is.*** Yawropa medeniytini qobul qilish terepdari, gherbchi.

garpçılık *-ğı* ***is.*** **garplı** ***s. is.*** gherblik, gherb medeniyitini qobul qilghuchi.

garplılaşmak gherbleshmek, yawropalashmaq.

gars ***is. ar.*** köchet tikish.

garson ***is. fr.*** 1. oghul bala; 2. boytaq; 3. ashxana, qeqwaxana we méhmanxanilarda ishleydighan kütküchi.

garsoniyer ***is. fr.*** bir erning asasliq ailisidin bashqa tutqan ailisi.

gasbetmek zorluq küchi bilen éliwalmaq, tartip almaq.

gaseyan ***is. ar.*** qusuq, qusush.

gaseyan etmek qusmaq.

gasıp ***s. ar.*** zorluq bilen alghan (almaq).

gasil *-sli* ***is. ar.*** jesetni yuyush, textirawan.

gâsil ***s. is.*** ölük yughuchi.

gasl bk. ***gasil***.

gasletmek jesetni yumaq.

gasp *-sbı* ***is. ar.*** mejburiy élish, tartiwélish.

gassal *-li* ***is. ar.*** ölük yughuchi.

gassâle ***is. s. ar.*** 1. ölük yuyidighan ayal; 2. doriliq su; 3. etigenlik sharab.

gâvur 1. kapir (türklerning yawropaliqlargha qarita qollinidighan haqaret sözi); 2. dinsiz, iyansiz; 3. rehimsiz, zalim.

gâvurca ***is.*** Yawropa tilliridin biri.

gâvurluk *-ğu* ***is.*** 1. kayirliq; 2. zalimliq, yamanliq 1. ghayip, köz.

gayb ***is. ar.*** 1. ghayip, köz aldida bolmighan; 2. mejhul nersiler, sir we xupiyane hal.

gaye ***is. ar.*** 1. ghaye, meqset; 2. netije.

gayeli *s.* ghayilik.
gayesiz *is.* ghayisiz.
gayet *z. ar.* ghayet, nahayiti, bekmu: *Gayet çalışkan çocuk* – Bek tirishchan bala.
gayret *-ti is. ar.* gheyret, küch.
gayretkeş *s. ar.* ishchan, tirishchan, gheyretlik, gheyur.
gayretkeşlik *-ği is.* gheyretchanliq, tirishchanliq.
gayretlenmek gheyretke kelmek.
gayretli *s.* gheyretlik, tirishchan.
gayretsiz *s.* hurun, ish xush yaqmas.
gayri *s. ar.* 1. gheyri, bashqa; 2. bundin kéyin.
gayrikanunî *s. ar.* qanunsiz, qanungha xilap.
gayrimüslim *is. ar.* musulman bolmighan (emes).
gayriresmi *is. ar.* gheyriy resmiy, resmiy bolmighan.
gayur *is. ar.* bek gheyretlik, bek tirishchan.
gayya *is. ar.* jehennem quduqi.
gaz *is. fr.* daka.
gaz *is. lat.* gaz.
gaz bezi daka.
gaza *is. ar.* muqeddes jeng (Islam üchün yürgüzülgen urush).
gazab bk. ***gazap***.
gazab etmek ghezeplenmek, achchiqlanmaq.
gazal *-li is. ar. zool.* kéyik.
gazanfer *is. ar.* 1. shir; 2. yigit, qorqmas; 3. er éti.
gazap *-bı is. ar.* ghezep.
gazaplandırmak ghezeplendürmek.
gazaplanmak ghezeplenmek.
gazaplı *s.* ghezeplik.
gazeki qisqa yenglik jilitke.
gazel *is. ar.* ghezel (béyit shekli).
gazel *is. ar.* ghazang.

gazelhan *is. ar. far.* ghezelchi, ghezelxan.
gazellenmek qurup sarghaymaq, yopurmaq tashlimaq.
gazete *is. it.* gézit: *Akşam gazetesi* – Kechlik géziti.
gazeteci *is.* 1. zhurnalist; 2. axbaratchi (tehrir, muxbir); 3. gézit satquchi.
gazetecilik *-ği is.* axbaratchiliq.
gazhane *is.* hawa gazi zawuti, gazxana.
gazi *s. ar.* düshmen bilen urushqan, urushta yéngip chiqquchi, ghazi.
gazino *is. it.* 1. külüb; 2. qehwexana, piwexana.
gazoz *is. fr.* gazliq su.
gazve *is. ar.* jeng.
gebe *s.* hamilidar, ikki qat, boghaz: *Gebe kadın* – Ikki qat ayal.
gebelik *-ği is.* hamilidarliq, boghazliq.
geberik *-ği s. is.* ölük, ölüm.
gebermek ölmek.
gebertilmek öltürmek.
gebertmek 1. öltürmek; 2. japa salmaq, qattiq urmaq.
gebeş *s. ar.* 1. pakar we sémiz, doghilaq; 2. yéngi barghan yéride temtirep qalmaq.
gece *is.* 1. kéche; 2. qarangghuluq; 3. bilimsiz.
gecelemek 1. kéchilimek; 2. tang atquche uxlimay ötküzmek tünimek: *Köyde geceledim* – Yézida kéchilidim.
geceleyin *z.* kéchisi, kéchiche.
gecikmek kéchikmek, kech qalmaq.
geciktirmek kéchiktürmek.
geç *s. z.* kech.
geç kalmak kech qalmaq.
geçe *z.* ötkende, kéche: *Saat üçü 5 geçe* – Saet üchtin 5 minut ötkende.
geçe *is.* terep, yaqa, yan.

geçegen bk. ***geçici***.

geçen ***s.*** ötken: *Geçen günler* – Ötken künler.

geçende ***z.*** ötkende, ötkenlerde, yéqinqi künlerde (ötmüsh).

geçenek *-ği* ***is.*** karidor, ariliq.

geçer ***s.*** ijra qiliniwatqan, yürgüzüluwatqan, ishlitiliwatqan.

geçerli ***s.*** küchke ige.

geçersiz ***s.*** ötmeydighan, küchke ige bolmaydighan.

geçici ***s.*** waqitliq, muwweqqat.

geçilmek ötülimek: *Buradan geçilmez* – Bu yerdin ötkili bolmaydu.

geçimsiz ***s.*** jédelchi, ghowghachi.

geçinmek yashimaq, turmush ötküzmek.

geçirmek ötküzmek.

geçiş ***is.*** ötüsh.

geçit *-di* ***is.*** 1. ötidighan yer, yol; 2. yoldin ötüshken yéri; 3. kéchik (deryaning); 4. körek, parat: *Askeri geçit* – Herbiy körek.

geçmek 1. ötmek; 2. duchar bolmaq: *İplik iğne deliğinden geçer* – Yip yingnining közidin ötidu.

geçmiş 1. ötmüsh, kechmish; 2. sabiq: *Geçmiş zaman* – Ötmüsh zaman.

geda ***is. far.*** yoqsul, gaday.

gedeleç ***is.*** sadaq, oqdan.

gedeme ***is.*** köchme jédir.

gedik ***is.*** 1. yériq, töshük, kawak; 2. kemchilik, qusur; 3. hünerwen, tijaretchilerge bérilgen hoquq, imtiyaz; 4. qiyinchiliq.

gedikli ***s. is.*** töshüki bar, töshüklük, yériqi bar, yériqliq.

gedimek yérilmaq, téshilmek.

gedmek töshük, achmaq.

geğe ***is.*** qurt we bashqa hasharatlarning chéqishi.

geğeç *s.* chaqquchi: *Akrep çok geğeç böcektir* – Chayan chaqquchi qurttur.
geğelemek 1. chaqmaq (qurt); 2. choqulimaq.
geğirmek kékirmek.
gele gele *z.* tedrijiy, asta-asta, bara-bara.
gelecek *s.* 1. kélechek; 2. istiqbal.
gelembe *is.* qotan, éghil.
gelen *s.* kelgen.
gelenek *-ği is.* enene.
gelenekçi *is.* enenichi.
geleneksel *s.* eneniwi.
geleni *is.* qir chashqini.
gelin *is.* kélin.
gelinlik *-gi is.* 1. kélinlik; 2. kélin üchün hazirlanghan nersiler.
gelir *is.* kirim, daramet.
geliş *is.* kélish.
gelişçi *s.* 1. rawajlanghan, tereqqiy qilghan; 2. taralghan, élan qilinghan.
gelişme *is.* tereqqiyat, rawajlinish, rawaj.
gelişmek tereqqiy qilmaq, rawajlanmaq.
geliştirmek tereqqiy qildurmaq, rawajlandurmaq.
gelme *is.* 1. kélish; 2. kélip chiqish; 3. hasil bolush, peyda bolush.
gelmek kelmek.
gem *is.* yügen, éghizduruq.
geme *is.* chong chashqan.
gemi *is.* kéme, paraxot.
gemici *is.* matros, déngizchi.
gemicilik *-ği is.* déngizchiliq.
gen *s.* 1. keng; 2. burjek; 3. boz, échilmighan: *Gen topak* – Boz yer.

genbilik *-ği is.* öz ichige keng bilimni alghan eser, énsiklopédiye, qamus.
gencay *is.* hilal (bir heptilik ay).
gencecik *-ği s.* 1. bek yash; 2. yash.
gencelmek bk. ***gençleşmek***.
genç *s.* yash: *Uygur gençleri çalışkandır* – Uyghur yashliri tirishchandur.
gençleşmek yashlashmaq.
gençleştirmek yashlashturmaq.
gençlik *-ği is.* 1. yashliq, yashliq dewri 1. yashlar, pene, tekrar.
gene *z.* bk. ***gine***.
genealoji *is. fr.* shejershunasliq, nesebshunasliq, jorungqaychiliq.
genel *s.* 1. omumiy: *Genel durum* – Omumiy weziyet; 2. bash: *Genel müdürü* – Bash mudiri; *Genel sekretar* – Bash sékrétar, bash shuji; *Genel af* – Omumiy kechürüm.
genel ev *is.* pahishixana.
genel kurmay *is. ask.* bash senmubu.
genelge *is.* omumiy uqturush, omumiy buyruq.
genellemek yighinchaqlimaq.
genelleşmek omumiylashmaq.
genelleştirmek omuhiylashturmaq.
genellikle *z.* omumen.
genelmek bk. ***genişlemek***.
general *-li is. fr.* général.
generallik *-ği is.* généralliq.
genez *is. fr.* barliqta kélish usuli.
geniş *s.* 1. keng, enlik; 2. rahet, asan; 3. éghir-bésiq: *Geniş kumaş* – Enlik rext; *Geniş konu* – Keng mesile.
genişlemek 1. kéngeymek; 2. rahetlenmek.
genişlenmek bk. ***genişlemek***.

genişletici *s. is.* kéngeytkuchi.
genişletmek 1. kéngeytmek; 2. rahet bermek.
genişlik *-ği is.* kenglik, enlik.
genital *s.* nesil qaldurushqa.
geniz *-nzi is.* digham: *Genizden söylemek* – Dighimda sözlimek.
genleşmek *is.* issiqtin kéngeymek.
genyol *-lü s.* bir sheherning keng we asasliq kochisi.
genzek burnida gep qilidighan, xing-xing.
geometri *is. fr.* geometr.
geometrik *is. fr.* géométriyilik.
gerçek *-ği s.* 1. heqiqet, heqiqiy; 2. emeliy; 3. réal, rast, toghra.
gerçekçi *is.* 1. heqiqetchi; 2. emeliyetchi.
gerçekçilik *-ği is.* réalist, réalizm, emeliyetchilik.
gerçeklemek tetqiq qilmaq, rast qilip chiqarmaq.
gerçekleşmek réalliqqa aylanmaq.
gerçekleştirmek réallashturmaq, emeliyetke aylandurmaq.
gerçekli *s.* muheqqeq.
gerçeklik *-ği is.* réal.
gerçekten heqiqeten.
gerçi *z.* mubada, gerche.
gerdan *is. far.* 1. geden; 2. sémiz ademlerde bolidighan ingek bastidiki gösh; 2. boghuzlanghan haywanlarning boyni.
gerdanlık *-ğı is.* ayallar boynigha asidighan ünche-marjan tiziqi.
gerdek *-ği is. far.* hujra (toy üchün hazirlanghan öy).
gerdel *is. yun.* yaghach tung.
gerdinmek kerdürmek.
gereç *-ci is.* malzimematériyal.
gereğince *z.* (uninggha) köre, (uninggha) asasen.

gerek *-ği* hem, yaki, ya: *Gerek ben gideyim, gerek sen git* – Ya men kétey yaki sen.
gerek *s.* kérek, lazim.
gerekçe *is.* seweb.
gereklik *-ği is.* kéreklik, lazimliq.
gerekmek kérek bolmaq.
gereksemek kéreksimek, éhtiyaj hés qilmaq, mohtaj bolmaq: *Bu işte sizin yardımınızı gereksedim* – Bu ishta sizning yardimingizge mohtaj boldum.
gereksinmek bk. ***gereksemek***.
gereksiz *is.* kéreksiz, lazimsiz.
gereksizlik *-ği is.* kéreksizlik.
gerektirici *is.* kéreklik qilghuchi.
gerektirmek kéreklik qilmaq.
gerelti *is.* tartilghan perde yaki otturidiki bashqa bir tosuq.
geren *is.* yérilip chang-chang ketken yer.
gergedan *is. far. zool.* kerkidan (bestlik, térisi qélin, burnining üstide münggüzi bar emcheklik haywan).
gerget *is. far.* kerige (ilma ilish yaki keshte tikish üchun rextni kérip qoyidighan sayman).
gergi *is.* 1. perde; 2. kerge.
gergin 1. kérilgen; 2. yirik (munasiwet); 3. qiyin (turmush).
gerginlik *-ği is.* 1. yériklik; 2. qiyinchiliq; 3. yaman weziyet.
geri *is.* 1. arqa; 2. bashqisi; 3. axiri; 4. arqida qalghan, qalaqliq.
geri *is.* harwigha ornitilip ashliq yaki saman toshuydighan yoghan yung taghar.
geri geri arqiche, arqichilap: *Gerigeri yürüyerek kapıdan çıktı* – Ishiktin arqichilap méngip chiqip ketti.
geri giden chékin'gen, keynige ketken.
geri verme bk. ***iade***.
gerici *s. is.* 1. müteessip; 2. eksiyetchi; 3. qalaq.

gericilik *-ği is.* 1. müteessiplik; 2. eksiyetchilik.
gerilemek 1. chékinmek, töwen derijige chüshüp qalmaq; 2. yamanlashmaq (késel).
geriletmek chékinidürmek, qalaqlashturmaq.
gerilik *-ği is.* arqida qalghanliq.
geriliyen *s.* chékin'gen, keynige qaytqan.
gerilla *is. fr.* partizan.
gerilla savaşı partizan urushi.
gerillacı *is.* partizan.
gerilmek kérilmek.
geriz *is. far.* yunda quduqi, paskina su turubisi.
germek kermek.
germen *is. lat.* qele.
gerzen *is.* qedimde Iran shahlirining kiyidighan taji.
gestapo *is.* géstapo, Gérmaniyide mexpiy saqchilargha bérilgen nam.
getir *is. fr.* ayaghni chang-tozandin saqlash üchün tizdin töweynige yögiwalidighan lata.
getirmek 1. keltürmek; 2. sewep bolmaq: *Ham meyvalar hastalık getirir* – Xam méwiler insangha késel peyda qilidu; 3. érishmek, ulashmaq: *Baharı sevinçle getirdik* – Bahargha xushalliq bilen ulashtuq; 4. qazanmaq, kirim qilmaq; 5. élip kelmek: *Bu araba her gün yüz lira getirir* – Bu harwa künde yüz lira kirim qilidu.
getirtmek keltürtmek.
gevelemek 1. köshimek; 2. quruq parang salmaq, bosh gep qilmaq.
geveze *s. is.* 1. tola gep qilidighan, kas-kas; 2. sir saqliyalmaydighan.
gevezelik *-ği is.* 1. taghdin-baghdin sözlimek; 2. sir saqliyalmasliq.

gevher *is. far.* 1. göher (almas, unche-merwayit qatarliqlar); 2. bir nersining esili mahiyiti; 3. méghiz, jewher; 4. pasahetlik söz.

gevir *is. zool.* yawa kala.

geviş *is.* kösh (töge, kala, qoy qatarliqlarning köshishi).

geviş getirmek kösh yémek (köshimek).

gevmek *s.* chürüng.

gevrek *s.* 1. bosh awaz bilen külmek; 2. bosh, qattiq emes.

gevremek 1. ajizlashmaq, zeipleshmek; 2. échirqap ketmek.

gevşek *s.* 1. bosh: *Gevşek yay* – Bosh tartilghan yay; 2. yumshaq: *Gevşek et* – Yumshaq gösh; 3. asta, gheyretsiz, iradisiz, jansiz.

gevşeklik *-ğı is.* 1. boshluq; 2. yumshaqliq; 3. taqetsizlik.

gevşemek 1. boshimaq; 2. yumshimaq; 3. astilashmaq; 4. peseymek.

gevşetmek 1. boshatmaq; 2. yumshatmaq; 3. peseytmek; 4. astilatmaq.

geygi *is. ar.* kiyim, libas.

geyik *-ğı is. zool.* bugha.

geymek bk. ***giymek***.

gez *is. far.* 1. qorul (miltiqning qarigha alidighan yéri); 2. nöwet, qétim.

gezdirmek 1. kezdürmek, aylandurmaq; 2. ékskursiye qilmaq; 3. sepmek, chachmaq; 4. salmaq, qoymaq, mangdurmaq, sürmek: *Ütüyü kumaşın üzerinde gezdirmek* – Dezmalni rext üstide mangdurmaq.

gezegen *is. astr.* planéta, seyyare.

gezelemek 1. igiz-pes aylanmaq, aylanmaq; 2. ikkilenmek.

gezeni *s.* sayahetchi.

gezer *s.* 1. seyyar; 2. yuqumluq: *Gezer hasta* – Yuqumluq késel.

gezge *is.* charlash etriti, patron.

gezgi *is.* sayahet yéri, kezgi.
gezgin *s. is.* 1. seyyah, kezgün; 2. köchmek.
gezginci *s.* sayahetchi, kezgünchi.
gezi *is.* 1. sayahet; 2. sayahet yéri, sapar.
gezici *s.* seyyare, sayahetchi, kezgüchi: *Gezici esnaf* – Seyyare sodiger.
gezicilik *-ği is.* sayahetchilik, yolchiliq, kezgüchilik.
gezinmek sayahet qilmaq, kézip yürmek, aylanmaq, kezmek.
gezinti *is.* 1. seyle; 2. karidor, ariliq.
gezlemek 1. ölchimek; 2. nishangha almaq, qarigha almaq.
gezlik *-ği is.* 1. qilichning bisi; 2. qelemtirash, beke.
gezme *is.* seyle yéri, kezme.
gezmek kezmek, chörgilimek, seyle qilmaq, ékskursiye qilmaq, sayahet qilmaq.
gezmen *is.* seyyah, sayahetchi, kezmek.
gıcık *-ğı is.* ghidiq, tuyghu.
gıcıklamak 1. ghidiqlimaq (bir nersining tesiri arqisida peyda bolghan tuyghu) 1. oyghatmaq.
gıcır gıcır *z.* ghichir-ghichir.
gıçak *is.* ghijek.
gıda *is. ar.* 1. tamaq, ghiza; 2. ozuq.
gıdai *s. ar.* ozuq bolidighan.
gıdaklamak (toxu heqqide) qaqaqlimaq.
gıdalı *s.* ozuqluq bolidighan.
gıdık *-ğı is.* geden, patang, gejge.
gıdık *-ğı is.* ghidiq, ghijiq.
gıdıklamak ghidiqlimaq, ghijiqlimaq.
gıdıklanmak ghidiqlanmaq, ghijiqlanmaq.
gıllügiş *is. fr.* mexpiy öchmenlik, mexpiy meqset.
gınâ *is. ar.* 1. qanaet; 2. bayliq; 3. zérikish, bizar bolush.
gına *is. ar.* naxsha, ghezel.
gıpta *is. ar.* telmürüsh.

gıpta etmek telmürmek.
gır *is.* 1. quruq gep, yalghan; 2. oydurma.
gıramer bk. ***gramar***.
gırbal *is. ar.* ghelwir.
gırbali *s.* ghelwirdek, ghelwirsiman.
gırip bk. ***grip***.
gırtlak *-ğı is.* kékirdek, gal.
gırtlaklamak kékirdikidin almaq, yaqidin almaq.
gırtlaklaşmak kékirdek boghushmaq, yaqilashmaq, gal boghushmaq.
gışa *is. ar.* 1. yumran (beden); 2. perde.
gıyaben *z. ar.* ghayibane.
gıyap *is. ar.* ghayeb, yoqluq.
gıyas *is. ar.* 1. yardem; 2. er ismi; 3. *s.* yardemchi.
gıybet *-ti is. ar.* gheywet, shikayet.
gibi kebi, dek, oxshash: *Kar gibi beyaz* – Qargha oxshash aq; *Deve gibi büyük* – Tögige oxshash yoghan; *Taş gibi kati* – Tashtek qattiq.
gicik *-ği is.* qotur (qichishqaq) késili.
gicinmek qotur késili bolmaq.
gicişmek qichishmaq.
gider *is.* xirajet, chiqim, rasxot.
giderek *z.* barghanséri, bara bara, tedrijiy halda.
gidermek yoqatmaq, emeldin qaldurmaq, élip tashlimaq.
gidim *is.* bk. ***gidiş***.
gidiş *is.* 1. kétish; 2. bérish, yétip bérish; 3. jeryan.
gidişat *-tı is.* jeryan.
gidişmek 1. qichishmaq; 2. bir-biriningkige barmaq.
gidon *is. fr.* wélosipit roli.
gine yene, tekrar, bashqidin, shundaq bolmisun.
girdi çıkti ichki-tashqi munasiwet.
girdibat *-tı is.* boran.

girdirmek kirgüzmek.

girdop *-bi is. far.* qaynam (su), xeterlik ehwal.

girev bk. ***grev***.

girevci bk. ***grevci***.

girilik *-ği is.* küyoghul kiyimi.

girimlik *-ği is.* bir yerge kirish qeghizi.

giriş *is.* 1. kirish; 2. kirish yéri, kirish ishiki; 3. kirish söz; 4. kirish hoquqi.

girişik *s.* 1. gireliship ketken, chirmiship ketken.

girişim *is.* teshebbus.

girişken *s.* bosh turmaydighan, ongayla ichqoyun-tashqoyun bolup kételeydighan, bir ishqa ongayla bérilidighan, bir ishqa kirishmek.

girişlik *-ği is.* kirish béri, kirish ishiki, kirish béliti we kirish heqqi, kirishlik.

girişmek kirishmek, bashlimaq.

girmek 1. kirmek; 2. sighmaq, patmaq: *Bu şapka başıma girmedi* – Bu shepke béshiygha patmidi; 3. qoshulmaq, qutulmaq; 4. yuqmaq; 5. kelmek: *Kış girdi* – Qish keldi.

girmelik *-ği is.* kino we bashqa yerge kirish üchün tölinidighan pul.

giryan *s. far.* yighlighan.

girye *is. far.* yigha.

gişe *is. fr.* kino, tiyatir, wogzal, baghche, banka we magizinlarda pul we bélet alidighan we bérilidighan yer (töshük) soghun.

git gide *z.* barghanséri, kündin künige, barghanche ... **gitar** *is. fr. müz.* gitar.

gitarci *is.* gitarchi.

gitarist *-ti is. fr.* Gitarci.

gitmek 1. ketmek: *Bu kağıt bize bir ay gider* – Bu qeghez bizge bir ay yétidu; 2. barmaq: *Bu palto beş yıl gider* – Bu pelto

besh yil chidar; 3. yarashmaq; 4. xejlenmek, xirajet qilinmaq, serp qilinimaq; 5. petmek; 6. ötüp ketmek, tügimek; 7. ichi sürmek; 8. jinsiy munasiwette bolmaq; 9. ayrilmaq; 10. sürmek, dawam qilmaq; 11. yoq bolmaq; 12. ölmek.

giton *is.* qéjir balisi.

gittikçe *z.* barghanche, bara, kündin-kün'ge, barghanséri.

giybetci *s. is.* gheywetchi.

giydirmek 1. kiygüzmek; 2. qattiq söz qilmaq; 3. pürkimek, yögimek.

gong *is. müz.* chang (chang chalmaq).

goril *is. fr. zool.* gorilla (maymun).

goygoycu *is.* 1. hoshur éyida mehelle mumehelle yürüp, xilmuxil ziraet (dan) yighquchi; 2. qelender, tilemchi.

göbek *-ği is. anat.* 1. kindik; 2. ottur qisim, merkez: *Şeherin göbeği Heytikâr* – Sheherning merkizi Heytkar.

göbeklenmek 1. qorsaq salmaq; 2. (besey, kallekbesey qatarliqlar) ulghunlashmaq.

göbel *is.* 1. ige-chaqsiz bala; 2. haramzade; 3. belge bolsun üchün étizlargha qilip qoyghan dömbel.

göbelek *-ği is.* yégili bolidighan yer mediki, mogo.

göbelez *is.* ow iti.

göce *is.* köje (posti aqlanghan bughday we mushundaq bughdaydin qilinghan tamaq).

göcen *is.* 1. böjen (toshqan balisi); 2. söser.

göç *-çü is.* 1. köchüsh, muhajiret, hijiret; 2. öy-waq.

göçebe *s.* köchmen.

göçebelik *-ği is.* köchmenlik.

göçelge *is.* köchüp baridighan yer.

göçen *is.* 1. böjen; 2. söser; 3. chipar toshqan.

göçeri *s.* köchüp yürüshni yaxshi köridighan.

göçermek 1. ötküzüp bermek; 2. yötkimek, almashturmaq; 3. köchürmek.

göçertmek chöktürmek.

göçken ***is.*** 1. böjen; 2. söser; 3. chipar toshqan.

göçkün ***s.*** 1. qingghayghan, örülüshke az qalghan; 2. ölgen, wapat bolghan.

göçmek 1. köchmek; 2. chökmek, olturshup ketmek; 3. ölimek, wapat bolmaq.

göçmen ***is.*** muhajir.

göçmenlik *-ǧi* ***is.*** muhajirliq.

göçünmek ölmek.

göçüntü yerning köchüshi, taghlardin tashlarning domilap chüshüshi.

göçürmek 1. köchürmek; 2. tapshurmaq, ötküzüp bermek; 3. yep tügetmek: *Bir tabak pilavi göçürdü* – Bir tawaq ashni tügetti.

göden köten (üchey).

göğermek kökermek, kökirip qalmaq.

göğüs *-ǧsü* ***is.*** 1. köksi, kökrek; 2. emchek; 3. ömken (atining köksi).

göğüslemek kökrek kermek, qarshi chiqmaq, meydisige urup chiqmaq.

göğüslü ***s.*** 1. kökreklik, kökriki keng; 2. emcheklik (emchiki yoghan).

göğüslük *-ǧü* ***is.*** xalat, shaldama, pertuq, köksilik.

gök *-ǧü* ***is.*** 1. kök (reng); 2. pishmighan, xam: *Gök yemiş* – Xam méwe.

gök *-ǧü, -kü* ***is.*** asmanpelek, sama, kök.

gök cismi ***is.*** asman jisimliri, kök jisimliri.

gökbilim astronomiye.

gökbilimci astronom.

gökbilimsel astronomiylik.

gökdeldi ***is.*** kishini heyran qaldurghan 20-30 qewetlik bina.

gökdelen ***is.*** kishini heyran qaldurghan 20-30 qewetlik bina.

göknar ***is. bot.*** nar yaghichi, nar derixi **Göktürkler** kök türkler, kök türk xandanliqi.
gökyakut yaqut.
gökyolu samanyoli, kök yoli.
gökyüzü kök yüzi.
göl *-lü* ***is.*** köl: *Bağraş gölü* – Baghrash köli.
gölceğiz 1. kichik köl, kölchek; 2. bel arilashqan suyuqluq.
gölcül ***s.*** (haywan we ösümlük heqqide) kölde we köl boyida ösken.
gölermek kölge aylanmaq.
gölet *-ti* ***is.*** kichik köl, kölchek.
gölge ***is.*** kölengge, saye.
gölgecil ***s.*** kölenggide ösidighan we kölenggini yaxshi köridighan.
gölgelemek kölengge chüshürmek.
gölgelendirmek 1. kölengge qilmaq; 2. bulghimaq, buzmaq.
gölgeli ***s.*** 1. kölenggilik, sayiliq; 2. tutuq, mujmel.
gölgelik *-ği* ***is.*** sayiwen, barang, kölenggilik.
gölük *-ğü* ***is. zool.*** kölük (at, éshek, qéchir qatarliq minidighan we yük toshuydighan haywan).
gömcük kösey, bir teripi köygen kaltek.
gömgök ***s.*** 1. köpkük; 2. bek, nahayiti, rasa.
gömlek *-ği* ***is.*** 1. könglek; 2. pelempey, basmaq, derije.
gömlekçi ***is.*** könglek tikip satquchi.
gömleklik *-ği* ***is.*** köngleklik (rext).
gömme ***is.*** kömüsh, depne.
gömmeci ***is.*** kömgüchi, görkar.
gömmek kömmek.
gömü ***is.*** kömüklük nerse.
gömük ***s.*** kömüklük.
gömüldürük *-ğü* ***is.*** kömüldürük (égerning arqigha kétip qalmasliq üchün atning aldigha tartilidighan bagh).

gömülmek 1. kömülmek; 2. tügimek, yoqimaq, patmaq; 3. chökmek.

gömültü ***is.*** kömüsh yéri.

gömülü ***s. is.*** 1. kömüklük; 2. pétip ketken.

gömüt ***is.*** gör, qebre, mazar.

gömütlük *-ğü* ***is.*** qebristan, mazarliq: *Gömütlük Şehir göbeğine yakın yerdedir* – Mazarliq sheherge yéqin yerde.

gön ***is.*** kön (tére).

göncе ***is.*** téridin qilinghan dastixan.

göncü ***is.*** sarrach, térichi, könchi.

gönder ***is. yun.*** 1. bayraq momisi; 2. sapandiki kalilarni mangdurush üchün ulargha sanjiydighan uchluq yaghach; 3. uzun chiwiq; 4. neyze.

gönderi ***is.*** uzitish, yolgha sélish.

gönderici ***is.*** pochtixana nersilirini yollighuchi, yolgha salghuchi, yollamchi.

gönderilmek ewetlimek, yollanmaq, uzitilmaq.

göndermek 1. ewetmek; 2. yollimaq; 3. yolgha salmaq.

gönek yaghach chélek (sogha).

gönen ***is.*** 1. nem; 2. nemlik.

gönenç *-ci* ***is.*** bexitlik turmush.

gönendirmek xush qilmaq, bextlik turmushqa érishtürmek.

gönenmek 1. bexitlik turmushqa ige bolmaq, huzurlanmaq; 2. xushlanmaq, razi bolmaq.

gönlünce ***z.*** arzugha uyghun.

gönlünsüz 1. xalimastin, xalimighan, köngülsiz; 2. kichik péil.

gönlünsüzlük 1. ixtiyarsizliq; 2. kichik péillik.

gönül *-nlü* ***is.*** 1. köngül; 2. hés; 3. sewgi; 4. istek, arzu hewes; 5. razimenlik, ghurur.

gönüllü ***s.*** pidaiy: *Gönüllüler* – Pidaiylar.

gönüllülük *-ğü* ***is.*** ixtiyariyliq, pidaiyliq.

gönülsüz ***s. z.*** 1. xalimastis, xalimighan, köngülsiz; 2. kichik péil.
gönülsüzlük *-ğü is.* 1. ixtiyarsizliq; 2. kichik péillik.
gördürmek qildurmaq, bir ishni bashqisigha qildurmaq.
göre asasen, binaen, köre.
gören ***s.*** körgen.
görenek *-ği is.* örp-adet, adet.
göresimek körgüsi kelmek, séghinmaq.
görev ***is.*** 1. wezipe; 2. hoquq.
görevdeş ***s.*** xizmetdash.
görevlendirmek wezipige qoymaq.
görevlenmek wezipige qoyulmaq.
görevli ***s.*** wezipisi, xizmiti bolghan.
görevsiz ***s.*** wezipisi bolmighan.
görgü ***is.*** 1. tejribe; 2. qaide-yosun.
görgücülük *-ğü is.* tejribichilik.
görgülenmek tejribe almaq.
görgülü ***s.*** tejriblik.
görgüsüz ***s. is.*** tejribisiz.
görgüsüzlük *-ğü is.* tejribisizlik.
görk ***is.*** güzellik, chirayliq, körk.
görkem ***is.*** körkem, chirayliq.
görkemli ***s.*** körkemlik, daghdughiliq, tentenilik.
görklü ***s.*** bestlik, güzel, chirayliq, körklik.
görmek 1. körmek; 2. ziyaret qilmaq; 3. perq etmek; 4. qilmaq, ishlimek, baha bermek; 5. almaq; 6. duchar bolmaq, giriptar bolmaq; 7. ige bolmaq; 8. kezmek; 9. hazirlimaq; 10. érishmek; 11. közetmek; 12. uchriship qalmaq.
görmezlik *-ği is.* korluq, qarighuluq, körmeslik.
görü ***is.*** menzire.
görücü ***is.*** qiz körgüchi (elchi).
görülmek körülmek, körünmek.

görüm *is.* körüshküchi, körüsh iqtidari.
görümce *is.* ayalgha köre érining qiz qérindashliri.
görümcü palchi, qurendaz.
görümlük *-ğü is.* 1. körümlük; 2. aldin bérilgen pul yaki nerse.
görüngü *is.* hadise.
görünmek körünmek, körülmek, meydangha chiqmaq, oxshimaq.
görüntü *is.* xiyal, xiyalet.
görünüm *-ü is.* tashqi körünüsh.
görünür *s.* körünidighan, köz bilen körgili bolidighan.
görünürde *z.* körünüshte.
görünürlerde *z.* meydanda.
görünüş *is.* 1. körünüsh; 2. menzire.
görünüşlü *s.* zahiren.
görüş *is.* 1. körüsh; 2. köz qarash.
görüşme *is.* 1. uchrishish, körüshüsh; 2. söhbet; 3. muzakire, muzakire qilish.
görüşmek 1. uchrashmaq; 2. söhbetleshmek, hemsöhbette bolmaq; 3. muzakire qilishmaq; 4. bir-birining qolini söymek.
görüştürmek 1. uchrashturumaq, yolashturmaq, körüshtürmek; 2. söhbetleshtürmek.
görüştürülmek 1. uchrashturulmaq, körüshtürülmek; 2. söhbetleshtürmek.
gösteri *is.* 1. namayish; 2. oyun körsitish, oyun oynash; 3. hüner, oyun.
gösterici *s.* 1. namayishchi; 2. oyunchi, körsetküchi.
gösterişli *s.* körkem, közge obdan körünidighan, qiziqarliq.
gösterişsiz *s.* körkemsiz, set, qopal.
gösterme *is.* 1. körsitish; 2. körgezme, magizinlarning aldidiki ülge körsitish orni.

göstermek 1. körsetmek; 2. ipadilimek, ipade qilmaq; 3. yaxshiliqni otturigha chiqarmaq; 4. körünmek, bilinmek.
göstermelik *-ği is.* nemune, nusxa, ülge, ewrishke.
göstertmek körsettürmek.
göt *is.* köt, qong.
götsüz *s.* qongi bosh, jasaretsiz.
götürmek 1. élip mangmaq, toshumaq; 2. mangdurmaq; 3. uchurup ketmek; 4. öltürmek.
götürtmek 1. kötürtmek; 2. yötketmek; 3. toshutmaq.
gövde *is.* 1. gewde; 2. wujud, ten, beden; 3. ghol.
gövdeli *s.* gewdilik, bestlik.
gövdesiz *s.* 1. gewdisiz; 2. gholsiz (ösümlük).
gövdiş sapal kora.
gövek *-ği is.* post (badam, yangaq qatarliqlarning posti).
gövem *is.* chong chiwin.
göveri *is.* köktat, sey, otyash.
gövermek 1. yasharmaq, kökermek, yéshil bolmaq; 2. kök chüshüp qalmaq, kökirip qalmaq.
göverti *is.* köktat, sey.
göya bk. ***güya***.
göydergi köydürge (késel).
göymek köymek.
göynük *s.* 1. küyük; 2. künde köyüp ketken; 3. obdan pishqan, yétishken (yémish); 4. derdmen.
göynümek köymek, yanmaq.
göyük *-ğü is.* 1. küyük; 2. isistma *-ğü is.* **göz** *is.* 1. köz; 2. bulaq: *Kuyu gözü* – Quduq közi; 3. töshük: *İğnenin gözü* – Yingne közi (töshüki); 4. bülek, qisim; 5. shire tatmisi, sughurtma; 6. bezi yarining (jarahet) uchi.
göz bebeği *is. anat.* 1. köz qarichuqi; 2. söyümlük.
göz yaşı *is.* köz yéshi.
gözaltı *is.* nezerbend.

gözbağı *is.* séhrgerlik.
gözcü *s. is.* 1. közetküchi; 2. jasus, ishpiyon; 3. köz doxturi.
gözdağı *is.* tehdit sélish, qorqutush, qapaq türüsh, közni alaytish: *Gözdağı vermek* – Qorqutmaq.
gözde *s.* 1. yaxshi köridighan (biri); 2. güzeller.
göze *is.* 1. hüjeyre; 2. bulaq közi.
gözeli *s.* hüjeyrilik.
gözemek yamimaq, yömep tikmek.
gözen *s.* chipar bugha.
gözene *is.* herichilikte yüzge tartilidighan tor.
gözer *is.* ghelwir.
gözetilmek közitilmek.
gözetleme *is.* 1. yoqlash; 2. tekshürüsh; 3. izigha chüshüsh; 4. közitish.
gözetlemek 1. közetmek; 2. marimaq; 3. tutush üchün saqlimaq.
gözetleyici *is.* charlighuchi, razwétchik.
gözetmek 1. qarimaq, köz-qulaq bolmaq; 2. ehmiyet bermek, köngül bölmek; 3. kütmek, saqlimaq.
gözgen qapqaqsiz ishkap.
gözgü *is.* eynek, közgü.
gözleği *is.* marap turidighan yer.
gözlem *is.* közitish, tekshürüsh.
gözlem evi *is.* obsérwatoriye.
gözlemci *is.* közetküchi.
gözlemcilik *-ği is.* közetküchilik.
gözleme *is.* 1. közlesh; 2. obsérwator.
gözleme *is. mutf.* yaghda pishurup shéker sépip yeydighan xémir yémekliki.
gözlemek 1. saqlimaq; 2. tekshürüp tetqiq qilmaq; 3. yoshurunche qarimaq.
gözleyici *is.* közetküchi.

gözlü ***s.*** 1. közlük: *Mavi gözlü* – Kök közlük; 2. töshüklük; 3. sughurtmiliq, tatmiliq; 4. eqilliq.
gözlük *-ğü* ***is.*** 1. közeynek; 2. atlarning ürkümesliki üchün közining ikki teripige tartilghan lata.
gözlükçü ***is.*** közeynek satquchi.
gözlüklü ***s.*** közeyneklik.
gözsüz ***s.*** közsiz, qarighu, kor.
gözü pek *-ki* ***s.*** qorqmas, harmas, jüretlik, jasaretlik.
gözü tok *-ki* ***s.*** közi toq.
gözükmek 1. körünmek; 2. oxshimaq, oxshap ketmek.
grafik *-ği* ***is. fr.*** grafik (jedwel), sxéma.
grafit ***is. fr.*** grafit (sürmetéshi).
grafitli ***s.*** grafitlik.
gram ***is. fr.*** gram.
gramer ***is. fr.*** grammatika.
gramerci ***is.*** gramsatikichi.
gramofon ***is. fr.*** patéfon, gramofon.
granit *-ti* ***is. fr.*** granit.
Grek ***is. öz.*** grék, yunan.
Grekçe ***öz. dilb.*** grékche, yunanche.
grev ***is. fr.*** ish tashlash.
grevci ***is.*** ish tashlighuchi.
gri ***s. fr.*** boz (reng), külreng.
grip *-pi* ***is. fr. tıp.*** yuqumluq, zukam.
grog ***is. ing.*** 1. shékerlik qaynaq su 1. konyak we limon hariqi.
gron ***is. fr.*** bir xil yipek rext.
grup *-pu* ***is. fr.*** guruppa.
gruplanmak guruppilargha ayrilmaq, türlerge bölünmek.
gruplaşmak guruppilashmaq **Guatemala** ***is. öz. coğr.*** Gwatémala.
gudde ***is. ar.*** bez.

gudruy *is. ar.* kümarchek.
gudubet *-ti s. ar.* bek set.
gufran *is. ar.* epu, merhemet.
gulam *is. ar.* 1. oghul bala; 2. qul, pende, ghulam.
gulaş *is. alm.* kala göshidin qilinghan wén'gir kawipi.
gulfe *is. ar.* sünnetlik.
gulgule *is. far.* ghulghula, dawrang.
gur gur *is.* gur-gur (awaz).
gurbet *-ti is. ar.* ghurbet, ghériblik, yaqa yurt.
gurbetçi *is.* musapir, ghérib.
gureba *is. ar.* ghériblar.
gurk *-ku* 1. hürpeymek (toxu yaki kürke toxusining hurpiyishi); 2. kürke toxusining xorizi.
gurklamak 1. hürpeymek; 2. kürke toxusining hurpiyishi.
guruldamak qoruldimaq (qorsaq heqqide).
gurup *-bu is. ar.* (kün sheqqide) pétish.
gurur *is. ar.* 1. ghurur; 2. kibir iptixar.
gururlanmak meghrurlanmaq, ghururlanmaq, maxtanmaq.
gururlu *is. s.* meghrur, ghururluq.
gurz *is. far.* gürze (qedimki zaman urush qoralliridin).
gusl *is.* bk. ***gusül***.
gusletmek ghusul qilmaq.
gusto *s. it.* zoq.
gusül *-slü is. ar.* ghusul.
gusülhane *is. ar. far.* yuyunidighan öy (aililerde).
guşetmek anglimaq, ishitmek.
guvence *is.* ishench.
gübre *is. yun.* oghut.
gübrelemek oghutlimaq.
gübreli *s.* oghutlanghan.
gübrelik *-ği is.* oghut toplanghan yer , oghut döwisi.
güc *-cü is.* bk. ***güç***.

gücendirmek oygha salmaq.
gücenik ***s.*** oygha patmanliq.
gücenmek oygha chömülmek, oygha chüshmek, ichi tit-tit bolmaq, diqqette bolmaq.
gücü ***is.*** toqush mashinisining tili.
gücü ***is.*** tong qish, qara qish.
gücük ***is. fr.*** 1. quyruqsiz; 2. küchsiz, zeip.
gücük ay ***is.*** ikkinchi ay (féwral).
güç *-çü* ***is.*** küch, quwwet, maghdur, madar.
güç *-çü* ***s.*** qiyin, müshkül.
güç belâ ***z.*** ming bir müsheqqette, ming bir teste.
güçlendirmek küchlendürmek, quwwetlendürmek.
güçlenmek küchlenmek.
güçleşmek qiyinlashmaq.
güçleştirmek qiyinlashturmaq, müshkülleshtürmek.
güçlü ***s.*** küchlük, quwwetlik, maghdurluq.
güçlük *-ğü* ***is.*** 1. qiyinchiliq, japaliq; 2. japa-musheqqet, qiyin.
güçsüz ***s.*** küchsiz, ajiz, quwwetsiz, zeip.
güçsüzlük *-ğü* ***is.*** küchsizlik, ajizliq, zeiplik.
güdek *-ği* ***is.*** meqset, gherez.
güdelemek qoghlimaq, heydimek.
güdücü 1. kütküchi (ümid), kütken; 2. padichi.
güdük ***s.*** 1. quyruqi cholaq; 2. payda.
güdümlü ***s.*** bashqurulidighan: *Güdümlü mermi* – Bashqurulidighan oq.
güfte ***is. far.*** muzika eserlirining söz qismi.
güğüm ***is. yun.*** muzika eserlirining söz qismi.
güher ***is. far.*** göher **Güktütkçe** ***is. dilb.*** kök türkche.
gül ***is. far.*** gül.
gül gonca ***is. far.*** ghunche.
gül kand ***is. far.*** gölqent.

gülab *is. far.* gül süyi (gulab).
gülabdan *is. far.* gulap shéshisi.
gülbahar *is.* 1. gil (qizil topa); 2. ayal ismi.
gülbiz *s. far.* gül chachquchi.
gülbün *s. far.* 1. gül köchiti; 2. güllük.
gülcemal *is.* gül jamal.
gülçehre *is.* gul yüzlük.
gülçin *is.* 1. gül toplighuchi; 2. ayal ismi.
gülçü *is.* gül yétishtüridighan yer.
güldân *is.* gül qachisi.
güldeste *is. far.* 1. güldeste; 2. shéir antologiyisi.
güldürmek küldürmek.
güldürü *is. tiy.* komédiye.
güldürücü *is.* külkilik, küldürgüchi.
güleç *s.* kölgek.
gülendâm *s.* zilwa boy, nazuk beden.
güler yüzlü *s.* külgün chiray, külgek.
güleş *is. ask.* bk. ***güreş***.
gülgün *s. far.* gül renggide.
gülgüne *is. far.* englik.
gülhiz *s. far.* gül östürgüchi.
gülistan *is. far.* gülistan, güllük, gül baghchisi.
gülkâr *is. far.* baghchiwan.
güllük *-ğı is.* güllük, gül baghchisi.
gülmek külmek.
gülnar *is. far.* anar gül.
gülşah *is. far.* gül shéxi.
gülşen *is. far.* 1. gülshen, güllük, gül baghchisi; 2. ayal ismi.
gülten *s.* téni güldek, nazuk.
gülük *-ğü is.* at-éshek qatarliq ulaghliri.
gülümlü külkilik.
gülümsemek külümsirimek, tebessum.

gülümser ***s.*** 1. külgün chiray; 2. ayal ismi.
gülünç ***s.*** külkilik: *Gülünç bir ikiyafet* – Külkilik bir qiyapet.
gülünmek mesxire qilinmaq, zangliq qilinmaq, külkige qalmaq.
gülüş ***is.*** külüsh.
gülüşmek külüshmek.
gülzar ***is. far.*** 1. gülzar; 2. ayal ismi.
gülzemin ***is.*** qawaqxana.
güm ***is.*** 1. gum (awaz); 2. yalghan.
gümbür gümbür ***z.*** gümbür-gümbür.
gümrük *-ğü* ***is. lat.*** tamozhna, gomrok.
gümrükçü ***is.*** tamozhna xadimi, gomrokchi.
gümüş ***is.*** kümush.
gümüşçü ***is.*** kümushtin nerse-kérek yasap satquchi.
gümüşi ***s.*** kümush reng.
gümüşlemek kümüsh bilen qaplimaq yaki kümüsh bilen zinnetlimek.
gümüşsel ***s.*** kümushsiman.
gün ***is.*** 1. kün, quyash 1. kündüz; 3. kün, zaman, waqit.
günah ***is. far.*** gunah.
günahkâr ***kâr. s. far.*** gunahkar.
günahkârlık *-ğı* ***is.*** gunahkarliq.
günahlı ***s.*** jinayetchi.
günahsız ***s.*** gunahsiz.
günaydin ***ünl.*** etigende salam ornida qollinilidighan söz, gün aydin.
güncek *-ği* ***is.*** künlük, yamghurluq.
günçiçeği ***is.*** aptapperes, kün chéchiki.
gündelik *-ğü* ***is.*** 1. kündilik, künlük 1. künlük ish heqqi.
gündelikçi ***is.*** künlükchi, künlük ishchi.
gündem ***is.*** 1. kün tertipi (yighinning) 1. rozname.
gündüz ***is.*** kündüz.

gündüzcü ***is.*** 1. künlükchi (adem); 2. kündüzi haraq ichidighan kishi.
gündüzleme ***is.*** atisining tayini yoq bala.
gündüzün ***z.*** kündüzi.
güne ***is. zool.*** küye (yung rextlerge chüshidighan qurt).
günebakan ***is.*** aptapperes, künbaqar.
güneç *-çi* ***is.*** kün'gey (terep).
güneç *-ci* ***is.*** 1. tamaq pishurulidighan sapal qacha; 2. sapal qachida pishurulghan tamaq.
günelenmek (rext heqqide) küye chüshmek, küye yémek.
güneş ***is.*** kün, quyash.
güneşlemek aptapta salmaq.
güneşlik *-ği* ***is.*** 1. künlük; 2. sayuen, kölenggilik.
güney ***is.*** 1. jenub; 2. terskey (terep).
güney batı ***is. coğr.*** gherbiy jenub.
güney doğu ***is. coğr.*** sherqiy jenub.
güneyli ***s. is.*** jenubluq.
güneysel ***s.*** jenubiy.
günleme ***is.*** bk. ***tarih***.
günlük *-ğü* ***s. is.*** 1. künlük, her künki; 2. kündilik xatire; 3. künlük (aptaptin saqlinidighan).
günlük *-ğü* ***is.*** adirasman, isriq.
günü ***is.*** künlesh, qizghanchuqluq, qizghinish.
günücü ***s.*** künchi, künleydighan, qizghinidighan.
günüşmek , künleshmek, qizghanmaq.
güpegündüz ***z.*** küpkündüz.
gür ***s.*** 1. ulugh; 2. qoyuq; 3. küchlük, yuqiri: *Gür ses* – Yuqiri awaz; *Gür saç* – Qoyuq sach.
gür gür ***z.*** güldür-güldür, gür-gür.
gürbuz ***s.*** saghlam.
Gürcistan ***is. öz. coğr.*** Gruziye **Gürcüce** ***is. öz. dilb.*** gruziye tili.

güre *is.* énérgiye.
güre *is.* bir yashtin üch yashqiche bolghan tay.
gürel *s.* dinamika.
güreş *is.* 1. chélish (tenheriket); 2. küresh, élishish, soqushush.
güreşçi *is. sp.* chélishchi, palwan.
güreşmek 1. chélishmaq; 2. urushmaq, soqushmaq (haywanlar); 3. küreshmek, küresh qilmaq: *Hasta ile güreşmek* – Késel bilen küreshmek.
güreştirmek chélishturmaq, chélishqa salmaq.
gürleme *is.* güldürlesh.
gürlemek 1. güldürlimek; 2. yoqimaq, ölmek.
güruh *is. far.* guruh.
gürüldemek güldürlimek, güldürdimek.
gürültü *is.* ghowgha, jédel, warang-churung.
gürültücü *s.* jédelxor, ghowghaji.
güstah *s. far.* bk. ***küstah***.
gütme *is.* kütüsh, kütüm.
gütmek 1. kütmek: *İyi amaç gütmek* – Yaxshi meqset kütmek; 2. baqmaq: *Develerini güdüyor* – Tögilirini béqiwatidu.
güven *is.* ishench: *Yarına güvenle bakmak gerekir* – Etige ishench bilen qarash kérek.
güvenilir *s.* ishenchilik.
güvenli *s.* ishenchilik.
güvenlik *-ği is.* tinchliq, amanliq, bixeterlik, xewpsizlik.
güvenmek ishenmek, étiqad qilmaq.
güvensiz *s.* ishenchsiz.
güvensizlik *-ği is.* ishenchsizlik.
güvercin *is. moğ. zool.* kepter.
güvercinlik *-ği is.* kepterxana.
güverte *is. it. den.* paraxot üsti.

güvey *is.* küyoghul, toyi boluwatqan yigit.
güveylik *-ği is.* küyoghulluq.
güya *z. far.* goya, xuddi.
güz *is.* küz (pesil).
güzaf *far.* bihude, menissiz, quruq (söz heqqide).
güzel *s.* 1. güzel, chirayliq; 2. yaxshi, obdan, qusursiz; 3. apirin; 4. omaq; 5. chirayliq qiz yaki xotun.
güzelleşmek 1. yaxshilanmaq: *Hayatımız günden güne güzelleşiyor* – Turmushimiz kündin-kün'ge yaxshiliniwatidu; 2. güzelleshmek, chirayliqlashmaq; 3. mukemelleshmek.
güzelleştirmek güzelleshtürmek, chirayliqlashturmaq.
güzellik *-ği is.* 1. güzellik; 2. mulayimliq; 3. upa-englik.
güzergâh *is. far.* yolning ikki teripi, yol boyi.
güzey *is.* teskey.
güzide *s.* 1. munewwer; 2. ayal ismi.
güzlek *-ği is.* 1. küzlük yamghur, küz yamghuri; 2. küzlek (küzni ötküzüsh yéri).
güzlük *-ği s.* küzlük: *Güzlük ekim* – Küzlük térilghu.
güzün *z.* küzde.

Ğ

Ğ Ğ (Türk élipbesining toqquzinchi herpi). Türkchide bu herp bilen bashlinidighan söz yoq. Bu herp uyghurchidiki «Gh» herpige toghra kélidu, mesilen; "*Ağaç* – Yaghach" dégendek

H

H H (Türk élipbesining oninchi herpi).
ha ***ünl.*** hay, huy, way, pah, woy ... **ha** ***is. ar.*** erep élipbesining altinchi herpi.
ha géktarning belgisi.
hab ***is. ar.*** 1. dane; 2. dan; 3. tablétka.
hâb ***is. far.*** 1. uyqu 1. chüsh.
Habablar ***is. öz.*** Habablar (Qizil déngizning Afriqa boyida yashighan charwichi xelq).
habaset *-ti* ***is. ar.*** eskilik, yamanliq.
habbe ***is. ar.*** 1. bughday, arpa qatarliqlarning déni; 2. suning köplüki.
habe ***is.*** nan, tamaq, ghiza.
habeci ***is.*** döt, möng, exmeq.
haber ***is. ar.*** 1. xewer; 2. bilim: *Fenden haberi yok* – Pendin bilimi yoq; 3. xewer (grammatika).
haberci ***is.*** xewerchi.
haberdar ***s. far.*** xewerdar.
haberleşme ***is.*** xewerlishish.
haberleşmek xewerleshmek.
haberli ***s.*** xewerdar.
habersiz ***s.*** xewersiz.
Habeş ***s.*** qara tenlik, négir.
Habeşçe ***is. öz. dilb.*** hebesh tili.
Habeşistan ***is. öz. coğr.*** Épiopiye, Hebeshistan.
habibe ***is.*** 1. «hebib» sözining ayallishishi – hebibe; 2. ayal ismi.
habip *-bi* ***s. ar.*** 1. dost; 2. er ismi.
habire ***z.*** turmastin, dawamliq.

habis ***s. ar.*** eski, yaman, osal.
habislik *-ğı* ***is.*** eskilik, yamanliq, osalliq.
habl ***is. ar.*** tom arghamcha.
hac *-ccı* ***is. ar.*** hej (tawap qilinidighan yer – Mekke).
hacalet *-ti* ***is. ar.*** xijalet, iza.
hacamat *-tı* ***is. ar.*** 1. qan élish, hajamet; 2. yinik yarilash.
hacamatçı ***is.*** qan alghuchi.
hacamatlamak hajamet qoymaq.
hacb ***s. ar.*** mehrum qilmaq, meni qilmaq.
hacce ***is. ar.*** ayal haji, hajiye.
haccetmek hej qilmaq.
hacer ***is. ar.*** tash.
hacet *-ti* ***is. ar.*** hajet, éhtiyaj.
hacı ***is. ar.*** haji (hej perhizini ada qilghan musulman).
hacılık *-ğı* ***is.*** hajiliq.
hacil ***s. ar.*** iza tartqan.
hacim *-cmi* ***is. ar.*** hejim, abyum.
hacimli ***s.*** hejimlik.
haç *-çı* ***is. erm.*** krést, xristianliqning belgisi.
Haçlılar ***is. öz.*** ehli selb (XI esirdin XIII esirgiche bolghan ariliqta quddusni musulmanlarning qolidin élish meqsitide, xristianlar teripidin sekkiz qétim qilinghan yürüshke qatnashqanlargha bérilgen nam).
hâd *-ddi* ***is. ar.*** 1. ittik, ötkür; 2. uchluq; 3. tar; 4. (késel heqqide) qattiq, éghir; 5. jiddiy.
had *-ddi* ***is. ar.*** 1. chégra, pasil; 2. derije; 3. emeliy qimmiti; 4. jeng, hed: *Herkes haddini bilmeli* – Her bir kishi heddini bilish kérek.
hadde ***is. ar.*** tömür sozush stanoki.
haddehane ***is. ar. far.*** domnapéch.
haddehâne ***is. ar. far.*** bk. ***haddehane***.
hadeka ***is. ar.*** köz qarichuqi.

hademe *is. ar.* xadimlar, xizmetchiler.
hadım *is. ar.* axta qilinghan adem.
hadımlaştırmak pichiwetmek, axta qiliwetmek (erkek ademni).
hadımlık *-ğı is.* axtiliq (insan).
hâdi *s. is. ar.* 1. toghra yol körsetküchi; 2. rehber, dahiy; 3. neyze, oqya oqining uchi; 4. er ismi.
hadic *is.* baldur tughulghan oghul bala.
hadid *is. ar.* ghezeplik.
hadid *is. ar.* 1. ötkür, keskin; 2. tömür, polat; 3. zérek, bek eqilliq.
hadim *s. ar.* xadim, xizmetchi.
hadis *is. ar.* hedis (Muhemmed peyghemberning sözliri).
hadis *is. ar.* 1. hadise; 2. kéyin otturigha chiqqan, kéyin peyda bolghan.
hadise *is. ar.* hadise.
hadit *-ti s. is. ar.* 1. tömür 1. achchiq, xapiliq, ghezep.
hafa *is. ar.* mexpiylik, mexpiy nerse.
hafakan *is. ar.* 1. derd-elem; 2. yürek sélish.
hafız *s. ar.* 1. Quranni yadqa oqughuchi, qari; 2. muhapizet qilghuchi, qoghdighuchi; 3. möng, sadda.
hafıza *is. ar.* tutuwélish qabiliyiti we xatirisi küchlük (adem).
hafi *s. ar.* mexpiy, yoshurun.
hafide *is. ar.* 1. qiz newre; 2. ayal ismi.
hafif *s. ar.* 1. yénik, yenggil; 2. asan, qolay, ongay.
hafiflemek 1. yéniklimek, yenggilimek; 2. ajizlashmaq, küchi azaymaq; 3. rahetlenmek, huzurlanmaq.
hafifleşmek 1. yénikleshmek, yenggilleshmek; 2. asanlashmaq, ongaylashmaq.
hafifleştirmek 1. yénikleshtürmek, yenggilleshtürmek; 2. asanlashturmaq, ongaylashturmaq.

hafiflik *-ği* ***is.*** 1. yéniklik, yenggillik; 2. asanliq, ongushluq, ongayliq.

hafit *-di* ***is. ar.*** oghul newre.

hafiye ***is. ar.*** agént, tingchi, mexpiy xewer bergüchi, ishpiyon.

hafiyelik *-ği* ***is.*** agéntliq, tingchiliq, ishpiyonluq.

hafiyyen ***z. ar.*** yoshurunche, xupiyane.

hafretmek topa qazmaq.

hafriye qézish chiqimi (yerni).

hafriyet *-ti* ***is. ar.*** arxéologiyilik we géologik qézish.

hafta ***is. far.*** yette künlük waqit, hepte.

haftalık *-ğı* ***is.*** heptilik: *Haftalık dergi* – Heptilik zhurnal.

haham ***is.*** yehudiylerning mollisi.

haher ***is. far.*** qiz qérindash, hemshire.

hahiş ***is. far.*** istek, arzu.

hail ***is. ar.*** tosuq, tosqun.

hail ***is. ar.*** qorqunch.

haile ***is. ar.*** échinishliq, hadise.

hain ***s. ar.*** 1. xain; 2. xiyanetkar.

hainlik *-ği* ***is.*** xainliq.

haitıdest *-ti* ***is.*** qol yazma.

haiz ***s. ar.*** ige bolghan, ichige alghan, terkib tapqan: *Büyük önemi haiz mesele* – Büyük ehmiyetke ige mesile.

haize heyz körgen ayal.

hâk *-kı* ***is. ar.*** 1. yer; 2. mazar, qebre, tupraq.

hak *-kkı* ***is. ar. din.*** Heq, Allah, Xuda: *Hakka emanet olsun!* – Xudagha amanet bolsun!.

hak *-kkı* ***is. ar.*** 1. heq, toghriliq, adalet, heqqaniyet; 2. birawdin alidighan pul; 3. pay, hesse; 4. toghra.

hakan ***is.*** xaqan, xan.

hakanlık *-ğı* ***is.*** xaqanliq, xanliq.

hakaret *-ti* ***is. ar.*** haqaret, pes körmeklik.

hakaretçi *s.* haqaretchi.

hakem *is. ar.* 1. sotchi hökümchi; 2. répiri.

hakemlik *-ği is.* 1. sotchiliq; 2. top oyuni we répirliq.

hakeza *z. ar.* qatarliq, wehakaza.

haki *s. ar.* mash reng.

hakikat *-ti is. ar.* 1. heqiqet; 2. emeliyet; 3. mahiyet; 4. wapadarliq.

hakikatan *z. ar.* heqiqeten.

hakikatli *s.* sadiq, wapadar: *Çok hakikatli bir dost* – Nahayiti wapadarliq dost.

hakikatsiz *s.* wapasiz.

hakikatsizlik *-ği is.* wapasizliq.

hakiki *s. ar.* 1. heqiqiy; 2. rast, toghra.

hakikilik *-ği is.* emeliyet, rastliq, toghriliq.

hâkim *s. ar.* 1. hakim, hökümran; 2. sotchi.

hakim *is. s. ar.* 1. höküma, aldin bilgüchi, peylasop; 2. Allah.

hakimane *z.* hökümalarche.

hâkimiyet *-ti is. ar.* hakimiyet.

hakimlik *-ği is.* danishmenlik, pazilliq.

hakir *s. ar.* pes körülüsh, heqir.

hakkaniyet *-ti is. ar.* heqqaniyet: *Hakkaniyet için savaş* – Heqqaniyet üchün köresh.

hakkında *e. z.* heqqide, toghrisida, dair, ait, toghriliq.

haklamak 1. yengmek; 2. buzmaq, chéqiwetmek; 3. yep tügetmek.

haklı *s.* heqliq, hoquqluq.

hakperest *-ti s.* adaletperwer: *Hakerest adam* – Adaletperwer adem.

haksever *s.* adaletperwer, heq söyer.

haksız *s. is.* 1. naheq: *Haksız bir ceza* – Naheq jaza; 2. heqsiz, orunsiz.

haksızlık *-ğı is.* heqsizliq, adaletsizlik, naheqliq.

hakuran *is. zool.* müshükyapilaq.

hâl *-li is. ar.* 1. hal, ehwal; 2. madar; 3. hazirqi zaman; 4. weziyet.

hal *is. ar.* meng.

hal *-lli is. ar.* hel.

hal *-lli is. fr.* üsti yépiq bazar.

hala *is. ar.* chong apa, kichik apa (atining hedisi yaki singlisi).

hâlâ *is. ar.* hélighiche, hazirghiche, yenila: *Hâlâ çözülmedi* – Hélighiche hel bolmidu.

halâ *is. ar.* 1. boshluq; 2. hajetxana, xala jay.

halâs *is. ar.* qutulush.

halâs *is. far.* 1. xam, pishmighan: *Ham kavun* – Xam qoghun; 2. qopal, tong (adem): *Ham toprak* – Boz yer; 3. tejribisiz: *Ham hayal* – Xam xiyal.

halâs bulmak 1. qutulmaq.

halâs etmek 1. qutquzmaq; 2. azad qilmaq.

halâskâr *. s. ar.* qutuldurghuchi, qutquzghuchi.

halat *-tı is. yun.* 1. arghamcha; 2. tana.

halatçı *is.* arghamcha satquchi.

halavet *-ti is. ar.* 1. halawet; 2. zoq.

halayık *-ğı is. ar.* esir chüshken yaki sétiwélinghan ayal yaki xizmetchi.

halazade *is. ar.* atining achisining yaki singlisining baliliri.

halbuki *bağ.* halbuki.

halbuysa *bağ.* bk. ***halbuki***.

haldeş *s. ar.* bir-birining haligha yétidighan, hal-ehwali oxshash, haldash.

haldır haldır *z.* ghaldur-ghaldur, taraq-turuq.

hale *is. ar.* 1. gerdish (ay, künning chöriside hasil bolghan chember shekillik yoruq daire); 2. emchek tügmisi etrapidiki dagh.

halecan ***is. ar.*** silkinish, titresh, chayqilish, yürekning sélishi.

halecanlanmak yürek salmaq.

halef ***is. ar.*** 1. iz basar; 2. nesil, ewlad: *Biz şanlı cetlerimizin halefleriyiz* – Biz shanliq ejdadlirimizning ewladi.

halefiyet *-ti* ***is. ar.*** iz basarliq, warisliq.

haleflik bk. ***helefiyet***.

halel ***is. ar.*** zerer, ziyan.

halen ***z. ar.*** hazir, bügün, nöwette, bügünki künde.

halet *-ti* ***is. ar.*** halet, weziyet.

halhal *-li* ***is. ar.*** bezi memliketlerde ayallarning putigha taqiwalidighan chember (put bileyzüki).

halı ***is. far.*** gilem: *Hotan halısı* – Xoten gilimi.

halıcı ***is.*** 1. xalwap (gilem toqughuchi); 2. gilemchi.

halıcılık *-ğı* ***is.*** gilemchilik.

hali ***is. ar.*** chüshürüwétish, örüwétish, aghdurush (texttin).

hali ***s. ar.*** aktip, ijabiy.

hâli ***is. ar.*** 1. xali; 2. quruq, bosh; 3. öylenmigen er.

haliç *-ci* ***is. ar.*** qoltuq (déngizning).

halife ***is. ar.*** xelipe.

halifelik *-ği* ***is.*** xelipelik.

Halik *-ki* ***s. is. ar.*** Yaratghuchi, Tengri, Alla, Xaliq.

halik *-ki* ***s. ar.*** halak bolghan.

halil ***s. ar.*** 1. sadiq, semimiy (dost); 2. er ismi.

halil ***is. ar.*** (ayalgha nisbeten) er, ayalning éri.

halile ***is. ar.*** nikahliq ayal.

halim ***s. ar.*** yawash (kishi), mulayim.

halis ***s. ar.*** 1. xalis; 2. semimiy; 3. er ismi.

halisane ***z. ar.*** xalisane.

halisüddem ***s. ar.*** tazaqan, sap qan.

halisülkalb ***is. ar.*** qelbi pak. pak qelb.

halit ***s. ar.*** 1. ebedi, menggü; 2. er ismi.

halk *is. ar.* yaritish.
halk *is. ar.* xelq.
halk etmek yaratmaq.
halk olunmak yaritilmaq.
halka *is. ar.* halqa, chember.
halkalı *s.* halqiliq.
halkçı *is.* xelqperwer, démokrat, xelqchi.
halkçılık *-ğı is.* xalqchiliq, démokratik, démokratiye, démokratizm.
halkımak 1. qiziqchiliq qilmaq; 2. hiyligerlik qilmaq.
hall olmak 1. hel bolmaq; 2. érimek.
hallaç *-cı is. ar.* paxta we yung atquchi.
hallaçlatmak paxta atquzmaq.
Hallâk *-kı is. ar.* Tengri, Yaratquchi.
hallendirmek tüzimek, eplimek, yolgha qoymaq.
hallenmek 1. hallinip qalmaq, ehwal yaxshilinip qalmaq; 2. xotun-qizlargha qanat sörimek.
halleşmek hal ehwallashmaq, hal-ehwal sorashmaq, derd éytishmaq.
halletmek 1. hel qilmaq, bir terep qilmaq; 2. izgha salmaq; 3. éritmek: *Şekeri suda halletmek* – Shékerni suda éritmek; 4. ghizani qachilargha bölmek.
hallice *s.* yaxshiraq: *Bu kalem ötekinden hallice* – Bu qelem bashqisidin yaxshiraq.
halliyat *-tı is.* altundin yasalghan zinnet buyumliri (üzük, halqa, bileyzük).
halsiz 1. halsiz, dermansiz; 2. maddi küchi ajiz.
halsizlik *-ği is.* 1. halsizliq, dermansizliq; 2. maddi küchi ajizliq.
halt *-tı is. ar.* 1. arilashma; 2. tétiqsiz söz-heriket we nerse.
halta *is. ar.* 1. haywanlarning boynigha chigilidighan tasma yaki zenjir; 2. boyunturuq.

halter ***is. fr.*** 1. éghirliq kötürüsh tenheriketi; 2. éghirliq (shitanka).

haluk *-ku* ***s. ar.*** exlaqliq, edeblik: *Haluk adam* – Edeblik adem.

halvet *-ti* ***is. ar.*** 1. tenhaliq, yalghuzluq; 2. xali jay; 3. munchida bir kishlik öy; 4. bek issiq yer.

halvetgâh bk. ***halvethane***.

halvethane ***is. ar.*** kirish meni qilinghan öy.

ham ***is. far.*** 1. xam, pishmighan: *Ham kavun* – Xam qoghun; 2. qopal, tong (adem): *Ham toprak* – Boz yer; 3. tejribisiz: *Ham hayal* – Xam xiyal.

ham madde ***is. far. ar.*** xam eshya.

hamail ***is. ar.*** 1. ujangdey, boy tasma; 2. tumar (ayet yézilip yanda élip yürülidighan qeghez).

hamakat *-ti* ***is. ar.*** hamaqet, exmeqliq.

hamal ***is. ar.*** 1. hammal, yüdümchi; 2. qopal, terbiysiz adem.

hamaliye ***is. ar.*** bk. ***hamallık***.

hamallık *-ğı* ***is.*** 1. hammalliq, yüdümchilik; 2. yüdüm heqqi; 3. qopal we éghiz ish.

hamam ***is. ar.*** muncha, hammam.

hamamcı ***is.*** munchichi, hammamchi.

hamamcılık *-ğı* ***is.*** munchichiliq, hammamchiliq.

hamamlık *-ğı* ***is.*** aililerdiki yuyunush orni, yuyunliq.

hamarat *-tı* ***s.*** (ayalar heqqide) ishchan, tirishchan.

hamaset *-ti* ***is. ar.*** qehrimanliq, jasaretlik, baturluq.

hamasi ***s. ar.*** ipik (hékaye usulida yézilghan dastan, shéir).

hamasiyat *-tı* ***s. ar.*** qehrimanliq toghrisidiki shéir, dastanlar.

hamaylı ***is. ar.*** boy tasmisi.

hami ***is. ar.*** 1. himaye qilghuchi, qoghdighuchi; 2. bashpanah.

hamide ***s. far.*** 1. igik, püküк; 2. dok, dümchek.

hamil ***s. is. ar.*** 1. kötürgen, yüdügen; 2. ige, igisi; 3. qollash, medet.

hamile ***s. ar.*** hamile, ikki qat.

hamit *-mdi* ***s. ar.*** 1. medhiylengen shükür éytqan; 2. er ismi.

hamit *-mdi* ***is. ar.*** 1. allaning süpetliridin biri; 2. medhiyige layiq.

hamiyet *-ti* ***is. ar.*** 1. milletperwerlik, wetenperwerlik; 2. pezilet, insaniyetchilik.

hamiyetli ***s.*** wetenperwerlik, milletperwer, insanperwer.

haml etmek yüklimek, artmaq, dönggimek, ittirip qoymaq.

hamle ***is. ar.*** 1. algha intilish; 2. sekrep ilgirilesh; 3. hujum, hujumgha ötüsh.

hamleci ***s.*** algha intilgüchi, sekrep ilgiriligüchi.

hamlık *-ğı* ***is.*** 1. xamliq; 2. tejribisizlik.

hammal ***is. ar.*** 1. hammal, yüdümchi; 2. qopal, terbiysiz adem.

hamra ***s. ar.*** qizil.

hamul ***s. ar.*** chidam, berdashliq.

hamule ***is. ar.*** 1. yük; 2. paraxot yüki.

hamur ***is. ar.*** 1. xémir; 2. xémirturuch: *Ekmek hamuru* – Nan xémiri.

hamurcu ***is.*** naway, ekmekchi.

hamursuz ***s. is.*** pétir nan.

hamuş ***s. far.*** jimjitliq, shüklük.

hamut *-du* ***is. ist.*** xamut (harwa atlirining boynigha salidighan).

han ***is. far.*** tamaq, ziyapet dastixini.

han ***is.*** emr, hakim, hökümdar, xaqan: *Buğra Han* – Bughraxan.

han ***is. far.*** öteng, saray, karwan saray, méhmanxana.

hana ***is.*** gilem we bashqa nersilerni toquydighan destigah.

hanay ***is.*** 1. hoyla, qoru; 2. balixana qewetlik imaret.

hanbalık *-ğı is.* xan turghan we döletning paytexti bolghan sheher, xanbaliq.
hançer *is. far.* 1. xenjer; 2. mehbubening qash we kirpiki.
hançere *is. ar.* kékirdek.
hançerlemek xenjerlimek, xenjer salmaq.
handan *s. far.* 1. külgek, külgünchek, xendan; 2. ayal ismi.
hande *is. far.* külüsh, külmek, xende 1. chaqchaq, shangxo.
hane *is. far.* 1. öy; 2. bölüm, qisim, éghiz (öy).
hanedan *is. far.* 1. xanidan, sulale; 2. ésilzade, begzade; 3. méhmandost.
hanedanlık *-ğı is.* 1. xandanliq; 2. méhmandost.
hanefi *is. ar.* henefi (Islamida töt mez'heptin biri).
hanefilik *-ği is.* henefilik, henefi mez'hipi.
haneli *s. far.* 1. öylük; 2. kwadrat, töt burchek.
hanenole *s. far.* naxshichi, ghezelchi.
hanev *is.* bk. ***apartman***.
hangar *is. fr.* 1. lempe; 2. ayropilan turidighan yer.
hangi *s.* qaysi, qandaq 4-05(: *Hangi adam bu?* – Qandaq (qaysi) adem bu?.
hangisi qaysisi.
hanım *is.* xanim, ayal, xotun.
hanımefendi *is.* xanim.
hanımlık *-ğı is.* xénimliq, xanimliq.
hani *z.* qéni, xosh.
hanidir *z.* uzundin béri, xélidin.
hankah *is. ar.* xaniqa.
hanlık *-ğı is.* xanliq.
hantal *s.* 1. qopal, kalangpay; 2. midiq.
hantallaşmak qopallashmaq.
hanüman *is. far.* 1. öy-ochaq, mal-mülük; 2. bala-chaqa.
hap *is. ar.* 1. tablétka dora; 2. bir chékim epyun.
hap *is.* ghop (yutush awazi).

hapı yutmak 1. ziyan tartmaq, zerer körmek; 2. ölmek.
hapır hapır *z.* shapur-shupur, shalap-shulup (yémek).
hapis solaq, qamaq, solap qoymaq, türme.
hapishane *is.* , türme, qamaqxana, qamaq.
hapishaneci *is.* uzun muddet türmide yatquchi.
hapsetmek 1. solimaq, qamimaq; 2. saqlatmaq: *Gelirim diye beni akşama kadar burada hapsetti* – Kélimen dep qoyup, méni axshamghiche saqlatti.
hapşırma *is.* chüshkürük.
hapşırmak chüshkürmek.
hapşu *is.* chüshkürük awazi.
haptetmek aghzini tuwaqlap qoymaq, gep qilalmas qilip qoymaq.
hâr *s. ar.* qiziq, qizghin , köydürgüchi.
har *is. far.* éshek: *Har guş* – Éshek qulaq.
har *is. far.* 1. tiken; 2. qedersiz, heqir.
hara *is. fr.* at férmisi.
hara *is. far.* mermer tash.
harab etmek xarap qilmaq, weyran qilmaq, ürimek, yiqitmaq.
harabat *-tı is. far.* meyxana.
harabe *is. ar.* xarab, weyrane bolghan yer, xarabe.
harabelik *-ği is.* xarabilik, weyranliq.
haraç *is.* qedimde musulman döletlerde gheyriy musulmanlardin yaki bashqa döletlerdin alidighan baj.
haram *s. ar.* haram.
harami *s. ar.* oghri, bulangchi, qaraqchi.
haramilik *-ği is.* oghriliq, bulangchiliq, qaraqchiliq.
haramzade *is. ar.* 1. haramzade, haramdin bolghan; 2. haram yégen.
harap *s. ar.* xarab, weyran.
haraplık *-ğı is.* xarabliq, weyranliq.

harar ***is. ar.*** yungdin toqulghan chong taghar.

hararet *-ti* ***is. ar.*** 1. hararet, qiziqliq, qiziq, issiq, éssiqliq; 2. issitima; 3. ussuzluq; 4. jushqunluq: *Havanın harareti yüksektir* – Hawaning issiqliqi yuqiri.

hararetli ***s.*** 1. jüshqun, janliq; 2. bas-bas: *Kavun piyasasi pek hararetli* – Qoghun baziri bek bas-bas.

haraşo ***is. rus.*** rus ayali.

harb ***is. ar.*** urush, soqush, jeng.

harbe ***is. ar.*** qisqa neyze.

harbeci ***is.*** neyzilik eskerler.

harbetmek urushmaq, urush yürgüzmek, soqushmaq, jeng qilmaq.

harbi ***is.*** 1. sümbe (qorallarning ichini tazilaydighan); 2. rast, saxta bolmighan, sap.

harbi ***is. ar.*** 1. herbiy; 2. düshmen; 3. gheyriy muslim.

harcama ***is.*** rasxot, chiqim, xirajet, serp.

harcamak rasxot qilmaq, serp qilmaq.

harcanmak serp qilinmaq, rasxot qilinmaq, xejlenmek, xirajet qilinmaq.

harcı ***s.*** erzan.

harciye ***is. ar.*** 1. tashqi ishlar; 2. tashqi késellikler bölümi.

harciyeci ***is. ar.*** 1. tashqi ishlar xadimi, diplomat; 2. tashqi késellikler doxturi.

harç ***is. ar.*** rasxot, chiqim, xerj.

harç ***is. far.*** 1. bir nersige kéreklik eshyalar; 2. sémontliq lay; 3. tamaq üchün kéreklik nersiler.

harçlamak sémont lay bilen suwimaq.

harçlık *-ğı* ***is.*** parche rasxot, xerjlik.

hare ***is.*** 1. siziqche; 2. yol-yol rext.

harekât *-tı* ***is. ar.*** 1. heriket, paaliyet; 2. herbiy manéwr.

hareket *-ti* ***is. ar.*** 1. heriket; 2. paaliyet; 3. muamile; 4. midirlash, qimirlash; 5. seperge chiqish, yolgha chiqish; 6. yer tewresh, tebrem; 7. herbiy heriket.

hareketlendirmek heriketlendürmek.

hareketli ***s.*** 1. heriketlik, heriket qilip turidighan, midirap turidighan; 2. janliq.

hareketsiz ***s.*** heriketsiz, jansiz.

hareketsizlik *-ğı* ***is.*** heriketsizlik, jansizliq.

hareli ***s. is.*** siziqliq, yol-yol (rext).

harem ***is. ar.*** 1. ayallargha ayrilghan xas daire; 2. xotun, repiqe.

haremlik *-ği* ***is.*** 1. xotunluq. repiqiliq; 2. sarayning ayallargha ayrilghan dairisi.

harf *-fi* ***is. ar.*** herp.

harfiyen ***z. ar.*** toluqi bilen.

harfli ***s.*** herplik.

harın ***s. ar.*** jahil.

harici ***s. ar.*** 1. sirtqi, tashqi; 2. yat; 3. öyide yétip oquydighan oqughuchi; 4. hezret Elige qarshi isyan qilghan mez'hep terepdari.

hariç ***is. ar.*** 1. tashqi, sirtqi xarij; 2. tashqi memliket; 3. walibolda osey top.

harika ***is. osm.*** 1. möjize; 2. heyran qalarliq ish.

harikulâde ***s. z. ar.*** 1. pewquladde; 2. oxshashliqi yoq; 3. nahayiti chirayliq.

harikulâdelik *-ği* ***is.*** pewquladdiliq.

harim ***is. ar.*** 1. bashqilarning kirishi cheklen'gen muqeddes yer; 2. jamelerde namaz oqulidighan yer.

harir ***is. ar.*** yipek.

haris ***is. ar.*** achköz, toymas, temexor.

haris ***is. ar.*** déhqan, térimchi.

haris *s. ar.* muhapizetchi, qoghdighuchi: *Ordu yurdun harisidir* – Armiye yurtning qoghdighuchisidur.
harita *is. ar.* xerite.
haritacı *is.* xerite sizghuchi yaki xerite satquchi.
haritacılık *is.* xeritichilik.
harizma *is.* burun halqisi.
hark *is.* 1. ériq 1. jönek (jérim tikish üchün hazirlanghan).
harlamak 1. ulghaymaq, wazildimaq; 2. xapa bolup waqirimaq.
harman *is. far.* xaman.
harmancı *is.* xamanchi.
harmancılık *-ğı is.* xaman ishchiliqi.
harmanlamak xaman tepmek.
harp bk. ***harb***.
hars *is. ar.* 1. medeniyet 1. yerheydesh.
hart *ünl.* ghart (awaz).
harta bk. ***harita***.
harun *s. ar.* bk. ***harın***.
has *s. ar.* 1. xas; 2. sap.
hasar *is. ar.* chong ziyan, zerer.
hasarat *-tı is. ar.* ziyanlar, zererler.
hasat *-dı is. ar.* orma, yighim: *Şimdi hasat zamanıdır* – Hazir orma waqtidur.
hasatçılık *-ğı is.* ormichiliq.
hasbi *s. ar.* 1. xalis; 2. ixtiyariy; 3. sewebsiz.
hasbihal *-li is. ar.* mungdishish, söhbet.
haseb *is. ar.* bk. ***hesap***.
hasebiyle *is. ar.* sewebtin, munasiwiti bilen, tüpeylidin.
haseki *is. ar.* sarayning qoraliliq mughapizetchilirige bérilgen nam.
haset *-di is. ar.* qizghanchuqluq, ichi tarliq, heset.
haset etmek qizghanmaq, heset qilmaq.

hasetçi *s.* qizghanchuq, ichi tar, hesetxor.
hâsıl *s. ar.* hasil, meydangha kelgen.
hasıl *is. ar.* kök ziraet.
hâsıl etmek yaratmaq, meydangha keltürmek.
hasıla *is. ar.* 1. payda; 2. kirim; 3. netije.
hasılat *-tı is. ar.* hasilat, netije, payda, ünüm.
hasılatlı *s.* netijilik, paydiliq, ünümlük.
hasılı *z. ar.* 1. sözning qisqisi; 2. ishning axiri.
hasıllanmak (ösümlük we bala heqqide) ösmek, chongaymaq, boy tartmaq.
hasılsız *s.* paydisiz, ünümsiz.
hasım *-smı is. s.* 1. düshmen; 2. reqib.
hasım taraf *ar.* qarshi terep.
hasımlık *-ğı is.* düshmenlik, reqiblik.
hasır *is. s. ar.* 1. bura, chigh paxal we bashqa nersilerdin toqulghan: *Hasır şapka* – Chigh qalpaq.
hasıralık *-ğı is.* borichiliq.
hasırcı *is.* 1. borichi (bora toqup satquchi); 2. oghri.
hasis *s. ar.* 1. pixsiq, béxil, xesis; 2. addiy.
hasislik *-ği is.* pixsiqliq, béxilliq, xesislik.
hasit *s. ar.* hesetxor, qizghanchuq.
hasiyet *-ti is. ar.* 1. xasiyet; 2. payda, menpeet.
hasiyetli *s.* xasiyetlik.
haslet *-ti is. ar.* xislet, xuy-mijez, tebiet.
hasmane *z. ar.* düshmenlerche.
hasna *s. ar.* chirayliq, güzel.
hasret *-ti is. ar.* 1. hesret, ah urmaq; 2. körgüsi kelmek, ishtiyaq; 3. mehrum.
hasretlenmek hesretlenmek, hesret chekmek.
hasretli *s.* hesretlik.
hasretmek atimaq, béghishlimaq: *Bütün gücünü ilime hasretmek* – Pütün küchini bilimge béghishlimaq.

hassa *is. ar.* xususiyet, ala hidilik.
hassas *s. ar.* tuyghun, segek, sezgür.
hassasiyet *-ti is. ar.* tuyghunluq, segeklik, sezgürlük.
hassaslık *-ğı is.* bk. ***hassasiyet***.
hasta *is. s. far.* 1. aghriq, késel; 2. yaman ehwalida qalghan; 3. nérwisi buzulghan; 4. kembeghel.
hasta bakıcı *is.* késel baqkuüchi, hemshire.
hastahane *is. far.* doxturxana.
hastalandırmak aghriq qilmmaq, késel qilmaq.
hastalanmak késel bolmaq, aghriq bolmaq, aghrimaq.
hastalık *-ğı is.* 1. késellik; 2. illet; 3. bir ishqa qattiq bérilip kétish.
hastane *is. ar.* doxturxana, **hasut** *s. ar.* künchi, hesetxür, qizghanchuq.
hâşâ *ünl. ar.* zadi, esla, qetiyet, peqet, héchqachan.
haşağ *is. ar.* iger toqumi.
haşarat *-tı is. ar.* 1. hasharat, qurt-qongghuz; 2. peskesh adem.
haşarı *s. ar.* 1. (balilar heqtide) shox; 2. (haywan heqqide) boy bermeydighan, asaw, yawa.
haşarılık *-ğı is.* shoxluq.
haşat *-tı is. s. ar.* bek konirap ketken.
haşeb *is. ar.* yaghach, otun.
haşebiyet *-ti is.* baghachiliq, otunluq.
haşefe *is. ar.* zeker béshi.
haşep *-bi is. ar.* 1. yaghach, otun; 2. taxtay tilinidighan yaghach.
haşerat *-tı is.* bk. ***haşarat***.
haşere *is. ar.* qurt-qongghuz, hasharat.
haşhaş *is. ar. bot.* epyun.
haşıl *is. dok.* kraxmal, pat.
haşılı *s.* péti bar (rext).

haşıllamak patlimaq, kraxmallimaq (rextni).

haşim ***s. ar.*** tentenilik, daghdughiliq, debdebilik.

hâşim ***s. is. ar.*** 1. an toghrighuchi; 2. parchilighuchi, yarghuchi; 3. er ismi.

haşin ***s. ar.*** qattiq, yirik, qopal.

haşinleşmek qatmaq, qopallashmaq, köngül aghritmaq.

haşir *-şri* ***is. ar.*** 1. toplinish, yighilish 1. qiyamet küni ölüklerning bir yerge toplinishi.

haşiş ***is. ar. bot.*** quruq ot.

haşiv ***is. ar.*** 1. toldurush; 2. tolduridighan nerse; 3. quruq söz; 4. köptürme söz.

haşiye ***is. ar.*** 1. birer maqale-eser kupiyisining burjikige yézilghan izahlar; 2. kanar, qirghaq; 3. zinnet üchün ishlen'gen jiyek.

haşlamak 1. bagh bilen chüchütmek; 2. qaynaq sugha basmaq; 3. chishliwalmaq, chéqiwalmaq; 4. qattiq eyiblimek, setlimek: *Sivri sinek çocuğun bacağını haşlamış* – Pasha balining paqalchiqini chéqiptu.

haşmet *-ti* ***is. ar.*** 1. ulughluq, debdebe, heshimet, heywet; 2. nazaket; 2. kichik péillik, kemterlik.

haşmetli ***s. ar.*** 1. körkem, heywetlik, heshimetlik; 2. nazaketlik, kemter; 3. ulugh.

haşmetlü ***s. ar.*** bk. ***haşmetli***.

haşretmek toplimaq, yighmaq, jem qilmaq, jughlimaq.

haşrolmak toplanmaq, yighilmaq, jem bolmaq, jughlanmaq.

haşyet *-ti* ***is. ar.*** qorqush, chöchüsh.

hat *-tti* ***is. ar.*** 1. siziq, lushyen; 2. yol, liniye; 3. yaxshi maqal; 4. xettat; 5. sim; 6. yéngi chiqqan saqal, burut; 7. shahning buyruq xéti.

hata ***is. ar.*** 1. xata; 2. yéngilish, ézish; 3. qusur, gunah.

hatab ***is. ar.*** otun.

hatalı ***s.*** xataliq, sewenlik.

hatasız *s.* xatasiz, yéngilishsiz.
hâtem *is. ar.* tamgha, möhür.
hatıp *-bı is. s. ar.* otunchi.
hatır *is. ar.* 1. xatire, es; 2. chüshenche, pikir; 3. yüz-xatire, köngul.
hatıra *is. ar.* 1. xatire, es, yad; 2. yadikar.
hatıralık *-ğı is. ar.* yadikar, estlik.
hatırlamak xatirilimek, eslimek.
hatırlatmak xatiriletmek, esletmek.
hatif *-tfi is. ar.* közni qamashturush.
hatif *s. ar.* ghayip awaz, ghayibane awaz.
hâtime *is. ar.* xatime (edebiy eserlerning xatimisi), tügellime.
hatip *-bi is. ar.* xatip (jame, meschitlerde nutuq sözligüchi).
hatire *is. ar.* etrapi tam yaki chit bilen oralghan mazar.
hatme *is. ar.* xetme (Quranni bashtin axirghiche oqup tügetmek).
hatmetmek 1. xetne qilmaq, xetnige turmaq; 2. tügetmek, püttürmek, tamamlimaq.
hatra *is. ar. ben.* Erebistan yaqilirida qatnaydighan kichik kéme.
hatta *ar.* hetta.
hattat *-ti is. ar.* xettat.
hattatlık *-ğı is.* xettatliq.
hatun *is. far. ar.* 1. xotun; 2. repiqe.
hatuncuk *-ğu is.* kichik xotun.
hatve *is. ar.* qedem.
hav *is. ar.* 1. tük, qil; 2. rextlerning yözidiki tiwit.
hava *is. ar.* 1. hawa; 2. kilimat, iqlim; 3. asman.
hava alanı *is.* ayrodrom, ayropilan istansisi, uchquchi.
hava taşı asmandin chüshken chaqmaq téshi.
hava yolu *is.* hawa yoli.

hava yuvarı *is.* atmosféra.
havacılık *-ğı is.* uchquchiliq.
havadan *is. ar.* 1. hawa yoli bilen; 2. bikardin; 3. quruq, bosh.
havadis *is. ar.* 1. xewer; 3. hadisiler.
havadisçi *is. ar.* xewerchi.
havagazı *is.* 1. kömür gazi, tebiy gaz; 2. quruq gep.
havai *s. ar.* 1. hawada bolghan, asmanda bolghan; 2. asman renggi, zengger; 3. qimmetsiz, ehmiyetsiz.
havaküre *is. ar.* atmosféra, hawa boshluqi.
havalandırıcı *is.* shamaldurghuch.
havalandırmak shamalgha salmaq, hawa yenggüshlimek.
havalanmak 1. hawa yémek; 2. uchmaq; 3. égizde lepildimek (bayraq); 4. eski yolgha kirmek; 5. yéride turalmasliq.
havale *is. ar.* 1. hawale; 2. péréwot (pul); 3. tosuq, chit; 4. heddidin artuq égizlik.
havalename *is. ar. far.* banka chéki.
havalı *s.* 1. hawaliq; 2. hawa ötüp turidighan, shamalliq; 3. buzulghan, yaman yolgha kirgen 1. jelp qilarliq, yéqimliq.
havalık *-ğı is.* partushka, hawaliq.
havali *is. ar.* öpchüre, etrap.
havan *is. far.* 1. hawancha; 2. minamiyot (top); 3. tamaka yopurmiqini toghrash mashinisi **Havana** *is. öz. isp.* hawana.
havaölçer *is.* hawa bésimini ölcheydighan sayman.
havari *is. ar.* 1. yardemchi; 2. teshwiqatchi, terghibatchi.
havas *is. ar.* 1. alahidilik; 2. özini xelqtin üstün köridighan imtéyazliq tebiqe.
havasız *s. ar. t.* 1. hawasiz; 2. hawasi yaxshi bolmighan.
havasızlık *-ğı is.* 1. hawasizliq, hawa yétishmeslik; 2. hawasi buzuqluq.
havayiç *is. ar.* éhtiyajliq nersiler, éhtiyajliq.

hâver ***is. far.*** 1. sherq, künchiqish terep; 2. ortaq; 3. bir xil türk muqami.
havf ***is. ar.*** xewp, qorqunch.
hâvi ***s. ar.*** ichige alghan, qaplighan.
havl ***is. ar.*** 1. yil; 2. küch, quwwet; 3. etrap, öpchöre.
havlamak (it heqqide) hawshimaq.
havlatmak (it heqqide) hawshitmaq.
havlu ***is.*** lüngge.
havlucu ***is.*** lüngge toqughuchi yaki satquchi.
havöz ***is. far.*** qézish mashinisi, qazarchi.
havra ***is. din.*** yahudiy ibadetxanisi, chérkaw.
havuç *-cu* ***is. far.*** sebze.
havut ***is.*** töge chomi.
havuz ***is. ar.*** 1. su tüzüsh köli; 2. kölchek **Havva** ***is. öz.*** Hawa ana.
havza ***is. ar.*** 1. köl, kölchek; 2. kan rayoni, kan; 3. déngiz yaqisi.
hay ***ünl. far.*** way.
haya ***is. far.*** xaya, chochaq, zeker.
hayâ ***is. ar.*** haya, iza, nomus, edeb.
hayal *-li* ***is. ar.*** xiyal, oy.
hayalât *-tı* ***is. ar.*** xiyallar.
hayalcı ***is.*** xiyalchan, oychan, xiyalchi.
hayalcilar otopistlar, xiyalchilar.
hayalcilik *-ǧi* ***is.*** otopistlik.
hayalet *-ti* ***is. ar.*** quruq xiyal, xiyaliy nerse.
hayali ***s. ar.*** xiyaliy.
hayalperest *-ti* ***s. ar.*** fantastik.
hayâsız ***s. ar.*** hayasiz, nomussiz, yüzsiz, edebsiz.
hayâsızlık *-ǧı* ***is.*** hayasizliq, nomussizliq, yüzsizlik, edepsizlik.
hayat *-tı* ***is. ar.*** 1. hoyla; 2. ariliq.

hayat *-tı is. ar.* 1. hayatliq; 2. turmush; 3. ömur; 4. hal, weziyet; 5. teqdir, qismet.
hayatiyat *-tı is. ar.* biologiye (janliqlar).
hayatiyet *-ti is. ar.* yashash küchi.
hayatsal *s. ar.* 1. tirik; 2. asas, nahayiti muhim.
haybe *z. ar.* kéreksiz, ishqa yarimaydighan.
haydalamak qoghlimaq, heydimek.
haydar *is.* 1. shir; 2. bek jasaretlik; 3. erkeklik orgini 1. er ismi.
haydarane *z. far.* paturlarche, qehrimanlarche.
haydi *ünl.* 1. qéni: *Haydi gidelim* – Qéni kéteyli; 2. boptu: *Ben eve gideyim, mi? – Haydi git* – Men öyge kéteymu? – boptu ket.
haydut *-du is. ar.* 1. bandit, qaraqchi; 2. herikiti qopal.
haydutluk *-ğu is.* qaraqchiliq, haydutluq.
hayhay *ünl.* hee, shundaq, xop, maqul.
hayıf *-yfı ünl. ar.* isit, epsus.
hayıflanmak échinmaq.
hayın *s. ar.* xain.
hayınlık *-ğı is.* xainliq.
hayır *-yrı is. ar.* yaxshiliq, paydiliq.
hayır *s. far.* yaq, undaq emes.
hayırhah *s. ar. far.* yaxshiliq tiligüchi, xeyrixah.
hayırlı *s.* 1. yaxshiliqi tégidighan, paydisi tégidighan; 2. aq yolluq.
hayırsever *s. is.* yaxshiliq qilghuchi.
hayırsız *s.* 1. paydisi tegmeydighan; 2. bashqilargha yaxshiliq qilmaydighan.
hayız *-yzı is. ar.* heyz, ay béshi (ayallar üchün), adet.
haykırımak warqirimaq, towlimaq.
haykırış *is.* warqirash, towlash.
haykırışan *is.* warqirashqan, towlashqan.

haykırışmak warqirashmaq, towlashmaq.
haykırtmak warqiratmaq, towlatmaq.
haylamak 1. «hay-huy» dep haywanlarni heydimek 1. ehmiyet bermek, köngül bölmek: *O kadar yalvardılar, haylamadı* – Shunchilik yélindi, köngül bölmidi.
haylamamak ehmiyet bermeslik, köngul bölmeslik.
haylayf *is. ing.* üstün tebiqiler hayati, nazuk hayat.
haylaz *s. is.* 1. hurun, boshang; 2. qiliqi set, set qiliqliq.
haylazlık *-ğı is.* 1. hurunluq, boshangliq; 2. set qiliq.
hayli *s. far.* rasa, taza, xélila, obdanla ... **haymana** *is.* paylaq, otlaq.
haymatlos *is. alm.* wetensiz, héchbir dölet tewelikide bolmighan.
hayme *is. ar.* chédir.
haymenişin *is. s. osm.* köchmenler.
hayran *s. ar.* heyran, hang-tang.
hayranlık *-ğı is.* heyranliq.
hayrat *-tı is. ar.* sawapliq ish, xeyr-saxawet.
hayret *-ti is. ar.* heyranliq, hang-tangliq.
haysiyet *-ti is. ar.* étibar, sherep, ghurur, qedir-qimmet, izzet-neps: *Milli haysiyet* – Milliy ghurur.
haysiyetli *s.* étibarliq, abroyluq, shereplik.
haysiyetsiz *s.* étibarsiz, ghurursiz, izzetsiz.
hayta *is.* 1. téjimel, sersan; 2. qéyip kétip nishangha tegmigen oq.
hayvanat *-tı is. ar.* haywanat.
hayvanat bahçesi *is.* haywanat baghchisi.
hayvanca *z.* haywanlarche, qopal: *Hayvanca bir davranış* – Qopal bir heriket.
hayvancılık *-ğı is.* charwichiliq: *Beşbalık bir hayvancılık bölgesidir* – Beshbaliq charwichiliq rayonidur.
hayvani *s. ar.* haywanche.

hayvanlaşmak qopallashmaq, exlaq-pezilitini yoqatmaq.
hayvanlık *-ğı is.* 1. haywanliq; 2. qopal heriket.
haywan *is. ar.* 1. haywan; 2. eqilsiz we qolidin ish kelmeydighan.
hayyam *s. ar.* chédirchi.
hayyen *z. ar.* tirik.
haz *-zzı is. ar.* 1. zoq, xushnud; 2. memnunluq, raziliq.
hazakat *-ti is. ar.* ustiliq, uzluq, mahirliq.
hazakatlı *s.* usta, mahir, uz.
hazan *is. ar.* küz, xazan waqti.
hazar *is. ar.* tinchliq.
hazar *is.* tok herisi.
hazfetmek öchürmek, élip tashlimaq, emeldin qaldurmaq.
hazıf *-zfı is. ar.* 1. qaldurmaq, élip tashlimaq; 2. sözning uzirap ketmesliki üchün bezi sözlerni qisqartmaq.
hazık *-kı s. ar.* usta, mahir, uz.
hazıkane *z.* mahirane, uzluq bilen.
hazım *-zmı is. ar.* 1 hezim; 2. qobul qilinish.
hâzım *s. ar.* 1. singdürgüchi, hezim qilghuchi; 2. er ismi.
hazımlı *s.* qorsiqi keng, kötürüshlük.
hazımsız *s.* 1. hezim qilalmaydighan 1. yenggil (adem), sewrsiz.
hazır *s. ar.* hazir, teyyar: *Ben hazırım* – Men tepyar; *Hazır elbise* – Teyyar kiyim.
hazır cevap *s. ar.* hazir jawab, derhal jawap béridighan.
hazırcı *is.* teyyar kiyim satquchi.
hazırlamak hazirlimaq, teyyarlimaq.
hazırlanmak hazirlanmaq, teyyarlanmaq.
hazırlatmak hazirlatmaq teyyarlatmaq.
hazırlık *-ğı is.* hazirliq, teyyarliq.
hazırlıksız *s.* hazirliqsiz, teyyarliqsiz.
hazin *s. ar.* 1. échinishliq, hesretlik, elemlik; 2. qayghuluq.

hazine ***is. ar.*** 1. xezine; 2. dölet maliyisi; 3. ambar, sang.

hazinedar ***is. ar. far.*** xezinichi.

haziran ***is. ar.*** iyun, altinchi ay.

hazlanmak xushlanmaq, xush bolmaq.

hazm ***is.*** bk. ***hazım***.

hazmetmek 1. hezim qilmaq, singdürmek; 2. qayil bolmaq.

hazne ***is. ar.*** 1. xezine; 2. su ambiri; 3. dölet maliyesi.

haznedar ***is. ar. far.*** bk. ***hazinedar***.

hazret *-ti* ***is. ar.*** hezret (hürmet tili): *Hazreti Ali* – Hezret Eli.

hazzetmek xushlanmaq, zoqlanmaq.

heba ***is. ar.*** boshqa kelgen, bikar, paydisiz: *Bütün emekler heba oldu* – Pütün emgekler bikar boldi.

hece ***is. ar.*** boghum (til): *Okumak kelimesinde üç hece var* – "Toqumaq" sözide üch boghum bar.

hececi ***is.*** boghum sanap shéir yazghuchi.

hecelemek bir-bir oqumaq, boghum boyiche oqumaq.

heceli ***s.*** boghumluq: *İki heceli bir kelime* – Ikki boghumluq söz.

hecin ***is. ar. zool.*** bir lokiliq töge.

hedaya ***is. ar.*** hediyiler ("hediye"ning köplüki).

hedef ***is. ar.*** 1. nishan; 2. ghaye, meqset; 3. qara (oqni tekküzidighan).

heder ***is. ar.*** 1. orunsiz yerge xejlimek; 2. ziyan, boshqa kelmek.

heder olmak ziyan bolmaq.

hedim ***is. ar.*** urush, yiqitish (tamni, binani).

hediye ***is. ar.*** 1. hediye; 2. ayal ismi.

hediyelik *-ği* ***is.*** hediyilik: *Hediyelik mal* – Hediyilik mal.

hedm ***is. ar.*** bk. ***hedim***.

hedmiyat ***is. ar.*** bk. ***hedim***.

hegemonya *is.* bir döletning bashqa bir döletke qarita yürgüzgen zomigerliki we bésimi.
hegemonyacılık *-ğı is.* zomigerlik.
hegomonya *is.* bk. ***hegemonya***.
hekim *is. ar.* doxtur, téwip.
hekimlik *-ği is.* doxturluq, téwipliq.
hektar *is. fr.* géktar (on besh mogha teng).
hektogram *is. fr.* géktogram (yüz gramgha teng éghirliq ölchimi).
hektolitre *is. fr.* géktolitr (yüz litrgha teng hejim ölchem birliki).
helâ *is. ar.* xala jay, hajetxana.
helâk *-ki is. ar.* halak.
helâl *-li is. ar.* 1. halal; 2. nikahliq xotun.
hele *far.* omumen, héch bolmighanda, zadi, peqet dégen menide qollinilidu.
helhel *is.* bileyzük.
helik *is. far.* shéghil tash.
helikopter *is.* tik uchar (ayropilan).
helis *is. fr.* 1. chögilmek, chögilime siziqlar; 2. burima.
helke *is.* chélek, tung.
Helsinki *is. öz.* Hélsinki (Finlandiye paytexti).
helva *is. ar. mutf.* halwa.
helvacı *is.* halwichi, halwa yasap satquchi.
helvacılık *-ğı is.* halwichiliq.
helvahane *is. ar. far.* halua pishuridighan qazan.
helvalık *-ğı is.* 1. halua yasaydighan matériyallar; 2. xejlesh üchün balilargha béridighan pul **helyoterapi** *is. fr.* kün nuri bilen dawalinish.
hem *far.* hem: *Hem beni, hem onu* – Hem méni, hem uni.
hem *far.* uyghurchidiki "-dash" qoshumchisi ornida qollinilidu: *Hem zaman* – Zamandash, hemzaman.

hemdem *is. far.* dost (repiq, repiqe).
hemen *z. far.* 1. haman, derhal; 2. texminen; 3. shundaq.
hemen hemen *z.* 1. asasen, omumen; 2. birazdin kéyin ishqilip.
hemfikir *-ri s. far.* pikirdash.
hemhudut *s. far.* chégridash.
hempa *is. far.* shérik (yaman ishlarda).
hemrah *is. far.* hemrah, yoldash.
hemser *is. far.* yoldash (ayal hem erge nisbeten).
hemşehri *is. far.* yurtdash, bir yurtluq.
hemşehrilik *-ği is.* yurtdashliq.
hemşerilik bk. ***hemşehrilik***.
hemşire *is. far.* 1. hemshire, acha yaki singil 1. késel baqquchi ayal.
hemşirelik *-ği is.* 1. hemshirilik, acha yaki singilliq; 2. sanitarkiliq, séstraliq.
hemşirezade *is. ra.* acha yaki singilning baliliri.
hemta *s. far.* barawer, teng, hemta.
hemücük *-ği is.* sheherge yéngi kirgen yéziliq, eskerlikke yéngi kirgen yéziliq.
hendek *-ği is. ar.* 1. xendek 2.chongqurluq.
hendese *is. ar.* géométriye, hendese.
hengâm *is. far.* zaman, waqit, mewsum, hen'gam.
henüz *z. far.* hazirla, emdila, téxiche, téxi: *Henüz geldim, daha kimseile görüşemedim* – Emdila keldim, téxi héchkim bilen körüshmidim.
hep *-pi z.* 1. hemme, pütünley; 2. hemishe, daima, köpinche: *O hep böyle söyler* – U hemishem shundaq sözleydu.
hepimiz *z.* hemmimiz.
hepiniz *z.* hemmingiz.
hepsi *z.* hemmisi.
hepten *z.* tamamen, pütünley.

her *s. far.* her, herbir.

hercai *s. far.* 1. turaqsiz, biqarar; 2. abdal, téjimel.

hercailik *-ği is.* 1. turaqsizliq, biqararliq; 2. abdalliq, téjimellik.

hercümerç *-çi is. ar.* qalaymiqan, retsiz, biseremjan.

herdem *is. far.* her zaman, herwaqit, hemishe.

herek *is. ar.* yan tirek (méwe derexliri we bashqa ziraetlerning qingghiyip ketmesliki üchün yénigha tikip uni baghlap qoyidighan).

hereklemek yan tirekke baghlap qoymaq.

herem *is. ar.* 1. maghdursizliq, quwwetsizlik, ajizliq; 2. qériliq.

hergâh *z. far.* her zaman, her waqit.

hergele *is. far.* 1. asaw, yük artishqa we minishke köndürülmigen at, qéjir, éshek 1. terbiyisiz, edebsiz, exlaqsiz.

herhangi *s. far.* herqandaq: *Her hangi bir adam* – Herqandaq bir adem.

herif *is. ar.* shubhilik, gumanliq adem: *Şu herif kim?* – U adem kim?.

herifceğiz *is.* bichare (adem).

herkes *z. far.* herkim, hemme adem.

herşey *is.* her nerse.

hervele *is. ar.* 1. yügürüsh; 2. bir sürette yürüsh.

herze *is. far.* quruq gep, tétiqsiz gep.

hesap *-bı is. ar.* hésab.

hesapçı *s.* hésabchi, boghaltir.

hesaplamak hésablimaq.

hesaplanmak hésablanmaq.

hesaplaşmak hésablashmaq.

hesaplatmak hésablatmaq.

hesaplı *s.* hésabliq, tüjüpilik.

hesapsız *s.* 1. hésabsiz; 2. pilansiz; 3. meqsetsiz.

hesapsızlık *-ğı is.* hésabsizliq, pilansizliq.
hetketmak yirtmaq, buzmaq.
heva *is. ar.* 1. istek, hewes, arzu; 2. tamasha, oyun-külke.
heves *is. ar.* 1. hewes, ishtiyaq, istek: *Hevesi yok* – Hewisi yoq; 2. zoq, tamasha.
heveskâr heweskar.
heveskârlık *-ğı is.* heweskarliq.
heveslendirmek heweslendürmek, qiziqturmaq: *Boşuna heveslendirme, dersim var sinemaya gidemem* – Méni qiziqturma, dersim bar kinogha baralmaymen.
heveslenmek heweslenmek, qiziqmaq.
hevesli *s.* heweslik, heweskar.
hevessiz *s.* hewessiz, qiziqmaydighan.
hevil *-vli is. ar.* qorqunch.
hey *ünl.* hey.
heybe *is. ar.* 1. xurjun; 2. boghcha, popka.
heybeci *is.* xurjun qatarliqlarni satquchi.
heybet *-ti is. ar.* heywet.
heybetli *s.* heywetlik.
heyecan *is. ar.* hayajan.
heyecanlanmak hayajanlanmaq.
heyecanlı *s.* hayajanliq.
heyecansız *s.* hayajanlanmaydighan, hayajansiz.
heyet *-ti is. ar.* 1. shekil, körünüsh: *Şu yapının heyeti hoşa gidiyor* – Bu binaning körünushi yaxshiken; 2. ömek: *Teftiş heyeti* – Tekshürüsh ömiki; 3. astronomiye; 4. weziyet, ehwal.
heyetşinas *is. ar. far.* astronom.
heyhat *-tı ünl. ar.* isit, epsus.
heyhey *is. far.* 1. xushal-xuram, oyun-tamasha; 2. nérwa buzuqluqi.
heykel *-li is. ar.* heykel.
heykelci *is.* 1. heykeltirash, heykelchi; 2. heykel satquchi.

heykelcik *-ği* ***is.*** kichik heykel, heykelchaq.

heykelcilik *-ği* ***is.*** heykeltirashliq, heykelchilik.

heyulâ ***is. ar.*** 1. hayatliqning esli maddisi; 2. xiyaliy körünüsh; 3. qorqunchluq xiyal; 4. pütün hayatliq, pütün tebiet.

hezâr ***is. far.*** 1. bulbul; 2. ming.

hezaran ***is. far.*** 1. bulbullar; 2. minglarche.

hezaren ***is. far.*** bambuk.

hezarfen *-nni* ***is. far.*** ölima, alim.

hezeç *-ci* ***is. ar.*** arzu weznining (behr) dep atilidighan wezin türliridin birining éti.

hezel ***is. ar.*** 1. hezil, chaqchaq; 2. ghezel.

hezeliyat *-tı* ***is. ar.*** ghezeliyet.

hezeyan ***is. ar.*** 1. hezil, chaqchaq; 2. jöylüsh.

hezimet *-ti* ***is. ar.*** meghlubiyet.

hıçkırık *-ğı* ***is.*** 1. kékirik; 2. öksük: *Hıçkırıklarla ağlamak* – Öksüp yighlimaq.

hıçkırmak 1. héq tutmaq; 2. ich-ichidin yighlimaq; 3. kékirmek.

hıfız *-fzı* ***is. ar.*** 1. saqlash; 2. yadlash; 3. este tutush.

hıfzetmek 1. saqlimaq; 2. este tutmaq.

hıhlamak héq tutmaq.

hılye ***is. ar.*** 1. bézek, zinnet; 2. ulugh ademlerning xususiyiti yézilghan kitab.

hımbıl ***s. is.*** exmeq, döt, hurun.

hımhım ***s. is.*** xing-xing, dimaghda sözleydighan (kishi).

hımhımlamak dimaghda sözlimek.

hınca hınç ***s. z.*** liqmuliq.

hınç *-cı* ***is.*** öch, intiqam.

hınt ***s. erm.*** sarang, exmeq.

hınta ***is. ar.*** bughday.

hınzır ***is. ar.*** tongguz, choshqa (til ornida qollinilidu.

hır *is.* ghowgha, talash-tartish, jédel-majira.
hıra *s.* ajiz, zeip, jiwek.
hıraman *s. far.* biperwa, xiraman.
hırboluk *-ğu is.* exmeqliq.
hırçın *s.* tersa.
hırçınlaşmak tersalashmaq.
hırçınlık *-ğı is.* tersaliq.
hırdavat *-tı is. far.* 1. métal buyumlar (qulup, mix, ishik tutquchi, sim qatarliqlar); 2. kéreksiz ushshaq-chüshek nerse-kérek.
hırıldamak xirildimaq: *Çocuğun nezlesi var, göğsü hırıldiyor* – Bala zukam bolup meydisi xirildawatidu.
hırıldaşmak tillashmaq.
hırızma *is.* 1. shash haywanlarning kalpuk yaki burnigha ötküzüp qoyulidighan tömür halqa; 2. burun halqisi (zinnet üchün) **Hıristiyan** *is. öz. s. yun.* xristian **Hıristiyanlık** *-ğı is.* xristian dini.
hırka *is. ar.* 1. qélin chapan; 2. jende (qoraq chapan).
hırkapüş derwish, diwane.
hırlamak 1. xirildimaq (it); 2. xorek tartmaq.
hırpalamak 1. buzuwetmek, koniritiwetmek, zéde qiliwetmek; 2. urmaq: *Hırsızı polis epey hırpalamış* – Oghrini saqchi xélila uruptu; 3. renjitmek, könglini aghritmaq.
hırpalanmak 1. buzulmaq, konarmaq, zéde bolup ketmek, zeipleshmek; 2. urulmaq, soqulmaq.
hırpani *s.* perishan hal.
hırpanilik *-ği is.* hali xarab, perishan.
hırs *is. ar.* 1. héris: *Fazla kazanç hırsıyla ziyana uğradı Ahmet* – Köp paydigha héris qilip ziyanigha uchridi Exmet; 2. achközlük, toymasliq; 3. teme.
hırsız *is.* oghri.
hırsızlamak oghrilimaq.

hırsızlamasına *z.* oghriliqche.
hırsızlık *-ğı is.* oghriliq.
hırslandırmak 1. achchiqlandurmaq; 2. temeyni ashurmaq.
hırslanmak 1. achchiqlanmaq; 2. teme qilmaq.
hırslı *s.* 1. jilixor, xapiliq; 2. achköz, temeger.
hırtı pırtı *is.* eski-tüski nersiler, hirti-pirti.
hırtlamba 1. diwanilerdek kiyiniwalghan; 2. hali xarab; 3. dawamliq yötilidighan.
hısım *is.* uruq-tughqan, eqraba.
hısımlık *-ğı is.* uruq-tughqanliq, eqrabaliq.
hıssa tejribe-sawaq, ibret.
hışım *-şmı is. ar.* achchiq, ghezep.
hışımlanmak achchiqlanmaq, ghezeplenmek.
hışır *is. ar.* 1. qoghun-tawuzlarning posti, shapiqi; 2. xemek (qoghun, tawuz); 3. qopal we set.
hışırdamak sharaqshimaq, shildirlimaq.
hışırdatmak shaldirlatmaq.
hıyanet *-ti is. ar.* 1. xiyanet; 2. wapasizliq, aldamchiliq; 3. wapasiz, sözide turmaydighan.
hıyanetlik *-ği is.* 1. xiyanetlik; 2. wapasizliq; 2. hiyligerlik, aldamchiliq.
hıyar *is. far.* terxemek.
hız *is.* tézlik, süret.
hızar *is. far.* su küchi bilen ishlitilidighan here.
hızlandırmak tézletmek, ittikletmek, ildamliq.
hızlı *s.* 1. téz, ildam, ittik; 2. shiddetlik, qattiq, küchlük.
hızölçer *is.* shamal tézlikini (küchini) ölcheydighan eswab.
hibe *is. ar.* 1. xeyri-éhsan; 2. epu.
hibernakül *is.* tumuchuq, ghunche.
hibre *is. ar.* tejribe, talant.
hibret *-ti is.* bk. ***hibre***.
hicab *is.* bk. ***hicap***.

hicap *-bı* ***is. ar.*** iza, haya.

hicir *-cri* ***is. ar.*** 1. hejwi satira, kékitme; 2. satirik shéir.

hicr etmek hejwiy qilmaq, kikitmek.

hicran ***is. ar.*** hijran, bir yerdin yaki biridin ayrilish.

hicret *-ti* ***is. ar.*** 1. hijret (ikkinchi bir yutqa kétish); 2. köchüsh.

hicri ***s. ar.*** hijri, hijriyet: *Hicri 1300 yılında* – Hijriye 1300 yilda.

hicriye hejwiy söz, kikitme söz, satirik söz.

hiç ***far. z.*** héch, yaq, zadi, peqet: *Hiç bir adam görmedim* – Hichbir adem körmidim.

hiçten ***s.*** 1. qedirsiz, ehmiyetsiz, lazimsiz; 2. bikardin-bikargha, bihude.

hidayet *-ti* ***is. ar.*** 1. toghra yol, toghra yolgha kirmek; 2. toghra yolni tapmaq, toghra yol körsetmek; 3. er ismi.

hiddet *-ti* ***is. ar.*** 1. ghezep; 2. keskinlik, qattiqliq, jiddiy.

hiddetlenmek ghezeplenmek.

hiddetli ***s.*** ghezeplik, esebiy.

hidro yunanche "su" menisidiki söz.

hidrografi ***is. fr.*** gidologiye (su ilmi).

hidrojen ***is. fr.*** hidrogén.

hidroloji ***is. fr.*** hidrologiye.

hidrometre ***is. fr.*** gidrométr (hawadiki nemlikni ölcheydighan eswab).

hiffet *-ti* ***is. ar.*** 1. yéniklik, chaqqanliq, chebdeslik; 2. huzurluq; 3. éghir-bésiqliq, temkinlik.

higrometri nemlik ölcher.

higroskop *-pu* ***is. fr.*** nemlikni tartquchi.

hikâyat hékayiler.

hikâye ***is. ar.*** hékaye, chöchek.

hikâyeci ***is.*** 1. hékaye yazghuchi, hékayichi; 2. hékaye sözligüchi.

hikâyecilik *-ği* ***is.*** hékayichiliq.
hikâyenüvis ***is. far. ar.*** hékaye we roman yazghuchi.
hikmet *-ti* ***is. ar.*** 1. hékmet, sir; 2. möjize; 3. danishmen, dana; 4. bilim.
hikmetli ***s.*** hékmetlik, sirliq.
hilâf ***is. ar.*** 1. xilap; 2. yalghan.
hilâfet ***is. ar.*** xelipilik.
hilâfgir qarshi terep, muxalip.
hilâl ***is. ar.*** yérim ay, yéngi chiqqan ay, hilal.
hilâli ***is. ar.*** yérim ay sheklide, ay shekillik.
hile ***is. ar.*** hiyle, mikir, saxtiliq: *Bu işte bir hile var* – Bu ishta bir hiyle bar.
hilebaz hiyliger, saxtipez, hiylichi.
hileci ***s. is.*** hiyliger, saxtipez.
hilecilik *-ği* ***is.*** saxtipezlik, hiyligerlik.
hilekârlık *-ğı* ***is.*** bk. ***hilecilik***.
hilelendirmek hiylik, hiyle arilashturmaq.
hileli ***s.*** saxtipezlik, mekkerliq.
hilesiz ***s.*** sadda, rastchil: *Hilesiz bir adam* – Sadda adem.
hilim *-lmi* ***is. ar.*** mulayiyliq, yawashliq.
hilkat *-ti* ***is. ar.*** 1. yaritilish, peyda bolush, törilish; 2. tebiiy tughma; 3. saturn yultuzi; 4. qara tenlik; 5. mengzidiki qara meng (xal).
hilki ***s. ar.*** yaritilishtin.
hilmi ***s.*** mulayim, yawash, mömin **Himalaya** ***is. öz.*** Himalaya.
himaye ***is. ar.*** himaye, qoghdash, asrash.
himayecilik *-ği* ***is.*** döletchilik.
himayeli ***s.*** himaye astigha élinghan qoghdalghan.
himayesine almak qanat astigha almaq.
himayesiz ***s.*** himayisiz.
himmet ***is. ar.*** himmet.

himmet etmek yardem qilmaq, gheyret qilmaq.
himmetli *s.* himmetlik.
hin oğlu *is.* intayin hiyliger, quw, ötkür (kishi) **Hind** bk. ***Hint***.
hindi *is. ar.* kürke toxu, kürke **Hindi** *is. ar.* 1. hindistanliq; 2. hindi.
hindiba *is. ar.* juxargül.
Hindiçin *is. öz.* Hindichin **Hindistan** *is.* Hindistan.
hindistan cevizi palma.
hindistan fili hindistan pili, asiya pili.
Hindistanî *is. öz.* hindi-ari tili.
Hindu *far. is.* 1. hindistanning resmiy tili; 2. hindistanning mejusi xelqi.
Hindul ottura esirde Shimaliy Hindistanning ottura qismida qollinilghan til.
Hint *is. öz. far.* Hindistan.
Hint Ari *is. dilb.* Hindistanda qollinidighan Awrupa tilliri.
hint yağı *is. ecz.* abdimilik yéghi.
Hintçe *is. öz. dilb.* Hindistanda qollinilghan til **Hintli** *is. öz.* Hindistanliq.
hiperbol *-lü is. yun. mat.* qosh egri siziq.
hipnotik *is. fr. tıp.* uyqu dorisi.
hipnoz *is. fr.* gipnoz.
hipodrom *is. fr.* at beygisi meydani.
hirek *is. zool.* qoy.
hirfet *-ti is. ar.* kesip, hüner, meslek, téxnik.
hirfetçi *is.* hünerwen.
his *-ssi is. ar.* hés, tuyghu, sézim.
hisar *is. ar.* qele, istihkam.
hisli *s.* zérek, tuyghun, sezgür, hoshyar: *Hisli bir adam* – Zérek bir adem.

hispanik *is. fr. dilb.* VIII esirdin XVI esirgiche Ispaniyede qollinilghan bir xil ereb tili.
hiss etmek hés qilmaq, tuymaq, sezmek.
hiss ettirmek hés qildurmaq, sezdürmek.
hisse *is. ar.* pay, ülüsh, hesse, töhpe: *Bu işte Muminin hissesi var* – Bu ishta Möminning hessisi bar.
hissedar *is. ar. far.* ortaqliq, shériklik, hessidarliq.
hissedilmek hés qilnmaq.
hisseleşmek bölüshmek, ülüshmek.
hisseli *s.* bölüngen, teqsim qilinghan.
hisset *-ti is. ar.* pixsiqliq, pishshiqliq, béxilliq.
hissi *s. ar.* héssiy.
hissiyat *-tı is. ar.* héssiyat.
hissiz *s.* héssiz, tuyghusiz.
hissizlik *-ğı is.* héssiszlik, tuyghusizliq.
histeri *is. fr.* intiriye (qorqaqliq késili).
hiş *ünl.* "hey, hoy, qara" dégen menilerde qollinilidu.
hişt *-ti ünl.* bk. ***hiş***.
hitab *is.* bk. ***hitap***.
hitabe *is. ar.* wez, nutuq, söz.
hitabet *is. ar.* qarita, béghishlash.
hitabetmek xitab qilmaq.
hitam *is. ar.* axir, tügenche, xatime, tügellimek.
hitan *is. ar.* sünnet, xetne.
hitan cemiyeti *is.* sünnet toy.
hitap *-bı is. ar.* xitab, söz.
hitap etmek bir qanche kishige söz sözlimek.
Hitit *is. öz. ing.* qedimki zamanda Anatolida yashighan bir millet.
Hititçe *is. öz. dilb.* hitit tili **Hitlercilik** *-ği is.* gitlérchilik.
hiyanet *is.* bk. ***huyanet***.
hiyerarşi *is. fr.* emel derijisi, unwan derijisi.

hiyeroglif ***is. fr.*** iéroglif (simwolluq yéziq, resimlik yéziq, idaretlik yéziq).

hiza ***is. ar.*** tenglik, berawerlik, tekshilik.

hizalamak tekshi halgha keltürmek.

hizar ***is.*** chong here.

hizb ***is.*** bk. ***hizip***.

hizip *-zbi* ***is. ar.*** 1. jüziy (pütündin ayrilghan), gurüh; 2. Quranning parisi.

hizipçi ***s. is.*** guruhwaz.

hizipçilik *-ği* ***is.*** guruhwazliq, mez'hepchilik.

hizmet *-ti* ***is. ar.*** 1. xizmet; 2. wezipe; 3. ish, emgek.

hizmetçi ***is.*** 1. kütküchi; 2. xizmetchi (öy yaki méhmanxanilarda); 3. qara xizmetchi.

hizmetçilik *-ği* ***is.*** kütküchilik, kütküchilik ishi.

hizmetkâr ***is. ar. far.*** xizmetkar: *Kadın hizmetkâr* – Ayal xizmetkar.

hizmetkârlık *-ğı* ***is.*** xizmetkarliq.

hoca ***is. far.*** oqutquchi, ustaz.

hocalık *-ğı* ***is.*** muellimilik, oqutquchiliq, ustazliq.

hocanim ***is.*** muellime, ayal oqutghuchi.

hodak *-ğı* ***is.*** öy haywanlirigha qaraydighan xizmetkar.

hodbin ***s. far.*** menmenchi, shexsiyetchi.

hodbinlik *-ği* ***is.*** menmenchilik, shexsiyetchilik, özümchilik.

hodgâm ***s.*** bk. ***hodbin***.

hodkâm ***s.*** bk. ***hodbin***.

hodpesent ***s. far.*** meghrur, tekebbur, chongchi.

hodpesentlik *-ği* ***is.*** meghrurluq, tekebburluq, chongchiliq.

hohlamak horlimaq: *Üşümüş ellerine hohluyor* – U, tonglighan qolini horlawatidu.

hohlanmak horlanimaq.

hokey ***is. ing. sp.*** muz üsti top.

hokka ***is.*** 1. eynek we medendin yasalghan her xil quta: *Mürekkep hokkası* – Siyah qutisi; *Şeker hokkası* – Shéker qutisi; *Tütün hokkası* – Tamaka qutisi; 2. qacha: *Tükürük hokkası* – Tükürük qachisi; 2. séhrigerler üchün körsetkende ishlitidighan qacha.

hokkabaz ***is. ar.*** 1. séhriger; 2. hiyliger, mekkar.

hokkabazlik *-ğı* ***is.*** 1. séhrigerlik; 2. hiyligerlik, qizilküzlük.

hol *-lü* ***is. fr.*** 1. karidor, ariliq; 2. zal.

Hollanda ***is. öz. coğr.*** Gollandiye **Hollandalı** ***is. öz.*** gollandiyilik.

homolog ***s. fr.*** layiq, muwapiq, uyghun, mas, oxshashliq.

homosfer ***is. fr.*** yer yüzi bilen 100 kilométr égizlik arisidiki atmosféra qatlimi.

homurdanmak kotuldimaq, ghodungshimaq.

homurtu ***is.*** 1. kotuldash, ghodungshish; 2. éyiqning warqirishi.

hona ***is.*** erkek bugha.

Hongkong ***is. öz.*** Shyanggang.

hoparlör *-rü* ***is. fr.*** radiokaniyi, laba.

hoppa ***s.*** yénik, shalilaq, özini tutuwalalmighan.

hoppaca ***z.*** yéniklik bilen.

hor ***is. fr.*** étibarsiz, qedirsiz, xar, heqir: *Hor yaşamaktansa ölmek daha iyidir* – Xarlinip yashaydighan ölgen ela.

hora ***is. yun.*** bir xil kolléktip ussul.

horasan ***is. far.*** bir xil sémont.

horlamak 1. xorek tartmaq 1. xorlimaq, pes körmek.

horlanmak xorlanmaq, xarlanmaq.

horluk *-ğu* ***is.*** xorluq, xarliq.

horoz ***is. far.*** 1. xoraz; 2. miltiq tepkisi, tepke.

hortlak *-ğı* ***is.*** 1. alwasti; 2. qorqunchluq nerse.

horuldamak xorek tartmaq, xoruldimaq.

horultu ***is.*** xorek.

horus *is.* qedimki misirliqlarning tesewwuridiki bürküt bashliq ilah.

hostes *is. ing.* ayropilan, paraxot we uzun yolluq aptobuslarda kütküchi ayal yaki qiz.

hoş *s. far.* 1. xosh; 2. yéqinliq, lezzetlik, tatliq; 3. ghelite.

hoşaf *is. far.* 1. kempüt (quruq yaki höl méwini shéker bilen qaynitip teyyarlighan ussuluq); 2. murabba, warina.

hoşaflık *-ğı is.* kempüt yaki wariniliq (nerse); 2. küchsizlik, halsizliq.

hoşbeş *is. far.* tinchliq, ahanliq sorash, hal-ehwal sorishish.

hoşbeş etmek semimiy söhbetleshmek.

hoşbilezik *-ğı is. folk.* Türkiyide er we qizlarning ayrim oynaydighan eneniwi oyuni.

hoşbu *s. far.* xush puraq, xush buy.

hoşça *z.* xushal-xuram, tinch-aman (ayrilghan birining qalghanlargha deydighan sözi).

hoşça kalın xush waq bolung (xosh emise).

hoşe *is.* bashaq.

hoşgörü *is.* sewrchanliq.

hoşgörücü *s.* sewrchan, taqetchan, chidamliq.

hoşhal *s. far.* bextlik.

hoşlamak könglini xush qilmaq.

hoşlandırmak xush qilmaq, memnun qilmaq.

hoşlanmak xushlanmaq, xush bolmaq, memnun bolmaq.

hoşlaşmak xush bolushmaq, memnun bolushmaq, yaxshiliq hés qilmaq.

hoşluk *-ğu is.* xushalliq, xushluq.

hoşnut *-tu s. far.* memnun.

hoşnutluk *-ğu is.* memnunluq.

hoşnutsuz *s.* narazi, bidimaq.

hoşnutsuzluk *-ğu is.* naraziliq, memnunsizliq, köngli ghesh bolmaq.

hoşor bk. ***hoşur***.

hoşt *-tu* ***ünl.*** chaq! (itlarni qoghlighan awaz).

hoştes ***is.*** ayropilan kütküchisi (ayal), uchqu kütküchisi.

hoşur ***s. erm.*** 1. sémiz, bestlik 1. (ayal heqqide) dopdomilaq; 2. kalanpay, qopal.

hotanto ***is.*** Jenubiy Afriqida yashaydighan négirlardin perqliq bir qowm.

hotoz ***is.*** 1. ayallarning türlük shekildiki bizeklik böki; 2. qushlarning béshidiki tajisi; 3. bina we bashqilarning üstidiki qubbe.

hovarda ***s. is.*** 1. betxej; 2. buzuq xotunning ashnisi; 3. shehwetperes.

hoyrat *-tı* ***s. yun.*** qopal, tong.

hoyratlık *-ğı* ***is.*** qopalliq, tongluq.

höcre bk. ***hücre***.

hödük ***s. is.*** exmeq, mong, döt, hamaqet, galwang.

hödüklük *-ğü* ***is.*** exmeqliq, mönglük, dötlük, hamaqetlik, galwangliq.

hökkürmek derwishlerning zikir qilishi.

höngürtü ***is.*** höng-hüng yigha awazi.

höpürdetmek güp-güp ichmek, ghup-ghup ichmek.

hörgüç ***is.*** 1. lokka, örkesh: *Tek hörgüçlü deve* – Bir lokkiliq töge; 2. choqqa: *Dağ hörgüçü* – Tagh choqqisi.

hörgüçlü ***s.*** lokkiliq.

hörgüçlük *-ğü* ***is.*** tögining chomi.

hötlem ***is.*** tehdit.

hötlemek tehdit qilmaq, qorqutmaq **Hristiyan** ***is.*** bk. ***Hıristiyan***.

hu ***ünl.*** 1. «qeyerde», «manga qara!» dégen menide bolup, köpinche ayallar otturisida qollinilidu; 2. qedimde derwishlerning salam sözi.

hub *-bbu* ***is.*** muhebbet.

hûb ***is.*** yaxshi, xob.
hububat *-tı* ***is. ar.*** danliq ziraet **Huda** ***is. öz. far.*** Xuda.
huda hiyle, mikir, aldam, tuzaq.
hudakâr ***s. far.*** hiyliger, mekkar, aldamchi: *Bu, hudakâr bir adam* – Bu, aldamchi bir adem.
hudaperest *-ti* ***s. far.*** xudaperest.
hudavendigâr ***is. far.*** xudawendigar.
huddâm ***is. ar.*** kütküchiler, xizmetkarlar.
hudus ***is. ar.*** kéyin peyda bolush.
hudut *-du* ***is. ar.*** chégra, pasil.
hudut alâmeti ***is.*** chégra siziq (belgisi).
hudutlandırmak chégrisini sizmaq, chégrisi békitmek.
hudutlu ***s.*** 1. chégrisi békitilgen; 2. chégrilanghan, chégirlik.
hudutsuz ***s.*** cheksiz, payansiz.
huğ ***is.*** qomush we késektin yasalghan kepe (öy).
hukuk *-ku* ***is. ar.*** 1. qanun, nizam; 2. qanunshunasliq; 3. amal, chare, usul; 4. hoquq.
hukukça ***z.*** qanungha asasen.
hukukçu ***is. s.*** qanunshunas.
hukuki ***s. ar.*** qanuniy.
hukuklu ***is.*** qanun sinip (fakultét) oqughuchisi.
hul ***is. ar.*** xotunning telipi boyiche erning xotunni qoyuwétishi (ayrilishi).
hulâsa ***is. ar.*** xulase, yekün, yighinda.
hulâsaten ***z.*** qisqiche.
hulk ***is. ar.*** xuluq, mijez, xaraktér.
hulki ***s. is.*** 1. yaritilishqa ait; 2. er ismi.
hulkum ***is. ar.*** kékirdek, kanay.
hulle ***is. ar.*** üch talaq qilinghan xotunning tehlildin kéyin téri bilen qayta yarishwélishi.
hulliyat ***is. ar.*** ayallarning üzük, halqa qatarliq zinnet buyumliri.

hulûl *-lü* ***is. ar.*** 1. kirish, qedem bésish, qedem qoyush; 2. ötüsh, sizip ötush; 3. singish.

hulûs ***is. ar.*** 1. aq köngüllük, semimiyet, semimiylik; 2. xushamet: *Osözü ancak hulûs için söylüyor* – U sözini xushamet üchün sözlewatidu.

hulûskâr ***s. far.*** 1. aq köngüllük, semimiy; 2. xushametchi.

hulya ***is. ar.*** 1. quruq xiyal, xam xiyal; 2. ayal ismi.

humar ***is. ar.*** 1. xumar; 2. közlirini xumarlashturup qarash.

humbara ***is. far.*** bir xil zembirek.

humbaralı ***is.*** topchi, zembirekchi.

humhane ***is. far.*** meyxana.

humk *-ku* ***s. ar.*** exmeqliq, mönglük, dötlük, galwangliq.

humma ***is. ar.*** issitmisi artish késelliki.

hummalı ***s.*** 1. boy qiziqi, isitma; 2. jiddiy: *Hummali çalışma* – Jiddiy emgek.

humret *-ti* ***is. ar.*** qizilliq.

humus *-msu* ***is. ar.*** 1. noqut; 2. tamaq türi.

humus ***is. lat.*** oghutlanghan qara topiliq yer **Hun** ***is. öz. etn.*** hon, honlar.

hûn ***is. far.*** qan, xun.

Hundlar ***is. öz. etn.*** ottura Hindistan xelqi.

hunhar ***s. far.*** qanxor, xunxor.

hunharlık *-ğı* ***is.*** qanxorluq, xunxorluq.

huni ***is. yun.*** warinika.

hûni ***s. far.*** qan tökküchi, qanxor.

hunnak *-kı* ***is. ar.*** angina, boghuz aghriqi, honnaq.

hunriz ***s. far.*** qanxor, qan tökküchi.

hunter ***is. ing.*** tosuqlardin ötüshke köndürülgen at.

hûr ***is. ar.*** ahu közlük güzel qiz, hür qizlar (jennettiki).

hurac *-cı* ***is. ar. tıp.*** chiqan, köti yoghan (késellik).

hurafât *-tı* ***is. ar.*** xurapat.

hurafe ***is. ar.*** asassiz étiqad.

hurç ***is.*** xurjun.

hurda ***is. far.*** 1. inchike, ushshaq; 2. ishtin chiqqan, buzulghan; 3. chuwulup ketken; 4. kéreksiz nersiler: *Hurda oftomobil* – Ishtin chiqqan aptomobil.

hurdacı ***is.*** qulup we shuninggha oxshash ushshaq-chüshek nersiler satquchi.

hurdebin ***s. far.*** közge körünmeydighan, mikroskop bilen körgili bolidighan.

huri ***is.*** 1. hür-peri, jennet qizi; 2. güzel qiz yaki xotun.

hurma ***is. far.*** xorma.

hurmalık *-ğı* ***is.*** xormiliq (bagh).

Hurongölü ***is. öz.*** Xorun köli (Shimaliy Amérikida Amérika bilen Kanada ariliqidiki eng chong köl).

huronlar ***is. öz. etn.*** xorunlar (XVII esirde Shimaliy Ahmérika xelqighe bérilgen nam).

hurra ***ünl.*** hurra (ündesh söz).

hurşit *-di* ***is. far.*** 1. kün, quyash; 2. er ismi.

huruç *-cu* ***is. ar.*** 1. peyda bolush; 2. köchüsh, hijret; 3. isyan, qozghilang.

huruç etmek isyan kötürmek.

huruş ***is. far.*** warqirash.

husar ***is.*** wéngirlarning atiliq eskiri.

husrev ***is. ar.*** 1. padishah, hökümdar; 2. er ismi.

husûf ***is. ar. astr.*** ayning tutulushi, ayning köyüshi.

husûl *-lü* ***is. ar.*** hosul, hasil bolush, wujudqa kélish.

husumet *-ti* ***is. ar.*** 1. düshmenlik; 2. dewager bilen jawabkar otturisidiki halgha bérilgen nam.

husus ***is. ar.*** mesile, ish, téma, xusus: *Bu hususta ne düşünüyorsun?* – Bu xususta néme oylawatisen?.

hususen ***z.*** xususen, mexsus, ayrim halda, bolupmu.

hususi ***s. ar.*** xususiy, mexsus, shexsiy.

hususiyet *-ti* ***is. ar.*** xususiyet, alahidilik.

husye ***is. ar.*** erkeklik orgini, erlik bézi.
huş ***is. far.*** 1. eqil, jan; 2. zeher, ogha.
huşmend ***s. far.*** eqilliq, eqli jayida, hoshyar, segek.
huşu *-u* ***is. ar.*** 1. kichik péilliq; 2. sewrchanliq, taqetlik; 3. itaetmenlik.
huşunet *-ti* ***is.*** 1. qopalliq, tongluq, soghuqluq; 2. jahilliq.
huşunetli ***s. far.*** qopal, tong.
huşyar hoshyar.
hutbe xutbe (jüme namizi we héyt namazlirida oqulidighan dua we sözlinidighan söz).
huy ***is. far.*** xuy, qiliq, mijez: *Mehmedin huyunu bilmiyorum* – Mehemmetning xuyini bilmeymen.
huy ***is. far.*** tashkömür.
huy ***is. far.*** ter.
huylanmak 1. xuylanmaq; 2. ürkümek **Huylar** ***is. öz. etn.*** tunggan (millet).
huylu ***s.*** 1. xuyluq; 2. eski mijezlik, yaman xuyluq; 3. ürkkek (haywan).
huysuz ***s.*** eski mijez: *Huysuz bir adamdır* – Eski mijez bir adem.
huzme ***is. ar.*** tutam, deste, baghlam.
huzur ***is. ar.*** 1. mewjut bolmaq, peyda bolmaq; 2. huzur, rahet; 3. köngül xushluqi, köngül azadiliki.
huzursuz ***s.*** biaram, xatirjemsiz.
huzursuzluk *-ğu* ***is.*** aramsizliq, xatirjemsizlik, biaramliq, rahetsizlik.
hüccet ***is. ar.*** 1. höjjet, ispat qeghizi; 2. asas, seweb.
hücra ***s.*** bk. ***ucra***.
hücre ***is. ar.*** 1. hujra, kichik öy; 2. hüjeyre; 3. türme, solaqxana, qamaqxana.
hücum ***is. ar.*** hujum, ataka.
hücum etmek hujum qilmaq, hujumgha ötmek.

hücumbot *is. ar. ask.* urush paraxoti.
hükmen *z. ar.* qanun boyiche, qanungha asasen.
hükûmet *-ti is. ar.* 1. hökümetler; 2. türme bashliqi.
hüküm *-kmü is. ar.* 1. höküm; 2. qarar; 3. hakimiyet; 4. tesir, rol.
hüküm etmek 1. höküm sürmek, hökümranliq qilmaq; 2. höküm qilmaq.
hükümdar *is. ar. far.* hökümdar.
hükümdarlık *-ğı is.* hökümdarliq.
hükümet *-ti is. ar.* hökümet.
hükümlü *s.* mehkum, qanuniy jazagha uchrighan.
hükümname *is. ar. far.* hökumname.
hükümran *is. ar. far.* hökümran, hakim: *Hükümran ulus* – Hökümran millet.
hükümranlık *-ğı is.* 1. hökumranliq; 2. tashqi ishlarda musteqilliq, inawetsiz.
hükümsüz *s.* inawetsiz.
hükümsüzlük *-ğü is.* inawetsizlik.
hülle *is. ar.* talaq qilinghan xotunning awwalqi éri bilen yarishish üchün bashqa birige nikahlinishi.
hümanizim *is. fr.* humanizm, insanperwerlik.
hüner *is. far.* 1. hüner; 2. ustiliq.
hünerli *s.* usta, uz, hünerwen.
hünersiz *s.* 1. hünersiz; 2. addiy qopal.
hünerven *s. far.* hünerwen.
hüngür hüngür *z.* hönggür-hönggür, höng-höng.
hüngürdemek hönggrimek, höngrep yighlimaq.
hüngürtü *is.* hönggüz awaz.
hünkâr *is. far.* hongar (Osman impératorluq dewride padishahlargha bérilgen unwan).
hünnap *-bı is. ar. bot.* jigde.
hünnapsı *s.* jigde shekillik.

hür *-rrü* ***s. ar.*** hör, erkin, azad.
hürlük *-ğü* ***is.*** hörlük, erkinlik, azadliq.
hürmet *-ti* ***is. ar.*** hörmet, éhtiram.
hürmetli ***s.*** 1.hörmetlik; 2. möhterem, éhtramliq.
hürmetsizlik *-ği* ***is.*** hürmetsizlik: *Büyüklere hürmetsizlik ayıptır* – Chonglargha hörmetsizlik eyéptur.
hürriyet *-ti* ***is. ar.*** hüriyet, erkinlik.
hürriyetsiz ***s.*** hüriyetsiz.
hürriyetsizlik *-ği* ***is.*** hüriyetsizlik.
hürya ***z.*** hemme birlikte: *Kapı açılınca hürya içeri girdiler* – Ishik échilishigha hemme birdek ichkirige kirishti.
hüsniyânim ***s.*** maxtanchaq (qiz, ayal).
hüsnükabûl *-lü* ***is. ar.*** yaxshi kütüsh, yaxshi qarshi élish.
hüsnükuruntu ***is. ar.*** chirayliq xiyal, yaxshi oy.
hüsnümuamele ***is. ar.*** yaxshi muamile, chirayliq muamile.
hüsnünazar ***is. ar.*** yaxshi qarash.
hüsnüniyet *-ti* ***is. ar.*** yaxshi köngül, yaxshi niyet, pak niyet.
hüsnüniyetle ***z.*** yaxshi niyet bilen yaxshi köngül bilen.
hüsran ***is. ar.*** 1. ziyan, zerer; 2. yoqsulluq; 3. ümidsizlik, epsusluq.
hüsrev ***is. ar.*** 1. padishah, hökümdar; 2. er ismi.
hüsün *-snü* ***is. ar.*** 1. güzellik, hösn-jamal,; 2. köngülsizlik.
hüzün *-znü* ***is. ar.*** köngli yérimliq.
hüzünlü ***s.*** köngülsiz, köngli yérim.
hydro bk. ***hidro***.

I

I É (Türk élipbesining 11-herpi we sozuq tawushlarning üchinchisi).

ıbka *is. ar.* yighlitish.

ıblık *-ğı is.* semritish meqsiti bilen erkekliki yoqitilghan xoraz.

ıblık etmek xorazning erkeklikini yoqatmaq.

ıçkı *is.* qéyiq palaqlirini yasash üchün ishlitilidighan pichaq.

ıdlâl *is. ar.* yoldin azdurush, yoldin chiqirish.

ıdlâl etmek azdurmaq, yoldin chiqarmaq.

ığıl *is.* tinch éqin (su).

ığıl ığıl *is.* tiptinch, asta-asta.

ığrıp *-bı is. yun.* su tégidiki béliqlarni owlash üchün ishlitilidighan xaltiliq tor.

ıhlamak 1. injiqlimaq, ih-ih démek; 2. qattiq nepes almaq; 3. töge warqirap chökmek.

ıhmak (töge heqqide) chökmek.

ıhtırmak chöktürmek (tögini).

ıhtilât (késel heqqide) aylinish, özgirish.

ıkıl ıkıl *z.* nepsi késilmek, nepsi siqilmaq.

ıkınmak chishini chishlep zoruqmaq, éghir kelgenlikini ipade qilmaq.

ıklım tıklım *s. z.* 1. tiqim-tiqim, zichmu zich; 2. tiqma-tiqma.

ılgamak atni chapturmaq.

ılgar *is.* 1. atning chépishi; 2. atliq eskerlerning hujumi.

ılgarcı *is.* atliq hujum qilghuchi.

ılgarmak téz yügürmek, chapmaq.

ılgım *is.* alwun, serrap.

ılgıncar ***is.*** yawa gilas.
ılgıt ılgıt ***z.*** asta-asta: *Ilgıt ılgıt esen seher yelleri* – Asta-asta soqqan seher shamili.
ılı ***s.*** illiq, ilman (su).
ılıca ***s.*** arshang.
ılık ***s.*** illiq, ilman (su): *Ilık su* – Ilman su, illiq su.
ılıklanmak illiqlima, yilmanlashmaq.
ılıklık *-ğı* ***is.*** illiqliq, yilmanliq.
ılım ***is.*** 1. illiq; 2. mötidil; 3. muwapiq, layiq.
ılıman ***s.*** ilman, mötidil: *Ilman iklim* – Mötidil iqlim.
ılımlı ***s.*** mötidil.
ılındırmak illitmaq.
ılınmak issinmaq, illimaq.
ılışmak illimaq.
ılıştırmak qiziq sugha soghuq su chéqishturmaq.
ılıtmak illitmaq, sowutmaq.
ılkı ***is.*** yilqa.
ımızgamak mügdimek.
ımızgandırmak mügdetmek.
ımızganmak 1. mügdimek; 2. ikkilenmek; 3. (ot heqqide) qariyip qalmaq.
ıpıslak ***s.*** intayin nem.
ıpıssız ***s.*** bosh, qupquruq, igisiz.
ıra ***is.*** xaraktér.
ırak *-ğı* ***s.*** ***is.*** yiraq, uzaq.
Irak ***is. öz. coğr.*** Iraq (memliket).
ıraklaşmak yiraqlashmaq, uzaqlashmaq.
Iraklı ***is.*** iraqliq.
ıraklık *-ğı* ***is.*** yiraqliq, uzaqliq, musabe.
ıraksamak uzaq körmek, bir ishning bolushigha ishenmeslik.
ıraksınmak bk. ***ıraksamak***.

ıramak yiraqlashmaq, uzaqlashmaq.
ırgalamak 1. pirqiratmaq, chayqimaq, silkimek; 2. köngül böldürmek, qiziqturmaq.
ırgalanmak pirqirimaq, silkinmek, tewrenmek.
ırgat *-tı is. yun.* ishchi, medikar.
ırgatlık *-ğı is.* ishchiliq, medikarliq.
ırısız *s.* nomussiz.
ırk *is. ar.* irq, jins: *Beyaz ırk* – Aq jins.
ırkçı *s. is.* irqchi.
ırkçılık *-ğı is.* irqchiliq.
ırkıyat *-tı is. ar.* étnologiye.
ırkî *s. ar.* irqiy.
ırktaş *s. is.* irqidash.
Irlanda *is. öz.* Irélandiye.
Irlandaca *is. öz.* Irélandiye tili, irélandiyiche **Irlandalı** *s.* irélandiyilik.
ırlamak naxsha éytmaq, ghezel éytmaq.
ırmak *-ğı is.* derya.
ırz *is. ar.* 1. ippet; 2. xasiyet.
ırza geçmek nomusigha tegmek (qizning).
ırzlı *s.* nomusluq, ippetlik.
ıs *is.* ige, sahib, malik.
ısı *is. kim.* 1. qiziq, hararet, issiqliq; 2. issiqliq énérgiyisi.
ısın *is.* kaloriye (issiqliq miqdarini ölchesh birliki).
ısınak *-ğı is.* mesh qatarliq issinish saymanliri.
ısındırmak 1. issindurmaq; 2. köndürmek, adetlendürmek.
ısınma *is.* qiziq halgha kélish, issinish.
ısınmak 1. issimaq, issinmaq: *Su ısındı* – Su issidi; 2. könmek, adetlenmek: *Bu işe bir türlü ısınamadım* – Bu ishqa zadi könelmidim.
ısınmış *s.* höl bolup ketken.

ısıölçer ***is.*** issiqliq miqdarini ölcheydighan eswab, issiq ölcher.
ısıran ***is. fr.*** pishqan nanni örüydighan sayman.
ısırgan ***is. bot.*** 1. chaqqaq ot; 2. chishleydighan: *Isırgan bir köpek* – Chishleydighan it.
ısırıcı ***s.*** 1. chishleydighan, chishligüchi; 2. qichishturidighan (rext).
ısırık *-ğı* ***is.*** 1. chish izi; 2. chishlem.
ısırılmak chishlenmek.
ısırmak 1. chishlimek; 2. qarshi chiqmaq.
ısırtmak chishletmek.
ısıtma ***is.*** 1. issitish, qizitish; 2. qizitma, issitma (késel), qizish.
ısıtmak issitmaq, qizitmaq.
ıska ***is.*** 1. ünümsizlik; 2. yoq.
ıskaça ***is. it. den.*** kéme machtisi.
ıskala ***is. it. müz.*** tengkesh awazlar.
ıskalamak (top heqqide) urup qachurmaq.
ıskarta ***is. it.*** kéreksiz (buyum).
ıskat *-tı* ***is. ar.*** 1. isqat (ölgüchining rohi üchün bérilidighan sediqe); 2. yoq qilmaq.
ıskatçı ***is.*** 1. isqat alghuchi; 2. qelender, diwane.
ıskonto ***is.*** mal bahasini chüshürüsh.
ıskota ***is. it.*** yelken.
ıskuvar ***is.*** mehelle baghchisi.
ıslah ***is. ar.*** 1. islah; 2. terbiye.
ıslahat *-tı* ***is. ar.*** islahat.
ıslahatçı ***s.*** islahatchi.
ıslak ***s.*** nem, höl.
ıslaklık *-ğı* ***is.*** nemlik.
ıslamak höl qilmaq **Islanda** ***is. öz.*** bk. ***İzlanda***.

ıslanmak höl bolmaq: *Yağmurda epeyce ıslandım* – Yamghurda xélila höl bolup kettim.
ıslatmak höl qilmaq.
ıslık *-ğı is.* isqiriq.
ıslıklamak isqirtmaq.
ısmarlama *is.* buyrutush, zakaz, buyrutma.
ısmarlamak 1. buyrutmaq zakaz qilmaq; 2. tapshurmaq, amanet qilmaq: *Allaha ısmarladık* – Xudagha amanet, Allagha tapshurduq.
ıspala *is. it.* müre.
ıspanak *-ğı is. yun. bot.* palek, bosey.
Ispanya *is. öz.* Ispaniye.
Ispanyol *is. öz.* 1. ispaniyelik; 2. Ispaniyege ait **Ispanyolca** *is. öz.* ispan tili.
ıspazmoz *is. yun.* qattiq titrimek.
ısrar *is. ar.* tirkishish, ching türüsh, qetiy turush.
ısrar etmek ching turmaq.
ıssız *s.* qupquruq, bosh, ayagh bésilmighan (yer), tiptinch.
ıssızlaşmak ademsiz qalmaq.
ıssızlık *-ğı is.* boshluq, tiptinchliq.
ıstakoz *is. rum. zool.* rak, qisquchpaqa.
ıstakozluk *-ğu is.* qisquchpaqilarni tirik saqlash üchün déngiz yaqiliriga yasalghan köl.
ıstampa *is. it.* 1. oyma; 2. rext we qeghezlerge gül basidighan tamgha; 3. qélip.
ıstampacı *is.* 1. oymikesh; 2. oyma nersiler satquchi.
ıstavroz *is. rum.* krést (xristianlarning belgisi).
ıstıfa *is. ar.* tallash, tallinish, saylash.
ıstılah *is. ar.* atalghu.
ıstırap *-bı is. ar.* azab, jebir.
ıstıraplı *s.* azabliq, jeberlik.
ıstırapsız *s.* azabsiz.

ıstırar ***is. ar.*** mejburiyet, charisizliq.
ıstırarî ***s. ar.*** mejburiy.
ıstok *-ku* ***is. ing.*** 1. ambar, magizinlardiki teng türdiki mal; 2. ***s.*** nuqsani bar, buzuq.
ışık *-ğı* ***is.*** yoruqluq, ziya.
ışık *-ğı* ***is.*** derwish meniside qollinilidu.
ışıkçı ***is.*** kinogha élishta we tiyatirlarda yoruqluq bergüchi.
ışıklamak aydinglatmaq, parlatmaq.
ışıklandırmak yorutmaq, aydinglashturmaq.
ışıklı ***s.*** aydingliq, parlaq.
ışıkölçer ***is.*** nur ölchesh eswabi.
ışıksız ***s.*** qarangghu.
ışıldak *-ğı* ***is.*** qol chirighi, prozhéktor.
ışıldamak parildimaq, parqirimaq, parlimaq.
ışıldatmak parildatmaq, parqiratmaq, parlatmaq.
ışımak parlimaq, parildimaq, nur chachmaq.
ışın ***is.*** nur, yoruqluq, shola.
ışkı ***is.*** qéyiq palaqlirini yasash üchün ishlitilidighan pichaq.
ıştın ***is.*** qara chiragh.
ıtâm ***is. ar. tıp.*** siyelmeslik.
ıtır *-trı* ***is. ar.*** xush puraq, etir.
ıtırlı ***s.*** xush puraqliq.
ıtlâk *-kı* ***is. ar.*** 1. qoyuwétish, azad qilish; 2. ayrilish (er-xotun); 3. at bérish, at qoyush; 4. belge qoyush, yézip qoyush.
ıtnap *-bı* ***is. ar.*** gepni uzartish, quruq gepni köp qilish.
ıtrâh ***is. ar.*** waz kéchish, tashlash.
ıtriyat *-ti* ***is. ar.*** xush puraq nerse, etir.
ıttıla ***-ı is. ar.*** melumat, xewer.
ıvır zıvır ***is.*** kéreksiz nerse, quruq nerse.
ıyadet ***is. ar.*** hal sorash, yoqlash.
ıyan ***s.*** bk. ***ayan***.
ıyar ***is.*** bk. ***ayar***.

ızbandut *-tu it. s.* 1. sürlük adem; 2. qaraqchi.
ızgara *is. ar.* 1. tawa, yalpaq sapliq; 2. qaqlash jabduqi.
ızmar *is. ar.* yoshurush, yoshurun saqlash, mexpiy tutush, mexpiy.
ızrar *is. ar.* ziyan, zerer.
ıztırap bk. ***ıstırap***.
ıztırar bk. ***ıstırar***.

İ

İ I (Türk élipbesining 12-herpi).

iade ***is. ar.*** 1. qayturush, yandurush; 2. almashturush; 3. yenggüshlesh, tégishish: *Aldığı kitabı iade etti* – Alghan kitabini qapturudi.

iane ***is. ar.*** 1. iane; 2. yoqsullargha yardem üchün bérilgen pul (sediqe); 3. maddiy yardem: *İane etmek* – Yardem qilmaq.

iane etmek yardem qilmaq.

iare ***is. ar.*** ötne, ariyet.

iaşe ***is. ar.*** baqmaq, yédürüp-ichküzmek.

iba ***is. ar.*** razi bolmasliq, qobul qilmasliq, ret qilish, bash tartish.

ibâd ***is. ar.*** yiraqlashturush, uzaqlashturush.

ibâdet *-ti* ***is. ar.*** choqunmaq, ibadet.

ibadetgâh ***is. ar.*** ibadetxana, ibadetgah.

ibadethane ***is. ar. far.*** ibadetxana.

ibâdı ***is. ar.*** 1. qullar; 2. Allaning qulliri; 3. ibadet qilghuchilar.

ibadullah ***is. ar.*** 1. bek köp, tola; 2. Allaning qulliri.

ibâhi ***s. ar.*** haram nersining mubah bolidighanliqigha ishinidighanlar.

ibare ***is. ar.*** jümle, ibare: *Açık ibare* – Ochuq jümle.

ibaret *-ti* ***s. ar.*** ibaret, toplanghan, meydangha kelgen, teshkil tapqan: *Beş kişiden ibaret bir takım* – Besh kishidin ibaret bir etret.

ibate ***is. ar.*** 1. japlashturush; 2. tang atquzush, tünek.

ibcal ***is. ar.*** cheksiz hürmet.

ibdâ ijadiyet yaritish, ijad qilish, eser yézish.

ibibik *-ği* ***is. zool.*** höpüp (qush).

ibik *-ği is.* 1. xoraz, korki qatarliqlarning béshidiki taj; 2. pöpük.

ibikli *s.* tajliq, taji bolghan.

ibis *is. lat. yun.* leglek tüslük qanatliq haywan (uzun putluqlar).

ibiş *is.* 1. komédiye, qorchaq oyunlirida qiziqchi, komik; 2. exmeq, döt, galwang.

ibka *is. ar.* yighlitish.

iblâğ *is. ar.* 1. érishtürüsh, yétishtürüsh; 2. artturush, köpeytish.

iblâğ etmek ulashturmaq, érishtürmek.

iblis *is. ar.* 1. sheytan; 2. eski we hiyliger; 3. lenetke uchrighan.

iblisâne *z.* sheytanlarche.

ibn *is. ar.* oghul, er ewlad: *İbni Abdullah* – Abdulla oghli.

ibne *is. ar.* héjiqiz, hezilek.

ibnetor *is. ar.* bk. *ibne*.

ibra *is. ar.* 1. aqlash; 2. éniqlash; 3. qoyuwétish, qoyup bérish.

ibram *is. ar.* yalurush, iltimas, qilip turuwélish.

ibraname *is. ar.* til xéti, höjjet.

ibranice *is. osm.* hazir Israiliyede sözlishidighan Sami tili.

ibraniler *is. öz.* yehudiy qowmi.

ibranî *is. osm.* qedimki yehudilerning nami.

ibraz *is. ar.* 1. ipade; 2. peyda bolush, otturigha qoyush, meydangha chiqirish, körünüsh, gewdilinish, zahir bolush.

ibre *is. ar.* 1. strélka (gir qatarliqlarning); 2. saet strélkisi, kompas strélkisi; 3. belge.

ibret *-ti is.* 1. ibret, tejribe, sawaq; 2. *s.* ajayip, heyran qalarliq, ghelite.

ibretli *s.* ibretlik.

ibri *is. ar.* ibrani dinigha étiqad qilghuchi yehudiy.

ibrik *-ği is. ar.* iwriq qatarliq joghiliq, tutquchluq sayman.
ibriktar *is. ar. far.* padishahlarning qoligha su quyup bergüchi.
ibriyûn *is.* ibraniler, yehudiyler.
ibtal iptal.
ibtar *is. ar.* 1. saltang qoyush; 2. balisiz, qoyush, balisiz qélish; 3. bölüsh, ayrish; 4. mesilini hel qilish, mesilini bir terep qilish.
ibtida *is.* bk. *iptida*.
ibtidar *is. ar.* ishqa kirishish, ishqa bashlash.
ibtiga *is. ar.* istek, arzu, ghaye.
ibtihal *is. ar.* yalwurush, yélinish.
ibtihas *is. ar.* sürüshtürüsh, uqushush, tekshürüp tetqiq qilish, tekshürüsh.
ibtikâ *is. ar.* yighlash, köz yéshi qilish.
icab bk. *icap*.
icabet *-ti is. ar.* 1. qobul bolmaq, arzugha layiq, razi bolmaq; 2. bir chaqiriqni ishqa ashurmaq.
icabetmek bk. *gerekmek*.
icabî *s. ar.* ijabiy.
icad *is.* bk. *icat*.
icap *-bı is. ar.* kérek, lazim, kéreklik, hajet, éhtiyaj.
icar *is. ar.* 1. ijare; 2. ijare höjjiti, ijare xéti.
icare *is. ar.* ijare heqqi.
icat *-dı is. ar.* 1. ijad; 2. oydurmaq, toquma, yasalma.
icaz *is. ar.* az söz bilen keng mene bildürüsh, menilik söz.
icaz *is. ar.* karamet, möjize.
icazet *-ti is. ar.* 1. ruxset, ijazet; 2. diplom.
icazetname *is. ar.* ijazetname, ruxsetname.
icazlı *s.* 1. qisqiche; 2. möjizige oxshash.
icbar *is. ar.* zorlash, mejbur qilish.
icbar edilmek mejburlanmaq.

iclâ *is. ar.* qoghlash, sürüsh, heydesh.
iclâl *is. ar.* 1. hürmitini qilish, kötüsh; 2. qudretlik, ulughluq; 3. ayal ismi.
iclâs *is. ar.* 1. textke jiqirish; 2. olturghuzush.
icma *is. ar.* 1. jem qilish, bir yerge yighish, bir yerge toplash; 2. pikir birlikige kélish.
icmal *-li is. ar.* yekün, xulase, yighinida.
icmal etmek xulase qilmaq.
icra *is. ar.* ijra, yürgüzüsh, orundash, ishqa ashurush, ada qilish, artquzush.
icracı *is.* 1. ijra qilghuchi, artquzghuchi, orundighuchi, yürgüzgüchi; 2. saz chalghuchi, sazchi.
iç *-çi is.* 1. ich, bir nersining ich teripi; 2. köngül, qelb: *İç içleri bakanı* – Ichki ishlar ministiri **İçel** *is. öz.* Ichel (Jenubiy Anatolidiki bir wilayet).
iç güvey *-ni is.* küyoghul bolup kirgen yigit, ichküyö.
iç güveysel bk. *iç güvey* .
iç hayat *-ti is. fels.* ichki dunya: *İç hayatı karışık adam* – Ichki dunyasi qalaymiqan adem.
iç ısı wolqan.
iç işleri *is.* ichki ishlar.
iç işleri bakanı *is.* ichki ishlar ministiri.
iç lastik aptomobil, wélisipit qatarliqlarning kamiri.
iç organ yürek, ashqazan, öpke, jiger qatarliq ichki organ, ichki eza.
iç savaş *is.* ichki urush.
iç ticaret *-ti is.* ichki soda.
iç tüzük *-ğü is.* nizamname.
iç yağı *is.* chawiyagh, ich yagh.
iç yapı *is. bot.* ösümlükning ichki qurulush shekli.
iç yüzü *-zü is.* sir, mahiyet, ept-beshire: *İç yüzü büsbütün açağa çıktı* – Ept beshirisi pütünley bash boldi.

içecek *-ği* ***is.*** ussuzluq, ichilidighan.
içeri *-yi* ***is.*** 1. ich terep: *İçeriden sesler geliyor* – Ichkiridin awaz kéliwatidu; 2. köngül, qelb.
içerik *-ği* ***is.*** ichide bolghan nerse, mezmun.
içerlemek xapa bolmaq, achchiqlanmaq.
içermek zitliq, qarimu qarshiliq.
içim ***is.*** yutum, tem: *İki içim ilaç kaldı* – Ikki yutum dora qaldi; *Bu çayin rengi yok, amâ içimi iyi* – Bu chayning rengligi bolmighan bilen, temi yaxshi.
içimli ***s.*** ichishke yaxshi, temlik: *İçimli çay* – Temlik chay, ichishlik chay.
içimlik *-ği* ***is.*** bk. ***içim*** .
için ***e.*** üchün, shunga: *Doğruyu söylemediği için yıkıldı* – Rast gep qilmighanliqi üchün örüldi.
içinde ***z.*** ichide: *Son bir yıl içinde çok ilerledi* – Kéyinki bir yil ichide köp algha basti.
içindekiler ***is.*** munderije.
içinden ***s. fels.*** özlükidin.
içinti ***is.*** ichimlik ichish.
içirik *-ği* ***is.*** 1. üchey, baghir; 2. ademning ichki organliri.
içirmek 1. ichküzmek; 2. urmaq; 3. mest qilmaq; 4. singdürmek (boyaqni qeghezge).
içitmek okul bermek, okul qoymaq.
içken ***is.*** haraqkesh, ichermen.
içki ***is.*** haraq, sharab, ichkülük.
içkici ***is.*** 1. haraq chiqarghuchi we satquchi; 2. ***s.*** haraqkesh.
içlek ***s.*** meniwi.
içme ***is.*** ichish.
içmek 1. yutmaq, ichmek: *İçki içmek* – Ichimlik ichmek; *Sigara içmek* – Tamaka chekmek; 2. yutmaq, sümürmek.
içre ***z.*** 1. ichki terep; 2. ichide, terkibide.
içrek ***s.*** ichide qalghan, ichide saqlanghan.

içten ***s.*** semimiy, ichidin, jandin qelbidin: *İçten karşılama* – Semimiy qarshilash.

içtenlik *-ğı* ***is.*** semimiyet, semimiylik, ichtinlik, qizghinliq.

içtihat *-dı* ***is. ar.*** 1. bir nersige qarita köz qarash; 2. ijtihat, gheyret.

içtima *-ı* ***is.*** ijtimaiy organ, jemiyet, uyushma.

içtimai ***s. ar.*** ijtimaiy.

içtimailik *-ğı* ***is.*** sotsiyalizm.

içtimaiyet *-ti* ***is. ar.*** sotsiologiye.

içtinap *-bı* ***is. ar.*** saqlinish, qoghdinish, özini tartish.

id ***is. ar.*** héyt, bayram.

idam ***is. ar.*** ölüm jazasi.

idame ***is. ar.*** dawamlashturush.

idame etmek dawamlashturmaq.

idamlık *-ğı* ***s. is.*** ölüm jazasi bérilgen, ölümge höküm qilinghan.

idare ***is.*** 1. bashqurush, idare qilish; 2. téjesh; 3. intizam; 4. rehberlik: *İdareli olsa aylığı yetişecek* – Tijeshlik bolsa ayliqi yétishidu.

idareci ***is.*** rehber.

idarecilik *-ği* ***is.*** rehberlik.

idarehane ***is.*** 1. tehrir bölümi; 2. ish béjirgüchilerning ishxanisi.

idareli 1. idare qilishni, bashqurushni bilidighan; 2. iqtisadchil.

idaresiz ***s.*** 1. rehberlik qilalmaydighan; 2. israpxor.

idbar ***is. ar.*** chüshkünlük.

iddet *-ti* ***is. ar.*** iddet (éridin ajrashqan yaki éri ölgen bir xotunning qayta erge tégshi üchün kérek bolidighan muddet).

iddia ***is. ar.*** 1. élan qilish, éytish, jakarlash; 2. bayan qilish, bayanat; 3. telep, istek; 4. déginide qattiq turush, ching turush; 5. derd töküsh, shikayet qilish.

iddiacı *s.* 1. jahil; 2. sözide ching turidighan, öziningkini rast deydighan.
iddianame *is. ar.* shikayetname, erz.
iddihal *is. ar.* kirish, daxil bolush, arilishish.
iddihar *is.* bésimdarliq.
idea *is. ar.* 1. uqum, chüshenche; 2. héssiyat, tuyghu; 3. pikir, köz qarash.
ideal *-li is. fr.* idiyiwi, idéal.
idealist *s. fr.* idéalist.
idealizm *is. fr.* idéalizm.
ideolog *is. fr.* nezeriyichi, mutepekkur, idéolog.
ideoloji *is. fr.* idéologiye.
idi *is.* idi.
idikut *is.* idiqut.
idil *is. fr.* 1. qisqa yézilghan muhebbetke dair shéshir; 2. chin muhebbet, sap muhebbet.
idiş *s.* bk. ***iğdiş***.
idman *is. ar.* tenterbiye, beden chéniqturush, chéniqish.
idmancı *is.* 1. tenheriketchi; 2. gimnastik ögetküchi.
idrâk *-kı is. ar.* 1. idrak, eqil yürgüzmek, chüshenche, paraset; 2. érishish, ige bolush; 2. özleshtürüsh, bilish, chüshinish.
idrâkli *s.* eqilliq, angliq.
idrâksiz *s.* angsiz, eqilsiz.
idrar *is. ar.* süydük.
ifa *is. ar.* 1. ijra, yürgüzüsh, béjirish; 2. tölesh, qayturush, ötesh.
ifade *is. ar.* ipade.
ifakat *-tı is. ar.* 1. késeldin töre bolup ketmek, yaxshi bolup ketmek; 2. onglanmaq (mestliktin); 3. ayal ismi.
iffet *-ti is. ar.* 1. nomus, ippet, pakliq, nomuschanliq; 2. ayal ismi.

iffetli *s. ar.* nomusni saqlap qalghan, nomusluq.
iffetsiz *s.* nomussiz, exlaqsiz.
iffetsizlik *-ğı is.* nomussizliq.
ifham *is. ar.* chüshendürüsh, bildürüsh.
ifildemek 1. titrek basmaq; 2. chiqmaq, lepildimek (shamalning yénik chiqishi).
iflâh *is. ar.* qutulush (qiyin ehwal, xeter, késeldin).
iflâh bulmak ehwali tüzülüp yaxshi bolmaq.
iflâh olmak salametliki eslige kelmek.
iflâhı kesilmek küchi qalmasliq.
iflâhını kesmek heddi-hésabsiz hardurmaq.
iflâs *is. ar.* weyran bolush, sunush (tijarette), berbat bolush.
ifna *is. ar.* 1. yoqitish, tügitish; 2. israp qilish.
ifrağ *is. ar.* 1. özgertish (ehwalni); 2. medenni éritip qélipqa töküsh; 3. boshitish, sirtqa chiqirish.
ifrat *-tı is. ar.* heddidin éship ketmek.
ifraz *is. ar.* ayrilish, bölünüsh, parchilinish.
ifrazat *-tı is.* 1. bedendin chiqqan qan; 2. zerdap we ter qatarliqlar.
ifrit *-ti is.* 1. jen-alwasti; 2. qattiq achchiqlinish.
ifrit etmek qattiq ghezeplenmek.
ifsah *is. ar.* tilgha élish.
ifsah *is. ar.* untush.
ifsah *is. ar.* kéngeytish.
ifsat *-dı is. ar.* 1. buzüsh, berbat qilish; 2. qalaymiqanlashturush, parakende qilish.
ifşa *is. ar.* 1. pash qilish, échip tashlash, ashkarilash, otturigha chiqirish.
iftar *is. ar.* iptar, éghiz ichish (roza tutqanda).
iftariye *is.* bk. ***iftarlık***.
iftarlık *-ğı is.* 1. iptarlliq; 2. bek az.
iftihar *is. ar.* iptixar, sherep.

iftihara geçmek nemunichi oqughuchi bolmaq.
iftiharlistesi sherep taxtisi.
iftikar *is.* 1. hajetmen; 2. yoqsulluq, hajetmenlik; 3. hajetmen bolush, hajiti chüshüsh; 4. kichik péilliq.
iftikariye *is. ar.* idéalizm.
iftira *is. ar.* 1. töhmet, qara chaplash; 2. bohtan.
iftiracı *is. ar.* töhmetxor, bohtanchi.
iftiras *is. ar.* wehshiylik, yirtquchluq.
iğ *is.* 1. urchuq, ying.
iğbirer *is. ar.* 1. tepa-tozan qonush, chang-tozan bésish; 2. zoruqmaq, küchenmek.
iğde *is. bot.* yawa zeytun derixi.
iğdiç bk. ***iğdiş***.
iğdin *s.* palaq buzuq (tuxum).
iğdiş *s. far.* pichilghan, pichiwétilghan, axta qilinghan (at).
iğfal *-li is. ar.* 1. aldap nomusigha tégish, azdurush 1. gheylette qaldurush.
iğik *s. z.* bk. ***eğik***.
iğilme *is.* bk. ***eğilme***.
iğilmek bk. ***eğilmek***.
iğiltaşı *is.* 25 tügmenning asti téshi.
iğna *is. ar.* bay qilish.
iğne *is.* 1. yingne; 2. türligüch; 3. qarmaq (béliq tutidighan); 4. okul yingnisi.
iğneci *is.* 1. okul urghuchi, okul salghuchi; 2. yingne yasighuchi we satquchi.
iğnedenlik *-ği is.* yingne qutisi.
iğnelemek 1. yingne bilen tikmek; 2. yingne sanjimaq, okul bermek; 3. tene qilmaq, sözde chéqiwalmaq.
iğneli *s.* 1. chaqidighan (zeherlik); 2. tikilgen, qadalghan (turgüch).
iğnelik *-ği is.* ypingne xaltisi.

iğrak *-ki is. ar.* heddidin artuqluq, heddidin ziyadilik.
iğremek hökirimek warqirimaq,towlimaq.
iğrenç *s.* yirginch, iplas.
iğrençlik *-ği is.* yirginchlik, iplashliq.
iğrendirmek yirgindürmek.
iğrengen *s.* hemmidin yirginidighan.
iğrenme *is.* yirginish.
iğrenmek yirginmek.
iğri *s.* bk. ***eğri***.
iğrik *s.* köp warqiraydighan, köp towlaydighan (haywan).
iğrilik *-ği is.* bk. ***eğrilik***.
iğtinam *is.* 1. gheniymet, olja; 2. bulang-talang.
iğtirak *is. ar.* 1. suda boghulush, tunjuqush; 2. ichige toldurup nepes élish.
iğtirar *is. ar.* 1. meghrurluq, kibir; 2. aldinish; 3. ghapil bolush.
iğtişas *is. osm.* 1. buzulmaq (yeydighan nersiler); 2. alitopilang, isiyan.
iğtiyar *is. ar.* paydilinish.
iğva *is. ar.* azdurush, yoldin chiqirish, yaman yolgha bashlash.
iğzap *-bı is. ar.* ghezeplendürush.
iğzap etmek achchiqlandurmaq, achchiqini keltürmek, ghezeplendürmek.
ihafe *is. ar.* qorqutush, tehdit.
ihafe etmek qorqutmaq.
ihale *is. ar.* hawale, amanet.
ihale etmek hawale qilmaq.
iham wehimige sélish, endishige sélish.
ihanet *-ti is. ar.* 1. xiyanet; 2. wapasizliq, sadaöetsizlik; 3. ishenchini yerde qoyush.

ihata ***is. ar.*** bir nersining chörisini qorshash, qoruq, chit, ihate.

ihata etmek bir nersining etrapini qorshimaq.

ihatalı ***s.*** 1. keng kölemlik, keng dairilik; 2. keng menilik, keng bilimlik.

ihbar ***is. ar.*** xewer qilish, uqturush, bildürüsh, melum qilish.

ihbariye ***is.*** 1. muxbirliq shahadetnamisi; 2. muxbirliq heqqi.

ihbarlı ***s.*** xewer bérilgen, uxturulghan, melum qilinghan, xewer qilinghan.

ihbarname ***is.*** 1. imzasiz xet (yuqirigha sunulghan); 2. uqturush qeghizi.

ihda ***is. ar.*** hediye bérish.

ihdas ***is.*** 1. yéngi bir nersini meydangha chiqirish, yéngi bir nersini yaritish; 2. qurush, tesis qilish.

ihdas etmek meydangha keltürmek.

ihfa ***is. ar.*** yoshurup qoyush: *Kaçak askeri ihfa bir suçtut* – Qachaq eskerni yoshurup qoyush gunahtur.

ihfa etmek yoshurmaq.

ihkak ***is. ar.*** hoquqini yürgüzüsh.

ihlâl *-li* ***is. ar.*** buzup qoyush, kéreksiz qilip qoyush, ziyangha uchritish.

ihlâl etmek buzmaq.

ihlâs ***is. ar.*** 1. ixlas; 2. toghra we pak muhebbet: *Onun size ihlası var* – Uning sizge pak muhebbiti bar.

ihlil ***is. ar.*** 1. süydük yoli; 2. emchek topchisining közi.

ihmal *-li* ***is. ar.*** biperwaliq, érensimeslik, ehmiyet bermeslik, köngülshimeslik.

ihmalcı ***s.*** 1. biperwa (adem); 2. diqqetsizlik qilidighan.

ihmalkâr ***is. ar.*** bk. ***ihmalcı***.

ihracat *-tı* ***is.*** 1. éksport; 2. xejlen'gen pullar.

ihracatçı ***is. s.*** éksportchi.

ihracatçılık *-ğı is.* éksportchiliq.
ihraç *-çı is. ar.* éksport, éksport qilish.
ihraç etmek éksport qilmaq.
ihrak *-kı is. ar.* yéqish, köydürüsh.
ihram *is. ar.* 1. éhram, qedimki zamanda yunanliqlar, romaliqlar, hazir bolsa ber beri xelqi pürkünüwalidighan aq yungdin toqulghan kiyim; 2. keibide hajilar kiyidighan aq kiyim; 3. erebler isiqtin saqlinish üchün kiyiwalidighan tikishi yoq aq kiyim.
ihraz *is. ar.* qazinish, qolgha keltürüsh, ige bolush, érishish.
ihsa *is. ar.* san, sanash, sanaq.
ihsaiyat *-ti is. ar.* statistika bilimi.
ihsaî *s. osm.* statik.
ihsaî malümat *is.* statik melumat.
ihsan *is. ar.* xeyr-éhsan, sowghat, bexsh, shepqet, yaxshiliq, yamanliqqa yaxshiliq.
ihsan *is.* 1. mustehkemlesh; 2. nomuschan bolush.
ihsas *is. ar.* 1. hés qildurmaq, ima; 2. tuyghu, sezgü.
ihtar *is. ar.* 1. diqqetni tartish, ésige sélish; 2. agahlandurush.
ihtar cezası agahlandurush jazasi.
ihtar etmek agahlandurmaq.
ihtarname *is.* étiraz bildürüsh xéti, agahlandurush xéti.
ihtibar *is. ar.* sinaq, sinash.
ihtibas *is. ar.* étilip qélish, tosulup qélish, tutulup qélish, tiqilip qélish.
ihticaç *is. ar.* pakit, ispat, delil.
ihtida *is. ar.* 1. toghra yolgha chüshüsh, toghra yol bilen méngish; 2. öz dinidin qaytip musulman bolush; 3. halini tüzitish.
ihtida *is.* andash, hiyle bilen ishendürüsh.
ihtifa *is. ar.* yoshurunush.

ihtifal *-li is. ar.* xatire murasimi.
ihtikan *is. ar.* qan kétish.
ihtikar *is. ar.* xorluq, közge ilmasliq, heqirlinish.
ihtilâç *is. ar.* tipirlash.
ihtilaf *is. ar.* ixtilap, pikir birlikide bolmasliq, bashqiliq.
ihtilâl *-li is.* 1. inqilab: *Köylü ihtilali* – Déhqanlar inqilabi; 2. isiyan, qozghilang, topilang; 3. siyasiy özgirish: *Üç il ihtilalı* – Üch wilayet inqilabi.
ihtilâlcı *s. is.* 1. inqilabchi; 2. isyanchi, qozghilangchi, topilangchi.
ihtilâlcılık *-ğı is.* 1. inqilabchiliq; 2. isyanchiliq.
ihtilâm *is. ar.* éhtilam, chüshide sheytan atlash.
ihtilâs *is. ar.* jinayet qilish, qaqti-soqti qilish, yéwilish, özining qiliwélish.
ihtilât *is. ar.* (késel heqqide) aylinish, özgirish: *Hâstalığın başka hastalıklarla ihtilâtından korkuluyor* – bir késelning bashqa késelge özgirip qélishidin qorqidu adem.
ihtima *is. ar.* saqlinish, perhiz qilish.
ihtimal *is. ar.* éhtimal.
ihtimalli *s.* éhtimali bolghan.
ihtimam *is. ar.* 1. ghemxurluq, étibar bérish, diqqet bilen ish körüsh; 2. estayidilliq, injikilik, köngülshesh.
ihtimar *is. ar.* ichitqu salmaq bolmaq (xémir).
ihtinak *is.* nepesning boghulushi, boghulup qélish.
ihtira *-ı is. ar.* ijad, ixtira, keshpiyat.
ihtirak *is. ar.* 1. tutushup yanmaq; 2. birer seyyarining quyashqa yéqinlishishi.
ihtiraklı *s.* tutashqan, yanghan.
ihtiram *is. ar.* éhtiram, hürmet.
ihtiras *is. ar.* 1. qara niyet; 2. tama, nepis.
ihtiras *is. ar.* düshmendin yaki bir xeterdin saqlinish.

ihtiraz ***is. ar.*** éhtiyap, saqlinish, chékinish: *Leke getirebilecek işlerden pek ihtiraz eder* – Dagh kelturidighan ishlardin qattiq saqlinidu.

ihtisam ***is. ar.*** düshmenlik, xüsümet.

ihtisap ***is.*** 1. soraqqa tartish; 2. jaza; 3. bazar bashqurush orni.

ihtisar ***is. ar.*** 1. tariyish, qisqirash, kirishish; 2. taraytish, qisqartish.

ihtisas ***is. ar.*** 1. ixtisas; 2. bilim.

ihtisas ***is. ar.*** 1. tuyghu, sézim; 2. tesirat, héssiyat.

ihtisasiyun ***is.*** mutexessisler.

ihtişam ***is. ar.*** körkem, tentene, heshimet, daghdugha.

ihtişamlı ***s.*** körkemlik, heshimetlik, tentenilik, daghdughiliq.

ihtitab ***is.*** 1. otun yighish, otun késish; 2. palta heqqi (otun teyyarlap bergüchilerge bérilidighan heq).

ihtitam ***is.*** tügimek, axirigha yetmek.

ihtiva ***is. ar.*** ichige élish, qaplash.

ihtiyaç *-cı* ***is. ar.*** 1. éhtiyaj, kéreklik: *Yemek yeme ihtiyacı* – Tamaq yéyish éhtiyaji; 2. yoqsulluq: *İhtiyaç adamcağızın belini büktü* – Yoqsulluq bicharining bélini pöküp mükcheytiwetti.

ihtiyaçlı ***s.*** éhtiyajliq, hajetmen.

ihtiyal ***is. ar.*** hiyle, yasima.

ihtiyan ***is. ar.*** wapasizliq.

ihtiyar ***s. ar.*** qéri (adem), yashanghan.

ihtiyar ***is. ar.*** ixtiyar.

ihtiyaren ixtiyaren, öz ixtiyari bilen, öz arzusi boyiche, meyliche.

ihtiyarî ***s. ar.*** ixtiyariy, öz meyli bilen.

ihtiyarlama ***is.*** , qérish (adem), yashinish.

ihtiyarlamak qérimaq, yashanmaq.

ihtiyarlatmak 1. qéritmaq; 2. qéri körsetmek: *Saçı onu ihtiyarlatıyor* – Chéchi uni qéri körsitiwatidu.

ihtiyarlık *-ğı is.* qériliq.

ihtiyarsız *s.* ixtiyarsiz: *Geceleri ihtiyarsız bunu düşünüyor* – Kéchiliri ixtiyarsiz buni oylaydu.

ihtiyat *-tı is. ar.* éhtiyat.

ihtiyaten *z.* éhtiyaten.

ihtiyatkârlık *s. ar.* éhtiyatchan, éhtiyatliq.

ihtiyatlı *s.* éhtiyatchanliq, **ihtiyatsızlık** *s.* éhtiyatsizliq.

ihtizab *is. ar.* chach, saqallirini qitatlimaq, boyimaq.

ihtizar *is. ar.* jan talishish.

ihtizaz *is. ar.* 1. titresh; 2. dolqunsiman heriket.

ihtizaz *is. ar.* 1. xush bolush, köngli échilish.

ihtizaz etmek titrimek.

ihvan *is. ar.* 1. hemdost; 2. eyni guruh, we eyni mez'heptin bolghanlar.

ihvanlık *-ğı is.* 1. dostluq; 2. qérindashliq.

ihya *is. ar.* janlandurush, tirildurush.

ihya etmek eslige keltürmek.

ihyanen *z. ar.* anda-sanda, arilap, ara-sira.

ihzan *is. ar.* qayghugha sélish.

ihzar *is. ar.* 1. hazirlash, hazirliq körüsh; 2. erz qilinghuchi bilen guwahchini mejbur ekilish; 2. köpiyish: *Konuğa yemek ihzar ettiler* – Méhmangha tamaq hazirlidi.

ihzar etmek hazirlimaq, teyyarlimaq.

ihzaren *z. ar.* edliyige qoral küchi bilen élip kélishi.

ihzarî *is. ar.* hazirliq, teyyarliq: *İhzarî sınıf* – Teyyarliq sinip.

ika *-aı is. ar.* 1. qilish, étish; 2. ritim (muzikida).

ikab *is. ar.* 1. azab, japa; 2. qiyamet jazasi.

ikad *is. ar.* 1. olturghuzush; 2. textke chiqirish.

ikad *is. ar.* 1. yéqish (maddiy we meniwi jehettin), tutashturush (ot); 2. küresh üchün gheyretke keltürüsh.
ikaf *is. ar.* 1. atash, béghimlash; 2. toxtitish, turghuzush, aldigha ötüsh.
ikaf *is. ar.* tiger.
ikal *is. ar.* 1. bagh; 2. ayagh boghquch.
ikal olmak tosqun bolmaq.
ikame *is. ar.* 1. yerleshtürüsh, turghuzush, qoyush; 2. tik turghuzush, öre turghuzush; 3. otturigha chiqirish, körsitish: *Nöbetçi ikame etmek* – Nöwetchi qoymaq; *Tanık ikame ediyor* – Guwahchini körsitiwatidu.
ikamet *is. ar.* yerlishish, olturaqlishish, makanlishish, turup qélish.
ikamet etmek bir yerde olturaqlashmaq.
ikametgâh *is. ar.* ikametgah, dawamliq olturaqlashqan yer, qonalghu, qarargah.
ikaz *is. ar.* oyghitish, gheplettin qutuldurush.
ikbal *-li is. ar.* 1. amet, teley, teqdir; 2. istek, arzu, tilek; 3. shahqa kichik xotun bolghuchi; 4. righbet; 5. er yaki ayal ismi.
ikbal düşkünü *is.* kéyin kembeghelliship ketküchi.
ikbal görmek bext ichide yashimaq.
ikbalci *s.* yuqiri orun we mertiwige héris qilghuchi.
ikbalden düşmek nezirdin chüshmek.
ikballı *s.* 1. bextlik; 2. kelgüsi parlaq.
ikbar *is. ar.* chong körüsh, ulugh körüsh, ulughlash, **ikbar** *is. ar.* yerlikke qoyush, kömush.
ikdam *is.* 1. sijil ishlesh, tirishchanliq körsitish; 2. ilgirilesh.
ikdar *is. ar.* kücheytish, quwwetlendürüsh.
ikdar etmek küchlendürmek.
ikdirar *is. ar.* bulghinish.
iki *say.* ikki.
iki ağızlı *s.* ikki bisliq: *İki ağızlı bıcak* – Ikki bisliq pichaq.

iki anlamlı *s.* ikki bisliq (qosh menilik gep).
iki başlı *s. is.* ikki bashliq.
iki canlı *s.* ikki qat, hamilidar.
iki evli *s.* ikki xotunluq.
iki heceli *s.* ikki boghumluq: *İki hecreli misra* – Ikki boghumdin tüzülgen misra.
iki kat *s.* ikki qewet.
iki katlı *s.* ikki qewetlik.
iki namlulu *s.* qosh éghizliq, qoshatar (qoral).
iki parmaklı *s.* ikki barmaqliq.
iki particilik *s.* ikki partiyichilik.
iki taraflı *s.* ikki tereplik, ikki tereplimilik.
iki telli *is.* ikki tariliq, qosh tariliq.
iki yüzlü *s. z.* ikki yüzlük, sözi bilen herikiti bir bolmighan.
ikicilik *-ğı is.* dualizm (marérializm bilen idéalizmni kélishtürüshke urunghuchi pelsepiwi éqim.
ikilemek ikki qilmaq.
ikileşmek ikkileshmek.
ikilik *-ğı s.* 1. ikkilik, ikki türlük; 2. bir-birige zit ikki türge bölüngen; 3. ikki xurushluq tengge pul.
ikinci *say.* ikkinchi.
ikincilik *-ğı is.* ikkinchilik.
ikindi *is.* diger waqti.
ikircikli *s.* biqarar, qararsiz.
ikircim *is.* ikkilinish, biqararliq.
ikircimli *s.* biqarar, qararsiz.
ikişer *s.* ikkilep, jüp.
ikiz *is. s.* qoshkézek.
iklim *is. ar.* iqlim, kilimat: *Burası bana yaramadı, başka iklimlere göçeceğim* – Bu yer manga yarimidi, bashqa yerge yötkilimen.

iklimbilim kilimatologiye (iqlim we ab hawani öginidighan pen).

ikmal *-li is. ar.* toluqlash, tügitish, mukemmelleshtürüsh.

ikna *-ı is. ar.* qayil qilish, köndürüsh, ishendürüsh.

ikna etmek ishendürmek: *Sözünüz ikna edicidir* – Sözingiz qayil qilarliqtur.

ikrah *is. ar.* yirginch, seskinish, nepretlinish.

ikrah etmek nepretlenmek.

ikrahen *z.* 1. tehdit bilen qorqutmaq, mejbur qilmaq, zorlimaq.

ikram *is. ar.* 1. hörmitini qilip kütüwélish; 2. bir nerse hediye qilish.

ikramiye *is. ar.* mukapat, mukapat puli.

ikrar *is. ar.* iqrar.

ikraz *is. ar.* qerz, ötne.

ikraz etmek qerz bermek.

iksa *is. ar.* kiyindürüsh, kiyim-kéchek bérish.

iksa *is. ar.* siqilish.

iksa etmek kiydürmek.

iksam *is. ar.* qesem ichish.

iksar *is. ar.* köpeytish, artturush.

iksun *is. far.* bézelgen kiyim.

iktab *is. ar.* éytip bérip yazdurush, hösn xet yézishni ögitish.

iktibas *is. ar.* 1. qollinish; 2. neqil keltürüsh.

iktidar *is. ar.* 1. bir ishni qilish qudriti; 2. rehber, hoquq yürgüzgüchiler; 3. iqtidar, qabiliyet.

iktidarlı *s.* iqtidar igisi, nopuzluq.

iktidarsız *s.* 1. iqtidarsiz; 2. erlik iqtidari yétersiz.

iktidarsızlık *-ğı is.* iqtidarsizliq, küchsizlik, ajizliq (erning iqtidarining).

iktifa *is. ar.* bargha qanaet qilish, yéterlik dep bilish.

iktiham *is. ar.* 1. kökrek kérish, berdashliq (chidashliq) bérish; 2. üstige étilish, hujum qilish.
iktiham etmek hujum qilmaq, tajawuz qilmaq.
iktiran *is. ar.* 1. yéqinlishish; 2. yétishish.
iktisad *is.* bk. *iktisat*.
iktisadî *s. ar.* 1. iqtisadiy; 2. iqtisadchilliq.
iktisap *-bı is. ar.* payda, menpeet.
iktisat *-dı is. ar.* iqtisad.
iktisatçı *is.* iqtisadshunas.
iktisatçılık *-ğı is.* iqtisadshunasliq.
iktitaf *is. ar.* toplash, yighish, xughlash.
iktiza *is. ar.* 1. kéreklik, lazimliq, kérek, lazim; 2. uyghun bolush.
ikva *is. ar.* shéiriyette qapiye xataliqi.
il *is.* 1. memliket, yurt; 2. wilayet, oblast; 3. xelq; 4. qebile.
ilâ *is. ar.* 1. qesem qilish; 2. erning ayali bilen jinsiy munasiwet qilmasliq üchün qilghan qesimi.
ilâç *-cı is. ar.* 1. dora; 2. chare, tedbir, yol: *Zayiflamamanın tek ilâcı perhiz yapmaktır* – Ajizlashmasliqning bizdin bir charisi perhizdur.
ilâçlamak dora sepmek, dorilimaq.
ilâçlı *s.* 1. doriliq, ichide dorisi bolghan; 2. dorilanghan; 3. dézinféksiye qilinghan.
ilâçsız *s.* 1. dorilanmighan; 2. charisiz.
ilaf adetlendürüsh, köndürüsh.
ilâh *is. far.* 1. erkek tengri; 2. erwah.
ilâhe *is. ar.* ayal tengri.
ilâhi *is. ar.* munajat.
ilâhi *s. ar.* 1. ilahiy; 2. bek güzel, mukemmel: *İlâhi emir* – Ilahiy buyruq.
ilâhileşmek ilahiylashmaq.
ilâhiyat *-tı is. ar.* ilahimet.

ilahiye *is. ar.* ilahiye.
ilâm *is. ar.* 1. élan; 2. höküm qeghizi dewa ishlirida).
ilâmsız *s.* élansiz.
ilân *is. ar.* uqturush, élan.
ilânen *z.* élan arqiliq, élan yoli bilen.
ilânname *is.* élan, uqturush (tamgha chaplanghan).
ilâve *is. ar.* ilaue.
ilbas *is. ar.* 1. kiygüzüsh, kiyidürüsh; 2. yépish, orash, chümkesh.
ilbaşı *is.* waliy.
ilca *is. ar.* zorlash, mejbur qilish.
ilçe *is.* nahiye.
ildem *s.* pushayman, nadamet.
ile ***bağ.*** bilen.
ilel 1. aqsaq, cholaqlar, aghriq-silaqlar; 2. sewebler; 3. meqsetler, gherezler: *Mehmet ile Mümin* – Muhemmed bilen Mömin.
ilel *is. ar.* 1. aqsaq-cholaqlar, aghriq-silaqlar; 2. sewebler 3 meqsetler, gherezler.
ilelebet *-ti z. ar.* ebedilebed, menggü: *Dostluğumuz ilelebet sürecek* – Dostluqimiz menggü dawam qilidu.
ilenç *-ci is.* lenet.
ilerde *z.* kélechekte, bundin kéyin.
ileri *is.* 1. aldi: *Siz ileriye geçiniz* – Siz aldigha ötüng; 2. kelgüsi: *İleride neler olacağını kimse bilmez* – Kelgüside némiler bolidighanliqini héchkim bilmeydu; 3. aldinqi: *İleri cephe* – Aldinqi sap (front); 4. téz, ittik: *Saat beş dakika ileri* – Saet besh minut baldur; 5. algha: *İleri marş!* – Algha bas!.
ilerici ilghar, tereqqiyperwer.
ileride *z.* kélechekte, bundin kéyin.
ileriden *z.* aldidin.
ilerlek *s.* algha basqan.

ilerleme *is.* 1. ilgirilesh, algha méngish; 2. yolgha chiqish; 3. ötüsh (waqit); 4. (késel heqqide) éghirlishish, yamanlishish.

ilerlemek 1. mangmaq; 2. algha basmaq, ilgirilimek; 3. köpeymek; 4. ösmek (orni), orni kötürülmek; 5. ötmek; 6. éghirlashmaq, yamanlashmaq (késel heqqide); 7. ötküzmek.

ilerleyen *s.* algha basqan.

ilerleyiş *is.* ilgirilesh usuli.

ileti *is.* bk. ***mesaj***.

iletilme *is.* 1. yetküzülüsh; 2. tarilish.

iletken *s.* 1. ötküzgüch; 2. ötküzgüch jisim; 3. neqil.

iletkenlik *-ğii s.* neqliyat, transport.

iletmek yetküzmek, ulashturmaq: *Selamımı iletin arkadaşıma* – Dostumgha salimimni yetküzgin.

ileze *s.* ajiz, zeip.

ilga *is. ar.* emeldin qélish, élip tashlinish, küchidin qélish.

ilgaz *is. ar.* yoshurun, mexpiy.

ilgeç *is.* 1. türligüchi, ilghuch; 2. qalpaqliq yingne.

ilgi *is.* 1. munasiwet, alaqe, ilge: *Politikayla ilgisi yok* – Siyeset bilen alaqisi yoq; 2. hewes, ishtiyaq: *Cinsel ilgi* – Jinsiy munasiwet, jinsiy ilge; 3. étibar bérish: *İlgi çekişi* – Hewisini qozghaydighan.

ilgilendiren diqqetni tartidighan, ilgilendüridighan.

ilgilendirmek diqqitini tartmaq, hewesni qozghimaq, ilgilendürmek: *Memurları ilgilendiren bir karar* – Xizmetchilerning diqqitini qozghaydighan qarar.

ilgilenmek köngül bölmek, meshghul bolmaq, igilenmek: *Felsefeyle ilgileniyorum* – Pelsepe bilen meshghul boluwatimen.

ilgili *s. -le* 1. munasiwetlik, ilgilik, alaqidar; 2. munasiwetlik kishi: *İlgililer meseleye okadar önem vermiyorlar* – Munasiwetlik kishiler mesilige digendeng étibar bermeywatidu.

ilgisiz *s.* 1. munasiwetsiz, alaqisiz; 2. tuyghusiz, héssiz.
ilgisizlik *-ğı is.* kari bolmasliq, chatiqi bolmasliq.
ilhak *-kı is. ar.* qoshush, qoshuwélish, birleshtürüsh, birleshtürüwélish, yutush, yutuwélish, baghlash, béqindi qilish, tewe qilish, qaritiwélish.
ilham *is. ar.* ilham.
ilham almak ilham almaq.
ilhamcı *s.* ilham bergüchi.
ilhamlanmak ilhamlanmaq, ilham almaq.
ilhanlık *-ğı is.* impériye.
ilhat *-dı is. ar.* 1. dindin qaytish; 2. toghra yoldin ayrilish.
ilik *-ği is.* petle (tügmining).
ilik *-ği is.* ilik.
iliklemek izmilimek, tügmilimek.
iliklenmek tügmilenmek.
ilikletmek tügmiletmek.
ilikli *s.* iliklik, iliki bolghan: *İlikli kemik* – Ilkilik ustixan.
ilikli *s.* 1. petlilik; 2. tügmilik: *İlikli etek* – Tügmilik yupka.
iliksiz *s.* 1. iliksiz; 2. petilsiz.
ilim *-lmi is. ar.* ilim-pen, bilim.
ilinek *-ği is.* öz aldigha mewjut bolalmaydighan we mewjut bolush üchün bashqa bir asasqa mohtaj bolghan nerse.
ilinmek teelluq bolmaq, baghlanmaq, ilinmek.
ilinti *is.* teelluq, ait.
ilişik *-ği s.* 1. munasiwetlik: *Bu davaya ilişik bazı noktalar* – Bu ishqa munasiwetlik bezi nuqtilar; 2. munasiwet, alaqe, ilishik: *Onunla hiçbir ilişkim kalmadı* – Uning bilen héchqandaq alaqem (ilishkim) qalmidi.
ilişki *is.* 1. munasiwet, alaqe; 2. nisbet.
ilişkili *s.* munasiwetlik, ilishiklik.
ilişkin munasiwetlik, alaqidar.
ilişkisiz *s.* munasiwetsiz, alaqisiz.

ilişmek 1. ilishmek, tegmek: *Elim bardağa ilişmiş, hemen devrildi* – Qolum istakangha tégiwédi, derhal örülüp ketti; 2. qol tegküzmek, chéqilmaq: *Bu kitaba kimse ilişmesin* – Bu kitabqa héchkim chéqilmisun.
iliştirmek ildürmek, ilghuzmaq.
ilk *-kis.* 1. awwal, baldur; 2. iptidaiy, deslepki, bashlanghuch; 3. birinchi, tunji.
ilk okul *is.* bashlanghuch mektep.
ilk öğrenim *is.* bashlanghuch maarip.
ilk öğretim *is.* bashlanghuch maarip.
ilk önce *z.* eng awwal, hemmidin awwal, aldi bilen.
ilk teşrin *is.* öktebir, 10 ay.
ilk yaz *is.* bk. ***ilkbahar***.
ilka 1. témitmaq; 2. bir jinayetni bashqa birawgha yüklep qoymaq.
ilke *is.* 1. prinsip, menbe; 2. amil; 3. asas; 4. ishench, chüshenche; 5. exlaq normiliri.
ilkel *is.* iptidaiy.
ilkin *z.* deslepte: *Meseleyi ilkin anlayamamıştım* – Mesilini deslepte chüshinelmigenidim.
ilkokul *is.* bashlanghuch mektep.
illâ *z. ar.* qandaq bolmisun, néme bolsa bolsun, her halda, undaq bolsa, yaki bolmisa, bolupmu, téximu.
ille *z. ar.* bk. ***illâ***.
illet *-ti is. ar.* 1. késellik; 2. illet, nakarliq, nuqsan, qusur; 3. seweb.
illet etmek 1. nakar qilmaq; 2. qattiq xapa qilmaq.
illet olmak qattiq xapa bolmaq.
illetli *s.* nakar, eyibliq.
illetsiz *s.* saghlam, saq, béjirim.
illetsizlik *-ği is.* saqliq, saghlamliq.
ilm bk. ***ilim***.

ilmek *-ği is.* 1. tügüm qilmaq; 2. tügümlerni bir-birige baghlimaq; 3. tegmek.
ilmekli *s.* chigiklik, tügüklük.
ilmihal *-li is.* Islam dini derslik kitabi.
ilmik *-ği is.* tügün.
ilmikli *s.* tügüklük.
ilmî *s. ar.* ilmiy, peniy.
ilmühaber *is. ar.* wesiqe, tonushturush.
ilsak *-kı is. ar.* ulash, yétishtürüsh.
iltica *is. ar.* birawning himayisini tilesh.
iltifat *-tı is. ar.* 1. yüzige qarash; 2. hal-ehwalini sorash; 3. könglini yasash, könglini awutush.
iltifat bulmak yaxshi qarshilanmaq.
iltifat etmek könglini yasimaq.
iltifatkâr *s.* nazaketlik, iltipat qilghuchi.
iltifatli *s.* könglini awutmaqliq.
iltihab *-bı is. ar.* bk. ***iltihap***.
iltihak *-kı is. ar.* qoshulush, qutulush, axirda qoshulush.
iltiham *is. ar.* 1. jarahetning qeqes tutushi; 2. (urush heqqide) küchiyish.
iltihap *-bı is. ar.* 1. yiringlash; 2. yallughlinish; 3. tutushush, yénish (ot heqqide).
iltihaplanmak 1. yallughlanmaq; 2. yiringlimaq.
iltimas *is. ar.* himaye qilish, qoghdash, asrash.
iltimasçı *is.* qoghdighuchi, asrighuchi, bashpanah.
iltisak *-kı is. ar.* 1. qoshulush, tutushush; 2. chaplishish, yépishish.
iltiva *is. ar.* 1. ongghul-dongghul, egri-bügri; 2. belning yuqiriqi qismining ikki püklinishi.
iltiyam *is. ar.* yarining pütüshi.
iltizam *is.* 1. lazim dep bilmek; 2. ijarige bermek (yerni); 3. qollap-quwwetlimek, terepdar bolmaq.

ilzam ***is.*** éghiz achalmaydighan qilip qoyush, éghzini tuwaqlash: *Şu cevap ile onu ilzam ettim* – Shu jawap bilen uning aghzini tuwaqlidim.

im ***is.*** isharet, belge, parol (herbiyde).

ima ***is. ar.*** 1. ima-isharet: *İmayi hemen anladı* – Isharetni shuan chüshendi; 2. egitme.

imad tirek, ston, tüwrük.

imal *-li* ***is. ar.*** 1. ishlesh; 2. onglash.

imalat *-tı* ***is. ar.*** ishlep chiqirilghan mehsulat.

imalatname ***is. ar.*** fabrika, séx, ishxana.

imalı ***s. ar.*** kinayilik (söz).

imam ***is. ar.*** imam.

imamet *-ti* ***is. ar.*** imamliq.

imamlık *-ğı* ***is.*** 1. imamliq; 2. rehberlik.

iman ***is. ar.*** iman, étiqad, ishench.

imanlı ***is.*** 1. imani bar; 2. insapliq, wijdanliq.

imansız ***s.*** 1. dinsiz, imansiz; 2. insapsiz.

imansızlık *-ğı* ***is.*** imansizliq.

imar ***is. ar.*** güllinish, tereqqiypat, bayashatliq.

imaret *-ti* ***is. ar.*** 1. kembeghellerge nerse-kérek tarqitidighan organ, parawanliq orni; 2. parawanliq, bayashatliq.

imate ***is. ar.*** öltürüsh, yoqitish.

imbat *-tı* ***is. far.*** yaz küni gherbtin we köp hallarda gherbiy jenubtin we déngizdin quruqluqqa soqulidighan salqin shamal.

imbik *-ği* ***is. ar.*** témitish eswabi.

imbisat *-tı* ***is. ar.*** 1. kéngiyish; 2. huzurlinish, köngli échilish: *Sıcağın etkisiyle birçok cisim imbisat eder* – Issiqning tesiri bilen birmunche jisim kéngiyidu.

imdat *-tı* ***is. ar.*** 1. yardem, tehlike we qiyin ehwalda qilidighan yardem, medet; 2. yardem üchün kelgen quwwet; 3. janni qutquzghuchi.

imdat etmek yardem qilmaq.
imdatçı *s.* yardem qilghuchi, yardem bergüchi.
imdatsız *s.* yardemchisi we medetkari.
imdi *z.* emdi.
imece *is.* hemkarliq: *Bu köy halkı hep imece ile çalişiyor* – Bu yéza xelqi barawer hemkarliship ishleydu.
imge *is.* xiyal, tesewwur.
imgelemek xiyal qilmaq, tesewwur qilmaq.
imgesel *s.* xiyaliy.
imha *is. ar.* yoq qilish, berbat qilish, yiltizdin tüginish.
imha etmek yoqatmaq.
imhal *is. ar.* möhlet.
imik *is.* boghuz, kékirdek.
imkân *is. ar.* imkan, mumkinlik.
imkânsız *s.* imkansiz, mumkinsiz.
imkânsızlık *-ğı is.* imkansizliq, mumkinsizlik.
imlâ *is. ar.* imla.
imlemek ima bilen körsetmek, isharet qilmaq.
imparator *is. lat.* impérator, padishah.
imparatoriçe *is. it.* 1. xanish (xanning xotuni); 2. ayal padishah.
imparatorluk *-ğu is.* impératorluq, qiralliq.
imrar *is. ar.* ötküzüsh: *Otomobiller bu tahta köprüden imrar tehlikelidir* – Aptomobillarni bu yaghach köwrüktin ötkuzüsh xeterliktur.
imrar *is. ar.* 1. ichini achchiq qilish; 2. renjitidighan sözlerni qilish.
imren *is.* hewes, ishtimaq, zoq.
imrendirmek hewisini keltürmek, zoqini keltürmek.
imrenmek 1. hewes qilmaq, qiziqmaq, zoqlatmaq, zoqi kelmek, ishtihasini achmaq; 2. heset qilmaq, ichi tarliq qilmaq, qizghanmaq.

imsak *-ki is. ar.* 1. nepsini yighish, nepsige ige bolush; 2. béxilliq, pixsiqliq.
imsas *is. ar.* sümürtüsh, émitish.
imtidat *is. ar.* uzirap kétish, sozulup kétish: *Bu yıl kış imtidat etti* – Bu yil qish uzirap ketti.
imtihan *is. ar.* imtihan, sinaq.
imtihan etmek imtihan almaq.
imtina *-aı is. ar.* 1. bir nersidin qéchish, chékinish, özini tartish; 2. imkansizliq.
imtinan *is.* minnet qilmaq, qilghan yaxshiliqni péshanige urmaq.
imtisal *-li is. ar.* maslishish, uyghunlishish.
imtisalen *z.* 1. maslashqan halda, uyghunlashqan halda; 2. tebiy halda.
imtiyaz *is. ar.* imtiyaz.
imtiyazlı *s.* imtiyazliq.
imtizaç *is. ar.* 1. yaxshi (et) ötüshush; 2. uyghunluq.
imza *is. ar.* imza.
imza atmak imza qoymaq, qol qoymaq.
imzalamak imzalimaq, qol qoymaq.
imzalanmak imzalanmaq.
imzalatmak imzalatmaq, qol qoydurmaq.
imzalattırmak imzalatquzmaq, imzalatturmaq.
imzalı *s.* imzali, qol qoyulghan.
imzasız *s.* imzasiz.
in *is.* in: *Ayı ini* – Éyeq ini.
in *is. ar.* inis-jin.
inabe *is. ar.* towa qilish, gunahini yuyush.
inabet *-ti is. ar.* bk. ***inabe***.
inak *-ğı is.* dogma, eqide.
inakçı *s.* dogmichi, eqidichi.
inakçılık *-ğı is.* dogmichiliq.

inaksal *s.* dogmatik.
inal *s.* 1. sirdash; 2. xan.
inam *is.* amanet.
inam *is. ar.* inam.
inamlamak amanet qoymaq.
inan *is.* ishinish, ixlas qilish.
inanca *is.* kapalet, wede.
inanç *-ci is.* étiqad, ishench.
inançlı *s.* ishenchlik.
inandırıcı *s.* ishendürgüchi.
inandırılmak ishendürülmek.
inandırmak ishendürmek.
inanıcı *s.* ishen'gen.
inanılmaz *s.* ishen'gili bolmaydighan: *İnanılmaz hikâyeler* – Ishen'gili bolmaydighan hékayiler.
inanış *is.* 1. ishinish; 2. étiqad.
inanlı ishenchi bolghan, imani bolghan.
inanmak ishenmek, étiqad qilmaq.
inansız imansiz, ishenchsiz.
inat *-dı is. ar.* tersaliq, kajliq, jahilliq.
inatçı *s.* tersa, kaj, jahil.
inatçılık *-ğı is.* tersaliq, kajliq, jahilliq.
inatlaşmak tersalashmaq, jahillashmaq, kajlashmaq.
inayet *-ti is.* 1. yardem, yaxshiliq, éhsan; 2. iltipat we étibar bérish: *Buna Allahın inayetiyle muvaffak olacağım* – Buninggha Allaning rehmiti bilen ige bolalaymen.
incaz *is. ar.* 1. wedisige wapa qilish, gépide turush; 2. emelge ashurush, ishqa ashurush.
ince *s.* 1. inchike; 2. ushshaq, yumshaq: *İnce un* – Yumshaq un; 3. nazuk, nepis: *İnce iş* – Nazuk ish; 4. edeplik, terbiyilik: *İnce adam* – Edeblik adem; 5. yupqa; 6. tar: *İnce yol* – Tar yol.
incecik *s.* 1. bek inchike; 2. bek ushshaq; 3. yénik.

incelemek tetqiq qilmaq, tekshürüp tetqiq qilmaq.
incelenmek tetqiq qilinmaq, tekshürüp tetqiq qilinmaq.
inceleşmek 1. inchikileshmek; 2. ajizlashmaq.
inceletmek inchikiletmek.
incelik *-ği is.* 1. inchikilik, nazukluq; 2. edep, nazaket.
inci *is.* ünche, merwayit.
incik *-ği is.* pachaq, paqalchaq.
incimat *-dı is. ar.* qoyuqlishish, qétish, tonglash.
incimat etmek qatmaq.
incinmek échidin zeximlenmek, zeximlenmek, zexme yémek.
incir *is.* enjür: *Kaşkar inciri* – Qeshqer enjüri.
incirlik *-ği is.* enjürlük.
incitici *s.* köngül aghritidighan.
incitiş *is.* aghritish.
incitme *is.* aghritish.
incitmebeni *is.* rak (késel).
incitmek aghritmaq: *Ağır bir taş kaldırdım da belimi incittim* – Éghir bir tashni kötürimen dep bélimni aghritiwaldim.
incizap *-bı is.* hewes, qiziqish.
inç *is. ing.* texminen 3 lsantimétir uzunluqtiki ingliz ölchem birliki.
ind *is. ar.* qat, terep, yan.
indeks *is. lat.* 1. kitab munderijisining alfabit tertipi boyiche yézilghan jedwel; 2. xristian papisi teripidin oqulushi cheklengen kitablarning tizimi.
İndiana *is. öz.* AQSh-ning ottura qismidiki bir ölke.
indifa *-aı is. ar.* 1. yanar tagh partlishining law pürküshi; 2. qizil iskarlatina késelliri bilen bedende peyda bolidighan qizil mengler.

indifa ***-aı is. ar. tıp.*** 1. örligen (bedende); 2. (yanar tagh heqqide) étilip chiqqan.

indinde ***s. ar.*** neziride, qarishiche: *Benim indimde onun hiç bit önemi yoktur* – Méning nezerimde uning héchqandaq ehmiyiti yoq.

indirgemek azaytmaq.

indirilmek peske chüshürülmek, yiqitilmaq, töwenlitilmek, peseytilmek.

indirilmiş ***s.*** bahasi chüshürülgen, töwenlitilgen.

indirim ***is.*** bazar bahasining chüshürülüshi, bazar bahasini chüshürmek.

indirme ***is.*** 1. yuqiridin peske chüshürüsh: *Yükü trenden indirme işi* – Yükni poyizdin chüshürüsh ishi; 2. peseytish (awazini); 3. urush (urmaq).

indirmek 1. chüshürmek; 2. urmaq: *Tokat indirmek* – Kachitigha urmaq.

indirtmek chüshürgüzmek.

indis ***is. far. mat.*** matématikida qollinilidighan herilerning astigha qoyulghan reqem yaki herp.

individüalizm ***is. fr.*** indiwidualizm.

indiyat ***is. ar.*** bir asasqa we emeliyetke emes, özining ishenchige we pikrige tayinidighan xiyali pikirler yaki sözler

İndus ***is. öz.*** Indus deryasi.

ineb ***is. ar.*** üzüm.

inebe ***is. ar. bot.*** höl üzüm danisi.

inebi ***s.*** üzümsiman.

inek ***-ği is. zool.*** 1. inek, siyir, kala; 2. maral; 3. ishtan béghi bosh ayal.

inekçi ***is.*** sütchi.

ineklemek yadlimaq.

ineklik ***-ği is.*** 1. inek éghili; 2. mönglük, dötlük.

inen chüshken, töwenligen, peseygen.

inenler ***is.*** birawning ewladi.
iner çıkar ***is.*** lift, tok tartma chüsher-chiqar.
infak ***is. ar.*** yoqsullargha xeyr-saxawet körsetküchi.
infaz ***is. ar.*** 1. qararni ishqa ashurmaq, emelge ashurmaq; 2. sözini ötküzmek.
infial *-li* ***is. ar.*** 1. ghezep, achchiq, jéni siqilish; 2. nérwisi buzulush.
inficar ***is. ar.*** tangning aqirishi.
infikâk *-kı* ***is. ar.*** ayrilmaq, yéridin yiraqlashmaq, uzaqlashmaq, munasiwetni üzmek.
infilak *-ğı* ***is. ar.*** partlash, partlimaq, yérilmaq.
infiltrasyon ***is. fr.*** suning topigha singishi.
infirat *-dı* ***is. ar.*** yalghuz qalmaq, yalghuzluq.
infiratçı ***is. ar.*** yalghuzluqni xalighuchi.
infiratçılık *-ğı* ***is.*** qoshna dölettin yiraqlishish siyasiti.
infisad ***is. ar.*** 1. buzulmaq, sésimaq, chirimek; 2. ademning birer ezasining xizmitini béjirelmeydighan derijide buzulushi.
infisah ***is. ar.*** kenglik, ochuqluq.
infisâh ***is. ar.*** 1. buzulmaq; 2. parchilanmaq, bölünmek.
infisal ***is. ar.*** 1. ayrilmaq, tashlap ketmek; 2. xizmitidin boshitilmaq; 3. supilarning nepis we shehwettin özini tartishi.
infitah ***is. ar.*** 1. (étilip qalghan nersiler heqqide) échilmaq; 2. (késel heqqide) meni aqmaq, étilip qalghan ezaning échilishi.
inflüks ***is. fr.*** qanni yürektin tomurlargha yetküzüp béridighan quwwet.
İngiliz ***is. öz.*** in'gliz, en'gliyilik.
İngilizce ***is.*** in'glizche, in'gliz **İngiltere** ***is. öz.*** En'gliye.
ingin ***s. is.*** töwen, pes, oyman, pesillik, yuqush, chongqurluq: *Burası ingin olduğu için pek rüzgarlı olmaz* – Bu yer oyman bolghini üchün shamalliq emes.
ingin ***is. tıp.*** su éqish: *Burun ingini* – Burundin su aqmaq.

inginlik *-ği is.* 1. chongqurluq, oymanliq; 2. quwwettin qélish, küchsizlik.

inha *is. ar.* 1. resmiy bir orundin bir wezipige teyinlitish; 2. uqturush.

inhidam *is. ar.* chöküsh, yiqilish, örülüsh, xarab we weyran bolush.

inhilâl *-li is. ar.* 1. érimaq, érish; 2. chéchilmaq, parchilinish; 3. ayrilmaq, ayrilish.

inhimak *-kı is. ar.* chüshkünlük, bérilish.

inhina *is. ar.* 1. égilmek, egrilik; 2. pükülüsh; 3. bash egmek.

inhinak *is. ar.* 1. boghulush; 2. démi siqilish.

inhiraf *is. ar.* 1. azmaq, adashmaq; 2. yoldin chiqmaq; 3. buzulmaq.

inhisâf *is. ar.* 1. ayning tutulushi, yoruqluqning yoqilishi; 2. patmaq, chökmek; 3. nezerdin chüshmek, abruyini yoqatmaq; 4. ghuwalashmaq.

inhisar *is. ar.* monopoliye.

inhisarcılık *-ğı is.* monopolchiliq.

inhisarçı monopolchi.

inhitat *-tı is. ar.* 1. nachar we zeip ehwalgha chüshüp qalmaq, chüshkün halgha kélip qalmaq; 2. küchtin qalmaq, qérishqa yüzlenmek.

inhizam *is. ar.* 1. buzulmaq; 2. singmek, hezim bolmaq.

ini *is.* 1. ini, uka; 2. atining inisi (tagha).

inik *s.* chüshürüklük: *Perdeler inik* – Perdiler chüshürüklük.

inikâs *is. ar.* inkas, yanghu.

inikat *-dı is. ar.* 1. toplanmaq, yighilmaq, jem bolmaq; 2. toxtam, pütüm.

inila *is.* yiltizdin qomurmaq.

inildemek ingrimaq.

inilemek bk. ***inildemek***.

inilmek chüshmek, töwenlimek.

inilti *is.* ingrash awazi, ingrimaq, nale.
inisiyatif *is. fr.* qabiliyet, iqtidar, talant.
iniş *is.* 1. olturushup kétish, chüshüsh, pesiyish; 2. yoqush yer.
initaf *is. ar.* 1. eks étish; 2. égilish.
inizal *is. ar.* özini tartmaq, terkidunya bolmaq.
inkâr *is. ar.* inkar, ret.
inkârcı *s.* ret qilghuchi, inkarchi.
inkâri inkar qilinghan, qobul qilinmighan.
inkılâpçı *s. ar.* inqilabchi.
inkilâp *-bı is.* inqilab.
inkilâpçılık *-ğı is.* inqilabchiliq.
inkiraz *is.* yoq bolush, yoqilish: *Bir devletin inkirazı* – Bir döletning yoqilishi.
inkisar *is. ar.* 1. renjimek, köngli qalmaq: *İnkisarına sebep olacak bir şey söylemedim* – Köngli aghrighudek bir néme démidim; 2. lenet, qarghish.
inkişaf *is. ar.* 1. rawajlanmaq, tereqqiy qilmaq, ilgirilimek; 2. ashkara bolmaq; 3. hujumgha ötmek; 4. keshpiyat.
inkita *-ı is. ar.* üzülmek, késilmek, béqindi bolmaq.
inkiza *is. ar.* waqti-qereli kelmek, waqti-saiti toshmaq, chékige yetmek.
inleme *is.* nale, ingrash.
inlemek 1. ingrimaq, nale qilmaq; 2. gürüldimek: *Hasta inliyor* – Késel ingrawatidu.
inletmek 1. ingratmaq; 2. japa salmaq.
inmek 1. chüshmek: *Attan inmek* – Attin chüshmek; 2. kirmek: *Köyden şehre inmek* – Yézidin sheherge kirmek; 3. yanmaq, eslige kelmek: *Yüzünün şişi indi* – Yüzining ishshiqi yandi; 4. chüshürmek: *Daha iki lira indi* – Yene ikki lira chüshürdi; 5. olturushup ketmek: *Yağmurdan duvar inmiş* – Yamghurdin tamlar olturushup ketti.

insaf *is. ar.* insap: *Onda hiç insaf yoktur* – Uningda héch bir insap yoq.
insaflı *s.* insapliq: *İnsaflı bir adam* – Insapliq bir adem.
insafsız *s.* insapsiz.
insafsızlık *-ğı is.* insapsizlik.
insan *is.* insan, adem, kishi.
insanbilim *is.* antropologiye (ademning biologik xususiyetlirini, türlük irqlarning ten tüzülüshi belgilirini öginidighan bilim).
insanca *z.* insanche, insangha layiq.
insancıl *s.* (haywan heqqide) insangha ögengen, insandin qachmaydighan.
insaniyet *-ti is. ar.* insaniyet.
insaniyetli *s.* insaniyetlik.
insaniyetsiz *s.* insaniyetsiz.
insaniyetsizlik *-ği is.* insaniyetsizlik.
insaniyetsizlik yapma insaniyetsizlik qilish.
insanî *is. ar.* insaniy, insangha layiq.
insanlaşma *is.* insanlishish, insanlashmaq.
insanlık *-ğı is.* insanliq, insaniyet.
insanoğlu *is.* insan, adem, kishi.
insansever *s.* insanperwer.
insanseverlik *-ği is.* insanperwerlik.
insansı *s.* insansiman.
insanüstü *-nü s.* insan üsti (insandin yuqiri küchke ige).
insektaryum *is. lat.* hasharatlar tetqiqat orni.
insibab *is. ar.* 1. tökülüsh, éqish; 2. mayil bolush, bir terepke yétish.
insicam *is. ar.* 1. baghlinish (söz, jümlilerde); 2. tekshilik; 3. rawan (söz).
insicamlı *s.* 1. baghlinishliq; 2. rawanliq.

insicamsız *s.* baghlashmasliq, maslashmasliq, baghlinishsiz.

insidat *-dı is. ar.* étilip qalmaq, tiqilip qalmaq (nerse we késellik toghrisida).

insilâk *-kı is. ar.* yol almaq, yolgha chüshmek, yürmek.

insilap *-bı is. ar.* yoq bolmaq, tügimek.

insiraf *is. ar.* 1. arqigha qaytmaq, chékinmek; 2. késelning bir yerdin ikkinchi bir yerge yötkilishi.

inşa *is. ar.* 1. qurulush, qurush; 2. yézish (shéir, hékaye heqqide); 3. edebiyat.

inşaat *-tı is. ar.* inshaat, qurulush ishliri: *Gemi inşaatı* – Kémisazliq.

inşaatçı *s. is.* inshaat mutexessisi.

inşai *is. ar.* inshaatqa ait.

inşallah *is. ar.* inshaalla (Xuda buyrusa, Xuda nésip qilsa).

inşat *-dı is. ar.* déklamatsiye.

inşat etmek déklamatsiye qilmaq.

inşiap *is. ar.* putaqlimaq, putaqlargha ayrilmaq, tarmaqlargha bölünmek.

inşirah *is. ar.* xushalliq, xushluq.

intaç *-cı is. ar.* 1. axirlashturmaq, tügetmek, püttürmek; 2. seweb bolmaq.

intâk *-kı is. ar.* sözletmek, gep qildurmaq, tilgha keltürmek.

intan *is. ar.* mikrobning yuqushidin bolghan késel.

intanî *is. ar.* mikrobtin peyda bolghan késel.

intaş *is. ar.* 1. pelek yaymaq; 2. chim hasil bolmaq.

intiaz *is. ar.* qed kötürmek, küchlenmek.

intiba *-ı is. ar.* tesirat: *Bu manzara bende iyi intiba bıraktı* – Bu menzire mende yaxshi tesir qaldurdi.

intibah *is. ar.* 1. hoshyarliq, sezgürlük; 2. tejribe-sawaq.

intibak ***is. ar.*** maslashmaq, oyushmaq: *Yaşamak için çevreye intibak lâzim* – Yashash üchün etrap muhitqa maslishish lazim.

intifa ***is. ar.*** öchmek.

intifa *--aı* ***is. ar.*** paydilanmaq, paydilinish.

intifah kéngeymek, köpmek.

intifai ***s.*** menpeetperes.

intiha ***is. ar.*** axiri, tügenchisi.

intihac ***is. ar.*** barmaq.

intihal *-lı* ***is. ar.*** bashqisining shéirini özining qilip élan qilmaq: *İntihal bir edebi hırsızlık demek* – Bashqisining esirini özining qiliwélish edebiy oghri démektur.

intihap *-bı* ***is. ar.*** 1. tallimaq, parlimaq; 2. saylimaq (idare xadimlirini).

intihar ***is. ar.*** özini öltürmek.

intihar etmek özini öltürüwélish.

intikad ***is.*** bk. ***intikat***.

intikadiye ***is.*** tenqidchilik.

intikal *-li* ***is. ar.*** 1. ötküzüp bermek, qaldurup qoymaq; 2. chüshenmek, igilimek, özleshtürmek: *İntikali azdır* – Chüshenchisi töwen; *İyice anlattım ama intikal edemedi* – Xéli yaxshi chüshendürdüm, emma özleshtürelmidi; 3. ölmek, u dunyagha ketmek; 4. miras qalmaq: *Babadan serwet intikali* – Atidin qalghan bayliq.

intikâm ***is. ar.*** intiqam, öch, öchmenlik.

intikâmcı ***s.*** intiqamchi, öchmen.

intikat *-dı* ***is. ar.*** edebiy tenqid.

intikat etmek tenqid qilmaq.

intisac ***is. ar.*** toqumaq, örümek.

intisak ***is. ar.*** tizilmaq.

intisap *-bı* ***is. ar.*** qoshulmaq, qarimaq, tewe bolmaq, kirmek.

intişar *is. ar.* 1. taralmaq, yéyilmaq, chéchilmaq; 2. (gézit, zhurnal heqqide) chiqmaq, neshr qilinmaq: *Güzel bir koku intişar etti* – Güzel bir puraq chéchildi.

intizam *is. ar.* intizam, tertip.

intizamlı *s.* intizamliq, tertiplik: *İntizamlı öğrenci* – Tertiplik oqughuchi.

intizamsız *s.* intizamsiz, tertipsiz.

intizamsızlık *-ğı is.* intizamsizliq, tertipsizlik.

intizar *is. ar.* intizar.

inzal *-li is.* 1. chüshürmek; 2. méni kelmek (aqmaq); 3. yamghurning yéghishi.

inzar *is. ar.* agahlandurmaq, eskertmek, esletmek.

inzibat *-tı is. ar.* 1. tertip-intizamni saqlash; 2. saqchilarning wezipisini ötigüchi eskerler.

inzibatî *s. ar.* intizam saqlighuchi, tertip saqlighuchi.

inzimam *is. ar.* qoshulmaq: *Hastalığına nezle inzimam etmiş* – Késilige zukam qoshuluptu.

inzira *is. ar.* héchqandaq ish bilen kari bolmasliq: *Mehmet emekliğe ayrıldıktan sonra inziraya çekildi* – Muhemmed pénsiyige chiqqandin kéyin héchqandaq ish bilen kari bolmidi.

ip *-pi is.* 1. yip; 2. arghamcha; 3. boghuch: *Ayak kabının ipi* – Betinkining boghuchi.

ip ucu *is.* yip uchi.

ipek *-ği is.* yipek: *Ünlü İpek yolu* – Meshhur Yipek yoli.

ipek böceği *is. zool.* yipek qurti.

ipekçi *is.* 1. ghoza baqquchi; 2. yipek sodigiri.

ipekçilik *-ği is.* yipekchilik: *Hotan - ipekçiliğin geliştiği bir yerdir* – Xoten, yipekchilik tereqqiy qilghan yurt.

ipekhane *is.* yipek qurti béqilidighan yer.

ipekli *s.* 1. yipektin ishlengen; 2. yipek rext.

ipham *is. ar.* 1. mexpiy tutush, ashkara qilmasliq; 2. sözning lépapiliq qilinishi, sözning ochuq qilinmasliqi.

ipham *is. ar.* bash barmaq (qol we putning).
ipi kırık *-ğı is.* sergerdan, mejnun.
ipince *s.* bek inchike.
ipka *is. ar.* 1. tashlap qoymaq; 2. qaldurup qoymaq; 3. imtihandin qaldurmaq, sinipta qaldurmaq.
iplemek 1. baghlimaq (arghamcha bilen), chegmek; 2. étibar bermek, ehmiyet bermek.
iplik *-ği is.* yip.
iplik iplik tal-tal.
iplikçi *is.* yip ishligüchi, yip satquchi, yip égirgüchi.
ipliklenmek tal-tal halgha keltürmek: *Elbisenin kolu ipliklenmiş* – Chapanning yéngi tarilip kétiptu.
ipsiz *s.* 1. yipsiz, arghamchisiz; 2. sergerdan.
iptal *-li is. ar.* hökümsiz qilmaq, emeldin qaldurmaq, élip tashlimaq, bikar qilmaq.
iptale *is. ar.* kéreksiz nerse.
iptaliyât *is.* quruq sözler.
iptida *is. ar.* iptidaiy, bashlanghuch.
iptidaî *is. ar.* 1. arqida qalghan, ilgiri basmighan, deslepki haliche; 2. pishshiqlap ishlenmigen, xam.
iptidar *s. ar.* bashlanghuch.
iptilâ *is. ar.* xumar, chüshkünlük.
iptina *is. ar.* tayanmaq, yölenmek.
iptisam *is. ar.* külmek, külümsirimek.
iptizal *-li is. ar.* 1. bir nerse köplükidin qimmitini yoqatmaq; 2. kasatlashmaq.
irade *is.* 1. irade; 2. tilek, istek; 3. buyruq.
irade dışı *s.* iradidin sirt.
iradeli *s.* iradilik.
iradesel *s.* bk. ***iradeli***.
iradesiz *s.* iradisiz.
iradesizlik *-ği is.* iradisizliq.

iradet *-ti is. ar.* 1. irade; 2. gülning xahishi (istiki).
irahe *is. ar.* 1. rahetlendürmek; 2. nepes almaq; 3. qorqmaq; 4. ölmek.
iraka *is. ar.* tökmek, iqitmaq.
İran *is. öz.* Iran.
İranî *s. far.* 1. iranliq, paris; 2. irangha ait.
iras *is.* 1. bermek; 2. sewep bolmaq.
irat *-dı is. ar.* 1. neqil, istata: *Örnek irat etmek* – Misal neqil keltürmek; 2. kirim, daramet; 3. sözlimek, söz: *Çiftliğin iradı* – Déhqanchiliqning kirimi.
iraz *is. ar.* 1. yüz örümek; 2. saghlanmaq, saqlinip qalmaq.
irb *is. ar.* eqil.
irba *is. ar.* köpeytmek, artturmaq.
irca *-aı is. ar.* keynige yandurmaq, kona haligha qayturmaq, xémigha qayturmaq: *Eski haline irca etti* – Kona haligha keltürdi.
irdelemek inchikilep tetqiq qilmaq, bir-birlep tetqiq qilmaq.
İrem *is. ar.* jennet (Demeshiq we Yemende ikenliki sözlen'gen qedimiy we meshhur bir baghning éti.
irenk *-ği is.* "reng" sözning bashqa bir türluk éytilishi.
irfah *is. ar.* rahet we bayashatliqqa érishtürmek.
irfan *is. ar.* 1. bilmek, chüshenmek; 2. medeniyet; 3. er iaki ayal ismi.
irhas *is. ar.* bahasini chüshürmek, erzanlatmaq.
irhas *is.* 1. puxta nerse; 2. tam qopurush.
iri *s.* 1. yoghan, chong: *İri bir köpek* – Yoghan it; 2. bestlik, gewdilik.
iribaş *is. zool.* yéngi tughulup ayighi chiqmighan tashpaqa balisi, yoghanbash.
irikmek birikmek.
irileşmek chongaymaq.
irileştirmek chongaytmaq.

irilik *-ğı is.* chongluq.
irin *is.* yiring.
irinlenme *is.* yiring tutush.
irinlenmek yiringlimaq.
irinleşmek yiringleshmek.
irinli *s.* yiringliq.
iriyarı gewdilik, bestlik: *İriyarı bir adam* – Bestlik adem.
irkap *-bı is. ar.* 1. mindürüsh (haywangha); 2. olturghuzush (mashina, harwa, poyiz we paraxot qatarliqlargha).
irkap etmek minmek.
irkilmek 1. (éqin su heqqide) éqip yighilmaq (toplanmaq); 2. ürküp arqigha shoxshimaq; 3. (wujudning yéri) kökirip qalmaq, ishshimaq.
irkinti *s.* turghun su.
irman *s. is. far.* 1. teklip qilinmighan méhman; 2. teyyartap, parazit; 3. pushayman; 4. dunya, jahan.
irmik *-ğı is.* yirik un.
irs *is. ar.* irsiyet, nesilge tartmaq, udum.
irsa *is. ar.* 1. küchlendürmek; 2. (kéme, paraxot heqqide) tömür atmaq.
irsal *-li is. ar.* ewetmek, yollimaq.
irsaliye *is. ar.* pochta uqturushi (ewetilgen nersilerning tiziyliki).
irsen *s. ar.* miras qatarida (orida).
irsiyet *-ti is.* irsiyet, udum.
irsîlik *-ğı is.* irsiyet, neslige tartqanliq.
irşat *-dı is.* toghra yol körsetmek.
irtibat *-tı is.* munasiwet, alaqe: *Dış irtibat dairesi* – Cheteller bilen alaqe baghlash idarisi.
irtica *-aı is. ar.* ümid, arzu.
irtica *-aı is. ar.* eksiyetchilik.
irticaf *is. ar.* silkimyek, tewretmek.

irtical ***is. ar.*** teyyarliqsizla söz qilmaq yaki shéir oqumaq.
irtida ***is. ar.*** meni qilinghan nersilerni qilishtin saqlinish.
irtida ***is. ar.*** pürkenmek, yötkelmek, oralmaq.
irtidaf ***is.*** izigha chüshmek, teqip qilmaq.
irtidat *-dı* ***is. ar.*** Islam dinidin qaytip bashqa bir dingha kirmek.
irtifa *-aı* ***is. ar.*** 1. égizlik, yükseklik; 2. bir yerning déngiz yüzidin yükseklik derijisi; 3. orni kötürülmek, ösmek; 4. bir yultuzning orni bilen upuq arisidiki uzaqliq.
irtifak ***is. ar.*** 1. tayanmaq; 2. tolmaq; 3. dostluq qilmaq.
irtifas ***is. ar.*** mal bahasining östürulushi.
irtigab ***is. ar.*** heweslendürmek, hewisini qozghimaq.
irtihal *-li* ***is. ar.*** 1. (u dunyagha) ketmek, jan üzmek, alemdin ötmek: *İrtihalı sırasında bütün çocukları yanında imiş* – Jan üzgén waqtida pütün baliliri yénida idi; 2. köchmek, yötkelmek.
irtihan ***is. ar.*** renige almaq yaki élinmaq.
irtika ***is. ar.*** sewiyisi ösmek, bilimi artmaq.
irtikâp *-bı* ***is. ar.*** 1. yaman ish qilmaq, jinayet ishlimek; 2. para; 3. yalghan söz qilmaq; 4. aldamchiliq qilmaq.
irtikaz ***is. ar.*** qéqilmaq, tikilmek.
irtikaz ***is. ar.*** 1. hesret chekmek; 2. midirlimaq.
irtisam ***is. ar.*** 1. tamgha basmaq, marka chaplimaq; 2. dua, yardem qilmaq, xudagha yalwurmaq; 3. buyruqqa boysunmaq.
irtişa ***is. ar.*** para almaq, para yémek.
irtiyat *-dı* ***is. ar.*** telep qilmaq.
irtiza ***is. ar.*** süt emmek.
irza ***is. ar.*** emgüzmek, emdürmek, süt bermek.
irza ***is. ar.*** razi qilmaq, xushal qilmaq.
is ***is.*** qara küye (qazanning yaki morining) **İsa** ***is. öz.*** Eysa peyghember.
isabet *-ti* ***is. ar.*** 1. neq jayigha tégish; 2. rasa udul kélish.

isabet etmek neq jayigha tegmek.
isabetli ***s. ar.*** jayida bolghan, udul kelgen, jayigha tekken, uyghun, mas.
isabetsiz ***s. ar.*** jayida bolmighan, udul kelmigen, jayigha tegmigen, uyghun bolmighan, mas kelmigen.
isad ***is. ar.*** bextiyar.
isad ***is. ar.*** ornini kötürmek, östürmek.
isaet *-ti* ***is. ar.*** yamanliq qilmaq (birige), ziyankeshlik qilmaq.
isaf ***is. ar.*** telepni qandurmaq.
isal *-li* ***is. ar.*** yetküzmek, érishtürmek: *Mektubu sahibine isal etti* – Xétini igisige yetküzdi.
isale ***is. ar.*** éqitmaq, aqquzmaq.
isam ***is. ar.*** gunah qildurmaq (birini), gunahliq ish qildurmaq.
isar ***is. ar.*** 1. ikram qilmaq, aytmastinla bermek; 2. töküp chachmaq, israp qilmaq.
isar ***is. ar.*** baha belgilimek, nerxini békitmek.
isbal ***is. ar.*** yollimaq, ewetmek.
isbat ***is.*** bk. ***ispat***.
isevi ***is. öz. ar.*** xristian, eysawi.
isevilik *-ği* ***is. ar.*** xristianliq, eysewilik.
isfanah ***is. ar. bot.*** bk. ***ispanak***.
ishal *-li* ***is. ar.*** ich sürmek.
isilik *-ği* ***is.*** issiqliq (bedenge chiqqan).
isim *-smi* ***is. ar.*** 1. nam, at; 2. kishi, adem: *Toplantıya yeni isimler katılıyor* – Mejliske yéngi adamlar qatnishidu.
isim fiili ***is. dilb.*** mester.
isimli ***s.*** isimlik, atliq.
isimsiz ***s.*** namsiz, imzasiz, atsiz.
iska ***is. ar.*** sugharmaq (haywanni), su bermek (haywangha).
iskambil ***is. fr.*** 1. qart (oynaydighan); 2. qart qeghizi.

iskân *is. ar.* 1. yerleshtürmek, orunlashturmaq, olturaqlashturmaq; 2. adem köchürmek.
iskanca *is. den.* kéme-paraxotlarda nöwetchilerning almishish waqti.
iskandil *is. it.* 1. déngizning chongqurluqini ölchesh eswabi; 2. déngizning chongqurluqini ölchimek; 3. qarmaqni éghirlashturush üchün ésip qoyulidighan qoghushun.
iskarlatin *is. fr.* qizil késili.
iskarpin *is. it.* bir xil ayalche topley.
iskât *-tı is. ar.* 1. jim qilmaq, aghzini etmek (birining); 2. éghiz achurmasliq, aghzini tuwaqlap qoymaq.
iskele *is. it.* 1. paraxot we kémilerning qirghaqqa yéqinlishishi üchün yasalghan, su üstige qoyulghan yaghach köwrük; 2. port.
iskelet *-ti is. yun.* iskilik.
iskemle *is. yun.* yölenchüksiz orunduq.
iskemleci başı *is.* padishahni atqa mingüzüsh, attin chüshürüshte ishlitilidighan orunduq tutquchi **İskenderiye** *is. öz.* Misirdiki bir sheher.
iskitler *is. öz.* miladidinVII we VIII esir burun ottura Asiyadin jenubiy rusiyege köchüp bérip impériye qurghan bir qowm **İslâm** *is. öz.* Islam, musulmanliq.
İslâmiyet *-ti is. öz.* musulmanliq, islamliq.
İslav *is. öz.* islaw, islaf **İslavca** *is. öz.* islaw tili.
islemek 1. islimaq; 2. sürlimek.
islenmek islenmek; 2. sürlenmek.
isli *s.* islanghan.
islim *is.* hor, par.
islimi *is. far.* Junggoni dorap ishlengen bir xil bézek, zinnet.
ism *is. ar.* bk. *isim*.
isma *is.* anglatmaq, awazini anglatquzmaq.
ismen *z. ar.* ismini atap, nam-ismini atighan halda.

ismet *-ti is. ar.* nomusluq, pakliq, eyibsizlik, biguah, gunahsizliq, mesumluq.
ismirar *s.* bughday önglük, qariyip ketken.
isnân *is. ar.* 1. kichik balining chong teret qilip qoyushi; 2. qérimaq, yashanmaq.
isnat *-dı is. ar.* 1. yüklimek, tangmaq (bir ishni bashqa birige); 2. bohtan.
ispat *is. ar.* ispat, delil, guwah, pakit.
ispati *is. yun.* 1. kichik qilich; 2. qartta chillik qeghizi.
ispatlamak ispatlimaq.
ispatlanmak ispatlanmaq.
ispatlı *s.* ispat qilinghan, ispatliq.
ispenç *-ci is. zool.* pakar jins bir xil toxu.
ispençiyar *is. it.* doriger.
ispir *is. it.* 1. at baqquchi; 2. harwikesh.
ispirto *is. lat.* 1. ispirt; 2. ichimlik, haraq.
ispirtolu *s.* ispirtliq.
ispit *-tı is. yun.* harwa chaqining gügüsüni.
ispiyon *is.* bk. *casus*.
isr *is.* 1. iz, eser; 2. meslek, yol.
isra *is.* ewetish, yollash.
israf *is. ar.* israp, orunsiz yerge xejlesh **İsrail** *is. öz.* Israiliye.
israr *is. ar.* sir saqlimaq.
istan *far.* istan: *Özbekistan* – Özbékistan.
İstanbul *is. öz.* Istanbol **İstanbullu** *s.* istanbolluq.
istand 1. yügürüsh musabiqiliride tamashichlar olturidighan égiz yer; 2. qarigha étish meshiqliride qarigha étilidighan yer.
istandart süpet, ölchem.
istar 1. perde; 2. gilem toqush destigahi.

istasyon ***is.*** 1. béket (poyiz békiti): *Demir yolu istasyonu* – Tömur yol békiti; 2. tetqiqat orni, ponkit: *Tohum istasyonu* – Uruqchiliq ponkiti; *Radyo istasyonu* – Radio ponkiti.

istatistik *-ği* ***is.*** sitatistik, sanliq melumat.

istatistik bürosu sitatistik idarisi.

istatistikçi ***is.*** sitatistikichi, sanchi.

istatüko ***is. lat.*** toxtamgha asasen qilinish kérek bolghan yaki qilinip kelgen ish.

istavroz ***is. yun.*** krést.

istavroz çıkarmak (xristianlar üchün) ibadet herikiti qilmaq.

istefan toyda kiyidighan bök, gül bilen yasalghan bök.

istek *-ği* ***is.*** 1. istek, arzu; 2. telep: *Bu adamın istekleri bitmiyor* – Bu ademning telipi tügimeydu.

isteklendirmek ilhamlandurmaq, heweslendürmek.

isteklenmek heweslenmek, ilhamlanmaq.

istekli ***s. is.*** telep qilghuchi, hewes, qilghuchi.

isteksiz ***s.*** arzusiz, hewessiz.

istemek 1. istimek, xalimaq, arzu qilmaq: *Herkes iyi yaşamak ister* – Hemme kishi yaxshi yashashni arzu qilidu; 2. telep qilmaq, tilimek, bir nersige hajiti chüshmek: *Benden bir kitap istedi* – Méningdin bir kitap soridi; 3. izdimek: *Kimi istiyorsun?* – Kimni izdeysen?.

istemli ***s.*** ixtiyari, meyli.

istemsiz ***s.*** ixtiyarsiz, gheyriy ixtiyariy.

istenilmek 1. izdenmek; 2. soralmaq; 3. chaqirilmaq.

istep *-bi* ***is. rus.*** otlaq, paylaq.

ister ***is.*** 1. telep; 2. xahish, xalash: *Memleketin kalkınması üzerindeki istekleri düşünelim* – Memliketning tereqqiyiti üchün qilinghan telepler üstide oylinayli; *İster gitsin, ister kalsın* – Meyli ketsün, meyli qalsun.

isterlin ***is. ar.*** bk. ***sterlin***.

istiade *is. ar.* bir nersining qayturulushini telep qilmaq.
istiane *is. ar.* yardem telep qilish.
istiap *-bı is. ar.* ichige élish, sighdurush, singdürüsh.
istiap etmek ichige almaq.
istiare *is. ar.* 1. ötne almaq, qerz almaq; 2. istiare, oxshitish.
istibad *is.* bk. *istibat*.
istibar *is. ar.* chüshini örütmek, chüshke tebir berdürmek.
istibat *-dı is. ar.* uzaq bilmek, yiraq körmek.
istibdad *is.* bk. *istibdat*.
istibdal *is. ar.* 1. almashturmaq, yenggüshlimek; 2. özgertmek.
istibdat *-dı is. ar.* istibdat.
isticab *is. ar.* heyran qalmaq, heyran bolmaq, hang-tang qalmaq, chöchüp ketmek.
isticâb *is. ar.* zörür dep bilmek.
istical *-li is. ar.* aldirimaq, sewr qilalmasliq.
istical *-li is. ar.* kéyinge qaldurulushni telep qilmaq.
isticar *is. ar.* ijarige élish.
isticar etmek ijarige bermek.
istichal *is. ar.* nadan körmek.
isticlab *is. ar.* 1. jelp qilmaq; 2. xatiriletmek, esletmek.
isticmar *is. ar. din.* tash bilen istinja qilmaq.
isticvap *-bı is. ar.* soraq sorimaq.
istida *is. ar.* 1. iltimasname; 2. alladin tilesh.
istidane *is. ar.* ötne almaq, qerz almaq.
istidat *-dı is. ar.* qabiliyet, istédat.
istidatlı *s.* qabiliyetlik: *İstidatlı bir adam* – Qabiliyetlik bir adem.
istidatsız *s.* qabiliyetsiz.
istidlal *is. ar.* birini toghra yoldin chiqirish.
istidlâl *is. ar.* wasitilik chüshenche, pakitlargha asasen bir netijige barmaq.

istidlâlât ***is.*** paketlar, deliller, ispatlar, shahitlar.
istidrac ***is. ar.*** baldaqmubaldaq ashmaq, qedemmuqedem algha basmaq.
istidrak ***is. ar.*** érishmek.
istidrâk ***is.*** idrak qilmaq, chüshenmek.
istif ***is. it.*** 1. üsti-üstige qatlap qoymaq; 2. yüklerning paraxot ambarlirigha yerleshtürülüshi; 3. sözlerning qaidige muwapiq öz ornigha qoyulushi.
istifâ ***is. ar.*** istépa.
istifâ etmek istépa etmek (bermek).
istifade ***is. ar.*** paydilanmaq.
istifador ***is.*** ambarchi.
istifaf ***is. ar.*** 1. eski ishlardin qol üzmek; 2. nomusluq, ippetlik bolmaq.
istifaname ***is. ar.*** istépa xéti.
istifçi ***is.*** 1. mal we bashqa nersilerni bir yerge ret-réti bilen tizghuchi; 2. qarangghu bazarchi.
istifham ***is. ar.*** zéhnide peyda bolghan soal.
istiflemek 1. türlerge ayrimaq, tizmaq; 2. yükni ayropilan yaki paraxotqa orunlashturmaq.
istifrağ ***is. ar.*** qusmaq.
istifraş ***is. ar.*** jinsi alaqe qilmaq (öz xotuni bolmighanlar bilen), zina qilmaq.
istifsâr ***is. ar.*** sorimaq, sorap bilmek.
istigaso ***is. ar.*** yardem telep qilmaq, yardemge chaqirmaq.
istiğfar ***is. ar.*** töwe qilmaq.
istiğna ***is. ar.*** qanaet qilmaq, qanaetchanliq.
istiğrak *-kı* ***is. ar.*** 1. meptun bolmaq; 2. hayajanlanmaq.
istiğrap yétirqimaq, heyran qalmaq.
istihal layaqetlik, ehli bolmaq.
istihale ***is. ar.*** 1. imkansizliq, mumkin bolmasliq; 2. sheklini özgertmek.

istihbab ***is. ar.*** yaxshi körmek, yaqturmaq.

istihbar ***is. ar.*** xewerdar bolmaq, bilmek.

istihbarat *-tı* ***is. ar.*** 1. élinghan xewerler; 2. melumat toplimaq, axbarat: *İstihbarat bürosu* – Axbarat idarisi.

istihdaf ***is.*** meqset qilmaq, nishan qilmaq, pilanlimaq.

istihdam ***is. ar.*** yallimaq, xizmetke salmaq, ishletmek.

istihfaf ***is. ar.*** xorlimaq, pes körmek.

istihkak *-kı* ***is. ar.*** 1. hoquqluq; 2. hoquq.

istihkâm ***is. ar.*** istihkam.

istihkar ***is. ar.*** xorlimaq, pes körmek, haqaret bilen qarimaq.

istihlâf ***is. ar.*** izbasar qilmaq, öz ornigha qoymaq (birini): *Müdürlükten çekilirken yardımcısını istihlâf etti* – Mudirliqtin chékinip muawinini öz ornigha qoydi.

istihlâk *-ki* ***is. ar.*** serp bolmaq, ishlitilmek: *Şehirde çok elektrik istihlâk ediliyor* – Sheherde nurghun tok ishlitilidu.

istihlâl ***is. ar.*** 1. ayning körünüshi, ayning chiqishi; 2. yéngi ayni körmek; 3. bowaqning tughulup birinchi qétim yighlishi, birinchi yigha.

istihlâs ***is. ar.*** 1. chiqarmaq, ayrimaq; 2. qutulmaq: *Meşguliyet sırasında bir vakit istihlâs edebilirsem gelirim* – Ish jeryanida waqit tapsam kélimen.

istihmam ***is. ar.*** munchigha kirmek yuyunmaq.

istihraç *-cı* ***is. ar.*** 1. (mene yaki netije) chiqarmaq: *Okuduğunu pek istihraç edemiyor* – Oqughan nersisidin yaxshi netije chiqiralmaydu; 2. pal baqmaq, pal salmaq.

istihsal *-li* ***is. ar.*** 1. ishlep chiqirish; 2. qolgha keltürmek.

istihsalat ***is. ar.*** mehsulat, ishlepchiqirilghan nersiler.

istihsan ***is. ar.*** yaxshi körmek.

istihya ***is. ar.*** iza tartmaq.

istihza ***is. ar.*** hezil, chaqchaq.

istihzar *is. ar.* 1. hazirlimaq, teyyarlimaq; 2. eslimek, xatirilimek, yadigha kelmek.

istikamet *-ti is. ar.* 1. terep, jehet: *Şu istikamete doğru gitti* – Shu terepke qarap ketti; 2. istiqamet (dinning buyruqigha asasen heriket qilmaq).

istikap *-bı is.* yazdurtmaq, yézish siniqi élip barmaq.

istikap *-bı is.* qutuplarni birleshtürmek.

istikbal *-li is.* 1. istiqbal, kélechek: *İstikbalde ne olacağını kimse bilmez* – Kélechekte néme bolidighanliqini héchkim bilmeydu; 2. qarshi almaq.

istiklâl *-li is. ar.* musteqilliq, erkinlik.

istiklâlcı *s. is.* musteqilliq terepdari.

istiklâliyet *-ti is.* musteqilliq.

istikmal *is. ar.* tügetmek, püttürmek, tamamlimaq.

istikra *is. ar.* ijarige bermek, kira qilmaq.

istikrâ *is. ar.* tekshürüp tetqiq qilmaq, seyr qilmaq.

istikrah *is. ar.* seskenmek, yirgenmek, nepretlenmek.

istikrar *is. ar.* 1. muqimliq, turaqliq (sewiyidiki muqimliq); 2. bir yerde muqim olturaqlashmaq.

istikrar *is. ar.* tekrarlinish.

istikrarlı *s.* 1. muqimliq; 2. yerliship qalghan.

istikrarsız *s.* turaqsiz, biqarar, muqimsiz.

istikraz *is. ar.* qerzge pul almaq, pul ötne almaq, qerzdar bolmaq.

istiksap *-bı is. ar.* payda qazanmaq, tapawet qilmaq.

istiksas *is.* qisas ilishni niyet qilmaq.

istikşaf *is. ar.* tetqiq.

istiktar *is. ar.* témitmaq.

istila *is. ar.* 1. chongaytmaq; 2. üstün kelmek.

istilâ *is. ar.* ishghaliyet, ishghal qilmaq, bésiwalmaq.

istilâcı *s. is. ar.* ishghaliyetchi, jahangir.

istilâd *is. ar.* perzent körüshni arzu qilmaq.

istilâm ***is. ar.*** bilim telep qilmaq, ilimge telpünmek.
istilâm ***is. ar.*** tezim qilmaq, qolni söymek.
istilka ***is. ar.*** ongdisigha yatmaq.
istilo ***is. lat.*** siyah qelem, gangbi.
istilzam ***is. ar.*** kérek qilmaq.
istilzaz ***is. ar.*** lezzet almaq, xush bolmaq.
istim ***is. ing.*** ichimlikler.
istima ***is. ar.*** 1. anglimaq, qulaq salmaq; 2. doxturning diagnozi.
istimal *-li* ***is. ar.*** istémal, istémal qilmaq, qollanmaq, paydilanmaq.
istimale ***is. ar.*** teselli bermek, könglini yasimaq.
istimalet ***is. ar.*** teselli bermek, könglini yasimaq.
istiman ***is. ar.*** amanliq tilimek, ésenlik tilimek.
istimdat *-dı* ***is. ar.*** medet tilimek, yardem telep qilmaq.
istimhâl ***is. ar.*** zaman (möhlet) telep qilmaq.
istimlâk *-kı* ***is. ar.*** dölet igilikige ötküzüwalmaq, omumiy mülük qilmaq.
istimrar ***is. ar.*** dawamlashmaq.
istinaden ***z. ar.*** asasen, köre.
istinaf ***is. ar.*** 1. yéngidin bashlimaq, bashqidin bashlimaq; 2. söz béshi, kirish söz.
istinas ***is. ar.*** adetlenmek, könmek, özleshmek.
istinat *-dı* ***is. ar.*** yölenmek, tayanmaq.
istinba sorimaq, bilim almaq.
istinca ***is. ar.*** istinja.
istincad ***is. ar.*** yardem telep qilmaq.
istinkâf ***is. ar.*** 1. chékinmek, qol tartmaq; 2. yüz örümek, ret qilmaq.
istinsah ***is. ar.*** nusxa, örnek.
istintaç *-cı* ***is. ar.*** netijisi chiqmaq.
istintak ***is. ar.*** sözlitish, soraqqa tartish, soraq.

istintak etmek soraqqa almaq.
istirahat *is. ar.* istirahet, harduq, aram, rahetlinish, dem élish.
istirak *is. ar.* oghrilash.
istirak etmek oghrilimaq.
istirca *is. ar.* yalwurush, dua qilish.
istirfah *is. ar.* rahet körüsh, huzurlinish.
istirfah etmek rahet körmek, aram almaq.
istirham *is. ar.* yalwurush, merhemet tilesh.
istirhamname *is. ar.* iltimas xéti.
istirhas *is. ar.* erzan bilmek, erzan dep hésab qilmaq.
istirkab *is. ar.* bk. ***istirkap***.
istirkak *is. ar.* esir almaq, qul qilmaq.
istirkap *-bı is. ar.* qizghanmaq, ichi tarliq qilmaq.
istisal *is. ar.* yiltizini qurutmaq, yiltizidin qumuruwatmaq.
istisare *is. ar.* 1. xapa qilmaq; 2. pitne tarqatmaq.
istisgar *is. ar.* xorlimaq, töwen körmek, xarlimaq.
istishâl *is. ar.* asan körmek.
istiska ***is. ar. tıp.*** 1. bedenning melum yérige su yighilip qélish; 2. qérilarda öpke késili; 3. ussimaq, su telep qilmaq, zaraxetmige chiqmaq.
istiskal *-li is. ar.* xush körmigenlikini bildürmek: *Misafiri istiskal etmek ayıptır* – Méhmangha xosh yaqmighanliqini bildürmek eyibtür.
istislam *is. ar.* 1. boyun egmek; 2. Islam dinini qobul qilmaq.
istismar *is. ar.* 1. ékspilatatsiye; 2. birining yaxshi niyitini yamanliqqa qollanmaq.
istismar etmek paydilanmaq.
istisna *is. ar.* istisna, xali, ayrimliq, tashqiri.
istisnasız *s.* istisnasiz.
istişare *is. ar.* meslihet.

istişare etmek meslihet qilmaq.

istişfa *is. ar.* 1. salametlik we ésenlik tilimek; 2. derdke derman izdimek.

istişhat *-dı is. ar.* shahit körsetmek, guwah körsetmek.

istişmam *is. ar.* 1. purap qalmaq, puraq kirip qalmaq; 2. mahiyitini bilmek.

istitaat *-ti is. ar.* qudret, küch.

istitâf *is. ar.* biridin shepqet we merhehet tilimek.

istitar *is. ar.* yoshurunmaq.

istitbab *is. ar.* doxturgha körünmek, doxturgha dawalatmaq.

istitlâ *is. ar.* bir nersini bilishke tirishmaq, tekshürüp tetqiq qilmaq.

istivador *is. ing.* kéme we paraxotqa yük qachilaydighan we chüshüridighan adem.

istizade *is. ar.* ziyade bolushni telep qilmaq.

istizah *is. ar.* izahat telep qilmaq, jawap telep qilmaq.

istizan *is. ar.* ruxset sorimaq.

istizhar *is. ar.* yardem kütmek, yar-yölek telep qilmaq.

istok *is.* bk. *stok*.

İsveç *is. öz.* Shwétsiye.

İsveççe *is. öz.* shwétsiye tili.

İsveçli *is. öz.* shwétsiyilik.

İsveçre *is.* Shwétsariye **İsveçreli** *is.* shwétsariyilik.

isvidad *is. ar.* qararmaq.

isyan *is. ar.* isyan, qozghilang, topilang.

isyancı *s.* isyanchi, topilangchi.

iş *is.* 1. ish, xizmet; 2. kesip, meshghuliyet.

iş başı *is.* 1. ish bashlash; 2. ish bashliqi, guenilyen, benjang; 3. döletni idare qilish.

iş yeri *is.* ish meydani.

işâ *is. ar.* 1. axsham, kéche; 2. xupten namizi.

işaa ***is. osm.*** 1. yaymaq, tuydurmaq, bildürmek (xewerni).
işabe ***is. ar.*** chach we saqalni suniy aqartmaq.
işâeyn ***is.*** sham we xupten namizi.
işal ***is. ar.*** 1. yaqmaq, tutashturmaq, yélinjatmaq (otni); 2. ulghaytmaq.
işar ***is. ar.*** bildürmek, uqturmaq.
işaret *-ti* ***is. ar.*** isharet.
işaretlemek belge qoymaq.
işaretleşmek isharetleshmek, belge bérishmek.
işaretli ***s.*** isharet qoyulghan, belge qoyulghan.
işba ***is. ar.*** 1. tuymaq; 2. qapiye we wezin zörüriyiti bilen sözlerge herp qoshmaq.
işba etmek toyghuzmaq.
işbirliği ***is.*** hemkarliq.
işbirliği etmek hemkarlashmaq.
işbu ***s.*** bu, shu, mana bu, mana shu.
işçi ***is.*** ishchi.
işçilik *-ği* ***is.*** 1. ishchiliq; 2. ish heqqi.
işemek siymek.
işenmek siymek: *Rastgele yere işenmez* – Körgenla yerge siyishke bolmaydu.
işetici ***s. tıp.*** süydük mangdurghuchi, siydürgüchi (dora yaki bashqa nerse).
işetmek siydürmek.
işgal *-li* ***is. ar.*** ishghal, ishghaliyet.
işgalci ***s. is.*** ishghaliyetchi.
işgücü ***is.*** emgek küchi.
işgüder ***is.*** elchixanilarda bash elchi bolmighanda uning ishini bashqurghuchi.
işgünü ***is.*** ish küni, xizmet küni.
işgüzar ***s.*** 1. qolidin ish kélidighan, qoli eplik (biri); 2. bashqilargha özini körsetküchi.

işhat *-tı* ***is. ar.*** 1. delil körsitish; 2. ülke qilish: *Bu davada onu işhat edecek* – Bu dewada uni delil körsetküdek.

işitici ***s.*** ishtiküchi, tuyghuchi.

işitilmek 1. ishtilmek; 2. tuyulmaq.

işitmek 1. ishtmek, anglimaq; 2. xewerdar bolmaq.

işitmemezlik *-ği* ***is.*** tuyulmasliq, anglanmasliq, ishtilmeslik.

işittirmek ishttürmek.

işkâ ***is. ar.*** 1. shikayet qilmaq, gheywet qilmaq; 2. öch almaq.

işkâl *-li* ***is. ar.*** 1. qiyinlashturmaq, müshkülleshtürmek 1. müshkülluk, qiyinliq.

işkembe ***is. osm.*** kösheydighan haywanlarning ich qarni.

işkembeci ***is.*** zasüychi, kalla-paqalchaq satquchi, öpke-hésipchi.

işkembecilik *-ği* ***is.*** zasüychilik, öpke-hésipchilik.

işkembeli ***s.*** ich-baghri bolghan.

işkence ***is. osm.*** 1. eziyet, japa (maddiy we meniui jehette); 2. azab.

işkenceci ***s.*** qiynighuchi, azarlighuchi.

işkil ***is. ar.*** 1. guman, shübhe, shek; 2. qiyinchiliq , japaliq; 3. aldi ong puti, arqa sol puti aq at.

işkillendirmek gumanlandurmaq, shübhilendürmek.

işkillenmek gumanlanmaq, shübhilenmek.

işkilli ***s.*** gumanliq, shübhilik.

işkilsiz ***s.*** shübhisiz, gumansiz.

işlek ***s.*** 1. köp ishleydighan, köp qollinilidighan; 2. obdan ishlen'gen, obdan yasalghan.

işleme ***is.*** 1. qilish; 2. küch serp qilish, tirishish; 3. ***s.*** nepis ishlen'gen (nerse).

işlemek 1. qilmaq, etmek; 2. ishlimek, emgek singdürmek; 3. tesir qilmaq; 4. hiyle aldamchiliq qilmaq: *Soğuk iliklerime işledi* – Soghuq ilikimdin ötüp ketti.

işlenmek ishlenmek.
işler *is.* wezipe.
işletme *is.* 1. bashqurush; 2. bashqarma, ishlepchiqirish orni; 3. idare, karxana: *Demir yollari işletmeleri* – Tömür yol idarisi.
işletmeci *is.* ish bashqurghuchi.
işletmek 1. ishletmek, xizmetke salmaq; 2. qollanmaq, paydilanmaq; 3. tesirlendürmek; 4. (ayal heqqide) yaman yolgha kirgüzmek.
işleyiş *is.* ishlesh usuli.
işlik *-ğı is.* ishxane (ressam we heykeltirashlarning ishleydighan öyi).
işmar *is.* köz-qash ishariti.
işmem *is. osm.* 1. yuratmaq; 2. isharet qilmaq; 3. sezdürmek, hés qildurmaq.
işmizaz *is. ar.* 1. domaymaq; 2. jéni siqilmaq; 3. titrimek.
işporta *is. it.* yayma (dukan).
işportacı *is. it.* yaymichi, tenzichi.
işrab *is.* bk. ***işrap***.
işraf *is. ar.* 1. égizge chiqmaq; 2. yuqiridin qarimaq; 3. (késel heqqide) ölümge yüzlenmek.
işrak *is. ar.* 1. yorutmaq 1. (kün, ay heqqide) tughmaq, örlimek, chiqmaq.
işrap *-bı is. ar.* 1. tuydurmaq, sezdürmek; 2. kinaye.
işret *-ti is. ar.* 1. mestlik; 2. ichimlik; 3. ichkü ichmek: *İşret toplantısı* – Ichimlik yighini.
işsiz *s.* ishsiz.
işsizlik *-ği is.* ishsizliq.
iştah *is. ar.* 1. ishtiha; 2. arzue, tilek.
iştahlanmak 1. ishtiha kelmek; 2. hewes qozghalmaq.
iştahlı *s.* 1. ishtihaliq; 2. heweslik.
iştahsız 1. ishtihasi yoq; 2. hewessiz.

iştahsızlık *-ğı is.* ishtihasizliq.

işte *e.* bir nersini körsetkende yaki bir nersige isharet qilghanda qollinilidu: *Hani kitap?* – *İşte* – Qéni kitap? – Bu yerde; *İşte kalem, işte kâğıt, otur yaz* – Mana qelem, mana qeghez, olturup yaz; *İşte size anlattığım adam* – Sizge dégen adem mana bu; *İşte korktuğum başıma geldi* – Qorqqangha qosh köründi dégen mana shu.

işteşlik *-ği is.* ortaqliq, xizmetdashliq.

iştial *-li is. ar.* tutashmaq, ulghaymaq (ot).

iştibah *is. ar.* guman, shübhe.

iştidad *is. ar.* 1. shiddetlenmek, küchlenmek; 2. (késel heqqide) éghirlashmaq.

iştigal *-li is. osm.* shughullanmaq, ishlimek.

iştigalât *is. ar.* meshghulat.

iştiha *is. ar.* 1. jinsiy hewes; 2. ishtiha: *İştiham kesilmiş, uykum azlamıştı* – Ishtihayim tutulup, uyqum aziyip ketti; 3. intilish: *İştiha ile iş görüyor* – Hewes bilen ishleydu.

iştihar *is. ar.* 1. shöhret, nam, abroy; 2. tonulush, nam qazénish.

iştihar bulmak shöhret qazanmaq, abroy tapmaq.

iştikâ *is. ar.* derd tükmek, shikayet qilmaq.

iştikak *-kı is. ar.* 1. menbe; 2. kélip chiqmaq, bashlanmaq, peyda bolmaq.

iştikak ilmi étimologiye.

iştira *is. ar.* sétip almaq.

iştirak *-kı is. ar.* 1. ortaqlishish; 2. qatnishish, ishtirak; 3. (bir ishqa) qoshulush.

iştirak etmek e qatnashmaq.

iştiyak *-kı is. ar.* 1. ishtiyaq; 2. arzu, tilek; 3. séghinmaq: *Çocuğu Kaşkarda olduğundan iştiyak içindedir* – Balisi Qeshqerde bolghanliqi üchun séghinip qaldi.

iştiyak çekmek körgüsi kelmek.

işve *is. ar.* naz, jilwe, nazlinish.
işveli *s.* nazliq, nazlinidighan, shox.
işveren *is.* ishchi yallap ishletküchi, ish bergüchi.
işyar *is.* xizmetchi, kadir, memur.
işyazar *is.* éléktronluq hésab mashinisi.
it *-ti is.* 1. it; 2. terbiyisiz, exlaqsiz, edebsiz (adem).
İtalik *is. öz.* 1. qedimiy Italiye xelqi; 2. Hind-Awrupa tilliri.
İtalya *is. öz. it.* Italiye.
İtalyan *is. öz.* italiyilik, italiyige ait: *İtalyan malı* – Italiye méli (mal) **İtalyanca** *is. öz.* italiye tili.
it üzümü *is. bot.* it üzümi.
it'ap *is. ar.* hérish, harghuzush.
ita *is. ar.* 1. ata (qilish); 2. bermek, bexs.
itaat *-ti is. ar.* itaet.
itaatlı *s.* itaetchan, itaetlik.
itaatsız *s.* itaetsiz.
itaatsızlık *-ğı is.* inaetsizlik.
itab *is.* bk. *itap*.
itab *ar.* hérish, harghinliq.
itak *is. ar.* qulni azad qilmaq.
itale *is. ar.* uzartmaq.
italik *s. is. fr.* qol yazma teqlittiki herp, hösn xet sheklidiki herp.
itap *-bı is. ar.* nesihet, tenbih.
itare *is. ar.* 1. uchurmaq; 2. téz yollimaq.
itba *is. ar.* 1. boysundurmaq, tabie qilmaq; 2. bir sözning keynige ulinip qosh söz bolup kélidighan uqumsiz qoshumchilar: at-pat, sözpöz ... **itbak** *is. ar.* 1. qaplimaq, qapsimaq; 2. uyghunlashmaq maslashmaq.
iteklemek ittirmek.
itelemek arqa-arqidin ittirmek.

itfa ***is. ar.*** 1. öchürmek; 2. bésiqturmaq, jimiqturmaq: *Yangını itfa ettiler* – Otni öchürdi.

itfaiye ***is. ar.*** ot öchürüsh etriti.

itfaiyeci ***is. ar.*** ot öchürüsh xadimi.

ithaf ***is. ar.*** hediye, hediye qilmaq, birining namigha atimaq.

ithal *-li* ***is. ar.*** 1. import; 2. qoshumche qilmaq, qatmaq, ichige almaq: *Ham madde ithalı* – Xam eshya importi.

ithalât *-tı* ***is. ar.*** import, import qilish: *İthalât malları* – Import qilinghan mallar.

ithalât vergileri import mallar béji.

ithalatçı ***s. is.*** importchi.

ithalatçılık *-ğı* ***is.*** importchiliq.

itham ***is. ar.*** eyiplimek, qarilimaq.

itibar ***is. ar.*** étibar, étibar bérish, köngül bölüsh, inawitini saqlash, ishinish.

itibaren ***z. ar.*** étibaren, ...din bashlap.

itibarlı ***s.*** étibarliq, inawetlik.

itibarsız ***s.*** étibarsiz, inawetsiz.

itibarsızlandırma ***is.*** étibarini qoymasliq.

itibarsızlanma ***is.*** étibarini yoqinish.

itibarsızlık *-ğı* ***is.*** étibarsizliq.

itici ***s. is.*** türtkuch, ittirgüch.

itidal ***is. ar.*** 1. mötidil; 2. mulayimliq, soghuqqanliq; 3. uyghunluq.

itidalli ***s.*** éghir-bésiq, salmaq.

itidalsiz ***s.*** qiziqqan, aldiraqsan.

itidalsizlik *-ği* ***is.*** qiziqqanliq, aldiraqsanliq.

itikad ***is. ar.*** bk. ***itikat***.

itikâl *-li* ***is. ar.*** 1. qirghaqqa urulghan suning qirghaqni yalap kétishi; 2. yarining (jarahetning) bedenni bésip kétishi.

itikat ***is. ar.*** étiqad, ishench, iman.

itikatlı *s.* étiqadliq, ishenchlik, étiqadi bar, ishenchi bar, imani bar.
itikatsız *s.* étiqadsiz, imansiz.
itikatsızlık *-ğı is.* étiqadsizliq, imansizliq.
itil *is. s. ar.* dunya ishliridin qol üzüp ibadet bilen.
itilâ *is. ar.* örlimek, égizlimek.
itilâf *is. ar.* 1. chüshinishmek, uyghunlashmaq; 2. uyghunluq.
itilmek ittirilmek, ilgirlitilmek.
itimat *-dı is. ar.* ishench, ishinish.
itimatlı *s.* ishenchlik.
itimatname *is.* dölet xéti, dölet mektupi.
itimatsız *s.* bashqilargha ishench bolmighan.
itimek keskinleshmek, qattiqlashmaq.
itina *is. ar.* diqqet, diqqet qilmaq, éhtiyatchan.
itinalı *s.* diqqetlik, éhtiyatchan: *Görev başında daima itinalı olmalı* – Ish üstide daim éhtiyatchan bolush kérek.
itinasız diqqetsiz, éhtiyatsiz.
itinasızlık *-ğı is.* diqqetsizlik, éhtiyatsizliq.
itiraf *is.* étirap, iqrar, boyundimaq.
itiraf etmek étirap etmek.
itiraz *is. ar.* étiraz, qarshiliq.
itirazcı *s.* qarshi turghuchi, qarshiliq bildürgüchi.
itirazsız *s.* qarshiliqsiz.
itisaf *is. ar.* zulum: *İtisafın şiddetinden ansızın uyanan millet* – Qattiq zulumdin biraqla oyghanghan millet.
itisam *is. ar.* 1. ching changgallimaq; 2. gunahtin saqlanmaq; 3. eskilik qilishtin saqlanmaq; 4. Allaning buyruqigha boyun egmek.
itiş *is.* ittirish.
itişmek 1. ittirishmek; 2. ittiriship oynashmaq.
itiştirmek 1. ittirmek; 2. türtmek.

itiyat ***is. ar.*** adet, xuy, mijez.

itizal ***is. ar.*** 1. yalghuzluq, xizmettin ayrilish; 2. bir dindin yaki mez'heptin ayrilish.

itizar ***is. ar.*** özre, eyu.

itizar etmek epu sorimaq, özre éytmaq.

itizaz ***is. ar.*** ghururlanmaq, özini chong tutmaq.

itkan ***is. ar.*** 1. saghlamlashturmaq; 2. ishenmek, xatirjem bolmaq.

itlaf ***is. ar.*** 1. öltürmek; 2. ziyangha uchratmaq; 3. buzush, xarab qilish.

itlik *-ğı* ***is.*** edebsizlik, peskeshlik, pestlik.

itmam ***is. ar.*** tügetmek, tamamlimaq: *Şu binayı henüz itmam edemediler* – Shu binani téxi püttüralmidi.

itmek ittirmek, sürmek.

itminan ***is. ar.*** köngül arami, xatirjem bolush, xatirjemlik.

ittiba *-ı* ***is. ar.*** maslashmaq, uyghunlashmaq, layiqlashmaq.

ittibaen ***z. ar.*** boyiche, binaen, asasen: *Emre ittibaen bu işi yapmış* – Buyruqqa asasen bu ishni qildi.

ittifak *-kı* ***is. ar.*** 1. ittipaq; 2. birleshme, uyushma: *Barış ve demokrasıyı savunma ittifakı* – Tinchliq we xelqchiliqni himaye qilish ittipaqi.

ittihad ***is. ar.*** bk. ***ittihat***.

ittiham ***is. ar.*** qarilanmaq, eyiplenmek.

ittihat *-dı* ***is.*** 1. birleshmek, uyushmaq; 2. birlik, ittipaqliq.

ittihaz ***is. ar.*** 1. qobul qilish; 2. qarash, hésablash: *Sözünü bir şaka ittihaz ettim* – Sözni chaqchaq dep qaridim; 3. qollanmaq: *Önlem ittihaz etmek* – Tedbir qollanmaq.

ittika ***is. ar.*** 1. yölenchük, tayanch; 2. saqlanbaq; 3. xudadin qorqmaq.

ittirmek ittirmek, algha sürmek.

ittisa ***is. ar.*** 1. artmaq, köpeymek; 2. kéngeymek: *Nüfusu gittikçe ittisa etti* – Nopus barghanséri köpeydi.

ittisa etmek kéngeymek.

ittisal ***is. ar.*** 1. yan yangha kelmek; 2. bir-birige tegmek, ulashmaq.

ittisâm ***is. ar.*** 1. tamghilanmaq; 2. daghlanmaq.

ityan ***is. ar.*** 1. kelmek, keltürmek; 2. ispatlimaq.

ivedi 1. aldirash, chapsan; 2. aldirimaq: *İvedi iş* – Aldirash ish.

ivez ***is. zool.*** chiwinning bir xili.

ivgi ***is.*** yaghach oymichiliqida ishlitilidighan eswab.

ivicaç *-cı* ***is. ar.*** 1. egri-bügri, egrilik, pükük; 2. exlaqsizliq, buzuqluq.

ivinti ***is. ar.*** süret, tézlik.

ivmek 1. téz heriket qilmaq, aldirimaq, aligha ötmek, yügürmek; 2. ittikleshtürmek.

iwdirmek 1. tézleshtürmek (süretni), chapsanlashturmaq; 2. aldiratmaq.

iye ***is.*** ige.

iyelik *-ği* ***is.*** igilik.

iyi ***s.*** 1. yaxshi, obdan; 2. paydiliq; 3. köp, jiq, mol; 4. yaxshiliq élip kélidighan; 5. muwapiq, munasip; 6. aman-isen: *Bu iyi ilişki* – Bu yaxshi munasiwet; *Bu iyi iş* – Bu paydiliq ish.

iyi niyet *-ti* ***is.*** yaxshi niyet: *İyi niyet ziyareti* – Dostluq ziyaret.

iyice ***s.*** yaxshighina, yaxshiraq, bir qeder yaxshi: *İyice bir oda* – Xéli yaxshi öy; *Durumu iyice anlamalı* – Weziyetni yaxshiraq chüshinish kérek.

iyileşmek 1. yaxshilanmaq; 2. saqaymaq: *Hasta iyileşti* – Aghriq saqaydi.

iyileştirmek 1. yaxshilimaq; 2. islah qilmaq, tüzetmek.

iyilik *-ği* ***is.*** 1. yaxshiliq: *Bu adam herkese iyilik eder* – Bu adem her kimge yaxshiliq qilidu; 2. payda: *Okumanın şu iyiliği*

de varki – Oqushning shundaq paydisimu barki; 3. amanliq, ésenlik: *Allah iyilik versin!* – Xuda aman qilsun!.

iyilikçi ***is.*** xeyrxah.

iyimser ***s.*** ümidwar.

iyimserlik *-ği* ***is.*** ümidwarliq.

iyisi ***z.*** yaxshisi, toghrisi: *İyisi bu işe karışmamaktır* – Yaxshisi, bu ishqa arilashmasliqtur.

iz ***is.*** iz: *Ayak izi* – Ayagh izi.

iz ***is. ar.*** 1. qimmet, ehmiyet; 2. ulughluq; 3. shan-shereb; 4. qudret.

izaci ***is.*** iz qoghlighuchi.

izafe ***is. ar.*** 1. béghishlimaq, atimaq; 2. qoshumche qilmaq: *Bu sözü size izafe etti* – Bu sözni sizge atidi.

izah *-tı* ***is. ar.*** bk. ***izahat***.

izahat *-tı* ***is. ar.*** izahe izahat, sherh.

izahat etmek sherhlimek.

izale ***is. ar.*** tügetmek, yoqatmaq: *Kaderini izale için geziye çıktı* – Xapiliqni tügitish üchün sayahetke chiqti.

izam ***is. ar.*** ewetmek, yollimaq.

izam ***is. ar.*** chongaytmaq, köptürmek, ashurmaq, mubalighe qilmaq.

izan ***is. ar.*** eqil, paraset.

izanlı 1. eqil-parasetlik; 2. terbiyilik, hürmetlik.

izansız ***s.*** eqilsiz, parasetsiz.

izansızlık *-ğı* ***is.*** eqilsizliq, terbiyisizlik.

izaz ***is. ar.*** hürmet bilen kütüwalmaq, hürmet qilmaq.

izbar ***is.*** yéziq bilen bildürmek.

izbe ***is. rus.*** 1. kepe, taxtay öy; 2. nem yer, höl yer.

izdiham ***is. ar.*** adem topi, jem bolmaq, yighilmaq, toplanmaq.

izdivaç *-çı* ***is. ar.*** öylenmek, turmush qurmaq.

izdiyat *-ti* ***is. ar.*** köpeymek, artmaq.

izhar *is. ar.* iz'har.
izin *-zni is. ar.* ijazet, ruxset: *İzin aldım* – Ruxset aldim.
izinli *s.* ruxset sorighan, ruxsetlik.
izinname *is. ar.* ruxset qeghizi.
izinsiz *s.* ruxsetsiz, ijazetsiz.
izkâr *is. ar.* xatirilimek, eslimek.
izlâl *is. ar.* kichik körmek, xor körmek.
izlâl *is. ar.* saye chüshermek **İzlanda** *is. öz.* Islandiye.
İzlandaca *is. öz.* islandiye tili **İzlandalı** *s. is.* islandiyilik.
izlek *-ği is.* chighir yol.
izlem *is.* 1. teqip; 2. tesir.
izlemek 1. teqip qilmaq, keynige chüshmek, izidin mangmaq; 2. iz qoghlimaq; 3. yürgüzmek.
izlenim *is.* tesir: *Türkiye gezisi bende derin izlenimler bıraktı* – Türkiye ziyariti méningde chongqur tesir qaldurdi.
izlenmek 1. teqip qilinmaq; 2. tesirat peyda bolmaq 1. yürgüzülmek.
izlik *-ği is.* choruq (téridin qilinghan).
izmihlâl *-li is. ar.* yoqimaq, tügimek, patmaq, parchilanmaq, chökmek: *Yurdunu sevmeyen millet için izmihlâl muhakkaktır* – Yurtini söymigen milletning yoqalmiqi heqtür.
İzmir *is. öz.* Izmir (Türkiyidiki bir sheher).
İzmit *is. öz.* Izmit (Türkiyidiki bir sheher).
İznik gölü *is. öz.* Iznik köli (Türkiye Borsa wilayitidiki bir köl).
izole *s. fr.* yalghuz qalghan, yétim qalghan.
izzet *-ti is. ar.* ulughluq, hürmet, sherep, shöhret, étibar, inawet, izzet.
izzetinefis *-fsi is. ar.* izzet-nepisi.
izzetli *s. ar.* izzetlik, hürmetlik.

J

J Zh (Türk élipbesining 13-herpi).
jabo ***is. fr.*** chiltek, hashiye.
jadeit *-ti* ***is. fr.*** yéshel renglik ésil tash.
jaguar ***is. isp. zool.*** bk.***jaguar***.
jaguar ***is. isp. zool.*** Jenubiy Amérikida yashaydighan térisi tenggilik qaplan.
jaj ***is. far.*** 1. töge tikini; 2. orunsiz sözlesh, orunsiz söz.
jaja ***is. far.*** bk.***jaj***.
jajahor ***s.*** bk.***jajha***.
jajha ***s.*** qoruq gep qilghuchi.
jaketatay ***is. fr.*** resmiy künlerde kiyidighan erler kiyimi.
jako ***is. zool.*** shatutning bir türi.
jale ***is.*** shebnem, qiraw.
jalozi ***is.*** chiwiqtin yasalghan, yip bilen échilip-yépilip turidighan perde.
jambon ***is. fr.*** sür pachaq (tuzlanghan yaki sürlen'gen choshqa yaki bashqa haywanlarning qoli, puti).
jandarma ***is.*** qoralliq saqchi qisimlar, zhandarma.
jandiniyer güldan, gül qachisi.
jandovan Wén'griye üzümi, aq üzüm.
janr ***is.*** tur, xil, zhanir.
jant ***is. fr.*** her xil chaqlarning qasqini.
jantiyom ***is. fr.*** ésilzade.
Japon ***is. öz. it.*** 1. Yaponiye; 2. Yaponiye xelqi, yaponluq
Japonca ***is. öz. z.*** yapon tili.
japone ***s. fr.*** qisqa yenglik ayallar kiyimi **Japonya** ***is. öz.*** Yaponiye.
jarden ***is. fr.*** baghche.

jargon *is. fr.* 1. chüshiniksiz we buzulghan til; 2. zhargon, bezi sahede qollinidighan mexsus til.
jartiyer *is. fr.* paypaq boghquch.
jegale *is. far.* 1. yirtquch haywanning warqirishi; 2. chingliq, mustehkemlik.
jelada *is. fr. zool.* uzun quyruq maymun.
jele *is. fr.* muzlitilghan méwe süyi yaki yémeklik.
jend jend *z.* parche-parche.
jende *s. is. fr.* yirtiq yaki yamaqliq kiyim.
jeneral *is. fr.* général.
jeneratör *-rü is. fr.* génératór, qozghatqu.
jenet *-ti is. zool.* süleysün, süleysün térisi.
jeng *is. far.* 1. dat, dat bésish; 2. derd-elem, qayghu, ghem-ghuse; 3. köz aghriqi.
jeni *is.* toghma qabiliyet, talant, talant igisi, dana.
jeokimya *is.* géoximiye.
jeokimyacı *is.* géoximiye alimi.
jeolog *is. fr.* géologiye mutexessisi.
jeoloji *is. fr.* géologiye.
jeolojik *s. fr.* géologiye.
jerm *s. fr.* uruq, nesil.
jermisid *s. fr.* mikrob öltürgüchi.
jest *is. ing.* 1. ipade, chiray ipadisi; 2. qiyamet, teqi-turqi, halet, süpet.
jet *is. ing.* tepkilik ayropilan, tepkilik uchqu.
jik *is. fr.* kirpe.
jile *is. fr.* mayka, jilitke.
jilet *is. ing.* biritwa pichiqi.
jimnastik *is. fr.* gimnastik.
jimnaz *is. fr.* gimnaziye.
jokey *is. ing.* beyge ustisi.

jurnal *-li* ***is. fr.*** 1. zhurnal; 2. kirish-chiqish deptiri; 3. kündilik xatire.

jurnalist zhurnalist, muxbir.

jübile ***is. fr.*** ellik yashqa kirgen künni xatirilesh.

jül ***is. far.*** bujughur, büdür, yögimesh **Jüpiter** ***is.*** Rim epsaniliride asman xudasi.

jüpiter Yupitér yultuzi, ongay yultuzi.

jüt *-tü* ***is. ing.*** yawa kendir.

K

K K (Türk élipbesining 14-herpi).

kaatil ***is. ar.*** qatil.

kab ***is.*** chélek, tung qatarliq suyuq nersiler qachilinidighan qacha, qap.

kaba ***s.*** 1. kélengsiz: *Kaba bir oda takımı* – Kélengsiz öy jahazliri; 2. yirik: *Kaba un* – Yirik un; 3. qopal: *Kaba adam* – Qopal adem.

kaba sakal ***s.*** bombur saqal.

kabahat ***is. ar.*** gunah, eyib.

kabahatli ***s.*** 1. gunahkar, eyibkar; 2. eyiblik, qusurluq.

kabahatsiz ***s.*** gunahsiz, eyibsiz, qusursiz.

kabak *-ğı* ***is.*** 1. qapaq, kawa qatarliqlar; 2. bilimsiz, körümsiz, qopal; 3. xemek, pishmighan; 4. taz, yaghaq.

kabakgiller ***is.*** kawa, tawuz, qoghun, qapaq qatarliqlarning omumiy éti.

kabaklamak putap qépyalingach qilip qoymaq (derexni).

kabala ***is.*** 1. tewratni tetqiq qilish; 2. erwah we jinlar bilen alaqe qilish.

kabalak *-ğı* ***is.*** Osman padishahliqi dewride eskerlerning qalpiqi, qabalaq.

kabalaşmak qopallashmaq, kélengsizleshmek, qopalliq qilmaq, yirikleshmek.

kabalaştırmak qopallashturmaq, kélengsizleshtürmek.

kabalık *-ğı* ***is.*** qopalliq, tongluq.

kabalist ***is. fr.*** tewratni tetqiq qilghuchi.

kabara ***is.*** 1. ayagh kiyimning chemige qéqilghan mix; 2. zinnet üchün sanduqlargha qéqilghan mix.

kabarık ***s.*** 1. qaparghan, gewdilik; 2. börtüp chiqqan.

kabarmak 1. qaparmaq, köpjümek; 2. ashmaq; 3. köpeymek, artmaq; 4. hürpeymek; 5. achchiqlanmaq; 6. dolqunlanmaq; 7. yumshimaq; 8. meghrurlanmaq.

kabartmak 1. qapartmaq; 2. köptürüp yoghinatmaq; 3. achchiqlandurmaq.

kabız *-bzı* ***is. ar. ar.*** chingliq.

kabih eski, qebih.

kabil ***is. ar.*** 1. qabil; 2. tughut anisi, tughut doxturi.

kabile ***is. ar.*** tughut anisi.

kabiliyet ***is.*** qabiliyet.

kabiliyetli ***s.*** qabiliyetlik.

kabiliyetsiz ***s.*** qabiliyetsiz.

kabir *-bri* ***is. ar.*** qebre, mazar, gör.

kabîl ***is. ar.*** 1. shuninggha oxshash, shu tiptiki: *Bu kabîl şeyler* – Bu shuninggha oxshash nersiler; 2. tür, xil.

kabîl ***is. ar.*** qebile: *Türk kabîlesi* – Türk qébilesi.

kabristan ***is. ar. far.*** qebristan, mazarliq, görlük.

kabuk *-ğu* ***is.*** 1. qowzaq, post, shöpük; 2. tére; 3. tash, muqawa.

kabuklamak qaplimaq, tashlimaq.

kabuklu ***s.*** qapliq, tashliq, tuwaqliq, muqawiliq.

kabuksuz ***s.*** qapsiz, tashsiz, tuwaqsiz, muqawisiz.

kabul *-lü* ***is. ar.*** 1. qobul: *Bu teklifi kabul etmem* – Bu teklipni qobul qilalmaymen; *Hediyemi kabul etti* – Hediyimni qobul qildi; 2. körünüsh; 3. qatarigha qoshush, qatarigha élish: *Çocuklar okula kabul edildi* – Balilar mektepke élindi.

kaburga ***is.*** qowurgha: *Zayıflıktan kaburgaları çıkmış* – Oruqluqtin qowurghiliri chiqip qaptu.

kâbus ***is. ar.*** qara bésish, qorqunchluq chüsh.

kabza ***is. ar.*** 1. tutquch; 2. changgal, ochum.

kaç *s.* qanche: *Kaç kişi?* – Qanche kishi?; *Ona kaç defa söyledim, gene dinlemedi* – Uninggha qanche qétim sözlidim, yenila anglimidi.

kaçak *-ğı s.* qachaq (adem, mal), etkes.

kaçakçı *is.* etkeschi.

kaçakçılık *-ğı is.* etkeschilik: *Silah kaçakçılığı* – Qoral-yaraq etteschiliki.

kaçımsamak bir ishni qilmasliq üchün bahane körsetmek.

kaçımsar *s.* qéchishiqa temshelgen, qéchishqa yol izdigen.

kaçıncı *say.* qanchinchi.

kaçıngan *s.* qachmaqchi bolghan.

kaçınmak 1. chékinmek, yardimini ayimaq: *O hiç bir hizmetten kaçınmaz* – U héchqandaq ishtin chékinmeydu (qachmaydu); 2. körünmeslik, qachmaq (ayallarning erlerge).

kaçırılmak qachurulmaq.

kaçırmak qéchishqa purset bermek, yoqilishigha seweb bolmaq, qachurmaq.

kaçışmak topluq halda qéchishmaq, tiripiren bolup ketmek, qéchishmaq.

kaçkın *is.* qachqun.

kaçlı *s.* 1. qanchilik; 2. qaysi waqitta.

kaçmak qachmaq.

kadar *ar. e.* qeder, dek, kebi, oxshash.

kadeh *is. ar.* qedeh: *Şerefinize bir kadeh kaldırdım* – Sheripingizge bir qedeh ichiwettim.

kadem *is. ar.* 1. qedem, chamdam; 2. teley, bext.

kademe *is. ar.* 1. derije, sewiye; 2. mertiwe; 3. pelempey.

kademeli *s. ar.* teleylik, bextlik.

kader *is. ar.* 1. teqdir, qismet: *Onun kaderi iyi değildir* – Uning teqdiri yaxshi emes; 2. teley, amet, bext; 3. küch, quwwet.

kaderci *is. s.* teqdirge ishen'güchi.

kadercilik *-ği is.* teqdirchilik, fatalizm.
kadı *is. ar.* qazi.
kadın *is.* xotun, ayal.
kadınca *s. z.* 1. ayallarche; 2. söz, qiliqi ayallargha oxshaydighan (er), zeypane.
kadıncık *-ğı is.* kichik xotun, xotunchaq.
kadıncıl *s.* xotunperes, xotunchil.
kadınlık *-ğı is.* ayallar.
kadırga *is. yun.* hem palaq, hem yelken bilen mangdurulidighan qedimki zaman ottura hal soqush kémisi.
kadife *is. ar.* duxawa, mexmel, chiberqut qatarliq toqulmilar.
kadim *s. ar.* qedimiy, kona.
kadip *-bi is. osm.* 1. inchike we tüz shax; 2. erlerning jinsiy ezasi.
kadir *-dri is. ar.* 1. qedir-qimmet; 2. miqdar; 3. sherep,; 4. derije.
kadirbilir *s.* qedrini bilidighan, qedrige yétidighan, yaxshiliqni bilidighan.
kadro *is. it.* kadir.
kafa *is.* 1. bash, kalla; 2. eqil.
kafadar *is. osm.* 1. yoldash; 2. uyghunlishidighan.
kafalı *s.* méngisi bar, kallisi ötidighan, eqilliq.
kafasız *s.* méngisi yoq, eqilsiz, kalwa, kallisi ötmeydighan.
kafes *is. ar.* 1. qepes; 2. katek.
kafesçi *is.* 1. qepes yasighuchi, qepes satquchi adem; 2. aldamchi.
kafeslemek aldimaq.
kafeslenmek aldanmaq, tuzaqqa chüshmek.
kafesli *s.* qepezlik yaki qepeske oxshash.
kafeterya *is. it.* 1. qehwe we shuninggha oxshash ichimlik sétilidighan yer; 2. erzan ashxana.

kaffa *s. fr.* rengdar yipek rextning bir türi.
kâffe *s. ar.* hemme, pütünley.
kâfi *s. ar.* kupaye, yéterlik.
kafil *s. ar.* képil, shahit, guwah.
kafile *is. ar.* 1. etret, ömek: *Hacı kafilesi* – Hajilar ömiki; 2. karwan; 3. retmuret tizilghan nerse.
kafir *is. ar.* kapir, ishenmigüchi, dinsiz.
kafiye *is. ar.* qapiye (shéiriyette).
kafiyeli *is.* qapiyilik.
kafiyesiz *is.* qapiyisiz, yaki qapiyisi buzuq.
kaftan *is.* yipek rexttin tikilgen uzun chapan.
kağan *is.* xan, xaqan: *Çengiz kağan* – Chinggizxan.
kağanlık *-ğı is.* xanliq, xandanliq, xaqaliq.
kağıt *is. far.* 1. qeghez: *Kağıt fener* – Qeghez pener; 2. xet: *Oğlundan kağıt gelmiş yanına çağriyormuş* – Oghlidin xet keptu, yénigha chaqiriptu; 3. qeghez pul; 4. qeghezdin ishlen'gen nerse.
kağıtçı *is.* 1. qeghez yasighuchi; 2. qeghez, qelem satquchi.
kağıtçılık *-ğı is.* qeghezchilik.
kağnı *is.* qeghezchilik, ikki chaqliq kala harwisi.
kah *z. far.* gah.
kâhin *is. ar.* ghayibtin xewer bérish **Kahire** *is.* Qahire (Misirning paytexti).
kahkaha *is. ar.* qah-qah (külke awazi).
kâhkül *is. far.* manglay chach, kukula.
kahpe *is. far.* 1. jalap, pahishe (ayal); 2. tégi pes, buzuq.
kahpelik *-ği is.* jalapliq, pahishilik.
kahr 1. qehr; 2. ghezep: *Birinin kahrına uğramak* – Birawning ghezipige uchrimaq.
kahr etmek 1. perishan qilmaq; 2. yoq qilmaq; 3. japa salmaq: *Bu çocuklar beni kahretti* – Balilar manga köp japa saldi.

kahr olmak yoq bolmaq.

kahraman *is. far.* 1. qehriman, batur, yigit; 2. edebiy eserlerdiki qehrimanlar.

kahramanlık *-ğı is.* qehrimanliq, baturluq.

kahrlanmak 1. qehrlenmek; 2. ghezeplenmek.

kahvaltı *is.* etigenlik yémek, nashta: *Kahvaltı ettinizmi?* – Nashta qildingizmu?.

kahve *is. ar.* 1. qehwe; 2. qehwedin ishlen'gen ichimlik.

kahveci *is.* qehwe yétishtürgüchi, qehwe teyyarlighuchi.

kahvehane *is. ar. far.* kaféxana, türlük ichimlik orni.

kahverengi *s.* qehwe reng.

kâhya *is. far.* 1. ishqa bashqurghuchi; 2. ishqa arilashquchi.

kaide *is. ar.* 1. qaide; 2. tüzüm.

kail 1. qayil: *Ben bu işin doğruluğuna kail değilim* – Men bu ishning toghriliqigha qayil emesmen; 2. razi bolghan, ishlen'gen.

kail olmak 1. qayil bolmaq; 2. razi bolmaq, ishenmek.

kaim *s. ar.* 1. ornini alghan: *Altın para yerinek kağıt para kaim oldu* – Altun pulning ornini qeghez pul dessidi; 2. tik turghan, öre turghan.

kaime *is. ar.* 1. resmiy höjjet, buyruq; 2. qeghez pul.

kainat *-tı is. ar.* kainat.

kak *is.* su yighilip qalghan choqur, kölchek.

kak *is.* qurutulghan méwe: *Armut kakı* – Amut qéqi.

kaka *s.* 1. (balilar tilida) yaman, meynet; 2. paskiniliq, nijaset.

kakaç *-cı is.* bolqa.

kakaç *-cı is.* 1. kala göshidin qilinghan qaq gösh; 2. tuzlap qurutulghan yémeklik.

kakao *is. isp.* kakawa derixi we kakawa uruqi.

kakavan *s.* 1. exmeq; 2. kona; 3. hamaqet; 4. yéqimsiz.

kakavanlık *-ğı is.* 1. exmeqliq; 2. yéqimsizliq.

kakılmak 1. qéqilmaq; 2. mixlanmaq.

kakım *is. ar. zool.* 1. bulghun we uning térisi; 2. bulghun térisidin tikilgen juwa.

kakımak tene qilmaq, yüzige salmaq, péshanige qoymaq: *Onu neden kakıdınız?* – Uninggha tene qildingiz?.

kakınç *-cı is.* ghezep, achchiq, tene.

kakırdak *-ğı is.* chigirtek.

kakırdamak 1. qurup qaqshal bolup ketmek; 2. ölmek.

kakışmak türtüshmek, ittirishmek.

kakıştırmak tinmastin we asta-asta qaqmaq.

kakma *is.* 1. oyma; 2. qaqma: *Kakma ağaç* – Qaqma qozuq.

kakmacı *is.* oymikesh.

kakmak qaqmaq, mixlimaq.

kaknem *s.* quruq.

kâkül *is. far.* manglay chach, aldi chach.

kala *is.* bk. ***kale***.

kala *z.* kem: *İkiye beş kala* – Ikkige besh minut kem.

kala *is.* 1. rext; 2. sermaye.

kalaba *is.* bk. ***kalabalık***.

kalabalık *-ğı is.* 1. ademler topi; 2. köp, jiq: *Şurada bir kalabalık var, acaba ne oluyor?* – Shu yerde ademler topliship qaptu, néme bolghandu?; *Kalabalık bir aile* – Jan sani köp aile.

kalak *is.* (haywanlarda) tumshuq.

kalan *s.* 1. yashqan, éship qalghan; 2. qalduq (matématikida): *Geride kalanlar* – Éship qalghanlar.

kalas *is.* qélin we uzun taxta.

kalay *is.* 1. qeley, qangaltir; 2. azar, haqaret.

kalaycı *is.* qangaltirchi.

kalaycılık *-ğı is.* qangaltirchiliq.

kalaylamak 1. qeleylimek; 2. xataliq, kemchiliklerni yoshurmaq; 3. tillimaq.

kalaylanmak qeleylenmek.

kalaylı ***s.*** 1. qeleylen'gen; 2. yalghan, saxta, suniy.
kalaysiz ***s.*** 1. qeleylenmigen; 2. tebiy.
kalazion ***s. fr.*** yingnasqu.
kalb ***is. ar.*** 1. yürek; 2. köngül, hés; 3. merkez; 4. sewgi; 5. yaxshiliq; 6. roh.
kalb ***is. ar.*** özgertish (bir halni bashqa bir halgha): *Yatak odamiz bir otele kalbedildi* – Yataqxanimiz bir méhmanxanigha aylandi.
kalbî ***s. ar.*** yürektin, köngüldin, jandin.
kalbsiz ***s.*** rehimsiz, shepqetsiz.
kalbur ***is.*** ghalwur, ötkeme, elgek.
kalburcu ***is.*** 1. ghalwur (elgek) yasighuchi yaki satquchi; 2. ghalwurchi (tasqighuchi).
kalburlamak tasqimaq.
kalburlanmak tasqalmaq.
kalburlatmak tasqatmaq.
kalça ***is. anat.*** sönggech, saghra.
kalçalı ***s.*** saghrisi yoghan we keng: *Kalçalı kadın* – Saghrisi yoghan xotun.
kaldazit *-ti* ***is. fr.*** tebiiy tömür, titan.
kaldırmak 1. qaldurmaq; 2. berdashliq bermek; 3. tartmaq: *Bu araba bu yükü kaldıramaz* – Bu harwa bu yüklerni tartalmaydu; 4. yarashmaq, uyghun kelmek: *Bu kumaş fazla süs kaldırmaz* – Bu rext anche yarashmaydu; 5. élip qachmaq; 6. yötkimek: *Sandığı oradan kaldırın!* – Sanduqni o yerdin yötkeng!; 7. küshkürtmek; 8. yolgha chiqmaq; 9. toplimaq; 10. ichini élishturmaq; 11. yaxshilimaq.
kale ***is. ar.*** 1. qele; 2. asanliqche kirgili bolmaydighan yer; 3. gol (putbol oyunida).
kalem ***is. ar.*** 1. qelem (xet yazidighan); 2. tür, xil.
kalemdan ***is. ar. far.*** qelem qutisi, qelemdan.
kalemis ***is. far.*** ispar chashqini.

kalemiye *is. ar.* qelem heqqi.
kalemkâr *is. ar. far.* 1. rextlerge gül basquchi; 2. nepis neqqash; 3. oymikesh.
kalemlik *-ği is.* qelemdan, qelem qutisi.
kalemtıraş *is. ar. far.* qelemtirash, beke.
kalender *s.* derwish, kembeghel, yoqsul.
kalenderhane *is. osm.* xaniqa.
kalenderî *is. far.* 1. béyt, qoshaq; 2. derwishlik.
kalenderlik *-ği is.* qelenderlik, kembeghellik, yoqsulluq.
kaleska *is. it.* powuska, koleske.
kalfa *is. ar.* 1. usta; 2. saray we méhmanxanilarda ishligüchi xotun; 3. yardamchi muellim.
kalgay *is.* izchilar komandiri.
kalgımak sekrimek.
kalıç *is.* orghaq.
kalık *is.* hawa.
kalık *is. s.* 1. öksük, nuqsan; 2. öylinish waqti ötüp ketken; 3. öyde olturup qalghan qéri qiz.
kalım *is.* hayat: *Ölüm kalım savaşı* – Hayat-mamat kürishi.
kalımlı *s.* 1. hayat qalghan; 2. baqi, ölmeydighan.
kalımsız *s.* 1. pani, ölüp kétidighan; 2. hayat qalmaydighan.
kalın *s.* qélin, yoghan.
kalın *is.* toyluq (yigit tereptin qiz terepke bérilidighan).
kalınlaşmak qélinlashmaq.
kalınlaştırmak qélinlashturmaq.
kalınlatmak qélinlatmaq.
kalınlık *-ğı is.* qélinliq, yoghanliq.
kalınmak qaldurulmaq: *Akşama kadar orada kalınırmı?* – Axshamgha qeder u yerde qaldurulamdu?.
kalıntı *is.* 1. miras; 2. nishan, iz.
kalıp *-bı is.* 1. qélip; 2. parche; 3. sölet; 4. shekil, hal; 5. örnek.

kalıpçı *is.* 1. qélip yasighuchi we satquchi; 2. herqandaq ishni ölchem boyiche qilidighan adem.
kalıplamak qéliplanmaq, qélipqa sélinmaq.
kalıplanmak qéliplimaq, qélipqa salmaq.
kalıplatmak qéliplatmaq.
kalıt *is.* miras, tegmish.
kalıtım *is.* irsiyet, udum.
kalite *is. fr.* 1.süpet: *Bu kumaşın kalitesi iyidir* – Bu rextning supiti yaxshi; 2. tashqi menzire; 3. üstünlük.
kalkan *is.* qalqan.
kalkık *s.* 1. égiz: *Masanın bir tarafı kalkık* – Shirening bir teripi égiz; 2. tik: *Saçlar diken gibi kalkık* – Chachlar tiken'ge oxshash tik.
kalkımak sekrimek.
kalkındırmak ehwalni yaxshilimaq, küchlendürmek, yükseldürmek, güllendürmek: *Yurdu kalkındıralım!* – Wetenni güllendüreyli!.
kalkınmak ehwali yaxshilanmaq, küchlenmek, güllenmek.
kalkmak 1. sekrimek, yükselmek; 2. turmaq: *Çocuk kalkarak dersini anlattı* – Bala ornidin turup dersni sözlep berdi; 3. soyulmaq: *Yüzünün derisi kalktı* – Yüzining térisi soyuldi; 4. qozghalmaq, yolgha chiqmaq: *Trén kalktı* – Poyiz qozghaldi; 5. tik turmaq: *Hayvan art ayakları üzerine kalktı* – Haywan arqa puti bilen tik turdi; 6. yoqalmaq: *Bu âdet çoktan kalktı* – Bu adet xélila burun yoqaldi; 7. ayrilmaq: *Siz oradan kalkınız!* – Siz u yerden ayriling!; 8. isyan kötürmek.
kaloma *is. yun.* zenjirning su ichidiki qismi.
kalomeli *is. yun.* qurt chüshüridighan zeherlik dora.
kalori *is. fr.* kaloriye (issiqliq miqdarining ölchem birliki).
kalorimetre *is. fr.* issiqliq miqdarini ölcheydighan eswab.
kaloş *is. yun.* kalach.

kalp *-bi* ***is. ar.*** 1. yalghan pul; 2. hurun, kargha kelmeydighan; 3. yalghanchi.

kalpak *-ğı* ***is.*** qalpaq.

kalpakçı ***is.*** qalpaq tikküchi yaki satquchi.

kalpaklı ***s.*** qalpaq kiygen.

kalpazan 1. yalghan pul yasighuchi; 2. yalghan we hiyle bilen ish körgüchi; 3. saxtipezlik, yalghanchiliq.

kalplaşmak hurunlashmaq.

kalplık *-ğı* ***is.*** 1. saxtiliq; 2. ish xushyaqmasliq.

kaltaban ***s. far.*** 1. nomussiz; 2. hiyliger; 3. yalghanchi; 4. aliqanat, sharlatan.

kaltak *-ğı* ***is.*** 1. bir nerse qaplanmighan éger; 2. nomussiz ayal, pahishe ayal.

kalûbelâ ***is. ar.*** elmisaq, atam zaman (qedimdin béri).

kalura ***is.*** yamaqliq ayagh kiyimi qatarliq kön - xurum nersiliri.

kalurahane ***is.*** tére we kön-xurum nersilirini onglaydighan karxana.

kalyan ***is. osm.*** chilim.

kam ***is.*** bk. ***şaman***.

kâm ***is. afh.*** iltimas, tilek.

kâm bahş ***s.*** 1. birawning tilikini orundighuchi 1. yaxshiliq qilghuchi, xeyirxah.

kama ***is.*** xenjer.

kamacı ***is.*** top yasighuchi.

kamara ***is. it.*** 1. paraxotlarda yoluchilargha we paraxot xadimlirigha ayrilghan öy; 2. En'gliyede asasiy qanun tüzüsh orgini.

kamarilla ***is.*** 1. yoshurun közetküchi; 2. ishpiyon.

kamarot ***is. it.*** paraxotta yoluchilargha xizmet qilghuchi.

kamaşmak 1. qamashmaq (köz): *Güneşten gözleri kamaştı* – Künde közi qamashti; 2. qamimaq (chish): *Erik yerken işleri kamaştı* – Örük yep chishliri qamap ketti.
kamaştırmak qamashturmaq (köz we chish).
kambak qérindaq, chépindaq.
kambel 1. dümchek; 2. döng.
kambiyo ***is. it.*** chet el puli yaki chéki bilen qilinghan soda, qerzini tölesh üchün chetel bankiliri bilen pul almashturush.
kamborluk *-ğu* ***is.*** 1. düycheklik; 2. dönglük.
kambur ***is.*** 1. dümchek; 2. döng.
kamburlaşmak döng bolup qalmaq.
kamburlaştırma döng qiliwetmek.
kamçı ***is.*** qamcha.
kamçılamak 1. qamchilimaq; 2. (yamghur, qar, boran) qattiq tegmek; 3. qattiq tesir qilmaq: *Bu ilâç şinirleri kamçılar* – Bu dora nérwigha tesir qilidu.
kamçılı ***s.*** 1. qamchiliq; 2. zorawanliq.
kamer ***is. ar.*** ay, qemer.
kamera ***is. fr.*** filimge élish mashinisi.
kameraman ***is. fr.*** filimge alghuchi.
kameriya ***is.*** barang.
kamet *-ti* ***is. ar.*** boy, qamet.
kamga ***is.*** bk. ***kambak***.
kamış ***is.*** 1. qomush; 2. ichi kawak, nogha oxshash; 3. erlerning jinsi ezasi; 4. qomushta qilinghan.
kamışçık *-ğı* ***is.*** shamalche, shamal sanduqi, köwrük.
kamışkulak ding qulaq (at heqqide).
kamışlık *-ğı* ***is.*** qomushluq.
kâmil ***s. ar.*** kamil, yétishken.
kâmilen ***z. osm.*** pütünley, tamamen.

kamp *-pı is. fr.* lagér: *Kamp hayatı* – Lagér turmushi; *Esirler kampı* – Esirler lagéri; *Toplama kampı* – Yighiwélish lagéri.

kampana *is. it.* qongghuraq, jang.

kampanya *is. it.* heriket: *Halkın tabiata karşı açtığı kampanya* – Xelqning tebietke qarshi élip barghan herikiti.

kamu *s.* 1. omumiy: *Kamu oyu toplamak* – Omumning oy-pikrini toplimaq; 2. pütün xelq: *Kamunun çıkarları* – Pütün xelq menpeetliri.

kamuculuk kommunizm.

kamuflaj düshmendin yoshurunmaq, düshmenning körüp qélishidin saqlinish usuli.

kamulaştırmak omumlashturmaq, jamaet mülkige aylandurmaq.

kamus *is. ar.* qamus, chong lughet.

kamutanrıcılık *-ğı is.* pantéizm (Xuda bilen tebietni birdek nerse dep qarighuchi we tebietni Xudaning mujessemlen'gen haliti dep bilgüchi diniy-pelsepiwi telimat).

kamyon *is. fr.* 1. yük aptomobili; 2. exlaqsiz ayal.

kan *is.* 1. qan, xun; 2. nesil, ewlad: *O da bénim kanımdandır* – U hem méning neslimdindur; *Asil kan* – Ésil ewlad; 3. jinayet; 4. qattiq düshmenlik; 5. intiqam; 6. jeng, urush.

kanaat *-ti is. ar.* qanaet.

kanaatkâr *is. ar. far.* qanaetchan.

Kanada *oz. is. coğ.* Kanada.

Kanadalı *is. s.* kanadaliq.

kanağan *s.* tézla qanaet qilidighan.

kanal *is. fr.* 1. qanal; 2. waste.

kanalizasyon *is. fr.* sheherlerde we binalarda paskina su we bashqa paskiniliqlarni aqquzup kétish üchün ornitilghan turubilar.

kanama *is.* qanash.

kanamak qanimaq.
kanara ***is. ar.*** qushxana.
kanarya ***is. zool.*** torghay.
kanaryalık *-ğı* ***is.*** torghayliq.
kanat *-dı* ***is.*** qanat.
kanat *-dı* ***is.*** 1. qanal; 2. yerasti su yoli.
kanatlanmak 1. uchurum bolmaq; 2. uchmaq, qanat achmaq.
kanatlı ***s.*** qanatliq.
kanatmak qanatmaq.
kanatsızlar ***is. zool.*** qanatsizlar, qanatsiz hasharatlar.
kanava ***is. it.*** 1. kaniwe: *Kanava gömlek* – Kaniwe könglek; 2. taghar qilish üchün kendirdin toqulghan shalang rext.
kanaviçe 1. kaniwe; 2. taghar qilish üchün kendirdin toqulghan shalang rext.
kanca ***is. it.*** 1. tömür ilmek; 2. qoy göshini ésip qoyidighan kanar.
kancık ***s.*** 1. qanjuq, mada: *Kancık köpek* – Qanjuq it; *Kancık eşek* – Mada ishek; 2. pahish.
kancıklık *-ğı* ***is.*** peslik, nomussizliq.
kancurga ***is.*** ghanjugha (égerning).
kançılar ***is. it.*** konsulxana terjimani.
kançılarlık *-ğı* ***is.*** konsulxanilarda katipliq we terjimanliq qilghuchi xadim.
kançılarya ***is. it.*** kançılarlık.
kandaş ***s.*** qandash, nesildash.
kandaşlık *-ğı* ***is.*** qandashliq, nesildashliq.
kandırılmak 1. qayil qilmaq, ishendürmek; 2. chirayliq sözler bilen aldimaq.
kandırmak 1. qayil qilmaq, ishendürmek; 2. chirayliq sözler bilen aldimaq; 3. xataliqqa bashlimaq; 4. qandurmaq.

kandil *is. ar.* 1. qendil (asma chiragh); 2. mest; 3. sopun maghzipidin hasil bolghan köpük.

kandilci *is.* 1. qendil yasap satquchi; 2. meschitlerning chirighini yaqquchi.

kanepe *is. fr.* bir qanche kishilik yölenchüklük orunduq.

kangal *is. yun.* 1. chember; 2. parche.

kangallamak chember sheklide orimaq.

kangallanmak chember haligha keltürmek.

kanı *is.* 1. qanaet; 2. pikir, chüshenche: *Kanımca* – Pikrimche.

kanık *s.* qanaetchan.

kanıklanmak qanaet qilmaq: *Bu adam az ile de kanıklanır* – Bu adem azghimu qanaet qilidu.

kanıklık *-ğı is.* qanaetchanliq.

kanıkmak qanmaq, közi toymaq.

kanım *is.* 1. qanaet; 2. ishinish.

kanış *is.* qanaet.

kanıt *is.* delil, ispat.

kanıtlı *s.* delillik, ispatliq, pakitliq.

kani *s. ar.* 1. qanghan; 2. ishen'gen; 3. qanaet qilghan.

kanken *is. far.* kanchi, kan kolighuchi.

kanlanmak 1. qangha boyalmaq; 2. qéni köpeymek.

kanlı *s.* 1. qangha boyalghan; 2. qanliq: *Kanlı kavga* – Qanliq majra; 3. qanxor, qatil; 4. qéni, qiziq, qiziqqan.

kanmak 1. qayil bolmaq, ishenmek; 2. shérin sözlerge aldanman; 3. qanmaq, toymaq; 4. memnun bolmaq.

kanser *is. fr.* rak (késel).

kansız *s.* 1. qansiz: *Kansız et* – Qansiz gösh; 2. qansizliq késilige uchrighan; 2. tuyghusiz we qorqunchaq.

kansızlık *-ğı is.* qansizliq, qan azliqi.

kantar *is. ar.* éghirliq ölchesh eswabi.

kantarcı *is.* bazargha kirgen nersilerni ölchep pul élip kün kechürgüchi.
kantarma *is.* qangturuq (at heqqide).
kantat *-tı is. fr.* qehrimanliq dastani we uning muzikisi.
kantın *is. fr.* 1. yéza-qishlaq, fabrika we mekteplerde bezi yémek-ichmek sétilidighan dukan; 2. mushundaq dukanlarda ishligüchiler tamaq yeydighan ashxana.
kantın *s. is.* yalghan, oydurma.
kanto *is. it.* naxsha.
kantocu *is.* naxshichi ayal yaki qiz.
kanun *is. ar.* 1. qanun: *Askeri kanun* – Herbiy qanun; 2. qanuniyet: *Matematik kanunlar* – Matematikining qanuniyetliri; 3. yol, usul, nizam.
kânun *is. ar. müz.* qalun (muzika).
kânuncu *is. müz.* qalun chalghuchi.
kanunen *z. ar.* qanungha asasen.
kanuni *s. ar.* qanuniy.
kanuni *is. ar.* qalun chalghuchi.
kanuniyet *-ti is. ar.* qanuniyet, qanunluq.
kanunlaşmak qanunlashmaq.
kanunlaştırmak qanunlashturmaq.
kanunlu *s.* qanungha uyghun, qanuni.
kanunluk *-ğu is.* qanunluq, qanuniyet.
kanunname *is.* qanunname, qanun kitabi, risale.
kanunsuz *s.* qanunsiz.
kanunsuzluk *-ğu is.* qanunsizliq: *Bir eylemin kanunsuzluğu* – Bir heriketning qanünsizliqi.
kanunşinas *is. ar. far.* qanunshunas.
kânunuevvel *is. ar.* dékabr (12 ay).
kânunusani *is. ar.* yanwar (1 ay).
kanyak *-ğı is.* kanyak (haraq).
kanyon *is.* jilgha.

kap *-bı is.* qacha (qumuch).

kap *-pı is. fr.* perenje.

kap kacak qazan-qomush, qacha-qucha.

kapacık *-ğı is.* kichik qapqaq. kichik tuwaq.

kapak *-ğı is.* qapqaq, tuwaq.

kapaklanmak béshiche yiqilip chüshmek.

kapaklı *s.* 1. qapqaqliq; 2. yépiqliq, sirliq, yoshurun.

kapal *is.* qorshash, oriwélish.

kapalı *s. z.* 1. yépiqliq; 2. sot bilen alaqisi üzülgen; 3. pürkelgen; 4. kinaye.

kapallamak qorshimaq, muhasire qilmaq.

kapallanmak qorshawda qalmaq, muhasire qilinmaq.

kapallı *s.* qorshawda qélish, muhasire ichide qélish.

kapama *is.* 1. etmek (ishikini nersini); 2. qiyma tamaq; 3. kiyim-kéchek.

kapamacı *is.* kiyim satquchi.

kapamak yapquch, etküch.

kapamak 1. yapmaq: *Pencereyi kapamak* – Dérizini yapmaq; 2. etmek: *Deliği kapamak* – Töshükni etmek; 3. yummaq: *Gözlerini kapamak* – Közlirini yummaq; 4. tosuwalmaq: *Bu yapı manzarayı kapadı* – Bu bina menzirini tosuwaldi; 5. yépiwalmaq: *Yüzünü kapamak* – Yüzini yépiwalmaq; 6. toxtatmaq: *Görüşmeyi kapiyalım* – Söhbetni toxtitayli; 7. salmaq: *Kitapları dolaba kapamışlar* – Kitablarni ishkapqa séptu; 8. solimaq: *Tavukları kümese kapamak* – Toxularni katekke solimaq.

kapan *is.* 1. qapqan: *Kapana düşmek* – Qapqangha chüshmek; 2. hiyle.

kapan *is.* bora we bashqa nersidin ishlen'gen yopuq.

kapanca *is.* kichik qapqan, tuzaq.

kapanık *s.* 1. yépiqliq, étiklik; 2. dem siqilidighan yer: *Kapanık bir yer* – Dem siqilidighan bir yer.

kapanmak 1. yépilmaq, étilmek: *Kapı kapandı* – Ishik étildi; 2. alaqe, üzülmek.

kaparo ***is. it.*** aldin bérilgen pul, zakalet.

kaparoz ***is.*** qaqti-soqti mal (nerse).

kaparozcu ***s. is.*** qaqti-soqtichi.

kapatmak 1. yapmaq, etmek; 2. erzangha sétiwalmaq; 3. nikahsiz xotun qilmaq.

kapçak *-ğı* ***is.*** chong tömür ilmek.

kapçık *-ğı* ***is.*** 1. kichik qacha; 2. here uwisi; 3. shöpük, post, qisirmaq.

kapı ***is.*** 1. ishik, derwaza; 2. xizmet orni, ish orni: *O, ikide birde kapı değiştirir* – U, hedésila ish ornini yötkeydu; 3. hökümet orgini.

kapıcı ***is.*** ishik baqquchi, derwaziwen.

kapıcılık *-ğı* ***is.*** ishik baqquchining ishi.

kapılanmak ish orni tapmaq, ishqa orunlashmaq.

kapılgan ***s.*** bir ishqa ongayla bérilip kétidighan, ongayla aldinidighan.

kapılmak 1. oghrilanmaq; 2. aldanmaq; 3. bérilmek; 4. ashiq bolmaq.

kapısız ***s.*** 1. ishiki yoq; 2. xizmet orni yoq, ishsiz.

kapışmak bir-biri bilen tutushmaq, bir-biri bilen élishmaq.

kapital *-li* ***is. fr.*** kapital, sermaye, ana mal.

kapitalist *-ti* ***is. fr.*** kapitalist, sermayidar.

kapitalizm ***is. fr.*** kapitalizm: *Devlet kapitalizmi* – Dölet kapitalizmi.

kapitülâsyon ***is. fr.*** 1. teslim bolush shertnamisi; 2. chet elliklerge bérilgen imtiyaz.

kapkara ***s.*** qapqara, tum qara.

kaplam ***is.*** omumyüzlük, etrapliq.

kaplama ***is.*** qaplighuch.

kaplamacı ***is.*** qaplighuchi.

kaplamak qaplimaq: *Bulutlar gökyüzünü kapladı* – Bulutlar asmanni qaplidi; *Ortalığı sessizlik kapladı* – Otturisini jimjitliq qaplidi.
kaplan *is. zool.* yolwas, qaplan.
kaplanmak 1. qaplanmaq; 2. örtelmek.
kaplatmak 1. qaplatmaq; 2. örtimek.
kaplı *s.* qaplanghan, tashlanghan.
kaplıca *is.* arishang.
kaplıca *is.* danliri ushshaq bir xil bughday.
kaplumbağa *is. zool.* tashpaqa.
kapma *is. s.* 1. tutuwélish; 2. hiyle bilen qolgha keltürüsh.
kapmak 1. tuyuqsiz tutuwalmaq: *Kurt kuzuyu kaptı* – Böre qozini tutuwaldi; 2. qapqan we bashqa yol bilen tutmaq; 3. chiqip ketmek: *Parmaklarım kaptı* – Ushshaq qollirim chiqip ketti; 4. yuqturmaq; 5. xatirisige éliwalmaq (tutuwalmaq).
kaporta *is. it.* kapurta.
kaporta *is. it.* 1. paraxotqa yoruq we hawa béridighan yer; 2. aptomobillarning matorini yépip turidighan qapqaq.
kapris *is. fr.* waqitliq hewes.
kapsamak qapsimaq, qorshaw ichige almaq.
kapsar *s.* qaplighan, ichige alghan.
kapsık *is. it.* mehbus.
kaptan *is. it.* 1. kapitan, herbiy we soda paraxotining bashliqi; 2. etret bashliqi.
kaptanlık *-ğı is.* kapitanliq.
kaptıkaçtı *is.* 1. aptomobil; 2. bir xil qimar; 3. oghri, yanchuqchi.
kaptırmak 1. tatquzup qoymaq, aldurup qoymaq: *Çoçuk ekmeğini köpeğe kaptırmış* – Bala nénini itqa tatquzup qoyuptu; 2. izdimek: *Parmağını çarka kaptırmış* – Barmiqini chaq éziwétiptu.
kapuska *is. it.* langxabesey, kallekbesey.

kaput *-tu is. fr.* 1. herbiy peltu; 2. gandun (jinsiy qap).
kapuz *is.* 1. jira, say, ikki tagh arisi; 2. qélin ormanliq.
kar *is.* qar.
kara *is.* quruqluq.
kara *s.* qara: *Kara boya* – Qara boyaq; *Kara üzüm* – Qara uzüm; *Kara güç* – Qara küch.
kara borsa *is.* qarangghu bazar.
kara borsacı *is.* qarangghu bazarchi.
kara cümle *is.* eski söz, biedep gep.
kara kalem *is.* ressamlar ishlitidighan qara qelem.
kara kaş qara qash, qashliri qoyuq: *Kara kaş adam* – Qara qash adem.
kara koca *is.* chéchi aqarmighan qéri adem.
kara saban *is.* sapan, soqa, boqusa.
kara sevda *is.* sewdayi, mejnun, ashiq.
kara su *is.* 1. köz bésimining éshishi bilen peyda bolidighan köz aghriqi; 2. asta aqqan su.
kara tahta *is.* doska (mekteplerde).
kara yandık *is.* yantaq (ösümlük).
karaağaç *is.* qariyaghach.
karabasan *is.* qara bésish (qorqunchluq chüsh).
karabaş 1. rahib; 2. héch öylenmigen qéri adem.
karabet *-ti is. ar.* 1. yéqinliq; 2. tughqanliq.
karabiber qarimuch.
karabina *is. it.* karabin miltiqi.
karabinyer *is. it.* Italiye zhandarmisi.
karabuğday *is.* qara bughday.
karabulut *-tu is. ar.* qara bulut.
karaca *s.* qaramtul.
karaca *is.* bilek (müre bilen jeynek ariliqi).
karacahil *s.* qara türk, héchnersini bilmeydighan.
karacı *is. s.* quruqluq armiye ofitséri yaki eskiri.

karacı *s.* qara chaplighuchi (adem).
karacılık *-ğı is.* qara chaplash, bohtan qilish.
karaciğer *is.* jiger, béghir.
karagan *is.* qara tülke.
karagöz *-zü is.* tére we bashqa nersilerdin adem sheklide yasap perde arqisida kölenggisini oynitidighan bir xil oyun.
karagül *is. zool.* büdür yungluq qoy.
karağı *is.* tömür kösey, ot kolighuch.
karağı *is.* namazsham qarighusi, shepkür.
karahaber *is.* shum xewer.
karaiğne *is.* chümülining bir türi.
Karaim *is. etn.* köchmen türk qebililiridin biri.
karakol *is.* qarawul, patrol.
karakolhane *is.* qarawulxana.
karakter *is. yun.* 1. xaraktér, mijez, xuluq, xuy; 2. herp türi.
karakulak *is. zool.* yawa müshük.
karakuş *is. zool.* bürkütning bir türi.
karakuş *is.* atlarning putigha chiqidighan ishshiq.
karalama *is.* 1. kirleshtürüsh; 2. qol köndürüsh üchün xet yézishni meshiq qilish; 3. kopiye.
karalamak 1. kir qilmaq; 2. öchürmek; 3. bohtan qilmaq, qara chaplimaq; 4. kopiye yazmaq.
karaltı *is.* bir nersining qarisi: *Uzaktan bir karaltı görüldü* – Yiraqtin bir nersining qarisi köründi.
karamak yaman körsetmek, eyiblimek.
karamak qarimaq, nezer salmaq.
karaman *is. zool.* chong quyruqluq qoy.
karamandola *is. yun.* xurum.
karambol *-lü is. fr.* nersilerning bir-birige tégip kétishi, chéqilip kétishi.
karamsar *s.* ümidsizlinish, her nersining yamanliq teripini oylash.

karanlık *-ğı is.* 1. qarangghu: *Oda karanlıktır* – Öy qarangghu; 2. ghuwa, tutuq.
karantina *is. it.* 1. karantin; 2. karantin yéri.
karar *is. ar.* qarar: *Parti kararı* – Partiye qarari; *Ben bu kararımdan dönmem* – Men bu qararimdin qaytmaymen.
kargâh *is. ar. far.* qarargah.
kararlama *is.* 1. qara qilish; 2. texmin qilish.
kararlamak texmin qilmaq.
kararlaştırmak qararlashturmaq, qarargha kelmek.
kararlı *s.* qarar qilinghan, bel baghlanghan.
kararlılık *-ğı is.* turaqliq.
kararmak 1. qaraymaq; 2. öchmek, ghuwalashmaq.
kararname *is. ar. far.* dölet bashliqi imza qoyghan qarar.
kararsız *s.* turaqsiz.
kararsızlık *-ğı is.* turaqsizliq.
karartı *is.* qarangghu yer, qarangghuluq.
karartmak 1. qaraytmaq; 2. qarangghulashturmaq.
karasal *s.* qaramtul.
karaşin bughday önglük.
karavan *is.* aptomobillarda chatma kozup.
karavana *is. it.* eskerler tamaq yeydighan meden qacha.
karavanacı *is. s.* qarigha tegküzelmigen esker.
karavaş *is.* qul ayal yaki qiz.
karavul *is. moğ.* post, güzetchi, qarawul.
karayazı *is.* teleysizlik.
karbon *is. lat.* karbon.
karbonado *is.* bk. ***karaelmas***.
kardeş *is.* qérindash (aka, uka, acha-singil): *Kan kardeşi* – Qan qérindash; *Ülkü kardeşi,* – Ghayidash, pikirdash.
kardeşçe *s. z.* qérindashlarche.
kardeşlik *-ği is.* qérindashliq.
kare *is. fr.* kwadrat, töt chasa.

kareli *s.* chapras, töt chasiliq, katekche.
karga *is. zool.* qagha: *Karga bok yemeden* – Qagha poq yémeste (bek etigende).
karga burun *s.* tumshuqi uzun (adem).
kargadelen *is.* posti népiz badam.
kargaşa *is.* bk. ***kargaşalık***.
kargaşalık *-ğı is.* 1. qalaymiqan, qalaymiqanliq; 2. pitne-pasat, pitne-pasatliq.
kargı *is.* 1. tömür toqmaq; 2. qomush.
kargılık *-ğı is.* oq xaltisi.
kargımak 1. qarghimaq; 2. lenet oqumaq.
kargın *is.* chong rende.
kargış *is.* lenet, beddua.
kargışlamak 1. qarghimaq; 2. lenet oqumaq.
kargışlı *s.* bk. ***kargışlık***.
kargışlık *-ğı is.* qarghishqa ketken, qarghish tegken.
karğa gagası *is.* qaghining tumshuqi.
karh *is. osm.* 1. yarilinish, jarahetlinish; 2. chiqan.
karha *is. ar.* 1. yara, jarahet; 2. chiqan.
karı *is.* 1. xotun; 2. ayal: *Ahmetin karısı* – Exmetning xotuni (ayali); *Şu karı mı?* – Shu ayalmu?.
karı koca *is.* er-xotun.
karı kocalık *-ğı is.* er-xotunluq.
karık *is.* qar qarighusi.
karık *is.* 1. bagh sughirish üchün élinghan ériq; 2. sapan izi.
karıkmak (köz) chimildimaq.
karılaşmak ayal mijezige kirmek.
karılı *s.* xotunluq (er).
karılık *-ğı is.* xotunluq yaki xotun bolush wezipisi.
karılmak 1. arilashmaq; 2. (haywan) jüpleshmek.
karımak (köpinche ayallar heqqide) qérimaq, yashanmaq.
karın *-nı is.* 1. qérin, qorsaq; 2. baliyatqu.

karınca ***is. zool.*** chümüle.

karıncalı ***s.*** 1. chümülilik; 2. paskiniliq.

karındaş ***is.*** qérindash (uruq-tughqan).

karınlı ***s.*** qorsaqliq, qorsaq salghan, yoghan qorsaq.

karınmak 1. ariliship ketmek; 2. haywanlarning jüplishishi.

karınsa ***is.*** uchar-qanatlarning küylesh waqti.

karıntı ***is.*** kémini ikki terepke chayqighan dolqun.

karış ***is.*** ghérich: *Bir karış toprağımızın bile başkaları tarafından işgaline izin vermiyoruz* – Bir ghérich tupriqimizningmu bashqilar teripidin ishghal qilinishigha yol qoymaymiz.

karışık ***s.*** 1. türlük, ariliship ketken; 2. murekkep: *Karışık durum* – (murekkep) weziyet; 3. qalaymiqan.

karışıklık *-ğı* ***is.*** 1. qalaymiqan, qalaymiqanliq, ariliship ketken; 2. retsiz; 3. pitne-pasat; 4. isyan, tosalghugha uchrimaq.

karışılmak tosalghugha uchrimaq.

karışlamak ghérichlimaq.

karışmak 1. ariliship ketmek: *Kum toprakla karışır, yağ su ile karışmaz* – Qum topa bilen arilishidu, yagh su bilen arilashmaydu; 2. retsiz halgha ketmek; 3. bulghanmaq, milanmaq; 4. mudaxile qilmaq, arilashmaq: *Sen bu işe karışma!* – Sen bu ishqa arilashma!.

karıştırıcı ***is.*** 1. arilashturghuchi; 2. murekkepleshtürgüchi; 3. qalaymiqanlashturghuchi.

karıştırılmak 1. arilashturulmaq; 2. qalaymiqanlashturulmaq; 3. murekkepleshtürülmek.

karıştırmak 1. arilashturmaq; 2. qalaymiqanlashturmaq; 3. murekkepleshtürmek.

kari ***is. ar.*** 1. qari: *Yusuf kari* – Yüsüp qari; 2. oqughuchi(nersini).

karikatür ***is. fr.*** karikator, hejwiy resim.

karikatürcü ***is.*** karikatora sizghuchi, hejwiy resim sizghuchi.

karikatürleştirmek hejwiy qilmaq, kikitmek.

karina ***is. it.*** kémining su astidiki qismi.

karip ***s. osm.*** 1. yéqin, qisqa; 2. uruq-tughqan.

kariyer ***is. fr.*** 1. kesip; 2. akadémik.

karîne 1. yip uchi (mesilining); 2. alamet, iz.

karkas ***is. fr.*** qurulush yaki mashinining jazisi.

karlamak qar yaghmaq.

karlı ***s.*** qarliq: *Karlı dağ* – Qarliq tagh.

kârlı ***s.*** paydiliq, menpeetlik.

karlık *-ğı* ***is.*** muzxana, muz sanduqi.

Karluk ***is. öz. etn.*** qarluq (türk qebililirining biri).

karma ***is.*** birleshme: *Karma fütbol takımı* – Birleshme putbol komandasi.

karmaç *-cı* ***is.*** arilashturush saymini.

karmakarışık ***s.*** 1. bek ariliship ketken, qalaymiqanliship ketken. murekkepliship ketken; 3. biseremjan, retsiz, tertipsiz.

karman çorman ***s.*** qalaymiqan, malimatang, retsiz, tertipsiz.

karmanyola ***is. it.*** bulangchiliq.

karmanyolacı ***is.*** bulangchi.

karmaş ***s. is.*** sémont, ahak we qumni arilashturup qilinghan lay.

karmaşık ***s.*** murekkep: *Karmaşık bir sorun* – Murekkep bir mesile.

karmuk *-ğu* ***is.*** chong tömür ilmek.

kârna ***is.*** béliq tutidighan bir xil tor.

karne ***is. fr.*** 1. atmitka deptiri; 2. kinishka.

karosa ***is. it.*** töt chaqliq üsti yépiq at harwisi.

karpuz ***is. far.*** tawuz.

kars ***is.*** töge yungi yaki qoy yungidin qilinghan kiyim.

karsak *-ğı is. zool.* tülkining bir xili, qarsaq.

karşı *is.* 1. qarshi, tetürisi, eksi: *Karşı taraf* – Qarshi terep; *Bu söze karşı ne denir?* – Bu sözge qarshi néme déyilidu?; *Birsine karşı söylemek* – Birige qarshi sözlimek; *Buna karşiyiz* – Uninggha qarshi turimiz; *Karşı devrimci* – Eksilinqilabchi; 2. aldi, uduli: *Evin karşı* – Öyning uduli.

karşılamak 1. taqabil turmaq; 2. qarshi almaq: *Bu ilâç kanseri karşılar* – Bu dora rakning aldini alidu.

karşılanmak qarshi élinmaq: *Türkiyeli konuklar hava alanında sıcak bir biçimde karşılandılar* – Türkiyilik méhmanlar ayrodromda qizghinliq bilen qarshi élindi.

karşılaşma *is.* 1. doqurushup qélish, yüzmuyüz kélip qélish, uchrishish; 2. beslishish.

karşılaşmak 1. doqurushup qalmaq, yüzmuyüz kélip qalmaq, uchrashmaq, yoluqushmaq: *Ben yolda Ahmetle karşılaştım* – Men yolda Exmet bilen yoluqushup qaldim; 2. besleshmek.

karşılaştırmak 1. sélishturmaq; 2. yüzleshmek.

karşılık *-ğı is.* 1. muqabil; 2. jawab; 3. bedel; 4. ish heqqi: *Emeğimin karşılığını almalıyım* – Emgikimning heqqini élishim kérek.

karşılıklı *s. z.* öz ara.

karşılıksız *s.* heqsiz, bedelsiz.

karşın qarimay, baqmay.

karşıt duygu *is.* zit tuyghu.

karşıtçı *s.* qarshi turghan, qarshi chiqqan.

karşıtı *s.* zit, qarimu qarshi, muxalip.

karşıtlaşmak zitlashmaq, qarshilashmaq.

karşıtlık *-ğı is.* ziddiyet.

kart *-tı s.* 1. qérip qalghan; 2. waqti ötüp ketmek.

kart *-tı is. yun.* 1. qart; 2. ankit; 3. wize.

kartal *is. zool.* qara qush, bürküt.

kartalmak 1. qérimaq; 2. waqti ötüp ketmek.

karton ***is. fr.*** 1. karton qeghez; 2. modél qilish üchün sizilghan ülge; 3. tikküchilerning qeghezni késip teyyarlap qoyghan kiyim ülgisi, endize.

kartotek *-ği* ***is. fr.*** jughrapiye xeritiliri saqlinidighan yer.

kartpostal atkritka (bir yüzi resimlik).

kartuk *-ğu* ***is.*** chong tirna (déhqanchiliq saymini).

karure ***is. osm.*** 1. eynek qacha; 2. aghriqlar ishlitidighan süydük qachisi.

karus ***is. yun.*** 1. qattiq uyqu; 2. bihoshluq.

karyağdı ***s. is.*** aq chékim-chékim: *Karyağdı bir kumaş* – Chékim-chékim rext.

karye ***is. ar.*** yéza.

karyola ***is. it.*** karwat.

karz ***is. ar.*** qerz.

kas ***is. anat.*** muskül.

kasa ***is. iç.*** 1. pul we bashqa qimmetlik nersiler saqlinidighan polat, sanduq; 2. pul élip pul bérilidighan yer, kassa; 3. yeshik: *Bir kasa bira* – Bir yeshik piwa.

kasaba ***is. ar.*** nahiye, sheherche, jing.

kasabiye ***is.*** mal öltürgüchige bérilidighan heq.

kasadar ***is. it. far.*** kassir.

kasadarlık *-ğı* ***is.*** kassirliq.

kasap *-bi* ***is. ar.*** 1. mal boghuzlighuchi; 2. gösh satquchi, qassap; 3. jan qiyghuchi.

kasaphana ***is. ar. far.*** gösh dukini.

kasaplık *-ğı* ***is.*** 1. qassapliq; 2. soyulidighan mal.

kasatura ***is. it.*** xenjer (miltiqning uchigha taqilidighan).

kasavet *-ti* ***is. ar.*** 1. qayghu, ghem; 2. baghri qattiqliq, shepqetsizlik.

kasavetlenmek elsem chekmek, meyüslenmek, köngli yérim bolmaq.

kasavetli *s.* ghemkin, qayghuluq.
kâse *is. far.* jam, chöchek, apqur, kase.
kâsebaz *is. far.* qolida texse oynitidighan ussulchi.
kaselis *s. far.* yalaqchi.
kasem *is. ar.* qesem.
kasılmak 1. qisqarmaq (uzunluqi); 2. chongaymaq, ghururlanmaq.
kasım *is.* noyabr, 11 ay.
kasıntı *is.* 1. kiyimning qasniqi; 2. chongchi, meghrur.
kasırga *is.* boran, chapquch.
kasıt *-stı is. ar.* 1. meqset: *Benim kastım bu değildir* – Méning meqsitim bu emes; 2. yaman niyet, gherez.
kaside *is. ar.* qaside (15 béyttin ibaret pütün béytlarning 2 misraliri eng bashtiki qapiye bilen qapiydash, köpinche ulughlarni medhiyilep yézilidighan shéir shekli).
kasideci *is.* qeside yazghuchi.
kasis *is. far.* yolni toghra késip ötken ériq.
kasket *-ti is.* shepke.
kasketçi *is.* shepke tikip satquchi.
kasmak 1. taraytmaq, qisqartmaq (kiyimni); 2. jandin bezdürmek, yoq qilmaq.
kasnak *is.* 1. jember; 2. ghelwir, dap qatarliqlarning qasniqi, gerdishi; 3. kerge.
kasnakçı *is.* kerge, elgek qatarliklarni yasighuchi.
kassam *is. ar.* 1. bir nsersini bashqilargha bölüp bergüchi; 2. mirasni mirasxorlargha bölüp bergüchi.
kastanyola *is. it.* chariq tormuzi.
kastar *is.* paxta yip rextni yüyüp aqartish.
kastarcı *is.* tazilighuchi, pakizlighuchi.
kastarlamak aqartmaq, tazilimaq, kirini chiqarmaq.
kastarlı *s.* aqartilghan, tazilanghan.
kaste *is.* öksük.

kasten *is. ar.* qesten, bilip turup.
kastetmek 1. qest qilmaq: *Bu haraketinle bana kastetmiş oluyorsun* – Bu harikiting bilen manga qest qilghan bolisen; 2. meqset qilmaq, köz aldigha keltürmek: *Ben bu sözü kimseyi kastetmeden söyledim* – Men bu sözni héchkimni köz aldimgha keltürmestin sözlidim.
kastor *is. fr. zool.* qunduz.
kasuk *-ğu is.* at térisidin qilidighan tulum.
kasvet *-ti is. ar.* qayghu, ich pushuqi, siqilish.
kasvetli *s.* zériktüridighan, ich pushuqidighan, démini siqidighan: *Kasvetli bir hava* – Ademni zériktürüwétidighan hawa.
kaş *is.* 1. qash (adem we haywanning); 2. qarshi terep; 3. yan.
kaşağı *is.* 1. tatlighuch (haywanlarni); 2. bedenni tatlighuch.
kaşamak tatlimaq.
kaşan *is.* öy haywanlirining bir yerde turup siyishi.
kaşandırmak haywanni siydürmek.
kaşanmak bir yerde turup siymek.
kaşar *is.* irimchik, pishlaq.
kaşarlanmak béshi pishmaq, tejribige ige bolmaq.
kaşarlı *s.* béshi pishqan, tejribilik.
kaşık *-ğı is.* qoshuq: *Demir kaşık* – Tömür qoshuq.
kaşık otu *is.* qoshuq ot.
kaşıkçı *is.* qoshuq yasighuchi we satquchi.
kaşıkçın *is. kaşık.* bir xil yawa ördek.
kaşımak tatlimaq, qashlimaq.
kaşındırmak qichishturmaq.
kaşınmak qichishmaq: *Burada galiba bit var, ensem kaşındı* – Bu yerde pit bar oxshaydu, dumbem qichiship ketti.
kaşıntı *is.* qichishqaq (késel).
kâşif *is. ar.* keshp qluchi, paratghuchi.
kaşkariko *is. yun.* oyun, hiyle.

kâşki ***is. osm.*** kashki.
kaşkol ***is. osm.*** sharp.
kaşlı ***s.*** qashliq: *Kara kaşlı adam* – Qara qashliq adem.
kaşmer ***s.*** mesxire, zangliq.
kaşmerlik *-ği* ***is.*** hejwiy, zangliq.
kaşmir ***is. öz.*** keshmir: *Kaşmir sotunu* – Keshmir mesilisi.
kat *-tı* ***is.*** 1. qat, qewet: *Evin ikinçi kati* – Öyning ikkinchi qewiti; *İki kat elbise* – Ikki qat kiyim; *Bu, ondan iki kat pahalı* – Bu uningdin ikki hesse qimmet; 2. kerre köpeytish: *Dokuz sayı üç sayının katıdır* – Toqquz sani üch sanining köpeytilishidur.
kat kat ***z.*** 1. üsti-üstilep, qewetmu qewet; 2. köp, nahayiti köp.
katafalk *-kı* ***is.*** tawut qoyulidighan égiz yer.
katafora ***is. fr.*** qattiq bihoshluq.
katafot *-tı* ***is. yun.*** 1. téléskopning bir türi; 2. yoruqluqni eynekke oxshash eks ettürüp béridighan eswab, réfléktor.
kataklizm ***is. fr.*** kataklizm.
katakulli ***is.*** 1. yalghan; 2. hiyle.
katalitik ***s. yun.*** kataliz xaraktérlik, kataliz bilen munasiwetlik.
kataliz ***is. yun.*** kataliz.
katalog ***is. yun.*** katalok (bir türdiki nersilerning melum tertipte tüzülgen tizimliki): *Kitap kataloğu* – Kitap tizimliki.
katar ***is. ar.*** 1. qatar, karwan: *Deve katatı* – Töge qatari; 2. poyiz, wagon qatari: *Bugün beş katar kalkacak* – Bügün besh poyiz mangidu.
katarakt *-tı* ***is. yun.*** közge perde chüshüsh, közge aq chüshüsh.
katarlamak qatar tizmaq.
kategori ***is. yun.*** katégoriye.
kategorik ***is. yun.*** qetiy, shübhisiz.

katı *s.* qattiq, ching, mehkem, qetiy, mustehkem.
katık *-ğı is.* qétiq.
katılak *-ğı is.* amut derixining bir türi.
katılanmak qattiqlashmaq, mustehkemleshmek, chingimaq.
katılaşmak qattiqlashmaq, mustehkemleshmek, chingimaq.
katılaştırmak qattiqlashturmaq, chingitmaq.
katılık *-ğı is.* qattiqliq, mehkemlik.
katılmak 1. qétilmaq, qoshulmaq: *Süte su katıldı* – Sütke su qoshuldi; 2. qatnashmaq: *Ahmet bu yürüyüşe katıldı* – Exmet bu yürüshke qatnashti.
katılmak téliqmaq: *Çocuk ağlamaktan katıldı* – Bala yighlap téliqip qaldi.
katıltmak téliqip qalghudek derijide küldürmek yaki yighlimaq: *Hepimizi güldürterek katılttı* – Hemmimizni küldürüp téliqturup qoydi.
katım *is.* qoshum, qotum (qoshush ishi yaki qoshush waqti).
katımlık *-ğı is.* bir nöwette qoshulidighan miqdar.
katıntı *is.* 1. qoshulush: *Bir çok dillerin katıntısı bir lehçe* – Birqanche tilning qoshulushi bir lehche; 2. qoshulghan.
katır *is. zool.* 1. qéchir; 2. *s.* jahil, qopal, qiliqi set.
katır boncuğu *is.* qéchirlarning boynigha asidighan monchaq.
katır kutur *z.* qatur-qutur (awaz): *Köpek kemiği katır kutur yedi* – It söngekni qatur-qutur yédi.
katırcı *is.* qéchirchi.
katırlık *-ğı is.* 1. qiliti setlik; 2. jahilliq.
katış *is.* 1. qoshush; 2. arilashturush.
katışık *s.* 1. qoshulghan; 2. arilashqan.
katışıksız *s.* qoshulmighan, arilashmighan, sap.
katışma *is.* arilashma, qoshulma.

katışmak qoshulmaq, qatnashmaq: *O da bize katıştı* – U da bizge qoshuldi.
katıştırmak qatnashturmaq, arilashturmaq.
katıyağ ***is.*** tong yagh.
kati ***s.*** 1. bek köp; 2. axirqi derije.
katib ***is. s.*** katip.
katibe ***is. ar.*** ayal katip.
katil *-tli* ***is. is. ar.*** qatil, öltürüsh.
katillik *-ği* ***is.*** qatilliq, adem öltürgenlik: *Katillikten uzun yıl yatıyor* – Adem öltürgenliktin uzun yillar boldi solaqta yatidu.
kâtip *-bi* ***is. ar.*** katip.
kâtiplik *-ği* ***is.*** katipliq.
katiyen ***z. ar.*** qetiyet.
katiyet *-ti* ***is. ar.*** mutleq, muheqqeq.
katî ***s.*** qetiy, kesken.
katîl ***s.*** öltürülgen, ölgen (biri).
katîleşmek qetiyleshmek.
katkı ***is.*** 1. töhpe, pay: *Yurdun kalkınmasına katkıda bulunmak* – Wetenning güllinishige hesse (töhpe) qoshmaq; 2. élawe, qoshumche.
katkısız ***s.*** 1. héchnerse qoshulmighan, sap; 2. élawisiz, qoshumchisiz.
katküt *-tü* ***is. ing.*** opératsiyide ishlitilidighan bir xil yip.
katlam ***is.*** qatlam, yögem.
katlama ***is.*** 1. qatlash; 2. qatlima (könglekning qatlimisi).
katlamak 1. qatlimaq; 2. xémirni yaymaq; 3. yögimek, türmek.
katlanılmak chidimaq, berdashliq bermek.
katlanır ***s.*** qatlinidighan.
katlanmak 1. qatlanmaq; 2. chidimaq, berdashliq bermek; 3. yaman ehwalda yashimaq.
katlatmak qatlatmaq.

katledilmek öltürülmek, qetil qilinmaq.
katlettirmek öltürtmek.
katlı *s.* qat-qat qatlanghan. pükülgen, yögelgen.
katliam *is. ar.* qirghinchiliq, omumiy qirghin.
katmak qoshmaq, qatmaq.
katman *is.* qatlam.
katmanlaşmak qatlamlashmaq, qat-qat bolmaq.
katmer *is.* 1. qat: *Bu gülün büyük olmasına rağmen katmeri az* – Bu gülning yoghan bolushigha baqmay, qéti az; 2. bir xil qurt.
katmerleşmek qat-qat bolmaq, qewetleshmek.
katmerli *s.* 1. qat-qat; 2. üsti-üstilep.
katmetmek yoshurmaq, mexpiy tutmaq.
katobleps *is. yun.* xiyaliy bir haywan (katobléps).
Katolik *is. fr.* katolik.
katoliklik *-ği is.* katolik yoli.
katot *-du is. yun.* katot (négatiw éléktron).
katra *is. ar.* tamche, qetre.
katrak *-ği is.* here.
katran *is. ar.* asfalt, koks méyi.
katranlamak asfaltlimaq, asfalt yatquzmaq.
katrilyon *fr. say.* ming térilion, katrilion.
Kattegat *is.* Iswich bilen Danimarka ariliqidiki déngiz.
kauçuk *is. fr.* kawchuk.
kauçuk ağacı *is.* kawchuk derixi.
kauçuklu *s.* kawchuk sürülgen yaki ichige kawchuk arilashturulghan.
kaur *s.* 1. bek chongqur; 2. qum döwisi.
kavabil *is. ar.* kindik anilar.
kavaf *is. ar.* mozduz.
kavafhane *is. ar. far.* mozduzxana.
kavâfi *is. ar.* qapiyiler.

kavâim *is. ar.* 1. buyruqlar, permanlar, emirler; 2. kitab waraqliri; 3. senet eserliri.
kavait *-dı is.* 1. qaidiler; 2. grammatika.
kavak *-ğı is. bot.* térek.
kavakçılık *-ğı is.* térek yétishtürüsh.
kavaklık *-ğı is.* téreklik.
kaval *is.* padichi néni.
kavala *is.* déngiz yaqisidiki öy.
kavalcı *is.* ney yasighuchi, ney satquchi, ney chalghuchi.
kavallanmak jan siqilmaq, bash aghrimaq.
kavalye *is. fr.* jor, hemrah (tansida qiz yaki ayalgha jor bolghuchi er).
kavança *is. it.* bk. ***kavanço***.
kavanço *is. it.* bir nersini ikkinchi bir yerge ötküzüsh.
kavânin *is. ar.* qanunlar.
kavanoz *is. yun.* koza, idish, tung, küp.
kavara *is.* 1. osuruq; 2. warang-churung.
kavari *is.* 1. boran, chapqun, qara boran; 2. bala-qaza, apet.
kavas *is. ar.* 1. elchixanilarda (konsulxanida) muhapizetchi; 2. banka we bashqa mexsus organlarni qoralliq qoghdighuchi.
kavasya *is. lat.* achchiq yaghach.
kavata *is.* 1. chala pishqan pemidur; 2. yaghachtin oyup yasalghan qacha.
kavatin *is. fr.* XVIII, XIX esir opéraliridin parche.
kavedium *is. lat.* Kona Roma binalirining rawiqi.
kavelâ *is. it.* yaghach yaki tömür qozuq.
kavernöz *is. fr.* kawak, ichi bosh.
kaveza *is. isp.* yehudilarning bir xil böki.
kavga *is. far.* ghowgha, jédel, urush, jeng.
kavgacı *s. is.* ghowghachi, jédelxor.
kavgalaşmak jédelleshmek, urushmaq.

kavgalı *s.* ixtilapliq, talash-tartishliq: *Kavgalı bir mesele* – Tartish boluwatqan mesile.

kavi *s. ar.* 1. chidamliq, madarliq, gheyretlik; 2. ishenchlik, saghlam; 3. bay.

kavi *s. ar.* daghlanghan.

kavil *-vli is. ar.* 1. söz; 2. toxtam; 3. wede.

kavilâ *is. it.* yaghach yaki tömür qozuq.

kavileşmek küchlenmek.

kavileştirmek küchlendürmek, quwwetlendürmek.

kavilleşmek sözleshmek, toxtashmaq.

kavilname *is.* toxtamname.

kavim *-vmi is. ar.* qowm, qebile.

kavis *-vsi is. ar.* 1. egmesh, oghaq shekillik; 2. tinish belgiliridin tirnaq, qews.

kaviş *is. osm.* 1. qézish, oyush; 2. tetqiq qilish; 3. tekshürüsh.

kavişger *s.* 1. qazghuchi, oyghuchi; 2. tetqiq qilghuchi; 3. tekshürgüchi, mupettish.

kavite *s. fr.* boshluq.

kavlak *s.* qowziqi soyulghan: *Kavlak bir ağaç* – Qowziqi soyulup ketken: der.

kavlamak 1. soyulmaq (posti, térisi); 2. qopurulmaq.

kavlanma yopurmaq chiqirish.

kavlaşmak ghazang tökmek, yopurmaq tashlimaq.

kavmi *s.* qewmgha munasiwetlik.

kavmiyat *is. osm.* étnografiye, qewmiyet.

kavraç *-cı is.* qisquch.

kavrak *-ğı is.* tuturuq.

kavram *is.* üchey-qérinni orap turghan perde.

kavram *is.* chüshenche, uqum.

kavrama *is.* chüshinish küchi, zéhniy küch.

kavramak 1. tutamlimaq; 2. her terepke yéyilmaq; 3. etrapliq chüshenmek; 4. pehm etmek.

kavranılmak chüshinish haligha kelmek.

kavranılmaz *s.* chüshiniksiz.

kavranmak chüshinish haligha kelmek.

kavrayış *is.* chongqur chüshinish.

kavrayışlı *s.* chüshinishlik, uqushluq.

kavruk *-ğı is.* 1. yiglep qalghan; 2. pürliship qalghan, qorulup qalghan.

kavrulmak yiglep qalmaq, qorulmaq, solashmaq.

kavs *is.* bk. ***kavis***.

kavsara *is. ar.* 1. chigh yaki chiwiqtin toqulghan söken; 2. insan yaki haywan iskiliti.

kavşa *is.* ikki achchining sirt teripi.

kavşak *-ğı is.* yol yaki derya sulirining birlishidighan yéri.

kavuk *-ğu is.* 1. bir xil er böki; 2. süydük yoli; 3. kawak nerse.

kavun *is.* qoghun: *Turfan kavunu çok ünlüdür* – Turpanning qoghuni nahayiti meshhur.

kavurga *is.* qomach, aq baldaq (étildurghan qonaq yaki bughday).

kavurma *is.* 1. qorush; 2. muzlitilghan pishshiq gösh; 3. muzlap qalghan tamaqni issitish.

kavurmaç *-cı is.* qorulghan bughday, qorumach.

kavurmak 1. qorumaq: *Eti kavurmak* – Göshni qorumaq; 2. qurutmaq: *Rüzgar ekinleri kavurdu* – Shamal ziraetni qurutuwetti; 3. köydürüwetmek.

kavurtmak qurutmaq.

kavuş *is. müz.* gitar we mandalin chalghanda pütün barmaqlarni teng heriketlendürüsh.

kavuşma *is.* érishish, uchrishish, ige bolush, qolgha keltürüsh.

kavuşmak körmek, érishmek, ige bolmaq, qolgha keltürmek, qoshulmaq: *Özgürlüğe kavuşmak* – Hüriyetke érishmek.
kavuşturmak érishtürmek, ige qilmaq.
kavut *-tu* ***is.*** talqan.
kavuz ***is.*** pasar (qonaq we bughday danlirini orap turghan post).
kavza qattiq post, qowzaq.
kavzamak 1. ching tutmaq; 2. qoghdimaq, muhapizet qilmaq; 3. ishqa kirishmek: *Ahmet askerden gelir gelmez hemen işini kavzadı* – Exmet eskerliktin kélipla ishqa kiriship ketti.
kay *-yı* ***is. ar.*** qusuq, qey.
kaya ***is.*** 1. xada tash; 2. yar, uchurum, qiya.
kaya lifi ***is.*** tash xalta.
kayabaşı ***is.*** Anatoli naxshisi.
kayağan ***is.*** téyilghaq.
kayak *-ğı* ***is.*** 1. changgha; 2. changgha téyilish.
kayakçı ***is.*** changghichi.
kayalık *-ğı* ***s. is.*** yardang, uchurum, qiyaliq.
kayan ***s.*** taghdin soqqan shiddetlik boran.
kayar ***is.*** 1. taqa; 2. chighir yol; 3. haywanlarning tirniqini késish; 4. téyilghaq yer.
kayarlama ***is.*** kona taqini yéngi mix bilen taqilash.
kayarlamak aghzini buzmaq, tillimaq.
kayarlatmak aghzini buzdurmaq, tillatmaq.
kayartı ***is.*** négir qul ayal.
kayarto ***is.*** beshlik, besh.
kayasa ***is.*** iger töshliki.
kayası ***s.*** uchurum, yargha oxshash.
kaybetmek yoqatmaq, yittürmek, ghayib bolmaq.
kaybolmak ghayib bolmaq, yoq bolmaq, yoqalmaq.
kayd ***is.*** bk. ***kayit***.

kaydedici *is.* 1. yézip qoyghuchi; 2. tekitligüchi; 3. yézish eswabi.

kaydedilmek 1. yézip qoyulmaq, köchürülmek; 2. tekitlenmek; 3. qeyt étilmek.

kaydetmek 1. yazmaq, yézip qoymaq: *Nüfusa kaydetmek* – Nopusqa yazmaq; 2. tekitlimek: *Ahmet bu işin önemini kaydetti* – Exmet bu ishning ehmiyitini tekitlidi.

kaydettirmek 1. yazdurmaq, küchetmek; 2. tekitlendürmek; 3. qeyt ettürmek.

kaydırak *-ğı is.* népiz tash.

kaydırmak qaydurmaq, azdurmaq.

kaydiye *is. ar.* qerz pul.

kaygan *s.* **kaygan** *is.* peremish qatarliq yémeklik.

kayganlık *-ğı is.* qayghanliq, téyilghanliq.

kaygı *is.* qayghu, hesret, derd, elem, ghem.

kaygılandırmak qayghulandurmaq, hesretlendürmek.

kaygılanmak qayghulandurmaq, hesretlendürmek.

kaygılı *s. -den* qayghuluq, endishilik, ghemkin.

kaygırmak qayghurmaq, ghem qilmaq, endishe qilmaq.

kaygısız *s.* qayghusiz, ghemsiz, endishisiz, biperwa.

kaygısızlık *-ğı is.* qayghusizliq, endishisizlik, ghemsizlik.

kaygu qayghu, hesret, derd, elem, ghem.

kaygulandırmak qayghulandurmaq, hesretlendürmek.

kayık *-ğı is.* qéyiq.

kayık *-ğı s.* bir terepke qiysayghan, qiysiq.

kayıkçı qéyiqchi.

kayıkçılık *-ğı is.* qéyiqchiliq.

kayıkhane *is.* kéme we qéyiqlarni turghuzidighan yer.

kayıksı *s.* qéyiqsiman.

Kayılar *is.* oghuz qebililiridin biri.

kayım *is.* shahmat oyunida ikki terepning teng kélip qélishi.

kayın *-ını is.* qéyin derixi.

kayın peder *is.* qéyin ata.
kayın valide *is.* qéyin ana.
kayınata *is.* qéyin ata.
kayınbaba *is.* qéyin ata.
kayınlık *-ğı is.* ter tereptin tughqanliq.
kayınlık *-ğı is.* qéyinzarliq.
kayıntı *is.* yémeklik.
kayıp *-ybı is. ar.* ghayib, yoqilish.
kayır *is.* shéghil (tash).
kayırıcı *s.* qoghdighuchi, asrighuchi, himaye qilghuchi, bashni siylighuchi.
kayırılmak qayghurulmaq.
kayırış *s.* 1. qayghurush; 2. qoghdash; 3. qollash.
kayırmak 1. qoghdimaq, asrimaq, himaye qilmaq: *Zayıfları kayırmak* – Ajizlarni qoghdimaq; 2. qayghurmaq.
kayırtmak 1. qayghurtmaq; 2. qoghdatmaq, asratmaq.
kayısı *is.* örükning bir türi.
kayış *is.* 1. qéyish, tasma.
kayış dili *-ni is.* set til, qopal til.
kayışçı *is. s.* tasmichi 1. aldamchi, hiyliger.
kayıt *-ydı is.* 1. yézip qoyush; 2. cheklesh; 3. étibar bérish; 4. munasiwet; 5. endishe, qayghu; 6. resmiy hüjjet.
kayıtlamak yazmaq, köchürmek, pütmek, xatirilimek.
kayıtlı *s.* yéziqliq, köchürüklük, ornitiqliq, pütüklük.
kayıtmak waz kechmek.
kayıtsız *s.* 1. yézilmighan, köchürülmigen, pütülmigen; 2. tuyghusiz, héssiz, étibarsiz.
kayıtsızlık *-ğı is.* tuyghusizliq, héssizliq, étibarsizliq.
kaykılımak qingghaymaq, qisaymaq.
kaylule *is. ar.* chüshlük uyqu, chüsh uyqusi.
kayma *is.* 1. qéyish, qiysiyish; 2. kichik balilarning chögilep oynaydighan oyuni.

kayma ***is.*** bk. ***kayme***.

kaymaç ***s.*** köz quyruqi yuqirigha qarighan köz.

kaymak ***is.*** 1. qaymaq (sütning qaymiqi); 2. nersilerning eng yaxshisi: *Kaymak gibi bir yemektir* – Qaymaqtek tamaq.

kaymak ***is.*** 1. qaymaq (qéyip qalmaq); 2. téyilmaq: *Buz üzerinde kaymak eğlenceli bir spordur* – Muzda téyilmaq köngüllük bir tenherikettur; 3. sozulup ketmek: *Yastık kayar* – Yastuq sozulup kétidu; 4. xalimasliq, qiymasliq: *Bu işe gözün kaymadı* – Bu ishqa közüng qiymidi.

kaymakam ***s.*** nahiye bashliqi, hakim.

kaymakamlık *-ğı* ***is.*** 1. hakimliq; 2. nahiye; 2. wekalet, wekillik: *Filâna kaymakamlık ediyor* – Palanchigha wekillik qilidu.

kaymaklanmak qaymaq tutmaq.

kaymaklı ***s.*** qaymaqliq.

kayman ***is. isp.*** timsah.

kayme ***is. ar.*** qeghez pul.

kayna ***is. ar.*** islamiyettin awwal erep ayal naxshichilirigha bérilgen nam.

kaynaç *-cı* ***is.*** arshang.

kaynak *-ğı* ***is.*** 1. menbe; 2. sewep; 3. bulaq; 4. matériyal: *Çin kaynaklarına göre* – Xitayning matériyalliriga qarighanda.

kaynakçı ***is.*** kepsherchi, tutturghuchi, yépishturghuchi.

kaynamak 1. qaynimaq; 2. ichimaq; 3. tashmaq: *Midem kaynıyor* – Meydem échip ketti.

kaynana ***is.*** qéyin ana.

kaynanalık *-ğı* ***is.*** qéyin aniliq, qéyin anigha layiq heriket.

kaynar ***s.*** 1. qaynaq; 2. bek issiq; 3. bulaq, menbe; 4. neshe.

kaynarca ***is.*** arishang.

kaynaşma ***is.*** 1. bir yerge toplinish; 2. ghulghula.

kaynaşmak 1. bir yerge toplashmaq; 2. maslashmaq, uyghunlashmaq.

kaynaştırma *is.* 1. bir yerge yighish; 2. yépishturush; 3. maslashturush.

kaynaştırmak 1. bir yerge yighmaq; 2. yépishturmaq; 3. maslashturmaq.

kaynata *is.* qéyin ata.

kaynatıcı *s.* qaynatquchi.

kaynatmak 1. qaynatmaq; 2. ikki nersini bir-birige tutturmaq.

kaypak *s.* 1. qayghaq, téyilghaq; 2. sözide turmaydighan: *Kaypak bir yol* – Qayghaq yol; *Kaypak bir adam* – Sözide turmas adem **kaypakçı** *s.* bulangchi, oghri.

kaypaklık *-ğı is.* sözide turmasliq: *Kaypaklık ayıptır* – Sözide turmasliq eyiptur.

kaypamak azmaq, azdurmaq.

kaypımak bk. ***kaypamak***.

kayra *is.* éhsan, yaxshiliq.

kayrak *-ğı is.* biley téshi, shiben tash.

kayramak yaxshiliq qilmaq.

kayran *is.* ormanliq ichidiki keng ochuqchiliq yer.

kaysariye *is.* qaysariye - ichide ambiri, dukini we ishxanisi bolghan chong bina, yeni soda sariyi.

Kayser *is.* 1. qeyser (qedimde Roma Bézansi we Gérman padishahlirigha bérilgen unwan); 2. hökümdar.

Kayseri *is.* Qeyseri (Anatolining ichki rayonliridiki wilayet merkizi) **Kayseri** *is.* hökümdarliq, hökümdargha ait.

kayşa *is.* taghning yérilip parchilinishi.

kayşamak tagh parchiliri, tagh yérilghanda parche-parche qoram tashlarning yéyilishi.

kayşat *-tı is.* qoram tash.

kaytak *is.* 1. bulung-puchqaq; 2. muteessis; 3. sözide turmasliq.

kaytan *is.* yip, tana.

kaytarıcı *s.* 1. qayturghuchi; 2. qachquchi.
kayyum *is. ar.* jami, xadimi.
kayyum *s.* 1. ebidi, menggu; 2. özgermes.
kaz *is.* 1. ghaz; 2. möng, exmeq.
kaz boku *s.* yéshilgha mayil sériq.
kaza *is. ar.* 1. qaza; 2. qilish, ishqa ashurush.
kaza *is. ar.* 1. nahiye; 2. qaziliq, qazining hökmi.
kazağı *is.* 1. qazma eswabi; 2. qedimiy tash qoral **Kazak** *is. öz.* qazaq (millet).
kazak *is. fr.* gazak (Rosiye we Iranda atlik eskerler); 2. xotunigha söz ötküzidighan (er).
kazak *is.* 1. bashtin kiyidighan könglek; 2. yung könglek.
Kazakça *is.* qazaqche.
Kazakistan *is. öz.* Qazaqistan **Kazaklar** *is.* qazaqlar.
kazaklık *-ğı is.* qazaqliq, qazaq bolush hali.
kazalı *s.* 1. qazaliq, tehlikilik; 2. nahiyilik: *Üç kazali bir vilâyet* – Üch nahiyisi bar bir wilayet.
kazan *is.* qazan, dash.
Kazan *is. öz.* Qazan (Tataristanning paytexti).
kazancı *s. is.* qazanchi.
kazancılık *is.* qazanchiliq.
kazanç *is.* 1. kirim, darahet; 2. payda, qazanch.
kazançlı *s.* paydiliq, qazinishliq, payda keltüridighan.
kazandırıcı *s.* qazandurghuchi, payda bergüchi.
kazandırmak qazandurmaq.
kazandibi *is.* qizhmaq, qazan tüwi.
kazanılmak ige bolmaq, érishmek, qazinilmaq.
kazanmak qazanmaq, ige bolmaq, érishmek, boysundurmaq.
kazar *is.* oymikesh.
kazara *is. ar.* qazada, tuyuqsizla.
kazaska *is. rus.* rus xelq ussuli.

kazazede *is. ar. far.* qazagha yoluqqan, qazagha duch kelgen.
kazdırmak kolatmaq, qazdurmaq.
kazel *is.* ghazang.
kazellenmek ghazang bolmaq.
kazgal *is.* qopal ayagh kiyimi.
kazı *is.* 1. qézilghan yer; 2. oymichiliq, neqqashliq; 3. tetqiqat üchün kolanghan yer.
kazıbilim *is.* arxéologiye.
kazıcı *is.* qazghuchi, kolighuchi: *Mezar kazıcısı* – Gör kolighuchi, görkar.
kazıcı *is.* neqqash, oymikesh: *Mühür kazıcısı* – Tamgha oyghuchi.
kazık *-ğı is. s.* 1. qozuq; 2. élish-sétishta aldinish; 3. tirek.
kazıkçı *s.* élim-sétimda aldighuchi, qimmet satquchi.
kazıklamak 1. qozuq qaqmaq; 2. sodida aldimaq.
kazıklanmak 1. qozuqqa olturghuzup öltürülmek; 2. sodida aldanmaq.
kazım *s.* kimirgüchi, ghijighuchi.
kazımak 1. qizip chiqarmaq; 2. yiltizidin qomurmaq; 3. chüshürmek (chach, saqalni); 4. öchürmek.
kazımık *-ğı is.* qazan qirindisi.
kazın *is.* qézip qidirish.
kazınmak 1. özini tatlimaq; 2. térisini qirmaq; 3. bar-yoqini bermek.
kazış *is.* qézish ishi, oyma.
kazıyıcı *is.* oyma eswabi.
kâzip *s. ar.* kazzap, yalghanchi.
kazma *is.* jotu qatarliq qazma eswablar.
kazmâ resim *is.* oyma resim.
kazmacı *is.* kan ishchisi.

kazmak 1. qazmaq, kolimaq; 2. oymaq: *Mühür kazmak* – Tamgha oymaq.

kazmir ***is.*** qoi yaki öchke yungidin toqulghan shal yaki rext.

kazmirci ***is.*** rext satquchi.

kazulet *-ti* ***is.*** 1. jong, bestlik; 2. qopal, set.

kazurat ***is. ar.*** insan yaki haywan poqi.

kazünis ***is. lat.*** 1. usta, heyyar; 2. munazirichi; 3. bahane tépishqa mahir.

kazünsik ***is.*** ustiliq, heyyarliq, hiyligerlik.

kebab ***is.*** bk. ***kebap***.

kebabe ***is.*** Hindistan lazisining uruqi yaki buningdin yasilip dora üchün chékilidighan tamaka **kebabhane** ***is.*** kawapxana.

kebabi ***is. s.*** kawapchi.

kebabiye ***is. ar.*** tamaka qalduqi.

kebair ***is. ar.*** qatilliq, zinaxorluq qatarliq jong jinayetler.

kebap *-bi* ***is. ar.*** 1. kawap; 2. otqa puchilap pishurulghan nersiler (kommiqunaqqa oxshash nersiler): *Şiş kebabı* – Zix kawipi.

kebapçı ***is.*** kawapchi.

kebapçılık *-ğı* ***is.*** kawapchiliq.

kebaplık ***s.*** kawapliq, kawap qilish üchün teyyarlap qoyulghan: *Kebaplık et idi* – Kawapliq gösh idi.

kebe ***is.*** 1. qélin chapan; 2. güllük kigiz; 3. padichi chapini.

kebed ***is.*** jiger, béghir.

kebeş ***is. ar.*** qochqar.

kebir ***is. ar.*** 1. ulugh; 2. qéri yashanghan; 3. yashliq.

kebire ***is. ar.*** chong gunah (adem öltürüsh, zina qilish qatarliq).

kebise ***is. ar.*** kebise.

kebs ***is.*** chongqurluqni topa we bashqa nerse bilen toldurup tüzlesh.

kebş *is. ar.* 1. qochqar; 2. bir guruppining bashliqi, aile bashliqi.
kebûd *s.* kök reng.
kebuter *is. far.* kepter.
kebze *is.* gholning dolisi, taghaq.
kebzeci *s.* qoyning dolisigha qarap pal salghuchi, birawning teliyidin sözligüchi.
kec *s.* egri-toqay, maymaq.
keçe *is.* 1. kigiz; 2. kigizdin yasalghan: *Keçe külah* – Kigiz qalpaq.
keçeci *is.* kigizchi.
keçeçilik *-ği is.* kigizchilik.
keçeli *is.* kigizlik.
keçi *is. s.* 1. öchke; 2. jahil.
keçi sakal *s.* keke saqal, öchke saqal.
keçi yolu *is.* tar yol, chighir yol.
keçileşmek jahilliqi tutmaq, jahillashmaq.
keçilik *-ği is.* jahilliq.
ked *is. ar.* japa, aware.
ked *is. far.* öy.
keder *is. ar.* qayghu, ghem-ghusse.
kederlendirmek qayghugha salmaq.
kederlenmek qayghurmaq, ghem yémek, hesret chekmek, endishe qilmaq.
kederli *s.* qayghuluq, ghemkin.
kedetsiz *s.* ghemsiz, qayghusiz, endishisiz.
kedi *is.* müshük.
kedi yılanı *is.* yilan.
kedicik *is.* bk. ***tırtıl***.
kedme *is. ar.* jarahet we tatuq.
keenne *ar.* goya, kashki.
kef *is. ar.* 1. qol; 2. taban; 3. ochum, siqim.

kef ***is. far.*** köyük.
kefal ***is. yun.*** béliqning bir türi.
kefalet ***is. ar.*** kapalet, képillik.
kefaletname ***is. ar.*** kapaletname, képillik xéti.
kefaret *-ti* ***is. ar.*** 1. sediqe; 2. roza.
kefe ***is. ar.*** taraza éghirliqini körsetküchi.
kefe ***is.*** tatiliguch (atning tükini taraydighan).
kefele ***is.*** égirilgen yip yögimi, gire.
kefelemek 1. atning tükini tatilighuch bilen tazilap parqiratmaq; 2. duchar bolmaq.
kefeli ***s.*** tazilap tükliri parqiritilghan.
kefen ***is. ar.*** képen.
kefenci ***is.*** 1. ölümlük (axiretlik) nersiler satquchi; 2. képen oghrisi; 3. zalim, zomiger.
kefenlemek 1. képenlimek; 2. ichilghan xémirgha yögep pishurmaq (toxuni).
kefenli ***s.*** 1. képenlen'gen; 2. échilghan xémirgha yögelgen.
kefenlik *-ğı* ***is.*** képenlik, axiretlik.
keffiyet *-di* ***is. ar.*** waz kéjchish, qolni tartish.
kefil ***is. ar.*** kepil, shahit, guwah.
kefillik *-ğı* ***is.*** képillik, guwahliq.
kefin ***is. ar.*** bk. ***kefen***.
kefr ***is. ar.*** 1. yiza; 2. yögek, yépincha.
kefş ***is. far.*** képish, ayagh kiyimi, pupuch.
keftar ***is. far.*** sirtlan.
kefter ***is. far.*** kepter.
keh ***is.*** gah.
keh ***is. far.*** saman.
keha ***is. far.*** iza, iza tartish.
kehanet *-ti* ***is.*** aldin bilish, aldin höküm qilish.
kehel ***s. ar.*** hurun, yalqaw.
kehf ***is. ar.*** 1. ghaz; 2. yoshurunidighan yer.

kehhâl ***is.*** 1. közige sürme sürüsh; 2. sürme yasap satquchi; 3. köz doxturi.
kehhallik *-ǧi* ***is.*** köz doxturluq.
kehle ***is. ar.*** pit.
kehlelenmek pitlap ketmek.
kehleli ***s.*** pitliq, pitlap ketken.
keis ***is. ar.*** romka, qedeh.
kekel ***s.*** bk. ***kekeme***.
kekelemek 1. quwwetlimek; 2. néme déyishni bilmey tilini chaynimaq.
kekeme ***s.*** tötöt (tildiki ajizliq).
kekiz ***is.*** 1. kona rext puruchi; 2. kéreksiz we yirginchlik nerse; 3. iradisiz, kargha kelmes (adem).
keklik *-ǧi* ***is.*** keklik.
kekre ***s.*** temi achchiq, chüchümel, kekre.
kel ***is. far.*** taqirbash, paynekwash.
kelâb ***is.*** ghaljir késili.
kelâcu ***is. far.*** qedeh, romka.
kelâlet *-ti* ***is.*** 1. zérikish, bizarliq; 2. harghinliq.
kelâm ***is. ar.*** sözler tizmisi, söz **Kelâmıkadim** ***is. ar.*** Quran.
kelâmıkibar hékmetlik sözler, atalar sözi, maqal, temsil
Kelâmullah ***is. ar.*** 1. Allaning sözi; 2. Quran.
kelan ***s. far.*** 1. chong, büyük kalan; 2. közge körünerlik.
kelb ***is. ar.*** it.
kelbi ***s. ar.*** itqa ait.
kelebek *-ǧi* ***is.*** képinek.
kelek *-ǧi* ***is.*** 1. tétir (yer), taqir (bash); 2. sal (tulum üstige qilinghan); 3. orunsiz herikette bolunghan, döt; 4. xemek, soyma.
keleklik *-ǧi* ***is.*** dötlük, mönglük.
kelem ***is. far.*** kallekbesey (kapusta, lengxabi).

kelender *is. yun.* romka, qedeh.
kelep *-bi is.* gire (yip).
kelepçe *is. far.* qolgha sélinidighan koyza.
kelepçeli *s.* qoligha koyza sélinghan.
kelepir *is. s.* erzan mal, erzan nerse.
kelepirci *s.* erzan bahada élishni xalaydighan, teyyargha ashiq, bikargha élishni yaxshi köridighan.
kelepser *is. far.* tizgin.
keler *is. zool.* kéler (ömiligüchilerdin).
keleş *s.* 1. taz, chéchi chüshüp ketken; 2. shalaq; 3. qehriman, batur, jesur; 4. chirayliq, güzel.
keleve bk. ***kelefe***.
kelil *s. ar.* közi yaxshi körmeydighan.
kelime *is. ar.* kelime, söz, ibare.
kelimebilim *is.* léksikologiye.
keliser *is. yun.* münggüz.
kelle *is. far.* 1. kalla, bash; 2. dane, san; 3. bashaq.
kellenme chach chüshüshi, tük chüshüshi.
kellik *-ği is.* 1. taziliq, yaghaqliq; 2. tétir yer.
kem *s. far.* 1. eski, yaman; 2. az, yétersiz, kem.
kem abiş *s. far.* texminen.
kem göz *is.* jadu köz, séhirlik köz.
kemal *-li is. ar.* kamil, yétishkenlik, mukemmel.
kemalist *is. fr.* kamalist, ata türkchi.
kemalizm *is.* ata türkchilik, kamalizm, kamalchiliq.
keman *is. far.* iskiripka.
keman *is. far.* ya (oqyaning yasi).
kemanca *is. far.* 1. kamalche (iskiripka kamalchisi); 2. xelq sazidin bir xili; 3. heykeltirashlarning oyma oyidighan polat qelimi; 4. xumdanchilarning xishchilarning lay késidighan saymini.

kemancılık *-ğı is.* iskiripkichiliq, iskiripka chélip turmush kechürüsh.

kemanci *is.* 1. iskiripka chalghuchi; 2. iskiripka yasighuchi yaki satquchi.

kemandan sadaq (oqyaning oqini salidighan xalta).

kemani *is. far.* iskiripka chalghuchi.

kemankeş *is. far.* 1. oqyachi, oqya atquchi; 2. iskiripka chalghuchi; 3. jemiyet ezasi.

kemansaz *is.* iskiripka yasighuchi.

keme *is.* chong chashqan.

kemençe *is. far.* tizgha qoyup chélinidighan, üch tarliq iskiripkigha oxshash saz.

kement *-di is. far.* 1. salgha (at tutidighan arghamcha); 2. sirtmaqliq yip; 3. ademni asidighan darning sirtmiqi; 4. haywan nuqtilirining chulwuri.

kementlemek oghriliq bilen pul tapmaq.

kemer *is. far.* 1. kemer, belwagh; 2. ishik, dérize, köwrük qatarliqlarning egmisi; 3. kaman shekillik.

kemerli *s.* 1. kemer baghlighan; 2. egmilik ishik; 3. ilmek: *Kemirli burun* – Ilmek burun.

kemik *-ğı is.* 1. söngek, ustixan: *Kemik tarak* – Söngek taghaq; 2. söngektin yasalghan.

kemikbilim *is. anat.* anatomiyining söngek tüzülüshini tetqiq qilidighan bölümi, ostiologiye.

kemikbilimsel ostiologiyilik.

kemikçik *-ğı is.* kömürchek.

kemikleşmek 1. söngek halini almaq; 2. qurup qattiqlanmaq.

kemikli *s.* 1. söngeklik; 2. söngiki kélishken we zor; 3. bek ajiz, oruq.

kemiklik *-ğı is.* 1. söngek qoyulidighan yer; 2. jeset küli qutisi.

kemiksi *s.* ustixansiman.
kemiksiz *s.* söngeksiz, ustixansiz.
kemin *s. far.* 1. bek az; 2. bek kichik.
kemin *ar.* 1. yoshurunush yéri; 2. yoshurunghuchi.
kemircik *-ği is.* kömürchük: *Burun kemirciği* – Burun kömürchiki.
kemirgen *s.* kémirgen, ghijighan.
kemirgenler *is. zool.* toshqan, chashqan, kirpe qatarliq kémirgüchi haywanlarning atilishi.
kemirici *s.* kémirgüchi (haywan).
kemirilmek ghajilanmaq, kémirilmek.
kemirmek ghijimaq, kémirmek.
kemiyet *-ti is. ar.* miqdar, san.
kemlik *-ği is.* eskilik, yamanliq.
kemre *is.* 1. qigh, tézek, mayaq; 2. qaqach.
kemter *s.* kemter, kichik péil.
kenar *is. far.* 1. qasnaq, qirghaq, pewaz; 2. chet, yaqa; 3. quchaqlash.
kenarcı *is.* déngiz yaqisida béliq tutquchi.
kende *is. far.* 1. xendek; 2. késilgen, ayrilghan; 3. qézilghan, kolanghan.
kendi *z.* öz, özi: *Bunu kendime ayırdım* – Buni özümge ayridim; *O, kendine güveniyor* – U özin'ge ishinidu; *Kendisi gelsin* – Özi kelsun; *Kendi evim* – Öz öyüm; *Kendi düşünceniz* – Özingiz chüshenchingiz.
kendiliğinden *s.* özlükidin.
kendilik *-ği is.* mahiyet.
kendir *is.* kendir.
kendircilik *-ği is.* kendirchilik.
kenduri *is.* 1. orunduq qépi; 2. xetne toy.

kene ***is. far. zool.*** salgha, kana (qoy, kala, at qatarliqlarning qénini shorighuchi): *Koyun kenesi* – Qoy piti; *Köpek kenesi* – It biti.

kene göz ***s.*** pit köz, gazir köz.

kenef ***is. ar.*** 1. terep, jehet; 2. rayon, parche; 3. su qunidighan yer; 4. himaye, mudapie; 5. teretxana; 6. meynet, chirkin.

kenet *-di* ***is.*** iskop, qarmaq (binakarliqta ishlitilidighan tömür mix).

kenetlemek 1. qarmaqlimaq; 2. qarmaq bilen bir-birini tutturmaq.

kenetlenmek qarmaq bilen tutturulmaq.

kenetli ***s.*** qarmaqlanghan.

kenevir ***is.*** kendir.

kenevir kuşu sayrighuchi qushqachlarning omumiy ismi.

kenevircilik *-ği* ***is.*** kendirchilik.

kengalar ***is.*** musulmanlashqan négirlar.

keniz ***is. far.*** 1. ayal qul 1. qiz.

kenizek ***is.*** 1. kénizek; 2. kichik qiz.

kennas ***is. ar.*** 1. teretxanilarni tazilighuchi; 2. exletchi.

kent *-ti* ***is. öz.*** sheher, kent.

kent soylu ***is. s.*** burzhuaziye.

kental *-li* ***is. fr.*** yüz kilogram éghirliqidiki ölchem birliki.

kentli ***is. s.*** sheherlik.

Kenya ***is. öz.*** Kéniye (Sherqiy Afriqidiki musteqil bir dölet).

kenz ***is. ar.*** xezine.

kep ***is. ing.*** 1. shepke, doxturxanilarda késel baqquchilarning aq böki; 2. murasimlarda proféssor yaki studéntlarning kiyidighan böki.

kepçe ***is. far.*** 1. sapliq, chömüch; 2. chemberge ornitilghan béliq tutidighan tor; 3. gürjek.

kepçe kulak ***s.*** salpang qulaq.

kepçe kuyruk ***is.*** haram tamaq, parazit, teyyar tap.

kepçe surat ***s.*** yüzi kichik, yüzi qoshuqtek.

kepek *-ği* ***is.*** 1. képek; 2. bash képiki.

kepekçi ***is.*** képek satquchi.

kepeklenmek 1. képekliship ketmek (bash); 2. lawzilashmaq: *Bu elma kepeklenmiş* – Bu alma lawziliship kétipu.

kepekli ***s.*** 1. képeklik (ichide képiki bolghan); 2. lawza, bettem.

kepenek *-ğı* ***is. far.*** bughday képiniki.

kepenek *-ği* ***is.*** padichilar üstige artiwalidighan yengsiz chapan.

kepenk *-ği* ***is. erm.*** ishik, dérizilerning sirtidin taqap qoyidighan yaghach yaki tömür qapqaq.

kepeze ***s. far.*** 1. külkilik we qimmetsiz; 2. rezil, reswa, arisiz, iza tartmaydighan; 3. qimmitini yoqatqan, ehmiyetsiz.

kepi ***is. fr.*** Firansiye ofitsérlirining sirtqi kiyimi.

kepir ***is.*** ünümsiz yer, hosul bermeydighan yer.

kepmek olturushup ketmek, yiqilmaq.

ker ***is. ar.*** 1. saghro, pang; 2. iqtidar, qudret; 3. énérgiye.

ker ***is.*** urushta chékin'gen kéyin qayta hujumgha ötüsh.

kerahet *-ti* ***is. ar.*** mejburiy we bésim bilen ishlesh.

keramet *-ti* ***is. ar.*** 1. karamet; 2. merdlik, merdanilik; 3. hörmetlik.

keramet medar ***is.*** 1. karametlik körsetken kishi; 2. yaxshi niyetlik.

kerametli ***s.*** 1. mubarek; 2. merd.

kerata ***is. yun.*** xotuni tereptin aldinidighan er.

keratın ***is. fr.*** münggüz maddisi.

keratınlı ***s.*** ichide münggüzsiman maddisi bolghan.

kerb ***is. ar.*** qayghu, hesret, elem, derd.

kere ***is. ar.*** qétim, nöwet: *İki kere okudum* – Ikki qétim oqudum.

kerem ***is. ar.*** 1. esli yaxshi, ulughluq; 2. yaxshiliq.

kerempe ***is.*** 1. yaqa, qirghaq, burjek; 2. tagh choqqisi; 3. kéme tumshuqi.

keres ***is.*** chong we chongqur qacha, tamaq qachisi.

kereste ***is. far.*** pen, taxta, yaghach matériyalliri.

keresteci ***is.*** taxtay satquchi.

kerestecilik *-ği* ***is.*** taxtay élip sétish oqiti.

keresteli ***s.*** bestlik: *Keresteli adam* – Bestlik adem.

kerevet *-ti* ***is. yun.*** kariwat.

kerevit ***is. yun.*** bk. ***kerevet***.

kereviz ***is. far.*** chingsey.

kerh ***is. ar.*** 1. yirginch, seskinish; 2. bir ish üchün zoruqush.

kerhane ***is. far.*** pahishixana.

kerim ***s. ar.*** 1. ésilzade, merd, qoli ochuq; 2. tégi yaxshi, ulugh.

kerime ***is. ar.*** 1. qiz ewlad; 2. ayet.

keriz ***is. far.*** yunda quduqi.

kerizci ***is.*** 1. chalghuchi, sazchi; 2. heyyar, qiziqchi.

kerizlemek saz chalmaq.

kerke ***is.*** keke, palta.

kerkeç ***is.*** istihkam, qele.

kerkenez ***is. zool.*** kökünek (qush).

kermen ***is.*** qele, istihkam.

kerosen ***is. fr.*** kirsin, kérozin.

kerpeten ***is. ar.*** ambur.

kerpiç *-ci* ***is.*** kések.

kerpiççi ***is.*** késekchi.

Kerramiye kerramiye (IX esirde barliqqa kelgen Islam mez'hipi).

kersen ***is.*** tengne.

kertan ***s.*** endishichan, qorqqaq.
kerte ***is.*** 1. isharet, belge; 2. derije: *İşi bu kerteye getirmemel idiniz* – Ishni bu derijige yetküzmisingiz yaxshi bolatti.
kertenkele ***is. zool.*** kertenkele (paqa, yilan, timsah qatarliq haywanlar türi).
kerti ***is.*** bk. ***kerte***.
kertik *-ği* ***s.*** 1. jiralghan; 2. jiralghan yer, oyulghan yer.
kertilmek jiralmaq, oyulmaq.
kertmek jirimaq, oymaq.
kervan ***is. far.*** karwan.
kervanbaşı ***is.*** karwan béshi.
kervancı ***is.*** karwanchi.
kervancılık *-ği* ***is.*** karwanchiliq.
Kervankıran Cholpan yultuzining yene bir xil atilishi.
kervansaray ***is. far.*** karwan saray.
kes ***is. ar.*** 1. romka, qedeh; 2. haraq, toldurulghan qedeh; 3. gülning tashqi yopurmiqi.
kes ***is.*** kishi (bu yalghuz qollinilmaydu, peqet "*Her*" sözi bilen *Herkes* birikip sheklide qollinidu).
kes ***is.*** tenheriketchiler ayagh kiyimi.
kesad ***is.*** bk. ***kesat***.
kesafet *-ti* ***is. ar.*** bir nersining qélinliq hem zichliq derijisi.
kesân kishiler, shexsler.
kesat *-di* ***is. ar.*** kasat.
kesatlık *-ğı* ***is.*** 1. kasatliq, turghunluq; 2. hosulsizliq; 3. yoqluq, kemlik.
kesber ***is.*** uzun quyruqluq qoy bilen yumilaq quyruqluq qoydin tughulghan qoy.
kese ***is. far.*** 1. portmal, xalta, qapchuq, boghcha, jilt; 2. shexsiy pul.
kese ***s.*** qisqa yol: *Kese yollardan gidilse iki saatte varılır* – Qisqa yoldin ketse ikki saet kétidu.

kesedar *is. ar. far.* kassir.
kesegen *is.* kichik chashqan.
kesek *-ği is.* 1. danggal, chalma; 2. yéqilghu qilish üchün qurutulghan térek; 3. chim; 4. parche.
keseklenmek parche-parche bolmaq, parchilanmaq.
kesekli *s.* chalmiliq, danggalliq.
kesel *is. ar.* boshangliq, hurunluq.
kesen *s.* kesken.
kesene *is.* 1. sözlishish; 2. abune; 3. ishni kötüre bérish.
kesenek *-ği is.* kökini sétiwalghuchi.
kesenekçi *is.* kökini sétiwalghuchi.
kesenkes *z.* keskin halda, keskinlik bilen: *Gitmiyeceğini kesenkes söyledi* – Ketmeydighanliqini keskin (késip) sözlidi.
keser *s.* kesküch.
kesici *s.* 1. kesken; 2. boghuzlighuchi (malni).
kesif *s. ar.* qoyuq, zich, qélin.
kesik *s.* 1. késik, késilgen; 2. yarilanghan; 3. harghin, talghan; 4. eski, nachar.
kesiklik *-ği is.* 1. késiklik; 2. halsizliq, harghinliq.
kesiksiz *s.* dawamliq, dawamet.
kesiksizlik *-ği is.* toxtimastin.
kesilmek 1. késilmek, boghuzlimaq; 2. halsizlanmaq, harmaq; 3. buzulmaq: *Süt kesildi* – Süt buzuldi; 4. toxtimaq, turmaq: *Rüzgar kesildi* – Shamal toxtidi; 5. üzülmek: *Yemeği kesildi* – Tamiqi üzülüp qaldi.
kesim *is.* 1. késish, boghuzlash, pichish; 2. tetil; 3. parche, qisim, rayon.
kesimci *is.* kötüre alghuchi, kötürichi.
kesimli *s.* keskin, qararlashturulghan.
kesimlik *s.* késilishke we soyulushqa yaraydighan: *Kesimlik koyun* – Soyulushqa yaraydighan qoy.
kesin *s.* qetiy: *Kesin bir cevap* – Qetiy bir jawab.

kesinleşme keskinlishish, qetilishish.

kesinleşmek qetiyleshmek, keskinleshmek: *Burada kalmamız kesinleşti* – Bu yerde qélishimiz qetiyleshti.

kesinleştirmek qetiyleshtürmek.

kesinlik *-ği is.* qetiylik.

kesinsiz *s.* qetiy bolmighan.

kesinsizlik *-ği is.* qetiysizlik.

kesinti *is.* 1. kesilgen parche, kesme; 2. toxtitish: *İşimiz hiç bir kesintiye uğramadan yürüyor* – Ishimiz héchqandaq toxtitishqa uchrimastinla dawam qiliwerdi.

kesintisiz *s.* 1. özlüksiz; 2. dawamliq bérilgen (maash).

kesir *-sri is. ar.* kesir: *Yarım, üçte bir, yüzde üç birer kesirdir* – Yérim, üchte bir, yüzde üch – bularning herbiri bir kesir.

kesir *s.* 1. köp; 2. köp qétim, téz-téz; 3. türi köp, türlük.

kesirli *s.* kesirlik.

kesişmek 1. toxtashmaq; 2. sodida kélishmek, bir-birige maslashmaq.

kesit *-di is.* késilgen parche.

kesitleme *is.* bir binaning ichini körsitidighan resim.

keskenmek qolini kötürüp turidighandek qilmaq.

keski *s.* 1. kesküchi eswab; 2. keke, palta.

keskin *s.* 1. ötkür, ittik; 2. tesiri küchlük, quwwetlik; 3. xotunperes: *Keskin bıcak* – Ötkür pichaq; *Keskin sirke* – Quwwetlik sirke.

keskinleşmek 1. keskinleshmek; 2. tétikleshmek.

keskinleştirmek 1. keskinleshtürmek; 2. tétikleshtürmek.

keskinletmek 1. keskinletmek; 2. tétikletmek.

keskinlik *-ği is.* 1. keskinlik; 2. küchlüklük.

kesme *is.* 1. késish; 2. igerning yopuqi; 3. qangaltirchining qapichisi; 4. muqim baha.

kesmece *s.* 1. tilim, pichim: *Kavunu kesmece virirlerse alırız* – Qoghunni tilip berse alimiz; 2. ülgüje: *Bu kitapları kesmece birer liradan aldım* – Bu kitaplarni ülgüje bir liradin aldim.

kesmek 1. kesmek: *İpi kesmek* – Yip kesmek; *Ağaçları kesmek* – Derex kesmek; 2. parchilimaq: *Eti kesmek* – Gösh parchilimaq; 3. chüshürmek, almaq: *Saç kesmek* – Chach chüshürmek; *Tirnak kesmek* – Tirnaq almaq; 4. boghuzlimaq: *Koyun kesmek* – Qoy bughuzlimaq; 5. toxtatmaq: *Yardımı kesmek* – Yardemni toxtatmaq.

kesmez *s.* qashang, gal, kesmes.

kesp *-bi* ***is.*** 1. ishlep qolgha keltürüsh; 2. ige bolush, érishish.

kespetmek qazanmaq, ige bolmaq, érishmek.

kesret *-ti* ***is.*** köplük.

kesretgâh ***is.*** dunya, alem, kainat.

kesretmek sundurmaq, oshtumaq, chaqmaq, koniratmaq.

kestane ***is. yun.*** keshtane (bir xel méwe).

kestaneci ***is.*** keshtane satquchi.

kestirilmek kestürülmek.

kestirmek 1. kestürmek; 2. mölcherlimek, texmin qilmaq; 3. mügdimek 1. wazkechtürmek,: *Nedenini bir türlü kestiremedim* – Sewebini zadi bilmidim.

keşen ***is.*** kishen.

keşf ***is.*** bk. ***keşif***.

keşfedilmek keshp qilinmaq, yaritilmaq, ijad qilinmaq.

keşfetmek keshp qilmaq, yaratmaq: ijad qilmaq.

keşfiyât ***is. ar.*** keshpiyat, ijadiyat.

keşif *-şfi* ***is. ar.*** keshp, ijad, yaritish.

keşik ***is.*** nöwet, ret, gizeng.

keşikleme ***is.*** almash.

keşikleşmek nöwetliship ishlimek, almiship ishlimek.

keşiş ***is.*** rahib, manax.

keşişleme *is.* 1. sherq bilen gherb arisida chiqidighan shamal; 2. kompasning sherqiy jenubini körsitidighan teripi.

keşmekeş *is. far.* 1. murekkep, qalaymiqan, tertipsiz; 2. ghewgha, jédel, majra; 3. biqararliq.

keşmir *is. öz.* keshmir.

keşti *is. far.* 1. kéme; 2. haraqkesh.

ket *is.* tosalghu, putlikashang.

keten *is. bot.* kendir.

ketenci *is.* 1. kendirdin rext toqughuchi; 2. kendir satquchi.

ketencilik *-ği is.* kendir tijariti.

kethüda *is. far.* baylarning we dölet erbablirining ishini bashqurghuchi, ketxuda bartu.

ketibe *is. ar. ask.* tuen (herbiy), polk.

ketif *-tfi is. ar.* müre, müre söngiki, targhaq.

ketim *-tmi is.* yoshurush, sir saqlash.

ketum *s. ar.* aghzi bek, sir saqlaydighan, mexpiy tutidighan.

ketvurmak *is.* tosqun bolmaq, putlikashang bolmaq, qiyinlashturmaq, müshkülleshtürmek.

kevkebe *is. ar.* 1. yultuz; 2. atliq polk (esker); 3. körkem, seltenet, heshimet.

kevkep *is. ar.* 1. yultuz; 2. parqiraq.

kevn *is. ar.* 1. kéyin peyda bolush 1. mewjudiyet, barliq 1. dunya, alem, jahan **Kevser** *is. ar.* Kewser (jennet süyi).

key *is. ar.* daghlash (yarini).

keyf *is.* bk. ***keyif***.

keyfetmek köngül achmaq.

keyfi *s. ar.* ixtiyariy, xahishi: *Keyfi davranış* – Ixtiyari heriket.

keyfince *z.* xalighinche, ixtiyarche, meyliche, xahishiche.

keyfiyet *-ti is.* xususiyet, ehwal, weziyet.

keyif *is. as.* 1. keyp; 2. kongül xushluqi; 3. keyiplik, mestlik; 4. hewes; 5. saqliq, amanliq; 3. xuy, mijez: *Bügün keyfim yok*

– Bügün keypim yoq; *O ancak keyfini düşünüyor* – U peqet öz xushluqini oylaydu.

keyiflenmek 1. xushal bolmaq; 2. mest bolmaq.

keyifli *s.* keypi jayida, xushal.

keyifsiz *s.* yenggil aghriq, naxush.

keyifsizlenmek biraz aghrimaq.

keyifsizlik *-ği is.* yénik aghriq, rahetsizlik.

kez *is.* 1. qétim, nöwet, kez; 2. oqya oqining kérichke tirilip turidighan yériqi; 3. Junggo we Hindistanning bir xil yipek rexti.

kezzap *s. ar.* köp sözligüchi, kazzap.

kıbâle *is. ar.* kindikaniliq, bala tughdurush ishi.

kıble *is. ar.* 1. qible; 2. jenub; 3. jenubtin soqqan, shamal.

kıble keşişleme *is. ar.* jenub we sherqiy jenub shamili.

kıble lodos *is.* jenub we gherbiy jenub shamili.

kıblegâh *is. ar.* qible terep.

kıblenüma *is. ar.* bk. ***kıblenüme***.

kıblenüme *is. ar.* qibliname, qiblini körsetküchi, kompas.

kıç *-çı is.* 1. quyruq (adem we haywanning umurtqilirining axirqi qismi); 2. pachaq, ayagh.

kıçın kıçın *z.* arqisigha, arqichilap.

kıdem *is. ar.* 1. stazh; 2. qedimki, péshqedem.

kıdemce *z.* tejribe we péshqedemlik jehettin.

kıdemli *s.* tejribilik, péshqedem: *Kıdemli kadro* – Péshqedem kadir.

kıdemsiz *s.* yéngi, tejribisiz.

kığ *is.* qumilaq (qoy, öchke we tögining).

kığı *is.* bk. ***kığ***.

kığımsı *s.* qumilaqsiman, qumilaqqa oxshaydighan.

kığırmak chaqirmaq, warqirimaq.

kığlamak qumilaqlimaq.

kıkırdak *is.* 1. kümürchek; 2. jigirmek.

kıkırdaklı *s.* tüzülüshide kümürchek bolghan.
kıkırdamak 1. xirildap külmek; 2. tonglap qalmaq, ölmek.
kıl *is.* qil, tük, moy, yung.
kıl burun *is.* tumshuq (déngizdiki quruqluq parchisi).
kıl kapan *is.* qehriwanning yene bir xil atilishi.
kılada *is.* boynigha éslinidighan zinnet buyumi.
kılağı *is.* pichaq, ustira qatarliq tighlarni, chaqqa tutqanda tighning bisida peyda bolidighan siziqlar.
kılağılamak tighini bilep yaki kaylap ittikletmek.
kılağılı *s.* ötkur, innik.
kılağısız *s.* qashang, gal (tigh).
kılaptan *is.* kalawtun, zeryip.
kılâsık *-ğı s.* bk. ***klâsik***.
kılav *is.* qoyda bolidighan bir xil xeterlik, aghriq.
kılavuz *is.* 1. rehber, yolbashchi; 2. yigit we qiz qoldishi.
kılavuzlamak rehberlik qilmaq, bashlamchiliq qilmaq.
kılavuzluk *-ğu is.* rehberlik, bashlamchiliq.
kılbarak *is.* Ottura Asiyada yashaydighan uzun tükluk bir xil at.
kılcal *s.* qilsiman, bek inchike.
kılcan *is.* at quyruqidin toqulghan qush tutush tori.
kılçık *-ğı is.* 1. qiltiriq (béliqning) 1. arpa, bughdaylarning qiltiriqi.
kılçıklı *s.* 1. qiltiriqliq (bughday); 2. egri-toqayliq, tosalghuluq, qiyinchiliq.
kılçıksız *s.* qiltiriqsiz (béliq).
kıldırmak qildurmaq, ettürmek.
kılgalamak tetbiq qilmaq, tetbiqlimaq.
kılgı *is.* 1. tetbiq; 2. emeliyet.
kılgılı *s.* emeliy.
kılgın *is.* emeliyetke aylandurush.
kılıbık *s. is.* xotunidin qorqidighan.

kılıç *-çı is.* qilich.
kılıç bacak *s.* egri put, puti maymaq.
kılıççı *is.* qilich soqquchi.
kılıçhane *is.* qilich soqulmidighan yer.
kılıçlama *is.* chapras qoyush.
kılıçlı *s. is.* qilich bilen qorallanghan.
kılıçsı *s.* qilichsiman.
kılıf *is. ar.* 1. qap, kirlik: *Yastık kılıfı* – Yastuq qépi; *Saat kılıfı* – Saet qépi; 2. ghilap, qin; 3. yopuq: *Yatak kılıfı* – Yotqan kirliki.
kılıflı *s.* qapqa sélinghan, qin ichide bolghan.
kılık *-ğı is.* 1. qiliq, mijez; 2. qiyanet, körinish; 3. resim, teswir; 4. shekil.
kılıklandırmak tesewwur qilmaq.
kılıklı *s.* 1. mijezlik, qiliqliq; 2. güzel: *Dilenci kılıklı bir adam* – Qelender mijezlik bir adem.
kılıksız *s.* qiyapetsiz, perishan, qiliqsiz.
kılınmak qilinmaq, ötküzmek: *Cenaze namazı kılındı* – Jinaza namizi ötküzüldi.
kıllama *is.* yéza ayalliri zinnet üchün arqisigha ésiwalidighan pöpük, jala.
kıllanmak 1. tük peyda qilmaq; 2. saqal, burut chiqmaq; 3. qirilashmaq.
kıllet *-ti is.* azliq, kemlik.
kıllı *s.* qilliq, tüklük, tük qaplap ketket.
kılmak qilmaq, etmek, ada qilmaq: *Beni böyle söylemeye mecbur kıldı* – Méni shundaq sözleshke mejbur qildi.
kılsız *s.* tüksiz, qilsiz.
kımıldamak 1. qimildimaq; 2. qorsaqtiki balining midirlishi.
kımıldanmak bk. ***kımıldamak***.
kımıldatmak qimildatmaq, midirlatmaq.
kımıltı *s.* heriket, biliner-bilinmes midirlighan.

kımız *is.* qimiz.
kımlanmak orundin turushqa we uchushqa temshelmek.
kın *is.* ghilap, qin: *Kılıç kını* – Qilich qini.
kına *is.* xéne.
kınalamak xéne yaqmaq, xéne sürmek.
kınalı *s.* xéne yaqqan.
kınamak eyiblimek: *Onun bu girişimlerini kınamak* – Uning bu heriketlirini eyiblimek.
kınamsımak tenqid qilmaq.
kınanmak eyiblenmek: *Onun bu girişimleri kınanmalı* – Uning bu heriketlirini eyiblinishi kérek.
Kıpçakça *is. öz.* qipchaqche, qipchaq tili.
Kıpçaklar *is.* qipchaqlar (XI esirdin XV esirkiche Rosiye seharalirida yashighan türk qebilisi).
kıpık *s.* yérim ochuq (köz): *Kıpık gözlü* – Yérim ochuq köz.
kıpırdamak yéride turalmasliq.
kıpırdamak qimildimaq.
kıpırdanmak qimildalmaq.
kıpırdatmak midirlatmaq, qimildatmaq.
kıpıştırmak közini hipildatmaq.
kıpkıl *s.* charsaqal.
kıpkırmızı *s.* qipqizil.
kıpmak téz yumup achmaq (közni).
kır *s.* böz, char: *Kır at* – Boz at; *Kır sakal* – Charsaqal.
kır *is.* 1. sheher etrapi; 2. ochuqchiliq (yer).
kıraat *-tı is.* 1. oqush; 2. oqush kitabi.
kıraatçı *is. s.* oqughuchi, qiraet qilghuchi.
kıraathane *is.* qiraetxane.
kıraç *s.* ünümsiz (tupraq).
kırak *-ğı is.* 1. tagh qaptili; 2. qirghaq, kanar, yaqa.
kıral *is.* 1. qiral: *Yunan kıralı* – Yunan qirali; 2. chong usta: *Satranç kıralı* – Shahmat ustisi.

kıralcı *is. s.* qiral tereydari.
kıralice *is.* qiralche – qiralning xotuni yaki qiralliq qilghuchi ayal: *Güzellik kıraliçesi* – Güzellik qiralchisi.
kıraliyet *-ti is. ar.* qiralliq.
kırallık *-ğı is.* 1. qiralliq; 2. qiralliq dölet.
kıran *s.* yarghan, chaqqan (nersini): *Taş kıran* – Tash chaqqan; *Odun kiran* – Otun yarghan.
kıran *is.* 1. qirghaq, kanar; 2. tagh baghri, tagh qaptili, tagh sirti.
kırânât *is.* yéqinlishish, bir yerge toplinish.
kıranta *is. it.* 1. chachliri aqirishqa bashlighan ottura yashliq yer kishi; 2. qiyapti kélishken (yer kishi); 3. chachliri charlashqan.
kırat *-tı is.* almas, zumret qatarliq qimmet baha tashlarning éghirliq ölchem birliki – kirat; 2. qedir-qimmet, xaraktér.
kırba *is. ar.* 1. tursuq; 2. haraqkesh, piyanchik; 3. kichik balilardiki qorsaq köpidighan késellik.
kırbacı *is.* 1. qorsaq köpidighan késelge muptila bolghan balilarni oqup dawalighuchi baxshi; 2. tulum, torsuq yasap satquchi.
kırbaç *-cı is.* uzun qamcha.
kırbaçlamak qamchilimaq, qamcha bilen ormaq.
kırbaçlanmak qamchilanmaq, qamcha bilen urulmaq.
kırcın *is.* haywanlar qirghinchiliqi, haywanlardiki yoqumluq késel.
kırç *is.* qiraw.
kırçıl *s.* 1. boz, char: *Kırçıl at* – Boz at; *Kırçıl sakal* – Charsaqal.
kırçıllaşmak boz halgha kelmek, charlishishqa bashlimaq.
kırçoz *is.* ottura yashliq, burutluq adem.
kırçozlaşmak ottura yashliq turup, saqalliri aqirishqa bashlimaq.

kırd *is. ar.* maymun.

kırdırmak parchilatmaq, uwatturmaq, chaqturmaq, yardurtmaq.

kıredi bk. ***kredi***.

kırgın *s.* 1. renjimek, köngül yérim bolmaq, epsuslanmaq: *Hiç beklemdiğim davranışından ötürü ona biraz kırgınım* – Kütmigen herikitingdin biraz epsuslandim; 2. küchsizlanmaq; 3. haywanlarda bolidighan yuqumluq késellik; 4. qirghin (öltürüsh): *Soğuklar bu günlerde kırgındır* – Bu künlerde soghuqning küchi qalmidi.

kırgınlık *-ğı is.* 1. qirghinliq; 2. biaramliq, köngli yérimliq.

Kırgız *is. öz.* qirghiz: *Kızılsu kırgız özerk ili* – Qizilsu qirghiz aptonom oblasti.

Kırgızca *is.* qirghizche, qirghiz tili **Kırgızistan** *is. öz.* Qirghizistan.

kırıcı *s.* 1. qirghuchi, chaqquchi; 2. köngul aghritquchi; 3. serrap.

kırık *s. is.* 1. sunuq: *Kırık kol* – Sunuq qol; 2. shalghut: *Kırık elma* – Shalghut alma; 3. sunuq parche: *Cam kırığı* – Eynek sunuqi.

kırık *is.* bir ayalning oynishi, ashnisi.

kırıkçı *is.* sunuqchi, téngiqchi (tiwip).

kırıkçılık *-ğı is.* téngiqchiliq, sunuqchiliq.

kırıklık *-ğı is.* bedende hés qilinidighan yenggil rahetsizlik.

kırılgan *s.* ongay sunidighan, asan chéqilidighan.

kırılma *is.* 1. chéqilish, sunush; 2. siliq yürüsh; 3. ikki terepke özini tashlap méngish.

kırılmak 1. chéqilmaq, sunmaq: *Bardak kırıldı* – Istakan chéqildi; 2. yirtilmaq: *Gömleğin yakası kırıldı* – Köynekning yaqisi yirtildi; 3. birige achchiqlanmaq; 4. azaymaq, yoqalmaq; 5. qirilip ketmek (késellik we urush sewebidin); 6. konirimaq

Kırım *is. öz.* Qirim (Ukrainada).

kırım *is.* 1. qirilish (türkümlep ölüsh); 2. yirtilghan yaki sökülgen yer (kiyimning); 3. haywanlarning topi bilen ölüshi.
kırıntı *is.* parche, uwaq: *Ekmek kırıntısı* – Nan uwiqi.
kırışık *s.* 1. qatlanghan, pürleshken: *Kırışık yüz* – Pürleshken yüz; 2. qoruq: *Yüzünde hiç kırışık yok* – Yüzide zadi qoruq yoq.
kırışmak 1. pürleshmek, kirishmek: *Çarşap kırışmış* – Charshap pürliship kétiptu; 2. soqushturmaq: *Yumurta kırışmak* – Tuxum soqushturmaq; 3. jilwe qilmaq.
kırıtmak jilwe qilmaq, jilwilenmek.
kırk *-kı say.* qiriq (san): *Kırk gün* – Qiriq kün.
kırkı *is.* yung qirqish qaychisi, qirqim qaychisi.
kırkıcı *is.* yung qirqighuchi, qirqimchi.
kırkım *is.* 1. qirqim; 2. qirqim waqti.
kırkımcı *is.* yung qirqighuchi, qirqimchi.
kırkıncı *say.* qirqinchi.
kırkıntı *is.* 1. bir nersining yéni yaki uchidin qirqilghan yaki késilgen qisimlar; 2. késilgen chach yaki saqal, qirqinda.
kırklamak 1. qiriq qétim qilmaq; 2. köp yumaq.
kırklar *is.* körünmigenler, uzun zaman körüshmigenler: *Kirklara karışmak* – Körüshmigenler bilen körüshmek.
kırklı *s. is.* qirq künni toldurghan: *Kırklı çocukla sokaga çikilmaz* – Qirqi emdila toshqan balini kochigha élip chiqishqa bolmaydu.
kırklık *-ğı s.* 1. bowaq üchün hazirlanghan yögek, zaka; 2. yung qirqish qaychisi.
kırkmak qirqimaq, kesmek.
kırkmerdiven *is.* tik yoqush.
kırlağan *is.* 1. yuqumluq késel; 2. waba késili.
kırlangıç *-ğı is.* 1. qarlighach; 2. yézilarni aylinip yürüp köz aghriqini dawalaydighan téwip.
kırlant güllük zinnet, bézek.

kırlaşmak bozlashmaq, charlashmaq.
kırlık *-ğı is.* boz, charlashqan chach.
kırlık *-ğı is. s.* 1. boz yer; 2. sheher sirtidiki ochuqchiliq; 3. ayallarning bash yaghliqi.
kırma *is. s.* 1. qatlash; 2. qiriq atar miltiq; 3. jiris (un), yanjilghan yaki uwitilghan dan.
kırmacı *is.* 1. kitab qatlighuchi; 2. tügmen, tügmenchi.
kırmak 1. chaqmaq: *Taş kırmak* – Taş chaqmaq; 2. yanjimaq: *Arpa kırmak* – Arpa yanjimaq; 3. yoq qilmaq: *Bu yıl söğuk çok hayvanı kırdı* – Bu yil soghuq köp haywanni yoq qildi; 4. erzanlatmaq, kémeytmek: *Fiyat kırmak* – Bahani erzanlatmaq, bahani kémeytmek.
kırmalamak 1. ushshaqlimaq, toghrilimaq; 2. pürme chiqarmaq.
kırmızı *s.* qizil.
kırmızılık *-ğı is.* qizilliq.
kırmızımsı *s.* qizilgha mayil.
kırmızımtırak *s.* bk. ***kırmızımsı***.
kırnak *-ğı is.* 1. ayal qul; 2. güzel qiz yaki güzel ayal.
kırpık *s.* 1. qirqilghan, qirqiqliq; 2. késilgen, késik.
kırpılmak qirqilmaq, késilmek.
kırpıntı *is.* qirqilghan we késilgen nersidin chiqqan parchilar, puruch: *Kumaş kırpıntısı* – Rext puruchi.
kırpırmak yoruq tesiridin közni chimildatmaq.
kırpıştırmak közni chimildatmaq, (échip yumghan).
kırtasiye *is. ar.* 1. qelem, qeghez, siyah, depter qatarliqlarning omumiy atilishi; 2. idarilerning ish xirajiti.
kırtasiyeci *is.* yéziq qorallirini satquchi.
kırtasiyecilik *-ği is.* qeghez, qelem we siyah sodigerchiliki.
kırtipil qimmetsiz, étibarsiz, perishan.
kısa *s.* 1. pakar; 2. qisqa.
kısa dalga *is.* qisqa dolqun.

kısaca *s.* 1. pakarghina: *Kisaca boylu* – Pakar boyluq; 2. qisqa, kalta.
kısacık *s.* 1. bek qisqa, bek kalte; 2. bek pakar.
kısaç *-cı is.* 1. qisquch (tömürchilerning); 2. qisquchpaqining nersilerni tutup qisishqa yaraydighan ezasi.
kısaçlamak 1. qisquch bilen tutmaq; 2. kona zamanda göshni qisip béridighan qisquch.
kısalık *-ğı is.* qisqiliq.
kısalmak qiqrap ketmek, kaltirimaq: *Yıkanınca kumaş kısaldı* – Yughanséri rext qisqirap ketti.
kısaltmak qisqartmaq, qisqa (pakar) körsetmek.
kısas *is. ar.* qisas, intiqam.
kısık *-ğı s.* 1. qisiq; 2. boghuq awaz; 3. tar kéchik.
kısıklı *is.* 1. süyi az bulaq; 2. tashlardin éqip chiqqan su.
kısıklık *-ğı is.* boghuqluq: *Ses kısıklığı* – Awazning boghuqluqi.
kısılmak 1. qisilmaq, boghulmaq: *Ses kısıldı* – Awazi boghuldi; *Yürek kısıldı* – Yürek qisildi; 2. azaymaq: *Musluğun suyu kisildi* – Turubining süyi azaydi.
kısım *is.* qisim, bölek, parche: *Bir kısım buğday* – Bir qisim bughday; *Memleketin bir kısmı* – Yurtning bir qismi.
kısımlamak siqimlimaq.
kısıntı *is.* ongaysizliq, cheklime.
kısır *s.* 1. qisir: *Kısır inek* – Qisir inek; 2. ünümsiz: *Kısır toprak* – Ünumsiz yer.
kısırlaşmak qisir qalmaq.
kısırlaştırmak tughmas qilip qoymaq (opératsiye yoli bilen).
kısırlık *-ğı is.* qisirliq.
kıskaç *is.* qisquch, mochin.
kıskanç *s.* qizghanchuq, hesetxor, kündesh.
kıskançlık *-ğı is.* qizghanchuqluq, hesetxorluq, kündeshlik.

kıskandırmak qizghandurmaq, heset qildurmaq.
kıskanılmak bk. ***kıskanmak***.
kıskanmak qizghanmaq.
kısmak 1. qismaq, téjimek: *Masrafı kısmak* – Xirajetni téjimek; 2. heset qilmaq.
kısmen ***z. ar.*** qismen, bir qisim: *Eşyayı kısmen gönderdim* – Nerse-kérekni qismen ewettim.
kısmet *-ti* ***is. ar.*** teley, bext: *Bu çocuğun kısmeti açık olacak* – Bu balining bexti ochuq bolghudek.
kısmetsiz ***s.*** teleysiz, bextsiz.
kısmî ***s. ar.*** bir qisim, qismen.
kısrak *-ğı* ***is.*** baytal.
kıssa ***is.*** 1. qisse, riwayet; 2. sergüzesht.
kıssahan ***is.*** Islam döletliride hékaye sözligüchi.
kıstas ***is. ar.*** ölchem, mizan.
kıstırılmak qisturulmaq.
kıstırmak 1. qisturmaq: *Parmağını kapıya kıstırdı* – Barmeqini ishikke qisturdi; 2. qachalmaydighan halgha chüshürüp qoymaq.
kış ***is.*** qish: *Kış geceleri uzun olur* – Qish kéchiliri uzun bolidu.
kışçı ***is.*** qishni ötküzüsh üchün yénik bir jinayet ishlep türmige kirgüchi.
kışın ***z.*** qish boyiche, qishche.
kışırlanma soyulush, qopurulush (taxtayning siri).
kışir 1. shöpük, post (méwe-chéwilerning); 2. yer yüzi.
kışkırtı ***is.*** küshkürtüsh, ot quyruqluq.
kışkırtıcı ***s.*** küshkürtküchi, ot quyruqluq qilghuchi.
kışkırtılmak küshkürtülmek.
kışkırtmak 1. ürkütüp qachurmaq (qush yaki toxuni); 2. yaman ishqa bashlimaq.
kışla ***is.*** herbiy lagér.

kışlak *-ğı is.* qishlaq.
kışlama 1. qishni ötküzüsh, qishlash; 2. yamghur we boranda paraxotlarning yolini dawamlashturmay portta turushi.
kışlamak qishlimaq: *Askerler siperlerde, kışladı* – Eskerler lagérda qishlidi.
kışlatmak qishlatmaq.
kışlık *-ğı s.* qishliq: *Kışlık giyisi* – Qishliq kiyim.
kıt *-tı s.* qis, kem, yétersiz, az: *Bu yıl mahsul kıt* – Bu yil mehsulat az.
kıta *is.* 1. qite: *Asya kıtası* – Asiya qitesi; 2. eskerlik birliki; 3. shéirning bir türi-qite; 4. memliket; 5. parche, dane; 6. hejim: *Kıtası büyük bir kitap* – Hejmi chong bir kitab; 7. hösin xet yézilghan lewhe.
kıta bk. ***kesme***.
kıtal *-li is.* 1. qirghinchiliq; 2. bir-birini öltürüsh.
kıtıklamak toldurmaq, bordimaq.
kıtıpıyos *s.* qimmetsiz, ehmiyetsiz, eski: *Kıtıpıyos bir hayvana binmiş, sürüyordu* – Eski haywangha miniptiken, epqéchiptu.
kıtır *is.* 1. otqa puchilanghan qonaq danisi; 2. yalghan, oydurma söz yaki xewer.
kıtır kıtır *s.* ghochur-ghochur: *Kurt kuzuyu kıtır kıtır yemiş* – Buri qozini ghuchur-ghuchur yédi.
kıtırcı *s. is.* yalghanchi.
kıtlaşmak qehetleshmek, qislashmaq.
kıtlık *-ğı is.* qehetchilik, acharchiliq, qisliq, yétersizlik, azliq: *Tahıl kıtlığı* – Ashliq yétersizliki.
kıvam *is.* 1. qiyam, qoyuqluq; 2. uyghunluq, masliq; 3. asas.
kıvamlandırmak qiyam haligha keltürmek, qoyuqlashturmaq.
kıvamlanmak 1. qoyuqlashmaq; 2. qiyamgha kelmek; 3. piship yétishmek.

kıvanç *-cı is.* memnunluq, xushluq.

kıvandırmak memnun qilmaq, xush qilmaq.

kıvanmak memnun bolmaq, xush bolmaq.

kıvılcım *is.* 1. ot uchquni; 2. tömür we tashqa oxshash maddilarning qattiq sürkilishi we bir-birige urulushidin hasil bolidighan ot zerriliri.

kıvılcımlanmak ot almaq, tutashmaq.

kıvır kıvır *s.* bujur-bujur: *Saçları kıvır kıvır* – Chachliri bujur-bujur.

kıvır zıvır *s. is.* ehmiyetsiz, qimmiti yoq: *Bu pek öyle kıvır zıvır bir sergi değil* – Bu bek ehmiyetsiz körgezme emes.

kıvırcık *s.* bujughur, büdür: *Kıvırcık saç* – Bujughur chach.

kıvırmak 1. bujughur qilmaq, büdür qilmaq: *Saçlarını kıvırmak* – Chachlirini büdür qilmaq; 2. béjirmek: *Bu işi onun kadar kimse kıvıramaz* – Bu ishni héchkim uningchilik béjirelmeydu; 3. oydurup sözlimek: *Gene yalanları kıvırmaya başladı* – Yene yalghan oydurushqa bashlidi; 4. azmaq, chetleshmek: *Araba birden bire sağa kıvırdı* – Harwa birdinla chetleshti.

kıvırtmak bujughurlatmaq.

kıvrak *s.* 1. janliq, tétik: *Kıvrak bir adam* – Janliq bir adem; 2. kélishken, yarashmaq: *Kıvrak bir kıyafet* – Kélishken bir qiyapet.

kıvramak pürleshmek.

kıvranmak 1. tolghanmaq: *Zavallı sesini çıkarmadan kıvranıyor* – Bichare ün-tin qilmay, tolghinip turidu; 2. derd tartmaq, qiynalmaq: *Yoksulluk içinde kıvranmak* – Kembeghellikte qiynalmaq.

kıvrık *s.* 1. tolghimach, burma, qayrilma: *Kıvrık bıyık* – Tolghimach burut; *Kıvrık saç* – Qayrilma chach; 2. pürük, qatlaqliq: *Kenarları kıvrık bir elbise* – Pürliship ketken kiyim.

kıvrılmak 1. bujughurlashmaq; 2. pürleshmek; 3. türülmek, tügülmek.

kıvrım bağırsak *-ğı is.* yaghliq ücheyning köten béshi.

kıya *is.* éghir jinayet.

kıyacı *is.* jinayetchi.

kıyafet *-ti is. ar.* 1. qiyapet, körünüsh; 2. qiliq; 3. kiyinish; 4. shekil; 5. herbiy kiyim.

kıyafetli *s.* qiyapetlik: *Asker kıyafetli* – Esker qiyapetlik.

kıyafetname *is. ar.* kiyim-kéchek sheklini tonushturghan kitab.

kıyafetsiz *s.* kiyinishi, körünüshi set.

kıyak *-ğı s.* güzel, pasahetlik: *Kıyak bir söz* – Pasahetlik söz.

kıyakçı *is.* 1. do chiqquchi (qimarda); 2. epyünkesh, neshikesh.

kıyaklaşmak güzelleshmek.

kıyaklık *-ğı is.* güzellik, güzel qiliq we heriket.

kıyam *ar.* 1. öre (tik) turush; 2. isyan; 3. bir ishqa kirishish.

kıyamet *is. ar.* 1. qiyamet, axiret (ölükler tirilip mehsherde toplinidighan zaman); 2. qattiq warang-churung; 3. palaket, bala-qaza.

kıyas *is. ar.* 1. qiyas; 2. sélishturush: *Geçen yıla kıyasla iyidir* – Ötken yilgha sélishturghanda yaxshi; 3. oxshitish: *Bu adamı başkalarına kıyas edemeyiz* – Bu ademni bashqilargha oxshitalmaymiz.

kıyasen *z. ar.* qiyasen.

kıyasıya *s. z.* 1. ölgichilik: *Kıyasıya vurdu* – Ölgüdek urdi; 2. mudhish, shiddetlik.

kıyasî qaidige, qanuniyetke uyghun.

kıyaslamak sélishturmaq, oxshatmaq.

kıyaslanmak sélishturulmaq, oxshitilmaq.

kıydırmak 1. kestürmek, qiydurmaq, toghratmaq; 2. oqutmaq (nikahni).

kıygı *is.* naheqchilikke uchratmaq.
kıygın *s.* naheqchilikke uchrighuchi.
kıygınlık *-ğı is.* naheqchilik.
kıyı *is.* 1. yaqa: *Sandal kıyıdan gidiyor* – Qéyiq su yaqisida kétiwatidu; 2. sahil; 3. kanar, pasil.
kıyıcı *is.* 1. qiyghuchi, toghrighuchi; 2. rehimsiz, zalim.
kıyıcı *is.* 1. derya boyini seyle qilghuchi; 2. déngiz boylirining muhapizetchisi.
kıyıcılık *-ğı is.* rehimsizlik, shepqetsizlik, zulum.
kıyık *-ğı s.* toghralghan, qiyilghan.
kıyılmak 1. qiyilmaq, toghralmaq; 2. aghrimaq: *Yorgunluktan her tarafım kıyılıyor* – Harghinliqtin hemmila yérim aghriwatidu.
kıyım *is.* 1. toghram; 2. naheqchilikke uchratmaq; 3. naheqchilik qilmaq; 4. kolléktip öltürülüsh.
kıyım kıyım *z.* inchike, qiyma: *Kıyım kıyım kıymak* – Qiyma toghrimaq.
kıyımlı *s.* qiyilghan, toghralghan.
kıyın *is.* zulum.
kıyınmak aghrimaq: *Vücudum kıyındı* – Wujudum aghridi.
kıyıntı *is.* 1. aghriq: *Midemde bir kıyıntı var* – Ashqazinimda bir késel bar; 2. qirindi: *Tahta kıyıntısı* – Yaghach qirindisi.
kıyışmak 1. sözleshmek; 2. teng kelmek: *Sen onunla kıyışamazsın* – Sen uning bilen teng kélelmeysen; 3. jasaret qilmaq.
kıyma *is.* qiyma: *Kıyma bıcağı* – Gösh toghrash pichiqi; *Kıyma makinası* – Gösh toghrash mashinisi.
kıymak 1. toghrimaq: *Et kıymak* – Gösh toghrimaq; 2. közi qiymaq: *Paraya kıyarsan bulursun* – Pulgha közüng qiysila tapisen.
kıymalı *s.* qiymiliq.

kıymalık *s.* qiyma qilishqa yaraydighan: *Kıymalı et* – Qiymiliq gösh.

kıymet *-ti is. ar.* qimmet, qedir (bir nersining qimmiti).

kıymetlenmek qedir-qimmiti ashmaq.

kıymetli *s.* 1. maddiy we meniwi qimmiti bolghan, qimmetlik, qedir we étibari bolghan; 2. yaxshi körülidighan, qedirlinidighan; 3. ehmiyetlik; 4. shereplik.

kıymetsiz *s.* qedir-qimmiti bolmighan, qimmetsiz.

kıymetşınas *s.* qedir-qimmetni bilgüchi.

kıymettar *s. ar. far.* qimmetlik, qedirlik.

kıymık *-ğı is.* uchluq nerse (yaghach yaki söngek).

kıymıklanmak uchluq halgha keltürmek.

kıyrak *s.* yéqin, qoshna.

kıyrat *-tı is.* almas, ünche qatarliqlarni ölcheydighan eswab.

kız *is.* qiz: *Üç kızım var* – Üch qizim bar **Kız** *is.* Sumbule (yultuzning ismi).

kız boceği *is.* yingnaghuch (hasharet).

kız kardeş *is.* qiz qérindash, hemshire.

kızak *-ğı is.* chana.

kızamık *-ğı is.* qizil (késel): *Çocuğum kızamık hastalığına tutuldu* – Balam qizil késilige giriptar bolup qaldi.

kızamıkçık *-ğı is.* qizilgha oxshash we uningdin yénik balilar késili, iskarlatina.

kızamıklı *s.* qizil chiqqan: *Kızamıklı çocuk* – Qizil chiqqan bala.

kızan *is.* 1. oghul bala, yash yigit; 2. qoralliq yéza yigiti.

kızan *is.* jüplishish, hewisi qozghilish, küylesh (haywan).

kızanlamak küylimek.

kızarmak 1. qizarmaq: *Domatesler kızarmaya başladı* – Pemidorlar qizirishqa bashlidi; 2. xijil bulup yüzi qizarmaq: *Bu sözü iştince kızardı* – Bu sözni ishtip yüzi qizardi; 3. tawida pishurmaq: *Bu et iyi kızarmış* – Bu gösh yaxshi pishiptu.

kızartı *is.* 1. qizirip qalghan yer; 2. ushshaq chékim-chékim qizillar; 3. qizil dagh; 4. qizilliq.

kızartıcı *s.* xijil bolushqa seweb bolidighan, xijil qilidighan.

kızartmak yaghda qizartmaq, pishurmaq: *Balık kızartmak* – Béliq pishurmaq.

kızdırılmak 1. tawida yaki yaghda pishurulmaq; 2. achchiqlanmaq.

kızdırmak 1. achchiqini keltürmek; 2. issitmaq, yaghda qizdurmaq.

kızgın *s.* 1. issiq, qiziq: *Kızgın yağ* – Qiziq yagh; 2. xapa; 3. burghusigha kirgen, küyekke kirgen: *Kızgın bir boğa* – Burghusigha kirgen buqa.

kızgınlık *-ğı is.* 1. qiziqliq, issiqliq; 2. xapiliq; 3. chishi haywanlarning küyekke kirishi, küylishi.

kızgırmak (yilan) jarqirimaq, chirqirimaq.

kızıl *is.* 1. qizil: *Kızıl bayrak* – Qizil bayraq; 2. heddidin artuq: *Kızıl deli* – Qipqizil sarang.

Kızıl ay *is.* Qizil hilal ay, Qizil hilal ay jemiyiti.

Kızıl haç *is.* Qizil krést, Qizil krést jemiyiti.

Kızılbaş *is.* shie mez'hipining bir tarmiqigha bérilgen nam.

kızılca *s.* 1. qizilgha mayil, qizghuch; 2. ayallar yüzige süridighan englik; 3. altun aqcha, altun.

kızılkanat *is.* qizil qanatliq béliq.

kızıllık *-ğı is.* 1. qizilliq; 2. shepeq: *Akşam kızıllığında* – Axsham shepiqide.

kızılmak xapa bolmaq: *Böyle şeylere kızılırmı?* – Bundaq ishlarghimu xapa bolghuluqmu?.

kızılsı *s.* qizilgha mayil, qizghuch.

kızıltı *is.* 1. sus qizil; 2. bir yerge eks etken qizilliq.

kızışık *s.* shiddetlik.

kızışmak 1. issimaq, shiddetlenmek, ulghaymaq: *Kavga kızıştı* – Jédel ulghaydi; 2. qizishmaq: *Güreşçiler kızıştı* – Chélishchilar qizip ketti; 3. haywanlarning jinsiy telipi ashmaq.
kızıştırmak 1. qizishturmaq, ulghaytmaq, shiddetlendürmek; 2. hewisini ashurmaq.
kızlık *-ğı* ***is.*** qizliq.
kızmak 1. qizmaq, issimaq; 2. xapa bolmaq, achchiqlanmaq 1. küyekke kirmek: *Tavanın sapı kızdı* – Tawining sépi qizip ketti.
kibar ***s. ar.*** 1. aliyjanab, ulugh; 2. yéqishiq, yarishimliq: *O pek kibardır, öyle sözler söylemez* – U bek aliyjanab adem, undaq sözlerni qilmaydu; *Kibar bir giyim* – Yarashqan bir kiyim.
kibarlaşmak 1. aliyjanablashmaq; 2. kibirisi ashmaq.
kibarlık *-ğı* ***is.*** 1. aliyjanabliq; 2. kibirlik.
kibir ***is. ar.*** kibir, özini chong tutush.
kibirlenmek kibirisi ashmaq, özini chong tutmaq.
kibirli ***s.*** kibirlik, tekebbur.
kibrit *-ti* ***is. ar.*** 1. serengge; 2. toghra yol körsetküchi; 3. qizil.
kibritçi ***s.*** 1. serengge satquchi; 2. pixsiq, béxil.
kibritlik *-ği* ***is.*** serengge qoyulidighan yer.
kibutz ***is.*** Israiliyide déhqanchiliq ishlepchiqirish kopiratipi.
kifayet *-ti* ***is. ar.*** yéterlik, toluq.
kifayetli ***s.*** yéterlik.
kifayetsiz ***s.*** yétersiz.
kifoz ***is. fr.*** 1. döng; 2. dümchek.
kihalet *-ti* ***is.*** 1. sürme tartish; 2. köz doxturi.
kikirik ***s. is.*** 1. hem égiz, hem zeip adem; 2. xasing, yer yangiqi.
kikla ***is.*** béliqning bir türi.
kiklon ***is.*** shiddetlik boran, quyuntaz.

kil ***is.*** heykeltirashliqta ishlitilidighan yépishqaq topa, séghiz topa.

kile ***is. ar.*** éghirliq ölchem birliki: *Bir kile buğday* – Bir kéle bughday.

kiler ***is. far.*** yémek-ichmek ambiri.

kilim ***is.*** 1. palaz 1. kembeghel we derwishlerning kigiz kiyimi.

kilimçi ***is.*** palaz toqughuchi yangi satquchi.

kilimçilik *-ği* ***is.*** palazchiliq.

kilise ***is. yun.*** 1. chérkau; 2. xristian mez'hepliri.

kilisi ***is.*** shor bésip ketken, shorluq.

kilit *-di* ***is.*** 1. qulup; 2. chaq oqining chokisi; 3. atning péshanisidiki aq qashqa: *Sandık kiliti* – Sanduq qulupi.

kilitçi ***is.*** qulupsaz.

kilitçilik *-ği* ***is.*** qulupsazliq.

kilitlemek 1. quluplimaq, qulup salmaq; 2. solap qoymaq.

kilitlenmek 1. quluplanmaq, solanmaq; 2. mehkem baghlanmaq.

kilitletmek quluplatmaq, solatturmaq, etküzmek.

kilitli ***s.*** quluplaqliq, étiklik: *Kilitli bir sandık* – Quluplaqliq sanduq.

kiliz ***is.*** qomush.

kilizman ***is.*** qomushluq.

kilizmen ***is.*** bk. ***kilizman***.

kilk ***is.*** qomush qelem.

killi ***s.*** séghizliq: *Killi toprak* – Séghizliq topa.

kilo ***is. yun.*** kilo: *Kilo almak* – Semrimek; *Kilo vermek* – Oruqlimaq; *Bir kilo et* – Bir kilo gösh.

kilogram ***is. yun.*** kilogram, kilo.

kilogram kuvvet ***is.*** kilogram küch.

kilogram metre ***is. yun.*** kilogram métr.

kilometre ***is. yun.*** kilométr.

kilovat *is.* kilowat.
kils *is. ar.* hak téshi, bor.
kilsi *s. ar.* borluq.
kilüs *is. yun.* xilus (üchey chawisi, limfa qanilidiki suyuqluqning ashqazan asti bézi, öt, üchey suyuqluqliri bilen qoshulushidin hasil bolghan, kislataliqni yoqatqan sütsisman suyuq jisim).
kilye *is. ar.* börek.
kilyevi *s.* böreksiman.
kim *z.* kim: *Bunu kim yaptı* – Buni kim qildi?; *Kim çalışırsa kazanır* – Kim ishlise chishleydu.
kimi *z.* bezi, bezisi: *Kimi gelir, kimi gelmez* – Bezisi kélidu, bezisi kelmeydu; *Bu evlerin kimisi küçüktür* – Bu öylerning bezisi kichik.
kimisi *z.* bk. ***kimi***.
kimişke *is.* tenglimat, güllük kigiz.
kimlik *-ği is.* 1. salahiyet; 2. shexsiy guwahname: *Kimlik belgesi* – Shexsiy guwahname, nopus deptiri.
kimono *is.* yaponluq er-ayallar kiyidighan yéngi, étiki uzun kiyim.
kimse *is.* 1. kimliki namelum; 2. héchkim: *İçerde oturan kimseleri* – Ichkiride olturghanlar; *Bugün kimse gelmedi* – Bügün héchkim kelmidi.
kimsecik *-ği is.* héchkim, héch kishi.
kimsesiz ige-chaqisiz, qaranchuqi bolmighan; 2. kishisiz, yalghuz: *Kimsesiz çocuk* – Héchkimi yoq bala.
kimsesizlik *-ği is.* 1. yalghuzluq; 2. ige-chaqisiz.
kimüs *is. yun.* bk. ***kilüs***.
kimya *is. ar.* ximiye: *Kimya harbi* – Ximiyiwi urush.
kimyaci *is.* ximik, ximiyiger.
kimyager *is. ar.* ximik.
kimyasal *s.* ximiyiwi.

kimyavi *s.* bk. ***kimyasal***.

kimyonî *is.* zeytun renggide.

kin *is. far.* öchmenlik, adawet: *Kin beslemek* – Öchmenlik saqlimaq.

kinaye *is. ar.* kinaye, tene: *Kinaye yoluyla söylemek* – Kinaye yoli bilen sözlimek.

kinayeli *s.* kinayilik, tenilik.

kinci *s.* adawet saqlighuchi.

kindar *far.* bk. ***kinci***.

kineskop *is. fr.* kinéskop (téléwizor apparatida teswir körsetküchi lampa).

kinetik *is. yun.* heriket, heriketchan.

kip *-pi is.* 1. ülge, endize, qélip, modél; 2. süpet: *Bir maddenin şekli bir kiptir, ağırlığı ise sanlarından biridir* – Bir maddining shekli bir süpet, éghirliqi bolsa sandin biridur.

kir *is.* 1. kir; 2. xijaletchilik; 3. dagh: *Gömleğin kiri* – Könglekning kiri.

kira *is. ar.* ijare, kira: *Ev sahibi kira almaya gelecek* – Öy igisi ijare heqqini élishqa kélidu.

kiracı *is.* 1. ijarikesh; 2. ijarige (kiragha) bergüchi: *Biz bu atı kıra aldık* – Biz bu atni kiragha alduq.

kiralamak 1. ijarige bermek; 2. ijarige almaq: *Evi ona kiraladım, atı ondan kira aldım* – Öyni uninggha ijarige berdim, atni uningdin ijarige aldim.

kiralanmak ijarige bérilmek.

kiralı *s.* ijarige élinghan, ijarige bérilgen.

kiralık *s.* kiraliq, ijarige bérilidighan, ijarige élinidighan: *Kiralık bir çok yer var, ama çok pahalı* – Ijarige alghili bolidighan köp, emma puli qiymet.

kiraz *is. yun.* gilas.

kirazlık *-ğı is.* gilasliq, gilas baghchisi.

kirde *is.* zaghra (kommiqonaq unidin yéqilghan).

kirdebil *is.* chong here.
kireç *is.* ahang, bor, shor: *Kireç taşı* – Ahang téshi.
kireççi *is.* ahang chiqarghuchi we satquchi.
kireçlemek ahang arilashturmaq.
kireçli *s.* shorluq: *Kireçli su* – Shorluq su; *Kireçli toprak* – Shorluq topa.
kireçsiz *s.* shorsiz.
kireçyeren *s.* shordin qorqidighan (ösümlük).
kiremit *-di is. yun.* kahish.
kiremitçi *is.* xumdanchi, kahish yasighuchi.
kiremitçilik *-ği is.* xumdanchiliq.
kiremithane *is.* xumdan.
kiriş *is.* tara (sazning), kirich.
kirişçi *is.* tara yasighuchi yaki satquchi.
kirişlemek kirich tartmaq, kirichni kerimek.
kirizme *is. yun.* 1. aghdurush (yerni).
kirkit *-ti is.* xalwaplar ishlitidighan targhaq.
kirlemek paskina qilmaq, kir qilmaq.
kirlenmek 1. kirlenmek, bulghanmaq; 2. yüzi chüshmek, abroyi tökülmek; 3. heyz körmek; 4. dagh chüshmek, nomusigha zerer petmek: *Hava kirlendi* – Hawa bulghandi.
kirletmek 1. kir qilwetmek; 2. yüzini chüshürmek, inawitini tökmek; 3. nomusigha tegmek; 2. paskina qiliwetmek: *Ter yakamı kirletti* – Ter yaqamni kir qiliwetti; *Böyle bir şüphe insani kirletir* – Bundaq guman insanning abroyini tökidu.
kirli *s.* 1. paskina; 2. heyz körgen; 3. ghuwa (nur).
kirlilik *-ği is.* paskiniliq.
kirloz *s.* paskina.
kirm *is. osm.* qurt, hasharat.
kirman *is.* qele, istihkam.
kirmen *is.* yip égirgende égirilgen yipni türidighan yik, urchuq.

kirnas *is.* teretxanining yene bir xil atilishi.
kirografi *is. fr.* alqan we alqan siziqlirigha qarap bext-teley heqqide sözlesh, pal échish.
kiropraksi *is. fr.* uwulap dawalash usuli.
kiropraktör *-rü is. fr.* uwulap dawalighuchi doxtur.
kirpi *is. zool.* kirpe.
kirpik *-ği is.* kirpik.
kirpiksi *s.* kirpikke oxshash.
kirtik *-ği is.* gilemning chörisidiki pewaz.
kirtil *is.* béliq tutidighan séwet.
kirve *is.* yéqin dost (erkekler).
kispet *-ti is. ar.* yaghliq chélishta chélishchilar kiyidighan tar chapan.
kisve *is. ar.* qiyapet, tashqi körünüsh, kiyim-kéchek.
kişi *is.* kishi, shexs: *Bizi iki kişi aradi* – Bizni ikki kishi izdidi.
kişilik *-ği is.* 1. kishilik: *İki kişilik yemek* – Ikki kishilik tamaq; 2. insaniyet: *Bu kişilik bir eylemdir* – Bu insanlarche bir herikettur.
kişilik dışı *s.* insanliqqa xilap.
kişilikli *s.* insaniyetlik, ademgerchilik.
kişiliksiz *s.* adimigersiz, insaniyetsiz.
kişisel *s.* shexs, xususiy.
kişizade *s. far.* meshhur.
kişmiş *is. far.* kishmish (üzüm).
kişnemek kishnimek (at qatarliqlar).
kişver *is. far.* memliket.
kitabe *is. ar.* yéziq, oyma xet (bina, ishik yaki mazar téshigha oyulghan xet).
kitabevi *is.* kitab sétilidighan yer, kitabxana.
kitap *-bı is. ar.* kitab: *Kitap okumak* – Kitap oqumaq.
kitapçı *is.* kitab satquchi.
kitapçılık *-ğı is.* kitabchiliq.

kitaphane ***is.*** kitabxana.
kitaplık *-ğı* ***is.*** 1. kitab ishkapi; 2. kutupxana.
kitapsever ***is.*** kitab yighquchi.
kitapsiz 1. kitabi yoq; 2. töt muqeddes kitabtin héchbirige ishenmeydighan dinsiz.
kitara ***is. isp.*** bk. ***gitar***.
kitle ***is. ar.*** amma.
kitlemek quluplimaq, taqimaq, solimaq.
kitli ***s.*** taqaqliq, quluplaqliq, solaqliq.
kitman ***is. ar.*** bilgenlirini sözlimeydighan adem, aghzi ching.
kiyan ***is. far.*** 1. yultuz; 2. merkez.
kiyaset *-ti* ***is. ar.*** zéreklik, aqilane heriket.
kiyasetli ***s.*** eqilliq, zérek.
kiyasetsiz ***s.*** eqilsiz, döt.
kiyojenik ***s. fr.*** ikki qat bolup qélishigha seweb bolmaq, hamilidar qilip qoymaq.
kizip *-zbi* ***is. ar.*** yalghan.
kizir ***is.*** muawin yéza bashliqi.
klâkson ***is. ing.*** signal, düdük (matorluq qatnash wasitilirining).
klamp ***is. fr.*** opératsiyide tomurlarni qisip qoyidighan qisquch.
klârnet *-ti* ***is. fr.*** püwlep chalidighan bir xil saz.
klâsik ***s. fr.*** klassik.
klik *-ği* ***is. fr.*** guruh.
klinik *-ği* ***is. fr.*** klinika (késellerni dawalash bilen ilmiy tekshürüsh ishliri we oqughuchilar tejribe élip baridighan shipaxana).
kliring ***is. ing.*** tashqi sodida mal almashturush.
klişe ***is. fr.*** qapartma yéziq yaki resim.

kloroz ***is. yun.*** 1. yash qizlardiki qansizliq; 2. ösümlüklerning sarghiyip kétish késelliki.

klüp *-bü* ***is. ing.*** kulub.

koalisyon ***is. fr.*** birleshme, birleshken: *Geçici koalisyon hükümeti* – Waqitliq birleshme hökümiti.

kobra közeyneklik yilan.

koca ***is.*** er: *Kocaya varmak* – Erge tegmek.

koca ***is.*** 1. chong, zor: *Koca bir bahçemiz var* – Zor bir béghimiz bar; 2. yashanghan, qéri.

kocakarı ***is.*** 1. qéri xotun; 2. moma.

kocalamak qérimaq, yashanmaq.

kocalaşmak qérimaq, yashanmaq.

kocalı ***s.*** éri bar, erlik (ayal).

kocalık *-ğı* ***is.*** qériliq, yashanghanliq.

kocalmak qérimaq, yashanmaq.

kocaltmak qérishqa seweb bolmaq.

kocamak qérimaq, yashanmaq.

kocaman ***s.*** chong, zor, bestlik: *Kocaman bir ayak kabı* – Chong bir ayagh kiyimi.

kocasız ***s. z.*** ersiz, tul.

kocasızlık *-ğı* ***is.*** ersizlik, tulluq.

kocuşmak quchaqlashmaq.

koç *-çu* ***is.*** qochqar.

koçak ***s.*** 1. yüreklik; 2. merd, séxi.

koçam ***is.*** qosh ochum.

koçkar ***is.*** soqushturush üchün yétishtürülgen qochqar.

koçlanmak qiranliqqa yetmek (yigit).

koçmak 1. quchaqlimaq; 2. ashmaq, ötüp ketmek.

koçu ***is.*** 1. qedimki zaman sayahet harwisi; 2. égiz sélinghan ambar.

kodaman ***is.*** bk. ***kocaman***.

kodein ***is. fr.*** terkibide epyün bolghan yötel dorisi.

kodeks *is. lat.* dorilarning terkibi, yasilishi we ishlitilishi qatarliqlar yézilghan kitab.

kodes *is.* türme, qamaqxana, gundixana.

kof *s.* 1. por, kawak; 2. qapaqbash, tuturumsiz: *Kof adam* – Tuturumsiz adem.

kofluk *-ğu is.* 1. boshluq; 2. tuturumsizliq.

kofre *is. fr.* kichik quta.

kofti *is.* oydurma, yalghan.

koğalamak qoghlimaq, teqib etmek, izdimek.

koğcu *s.* pitne-pasat térighuchi, kalla soqushturghuchi.

koğuş *is.* chong yataq, kolléktip yataq.

kok *-ku is. ing.* koks kömüri.

kokak *s.* set puraq, betbuy.

kokart *-dı is. fr.* kakar: *Askerlerin şapkalarında kokart olabilir* – Eskerlerning shepkiside kakar bolidu.

koket *-ti s. fr.* bek yasanchuq (ayal).

koklamak purimaq.

koklaşmak 1. bir-birini purashmaq: *Hayvan koklaşa koklaşa, insan konuşa konuşa* – Haywan purisha purisha, adem sözlishe sözlishe (tonushidu); 2. chüshinishmek.

koklatmak puratmaq: *Bahçesinde meyvalar doluyor, amâ kimseye koklatmaz* – Béghini méwiler bésip ketsimdu héchkimge puratmaydu (bu bermeslik meniside qollinilidu).

kokmak purimaq, puraq chachmaq, purap qalmaq: *Gül gibi kokuyor* – Güldek purawatidu; *Bu et kokmuş* – Bu gösh purap qaptu.

kokmuş *s.* 1. puraq kirip qalghan, niqsip qalghan; 2. hurun: *Kokmuş adam* – Hurun adem **Kokona** *is. yun.* xristian ayalliriga bérilgen nam.

kokoroz *is.* 1. misir bughdiyi; 2. sésiq nerse.

kokot *-tu is. fr.* pahishe ayal.

kokoz *s. is.* özini bay qilip körsetküchi.

kokozlamak betxejlik qilip pulini tügetmek.

kokteyil ***is.*** 1. ebjesh haraq; 2. chay olturushi, chay ziyapiti.

koku ***is.*** puraq, hid, buy: *Güzel koku* – Güzel puraq; *Pis koku* – Sésiq puraq; *Kokusunu çıkarmamak* – Puriqini chiqarmasliq; *Kokusunu almak* – Mexpiy tutulghan nersini biliwalmaq.

kokulu ***s.*** 1. puraqliq; 2. mezzilik puraydighan.

kokusuz ***s.*** puraqsiz, puriqi yoq.

kokuşmak sésip buzulup puraq peyda qilmaq.

kol ***is.*** 1. qol; 2. yeng; 3. putaq, shax; 4. rol (mashina); 5. chalghu eswablarning sépi; 6. tarmaq, shöbe: *Bazı sıra dağlar bir kaç kola ayrılır* – Bezibir tagh tizmiliri birqanche tarmaqqa ayrilidu; *Dil kurumunun sözlük kolu* – Til jemiyitining lughet shöbisi; 7. razwédka qisim; 8. etret; 9. qanat: *Sağ kol* – Ong qanat; *Sol kol* – Sol qanat.

kola ***is. it.*** 1. shilim; 2. pasta (yago).

kolaçan ***is.*** aylinip yürüp közet qilish, közdin kechürüsh: *Şuraları bir kolaçan edeyim* – Shu yerlerni közdin kechürüp kéley.

kolan ***is.*** ulang, töshlük.

kolay ***s.*** ongay, asan, qulay: *Kolay iş* – Ongay ish.

kolayca ***s.*** intayin asen, asanla, asanliqche.

kolaycacık ***z.*** asanla, ongayla, ongayliq bilen.

kolaylamak bir ishning az bir qismi qalmaq.

kolaylanmak tügeshke az qalmaq.

kolaylaşmak asanlashmaq, ongaylashmaq.

kolaylaştırmak asanlashturmaq, ongaylashturmaq.

kolaylık *-ğı* ***is.*** 1. asanliq, ongayliq, qulayliq; 2. imkaniyet: *Kolaylığım olsaydı, ben borcumu öderdim* – Imkaniyet bolsa idi, qerzimni tölep bolattim.

kolçak *-ğı* ***is.*** 1. barmaqsiz peley; 2. yengning kir bolup ketmesliki üchün jeynekke qeder tartiwalidighan yenglik.

koldaş *is.* xizmetdash.
koldaşlık *-ğı is.* xizmetdashliq.
kolej *is. fr.* toluq ottura mektep derijisidiki mexsus mektep.
koleksiyon *is. fr.* kolléksiye (melum bir sistémida tertipke sélinghan we ilmiy, bediiy we tarixiy jehettin ehmiyetke ige bolghan bir türdiki nersiler toplimi, mesilen: kitab, pochta markisi, pul qatarliqlar).
koleksiyoncu *is.* kolléksiye toplighuchi.
kolektif *s. is. fr.* kolléktip.
kolektivizm *is. fr.* kolléktiwizm.
kolera *is. fr.* xoléra (késel).
koli *is. fr.* pochta xaltisi.
kollamak 1. kütmek, közetmek: *Firsat kollamak* – Purset kütmek; 2. qollimaq: *O, her zaman zayifları kollar* – U her waqit ajizlarni qollaydu; 3. diqqet qilmaq: *Sağını, solunu kollıyarak konuşmak* – Aldi-keynige qarapraq gep qilmaq.
kolluk *-ğu is.* 1. yeng uchi, manjit; 2. yengning kir bolup ketmesliki üchün jeynekke qeder kiyiwalidighan yenglik.
kolluk *-ğu is.* saqchi yaki zhandarma.
kolon *is. fr.* (metbuatta) ston.
koloni *is. fr.* 1. mustemlike; 2. köchmenler we ularning turghan yéri; 3. bir memlikette turushluq chet ellik; 4. toplam.
kolordu *is.* üch diwiziyidin terkib tapqan herbiy qoshun, jün, jüntüen, korpus.
koltuk *-ğu is. öz.* 1. qoltuq (ademning qoltuqi); 2. yölenchüklük orunduq; 3. sheher etrapi, xali yer.
koltukçu *is.* 1. kona öy jabduqlirini élip satquchi; 2. yalaqchi, xushametchi.
koltuklanmak 1. qoltuqlimaq: *Bohçasını koltuklayıp evden çıktı* – Boghchisini qoltuqlap öydin chiqti; 2. maxtap kökke kötürmek.

koltuklu *s.* qoltuq tirep olturidighan: *Koltuklu sandalye getirilmiş mağazalara* – Qoltuq tirep olturidighan orunduq keltürülüptu magizinlargha.

koltukluk *-ğu is.* kiyimning ter bolup ketmesliki üchün qoltuq ichige tikilgen parche rext.

kolye *is. fr.* boyungha ésilidighan zinnet buyumliri.

koma *is. yun.* hoshsizlinish, bihoshluq.

komak bk. ***koymak***.

komandit *-ti is. fr.* shirketchilik.

kombina *is. rus.* kombinat: *Tarım kombinası* – Yéza igilik kombinati.

kombinezon *is. fr.* 1. tedbir; 2. ayallarning ich köngliki, rubashkisi.

komedi *is. fr.* komédiye.

komedya *is. it.* bk. ***komedi***.

komik *-ği s. is. fr.* 1. küldürgüchi, qiziqchi; 2. külkilik.

komiklik *-ği is.* 1. külkilik; 2. qiziqchiliq.

Komintern *is. rus.* Komintérn – xelqara kommunist teshkilati, Üchinchi Intérnatsional.

komiser *is. fr.* komissar.

komiserlik *-ği is.* komissarliq.

komisyon *is. fr.* 1. heyet, komissiyon; 2. shérinkane, tapan heqqi, chay puli.

komisyoncu *is.* dellal, bédik.

komita *is.* mexpiy topilangchi teshkilat.

komite *is. fr.* 1. komitét; 2. heyet.

komod *is. fr.* tartmiliq ishkap.

komodin *is. it.* tompuchka.

komodor *is.* déngiz admirali derijilik ofitsér.

kompartıman *is. fr.* wagonlar arisidiki kichik öy.

kompas *is. fr.* kompas.

kompliman *is. fr.* köngül awutquchi söz.

komplo *is. fr.* mexpiy (yoshurun) pilan: *Onlar komplo düzenliyorlar* – Ular mexpiy pilan tüzewatidu.

komposto *is. it.* murabba, warina: *Elma kompostosu,* – Alma murabbasi.

kompozisyon *is. fr.* yézish qaidisi, yéziqchiliq sawati.

kompozitör *-rü is. fr.* kompozitor.

komprador *is. isp.* ayrim memliketlerdiki yerlik eksiyetchi burzhuaziye, bular chet el monopoliyichiliri bilen alaqidar bolup, öz memliketlirige chet el kapitalining kirishige yardem béridu.

kompresör *is. fr.* kompirissur (1. hawa yaki bashqa gazni siqip turidighan mashina;; 2. opératsiye waqtida qan tomurlirini qisip qoyidighan mexsus eswab).

komşu *is.* qoshna: *Bu da komşunun çocuğu* – Bumu qoshnining balisi; *Komşu ülke* – Qoshna memliket.

komşuluk *-ğu is.* qoshnidarchiliq: *Bu mahalledekiler o kadar komşuluk değil* – Bu mehellidikilerning qoshnidarchiliqi u qeder emes.

komuta *is.* qomandanliq (wezipe).

komutan *is.* qomandan.

komutanlık *-ğı is.* qomandanliq.

komün *-nü is. fr.* kommuna.

komünist *is. fr.* kommunist.

komünistlik *-ği is.* kommunistik.

komünizm *is. fr.* kommunizm.

komürleşmek kömürleshmek.

konak *-ğı is.* 1. menzil, öteng, qonalghu: *Buradan orası, beş konaktır* – Bu yerdin u yergiche besh ötengdur; 2. bir künlük yol; 3. chong we körkemlik öy; 4. hökümet dairiliri; 5. méhman.

konak *-ğı is.* bowaqlarning béshida peyda bolidighan képek, temretke.

konakçı *is.* kolléktip seperde menzilge aldin bérip yataq teyyarlighuchi.

konaklamak seper üstide bir yerde qonup qalmaq.

konargöçer *s. is.* köchmenlik, muqim olturaqlashmighan, qonar-kicher.

konca *is. far.* ghunche, porek.

konç *-cu is.* 1. qonch: *Çizme koncu* – Ötük qonchi; 2. qilichwazliq tenherikitide qolqap üstige kiyilidighan tére yenglik.

konçerto *is. it.* tengkesh qilip chélinidighan muzika.

konçlu *s.* qonchluq: *Konçlu potin* – Qonchluq betinke.

konçsuz *s.* qonchsiz.

kondarmak üstige qurmaq, üstige ilawe qilmaq.

kondilom *is.* ishshiq.

kondroblast *-tı is. fr.* kömürchek hüjeyrisi.

kondrojen *is. fr.* kömürchekke aylinidighan asasi madda.

kondrojenez *is. fr.* kümürcheklerning hasil bolushi.

kondromatoz *is. fr.* erkeklerde bolidighan söngek késili.

kondüktör *is. fr.* poyizda béletke qarighuchi we wagon ishlirigha qarighuchi xadim.

konfederasyon *is. fr.* 1. birlik, ortaqliq; 2. döletlerning qurghan birliki.

konfeksiyon *is. fr.* 1. her xil chongluqtiki teyyar kiyim-kéchek; 2. kiyim tikish séxi.

konfeksiyoncu teyyar kiyim-kéchek satquchi.

konferans *is. fr.* 1. konfrinsiye, wekiller yighini; 2. doklat yighini: *Ahmet konferans verdı* – Exmet doklat berdi.

konferansçı *is.* doklat bergüchi.

konfeti *is. it.* qeghez qiyiqchisi (xushalliq künlerde kishilerning üstige chéchilidighan renglik qeghez parchiliri).

konfor *is. fr.* ongayliq, maddiy rahetlik.

konformist *is. fr.* örp-adetlerge we qaide-yosungha mas kélidighan (adem) **Konfüçyüs** *is.* Kungzi.

konfüçyüsçü *is.* kungzichi.

konfüçyüsçülük *is.* kungzichiliq, kungzi telimati, kungzi pelsepisi.

kongre *is. fr.* qurultay.

konkasör *is. fr.* tash chéqish mashinisi.

konkur *is.* musabiqe, beyge.

konkurhipik *is. fr.* at beygisi (at bilen bolidighan tenheriket).

konmak 1. qonmaq: *Yolçuların çoğu bu hana konar* – Yoluchilarning köpinchisi bu yerde qondu; 2. qisma muddet orunlashmaq: *Yürükler yazın budağa konarlar* – Sayahetchiler yazda bu taghda bolidu; 3. chédir qurup olturmaq: *Güvercinler oda üzerine konar* —kepterler öyning üstige qonidu; *Bıldırcın ağaca konmaz* – Büdüne derexqe qonmaydu.

konmak qoymaq, salmaq, sepmek: *Yemeğe tuz konur* – Tamaqqa tuz sélinidu.

konsa *is. zool.* uchar qushlarning tashliqi.

konsekans *is.* köz qarash, chüshenche.

konsept *-ti is.* pikir, uqum.

konser *is. fr.* senet kéchisi.

konservatuvar *is. fr.* muzika-tiyatir mektipi.

konserve *s. fr.* konsérwa (buzulmas üchün hawa kirmeydighan qilip békitilgen qachigha sélinghan yémeklik).

konservecilik *-ğı is.* konsérwachiliq.

konsey *is. fr.* 1. heyetler yighini; 2. heyetler yighini échilidighan yer.

konsistans *is.* 1. qoyuqluq, zichliq, yépishqaqiliq; 2. ziddiyetsizlik, birdeklik.

konsolide *s. fr.* mudditi uzartilghan (qerz).

konsolos ***is. lat.*** konsul, elchi.

konsoloshane ***is.*** konsulxana, elchixana.

konsolosluk *-ğu* ***is.*** konsulluq.

konsulta konsultatsiye (1. bir késelni birqanche doxturning birlikte tekshürüshi;; 2. birqanche doxturning bir késel toghrisida chiqarghan birleshme qarari).

konsül ***is. it.*** 1. qedimiy Rum dölitide her yili saylanghan ikki dölet bashliqidin biri; 2. 1799 yilidin 1804 yilighiche Firansiyede üch dölet bashliqining herbiri.

konsültasyon ***is. fr.*** bk. ***konsülto***.

kontrol *-lü* ***is. fr.*** tizginlesh.

kontrolcu ***is.*** tizginligüchi.

kontrollu tizginlen'gen.

konu ***is.*** 1. mawzu: *Bugün kadınların kurtuluşu konusunda demeç vereceğim* – Bügün ayallarning azadliqi dégen mawzuda söz sözleymen; 2. mezmun: *Bir kitabın konusu* – Bir kitabning mezmuni.

konu komşu ***is.*** qulum-qoshnilar: *Konu komşumun yardımıyla ateşi söndürüverdiler* – Qulum-qoshnilarning yardimi bilen otni öchürüp aldi.

konuk *-ğu* ***is.*** méhman, qonaq.

konuk evi ***is.*** méhmanxana, méhman öy.

konukçu ***is.*** méhmandar (méhmangha hemrah bolghuchi).

konuklamak méhman qilmaq, qonaq qilmaq.

konukluk *-ğu* ***is.*** méhmanxana, qonuqluq.

konuksever ***s.*** méhmandost, qonaqsewer: *Uygurlar konuksever halktır* – Uyghurlar méhmandost xelqtur.

konukseverlik *-ği* ***is.*** méhmandostluq.

konulmak qonmaq.

konulmak quyulmaq, sélinmaq: *Yemeğe yağ konulmalı* – Tamaqqa yagh quyulushi lazim.

konum ***is.*** weziyet.

konuş *is.* 1. qonush; 2. weziyet; 3. mewqe.
konuşkan *s.* sözmen, gepchi.
konuşma *is.* söz, nutuq.
konuşmak 1. sözlimek, gep qilmaq: *Çocuk daha konuşamiyor* – Bala téxi gep qilalmaydu; 2. sözleshmek, gepleshmek: *Dilsizler sadece el işaretleriyle konuşurlar* – Gachilar qol ishariti bilenla sözlishidu; *İki arkadaş konuşa konuşa yürüyorlar* – Ikki aghine sözlishe-sözlishe kétiwatidu; *İşiniz üzerinde konuşamadık* – Ishingiz heqqide sözlishelmiduq.
konuşturmak sözletmek, söz qildurmaq.
konuşuk *is.* kélishim.
konuşulmak sözlishilmek.
konut *is.* 1. méhmanxana; 2. yataq.
konut *is.* nuqta: *Yazımın önemli konutunu anladın mı?* – Maqalemning muhim nuqtisini chüshendingmu?.
konvoy *is. ing.* 1. bir yerge kolléktip halda kétiwatqan qatnash wasitiliri yeni kalon: *Otobüs konvoyu* – Aptobus kaloni; *Esirler konvoyu* – Esirler kaloni; 2. bir yerge ewetilgen ademler.
konyak *-ğı is. fr.* kanyek (haraq).
kooperafif kopiratip: *Tarım kooperatifi* – Déhqanchiliq kopératipi.
kooperatifçi *is.* kopiratip ezasi.
kooperatifleşmek kopératipleshmek.
koordinasyon *is. fr.* maslishish, uyghunlishish, hemkarlishish: *Bir birimizle koordinasyonda bulunmalı* – Bir-birimizge maslishishimiz kérek.
koparılmak qopurulmaq, qolgha chüshürülmek.
koparmak qopurmaq, qomurmaq, üzmek, yulmaq, qolgha chüshürmek: *Çiçek koparmak* – Gül üzmek; *Aradan kâr mi*

koparmak istiyorsun? – Otturisidin payda tépishni oylawatamsen?.

kopartmak qopurtmaq, üzdürmek, yuldurmaq, qolgha chüshürtmek.

kopça ***is. yun.*** 1. tügme, qarmaq, ilmek; 2. yirtquch qushlarning tirniqi.

kopçalamak tügmilimek, ilmek bilen taqimaq.

kopçalı ***s.*** tügmileklik, iliklik.

koperasin ***is. fr.*** tömür sulfati.

kopil ***is. rom.*** 1. hayasiz oghul bala; 2. haramzade (bala).

kopkolay ***s.*** bek ongay, bek asan.

kopmak 1. üzülmek: *Düğme koptu* – Tügme üzüldi; *Bağırsaklarım kopuyor* – Üchey-baghrim üzülüp kétey dédi; 2. sökülmek: *İp koptu* – Yip söküldi; 3. bolmaq, chiqmaq: *Harp koptu* – Soqush boldi; *Fırtına kopacak* – Boran chiqqudek; 4. bek aghrimaq: *Belim koptu* – Bélim aghridi; *Ağac kökünden koptu* – Derex yiltizidin qomuruldi.

kopoy ***is. zool.*** salpang qulaq we tüki qisqa ow iti.

koprostaz ***is. fr.*** qewziyet, ichining qétip kétishi.

kopsi kefali ***is.*** béshini kesmek: *Bizim horozu kopsi kefali ettim* – Bizning xorazning béshini késiwettim.

kopuk 1. üzük, sökük, yoluqghan; 2. pulsiz, sergerdan: *Kopuk düğme* – Üzük tügme.

kopukluk *-ğu* ***is.*** 1. üzük; 2. halsizliq; 3. sergerdan.

kopuz ***is. müz.*** qowuz (qirghizlarning).

kopya ***is. fr.*** kopiye, esli nusxa.

kopyacı ***is.*** köchürgüchi (imtihanda).

kopye ***is. fr.*** bk. ***kopya***.

kopyeci ***is.*** bk. ***kopyacı***.

kor ***is.*** 1. chogh; 2. bk. ***kolordu*** sözining qisqartmisi; 3. qizil: *Kor dudaklı* – Qizil lew (kalpuk); *Kor gibi* – Qipqizil.

korakor *is. fr. sp.* boksta ikki bokschining bek yéqin ariliqta mushtlishishi.

koral *-li is. fr.* diniy ghezel yaki muzika.

koralakat *-ti is.* marjan renglik héqiq.

koralin *is. fr.* marjan renggidiki héqiq.

koram *is.* derije réti.

koramiral *-li is.* déngiz armiyiside jyangjün (général-léytinant).

kordela *is. it.* lénta: *Sergi için kordela kesmek* – Körgezmining léntisini kesmek.

kordiplomatik *-ğı is. fr.* diplomatik elchiler heyiti, konsullar heyiti.

kordon *is. fr.* 1. yipek bagh; 2. saet yaki médalionni asidighan zenjir; 3. inchike zenjir; 4. közetchi.

korgeneral *-li is.* général-léytinant, jyangjün.

koridor *is. fr.* 1. dehliz, karidor, ariliq; 2. qapchighay.

korindon *is. fr.* almas shipat, korund, karborund, krémniy karbidi.

koriza *is. tıp.* zukam, tumaw.

korkak *s.* qorqunchaq, qorqqaq, jasaretsiz.

korkaklık *-ğı is.* qorqunchaqliq, qorqqaqliq, yüreksizlik.

korkmak 1. qorqmaq, ürkimek, chüchimek: *Gölgesinden korkmak* – Kölenggüsidin qorqmaq; 2. yüreksizlik qilmaq.

korku *is.* qorqush, qayghu, ghem, endishe, tehlike: *Hastalık korkusu* – Aghriq qayghusi; *Yalnış yapmak korkusu* – Xata ishleshtin qorqush; *Yollarda korku kalmadı* – Yollarda tehlike yoq.

korkulmak 1. qorqmaq: *Böyle şeylerden korkulurmu?* – Bundaq nersilerdin qorqulurmu?; 2. ghem qilmaq, endishe qilmaq: *Fırtına çıkacağından korkuluyor* – Boran-chapqun chiqishidin endishe qiliniwatidu.

korkulu ***s.*** 1. qorqunchluq: *Korkulu bir rüya* – Qorqunchluq bir chüsh; 2. tehlikilik: *Bu korkulu işe girişmeyin* – Bu tehlikilik ishqa kirishmigin.

korkuluk *-ğu* ***is.*** 1. qaranchuq, yalghan adem: *Bostan korkuluğu* – Qoghunluqqa tikilgen qaranchuq; 2. düshmendin saqlinish üchün yasalghan potey, sépil; 3. kargha kelmes (adem).

korkunç ***s.*** qorqunch, ajayip: *Korkunç bir manzara* – Ajayip bir menzire.

korkusuz ***s.*** endishisiz, bixeter.

korkusuzluk *-ğu* ***is.*** bixeterlik.

korkutmak qorqutmaq, chöchütmek, tehdit etmek.

korluk *-ğu* ***is.*** mangghal, sendel.

korna ***is. it.*** mashina signali.

korniş ***is. fr.*** perde asquch.

koro ***is. it.*** xor.

korsa ***is. fr.*** bk. ***korse***.

korsan ***is. it.*** déngiz qaraqchisi.

korsanlık *-ğı* ***is.*** déngiz qaraqchiliqi.

korse ***is. fr.*** xotun-qizlar bélige baghliwalidighan belwagh (belni inchike qilish üchün).

korserto ***is. it.*** bk. ***konçerto***.

kort ***is.*** choyla top meydani.

koru ***is.*** orman.

korucu ***is.*** orman muhapizetchisi.

koruculuk *-ğu* ***is.*** orman muhapizetchiliki.

koruk *-ğu* ***is.*** pishmighan üzüm.

koruluk *-ğu* ***is.*** ormanliq.

korumak qoghdimaq, asrimaq, muhapizet qilmaq: *Duvari yağmurdan korumak için iyi boyamışlar* – Tamni yamghurdin saqlash üchün kélishtürüp aqlishiptu; *Özgürlüğü korumak* – Erkinlikni muhapizet qilmaq.

korunmak özini mudapie qilmaq: *Düşmandan korunmak için epeyce silahlanmak gerekir* – Düshmendin mudapielinish üchün xéli obdan qorallinish lazim.

koruyucu *is.* qoghdighuchi, asrighuchi, muhapizet qilghuchi.

korvet *is. fr.* bir xil kichik urush paraxoti.

koskoca *s.* chong, chopchong: *Koskoca delikanlı oldu* – chong yigit bolup qaldi.

koskocaman *s.* nahayiti chong.

koskoslanmak tekebburlashmaq.

kosmodise *is. fr.* dunyaning we qanunlarning mentiq we exlaq jehettin tetqiq qilinishi.

kosmos *is. yun.* alem, dunya, kainat.

kostak *s.* nazuk, chirayliq kiyin'gen.

kostaklanmak nazuklashmaq, chirayliq körünüshke tirishmaq.

kostoktomi *is. fr.* qowurghini élip tashlashta qollinilidighan pichaq.

kostotomi *is.* qowurghini késish opératsiyisi.

kostüm *-mü is. fr.* kastum-burulka, bir qur kiyim.

kostümlük *-ğü s. is.* kastum-burulkiliq.

koşa *s.* 1. bir waqittiki; 2. tepmu-teng, tengpung.

koşalık *-ğı is.* tenglik, tengpungluq, barawerlik.

koşarmak balisi ölgen bir haywangha anisi ölgen bir haywan balisini emgüzüp chong qilmaq.

koşma *is.* 1. yügürüsh; 2. qoshaq; 3. shina.

koşmak qoshmaq: *Atları arabaya koşmak* – Atlarni harwigha qoshmaq.

koşmak 1. yügürmek: *Çocuk koşurken düştü* – Bala yügürüp kétiwétip yiqilip chüshtü; 2. qoghlimaq; 3. arqisida yürmek (birining): *İki yıldır bu işin peşinden koşuyorum* – Ikki yil

boldi bu ishning arqisigha chüshkili; *Birinin yardımına koşmak* – Birining yardimige intilmek.

koşturmak 1. qoshturmaq; 2. yügürtmek, chapturmaq; 3. qoghlatmaq.

koşu *is.* yügürüsh musabiqisi.

koşucu *is.* yügürgüchi (tenheriket musabiqiside).

koşuk *-ğu is.* qoshaq, béyit, nezm.

koşul *is.* imkan, shert, sharait: *İyi koşullarda yaşiyoruz* – Yaxshi sharaitlarda yashawatimiz.

koşum *is.* harwa jabduqliri.

koşun *is.* 1. qoshun; 2. sep.

koşuşmak yügürüshmek.

kotarmak 1. boshatmaq; 2. bölmek, bölüshtürmek: *Yemeği pişirip kotardı* – Tamaqni pishurup bölüshtürdi; 3. tügetmek, püttürmek: *Bir işi kotarmadan başkasına girişmemeli* – Bir ishni tügetmeyla bashqisini qilishqa kirishmeslik kérek; 4. hel qilmaq.

kotas *is.* 1. bezi qushlarning béshidiki taji; 2. qotaz.

kotaz *is.* bk. ***kotas***.

koton *is. ar.* 1. paxta; 2. yung rext.

kova *is.* chélek, sogha.

kovalamaca *is.* qoghlashmaq oyuni (balilarning).

kovalamak qoghlimaq.

kovan *is.* 1. hesel herilirining uwisi üchün yasalghan sanduq; 2. birer saymanning sap ornitidighan töshüki.

kovanlık *-ğı is.* hesel herisi sanduqliri qoyulghan yer.

kovboy *is.* padichi (kala baqquchi).

kovcu *s.* pitne-pasatchi.

kovculuk *-ğu is.* pitne-pasatchiliq.

kovdurmak kalla soqushturmaq, yamanlimaq.

koverkot *-tu is.* owchiliqta kiyilidighan kiyimlik rext.

kovlamak kalla soqushturmaq, yamanlimaq.

kovmak 1. söz bilen chaqmaq, deshnem bermek; 2. qoghlap chiqarmaq; 3. izigha chüshmek, teqib qilmaq.

kovuk *-ğu is.* kawak: *Ağaç kovuğu* – Derex kawiki; *Diş kovuğu* – Chish kawiki.

kovuklu kawakliq, ichi bosh.

kovulmak 1. deshnem yémek; 2. qoghlanmaq: *Düşman topraklartımızdan kovulmalı* – Düshmen tupraqlirimizdin qoghlinishi lazim.

kovuntu *is.* qoghlandi.

kovuşturmak arqisigha chüshmek, teqip qilmaq.

koy *is.* kichik déngiz qoltuqi.

koyacak *-ğı is.* nerse-kérekler qoyulidighan qacha: *Dolap, sandık, sepet, tabak, bardak, kafes, kutu birer koyacaktır* – Séwet, tawaq, istakan, qepes, quta qatarliqlar nerse kérek qoyulidighan qachilardur.

koyak *-ğı s.* wade, urun ketken oymanliq.

koyar *is.* ikki aqar suning birleshken yéri.

koymak qoymaq, salmaq: *Kâğıdı cebine koydu* – Qeghezni yanchuqigha saldi; *Her tarafa nöbetçi koymuşlar* – Her terepke nöwetchi qoyushuptu; *Beni çok aç koydular* – Meni xéli ach qoyushti; *Yemğe tuz koymak* – Tamaqqa tuz salmaq; *İmza koydu* – Imza qoydi.

koyu *s.* 1. qoyuq: *Koyu süt* – Qoyuq süt; *Koyu renk* – Qoyuq reng; 2. tüm qara: *Koyu kırmızı* – Qara (tüm) qizil; 3. neq: *Koyu karşı devrimci* – Neq eksilinqilabchi.

koyu koyu bek qoyuq.

koyulaşmak 1. qoyuqlashmaq; 2. chongqurlashmaq: *Sohbet gitgide koyulaştı* – Söhbet barghanséri chongqurlashti.

koyulaştırıcı yépishqaqliqni ashurush we qoyuqlashturush üchün bu yaqqa arilashturulidighan bashqa nerse.

koyulaştırmak qoyulashturmaq.

koyulmak 1. kirishmek, bashlimaq: *Fabrika çalışmaya koyuldu* – Zawut ishqa kirishti; 2. qoyulmaq, qoyuqlashmaq.

koyun *-ynu* ***is.*** 1. qoy: *Kazak koyun* – Qazaq qoyi; 2. bek yawash.

koyun *-ynu* ***is.*** qoyun: *Annesi çocuğunu koynuna aldı* – Ana balisini qoynigha aldi; *Hepimiz vatanın koynunda yetiştük* – Hemmimiz wetenning qoynida töstüq.

koyunculuk *-ğu* ***is.*** qoychiliq (oqet).

koyuntu ***is.*** ghem-ghusse.

koyutmaçı ***is.*** 1. qoyuqlashturulghan suyuqluq; 2. sütni qoyuqlashturup salghan iris.

koyuvermek qoyuwetmek.

koz ***is. far.*** kozir (qart oyunida).

koza ***is. far.*** ghoza: *Pamuk kozası* – Kewez ghozisi.

kozacı ***is.*** paxta sodisida satquchi bilen alghuchini bahada kélishtürgüchi.

kozahane yipek ghozisini qoyidighan yer.

kozmoloji ***is. fr.*** kosmologiye (alemning tüzülüshi toghrisidiki bilim).

köçek *-ği* ***is.*** 1. taylaq, botilaq; 2. ayal mijez erkek; 3. qiliqsiz (ayal, qiz).

köçeklemek botilimaq.

köfte ***is. far.*** kotlit (qiyma göshtin pishurulghan).

köftün ***is. far.*** kalilargha yédürülidighan chigittin yasalghan pom.

köhne ***s. far.*** kona, waqti ötken, modidin qalghan: *Köhne bir ev* – Kona öy.

köhneleşmek 1. konarmaq, eskirip ketmek; 2. modidin qalmaq.

köhnelik *-ği* ***is.*** koniliq.

kök ***is.*** 1. yiltiz: *Ağaç kökü* – Derex yiltizi; 2. tekti, asti: *İşi kökünden temizlemeli* – Ishni tégi-tektisidin pakizlash lazim;

O ailenin kökü belli değil – U ailining tégi-tekti éniq emes; 3. asas, menbe; 4. tüp.

kök sakız *is.* kök séghiz (kawchtsk ishlepchiqarghili bolidighan ot).

kökdeş tomurdash, türdash nersiler.

köke qedimiy herbiy paraxoti.

köken *is.* 1. pélek: *Bu kökende üç karpuz var* – Bu pélekte üch tawuz bar; 2. esli nesli: *Bu işçi kökenli kadrodur* – Bu ishchi neslidin kadirdur.

kökertmek köchet yétishtürmek, kökertmek.

köklemek qomurmaq, yiltizi bilen qomurmaq.

köklenmek yiltiz tartmaq, bixlanmaq.

kökleşmek bk. ***köklenmek***.

köklü *s.* yiltizliq: *Köklü bitki* – Yiltizliq ösümlük.

kölçer *is.* bughday késili.

köle *is.* qul.

köleleştirmek qullashturmaq.

kölelik *-ği is.* qulluq: *Kölelik sistemi* – Qulluq sistémisi.

kölemen *is.* qullardin terkib tapqan eskerler.

kömür *is.* 1. kömür; 2. qapqara: *Kömür saçlı* – Qapqara chachliq.

kömürcü *is.* 1. kömürchi (satquchi); 2. paraxotta, fabrikida ochaqqa kömür toshughuchi.

kömürcülük *-ğü is.* kömürchilik.

kömürleştirmek kömürleshtürmek.

kömürlük *-ğü is.* kömürlük, kömürxana.

kön *s.* kön.

könek *-ği is.* su qachisi.

könü *is.* adil, heqqaniyetlik.

könülük *-ğü s.* adalet, heqqaniyet.

köpek *-ği is.* it: *Ev köpeği* – Öy iti; *Av köpeği* – Ow iti; *Tasmalı köpek* – Mexsus ögitilgen it.

köpek ayısı it éyiqi.
köpek balığı *is. zool.* it béliqi.
köpek memesi *is.* qoltuqqa chiqidighan chiqan yaki köti yoghan.
köpek üzümü *is.* it üzümi.
köpekgiller *is. zool.* it tipidiki haywanlar.
köpeklemek küchüklinip yalwurmaq.
köpeklenmek küchüklinip yalwurmaq.
köpeklik *-ği is.* itlarche, itlardek xushamet qilmaq.
köpoğlu *is.* 1. itning balisi (til üchün qollinidu); 2. mekkar, quw.
köpoğluluk *-ğu is.* mekkarliq, quwluq.
köprü *is.* köwrük: *Asma köprü* – Asma köwrük.
köprü başı *is.* köwrükning bashlanghan hem tügigen yéri.
köprüçü 1. köwrük yasighuchi; 2. leylime (sal) köwrük salghuchi.
köprüçülük köwrükchilik.
köpük *-ğü is.* 1. maghzap: *Sabun köpüğü* – Sopun maghzipi; 2. buzhghun: *Deniz köpüğü* – Déngiz buzhghuni; 3. köpük: *Çorpa köpüğü* – Shorpa köpüki.
köpüklenmek köpüklenmek.
köpülemek shirimaq (yotqan, körpe qatarliqlarni).
köpürmek 1. köpmek; 2. achchiqlanmaq: *Bu sözü duyunca öyle bir köpürdüki* – Bu sözni chüshinish bilenla shundaq achchiqlandiki ...; 3. maghzaplanmaq, köpük peyda bolmaq.
köpürtmek 1. köptürmek; 2. achchiqlinishqa seweb bolmaq.
kör *s.* 1. kor, qarighu, ema; 2. qashang, ötmes: *Kör makas* – Qashang qaycha; 3. nursiz: *Kör lamba* – Nursiz chiragh; 4. hel qilghili bolmaydighan (mesile); 5. töshüki yoq (yingne); 6. ghapil.
kör *s. far. is.* sürme (közge sürtülidighan qara boyaq).
kör bağırsak *-ğı is.* qarighu üchey.

kör fare *is. zool.* qarighu chashqan.
kör kuyu süyi qurup ketken quduq.
kör ocak *is.* balisiz (perzentsiz) aile.
kördüğüm *is.* 1. yeshkili bolmaydighan tügün; 2. hel qilinishi qiyin bolghan mesile: *Bu kördüğüm worun* – Bu hel qilishqa qiyin mesile.
körebe *is.* közni téngip qoyup bashqa birini tutidighan balilar oyuni.
körelme *is.* 1. qurushush, qurup qilish (adem ezasi yaki hüjeyrining natoghra ozuqlinishi arqisida boshiship qurup qélishi); 2. sézish iqtidarini yoqitish.
körelmek 1. otning öchüshke bashlishi, bulaqning qurushqa bashlishi; 2. qashanglashmaq: *Bıcak körleşti* – Pichaq qashangliship ketti; 3. qurushqa bashlimaq (bulaq, quduq); 4. ehmiyitini yoqatmaq; 5. paaliyetchanliqini yoqatmaq.
köreltmek ötkürlükini yoqitip qashanglatmaq.
köreşe *is.* qar üstidiki muz qatlimi.
körfez *is. yun.* déngiz qoltuqi.
körkütük *is.* özini bilelmigüdek mest.
körlemeden *z.* qarighularche, héch diqqet qilmastin, nishansiz, chüshenmestin.
körlenmek bk. ***körleşmek***.
körleşmek 1. qashanglashmaq: *Bıcak körleşti* – Pichaq qashanlashti; 2. kargha kelmes halgha kelmek; 3. ünümsiz halgha kelmek; 4. étibarini yoqatmaq; 5. yara pütüshke yüz tutmaq.
körleştirmek *is.* qashanglashturmaq: *Makası körleştirdi* – Qaychini gallashtürdi.
körlük *-ğü is.* 1. emaliq; 2. qarighularche, exmeqlerche ish; 3. ghapilliq.
körpe *s.* 1. yéngi üzülgen méwe, köktat: *Körpe hıyar* – Yéngi üzülgen terxemek; 2. yash, yétiliwatqan (adem).

körpecik *-ği s.* yéngi, bek yash.
körtüm *is.* chong éger.
körü körüne *z.* qarighularche.
körük *-ği is.* körük, shamal sanduqi: *Demirci körüğü* – Tömürchi körüki.
körükçü *is.* shamal sanduqi tartquchi, körük basquchi.
körüklemek 1. körük bilen püwlimek, ulghaytmaq: *Ateşi körükleyin* – Otni ulghaytqin; *Kavgayı körüklemek* – Ghowghani chongaytmaq; 2. küshkürtmek: *Kötülükçü körükleniyor* – Eskiler küshkürtiliwatidu.
kös kös *z.* béshini sanggilatqan halda: *Kös kös yürüyor* – Béshini, sanggiltip kétiwatatti; *Kös kös durmak* – Bishini sanggiltip turmaq.
köse *s. far.* kosa (saqal, burutsiz).
köseği *is.* kösey (ochaqning otini chuxchilaydighan).
kösele *is. far.* chem.
kösem *is.* bk. ***kösemen***.
kösemen serke.
kösemenlik *-ği is.* bashlamchiliq, serkilik.
köskötürüm *s.* kötürüm: *Bu hayvan köskötürümdür* – Bu haywan kötürüm bolup qaptu.
kösnü *is.* jüplishish hewisi (haywanlarning).
kösnücül *s.* shehwetperes.
kösnük *s.* küylesh waqti kelgen (haywan).
kösnül *s.* shehwaniy.
kösnülük *s.* bk. ***kösnül***.
köstebek *-ği is. zool.* chashqanning bir türi.
köstek *-ği is.* 1. ishkel yaki chüder; 2. saet yaki achquch zenjiri; 3. tosalghu.
kösteklemek 1. kishenlimek; 2. aqsatmaq (bir ishni).
kösteklenmek kishenlenmek.
köstekli *s.* 1. kishenlik; 2. kishenlen'gen.

kösü *is.* ghoro (ishikning).

köşe *is. far.* 1. burjek: *Ülkenin bir köşesi* – Memleketning bir burjiki; 2. xilwet yer.

kötrüm *s.* bk. ***kötürüm***.

kötü *s. is.* yaman, eski: *Kötü bir köpek* – Eski it.

kötücül *s. is.* yaman niyet, qara niyet.

kötücül eylem qara niyet heriket.

kötülemek 1. ajizlashmaq, maghdursizlanmaq: *Çocuk son günlerde ne kadar kötüleşmiş* – Bala kéyinki künlerde némidégen ajizlap ketken; 2. shikayet qilmaq, gheywet qilmaq: *Şunu bunu kötülemek doğru değil* – Uni-buni yamanlanmaq toghra emes.

kötülenmek yamanlanmaq.

kötüleşmek 1. yamanlashmaq: *Hava kötüleşti* – Hawa yamanlashti; 2. (ayal) eskileshmek.

kötüleştirmek yamanlashturmaq, nacharlashturmaq.

kötületmek yamanlitishqa yol achmaq.

kötülük *-ğü is.* 1. yamanliq, eskilik, buzuqluq: *Havalarin kötülüğü yüzünden ...* – Hawaning buzulushi tupeylidin ...; *O, kimseye kötülük etmez* – U hichkimge yamanliq qilmaydu; 2. zererlik.

kötülükçü *is.* buzuq: *Toplumda kötülükçüler var* – Jemiyette buzuqlar bar.

kötümsemek yaman körmek, közge ilmasliq.

kötümser *s.* ümidsiz.

kötümserlik *-ği is.* ümidsizlik.

kötürüm *s.* 1. palech: *Ahmet kötürüm olmuştur* – Exmet palech bolup qaptu: *Bu adamin sağ bacağı kötürüm* – Bu ademning ong puti palechtur; 2. nakar, kéreksiz.

köy *is. far.* yéza.

köycü *is.* yéza we yéza xelqi üchün ishligüchi.

köydeş *is.* bir yézidin: *Mehmetle Ahmet köydeştir* – Muhemmed bilen Exmet bir yézidin.

köylü *s.* déhqan, yéziliq.

köymen harwining sayiwini.

köz *is.* öchüshke az qalghan chogh.

köze qebre téshi, menggü tash.

kravat *is. fr.* 1. galstuk; 2. faktur (mal satquchi yézip béridighan, iskilattin chiqirilidighan mal tizimi).

kredi *is. fr.* 1. nopuz, hörmet; 2. qerzni tölesh mudditi; 3. qerz élinghan mal yaki ornigha bérilgen mal.

krema *is. it.* 1. qaymaq; 2. sériq may; 3. süt, tuxum we shéker bilen qilidighan tamaq.

krematoryum *is. fr.* jeset köydüridighan orun.

krepe uchi bujughurlashqan we pükülgen chach.

kreplin *is. fr.* népiz we yenggil yipek rext.

krepon *is. fr.* ayallarning yasalma chéchi.

krestomati *is. fr.* oqush kitabi, xréstomatiye (eserler tallanmisi).

kreş *is. fr.* yesli.

kreşendo *is. it. müz.* saz awazining barghanséri yuqirilishi, ewj élishi.

kretenizm *is. fr.* kéretin késili (qalqan bezlirining yétilmey qélishi netijiside kélip chiqidighan ten we eqil zeiplishish késelliki).

kriptograf *is. fr.* 1. mexpiy yéziq bilen shughullanghuchi; 2. mexpiy yéziqni terjime qilidighan mashina.

kriptografi *is. fr.* mexpiy belgiler bilen yézish.

kriptogram mexpiy belge bilen yézilghan xet.

kriptolog *is. fr.* mexpiy yéziq mutexessisi.

kriptoloji *is. fr.* mexpiy yéziq ilmi we tetqiqati.

kristal *-li is. fr.* kristal tashqi körünüshi toghra, köp qirliq shekildiki qattiq jisim.

kristalize ***is. fr.*** kristallashqan.

kristalli ***s.*** ichide kristal bolghan **Krişna** ***is.*** hindistanliqlarning bir ilahi.

kritik ***s. fr.*** nahayiti muhim waqit, jiddiylik.

kritik ***is. fr.*** edebiy tenqid, edebiy obzorchi.

kritisizm ***is. fr.*** edebiy tenqidchilik.

kriz ***is. fr.*** krizis, bohran, paxalliq: *Siyasi kriz* – Siyasiy krizis; *Para krizi* – Pul paxalliqi.

krizograf ***is.*** 1. kitablarni altun hel bilen yazghuchi; 2. kalwutun (zer yip) bilen keshte ishligüchi we neqqash.

krizoterapi ***is.*** dawalash, altun bilen dawalash.

kroki ***is. fr.*** layihe, pilan.

krokodil ***is. fr.*** 1. timsah térisi; 2. timsah térisidin yasalghan: *Krokodil çanta* – Timsah térisidin yasalghan popka.

kromegali ***is. fr.*** qol we ayaghlarning adettin tashqiri chongiyip kétishi.

kromizm ***is. fr.*** rengsiz bir yawayi ösümlükning süniy yol bilen yétishtürülüp rengge kirgüzülüshi.

kromofotografi ***is.*** renglik tash basma.

kromoptometri ***is.*** renglerni körüsh iqtidarining ölchilinishi.

kromoterapi ***is.*** bezi késelliklerni renglik nur bilen dawalash.

kron ***is.*** padishahlarning béshigha kiyidighan taji.

kronoloji ***is. fr.*** xronologiye (weqelerning peyda bolghan waqitliri izchil türde birlep körsitilgen royxet.).

kropi ***is.*** tügüm.

krup ***is.*** tamaqning yallughlinishi arqisida peyda bolup, ölümge seweb bolidighan tamaq aghriqi, diftériye.

ksantopsin ***is.*** kéchide uchidighan hasharatlarning közidiki reng maddisi.

ksantosiyanopsi ***is.*** sériq we kök rengni körelmeslik haliti.
ksenomeni ***is.*** ayallarda adet körülüshning qalaymiqanliqi.
kserofil ***is.*** qurghaq yerde ösidighan (ösümlük).
kserostomi ***is.*** éghizning qurushi.
ksiloglifi ***is.*** yaghachqa xet oyush seniti.
ktenoyid ***is.*** sazan béliqigha oxshash söngeklik béliqlarning tenggiliri.
kuadrivektör *-rü* ***is.*** qol we putning oxshashla palech bolushi.
kubaşmak hemkarlashmaq.
kubat ***s.*** 1. qopal; 2. herikiti we sözi qopal.
kubatlık *-ğı* ***is.*** qopalliq, tongluq.
kubbe ***is. ar.*** 1. qubbe, gümbez; 2. asman.
kubbeli ***s.*** qubbilik, gümbezlik.
kubuh *-bhu* ***is.*** jinayet, rezil heriket.
kubur ***is.*** 1. sozunchaq qap; 2. qedimiy bir tapancha.
kuburluk *-ğu* ***is.*** 1. partlatquch dora qépi; 2. tapancha qépi.
kucak *-ğı* ***is.*** quchaq.
kucaklamak quchaqlimaq.
kucaklaşmak quchaqlashmaq.
kudret *-ti* ***is. ar.*** qudret, küch.
kudretli ***s.*** 1. qudretlik, küchlük, quwwetlik; 2. bay, puldar.
kudretsiz ***s.*** qudretsiz, küchsiz.
kudretsizlik *-ği* ***is.*** qudretsizlik, küchsizlik.
kudurgan ***s.*** ghaljir, qutrighan.
kudurganlık *-ğı* ***is.*** ghaljirliq, qutrighanliq.
kudurmak 1. ghaljirlashmaq, ghaljir késilige giriptar bolmaq; 2. bek shiddetlenmek: *Yaramaz çocuklar yine kudurdu* – Eski balilar téximu eskileshti.
kuduruk ***s.*** ghaljir, qutrighan.
kuduz ***is.*** ghaljir.
kuduz kedi ***is.*** ghaljir müshük.

kuduz köpek *is.* ghaljir it, qutrighan it.
kuğu *is. zool.* aqqu (qush).
kuğurmak (kepter) sayrimaq.
kukla *is. yun.* qorchaq: *Kukla gibi oynatmak* – Qorchaq oynatqandek oynatbaq.
kuklacı *is.* qorchaq yasighuchi yaki qorchaq oyuni körsetküchi.
kuku *is. fr.* kakkuk.
kukuç *-cu is.* uruqcha shöpüki.
kukulete *is. it.* yamghur we soghuqta kiyidighan bök.
kul *is.* qul.
kulaç *-çı is.* ghulach: *Üç kulaçta su çıktı* – Üch ghulachta su chiqti; *İki kulaç ip* – Ikki ghulach arghamcha; *Bir kulaç toprak* – Bir ghulach yer.
kulaçlamak ghulachlimaq: *İpi kulaçlamak* – Arghamchini ghulachlimaq.
kulak *-ğı is.* qulaq: *Kulağı sesler çınlattı* – Qulaqni warang-churung yardi.
kulak zarı *is.* qulaq perdisi.
kulakçı *is.* qulaq, burun we éghiz doxturi.
kulakçın *s.* qulaqchin (qulaqcha).
kulaklı *s.* quliqi bar, qulaqliq: *Küçük kulaklı kalpak* – Kichik qulaqliq qalpaq.
kulaklık *-ğı is.* 1. soghuqtin saqlinish üchün qulaqqa kiydürüp qoyulidighan yapquch; 2. téléfonning qulaqqa tutulidighan qismi, qulaqliq.
kulaksız *s.* quliqi yoq, qulaqsiz.
kulampara *is. far.* hezilek.
kulan *is.* qulan.
kulangolar *is.* sherqiy afriqiliq négirlar.
kulis *is. fr.* 1. sehne arqisi; 2. bazar sirtidiki soda yéri.
kullandırmak qollandurmaq.

kullanılmak qollinilmaq.

kullanılmış ***s.*** qollinilghan, ishlitilgen, kona: *Bu makina kullanılmışa hiç benzemiyor* – Bu mashina héchila konigha oxshimaydu.

kullanış ***is.*** qollinish we qollinish usuli.

kullanışlı ***s. is.*** qollinishqa ongay, ishlitishke asan, eplik: *Kullanışlı bir makine* – Ishlitishke eplik mashina.

kullanışsız ***s.*** epsiz, ishlitilishi tes: *Kullanışsız bir silah* – Ishlitishke epsiz qoral.

kullanmak 1. qollanmaq: *Gözlük kullanmak* – Közeynek qollanmaq; 2. ishletmek: *Aşçı kullanmak* – Ashpez ishletmek; 3. adetlenmek: *Tütün kullanmak* – Tamakigha adetlenmek.

kulle ***is.*** 1. choqqisi, choqqa; 2. qele; 3. taj; 4. köp.

kulluk *-ğu* ***is.*** qulluq.

kullukçu ***is.*** 1. xizmetchi; 2. közetchi; 3. memur.

kulp ***is. yun.*** 1. tutquch: *Çaydanlığın kulpu* – Chaydanning tutghuchi; 2. bahane, seweb.

kulplu ***s.*** tutquchluq: *Kulplu bardak* – Tutquchluq istakan.

kuluçka ***is.*** 1. kürük: *Bu tavuk kuluçka olmuş* – Bu toxu kürük boptu; 2. hurun.

kulun ***is.*** at we éshek balisi (tay, texey).

kulunlamak at we éshek tughmaq, qulunlimaq.

kulunluk *-ğu* ***is.*** at, ésheklerning baliyatqusi.

kulübe ***is. yun.*** kepe.

kulüp *-bü* ***is. fr.*** 1. kulub; 2. chong zal; 3. köngül échish yéri.

kulvar ***is. fr.*** 1. tar kichik karidor, dehliz, ariliq; 2. tar tagh yoli, tarlaq, qapchighay.

kulzüm ***is. ar.*** déngiz.

kum ***is.*** qum.

kuma ***is.*** kichik xotun.

kuman ***is.*** qipchaqlar.

Kumanca ***is. öz.*** bk. ***Kıpçakça***.

kumanca *is.* qipchaqche.
kumanda *is. it.* qomandan, emir.
kumandan *is. fr.* qomandan, emir.
kumandanlık *-ğı is.* qomandanliq.
kumandarya *is.* bir xil üzüm hariqi.
Kumandılar *is. öz.* Altay türkliridin bir qebile.
kumanya *is. it.* ozuq-tülük (seper üchün hazirlanghan).
kumar *is. ar.* qimar.
kumarbaz *s. is.* qimarwaz.
kumarbazlık *-ğı is.* qimarwazliq.
kumarcı *s. is.* qimarwaz.
kumarhane *is.* qimarxana.
kumarhaneci *is.* qimarxana ishletküchi, qimarwazlardin chotar alghuchi.
kumaş *is. ar.* rext: *Elbiselik kumaş aldim* – Kiimlik rext aldim.
kumaşmak bk. ***kubaşmak***.
kumbara *is. far.* 1. pul salidighan töshüklük quta; 2. minamyot oqi.
kumbaracı *is.* minamyotchi (esker).
kumbarahane *is. far.* minamyot oqi yasilidighan yaki minamyotchilar turidighan yer.
kumcu *is.* qum toshughuchi we satquchi.
kumcul *is.* qumluqta yaki qumsal yerlerde yashaydighan (hasharat yaki giyah).
kumkuma *is. ar.* 1. siyah qutisi; 2. idish, koza; 3. artuqchiliqi bolghan adem yaki yer: *Fesat kumkuması* – Pitne-pasat yéri; *Dedikodu kumkuması* – Gheywet shikayetchi.
kumla *is.* qumluq, qum bésip ketken yer.
kumlamak qum tökmek.
kumlu *s.* 1. terkibide qum bolghan (yer, topa); 2. chékim-chékim: *Kumlu kumaş* – Chékim-chékim rext.

kumpanya ***is. it.*** 1. shirketchilik; 2. eyni pikirdikiler.

kumpas ***is. fr.*** 1. kompas; 2. hiyle, suyiqest, mikir.

kumral ***is.*** saqal-burutluq.

kumru ***is. far. zool.*** paxtek.

kumsal ***is.*** qumluq, qumsal.

kumsallık *-ğı* ***is.*** qumsal yer, qumluq yer.

kumsuz ***s.*** qumsiz (yer), qumi yoq.

kumuç *-cu* ***is. zool.*** kumuta.

Kumuk ***is. öz.*** qumuq (Sherqiy shimal Kafkazdiki türk qebililirining biri).

kumul ***is.*** qum barxani **Kumul** ***is. öz.*** Qumul.

kunama hebeshistanning gherbiy shimalidiki négirlarning tili.

kunda ***is. zool.*** bir xil zeherlik ömüchük.

kundak *-ğı* ***is. yun.*** 1. zaka, yögek: *Çocuk kundakta iken* – Bala yögekte iken; 2. paynek (miltiq).

kundakçı ***is.*** 1. miltiq payniki yasighuchi; 2. ot tutashturghuchi; 3. buzghunchi, bölgünchi.

kundakçılık *-ğı* ***is.*** 1. ot qoyghuchi, jinayetchi; 2. buzghunchiliq, bölgünchilik.

kundaklamak 1. zakilimaq, yögekke yögimek; 2. paynek taqimaq; 3. türmek (chachni).

kundaklanmak zakilanmaq, yögekke yögelmek.

kundaklı ***s.*** zakilanghan, yögekke yögelgen.

kundura ***is. yun.*** boghquchsiz we qonchsiz ayagh kiyimi.

kunduracı ***is.*** 1. mozduz; 2. ayagh kiyim satquchi.

kunduracılık *-ğı* ***is.*** 1. mozduzluq; 2. ayagh kiyim sétish oqiti.

kunduz ***is. zool.*** qunduz.

kunlamak bk. ***kulunlamak***.

kunt *-tu* ***s. far.*** éghir, qélin we chidamliq: *Kunt ayakkabı* – Chidamliq ayagh.

kunut *is. ar.* ümidsizlik.

kunut *is. ar.* 1. itaetchanliq; 2. ibadet; 3. "witir" namizi; 4. namazda oqulidighan dua.

kup *is. fr.* 1. aghzi keng istakan; 2. pichilghan kiyim.

kupa *is. it.* 1. musabiqide netije qazanghanlargha bérilidighan türlük qacha; 2. kurt qeghizining tapini.

kupa *is.* jenubiy yérim asman gümbizidiki yultuzlar.

kupe *is. fr.* tansida qedem élish.

kupes *is. zool.* béliqning bir türi.

kuphiyat *-tı is.* set we rezil ishlar.

kupkuru *s.* 1. qupquruq; 2. bek jüdeng, quruq ustixan.

kuple *is. fr.* bir xil ghezel, naxsha.

kupritler *is.* terkibide mis we mis terkibi bolghan minérallar.

kuprofosfor *is.* mis we fosfor birikmisi.

kuprokrom *is.* mis we xrom birikmisi.

kupronikel *is.* mis we nikél birikmisi.

kuprosilisyum *is.* mis we kirimniy birikmisi.

kuproterapi *is.* dawalash, mis we mis untuqi bilen dawalash.

kupür *is. fr.* gézit we zhurnallardin qiyindilar.

kur *is. fr.* naz qilish, özige tartish: *Kur yapmak* – Özige tartmaq.

kura *is. ar.* pal.

kurabiye *is.* qatlima nanning bir türi.

kurabiyeci qatlima nan satquchi.

kurada *s.* parche-purat, kéreksiz, eski-tüski: *Kurada eşyalar* – Kéreksiz nersiler.

kurağ *s.* qurulushi senet qimmitige ige égiz bina.

kurak *s.* 1. qurghaq: *Havalar kurak geçiyor* – Hava qurghaq boluwatidu; *Kurak toprak* – Qurghaq yer; 2. qurghaqchiliq: *Bu*

seferki kurak uzun sürdü – Bu qétimqi qurghaqchiliq uzun dawam qildi.

kurakçıl *s.* qurghaqni xalaydighan: *Kurakçıl bitkiler* – Qurghaqni xalaydighan ösümlükler.

kuraklık *-ğı is.* qurghaqchiliq: *Kuraklıktan ekinler kurudu* – Qurghaqchiliqtin (ziraet) ösümlükler qurup ketti.

kural *is.* qaide: *Uygur dilinin kuralları* – Uyghur tilining qaidiliri.

kurallı *s.* qaidige uyghun.

kuralsız *s.* qaidige uyghun bolmighan.

kuram *is.* nezeriye, téoriye.

kurampa pilan, chértyozh.

kuramsal *s.* nezeriyiwi **Kuran** *s. öz.* Quran.

kurbağa *is. zool.* paqa.

kurbağacık *-ğı is.* 1. qumchaq; 2. tilning uchigha chiqqan kichik nerse; 3. kichik achquch.

kurbağagiller *is.* paqa tipidiki haywanlar.

kurbağlama *is.* paqichilap üzüsh.

kurban *is. ar.* qurban: *Kurban bayramı* – Qurban héyt: *Kurban kesmek* – Qurbanliq qilmaq; *Bu depremde çok kurban vereldi* – Bu qétimqi yer tewreshte köp qurban bérildi; *Halkımız kurtuluş namına çok kurban verdiler* – Xelqimiz azadliq üchün köp qurban berdi.

kurbanlık *s.* qurbanliq: *Kurbanlık koyun* – Qurbanliq qoy.

kurben *z.* yéqindin.

kurbet *is. ar.* 1. yéqinliq; 2. uruq-tughqanliq.

kurcalamak 1. burimaq, tolghimaq: *Kiliti kurcalamişlar* – Qulupni tolghiwétiptu; 2. muzakire qilmaq, oylanmaq: *Meseleyi kurcalamak* – Mesilini muzakire qilmaq; 3. mesilini muhakime qilmaq; 4. arilashturmaq.

kurdelâ *is. it.* lénta: *Saş kurdelâsı* – Chach léntisi.

kurdurmak qurdurmaq.

kurena *is. ar.* 1. yéqin kishiler; 2. Fatihedin kéyin oqulidighan süriler.
kurevi *is. s.* déhqan, térimchi.
kurgan *is.* 1. qele, qorghan; 2. qebre, gümbezlik mazar.
kurgaz *s.* bek ajiz, bek oruq.
kurgu *is.* 1.purzhina: *Saatın kurgusu* – Saetning purzhinisi; 2. guman. shübhe, shek.
kuri *is.* sherqiy-shimaliy afriqiliqlarning tili.
kuriye *is. fr.* tashqi ishlar ministérlikining bash elchixanilar bilen mexpiy xewerlishish hüjjetlirini apirip-élip kelgüchi.
kurk *-ku is.* kürük (toxu).
kurlak *-ğı is.* tuzaq, qapqan.
kurmak 1. qurmaq, qurashturmaq: *Bağdaş kurmak* – Badashqan qurmaq; *Fabrika kurmak* – Zawut qurmaq; *Okul kurmak* – Mektep salmaq; 2. tüzmek: *Plan kurmak* – Pilan tüzmek.
kurmay *is.* senmu: *Kurmay başkanı* – Senmujang.
kurna *is. ar.* wanna (munchidiki yuyunidighan das).
kurnaz *s. far.* 1. quw, hiyliger, pilanchi: *Kurnaz adam bizi kendi sözümüzle bağladı* – Quw adem bizni öz sözimiz bilenla eplidi; 2. ustat.
kurnazlık *-ğı is.* 1.quwluq, hiyligerlik; 2. ustatliq.
kuron *is. fr.* qaplima (chirigen chishni).
kurs *is. ar.* 1. yumilaq we yalpaq nerse; 2. bir yultuzning körün'gen teripi.
kurs *is. fr.* kurs: *Şoför kursu* – Shopurluq kursi.
kursak *-ğı is.* 1. qorsaqliq; 2. gedinide ösmisi bar adem.
kursaklı *s.* 1. qorsaqliq; 2. gedinide ösmisi bar adem.
kurşak *is.* bk. ***kuşak***.
kurşun *is.* 1. qoghushun; 2. miltiq, tapancha qatarliq yénik qorallarning oqi.
kurşun kalem *is.* qoghushun qelem.

kurşuni *s.* qoghushun reng, kül reng.

kurşunlamak 1. qoghushun qaplimaq; 2. otqa tutmaq; 3. qoghushun bilen tamgha bésip péchetlimek.

kurşunlu *s.* 1. ichide qoghushun bolghan; 2. qoghushun qaplanghan.

kurt *-du is. zool.* 1. böre; 2. ish ehli, ishqa mahir: *O, bu işin kurdudur* – U bu ishning mahiri; 3. qurt: *Ağaç kurtu* – Derex qurti.

kurt kapanı *is.* bir xil chélishish usuli.

kurt kulak *-ğı is.* molung (térisidin juwa qilinidu).

kurt masalı *is.* quruq gep: *Bana gene bir sürü kurt masalı okudu* – Manga yene bir munche quruq gep qildi.

kurt yemez bir xil zinnet derixi, choka derixi.

kurt yeniği 1. sir, mexpiylik: *Bu işte bir kurt yeniği var, yoksa bu kadar telâş etmezlerdi* – Bu ishta bir sir bar, bolmisa bunchilik temtiresh bolmaytti; 2. qurtning yaghachtin achqan töshüki; 3. qurtlarning uwisi.

kurtaran *is.* qutuldurghan, azad qilghan.

kurtarıcı *s.* qutuldurghuchi, azad qilghuchi, nijatkar.

kurtarılmak 1. qutuldurulmaq; 2. azad qilinmaq.

kurtarmak 1. qutuldurmaq; 2. azad qilmaq; 3. aldini almaq; 4. qolgha keltürmek; 5. tosalghu bolmaq.

kurtçuk *-ğu is. zool.* qurtlarning léchinkiliq dewri.

kurtçul *s.* lichinkilarni yégüchi.

kurtiye *is. fr.* dellal, bidik.

kurtizan *is. fr.* özining nazaketliki bilen bashqilardin ayrilip turidighan ayal.

kurtize *is. fr.* 1. nazlanmaq; 2. yaxshi körünüshke heriketlenmek.

kurtlanmak 1. qurtlimaq, qurt peyda bolmaq; 2. zérikmek: *Sabahtan beri burada kurtlandım, biraz çıkalım* – Etigendin béri bu yerde olturup zériktim, az-paz aylinayli.

kurtlu *s.* 1. ichide qurt peyda bolghan, qurtlap ketken; 2. jayida jim turmaydighan (bala).

kurtulmak 1. qutulmaq, xalas bolmaq: *Hasta kurtuldu* – Aghriq qutuldi; *Canım kurtuldu* – Qutuldum; *Eziyetten kurtulmamış* – Japamusheqqettin qutulalmidi; 2. tughmaq, boshanmaq: *Kadın sabaha karşı kurtulmuş* – Ayal etigende boshandi; 3. azad bolmaq, erkinlikke érishmek, hör bolmaq.

kurtulmalık *-ğı is.* rehinlerni we esirlerni qutuldurush üchün bérilgen pul.

kurtuluş *is.* qutulush, azad bolush, azadliq, erkinlik.

kuru *s.* 1. quruq: *Kuru ağaç* – Quruq yaghach; *Kuru öksürük* – Quruq yötel; *Kuru üzüm* – Quruq üzüm; *Kuru vaitler* – Quruq wediler; *Kuru bir belirti* – Quruq bir ipade; 2. qurutulghan; 3. oruq, ajiz: *Bu çocuk ne kadar kuru* – Bu bala némidégen oruq; 4. paydisiz.

kurucu *s.* 1. teshkilligüchi, uyushturghuchi; 2. hazirlighuchi.

kurul *is.* heyet, jemiyet, uyushma: *Bakanlar kurulu* – Ministirlar sowéti; *Yazalar kurulu* – Yazghuchilaz jemiyiti.

kurulamak qurutmaq: *Saçını makina ile kurulamak* – Chéchini mashina bilen qurutmaq.

kurulanmak qurutulmaq.

kurulmak 1. qurulmaq: *Millet meclisi kuruldu* – Millet mejlisi quruldi; 2. olturmaq: *Koltuğa kuruldu* – Safagha olturdi.

kurultay *is.* qurultay: *Üçüncü halk kurultayı* – Üchinchi xelq qurultiyi.

kuruluk *-ğu is.* quruqluq.

kuruluş *is.* 1. qurulush: *Cumhuriyetin küruluşu* – Jumhuriyetining qurulushi; 2. qurulushlar: *Hastaneler, okullar, bankalar, fabrikalar birer kuruluştur* – Doxturxanilar, mektepler, zawut-fabrikilar qurulushlardur; 3. binalar.

kurum ***is.*** 1. muessese, jemiyet; 2. körenglesh, özini chong tutush.

kurum ***is.*** qurum, küye.

kurumak 1. qurumaq: *Çoraplar iyice kurudu* – Paypaqlar obdanla quridi; *Bu ağaçların hepsi kurudu* – Bu derexlerning hemmisi quridi; 2. zeipleshmek, oruqlimaq: *Zavallı çocuk bu hastalıktan sonra pek kurudu* – Bichare bala bu qétimqi aghriqtin kéyin bekmu ajizliship ketti

kurumlanmak 1. körenglimek, meghrurlanmaq; 2. qurum tutmaq, küye baghlap ketmek.

kurumlu ***s.*** 1. köreng, özini chong tutidighan, meghrur; 2. qurum tutup ketken.

kurumsuz ***s.*** 1. kichik péil, kemter; 2. qurum tutmighan.

kuruntu ***is.*** 1. xata we orunsiz xiyal; 2. yaman éhtimallarni oylash; 3. wehime.

kuruntucu ***s.*** 1. xata we orunsiz xiyallargha bérilgüchi; 2. wehimichi.

kuruş ***is. wr.*** türk lirasining 100 din birige teng pul birliki, xurush.

kuruşluk *-ğu* ***s.*** xurushluq: *On kutuşluk şeker* – On xurushluq shéker.

kurut *-tu* ***is.*** qurut: *Kaymak kurutu* – Qaymaq qurutu.

kurutaç *-cı* ***is.*** qurutquch (qurutush eswabi).

kurutma ***is.*** qurutush.

kurutmaç *-cı* ***is.*** basquch (qeghezdiki siyahni bésip qurutidighan).

kurutmak qurutmaq: *Bataklığı kurutmak* – Patqaqliqni qurutmaq.

kurutucu ***is.*** qurutquchi, qurutidighan.

kurutulmak qurutulmaq.

kurye ***is. fr.*** bk. ***kuriye***.

kusare ***is.*** aldi yaki etrapi shada bilen qorshalghan yer.

kuskun *is.* qushqun.

kuskunsuz *s.* 1. qushqunsiz; 2. perishan.

kuskus *is. ar.* ushshaq üzüp qurutulghan xémir.

kusmak 1. qusmaq: *Çocuk yediğini kustu* – Bala yéginini qusuwetti; 2. boyiqi chiqmaq: *Kumaş lekeyi kustu* – Rextning boyiqi chiqti.

kusmuk *-ğu is.* qusuq, qusulghan nerse.

kuso *is. fr.* medde qurtini chushürüsh dorisi yasilidighan derex.

kusturmak qusturmaq.

kusturucu *s.* qusturghuchi (dora).

kusulmak qusulmaq.

kusuntu *is.* qusuq.

kusur *is. ar.* 1. qusur, eyib: *Bu adamın bir çok kusuru var* – Bu ademning xéli köp eyibi bar; 2. kemchilik, yétersizlik: *Ben çalışmada kusur etmedim* – Men xizmette kemchilik ötküzmidim; 3. ashqan qismi: *Paranın kusurunu vermedi* – Ashqan pulni bermidi; 4. bir nersining yamini, eskisi: *İnsan kusuru* – Insan eksisi.

kusurlu *s.* qusuri bar, kemchiliki bar, eyibi bar: *Kusurlu bir insandır* – Eyibi bar bir insan.

kusursuz *s.* qusursiz, eyibsiz, kemchiliksiz: *Kusursuz bir yazı yoktur* – Kemchiliksiz bir maqale bolmaydu.

kuş *is. zool.* qush, uchar qanat.

kuşak *-ğı is.* 1. belwagh; 2. chember; 3. nesil, ewlad.

kuşaklamak chemberlimek: *Duvarı kuşaklamalı* – Tamgha chember sélish lazim.

kuşane *is.* 1. chong qepes; 2. kichik qazan; 3. qushqachlar üchün yasap bérilgen uwa.

kuşatılmak qorshalmaq, oralmaq.

kuşatmak 1. bélige baghlimaq; 2. qorshimaq, muhasirige almaq, oriwalmaq; 3. chétilmaq; 4. qaplap ketmek.

kuşbakışı *is.* égizdin töwen'ge éngishiip qarash.
kuşbaşı *s.* qush béshichilik: *Kuşbaşı et* – Qush béshichilik gösh.
kuşbaz *is.* qushlarni ögetküchi, qushwaz.
kuşçu *is.* qush we qushqach béqip satquchi.
kuşçuluk *-ğı is.* qush we qushqach béqip sétish ishi, qushchiliq.
kuşet *is. fr.* paraxot we poyiz yatiqi.
kuşhane *is.* bk. ***kuşane***.
kuşku *is.* 1. guman, shübhe; 2. endishe.
kuşkucu *s.* gumanxor.
kuşkuculuk *-ğu is.* gumanxorluq.
kuşkulandırmak 1. gumanlandurmaq, shübhilendürmek; 2. endishilendürmek.
kuşkulanmak 1. gumanlanmaq, shübhilenmek; 2. endishe qilmaq.
kuşkulu *s.* gumanliq, shübhilik.
kuşkulu eylem gumanliq heriket.
kuşkusuzluk *-ğu is.* gumansizliq, shübhisizlik.
kuşlak *is.* owlinidighan qush köp yer.
kuşlamak tirishmaq: *İmtihana üç gün kala öyle bir kuşaldiki sorma* – Imtihangha üch kün qalghanda shundaq tirishtiki, uni bir déme.
kuşlar *is. zool.* uchar qanatlar.
kuşluk *-ğu is.* etigendin chüshkiche bolghan zaman.
kuşmar *is.* qiltaq, tuzaq.
kuşsütü *is.* toxu süti ("hemme nerse bar, hemme nerse tépilidue dégen menide qollinilidu).
kuştüyü *is.* mamuq, per.
kuşüzümü *is.* qara kishmish üzüm.
kut *-tü is.* riziq, meishet.
kut *-tü is.* teley, bext.

kutan ***is.*** chong sapan.

kutan ***is.*** béliq bilen ozuqlinidighan perde ayaghliq we uzun qanatliq bir xil qush.

kutlama ***is.*** 1. tebriklesh, mubareklesh, qutlash; 2. tebriklesh murasimi.

kutlamak tebriklimek, mubareklimek.

kutlanmak tebriklenmek, qutlanmaq.

kutlaşmak bir-birini tebrikleshmek, mubarekleshmek, qutlashmaq.

kutlu ***s.*** mubarek, tebrik: *Kutlu olsun* – Mubarek bolsun.

kutlulamak bk. ***kutlamak***.

kutn ***is.*** kéwez.

kutni ***is. s.*** 1. paxtigha munasiwetlik; 2. paxta rext.

kutnu ***is. ar.*** paxta we yipek arilash toqulghan rext.

kutsal ***s.*** muqeddes: *Kutsal toprak* – Muqeddes topraq.

kutsallık *-ğı* ***is.*** muqeddeslik.

kutsamak muqeddes dep bilmek.

kutsi bk. ***kutsal***.

kutsuz ***s.*** teleysiz, bextsiz.

kutsuzluk *-ğu* ***is.*** teleysizlik, bextsizlik.

kutu ***is.*** quta: *Kibrit kutusu* – Serengge qutisi; *Kalem kutusu* – Qelemdan.

kutucu ***is.*** fabrikilarda quta yasighuchi ishchi.

kutulamak qutigha qachilimaq.

kutup *-tbu* ***is. ar.*** qutup: *Kutup yıldızı* – Qutup yultuzi.

kutuplanma ***is.*** kompas yingnisining qutupqa qarap aylinish xususiyiti.

kutur *-tru* ***is. ar.*** 1. diamétir; 2. yan, terep, jehet, rayon.

kuvadratik ***s. fr.*** ikkinchi derije.

kuvaför ***is. fr.*** ayal satirash.

kuvarta ***is. it.*** tötlük, tötinchi.

kuvartetto ***is. it.*** ikki kishilik tansining bir türi.

kuver *is. fr.* texse, wilka, pichaq, qoshuq qatarliq tamaq saymanliri.

kuvoz *-zu is.* baldur tughulghan balining normal halgha kelgüche béqilidighan sanduq.

kuvvet *is. ar.* quwwet, küch, madar: *Silahlı kuvvet* – Qoralliq küch.

kuvvetlendirmek quwwetlendürmek, küchlendürmek.

kuvvetlenmek quwwetlenmek, küchlenmek.

kuvvetli *s.* 1. quwwetlik, küchlük; 2. saghlam, chidamliq; 3. shiddetlik, qattiq; 4. zor. 5.nopuzluq.

kuvvetsiz *s.* quwwetsiz.

kuvvetsizlik *-ği is.* quwwetsizlik, küchsizlik.

kuyruk *-ğu is.* 1. quyruq; 2. öchiret, nöwet; 3. birining keynige kiriwalghan adem: *Ahmet kuyruğu ile beraber geliyor* – Exmet egeshken adimi bilen bille kéliwatidu.

kuyruklu *s.* quyruqluq, quyruqi bar.

kuyruksuz *s.* quyruqsiz, quyruqi yoq.

kuyruksuzlar *is. zool.* paqa tipidiki quyruqsiz haywanlar.

kuyrusu *s.* quyruqsiman.

kuytak *-ğı is.* mazar, qebre.

kuytu *s.* 1. yalghuz, közge chéliqmaydighan; 2. xilwet (yer).

kuyu *is.* 1. quduq; 2. choqur, oyman.

kuyucu *is.* quduq kolighuchi.

kuyuculuk *-ğu is.* quduq kolash ishi.

kuyum *is.* zinnet buyumliri (altun, kümüshtin yasalghan).

kuyumcu *is.* zinnet buyumliri yasap satquchi, zerger.

kuyumculuk *-ğu is.* zergerlik.

kûz *is. ar.* romka, qedeh.

kuzen *is. fr.* bir ailining ichidiki erkek newriler.

kuzey *is.* shimal: *Kuzey Kore* – Shimaliy Chawshyen.

kuzgun *is. zool.* qara qagha.

kuzguncuk *-ğu is.* gundixanining tömür shadiliq penjirisi.

kuzguni *s.* qapqara, tum qara.
kuzin *is. fr.* qiz newre.
kuzu *is.* 1. qoza; 2. yawash mulayim, mömin.
kuzu dişi *is.* süt chishi.
kuzulamak qozilimaq, töllimek.
kuzulaşmak mulayimlashmaq.
kuzulu *s.* qoziliq: *Kuzulu koyun* – Qoziliq qoy.
kuzuluk *-ğu is.* qozilarni solaydighan qotan.
küb *is. yun.* kub: *Metre küb* – Kub métr.
kücü *is.* ürüsh ayrighuch (toqumichiliqta).
küçücük *s.* bek kichik, kichikkine.
küçücük kız *is.* kichikkine qiz.
küçük *-ğü s.* 1. kichik; 2. qisqa: *Küçük ağaç* – Qisqa derex; 3. parche-purat: *Büyüklerden küçük hareket beklenmez* – Chonglardin parche-purat heriket kütkili bolmaydu.
küçüklemek kemsitmek, pes körmek.
küçükleşmek özini kichik tutmaq, özini töwen tutmaq, kichik péil bolmaq.
küçüklük *-ğü is.* kichiklik, gödeklik.
küçüklük öncü *is.* pionér.
küçüklük yapmak gödeklik qilmaq.
küçüksemek kichik körmek, töwen körmek, pes körmek.
küçülmek 1. kichikleshmek, tarlashmaq; 2. öz abruyini chüshürmek.
küçültmek 1.kichikletmek, tarlatmaq: *Yatak odayı küçülttü* – Kariwat öyni tarlashturuwetti; 2. abruyini tökmek.
küçümen *s.* kichikkine.
küçümsemek kichik körmek, töwen körmek, pes körmek.
küf *is.* yémeklik nersiler üstide peyda bolidighan paxta, yémeklik nersilerning paxtilap qélishi.
küf bağlamak paxtilashmaq.
küfe *is. yun.* yoghan séwet.

küfeci ***is.*** 1. séwet bilen nerse kérek toshughuchi, yüdümchi, hammal; 2. séwet toqush ishi.

küfecilik *-ği* ***is.*** 1. bir séwetke patqudek miqdarda (nerse); 2. mangalmighudek derijide mest.

küfelik ***s.*** 1. hammalliq, yüdümilik; 2. séwet toqush ishi.

küflenmek 1. paxtilashmaq: *Ekmek küflenmiştir* – Nan paxtiliship qaptu; 2. waqti ötmek. konarmaq: *Küflenmiş fikirler* – Waqti ötken pikirler.

küflü ***s.*** 1. paxtilashqan; 2. waqti ötken, konarghan.

küfran ***is. ar.*** nankorluq (qilinghan yaxshiliqni untush).

küfretmek tillimaq, éghzini buzmaq.

küfür *-frü* ***is. ar.*** 1. qattiq we set söz qilish; 2. nankorluq; 3. heqiqetni burmilash; 4. kapirlar, musulman emesler; 5. xudaning barliqi we birlikige zit söz qilish.

küfür küfür ***z.*** ghur-ghur, selkin: *Küfür küfür rüzgar* – Ghur-ghur (selkin) shamal.

küfürbaz ***s. ar.*** aghzi buzuq.

küfüv *-ffü* ***is. ar.*** layiq: *Bu kiz onun küffü değil* – Bu qiz uning layiqi emes.

küh ***is. far.*** tagh.

kühen ***s. far.*** kona, eski.

küheylân ***is.*** nesillik erep éti.

kükre ***s.*** xapiliq we qorqushtin étilishqa temshelgen.

kükürt *-dü* ***is. far.*** günggürt.

kükürtlü ***s.*** günggürtlük.

kül *-lü* ***is.*** kül.

kül *-llü* ***is. ar.*** pütün, barliq, hemme.

külâh ***is. far.*** 1. bök: *Arnavut külâhı* – Albaniye böki; 2. qeghez xalta: *Bir külâh şeker* – Bir xalta shéker; 3. oyun: *Külâh etmek* – Oyun oynimaq (qilmaq).

külâhçı ***s. is.*** 1. hiyliger; 2. doppa (bök) tikip satquchi.

külbastı ***is.*** bir türlük kawap.

külbe *is.* hujra.
külçe *is. far.* motek, nökche.
külek *-ği is.* koza, idish.
külfet *-ti is. ar.* külpet, harghinliq.
külhan *is. far.* hammamning ochiqi.
külhanbey *is.* afi, lükchek.
küllemek kül bilen kömmek.
küllenmek kül toshup ketmek.
külliyat *-tı is. ar.* bir yazghuchining hemme esiri.
külliyen *z. ar.* pütünley, tamamen.
külliyet *is. ar.* pütünley, omumiyliq.
külliyetli *s.* nahayiti nurghun, xéli köp miqdar.
küllü *s.* ichide kül bolghan, kül arilashqan.
küllük *-ğü is.* 1. exletxana, exlet sanduqi; 2. küldan.
külot *-tu is.* at min'güchiler kiyidighan pes qismi tar, tüst teripi keng chapan.
külsel *s.* külsiman.
külte *is.* 1. meden parchisi; 2. deste (gül).
kültivasyon *is.* kultiwatsiye (yerni yumshitish).
kültivatör *is. fr.* topini yumshitish mashinisi.
kültür *is. fr.* medeniyet: *Kültür devrimi* – Medeniyet inqilabi.
kültürel *s. fr.* medeniy: *Uygur halkının kültürel hayatı* – Uyghur xelqining medeniy hayati.
kültürleşme *is.* medeniylishish.
kültürlü *s.* medeniylik.
kültürsüz *s.* medeniyetsiz.
külünk *-ğü is. far.* jötu, métin.
külüstür *s.* qimmiti yoq, kar kelmeydighan.
küm *is.* kichik éghil, qotan.
kümbet *-ti is. far.* qubbe.

küme ***is.*** 1. döwe: *Bir küme buğday* – Bir döwe bughday; 2. top: *Bir küme at* – Bir top at; *Bir küme asker* – Bir top esker.

küme küme ***z.*** döwe-döwe, top-top: *Küme küme eşek* – Top-top éshek.

kümek ***is.*** bk. ***küme***.

kümelemek yighmaq, döwilimek.

kümes ***is. yun.*** 1. katek; 2. kichik, tar öy: *Biriktirdiğimiz parayla bir kümes edindik* – Iqtisad qilghan pul bilen kichik bir öyge ige bolduq.

kümülenme ***is.*** döwilinish, birikish. jem bolush.

kümülenmek döwilenmek, birikmek.

kümüleşme ***is.*** bir yerge toplishish, birlishish.

kümüleşmek ittipaqlashmaq, oyushmaq.

kümültü ***is.*** tagh we ormanlarda owchilar we orman muhapizetchisining öyi.

künd ***s.*** 1. jesur, qehriman; 2. qashang; 3. qisqa, kalte; 4. uqushsiz.

künfeyekün ***is. ar.*** 1. barliq (mewjutluq). yaritilish; 2. yoq bolush, astin-üstün bolush.

küngüre ***is. ar.*** qubbining choqqisi, gümbezning eng üsti.

künk *-gü* ***far.*** su aqquzidighan nur.

künye ***is. ar.*** terjimihal ankiti.

küp *-bü* ***is. ar.*** küp, tung.

küpe ***is.*** 1. halqa: *Bir çift küpe* – Bir jüp halqa; 2. munchaq: *Keçinin küpeleri* – Öchikining munchaqliri.

küpeli ***s.*** 1. halqiliq: *Küpeli kadın* – Halqiliq ayal; 2. munchaqliq: *Küpeli keçi* – Munchiqi bar öchke.

küpleği ***is.*** ketmen, palta, jotu qatarliqlarning sap békitilidighan közi.

küpleme ***is.*** qarning boshluqida suning yighilishi.

küplü ***s.*** 1. haraqkesh; 2. kichik qawaq.

kürdan ***is. fr.*** chish kolighuchi.

kürdi *is.* türk muzikisida bir perde.
kürdi *s.* kurtlarningkige oxshash.
küre *is. ar.* meden ochiqi.
küre *is. ar.* 1. yershari, yumilaq; 2. dunya.
kürege *is.* kichik shire.
kürek *-ği is.* 1. gürjek; 2. kémichilerning paliqi.
kürek ayaklılar *is. zool.* gürjek ayaghliq haywanlar.
kürek kemiği *is.* taghaq (ustixan).
kürekçi *is.* 1. gürjek yasap satquchi; 2. poyiz, paraxotlarda ot qalighuchi; 3. kémide parlaq ishletküchi.
kürekçilik *-ği is.* 1. gürjek yasap sétish ishi; 2. ot qalash ishi.
kürelemek bk. ***küremek***.
küremek gürjeklimek, kürimek.
kürenay *is.* türklerning biz xil püwlep chalidighan.
kürk *-kü is.* 1. ishlen'gen tére; 2. juwa.
kürkçü *is.* 1. térichi; 2. juwichi.
kürkçülük *-kü is.* 1. térichilik; 2. juwichiliq.
kürklü *s.* juwiliq: *Kürklü adam* – Juwiliq adem.
kürre *is. far.* 1. tay, qulun; 2. texey.
kürsü *is. ar.* 1. munber: *Meclis kürsü* – Mejlis munbiri; 2. profésSorluq: *Fakülte kürsüsü olanlar* – Fakultétta profésSor bolghanlar **Kürt** *is. öz.* kurt (Türkiye, Iraq we Iranda yashighan bir millet) **Kürtçe** *is. öz.* kurtche, kurt tili.
kürtün *is.* 1. linggirchaq; 2. shamal toplap qoyghan qar döwisi.
kürümek bk. ***küremek***.
küskü *is.* sümbe (polat sümbisi).
küskün *s.* naraziliq, xushal bolmasliq.
küskünlük *-gü is.* naraziliq, xapiliq.
küskütük *s.* 1. midirlimasliq; 2. qattiq mest.
küsmek 1. achchiqlanmaq, xushal bolmasliq; 2. tereqqiy qilmay turghun halda qalmaq.

küspe ***is. far.*** haywanlar yémiki, yéqilghu we oghut qilinidighan, yéghi we süyi siqip chiqirilghan türlük ösümlüklerning tiripi, gül ghozisi.

küstah ***s. far. is.*** yolsiz, hayasiz, edepsiz, exlaqsiz.

küstahlaşmak hayasizlashmaq, edepsizleshmek.

küstahlık *-ğı* ***is.*** yolsizliq, hayasizliq, edepsizlik, exlaqsizliq.

küstere ***is. yun.*** 1. uzun rende; 2. tügmen téshi; 3. biley chaqi.

küsuf ***is. ar.*** kün tutulushi.

küsur ***is. ar.*** kesir san, ashqan miqdar: *Bu paranın küsürundan vazgeçtim* – Bu pulning artuqidin waz kechtim.

küsurat ***is. ar.*** bk. ***küsur***.

küşade ***s. far.*** 1. ochuq; 2. rahet, xushalliq.

küşat *-dı* ***is. far.*** 1. échilish; 2. xushluq, güzellik; 3. oqyaning tartip étilishi.

küşne ***is.*** qara purchaq.

küt *-tü* ***s.*** 1. qisqa we tom: *Küt parmaklar* – Paqa barmaqlar; 2. qashang: *Küt bıcak* – Qashang pichaq.

kütis ***is. tıp.*** tére (ademning).

kütle ***is. ar.*** amma, köpchilik.

kütlü ***s. is.*** chigitlik paxta.

kütük *-ğü* ***is.*** 1. kötek (derexning); 2. ana depter (boghaltiriyide); 3. tonurning otluqi.

kütüpane ***is. ar.*** bk. ***kütüphane***.

kütüphane ***is. ar.*** kutupxana.

küul ***is. ar.*** ispirt.

küulî ***s. ar.*** ispirtliq.

L

L L (Türk élipbesining on beshinchi herpi).
lâakal *z. ar.* eng az bolghanda, héchbolmighanda.
lâalettayin *s. ar.* perq etkili bolmaydighan.
lâbirent *-ti is. yun.* 1. sirliq bina (ichidin yol tépip chiqqili bolmaydighan); 2. yoldin azghashmaq; 3. qiyin ish; 4. talash-tartish.
labirentektomi *is.* ichki qulaqning opératsiye arqiliq chiqirilishi, ichki qulaqni késip chiqirish opératsiyisi.
lâbis *s. ar.* kiyim kiygen, kiyin'gen.
laborant *-ti is. fr.* 1. tetqiqat ishlirida we laboratoriyilik tejribilerde yardemchi bolup ishleydighan xadim; 2. bir oqutquchining ders üchün kéreklik laboratoriyilik tejribilerni hazirlighuchi xadim.
laboratuvar *is. fr.* laboratoriye (tejribe sinaq we tetqiqat élip bérish üchün türlük üsküniler bilen jahazlanghan öy).
lâbros *is. lat.* bir xil chong béliq.
lâbrum *is. lat.* üstiki (yuqiriqi) lew.
lâbyum *is. lat.* töweniki lew.
lâcivert *is. far.* zengger, qéniq kök.
laçerem *s. z.* 1. shübhisiz, sheksiz, teyyarliqisiz; 2. mutleq; 3. ashkara, ochuq; 4. xalar-xalimas.
laçın *is. s.* 1. lachin; 2. ting; 3. jüretlik, shiddetlik.
lâde *s. far.* eqilsiz, döt, möng.
lâf *is. far.* 1. sözler tizimi, söz: *Ben lâfımı bitirmeden o atıldı* – Men sözümni tügetmeyla u étildi; 2. quruq gep, po: *Onun söyledikleri lâftan ibaret* – Uning sözligenliri quruq geptin ibaret.
lâfazan *s. far.* köp sözleydighan, walaqtekkürlük.

lâfazanlık *-ğı is.* walaqtekkürlük.
lâfçı *s.* tola sözleydighan, gep toshuydighan, pitne-pasatchi.
lâfçılık *-ğı is.* orunsiz gep qilish, chaqchaq gep.
lâflamak söhbetleshmek, paranglashmaq.
lâğar *s. far.* 1. ajiz, oruq (haywan); 2. midiq, herikiti sus.
lâğari *is.* zeiplik, oruqluq.
lâğım *is. yun.* 1. lexme: *Düşmandan korunmak için lâğım kazalım* – Düshmendin saqlinish üchün lexme qazayli; 2. paskina sularni aqquzidighan yer asti no.
lâğımcı *is.* 1. yer asti turuba ishchisi; 2. lexme qazghuchi (esker).
lağvetmek emeldin qaldurmaq, bikar qilmaq (birer organ yaki ademni).
lâğvi *s.* kéreksiz, qimmetsiz, ehmiyetsiz.
lağvolmak tarqitilmaq, emeldin qaldurulmaq, bikar qilinmaq.
lâhana *is. yun.* kallekbesey, kapusta.
lâhika *is. ar.* qoshumche.
lâhim *-hmi is. fr.* 1. gösh bilen béqilghan; 2. bashqilirini gösh bilen baqidighan.
lâhim *-hmi s.* göshlük, sémiz.
lahin *-hni is. ar.* 1. xush awaz; 2. ahang, mung.
lâhit *-hdi is. ar.* tamliri tash yaki xish bilen qopurulghan, üsti tash bilen yépilghan mazar.
lahm *is. ar.* 1. gösh; 2. méwining shöpiki bilen uruqi otturisidiki qismi.
lahmacun *is. ar.* gösh nan (tonurda pishurulghan).
lâhuraki *is.* lahurning bir xil yung rexti.
lâhuri *is. ar.* lahurning yung shali.
lâhza *is. ar.* zamanning bölgili bolmaydighan qisqa parchisi.
lahzada *z.* birdinla, tézdinla, hayt-huyt dégüche.
lahzade *z.* bk. ***lahzada***.

lâhzadelik *-ği is.* tézlik, chap sanliq.
lâhze *is. ar.* bk. ***lâhza***.
laik *s.* bk. ***layik***.
laikleştirmek bk. ***layikleştirmek***.
laiklik *-ği is.* bk. ***layiklik***.
lailâç *s. ar.* dora payda qilmaydighan, ünümsiz.
laim 1. töwen körgen, pes körgen; 2. eyibligen.
lâin *s. ar.* 1. melun; 2. dindin chiqqan, dindin chiqirilghan.
laiya *is. far.* Sherqiy Hindistanda toqulghan bir türlük rengdar rext.
lâka *is. far.* lak.
lakacı *is.* lak bilen perdaz bergüchi.
lakalar *is.* musulman négirlar.
lâkap *-bı is.* leqem.
lâkaydi *is. ar. far.* biperwaliq, kari bolmasliq.
lâke *s. fr.* laklanghan: *Lâke dolap* – Laklanghan ishkap.
lâkırdı *is.* 1. söz, gep; 2. quruq gep; 3. gep talashmaq: *Bu nasıl lâkırdı böyler* – Bu qandaq gep boldi?; *Lâkırdıdır aldırma* – Quruq gep, qulaq salma.
lâkırdıcı *s.* 1. tola gep qilidighan; 2. quruq gep qilghuchi; 3. pitne-pasatchi.
lâkin *ar.* lékin, emma.
lakit *-ti is. ar.* kochigha tashliwétilgen bowaq.
lakite *is.* kochigha tashliwétilgen qiz bowaq.
lakonik *s.* bek qisqa we rawan, chüshilishlik söz.
lâkoz *is. yun.* bir xil béliq.
laktagoglar *is.* emchekte, süt köpeytküchi dora.
laktaryum *is. fr.* süt yighish we tarqitish merkiziy.
laktasyon *is. fr.* 1. sütning ayrilishi; 2. sütning ayrilish jeryani; 3. imizish, emdürüsh.
laktijen *is. fr.* süt peyda qilghuchi, süt köpeytküchi.

laktoskop *-pu* ***is. fr.*** süttiki yagh miqdarini ölcheydighan sayman.

laktoterapi ***is. fr.*** süttin perhiz.

laktoz ***is. fr.*** süt shékiri.

laktozüri ***is. fr.*** süydükte süt shékirining peyda bolushi (bu, ikki qat yaki yéngi tughutluq ayallarda bolidu).

lâl *-li* ***is. ar.*** 1. toq qizil; 2. yarning qizil kalpuki; 3. qizil üzüm hariqi.

lâl *-li* ***is. far.*** 1. tili tutulup gep qilalmasliq, tilsiz; 2. ün chiqarmay jim turghan, ünsiz.

lâla ***is. far.*** 1. balilarning terbiyilinishi bilen shughullanghuchi; 2. qul, bende.

lâlanga ***is. yun.*** tawida we yaghda pishurulghan hem üstige shéker sürülgen nan.

lâm ***is. ar.*** Ereb élipbeside 26-herpke bérilgen nam.

lam ***is. far.*** 1. mikroskop bilen tekshürülidighan nersilerning üstige qoyulidighan tar we uzun eynek parchisi; 2. yupqa we uzun métal parchisi.

lama ***is. fr. zool.*** lama (lokkisi yoq bir xil jenubiy amérika tögisi).

lama ***is. it.*** 1. késish saymanlirining bisi; 2. yalpaq we uzun tömür yaki polat parchisi; 3. yalpaqlanghan altun yaki kümüsh.

lâma ***is. tib.*** tibet we mongghullarda budda rahibi: *Dalay lâma* – Dalay lama.

lamacı ***is.*** lama dinning étiqadchisi.

lamaddiye ***is. ar.*** nersilerning madda ikenlikini étirap qilmaydighan dunya qarash.

lamba ***is. yun.*** 1. lampa, chiragh; 2. éléktron lampa, wakuum lampa.

lambacı ***is.*** chiragh yasighuchi we satquchi.

lambalı ***s.*** lampuchkiliq: *Beş lambalı radyo* – Besh lampuchkiliq radio.

lambalık *-ğı is.* chiragh qoyulidighan yer (orun).
lame *s. fr.* métal yip bilen toqulghan rext yaki meden bilen julalandurulghan tére.
lamekân *s. ar.* makansiz, makani yoq.
lamel *is. ar.* mikroskop bilen tekshürülidighan nersilerning üstige yépilidighan töt burjek kichik eynek.
lamento *is. it.* mersiye, matem küyi.
lami *s. ar.* parqiraq, parlaq, julaliq.
lânet *-ti is. ar.* 1. qarghish, qarghima; 2. bek eski: *Oyle, lânet bir yerki ...* – Shundaq eski bir yerki ...; 3. lenet.
lânetlemek 1. qarghimaq; 2. lenet oqumaq.
lanetli *s.* 1. qarghishqa uchrighan, nezerdin chüshken, nepretke uchrighan; 2. teleysiz.
lanset *is. fr.* 1. neshter; 2. ikki bisliq pichaq (doxturlarning).
lantan *is.* lantan (ximiyiwi élémént).
lap lap *z.* it qatarliq haywanlarning ayagh tawushi we ularning bir nerse ichkende chiqqan awazi.
lapa lapa *z.* lep-lep: *Kar lapa lapa yağiyor* – Qar lep-lep yéghiwatidu.
lapas *is.* lapas (haywanlarni baghlap qoyidighan yer).
lapçın *is.* mese (ayagh kiyim).
lapilli *is. lat.* wolqandin étilip chiqqan tashlar.
laplaz bk. ***lapye***.
lapya bk. ***lapye***.
lapye *is.* yamghur suliri éritiwételeydighan hak téshi.
larengolog *is. fr.* tamaq késellikliri mutexessisi.
larengoloji *is.* tamaq (boghuz) ning anatomiyisi, fiziologiyisi we patalogiyisi.
larengorinoloji *is. fr.* tamaq we burun késellikliri bilimi.
laringalji *is. fr.* tamaq aghriqi.
laringofarenjit *-ti is.* tamaq we éghiz boshluqining yallughlinishi.

laringofon ***is.*** boghuz titrikini alidighan mashina.
laringonekroz ***is.*** tamaq kömür cheklirining ölüshi.
laringopati ***is.*** kékirtek (tamaq) késelliki.
laringopleji ***is.*** kékirtek muskullirining palechlinishi.
laringoraji ***is.*** kékirtekning qanishi.
laringosel ***is.*** tamaqta bolidighan ösme.
laringoskop *-pu* ***is.*** tamaqni tekshüridighan eswab.
laringostenoz ***is. fr.*** boghuz (tamaq) ning tariyishi.
laringotomi ***is. fr.*** boghuz opératsiyisi.
larynx ***is. fr.*** kékirtek, boghuz.
laskars ***is.*** hindi-chin etrapidiki paraxotchilargha bérilgen leqem.
laski ***s.*** yépishqaq.
laskine ***is. alm.*** qart qeghizi bilen oynilidighan bir xil oyun.
laso ***is. isp.*** 1. salma (haywanlarni tutush üchün ishlitilidighan arghamchidin yasalghan sirtmaq); 2. boghup öltürüsh üchün ilitilidighan yaghliq tasma.
lasta ***is.*** paraxotning yük miqdarini bildüridighan ölchem birliki.
lastik 1. kawchuktin yasalghan: *Lastik çizme* – Rézinke ötük; 2. öchürgüch (rézinke öchürgüch); 3. boghquch (paypaq boghquchi); 4. kamér.
lastik ağacı ***is. bot.*** kawchuk derixi.
lastikli 1. rezinkilik: *Lastikli tekerlek* – Rézinke chaq; 2. ikki bisliq: *Lastikli söz* – Ikki bisliq söz.
lâşe ***is. far.*** 1. sésip ketken yaki sésishqa bashlighan haywan ölüki; 2. zeip, jansiz, oruq, quruq ustixan bolup qalghan haywan.
laşin ***is. ing.*** déngizda paraxot yüklirining arghamcha yaki zenjir bilen baghlinishi.
latent *-ti* ***is. fr.*** yopuq, mexpiy.

lateral *s. fr.* ghol östeng bilen étiz ériqlirini bir-birige tutashturghuchi.
lâtif *s. ar.* 1. yéqimliq, shérin; 2. mulayim, nazuk; 3. létip (er ismi).
lâtife *is. ar.* 1. letipe; 2. ayal ismi.
lâtifeci *is. s.* chaqchaqchi, qiziqchi.
Latin *is. öz.* latin.
Latinca *is. öz.* latinche.
latinceci *is. s.* latin tili we edebiyati mutexessisi.
latme *is. ar.* 1. shapilaq; 2. musht.
lâubali *s.* 1. biedep; 2. tekellupsiz; 3. üstige mejburiyet almighan.
lav *is. fr.* yanar taghdin étilip chiqqan suyuq madda,lawa.
lava *is. it.* 1. gheywet, shikayet; 2. yutmaq, sümürmek.
lava *is. rus.* gazak atliq eskerliri.
lavabo *is. lat.* umiwalnik.
lavanta *is. it.* etir, buyu.
lavantacı *is.* etir yasighuchi we seyyare yürüp etir satquchi.
lavantacılık *-ğı is.* yuyunushta we saqal-burutni élishta ishlitilidighan puraqliq nersilerni yasash ishi we sodisi.
lavantalık *-ğı is.* yanchuqta saqlinidighan we girim shireside bolidighan puraqliq nersiler shéshisi.
lavaş *is.* uzun bughursaq.
lavaşa *is.* yapilaq kümüsh parchisi.
lavdanom *is. fr.* terkibide epyün bolghan dorilar.
lavi *is. fr.* resimni boyash usuli.
lavman *is. fr.* ashqazan we ücheylerni yuyush üchün ishlitilidighan eswab.
lavta *is. ar. müz.* udqa oxshaydighan, qarni udtin kichik, zexmek bilen chélinidighan bir tariliq saz.

lavta ***is. it.*** 1. tughut doxturi (er); 2. balini (qorsaqtiki) anining rehmisidin tartiwélishta qollinilidighan qisqachqa oxshaydighan sayman.

lavtacı ***is.*** 1. lawta chalghuchi; 2. lawta we shuninggha oxshash sazlarni yasighuchi we satquchi adem.

lay ***is. far.*** lay, patqaq.

lay akıl ***s.*** kallisi yoq, néme qilghinini bilmeydighan.

layemut *-tu* ***is.*** ölmes.

layenkatı ***s. ar.*** purset bermeslik, arqisi üzülmeslik.

lâyık *-ğı* ***s. ar.*** layiq, muwapiq, bab, munasip, mas, uyghun.

lâyiha ***is. ar.*** layihe.

layik ***s.*** diniy ishlarni dunya ishlirigha arilashturmighan, dunya ishlirini diniy ishlardin ayrim tutidighan.

layuhti ***s. ar.*** yéngilmeslik.

laza ***is. zool.*** hesel herisi.

lazareto ***is. it.*** déngiz portlirida yuqumluq késeller bolghan bir dölettin kelgen paraxottiki ademlerning karantin waqtini ötküzüsh üchün jaylashturidighan bina.

lâzık ***s. ar.*** yépishqaq, chaplishangghu.

lâzım ***s. ar.*** lazim, kérek.

lâzıme lazimliq, kéreklik.

lâzımlık *-ğı* ***is.*** teret qachisi.

lâzib ***s. ar.*** yépishqaq, chaplishangghu.

lazut ***is.*** kömmiqunaq.

leâmet ***is. ar.*** peslik, peskeshlik.

lebâbet ***is. ar.*** aqilliq, zekilik.

lebâdo ***is. ar.*** yamghurluq (kiyim).

lebalep ***s. z.*** lipmulip, éghzigha qeder.

leben ***is. ar.*** 1. süt; 2. süttin ishlen'gen bir xil ichimlik.

lebeniye ***s.*** bk. ***lebenî***.

lebenî ***s.*** sütlük.

lebib ***s. ar.*** eqilliq, zéki.

leblâb *is. ar. bot.* yögey (ot).
leblebi *is. far.* 1. posti aqlinip qorulghan oqut; 2. miltiq, tapancha oqi.
lebuh *s. ar.* sütlük.
leçek *-ği is.* léchek (ayallarning).
ledg *is.* yilan we chayanning neshter urushi.
ledünniyet *-ti is.* bir ishning mexpiy terepliri.
lef *-ffi is. ar.* orash, türüsh, yögesh.
leffen *z.* ichige élinghan, birlikte: *Vesi kalarını mektubuma laffen gönderiyorum* – Hüjjitimni xétimge qoshup ewettim.
leffetmek ichige almaq, qatlimaq, yögimek. türmek.
legorn *is. ing.* peyliri aq toxu jinsi.
leğen *is. far.* das, teshtek, héjir.
leğencik *-ği is.* 1. süydüklük, dowsaq; 2. kölchek.
leğençe *is.* kichik das, kichik teshtek **Leh** *is. öz.* polek, polekler.
leh *is. ar.* 1. terepdar: *Ben senin lehinde oy veriyorum* – Men sanga terepdar bolup awaz bériwanimen; 2. payda, menpeet: *Durum lehimize gelişiyor* – Weziyet bizning menpeitimizge qarap rawajliniwatidu **Lehçe** *is. öz.* polekche, polek tili.
lehçe *is. ar.* 1. shéwe, yerlik söz: *Turfan lehçesi* – Turpan shiwisi; 2. yüz, chéhri, chiray.
lehçebilim dialéktologiye, shiwishunasliq.
leheb *is. ar.* yalqun.
leheban *is.* otning yalqunlinishi.
lehim *is. ar.* kepsherlesh matériyalliri, qeley.
lehimci *is.* kepsherchi, payatchik.
lehimcilik *-ği is.* kepsherchilik.
lehimlemek kepsherlimek.
lehimlenmek kepsherlenmek, payatlanmaq.
lehimli *s.* kepsherlen'gen, kepsherlik.
lehtaz *s. ar. far.* 1. terepdar; 2. menpeetdar, payda bergüchi.

lehüm ***is.*** qollighuchi, terepdar bolghuchi.

lehüma ***is.*** qollighan we terepdar bolghan ikki kishi.

lehv ***is. ar.*** 1. kéreksiz we paydisiz ish; 2. tamasha, oyun-külke.

leim ***s. ar.*** 1. peskesh; 2. piqsiq, béxil.

leitmotiv ***is. alm.*** edebi eserde siyuzhit.

lejitimist *-ti* ***is.*** texttin chüshüp ketken bir hökümdarning qaytidin textke chiqishqa terepdar bolghuchi.

leke ***is. far.*** 1. dagh: *Kan lekesi* – Qan déghi; 2. bohtan, qara: *O, bana leke sürüyor* – U, manga qara chaplawatidu.

lekeci ***is.*** kiyim-kécheklerdiki daghlarni tazilighuchi (adem).

lekelemek 1. boyimaq: *Kumaşı lekelemek* – Rextni boyimaq; 2. qara chaplimaq: *Beni lekeleme* – Méni qarilima; *O, bu adamı lekelemek istiyor* – U, bu ademge qara chaplimaqchi boluwatidu.

lekelenmek 1. dagh chüshmek, paskina bolmaq; 2. qara chaplimaq: *Lekelendim* – Qarilandim.

lekeletmek boyatmaq.

lekeli ***s.*** 1. dagh chüshken: *Lekeli elbise* – Dagh chüshken kiyim; 2. yaman atliq.

leken ***is.*** qargha pétip ketmesliki üchün ayaghqa qapliwalidighan bir xil örülme ayagh kiyimi.

lekende ***is.*** qopal tikish.

lekesiz ***s.*** 1. daghsiz, kirlenmigen; 2. nuqsansiz, pak-pakiz.

leksikografi ***is. fr.*** lughetchilik, léksikologiye.

leksikoloji ***is. fr.*** léksikologiye.

leksikolojik ***s. fr.*** léksiliklik.

lektör ***is. fr.*** aliy mekteplerde léktor.

lem ***is. ar.*** parqirash.

lema ***is.*** parqiraqliq.

lemeân ***is. ar.*** parlash.

lemh ***is. ar.*** qarash, nezer.

lemha *is. ar.* tekrar qarash.
lemis *-msi is. ar.* tutup béqish (qol bilen).
lemograti *is.* waba yaki bashqa yuqumluq késeller heqqide yézilghan eser.
lemoloji *is.* yuqumluq késeller heqqidiki bilim, lémologiye.
lenduha *is. s.* qopal, ishlitishke epsiz, kélengsiz (nerse).
lenfi *is. fr.* limfa (adem we haywanlarning wujudidiki rengsiz suyuqluq).
lenfi damarları *is.* limfa qanili.
lenfi dokusu *is.* limfa toqulmisi.
lenfi düğümcüğü *is.* limfa tügüni.
lenger *is.* légen, tawaq, petnus: *Bir lenger pilav* – Bir légen polo.
lengi *is.* aqsaqliq.
lengüistik *-ği is. fr.* til bilimi.
lentigo *is. lat.* bedende peyda bolidighan mengge oxshash ushshaq daghlar, sepkün.
lentikül *is. fr.* közde peyda bolghan qizilliq.
lento *z. it.* bir muzika parchining asta-asta chélinidighanliqini anglitidu.
lento *is. fr.* ishik we penjirining üstige qoyulghan toghra yaghach we tash.
lep *-bi is.* 1. lew, kalpuk; 2. nersining qirghiqi.
lepanda *s.* güzel, pak, nazuk.
lepiska *is.* sériq we yumshaq chach.
lepra *is. yun.* juzam, maxaw (késili).
leprolog *is.* maxaw késili we mutexessisi.
leproloji *is.* maxaw késellikini tetqiq qilidighan bilim.
leptofoni *is. fr.* awazning ajizliship kétishi, awazning bughulup qélishi.
lerci *is. zool.* öchkige oxshash bir xil haywan.
lerzan *s. far.* lerzan, titreydighan, titrep turidighan.

lerze *is. far.* titresh, lerze.

lerziş *is. far.* titresh.

lesepase *is. fr.* chégradin kirishke ruxset qilinidighan resmiy qeghez, pasport.

lesitin *is. fr.* tuxumning éqi.

leş *is. fr.* 1. haywan ölüki, tap; 2. nepretke uchrighan ademning ölüki.

leşcil *s. is.* tap yep ozuqlinidighan hasharatlar.

leşker *is. far.* 1.leshker; 2. qehriman, jesur.

let *is. far.* urush: *Let vurmak* – Urmaq.

letafet *-ti is. ar.* 1.latapet, nazaket, nazukluq; 2. xushluq; 3. güzellik, xush xuyluq.

letal *s. fr.* öltürgüchi.

letalite *is. fr.* késellerning ölüm sani.

letarji *is. fr.* uyqu késili.

leva *is.* Bulghariye pul birliki.

levahık *is.* ilawe qilinghan nersiler, qoshumche.

levandane *s.* 1. téz, chaqqan, aldirash; 2. bestlik we kélishken.

levanten *is. fr.* yéqin sherqte uzun waqit qélip olturaqlashqan we bashqilargha ariliship ketken yawropaliqlar.

levazım *is. ar.* matériyal, kéreklik nersiler, lawazimat.

levazımat *is. ar.* bk. ***levazım***.

levazımcı *is. s.* lawazimatchi.

levha *is. ar.* lewhe.

levin *is. ar.* 1. reng; 2. tür, xil.

levirlik *-ğı is.* öylenmigen birini akisining tul qalghan xotuni bilen öylinishke zorlaydighan qanun.

levn *is. ar.* bk. ***levin***.

levs *is. ar.* (maddiy we meniwi jehette) pasiniliq.

levsiyat *is. ar.* 1. kir nersiler, paskina nersiler; 2. exlaq buzuqluqliri.
levz *is. ar.* badam.
levze *is. ar.* 1. badam; 2. badam bézi.
ley *is.* Ruminiye pul birliki.
leyl *is. ar.* kéche.
leyla *is. s. ar.* 1.bek qarangghuluq we uzun kéche; 2. qattiq mest.
leyle *is. ar.* kéche.
leylek *-ği is. zool.* turna.
leyli *s. ar.* 1. qonidighan; 2. kéchisi peyda bolidighan.
leys *is. ar.* yoqluq.
leys *is. ar.* yolwas.
leyyin *s. ar.* yumshaq.
lezbianizm *is.* ayallar otturisidiki gheyriy tebiiy jinsi munasiwet.
leziz *s. ar.* 1. tatliq, lezzetlik, temlik: *Leziz meyva* – Lezzetlik méwe; 2. xush qilidighan.
lezzet *is. ar.* lezzet, tem.
lezzetlendirmek lezzetlendürmek, tem bermek.
lezzetlenmek lezzetlenmek.
lezzetli *s.* lezzetlik, temlik.
lezzetsiz *s.* lezzetsiz, temi yoq, temsiz, bettem.
lığ *is.* latqa, lay.
lığlanmak lay tutmaq.
lian *is. ar.* bir birige lenet oqush.
libade *is.* qisqa jilitke.
liban *is. ar.* 1. adem süti; 2. émizish.
libas *is. ar.* kiyim-kéchek.
liberal *-li is. fr.* libéral, erkinchi.
liberalizm *fr.* libéralizm, erkinchilik.

liberten ***is. fr.*** XVIII esirde diniy ishenchlerdin qutulushni xalighan chüshenche.

libre ***is. fr.*** éghirliq ölchem birliki.

libretto ***is. it.*** opéra kitabi.

librettocu ***is.*** opéra yazghuchi.

licam ***is.*** bk. ***ligam***.

lider ***is. ing.*** dahi, rehber.

liderlik ***-ğı is.*** rehberlik.

lif ***is. ar.*** 1. tal; 2. tara: *Tambura lifi* – Tambur tarisi.

liga ***is. it.*** üch déngiz mili qeder uzunluq ölchem birliki.

ligabura ***is. it.*** paraxot we kémide qollinilidighan inchike arghamcha.

ligam ***is.*** tizgin.

liğen ***is.*** bk. ***leğen***.

liha ***is. ar.*** saqal.

lihaf ***is. ar.*** 1. yépincha; 2. yopuq.

lihyani ***s.*** uzun saqalliq.

lihye ***is. ar.*** saqal.

lihyedar ***s.*** saqalliq.

lika ***is. far.*** lak.

lika ***is. ar.*** 1. érishish; 2. yüz. chéhri, chiray.

likât ***is. ar.*** bashaq térish.

likid ***s. is. fr.*** 1. miqdari yézilghan; 2. ishlitishke bolidighan pul.

likide ***is. fr.*** hésablishish.

likidite ***is. fr.*** tijaret we maliye organlarda qollinilidighan qisqa muddetlik sermaye, pulgha asan almashturulidighan nersiler.

likin bk. ***lâkin***.

likorinoz ***is. yun.*** sürlen'gen béliq.

likör ***is. fr.*** ichige ispirt quyulghan méwilik yaki puraqliq qiyam.

lim *s.* ushshaq limonning bir türi.
liman *is. yun.* port.
liman yurdu *is.* port yurti.
limanlamak 1. portqa kirip qalmaq; 2. peseymek: *Rüzgar limanladı* – Shamal peseydi.
limanlık *-ğı is.* 1. portqa oxshash (yer); 2. shamalsiz (hawa) yaki dolqunsiz (déngiz).
limba *is.* Afriqida yétishidighan bir xil derex.
limbo *is. it.* 1. kichik qéyiq; 2. yükni bir kémidin bashqa kémige yötkesh.
lime *is. fr.* parche-parche.
lime lime *s.* parche-parche, jul-jul.
limiye *is. fr.* ow iti.
limon *is. yun.* limon.
limonata *is. it.* limonat (limon süyidin yasalghan ussuzluq).
limonatacı *is.* limonat yasighuchi we satquchi.
limoni 1. limon renggi (yéshilgha mayil ochuq sériq); 2. jilixor, sepra: *Limoni tabiatlı* – Jilixor (sepra) mejiz adem.
limonlu *s.* ichige limon siqilghan yaki limon toghralghan.
limonluk *-ğu is.* 1. ösümlüklerni soghuqtin saqlash üchün teyyarlanghan üsti yépiq eyneklik yer; 2. limon derixini saqlaydighan yer, limonluq.
limonyat *-tı is.* zumretning bir türi.
limozis *is.* qattiq échirqaq.
lincoln *is.* uzun yungluq in'gliz qoyi.
linç *-çi is. ing.* xelqning birer jinayetchini qanunning bir terep qilishigha qarimay urup öltürüshi.
link *is.* atning böre méngishi.
linografi *is. fr.* rext üstige xet yézish, rextke basma bésish usuli.
lipodiyerez *is.* yaghlarning organizmida özgirishke uchrishi.

lipofaj ***is. fr.*** yaghni emgüchi hüjeyre.
lipofaji ***is. fr.*** yaghning érip yoqilishi.
lipofreni ***is. fr.*** eqilsizliq.
lipohemi ***is.*** qanda yaghning yétishishi.
lipojen ***s. fr.*** yagh ishlep chiqarghuchi, yaghlashturghuchi.
lipojenez ***is.*** haywan we ösümlukler qurulmisida yaghning yétishishi.
lipoklazi ***is. fr.*** yaghning érishi.
lipoksidemi ***is.*** qanda yagh kislata payda bolush.
lipomeri ***is. fr.*** qol we putning tughma yoqluqi.
lipopeksi ***is.*** toqulmighan yagh peyda bolush.
lipotrofi ***is.*** bedendiki yaghning köpiyishi.
lipoyid ***s.*** yaghliq, yaghdek, yaghiman.
lipozin ***is.*** qanda bolidighan yaghni éritküchi madda.
lipüri ***is.*** süydükte yagh peyda bolush.
lir ***is. yun.*** kona zamanda qollinilghan bir xil saz.
lir gitar lirgiter (XVIII esirning axirliridiki bir xil saz).
lira ***is. it.*** 1. yette gram éghirliqtiki altun pul; 2. bu pul ornigha qollinilghan qeghez pul; 3. Türkiye pul birliki.
liralık *-ğı* ***is.*** liraliq: *Yarım liralık kağıt* – Yérim liraliq qeghez.
liret *-ti* ***is. it.*** burunqi Italiye pul birliki.
lirik ***s. yun.*** lirik, lirika.
lirizm ***is. yun.*** 1. liriklik shéirlarning omumisi; 2. liriklik ilham; 3. jushqunluq.
lisam ***is. ar.*** chümbel.
lisan ***is. ar.*** til: *Lisana geldi* – Tili chiqti.
lisanci ***is.*** tilchi, til mutexessisi.
lisaniyat ***is. ar.*** til bilimi, lisaniyet.
lisans ***is. fr.*** 1. aliy mektep diplomi; 2. mal élip sétish ruxset qeghizi.
lisansiye ***is.*** diplom alghuchi.

lise ***is. fr.*** toluq ottura mektep.
liseli ***is. s.*** toluq ottura mektep oqughuchisi.
liste ***is. it.*** 1. isimlik: *Yolcu listesi* – Yoluchilar isimliki; 2. tizim: *Eşya listesi* – Nerse kéreklerning tizimi; *Yemek listesi* – Tamaq tizimi.
litagog ***is.*** 1. börek we süydük xaltisidiki qumlarni chiqirish; 2. tash chiqarghuchi we tash (qum) chiqiridighan amil.
litektomi ***is. fr.*** bedendiki tashni élishni meqset qilghan opératsiye.
literatür *-rü* ***is. fr.*** 1. bir mesilige béghishlap yézilghan eserler; 2. uslub we bediiyliki üstün eserler; 3. herqandaq bir sahede yézilghan we bésilghan eserler.
litodiyaliz ***is. fr.*** tashning érishi, tashning ézilishi, ugulinishi.
litofon ***is.*** süydük xaltisidiki tashni tekshüridighan eswab.
litograf ***is.ing.*** tash basma mutexessisi.
litografya ***is.*** tash basmida bésilghan nersiler.
litojen ***is. fr.*** tashlashqan, tashqa oxshash qattiqlashqan.
litoklest ***is. fr.*** tash yenjish eswabi, tash yenjigüch.
litoloji ***is. yun.*** tash bilimi, tashchiliq bilimi.
litoskop *-pu* ***is.*** tashni körüp turup tekshüridighan eswab.
litotom ***is.*** süydük xaltisidiki tashni chiqirish eswabi.
litotomi ***is.*** süydük xaltisidin tash élish opératsiyisi.
litotritör *-rü* ***is.*** süydük xaltisidiki tashni ézish eswabi.
litoz ***is. fr.*** tash chang-tozanglirini sümürüwélishtin peyda bolghan öpke késili.
litre ***is. yun.*** litir: *Bir litre süt* – Bir litir sut.
litrelik *-ği* ***s.*** litirliq.
lituri ***is.*** süydükte kisla tuzining köplüki.
liturya ***is. yun.*** xristianlarning ibadet murasimi.
lityaz ***is. fr.*** börekte tash peyda bolush.

livar ***is. it.*** béliqlarni tirik saqlaydighan kichik kölchek we bashqa qacha.

livata ***is. ar.*** erkekler otturisidiki jinsiy munasiwet.

livedo ***is.*** téride peyda bolidighan qizil qapartmilar.

lividite ***is.*** bir jesetning bezi yerlirining qizirip qélishi.

livre ***is. fr.*** méhmanxanilardiki kütküchi xizmetchilerning kiyimi.

liyakat *-ti* ***is. ar.*** layaqet, iqtidar.

liyakatlı ***s.*** layaqetlik, iqtidarliq.

liyakatsız ***s.*** layaqetsiz, iqtidarsiz.

liyakatsızlık *-ğı* ***is.*** layaqetsizlik, iqtidarsizliq.

liyenektomi ***is.*** talning opératsiye bilen élip tashlinishi.

liyenografi ***is.*** talning réntgén bilen tekshürülüshi.

liyk ***far.*** bk. ***liykin***.

liykin ***far.*** lékin.

liynet *-ti* ***is.*** 1. yumshaqliq; 2. yenggil ich sürüsh.

liyotropik ***s. fr.*** téz ériydighan.

liz ***is. fr.*** érimek.

lizemi ***is. fr.*** qanning tarilishi, qanning aylinishi.

lizimetre ***is. fr.*** yerge singgen yamghur süyini ölcheydighan eswab.

lizis ***is. fr.*** késel qizitmisining asta töwenlishi.

lizoid ***is. fr.*** ghaljirgha oxshash.

lizol *-lü* ***is. lat.*** koks méyidin élinghan mikrob öltürgüchi yaghsiman suyuqluq.

lizöz ***is. fr.*** 1. bir qanche tatmiliq kitab shiresi; 2. ayallarning öychilik kiyimi.

lobut *-tu* ***is. ar.*** tenherikette qollinilidighan qisqa, bir uchi qélin tayaq.

loca ***is. it.*** tiyatir we kinoxanilarda yaki parlaménт zalida töt-besh kishilik mexsus orun.

locya ***is.*** bir teripi we üsti yépiq, aldi ochuq balkongha oxshighan aywan.

loda ***is.*** 1. chesh: *Buğday lodası* – Bughday cheshi; 2. döwe: *Saman lodası* – Saman döwisi.

lodos ***is. yun.*** 1. jenub shamili; 2. jenub: *Lodosa bakan pencere* – Jenubqa qarighan penjire.

lodoslamak shamal chiqishqa bashlimaq yaki jenubqa özgertmek.

lodosluk *-ğu* ***is.*** 1. shamal chiqqan terep; 2. jenubqa qarighan terep; 3. jenub.

lodra ***is. ar.*** éghirliq ölchimi.

logadit *-ti* ***is.*** köz éqi késelliki.

logagrafi ***is. ar.*** pikirni yéziq bilen ipade qalalmasliq.

logamnezi ***is. fr.*** untughaqliq, este tutuwalalmasliq.

logaritma ***is. yun.*** logarifma, jüp san.

logaritmik ***s.*** logarimliq, jüp sanliq.

logistik *-ği* ***yun.*** ima-isharetlik logika.

logopleji ***is. fr.*** söz qilish organlirining paralich bolup qélishi.

loğ ***is.*** tuluq tash.

loğdur ***is.*** tuluq jahazi.

loğlamak tuluq salmaq.

loğusa ***is. yun.*** idesi toshmighan ayal, qiriqi ichidiki ayal.

lohusa ***is.*** bk. ***loğusa***.

lojik ***is. fr.*** logika, mentiq.

lojisizm ***is. fr.*** logikichiliq. mentiqichiliq.

lojman ***is. fr.*** erzan bahaliq yataq, kolléktip yataq.

lokal *-li* ***is. fr.*** melum bir yerge ait, yerlik: *Lokal şartlar* – Yerlik shertler.

lokalizatör *-rü* ***is.*** bir nersining ornini körsitip bérish.

lokalize ***s. fr.*** chégrilanghan, chégrasi éniq bolghan.

lokanta ***is. it.*** ashxana, tamaqxana, réstoran: *Dungan lokantasi* – Tunggan ashxanisi (réstorani).

lokantacı ***is.*** ashxana igisi.

lokavt *-ti* ***is.*** ishchilargha bésim ishlitish üchün karxana igilirining karxanilarni taqishi, ishchilarni ishtin boshitish.

loker ***is. ing.*** paraxotlarda nerse-kérek saqlaydighan yer.

lokma ***is. ar.*** 1. loqma, bir qétimdila yep bolghili bolidighan yémek parchisi; 2. boghursaq (shekerlen'gen).

lokma göz ***s.*** alghay (köz).

lokma lokma ***s.*** parche-parche, ushshaq-ushshaq.

lokmacı ***is.*** boghursaq pishurup satquchi.

lokomobil ***is. fr.*** lokomobil (her xil mashinilarni, jümlidin yéza igilik mashinilirini heriketke keltüridighan köchme par dwigatéli).

lokomotif ***is. fr.*** parawoz, poyizning buqisi.

lokomotör *-rü* ***is.*** mator bilen ishleydighan ottura küchke ige mashina.

lomboz ***is. yun.*** paraxot we chong kémilerning penjirisi.

lonca ***is. isp.*** lonja (qedimde usta we shagirtlardin qurulghan melum bir ish orgini).

longa ***is.*** bir xil türk muzikisi.

longe ***is.*** bir xil qéyiq.

longuz ***is.*** déngiz yaki deryalarning birdinbirla chongqurlashqan yéri.

lonjimetri ***is. fr.*** yéqinlishishqa bolmaydighan yerlerning ariliqini ölcheydighan ölchem.

lop *-pu* ***s.*** 1. yumshaq: *Lop et* – Yumshaq gösh; 2. yumilaq; 3. yoghan.

lor ***is. far.*** irimchilik.

lorta ***is. it.*** ayagh kiyimi qélipning diamétiri.

lostra ***is. it.*** ayagh maylash.

lostracı ***is.*** ayagh maylighuchi.

lostromo ***is. it.*** soda paraxotlirida ishchilar bashliqi.
loş ***s.*** qarangghu: *Loş bir oda* – Qarangghu bir öy.
loşluk *-ğu* ***is.*** qarangghuluq.
lota ***is. zool.*** östeng süyide yashaydighan bir xil yirtquch béliq.
lotarya ***is. it.*** latariye (teley sinaydighan oyun).
lotaryacı ***is.*** latariyichi.
lök ***is.*** 1. éghir, éshlitishqa yarimas; 2. bir xil erkek töge.
lök lök ***z.*** éghir-éghir, asta-asta: *Lök lök yürümek* – Asta-asta mangmaq.
lökanemi ***is. fr.*** xeterlik qansizliq, aq qan danchilirining köpiyip kétishi.
lökemojen ***is. fr.*** aq qan danchiliri késelliki.
lökoblast *-tı* ***is.*** aq qan danchiliri késilining qénida bolidighan yéngi aq danchilar.
lökodermi ***is.*** pése késili, aq késel.
lökopenî ***is.*** aq qan danchilirining aziyip kétishi.
lökositoz ***is.*** aq qan danchilirining köpiyip kétishi.
lökositüri ***is.*** süydükte aq qan danchiliri peyda bolush, aq qan danchiliri siymek.
lökotriki ***is.*** chachning aqliqi, bashning aqirishi.
lökün ***is.*** zamaska (yaghachchilar ishlitidighan).
lökünlemek zamaskilimaq.
lösemi ***is. fr.*** qanda aq qan danchilirining köpiyishi bilen peyda bolidighan késellik, qan raki.
luap *-bi* ***is. ar.*** tükürük.
lub ***is. ar.*** tamasha, oyun.
lubbâzân ***is.*** tamashichilar, oyunchilar.
lubet ***is. ar.*** 1. oyunchuq; 2. qorchaq; 3. kishini heyran qalduridighan ehwal we nerse.
lubetbaz ***is. ar. far.*** 1. oyunchi; 2. qorchaq oynatquchi.
lubetgâh ***is.*** tiyatir, sehne, oyun oynilidighan yer.

lûgat *-tı* ***is.*** 1. lughet, sözlük 1. söz: *Türkçe-uygurca lûgat* – Türkche-uyghurche lughet.

lûgatçe ***is. ar. far.*** 1. kichik lughet, kichik sözlük; 2. términologiye.

lugatçi ***is.*** lughetshunas, lughetchi.

lugaviyât ***is.*** lughetshunasliq.

lukata ***is. ar.*** kochigha tashlanghan we igisi bolmighan nerse.

lulluli ***is. far.*** 1. naxshichi we ussulchi ayal; 2. buzuq ayal.

lulu ***is. fr.*** yungliri uzun koka (it).

lumbago ***is. lat.*** bel aghriqi.

lumboz ***is.*** bk. ***lomboz***.

lustur ***is.*** maylamchi (ayaghni).

lücce lücce ***s.*** dolqun-dolqun.

lüfer ***is. yun.*** birxil déngiz béliq.

lügat *-ti* ***is. ar.*** bk. ***lûgat***.

lühûd ***is. ar.*** qebriler, mazarlar.

lühük ***is. ar.*** 1. yétishish; 2. érishishi; 3. birlishishi; 4. qurulush, birikish.

lüks ***is. fr.*** 1. chongchiliq: *Lüks bina* – Chong bina; 2. tentene; 3. alahide; 4. gaz lampisi.

lüle ***is. far.*** 1. türüm, yögeklik; 2. éqin su ölchimi; 3. jümek; 4. qeghez qalpaq; 5. émizgü.

lüleli ***s.*** türümlük: *Lüleli saç* – Türüm chach.

lümen ***is. fr.*** yoruqluq ölchimi.

lüp *-pü* ***is.*** hop, ghup: *Deve hamur topağını lüp diye yutmuş* – Töge xémir zugulisini hop qilipla yutuwetti.

lütfen ***ar.*** iltimas, ötünüsh: *Ne zaman geleceğinizi lütfen haber veriniz* – Qachan kélidighanliqingizdin xewer bérishingizni soraymen.

lütuf *-tfu* ***is. ar.*** 1. yaxshiliq; 2. dostlarche heriket; 3. güzellik, xushluq; 4. ruxset.

lütufkâri ***s.*** iltipatchi, xush xuy. yéqimliq.
lüzuci ***is. ar.*** yépishqaq.
lüzum ***is. ar.*** lazim, kérek, zörür.
lüzumlu ***s.*** lazimliq, kéreklik, zörürlük.
lüzumsuz ***s.*** lazimsiz, kéreksiz, zörürsiz.

M

M M (Türk élipbesining 16-herpi).
mâ *is. osm.* su.
maâb *is. ar.* eyib, izagha qoyidighan.
maâbid *is. ar.* ibadet qilinidighan yer, mebudlar.
maâbir *is. ar.* köwrük qatarliq nersiler.
maâcin *is. ar.* xémir sheklide yughurulghan nersiler.
maada *s. ar.* bundin bashqa: *Elimde bundan maada kitapkalmadı* – Qolumda bundin bashqa kitap qalmidi.
maahaza *z. ar.* bk. ***mahaza***.
maaile *z. ar.* aile boyiche, pütün aile.
maâkıd *is. ar.* 1. tügüm, bagh; 2. toplinidighan yerler.
maâkıl *is. ar.* yoshurunidighan yer, dalda yer.
maalesef *z. ar.* epsus: *Maalesef çocuğun düğününde bulunamıyacağım* – Epsuski balilarning toyida yoq bolup qalidighan boldum.
maâli *is.* 1. chongqur pikir; 2. ulughluq.
maâlif *is. ar.* samanliq, haywan yémekliki qoyulidighan yer.
maâlim *is. ar.* 1. diniy étiqadqa muasiwetlik mesililer; 2. iz-nishan eserliri.
maalmemnuniye *ar.* memnuniyet bilen.
maan *z. ar.* birlikte, barawer, teng.
maani *is. ar.* uqum, mena.
maarif *is. ar.* maarip.
maarik *is. ar.* front, cheng meydanliri.
maâsi *is. ar.* 1. asiyliq, xainliq; 2. gunah.
maaş *is. far.* 1. maash, ayliq; 2. meshet, riziq.
maaşlı *s.* maashliq, ayliqchi.
maâyib *is. ar.* 1. eyib hésablishidighan nerse; 2. dagh, qara.

maayiş *is. ar.* turmushqa kéreklik nersiler.
maaz *is. ar.* 1. yoshurulidighan yer 1. yoshurunush, mökünüsh.
maazallah *ügl. ar.* xuda saqlisun, xudagha amanet.
maaziyadetin *z.* artuqi bilen mol-mol.
mabaki *is. ar.* éship qalghan nerse, artuq.
mabeka *is.* bk. ***mabaki***.
mabet *is. ar.* ibadetxana.
mabeyin *is. ar.* 1. ottura; 2. padishah sariyi; 3. arigha chüshken soghuqchiliq: *Meseleyi mabeyinizde halletmelisiniz* – Mesilini otturida hel qilishingizlar kérek.
mabeyinci *is.* padishahning elchisi, wekili.
mabeyincilik *-ği is.* elchilik (padishahning).
mabeyn *is.* bk. ***mabeyin***.
mablak *-ğı is. ar.* 1. yaghach sapliq; 2. eynekchilerning zamaska béridighan yochuqi.
mabud *is.* bk. ***mabut***.
mabude *is. ar.* 1. köp xudaliq dinlarda ayal ilah, ilahe; 2. sewgili, yar.
mabut *-du is. ar.* alla, xuda, étiqad qilinidighan nersiler.
Macar *is. öz.* wén'grlar.
Macarca *is. öz.* wén'grche **Macaristan** *is. öz.* Wén'griye.
macensi *s.* métalliq, métalsiman.
macera *is. ar.* 1. weqe, sergüzesht; 2. tewekkül.
maceracılık *-ğı is.* tewekkülchilik: *Maceraçılığa başvurmak* – Tewekkülchilik qilmaq.
macit *-di s. ar.* shan we sherep igisi.
macun *is. ar.* xémirgha oxshash yughurulghan nersiler.
macuncu *is.* 1. türlük dorilar bilen melhem satquchi; 2. bequwwet dorisi yasighuchi we satquchi.
macunlamak zamaskilimaq.
macunlaşmak qoyuqlashmaq.

maç *is. ing.* musabiqe: *Futbol maçı* – Putbol musabiqe; *Maç yapmak* – Musabiqe ötküzmek.

maça *is. it.* kort qeghizide qagha.

maço *is. it.* bazghan, lom (tashchilarning).

mâd *is. ar.* 1. örülüsh, burulush, keynige kétish; 2. axiret.

madalya *is. it.* médal, ordén: *Madalya kazandı* – Médal aldi.

madalyon *is. it.* médalion (ayallarni boynigha asidighan zinnet buyumi).

madalyoncu *is.* médalionchi, médalion yasap satquchi.

madam *is. fr.* gheyriy musulman ayal.

madara *s.* addiy, nachar, körümsiz.

madara etmek iza tartturmaq.

madde *is. ar.* 1. madda, jisim: *Taş, hava birer maddedir* – Tash, hawa oxshashla maddidur; 2. qisim, bölüm, madda: *Kanunun 35 maddesi* – Qanunning 35 maddisi; 3. otturigha qoyulghan mesile: *Bu maddeyi ileride inceleriz* – Bu mesilini kéyin muzakire qilimiz; 4. yiring, jarahet; 5. erlerning jinsiy ezasi – zeker.

maddeci *is.* matériyalist.

maddecilik *-ği is.* matériyalizm: *Diyalektik maddecilik* – Dialéktik matériyalizm.

maddeleşme maddiylishishi.

maddesel *s.* maddiy halgha kélish.

maddeten *z. ar.* maddiy jehettin.

maddi *s. ar.* maddiy: *Maddi dünya* – Maddiy dunya.

maddileşmek maddiylashmaq, maddiy halgha kelmek.

maddilik *-ği is.* maddiliq.

maddiyet *is.* maddiy nersiler.

maddiyun *is.* matériyalizm.

mâdelet *is.* adilliq, insapliq, toghriliq.

madem ***ar. bağ.*** madamiki (sewebini bildüridu): *Madem öyle söyledi, öyle yapariz* – Madamiki shundaq deptu, shundaq qilimiz.
mademki ***ar. bağ.*** bk. ***mademki***.
maden ***is. ar.*** 1. meden, ruda: *Demir madeni* – Tömür rudisi; 2. métal.
maden cevheri ***is.*** ruda.
maden filizi ***is.*** ruda.
maden kömürü ***is.*** tash kömür.
maden kuyusu ***is.*** kan quduqi.
maden ocağı ***is.*** kan quduqi.
maden sanayisi ***is.*** kanchiliq sanaiti.
madenci ***is.*** 1. kan ishchisi; 2. minérallorgiye we métallurgiye bilen shughullanghuchi.
madencilik *-ğiis.* medenchilik, kanchiliq.
madeni 1. kan mehsulatliri, métal; 2. medendin yasalghan.
madeniyet *-tis.* 1. medendin ishlen'gen nersiler; 2. meden; 3. minérallorgiye.
madenli ***s.*** ichide meden bolghan.
madensel ***s.*** medensiman.
madensiz ***s.*** métalsiz.
mader ***is. far.*** ana, apa.
maderane ***z.*** anilarche, ana süpet.
maderi ***s.*** 1. aniliq, apiliq; 2. ana jemet tughqan.
maderiyat ***is.*** bk. ***maderi***.
maderzat ***s.*** tughma.
madik *-ğiis.* hiyle, yalghan.
madik atmak yalghan sözlimek.
madikçi ***is.*** hiyliger, riyakar, yalghanchi.
madilet ***is. ar.*** adilliq, insapliq, toghriliq.
madiyan ***is. far.*** baytal.
madlen ***is. fr.*** shakilatning bir xili.

madrabaz ***is. far.*** 1. baqqal; 2. xéridarlarni aldighuchi, yalghanchi, köz boyamchi.

madrabazlık *-ğı* ***is.*** 1. baqqalliq; 2. yalghanchiliq, köz boyamchiliq.

madrup ***is. ar.*** 1. köpeytilgen; 2. chéqiship ketken, urulghan; 3. tamgha bésilghan, péchetlen'gen.

madrüs ***s. ar.*** 1. tash bilen yépilghan; 2. qopal heriket.

madûm ***s. ar.*** yoqalghan, bolmaydighan.

madûmiyât ***is.*** bolunmaydighan nersiler.

madûmiyet ***is.*** bolunmasliq, yoqluq.

madûn ***s. ar.*** 1. tégi, tekti, töwen; 2. töwen derijidiki; 3. asasiy qatlam: *Madûn örgütler* – Asasiy qatlam teshkilatliri.

mafevk ***s. ar.*** 1. üstün, yuqiri; 2. yuqiri derijilik ofitsér.

mafiş ***s. ar.*** 1. bir xil yaghda pishurulghan tatliq yémeklik; 2. yoq, qalmidi: *Bende para mafiş* – Mende pul yoq (qalmidi).

mafraş ***is.*** qildin toqulghan taghar.

mafsal ***is. ar.*** öge.

mafün ***s. ar.*** buzuq, chirik, sésiq, nixsighan (gösh).

magabin ***is. ar.*** yota söngiki.

magadis ***is. ar.*** bir xil ereb sazi.

magair ***is. ar.*** ghar.

magak ***is. far.*** 1. oyman, chongqur; 2. mazar, qebre.

magakçe ***is.*** kichik chongqur.

magarat ***is. ar.*** gharlar.

magarim ***is. ar.*** 1. töleshke tégishlik qerzler; 2. Islam qaidisi boyiche gunahkarning öteshke tégishlik qerzi.

magasil ***is. ar.*** 1. ghusil qilinidighan yer; 2. jeset yuyulidighan yer.

magaz ***is. ar.*** tarixiy hékayiler.

magazil ***is. osm.*** yip égirish eswabi.

magazin ***is. ing.*** zhurnal, muddetlik zhurnal.

magben ***is. ar.*** yota söngiki.

magbut *s. ar.* 1. hewes qilmaq, dorimaq; 2. bextlik.
magdup *s. ar.* bk. ***magzup***.
magma *is. yun.* magma (yer shari ichidiki choghsiman suyuq madda).
magmasal *s.* magmasiman.
magmatik *s. fr.* bk. ***magmasal***.
magna *s.* chong sanaetchi, chong bay.
magnelit *-ti is.* yéshil renglik, zinnet üchün qollinilidighan yéshil tash.
magnem *is. ar.* olja, gheniymet.
magnet *-ti s. fr.* süniy yaki tebiiy magnit.
magnetefon *is.* ünalghu.
magnetik *s. fr.* magnitliq xususiyetke ige bolghan: *Magnetik çelik* – Magnitliq polat.
magnetizma *is. fr.* 1. magnitliq xususiyetke ige nersiler; 2. magnitliq xususiyetni tetqiq qilish bilimi.
magnezyum *is. fr.* magniy.
magrem *is. ar.* 1. tölinishke tégishlik qerzler; 2. *s.* qerzdar.
magres *is. ar.* köchetlik, köchetzarliq.
magri *is. yun. zool.* yilan béliqi.
magrip *is. ar.* bk. ***mağrip***.
magris *is. ar.* köchetlik, köchetzarliq.
magsel *is. ar.* jeset yuyidighan yer.
magsub *s. ar.* zorluq bilen tartiwélinghan.
magşi *s.* bihosh.
magşiyane *z.* bihoshlarche.
magza *is. ar.* 1. istek, arzu, meqset, ümid; 2. urüsh, ghowgha, jédel, majra.
magzubin *is.* ghezepke uchrighan.
magzup *s. ar.* öz-özige xapa bolghan.
mağ *is. zool.* türlük rengdiki öy keptiri.
mağara *is. ar.* ghar.

mağarabilim *is.* tebiiy gharlarni tetqiq qilish bilimi.
mağarabilimci *is.* ghar bilimini tetqiq qilghuchi.
mağaza *is. ar.* magizin, chong dukan.
mağazacı *is.* 1. magizinchi; 2. ambar saqlighuchi.
mağbun *s.* 1. aldanghan 1. hoduqqan, chöchügen.
mağdur *s. ar.* 1. heqsizliqqa uchrighan; 2. gunah tüpeylidin zererge yaki xewpke uchrighuchi.
mağduriyet *is. ar.* bk. ***mağdurluk***.
mağdurluk *-ğu is.* heqsizliqqa uchrimaqliq.
mağıdar *s.* 1. eqilliq, zéhinliq; 2. iliki toq.
mağlûb *s.* bk. ***mağlûp***.
mağlubiyet *is. ar.* meghlubiyet, yéngilish.
mağluk *s. ar.* yépiq, yépiqliq, solaqliq, quluplaqliq.
mağlul *s. ar.* 1. ussimaq, susirimaq; 2. zenjirleklik.
mağlup *-bu s. ar.* bk. ***mağlûp***.
mağlûp *-bu s. ar.* meghlup, yéngilish.
mağmum *s. ar.* 1. tutuq, bulutluq: *Mağmum bir hava* – Bulutluq hawa; 2. ghemkin, hesretlik: *Mehmet pek mağmumdur acaba?* – Muhemmed hejebmu ghemkinghu?.
mağmumiyet *is.* 1. ghemkinlik, hesretlik; 2. bulutluq, tutuqluq.
mağmur 1. xarab, weyran; 2. ismi-jismi yoq bolmaq, gumnam.
mağmuriyet *is.* bk. ***mağmurluk***.
mağmurluk *-ğu is.* 1. qarangghuluq; 2. chüshiniksizlik; 3. addiyliq.
mağrifet *is. ar.* kechürüm qilish, epu qilish.
mağrip *is. ar.* meghrib, gherb terep.
mağruk *s. ar.* gherq bolghan, sugha chöküp ketken.
mağrukin *is.* 1. sugha chöküp ketkenler; 2. sugha gherq bolghan (kéme, paraxot).
mağrur *s. ar.* meghrur, hakawur.

mağrurane *z.* meghrurane, ghurur bilen, hakawurluq bilen, yoghanchiliq bilen.

mağruren *z.* ishench bilen, ishen'genliktin: *Affınıza mağruren bu işi yaptim* – Kechürginingizge ishen'genlikimdin bu ishni qildim.

mağruriyet *is.* meghrurluq, hakawurluq, chongchiliq, yoghanchiliq.

mağrurlanmak *-ğu is.* meghrurlanmaq, ghururlanmaq.

mağrurluk *-ğu is.* meghrurluq, ghururluq.

mağsul *s. ar.* yuyulghan, yuyuqluq.

mağsup *s. ar.* zorluq bilen élinghan tartiwélinghan: *Bu mağsup topraktır* – Bu, tartiwilinghan yer.

mağşuş *s. ar.* 1. arilashma, ebjesh, sap bolmighan; 2. hiylilik.

mağşuşat *is.* sap bolmighan nersiler.

mağz *is. far.* 1. roh eqil, zéhin; 2. méghiz.

mah *is. far.* 1. ay; 2. güzel qiz yaki yigit; 3. aygha oxshash, chirayliq, güzel.

mah *s. ar.* 1. xalis, xalisane, bedelsiz; 2. sap süt.

mah *is. ar.* 1. ay; 2. güzel qiz yaki yigit; 3. aygha oxshash, chirayliq, güzel.

mâh *is.* yétish: *Aç gözliye bir firin ekmek mâh gelmez* – Achköz ademge bir doxupka nanmu yetmeydu.

mahafaza *is. ar.* 1. muhapizet qilmaq, qoghdimaq, saqlimaq; 2. bir nerse saqlinidighan mexsus qap.

mahafet *is. ar.* qorqunch.

mahal *-lli is. ar.* yer, etrap.

mahalib *is. ar.* yirtquch haywanlarning penjisi (tirniqi).

mahalle *is. ar.* 1. mehelle; 2. mehelle xelqi.

mahallebi *is. ar.* süt bilen shéker we gürüch unidin yasalghan tatliq yémeklik.

mahalleli *s.* bir mehellilik.

mahalli ***is. ar.*** bir yerge xas, yerlik.

mahalsiz ***s.*** 1. yersiz, makanisiz; 2. kéreksiz, uyghun bolmighan: *Mahalsiz söz* – Kéreksiz söz.

mahane ayliq maash.

maharaca ***is.*** bk. ***miharaca***.

maharet ***is. ar.*** maharet, ustiliq, uzluq.

maharetli ***s.*** 1. maharetlik, usta, mahir, uz, qoli eplik; 2. ustiliq bilen ishlen'gen, obdan qilinghan.

maharetsiz ***s.*** maharetsiz, qolidin ish kelmeydighan.

mahâric ***is. ar.*** bk. ***mahreç***.

mahârim ***is. ar.*** 1. meni qilinghan, haram; 2. sir, mexpiy ish.

mahasal ***is. ar.*** mehsul, qolgha kelgen nersiler.

mahasin ***is. ar.*** 1. güzellik; 2. yaxshi eserler; 3. yarashqan saqal we burut.

mahat ***is. ar.*** 1. öteng, qonalghu; 2. port.

mahaza ***ar.*** buning bilen bille, shündaq bolsimu.

mahazar ***is.*** hazir bolunghan.

mahazır ***is. ar.*** omumiy iltimas, murajiet, tilek.

mahâzi ***is. ar.*** eski heriket.

mahazil ***is. ar.*** rezil ademler.

mahâzir ***is. ar.*** tosqunluq, éhtiyat qilidighan nersiler.

mahber ***is. ar.*** siyah qutisi.

mahbes ***is. ar.*** qamaqxana, gundixana.

mahbez ***is. ar.*** nawayxana, bolkixana.

mahbub ***s. ar.*** mehbub, meshuq, meshuqe.

mahbube ***is. ar.*** mehbube (söyülgen ayal yaki qiz).

mahbus ***s.*** bk. ***mahpus***.

mahbusin ***is.*** mehkumlar, qamaqqa késilgenler.

mahcer ***is. ar.*** köz chaniqi.

mahcir ***is. ar.*** 1. ayrilghan we bölün'gen yer; 2. réshatka, salasun.

mahcubane *z. ar.* xijil bolghan halda.
mahcube *s.* tartinchaq (qiz).
mahcup *-bu s. ar.* tartinchaq, yüzi töwen.
mahcupluk *-ğu is.* tartinchaqliq, yüzi töwenlik.
mahçe *is. ar.* qubbe, munar we bayraqning üstige ornitilghan yultuzluq ay.
mahdud *s.* bk. ***mahdut***.
mahdut *-du s. ar.* 1. etrapi qorshalghan; 2. az; 3. cheklik.
mahfi *is. ar.* 1. mexpiy, yoshurun; 2. yoshurunche, oghriliqche.
mahfil *is. ar.* 1. yighin meydani; 2. bir yerge toplanghanlar.
mahfiyen *z.* mexpiy halda, yoshurun halda, oghriliqche.
mahfuf *s. ar.* etrapi ihate qilinghan, etrapi chitlanghan.
mahfuk *s. ar.* hayajanlanghan.
mahfur *s. ar.* qézilghan, kolanghan (chongqur qebre).
mahfuz *s. ar.* 1. saqlap qélinghan; 2. muhapizet qilinghan; 3. yoshurunghan; 4. yadlanghan, obdan ögen'gen.
mahfuzat *is.* 1. yoshurulghan we muhapizet qilinghan nersiler; 2. sazchining notisiz yadqa chalghan muzika küyi.
mahfuzen *z. ar.* nezer bent halda: *Kaşkarda mahfuzen getirmişler* – Qeshqerdin nezer bent, halda élip keldi.
mahıv *-hvı is. ar.* bk. ***mahv***.
mâhi *s. far.* yoq bolghan, yoq qilinghan.
mâhi *s. far.* béliq.
mahi *is. fr.* 1. seyra, térikken; 2. esebiylik (késel), sewda aghriqi.
mahir *s. ar.* mahir, usta, qoli eplik, uz, maharetlik, qabiliyetlik.
mahis *is. ar.* bir nersidin qaytish, qutulush.
mahitab *is. far.* ay yoruqi, ay nuri.
mahiyan *is. far.* béliqlar.
mahiyan *is. far.* aylar, köp ay.

mâhiyane ***is.*** béliq shorpisi.
mâhiyane ***is.*** ayliq, maash.
mahiye ***is. far.*** 1. ayliq, maash; 2. ayliq hésabida.
mahiyet *-ti* ***is. ar.*** mahiyet.
mahiz ***is. ar.*** heyz, adet, ay béshi.
mahkeme ***is. ar.*** mehkime, sot, soraq qilidighan yer.
mahkemelik *-ği* ***s.*** mehkimige bérilishke tégishlik bolghan: *Mahkemelik bir iş* – Mehkimige bérilishke tégishlik ish.
mahki ***s. ar.*** hékaye qilghuchi.
mahkûk *-ku* ***s. ar.*** oyulghan, qézilghan.
mahkuk ***s. ar.*** toghrilandurulghan, duruslashturulghan.
mahkûkât ***is. ar.*** oyulghan we qézilghan nersiler: *Ben burada otarmaya mahkümum* – Men bu yerde olturushqa mejbur.
mahkûmiyet *-ti* ***is. ar.*** 1. höküm qilinghanliq: *Hiçbir mahkümiyeti yoktur* – Héchqandaq hökum qilinghini yoq; 2. höküm qilinghan muddet (késilgen waqit): *Mahkümiyetini bitirmeden ölmek* – Késim mudditini toshquzmastin ölmek.
mahlep *-bi* ***is. ar.*** 1. adrasman; 2. hesel.
mahlûc ***s. ar.*** étilghan (paxta).
mahluf ***is. ar.*** qesem ichish, qesem qilish.
mahlûk *-ku* ***is. ar.*** mexluq.
mahlûkat ***is. ar.*** mexluqat.
mahlul ***is. ar.*** 1. mirasxori yoq biridin hökümetke qalghan mülük; 2. ichide bir jisim érigen suyuqluq.
mahlût ***is. ar.*** ariliship ketken.
mahlut *-tu* ***s. ar.*** ariliship ketken, sap bolmighan, arilash, ebjesh.
mahmara ***is. ar.*** achliq, achliqtin ajizlishish.
mahmedet *-ti* ***is. ar.*** 1. teqdirleshke erziydighan heriket, ; 2. shilkür, teshekkür.
mahmi ***s. ar.*** qoghdalghan, birining himayisida bolghan.

mahmidat *is. ar.* 1. medhiyilesh, maxtash, teqdirlesh; 2. teqdirlinishke tégishlik heriket.

mahmiye *is. ar.* 1. qoghdash, himaye qilish; 2. qoghdilidighan jong sheher.

mahmul *s. ar.* yük artilghan.

mahmule *is. ar.* yük.

mahmum *s. ar.* 1. qizitma, qiziqi ashqan; 2. quruq kep satidighan.

mahmur *s. ar.* 1. uyquchan; 2. uyqu basqan, mugdigen.

mahmut *s. ar.* teqdir len'gen, teqdirlinishke tégishlik.

mahmuz *is. ar.* 1. diwitküch; 2. xorazning dokurgi; 3. soqush paraxotlirining aldigha uzirap chiqqan qismi; 4. köwrükning astigha sélinghan tosaq.

mahnuk *s.* bughulghan, üni pütülgen boghuq.

mahnukan *z.* uni pütülgen halda, boghulghan halda.

mahpare *is. far.* güzel (ayal).

mahpes *is. ar.* qamaqxana, türme.

mahpeyker *s. ar.* ay jamal, ay yüzlük, güzel.

mahpus *s.* mehbus, qamalghan, sulanghan.

mahpusane *is. ar. far.* mehbusxaba, qamaqxana, solaqxana.

mahpusluk *-ğu is.* mehbusluq.

mahra *is.* üzüm toshushta ishlitildighan sanduq.

mahrama *is. ar.* 1. lungge; 2. qol yaghliq.

mahreç *is. ar.* 1. mexrej (hésabta); 2. ilgiri mektepte yétip oquydighan oqughuchi; 3. tashqi bazar, mal baziri.

mahrem *s. ar.* 1. mexpiy; 2. nikahlinishqa bolmaydighan; 3. yéqin, tartinmas; 4. haram nerse; 5. sirdash: *Mahrem bir mektup aldım* – Mexpiy bir xet aldim.

mahreman *is.* 1. sirlash, mexpiy nersiler; 2. sirdashlar, yoldashlar.

mahremane *z.* mexpiyche, yoshurunche.

mahremiyet *-ti* ***is.*** 1. mexpiylik; 2. yéqinliq.

mahrub ***s. ar.*** xarap bolghan, weyran bolghan.

mahrub ***s. ar.*** 1. mehrum qilinghan; 2. heqsizliqqe (naheqliqqe) uchrighan.

mahruk *-ku* ***s. ar.*** yanghan, yéqilghan, tutashqan.

mahrukat *-tı* ***is. ar.*** otun, kömürge oxshash yéqilghu, yéqilghu eshya.

mahrum ***s. ar.*** mehrum, télikige érishelmigen.

mahrumiyet ***is. ar.*** 1. mehrumluq; 2. yoqsulluq.

mahrumiyet bölgesi ***is.*** reqqiy qilmighan rayon.

mahrumiyet cezası ***is.*** bir oqughuchining melum mezgil heriketlerge qatnashturulmashliqi.

mahrur ***s. ar.*** xapa bolmaq, achchiqlanmaq, achchiqi kelmek.

mahrus ***s. ar.*** muhapizet qilinghan, qoghdalghan.

mahruse ***is. ar.*** chong sheher.

mahsuben ***z. ar.*** hésabigha, awans: *Bunu mahsuben aldım* – Buni awans aldim.

mahsud ***is. s.*** 1. ziraiti orulup bolghan (étiz); 2. orulup bolghan (ziraet).

mahsud ***s.*** heset qilinghan.

mahsul ***is. ar.*** mehsul.

mahsulat ***is. ar.*** mehsulat.

mahsuldar ***s. ar.*** munbet, beriketlik.

mahsullü ***s.*** mehsulatliq, köp hosul béridighan: *Bu toprak çok mahsullüdür* – Bu yer köp hosul béridu.

mahsulsuz ***s. is.*** mehsuli kem, az hosul béridighan.

mahsup ***s.*** 1. hésabqa kirgüzülgen; 2. qerz.

mahsur ***s. ar.*** 1. qorshalghan, muhasirge élinghan; 2. meniy qilinghan; 3. qisilghan, siqilghan.

mahsur ***s. ar.*** 1. bek harghin; 2. peqir, yoqsul, mohtaj.

mahsurin ***is.*** muhasirge élinghan, qorshalghan (adem).

mahsus ***s. ar.*** 1. mexsus, bolupmu; 2. xas.

mahsus ***z.*** 1. mexsus, bolupmu; 2. bilip turup; 3. keskin emes, chaqchaq arilash.

mahsus ***s. ar.*** hés qilinghan, tuyulghan.

mahsusan ***z.*** xususen, bolupmu.

mahşer ***is. ar.*** 1. mehsher (ölükler soraqqa tartilidighan yer we waqit); 2. kishiler topi.

mahşud ***s. ar.*** toplanghan, yighilghan, jem bolghan.

mahtube ***is.*** 1. özige tégishni xalighan qiz yaki ayal; 2. chéyi ichürülgen qiz yaki ayal.

mahtun ***s. ar.*** sünnet qilinghan, xetne qilinghan.

mahtur ***s. ar.*** xeterlik: xeweplik.

mahtur ***is. ar.*** endishe, ghem-ghusse.

mahtut ***s. ar.*** 1. üstige siziq sizilghan; 2. yézilghan, yéziqliq.

mahtute ***s. ar.*** bk. ***mahtut***.

mahuf ***s. ar.*** qorqunch.

mâhur ***is. far.*** sherq muzikisidin bir muqam.

mahut bilin'gen, ismi ötken, tilgha élinghan: *Mahut meseleyi gene mi açtılar* – Yuqirida déyilgen mesilini yene otturigha qoyushqa bashlidimu?.

mahvetmek 1. yoqatmaq; 2. buzup kérektin chiqarmaq, nabut qilmaq; 3. perishan qilmaq: *Kuraklık ekini mahvetti* – Qurghaqchiliq ziraetlerni nabut qiliwetti.

mahviyet *-ti* ***is. ar.*** kichik péilliq, kemterlik, özini kichik tutush, artuqche tekellup.

mahvolmak 1. yoq bolmaq; 2. kérektin chiqmaq, buzulmaq.

mahzâ ***s. ar.*** peqet, yalghuz, zadi.

mahzan ***s. ar.*** bk. ***mahzâ***.

mahzar ***is. ar.*** yuqirigha sunulidighan nurghun imza qoyulghan iltimas yaki erz.

mahzen ***is.*** , yer asti ambar, ambar.

mahzub boyaqliq, boyalghan renglik.

mahzuf ***s. ar.*** öchürülgen, élip tashlanghan.
mahzulen ***z.*** perishan halda.
mahzun ***s. ar.*** qayghuluq, ghemkin, hesretlik.
mahzun ***s. ar.*** xezinide saqlanghan.
mahzunlaşmak ghemge chüshmek, qayghulanmaq, hesretlenmek.
mahzur ***is. ar.*** 1. tosalghu; 2. éhtiyat qilinidighan nerse.
mahzur ***s. ar.*** haram, meniy qilinghan.
mahzurât ***is.*** haram nersiler.
mahzuz ***s. ar.*** xushlanghan, memnun bolghan, razi bolghan.
mahzuziyet *-ti* ***is. ar.*** xoshlinish, memnun bolush, razi bolush.
maib ***is. far.*** 1. eyib, qusur, étishsizlik 1. ***s.*** eyiblen'gen.
mâide ***is.*** 1. üstige tamaq qoyulghan, dastixan; 2. ziyapet, yémek.
mâil ***s. ar.*** 1. mayil; 2. bir terepke aghqan, bir terepke igilgen; 3. bir nersige bolghan hewes; 4. muptila; 5. yéqin; 6. oxshap ketken, oxshighan: *Sarıya mâil* – Sériqqa yéqin.
main ***is. ar.*** pak, pakiz su.
maişet *-ti* ***is. ar.*** meshshet, tiriklik.
maiyet *-ti* ***is. ar.*** 1. qol astidiki; 2. barawerlik, yoldashliq; 3. birining xizmitide yaki buyruqida bolush.
maiyetinde barawer, birlikte: *Mehmetin maiyetinde Çine gittim* – Mehemmet bilen birlikte Junggogha bardim.
majeste ***is. fr.*** hökümranlargha bérilgen nam.
majistral ***s. fr.*** asas, ul.
majüskül *-lü* ***s. is.*** biraz chong, bashqiliridin biraz chong, chong herp.
makabih ***is. ar.*** set qiliq.
makabil ***is. ar.*** awwalqi, ötmush.
makabir ***is. ar.*** qebriler, mazarlar.
makadir ***is. ar.*** qudret, quwwet (köplük).

makadir *is. ar.* miqdar (köplük).
makaid *is. ar.* olturilidighan yer.
makak *is.* kichik we ottura boy bir xil maymun jinsi.
makal *is. ar.* maqal, söz.
makale *is. ar.* 1. maqale; 2. söz; 3. nutuq.
makam *is.* 1. daire; 2. makan, mehel; 3. memuriyet; 4. muqam: *Uygur Oniki Makamları* – Uyghur on ikki muqami.
makamat *-ti is.* bk. ***makam*** sözning köplüki.
makamında *w i.* shu usulda.
makap *is.* tömür késidighan polat qelem.
makar *is. ar.* 1. qarar qilinghan yer; 2. olturilidighan yer; 3. merkez, paytext.
makara *is. ar.* 1. ghaltek, nacha; 2. harwa oqi.
makara *is.* quyruqi béliqqa oxshaydighan pilgha oxshash bir xil déngiz haywini.
makarna *is. it.* ügre, inchike késilgen xémir, guamyen.
makarnacı *is.* ügre yasighuchi we satquchi.
makas *is. ar.* 1. qaycha; 2. chirmaq (chélishta).
makasçı *is.* 1. tömüryolda achal bashqurghuchi; 2. qaycha yasap satquchi; 3. oghri.
makasçılık *-ğı is.* 1. qaychichiliq; 2. bashqa gézit xewerlirini köchürüsh ishi; 3. tömüryolda achal bashqurush xizmiti.
makaslama *is.* chapraslash.
makaslamak 1. qaychilimaq; 2. filim we bashqa eserni qisqartmaq; 3. kesmek, qiybaq.
makaslanmak 1. qiyilmaq, késilmek; 2. késip, qisqartilmaq (filim léntisi).
makaslık *-ğı is.* teretxana turbisi.
makastar *is. ar. far.* kiyim pichükchi usta, késimchi.
makat *-dı is. ar.* 1. köt, qong, süng; 2. köten; 3. orunduqning adem olturidighan yéri; 4. pakar orunduq.
makber *is. ar.* qebre, mazar, meqber.

makbere *is. ar.* qebristan, mazarliq, meqbere.
makbuh *s. ar.* set körünidighan, köngülge yaqmaydighan.
makbuha *is.* köngülige yaqmaydighan ish.
makbul *s. ar.* 1. köngülge yaqidighan; 2. qobul qilinidighan: *Bu herkesçe makbul bir öneridir* – Bu köpchilik teripidin qobul qilinidighan teklip.
makbur *is. ar.* kömüklük.
makbuz *is. ar.* 1. pul tapshuruwélish hüjjiti; 2. qerz élish hüjjiti.
makderet *is. ar.* quwwet, küch.
makduh *s. ar.* köngülge yaqmaydighan, eyiblik.
makes *is. ar.* eks etmek, eks sada.
maket *-ti is. far.* nusxa, örnek (nersilerning modéli).
maketçi *is.* modél yasighuchi.
makferlan *is. ing.* yengsiz beltu.
makhur *is. ar.* 1. ghezepke uchrighan; 2. buzghunchiliqqa uchrighan, teslim bolushqa mejbur bolghan.
makıl *is. osm.* yoshurunidighan yer.
makıys *s. ar.* qiyas qilinghan.
maki *is. fr.* 1. qoyuq ormanliq; 2. partizanlar turidighan yer.
maki *is.* maymunning bir türi.
makina *is. it.* bk. ***makine***.
makine *is. it.* 1. mashina: *Dikiş makinası* – Kiyim tikish mashinisi; 2. bir nersini heriketlendüridighan apparat, méxanizm: *Saatin makinasi* – Saetning méxanizmi; 3. aptomobil; 4. tapancha.
makineleşme *is.* mashinilishish.
makineleştirmek mashinilashturmaq.
makineli *s.* 1. mashina bilen heriketlinidighan, mashina bilen ishleydighan: *Makineli tüfek* – Pilimot.
makinist *-ti is. it.* mashinist, türlük mashinilarni yasash we ishlitishni mashinistliq.

makinistlik *-ği is.* mashinistliq.
makir *s. ar.* hiyliger, hiyle ishletküchi.
mâkis *s. ar.* bk. ***makıys***.
makiteleşmek mashinilashmaq.
makiyaj *is. fr.* bk. ***makyaj***.
makiyan *is. far.* mékiyan.
makrama *is. ar.* bk. ***mahrama***.
makrodaktil *is. far.* qol we ayagh barmaqlirining heddidin artuq chong we uzunluqi.
makrodonti *is.* chishning heddidin tashqiri chongluqi.
makroglosi *is. fr.* ilning yoghinap kétishi.
makrokili *is. fr.* kalpukning heddidin ziyade yoghanliqi.
makrokiri *is. fr.* qolning ziyade yoghanliqi.
makromasti *is. fr.* chong emcheklik, yélinning artuqche yoghanliqi.
makromeli *s.* qol pachaqtin birining yaki birqanchisining artuqche chongiyip kétishi.
makronukleus *is. fr.* méghiz, uruqcha.
makropodi *is. fr.* ayaghning ziyade chongiyip kétishi.
makrorini *is. fr.* chong burunluq, burun yoghanliqi.
makrosefal *s. is. fr.* yoghan bash.
makroskeli *is. fr.* uzun pachaq, shada pachaq.
makroskopi *is. fr.* köz bilen tekshürüsh, mikroskopsiz tekshürüsh.
makroti ***is. tıp.*** tashqi qulaqning adettin tashqiri chongluqi.
makruh *s. ar.* 1. yarilanghan; 2. yiring peyda bolghan yara, chiqan.
makrun *s. ar.* 1. érishken; 2. tutushup ketken.
makruniyet *-ti is.* yéqinliq.
makruz *s. ar.* ötne bérilgen, ariyet bérilgen.
maksat *-di is. ar.* 1. meqset, niyet; 2. istek.
maksatli *s.* 1. meqsetlik; 2. yaman niyetlik.

maksila ***is.*** üstünki éngek söngki.
maksimum ***is. lat.*** maksimum (üstün derije, eng yuqiri).
maksus ***ar.*** bülün'gen, teqsim qilinghan.
maksus ***s. ar.*** késilgen, qirqilip ketken.
maksut *-du* ***s. is.*** 1. arzu qilinghan, niyet qilinghan; 2. ***s.*** arzu, istek; 3. er ismi – Mexsut.
makşur ***s. ar.*** 1. shöpük, post; 2. posti soyulghan.
makta ***is. ar.*** 1. késilgen yer; 2. ormanda derex késilidighan rayon.
maktel ***is. ar.*** 1. adem öltüridighan yer; 2. öltürüsh; 3. ulugh bir kishining ölümning kéyin yézilghan shéir mersiye.
maktu ***s. ar.*** 1. késilgen; 2. ölchem boyiche sétilmighan.
maktua ***s. is.*** gézit we zhurnaldin késip élinghan.
maktuan ***z.*** 1. muqim baha; 2. kötürüwélish (sodida).
maktuat ***is.*** gézit, zhurnalidin késiwélinghan parchilar.
maktul ***s. ar.*** öltürülgen, qetl qilinghan.
maktulin ***is.*** öltürülgenler, qetl qilinghanlar.
makud ***s. ar.*** baghlanghan, tügülgen, chigilgen.
mâkul *-lü* ***s. ar.*** 1. eqilghe uyghun; 2. toghra ish qilidighan; 3. uyghun: *Mâkul bir fikir* – Eqilghe uyghun bir pikir; *Mâkul bir adam* – Toghra ish qilidighan adem; *Mâkul bir fiyat* – Uyghun baha.
makul ***s. ar.*** 1. sözlen'gen, déyilgen; 2. sözlen'gen söz.
makulât ***is. ar.*** aqilane.
makulât ***is. ar.*** 1. tür, katégoriye; 2. omumiy prinsiplar.
makule ***is. ar.*** jins, tür, xil.
makûs ***s. ar.*** 1. zit, tetür, eks; 2. eks etken; 3. teleysiz; 4. ongushsiz.
makûsen ***z.*** zit halda.
makûsiyet *-ti* ***is.*** qarmu qarshiliq, zitliq girim.
makyaj ***is. fr.*** girim, perdaz.

makyaj aynası ***is.*** girim we perdaz qilish üchün ishlitilidighan eynek.
makyaj yapmak girim qilmaq, perdaz qilmaq.
makyajci ***is.*** girimchi, girim qilghuchi.
makyajlamak girim qilmaq, perdaz qilmaq.
makzi ***s. ar.*** 1. tölen'gen, ada qilinghan; 2. tamamlanghan, tügigen.
makzum ***s. ar.*** 1. ghemlik, hesretlik; 2. sewrchang.
mal ***is. ar.*** mal (kala qatarliq chong bash haywanlar).
mal ***is. ar.*** 1. mal-mülük; 2. qedir-qimmiti bolghan, yaramliq nerse; 3. pul; 4. sétish üchün chiqirilghan nerse; 5. güzel xotun-qiz; 6. epyun qatarliq hushsizlandurghuchi nersilerning omumiy nami.
mala ***is. far.*** 1. tamchilarning handuwisi; 2. quymichilarning gürjiki.
malafa ***is.*** erlerning tanasil ezasi, zeker.
malak ***is. zool.*** 1. su kalisining moziyi; 2. eqilsiz, möng.
malakit *-ti* ***is. yun.*** yéshil tash (yéshil renglik minéral).
malalamak aspalt yatquzulghan yolni basturup tözletmek.
malama ***is. yun.*** altun lira.
malâmal ***s. ar.*** lipmuliq, aghzigha qeder tolghan.
malarya ***is. it.*** bezgek.
malasi ***is. fr.*** yumshaqliq, söngeklik, yumshap kétishi.
malâyani ***s. ar.*** quruq, menisiz, orunsiz: *Malâyani sözler* – Quruq sözler.
malaz ***is. ar.*** 1. binam yer, chöp bésip ketken yer; 2. su bésip ketken étiz.
malef ***is. fr.*** samanliq.
malez ***is. fr.*** rahetsizlik, huzursizliq.
malezim ***is. ar.*** kéreklik nerse, malizime.
mali ***s. far.*** 1. toluq; 2. nahayiti köp.

malik *is. ar.* 1. ige, sahip; 2. mulkiyet heqqi bolghan biri; 3. er ismi – Malik.

malikâne *is. ar.* 1. chong we chirayliq öy; 2. zémin hoquqi.

malike *is. ar.* bir nersining igisi bolghan ayal.

maliki *is. öz.* Islamliqta sünnet ehli dep atalghan töt mez'heptin biri.

malikiler *is.* Maliki mez'hibidikiler.

maliye *is. far.* maliye: *Maliye bakanlığı* – Maliye ministirliki.

maliyeci *is.* maliye orunlirida ishligüchi, maliye mutexessisi.

maliyet *-ti is. ar.* tennerx, baha: *Bu masanın maliyeti ne kadar?* – Bu shirening tennerxi qanchilik?.

malî *s. ar.* maliye: *Malî yıl* – Maliye yili.

malkıran *is.* kala wabasi.

malkoçoğlu *is.* hiyliger, riyakar.

mallanmak hal igisi bolup qalmaq, bay bolup qalmaq.

maltız keçisi *is.* Aq déngiz etrapidiki qisqa yungluq bir xil öchke.

maltiz *is.* heriketchan ochaq.

malûl *-lü s.* aqsaq, tokur.

malûl gazi *is.* bk. ***malûl***.

malûliyet *-ti is. ar.* aqsaqliq, késellik.

malûm *s.* 1. melum, ashkara; 2. shubhisiz.

malûmat *is. far.* melumat, bilim, sawaq.

malûmatlı *s.* melumatliq, bilimlik, uqumushluq.

malûmatsız *s.* melumatsiz, bilimsiz.

malûmiye *is. ar.* Osman padishahliqi dewride her yili Mekke we Medine xelqige tarqitish üchün ewetilidighan pul.

malzeme *is. ar.* 1. mehsulat buyumi, menqulat: *Okul malzemeleri* – Mektepning menqulatliri; 2. qurulush matériyalliri: *Bir eser için malzeme toplamak* – Bir eser üchün matériyal toplimaq.

mama *is.* bowaqlar yémikining omumiy nami ana, apa.
mama *is. fr.* ana, apa.
mamba *is.* zeherlik yilanlarning omumiy atilishi.
mamektomi *is. fr.* emchek bezlirining késip tashlinishi.
mamelek *-ki is. ar.* bari-yoqi, hemme.
mamul *-lü s. ar.* mehsulat, buyum.
mamulat *is. ar.* ishlepchiqirilghan nersiler, mehsulatlar, buyumlar.
mamur *s. ar.* 1. parawan, memurchiliq, bayashat; 2. ishlen'gen; 3. ahalisi bolghan.
mamuriyet *-ti is. ar.* parawanliq, bayashatliq, memurchiliq.
mamut *is. fr.* Yawropada we Asiya bilen Amérikining shimalida yashaydighan bir xil pil.
mânâ *is. ar.* mene, uqum, mahiyet, ipade.
manaca *z.* mene (mezmun) jehettin.
manakır *is. ar.* 1. tash oymichilirining saymanliri; 2. yirtquch qushlarning tumshuqi.
manalı *s.* 1. menilik, mezmunluq; 2. yépiq menilik.
manasız *s.* 1. menisiz; 2. munasiwetsiz, quruq, orunsiz.
manasızlık *-ğı is.* 1. menisizlik; 2. orunsizlik.
manastır *is. lat.* munastir.
manat *is.* Ezerbeyjan we Türkmenistanning pul birliki.
manav *is. yun.* 1. köktat, méwe-chéwe satquchi; 2. köktat we méwe dukini.
manca *is. it.* 1. yéyilidighan nersilerning türi; 2. müshük we it qatarliqlarning ozuqi.
manda *is. zool.* su kalisi.
mandal *is. ar.* 1. ishing we dérizilerning ilghuchi; 2. yuyulghan kirlarni ésip qurutqanda qisip qoyidighan qisquch.
mandalına *is. isp. bot.* mandarin (jüze).

mandallamak 1. ishikke ghoru sélip qoymaq; 2. dérizining ilghuchini étip qoymaq.

mandallı *s.* taqaqliq (ghoru, dem we ilghuch bilen).

mandarin *is. fr.* qedimiki Yawropaliqlarning Junggoning yuqiri memurlirige bergen nami.

mandater *is. fr.* mandatliq, wekaliten bashqurulghan.

mandıra *is. yun.* 1. usti yépiq éghil; 2. qoychiliq férmisi.

mandibul *is. lat.* astinqi éngek söngiki.

mandolin *is. fr.* mandolin.

mandoz *is. yun.* xerek.

mandril *is. zool.* uzun quyruqluq maymunlarning türi.

manej *is. fr.* 1. at köndürüsh; 2. at köndüridighan yer; 3. meydan, oyun körsitidighan yer.

manen *z.* meniwi jehettin, rohiy jehettin.

manend *s. far.* bk. ***manende***.

manende *s. far.* ...ge oxshash, ...dek (tek).

mânevi *s. ar.* meniwi.

mâneviyat *-ti is.* 1. maddiy bulmighan, tebiettin üstün küchler; 2. roh, meniwiyet: *Mâneviyata inananlar gittikçe azalıyor* – Rohqa itiqad qilidighanlar barghanséri aziyiwatidu.

maneviyum *is. ar.* rohqa ishinidighanlar, rohanilar.

manevra *is. it.* manbur.

manga *is.* 1. herbiyde ben; 2. urush kémiliridiki esker yatiqi.

mangabey *is.* qizil bash maymun.

mangal *is. ar.* 1. sendel (issinish saymini); 2. béliqlarni kéchisi aldap qutush üchün ichige ot yéqilidighan sayman we mushu usulda qilinidighan béliq owi; 3. pul, mis pul, aqcha; 4. kömür topisidin yasalghan, chapsan yanidighan yéqilghu.

mangiz *is. rom.* pul.

mangiz eritmek pul xejlimek.

mâni *is. ar.* birinchi, ikkinchi we tötinchi misraliri qapiydash bolghan xelq qoshiqi.

mâni *is. ar.* tosalghu, tosqun: *Mâni olmak* – Tosqun bolmaq.

mania *is. ar.* 1. tosalghu, tosuq; 2. qiyinchiliq.

mânialı *is.* u yer, bu yerde tosiqi bolghan yer: *Mânialı tarla* – Tosaqliq étiz.

manidar *s. ar.* menilik, chüshinishlik.

manifaktür *s. fr.* manufaktura (mashina ishletmey qol emgikige tayanghan karxana).

manifatura *is. it.* gezmal: *Manifatura mağazası* – Gezmal dukini.

manifaturacı *is.* 1. gezmalchi; 2. gezmal dukini.

manifaturacılık *-ğı is.* gezmalchiliq.

manifesto *is. it.* 1. soda paraxotlirigha yük qachilaydighan portning yük chüshürülidighan porttiki tamuzhna orunlirigha yézip bergen jedwili; 2. xelqqe qaritip chiqirilghan tentenilik murajiet, xitabname, siyasiy yazma murajiet.

manika *is. it.* paraxot we mashinilarning bulghanghan hawasini tazilaydighan üsküne.

manikür *-rü is.* tirnaqni boyap yerdazlash.

manikürcü *is. s.* tirnaq boyap yerdazligüchi.

manikürcülük *-ğü is.* tirnaqni boyap yerdazlash ishi.

maniple *is. it.* télégramma béridighan apparat.

manipülatör *is. fr.* radist (télégramma bergüchi).

manita *is. yun.* oghriliq.

manitacı *is.* oghri.

manivelâ *is. it.* 1. pishang; 2. destek, wasite.

maniyerizm *is. fr.* edebiyattiki koniliqni saqlash, muteessiylik.

manjak *is.* asfaltqa oxshaydighan qattiq hidrokarbon.

mankafa *s.* 1. exmeq, döt, eqilsiz; 2. eqlidin azghan.

manken *is. fr.* 1. kiyim qélpi (magizinlarda we tikküchilik dukanilirida kiyim kiygüzüp qoyulidighan adem sheklidiki

qélip); 2. moda dukanlirida kiyimlerni kiyip xéridarlargha korsetküchi qiz yaki ayal.

mano *is. it.* qimarxanigha qoyulghan pul.

manometre *is. yun.* manométr (gaz yaki suyuq jisimlarning bésimni ölcheydighan eswab).

mansap *-bı is. ar.* bir deryaning déngizgha yaki bashqa bir deryagha qoyulidighan béri.

mansıp *is. ar.* mertebe, dölet xizmitidiki yuqiri emeldarliq.

mansur *s. ar.* ghalip, muzepper.

mansure *s. ar.* üstün kelgen, ghalip kelgen.

mansuriyet *-ti is. ar.* Allaning yardimi bilen ghalip kelgen.

manşet *-ti is. fr.* 1. manjét (yeng uchi) 1. chong xetlik mawzu.

manşon *is. fr.* ayallarning soghuqtin saqlinish üchün ikki qolini sépiwalidighan tére yengliki.

manta *is.* aq binepshe (nabat).

mantar *is. yun.* 1. yer mediki; 2. (haywanlarning) burun uchi; 3. purupka; 4. pitne-pasat.

mantarcı *is.* 1. sadda ademlerning pulini aldap éliwalghuchi; 2. yalghanchi, kazzap adem; 3. yer mediki, yétishtürgüchi yaki satquchi.

mantarcılık *-ğı is.* 1. aldamchiliq bilen pul tépish yoli; 2. yalghanchiliq, kazzapliq.

mantarlamak aldimaq, yalghan sözlimek.

mantarlı *s.* yer medikini ishlitilgen tamaq.

mantarlık *-ğı is.* yer mediki yétishtürülidighan yer.

mantarsı *s.* yer medikisiman.

mantı *is. çin.* manta.

mantık *-ğı is.* logika, mentiq bilimi: *Mantık kitabı* – Mentiq kitabi.

mantık dışı *is.* mentiq bilen héchqandaq alaqisi bolmighan: *Mantık dışı mantıksız demek değildi* – Mentiqitin sirt dégenlik mentiqisiz dégenlik emes.

mantık öncesi *s.* 1. mentiqtin awwal peyda bolidighan; 2. bashlanghuch jemiyette we baliliq dewrde méngining tereqqiy qilmighan ehwali.

mantık ötesi *s.* mentiqtin üstün.

mantıkçı *is.* 1. mentiqchi, mentiq bilimi bilen meshghul bolghuchi, logikashunas; 2. tepekkur yoli bilen pikir yürgüzgüchi.

mantıkçılık *-ğı is.* mentiqini pütün pelsepining asasi, hésablaydighan köz qarash.

mantıkıyat *-tı is.* mentiki bilim bilen munasiwetlik mesililer.

mantıkıyun logikashunas, mentiqiyun.

mantıkî *s. ar.* 1. mentiqiliq, logikiliq, mentiqige uyghun; 2. tebiiy.

mantıklı 1. mentiqiliq, mentiqige uyghun; 2. toghira pikir qilidighan, mentiqtin ayrilmaydighan: *Mantıklı söz* – Mentiqighe uyghun söz; *Mantıklı adam* – Toghra pikir qilidighan adem, mentiqiliq adem.

mantıksal *s.* 1. mentiq bilen munasiwetlik; 2. mentiqilik.

mantıksız 1. mentiqsiz, logikigha xilap: *Mantıksız söz* – Mentiqsiz söz 2.mentiqighe xilap heriket: *Mantıksız adam* – Mentiqige xilapliq qilidighan adem.

mantıksızlık *-ğı is.* mentiqsizliq.

mantılla *is. isp.* ayallarning sharpiti.

mantın *is. fr.* qélin toqulghan bir xil yipek rext.

manto *is. fr.* ayalche peltu.

mantuk *s. ar.* 1. sözlen'gen, déyilgen, anglitilghan; 2. söz, kelam; 3. mezmun, uqum.

mantunita *is. it.* itiwétish, yépiwétish, taqiwétish.

manüel *is. fr.* destur, yanda élip yüridighan qollanma.

manüskri *is. fr.* qol yazma.

manyat *-tı is.* 1. kichik béliqchi kémisi; 2. mushundaq kémide ishlitilidighan béliq tori.

manyerizm *is.* bezi nérwa késelliride yüzde körülidighan ipade.

manyetofon *is. fr.* ünalghu.

manzara *is. far.* menzire, körünüsh: *Bu köyün manzarası çok güzel* – Bu yézining menzirisi nahayiti güzel (yaxshi).

manzaralı *s.* menzirilik.

manzum 1. nezm sheklide yézilghan qoshaq, weznilik, qapiyilik; 2. tertiplik, muntizim 1. qapiyilik we weznilik maqale.

manzume *is. ar.* 1. nezmilik shéir; 2. sistéma; 3. jamie we meschit qatarliq binalar.

manzur *is. fr.* körülgen, qaralghan.

maon *is.* Hindistanining éghirliq ölcheydighan ölchimi.

map *is.* resim albomi, resimlik.

mâr *is. zool.* yilan.

mâr *s. ar.* ötken, ötup ketken, ötmüsh.

maral *is.* bughining chishisi, maral.

marangoz *is. it.* yaghachchi, mujang.

marangozluk *-ğu is.* yaghachchiliq.

maravedi *is.* Ispanyining mis puli.

maraz *is. ar.* 1. késellik; 2. *s.* set qiliq, eski mijez; 3. derd: *Bu iş bana maraz oldu* – Bu ish manga derd boldi; 4. eyib, qusur; 5. ziraet késelliki; 6. illet: *O ne maraz adamdır bilemezsin* – Uning qandaq illiti barliqini bilelmeysen.

maraza *is. ar.* jédel, majra, ghowgha, urush: *Aralarında maraza eksik olmaz* – Ularning otturisida jédel-majra tügimeydu.

marazi *s.* késel bilen munasiwetlik.

marazillik *-ği is.* késellik.

maraziyet *-ti is.* patologiye (késellik jeryanini öginish heqqidiki pen).
marazlanmak aghrimaq, késel bolmaq.
marazm *is.* jismaniy we rohiy jehettin ajizliship kétish.
maregraf *is. fr.* déngiz sewiyisining özgirishini aptomatik usulda yézip turidighan eswab.
mareke *is. ar.* urush meydani, front.
mareşal *is. fr.* marshal.
mareşallık *-ğ is.* marshalliq unwan, marshalliq.
margarin *is. fr.* süniy qaymaq.
marid *s. ar.* jahil.
marife *is. ar.* bilim, meripet.
marifet *-ti is.* 1. bilim; 2. mahirliq, talant; 3. artuqchiliq; 4. uyghun bolmighan we kishini xush qilmaydighan; 5. wast, dalalet: *Bu adamın bir çok marifeti var* – Bu ademning bir munche artuqchiliqi bar; *Yaptığın marifeti beğendin mi?* – Yaqmighan ishni qilip qoyup könglüng qorel taptimu?.
marifetli *s.* artuqchiliqi bolghan (adem yaki nerse).
mariz *s. ar.* késel, késel adem.
marizlemek urmaq, kalteklimek: *Mehmet eşeği marizledi* – Muhemmed ishikini kalteklidi.
marizlenmek tamaq yémek.
marj *is. fr.* 1. bankidiki éhtiyat puli; 2. basma qeghezning qirghiqi; 3. bir taxta pochta markisining késim yoli.
mark *is. alm.* mark (Gérmaniye burunqi pul birliki).
marka *is. it.* 1. marka, belge; 2. bélet yaki pul ornigha ishlitilidighan meden parchisi; 3. putbolda put yaki ten bilen tosush herikiti.
markalamak isharet (belge) qoymaq.
markalı *s.* markiliq, belge qoyulghan.
markasız *s.* markisiz, belgisiz.
marke *s. fr.* belge qoyulghan, qeyt qilinghan.

markizet *-ti is. fr.* yupqa güllük (bezide, gülsiz) taxta rext.
Marksizm *is.* marksizm.
Marmara *is. öz.* Mermer déngizi.
marmelat *is. fr.* murabba.
marmot *-tu is. fr.* tagh chashqini **Mars** *is.* Kurud, Mars (yultuz).
marsala *is. it.* bir xil tatliq sharap.
Marseyez *is. fr.* fransuzlarning dölet shéirining nami.
marsık *-ğı is.* 1. tütüni we puriqi bash aghiritidighan otun kömüri; 2. déngiz, qara tenlik.
marsıvan *is. far.* nesillik éshek.
marş *is. fr.* marsh: *Kurtuluş marşi* – Azadliq marshi.
marşandiz *is. far.* yük poyizi.
mart *is. lat.* mart: *Sekiz mart uluslararası emekçi kadın bayramı* – 8 mart xelqara emgekchi ayallar bayrimi.
martaval *is.* 1. yalghan, oydurma; 2. mubalighe, köptürme, lap.
martavalcı *is.* yalghanchi, kazzap.
martı *is.* béliqchi qush.
martın *is.* bir atarliq miltiq.
martini *is. it.* jüyze shöpüki, yawa neshpüt, achchiq xemek birikmisidin yasalghan haraq.
martir *is. fr.* jismaniy wa rohiy azab.
maruf *s. ar.* hemmige tonulghan, meshhur ataqliq.
marufat *-ti is.* 1. hemmige tonulghan we meshhur nersiler; 2. diniy qaidige uyghun nersiler.
marufiyet *-ti is.* meshhurluq, ataqliq.
marul *is. yun.* kallekbesey tipige kiridighan köktat.
maruz *s. ar.* 1. bir nersining tesirige, uchirash, duch kélish: *Fena bir muameleye maruz kalmak* – Qopal muamilige duch kelmek; 2. sunulghan, ewetilgen: *Falan tarafından maruz bir mektup* – Palanchi teripidin ewetilgen xet.

marya *is. yun.* 1. saghliq qoy; 2. chishi haywan; 3. türlük ushshaq béliq.
mas *-ssi is. ar.* sümürüsh, émish, shorash.
masa *is. lat.* 1. shire; 2. idarilerdiki bölüm, ishxana, guruppa qatarliqlar; 3. bir kishige yaki döletke ayrilghan daire: *Çalışma masası* – Xizmet shiresi.
masabih *is. ar.* yoruqluq bergüchi wasitiler.
masaid *is. ar.* pelempey, yuqirigha chiqidighan yer.
masais *is. ar.* musibet, bala-qaza.
masaj *is. fr.* uwulimaq, uwulap dawalimaq.
masajcı *is.* uwulap dawalighuchi (doxtur).
masal *is. ar.* 1. hékaye, chöchek, mesel; 2. quruq we yalghan söz.
masalcı *is.* 1. meselchi, hékayichi; 2. yalghan toqughuchi, yalghan sözligüchi.
masalıb *is. ar.* diwanlar, safalar.
masalih *is. ar.* qilinghan ishlar.
masari *is. ar.* "misra" sözining köplüki.
masarif *is. ar.* xirajetler, rasxotlar, chiqimlar.
masarifat *is.* chiqim, xirajet, rasxot.
masat *is. ar.* 1. tartma, pelempey; 2. basquch.
masat *is. ar.* qassaplarning chaqmiqi.
masbu *s. ar.* meghrur, hakawur, tekebbur.
masbuğ *s. ar.* sirlanghan, boyalghan.
masdariye *is. ar.* haraq béji.
masduk *s. is.* 1. toghriliqi ispatlanghan (söz); 2. éniqlanghan (heqiqet).
masdur *s.* 1. yollanghan, ewetilgen; 2. köksi aghrighan.
masebak *s. is. ar.* ötüp ketken, ötken (nerse).
maselef *s. is.* aldinqi, awwalqi, deslepki.
mashara *s.* masxira, zangliq, shangxo.
mashub *s. ar.* birlikte élinghan, barawer élip méngilghan.

mashuben *z. ar.* barawer, birlikte.

masif *is. ar.* yazi ötküzidighan yer.

masik *is. ar.* 1. yépishqaq; 2. saqlighan, tutqan.

masiyet *is. ar.* 1. isyan, qozghilang, topilang; 2. jinayet ötküzüsh.

maskara *s. ar.* 1. külkilik, qiziqarliq: *Görseniz ne maskara bir şey* – Körsingiz, némidégen külkilik nerse; 2. rezil, bimene: *Bırak şu maskarayı* – Qoyghina, shu rezilni; 3. hezilkesh, küldürgüchi, qiziqchi.

maskelemek *s.* 1. maskilimaq; 2. niqablimaq, yoshurmaq.

maskelenmek *s.* 1. maskilanmaq; 2. niqablanmaq, yoshurunmaq.

maskeli *s.* 1. niqabliq; 2. maskiliq.

maskot *is. fr.* 1. yaxshiliq keltüridighanliqigha ishinidighan nerse; 2. yaxshiliq kélidighan adem yaki haywan.

maskul *s. ar.* sirlanghan, julalandurulghan, parqiritilghan.

masl *is. ar.* süt we qétiqtiki yéshilgha mayil su.

maslahat *is. ar.* 1. ish, mesile; 2. erlerning tanasil ezasi; 3. ehmiyetlik ish; 4. tinchliq; 5. bir ishning paydiliq bolushigha seweb bolidighan nerse.

maslahat güzar *is. ar.* bir döletning ikkinchi bir dölette turidighan ish bashquridighan diplomatiye xadimi.

maslak *-ğı is.* 1. süyi dawamliq éqip turidighan bulaq; 2. kichik kölchek, su ambiri; 3. sulaq (haywanlarni sughiridighan).

maslup *s. ar.* 1. ésiqliq; 2. ésip öltürülgen.

masmavi *s.* köpkök.

masna *is. ar.* su ambiri, kölchek.

masnu *is. ar.* ishlen'gen nersiler, süniy nersiler.

masoterapi *is.* uwulap dawalash.

masra *is.* jeng meydani, front.

masra *is.* bk. ***masura***.

masraf ***is. ar.*** xirajet, chiqim, rasxot: *Onların masrafı çoktur* – Ularning chiqimi köp.

masraflı ***s.*** bahaliq, qimmet, pulluq.

masrafsız ***s.*** erzan: *Masrafsız bir ev* – Erzangha toxtighan öy.

masruf ***s. ar.*** xejlen'gen, serp qilinghan, ishlitilgen, xirajet qilinghan.

massetmek ***is. ar.*** sümürmek, ichige tartmaq, emmek.

mastaba ***is. ar.*** 1. jame, meschit, méhmanxana, saraylar ishikining ikki teripidiki adem olturidighan mexsus orunduq; 2. ulugh ademlerning qebrisi.

mastaktomi ***is. fr.*** opératsiye arqiliq emchekning élip tashlinishi.

mastalya ***is. it.*** yaghach tung, yaghach küp.

mastar ***is. ar.*** mester.

mastar ***is. ar.*** zawut-fabrikilarda qollinilidighan türlük ölchemdiki qéliplar.

mastara ***is. ar.*** heriketchan ölchesh eswabi.

mastariye ***is. ar.*** Osman padishahliqi dewride tamozhna orunliri alidighan bajning bir türi.

mastı ***is.*** uzun salpang qulaqliq we putliri qisqa, tükliri bujghur bir xil it.

mastıf ***is. ing.*** közet qilidighan bir xil bestlik it.

mastika ***is. yun.*** séghiz hariqi.

mastit ***is. fr.*** kökrek (köks) késelliki.

mastodini ***is. fr.*** hamilidar ayallarning kökrek aghriqi.

mastoloji ***is. fr.*** kökrek anatomiyisi we kökrek késellikliri bilimi.

mastopati ***is.*** kökrek (emchek) késelliki we aghrishi.

mastor ***s.*** bk. ***mastur***.

mastoraji ***is.*** emchekning qanishi.

mastori ***is. yun.*** 1. ustaz; 2. ependi.

mastorlaşmak bk. ***masturlaşmak***.

mastotomi ***is. fr.*** kökrekning (emchekning) opératsiye arqiliq élip tashlinishi.

mastur ***is. yun.*** haraqkesh, qattiq mest.

masturi ***is. yun.*** kéme we paraxotning eng keng yéri.

masturlaşmak qattiq mest bolmaq: *Ahmet masturlaşmış* – Exmet qattiq mest boluptu.

masum 1. gunahsiz; 2. kichik bala: *Dört tane mâsumu var* – Töt kichik balisi bar; 3. pak, sap.

masume ***is. ar.*** gunahsiz ayal.

masumluk *-ğu* ***is.*** gunahsizliq, pakliq, sapliq.

masun ***s. ar.*** 1. qoghdalghan; 2. saqlap qélinghan, bixeter.

masur ***s. ar.*** qiyin, müshkül.

masur ***s.*** préslanghan, siqip süyi yaki yéghi élinghan.

masura ***is. yun.*** 1. ghaltek, nacha qatarliqlar; 2. éqin su ölchem birliki.

masurat ***is. ar.*** qiyin ishlar.

maş ***is. far.*** mash purchaq.

maşa ***is. far.*** 1. laxshigir, qisquch; 2. wasite.

maşa gibi ***s.*** intayin oruq.

maşalamak chachni qisquch bilen qisip bujughurlatmaq.

maşallah ***ünl. ar.*** 1. mashaallah (til tegmisun, köz tegmisun); 2. tiltumar.

maşatlık *-ğı* ***is.*** gheyriy musulmanlarning, bolupmu yehudiylerning qebristanliqi.

mâşer ***is. ar.*** jamaet, amma.

maşer şinas ***is. ar.*** jemiyetshunas.

mâşeri ***is. ar.*** kolléktip.

maşinasyon ***is.*** hiylilik ish, suyiqest.

maşinizm ***is. fr.*** 1. qol emgikining ornini méxanizmning igilishi; 2. méxanizmning qollinishi bilen bashlanghan iqtisadiy dewr, mashinizm.

maşita ***is. ar.*** yatliq bolghuchi qizni kiyindürüp zinnet ishini qilghuchi ayal.

maşiye ***is. ar.*** qoy we öchke qatarliq kichik bash haywanlar.

maşlah ***is. ar.*** aldi ishik, yeng teripi ochuq bir xil ayallar kiyimi.

maşraba ***is. ar.*** bk. ***maşrapa***.

maşrapa ***is. ar.*** su ichishkimu, su élishqimu bolidighan tömür sapliq.

maşrik ***is. ar.*** sherq, künchiqish.

maşuk *-ku* ***s. ar.*** meshuq.

maşuka ***is. ar.*** yaxshi körgen qiz (ayal).

mat ***is. osm.*** mat (shahmatta yéngilish).

mat ***is. fr.*** tutuq, xire, ghuwa, julasiz.

matabi ***is. ar.*** metbeeler.

matabih ***is. ar.*** ashxanilar.

matador ***is. isp.*** kala bilen soqushquchi.

mataf ***is. ar.*** tawap qilinidighan yer, ziyaretgah.

matah ***is. ar.*** 1. mata, mal, adem, nerse (kemsitish, mesxire qilish niyiti bilen): *Onun ne matah olduğunu biliriz* – Uning qandaq nerse ikenlikini bilimiz; 2. yaxshi mal: *Bu da bir matah mi?* – Bumu yaxshi malmu? **matahir** ***is. ar.*** 1. pakizlinish, yuyunush; 2. serrap, ghusul qilinidighan yer.

matali ***s. ar.*** künchiqish, sherq.

matâlib ***is. osm.*** telep qilinghan nerse.

matam ***is. ar.*** 1. tamaq yeydighan; 2. tamaq, ghiza.

matâmih ***is. ar.*** köz chüshken we tamaqlinidighan (nerse).

mâtâmir ***is. ar.*** 1. yer asti ambar; 2. qebre, mazar.

matan ***is. ar.*** gheywetxana (birawning eyiblirini sözleydighan yer).

matara ***is. ar.*** 1. seperde élip yüridighan sudan, bakalashka, körte; 2. dora témitquch; 3. uzun boyunluq shéshe (su alidighan).

matarık ***is.*** tömürchilerning bolqisi yaki bazghini.
matarid ***is. ar.*** neyze.
matarih 1. terk qilinidighan nerse; 2. bir nerse tashlanghan yerler; 3. baj üchün ayrilghan kirim.
mataya ***is. ar.*** minik mal (qitidighan haywanlar).
matbaa ***is. ar.*** metbee, basmixana.
matbaacı ***is.*** metbeechi, basmixana ishchisi.
matbaacılık *-ğı* ***is.*** metbeechilik.
matbah ***is. ar.*** ashxana (tamaq étilidighan).
matbu *-u* ***s. ar.*** 1. metbeede bésilghan; 2. retlik, chirayliq.
matbua ***is. ar.*** metbeede bésilip teyyarlanghan nersiler.
matbuat *-tı* ***is. ar.*** metbuat.
matbuh ***s. ar.*** 1. pishshiq, pishurulghan; 2. köydürülüp uchitilghan; 3. qaynitip élinghan.
matbuhat ***is. ar.*** pishshiq tamaq.
mate ***is.*** yapraqliridin chay yasilidighan bir xil derex.
mateahhar ***s. ar.*** kéyin peyda bolghan.
matekaddem ötken zaman, ötmüsh.
matem ***is. ar.*** 1. matem; 2. qayghu; 3. musibet waqti; 4. qara, qara reng.
matematik *-ği* ***is. fr.*** matématika.
matematikçi ***is.*** 1. matématikichi; 2. matématika muellimi.
matemi ***s. is.*** bk. ***matemli***.
matemli ***s. is.*** hazidar.
materyal *-li* ***is. alm.*** matériyal, madda.
materyalist ***is. fr.*** matériyalist.
materyalizm ***is. fr.*** matériyalizm.
materyel ***is. fr.*** mehsulat, buyum.
mathun ***is. ar.*** uwitilghan, yumshitilghan.
matiko ***is. bot.*** qarimuch derixi (buning danisi ich sürüshni dawalash üchün qollinilidu).
matine ***is. fr.*** kündilik kino we tiyatir.

matiz *is. yun.* arghamcha éshish.
matiz *s. yun.* gherq mest.
matiz etmek arghamcha eshmek.
matizlik *-ğı is.* mestlik.
matkap *-bı is. ar.* 1. burgha; 2. burghilash mashinisi (yaghach we tömür qatarliqlargha töshük téshidighan).
matlap *-bı is. ar.* telep qilinghan nerse, istek.
matlub *is. ar.* bk. ***matlup***.
matlubat 1. qerzge bergen pullar: *Matlubatını tahsil edemiyor* – Qerzge bergen pullirini topliyalmaydu; 2. soda orunlirining mal bahasigha alidighan pullirining toplimi.
matlul *is. ar.* nem.
matlup 1. telep qilinghan, yarighan: *Bizce matlup olan budur* – Bizge yarighini budur; 2. qerzge bérilgen pul.
matma *is. ar.* teme qilinghan nerse.
matmah *is.* köz chüshken yer.
matmazel *is. s. fr.* yatliq bolmighan gheyriy musulman qiz.
matmûr *s. ar.* yerge kömülgen, kömüklük (yerge).
matmûre *is. ar.* yer asti ambiri, qebre yaki zindan.
matra *is.* bk. ***matara***.
matrah *is. ar.* bajning miqdarini bildürüsh üchün asas qilinghan qimmet.
matrak *-ğı is. ar.* 1. chaqchaq, hezil; 2. külkilik ish, köngül achidighan; 3. tom kaltek.
matraka *is.* tashchi we heykeltirashlarning bolqisi.
matrakçı *is.* chaqchaqchi, hezilkesh.
matrakuka *is.* erlerning jinsi ezasi, zeker.
matriks *is. lat.* baliyatqu.
matris *is. fr.* istiratip (metbeechilikte).
matrudin *s.* qoghlandi (adem).
matruh *s. ar.* étip chüshürüwétilgen.

matruk *s. ar.* 1. iradisiz, aghzi bosh; 2. yamghurda köpchüp ketken.
matruş *s. far.* chüshürülgen (saqal-burut).
matrut *s. ar.* qoghlanghan, qoghlandi.
mattal *is. fr.* qerzni kéchiktürgen.
matuf *s. ar.* bir terepke mayil bolghan, mayilliq.
mâtuk *s. ar.* azad bolghan (qul).
mâtuka *s.* azad qilinghan qul.
matum *s. ar.* yégili bolidighan (nerse).
matumat *is.* yémek-ichmek.
matun *s. ar.* waba kisilige giriptar bolghan.
matun *s. ar.* 1. eyiblen'gen; 2. neyze bilen yarilanghan.
matunen *z.* waba késilige giriptar bolup ... **matvî** *s. ar.* 1. türüklük (nerse); 2. yögeklik.
maun *is.* bk. ***mahun***.
maun *is.* 1. zakat; 2. sawabliq üchün qilinghan ish; 3. öyge kéreklik nerse.
mayalamak *is.* xémir we sütke échitqu salmaq.
mayalanmak *s.* échimaq, bolmaq: *Hamur mayalandı* – Xémir boldi.
mayalı *s.* échitilghan, boldurulghan.
mayalık *-ğı s.* 1. xémir turuch; 2. nesillik chishi haywan: *Mayalık koyun* – Nesillik qoy.
mayasız *s.* échitqusiz, xémirturuchsiz, pétir (xémir).
maydanoz *is. yun.* yumghaqsüt, ashköki.
maye *is. far.* 1. xémirturuch, ichitqu; 2. esli, xaraktér; 3. bayliq, pul; 4. quwwet, küch, iqtidar; 5. bilim, medeniyet; 6. hin'gang.
maye *s. far.* türk muzikisidin bir muqam.
mayhoş *s. far.* achchiq-chüchük.
mayhoşluk *-ğu is.* achchiq-chüchüklük.
mayın *is. ing.* mina: *Deniz altı mayını* – Su asti minasi.

mayınlamak *is. lat.* mina kömmek.

mayıs *is. lat.* yilning beshinchi éyi – may: *Bir mayıs uluslararası emekçiler bayramı* – Birinchi may xelqara emgekchiler bayrimi.

mayıs *is. lat.* yéngi kala téziki.

mayi *is. s.* 1. suyuq, suyuqluq; 2. sudek aqidighan.

mâyiat *is.* sugha oxshash aqidighan nersiler.

mayistra *is. it.* 1. kéme yelkini; 2. gherbiy shimal shamili.

maymun *is. yun.* maymun.

maymuncu *is.* maymun oynatquchi, maymunchi.

maymuncuk *-ğu is.* herqandaq qulupni échishqa bolidighan egri we uchluq tömür.

maymunluk *-ğu is.* heyyarliq, qiziqchiliq.

mayna *it. ünl.* 1. herqandaq bir nersini arghamcha bilen töwen'ge chüshürüsh; 2. axirlashturush: *Aralarımızdaki kavga mayna oldu* – Otturimizdiki majira axirlashti; 3. toxtash, tügesh.

mayo *is. fr.* 1. su üzüsh kiyimi; 2. chélishchilarning beden'ge yépiship turidighan kiyimi; 3. tansichi ayallarning beden'ge chipte kélidighan kiyimi.

maytap *-bı is. far.* 1. meshel; 2. pojangza; 3. chaqmaq, mesxire, shangxo.

mayubat *is.* 1. set qiliq we söz; 2. kemchilik we qusur.

mayuk *is.* gül ghunjisi.

mayup *s. ar.* 1. eyiblen'gen; 2. kemchiliki bolghan.

mâz *is.* öchke.

mazaik *is. ar.* bk. ***mazayık***.

mazak *-ğı is. zool.* renggi qizghuch, üsti siziqliq bir xil béliq.

mazalle *is. ar.* saye yer, kölenggilik.

mazanne *s. is. ar.* 1. gumanliq adem; 2. ewliyah hésablanghan.

mazarrat *-tı is. ar.* ziyan, zerer.

mazarratlı ***s.*** ziyanliq, zererlik.

mazayık ***is. ar.*** tar, qistang yer.

mazbata ***is. ar.*** köp imzaliq ispat.

mazbut *-tu* ***s. ar.*** 1. muntizim; 2. him; 3. yériq, yériqliq; 4. qolgha keltürülgen; 5. untulmighan.

mazca ***is. ar.*** 1. yatidighan yer, yataq; 2. gör, qebre.

mazdeizm ***is. fr.*** Zerdusht dini (otqa choqunidighan din).

mazeret *-ti* ***is. ar.*** 1. kütülmigen bir ishqa yoluqushqa seweb bolghan ehwal; 2. seweb, bahane.

mazeretli ***s.*** özürlük, mezeretlik.

mazeretsiz ***s.*** sewebsiz.

mazgal ***is. yun.*** qele, poteylerning konkurisi.

mazhar ***s. ar.*** érishken, ulashqan, yétishken.

mazhar ***is. ar.*** qongghuraqsiz dap.

mazhariyet *-ti* ***is. ar.*** érishmeklik, nail bolmaqliq.

mazı ***is. ar.*** shazandara dep atilidighan, qish-yaz yéshil turidighan bir xil ösümlük.

mazız musibetke we palaket qayghusigha uchrighan, qayghuluq.

mazi ***is. ar.*** 1. ötken zaman, ötmüsh; 2. birer shexsning yaki jamaetning ötkenki turmush usuli.

mazik ***is. ar.*** tar we qistang yer.

mazleme ***is. ar.*** 1. zulum, zalimliq; 2. adaletsizlik.

mazlum ***s. ar.*** 1. mezlum, zulum körgen, ézilgen: *Mazlum milliyet eninde sonunda kurtulacak* – Ézilgen milletler bir küni bolmisa bir küni azadliqqa chiqidu; 2. yawash, boyni qisiq, gepke kiridighan: *Kozu gibi davranan milliyet mazlum durumdan kurtulamaz* – Qoyning qozisidek yawash millet azad bolalmaydu.

mazlumane ***s.*** 1. zulum chekken, éngrighan, heqsizliqqa uchrighan; 2. awazsiz, jimjit.

mazlume bk. ***mazlum*** sözining ayallar üchün qollinilishi.

mazmaza *is. ar.* 1. teret alghanda éghizni chayqash; 2. ghar-ghar (éghizni).

mazmum *s. is. ar.* ilawe, qoshumche.

mazmun *is. ar.* 1. mezmun; 2. nuqtiliq, ixcham (söz); 3. töleshke tégishlik nerse.

maznuk *s. ar.* zukam, zukam bolush.

maznun *s. is. ar.* 1. eyiblik (jinayetlik) dep tonulghan; 2. zen qoyulghan.

mazot *-tu is. ros.* mazut (néfitning bénzin, kérosin qatarliqlar ajritip élinghandin kéyin qalghan qalduqi).

mazrup *s. ar.* 1. soqulup ketken, urulup ketken; 2. péchetlen'gen, tamgha bésilghan, möhürlen'gen.

mazrûr *s. ar.* zerer, ziyan körgen.

mazul *s. ar.* xizmitidin élip tashlanghan.

mazulan *is.* ishtin chiqirilghan adem, xizmitidin boshitilghan adem.

mazurka *is.* bir xil tansa we uning muzikisi.

mea *is. fr.* yol, qisqa yol, chighir yol, tar yol, yol éghzi.

meabid *is. ar.* ziyapet.

meal *-li is. ar.* 1. uqum, mezmun, mephum; 2. meydangha kelgen nerse, netije.

meârib *is. ar.* 1. hajet, istek; 2. ish, xizmet; 3. éhtiyajliq nerse.

meâsim *is. ar.* 1. gunah bolidighan; 2. gunahlar.

measir *is. ar.* yaxshi eserler, nishanlar, izlar.

meatoskopi *is. tıp.* süydük yoli aghzining diagnozi.

meatotomi *is. fr.* süydük yolini kéngeytish opératsiye.

mebadi *is. ar.* aldinqilar, bashtikiler.

mebahis *is. ar.* tetqiqat nuqtisi, munazire mesililiri.

mebaliğ *is. ar.* 1. pul, pul miqdari; 2. gheniymet.

mebani *is. ar.* 1. bina; 2. asas, ul.

mebas *is. ar.* yollash, ewetish.

mebde ***is. ar.*** 1. bash, awwal, bashlanghuch, tunji; 2. prinsip; 3. menbe; 4. bilimning menbesi.

meber ***is. ar.*** éhsan, yaxshiliq.

meberrat ***is.*** yaxshiliq we sawabliq üchün qilinghan ish.

meberre ***is.*** sawabliq üchün qilinghan ish.

mebguz ***s. ar.*** nepretlinidighan, kishini naxush qilinidighan.

mebhus ***is. fr.*** tilgha élinghan, sözi qilinghan.

mebhus ***s.*** nepes qisliqi.

mebhut ***s.*** heyran qalghan, hang -tang qalghan.

mebit ***is. ar.*** kéchilik yer (kéchini ötküzidighan).

mebiz ***is. ar.*** tuxum qoyidighan nerse, tuxumdan.

meblâğ ***is. ar.*** meblegh, pul miqdari.

meblû ***s. ar.*** yutulghan, tutqan.

meblûl ***s. ar.*** nem, nemlik, nemlishipketken.

mebna ***is. ar.*** 1. qurulush meydani, ul; 2. qurulush, bina.

mebni ***s. ar.*** 1. ...liqtin, ...liktin: *Hastalığına mebni gelemedi* – Késellikidin kélelmidi; 2. qilinghan, qurulghan, sélinghan.

mebniyen ***z.*** 1. yéqilmighan, örülmigen, tik turghan; 2. binagha oxshash.

mebrud ***s. ar.*** soghuq, sowughan.

mebsus ***s.*** 1. yéqimliq; 2. paydiliq.

mebsus ***z.*** 1. köritilgen; 2. échilghan (konwérttiki xet).

mebsus ***s. ar.*** uqturulighan, herkimge ashkara bolghan.

mebsut ***s. ar.*** 1. tarqalghan, échilghan; 2. tepsiliy bayan qilinghan.

mebşure ***s. ar.*** bestlik, xosh pichim.

mebtun ***s.*** yuqumluq dizintériyige kiriptar bolghan.

mebtute ***s.*** "üch talaq" bilen éridin ajrashqan ayal.

mebus ***is. ar.*** 1. parlaménт ezasi, xelq wekili; 2. ewetilgen, yollanghan.

mebusiyet *-ti* ***is.*** bk. ***mebusluk***.

mebusluk *-ğu* ***is.*** xelq wekilliki, parlaménт ezaliqi.

mebyiz ***is.*** aniliq organizmi (ösümlükte).
mebzul *-lü* ***s. ar.*** köp, nurghun, jiq, tola.
mebzulen ***z. ar.*** köp miqdar.
mebzuliyet ***is. ar.*** köplük, jiqliq, nurghunluq.
mecaa ***is. ar.*** bk. ***mecaat***.
mecaat ***is. ar.*** achliq, échirqimaq.
mecal *-li* ***is. ar.*** 1. küch, derman, madar, taqet; 2. imkan, purset.
mecali ***is. ar.*** eynek.
mecâlis ***is. ar.*** mejlisler, yighinlar.
mecalisiz ***s.*** halsiz, taqetsiz, dermansiz, harghin.
mecalisizlik *-ğı* ***is.*** halsizliq, taqetsizlik, dermansizliq, harghinliq.
mecami ***is. ar.*** toplinidighan yer, yighinliq.
mecami ***is. ar.*** mejmue, zhurnal.
mecanin ***is. ar.*** mejnün, sarang, eqlini yoqatqan.
mecari ***is. ar.*** su yoli.
mecaz ***is. ar.*** métafora, kinaye, itiare, oxshitish.
mecazen ***z. ar.*** kinaye yol bilen, kinaye bilen.
mecazi ***s.*** kinayilik.
mecbur ***s. ar.*** 1. mejbur; 2. sunghandin kéyin qayta eslige kelgen; 3. memnun qilinghan, köngli élinghan; 4. meptun, sheyda, köngli chüshken.
mecburen ***z. ar.*** mejburen, mejburluq bilen ***is. ar.***: *Bu işi mecburen kabul éttim* – Bu ishni mejburen qobul qildim.
mecburi ***s. ar.*** mejburi.
mecburiyet *-ti* ***is. ar.*** mejburiyet.
meccan ***s. ar.*** bikar, heqsiz, pulsiz.
meccani ***s. ar.*** 1. bikar, pulsiz; 2. pulsiz yétip oquydighan oqughuchi.
mecd ***is. ar.*** chongluq, ulughluq.
mecelle ***is. ar.*** kitab, zhurnal, mejelle.

mecenne ***is. ar.*** 1. jin köp yer; 2. sarangliq.

mecerre ***is. ar.*** samanyoli.

mechel ***s. ar.*** 1. yolsiz chöl; 2. belgisiz, éniqsiz.

meci ***is. ar.*** kélish.

mecidiye ***is. ar.*** qedimki Türkiyede qollinilghan yigirme xurush qimmitidiki kümüsh pul.

mecit *-di* ***is. ar.*** bek ulugh.

mecit *-di* ***s. ar.*** bk. ***mecidiye***.

meclâ ***is. ar.*** eynek.

meclis ***is. ar.*** 1. mejlis, yighin; 2. mejlis échilidighan orun; 3. olturushush (bezme).

meclûbin ***is.*** qolgha élinghan, tutqun.

meclûbiyet *-ti* ***is. ar.*** tutqunluq.

meclûp ***s. ar.*** 1. keltürülgen, jelp qilinghan; 2. tutqun.

mecmâ *-ı* ***is. ar.*** 1. yighin orni; 2. birlikke kelgen nuqta.

mecmu *-u* ***s. ar.*** 1. jem bolghan; 2. hemme, pütün.

mecmua ***is. ar.*** mejmue, zhurnal.

mecmuan ***z. ar.*** hemme birlikte.

mecmuiyet *-ti* ***is. ar.*** bir pütün, pütünlük.

mecnun ***s. ar.*** 1. mejnun, sarang, sewdayi; 2. ashiqliqtin özini yoqatqan, sheyda.

mecnune ***s. ar.*** bk. ***mecnun***.

mecnuniyet *-ti* ***is. ar.*** sarangliq, mejnunluq.

mecra ***is. ar.*** 1. su éqini, su yoli; 2. suyuqluq aqqan no yaki ériq; 3. ishning yürüshi: *Bu iş tabii mecrasından çıktı* – Bu ish rasa jayida boldi; *Bu havadis hangi mecradan geldi?* – Bu xewer qaysi yollar bilen keldi; 4. axbarat.

mecruh ***s. ar. is.*** 1. mejruh, yaridar; 2. reddiye.

mecruhin mejruhlar, yaridarlar.

mecruhiyet 1. yaridarlinish; 2. ret qilish.

mecuc «yejüj» bilen birlikte qiyamette peyda bolidighan mexluq.

mecur 1. ijarige bérilgen (mülük, harwa, at); 2. sawabliq alghan **Mecus** *is. ar.* 1. otqa choqunghuchi; 2. zerdusht dinidikiler.

meczum *s. ar.* keskin qarar, qilinishi muheqqeq bolghan.

meczum *s. ar.* maxaw késili bolghan.

meczup *-bu s. ar.* 1. eqli-hoshini yoqatqan (biri); 2. tartip kétilgen, bir terepke mayil bolghan.

meç *-çi is. fr.* tüz we inchike qilich (sün'gü ornida qollinilidu).

meç *-çi is. ar.* sumbul chach.

meçhul *-lü s. ar.* namelum mejhul.

meda *is. ar.* 1. yiraqliq, uzaqliq; 2. axir, nahayet; 3. ghaye.

medâfin *is. ar.* qebre, mazar.

medahik *is. ar.* külkilik nerse yaki adem, heyyar, qiziqchi.**medami** *is. ar.* 1. köz; 2. köz yéshi.

medar *is. ar.* 1. muhim nuqta; 2. seweb, wasite; 3. yardemchi.

medayih *is. ar.* teqdirleshke erziydighan.

meddah *is. ar.* 1. meddah; 2. medhiyiligüchi, küyligüchi.

meddahlık *-ğı is.* meddahliq, küchilik.

medebe *is. ar.* toy ishi.

medeni *s. ar.* 1. medeniy; 2. sheherlik.

medenileşmek medeniyleshmek.

medenileştirmek medeniyleshtürmek.

medeniyet *-ti is. ar.* medeniyet.

medeniyetsiz *s.* 1. medeniyetsiz; 2. wehshiy, yawayi.

meder *is. ar.* 1. késel; 2. yéza, sheher.

medet *-di is. ar.* medet, yardem, yar-yölek.

medfa *is. ar.* doxtur, téwip.

medfuât *is.* xirajet, rasxot, chiqim.

medhiyat *is. ar.* medhiye, medhiye eserliri.

medhiye *is. ar.* medhiye.

medhiye *is. ar.* bk. ***methiye***
medhur *s. ar.* qoghlandi.
medhuş *s. ar.* qorqqan, chöchügen, ürkügen.
medid *s. ar.* uzun, uzun sürgen.
mediha *is. ar.* medhiye shéiri.
medikal *s. fr.* tibbiy.
medkuk *s. ar.* ushshaq yanchilghan, inchike toghralghan.
medlûl *-lü is. ar.* 1. uqum, mene, mezmun; 2. pakit.
medma *is. ar.* 1. köz yéshi bézi; 2. köz yéshi.
medrec *is. ar.* 1. qedemmuqedem yuqirilaydighan yol; 2. pelempeylik yol; 3. chighir yol; 4. baldaqmubaldaq ilgirileydighan kesip.
medrese *is. ar.* medrise.
medrese nişin *s.* medriside yétip qopquchi.
medreseli *s.* medrise talipliri.
medsus *s. ar.* 1. hiylilik, hiyligerlik, hiyle arilashqan; 2. körmüklük.
meduv *s. ar.* teklip qilinghan, chaqirilghan.
meduvvin *is.* teklip qilinghanlar, chillanghanlar, chaqirilghanlar.
medyun *s. ar.* qerzdar.
mefahir *is. ar.* xushalliq, memnunluq.
mefasid *is. ar.* bölgünchilik, buzghunchiliq.
mefatih *is. ar.* achquch, kilit.
mefatir *is. ar.* iptar qilmaq, éghiz achmaq (rozida).
mefkaret *is. ar.* yoqsulluq, hajetmenlik.
mefkûre *is. ar.* ghaye, idéal.
mefkûreci *is.* idéalist.
mefkûrecilik *-ği is.* idéalizm.
mefkut *-tu s. ar.* mewjut bolmighan.
mefluç *s. ar.* palech, paralich.
mefluk *s. ar.* yoqsul, bichare, charisiz.

mefrağ *is. ar.* suning aqqan yéri.
mefrak *is. ar.* bashning eng üsti teripi.
mefret *s. ar.* zor, bestlik.
mefruş *s. ar.* 1. kömmek; 2. orunlashturmaq.
mefruz *s. ar.* ayrilghan, bölün'gen: *Çiftlik arazisinden mefruz tarlalar* – Déhqanchiliq meydanidin ayrilghan étizlar.
mefsedet *is. ar.* buzghunchiliq, pitne-pasatliq.
mefsud *s. ar.* qan élinghan, qan élinidighan.
mefsuh *s. ar.* 1. emeldin (küchtin) qaldurulghan; 2. bikar qilinghan.
meftah *is. ar.* xezine, ambar, sang.
meftam *s. ar.* süttin ayrimaq (balini).
meftuh *s. ar.* 1. échiqliq, ochuq; 2. qolgha keltürülgen
meftun *s. ar.* meptun, sheyda, könglini bermek.
meftur *s. ar.* mexluqat.
meftur *s. ar.* zérikmek, bezmek, toymaq.
meful *-lü s. ar.* ishlen'gen.
megafon *is. yun.* awazni chongaytidighan chong kanay.
megagraf *is.* resimni chongaytidighan sayman.
megak *is. far.* maraz, qebre, oyman, chongqur.
megakaryosit *-ti is. fr.* ustixan ilikidiki bek chong hüjeyre.
megakolon *is. ar.* ademning chong üchiyining uzirishi we kéngiyip kétishi.
megalodonti *is. tıp.* chishning heddidin ziyade chongluqi.
megalogastri *is. fr.* ashqazanning chongiyip kétishi.
megalohepatı *is. tıp.* jigerning chongiyip kétishi.
megalopodi *is. tıp.* ayaghning tamamen yaki qismen heddidin tashqiri chongiyishi.
megametre *is. fr.* 1. ming kilométrliq ölchem; 2. (déngizda) yerning boylishini ölcheydighan eswab.
megaton *is. fr.* bir milyon tonniliq ölchem.

megazem ***s. fr.*** nisbetke bérilgen bilen bag söngikining arisidiki supet.

meğer ***s. far.*** meger, eger.

meh ***is. ar.*** bk. ***mah***.

mehabet ***is. ar.*** heywet, hörmet.

mehabetli ***s.*** heywetlik.

mehan ***s. ar.*** xorlanghan, xor kelgen.

mehanet ***is. ar.*** heqir, közge ilmasliq.

mehaz ***is. ar.*** 1. matériyal menbesi; 2. bir nersining kélish menbesi.

mehbil ***is. ar.*** ayallarning jinsiy yoli.

mehcur ***s. ar.*** 1. yiraqliq, uzaqliq, ayrilghan: *Evladından mechur* – Ewladi ayrilghan; 2. tashlinip ketken, qollinilyaydighan: *Mechur bir söz* – Tashlinip ketken söz.

mehd ***is. ar.*** böshük.

mehdum ***s. ar.*** xarab, weyran.

meheb ***is. ar.*** boran éghzi.

mehenk *-ği* ***is.*** bk. ***mihenk***.

meher ***is. ar.*** 1. at baqquchi; 2. xewerchi; 3. qarawul (chédirlargha qaraydighan).

meher ***is. far.*** 1. at baqquchi; 2. xewerchi 1. qarawul (chédirlargha qaraydighan).

mehere ***is. ar.*** ustilar.

mehib ***s. ar.*** 1. heywetlik, chong; 2. qorqunchluq, xewplik; 3. yolwas.

mehil ***is. ar.*** waqit, muddet.

mehil ***s. ar.*** qorqunchluq.

mehin ***s. ar.*** 1. xar; 2. qedirsiz.

mehire toyluqi éghir.

mehire usta, bek mahir (ayal)

mehleke ***is. ar.*** bk. ***mehleke***.

mehalik ***is.*** 1. xeterlik yer; 2. xeterlik ish

meham ***is.*** 1. ehmiyetlik nerse, kéreklik, lazimliq, zörür ishlar; 2. orgha salidighan nersiler

mehlika ay yüzlük, güzel.

mehlike ***is. ar.*** 1. xeterlik yer; 2. halak bolidighan ish.

mehmetçik *-ği* ***is.*** türk eskerlirige bérilgen nam.

mehmus ***s. ar.*** mexpiy, xupiyane.

mehmusen ***z.*** oghriliqche, mexpiy halda.

mehmuz ***s. ar.*** 1. eyiblen'gen; 2. dokür.

mehpare ***is. far.*** bk. ***mahpare***.

mehpeyker ***s. ar.*** bk. ***mahpeyker***.

meht *-di* ***is. ar.*** böshük.

mehtabiye ***is. far.*** 1. rengdar pojangza; 2. ay nurigha atap yézilghan shéir.

mehtap *-bı* ***is. far.*** 1. ay yoruqi; 2. tolun ay.

mehterhane ***is. far.*** 1. qedimiy saz guruppisi; 2. qamaqxana, türme.

mehtuk ***s. ar.*** yirtiq, buzuq.

mehveş ***s. is.*** aydek chirayliq, güzel (ayal).

mehyum ***s. ar.*** heyran qalghan, hang-tang bolghan.

mehzum ***s. ar.*** yéngilgen, buzghunchiliqqa uchrighan.

mekabir ***is. ar.*** bk. ***makabir***.

mekaid ***is. ar.*** hiyle, aldam.

mekâmin ***is. ar.*** yoshurunidighan yer.

mekân ***is. ar.*** 1. makan, yer, öy, yurt; 2. kainat.

mekânet *-ti* ***is. ar.*** 1. iqtidar, küch; 2. salmaqliq, jiddiy.

mekanik *-ği* ***is. fr.*** 1. méxanik; 2. méxanika (heriket we küchler).

mekanikçilik *-ği* ***is.*** bk. ***mekanizm***.

mekanizm ***is. fr.*** méxanizm (1. mashina;; 2. mashinining, apparatning yaki birer eswabning özini heriketke keltürgüchi ichki tüzülmiliri).

mekanizma *is. it.* heriketlendürgüch apparat: *Tüfeğin mekanizması* – Miltiqning heriketlendürgüchi qismi.
mekanografi *is. fr.* éléktrleshtürüsh we mashinilashturush herikiti.
mekarih *is. ar.* 1. mekro nersiler; 2. derd, ghem-qayghu.
mekarim *is. ar.* séxiylik, merdlik.
mekarimkâr *s. ar. far.* séxiy, merd, qoli ochuq.
mekatib *is. ar.* xetler.
mekayil *is.* ashliq ölchesh eswabi.
mekel *is. ar.* 1. hayat kechüridighan yer; 2. yémek-ichmek, meishet.
mekful *s. ar.* képil bolghan, kapaletke élinghan.
mekhul *s. ar.* sürme, sürme tartqan.
mekide *is. ar.* hiyle, riya.
mekik *-ği is. far.* moka: *Şehirde arabalar mekik dokuyor* – Sheherde mashinilar bapkarning mokisidek kélip kétip turidu.
mekin *s. ar.* olturaqlashqan, yerleshken.
mekkar *s. ar.* mekkar, hiyliger.
mekkâre *is. ar.* ijarige élinghan haywan.
mekkâreci *is.* haywan ijarige élip yük toshughuchi.
mekkari *is.* hiyligerlik, mekkarliq.
mekkas *is. ar.* sodigerlerdin baj yighquchi **Mekke** *is. öz.* Mekke (Seudi Erebistanda).
meklüm *s. fr.* yaridar.
mekmen *is. ar.* mökünidighan yer, soqunidighan yer.
mekmun *s. ar.* mexpiy, yoshurun.
mekmure *is. ar.* jinsiy munasiwette bolghuchi ayal.
meknuz *s. ar.* kömüklük, yoshurulghan.
mekonik *s. fr.* epyun.
mekonizm *is. tıp.* epyun bilen zeherlen'gen.
mekoyum *is. fr.* yéngi tughulghan bowaqning qorsaq poqi.
mekr *is. ar.* mikir, hiyle.

mekrub ***s. ar.*** qayghuluq, hesretlik.

mekruh ***s. ar.*** 1. mekro (diniy yasaq); 2. chirkin, yirginchlik, paskina.

meks ***is. ar.*** 1. soda béji; 2. baj élish.

meks ***is. ar.*** turush, kütüsh, saqlash.

mekseb ***is. ar.*** 1. payda; 2. payda kélidighan yer; 3. payda élish yoli.

meksub ***s. ar.*** 1. qolgha keltürülgen; 2. adetlen'gen, kön'gen.

meksuf ***s. ar.*** tutulghan.

meksur ***s. ar.*** sunghan, oshtulghan.

mektep *-bi* ***is. ar.*** 1. mektep; 2. shagirtlar; 3. bir ustining mezhipi; 4. pahishixana; 5. qamaqxana, türme; 6. xet yézilidighan yer.

mektepli ***s. is.*** 1. mektep oqughuchisi; 2. mektepte terbiyilen'gen.

mektum ***s. ar.*** 1. mexpiy tutulghan; 2. hökümettin mexpiy tutulghan.

mektup *-bu* ***is. ar.*** xet.

mektupçu ***is.*** bir wilayet merkizide xet-chek ishlirigha mesul kishi.

mektuplaşmak xetleshmek.

mekül ***s. is. ar.*** 1. yéyilgen; 2. yémek.

mekülât ***is.*** yémek-ichmek, meishetler.

mekzebe ***is. ar.*** yalghan söz.

mela ***is. ar.*** sehra.

melâbe ***is. ar.*** 1. oyun; 2. oyunchuq.

melabis ***is. ar.*** kiyim-kéchek.

melah ***is. far.*** chéketke.

melahat ***is. ar.*** güzellik, shérinlik.

melahatlı ***s.*** güzel, tatliq, shérin.

melahim ***is. ar.*** 1. qanlik, tatliq, shérin, küresh; 2. urush meydanliri.

melaib 1. oyun oynaydighan yer; 2. oyun; 3. oyunchuq.
melâik *is. ar.* malaikler.
melâl *-li is. ar.* jan siqilishi, teqezza, tit-tit bolush.
melalji *is. fr.* qol we puttiki nérwa aghriqi.
melâmet *is. ar.* 1. azarlash; 2. eyiblesh.
melan *s. ar.* toshturuqluq, toldurulghan.
melanemi *is. fr.* qanning qariyip kétish késelliki.
melânet *-ti is. ar.* yamanliq, eskilik.
melanoderm *s. fr.* qara tenlik.
melanodonti *is.* chishning qariyip kétish késelliki.
melanoglosi *is.* tilning qariliqi.
melanuri *is. fr.* süydükning qaramtullishishi.
melanurya *is. lat. zool.* bir xil béliq türi (bedini siziqliq kümüsh rengde).
melaz *s. ar.* yoshurunidighan yer.
melbes *is. fr.* kiyim-kéchek.
melbus *s. ar.* kiyin'gen, kiyim kiygen.
melda *s. ar.* yash (xotun) chokan.
melduğ *s.* yilan yaki chayan chaqqan.
melek *-ği is. ar.* perishte, melek (Alla bilen insan otturisida elchilik qilghuchi).
meleke *is. ar.* adetlenmek, könmek, pishmaq.
meleme *is.* 1. meresh (qoy we öchke); 2. *s.* hurun, qolidin ish kelmes.
melemek merimek (qoy, öchke).
meleş *is.* ikki qoziliq qoy.
meleşmek birlikte merimek, mereshmek.
melez *s. is. ar.* shalghut: *Katır bir melez hayvandır* – Qéchir shalghut haywandur; *Melez dil* – Shalghut til.
melfuf *s. ar.* 1. baghlanghan, yögelgen; 2. qoshumche qilinghan.
melfuz *s. ar.* sözlen'gen, teleppuz qilinghan.

melhame ***is. ar.*** qanliq küresh.
melhem ***is. ar.*** melhem, qoyuq yaghliq dora.
melhub ***s. ar.*** yalqunjighan, tutashqan (ot).
melhuf ***s. ar.*** ghemkin, hesretlik.
melik *-ki* ***is. ar.*** qiral, hökümdar.
melike ***is. ar.*** melike (ayal hökümdar yaki shahning xotuni).
melioydoz ***is. fr.*** insan we haywanlarda bolidighan yuqumluq mikrobluq késel.
melit *-ti* ***is. tıp.*** mengz késelliki.
melitemi ***is.*** qanda shéker maddisining köplüki.
melkut ***s. ar.*** kochigha qoyuwétilgen bala.
mellah ***is. ar.*** yehudiy mehellisi.
melodi ***is. fr.*** 1. yéqimliq küy, yaxshi anglinidighan ahang; 2. ahang, muqam; 3. muzika.
melodici ahanggha salghuchi, sazende: *Uygur melodicisi* – Uyghur sazendisi.
meloman saz heweskari: *Uygurlar birer melomandırlar* – Uyghurlar saz heweskarliridur.
melomeli ***s.*** artuqche put we qol bolush.
melon ***is. fr.*** erenche üsti yumilaq shepke.
meloterapi ***is.*** késelni saz we naxsha bilen dawalash.
melsa ***s.*** 1. tüz (egri toqaysiz); 2. sharab.
melsuk ***s. ar.*** chaplashturulghsan, yépishturulghan.
meltem ***is.*** yaz künliri déngizgha qarap soqqan shamal.
melub ***s. ar.*** éghizdin shölgey aqqan.
meluf ***s. ar.*** adetlen'gen, könüp qalghan.
melum ***s. ar.*** azarlanghan, köngüli aghrighan.
melum ***s.*** köngli yérim, ghemkin.
melun ***s. ar.*** qarghishqa ketken, lenetke uchrighan.
melül *-lü* ***s. ar.*** 1. boyni qisilghan, köngli yérim; 2. zérikken, bizar bolghan.

memat *is. ar.* mamat, ölüm: *Hayat memat meselesi* – Hayat-mamat mesilisi.

memba *-ı is. ar.* 1. bulaq; 2. menbe.

memduh *s. ar.* teqdirlen'gen, küylen'gen.

meme *is.* emchek, yélin.

memeli *s.* emcheklik: *Memeliler* – Emcheklik haywanlar.

memelik *-ği is.* 1. yélin xaltisi (haywanlarning baliliri émiwalmisun üchün); 2. ayallarning liptiki, baghirtaq; 3. ayallarning yasalma emchiki.

memeliler *is. zool.* emcheklik haywanlar, süt emgüchi haywanlar.

memeş *is.* kalining shölgiyi.

memhur *s. ar.* tamghilanghan, möhürlen'gen, péchet urulghan.

memhus *s.* 1. parqiraq, julalanghan; 2. etlik, éti toluq.

memhuv *s.* yoqalghan.

memil *is. ar.* bir terepke mayil bolush, bir terepke qingghiyish.

memişhane *is.* hajetxana, teretxana, xala jay.

memlaha *is. ar.* shorluq, shorluq yer.

memleket *is. ar.* 1. memliket; 2. yurt: *Kaşkar Ahmedin memleketidir* – Qeshqer Exmetning yurtidur.

memleketli *is. s.* 1. yurtdashliq; 2. wetendashliq.

memlûh *s. ar.* tuzlanghan nersiler.

memlûkane *z.* qullarche.

memlûkiyet *-ti is.* qulluq, esirlik.

memlük *-kü is. ar.* 1. qul, esir; 2. qul eskerler.

memnu *-u is. ar.* meni qilinghan, cheklen'gen.

memnuat *is. ar.* cheklen'gen nersiler, meni qilinghan nersiler.

memnun *s. ar.* memnun, xushluq: *Sizi gördüğüme çok memnun oldum* – Sizni körgenlikim üchün bek memnünmen.

memnuniyet *is. ar.* memnuniyet, xushalliq.
memnuniyetle *z.* xushalliq bilen.
memnuniyetsizlik *-ği is.* memnuniyetsizlik, naxushluq.
memnunluk *-ğu is.* 1. memnunluq, xushalliq; 2. raziliq.
memorandum *is. fr.* mimorandum (xelqara munasiwetlerde birer hökümetning diplomatiye yoli bilen muhakime qilish lazim bolghan mesililer yüzisidin öz nuqtiinezirini bayan qilip yazghan bayannamisi).
memşa *is. ar.* hajetxana, teretxana, xala jay.
memtul *s. ar.* bolqa bilen soqulghan.
memtur *s. ar.* üstige yamghur chüshken.
memul *-lü s. ar.* 1. oylanghan, ümid qilghan, kütülgen; 2. éhtimal: *Bugün gelmeleri memuldur* – Bügün kélishi éhtimal.
memun *s. is. ar.* emin, bixeter.
memur *is. ar.* 1. xizmetchi; 2. wezipisi bolghan.
memuriyet *-ti is. ar.* 1. memurluq, xizmetchilik; 2. wezipe.
men *is. ar.* tosup qoymaq, toxtitip qoymaq, meni qilmaq.
men *is. ar.* qilghan yaxshiliqni bashqa urmaq, minnet qilmaq.
menabit *is. ar.* yaylaq, otlaq (köplük).
menafi *is. ar.* payda, menpeet.
menahil *is. ar.* haywanlarni sughiridighan yer.
menahir *is. ar.* burun töshüki.
menahir *is. ar.* qushxana (haywan öltüridighan yer).
menair *is. ar.* munar (köplük).
menajer *is. ing.* bk. ***menecer***.
menakir *is. ar.* gunah ishlar, eski ishlar.
menal *is. ar.* 1. qolgha keltürülgen nerse, mal-mülük; 2. ige bolmaq.
menam *is. ar.* 1. uyqu; 2. yataq (öy); 3. chüsh (körmek).
mename *is.* töshek, üstide yétilideghan yer.
menami *s.* 1. chüshke tebir bergüchi; 2. tebirname.

menar *is. ar.* mayak.
menasıb *is.* derije, pelempey, baldaq.
menasık *is. ar.* ibadetxana.
menasim *is. ar.* 1. alamet, belge; 2. yol.
menasir *is. ar.* tashchilarning qelimi; 2. yirtquch qushlarning tumshuqi.
menasir *is. ar.* yaghachchilarning herisi.
menat *is. ar.* dar (adem asidighan).
menazım *is. ar.* ret, sep.
menazil *is. ar.* menizislilerdiki qonalghu.
menbet *is. ar.* yaylaq, otlaq.
menbit *is. ar.* bk. ***menbet***.
menbuz *z.* haramzade (atisi namelum).
menca *is. ar.* qutulush.
mencalâb *is. far.* paskina, sésiq su.
mencat *is.* qutulush, amanliqqa érishish.
mencud *s. far.* ghemkin, hesretlik.
mencuk *is. s. ar.* 1. bayraq momisi we munarning uchigha qadilidighan kichik yérim ay; 2. yamghurluq, künlük; 3. bayraq.
mendeme *is. ar.* pushayman qilish, pushayman qilinghan ish.
mendil *is. ar.* qol yaghliqi.
mendirek *-ği is. yun.* qoltuq (déngizning).
menecer *is. ing.* bashqurmaq, idare qilmaq, yolbashchiliq qilmaq.
menedilmek meni qilinmaq, cheklenmek.
menekşe *is. far.* binepshe (nabat).
menend *is. far.* 1. oxshash, oxshashliq; 2. xuddi, ... dek, ... tek.
menenjit *-ti is. fr.* ménin'git.

menetmek meni qilmaq, cheklimek: *Kötülüğü menetmek gerekir* – Eskilikni cheklesh kérek.

menevi ***s. ar.*** ispérma, méni.

meneviş ***is. far.*** nesiller üstidiki siziqlar.

menevişli ***s.*** chimir-chimir, siziqliq.

menfa ***is. ar.*** sürgün qilinidighan yer.

menfaat *-ti* ***is. ar.*** menpeet, payda.

menfaatçi ***s. is.*** menpeetperes, shexsiy menpeetchi, öz paydisini közleydighan.

menfaatli ***s.*** paydiliq, menpeetlik.

menfaatperest *-ti* ***s. ar.*** menpeetperes, öz paydisini közleydighan: *Menfaatperest olmamali* – Menpeetperest bolmasliq lazim.

menfes ***is. ar.*** nepes yoli, nepes alidighan yer.

menfez ***is. ar.*** kirish-chiqish yéri, töshük, öngkürning éghzi.

menfi ***s. ar.*** 1. menpiy; 2. sürgün; 3. bolushsiz (grammatikida).

menfuh 1. sémiz; 2. köptürülgen, püwlep köptürülgen.

menfur ***s. ar.*** nepretlinidighan, yirginchlik: *Menfur eylemler kinansın* – Yirginchlik heriketler eyiplensun.

menfuş ***s. ar.*** titilghan (paxta, yung).

mengeç *-ci* ***is.*** yung égiridighan sayman.

mengel ***is.*** zinnet üchün putqa séliwalidighan halqa, bilezük.

mengene ***is. yun.*** 1. siqip yagh we su chiqiridighan sayman, juwaz; 2. her xil siqquch, présligüchi üsküniler.

menhar ***is. ar.*** qushxana (haywan öltüridighan).

menhar ***is. ar.*** burun töshüki.

menhec ***is. ar.*** ochuq we keng yol.

menhel ***is. ar.*** 1. haywanlarni sughiridighan yer; 2. ötek.

menhi ***is. ar.*** din chekligen ishlar.

menhidroz ***is. fr.*** ayallarning heyz körgende artuqche terlishi.

menhir ***is.*** tik we yoghan tashtin yasalghan abide, menggü tash.

menhir ***is.*** bk. ***menhar***.

menhiyat ***is. ar.*** diniy cheklimiler.

menhub bulang-talanggha uchrighan, talanghan.

menhubat bulang-talang qilinghan nersiler.

menhus ***s. ar.*** teleysiz, bextsiz.

menhuş chayan we yilan chéqiwalghan.

menhut yonulghan, tarachlanghan.

meni ***is. ar.*** meni: *Böyle yapmak menidir* – Mundaq qilish menidur.

meni ***is. ar.*** özümchilik.

meni ***is. ar.*** meniy, ispérma, heshq.

meni ***is. ar.*** 1. qolgha keltürüsh qiyin bolghan; 2. téyilghaq.

meniha ***is. ar.*** hediye, bexsh.

menin ***is. ar.*** chang-tozan.

meningoensefalit ***is. fr.*** ménge we uning perdiliridiki késellik.

meningokok ***is. fr.*** ménin'git mikrobi.

meningokoksemi ***is. fr.*** qanda ménin'git mikrobining bolushi.

meniş ***is. far.*** tughma xaraktér, mijez , xuy.

menkıb ***is. ar.*** dastanlar.

menkib ***is. ar.*** qol söngikining müre bilen tutashqan yéri.

menkibe ***is. ar.*** tarixiy shexsler toghrisidiki hékayet.

menkibevi ***s.*** epsaniwi.

menku *-uu* ***s. ar.*** suda qaynitilghan.

menkuat *-tı* ***is.*** qaynitilghan giyah süyi.

menkubiyet *-tı* ***is.*** nezerdin chüshmeklik, chüshkünlük.

menkûha ***is. ar.*** nikahlanghan, nikahliq ayal.

menkul *-lü* ***s. ar.*** 1. toshulghan; 2. yötkelgen; 3. éghizdin-éghizgha köchüp kelgen.

menkûlat ***is.*** 1. toshulghan nersiler; 2. tepsir we hedis bilen munasiwetlik bilimler.
menkûp ***s. ar.*** téshilgen, téshiklik, téshik échilghan.
menkûp ***s. ar.*** 1. bextsiz, teleysiz; 2. nezerdin chüshken.
menkûr ***s. ar.*** inkar qilinghan.
menkus ***s. ar.*** nuqsan, kemchilik, yétishsizlik.
menkus ***s. ar.*** 1. zinnetlik; 2. boyaq bérilgen, resim sizilghan; 3. gejdin yasalghan neqishlik penjire.
menkuz ***s. ar.*** buzulghan, ishlitishtin qalghan.
menna ***s. ar.*** tosqun bolghan.
mennac ***s. ar.*** merd, séxiy.
menolunmak cheklenmek, meni qilinmaq.
menometroraj ***is. fr.*** heyz jeryanida xunning köp kélishi.
menopoz ***is. fr.*** ayallarda heyzning toxtishi (heyz körüsh yéshidin ötüshi).
menoraji ***is. fr.*** adetning (heyzning) köpiyishi.
menoralji ***is.*** heyzning aghrip kélishi.
menore ***is. fr.*** heyzning normal kélishi.
menostaksi ***is. fr.*** heyz waqtining uzirip kétishi.
menostaz ***is. fr.*** heyizning rawansizliqi.
mensec ***is. ar.*** toqumichiliq fabrikisi.
mensek ***is. ar.*** 1. ibadetxana; 2. erapatta qurbanliq soyulidighan yer.
mensi ***s. ar.*** 1. untulghan; 2. terk qilinghan, tashlanghan.
mensim ***is. ar.*** 1. pul; 2. töge tirniqi.
mensiyat ***is. ar.*** untulghan nerse.
mensubat ***is.*** xizmetdashlar.
mensubin ***is.*** 1. kesip ehli; 2. bir ish yaki adem bilen munasiwiti bolghanlar.
mensubiyet *-ti* ***is. ar.*** mensupluq, munasiwetlik.
mensuc ***s. ar.*** toqulma nerse.
mensuh ***s. ar.*** chiqirilghan hökümning bikar qilinishi.

mensuk ***s. ar.*** retlik tizilghan, retlen'gen.

mensup *-bu* ***s. ar.*** mensup, tewe, munasiwetlik: *Bu derneğe mensup olanlar* – Bu jemietke mensup ademler.

mensur ***s. ar.*** 1. nesir, nesir sheklide yézilghan; 2. chachma: *Mensur şiirlar* – Chachma shéirlar.

mensur ***s. ar.*** qilich duéli.

mensusat *-ti* ***is.*** toqulma nersiler.

menşe *-i* ***is. ar.*** 1. menbe, esli; 2. oqup chiqqan mektep, yétiship chiqqan yer.

menşur ***s. ar.*** neshr qilinghan.

menteşe ***is. far.*** gire, gireche: *Kapı menteşesi* – Ishik giresi.

menun 1. waqit, zaman; 2. ölüm; 3. ejel, aqiwet, zawal.

menus ***s. ar.*** kön'gen, ögen'gen, özleshken.

menut ***s. ar.*** 1. ésilghan, ésiqliq; 2. baghliq, ait.

menü ***is. fr.*** 1. tamaq türliri jedwili, tamaq türlining isimliki; 2. dastixangha keltürülidighan yémeklikler.

menvi ***is. ar.*** meqset, ghaye, meqset qilinghan nerse.

menzele ***is. ar.*** 1. derije, ret; 2. béket.

menzil ***is. ar.*** 1. menzil, qonalghu, öteng; 2. herbiy qisimlarning arqa sep xizmiti; 3. ikki menzil ariliqi; 4. pochta atliri turidighan yer.

menzilci ***is.*** atliq xet-chek toshughuchi, pochtikesh.

menzile ***is. ar.*** 1. basquch, derije, orun; 2. qonalghu yer.

menzilet ***is. ar.*** bk. ***menzile***.

menzilhane ***is. ar.*** pochtikeshlerning at tenggüshleydighan yéri.

menzilli ***s.*** 1. qarigha étish ariliqi; 2. qonalghu yéri.

menzul *-lü* ***s. ar.*** qériliq we bashqa seweblerdin mangalmaydighan halgha kelgen.

mephus ***s. ar.*** bölüm, qisim (kitabning).

mera ***is. ar.*** 1. otlaq, yaylaq; 2. térilghuning haywan béqish üchün ayrilghan qismi.

merah ***is. ar.*** bek xushalliq.

merah ***is. ar.*** 1. dem élish yéri, köngül achidighan yer; 2. yer, makan; 3. uwa, aile.

merahil ***is. ar.*** menzil, qonalghu, musapiler.

merak *-kı* ***is. ar.*** 1. qiziqish: *Bu makinanin nasil çalıştığını mefak ettim* – Bu mashinining qandaq ishlewatqanliqigha qiziqtim; 2. hewes, ishtiyaq: *Bahçeye, çiçeğe merakı olmak* – Baghchigha, gülge hewes qilmaq; 3. xalas, yaqturush, xush: *Mehmedin yemeğe o kadar merakı yok* – Mehemmetning tamaq bilen anche xushi yoq; 4. ghem-qayghu: *Meraktan çatlıyorum, bu çocuk nerde kaldı* – Kishini ghemde qoyup bu bala nege ketti (qeyerde qaldi.

merak ***s. ar.*** atning saghrisi.

merakıd ***is. ar.*** 1. mazar, qebre; 2. yétip-qopidighan yer, aram alidighan yer.

meraki ***s. ar.*** 1. pelempey; 2. derije.

meraki ***s. ar.*** heweskar.

meraklanmak ***s.*** 1. qayghurmaq, endishe qilmaq; 2. meyüslenmek, échinmaq.

merakli 1. heweskar: *Meraklı çocuk bütün gün bana soru soruyor* – Heweskar bala kün boyi mendin soal soraydu; 2. qiziqish, arzu: *Ava meraklı adam* – Owgha qiziqidighan adem; 3. zoq: *Yemeğe meraklı* – Tamaqqa zoqi bar; 4. qayghu, ghem; 5. ashiq: *Kitap meraklısı* – Kitap ashiqi.

meraksiz ***s.*** 1. ghemsiz, bighem; 2. hewisi yoq, ishtiyaqi yoq.

meral *-li* ***is.*** maral, bughining chishisi.

meralji ***is. fr.*** yota aghriqi.

meram ***is. ar.*** 1. meqset; 2. niyet, istek, arzu.

merametçi ***is.*** 1. yamaqchi (ötük); 2. kepsherchi, daghmalchi.

merametlemek ***is. ar.*** rémont qilmaq, tüzimek, ongshimaq.

merare ***is. ar.*** öt xaltisi.

merasim ***is. ar.*** 1. murasim; 2. nizam, yol: *Her işin bir merasimi var* – Her ishning bir yoli bolidu.

merasimsiz ***s.*** murasimsiz, murasim ötküzmestin.

merazibe ***is. far.*** chégra qoghdighuchilar.

merbat ***is. ar.*** 1. qoy we öchke baghlaydighan yer; 2. ibadetxana (musulmanlarning); 3. monastir.

merbut *-tu* ***s. ar.*** 1. baghlaqliq; 2. baghlaqliq at; 3. birige baghlinip qalmaq.

merbutiyet *-ti* ***is. ar.*** 1. birlik, ortaqliq; 2. ishench; 3. munasiwet.

mercan ***is. ar. zool.*** marjan (déngidin chiqidighan).

mercanköşk ***is. zool.*** merjan'gush (ésil puraqliq bir xil ösümlük).

mercek *-ği* ***is.*** merjek (kino we resim apparatlirining yoruqluqini tengshesh orgini).

merci *-i* ***is. far.*** murajiet yéri, iltimas qilinidighan yer.

mercu ***s. ar.*** 1. yalwurulghan, iltimas qilinghan; 2. arzu qilinghan, ümid qilinghan, tilen'gen.

mercuh ***s. ar.*** üstün tutulghan, qimmet bilin'gen (qimmetlik hésablanghan).

merdan ***is. far.*** merdler, sözide turidighanlar, yigitler.

merdane ***s. z. far.*** 1. merdanilerche, merdlerche; 2. jasaret bilen.

merdane ***s. ar.*** noghuch.

merdiven ***is. far.*** 1. shota; 2. tartma, pelempey.

merdivenli ***s.*** pelempeylik.

merdut ***s. ar.*** 1. qoghlanghan, qoghlandi; 2. ret qilinghan, reddiye bérilgen.

merdümgiriz ***s. far.*** kishige arilashmaydighan, ademdin qachidighan.

merebe ***is. ar.*** kesip, ish, meshghuliyet.

merek *-ği* ***is.*** yem-xeshek qoyulidighan öy.
mergul ***s. far.*** 1. türülgen (chach); 2. qush awazi; 3. yéqimliq awaz.
mergup ***s. ar.*** yaxshi körülgen, yéqimliq.
merhaba ***ünl. ar.*** salamlashmaq, qarshi almaq sözi.
merhabalaşmak salamlashmaq, salam bermek.
merhale ***is. ar.*** 1. basquch: *Mücadelenin ilk merhalesi* – Küreshning birinchi basquchi; 2. menzil; 3. ikki öteng ariliqi; 4. bir künlük yol.
merhamet ***is. ar.*** ich aghritish: *Dulkun, Uçkuna merhamet etti* – Dolqun Uchqungha ich aghritti.
merhametsiz ***s.*** shepqetsiz, baghri qattiqliq.
merhem ***is. ar.*** bk. ***melhem*** .
merhub ***is. ar.*** 1. qorqunchluq (nerse); 2. yolwas.
merhum ***s. ar.*** merhum, rehmetlik (er): *Merhum başbakan* – Merhum bash ministir (zungli).
merhume ***is. ar.*** merhume (ayal).
merhun ***s. ar.*** renige qoyulghan.
merhuz 1. yuyunghan; 2. terligen.
meri ***s. ar.*** köz bilen körgili bolidighan.
meri ***s. ar.*** 1. yürgüzülüwatqan; 2. gépi ötidighan, nopuzluq, hörmetke ige.
meri ***is. ar.*** tamaq waqtida chélinidighan kanay.
meridyen ***is. fr.*** méridian siziqi **Merih** ***is. öz. ar.*** Kurud, Mars (yultuzi).
merinos ***is. isp.*** mérinos (inchike yungluq qoy).
meriyat ***is.*** körgili bolidighan nersiler.
merkat *-di* ***is. ar.*** qebre, mazar.
merkep *-bi* ***is. ar.*** 1. éshek; 2. minilidighan nerse; 3. kéme.
merkepçi ***is.*** kiragha éshek bergüchi.
merkez ***is. ar.*** 1. merkez, özek, ottura qisim, yadro: *Heytikar Kaşkar şehrimizin merkezidir* – Héytikar Qeshqer

shehirimizning (merkizide) qaq otturisida; 2. shekil, yol: *Benim düşüncem bu merkezdedir* – Méning chüshenchem mushu shekilde; 3. paytext: *Pekin, Çinin merkezidir* – Béyjing Junggoning paytextidur; 4. nuqta: *Meselenin ağırlık merkezi* – Mesilining éghirliq nuqtisi.

merkez kaç *s.* merkezdin qachqan, merkezdin ayrilghan, özektin qachqan.

merkezi *s. ar.* merkizi: *Merkezi nokta* – Merkiziy nuqta; *Merkezi radyo* – Merkiziy radio.

merkezileşmek merkezleshmek, özekleshmek.

merkezileştirilmiş merkezleshtürülgen, özekleshtürülgen.

merkeziyet *-ti is. ar.* merkezchilik, özekchilik.

merkezlemek merkezlimek, özeklimek.

merkum *s. ar.* 1. ismi atalghan; 2. yézilghan, qeyt qilinghan.

merkup *is. ar.* mese üstige kiyidighan ötük.

Merkür *is. öz.* Mérkuriy, Arzu (yultuzi).

merlıngeç *-cı is. bot.* mesteki rumi (derex).

mermer *is. ar.* mermer.

mermerci *is.* mermer buyumliri ishleydighan, bolupmu qebre tashliri yasaydighan biri.

mermercilik *-ği is.* tashchiliq hüniri (seniti).

mermerşahi *is. ar.* aq paxta rext.

mermi *is. ar.* oq: *Top mermisi* – Top oqi.

mermiyat *is. ar.* 1. oqlar; 2. étip tashlanghan nersiler.

mermuz *is. ar.* ima-isharet bilen bildürmek.

mermuzat *is.* ima-isharet bilen bildürülgen nerse.

merokoksalji *is. fr.* saghra aghriqi.

merozmi *is. tıp.* bezi puraqlarni puriyalmasliq.

merrat *is.* qétim, nöwet (köplük).

merre *is. ar.* qétim, nöwet.

merreten *z.* bir qétim, bir nöwet.

mersa *is. ar.* port, gharghalta.

merserize *is. fr.* 1. ximiyiwi usul bilen chulandurulghan paxta yip; 2. bu xil yip bilen toqulghan toqulma.
mersi *ünl. fr.* "salamet bolung, rehmet" dégen menide.
mersin *is. yun.* yopurmaqliri daim yéshil turidighan bir xil derex we uning méwisi.
mersiye *is. ar.* mersiye (wapat bolghuchigha atap yézilghan shéir yaki sözlen'gen söz).
mersiyehan *s.* bk. ***mersiyekâr***.
mersiyekâr *s.* mersiye oqughuchi yaki mersiye sözi sözligüchi.
mersud *is. ar.* 1. közitish; 2. hésaplanghan.
mersum *s. ar.* 1. yézilghan; 2. eslen'gen, yadlanghan; 3. enene.
mersumhâr *is.* baj yighquchi, bajgir.
mersus *s. ar.* 1. qoghushun bilen chingitilghan; 2. ching, puxta.
mert *-di far. s.* merd, jesur, sözide turidighan.
mertçe *z.* merdlerche, baturlarche.
mertebe *is. ar.* 1. mertiwe, derije; 2. pelempey, basquch; 3. unwan; 4. nöwet.
mertek *-ği is.* töt burjek, qélin penerke.
mertub *s. ar.* 1. yéngi: *Mertub sebze* – Yéngi köktat; 2. nem.
merub *s. ar.* qorqqan, chöchügen, ürkügen.
meruben *z.* qorqqan (chöchügen) halda.
mervaha *s.* tüzlenglik.
mervi *is. ar.* éghizdin éghizgha köchüp yürgen.
merzaga *is.* patqaqliq.
merzagan *is. ar.* 1. jehennem, dozax; 2. mazar, qebre.
merzat *is. ar.* razi bolmaq, xushal bolmaq.
merzubum *is. far.* 1. dölet; 2. weten, yurt.
merzübum *is. far.* iqlim, kilimat.
mes *is. ar.* 1. chéqilish, tégish; 2. meydangha kélish.

mes ***is. isp.*** chérkawlarda duagha tengkesh qilinghan muzika.

mesabe ***is. ar.*** derije, unwan.

mesaf ***is. ar.*** gézekke turidighan yer.

mesafa ***is. ar.*** ikki yer arisidiki ariliq, yiraqliq, uzaqliq.

mesağ ***is. ar.*** ruxset, ijazet.

mesaha ***is.*** 1. yer ölchesh; 2. yer ölchimi, yer kölimi.

mesai ***is. ar.*** xizmet, emgek.

mesaj ***is. fr.*** dölet erbablirining bir-birige yazghan xéti yaki tebrik télégrammisi, tebrik xet yaki tebrik télégramma.

mesajeri ***is. ar.*** 1. yoluchilarni we ularning yük-taqini toshuydighan xizmet guruppisi; 2. bu guruppa turidighan yer.

mesane ***is. ar.*** süydük xaltisi, dowsaq.

mesatir ***is. ar.*** 1. sizghuch; 2. tamchilarning handuwisi.

mesavi ***is. ar.*** eskilik, yamanliq (köplük).

mesavi ***is. ar.*** öy, turar jay (köplük).

mesbaa ***is. ar.*** yolwash qatarliq yirtquch haywanlar köp orunlashqan rayon.

mesbuk *-ku* ***s.*** 1. arqida qalghan; 2. ötkende bolghan, ötmüsh.

mesbuk ***s. ar.*** qilipqa tökülgen.

mescit *-di* ***is. ar.*** meschit.

mescum ***is. ar.*** tökülgen, aqqan.

mescun ***is. ar.*** solanghan, qamalghan, mehbus.

mesdut ***is. ar.*** yépiqliq, aldigha tam soqulghan.

mesel ***is. ar.*** 1. mesel (ibret we ülge élinidighan kichik hékaya); 2. kinayilik söz; 3. oxshitish; 4. maqal-temsil; 5. terbiyiwi ehmiyetke ige hékaye.

meselâ ***e. ar.*** mesilen.

mesele ***is. ar.*** 1. mesilen 1. qiyin ish: *Turislerin oraya gitmeleri şimdi bir meseledir* – Sayahetchilerning u yerge kétishi emdi bir mesilidur.

mesemme ***is.*** téridiki ushshaq töshükler.
meserret *-ti* ***is.*** xushalliq.
mesfu ***s.*** köz tegken.
mesfuh ***s. ar.*** 1. éqitilghan, tökülgen; 2. taghning étiki.
mesfur ***s. ar.*** ismi atalghan, ismi qeyt qilinghan.
mesh ***is. ar.*** mési (teret alghanda).
mesh ***is. ar.*** 1. qiyapitini özgertip setlishish; 2. bashqilarning shéirini özgertip özining qiliwélish.
meshetmek 1. siylimaq; 2. yaghlimaq, yagh sürmek.
meshuf ***s. ar.*** 1. sugha qanmighan; 2. susirimaq.
meshuk ***s. ar.*** yanjilip undek halgha kelgen.
meshun ***s. ar.*** issitilghan, illitilghan, issinghan.
meshur ***s. ar.*** séhirlen'gen, juda qilinghan.
mesih ***s. ar.*** 1. shekil özgertken; 2. ajayip-gharayip **Mesih** ***is. öz. ar.*** peyghember.
mesihi ***is. ar.*** 1. Eysa peyghember ümiti; 2. xristian.
mesil ***is. ar.*** su yoli, suning éqish yoli.
mesil ***is. ar.*** oxshash, kebi, goya, xuddi.
mesina ***is. it.*** béliq qarmiqining at qilidin yasalghan yipi.
mesire ***is. ar.*** sayahet (seyle) qilidighan yer, hawalinidighan yer.
mesken ***is. ar.*** 1. olturaq jay, öy; 2. bezi güllerde uruq xaltisi.
meskenet *-ti* ***is. ar.*** 1. miskinlik; 2. péqirliq, yoqsulluq; 3. qolidin ish kelmeslik.
meskub ***s. ar.*** téshilgen töshük.
meskûb ***s. ar.*** qélipqa tökülgen.
meskûkât *-ti* ***is. ar.*** meden pul (köplük).
meskûn ***s. ar.*** 1. adem olturidighan (yer); 2. güllep yashnighan.
meslek *-ki* ***is. ar.*** 1. kesip; 2. meslek, yol, sistéma.
mesleki ***s. ar.*** kespiy, kesipke ait.
meslekli ***s.*** kesip ehli, kesip igisi, mesleklik.

mesleksiz ***s.*** 1. mesleksiz, bikar telet, bir ishning béshini tutmighan; 2. shaxtin shaxqa qonup yürgüchi.

meslektaş ***s. is. ar.*** kesipdash, meslekdash.

meslûh ***s. ar.*** térisi soyulghan.

meslûl ***s. ar.*** 1. ghilapidin chiqirilghan (qilich, pichaq); 2. din üchün qurban bolghan; 2. sil késilige giriptar bolghan.

meslût ***s. ar.*** 1. meghlup, yéngilgen; 2. zeip, ajiz.

mesmuat ***is. ar.*** bilin'gen we ishitilgen xewerler.

mesmum ***s. ar.*** zeherlen'gen, zeherlik.

mesmumen ***z.*** zeherlen'gen halda.

mesmur ***s. ar.*** mix bilen tutturulghan.

mesnai ***s.*** ikkilik, ikki yüzlük.

mesnet *-di* ***is. ar.*** 1. tirek, destek; 2. orun, unwan, derije, ataq.

mesnevi ***is. ar.*** ikkilik, mesnewi (shéiriy shekil).

mesnu ***s. ar.*** 1. ishlitilgen, anglanghan; 2. anglashqa tégishlik.

mesra ***is. ar.*** kéche sepiri, kéchide yolgha chiqish.

mesrah ***is. ar.*** otlaq, yaylaq.

mesrebe ***is. ar.*** 1. otlaq; 2. bedende meydidin qéringha qeder uzarghan tüklük yer.

mesrur ***s. ar.*** xushalliq.

messah ***s. ar.*** ölchep kesküchi.

messah ***is. ar.*** uwulap dawalighuchi.

messetmek hés qilmaq, tuymaq: *Ben ihtiyaç messettim* – Men ihtiyaj hés qildim.

messur ***is. ar.*** 1. tashqin (su); 2. qiziq doxupka, yalqunjighan ot.

mest ***s. far.*** mest.

mest ***is. ar.*** mese (ayagh kiyim).

mest etmek 1. mest qilmaq; 2. bihosh qilmaq.

mest olmak 2. mest bolmaq; 2. bihosh bolmaq.

mestan *is.* mestler.
mestane *z. far.* mestane, özini yoqatqan halda.
mestçi *is.* mese tikküchi.
mestur *s. ar.* örtelgen, chümkelgen, xupiyane.
mesture *is. ar.* mexpiy yol.
mesudiyet *-ti is.* bextlik.
mesul *-lü is. ar.* mesul, jawabkar.
mesuliyet *-ti is.* mesuliyet, jawabkarliq.
mesuliyetli *is.* mestuliyetlik, jawapkarliq.
mesuliyetsiz *s.* mesuliyetsiz.
mesuliyetsizlik *-ği is.* mesuliyetsizlik.
mesum *s. ar.* gunahkar, gunahliq.
mesur *s. ar.* yoli késilgen, esir élinghan.
mesut *s. ar.* bextlik, bextiyar: *Mesut bir hayat* – Bextlik turmush.
meşahid *is. ar.* shéhitlik (köplük).
meşahir *is. ar.* körgezme (köplük).
meşahir *is. ar.* mötiwerler, nopuzluqlar.
meşakkat *-ti is. ar.* musheqqet, qiyin.
meşale *is. ar.* 1. meshel, otqash; 2. yoruqluq bergüchi sayman.
meşalekeş *is.* 1. meshel kötürgüchi, tutquchi; 2. rehber.
meşar *is. ar.* hejge barghuchilarning haji bolmastin burun turidighan yéri.
meşari *is. ar.* 1. yollar; 2. su turubiliri.
meşarib *is. ar.* 1. xuy, mijez; 2. kurushka.
meşayeh *is. ar.* mashayix, sheyxler.
meşbu *-u s. ar.* 1. tolghan, liq toshquzulghan; 2. toyghan, toq.
meşcu *s.* jasaretlik.
meşcuc *s. ar.* bash we yüzidin yarilanghan.
meşdud *s. ar.* 1. ching baghlanghan; 2. yipek rext.

meşduh ***s. ar.*** 1. qorqqan; 2. chöchügen, hoduqqan.
meşe ***is. far.*** dub derixi.
meşelik *-ği* ***is.*** dubzarliq, dub ormanliqi.
meşfer ***is. ar.*** kalpuk, lew, erin.
meşgale ***is. ar.*** meshghuliyet.
meşguf ***s. ar.*** ashiq, mejnun, sewda.
meşgul *-lü* ***s. ar.*** 1. meshghul, shughullinish: *Müdür şimdi meşguldur* – Mudir hazir ish bilen meshghul; 2. oygha patmaq.
meşguliyet *-ti* ***is. ar.*** meshghuliyet.
meşher ***is. ar.*** körgezme.
meşhet *-di* ***is. ar.*** shéhitlar kömülgen jay.
meşhudat ***is.*** köz bilen körgen, tonush nersiler.
meşhude ***s. ar.*** bk. ***meşhut***.
meşhum ***s. ar.*** liq, toshquzuqluq.
meşhur ***s. ar.*** 1. meshhur, tonulghan, éti chiqqan, dangliq; 2. nopuzluq.
meşhut ***s. ar.*** tonush.
meşib ***is. ar.*** yashanmaq, qérimaq, chach we saqili aqirish.
meşime ***is. ar.*** baliyatqu.
meşin ***is. far.*** kön, xurum, shawrun qatarliqlar.
meşinci ***is.*** könchi.
meşinli ***s.*** kön bilen qaplanghan: *Meşinli sandık* – Kön sanduq.
meşiyet *-ti* ***is.*** 1. irade, arzu, tilek; 2. yürüsh.
meşk *-ki* ***is. ar.*** 1. meshiq; 2. könükme.
meşk ***is. far.*** tulum (su qachilaydighan).
meşkçe ***is.*** kichik su tulumi.
meşkûk *-kü* ***is. ar.*** gumanliq, guman peyda qilidighan.
meşkûl ***is. ar.*** 1. üch puti aq (at); 2. aqsaq; 3. ayighi chüshelgen.
meşkum 1. jasaretlik; 2. shox (at); 3. qorqunchqa salghuchi.

meşkûr ***s. ar.*** 1. medhiyilen'gen, küylen'gen; 2. rehmet éytishqa erziydighan.

meşmulat ***is.*** 1. etrapi chöridelgen, imatilen'gen; 2. bir nersining ichidiki nersiler.

meşmum ***s. ar.*** 1. puralghan; 2. ipar, etir qatarliq puraqliq nerse.

meşmumat ***is.*** puralghan nersiler, ipar, etir qatarliq puraqliq nersiler.

meşra ***is. ar.*** 1. chighir yol, jim yol; 2. ériq.

meşrep *-bi* ***is. ar.*** xuy, xaraktér, weziyet: *Bu adamın meşrebi hoşuma gitmiyor* – Bu ademning mijezi manga yaqmaydu.

meşru *-u* ***s. ar.*** 1. heqliq, qanuniy, yolluq; 2. uyghun.

meşruat ***is. ar.*** qanungha uyghun, toghra.

meşrub ***s. is. ar.*** bk. ***meşrup***.

meşrubat *-ti* ***is. ar.*** échilidighan nersiler.

meşruh ***s. ar.*** 1. sherhlen'gen; 2. tepsiliy chüshendürülgen.

meşruhat *-ti* ***is. ar.*** sherh, chüshendürüsh.

meşrup ***s. is. ar.*** 1. échilidighan nerse; 2. ichimlik; 3. ussuzluq.

meşrut *-tu* ***s. ar.*** shertlik.

meşrutiyet *-ti* ***is. ar.*** bir hökümdarning rehberlikidiki parlaménт rehberliki.

meşta ***is. ar.*** bk. ***meştat***.

meştat ***is. ar.*** 1. qishlaq; 2. harbiy lagér.

meşum ***s. ar.*** bextsiz, teleysiz, eski.

meşun ***s. ar.*** shalang (chach).

meşur ***s. ar.*** 1. idrak qilinghan chüshénilgen; 2. bilimlik.

meşveret ***is. ar.*** 1. pikir élish, kéngishish; 2. bir qanche kishining yighini.

met *-ddi* ***is. ar.*** 1. uzitish; 2. déngiz süyining örlep köbjishi.

meta *-ı is. ar.* 1. tijaret méli; 2. sermaye; 3. öy bisatliri; 4. almashturush yaki sétish meqsiti bilen ishlep chiqarghan nerse.
metafizik *-ği is. s. fr.* métafizika.
metaib *is. ar.* harghinliq, japa-musheqqetlik.
metakroz *is. fr.* rengning özgirishi, reng özgertish.
metal *-li is. fr.* 1. métal, meden; 2. métaldin yasalghan.
metalib *is. ar.* telepler, istekler.
metalist *is. fr.* métal ishchisi.
metalürji *is. fr.* métallurgiye.
metalürjik *s. fr.* métallorgiyilik.
metanet *-ti is. ar.* chidam, gheyret.
metanetli *s.* chidamliq, gheyretlik.
metanetsiz *s.* chidamsiz, gheyretsiz.
metarik *is. ar.* 1. bolqa, bazghan; 2. toqmaq, hasa; 3. neyze.
metelik *-ği is. fr.* 1. métal pul; 2. nahayiti az.
meteliksiz *s.* kembeghel, yoqsul.
metenkefal *is. lat.* arqa ménge.
meteorit *-ti is.* asmandin chüshidighan meden yaki tash.
meteorizm *is. fr.* meyde we ücheylerde köp miqdarda gaz toplinish.
meteorolog *is. fr.* météorologiye alimi.
meteoroloji *is. fr.* météorologiye (hawani we hawadiki hadisilerni tekshüridighan ilim).
metfen *is. ar.* qebre, gör.
metfu *-u s.* bérilgen pul.
metfun *s. ar.* kömülgen, depne qilinghan.
meth *-thi is. ar.* küylesh, maxtash, medhiyilesh.
meth etmek medhiyilimek, küylimek, maxtimaq.
methal *-li is. ar.* 1. ishiktin kirish yoli; 2. arilishish, mudaxile qilish; 3. boghuz we kochilarning kirish yéri; 4. kirish söz.
methar *is. ar.* ambar, iskilat.

methiye *is. ar.* medhiye.

metin *-tni is. ar.* tékist: *Bu yazının tam metni* – Bu maqalining tuluq tékisti.

metin *-tni is. ar.* mustehkem, ching, tiz pükmes.

metis *is. fr.* métis (jinsliri bashqa haywandin tughulghan haywan), shalghut.

metis *is. fr.* arilashma (toqumichiliqta).

metod *is. yun.* bk. *metot*.

metodizm métodizim (XVIII esirde meydangha kelgen diniy éqim we xristian teriqati).

metodoloji *is. fr.* métodologiye (penning birer saheside qollinilidighan tetqiqat usullirining yighindisi).

metot *is. yun.* métod, usul.

metotlu *s.* 1. métodqa uyghun, sistémiliq: *Metotlu bir çalışma* – Sistémiliq bir xizmet; 2. métodluq: *Metotlu bir adam* – Métodluq bir adem.

metotsuz *s.* 1. usuli bolmighan: *Metotsuz öğretim* – Usulsiz oqutush; 2. usulgha diqqet qilmaydighan: *Metotsuz öğrenci* – Usulgha diqqet qilmaydighan oqughuchi.

metraji *is.* baliyatquning qanishi.

metralji *is. tıp.* baliyatqu aghriqi.

metrdotel *is. fr.* méhmanxana we ashxanilarda xizmetchilerni ishqa buyrup, ish qildurghuchi.

metre *is. fr.* métr.

metres *is. fr.* nikahsiz xotun.

metro *is. fr.* métr.

metro *is. fr.* métro (yer asti tömür yoli).

metrodini *is.* baliyatqu késelliki we sanjiqi.

metroloji *is. fr.* 1. ölchem ilmi; 2. éghirliq we ölchem heqqidiki kitab.

metroparalizi *is.* baliyatquning töwenlep kétishi.

metropati *is.* baliyatquning buzunluqi, baliyatqu késelliki.

metroperitonit ***is.*** baliyatqu we qorsaq perdisi késelliki.

metropol ***is. fr.*** bashqa döletlerni bésiwélip öz mustemlikisige aylandurghan we ularni ékspilatatsiye qiliwatqan jahan'gir dölet, mustemlikichi.

metrosel ***is.*** baliyatquning sanggilap qélishi.

metrosistoz ***is.*** baliyatqu ichini tekshüridighan eswab.

metruk *-kü* ***s. ar.*** 1. terk qilinghan; 2. qollanmighan, ishlitilmigen.

metrukât *-tı* ***is. ar.*** ölgüchidin qalghan nersiler, miras, tegmish.

metruke ***s. ar.*** 1. éri tashliwetken xotun; 2. éridin ajrashqan ayal.

metrukiyet *-ti* ***is. ar.*** ayrilish, boshinish.

metub ***s. ar.*** 1. harghan, harghin; 2. bizar bolghan, zérikken.

metze ***is.*** Awstraliye we Gérmaniyilerde qollinilidighan hejim ölchem birliki.

metzen ***is.*** bk. ***metze***.

meunet ***is. ar.*** musheqqet, japa.

mevad ***is. ar.*** 1. kainattiki mewjudiyetler; 2. ishlar; 3. qanunlar; 4. maddilar.

mevahib ***is. ar.*** 1. éhsan; 2. éhsan qilinghan nerse.

mevaid ***is. ar.*** 1. dastixan; 2. teyyar német.

mevaiz ***is. ar.*** nesihetler, telimatlar.

mevakib ***is. ar.*** guruhlar, teshkilatlar, jemiyetler, uyushmilar.

mevalid ***is. ar.*** 1. tughulghan yer; 2. tughulghan waqit; 3. mewlutlar.

mevalid ***is. ar.*** 1. bowaqlar; 2. mewjudat, mewjut nersiler.

mevani ***is. ar.*** tosuq, tosalghu.

mevaşi ***is. ar.*** qoy, öchke we kala qatarliq haywanlar.

mevat ***is. ar.*** 1. jansiz nerse; 2. boz yer, ige-chaqisiz yer.

mevazin ***is. ar.*** tarazilar, jinglar.

mevbik ***is. sm.*** xeterlik yer, xewplik yer.
mevc ***is. ar.*** dolqun.
mevce ***is. ar.*** dolqun.
mevcelenmek dolqunlanmaq.
mevcelenmek dolghqunlanmaq.
mevcudat *-tı* ***is. ar.*** mewjut nersiler, bar nersiler.
mevcudat *-tı* ***is. far.*** mewjud nersiler, bar nersiler.
mevcudiyet *-ti* ***is. ar.*** mewjudiyet, barliq.
mevcudiyet *-ti* ***is.*** mewjudiyet, barliq.
mevcut *-du* ***s. ar.*** mewjut, bar.
mevcut ***s. ar.*** mewjut, bar.
mevduat *-tı* ***is. ar.*** amanet nersiler, amanet pullar.
meveddet *-ti* ***is. ar.*** yaxshi körüsh, söyüsh sewgi.
mevfur ***s. ar.*** köp, jiq, nurghun, köpeygen, köpeytilgen.
mevhibe ***is. ar.*** sediqe, éhsan.
mevhil ***s. ar.*** patqaqliq.
mevhun ***s. ar.*** ajiz, zeip.
mevid ***is. ar.*** 1. wede bérish, wede qilish; 2. uchrishish yéri, körüshüsh yéri.
meviza ***is. ar.*** bk. ***mevize***.
mevize ***is. ar.*** nesihet.
mevize vermek pen-nesihet qilmaq.
mevizet ***is. ar.*** bk. ***mevize***.
mevki *-i* ***is. ar.*** 1. yer, orun; 2. mexsus orun; 3. mewqe.
mevkib ***is. ar.*** guruhlar, teshkilatlar, jemiyetler, uyushmilar.
mevkid ***is. ar.*** ochaq.
mevkif ***is. ar.*** 1. béketler, ötengler; 2. olturidighan yerler.
mevkif ***is. ar.*** béket, turghuch, istansa (poyiz).
mevkip *-bi* ***is. ar.*** qush uwisi.
mevkuf ***s. ar.*** 1. tutqun; 2. munasiwetlik; 3. teqdim qilinghan, béghishlanghan: *Bütün ümrümü halk davasına mevkuf ettim* – Pütun ömrümni xelq ishigha teqdim qildim.

mevkut *-tu* ***s. ar.*** muddetlik chiqidighan.

mevlâ ***is. ar.*** 1. ige; 2. tengri; 3. azad qilghuchi; 4. sözlesh hoquqi bolghan.

mevlâne ***is. ar.*** 1. mewlane (bezi ulugh alimlargha bérilgen nam); 2. ependim, janabiy.

mevlit *-di* ***is. ar.*** mewlut (Muhemmed peyghemberning tughulghan kéchisi bolup, qemeriye ayliridin rebiul ewelning on ikkisige toghra kélidu).

mevlût *-dü* ***s. ar.*** 1. yéngi tughulghan (bala); 2. er ismi.

mevlüt *-dü* ***is. ar.*** bk. ***mevlit***.

mevrus ***s. ar.*** miras (nerse).

mevrut ***s. ar.*** kelgen.

mevsik ***is. ar.*** mungdishish, chüshinish.

mevsim ***is. ar.*** mewsum, pesil mewsum, pesil: ,15,2 mevsim,: *Yazın en sıcak mevsimidir* – Yazning eng issiq mewsümidur; *Yağmur mevsimi* – Yamghur mewsümi.

mevsimlik *-ği* ***s.*** pesillik.

mevsimsiz ***s.*** waqti obdan tallanmighan, waqti kelmestin qilinghan: *Ilk bahar ve son baharda giyilen mevsimlik elbise* – Etiyaz we küzde kiyidighan pesillik kiyim.

mevsûk *-ku* ***s. ar.*** toghriliqigha ishinilgen, ishenchlik.

mevsul *-lü* ***s. ar.*** 1. birleshken; 2. érishken.

mevsum ***s.*** 1. tamghilanghan, belge qilinghan; 2. nam bérilgen, isim qoyulghan.

mevt *-ti* ***is. ar.*** ölüm.

mevta ***is. ar.*** ölük.

mevûl ***s. ar.*** amanet qoyulghan.

mevut ***s. ar.*** 1. wede bérilgen; 2. aldin belgilen'gen (toxtitilghan).

mevzi *-i* ***is. ar.*** 1. orun, pozitsiye, halet, weziyet, köz qarash; 2. herbiy baza (jéndi).

mevziî ***s. ar.*** cheklik, kéngeymigen.

mevzu *-u s. ar.* 1. mesile: *Bugün hangı mevzu üzerinde duracağız* – Bügün qaysi mesile üstinde toxtilimiz; 2. qoyulghan, sélinghan; 3. qurulghan.
mevzuat *-tı is. ar.* 1. yürgüzülüwatqan qanunlar; 2. sanduq, taghar qatarliq nerse-kérek qachilaydighan nerse.
mevzun *s. ar.* 1. tüzük, kélishken, qamlashqan, uyghun: *Endamı mevzun adam* – Teqi-turqi qamlashqan bir adem; 2. qapiyilik, wezinlik: *Mevzun bir söz* – Qapiyilik söz.
mey *is. far.* Sherqiy Anatolida qollinilghan bir xil sunay.
meya *is. ar.* 1. yéngi waqti; 2. yerge tökülgen suyuqluqning éqishi.
meyan *is. far.* "shu esnada" dégen menide qollinilidu: *Bu meyanda o da var* – Shu esnada umu bar.
meyancı *is.* wasite, wasitichi.
meydan *is. ar.* 1. meydan, ochuqchiliq, üsti ochuq yer: *Yarış meydanı* – Musabiqe meydani; 2. purset.
meydan vermek purset bermek.
meydancı *is.* 1. qoru we baghchilarda taziliq ishchisi; 2. gundipay.
meydancık *-ğı is.* kichik meydan.
meydani *is. ar.* bir xil yipek rext.
meydanlık *-ğı is.* ochuqchiliq.
meyelân *is. ar.* 1. egri 1. yéqinliq (munasiwet).
meyhane *is. far.* meyxana, qawaqxana, haraqxana.
meyhaneci *is.* qawaqxanichi.
meyil *-yli is. ar.* 1. igik, egim, xahish; 2. hewes qilish, qiziqish; 3. istek, arzu.
meyl etmek 1. mayil bolmaq, teripini almaq, igilimek, yéqinlashmaq; 2. xalimaq, qiziqmaq, yaxshi körmek.
meymene *is. ar.* herbiy qoshunning ong qaniti.
meymenet *is. ar.* yaxshi xususiyet, bext teley.
meymenetli *s.* bextlik, teleylik.

meymenetsiz *s.* teleysiz, bextsiz.
meymun *s. ar.* teleylik, bextlik.
meyn *is. ar.* yalghan, yalghan sözlesh.
meysere *is. ar.* 1. bayliq; 2. herbiy qoshunning sol qaniti.
meysir *is. ar.* bir xil qimar.
meysur *s. ar.* asanlashqan, asan ishlen'gen.
meysurat *is.* ongay nersiler.
meyt *is. ar.* méyit, ölük.
meyte *is. ar.* 1. haywan ölüki, tap 1. hazam gösh.
meyus *s. ar.* 1. meyüs: *Bundan dolayı meyus olmak* – Bu tupeyli meyüs bolmaq; 2. ümidsiz.
meyusen *z.* ümidsiz halda.
meyusiyet *-ti is. ar.* ümidsizlik.
meyva *is. far.* 1. méwe; 2. payda, menpeet; 3. yaxshi yaki yaman aqiwet.
meyva dışı *-nı is.* méwe shöpüki, méwe posti.
meyvacı *is.* méwe yétishtürgüchi yaki satquchi.
meyvacılık *-ğı is.* 1. méwe yétishtürüsh ishi; 2. méwe élip satquchi.
meyvahoş *is. far.* méwe baziri.
meyvalı *s.* 1. méwilik; 2. méwidin ishlen'gen; 3. ichide méwe bolghan.
meyvalık *-ği is.* 1. méwe baghjisi; 2. méwidin ishlen'gen; 3. ichide méwe bolghan.
meyve *is. far.* bk. ***meyva***.
meyvemsi *s.* méwesiman.
meyvesiz *s.* méwisiz, méwe bermeydighan.
meyyal *-li s. ar.* amraq: *Bu çocuk oyuna meyyaldır* – Bu bala oyungha amraq.
meyyit *-ti s. ar.* 1. méyit, ölük; 2. bek ajiz, zeip.
meyyitane *z.* ölüktek, ölükke oxshash.
mezabir *is. ar.* 1. qomush; 2. qomush qelem.

mezahim *is. ar.* erziyet, japa.
mezahir *is. ar.* 1. nerse körün'gen yerler; 2. érishish.
mezahir *is. ar.* güllük, gül baghchisi.
mezaik *is. ar.* tar, qistang yer.
mezak *is. ar.* 1. lezzet élish, temini tétish; 2. tem, lezzet.
mezalik *is. ar.* téyilghaq yer.
mezalim *is. ar.* 1. zulum; 2. edliye idarisi.
mezar *is. ar.* mazar, qebre.
mezarcı *is.* görkar, gör qazghuchi.
mezaristan *is. ar.* mazarliq, görlük.
mezarlık *-ğı is.* mazarliq, görlük.
mezat *-dı is. ar.* 1. qimmet sétish; 2. ölgüchi yaki köchüp ketküchining nerse kéreklirini sétishqa chiqirish.
mezatçı *is.* qimmet satquchi.
mezbaha *is. ar.* qushxana.
mezbele *is. ar.* exletxana, exlet, süpürende.
mezbub *s. ar.* 1. chiwin köp yer; 2. ghaljir, ghaljirlashqan.
mezbuh *s. ar.* 1. boghuzlanghan; 2. qurbanliq qilinghan.
mezbuhane *is. ar. far.* axirqi ümid we axirqi küch bilen: *Mezbuhane bir karşı koyma* – Axirqi küch bilen qarshi chiqish.
mezbur *s.* 1. ismi atalghan (ismi tilgha élinghan), yuqirida yézilghandek; 2. qeyt qilinghan.
mezc *is. ar.* arilashturush, ileshtürüsh.
mezc etmek arilashturmaq, qoshmaq, ileshtürmek.
meze *is. far.* 1. meze (quruq méwe-chéwe qatarliq nersiler); 2. haraq ichkende yéyilidighan zakuska; 3. chaqchaq, hezil.
mezec *is.* pishlaq, béliq konsérwasi qatarliq zakuska bolidighan nersilerni yasighuchi yaki satquchi.
mezelenmek mezze qilmaq, chaqchaq qilip köngül achmaq.
mezelik *-ği s.* zakuska, mezelik.
mezellet *-ti is. ar.* étibarsizliq, heqirliq, xorluq.

mezemmet *-ti* ***is. ar.*** 1. eyiblimek; 2. eyiblinidighan ish.
mezen ***is. ar.*** 1. örp-adem; 2. usul, yol.
mezene ***is. ar.*** ezan oqulidighan peshtaq.
mezenkefalon ***is. tıp.*** ottura ménge.
mezensefalit *-ti* ***is. fr.*** ottura zakuskisiz, quruq.
mezer ***is. ar.*** güllük (baghche).
mezesiz ***s.*** zakuskisiz, quruq: *Şarabi mezesiz içti* – Haraqni quruq ichti.
mezhep *-bi* ***is. ar.*** 1. mez'hep, bir dindin bölünüp chiqqan tarmaq; 2. yol.
mezid ***s. is. ar.*** 1. köpiyish; 2. köpeygen.
mezillet *-ti* ***is.*** 1. téyilghaq (yer); 2. xatalishishqa seweb bolghan nerse.
meziyet *-ti* ***is. ar.*** artuqluq, üstünlük, qabiliyet.
mezkûr ***s. ar.*** mezkur, yuqirida éytilghan.
mezmum ***s. ar.*** set körün'gen.
mezra ***is. ar.*** 1. étiz, térilghu yer.
mezru *-u* ***s. ar.*** ölchen'gen (gez, métr bilen).
mezru *-u* ***s. ar.*** térilghan, tériqliq.
mezruat ziraetler.
mezun ***s. ar. is.*** 1. püttürgen (oqushni): *Tarih okulundan mezun* – Tarix mektipini püttürgen; 2. ruxset alghan (bir yerge bérish üchün); 3. qabiliyetlik, hoquqluq: *Bunu yapmaya mezun değilim* – Buni qilishqa hoquqluq emes.
mezura ***is. it.*** métr (tikküchiler qollinidighan 1,5m lik métr).
mezzah ***s. ar.*** hezilkesh, qiziqchi.
mığra ***is. zool.*** yilanbéliqning bir türi.
mıh ***is. far.*** chong mix.
mıhî ***s.*** mixsiman.
mıhladız ***is.*** magnit.
mıhlamak 1. mixlimaq; 2. bend qilip qoymaq; 3. pichaq salmaq; 4. ornatmaq.

mıhlı *s.* 1. mixi bar, mixliq; 2. mixlanghan; 3. baghliq, qarashliq.
mıklad *is.* 1. achquch, qulupning tili; 2. xezine.
mıknatıs *is. ar.* 1. magnit; 2. magnitliq madda.
mıknatısiyet *-ti is. ar.* magnitliq xususiyiti.
mıknatıslamak magnitlashturmaq.
mıknatısli *s.* magnitliq.
mıncık *-ğı is.* müshük qatarliq haywanlarning tirnaqliq penjisi.
mıntaka *is. ar.* rayon: *Altay mıntakası* – Altay rayoni.
mınzar *is. ar.* 1. eynek (qaraydighan); 2. réntgén.
mırıldamak pichirlimaq, ghodungshimaq.
mırlamak miyawlimaq (müshük).
mısdak *-kı is. ar.* 1. toghra we heqiqet ikenlikini ispatlaydighan nerse; 2. ölchem, mizan.
mısır *is. bot. ar.* kömmiqonaq.
mısır tavuğu *is.* urush toxusi, kürke.
mısırlık *-ğı is.* kömmiqonaqliq.
mıskal *is. ar.* qomushtin yasalghan düdük.
mıskala *is. ar.* meden parqiritidighan eswab.
mısra *-ı is. ar.* misra, shéiriyette qur: *Bir mısra şiir* – Bir misra shéir.
mıstar *is. ar.* sizghuch.
mısvat *is.* awazning küchi.
mışıl mışıl *z.* awazsiz we chongqur nepes élish.
mıthan *is. ar.* tügmen.
mıtlak *s. ar.* xotun élip qoyuwétidighan.
mıtva *s. ar.* itaetchan.
mıymıntı *s.* mis-mis: *Bu çök mıymıntı bir adam* – Bu bekmu mis-mis adem.
mıymıntılık *-ğı is.* mis-misliq.
mızfar *s. ar.* 1. ghalib; 2. baranggha yamashqan pélek.

mızıka ***is. yun.*** 1. orkéstir; 2. éghiz garmoni (garmonika).
mızıkacı ***s. is.*** éghiz garmoni chalghuchi.
mızıkçı ***is. s.*** chidimas (chidimasliq qilip oyun buzghuchi).
mızıkçılık *-ğı* ***is.*** chidimasliq (oyunda).
mızırdanmak chidimasliq qilmaq, naraziliq ahangida sözlimek, héch nersidin memnun bolmasliq.
mızmar ***is. ar.*** at beygisi meydani.
mızmız ***s.*** 1. her nersidin qusur chiqarghuchi; 2. heddidin artuq hurun.
mızmızlanmak hurunlashmaq.
mızmızlık *-ğı* ***is.*** hurunluq.
mızrak *-ğı* ***is. ar.*** neyze.
mızraklı ***s.*** neyze tutqan, neyzilik (adem).
mızraksı ***is.*** neyzige oxshighan, neyzisiman.
mızrap *-bı* ***is. ar.*** zexmek.
mia ***is. ar.*** üchey.
miad ***is. ar.*** muddet: *Asker ayakkabısının miadi altı aydır* – Eskerlerning ayagh kiyimni mudditi alte ay.
mibzer ***is. ar.*** uruq sélish mashinisi.
micred ***is. ar.*** 1. chish tazilash eswabi; 2. doxtur pichiqi.
miço ***is.*** 1. meyxana shagirti; 2. ushshaq-chüshshek ishlarda yardemchi.
mide ***is. ar.*** 1. ashqazan: *Midem ameliyattan sonra iyi çalışıyor* – Ashqazinim opératsiyidin kéyin yaxshi ishleydighan bolup ketti; 2. ishtiha.
mideci ***is. s.*** achköz.
midecilik *-ği* ***is.*** achközlük.
midesiz ***s.*** 1. herqandaq nersini yeydighan; 2. yirgenmeydighan.
midevi ***s. ar.*** ashqazangha yaqidighan.
midhat *-ti* ***is. ar.*** medhiyilesh, küylesh.
midilli ***is. yun. zool.*** tuti (atning bir türi).

midye *is. yun. zool.* qulule, sedep.
mifreş *is. ar.* xettatlarning pichiqi (qelem uchlaydighan).
mifreşe *is. ar.* qelemdanni yépip qoyidighan lata.
mifsad *is. ar.* 1. qan élish; 2. qan élish neshtiri.
miftah *is. ar.* 1. achquch (qulupning); 2. shipir belgisi; 3. chet til öginish qollanmisi.
mifzal *is. ar.* eqil we pezilet igisi.
mig *is. far.* 1. bulut; 2. tuman.
migren *is. fr.* yérim bash aghriqi, sheqiqe.
migsel *is. ar.* iwriq, das qatarliq yuyunush eswabliri.
migvel *is. ar.* xenjer, inchike qilich.
migzel *is. ar.* yip égiridighan sayman.
miğfer *is. ar.* tömür qalpaq, mis qalpaq.
mih *is. far.* chong, ulugh.
mihad *is. ar.* 1. töshek; 2. meruze (körpe ornida ishlitilidighan qisqa we tar gilem).
mihan *s.* chonglar, ulugh ademler.
mihaniki bk. ***mekanik***.
mihatta *is. ar.* xettatlarning qelem uchini tazilaydighan eswabi.
mihber *is. ar.* fizika we ximiye tejribiliride ishlitilidighan eynek nokesh, kichik yésa shéshe.
mihbere *is.* siyah qutisi.
mihcem *is. ar.* qan bérish eswabi.
mihen *is. ar.* musheqqet, japa.
mihenk *-ği is. ar.* 1. altunning sapliqini tekshüridighan tash; 2. birawning exlaqini ölcheydighan nersiler.
mihenkçi *is.* sinchi.
mihfer *is.* xettatlar ishlitidighan qelemtirash.
mihin *s. far.* bk. ***mihine***.
mihine *s. far.* eng chong, eng ulugh.

mihir *-hri* ***is. far.*** 1. sewgi, muhebbet; 2. méhir heqqi (nikahta); 3. kün.

mihmandar ***is. far.*** 1. méhmandost, méhmandar; 2. méhmanlarni kütküchi.

mihmandarlık *-ğı* ***is.*** méhmanlarni kütüwélish ishi, méhmandarliq.

mihnet *-ti* ***is. ar.*** 1. derd-elem; 2. japa musheqqet; 3. bala-qaza, musibet, teleysizlik.

mihnetli ***s.*** 1. ghemlik, derdlik; 2. japakesh.

mihr ***is. ar.*** méhir heqqi (nikahta).

mihr ***is. far.*** kün, quyash.

mihrace ***is. far.*** Hindistanda musulman bolmighan hökümdarlargha bérilgen nam.

mihraf ***is. ar.*** ichki yarilarni tekshürüsh eswabi.

mihrak *-kı* ***is. ar.*** merkez, muhim nuqta, asas.

mihrap *-bı* ***is. ar.*** méhrab (meschitte).

mihras ***is. ar.*** hawancha.

mihriban ***is. far.*** méhriban, shepqetlik, dost.

mihribani ***s. far.*** dostluq.

mihrnaz ***s.*** köp az qilidighan.

mihsad ***is. ar.*** oghaq.

mihtab ***is. ar.*** palta.

mihter ***s. far.*** téximu chong, téximu ulugh.

mihver ***is. ar.*** 1. oq (harwining); 2. muhim nuqta.

mika ***is. lat.*** chirimtal.

mikado ***is. jap.*** 1. Yaponiyide xanliq sariyi; 2. Yapon xani; 3. bir xil gaz mashinisi; 4. bir xil qatar oyuni.

mikafilit *-ti* ***is. fr.*** tebiiy alyumin.

mikalı ***s.*** 1. ichide chirimtal bolghan; 2. chirimtalgha oxshighan.

mikâp *-bı* ***is. ar.*** kup: *Bir metre mikâbı* – Bir kup métr.

mikat *is. ar.* Mekke yolida hajilarning éhram kiyidighan yéri.

mikat *-tı is.* bir ish üchün belgilen'gen yer we waqit.

mikleme *is. ar.* qelem qutisi, qelemdan.

miknese *is. ar.* süpürge.

miknet *-ti is. ar.* küch, quwet, qudret, iqtidar.

miknetli *s.* küchlük, quwwetlik, qudretlik.

miknetlü *s.* bk. ***miknetli***.

mikranaliz *is. fr.* mikroanaliz (kichik maddilarning ximiyiwi analizi).

mikras *is. ar.* qaycha.

mikraz *is. ar.* bk. ***mikras***.

mikrobik *s. fr.* mikrobqa ait.

mikrobiyoloji *is. fr.* ösümlükler dunyasi we haywanat dunyasigha dair.

mikroblanmak mikroblanmaq.

mikroblefarizm *is.* köz qapaqlirining ziyade kichikliki.

mikrodiseksiyon *is.* eng kichik janliqlar üstide élip bérilidighan opératsiye.

mikrodonti *is.* chishining normidin ziyade kichik bolushi.

mikrofil *s.* kichik yopurmaqliq.

mikrofon *is. fr.* mikrofon.

mikrofoncu *is.* filim élishta we téléwizorgha élishta mikrofon ishlirini bashqurghuchi téxnik.

mikrofoni *is.* awazning ajizliqi, awazning belgilik halda ajizlishishi.

mikrofotoğraf *is. yun.* mikrofotograf (mikroblarni resimge alidighan apparat).

mikrogram *is.* mikrogram (bir milyon gramliq éghirliq ölchimi).

mikrogranit *-ti is. fr.* mikrogranit (nahayiti ushshaq granit).

mikrohepati *is.* jigerning kichikliki.
mikrokori *is.* qarichuqining kichik bolushi.
mikromasti *is.* emchekning normidin artuq kichik bolushi.
mikrometre *is. fr.* mikrométr (bir métrning milyondin birige teng ölchem).
mikron *is. fr.* mikron (bir métrning milyondin birige, bir millimétirning mingdin birige teng uzunluq ölchem).
mikrop *s. fr.* 1. mikrob; 2. saqchi, zhandarma.
mikroplu *s.* mikrobi bolghan, mikrob yuqqan, mikrobluq: *Mikroblu ilaç* – Mikrobluq dora.
mikropodi *is.* putning normidin kichik bolushi.
mikropsuz *s.* mikrobsiz.
mikropsuzlandırmak mikrobsizlandurmaq.
mikrosaniye *is.* mikrosaniye (bir sékuntning milyondin birige teng waqit ölchimi).
mikrosefal *s. is. fr.* bashning kichik bolushi.
mikroseli *is.* pachaqlarning kichik bolushi.
mikrosi *is. tıp.* qulaq qasqinining kichikliki.
mikrosomi *is.* bedenning normidin ziyade qisqiliqi.
mikrospleni *is.* talning kichikliki.
mikrostomi *is.* éghizning kichikliki.
miksar *s. ar.* 1. köp sözleydighan, walaqtekkür; 2. köpeytken.
miksefe *is. ar.* kondénsator (ichige éléktr toki toldurulghan eswab).
mikser *is. ing.* yémekliklerni (qétiq, süt, méwe, kök süyi, yagh qatarliqlarni) arilashturidighan mashina.
mikşat *is. ar.* xettatlarning qomush qelemlerni uchlaydighan eswabi.
miktar *is. ar.* 1. miqdar, san; 2. bölüm, bölük: *Bir miktar asker gönderildi* – Bir türküm esker ewetildi.
mikyas *is. ar.* ölchem saymini.

mil *is. ing.* mil: *Evimize daha 40 mil var* – Öyimizge yene 40 mil bar.

mil *is.* kelkündin kéyin hasil bolghan qumluq we latqa.

mil *is. ar.* 1. közge sürme tartish üchün ishlitilidighan ustixan sayman; 2. uchluq polat qelem; 3. uchluq tagh choqqisi.

milâdi *s. ar.* miladi.

milâhat *is. ar.* 1. kémichilik; 2. kémichilik bilimi.

milaka *is. ar.* 1. yaghach qoshuq; 2. xettatlar ishlitidighan kichik qoshuq.

milaka tıraş *is.* yaghach qoshuq yasighuchi.

milât *-dı is. ar.* 1. milad (Eysa peyghemberning tughulghan küni); 2. tughulghan kün.

mildiyu *is. fr.* nemlik déghi.

milel *is. ar.* milletler.

milhafe *is. ar.* 1. yépinghan nerse; 2. yotqan.

milhez *is. ar.* siyahini ileshtürüsh eswabi.

miligram *is. fr.* milligram.

milik *is. ar.* 1. mülük; 2. memliket.

milikbar *is. ing.* ispirtsiz ichimlik.

milikdar *is. ar.* hökümdar.

milikdari *is.* hökümdarli.

mililitre *is. fr.* millilitr (bir litrning mingdin biri).

milimetre *is. fr.* millimétr.

milimikron *is. fr.* millimikron.

milis *is. fr.* xelq eskiri, mingbing.

militan *s. fr.* 1. bir pikir, köz qarashning ghelibisi üchün küresh qilghuchi: *Aramızda militan bir dostluk var* – Otturimizda küreshchan biz dostluq bar; 2. bir teshkilatning aktip ezasi.

militarist *s. fr.* militarist.

militarizm *is. fr.* militarizm.

milkati *is. ar.* 1. qisquch, laxshigir; 2. balyatqudin balini qisip alidighan sayman.

millet *-ti is. ar.* 1. millet: *Uygur uzun tarihe sahip bir millettir* – Uyghur uzun tarixqa ige bir millet; 2. xelq; 3. oxshash dingha étiqad qilghan insanlar; 4. din, mezhep.

milletler arası *s.* xelqara: *Milletler arası ticaret* – Xelqara tijaret (soda).

milletperver *s. is.* milletperwer.

milletperverlik *-ği is.* milletperwerlik.

milletvekili *is.* xelq wekili.

milli *is. ar.* 1. milliy: *Milli dans* – Milliy ussul; *Milli bayram* – Milliy bayrimi; 2. dölet.

millileştirmek 1. döletleshtürmek; 2. milliylashturmaq: *Daireleri millileştirmek gerekir* – Idarilerni milliyleshtürüsh kérek.

milliyet *is. ar.* millet.

milliyetçi *s.* milletchi.

milliyetçilik *-ği is.* milletchilik.

milliyetsiz *s. is.* milletni söymeydighan.

milliyun *is. ar.* 1. milletchiler; 2. irqchilar.

milyar *say. fr.* milyard.

milyardar *s. is.* bayliqi milyardqa yetken adem, nahayiti bay adem.

milyon *say. fr.* milyon.

milyoner *s. fr.* milyonér.

mim *is. ar.* 1. erebche herpning 24 inchisi; 2. ebjet hésabida «4» ni bildüridighan herp; 3. muherrem éyini bildüridighan belge.

mim *is. fr.* 1. kona yunanliqlarda yazghuchilarning enenilerge asasen yazghan xelq komédiyisi; 2. bu xil komédiyide rol alghuchi.

mimar *is. ar.* qurulush mutexessisi: *Bizde mimarlar çok yetişmeli* – Bizde qurulush mutexessisliri köp terbiyilinishi kérek.

mimari 1. binakarliq; 2. qurulush ishigha ait; 3. bir binaning shekli, xususiyiti; 4. shekil, moda.

mimariye *s. is.* binakarliqta bérilgen heq.

mimarlık *-ğı is.* bk. ***mimari***.

mimber *is.* munber.

mimik *-ği is. fr.* 1. pikirni qol we put bilen ipadilesh seniti; 2. sözligende yüzde körülgen ipadiler; 3. oyunchilarning yüzidiki ipade herikiti.

mimli *s. ar.* eski dep tonulghan.

mina *is.* girétsiyede qollinilidighan éghirliq ölchimi.

mina *is. ar.* port.

mina *is. far.* 1. botulka, shéshe; 2. asman; 3. siz (tömür qatarliq medenlerni sirlaydighan).

minam *is. ar.* köp éhsan qilghan.

minarat *is. ar.* munarlar.

minare *is. ar.* ezan oqulidighan peshtaq, munar.

minassa *is. ar.* 1. toyda qiz olturidighan yer; 2. körgezme yéri.

minbad *z. ar.* bundin kéyin.

minbaz *is. osm.* paxta atquchilarning kirichini uridighan toqmiqi.

mindef *is. ar.* paxta étish, paxta atquchilarning saymini.

mindel *s. ar.* 1. achköz, toymas; 2. mustebit.

minder *is. ar.* 1. körpe, sélincha; 2. parastin üstide tenheriket qilinidighan körpe.

mine *is. far.* 1. medenlerni sirlaydighan sir; 2. saet, kompas qatarliqlarning reqem, yéziq we bashqa belgiler bolghan yüzi; 3. nepis ishlen'gen neqish; 4. chishning üstige qaplaydighan kirlik; 5. ayal ismi.

mineci ***is.*** sirchi.

minelemek neqishlimek: *Yüzüğü minelemek* – Üzükni neqishlimek.

mineral *-li* ***is. s. fr.*** minéral: *Mineral maddeler* – Minéral maddilar.

mineralleştirmek 1. bir medenni pishurmaq (ot we bashqa yollar bilen); 2. medenni éritip, meden süyi qilmaq.

mineralog ***is. fr.*** minéralogik (minéral bilimini tetqiq qilghuchi).

mineraloj ***is. fr.*** minéral bilimi, minéralogiye.

minerograf ***is. fr.*** minérallarning tarixini yazghuchi.

minhac ***is. ar.*** 1. chong we keng yol; 2. tedbir, usul, métod, yol.

minhat ***is. ar.*** yaghamchilarning rendisi.

mini ***is. fr.*** kichik we maz qilidighan (kishilerni).

minibüs ***is. fr.*** kichik aptobus, bolkiway.

minicik ***s.*** bek kichik.

minik ***s.*** hem kichik, hem yaxshi körünidighan.

minimal ***is. fr.*** bk. ***minimum*** .

minimini ***s.*** bek kichik we chirayliq.

minimum ***is. fr.*** minimum, bir nersining bek kichik derijisi.

minkani ***s.*** tumshuqsiman.

minkar ***is. ar.*** 1. tashchilarning qelimi (sümbisi); 2. kichik qushlarning tumshuqi.

minkaş ***is. ar.*** 1. qisquch, mochun; 2. tömür qelem.

minnet *-ti* ***is. ar.*** minnet: *Mümin minnet duyduğundan dolayı teşekkür etti* – Mömin minnetdar bolghanliqi üchün rehmet éytti.

minnettar ***s. ar.*** minnetdar.

minnettarlık *-ğı* ***is.*** minnetdarliq.

minser ***is.*** 1. yirtquch qushlarning tumshuqi; 2. tashchilarning qelimi (sümbisi).

minstrel ***is.*** 1. saz chalghuchi yaki naxsha éytquchi; 2. ottura esirning muzikiliq oyuni.

minşar ***is.*** here (yaghachchilarning).

minşari ***s.*** herige oxshash.

mintan ***is. far.*** 1. yaqisiz we uzun yenglik erler köngliki; 2. könglek üstige kiyilidighan yenglik jilitke.

minu ***is.*** 1. jennet; 2. zumret (tash); 3. pelek, asman; 4. botulka.

minüskül ***s. fr.*** kichik herp.

minval *-li* ***is. ar.*** yol, usul, métod.

minyatür ***is. fr.*** 1. kona zaman kitabchiliqida nepis ishlen'gen resimlerge bérilgen nam; 2. qeghez, pil chishi we bashqa nersilerge resim sizish yaki resim oyush seniti; 3. bek kichik.

minyon ***s. fr.*** nazuk, inchike, omaq: *Minyon bir kadın* – Nazuk bir ayal.

minzar ***is. ar.*** eynek.

mir ***is. far.*** bashliq, qomandan, emir.

mir ***is. rus.*** rus déhqanlar jemiyiti.

mira ***is. ar.*** riyakarliq, ikki yüzlimilik.

mirab ***is. far.*** mirab (su ishlirigha mesul xadim), kökbéshi.

mirac *-cı* ***is. ar.*** bk. ***miraç***.

miraç *-cı* ***is. ar.*** 1. méraj (Islam dini étiqadi boyiche Muhemmed peyghemberning asmangha chiqip Xuda bilen körüshüshi); 2. chiqidighan yer; 3. pelempey, shota.

mirahur qedimde sarayda at baqquchi, miraxor.

miralay ***is. far.*** polkownik.

mirar ***is. ar.*** nöwet, qétim (köplük).

miraren ***z.*** qétimlarche.

miras ***is. ar.*** ölgüchidin qalghan mal-mülük, miras, tegmish.

miras yedi ***is. s.*** köp miras qalghan.

mirasçi *is. ar.* 1. mirasxor; 2. birining ishini dawam qildurghuchi.
mirasçilik *-ǧi is.* mirasxorluq.
mirat *-ǧi is.* eynek.
mirfak *is. ar.* 1. jeynek (qol); 2. yémek-ichmek ambiri yaki ashxana.
mirfaka *is. ar.* jeynek qoyulidighan kichik yastuq.
mirfed *is. ar.* chong apqur.
miri *s. far.* 1. hökümetning, xezinining maliyisi; 2. dölet xezinisi; 3. hökümet alidighan baj.
mirkak *is. ar.* noghuch.
mirkam *is. ar.* 1. qelem; 2. quyash saitining mili.
mirkat *ar.* pelempey, tatma, shota.
mirliva *is. far.* général, birigadir.
mirsat *-dı is.* 1. yultuzlar tetqiqatida ishlitidighan eswab; 2. kéme we paraxetning sugha atidighan tömüri; 3. közet qilish yéri, qarawul yéri.
mirveha *is. ar.* yelpügüch.
miryametre *is. fr.* 10 ming métrliq kona ölchem.
mirza *is. far.* mirza (bir qeble unwani).
mis *is. ar.* 1. ipar; 2. mukemmel, nahayiti yaxshi.
mis *is. ing.* shexsiy aililerde bala terbiyiligüchi.
mis sabunu *is.* etirsopun.
misafir *is. ar.* 1. méhman; 2. köz éqigha chüshken dagh; 3. musapir (seper üstidiki): *Bize sık sık misafir geliyor* – Bizge pat-pat méhman kélip turidu.
misafirhane *is. ar.* méhmanxana: *Konukları misafirhaneye davet etmek* – Méhmanlarni méhmanxanigha teklip qilish lazim.
misafirperver *is. ar.* méhmandost: *Uygurlar misafirperverdirler* – Uyghurlar méhmandost kélidu.

misafirperverlik *-ği is.* méhmandostluq: *Biz misafirperverlikle ün almıştık* – Biz méhmandostluq bilen shöhret qazanghan.

misak *is. ar.* 1. wedileshmek, bashlashmaq; 2. qesem.

misak *is. ar.* ilgiri sürüsh.

misal *-li is. ar.* 1. misal; 2. oxshash, xuddi; 3. chüsh.

misam *is. ar.* bilek.

misbah *is. ar.* 1. chiragh, lampa; 2. etigende sharap ichidighan istakan.

misbak *is.* chilge shal.

misbar *s.* chongqur yarilargha tiqilidighan dorilanghan daka.

misen *is. ar.* biley téshi.

misil *-sli is. ar.* 1. oxshashliq: *Dünyada bunun misli yoktur* – Dunyada buning oxshashliqi yoqtur; 2. hesse.

misilleme *is.* yamangha yamanliq qilish.

misk *-ki is. ar.* ipar.

misk faresi *is.* ipar chashqini.

misk geyiği *is.* ipar kéyiki.

misk öküzü *is.* ipar kalisi.

misk sıçanı *is.* ipar chashqini.

miskal *-li is. ar.* misqal.

miskal *-li is. ar.* bk. ***miskale***.

miskale *is. ar.* zergerlerning medenni julalanduridighan eswabi.

miskam *s. ar.* aghriqchan.

miskap *-bı is. ar.* sümbe.

miskat *is. ar.* 1. su tungi, idish; 2. qedeh.

misket *is. fr.* 1. bomba ichidiki qoghushun we tömür parchiliri; 2. bilyart téshi.

misket *is. fr.* xush xuy puraqliq, puraqliq üzüm hariqi: *Misket şarabı* – Puraqliq haraq.

miski *s.* 1. ipardek puraydighan; 2. ipardek qara renglik.

miskin *s. is. ar.* 1. qara renglik; 2. terkibide ipar bolghan.

miskin *s. is. ar.* 1. herqandaq ish aldida ün chiqarmaydighan, jimghur: *Ne miskin adam* – Némidégen jimghur adem; 2. heddidin artuq hurun, mis-mis: *Bırakın şu miskini elinden bir şey gelmez* – Qoyghina! U mis-misni, qolidin bir nerse kelmeydu; 3. maxaw késilige uchrighan; 4. ajiz, bichare.

miskinhane *is. ar.* maxaw késelliri toplanghan yer.

miskinleşmek hurunlashmaq.

misma *is. ar.* 1. qulaq; 2. qulaqliq (radio we téléfon anglaydighan); 3. tingshighuch (doxturlarning késel tekshüridighan).

misvak *is. ar.* miswak (musulmanlarning chish yuyidighan yaghach chotkisi).

misyon *is. fr.* 1. wezipe, birige yüklen'gen wezipe; 2. hökümet teripidin bérilgen waqitliq wezipe.

misyoner *is. fr.* 1. din tarqatquchi papa, rahib; 2. bir pikirge we bir ghayige özini atighan we buni ishqa ashurushqa kirishken adem.

miş *is. far.* qoy.

mişar *is. ar.* ondin biri.

mişkat *is. ar.* qara chiragh, lampa we sham qoyush üchün tamgha oyulghan oyuq.

mişmiş *is. ar.* örük we yawa örük.

mişrat *is. ar.* daim kün nuri chüshidighan yer, kün'gey.

mişrat *is. ar.* 1. neshter; 2. ötkür pichaq.

mişvare *is. ar.* 1. here könegisi; 2. here könegisidin hesel alidighan sayman.

mişvargâh *is. ar.* 1. at baziri; 2. oyun körsitilidighan yer.

mişvel *is. ar.* kichik oghaq.

mişveli *s.* oghaqsiman.

mit *is. fr.* 1. epsaniler; 2. xiyaliy.
mitil *is. yun.* 1. yastuq yaki yotqan kirliki; 2. ikki teripi aq, kirliksiz yotqan.
mitin *is. far.* tashchilarning jotusi.
miting *is. ing.* zor yighin.
mitoloji *is. fr.* epsaniler heqqidiki bilim.
mitoman *s. is.* yalghan sözleshni adet qiliwalghan.
mitos *is. yun.* bk. *mit*.
mitra *is. lat.* chong jotu.
miyah *is. ar.* sular.
miyar *is. ar.* 1. qimmetlik medenlerde éghirliqi, qimmiti we sapliqini ayriydighan ölchigüch; 2. ölchem.
miyav *is.* miyang (müshük awazi).
miyavlamak miyanglimaq (müshük).
miyop *-bu is. fr.* 1. yiraqni körelmeydighan (köz); 2. yéqinnila ochuq köridighan (adem).
miz *is. far.* 1. dastixan; 2. méhman.
miza *is. it.* dogha chiqqan pul.
mizaç *-cı is. ar.* 1. mijez, xaraktér, xuy; 2. insan wujudining fiziologiyilik tüzülüshi.
mizaçlı *s.* ya undaq, ya mundaq mijezi bar.
mizaçsız *s.* salametliki yaxshi bolmighan, mijezi yoqluq, keypi yoq.
mizâh *is. ar.* su yoli.
mizah *is. ar.* 1. hejwiy, tene, kikitme; 2. chaqchaq, hezil.
mizahçı *is.* 1. satirchi, hejwiychi, kikitmichi; 2. chaqchaqchi, hezilkesh.
mizahi *s.* satirik eser, hejwiy eser.
mizan *is. ar.* 1. taraza; 2. ölchem; 3. adalet, barawerlik; 4. eqil-idrak.
mizansen *is. fr.* lirik we dramatik bir eserni sehnileshtürüsh.

mizantrop *s. is. fr.* nezerdin chüshken, nepretke uchrighan: *Ben mizanttopum, toplantılarda bulunamam* – Men nezerdin chüshken bir adem, shungga yighilishlarda bolalmaymen.

mizar *is. ar.* 1. yerde; 2. tosalghu, tosuq; 3. yopuq.

mizban *is. far.* öy igisi, méhman kütküchi.

mizebbe *is. ar.* chiwin qorughuch.

mizer *is. ar.* peshtimal.

mizkar *is. ar.* daim erkek tughidighan chishi.

mizmar *is.* 1. neyge oxshap qalidighan saz; 2. nepes yoli.

mizvac *is. ar.* erdin erge chiqip turidighan xotun.

mobilya *is. it.* öy jahazliri, öy saymanliri.

mobilyacı *is.* 1. öy jahazlirini yasaydighan we satidighan adem; 2. öy jahazliri dukini.

mobilyalı *s.* öy jahazliri bilen jahazlanghan.

mobilyasiz *s.* öy jahaziliri bilen jahazilanmighan.

mobilye *is. it.* bk. ***mobilya***.

moda *is. it.* 1. moda, pason: *Elbise modası* – Kiyim pasoni; 2. zamangha layiq: *Moda bir şafka* – Zamangha layiq shepke.

model *is. fr.* 1. modél (bir nersining nusxisi); 2. shekil: *Bu elbisenin modelini beğehmedim* – Bu kiyimning sheklini yaqturmidim; 3. örnek zhurnili: *Bu şekli modelden aldim* – Bu shekilni örnek zhurnilidin aldim; 4. tip, katégoriye; 5. oxshashliq: *Bu çocuk annesinin modelidir* – Bu bala anisining özila ...; 6. kiyim nusxiliri zhurnili; 7. melum zamangha xas: *2015 modeli bir bilgisayar* – 2015 yili ishlen'gen kompyutér.

modelci *is.* modél yasighuchi we hazirlighuchi.

modelcilik *-ği is.* modélchilik.

modelhane *is.* modél yasash ishxanisi.

moderatör *-rü s. fr.* astilatquch.

modern *s. fr.* zamaniwi: *Modern silah* – Zamaniwi qoral.

modernleştirmek zamaniwilashturmaq.

modistra *is. it.* tikküchi ayal.

modülasyon *is. fr.* 1. awaz urghusi; 2. muzikining bir tondin bashqa bir tongha özgirishi (notigha) **Moğol** *is. öz.* mongghul: *İç Moğolistan özerk bölgesi* – Ichki Mongghul aptonom rayoni.

mokasen *is. fr.* pes pashniliq, boghquchsiz ayagh kiyimi.

mola *is. it.* 1. harduq élish, dem élish; 2. torni sugha tashlash (béliqchilarning): *Köye gidinceye kadar iki yerde mola verdik* – Yézigha bérishta ikki yerde harduq alduq.

molas *s.* karbonatliq qum téshi, karbonatliq qum téshidin hasil bolghan.

molekül *-lü is. fr.* molékula, zerriche.

moleskin *is. ing.* 1. ester qilidighan tiwitiliq rext; 2. parqiritilghan mexsus paxtiliq rext.

molla *is. ar.* 1. molla, chong qazi chong alim: *Türk mollası* – Türk alimi; 2. medris oqughuchisi, talip.

moloz *is. yun.* 1. topa, xish arilashqan tash parchiliri; 2. qurulush ornidiki exletler; 3. *s.* qimmetsiz, ishqa yarimaydighan.

molozcu *is.* qurulush ornidiki kéreksiz tash-topilarni toshughuchi.

molozlaşmak 1. setleshmek, qérilashmaq: *Ona bak epeyce molozlaşmiş* – Uninggha qarighina, xélila qériptu.

molozluk *-ğu is.* kéreksiz tashlar bilen tolup ketken topa döwisi.

mona *is.* uzun quyruqluq maymun.

monark *is.* monarxiye bashliqi.

monarşi *is. fr.* monarxiye (yekke hakimiyetchilik).

monarşist *is. fr.* monarxiye terepdari, monarxiyilik dölet tüzümning terepdari.

monarşizm *is. fr.* monarxizm.

moncuk *-ğu is.* 1. tiltumar (köz tegmisun dégen niyet bilen boyungha ésiwalidighan monchaq); 2. zinnet üchün boyungha ésilidighan türlük qimmet baha tashlar.

monden *s. fr.* 1. oyun-tamasha üchün dayima bir yerge toplanghanlar, yasinidighanlar; 2. oyun-tamashini yaxshi köridighan; 3. heweske, oyun-tamasha bérilgen.

mongo *is.* Mongghuliyining pul birliki.

mongos *is.* bir emcheklik maymun.

monitör *-rü is. fr.* 1. eqil ögetküchi yaki ders bergüchi; 2. tenheriket ögetküchi.

monizm *is.* dunyaning nigizi butta dep biligüchi pelsepiwi telimat, monizm, birchilik.

monizm *is. fr.* monizm (birchilik dunyaning négizini roh dep bilidighan pelsepiwi telimat).

monodram *is.* yalghuz naxshichi üchün yézilghan opéra.

monogam *s. fr.* ömride birla qétim öylen'gen yaki turmushqa chiqqan.

monografi *is. fr.* monografiye (alahide bir mesilini yaki birer témini her tereptin tetqiq qilishqa béghishlanghan ilmiy eser).

monokl *-lü is. fr.* yalghuz közlük közeynek.

monolog *is. fr.* monolog (sehnide bolupmu drama eserliride rol alghuchilardin birining bashqilargha yeni bashqa rollardiki artislargha yaki yalghuz özige we yaki tamashichilargha qarita sözligen nutqi).

monopil *s.* yalghuz ishiklik.

monoroy *is.* yalghuz rélis üstide mangidighan qatnash wasitisi.

monosikl *is. fr.* sérikchilarning yalghuz chaqliq wélisipiti.

monoteizm *is.* bir xudaliq.

monotip *is. lat.* herp tizish mashinisi.

monoton *is. ar.* tengshelgen, oxshash chiqqan (awaz), tengkesh qilinghan.

monsenyör *-rü is.* bir hökümdar ailining shahzadilirige, payalargha we yuqiri derijilik diniy ademlerge bérilgen ataq, unwan.

monşer *fr.* dostum.

montaj *is. fr.* 1. her türlük mashina we üskünilerni yaki bir karxanining ayrim-ayrim qisimlirini belgilik bir pilan asasida jay-jayigha qoyup ornitish, yighip teyyar halgha keltürüsh; 2. sehne esiri yaki bashqa edebiy eserlerde épizot we parchilarni ajritiwélip bir-birige ulap tertipke sélip qisqa bir eser yaritish.

mor *s.* sösün (reng).

moral *is. fr.* meniwi küch.

morarmak 1. sösün rengge kirmek; 2. tatirip ketmek; 3. kökirip ketmek: *Yüzü birden bire morardı* – Yüzi birdinla tatirip ketti; *Soğuktan dodakları morardı* – Soghuqtin kalpukliri kökirip ketti.

morartmak sösün reng bermek.

morfoloji *is. fr.* morfologiye (1. organizimlarning tüzülüshi we shekli toghrisidiki ilim;; 2. grammatikining söz türliri, sözlerning özgirishi toghrisidiki bölümi).

morfolojik *s.* morfologiyilik.

morina *is.* yéghi üchün owlinidighan béliq.

mors *is. fr.* shimaliy déngizda yashaydighan süt emgüchi haywan, déngiz pili.

mort *s. is. fr.* 1. ölgen, ölük; 2. ölüm.

mort *s.* ölgen.

mortlamak ölmek: *Çoktan mortladı* – Uzundin béri ölgen.

mortlatmak 1. öltürtmek; 2. utuwalmaq.

morto *is. it.* ölmek.

mortocu *is.* 1. tawut kötürgüchi; 2. ölüm-yétimde ayet oqup turmush kechürgüchi; 3. imam; 4. tawut harwisi.

moruk ***is. erm.*** boway, yashanghan qéri.

moruklamak qérimaq, yashanmaq: *Seni görmiyeli iyice moruklamışsin* – Séni körmigendin béri xélila qéripsen.

moruklaşmak bk. ***moruklamak***.

moskof ***is.*** 1. ilgiri dostlargha bérilgen nam; 2. moskwaliq; 3. ruslar; 4. insapsiz, merhemetsiz zalim.

mosmor ***s.*** 1. pütünley sösün, hemme yéri binepshe reng; 2. iza tartmaq.

mostra ***is. it.*** 1. ülge, nusxa, ewrishke; 2. owlinidighan qushlarni özige jelp qilish üchün dorash.

motatoryum ***is. lat.*** urush yaki bohran tupeylidin xelq üstidiki qerzlerning hökümet teripidin kéchiktürülüshi.

motel ***is. fr.*** aptobus we aptomobil bilen seper qilghuchilar üchün teyyarlanghan kichik méhmanxana.

motiç ***is. fr.*** 1. syozhitning terkibiy éléménti, eserning asasiy mezmuni; 2. ahang, küy.

motive etmek heriket qildurmaq, heriketke keltürmek.

motor ***is. fr.*** mator.

motorbot *-tu* ***is. ing.*** matorluq qéyiq.

motorlu ***s.*** matorluq.

motorsuz ***s.*** matorsiz.

motosiklet *-ti* ***is.*** motosiklit.

mototren ***is. fr.*** matorluq poyiz.

motör ***is. fr.*** bk. ***motor***.

motris ***is. fr.*** ichidin yanidighan, dwigatél bilen mangidighan we poyizni söreydighan mashina.

mozaik *-ği* ***is. fr.*** xilmu xil rengdiki mermer tashlar bilen chiqirilghan resim yaki gül béziki.

mozaikçi ***is.*** qurulushlarda mermer tashtin gül we resim chiqarghuchi.

mozak ***is.*** tongguz küchüki, toroshin.

mozole ***is. fr.*** abide, xatire sariyi, qebre, mazar.

möğzebe ghezep, nepret, achchiq.
mönü *is. fr.* bk. ***menü***.
mû *is. far.* tük, moy.
muabber *s. ar.* tebir bérilgen, örülgen (chüsh).
muabbir *s. is. ar.* chüsh örigüchi, chüshke tebir bergüchi.
muaccel *s. ar.* 1. aldidin; 2. aldirash; 3. türk muzikisidin bir muqam.
muaccib *s. ar.* 1. heyran qilidighan; 2. chöchütidighan, ajayip.
muacciz *s. ar.* zériktürgüchi, ich pushuridighan.
muad *s. ar.* hazirlaqliq, teyyarliq, hazirlanghan, teyyarlanghan.
muad *s. ar.* 1. döletleshken; 2. qalaqlashqan, keynige qaytqan.
muadadat *-ti is.* yardam qilish.
muadat *is. ar.* düshmenlik, öchmenlik.
muaddel *s.* özgertilgen, özgirish kirgüzülgen.
muaddil *s. ar.* 1. özgertken, özgirish kirgüzülgen, islah qilxan; 2. tengleshtürgen, oxshash qilghan.
muaddit *-di is. ar.* sanghuch, sanghuchi.
muadele *is. ar.* 1. tenglik, barawerlik, oxshashliq 1. chüshiniksiz we bölünmes nerse.
muadil *s. ar.* teng, barawer.
muaf *s. ar.* 1. kechürüm qilinghan, epu qilinghan; 2. perqlendürülgen; 3. erkin, azad, hür.
muafat *is. ar.* 1. kechürüsh, epu qilish; 2. asrash, qoghdash, himaye qilish.
muafiyet *-ti is. ar.* alahidilik.
muahat *is. ar.* 1. qérindashliq, tughqanliq; 2. qérindashche muhebbet; 3. yéqin dostluq.
muahede *is.* toxtamname, shertname.
muaheze *is. ar.* 1. eyiplesh; 2. tenqid.

muahezekar ***s. ar.*** 1. eyiblen'gen; 2. tenqidlen'gen.

muahezename ***is.*** tenqidiy eser (maqale).

muahhar ***is. ar.*** 1. keynige surülgen, kéchiktürülgen; 2. saghra, san (haywanlarning).

muahid ***is. osm.*** kélishken her ikki terep, kélishim imzalashqan terepler.

muahidin ***s. ar.*** kélishim qilghan terepler.

muakab ***ar.*** jazalandurulghan.

muakabe ***s.*** 1. jazalash; 2. jaza.

muakib ***s. ar.*** jaza bérilgen, chare körülgen.

muakkad ***s. is. ar.*** 1. tügülük, tügüklük; 2. murekkep we yépiq (söz); 3. chüshiniksiz söz.

muakkip ***s. ar.*** qoghlighan, izigha chüshken.

mualeca ***is. ar.*** 1. dora; 2. dora bérish.

muallâ ***s. ar.*** 1. yuqiri, ulugh; 2. bir xil hösnixet shekli; 3. üstün, ; 4. ayal ismi.

muallâk *-kı* ***s.*** 1. muelleq, ésiqliq: *Bu mesele muallâk kaldı* – Bu mesile ésiqliq qaldi; 2. hawada, boshluqta turghan; 3. baghliq: *Bu iş size muallâktır* – Bu ish sizge baghliq; 4. boshluq.

muallel ***s. ar.*** illetlik, nachar.

muallem ***s. ar.*** terbiyilen'gen.

muallil ***s. is. ar.*** qiyinichiliq tughdurup bergen, bahane tapqan.

muallim ***is. ar.*** muellim, oqutquchi (er).

muallime ***is. ar.*** muellime, ayal oqutghuchi.

muallimhane ***is. ar.*** darilmuellimin, oqutquchi yétishtürüsh mektipi.

muallimlik *-ği* ***is.*** muellimlik, oqutquchiliq.

muamele ***is. ar.*** 1. muamile: *Buna karşı muamelesini beğenmedim* – Buninggha bolghan muamilisini yaqturmidim; 2. yol, usul, qaide: *Bu adam muamele bilmiyor* – Bu adem

ishning yolini bilmeydu; 3. élim-bérim (suda): *Borsada bugün muamele olmadı* – Bazarda bügün élishbérish bolmidi; 4. jinsiy munasiwet, jinsiy alaqe.

muameleci *s. is.* 1. maash élip ishleydighan; 2. yuqiri ösüm bilen qerz bergüchi, jazanixor.

muamma *is. ar.* 1. tépishmaq; 2. sirliq ish.

muammer *s. ar.* 1. uzun yillar yashighan, uzun ömur körgen; 2. ayal we er ismi.

muammerin *s. ar.* uzun ömur körgenler.

muanat *s. ar.* 1. bir nersining japasini tartmaqliq; 2. köz-qulaq bolmaq.

muanber *is. fr.* xush puraqliq.

muanede *is.* 1. jahilliq qilmaq; 2. jahillashmaq.

muanık *s. ar.* quchaqlashqan.

muannidane *z.* jahillarche.

muannif *s. ar.* qattiq eyiblen'gen.

muannit *s. ar.* jahil.

muannitlik *-ğı is.* jahilliq.

muanven *s. ar.* 1. ataq, unwan bérilgen yaki unwan alghan.

muaraza *is.* 1. ghewgha; 2. qarshi chiqish, zit pikirde bolush.

muarekat *is. ar.* soqush, urush, ghowgha, majira.

muareke *is. ar.* soqush, ghowgha.

muariz *s. ar.* qarshi chiqqan, qarshi sözligen.

muarra *s. ar.* 1. yalingach, yalingachlanghan; 2. mehrum bolghan, pakizlanghan.

muarreb *s.* erebleshtürülgen, erebleshken.

muarref *s. ar.* 1. tepsiliy chüshendürülgen, tepsiliy tonulghan; 2. bilin'gen, tonulghan; 3. tonushluq.

muarrık *s. ar.* terletküchi (dora).

muasarat *is. ar.* zamandashliq, oxshash zamanda yashighanliq.

muasare *is. ar.* bk. ***muasarat***.

muasat *is. ar.* isyan qilish, topilang qilish.
muasere *is. ar.* 1. qiyinchiliq japaliq; 2. kembeghellik, yoqsulluq, peqirliq.
muasır *is.* zamandash.
muasırlaşmak zamangha uyghunlashmaq.
muasi *is. ar.* isyan kötürgen, topilang qilghan.
muassel *s. ar.* hesel arilashqan.
muaşaka *is. ar.* muhebbetlishish, bir-birige ashiq bolush.
muaşiran *is.* birlikte yashighan ademler.
muaşşir *is. ar.* 1. onluq, ongha bölün'gen, ondin bolghan; 2. on misraliq shéir.
muaşşir *is. ar.* öshre yighquchi.
muateb *s. ar.* bk. ***muatep***.
muatep *s. ar.* azarlanghan, azar chekken.
muatıb *s. ar.* azarlighan, azar bergen.
muattal *s. ar.* 1. ishlimes, yarimas; 2. bosh, ishsiz, bikar.
muattar *s. ar.* 1. xush buy puraqliq, güzel puraqliq; 2. bir xil lale; 3. ayalche isim.
muavedet *s. ar.* qaytish.
muavenet *is. ar.* yardem, yardemchilik.
muavin *s. ar.* muawin, yardemchi, orunbasar.
muavinlik *-ğı is.* muawinliq, yardemchilik, orunbasarliq.
muavveç *s. ar.* 1. egri-bügri; 2. igiklik, igiligen.
muavvik *s. ar.* bir ish, mesile we bashqini keynige sörimek, ésip qoymaq.
muayede *is. ar.* bayramlishish, bir-birini tebriklesh; 2. Osman padishahliqi sariyida Rozi héyt we Qurban héyt künliri ötküzülidighan murasim.
muayene *is. ar.* 1. közdin kechürüsh, tekshürüsh; 2. diagnoz (doxturluq).
muayenehane *is. ar.* késel körüsh öyi.

muayneci ***is.*** chégradin ötken eshyalarni échip tekshürgüchi xadim.

muayyen ***s. ar.*** 1. mueyyen, belgili; 2. qararlashturulghan.

muayyenat ***is.*** esker we dölet xadimlirige dölet teripidin belgilik muddette bérilidighan ashliq we bashqilar.

muazadet ***is.*** yardem qilish.

muazere ***is.*** özre sorimaq.

muazzam ***s. ar.*** 1. chong, zor, yoghan; 2. ehmiyetlik; 3. qudretlik, küchlük: *Muazzam at* – Küchlük at.

muazzep *-bi* ***s. ar.*** azab chekken, qiynalghan, japa tartqan.

muazzez ***s. ar.*** 1. hörmet bilen qobul qilghan; 2. erz; 3. ayal ismi.

muazzir yalghan.

mubah ***s. ar.*** mubah (Islam dinida).

mubayaa ***is. ar.*** sétiwalmaq.

mubayaacı ***is.*** sétiwalghuchi.

mubiden ***is.*** mejusiy rahiblirining bashliqi.

mubit *-di* ***is. far.*** mejuslarning rahibi.

mubtal ***s. ar.*** emeldin qaldurulghan.

muceb ***s. is. ar.*** 1. kéreklik, lazimliq; 2. bir söz we buyruqning netijisi; 3. mesul birawning imzasi.

mucer ***s. ar.*** ijarige bérilgen (nerse).

muci ***s. ar.*** 1. qisqa, yighinchaq (maqale); 2. yézish uslubi.

muci ***s. ar.*** aghritqan, janni qiynaydighan.

mucibe ***s. ar.*** 1. lazim bolghan; 2. seweb.

mucir ***is. s. ar.*** ijarige bergen, ijarige alghan.

mucit *-di* ***is. ar.*** ijad qilghan, ijad qilghuchi.

muciz ***s. ar.*** qisqa söz bilen köp nerse anglatqan.

mucize ***is. ar.*** 1. möjize; 2. hadise; 3. heyran qalduridighan.

mucuk *-ğu* ***is.*** kichik chiwin.

mucur ***is.*** 1. kömür uwiqi; 2. bir nersining yarimas qismi.

muçik ***is.*** sapanning patqiqini tazilaydighan tömür kaltek.

muda *s. ar.* amanet qoyulghan (nerse).
mudarib *s. ar.* urushqaq, bir-birini uridighan.
mudhik *s. ar.* küldürgüchi.
mudhikat *is.* külkilik nersiler, komédiye.
mudhike *is. ar.* komédiye.
mudi *is. ar.* amanet qoyghan (pul).
mudil *s. ar.* müshkül, qiyin.
mudil *is. ar.* yoldin chiqarghan, azdurghan.
mudilat *is. ar.* qiyin ishlar.
mufahham *s. ar.* ulughluq, étibarliq, izzetlik.
mufarakat *is. ar.* er-xotunning «talaq» yoli bilen ayrilishi.
mufarık *s. ar.* ayrilghan, ajrashqan (er-xotun).
mufassal *s. ar.* mupessel, uzundin-uzungha chüshendürülgen.
mûfi *s. ar.* 1. ishqa ashurghan; 2. sadaqetlik bilen ishligen; 3. tügetken, tamamlighan, püttürgen.
muftır *s. ar.* iptar qilghan, éghiz achqan (adem).
mug *is. far.* 1. otqa choqunidighan, zerdusht dinidiki (adem); 2. meyxanichi.
mugabene *s. ar.* bir-birini aldash.
mugaddi *s.* baqquchi.
mugalebe *is. ar.* ghelibe qilish üchün tirishish.
mugalla *s. is. ar.* 1. qaynitilghan (nerse); 2. puti derixi, may chéchiki we bashqilardin qaynitilghan sherbet (dora).
mugalli *s. ar.* yaxshi qaynitilghan.
mugammed *s.* 1. yépilghan, yépiqliq; 2. ghilap ichidiki.
mugan *is. far.* 1. otqa choqunidighanlar; 2. teriqet bashliqi.
muganni *s. is.* naxshichi.
muganniye *is. ar.* naxshichi ayal yaki qiz.
mugayebe *is. ar.* ghayib bolmaq, yoqimaq.
mugayeret *-ti is. ar.* xilapliq, uyghunsizliq, perqliq.
mugayir *s. ar.* xilap, mas kelmigen.

mugaylan *is.* yantaq, töge tikini.
mugayyebat *-tı is.* körünmeydighan we ghayib nersiler.
mugayyer *s. ar.* gheyriyleshtürülgen, özgertilgen.
mugayyib *s.* yoshurulghan, ghayip bolghan.
mugazzi *s. ar.* , baqqan, baqquchi.
mugbeçe *is. far.* 1. zerdusht diniy ibadetxanisidiki xizmetchi balilar; 2. meyxana shagirti.
mugis *s. ar.* yardem qilghan, yardem qilghuchi.
mugmed *s. ar.* ghilapqa sélinghan, yépiqliq.
mugtariyet *is. ar.* 1. chet el teripidin idare qilinishi; 2. mustemlik, béqindiliq.
mugtasıb *s. ar.* bésip alghan, mejburiy qolgha kirgüzüwalghan, tartip élinghan.
mugtenem *s.* gheniymet (olja) élinghan.
mugterib *s. ar.* 1. patqan, chökken; 2. ghurbet chekken; 3. künning pétishi.
muğfel *s. ar.* aldinilghan.
muğfil *s. ar.* aldamchi, gollamchi.
muğkede *is.* 1. zerdusht dinidikilerning ibadetxanisi; 2. meyxana.
muğlak *-kı s. ar.* 1. chüshinish tes bolghan, chüshiniksiz; 2. yat kelgen, biep tuyulghan; 3. yépiq.
muğlakat *is.* chüshiniksiz, chüshinish qiyin bolghan.
muğlakiyet *is.* chüshinelmeslik.
muğlim *is. ar.* bechchiwaz.
muğrak *s. ar.* gherq bolup ketken, pétip ketken, chöküp ketken.
muğterif *is.* ochum bilen su élish.
muğterik *s.* suda tunjuqup qalghan.
muğtesil *is.* dinning körsetmisi boyiche yurunush.
muğzib *is.* achchiqlandurush, ghezepke keltürüsh.
muh *-hhu is. ar.* 1. yilik; 2. ménge; 3. jewher.

muhabbet *-ti* ***is. ar.*** 1. muhebbet: *Muhabbet beslemek* – Muhebbet bildürmek; 2. yaranliq, dostluq: *Muhabbet etmek* – Mungdashmaq.

muhabbetleşmek dostlarche munasiwette bolmaq, muhebbetleshmek.

muhabbetname ***is. ar.*** muhebbet xéti, muhebbetname.

muhabere ***is. ar.*** xewerlishish, xet yézishish.

muhabereci ***is.*** xet toshughuchi esker.

muhabir ***is. ar.*** muxbir.

muhabirlik *-ği* ***is.*** muxbirliq.

muhacat ***is.*** 1. tépishmaq musabiqisi; 2. bir-birini hejwiy qilmaq.

muhacce ***is. ar.*** bir-biri bilen talash-tartish qilmaq, bir nersini ispatlash üchün tirishmaq.

muhaccel 1. hujrigha (yéngi toy bolghanlarning öyi) kirgen; 2. ***is.*** yotisida aq halqisi bar at.

muhacceme ***is.*** her tereptin birdek qilinghan hujum.

muhaceret *-ti* ***is. ar.*** bir yerdin bashqa yerge köchüp bérip yerleshmek.

muhacim ***s. ar.*** hujum qilghuchi.

muhacir ***s. is. ar.*** muhajir, köchmen.

muhacirin ***is.*** köchmenler, muhemmed peyghember bilen mekkidin medinige köchkenler.

muhacirlik *-ği* ***is.*** köchmenlik.

muhaddep *-bi* ***s. ar.*** dumbaq, tompiyip chiqqan.

muhaddir ***s. is.*** hoshsizlandurush dorisi.

muhaddis ***s. ar.*** ghezepni keltüridighan.

muhadenet *-ti* ***is. ar.*** dostluq.

muhadi ***s. ar.*** hiyle qilghuchi, aldamchi.

muhadiane ***z.*** hiyligerlik bilen, aldamchiliq bilen.

muhafaza ***is. ar.*** muhapizet, asrash, saqlash.

muhafazakâr ***s. ar.*** muteessip, koniliqni saqlighuchi.

muhafete ***is. ar.*** asta oqush yaki sözlesh.

muhafız ***is. ar.*** qoghdighuchi: *Muhafız birlikleri* – Muhapizetchiler qismi.

muhakat ***s. ar.*** chöchek éytishmaq, bir-birige hékaye sözlep bermek.

muhakeme ***is. ar.*** 1. muhakime; 2. höküm qilish, késish.

muhakkak ***s. ar.*** muheqqeq, choqum: *O, yarın muhakkak gelecek* – U etilikke choqum kélidu.

muhakkar ***s. ar.*** xorlanghan, haqaretke uchrighan.

muhakkem ***s. ar.*** mustehkemlen'gen.

muhakkır ***s. ar.*** haqaretligüchi, xorlighuchi, pes körgüchi.

muhakkik ***s. ar.*** tekshürüp heqiqetni otturigha chiqarghuchi.

muhal *-li* ***s. ar.*** 1. imkansiz; 2. chüshiniksiz.

muhalaa ***is. ar.*** ayalning bir munche pul bérip éridin ajrishishi.

muhalefet ***is. ar.*** qarshiliq, xilapliq, zitliq: *Muhalefet parti* – Qarshi partiye.

muhaleset *-ti* ***is. ar.*** dostluq, yéqinliq.

muhalif ***s. is. ar.*** qarshimu qarshi, zit: *Bu fikirler birbirine muhaliftir* – Bu pikirler bir-birige qarshimu qarshidur; *Mahalif parti* – Zit partiye.

muhallak ***s. is. ar.*** 1. bash we saqal-burutni chüshürtken; 2. minada hajilarning bash-közini chüshüridighan yer.

muhalledat ***s. ar.*** ebediy (menggü) nersiler.

muhalledin ***s. ar.*** bk. ***muhalledat***.

muhalledun ***s. ar.*** bk. ***muhalledat***.

muhallef ***s. ar.*** 1. arqida qalghan; 2. ölgüchidin miras qalghan (mal).

muhallefat ***is. ar.*** ölgüchidin miras qalghan nersiler.

muhallefe ***is. ar.*** éri ölüp tul qalghan ayal.

muhallil *s. ar.* 1. éritken; 2. hel qilghan; 3. haramni halal qilghan; 4. ishshiqqa we bashqa késellerge shipa dora.

muhallim *s. ar.* achchiqi kelgen birining achchiqini yandurmaq.

muhallis *s. ar.* qutuldurghuchi.

muhamat *is. ar.* 1. adwokatliq 1. hujumdin qoghdimaq.

muhami *is. ar.* 1. adwokat, aqlighuchi; 2. qoghdighuchi, mudapie qilghuchi.

muhammedi *s. is. osm.* musulman.

muhammen *s. ar.* texmin qilinghan.

muhammer *s. ar.* éshekke oxshitilghan.

muhammer *s. ar.* boldurulghan, échitilghan.

muhammes *s. ar.* otta qizartilghan, otta qurutulghan.

muhammes *s. ar.* muxemmes (beshlik shéir).

muhammin *s. ar.* 1. texmin qilghan; 2. texminen baha kesküchi.

muhammis *is.* kömmiqonaq qatarliq nersilerni qorup satquchi.

muhanat *s. is. ar.* 1. rezil, peskesh; 2. qorqaq, qorqunchaq.

muhanna *s. ar.* egri, éksik, püküklük.

muhanna *s. ar.* xénilen'gen, xéne bilen boyalghan.

muhanneslik *-ğı is. ar.* qorqaqliq.

muhannit *s. ar.* jesetlerni mumyalighuchi.

muharat *is. ar.* biri bilen chaqchaqlashmaq, chaqchaq bilen özini xush qilmaq.

muharebe *is. ar.* 1. soqush, urush, jeng: *İkinci dünya muharebesi* – Ikkinchi dunya urushi; 2. qattiq talishish, qattiq munazire qilishish.

muharese *is. ar.* qoghdimaq, muhapizet qilmaq.

muhareset *is. ar.* qoghdimaq, muhapizet qilmaq.

muhareşe *is. ar.* küshkürtmek.

muharip *-bi s. ar.* jengchi, küreshchi.

muharrem ***is. ar.*** 1. qemeriye kaléndarida birinchi ay; 2. meni qilinghan, haram qilinghan; 3. Élining oghli Hösiyin Kerbalada shéhit bolghan ay.

muharremat ***is. ar.*** 1. din meni qilghan nersiler; 2. musulmanlar üchün haram qilinghan nersiler (yémek, ichmek).

muharrer ***s. ar.*** yézilghan, yéziqliq.

muharrib ***s. ar.*** yoqatqan, berbat qilghan, weyran qilghan.

muharrif ***s. ar.*** 1. buzghan, öchürgen (maqalini); 2. hiyle qilghan, hiyliger.

muharrik ***s. ar.*** 1. heriketlendürgen; 2. qozghighan, küshkürtken.

muharrik ***s. ar.*** 1. köydürgen, köydürgüchi, yaqqan, yaqquchi; 2. ussatqan; 3. bek échindurghan.

muharrikiyet ***is. ar.*** heriketlendürgüchi küch.

muharrir ***is. ar.*** 1. muherrir, yazghuchi; 2. maqale yazghuchi, katip, köchürgüchi.

muharrirlik *-ǧi* ***is.*** muherrirlik, yazghuchiliq.

muhasama ***is. ar.*** düshmenlik.

muhasara ***is. ar.*** muhasire, qorshaw, etrapni oriwalmaq, uzun muddet qorshiwalmaq.

muhasebe ***is. ar.*** 1. hésabat; 2. hésabat bölümi, boghaltiriye.

muhasebeci ***is.*** boghaltir.

muhasede heset qilmaq, qizghanmaq.

muhasır ***s. ar.*** muhasire, qorshaw.

muhasip *-bi* ***is. ar.*** hésabchi, boghaltir.

muhasiplik *-ǧi* ***is.*** boghaltirliq.

muhassal ***is. ar.*** 1. mehsulat; 2. sözning qisqisi, hasilkalam.

muhassan ***s. ar.*** küchlendürülgen.

muhassas ***s. ar.*** ayrilghan, bérilgen, mexsuslashturulghan.

muhassasat *is. ar.* 1. maash qatarliq bérilgen nersiler; 2. dölet botchitide hökümet organliri üchün ayrilghan pul.

muhassen *s. ar.* 1. güzel; 2. nazuk.

muhassenat *is. ar.* 1. paydiliq, yaxshi, xeyrlik ishlar; 2. menpeetlik.

muhasser hesrette qalghan.

muhassıl *s. ar.* ishlep chiqirilghan, barliqqa keltürülgen.

muhassirin *s. ar.* zerer we ziyangha sewep bolghan nerse yaki adem.

muhaşşi *s. ar.* hashiye ishligüchi (kitabqa).

muhaşşi *s. ar.* qorqutquchi.

muhat *-dı is. ar.* mangqa, mangqigha oxshash suyuqluq.

muhat *s. ar.* 1. etrapi qorshalghan, chitlanghan; 2. bir nersining ichide bolghan.

muhat *s. ar.* mangqigha oxshighan.

muhatap *-bı is. ar.* 1. xitab, söz qaritilghuchi (adem); 2. ikkinchi shexs.

muhatara *is. ar.* 1. qorqunchluq hal, xeter; 2. zerer, ziyan.

muhataral *is. ar.* xeterlik.

muhatarat *is. ar.* qorqush, xeter (köplük).

muhavere *is. ar.* bir-biri bilen sözlishish.

muhavvel *s. ar.* hawale qilinghan, ewetilgen.

muhavvile *s. ar.* transformator (éléktr küchini kücheytidighan yaki peseytidighan sayman).

muhayyel *s. ar.* xiyalida bolghan, xiyal qilinghan.

muhayyele *is. ar.* idrakiy küch.

muhayyem *s. is. ar.* 1. tikilgen (chédir); 2. chédir; 3. chédirgha orunlashqan (adem).

muhayyemğâh *is. ar.* 1. chédirlardin barliqqa kelgen ordigah; 2. chédirlar tikilgen meydan.

muhayyer *s. ar.* 1. yaqmisa qayturup bérish sherti bilen élinghan nerse; 2. ixtiyariy talliwalidighan; 3. shéker renglik qeghez.

muhayyib *s. ar.* mehrum qilmaq.

muhayyil *s. ar.* xiyal qilghan, oylighan.

muhayyile *is. ar.* idrakiy küch.

muhayyir *s.* heyran qalduridighan, chöchütken.

muhayyir *s.* 1. tallap élinghan; 2. ixtiyariy bérilgen.

muhazara *is. ar.* 1. munazire, pikir talash-tartishi; 2. bir-birige hékaye we letipe anglitish; 3. edebiyat, tarix we pen heqqide xatiride qalghan bilimler.

muhazarat *is.* yüzmuyüz kelmek, taqmutaq kelmek.

muhazele *is. ar.* peslik, rezillik.

muhazere *is.* bir-birini qorqutmaq.

muhazi *s. ar.* 1. bir-birining qarshisida bolghan, bir-birining zitida bolghan; 2. parallél.

muhazzab *s. ar.* boyalghan, sirlanghan, reng bérilgen.

muhazzar *s. ar.* 1. yéshil reng bilen boyalghan; 2. tebriklen'gen, qutlanghan.

muhazzir *is.* qorqup dang qétip qalmaq.

muhbir *s. ar.* 1. xewer yetküzgüchi; 2. gézitke xewer yetküzüp bergüchi, muxbir; 3. yuqumluq késeldin xewer bergüchi, belge.

muhbirlik *-ği is.* muxbirliq.

muhcil *s. ar.* xijil qilidighan, iza tartturidighan.

muhdes *s. ar.* 1. kéyin peyda bolghan, ilgiri bolmighan; 2. yéngi; 3. yéngiliq.

muhdesat *s. ar.* yéngi nersiler.

muhdis *s.* kéyin we yéngidin meydangha kelgen.

muhennes *s. is.* , rezil, peskesh, namerd.

muhibban *is.* dostlar, ashiqlar.

muhif *s. ar.* qorqunchluq, qorqunch.

muhik *-kkı* ***s. ar.*** toghruluq.

muhil *-lli* ***s. ar.*** hawale qilghuchi.

muhil *-lli* ***s. ar.*** buzghuchi.

muhip *-bbi* ***s. ar.*** 1. yaxshi körgen, muhebbet körsetken; 2. terepdarliq qilghuchi; 3. er ismi (Muhip).

muhis ***ar.*** hés qildurghuchi.

muhiş ***s. ar.*** qorqutquchi, ürkütküchi.

muhit *-ti* ***s. ar.*** 1. etrap, öpchöre; 2. qorshalghan, chitlanghan; 3. ***is.*** okyan; 4. muhit.

muhkem ***s. ar.*** 1. mehkem, ching; 2. saq, buzulmighan, béjirim; 3. özgertilishi mumkin bolmaydighan.

muhkim ***s. ar.*** küchlendürülgen.

muhlis ***s. ar.*** 1. xalis, pak; 2. dostluqqa semimiy; 3. er ismi (Muxlis).

muhlisane ***z.*** semimiyetlik bilen, chin köngüldin.

muhnik *-ki* ***is. ar.*** boghquchi.

muhrec ***s. ar.*** 1. chiqirilghan; 2. matématikida netije.

muhrez ***s. ar.*** hemme kishi qollinalaydighan.

muhrik *-ki* ***s. ar.*** 1. köydürgüchi, yaqquchi; 2. köyük, yéniq.

muhrip *-bi* ***s.*** xarab qilghuchi, weyran qilghuchi *-bi* ***is. ar.***

muhriz ***s. ar.*** igiligen, qolgha keltürgen.

muhsin ***s. ar.*** 1. yaxshiliq qilghuchi; 2. er ismi (Muhsin).

muhtacin ***is.*** 1. mohtajlar, éhtiyajliqlar; 2. yoqsullar, kembegheller.

muhtaç *-cı* ***s. ar.*** mohtaj.

muhtal ***s. ar.*** hakawur, tekebbur.

muhtal ***s. ar.*** 1. hiyliger, aldamchi; 2. ishen'gili bolmaydighan.

muhtar ***s. ar.*** 1. muxtar, aptonom; 2. yéza we mehelle bashliqi.

muhtariyet ***is. ar.*** muxtariyet, aptonomiye.

muhtarlık *-ğı is.* 1. yéza we mehelle bashliqliqi, yéza we mehelle hökümiti; 2. yéza we mehelle bashliqi rehberlikidiki yéza we mehelle.

muhtas *-ssı s.* bir nersige xas, birige xas.

muhtasar *s. ar.* 1. qisqa, yighinchaqlanghan, xulasilen'gen; 2. az chiqim bilen ishlen'gen.

muhtasaran *z. ar.* qisqiche.

muhtasıd *s. ar.* ormichi, hosul toplighuchi.

muhtasım *s. ar.* düshmenlik qilghuchi.

muhtatıb *s. ar.* 1. söz sözligüchi, wez éytquchi, nutuq sözligüchi, xutbe oqughuchi; 2. qiz soratquchi.

muhtatıb *s. ar.* 1. otun kesküchi, otunchi; 2. bir yézining otun éhtiyajini qamdaydighan ormanliq.

muhtatif *s. ar.* 1. közni qamashturidighan; 2. élip qachquchi.

muhtazar *s. ar.* jan talashqan.

muhtazı *s. ar.* kichik péil.

muhtazıane *z. ar.* kichik yémil liq bilen.

muhtazir *s. ar.* bk. ***muhtazar***.

muhtebes *s. ar.* qamaqqa élinghan, solanghan, türmige tashlanghan.

muhtebir *s. ar.* 1. tejribe qilinghan, sinalghan; 2. bilgüchi, xewerdar bolghuchi.

muhtebis *s. ar.* 1. bir yerge solinip qalghan; 2. solanghan, étilgen; 3. bashqisining nersisini iliwalghan; 4. jaza mudditini uzartish buyruqi.

muhtecib *s. ar.* yépilghan, oralghan, oraqliq, yépiqliq.

muhted *s. ar.* 1. keskin, keskinleshken; 2. ghezeplen'gen, achchiqlanghan.

muhtedi *s. ar.* hiyliger.

muhtefi *s. ar.* yoshurunghan.

muhtekir ***s. is. ar.*** bésimdarliq qilip mélini qimmet satquchi.

muhtel *-lli* ***s. ar.*** 1. buzuq; 2. murekkep, qalaymiqan.

muhtel ***s. ar.*** éridin ajrashqan xotun.

muhtelic ***s. ar.*** ixtiyarsiz titresh, titrek.

muhtelif ***s. ar.*** 1. türlük, herxil, her qaysi; 2. xilap, zit, qarimu qarshi.

muhtelik *-ği* ***is.*** yalghan sözligüchi, bohtan chaplighuchi.

muhtemel ***s. ar.*** éhtimal, mumkin: *Bugün yağmur yağması muhtemel* – Bügün yamghur yéghish éhtimali bar.

muhtemi ***s. ar.*** perhiz qilghuchi, meni qilinghan nersilerni yémigüchi.

muhtera ***s. ar.*** ijad qilinghan, tépilghan.

muhteraat ***is. ar.*** 1. yéngidin tépilghan nersiler; 2. yalghan sözler, oydurma sözler.

muhterem ***s. is. ar.*** 1. hörmetke layiq; 2. er we ayal ismi.

muhteri ***is. ar.*** 1. ijad qilghuchi, ijadkar; 2. yalghan sözlep bohtan chaplighuchi.

muhterib ***s. ar.*** urushquchi, soqushquchi.

muhterif ***is. ar.*** hünerwen, kesip ehli, kesip.

muhterik ***is. ar.*** köyüp ketken, köyük (nan).

muhteris ***s.*** 1. artuqche hewes; 2. éhtiyat qilghan.

muhteriz ***s. ar.*** éhtiyatchan.

muhteşem ***s. ar.*** 1. tentenilik: *Muhteşem şölen* – Tentenilik ziyapet; 2. er ismi (muhteshem).

muhteşid ***s. ar.*** toplanghan, toplaqliq.

muhtetin ***s. ar.*** sunnet (xetne) qilinghan.

muhteva ***is. ar.*** mezmun: *Bu raporun muhtevası iyidir* – Bu doklatning mezmuni yaxshi.

muhtevi ***s. ar.*** öz ichige alghan.

muhtezen ***s. ar.*** 1. ambargha qoyulghan; 2. yoshurulghan.

muhtezir ***s. ar.*** éhtiyat qilinghan.

muhti *s. ar.* 1. yéngilishken, xatalashqan, azghan, gunahkar; 2. xatalashturidighan, azduridighan.
muhtir *s. ar.* xatirilitilgen, eske keltürgen.
muhtira *s. ar.* 1. mémorandum; 2. xatire depter.
muhyi *s. ar.* hayat bergen, janlandurghan.
muid *s. ar.* hazirlanghan, teyyarlanghan.
muin *s. ar.* 1. yardemchi; 2. shagirt; 3. erenche at (Muin).
muinli *s.* eskerlikke kirgende ailisige qaraydighini bolmighan.
muinsiz *s. ar.* eskerlikke kirgende ailisige qaraydighini bolghan.
muir *is. ar.* ötne bergüchi.
muit *-di is. ar.* yardemchi oqutquchi.
mûje *is. far.* qayghu, ghem, endishe.
muk *is. ar.* köz yéshining menbesi.
muk *is. far.* tiken.
mukaariyet *is.* chongqurluq.
mukabbeb *s. ar.* qubbe sheklide, qubbe ornitilghan, qubbilik.
mukabbel *s. ar.* söyülgen (bashqa biraw tereptin).
mukabbız *s. ar.* siqquchi, siqidighan, taraytquchi.
mukabbil *s. ar.* 1. bir teklipni qobul qilghuchi; 2. söyüp qoyghan.
mukabele *is. ar.* 1. robiro kelmek; 2. bedel bermek; 3. qarshi chiqmaq, mush qayturmaq.
mukabeleci *is.* 1. jamelerde Quran oqughuchi; 2. eskerlerning yoqlimisini qilghuchi.
mukabil *s. ar.* 1. muqabil; 2. robiro; 3. bedel: *Mukabil taaruza geçmek* – Qarshi hujumgha ötmek.
mukaddem *s. ar.* 1. awwal, burun; 2. teqdim qilinghan, sunulghan; 3. ehmiyetlik, qimmetlik.
mukaddema *z. ar.* buningdin burun, qedimdin.

mukaddemaet ***is. ar.*** awwalqilar, burunqilar, aldida ötkenler, konilar.

mukaddeme ***is. ar.*** 1. bir ishning bashlanghuchi; 2. kirish söz; 3. asas; 4. aldida yürgüchi qoshun.

mukadder ***s. ar.*** 1. péshanige pütülgen, teqdir ilahiy; 2. qimmiti bilin'gen; 3. ayal ismi.

mukadderat ***is. ar.*** teqdir: *Her millete mukadderatın bizzattayin etmelidir* – Her millet öz teqdirini özi belgilishi kérek.

mukaddes ***s. ar.*** 1. muqeddes, qutluq: *Mukaddes toprağımıza kimse saldıramaz* – Muqeddes yurtimizgha héchkim tajawuz qilalmaydu; 2. ayal ismi.

mukaddim ***s. ar.*** teqdim qilghuchi, sunghuchi.

mukaddir ***s. ar.*** 1. teqdir qilghan, Tengri; 2. yaqturghan, könglige yaqqan.

mukaffa ***s. ar.*** qapiyilik.

mukaffel ***s. ar.*** 1. quluplaqliq, quluplanghan; 2. him yépiqliq.

mukaid ***s. ar.*** 1. kélishim hasil qilghan 1. sözleshken we kélishim hasil qilghanlardin biri.

mukalled ***s. ar.*** 1. boynigha médalion ésilghan; 2. teqlid qilinghan, örnek qilinghan.

mukallib ***s. ar.*** özgertken, bashqa bir shekilge kirgüzgen.

mukallit *-di* ***s. ar.*** 1. teqlidchi, doramchi; 2. birige oxshash bolush üchün tirishquchi.

mukallitlik *-ği* ***is.*** teqlidchilik, doramchiliq.

mukamere ***s. ar.*** qimar oynimaq.

mukamir ***s. ar.*** qimarwaz.

mukanfez ***s. ar.*** térisi yumshaq tiken bilen qaplanghan.

mukannen ***s. ar.*** yüzige chümperde tartiwalghan, chümperdilik.

mukannin ***s. ar.*** qanun tüzgüchi.

mukantar ***s. ar.*** 1. egmilik, kimirlik; 2. egme shekilde, egmilik köwrük.

mukantara ***is. ar.*** quyash saiti.

mukarabet ***is. ar.*** 1. érishmek; 2. jinsiy alaqide bolmaq; 3. jananning ikki qéshining birlishishi; 4. ikki güzelning robiro kélip qélishi.

mukareb ***s. ar.*** 1. yéqin, yéqinlashqan; 2. ordigha yaki padishahqa yéqin; 3. allahqa eng yéqin malaike.

mukareb ***is. ar.*** 1. yéqin, yéqinlashqan; 2. ordigha yaki padishahqa yéqin; 3. Allagha eng yéqin malaike.

mukarib ***s. ar.*** bir-birige yéqin ademlerning herbiri.

mukarin ***s. ar.*** 1. yéqinlashqan, pütüshken. uyghun: *Gerçeğe mukarin* – Heqiqetke uyghun.

mukarnas ***s. ar.*** 1. pelempeylik; 2. qubbe shekillik; 3. rengga reng; 4. bir xil bök.

mukarnes ***s. ar.*** bk. ***mukarnas***.

mukarreban ***is. ar.*** 1. yéqin ademler; 2. padishahning shexsiy ishini qilghuchilar.

mukarrebin ***is. ar.*** bk. ***mukarreban***.

mukarrebun ***is. ar.*** bk. ***mukarreban***.

mukarrer ***s. ar.*** 1. qararlashturulghan; 2. keskin; 3. bildürülgen.

mukarrerat ***is. ar.*** qararlashturulghan nersiler, qobul qilinghan qarar.

mukarri ***s. ar.*** eyibligüchi.

mukarrib ***s. ar.*** yéqinlashturghuchi, yéqinlishishqa sewep bolghuchi.

mukarrih ***s. ar.*** (yarini) éghiz aldurghuchi (dora).

mukarrir ***s. is.*** 1. qararlashturghuchi; 2. bir mesilini ayrim-ayrim chashendurmek; 3. medriste muderris yardemchisi.

mukarriz ***s.*** teqriz we teqriz yazghuchisi.

mukasat ***s. ar.*** zexmet, japa.

mukaseme *s.* 1. bölüshüsh, teqsim qilishish; 2. islam döletliride yer béjigha bérilgen nam.

mukassat *s.* muddet bilen bölüp tölinidighan qerz.

mukassem *s. ar.* bölün'gen, teqsim qilinghan.

mukassır *s. is. ar.* bk. ***mukassir***.

mukassi *is. ar.* 1. tar, yépiq, tinchiq; 2. ich pushuridighan.

mukassir *s. is. ar.* 1. gunahliq, eyiblik; 2. bir ishni qilalisimu qilishtin bash tartmaq; 3. bir ishni qilalmighanliqi üchün tashlap qoymaq.

mukaşşer *s. ar.* posti soyulghan.

mukatele *is.* 1. bir-birini öltürmek; 2. bir-biri bilen urushmaq; 3. urush, soqush, jeng.

mukatil *s. ar.* 1. urushquchi; 2. öltürgüchi.

mukatta *s. ar.* parchilanghan.

mukattaat *is.* 1. parchilanghan, késilgen; 2. herbiri bir mene béridighan herpler; 3. toluqsiz, kem-kusta jümliler; 4. qisqartma; 5. qite sheklidiki shéiriy parchilar.

mukavele *is. ar.* toxtam, kélishim, pütüm.

mukavele yapmak toxtam tüzmek.

mukavelename *is. ar.* toxtamname, shertname, ehdiname.

mukavemet *-ti is. ar.* qarshiliq: *Milli eziyete mukavamet gösterilmeli* – Milliy zulumgha qarshiliq körsitilishi lazim.

mukavemetçi *is.* 1. düshmen'ge qarshi küresh qilghuchi; 2. orungha yügürgüchi, shatiri.

mukavemetli *s.* berdashliq bergüchi, küchlük.

mukavemetsiz *s.* chidimas, berdashliq bérelmigüchi, küchsiz.

mukavemetsizlik *-ğii s.* küchsizlik, berdashliq bérelmeslik.

mukavim *s. ar.* 1. küchlük, chidamliq, jesur; 2. qarshiliq körsetküchi; 3. berdashliq bergen.

mukavva *is. ar.* muqawa, kardon qeghez.

mukavves *s. ar.* egmech, yaygha oxshash, egmilik.

mukavvi ***s. ar.*** 1. quwwet bergüchi; 2. quwwet dorisi.

mukayasa ***s. ar.*** almashturush, tégishish.

mukayese ***is. ar.*** sélishturush: *Şimdiki hayatimiz kurtuluştan öncekisiyle mukayese edilemez* – Hazirqi turmushimizni azadliqtinil ilgiriki turmushimiz bilen sélishturghili bolmaydu.

mukayyet ***s. ar.*** 1. munasiwetlik, alaqidar; 2. bir shertke munasiwetlik; 3. ehmiyet bergen; 4. qeyt qilinghan; 5. zenjirge baghlanghan; 6. muhapizet qilghuchi, qoghdighuchi.

mukayyi ***s. ar.*** qusturidighan, qusturghuchi.

mukayyiat ***is.*** qusturidighan dorilar.

mukayyit *-di* ***is. ar.*** 1. xatiriligüchi, xatire yazghuchi (adem); 2. (télégramma ishlirida) xatiriliwélish mashinisi.

mukbil ***s. is.*** 1. bextiyar, hali yaxshi; 2. er ismi (Muqbol).

mukdim ***s. ar.*** öz ishini jan köydürüp ishleydighan, bérilip ishleydighan.

mukıd ***s. ar.*** ot qalighuchi.

mukır iqrar qilghuchi, étirap qilighuchi.

mukız ***s.*** 1. oyghaq, bidar; 2. gheplettin qutquzghuchi.

mukim ***s. ar.*** muqim, olturaqliq, turushluq.

mukle ***s. ar.*** 1. köz qarichuqi; 2. közning qara we aq qismi.

mukmir ***s. ar.*** ayding, ay nuri.

mukni ***s. ar.*** qayil qilidighan, ishendüridighan.

mukri 1. Quran oqushni ögetmek; 2. Quran oqughuchi.

mukriz ***s. ar.*** 1. qerzge pul bergüchi; 2. qerz.

muksit ***s. ar.*** adil we insapliq.

muktasir ***s. ar.*** sözni qisqa sözlimek, sözni uzartmasliq.

muktataf ***s. ar.*** 1. toplanghan, toplaqliq, yighilghan; 2. antologiye.

muktebes ***s. ar.*** paydilinish üchün élinghan.

muktebis ***s. ar.*** bir kishining bilimi yaki esiridin paydilanmaq.

mukteda *s. ar.* ülge qilinidighan.
muktedi *s. ar.* 1. uyghunlashqan; 2. boyun égidighan.
muktedir *s. ar.* 1. iqtidarliq, qolidin ish kélidighan; 2. qudretlik, küchlük.
muktefa *s. ar.* ülge qélinidighan.
mukterib *s. ar.* yéqinlashqan, bir nersining yénigha kelgen.
mukteriz *s. ar.* qerz (pul) élish.
muktesit *-di s. ar.* iqtisadchil, orunsiz yerge pul xejlimeslik.
mukteza *s. ar.* 1. kérek bolidighan, lazimliq (nerse).
mukteziyat *is. ar.* 1. kéreklik nersiler; 2. netijiler.
mulem *s. ar.* belge qoyulghan.
muleta *is.* kala bilen soqushquchilarning kalini hoduqturush we hardurush üchün ishlitidighan qizil rext.
mulin *s. ar.* jarchi, élanchi, bildürgüchi.
multasık *s. ar.* bk. ***mültesik***.
multehif *s. ar.* (yotqandek nersige) yögen'gen.
mum *is. far.* 1. sham; 2. tokning yoruqluq bérish ölchimi; 3. razi.
mumcu *is.* sham yasap satquchi.
mumhane *is.* sham yasaydighan ishxana.
mûmiyan *s. ar.* béli inchike, ziba boyluq.
mumlamak 1. mom sürmek; 2. péchetlimek; 3. chuwulup ketmesliki üchün rextning kanarlirigha mom sürmek.
mumlaşmak momdek bolup ketmek.
mumlu *s.* mom bilen yasalghan, terkibide mom bolghan.
mumluk *-ğu s.* shamdan.
mumsu *s.* momsiman, momgha oxshighan.
mumya *is. far.* 1. mumiya (sésimasliq üchün dorilinip kömülgen jeset); 2. bek ajiz we sarghiyip ketken (adem); 3. pütün késellerni saqaytidighan dora.
mumyalamak jesetning chirimesliki üchün dorilar bilen qaturmaq.

mumyalaşmak mumiya haligha kelmek.
mumza *s. ar.* imzalanghan, imza qoyulghan.
munafık *s. ar.* buzghunchi, bölgünchi.
munafıklık *-ğı is.* bölgünchilik, buzghunchiliq.
munazzaf *s. ar.* pakizlanghan, tazilanghan.
munazzım *s. ar.* tertipke salghuchi, retke salghuchi.
mundar *s. far.* bk. ***murdar***.
mundarlık *-ğı is.* bk. ***murdarlık***.
munfasıl *s. ar.* 1. ayrilghan; 2. wezipisidin ayrilghan.
munfasım *s. ar.* ézilgen, zulumgha uchrighan.
munfatır *s. ar.* yériq, yérilghan.
mûnis *s. ar.* 1. kön'gen, yat bolmighan, adetlen'gen; 2. yéqimliq, söyümlük; 3. öyge ögitilgen (haywan); 4. er ismi.
munkabız *s. ar.* 1. buzuq, buzulghan; 2. qewziyet bolghan, ichi qétip qalghan, ichi kelmeslik.
munkalib *s. ar.* özgergen, özgirish yasighan.
munkarız *s. ar.* bk. ***münkarız***.
munkatı *s. ar.* 1. toxtalghan; 2. tügigen; 3. munasiwetni üzgen; 4. dawamlashmighan.
munsabig *s. ar.* boyalghan.
munsap *s. ar.* 1. deryagha yaki déngizgha qoyulushi (suning); 2. érishmek, ulashmaq.
munsarif *s. ar.* keynige ketken, chékin'gen, keynige örülgen.
munsif *s. ar.* insapliq.
muntabıh *s. ar.* pishqan, pishshiq.
muntabık *s. ar.* uyghunlashqan, bir-birige maslashqan.
muntabrı *s. is.* 1. bésilghan, neshr qilinghan; 2. péchetlik, péchetlen'gen (qeghez); 3. güzel, chirayliq, yéqimliq; 4. untulmas, xatirisi küchlük.
muntalik *s. ar.* 1. ajrashqan (erdin); 2. terk qilghan, tashliwetken; 3. tashliwétilgen; 4. ghem-qayghusiz.

muntasıf *s. ar.* öchken, öchürülgen.
muntasıh *s. ar.* gep anglaydighan, quliqi yumshaq, nesihetni alidighan.
muntazam *s. ar. z.* muntizim, tertiplik.
muntazar *s.* intizar, töt köz bilen kütmek.
muntazır *s. ar.* saqlighuchi, intizar bolghuchi.
munzacır *s. ar.* ichi siqilghan, yüriki siqilghan.
munzalim *s. ar.* zulumgha bash egküchi.
munzam *s. ar.* ilawe qilinghan, qoshulghan.
munzıc *s. ar.* 1. piship yiliktek bolup ketken (tamaq); 2. piship yétilgen; 3. ongay hezim bolidighan, singishliq; 4. yiring alduridighan.
mur *is. far.* 1. chümüle; 2. kembeghellik we ajizliqning simwoli; 3. dat.
murabaha *is. ar.* jazanixorluq.
murabahacı *is.* jazanixor.
murabayat *is.* qaynitilghan méwe süyi.
murabba *s. is. ar.* tötlik: *O, murabba yazmayı seviyor* – U tötlik shéir yézishni xalaydu.
murabba *s. ar.* 1. murabba: *Üzüm murabbası* – Üzüm murabbasi; 2. terbiye körgen, terbiyilen'gen.
murabbanişin *s.* badashqan (chaza) qurghuchi.
murabıt *is. ar.* 1. ibadet bilen bend bolghuchi; 2. derwish.
murafakat *-tı is. ar.* 1. yoldashliq (aghinidarchiliq) qilghuchi; 2. birge bolghuchi, hemrah.
murafık *is. ar.* 1. yoldashliq, aghinidarchiliq; 2. hemrah.
murakabe *is. ar.* 1. tizginlesh; 2. nazaret.
murakasa *is. ar.* ussul, tansa.
murakıp *-bı is. ar.* 1. tizginligüchi; 2. nazaret qilghuchi.
murakıplık *-ğı is.* tizginlesh.

murakka ***s. ar.*** 1. yamaqliq, yamaq sélinghan; 2. xettatlar ijadiyitining toplimi; 3. yamaqliq, kona paxtiliq chapan; 4. zhurnal; 5. derwishlerning jendisi.

muran ***is.*** chümüliler.

murana ***is. lat. zool.*** yilanbéliqigha oxshaydighan, göshi lezzetlik bir xil béliq.

murane ***z.*** 1. chümülidek; 2. küch-quwwetsiz.

murassa ***-ı is. ar.*** 1. qimmet baha tashlar bilen (jawahirlar) bézelgen; 2. bir xil yézish usuli.

murassas ***s. ar.*** qoghushun yaki qeley bilen qaplanghan yaki kepsherlen'gen.

murat *-dı* ***is. ar.*** 1. arzu; 2. meqset, ghaye; 3. er ismi.

murçe ***is. far.*** 1. ushshaq chümüle; 2. dat; 3. rezil, peskesh, qedirsiz adem.

murdar ***s. far.*** 1. paskina, yirginchlik; 2. jinsiy munasiwettin kéyin yuyunmighan, junup; 3. diniy qaidige asasen boghuzlanmighan (haywan).

murdarlık *-ğı* ***is.*** paskiniliq.

murdia ***is. ar.*** 1. emchekte balisi bar ayal; 2. süt anisi.

muris ***s. ar.*** 1. miras qaldurghuchi; 2. ige qilghuchi, bergüchi; 3. wesiyetname igisi.

murtabit *-tı* ***is. ar.*** 1. baghlaqliq; 2. munasiwetlik.

murtat ***s. ar.*** bk. ***mürtet***.

musa ***s. ar.*** 1. wesiyet qilinghan; 2. wesiyetni ishqa ashurushqa mesul bolghuchi; 3. tewsiye qilinghan, yuqiri.

musaadi ***s. ar.*** büyük, ulugh, bek yuqiri.

musabbag ***s. ar.*** boyaqliq, boyalghan.

musabin ***is. ar.*** 1. musibet, bala-qaza we palaketke uchrighanlar; 2. késelge giriptar bolghanlar.

musaddak *-kı* ***s. ar.*** 1. qilinghan, emeliyleshtürülgen; 2. testiq.

musaddi ***s. ar.*** 1. bash aghritquchi (adem); 2. kishining keypini buzidighan (adem).

musaf ***s. ar.*** bk. ***mushaf***.

musafaa ***is. ar.*** 1. birawning bashqa birini quchaqlishi; 2. quchaqlishish; 3. birini urush; 4. közning ötkürlüki.

musafaha ***is. ar.*** ikki ademning bir-biri bilen qol éliship salamlishishi.

musafat ***is. ar.*** semimiy dostluq, semimiylik.

musafef ***s. ar.*** ret-ret tizilghan, retlen'gen.

musaffa ***s. ar.*** pakizlen'gen, sap, pak.

musaffi ***s. ar.*** tazilighuchi, pakizligüchi.

musaffir ***s. ar.*** 1. sériq reng bilen boyalghan, sarghaytilghan; 2. isqirtmaq.

musahaba ***is. ar.*** söhbet, sözlishish.

musahabet ***is. ar.*** bk. ***musahaba***.

musahare ***is. ar.*** oylinish bilen hasil bolghan tughqanliq.

musahhah ***s. ar.*** xatasiz, xataliri tüzitilgen.

musahhilik *-ǧi* ***is.*** korréktorluq ishi.

musahip *-bi* ***s. ar.*** 1. musahip (ilgiri büyüklerning yénida turidighan we sözmen ademlerge bérilgen nam); 2. söhbetlishidighan, ashniliq qilghuchi.

musakka ***is. ar.*** köktat qiymisi.

musal ***s. ar.*** 1. yetküzüp qoyulghan; 2. baghlanghan.

musaleh ***is. ar.*** wesiyet qilinghan.

musalih ***s. ar.*** 1. tinchliq we xatirjemlik ichide; 2. epliship qalghan.

musalla ***is. ar.*** 1. namaz oqushqa bolidighan ochuqchiliq; 2. jamelerde jinaza namizi oqulidighan yer.

musalleb ***s. ar.*** 1. qaturulghan; 2. qurutulghan.

musalli ***s. ar.*** besh waq namazni qaza qilmay oquydighan.

musammem ***s. ar.*** 1. qetiy qararlashturulghan; 2. hazirlanghan, teyyarlanghan.

musammet *s. is. ar.* toluq, ichi bosh bolmighan, bosh yéri qalmighan (nerse).

musandıra *is. yun.* 1. oyuq, limtaqliq; 2. tam ishkapi; 3. ashxanidiki qacha-qomuch ishkapi.

musanna -ı *s. ar.* 1. oydurma; 2. xiyaliy; 3. nepis ishlen'gen; 4. zinnetlen'gen, perdazlanghan.

musannef *s. ar.* yézip chiqilghan, tesnip qilinghan (kitab, eser).

musannefat *is. ar.* yézilghan, tesnip qilinghan (eserler).

musannif *s. is. ar.* 1. tesnip qilghuchi, yazghuchi; 2. türlerge ayrighuchi; 3. karta ishkapi.

musap *s. ar.* 1. musibetke uchrighan, béshigha bala-qaza, palaket kelgen; 2. késelge duchar bolghan.

musaraa *is. ar.* 1. chélishchiliq, palwanliq; 2. küresh, japa.

musaraha *s. ar.* 1. ochuq sözlimek; 2. ochuqliq, ashkarilik.

musari *s. is. ar.* chélishchi, palwan.

musarra *is. ar.* ikki misrasi qapiyelik shéir.

musavele *is. ar.* 1. urushush üchün étilmaq; 2. mushtlashmaq, urushmaq.

musavver *s. ar.* 1. resimlik, resim qoyulghan; 2. zéhnide chüshen'gen.

musavvir *is. ar.* 1. ressam; 2. idraki küch; 3. nersilerge shekil bergüchi.

musavviran *is. ar.* ressamlar.

musavvire *s. is. ar.* xiyal.

musavvirin *is. ar.* ressamlar.

musavvit *s. ar.* warang-churung qilghan, warqirighan, awaz chiqirish-awazliq.

musayaha *is. ar.* warqirishish.

musaykal *s. ar.* julaliq, parqiraq, parqiraqliq.

musevi *is. ar.* musawiyler, Musa peyghemberning dinigha étiqad qilidighanlar.

musevilik *-ğı is.* 1. musawiy dini; 2. Musa peyghemberge chüshken kitab – Tewrat.

mushaf *is. ar.* 1. Quran; 2. kitab; 3. insan yaki insanning yüzi.

musır *-rrı s. ar.* söz yaki pikirde qattiq turghan.

musib *s. ar.* . toghra, durus; 2. yéngilmeydighan, holuqmaydighan.

musibet *is. ar.* 1. musibet; 2. tuyuqsiz kelgen palaket; 3. teleysiz.

musibetli *s.* teleysiz, bextsiz.

musikar *is. far.* 1. tumshuqida xilmuxil töshük bolup shamal chiqqanda türlük awaz chiqiridighan bir epsaniwi qush; 2. köp awazliq saz.

musiki *is. ar.* muzika, saz: *Uygur musiki çok güzeldir* – Uyghur muzikisi nahayiti yaxshi.

musikici *is.* muzikichi, sazchi.

musikicilik *-ğı is.* muzikichilik, sazchiliq.

musikişinas *s. ar. is.* muzikishunas, muzikichi.

musil *s. gt.* 1. yetküzidighan, élip baridighan; 2. toshughuchi.

musile *is. ar.* muderrisilikte ikkinchi derijilik unwan.

musip *s. ar.* 1. toghra durus; 2. yéngilmeydighan, holuqmaydighan.

musir *-rri s. ar.* 1. qattiq turidighan; 2. jahil.

musir *s. ar.* mol, beriketlik.

muska *is. ar.* 1. tumar; 2. tumargha oxshash qatlaqliq (türüklük).

muskacı *is.* tumar yazghuchi.

muskarari *s.* tumargha oxshash boyungha ésiwalidighan.

muskıt *s. ar.* 1. chüshüp kétishige (balining) seweb bolghan); 2. qorsaqtiki balini chüshüridighan dora.

muskıtat *is.* bala chüshüridighan nersiler.

muslih *s. ar.* 1. tüzetken, islah qilghan; 2. tinchliq keltürgen, sülhi qilghan.

musluk *-ğu is. ar.* 1. (turubining) jümek; 2. qol yuyidighan yer; 3. erlerning tanasil ezasi.

muslukçu *is.* taharet éliwatqan yaki yüz yuyuwatqanlarning yanchuqidin nerse kérikini oghriliwalghuchi.

muson *is. fr.* Hindi okyanda alte ay bir yangha, alte ay yene bir yangha qarap chiqidighan shamal.

mustabır *s. ar.* sewrlik, sewr qilghuchi.

mustar *s. ar.* mejburiy.

mustar *is. ar.* bir xil küchlük sharap.

mustarip *s. ar.* 1. derdmen; 2. keypsiz, bitab.

mustatil *s. is. ar.* 1. ozarghan; 2. tik töt burjek sheklide.

mustatilli *s. ar.* 1. sayida olturghan, sayidighan; 2. himaye qilinghan.

muş *is. fr.* kichik sayahet kémisi.

muş *is. far.* chashqan.

muşahede *is. ar.* körüsh, shahit bolush, guwah bolush.

muşamba *is. ar.* 1. su ötküzmeydighan, bir teripige kawchok yaki yagh sürtülgen; 2. mushu xil rexttin tikilgen yamghurluq; 3. öy we bashqa yerlerde yerge sélinidighan rengdar qélin rext.

muşek *is. zool.* chashqan.

muşer *is. ar.* bir xil egri here.

muşkâf *s. ar.* 1. qilni qiriqqa yaridighan, mesilige inchike qaraydighan; 2. chongqur chüshinidighan; 3. hoshyar; 4. tetqiqi.

muşt *is. far.* 1. mush; 2. öch, ochum.

muşt *is.* taghaq.

muşta *is. far.* 1. tömür musht; 2. tömür toqmaq; 3. qilich, pichaqlarning destisi; 4. mozduzlarning kowisi.

muştalamak tömür musht bilen urmaq.

muşti *s. ar.* taghaq sheklide, targhaqsiman.
muşti *is. ar.* ochum (miqdar).
muştu *is. far.* xush xewer.
muştucu *is.* xush xewer yetküzgüchi.
muştulamak xush xewer yetküzmek.
muştuluk *-ğu is.* söyünche.
mut *is.* 1. bext, saadet; 2. xursenlik.
muta *is. ar.* 1. ata, bexsh, bérish; 2. éridin ajrashqan ayalghan er tereptin bérilgen kiyim-kéchek.
muta *s. ar.* gep anglaydighan, itaetchan.
mutaassıp *-bı s. ar.* muteessip, koniliqni saqlighuchi.
mutaattir *is. ar.* 1. xush puraq nersilerni sürgüchi; 2. xush puraq.
mutaazzım *is. ar.* kibirlik, ghururluq.
mutabakat *-tı is. ar.* 1. uyghunluq; 2. maslishish, qoshulush: *Ben bu görüşe mutabakat oldum* – Men bu pikirge qoshuldum.
mutabık *-kı s. ar.* 1. qoshulghan (pikir birliki); 2. razi bolghan: *Bu görüşle mutabık kaldım* – Köz qarashqa razi boldum; 3. uyghun, muwapiq.
mutadi *s. ar.* adetlen'gen, kön'gen.
mutaf *is. far.* 1. jul (yopuq) we toghra qatarliqlarni toqughuchi; 2. jul we toghra qatarliq nersilerni satquchi.
mutaf *is. far.* tawap qilinidighan, etrapida aylinidighan.
mutaher *s. ar.* tazilanghan, pakizlen'gen.
mutahhar *s. ar.* 1. pakizlanghan, tazilanghan; 2. pak, muqeddes, mubarek.
mutahhariyet *-ti is. ar.* pakizliq, taziliq, pakliq.
mutak *s. ar.* erkinliki bérilgen, azad qilinghan.
mutalebe *is. ar.* 1. heq telep qilmaq; 2. dewa; 3. telep.
mutali *s. ar.* ders tekrarlighuchi yaki kitab oqughuchi.
mutalla *s. ar.* altun süyi bilen perdazlanghan.

mutallaka ***s. ar.*** erdin ajriship tul qalghan xotun.
mutallik ***is. ar.*** xotunni talaq qiliwétip boytaq qalghan er.
mutalsam ***s. ar.*** tilsimliq, tilsimlashqan, joda qilinghan.
mutalsım ***s. ar.*** jodiger, jodichi.
mutantan ***s. ar.*** 1. körkem, tentenilik; 2. parlaq, zinnetlik; 3. warang-churung.
mutarasıd ***s. ar.*** 1. diqqet bilen közetken; 2. saqlighuchi, intizar bolghuchi, teqezza bolghuchi.
mutarra ***s. ar.*** 1. sap; 2. yéngi; 3. xush puraq; 4. parildaq, julaliq.
mutarraz ***s. ar.*** kanarliri yipek bilen ishlen'gen.
mutasabbı ***s. ar.*** baliliq qilghan, balilarche ish qilidighan.
mutasabbir ***s. ar.*** qiyinchiliqqa kökrek kéridighan, berdashliq béridighan, sewrchan.
mutasabbiyane ***z.*** balilarche, balilardek.
mutasaddı ***s. ar.*** 1. yérilghan, partlap ketken; 2. taralghan, chéchilghan, yépilghan.
mutasaddık ***s. ar.*** sediqe bergüchi.
mutasaffi ***s. ar.*** pakizlanghan, saplashqan.
mutasarrıf ***is. ar.*** 1. bir nersini ishlitish hoquqigha ige bolush; 2. bir ishni xalighiniche bashquridighan; 3. bir nersining igisi, ige.
mutasarrım ***is. ar.*** 1. tosqunluqni yérip ötküchi; 2. qoli eplik, mahir, uz.
mutasarrifiyet ***is.*** 1. ishlitish hoquqi; 2. bir nersini ishlitish hoquqigha ige bolush.
mutasavver ***s. ar.*** 1. tesewwur qilinghan; 2. éhtimali bolghan, ishlinishi mumkin bolghan; 3. qararlashturulghan, niyet qilinghan.
mutasavvıf ***is. ar.*** sopizmni yéyishqa tirishquchi.
mutasavvıt ***s. ar.*** awaz chiqiridighan.

mutasavvir ***s. ar.*** tesewwur qilghan; 2. niyet qilghan; 3. teswirlen'gen.

mutasyon ***is. fr.*** xaraktérning birdinla özgirishi.

mutat *-dı* ***s. ar.*** kön'gen, adetlen'gen, öginilgen.

mutatabbip *-bi* ***is. ar.*** 1. saxta (yalghan) doxtur; 2. mektep yüzi körmestin emeliyettin ögen'gen doxtur.

mutatabık ***s. ar.*** maslashqan, uyghun.

mutatahhir ***s. ar.*** 1. tazilanghan, pakizlanghan; 2. meniwi jehettin paklanghan, eski ishlardin xali bolghan.

mutataim ***s. ar.*** temini tétimaq.

mutatarrib ***s. ar.*** jushqunluq, janliqliq.

mutatarrif ***s. ar.*** özini chetke alghan.

mutatavil ***s. ar.*** 1. uzarghan, uzartilip égizlitilgen.

mutatavvi ***ar.*** 1. ibadette bolghuchi; 2. qilishqa tégishlik ishni qilghan; 3. ***is.*** pidaiy (esker).

mutatavvik ***s. ar.*** 1. boynigha médalion qatarliq zinnet buyumlirini asqan; 2. bir ishning jawabkarliqini üstige alghan.

mutatayyib ***s. ar.*** 1. xush puraq; 2. güzel, xush, tatliq, temlik.

mutavassıl ***s. ar.*** 1. bir yerge yétip barghan, érishken; 2. arzusigha yetken, meqsitige yetken.

mutavassıt ***is. ar.*** 1. ikki terepke elchilik qilghuchi, wasite bolghuchi; 2. ottura halliq xelq; 3. salachi, arichi.

mutavele ***is. ar.*** bir ishni keynige tartmaq.

mutavi ***s. ar.*** bash egken, itaet qilghan, itaetchan.

mutavvak ***s. ar.*** 1. boynigha médalion qatarliq nersiler ésilghan; 2. boynigha tasma, zenjir qatarliq nersiler sélinghan.

mutavvaka ***is. ar.*** boynida halqa sheklide we öz renggidin téximu qoyuq tüki bolghan kepter.

mutavvel ***s. ar.*** 1. uzartilghan; 2. tepsiliy chüshendurulgen; 3. ***is.*** medrislerde oqutulidighan erep edebiyat tarixiy.

mutavvelat ***is.*** 1. uzartilghan nersiler; 2. bir pikir tepsiliy chüshendurülgen we kéngeytilgen maqale.

mutavvif ***is. ar.*** Mekkide hech waqtida béjirilidighan ishlarni qildurghuchi, yol körsetküchi shexs.

mutayebat ***is. ar.*** qiziq hékayiler.

mutayebe ***is. ar.*** chaqchaq qilishmaq.

mutayyeb ***s. ar.*** 1. kongli ichilghan, köngli xush bolghan; 2. xush puraq nersilerni sürgen.

mutazaccır ***is. ar.*** ichi siqilghan, ichi pushqan.

mutazallil ***is. ar.*** 1. sayida qalghan; 2. qoghdalghan, asralghan.

mutazallim ***s. ar.*** özige qilinghan zulum we zorluqtin shikayet qilghuchi.

mutazammin ***s. ar.*** 1. ichige alghan, oriwalghan; 2. képil, jawabkar.

mutazannın ***s. ar.*** guman bilen ish-qilghuchi.

mutazanni ***s. ar.*** guman bilen ish-qilghuchi.

mutazarrı ***s. ar.*** yalwurghuchi, iltimas qilghuchi.

mutazarrıf ***s. ar.*** saxtiliq bilen chirayliq körünüshke urunghuchi.

mutazarrır ***s. ar.*** zerer körgen, ziyan tartqan.

mutazavvi ***s. ar.*** etrapni xush buy qaplap ketken.

mutbik ***s. ar.*** 1. pürkigen; 2. dawam qilghan; 3. pütün, hemme.

muteattil ***s. ar.*** bosh qalghan, ishsiz qalghan.

muteber ***s. ar.*** 1. étibari bolghan; 2. ishenchlik, inawetlik.

mutedil ***s. ar.*** mötidil, ya soghuq, ya issiq emes, ottura hal.

mutekevvin ***s. ar.*** 1. renglik, rengdar, renggareng; 2. turaqsiz, téz özgiridighan.

mutekif ***s. ar.*** étikap (mexsus bir yerge kiriwélip, ibadet bilen bolghan).

mutekifin *s. ar.* waqtini ibadetxanida ibadet bilen ötküzgüchi.

mutekit *-di s. ar.* diniy sözlerge ishen'güchi.

mutemet *-di s. ar.* 1. bir idarining pul-muamile ishlirigha mesul xadim; 2. islam döletliride wezirlerge bérilgen nam; 3. özige ishinidighan.

mutena *s. ar.* 1. diqqet bilen ishlen'gen, ehmiyetlik.

muter *s. ar.* bek yoqsul bolsimu bashqilardin bir nerse tilimigüchi.

muteref *s. ar.* étirap qilinghan.

muterif *s. ar.* 1. öz kemchilik we xataliqini yoshurmastin sözligüchi; 2. emeliyetni bilip turup sözligüchi.

muteriz *s. ar.* étiraz bildürgen, qarshi chiqqan.

mutesif *s. ar.* 1. zulum qilghan; 2. toghra yoldin chiqqan.

mutezim *s. ar.* 1. öz yolida mangghan; 2. bir ishni hewes bilen qilghan; 3. saghlam.

mutezir *s. ar.* özre sorighuchi.

mutfak *-ğı is. ar.* ashxana (tamaq étilidighan).

muthike *is. ar.* komédiye.

muti *s. ar.* 1. itaetchan, itaet qilghuchi, yawash; 2. erenche isim (Muti).

mutik *s. ar.* azad qilinghan, erkin qoyuwétilgen.

mutim *s. ar.* tamaq yédürgüchi, toyghuzghuchi.

mutlak *s. ar.* 1. mutleq; 2. mewjudiyet; 3. erkige qoyuwétilgen, jiddiy.

mutlaka *z. ar.* 1. qandaqla bolmisun; 2. jiddiy halda, choqum.

mutlakçılık *-ğı is.* mutleqchilik, absolyutizm (bir kishining hökümranliqigha asaslanghan idare usuli).

mutlakiyet *-ti is.* 1. mutleqchilik; 2. padishahliq dölet tüzümi.

mutlu *s.* 1. bextiyar; 2. teleylik.

mutluluk *-ğu is.* 1. bextiyarliq; 2. zewq.
mutmain *s. ar.* xatirjem.
mutrib *is. ar.* 1. sazende, sazchi; 2. naxshichi, ghezelxan.
mutsuz *s.* bextsiz.
mutsuzluk *-ğu is.* bextsizlik.
muttali *s. ar.* xewerdar, xewiri bolmaqliq.
muttarit *s. ar.* 1. retlik, tertiplik; 2. örnek bolarliq: *Muttarit haraket* – Örnek bolarliq heriket.
muttasıf *s. ar.* mahiyetlik.
muttasıl *s. ar.* 1. üzlüksiz, toxtimastin: *Muttasıl yağmur yağiyor* – Toxtimastin yamghur yéghiwatidu; 2. bir-birige tutiship ketken.
muvacehe *is. ar.* derqem, yüzmu yüz.
muvadaa *is. ar.* 1. epliship qalmaq, ep bolup qalmaq; 2. tashliwetmek, terk qilmaq.
muvafakat *-tı is. ar.* 1. razi bolmaq, muwapiq tapmaq; 2. uyghun kélish.
muvaffakiyet *-ti is. ar.* muweppeqiyet, érishish.
muvaffakiyetli *s.* muweppeqiyetlik.
muvaffakiyetsiz *s.* muweppeqiyetsiz.
muvafık *-ğı s. ar.* 1. uyghun, munasip; 2. pikirdash.
muvahhiş *s.* qorqunchqa sélip qoyghan, ürkütken.
muvahhit *-di s. ar.* 1. Allaning birlikige ishen'gen, allahqa ishen'gen; 2. yalghuz xudaliq.
muvakkar *s. ar.* 1. hörmetlen'gen; 2. éghir bésiq; 3. er ismi (Muwekker).
muvakkat *-tı s. ar.* 1. waqitliq, muweqqet; 2. melum bir waqit üchün ishlitilidighan poyiz.
muvakkaten *z. ar.* waqtinche.
muvakkir *s. ar.* hörmet bildürgen.
muvakkit *is. ar.* kün'ge qarap namaz waqtini belgiligüchi (adem).

muvakkithane ***is.*** 1. waqitni belgileshke kéreklik saymanlar qoyulghan öy; 2. chong jameler yénida bolidighan waqitni belgilesh öyi.

muvalat ***s. is. ar.*** 1. dostluq; 2. dostlarche, özara yardem.

muvaneset ***is. ar.*** 1. dostane yashmaq; 2. ademdin qachmaydighan (haywan), öyge, ögen'gen.

muvanis ***s. ar.*** 1. bir -birige öginip birlikte yashighan; 2. ademge kön'gen, ademdin qachmaydighan (haywan).

muvaredat ***is. far.*** 1. bir porttin ikkinchi bir portqa kelgüchi; 2. pikir; 3. ilham; 4. layihe.

muvarede ***is. far.*** 1. bérip-kélish; 2. ikki shairning bir pikirni erni shekilde yézishi.

muvasala ***is. ar.*** bérish-kélish imkaniyiti, qatnash, alaqe.

muvasalat ***is. ar.*** yétip bérish: *Muvasalat etmek* – Yétip barmaq.

muvasat ***is. ar.*** 1. yardem; 2. yaxshiliq qilmaq, dostluq qilmaq; 3. ölgüchining ailisige qilinidighan yardem.

muvasebe ***is. ar.*** 1. étilmaq, bir-birining üstige étilmaq; 2. sekrimek.

muvassi ***is. ar.*** tewsiye qilmaq, ündimek.

muvazaa ***is. ar.*** meslihet bilen qilinghan ish.

muvazat ***is. ar.*** 1. parallél bolush, tengpunglishish; 2. qarshi turush, teng kélish.

muvazeneli ***s.*** 1. tengpungluq; 2. orunluq, jayida: *Buradakiler daha çok muvazeneli, daha çok ulusun geleceğiyile ilgilenirler* – Bu yerdikiler xélila jayida, köpinche milletning kélechikige (istiqbaligha) köngül bölidiken.

muvazenesiz ***s.*** 1. tengpungsiz; 2. orunsiz.

muvazenesizi ***s. ar.*** parallél, tengdash.

muvazenet ***is. ar.*** 1. tengpungluq, muwazinet, tengpunglashmaq; 2. qiyas, mölcher; 3. kirim-chiqimning tengpunglishishi, balans.

muvazıb *s. ar.* tinmastin bir ish bilen bolghan.
muvazin *s.* 1. éghirliq ölchimide oxshashliq; 2. tengpung.
muvazzaf *s. ar.* 1. bir wezipe yaki xizmet bilen shughullanghuchi; 2. ayliqchi.
muvazzah *s. ar.* éniq, aydinglashqan, ochuq chüshendürülgen.
muvazzih *s. ar.* aydinglatqan, chüshendürgen.
muveşşah *s. ar.* 1. zinnetlik; 2. muweshsheh (shéir sheklining bir türi).
mûy *is. far.* bk. ***mû***.
muyi *is. ar.* 1. qil, tük, moy, tére; 2. yungdin, téridin ishlen'gen.
muyin *is. far.* ün sélip yighlimaq.
muyin *is. ar.* bk. ***muyi***.
muyine *is. far.* 1. tére; 2. téridin qilinghan xurum chapan.
muymul *is. ar. zool.* qarchighigha oxshaydighan bir xil yirtquch qush.
muytap *-bı is. far.* yungdin nerse toqughuchi hünerwen.
muz *is. ar.* banan.
muzaaf *is. ar.* ikki qat, qatmuqat.
muzad *s. ar.* zit, qarimu qarshi.
muzaffer *s. ar.* 1. ghalib; 2. üstünlük qazanghuchi; 3. er yaki ayal ismi (muzepper).
muzafferen *z.* üstünlük qazanghan halda, ghalip kelgen halda.
muzafferiyet *-ti is. ar.* ghalip kelmek, üstünlük qazanmaq, ghalibliq, üstünlük.
muzahat *is.* bir nersige oxshimaq, oxshashliq.
muzaheret *is. ar.* qollimaq, yardem qilmaq.
muzahi *s. ar.* oxshashliq.
muzahir *s. ar.* qollighuchi, himaye qilghuchi.
muzallel *s. ar.* saywanliq, kölenggilik, saye chüshken.

muzam ***s. ar.*** 1. chongaytilghan; 2. ***is.*** bir nersining eng zor yaki muhim teripi.

muzamat ***is. ar.*** chongaytilghan, chong dep qaralghan.

muzari ***s. is. ar.*** 1. ortaq; 2. yoldash; 3. oxshishidighan.

muzcir ***s. ar.*** derd, elem.

muze ***is. far.*** ötük, betinke.

muzeduz ***is. far.*** mozduz.

muzeduzan ***s. far.*** mozduzlar.

muzeduzi ***is. far.*** mozduzluq.

muzga ***is. ar.*** bir parche gösh, gösh parchisi.

muzır *-rrı* ***s. ar.*** ziyanliq, zererlik.

muzırlık *-ğı* ***is.*** zeherlik heriket.

muzi ***s. ar.*** nurluq, parlaq.

muzi ***s. ar.*** köngül aghritquchi, japa salghuchi.

muzif ***s. ar.*** méhman qobul qilghuchi, méhmanni öyide tutuwalghuchi.

muzik ***s. ar.*** qisquchi, tarlashturghuchi.

muzip *-bi* ***s. ar.*** shangxo, qiziqchi.

muziplik *-ği* ***is.*** shangxochiliq, qiziqchiliq.

muziyat ***is. ar.*** kishige adam bermeydighan bürge, chusa, pasha qatarliq hasharatlar.

muzlim ***s. ar.*** 1. qarangghuluq, zulmet; 2. mexpiy, yoshurun, namelum; 3. qorqunch, eski.

muzmahil ***s. ar.*** 1. chöküp ketken, olturushup ketken; 2. xarab bolghan, yoq bolghan.

muzmer ***s. is. ar.*** 1. mexpiy we yoshurun nersiler; 2. oy, niyet.

muzmerrat ***is.*** 1. mexpiy we yoshurun nersiler, sirlar; 2. köngülge pükülgen niyet we bashqilar.

muztar ***s. ar.*** 1. bir ishqa zorlighan; 2. bir ishni qilishta qiyinchiliq ichide qalghan; 3. charisiz, amalsiz.

muztarım *s. ar.* 1. yalqunjighan, tutashqan (ot); 2. hayajanlanghan; 3. aldirap-ténep ketken.
mübaade *is. ar.* 1. bir-biridin ayrilmaq; 2. uzaq turmaq.
mübaadet *is. ar.* bk. ***mübaade***.
mübaale *is. ar.* jilwilenmek.
mübadat *is. ar.* 1. hujum qilish; 2. düshmenlik qilish.
mübadele *is. ar.* almashturush, tégishish.
mübadeleci *is.* almashturghuchi.
mübadere *is. ar.* bir ishqa kirishmek.
mübadil *s. ar.* mubadil (Türkiyediki rumlar bilen almashturup Yunanistandin keltürülgen türkler).
mübagame *is. ar.* tili tatliq, aghzi yumshaq (adem).
mübagat *is. ar.* zina.
mübagate *is.* 1. tuyuqsiz bolush (bir ish) 1. tuyuqsiz hujum.
mübagaze *is.* adawet (öchmenlik) saqlimaq.
mübahat *is. ar.* maxtinish, özini maxtash.
mübahele *s. ar.* lenet oqush.
mübahhar *s. ar.* isriqlanghan, isriq sélinghan.
mübahi *s. ar.* özini maxtighuchi.
mübahis *is.* bir mesile üstide sözlimek yaki talash-tartish qilmaq.
mübait *s.* bir-biridin yiraqlashqan.
mübalâğa *is. ar.* mubalighe (bir nersini esli halitidin ashurup körsitish).
mübalâğacı *s.* mubalighichi, chongaytquchi.
mübalâğalı *s.* mubalighiliq.
mübalât *is.* 1. diqqet, éhtiyat; 2. qayghu.
mübâlâtkâr *s.* diqqet (éhtiyat) bilen ish körgüchi.
mübarek *-ği s. ar.* 1. eziz, hörmet, mubarek: *Bayramınıza mübarek* – Bayrimingizgha mubarek; 2. bextlik; 3. beriketlik, bayashatliq.
mübareke *s. ar.* teleylik, bextlik.

mübareki ***s. ar.*** tebriklesh, qutluqlash.
mübarezat ***is. ar.*** özara urushush.
mübarezegâh ***is.*** jeng meydani.
mübarezet ***is. ar.*** 1. urushush, soqushush, jeng qilishish; 2. ar-nomus üchün élip bérilidighan duél.
mübariz ***s. is. ar.*** birge-bir soqushqan (élishqan).
mübarizen ***is. ar.*** urushushqa teyyarlanghanlar.
mübarizin ***is. ar.*** bk. ***mübarizen***.
mübasele ***is. ar.*** hujüm qilmaq, jengde hujumgha ötmek.
mübasete ***is. far.*** biraw bilen ongayla, tartinmayla sözlishish.
mübaşeret ***is. ar.*** bir ishqa kirishmek.
mübaşir ***is. ar.*** 1. sotta guwah-ispatlarni chaqirish, chaqiriq qeghizi tarqatquchi shexs; 2. hökümetning buyruqlirini munasiwetlik ademlerge bildürgüchi.
mübayenet ***is. ar.*** 1. ayrimliq; 2. ziddiyet.
mübâyin ***s. ar.*** 1. bir-birige oxshimaydighan, perqliq; 2. zid, bir-birige qarimu qarshi.
mübbeccel ***s. ar.*** 1. ulugh; 2. ulughlashqan; 3. ***is.*** erenche yaki ayalcha isim.
mübdi ***s. ar.*** 1. ijad qilghuchi; 2. diniy ishlarda bidetke tewe adem.
mübeddel ***s. ar.*** özgertilgen, shekildin bir shekilge kirgen.
mübeddil ***s. ar.*** 1. özgertken; 2. bashqa tüske kirgüzgen.
mübeddile ***s. ar.*** 1. özgertküchi; 2. transformator.
mübehhiç ***s. ar.*** güzelleshtürgüchi.
mübelliğ ***s. ar.*** bir buyruq yaki xewerni jayigha yetküzgen.
müberhen ***s. ar.*** 1. delil bilen ispatlanghan; 2. ashkara.
müberit ***s. ar.*** sowutidighan, soghuq saqlaydighan sayman.
müberkaa ***s. is.*** béshi aq, bashqa yéri qara qoy (aq bash qara qoy).
mübeşşer ***s. ar.*** xewer bilen xush qilghuchi.

mübeşşir ***s. ar.*** xush xewer yetküzgüchi.
mübevvil ***s. ar.*** süydükni köpeytidighan, ademni köp siydüridighan.
mübeyyen ***s. ar.*** otturigha chiqqan, ashkarilanghan.
mübezzir ***s. ar.*** israp qilghan, orunsiz yerge xejligen.
mübezzirin ***is.*** étirap qilghuchilar.
mübhic ***s. ar.*** xushal qilidighan.
mübi ***s. is.*** satquchi.
mübin ***s. ar.*** 1. yaxshi-yamanni ayriwalalaydighan; 2. ashkara, ochuq.
mübki ***s. ar.*** yighlatqan, yighlatquchi.
mübrid ***s. ar.*** sowutidighan, sowutquchi.
mübriz ***s. ar.*** meydangha chiqarghan, körsetken.
mübtega ***is. ar.*** arzu qilinghan nerse.
mübtehic ***s. ar.*** xushal bolarliq, xushal bolidighan.
mübtehil ***s.*** dua qilip tiligen.
mübtel ***s. ar.*** bikar qilinghan, emeldin qaldurulghan.
mübtela ***s. ar.*** yéyilgen, yutulghan.
mübteli ***s. ar.*** yégen, yutqan.
mübtesim ***s. ar.*** külümsirigen, tebessum.
mübti ***s. ar.*** midiq, herikiti sus.
mücaad ***s. ar.*** bujghur, büdür büdür qilinghan (chach).
mücab ***s. ar.*** 1. telipi qobul qilinghan; 2. duasi qobul qilinghan.
mücadele ***is. ar.*** küresh.
mücadeleci ***s. ar.*** küreshchi, küresh qilghuchi.
mücahede ***is. ar.*** 1. urushush, soqushush, élishish; 2. öz nepsige qarshi küresh.
mücahere ***is. ar.*** otturigha chiqirish.
mücahit *-di* ***is. ar.*** 1. muqeddes ishlar üchün küresh qilghuchi: *Afgan mücahitleri* – Afghan mujahitliri; 2. gheyret qilghuchi; 3. erenche isim (Mujahit).

mücalis ***s. ar.*** bille olturghanlar.

mücamaa ***is. ar.*** jüplishish (erkek bilen chishi).

mücamele ***is.*** 1. özara yaxshi ötüshmek; 2. döletler ara dostane ötüshmek.

mücanebet *-ti* ***is.*** bir nersidin özini artmaq, bir ishni qilishtin bash tartmaq; 2. yiraqlashmaq.

mücaneset *-ti* ***is. ar.*** oxshash jinistin bolush, hemjinsliq.

mücanib ***s. ar.*** özini tartqan, yiraqlashqan.

mücanis ***s. ar.*** eyni jinstin, hemjins.

mücaraha ***is. ar.*** bir-birini yardar qilish.

mücareze ***is. ar.*** qattiq jaqchaqlishish, qopal chaqchaq qilish.

mücaseret ***is. ar.*** jasaret körsitish.

mücasir ***s. ar.*** jasaret körsetküchi, jasaret körsetken.

mücaveret ***is.*** 1. qoshniliq; 2. yéqinliq.

mücavir ***s. is. ar.*** 1. qoshnidarchiliq; 2. ömrini mekke yaki medinide ibadet bilen ötküzgen.

mücaviran ***is. ar.*** 1. qoshnilar; 2. waqitni ibadet bilen ötküzgüchiler.

mücaz ***s. ar.*** 1. qilinishi maqul körülgen; 2. ruxset élinghan, diplomi bar.

mücazat ***is. ar.*** jazalash.

mücazeten ***z.*** jaza teriqiside.

mücber ***is. ar.*** mejbur qilinghan, zorlanghan.

mücbir ***s. ar.*** mejbur qilghan, zorlighan.

mücbir sebep ***is. ar.*** mejbur qilghan sewebler.

mücebbir ***s. ar.*** sunuqchi, téngiqchi.

mücedded ***s. ar.*** bk. ***müceddet***.

müceddeden ***z.*** yéngidin, yéngiwashtin.

mücedder ***s. ar.*** chéchek (késel).

müceddet ***s. ar.*** yéngi, téxi ishlitilmigen, yépyéngi.

müceddit *-di* ***is. ar.*** yéngilighuchi, islah qilghuchi.

mücef *z. ar.* ichi bosh, boshitilghan kawak... **müceffef** *s. ar.* qurutulghan, süyi qalmighan.

mücehhez *s. ar.* 1. kéreklik nersilerni alghan; 2. hazirlanghan, teyyarlanghan.

mücehhez *is. fr.* 1. kéreklik nersilerni alghan; 2. hazirlanghan, teyyarlanghan.

mücella *s. ar.* parqiraq, julaliq.

mücelli *s. ar.* 1. jula béridighan, parqiritidighan; 2. pakizlanghan.

mücelli *s. ar.* 1. jula béridighan, parqiritidighan; 2. pakizlen'gen.

mücellit *-di is. ar.* kitab muqawisini ishligüchi.

mücellithane *is. ar.* muqawa ishleydighan yer.

mücellitlik *-ği is.* muqawichiliq.

mücennan *s. ar.* 1. qanatliq, qaniti bar; 2. bash yaki axirqi herpini özgertish bilen menisi özgiridighan béyit.

mücerre *s. ar.* 1. jisim halda bolmighan; 2. bashqa bir nersige arilashmighan; 3. yalang, yalingach; 4. yalghuz, tenha; 5. boytaq.

mücerreban *s. ar.* sinalghan we sinaqtin ötken, tejribidin ötken.

mücerreban *is.* sinalghan we sinaqtin ötken, tejribidin ötken.

mücerrebat *s. ar.* tejribe qilinghan, sinalghan.

mücerrebat *is. ar.* tejribe qilinghan, sinalghan.

mücerredat *is. ar.* 1. abstrakt uqum; 2. meniwi dunya.

mücerrediyet *-ti is. ar.* 1. yalingachliq; 2. abstrakt; 3. boytaqliq.

mücerrediyet *-ti is. ar.* 1. yalikachliq; 2. abstrakst; 3. boytaqliq.

mücerrib *s. ar.* sinighuchi, tejribe qilghuchi.

mücerrib *s.* sinighuchi, tejrijme qilghuchi.

mücessem ***s. ar.*** 1. jisim halidiki, jisim sheklige kirgen; 2. qapartma, börtme.

mücessem ***is. ar.*** 1. jisim halidiki, jisim sheklige kirgen; 2. qapartma, burtme.

mücevher ***is. ar.*** 1. qimmet baha tash we medenlerdin ishlen'gen zinnet buyumlirining omumiy nami; 2. qimmetlik tash we medenler bilen zinnetlen'gen.

mücevher ***is. ar.*** 1. qiymet baha tash we medenlerdin ishlen'gen zinnet buyumlirining omumiy nami; 2. qimmetlik tash we medenler bilen zinnetlen'gen.

mücevherat ***is. ar.*** qimmetlik tash, medenlerdin yasalghan zinnet buyumliri.

mücevherat ***is. ar.*** qimetlik tash, medenlerdin yasalighan zinnet buyumliri.

mücevherci *-ği* ***is.*** 1. zerger; 2. qimmet bahaliq tash we medenlerdin zinnet buyumi yasighuchi.

mücevherci ***is.*** 1. zerger; 2. qimmet bahaliq tash we medenlerdin zinnet buyumi yasighuchi.

mücevhercilik *-ği* ***is.*** zergerlik.

mücevvef ***s. ar.*** ichi bosh, ichi kawak.

mücevvef ***s.*** ichi bosh, ichi kawak.

mücevver ***s. ar.*** zulum we jebir körgen.

mücevvez ***s.*** ruxset bérilgen, jaiz körülgen.

mücib ***s. ar.*** 1. soralghan ishlargha jawap bergüchi; 2. xalighinini qilghuchi ; 3. Tengri, Xuda.

mücid ***s. ar.*** qolidin kelginiche ishlimek.

müciz ***s. ar.*** ruxset bergen.

müclâ ***s. ar.*** sürgün qilinghan.

mücmel ***s. ar.*** 1. xulase qilinghan, yighinchaqlanghan, qisqartilghan: *Bu konuda mücmel bir fikir vermek için kısa bir izahta bulunayim* – Bu heqte yighinchaq pikir bérish üchün qisqila izah bérip ötey; 2. müjmel.

mücrim ***s. ar.*** gunahkar, jinayetchi, eyibkar.
mücrimiyet *-ti* ***is. ar.*** gunahkarliq, eyibkarliq.
mücteba ***s.*** 1. tallanghan, parlanghan, munewwer; 2. Muhehmimed Peyghemberning leqibi; 3. erning isim (Mujteba).
müctenih ***s. ar.*** bir terepke mayil bolghan.
müctenip ***s. ar.*** éhtiyat qilghan, arilashmighan.
mücteri ***s. ar.*** jasaret körsetküchi, jüretlik.
mücver ***is. mutf.*** yaghda pishurulghan bir xil tamaq.
müçtemi *-i* ***s. ar.*** toplanghan, yighilghan, birikken, jem bolghan.
müçtenip ***s. ar.*** éhtiyat qilghan.
müd ***is. ar.*** bir xil ashliq ölchesh eswabi.
müdaabe ***is. ar.*** öz ara chaqchaq qilishmaq.
müdabere ***is. ar.*** bir-birige arqisini qilmaq.
müdafaa ***is. ar.*** mudapie, qoghdinish.
müdafi ***s. ar.*** özini qoghdighuchi.
müdahale ***is. ar.*** mudaxile, arilishish: *Hiç bir yabancı ülkenin müdahelesine izin vermedik ve vermiyeceğiz* – Herqandaq bir chetelning arilishishigha yol qoymiduq hem yol qoymaymiz.
müdahene ***is. ar.*** xushametchilik, yüzmu yüz maxtash.
müdahere ***is. ar.*** uzun muddetlik ijare.
müdahil ***s. ar.*** arilashquchi.
müdahin ***s.*** xushametchi.
müdam ***s. ar.*** 1. dawamliq; 2. ***is.*** üzüm hariqi.
müdame ***is. ar.*** üzüm hariqi, wino.
müdami ***s. is.*** daim wino ichidighan.
müdana ***is. ar.*** minnet.
müdani ***s. ar.*** oxshaydighan, jüp.
müdara ***is. ar.*** lola: *Müdara bir adam* – Lola adem.
müdava ***is. ar.*** bk. ***müdavat***.

müdavat *is. ar.* dawalash.

müdavemet *is.* 1. dawam qilish, üzülüp qalmasliq; 2. üzüldürüp qoymastin ishlesh; 3. dawamliq bérip kélish.

müdavere *is. ar.* 1. örümek; 2. idare qilmaq.

müdavi *s. ar.* dawalighuchi, késelni saqaytquchi.

müdavim *is. ar.* 1. dawamliq bérip turidighan; 2. dawamliq ishleydighan.

müdayene *is.* bir-biridin qerz élish, bir-birige qerzdar bolush.

müdbir *s. ar.* teleysizlikning qurbani bolghan, chüshkün.

müddehar toplanghan, yighilghan, téjelgen.

müddei *s. ar.* 1. dewager; 2. töhmetxor.

müddet *-ti is. ar.* muddet, zaman, waqit, chagh.

müddetsiz *s.* muddetsiz: *Müddetsiz hapis cezası* – Muddetsiz qamaq jazasi.

müdebbeb *s. ar.* körkemlik.

müdedbir *s. ar.* tedbirlik, debdebilik.

müdehhan *s. ar.* tumanliq.

müdehhen *s. ar.* xush puraq yagh sürülgen.

müdehhiş *s. ar.* qorqutidighan, chöchütidighan, mudhish.

müdekkik *-kı s. ar.* tetqiq qilghuchi, inchikilep tetqiq qilghuchi.

müdellel *s. ar.* delil bilen ispatlanghan, ispatliq.

müdemmer *s. ar.* yoq bolghan, yoqalghan.

müdemmir *s. ar.* yoqatquchi, yoq qilghuchi.

müdennes *s. ar.* kir bolup ketken.

müderhem *s. ar.* bay, puli köp.

müderris *is. ar.* 1. profésSor; 2. ders bergüchi.

müdevvenat *is. ar.* bir yerge toplanghan we toplam qilinghan eserler.

müdevver *s. ar.* 1. aylandurulghan, aghdurulghan; 2. tejribe qilinghan; 3. yumilaq, domilaq; 4. yéngi pilangha kirgüzülgen.

müdevvin *s. ar.* shéir we bashqa nersilerni toplap, toplam haligha keltürgüchi.

müdevvir *s.* 1. aylandurghuchi; 2. terjime qilghuchi; 3. bashqurghuchi, idare qilghuchi.

müdhal *s. ar.* ichkirige (ichige) kirgüzülgen, qatnashturulghan.

müdir *s. ar.* bk. ***müdür***.

müdire *s. ar.* bk. ***müdüre***.

müdiriyet *is. ar.* bk. ***müdüriyet***.

müdrik *s. ar.* 1. idrak qilghan, eqli yetken; 2. yétishken; 3. érishken.

müdrike *is. ar.* chüshinish küchi.

müdrir *s. ar.* köp siydüridighan.

müdür *is. ar.* mudir, bashqurghuchi, rehber, bashliq: *Okul müdürü* – Mektep mudiri.

müdüre mudire, ayal mudir, ayal bashliq: *Ayşe müdüremizdir* – Ayshem mudirimizdur (bashliqimiz).

müdüriyet *is. ar.* 1. mudirlik, mudiriyet; 2. mudir ishxanisi.

müdürlük *-ğü is.* 1. mudir ishxanisi; 2. mudirlik wezipe.

müebbet *-di s. ar.* 1. axirghiche; 2. ömürlük: *Müebbet sürgün cezası* – Müddetsiz jaza.

müeccel *s. ar.* 1. kéchiktürülgen, keynige sürülgen; 2. nikah bedili, ayalning tul qélishigha yaki boshinishigha baghliq qerz.

müeccil *is. ar.* ilgiri sürülgen.

müedda *is. ar.* 1. chüshenche, uqum; 2. mezmun; 3. ada qilinghan, tölen'gen.

müeddep *-bi s. ar.* 1. edeplik, tertiplik, exlaqliq; 2. bilimlik, oqumushluq; 3. erenche isim.

müeddi *s.* 1. meydangha keltürülgen, yol achqan; 2. seweb bolghan; 3. ada qilghan, töligen.

müekkid *s. ar.* 1. köpeytilgen, mustehkemlen'gen; 2. tekrar terbiye bérilgen.

müellefat *-ti* ***is. ar.*** yéziq eserliri, yéziqliq eserler.

müellif ***is. ar.*** aptor, yazghuchi, toplighuchi, muellip: *Bu kitabın müellifi kim?* – Bu kitabning aptori kim?.

müellim ***s. ar.*** elem qilghan, dewet qilghan, renjigen, échitqan.

müemmen ***s. ar.*** 1. temin étilgen, teminlen'gen; 2. bixeter.

müennes ***s. is. ar.*** chishi.

müesses ***s. ar.*** qurulghan, tesis qilinghan.

müessese ***is. ar.*** muessese, jemiyet: *Bilimsel müesseseler* – Ilmiy muesseseler.

müessir ***s. ar.*** ünümlük, ijabiy: *Müessir önlemler almak* – Ünümlük tedbir körmek.

müessis ***is. ar.*** qurghuchi, yasighuchi.

müevvel ***s.*** 1. bashqa bir chüshenche bilen bildürülgen; 2. (chüsh heqqide) tebir bérilgen.

müeyyet ***s. ar.*** 1. küchlendürgüchi, mustehkemligüchi; 2. toghrilanghan; 3. yardem körgen, yardem alghan; 4. ayal yaki er ismi.

müeyyid ***s. ar.*** 1. küchlendürgüchi, mustehkemligüchi; 2. toghrilighuchi; 3. yardem qilghuchi.

müezzi ***s. ar.*** zulum qilghuchi.

müezzin ***is. ar.*** muezin, mezin, ezan oqughuchi: *Bu adam mesçitin müezzini* – Bu adem mesjitning mezini.

müfad ***is. ar.*** mezmun, uqum.

müfadat ***is. ar.*** mal bérish yoli bilen tutqun bolghuchini qutuldurush.

müfagame ***is.*** söymek, söyüshmek.

müfahame ***is. ar.*** kélishimge kelmek, bir-birini chüshinishmek.

müfahare ***is. ar.*** bk. ***müfaharet***.

müfaharet ***is. ar.*** bir-birini maxtimaq, artuqchiliqlirini déyiship özini üstün körsitishke tirishmaq.

müfahir *s. ar.* maxtanghan.
müfam *s. ar.* suning kötürülüshi (köpjüshi).
müfarakat *is. ar.* 1. bir yerdin ayrilish, yiraqlishish; 2. er-xotunning bir-biridin ayrilishi.
müfavazaten *z.* hemkarlashqan halda, shérikleshken halda.
müfavız *is. ar.* shérikileshkenler, ortaqlashqanlar.
müfâz *s. ar.* mol, beriketlik, keng.
müfecci *s. ar.* échinduridighan, qayghugha salidighan.
müfekkir *s. ar.* 1. pikir qilghan; 2. chüshendürgen, pikir qildurghan.
müfekkire *is. ar.* idrakiy küch, pikir qilish küchi.
müferrek *s. ar.* bölün'gen, ayrilghan.
müferric *s. ar.* ghem-qayghuni yoq qilidighan, xushalliq keltüridighan.
müferrid *s. ar.* pütün waqtini ibadet bilen ötküzgüchi.
müferrih *s. ar.* 1. köngül achidighan, xush qilidighan; 2. köngülni xush qilidighan dora.
müfesser *s. ar.* chüshendürülgen, tepsiliy bildürülgen.
müfettih *s. ar.* 1. achidighan; 2. ishtiha achidighan dora, kékirtidighan dora.
müfettin *s. ar.* 1. pitnixor, pitne; 2. qutratmaq; 3. heyran qaldurmaq.
müfettiş *is. ar.* tekshürgüchi, mupettish.
müfettişlik *-ği is.* mupettishlik.
müfettit *s. ar.* 1. sundurghuchi; 2. ezgüchi; 3. parchilighuchi.
müfhim *s. ar.* bashqilargha éghiz achturmaydighan, bashqilarning aghzini tuwaqlap qoyidighan.
müfid *s. ar.* bk. ***mütif***.
müfik *s. ar.* 1. sipa bolidighan, yaxshi bolup qalghan; 2. ghayet chirayliq, mukemmel.
müfit *-di s. ar.* 1. paydiliq; 2. chüshendürgen.

müfkir *s. ar.* kembeghelleshtüridighan, yoqullashturidighan.

müflih *s. ar.* 1. amanliqqa érishken; 2. qutulghan.

müflik *s. ar.* usta, mahir, nahayiti yaxshi (shair).

müflis *s. ar.* 1. pulni tügitiwetken; 2. qoli qurup qalghan.

müfni *s. ar.* yoqatqan.

müfrâg *s. ar.* quyulghan, tökülgen (qélipqa).

müfredat *is. ar.* 1. addiy nersiler; 2. jüziy (bir pütünlükni meydangha keltüridighan parchilar).

müfret *-di s. ar.* 1. tek, oxshashliqi yoq; 2. (grammatikida) birlik.

müfrez *s. ar.* bir pütündin bölünüp chiqqan: *Bu ordunun müfrezisidir* – Bu armiyining bir qismidur.

müfreze *is. ar.* bir eskiriy qoshundin waqitliq bölünüp chiqqan tarmaq.

müfrit *-di s. ar.* 1. ashurmichiliq, köptürüsh; 2. mubalighe, chektin ashuruwétish.

müfsid *s. ar.* bk. ***müfsit***.

müfsit *-di s. ar.* 1. buzghuchi, yamanlashturghuchi; 2. bölgünchi.

müft *s. far.* heqsiz, bedelsiz.

müftasıd *s. ar.* tomurdin qan alghuchi.

müfteal *s. ar.* 1. süniy, oydurma; 2. saxta, yasalma.

müftehir *s. ar.* 1. maxtanchaq; 2. shanliq, shereplik; 3. heqsiz ishligüchi.

müfteri *s. ar.* bohtanchi, qara chaplighuchi.

müfteris *s. ar.* yirtquch.

müftü *is. ar.* mupti (wilayet we nahiyilerde diniy ishlarni bashquridighan adem).

mühendis *is. ar.* inzhénér: *Su mühendisi* – Su inzhéneri.

mühendishane *is. ar.* ilgiri topchi ofitsérliri yaki inzhénér terbiyileydighan mekteplerge bérilgen nam.

mühendislik *-ği* ***is.*** inzhénérliq.

mühenned ***s. is.*** Hindistan quyuchidin soqulghan qilich.

mühevvil ***s. ar.*** 1. dehshetlik, xewplik, qorqunchluq; 2. qorqutidighan.

müheykel ***s.*** heykeldek yoghan-yolpi.

müheyya ***s. ar.*** hazir, teyyar.

müheyyiç ***s. ar.*** hayajanlanduridighan, hayajangha salidighan.

mühezzeb ***s. ar.*** 1. tazilanghan; 2. terbiyilen'gen.

mühib ***s. ar.*** 1. heywetlik; 2. xeterlik.

mühim *-mmi* ***s. ar.*** ehmiyetlik.

mühimmat *-ti* ***is. ar.*** urush qoralliri.

mühimme ***is. ar.*** qiyin we aldirash muhim ish.

mühimsemek muhim dep bilmek, ehmiyet bermek.

mühin ***s. ar.*** 1. xorlighuchi; 2. heqir, xar; 3. xiyanetkar, xain.

mühlet *-ti* ***is. ar.*** möhlet (cheklik waqit).

mühlik ***s. ar.*** halak qilghuchi, öltürgüchi, xeterlik.

mühmel ***s. ar.*** 1. bosh qalghan, tashliwétilgen; 2. isketsiz: *Mühmel bir elbise satın aldı* – Isketsiz kiyim sétiwaldi; 3. körümsiz: *Mühmel bir bina yapıldı* – Körümsiz bir bina sélindi.

mühmelat ***is. ar.*** uqumsiz, chüshiniksiz, quruq sözler.

mühmil ***s. ar.*** ehmiyet bérilmigen, béqimsiz, perwishsiz qalghan.

mühre ***is. far.*** 1. qeghezni siliqlashturidighan, parqiritidighan eynek eswab; 2. eynek monchaq; 3. tömürchilerning bolqisi; 4. qadaq (putqa chiqidighan); 5. perdazlighuchi.

mührelemek qeghezge jula bermek, qeghezni parqiratmaq, siliqlashturmaq.

mühteci ***s. ar.*** hejwiy qilghuchi, birawni shéir wasitisi bilen sökküchi.

mühtecin ***s. ar.*** kichik yatliq qilinghan (qiz).

mühtedi ***s. ar.*** 1. toghra yol tapqan, hidayetke érishken; 2. öz dinini tashlap musulman bolghan.

mühtelik ***s. ar.*** héch oylanmay özini xeterge yoluqturghan.

mühtez ***s. ar.*** 1. tewrigen, titrigen; 2. xushalliqidin özini qoyidighan yer tapalmighan.

mühud ***is. ar.*** böshük.

mühür *-hrü* ***is. far.*** 1. tamgha, möhür; 2. tamgha izi; 3. müshükning boynidiki qara meng; 4. diwan edebiyatida mehbubening éghzi; 5. imzaning ornigha qollinidighan belge.

mühürcü ***is.*** tamgha oyghuchi.

mühürdar ***is. far.*** möhürchi, tamghichi (mexsus möhür, tamgha tutidighan xadim).

mühürlemek 1. möhür (tamgha) basmaq: *Belge kağıdı mühürlediler* – Hüjjet qeghizige tamgha basti; 2. péchetlimek: *Kapıyı mühürledi* – Ishikni péchetlidi.

mühürlenmek 1. möhürlenmek, tamghilanmaq; 2. péchetlenmek.

mühürlü ***s.*** 1. möhür bésilghan, tamgha bésilghan; 2. péchetlen'gen.

mühürsüz ***s.*** 1. möhürsiz, tamghisiz; 2. tamgha bésilmighan.

müj ***is. far.*** 1. kirpik; 2. sus tuman.

müjde ***is. far.*** 1. xush xewer; 2. söyünche.

müjdeci ***is.*** xush xewer yetküzgüchi.

müjdelemek xush xewer yetküzmek.

müjdelenmek xush qilmaq.

müjdelik *-ği* ***is.*** söyünchilik.

mükâfaha ***is. ar.*** 1. chapmuchap kélip qalmaq; 2. urushmaq, soqushmaq.

mükâfat ***is. ar.*** 1. mukapat; 2. yaxshiliqqa yaxshiliq: *İyilik edenler mükâfatını ğörür* – Yaxshiliq qilghanlar yaxshiliq köridu.

mükâfi *s. ar.* 1. teng, barawer; 2. (matématikida) egri siziq.
mükâfil *is. ar.* bir-birige képil bolushni qobul qilghuchilarning her biri.
mükâhhal *s. ar.* 1. sürme sürülgen (közge); 2. chimenleshken (yer).
mükâlebe *is. ar.* itlardek talishish, xirildimaq, boghushmaq, itlardek bir-birige étilmaq.
mükâleme *is. ar.* 1. sözlimek, söhbetleshmek; 2. talash-tartish; 3. bir kélishimge kélish üchün wekiller otturisidiki söhbet; 4. chet til öginish üchün ikki tilda yézilghan jümliler.
mükâlemename *is. ar.* sözlishishni öginish üchün ikki xil tilda tüzülgen kitab.
mükârehe *is. ar.* yirginish, seskinish.
mükâri *is. ar.* tögichi, atchi, éshekchi qatarliqlargha bérilgen nam.
mükâşefe *is. ar.* 1. tetqiq qilish; 2. tekshürüsh; 3. meydangha chiqirish, otturigha qoyush.
mükâşeha *is. ar.* birige qarita öchmenlik saqlimaq.
mükâşif *s. ar.* 1. keshp qilghuchi, bir nersini otturigha chiqarghuchi; 2. derwish, ilahning sirlirini bilgen.
mükâtebe *is. ar.* xet yézishmaq.
mükateme *is. ar.* yoshurush, mexpiy tutush.
mükatib *s. ar.* xet élishish.
mükavaha *is. ar.* 1. bir-biri bilen tillishish; 2. jengde düshmendin ghalip kélish.
mükâyede *is. ar.* hiyle qilish.
mükâzebe *is. ar.* bir -birige yalghan sözlesh.
mükedder *s. ar.* 1. qayghuluq; 2. süzük bolmighan (su).
mükeddir *s. ar.* 1. qayghugha salidighan; 2. köngülni aynitidighan; 3. eyibligüchi.
mükeffen *s. ar.* képenlen'gen.
mükelleb *s. ar.* 1. owgha ögen'gen; 2. ishkellen'gen (put).

mükellef ***s. ar.*** 1. bir ishni qilish mejburiyitide qalghan, mejbur; 2. kemchiliksiz; 3. islam qaidisige asasen pitir we zakat bérish mejburiyiti bolghan; 4. baj tölesh mejburiyiti bolghan.

mükellef ***s. ar.*** 1. taj kiygen; 2. bézelgen, zinnetlen'gen, perdazlanghan.

mükellefiyet *-ti* ***is. ar.*** 1. maddiy we meniwi mejburiyet, jawabkarliq; 2. mejburiy yüklen'gen wezipe.

mükemmel ***s. ar.*** 1. mukemmel, teltöküs; 2. kemchiliksiz; 3. nahayiti yaxshi: *Bu, mükemmel bir adam* – Bu mukemmel ber adem; *Ellerinde mükemmel tüfekler var* – Qolida eng yaxshi qoralliri bar.

mükemmeliyet *-ti* ***is. ar.*** mukemmellik.

mükerrem ***is. ar.*** 1. hörmetlik, izzetlik; 2. er yaki ayal ismi (Mukerrem).

mükerrer ***s. ar.*** üsti-üstilep, tekrarlanghan, tekrar qilinghan.

mükerrerat ***is. ar.*** tekrarlanghan nersiler.

mükerreren ***z. ar.*** tekrar-tekrar, bir munche qétim.

mükerrir ***s. ar.*** tekrarlighuchi.

mükesser ***s. ar.*** sunuq, sunghan.

mükessif ***s. ar.*** qoyuqlashturulghan, zichlashqan, qoyuqluq, zichliq.

mükessir ***s. ar.*** sundurghan, ushshaqliwetken.

mükevven ***s. ar.*** yaritilghan, barliqqa keltürülgen.

mükevvenat ***is. ar.*** mewjudat, mexluqat.

mükevvin ***is. ar.*** qilghuchi, yaratquchi, barliqqa keltürgüchi.

mükeyyif ***s. ar.*** keyp bergüchi, lezzet béridighan.

mükeyyifat ***is. ar.*** keyp qilidighan, mest qilidighan, mest qilidighan maddilar.

mükezzib ***s. ar.*** (söz yaki xewerning) rast eseslikini ashkara qilmaq, inkar qilghan.

mükhüle ***is. ar.*** sürme qutisi.
mükib ***s. ar.*** gheyret bilen (jan tikip) ishligüchi.
mükra ***s. ar.*** ijarige élinghan, ijarige bérilgen.
mükreh ***s. ar.*** bir ishqa zorlighan.
mükrem ***s. ar.*** ikram qilinghan, hörmetlen'gen.
mükri ***s. ar.*** ijarige bergüchi.
mükrih ***s. ar.*** bir ishqa zorlighuchi.
mükrim ***s. ar.*** 1. kütüwalghan; 2. méhmandost.
müksir ***s. ar.*** 1. köpeygen; 2. méli jiq, bay.
müktefi ***s. ar.*** qanaet qilghuchi, qanaetchan.
müktehil ***s. ar.*** közlirige sürme tartiwalghan.
müktesebat *-tı* ***is. ar.*** igiligen bilimler.
müktesep *-bi* ***s. ar.*** érishilgen, qazinilghan, qolgha keltürülgen.
müktesip ***s. ar.*** érishken, qazanghan, qolgha keltürgen.
müktin ***s. ar.*** yoshurunghan.
mükûs ***is. far.*** 1. baj, öshre; 2. baj yighish.
mül ***is. far.*** sharab, wino.
mülâabe ***is. ar.*** oynashqan, chaqchaqlashqan.
mülâane ***is. far.*** bir-birige lenet oqumaq.
mülâbis ***s. ar.*** yéqinliq körsetküchi, dostluq pozitsiyiside bolghuchi.
mülâhaza ***is. ar.*** 1. mulahize (inchike chüshenmek); 2. étibar bilen qarimaq.
mülâhham ***s. ar.*** sémiz, etlik.
mülahhas ***s. ar.*** qisqartilghan (söz yaki maqale), yighinchaqlanghan.
mülâhid ***s. ar.*** musulmanliqtin bashqa dingha kirgen.
mülaib ***s. ar.*** oynashqan.
mülâkat ***is. ar.*** 1. uchrishish; 2. söz, soal jawabliq söz: *Gazetecilere mülâkat vermek* – Muxbirlargha qarita söz qilmaq.

mülâki *s. ar.* körüshken, uchrashqan.

mülâki *s.* körüshken, uchrashqan, ,831.

mülakkab *s. ar.* leqimi bar, leqemlik (adem).

mülakkab *s.* leqimi bar, leqemt ,3.

mülam *is. ar.* eyiplimek, sökmek.

mülâmese *is. ar.* 1. tegmek, tutmaq; 2. munasiwette bolmaq.

mülâsaka *is. ar.* 1. pütüp qalmaq, étilmek; 2. yépishmaq, yéqinlashmaq.

mülasık *s. ar.* 1. pütük, étik; 2. yépishmaq.

mülatafa *is. ar.* özara chaqchaqlashmaq.

mülatame *is. ar.* bir-birige musht étishmaq.

mülâtif *s. ar.* chaqchaqchi, hazilkesh, bashqilar bilen chaqchaqlishidighan.

mülattıf *s. ar.* 1. yaxshiliq qilip könglini alghan; 2. yumshatquchi dora.

mülayemet *is. ar.* 1. mulayimliq; 2. uyghunluq; 3. ücheylerning yumshaqliqi.

mülayim *s. ar.* 1. muwapiq, layiq, eqilge uyghun: *Mülâyim bir öneri* – Eqilghe muwapiq teklip; 2. mulayim, yawash: *Mülâyim bir adam* – Mulayim adem; *Mülâyim kaplan* – Yawash yolwas.

mülazik *s. ar.* yépishqaq, yépishqan.

mülâzim *s. ar.* bir ishqa kirish meqsiti bilen heqsiz ishligüchi.

mülcem *is. fr.* ghemkin, tizginlen'gen.

mülebbes *s. ar.* kiyilgen, ishlitilgen (kiyim).

mülemma *-ı s. ar.* 1. ala-bula, alichipar; 2. parqiraq, parildaydighan, julaliq; 3. daghlashqan, kirleshken.

mülemmakâr *s.* 1. ikki yüzlime; 2. parildaydighan, parlaq.

mülevven *s. ar.* 1. renglik; 2. boyaqliq, boyalghan.

mülevves *s. ar.* 1. paskina, meynet, kir, yirginchlik; 2. qalaymiqan, biseremjan.

mülevvin *s. ar.* 1. boyaq bergüchi; 2. rengge kirgüzgen; 3. boyighuchi.

müleyyen *s. ar.* yumshitilghan, iwitilgen.

müleyyin *s. ar.* 1. yumshitidighan, yumshatquchi (nerse); 2. ichini boshitidighan dorilar.

mülga *s. ar.* emeldin qildurulghan, élip tashlanghan.

mülhak *s. ar.* 1. bir pütün'ge kéyin qoshulghan, qoshumche qilinghan; 2. merkezge qarashliq.

mülhakat *-tı is. ar.* 1. bir pütün'ge qoshulghanlar, qoshumchilar; 2. merkezge qarashliq yerler.

mülhem *s. ar.* ilhamlanghan.

mülhid *s. is.* bk. ***mülhit***.

mülhidlik *-ğı is.* atéistliq, dinsizliq.

mülhik *s. ar.* qoshulghan, qoshumche qilinghan.

mülhit *-di s. ar.* 1. xudasiz, dinsiz; 2. toghra yoldin chiqqan.

mülimme *is. ar.* palaket, bala-qaza.

mülk *-kü is. ar.* 1. köchmes mülük; 2. bir döletke qarashliq téritoriye; 3. mülük.

mülkiye *is. ar.* memurilar (herbiy bolmighanlar).

mülkiyeli *is.* siyasiy pakultit oqughuchisi we bu pakultitni püttürgüchi.

mülkiyet *-ti is. ar.* mülükke igidarchiliq.

mülkî *s. ar.* 1. bir memliket bilen alaqidar; 2. memuri: *Mülkî heyet* – Memuri ömek.

müllâk *is. ar.* bir nersige ige bolghuchilar.

mülsak *s. ar.* bir nersining arqisigha tirkelgen, ulanghan.

mültebis *s. ar.* 1. bashqa bir nersidin perqlendürülmigen, perqlendürüsh qiyin bolghan.

mülteca *is. ar.* panah jay, panah bolidighan yer.

mülteci *s. is. ar.* 1. musapir; 2. panahliq izdimek (siyasiy jehettin).
mültef *s. ar.* 1. bir-birige ariliship ketken; 2. bille bolghan.
mültefet *s. ar.* 1. iltipat qilinghan; 2. ehmiyet bérilgen, köngül bölgen.
mültefit *s. ar.* 1. iltipat qilidighan, xush muamile qilidighan; 2. ehmiyet béridighan, köngül bölidighan.
mültefitane *z.* iltipat qilghudek.
mültehi *s. ar.* 1. saqaliliq; 2. saqili chiqqan.
mültehib *s. ar.* 1. yalqunjighan, tutashqan (ot); 2. késel bolghan; 3. köbjüp qizirip ketken.
mültehif *s. ar.* 1. tutashqan (ot); 2. hesret chekken; 3. qattiq derdmen.
mültehif *s. ar.* (yotqandek nersige) yögen'gen.
mülteim *s. is.* 1. yaxshilanghan yaxshi bolup qalghan; 2. pütüp qalghan (para).
mülteka *is. ar.* 1. uchrishish yéri we waqti; 2. uchrishish, körüshüsh; 3. ikki derya süyining birleshken béri.
mülteki *s. ar.* birleshken, körüshken.
mültekim *s. ar.* loqma qilip utmaq.
mültekit *s. ar.* tériwalmaq (yerdiki bir nersini), toplimaq.
mültemes *s. ar.* iltimas qilinghan.
mültemi *s. ar.* 1. parqiraq, parlaq; 2. élipla qachmaq.
mültemis *s.* wasitichi bolmaq, arichi bolmaq.
mültesik *s. ar.* 1. bir-birini baghlaydighan; 2. bir-birige ulanghan, qoshumche qilinghan.
mültevi *s. ar.* püküklük, égik.
mültezim *is. ar.* 1. döletke ait baj, xirajni kötüre alghuchi; 2. bir ish yaki bir ademning teripini alghuchi.
mülük *is. ar.* padishahlar, hökümdarlar.
mülüki *s.* padishahqa xas bolghan.

mülzim *s. ar.* 1. jim turushqa mejbur qilghan, aghzi tuwaqlanghan 1. birige wezipe yüklen'gen.

mülzime *is. ar.* üstel üstidiki qeghezlerning uchup ketmesliki üchün üstige basturulghan nerse.

mümahhas *s. ar.* 1. sinalghan; 2. quwwetlik, chidamliq.

mümarat *is. ar.* küresh, talash-tartish.

mümarese *is. ar.* bir ish yaki senette mahir bolush, qoli güllük.

mümareset *is. ar.* bk. ***mümarese***.

mümas *s. ar.* tegmek.

mümaselet *-ti is. ar.* ikki nersining bir birige oxshap kétishi.

mümasil *s. ar.* oxshighan, oxshashliq.

mümaşat *is. far.* 1. bille kétish, bille méngish, hemrahliq, barawer heriket qilish; 2. uyghunlishish; 3. birining pikrige yalghanidin qoshulghan bolup körünush.

mümazaha *is. ar.* chaqchaqlashbaq, oynashmaq.

mümazzak *s.* parchilanghan, parche-parche qilinghan.

mümbit *s. ar.* munbet (yer), hosulluq.

mümecced *s. ar.* ulughlanghan, shan-sherep bérilgen.

mümehhed *s. ar.* 1. échilip sélinghan, yéyilghan; 2. seremjan halgha keltürülgen, seremjanlashturulghan.

mümehhid *s. ar.* 1. échip salghan, yayghan; 2. seremjan halgha kelgen, seremjanlashqan.

mümellek *s. ar.* mülük qilip bérilgen.

mümerred *s. ar.* 1. égiz; 2. tamliri tüz we égiz qurulush.

mümessek *s. ar.* ipardek puraydighan, xush puraq.

mümessel *s. ar.* 1. ülge teriqiside sözlen'gen; 2. neshr qilinghan, bésilghan.

mümessil *is. ar.* 1. wekil; 2. sinip bashliqi (mektepte); 3. tarqatquchi (kitab, zhurnal, gézit).

mümessillik *-ğı is.* wekillik.

mümevveh ***s. ar.*** 1. xiyaliy; 2. oydurma.

mümeyyez ***s. ar.*** tallanghan, ilghanghan, ayrilghan, parlanghan.

mümeyyiz ***is. ar.*** 1. imtihan netijisige qarighuchi; 2. katipning yazghanlirini tüzetküchi; 3. yaxshi-yamanni, toghra-xatani ayrighuchi.

mümhil ***s. ar.*** 1. bir ishni belgilik muddette arqigha sürgüchi; 2. saqlighuchi, kütküchi.

mümid ***s. ar.*** 1. yardem bergüchi, yardemchi; 2. uzartquchi.

mümil ***s. ar.*** zériktürgüchi, bizar qilghuchi.

mümin ***s. is. ar.*** iman igisi, musulman, mömin.

mümit ***s. ar.*** öltürgüchi, ölümge seweb bolghuchi.

mümkinat ***z. is. ar.*** bolush éhtimali bar nersiler.

mümkün ***s. ar.*** mumkin.

mümsik ***s. ar.*** 1. bir nersidin qolini tartquchi; 2. béxil, pixsiq; 3. jahil.

mümtaz ***s. ar.*** 1. ilghar, munewwer, tallanghan: *Mümtaz bir öğrenci idi, şimdi de çok yaratıcı olmuş* – Munewwer (ilghar) oqughuchi idi, hazirmu ijadiyetchi boptu; 2. qedirlik; 3. er ismi.

mümted ***s. ar.*** dawam qilghan, sürgen.

mümtehan ***s. ar.*** sinalghan, sinaqtin ötken.

mümtehin ***s. ar.*** sinaydighan, sinighuchi.

mümteli ***s. ar.*** 1. toshquzuqluq, toshuq, toldurulghan; 2. meyde köpüsh késili.

mümteni ***s. ar.*** 1. bir ishni qilishtin bash tartidighan; 2. imkansiz.

mümtesil ***s. ar.*** buyruqqa itaet qilghan.

mümtezic ***s. ar.*** 1. bir-birige maslashqan; 2. him békitilgen; 3. bashqilar bilen inaq ötidighan.

mümtir ***s. ar.*** yamghurluq.

mümza ***s. ar.*** imzalanghan, imza qoyulghan.

mümzi ***s. is. ar.*** , imzalighuchi, imza qoyghuchi.

münaam *s. ar.* bayashatliq (molchiliq) ichide yashighan.
münacat *-tı is. ar.* munajat (tengrige yalwurush).
münada *s. ar.* chaqirilghan.
münadi *is. ar.* jarchi.
münadil *s. ar.* toghra yoldin chiqip ketken, xata yolgha kirip ketken.
münadim *is. ar.* 1. dost, yoldash; 2. dölet rehberlirini qiziqchiliq bilen xush qilghuchi adem.
münadim *is. ar.* yoq bolghan, yoqalghan.
münadü *s. ar.* toghra yoldin chiqip ketken, xata yolgha kirip ketken.
münafaka *is. ar.* ikki yüzlük, ikki yüzlimilik.
münafat *is. ar.* bir birige zit, qarimuqarshi.
münaferet *is. ar.* 1. bir-birige nepret bildürüsh; 2. bashqilarni kichik körüp közige ilmasliq, xorlash.
münafi *s. ar.* xilap, zit.
münafik *s. is. ar.* 1. ikki yüzlimilik qilghuchi; 2. bölgünchilik qilghuchi, otturini buzghuchi; 3. munapiq (musulman bolmay turup musulmandek körün'güchi).
münaggas *s. ar.* ghem-qayghuluq, ghemkin, naxush.
münakahe *is. ar.* 1. nikahlinish; 2. islam dinining nikah ishlirigha dair qaidiliri.
münakalât *-tı is. ar.* qatnash-transport: *Münakalât bakanlığı* – Qatnash ministirliki.
münâkale *is. ar.* 1. transport; 2. bir yerdin yene bir yerge yötkesh; 3. nöwet bilen hékaya sözlesh; 4. qedehni qoldin-qolgha sunush.
münakasa *is. ar.* kémeytish.
münakaşa *is. ar.* 1. munazire, talash-tartish; 2. inchike tetqiq qilish.
münakaza *is. ar.* mene we mezmunlar otturisidiki zitliq.
münakız *s. ar.* bir-birige jipsilashmighan, bir-birige zit.

münakid *s. ar.* 1. teshkil qilinghan; 2. ikki terep otturisida resmiy qobul qilinghan, imzalanghan; 3. baghlanghan, tügülgen.

münakis *s. ar.* eks etken.

münakkah *s. ar.* 1. soyulghan, aqlanghan; 2. tépilgen (xaman).

münakkahiyet *is.* 1. eng yaxshisini tallash; 2. az we saz yézish.

münakkas *s. ar.* azaytilghan, kémeytilgen.

münakkaş *s. ar.* 1. neqish bilen bézelgen; 2. güllük rextlerge bérilgen nam.

münakkat *s. ar.* tenqidlen'gen.

münakkayat *is. ar.* tazilanghan nersiler.

münakkıs *is. ar.* azaytilghan, kémeytilgen.

münasebet *-ti is. ar.* 1. munasiwet, alaqe: *İki devletin münasebeti* – Ikki dölet munasiwiti; 2. ikki nerse otturisidiki nisbet; 3. seweb.

münasebetli *s. is. ar.* 1. munasiwiti bolghan, alaqisi bolghan; 2. eqilge uyghun, muwapiq, munasip.

münasebetsiz *s. ar.* 1. namuwapiq: *Münasebetsiz bir eylem* – Muwapiq bolmighan bir heriket; 2. uyghun kelmeydighan, layiq bolmighan: *Bu benimle münasebetsizdir* – Bu, méning bilen munasiwetsiz; 3. hürmetsiz: *Münasebetsiz bir adam* – Hürmetsiz bir adem.

münasebetsizlik *-ği is.* 1. tétiqsiz heriket; 2. hörmetsizlik; 3. eskilik.

münasefe *is. ar.* bk. ***münasefet***.

münasefet *is. ar.* 1. yérim-yérimdin bölün'gen; 2. oxshash (teng yérimidin) ikkige bölüsh.

münasip *-bi s. ar.* munasip, uyghun, layiq, muwapiq.

münaşede *is. ar.* özara shéir oqushush, özara béyit éytishish.

münavebe ***is. ar.*** nöwetlishish, nöwetleshtürüsh, nöwet: *Bunu münavebe ile yapalım* – Buni nöwet bilen qilayli.

münavebeten ***z.*** nöwet bilen, öz réti bilen.

münavehe ***is. ar.*** 1. ün sélip yighlash; 2. haza (matem) tutush.

münavele ***is. ar.*** ötne-yérim, özara bir nerse sunushmaq.

münazaa ***is. ar.*** 1. talash-tartish, éghiz jédili; 2. ikki terep otturisidiki düshmenlik.

münazaat ***is. ar.*** jédel-majiralar, talash-tartishlar.

münazara ***is. ar.*** prinsipqa uyghun munazire, ilmiy munazire.

münazır ***s. ar.*** 1. munazire qilghuchi; 2. parallél.

münazi ***s. ar.*** majirachi, ghowghachi.

münazil ***s. ar.*** 1. xizmiti toxtitilghan; 2. terkidunya bolup ketken.

münbagı ***s. ar.*** uyghun, layiq.

münbais ***s. ar.*** 1. birer sewep keltürüp chiqarghan, otturigha chiqqan; 2. ewetilgen.

münbasit ***s. ar.*** 1. ochuq, échiqliq; 2. memnun, xushal.

münbasit etmek memnun qilmaq.

münceli ***s. ar.*** 1. parlaq, nurluq; 2. ashkara bolmaq.

müncemit ***s. ar.*** 1. tonglighan; 2. muzdek, muz halda bolghan.

müncer *-rri* ***s. ar.*** axirlashqan, ayaghlashqan.

müncezib 1. telpün'gen (bir yerge); 2. bérilgen, qiziqqan, özini urghan.

münci ***s. is. ar.*** 1. yaman ehwaldin, xeterdin qutuldurghuchi; 2. er ismi; 3. azadliq urushtin kéyin mustapa kamalgha bérilgen unwan.

münciz ***s. ar.*** gépide turidighan, sözini ishqa ashuridighan.

mündemiç *-ci* ***s. ar.*** ichide bolghan, saqlanghan.

münderecat ***is. ar.*** munderije, ichidikiler.

mündericat ***is. ar.*** bk. ***münderecat***.

münderis ***s. ar.*** weyran bolghan, örülgen, izi qalmighan.

münderisat ***is. ar.*** örülüp izi qalmighan qurulush qatarliqlar.

münebbih ***s. ar.*** 1. uyqudin oyghatquchi; 2. ghepletni yoq qilghuchi; 3. saetning qongghuriqi, qongghuraqliq saet.

münecci ***s. ar.*** qutuldurghan, qutuldurghuchi.

müneccim ***is. ar.*** 1. munejjim (yultuzlargha qarap pal achquchi); 2. astronomiye bilen shughullanghuchi.

münekker namelum (tonush bolmighan) bir nersige dalalet qilghuchi.

münekkes ***s. ar.*** tetür aghdurulghan, astin-üstün qilinghan.

münekkit *-di* ***is. ar.*** tenqidchi.

münekkitlik *-ği* ***is.*** tenqidchilik.

münevver ***s. ar.*** 1. ziyaliy; 2. parlaq, yoruq; 3. munewwer; 4. ayal ismi.

münevvim ***s. ar.*** 1. uxlitidighan (dora); 2. hoshsizlanduridighan (dora).

münevvir ***s. ar.*** nurlanduridighan, yorutidighan, yoruqluq béridighan.

münezzeh ***s. ar.*** 1. pak; 2. péshanisi ochuq; 3. yaman ishlardin xali, gunahsiz: *O, böyle şeylerden münezzehtir* – U, bundaq ishlardin xali; 4. herqandaq bir nersige éhtiyaji bolmighan.

münezzel ***s. ar.*** töwen'ge chüshürülgen.

münezzil ***s. ar.*** töwen'ge chüshürgüchi.

münfatır ***s. ar.*** yérilip ikkige ayrilghan.

münfecir ***s. ar.*** 1. (tang heqqide) atqan, aqarghan; 2. aqqan, qaynighan (su).

münfehim ***s. ar.*** chüshinilgen, özleshtürülgen.

münfek ***s. ar.*** qopurulup ketken, sökülüp ketken, chiqip ketken.

münfek olmak chiqip ketmek, qopurulup ketmek.
münfelik ***s. ar.*** 1. partlaydighan; 2. échilidighan.
münferic ***s. ar.*** 1. bir-biridin yiraq; 2. arisi keng.
münferiden ***z. ar.*** 1. ayrim-ayrim; 2. birdin-birdin; 3. öz aldigha, yalghuz halda.
münferik ***s. ar.*** ayrilghan.
münferit *-di* ***s. ar.*** 1. ayrim bolghan, öz béshigha yalghuz; 2. türmilerdiki kamér (yalghuz kishilik öy).
münfesih ***s. ar.*** 1. buzulghan, bikar qilinghan; 2. taralghan.
münfesih ***s. ar.*** 1. jiqlighan, jiqayghan, köpeygen; 2. kéngeygen.
münhal *-li* ***s. ar.*** 1. ériydighan; 2. bosh; 3. ochuq.
münhani ***s. ar.*** 1. egri, égilip ketken; 2. egrilik; 3. egri siziq (matématikida).
münhaniyet ***is. ar.*** egri nersiler, egri shekillik.
münharif ***s. ar.*** 1. bir terepke qayghan, tüz mangmighan; 2. özgirip ketken; 3. saghlam bolmighan; 4. ikki burjiki parallél.
münhasır ***s. ar.*** 1. yalghuz birige yaki bir nersige ayrilghan; 2. cheklen'gen, cheklik; 3. qorshalghan.
münhasif ***s. ar.*** 1. közi ema, qarighu; 2. ghuwa, xire.
münhat *-tti* ***s. ar.*** oyman, chongqur.
münhebit ***s. ar.*** yuqiridin töwen'ge chüshken.
münhedim ***s. ar.*** xarab bolghan, yiqilghan, xarabe.
münhemik ***s. ar.*** 1. bir ishqa bek bérilgen, bir ish bilen qattiq hepileshken; 2. özini bek uruwetken (yaman ishqa): *İçkiye münhemik* – Ichimlikke bek bérilgen.
münhezim ***s. ar.*** 1. buzghunchiliqqa uchrighan, buzulghan, buzuq; 2. yéngilgen.
münhi ***s. ar.*** xewer yetküzgüchi.
münil ***s. ar.*** zériktürgüchi, bizar qilghuchi.
münkad ***s. ar.*** boyun égidighan.
münkali ***s. ar.*** yiltizidin qomuruwétilgen.

münkariz ***s. ar.*** 1. tügigen, tamamlanghan; 2. (aile sulale heqqide) axirlashqan, munqerz.

münkasım ***s. ar.*** qisimlargha bölün'gen, parche qilip bölün'gen.

münkazi ***s. ar.*** tügigen, tamam bolghan, axirlashqan.

münker ***s. ar.*** 1. inkar qilinghan, qobul qilinmighan; 2. yaxshi körülmeydighan.

münkesif ***s. ar.*** tutulghan, tutuq (kün).

münkesir ***s. ar.*** sunghan, sunuq.

münkeşif ***s. ar.*** 1. otturigha chiqqan, barliqqa kelgen; 2. yéngidin peyda bolghan, keship qilinghan.

münkir ***s. ar.*** 1. ishenmigen yaki inkar qilghan; 2. xudasiz.

münsak ***s. ar.*** 1. egeshken, arqidin mangghan; 2. ewetilgen, yollanghan.

münsebik ***s. ar.*** qélipqa tökülgen.

münselib ***s. ar.*** qalmighan, tügigen (rahet, huzur, bixeterlik heqqide).

münselih ***s. ar.*** 1. sérip chiqirilghan, soyulghan (téré); 2. axirqi kün'ge ulashqan.

münselik ***s. ar.*** 1. bir teriqetke kirgen; 2. birer kesipke mensup bolghuchi.

münserih ***s. ar.*** ittik-ittik mangghuchi (ketküchi).

münşaib ***s. ar.*** putaq chiqarghan, shaxlanghan, tarmaqlargha ayrilghan.

münşak ***s. ar.*** her teripide chongqur bir yériq échilghan, yérilghan.

münşeat ***is. ar.*** 1. xet-chekler zhurnili, mejmue; 2. xetler; 3. yézilishqa bashlanghan nersiler.

münşeil ***s. ar.*** tutashqan, yorughan.

münşi ***s. ar.*** 1. katip, sékrétar; 2. qelimi küchlük.

müntahabat ***is. ar.*** antologiye (yazghuchilarning, bolupmu shairlarning tallanghan bediiy eserliri toplimi).

müntahap *s. ar.* 1. tallanghan; 2. yerlik xelq qurultiyi ezasi.
müntahib *s. ar.* oxshash nersiler ichidin yaraydighinini talliwalghuchi.
müntahil *s. ar.* bashqisining esirini özining qiliwélish, edebiyat ughrisi.
müntahip *-bi is. ar.* saylighuchilar.
müntakış *s. ar.* üstige ishlep, zinnetlep chirayliq bir halgha keltürülgen, neqishlik.
müntakız *s. ar.* buzulghan, yéqilghan, xarab bolghan, weyran bolghan.
müntakid *s. ar.* bir edebiyat we senet esirini her tereptin tetqiq qilip yaxshi yaki nacharliqi heqqide baha bergüchi, edebiy tenqidchi.
müntakil *s. ar.* 1. bir yerdin bashqa yerge köchken, yötkeligen; 2. miras bolup qalghan; 3. ölgen.
müntakim *s. ar.* intiqam alghuchi, öch alghuchi.
müntasib *s. ar.* tik turghan.
müntebih *s. ar.* 1. oyghaq; 2. bir ishtin sawaq élip közi échilghan; 3. hoshyar, éhtiyatchan.
müntefi *s. ar.* ghayib, közge körünmeydighan, yoqalghan.
müntefi *s. ar.* payda qilidighan, menpeet béridighan.
müntefih *s.* 1. semrigen, sémiz; 2. köpken.
münteha *s. is. ar.* 1. axirlashqan, tügigen, axirqi derijige yetken; 2. axiri, tügenche.
müntehi *s.* 1. axirqi nuqtigha yetküchi, tügigen; 2. eng axirqi; 3. bir ishni tügetküchi.
müntehip *s. ar.* oxshash nersiler ichidin yaraydighinini talliwalghuchi.
müntehir *s. ar.* özini öltürüwalghan.
müntehirin *is. ar.* özini öltürgenler.
müntehiz *s. ar.* paydiliq zaman we weziyetni qoldin ketküzüp qoymighuchi.

müntekis ***s. ar.*** domilimaq.

müntemi ***s. ar.*** 1. munasiwet ornatqan, munasiwetlik; 2. birige baghlinip qalghan.

münten ***s. ar.*** késel yuqturuwalghuchi.

müntesib ***s. is. ar.*** bk. ***müntesip***.

müntesic ***s. ar.*** toqulghan.

müntesik ***s. ar.*** retlik tizilghan, muntizim, retlik.

müntesip *-bi* ***s. ar.*** 1. birige baghlinip qalghan; 2. munasiwiti bolghan, munasiwetlik.

münteşir ***s. ar.*** 1. taralghan, kéngeygen, tarqalghan, yéyilghan; 2. bésilghan, neshr qilinghan, bésilip chiqqan (gézit, zhurnal); 3. tarqaq, chéchilangghu; 4. éghizdin-éghizgha yéyilghan (mexpiy nersiler).

müntevi ***s. ar.*** bir ishni qilish üchün öz-özige wede bérish, irade baghlash.

müntezi ***s. ar.*** yulghan, qopurghan, qomurghan 1. axir.

müntici ***s. ar.*** bk. ***müntiç***.

müntiç ***s. ar.*** 1. axirlashturghan, tügetken, axirigha yetküzgen; 2. bir ishning meydangha chiqishigha roli bolghan.

müntin ***s. ar.*** 1. purap qalghan, buzulup qalghan; 2. mikrob, késel yuqturghuchi.

münzecir ***s. ar.*** meni qilinghan, cheklen'gen.

münzel ***s. ar.*** Tengri teripidin ewetilgen wekil.

münzil ***s. ar.*** asmandin chüshken.

münzir ***s. ar.*** birini qorqutush yoli bilen toghra yolgha bashlashqa urunghuchi.

müphem ***s. ar.*** 1. néme ikenlikini anglighili bolmaydighan, müjmel: *Müphem konuşmak* – Müjmel sözlimek; 2. murekkep, chüshiniksiz, ochuq bolmighan.

müphemiyet *-ti* ***is. ar.*** tutuqluq, müjmellik, murekkeplik.

müphemleşmek müjmelleshmek.

müpteda ***is. ar.*** 1. bashlanghuch, iptidaiy; 2. ige (grammatikida).

müptedi ***s. ar.*** (öginishke) bashlighan.

müptelâ ***s. ar.*** 1. (eski nersilerge) bérilip ketken, muptila: *İçkiye müptelâ oldum* – Ichimlikke bérilip kettim; 2. uchrighan, yoluqqan: *Verem hastalığına müptelâ olmuş* – Öpke késilige muptila boptu.

müptelâyan ***is.*** 1. bir ishqa yoluqmaq; 2. tutulmaq.

müpteni ***s. ar.*** bir nersining üstige qurulghan, bina qilinghan.

müptezel ***s. ar.*** 1. molchiliq, erzanchiliq; 2. hemme paydilinidighan, pahishe: *Müptezel bir kadin* – Pahishe bir ayal.

müraat ***is. ar.*** 1. közitish, qoghdash; 2. hörmet qilish, riaye qilish.

müracaat ***is. ar.*** murajiet, iltimas.

müracaat etmek iltimas qilmaq.

müracaatçi ***s. is.*** murajiet qilghuchi, iltimas sunghuchi.

müracaha ***is. ar.*** yaxshi ish qilish üchün bashqilar bilen besleshmek.

müradefe ***is. ar.*** 1. menidashliq; 2. hemrah (seperdiki).

müradif ***s. ar.*** 1. menidash (söz); 2. yoldash.

müragama ***is. ar.*** bk. ***müragamat***.

müragamat ***is. ar.*** bashqilarning achchiqini keltüridighan heriketlerde bolmaq, bashqilarning ghezipini qozghaydighan heriket.

mürahane ***is.*** 1. renne ornida qaldurmaq; 2. bir ish üchun muazirige kirishmek.

mürahik ***s. ar.*** yigitlik yéshigha yéqinlashqan.

mürai ***is. ar.*** ikki yüzlime.

mürailik *-ği* ***is.*** ikki yüzlimilik.

müramat ***is. ar.*** bir-birige toq atmaq.

mürasele *is.* bir birige xet ewetmek, mektuplashmaq, xewerleshmek.

müravede *is. ar.* 1. istek, arzu; 2. muhebbet.

müraveza *is. ar.* birini hiyle bilen yaki qorqutush yoli bilen bir ishni qilmasliqqa yaki qilishqa köndürmek.

mürayat *is.* 1. yalghan heriket, saxtipezlik; 2. ikki, yüzlimilik.

mürci *s. ar.* arqigha qayturghuchi.

mürd *s. ar.* 1. ölük; 2. ölgen (adem).

mürd olmak ölmek.

mürde *s. is. ar.* ölük, ölgen, murda.

mürde dil *is.* tash yürek, rehimsiz.

mürdeğah *is.* ölükler, jesetler.

mürdüm *is. bot.* murabba qaynatqili bolidighan qara örük.

müre *is.* bk. ***mühre***.

mürebba *s. is. ar.* 1. terbiye bergen (adem); 2. murabba (yémek).

mürebbi *is. ar.* 1. bala terbiyiligüchi: *Mürebbilerin elinde büyümüş bir çocuk* – Terbiyichilerning qolida ösken bala; 2. aile oqutquchisi; 3. baqquchi, bordighuchi.

mürebbiye *is. ar.* qedimde birining balisini terbiyilesh ishi bilen shughullanghuchi ayal.

müreccah *s. ar.* ela, üstün: *Ölüm, siyasi aşağılamadan müreccahtır* – Ölüm siyasiy xorluqtin köp ela.

mürecceb *s. ar.* mubarek.

müreccih *s. ar.* ela bilgen, üstün körgen.

müreddef *s. ar.* 1. arqa-arqidin mangdurulghan, tizilghan; 2. *is.* radipliq ghezel yaki qeside.

müreffeh *s. ar.* bayashat, rahet: *Müreffeh bir hayat geçiriyoruz* – Bayashat turmush kechürüwatimiz.

müreffih *s. ar.* rahetke érishken, héch nersige éhtiyaji chüshmeydighan turmush.

mürehheb *s. ar.* qorqutulghan, chöchütülgen, ürkütülgen.

mürekkebat *is. ar.* murekkep nersiler.
mürekkep *-bi s. ar.* murekkep.
mürekkep *-bi is. ar.* siyah.
mürekkepçi *is.* siyah yasighuchi we satquchi.
mürekkeplemek siyah sürtmek, siyah bilen boyimaq.
mürekkeplenmek siyah yuqup qalmaq.
mürekkepli *s. ar.* 1. siyah tégip qalghan, siyah yuqup qalghan; 2. ichide siyahi bolghan.
mürekkeplik *-ğı is.* siyah qutisi.
mürekkez *s. ar.* tikilgen, qadalghan.
mürekkib *s. ar.* 1. birleshtürgen; 2. murekkepleshtürgen; 3. murekkep.
müressem *s. ar.* 1. bir nersining körünüsh sheklini resim qilip sizghan; 2. gül we resimler bilen bézelgen.
müreşşen *s. ar.* 1. tamcha-tamcha éqitilghan; 2. terbiye alghan, terbiyilen'gen; 3. doramchiliq.
mürettebat *is. ar.* 1. paraxot we ayropilan xadimliri; 2. bir ish üchün ajritilghan chiqim.
mürettep *-bi s. ar.* 1. tizilghan, retlen'gen, retlik; 2. gherezlik qilinghan (ish); 3. teyinlen'gen, belgilen'gen; 4. teyyarlanghan, hazirlanghan, toplanghan.
mürettip *-bi s. is. ar.* 1. tizghuchi; 2. naborchik, herp tizghuchi.
mürettiphane *is. ar.* naborxana, herp tizish ishxanisi.
mürettiplik *-ğı is.* naborchiklik.
mürevvak *s. ar.* dézinféksiye qilinghan, tindurulghan, süzgüchtin ötküzüp süzdürülgen.
mürevvec *s. ar.* étibarliq.
mürevven *s. ar.* 1. xush puraqliq nersiler sürülgen; 2. rahetke érishtürülgen.
mürevviç *s. is. ar.* bir pikirni qollighuchi we taratquchi.
mürevvih *s. ar.* 1. xush puraq bergüchi; 2. aram béridighan.

mürg *is. far.* qush, ow qushi.
mürgak *is. far.* qediki türk muqamliridin biri.
mürgane *z.* qushtek, qushqaoxshash.
mürgane *is. far.* qush tuxumi.
mürgek *is. far.* kichik qush.
mürit *-di is.* 1. murit, bir teriqet sheyxige qol bergüchi; 2. buyruq bergüchi.
müritlik *-ği is.* muritliq.
mürsel *s. ar.* 1. yollanghan, ewetilgen; 2. er ismi.
mürsil *s. ar.* yollanghan, ewetilgen.
mürşit *-di s. ar.* 1. toghra yol körsetküchi, rehber; 2. gheplettin oyghatquchi.
mürtagib *s. ar.* iltimas qilghuchi, yalwurghuchi.
mürtaki *s. ar.* 1. örligen, yuqirilighan; 2. rawajlanghan, tereqqiy qilghan.
mürtebit *s. ar.* baghlanghan, baghliq bolghan.
mürteca *s. ar.* ümid qilinghan.
mürtecel *s. is.* hazirliqsiz sözlen'gen (söz), hazirliqsiz oqulghan (shéir).
mürteci *s. ar.* 1. muteessip, koniliq terepdari; 2. koniliqqa tartquchi.
mürteci *s. ar.* ümid qilinghan, arzu qilinghan.
mürtecilen *z.* hazir jawab bilen.
mürtedi *s.* meni qilinghan ishlarni qilishtin özini tartidighan.
mürtedif *s. ar.* arqisidin ketküchi, arqisigha chüshüwalghuchi, izdigüchi.
mürtefi *s. ar.* 1. örligen, yuqirilighan, égiz bir yerge chiqqan; 2. ulugh, égiz.
mürtefid *s. ar.* paydilanghan.
mürtehil *s.* 1. ölgen; 2. bashqa bir yerge ketken, küchüp ketken.

mürtehin ***s.*** renne qilip tutuwalghan.
mürtei ***s. ar.*** otlighan.
mürteid ***s. ar.*** ürküp, titrigen.
mürteiş ***s. ar.*** titrek, titrigen saqlighan, közetken.
mürtekib ***s. ar.*** saqlighan, közetken.
mürtekiban ***is.*** bk. ***mürtekibin***.
mürtekibin ***is.*** 1. yaman ish qilghuchilar; 2. para alghuchilar.
mürtekip *-bi* ***s. ar.*** 1. eski ish qilghan; 2. para yégen; 3. hoquqini yaman ishlargha ishletken.
mürtekiz ***s. ar.*** 1. tikilgen; 2. tikiklik.
mürtes ***is. ar.*** yarilinip jeng meydanidin ayrilghan esker.
mürteşi ***s. ar.*** para alghan, parayégen.
mürteşif ***s. ar.*** yutumlap-yutumlap ichilgen.
mürteşih sizip chiqish (chilektin).
mürtet *-ddi* ***s. ar.*** Islam dinidin chiqip bashqa bir dingha kirgüchi, murtet.
mürtezik ***s. ar.*** künlük turmushni temin etken.
mürtezika ***is. ar.*** eskerlik maash.
müruc ***is. ar.*** tüzlenglik, otlaq.
mürur ***is. ar.*** 1. bir teripidin kirip yene bir teripidin chiqmaq, ötmek; 2. tügesh, axirlishish.
müruriye ***is. ar.*** 1. ötüsh üchün bérilgen qeghez, ötüsh ruxsiti, ötüsh heqqi, ötüsh béji.
müruvvetsiz ***s.*** muruwetsiz, insaniyetsiz.
mürür ***is. ar.*** bk. ***mürur***.
mürüvvet *-ti* ***is. ar.*** 1. bir ailidiki xushalliq ish; 2. yigitlik, merdlik; 3. aliyjanabliq, séxiyliq; 4. ayal ismi (muruwet).
mürüvvetli ***s.*** aliyjanabliq, muruwwetlik.
mürver ***is.*** bir xil dora ösümlüki.
müsaade ***is. ar.*** 1. ruxset: *Müsaade edermisiniz bana?* – Ruxset qilamsiz manga?; 2. uyghunluq, paydiliq; 3. yardem.

müsaadekâr ***is. ar.*** qiyinchiliq tughdurmaydighan, mas kélidighan, xush körünidighan.

müsabaka ***is. ar.*** musabiqe.

müsabakaya girmek musabiqige qatnashmaq.

müsabbitat ***is. ar.*** mest qilghuchi dorilar.

müsabbitat ***is.*** mest qilghuchi dorilar.

müsabık ***is. ar.*** musabiqichi.

müsademe ***is. ar.*** 1. urush, jeng soqush; 2. bir-biri bilen urushush; 3. déngizda ikki paraxotning bir-birige soqulup kétishi.

müsadere ***is. ar.*** musadire.

müsadif ***s. ar.*** udul kélip qalghan, toghra kélip qalghan, tasadipiy uchriship qalghan.

müsaferet ***is. ar.*** 1. sayahet, seper; 2. bir yerge iaki birining öyige qisqa muddet üchün barmaq.

müsag ***s. ar.*** 1. asan yutulghan; 2. ötüsh üchün ruxset bérilgen.

müsaheme ***is. ar.*** 1. quri salmaq; 2. teley sinash oyuni.

müsahere ***is.*** 1. kichini uxlimay ötküzmek, tünimek 1. segek turmaq.

müsaheret ***is.*** bk. ***müsahere***.

müsahhan ***s. ar.*** issitilghan, qizitilghan, issiqliqning artishi temin étilgen.

müsahhar ***s. ar.*** 1. qolgha chüshurülgen; 2. bash egken, itaet qilghan.

müsahhar ***s. ar.*** 1. tesirge üchrighan (birining yaki bir nersining); 2. séhir qilinghan, séhir bilen aldanghan.

müsait ***s. ar.*** 1. bir ishni ongaylashturghan; 2. chüshinishlik; 3. yardem qilghan.

müsakata ***is. ar.*** chüshüshke seweb bolush, chüshürüsh, arqa-arqidin chüshürüsh.

müsakkâb ***s. ar.*** töshük téshilgen.

müsakkaf üsti yépiq, üsti yépilghan.
müsakkafat *is. ar.* üsti tam bilen qaplanghan binalar.
müsakkal *s. ar.* éghirliqi artturulghan, éghirlashturulghan.
müsakkıb *s. ar.* töshük achquchi, tilghuchi.
müsakkil *s. ar.* éghirliqi artqan, éghirlashqan.
müsal *is. ar.* saqal.
müsalaha *is. ar.* 1. tinchliq kélishimi; 2. ikki terepning ixtilapni tüginish üchün chare izdishi; 2. tinchliq.
müsalahaname *is.* tinchliq shertnamisi, tinchliq bitim.
müsalahat *is.* tinchliq shertnamiliri.
müsalebe *is. ar.* bulang-talang.
müsalefe *is. ar.* 1. birining aldigha ötmek, biridin ötüp ketmek; 2. birlikte seperge chiqmaq.
müsaleme *is. ar.* bk. ***müsalemet***.
müsalemet *is. ar.* tinchliq bille ötmek.
müsalemetkâr *is.* tinchliqperwer.
müsalif *s. ar.* 1. hamrah; 2. bir ishni teng qilghan; 3. aldida bolghan.
müsamaha *is. ar.* 1. xushamet; 2. diqqetsizlik; 3. köz yummaq.
müsamahakâr *-ğı is.* 1. xushametchi; 2. köz yumghuchi.
müsamere *is. ar.* köngül échish kéchisi, wichirka.
müsanehe *is. ar.* bir yil üchün ijarige bermek.
müsaraat *is. far.* ténimek, aldirimaq.
müsaraka *is. ar.* bk. ***müsarakat***.
müsarakat *is. ar.* oghriliq.
müsatere *is. ar.* 1. yépinmaq, pürkinmek, étilmek; 2. yapmaq, etmek.
müsatere etmek yépinmaq, pürkinmek.
müsavat *is. ar.* tenglik, barawerlik.
müsavatçi *is.* bk. ***eşitçi***.
müsavatçilik *-ği is.* tenglik terepdari.

müsavatsızlık *-ğı is.* tengsizlik, barawersizlik.

müsavi *s. is. ar.* teng, barawer.

müsavilik *-ğı is.* tenglik, barawerlik.

müsbet *s.* bk. ***müspet***.

müsbiğ *s. ar.* 1. toluqlighuchi; 2. Tengrining süpetliridin biri.

müsbit *s. ar.* ispatlighan, ispatlighuchi.

müsebbiha *is. ar.* ong qolining isharet (körsetküch) barmiqi, bigiz qol.

müsebbip *-bi s. ar.* 1. bir ishqa seweb bolidighan; 2. otturigha chiqarghan, ijad qilghan.

müsecca *s. is. ar.* qapiyilik jümle, qapiyidash jümle.

müseccel *s. ar.* eskilikte dangqi chiqqan, yaman dep tonulghan.

müseddes *s. ar.* 1. alte qisimdin barliqqa kelgen, altilik; 2. alte qewet; 3. alte misraliq shéir.

müseddid *s. ar.* toghra yolgha bashlighan.

müsekkin *s. ar.* aghriq peseytidighan yaki toxtitidighan (dora).

müsellah *s. ar.* 1. qorallanghan; 2. qoral.

müsellem *s. ar.* inkar qilghili bolmaydighan yaki étiraz bildürgili bolmaydighan.

müselles *s. is. ar.* 1. üch qisimdin barliqqa kelgen, üchlük; 2. muselles, ichimlik; 3. üch misraliq shéir.

müsellesat *is. ar.* trigonométriye.

müsellese *s. is. ar.* hidrogén, oksigén we karbondin barliqqa kelgen madda.

müsellim *s. ar.* 1. bergen, ötküzgen; 2. yéza we kent bashliqlirigha bérilgen nam.

müsellis *s. is. ar.* 1. üchlük; 2. üchke bölüsh; 3. musellis (Ababekri, Ömer we Osmanni xelipe dep tonup, Élining xelipilikini inkar qilghuchi).

müselsel ***s. ar.*** 1. zenjirsiman kelgen, birining arqisidin biri kelgen; 2. diwan shéirda misraliri qapiyidash kelgen menzume; 3. bir xil yézish usuli.

müsemhil ***s. ar.*** möhlet telep qilghan.

müsemma ***s. ar.*** 1. nam bérilgen, atliq, isimlik; 2. teyinlen'gen, qararlashturulghan.

müsemmen ***s. is. ar.*** 1. sekkizlik, sekkiz parchidin meydangha kelgen; 2. diwan shéirida sekkiz misradin meydangha kelgen menzume.

müsemmim ***s. ar.*** zeherlik, zeherligüchi.

müserrec ***s. ar.*** éger toqulghan, égerlik.

müsevveg ***s. ar.*** ruxset bérilgen.

müsevvegat ***is. ar.*** erkin qoyup bérilgen, ruxset bérilgen.

müsevvem ***s. ar.*** 1. bir belge bilen éniqlanghan; 2. zinnetlik.

müsevver ***s. ar.*** etrapi égiz tam bilen chöridelgen.

müsevvid ***s. is.*** kopiye yazghuchi, layihe tüzgüchi.

müsevvif ***s. ar.*** ishni sewebsiz arqigha sörigüchi, bügünki ishni etige qaldurghan, ishni kéchiktürgüchi, hurun.

müseyyebelik *-ği is.* hurunluq.

müseyyef ***s. ar.*** qilich bilen qorallanghan, qilich ésiwalghan.

müshil ***s. ar.*** 1. sürge (dora); 2. ongaylashturidighan.

müsi ***s. ar.*** eski ishlar bilen shughullanghuchi.

müsid ***s. ar.*** 1. birawni bextiyar qilghuchi; 2. yardem qilghuchi.

müsin ***s. ar.*** qéri, yashanghan.

müskir ***s. ar.*** mest qilidighan.

müskirat ***is. ar.*** ichimlik, ichimlikler.

müskit ***s. ar.*** jim turushqa mejbur qilidighan, sözleshke orun qaldurmighan **Müslim** ***is. ar.*** musulman.

müslüman ***s. is.*** 1. Islam dinigha ishinidighan; 2. toghra yoldin ayrilmaydighan, insapliq; 3. dindar, Allaning buyruqidin ayrilmaydighan.

müslümanlık *-ğı is.* 1. Islam dini; 2. musulmanliq; 3. Islam dinidin bolghanlar yaki döletler, islam dunyasi.
müsmin *s. ar.* 1. semrigen, sémiz; 2. semritküchi (dora).
müsmir *s. ar.* 1. paydiliq, beriketlik; 2. netijisi körülidighan; 3. méwilik, méwe béridighan.
müspet *s. ar.* 1. emeliyetni asas qilidighan: *Müspet olaylar* – Heqiqiy weqeler; 2. ünümi bolghan: *Müspet önlem* – Ünümlük tedbir; 3. ispatlanghan, toghra: *Müspet deliller* – Toghra deliller.
müsri *s. ar.* tézlitidighan, aldiritidighan.
müsrif *s. ar.* israp qilidighan, israpxor, israpchi.
müsriflik *-ği is.* israpxorluq.
müstabir *s. ar.* chüshke tebir bergüchi, chüsh örügüchi.
müstabtin 1. bir ishning mahiyitini bilgüchi; 2. bir ishning mahiyitini bilishke intilgüchi.
müstaceb *s. ar.* heyran qalghudek (ish).
müstacel *s. ar.* téz ishlinishi telep qilinghan, aldirash.
müstaceliyet *-ti is. ar.* aldirashliq, téneshlik.
müstacib *s. ar.* heyran qalghuchi.
müstacil *s. ar.* 1. aldirighan, ténigen, bir ishning téz ishlinishini kütken; 2. tézdin kétip qalghan.
müstafi *s. ar.* 1. bir ishtin ixtiyariy chékin'gen, istépa qilghan; 2. gunahining kechürülüshini iltimas qilghuchi.
müstagis *s. ar.* yardem izdiguchi, medet tiligüchi.
müstagreb *s. ar.* heyran qalidighan.
müstagrib *s. ar.* heyran qalghuchi.
müstağni *s. ar.* 1. közi toq, qanaetchan; 2. nazlinidighan; 3. köp telep qilmaydighan.
müstağrik *s. ar.* chöküp ketken, pétip ketken.
müstahak *-kkı s. ar.* layiq, xas, heq: *Mustahak cezaya çarptırılmış* – Heq jazasini yédi.
müstahber *s. ar.* xewer alghuchi, sorashturup bilgüchi.

müstahcer ***s. ar.*** tashqa aylanghan, tash halgha kelgen.
müstahdem ***s. ar.*** yallinip ishligüchi.
müstahdim ***s. is.*** birawni öz xizmitige salghuchi.
müstahfiz ***s. is.*** qoghdighuchi, muhapizetchi.
müstahil ***s. ar.*** bolush imkani bolmighan.
müstahkar ***s. ar.*** qimmiti bolmighan, ehmiyetsiz.
müstahkem ***s. ar.*** 1. mustehkem, mehkem, ching; 2. mustehkemlen'gen (qele, istihkam qatarliq), qelelik.
müstahkır ***s. ar.*** közge ilmasliq, kichik körgen.
müstahkim ***s. ar.*** destek bolghuchi, qollighuchi.
müstahlas ***s. ar.*** qutuldurulghan.
müstahleb ***s. ar.*** süt haligha keltürülgen.
müstahlib ***s. ar.*** tatlighan, tirnilighan.
müstahlis ***s. ar.*** qutquzghuchi.
müstahsal ***s. is.*** hasil bolghan, ishlep chiqirilghan.
müstahsen ***s. ar.*** 1. hemmige yaqidighan; 2. chirayliq, güzel.
müstahzar ***is. ar.*** 1. rétsépqa yézilghan we aldin teyyarlap qoyulghan dora; 2. hazirlanghan, teyyarlanghan; 3. este tutulidighan, eslinidighan.
müstahzir ***is. ar.*** hazirlighuchi, teyyarlighuchi.
müstain ***s. ar.*** yardemge mohtaj (bolghuchi).
müstair ***s. ar.*** 1. bir nersini ariyet alghuchi; 2. kinayilik sözlishish.
müstait *-ddi* ***s. ar.*** 1. istédatliq, qabiliyetlik; 2. eqilliq; 3. heweskar.
müstakar *-rrı* ***is. ar.*** 1. muqimlashqan, yerleshken, olturaqlashqan; 2. qarargah.
müstakbel ***s. ar.*** 1. kélechek zaman, istiqbal; 2. kéler zaman (grammatika).
müstakil ***s. ar.*** musteqil, öz aldigha.
müstakim ***s. ar.*** 1. tüz, toghra; 2. toghra yoldin ayrilmaydighan, hiyle bilmeydighan, nomusluq.

müstakir *s. ar.* yerliship qalghan, muhim.
müstakis *s. ar.* qisas telep qilghan.
müstakraz *s. ar.* 1. qayturush sherti bilen élinghan; 2. qerz élinghan.
müstakrazat *is.* qerz élinghan pullar.
müstakriz *s. ar.* qerzdar, qerz alghuchi.
müstaktır *s. is.* tamcha-tamcha éqitmaq, témitmaq.
müstaktil *s. ar.* özini xeterge atquchi, janni aliqangha élip qoyghuchi, qorqmas.
müstalim *s. ar.* bilim izdigüchi, sorighuchi, heweskar.
müstamel *s. ar.* 1. qollinilghan; 2. kona, eski.
müstamer *s. ar.* mustemlike.
müstamere *s. ar.* bk. ***müstamer***.
müstamil *s. ar.* qollanghan, istémal qilinghan.
müstamir *is. ar.* mustemlikiche.
müstansır *s. ar.* yardem telep qilghuchi.
müstantik *is. ar.* 1. soraqchi (sotta); 2. soraqqa tartmaq, soraq qilmaq.
müstareb *s. ar.* erebleshtürülgen.
müstarib *s. ar.* erebleshken, erebliship ketken.
müstasab *s. ar.* qiyin, müshkül.
müstasabat *s.* 1. qiyin dep bilgen nersiler; 2. qiyin ishlar.
müstashab *s. ar.* dost qilinghan.
müstasraf *s. ar.* 1. saylanghan; 2. tallanghan, ilghanghan.
müstasveb *s. ar.* muwapiq tépilghan, toghra dep bilgen.
müstatrib *s. ar.* oyun-tamashichi.
müstavtin *s. gr.* bir yerni weten qilghan.
müstavzih *s. ar.* bir ishni éniqlash üchün tirishquchi.
müstazhir *s.* 1. yar-yölek bolghuchi; 2. yardemge mohtaj bolghuchi.
müstazıl *s.* 1. sayidighan, segidigen; 2. birawning himayisi astigha kirgen.

müstazım *s. ar.* 1. mubalighe qilghan, köptürgen; 2. özini chong tutqan.
müstear *s. ar.* yasalma, yalghan, leqem.
müstebat *s. ar.* yiraq bilin'gen, bolushigha köz yetmigen.
müstebdel *s. ar.* tégishtürülgen, almashturulghan.
müstebdil *s. ar.* tégishküchi.
müstebhir *s. ar.* 1. bek keng, déngizdek keng; 2. bilimi köp we chongqur.
müstebin *s. ar.* éniqlanghan.
müstebit *-di s. ar.* mustebit.
müstebitlik *-ği is.* mustebitlik.
müstebşir *s. ar.* 1. xush xewer yetküzgüchi; 2. söyünche alghuchi.
müstecap *-bi is.* qobul qilinghan, layiq körülgen.
müstecel *is. ar.* melum muddet kéchiktürülüshi telep qilinghan.
müstecir *is. ar.* ijarige bergüchi, ijarikesh.
müsteclib *s. ar.* özige tartmaq.
müstecmi *s. ar.* 1. toplanghuchi; 2. toplanghan.
müstedel *s. ar.* ispatlanghan, qanaetlendürülgen.
müstedi *is. ar.* iltimas qilghuchi.
müstedib *s. ar.* bilim we edep ögen'güchi.
müstedil *s. ar.* delil keltürgen.
müstedir *s.* 1. yumilaq we dair shekillik; 2. chörgüligen, chörgüleydighan.
müstefit *s. ar.* paydilanghan, paydilanghili bolidighan.
müstefreşe *is. ar.* qedimde saraylarda nikahsiz élinidighan xotun, qul ayal yaki qiz.
müstefriğ *is. ar.* 1. qusquchi, qusqan; 2. qusturghuchi.
müstefti *s. ar.* bir müshkülning hel qilinishini tiligüchi.
müstehas *s. ar.* topa astida kömülüp saqlinip qalghan, tashqa aylinip ketken.

müstehasat *is. ar.* paléontologiye (yer astidin tépilidighan tash qatmilarni yeni tashqa aylanghan haywan we ösümlüklerni öginidighan bilim).
müstehcen *s. ar.* qipyalingach, edepsizlerche.
müstehcin *s. ar.* 1. eyip hésablinidighan; 2. iplas.
müstehdi *s. ar.* toghra yolni izdigüchi.
müstehil *s. ar.* 1. mumkin bolmaydighan; 2. chüshiniksiz.
müstehir *s. ar.* kech qalghuchi, kéchikküchi.
müstehlek *s. ar.* yep-ichilip tügigen.
müstehlik *-ki is. ar.* istémalchi, tügetküchi.
müstehzi *s. ar.* chaqchaqchi, hezilkesh.
müsteir *s. ar.* qerz alghuchi.
müstekbir *s. ar.* özini chong tutquchi, tekebbur.
müstekra *s. ar.* ijarige bérilgen.
müstekreh *s. ar.* yirginchlik, nepret qilinghan.
müstekrehat *is. ar.* nepretlinidighan, yirginchlik nersiler.
müstekri *s. ar.* ijarige élinghan.
müstekrih *s. ar.* 1. nepret qilghuchi; 2. ishtihani tutulduridighan.
müsteksir *s. ar.* chongaytiwétidighan, mubalighileshtüridighan.
müstekşif *s. ar.* tekshürüp tetqiq qilishqa tirishidighan, keshp qilishqa küch chiqiridighan.
müsteliz *s. ar.* temini tétighan, lezzet alghan.
müstelzim *s. ar.* kéreklik, lazimliq.
müstemi *s. ar.* 1. qulaq salghan, anglighan; 2. sirttin ders tingshighuchi.
müstemin *s. is.* jénini qutquzush sherti bilen teslim bolghuchi.
müstemirren *z. ar.* dawamliq türde.
müstemleke *is. ar.* mustemlike.
müstemlekeci *is.* mustemlikichi.

müstemlekecilik *-ği is.* mustemlikichilik.

müstenif *s. ar.* 1. yéngiwashtin bashlighan; 2. sotning chiqarghan hökümige narazi bolup yuqiri derijilik sotqa iltimas qilghuchi.

müstenir *s. ar.* parlaq, julaliq.

müstenit *s. ar.* 1. asaslanghan, asas qilghan: *Bu sözünüz neye müstenittir* – Bu sözingiz némige asaslinidu; 2. delil bolghan, asasi bolghan.

müstenkif *s. ar.* waz kechken, qolini tartqan.

müstensih *is.* 1. süret chiqarghuchi; 2. köpeytish mashinisi.

müsterca *s. ar.* 1. kütken, saqlighan; 2. yalwurghan, iltimas qilghan.

müsterci *s. ar.* ariyet élinghan nersining qayturulushini telep qilish.

müsterhim *s. ar.* yalwurghuchi.

müsterhin *s. ar.* 1. rehnige élinghan; 2. rehne bedilige pul alghuchi.

müsterih *s. ar.* rahetlinip qalghan, ghemdin qutulghan.

müsterşid *s. ar.* toghra yolni izdigüchi, toghra yolni tépish üchün yolbashchi izdesh.

müsteskal *s. ar.* soghuq qarshi almaq, soghuq muamile.

müsteski *s. ar.* 1. yamghur telep qilishqa (zaraxetmige) chiqqan; 2. qorsaqqa su yighilghan).

müsteslim *s. ar.* 1. bash egken, itaet qilghan; 2. musulmanliqini qobul qilghan.

müstesna *s. ar.* 1. bir pütünning yaki qaidining sirtida bolghan; 2. oxshashlardin üstün bolghan, bashqisigha oxshimaydighan.

müsteşar *is. ar.* ministirliklerde we elchixanilarda ministirdin we elchidin töwen turidighan emeldar.

müsteşhed *s. ar.* guwahliqqa körsitilgüchi.

müsteşrik *-kı is. ar.* sherqshunas (sherq memliketlirining tarixini, tilini we edebiyatini tetqiq qilidighan alim).
müstetir *s. ar.* yoshurun.
müstevda *s. ar. is.* amanet qoyulghan.
müstevi *is. ar.* tekshilik, tekshilik siziqi, tüz yer, tekshi yer.
müstevli *s. ar.* 1. bésiwalghan, ishghal qilghan; 2. her terepke taralghan; 3. yuqumluq (késel).
müsteykin *s. ar.* xatirjem bolghan, emeliyetni bilgen.
müstezat *-dı is. ar.* chachma shéir.
müstezin *s. ar.* ruxset sorighan.
müstezkir *s. ar.* xatiriligen, xatirisini qilghan.
müsvedde *is. ar.* 1. kopiye; 2. meshiq deptiri; 3. héch ishqa yarimaydighan.
müşaare *is. ar.* shéir oqushush, mushaire.
müşabehet *-ti is. ar.* ikki nerse otturisidiki oxshashliq, oxshishish.
müşabih *s. ar.* arisida oxshashliq bolghan.
müşafehe *is. ar.* yüzmuyüz bolmaq, yüzmuyüzleshmek.
müşahede *is.* körüsh, shahit bolush, guwah bolush.
müşahhas *s. ar.* 1. perq étilgen; 2. konkrét: *Müşahhas önlemler almalıyız* – Konkrét tedbirler qollinishimiz kérek.
müşahit *-di s. ar.* shahit, guwahchi.
müşar *s. ar.* isharet qilinghan, isharet bilen körsitilgen.
müşareket *is. ar.* ortaqliq, shériklik.
müşarik 1. ortaqlashqan; 2. ortaq.
müşarünileyh *s. z. ar.* ismi atalghan (orni yuqiri ademler).
müşateme *is. ar.* bir biri bilen tillashmaq.
müşavere *is. ar.* meslihet, kéngesh.
müşavir *is. ar.* meslihetchi: *Ahmet okulun müşaviri* – Exmet mektepning meslihetchisi.
müşavirlik *-ği is.* meslihetchilik.
müşebba *s. ar.* 1. toyghan, toq; 2. köpeytilgen.

müşebbeh ***s. ar.*** oxshitilghan, bir nerse bilen oxshashliqi bolghan.

müşebbehe ***s. ar.*** oxshitilghan.

müşebbehunbih ***s. ar.*** özige oxshitilghan.

müşebbek ***s. ar.*** 1. béliq torigha yaki qepeske oxshash köz chiqirip örülgen (toqulghan); 2. onginimu tetürinimu ishletkili bolidighan, kalwutun we rengdar yipek bilen ishlen'gen keshte; 3. parche taxta bilen qilinghan qepes.

müşeccer ***s. ar.*** 1. putaqliq, shaxliq; 2. putaq (shax); 3. güllük (rext).

müşedded ***s. ar.*** 1. küchi artturulghan; 2. shiddetlik.

müşeddit ***s. ar.*** shiddetlendürgüchi, küchlendürgüchi.

müşekkel ***s. ar.*** 1. bir xil shekil alghan, shekilge kirgüzülgen; 2. körünüshlük bolghan.

müşerref ***s. ar.*** sherep qazanghan, ulugh nam alghan, dangqi chiqqan.

müşevves ***s. ar.*** ariliship ketken, murekkep, qalaymiqan (nersiler).

müşir ***is. ar.*** marshal.

müşir ***s. ar.*** xet bilen bildürülgen, xewer bérilgen.

müşiriyet *-ti* ***is. ar.*** marshalliq.

müşker ***is. ar.*** yanar tagh éghzi.

müşkül ***is. ar.*** 1. qiyin, müshkül, musheqqet, tes; 2. tosqun, qiyinchiliq.

müşkülat *-tı* ***is. ar.*** 1. müshküllük, müshküllükler, japaliq, japaliqlar; 2. qiyinchiliq, qiyinchiliqlar: *Karşıma müşkülat çıkardı* – Aldimgha qiyinchiliq tughdurdi.

müşküle ***is.*** kech küzde pishidighan, posti qélin üzüm, qashqir üzüm.

müşrif ***s. ar.*** 1. örligen, yuqirigha chiqqan; 2. etrapqa qarighan, etrapni közetken; 3. ölümge yéqinlashqan.

müşrik ***s. ar.*** Allaning birlikige ishenmeydighan.

müştail *s.* 1. yalqunjighan, tutashqan, yanghan; 2. ot alghuchi madda.

müştak *-kkı s. ar.* yiltizi bashqa, bashqa tomurdin tüzülgen (söz).

müştak *-kkı s. ar.* 1. esligen, körgüsi kelgen, arzu qilghan; 2. er ismi (Mushtaq).

müştehir *s. ar.* herkimge tonulghan, meshhur, ataqliq, nopuzluq.

müştekâ *s. ar.* shikayet qilinghan, gheywet qilinghan.

müşteki *s. ar. is.* shikayet qilghuchi.

müştemil *s. ar.* bir nersini öz ichige alghan, oruwalghan.

müştemilât *s. ar.* qoshumchilar.

müşterek *-ki s. ar.* 1. ortaq, köpchilikke ait: *Müşterek mal* – Ortaq mal; 2. barawer, teng; 3. hemkarliq.

müştereken *z. ar.* ortaq halda, birlikte, barawerche, tengla, hemkarliq bilen: *Bu işi müştereken yapiyoruz* – Bu ishni birlikte qiliwatisiz.

müşteri *is. ar.* 1. xéridar; 2. pul bérip, yoldin chiqqan ayalgha bir muddet bille bolghuchi er.

müşür *is.* marshal.

müşürlük *is.* marshalliq.

müta *is. ar.* 1. waqitliq payda, waqitliq menpeet; 2. shie mez'hipidinkilerde melum pul bedilige qilinidighan waqitliq toy.

mütalâa *is. ar.* 1. bir nersini inchikilep chüshen'gen'ge qeder oqush; 2. bir nerse heqqide etrapliq chüshinish; 3. bir mesile üstide chongqur chüshen'gendin kéyin pikrini bérish.

mütareke *is. ar.* urush toxtitish: *İki ülke arasında mütareke anlaşması imzalandı* – Ikki dölet otturisida urush toxatitish kélishimi imzalandi.

müteaccin *s. ar.* xémir halgha kelgen.

müteaddit *-di s. ar.* köp, nurghun, jiq, tola.

müteaffin *s. ar.* purap qalghan, sésip qalghan, niqsip qalghan.

müteahhit *-di is. ar.* bir ishni üstige alghan.

müteakip *s. ar.* egishilgen, arqidin kelgen: *Dersi müteakip* – Derstin kéyin.

müteallik *-ki s. ar.* ait, dair, teelluq.

müteammid *s. ar.* aldin aylinip qilinghan, pilan bilen ishlen'gen.

müteammim *s. ar.* taralghan, omumlashqan.

mütearız *s. ar.* ataqliq, meshhur, tonulghan, dangliq.

mütearrız *s. ar.* 1. hujum qilghan; 2. bashqilarning hoquqigha tajawuz qilghan.

müteayyiş *s. ar.* béqilghan.

müteazzil *s. ar.* 1. ishtin boshitilghan, xizmitidin qaldurulghan; 2. pénsiyige chiqqan.

mütebabit *s. ar.* 1. barghanséri bir-biridin yiraqlashqan, uzaqta bolghan; 2. yiraq.

mütebahhir *s. ar.* 1. bilimi keng, köp oqughan; 2. déngizdek keng we köp bolghan.

mütebaki *s. ar.* 1. éship qalghan, qépqalghan; 2. köpeygen, köp.

mütebariz *s. ar.* 1. soqushush üchün otturigha chiqqan; 2. ochuq, melum, körünidighan.

mütebasbıs *s. ar.* xushametchi, xushamet qilidighan.

mütebayin *s. ar.* 1. bir-birige qarimu qarshi, zit; 2. ortaq san bolmighan.

mütebeddil *s. ar.* 1. bashqa shekilge kirgen; 2. qararsiz.

mütebessim *s. ar.* külümsirigen, tebessum.

mütecanis *s. ar.* 1. bir jinstin we bir türdin bolghan; 2. ahangdash.

mütecasir *s. ar.* 1. baturluq, jasaret körsetken; 2. bir ishni qilishqa tutush qilghan.

mütecaviz ***s. ar.*** 1. tajawuz qilghan, tajawuzchi; 2. artuq: *İki ayı mütecaviz bir zamandan beri* – Ikki aydin artuq waqittin béri.

mütecemmi ***s. ar.*** jemiy bolghan, yighilghan, toplanghan, bir yerge kelgen.

mütecessis ***s. ar.*** 1. sirliq nersilerni tetqiq qilidighan, öginishke qiziqidighan; 2. heweskar, bir nersige qiziqidighan.

mütecevvid ***s. ar.*** 1. yéshildurülgen (kiyim), yalingachlanghan; 2. yalghuz qalghan; 3. boytaq, tul; 5. xali; 6. terkidunya.

mütecezzi ***s. ar.*** 1. parche-parche, parchilashqa bolidighan; 2. parchilanghan.

mütedahil ***s. ar.*** 1. bir-birige ötüshken, gireleshken; 2. téxi tölenmigen, yighilip qalghan (maash heqqide); 3. wasitilik sözlen'gen; 4. mutanasip.

mütedair ***s. ar.*** dair, munasiwetlik, baghliq: *Edebiyata mütedait bir konuşma oldu* – Edebiybatqa dair bir söhbet boldi.

mütedavil ***s. ar.*** 1. (pul) ishlitilgen; 2. (sermaye) oborot bolidighan.

mütedeyyin ***s. ar.*** 1. dindar; 2. melum bir dinni qobul qilghan: *İslâm diniyle mütedeyyin* – Islam dinini qobul qilghan.

müteehhil ***s. ar.*** öylük-ochaqliq, turmush qurghan.

müteellim ***s. ar.*** derdmen.

müteenni ***s. ar.*** éghir-bésiq, salmaqliq, oylinip ish köridighan.

müteessif ***s. ar.*** ghemkin, köngli yérim.

müteessir ***s. ar.*** 1. ghemkin, derdmen; 2. tesirlen'gen: *Bu sözden müteessir oldum* – Bu sözdin tesirlendim.

müteezzi ***s. ar.*** derd tartqan, japa chekken.

mütefavit ***s. ar.*** otturida perq bolghan, perqliq.

mütefekkir *is. ar.* 1. mutepekkur; 2. oychan.
mütefennin *is. ar.* alim.
müteferrik *s. ar.* 1. ayrim-ayrim, chéchilangghu; 2. xilmuxil, her xil: *Müteferrik haberler* – Her xil xewerler.
müteferrika *is. ar.* parche chiqim üchün ayrilghan pul.
mütefessin *s. ar.* oxshashlardin ötüp kétidighan.
mütegallibe *is. ar.* zomigerler, militaristlar, féodallar.
mütegallip *-bi s. ar.* zorawanliq.
mütehakkim *s. ar.* 1. hakim, hökümranliq yürgüzgüchi; 2. zorawanliq qilghuchi, bésim ishletküchi.
mütehalif *s. ar.* bir-birige zit, bir-birige mas kelmigen.
mütehallil *s. ar.* 1. ériydighan; 2. yéshilgen, sökülgen; 3. bir-biridin ayrilghan.
mütehallis *s. ar.* 1. qutulghan; 2. (shéirda) texellusi bolghan.
mütehammil *s. ar.* chidighuchi, berdashliq bergüchi, chidamliq.
müteharrik *-ki s. ar.* 1. heriketchan: *Buharla müteharrik* – Par bilen heriket qilidighan; 2. aylinidighan, pirqiraydighan.
mütehassıs *s. ar.* 1. mutexessis; 2. ayrim bir ishta qollinilidighan.
mütehassıslık *-ğı is.* mutexessisliq.
mütehassil *s. ar.* hasil bolghan, barliqqa kelgen.
mütehassir *s. ar.* hesret chekken, derd tartqan.
mütehaş *s. ar.* chékin'gen, özini tartqan, ürkkeng.
mütehaşşit *s. ar.* eyni bir meqsette bir yerge toplanghan.
mütehavvil *s. ar.* 1. özgergen, bashqa bir tüske kirgen; 2. dawamliq özgirip turidighan.
mütehayyir *s. ar.* heyran qalghan, ejeblen'gen.
mütehayyiz *s. ar.* 1. yer alghan, yéri bolghan; 2. étibarliq.
mütehevvir *s. ar.* jilixor, chéchilghaq.
müteheyyi *s. ar.* teyyar, teyyarlanghan.

müteheyyiç ***s. ar.*** hayajanlanghan, hayajanliq.

mütekabil ***s. ar.*** taqabil, yüzmu yüz.

mütekait *-di* ***s. ar.*** pénsiyige chiqqan, harduqqa chiqqan, dem élishqa chiqqan.

mütekamil ***s. ar.*** kamaletke yetken, yétishken, teyyar bolghan.

mütekarip ***s. ar.*** yéqinlashqan.

mütekasif ***s. ar.*** 1. qoyuqlashqan, qoyuq; 2. toplanghan.

mütekasil ***s. ar.*** hurunluq qilidighan, xush yaqmas.

mütekatı ***s. ar.*** 1. chapiras; 2. (matématikida) késishish nuqtisi.

mütekayyıh ***s. ar.*** yiringliq.

mütekebbir ***s. ar.*** hakawur, özini chong tutidighan.

mütekellim ***s. ar.*** 1. sözligüchi; 2. nutuq yaki wez sözligüchi; 3. natiq; 4. (grammatikida) birinchi shexs.

mütekerrir ***s. ar.*** tekrarlanghan, bir qanche qétim bolghan.

mütekevvin ***s. ar.*** 1. renglik, rengdar, renggareng; 2. turaqsiz, téz özgiridighan.

mütelezziz ***s. ar.*** lezzitini alghan, temini tétighan, xushal bolghan.

mütemadi ***s. z. ar.*** dawamet, dawamliq.

mütemariz ***s. ar.*** özini aghriq körsitidighan, yalghan aghriq.

mütemayil ***s. ar.*** 1. mayil boluwalidighan; 2. bir terepke égilgen.

mütemayiz ***s. ar.*** 1. özini körsitidighan; 2. perqliq, éniq.

mütemeddin ***s. ar.*** medeniyleshken, medeniy.

mütemekkin ***s. ar.*** yerleshken, olturaqlashqan.

mütemer ***is. ar.*** yighin, mejlis, qurultay.

mütemerkiz ***s. ar.*** bir yerge toplanghan.

mütemeshir ***s. ar.*** mesxire qilghuchi, chaqchaq qilghan, oynashqan.

mütenavip *-bi s. ar.* almashqan, nöwetleshken.
mütenazir *s. ar.* udulmu udul, robiro.
mütenebbin *s. ar.* eqlini tapqan, hoshini yighqan.
müteneffir *s. ar.* nepret qilinidighan, yirginidighan.
müteneffiz *s. ar.* nopuzluq, sözi ötidighan.
mütenekkir *s. ar.* qiyapitini özgertidighan, ismini yoshurghan.
mütenevvi *s. ar.* xilmu xil, türlük.
müteradif *s. ar.* 1. bir-birige tewe bolghan, bir-birige qarighan; 2. bir menilik; 3. yézilishi bashqa, mezmuni bir bolghan (menidash söz).
müterafik *s. ar.* 1. birlikte bolghan, hemrah bolghan; 2. qoshulghan, arilashqan.
müterakim *s. ar.* birleshken, toplashqan, yighilghan.
müterakki *s. ar.* tereqqiy tapqan, rawajlanghan, yuqirigha örligen.
mütercim *is. ar.* terjiman.
müteredditt *s. ar.* turaqsiz, biqarar, özgirishchan.
mütesanit *-di s. ar.* bir-birige yölenchük bolidighan, bir-birige yar-yölek bolidighan, bir-birini qollaydighan.
müteselli *s. ar.* teselli béridighan, köngülni awutidighan.
müteselsil *s. ar.* zenjirsiman, bir-birige ulashqan.
müteşabbis *s. is.* teshebbus qilghuchi, teshebbuskar (adem).
müteşabih *s. ar.* bir-birige oxshap kétidighan.
müteşeffi *s. ar.* 1. yaxshilanghan, shipa bolghan; 2. öchini alidighan (alghan).
müteşekkil *s. ar. -den* teshkil bolghan, belgilik bir shekil alghan.
müteşekkir *s. ar.* yaxshiliqni bilidighan, körgen yaxshiliqigha shükri qilidighan, minnetdar.

mütetebbi *-ii s. ar.* bir mesilini tekshürüp tetqiq qilidighan, tetqiqatchi.

mütevahhiş *s. ar.* 1. yatsirighan, yétirqaydighan; 2. ürküydighan, qorqidighan.

mütevakkif *s. ar.* 1. bir izda toxtap qalghan, algha basmaydighan; 2. bir nersige baghliq bolup qalghan.

mütevali *s. ar.* iz bésip mangidighan, üzlüksiz dawam qilidighan.

mütevazı *-ı s. ar.* kemter: *Mütevazı olmayin* – Kemter bolup ketmigin.

mütevazi *s. ar.* bir birige teng bolghan.

mütevazin *s. ar.* bir-birige mas.

müteveccih *s. ar.* 1. bir yerge ketmekchi bolghan; 2. yönelgen; 3. muhebbiti bolghan.

müteveccihen *z. ar.* 1. bir yerge ketmek üchün; 2. melum bir yerge qarap yönelgen.

müteveffa *s. ar.* wapat bolghuchi, ölüp ketküchi.

mütevehhim *s. ar.* wehimige chüshken, qorqqan, qorqunchaq.

mütevekkil *s. ar.* tewekkül qilghan, tewekkülige ish qilghan.

mütevelli *is.* weqpining ishlirini bashqurghuchi adem, mutiwelli.

mütevellit *s. ar. -den* 1. dunyagha kelgen, tughulghan, törelgen; 2. barliqqa kelgen, hasil bolghan.

mütevessi *-ii s. ar.* 1. kéngeygen; 2. rawajlanghan, tereqqiy qilghan, jongayghan.

müteyakkız *s. ar.* 1. sezgür, közi ochuq; 2. éhtiyatchan, hoshyar, bidar.

mütezad *s. ar.* bir-birige zit, bir birige qarimu qarshi.

mütezayit *s. ar.* artqan, köpeygen.

mütezelzil *s. ar.* yer tewrigendek tewrimek.

müthiş *s. ar.* 1. qorqunchqa salidighan, dehshetlik; 2. qorqunch; 3. bek güzel; 4. mukemmel.
mütlif *s. ar.* 1. öltürgüchi; 2. xeterlik; 3. kireksiz halgha keltürgüchi.
müttaki *s. ar.* gunahtin saqlanghuchi, zahit.
müttefik *-ki is. ar.* ittipaqdash: *Müttefik ülkeler* – Ittipaqdash döletler.
müttehiden *z. ar.* birlikte, barawer.
müttehit *s. ar.* birleshken, ittipaqlashqan, uyushqan.
müttehiz *s. ar.* qobul qilghuchi, maqul bolghuchi.
müttekâ *is. ar.* qoltuq tayiqi, hasa we bashqa tayinidighan nersiler.
müttesi *is. ar.* yézilghan nersiler, eserler.
müvekkil *is. ar.* birini özige wekil qilghuchi.
müvellide *is. ar.* tughut ana.
müvellidülhumuza *is. ar.* oksigén.
müvellidülma *is. ar.* hidrogén.
müverrih *is. ar.* tarixchi, tarixshunas.
müverrihin *is. ar.* tarixchilar, tarixshunaslar.
müvezzi *-ii is. ar.* tarqatquchi.
müvezziin *is. ar.* tarqatquchilar.
müyesser *s. ar.* 1. asanla barliqqa kélidighan, asan; 2. ayal ismi.
müzab *s. ar.* éritken, éritilgen.
müzad *s. ar.* köpeytilgen.
müzaheret *-ti is. ar.* yardem, medet, yar-yölek.
müzahir *s. ar.* yardemchi, medetkar, yar-yölek bolghuchi.
müzahrefat *is. ar.* 1. exlet, süpürendi; 2. yalghan, pitne.
müzakerat *is. ar.* muzakiriler.
müzakere *is. ar.* 1. muzakire; 2. éghiz imtihani: *Öğretmen ikinci dersi müzakereye ayırdı* – Oqutquchi ikkinchi dersni

éghiz imtihani üchün ayridi; 3. oqughuchilarning éghiz imtihani üchün teyyarlinishi.

müzakereci ***is.*** 1. ders teyyarlatquchi; 2. xet alaqe we maqale nerse-kéreklerni tüzetküchi katip.

müzavece ***is. ar.*** öylinish, öylük bolush.

müzayaka ***is. ar.*** iqtisadiy qiyinchiliq, yoqsulluq, namratliq.

müzayede ***is. ar.*** bir dellalning wasitisi bilen malni qimmet (yuqiri) bahada sétish.

müzd ***is. far.*** 1. ijare; 2. mukapat; 3. bedel.

müzdehim ***s. ar.*** tiqma-tiqmaq.

müzdevic ***s. ar.*** 1. öylen'gen; 2. birleshken, uyushqan.

müze ***is. yun.*** muzéy, bowuguen: *Tarih müzesi* – Tarix muzéyi.

müzebzep ***s. ar.*** 1. buzuq, chéchilangghu (rehber); 2. qalaymiqan.

müzehhep ***s. ar.*** 1. hel bérilgen, altun süyige chilanghan; 2. hel bérilgen, perdazlanghan.

müzehhip ***is. ar.*** kitablarni zinnetligüchi, senetkar.

müzekker ***is. ar.*** er, erkek.

müzekkere ***is. ar.*** yuqiri orungha yézilghan xet.

müzelik *-ğı* ***s.*** 1. muzéygha qoyulidighan nersiler; 2. kona, ajayip.

müzevvir ***s.*** 1. gep toshuydighan, arigha soghuqchiliq salghuchi; 2. yalghanchi.

müzeyyen ***s. ar.*** 1. zinnetlen'gen, perdazlanghan; 2. ayal ismi.

müzik *-ği* ***is. yun.*** muzika, saz: *Bu akşam güzel bir müzik dinledik* – Bügün axsham ésil muzika angliduq.

müzil ***s. ar.*** yoqatqan, tügetken, élip tashlighan.

müzisyen ***is. fr.*** muzikant.

müzmin ***s. ar.*** 1. uzun dawam qilghan, tedrijiy tereqqiy qilghan; 2. ebediy, menggü.

N

N N (Türk élipbesining 17-herpi).

naaş ***is. ar.*** 1. jeset, murda; 2. ichige jeset sélinghan tawut, jinaza.

naat ***is. ar.*** 1. Muhemmed peyghemberge béghishlanghan qeside; 2. medhiyilesh, küylesh; 3. türk dining muzikisining bir türi

Nabatiler ***is. öz.*** nabatiler (qedimki zamanda gherbiy shimal Erebistanda yashaydighan bir ereb qowmi).

nabazan ***is. ar.*** tomurning soqushi.

nabedid ***s. far.*** ghayib bolghan, yoqilip ketken.

nabehre ***s. far.*** 1. ulugh, zor, katta; 2. sap bolmighan, arilashma; 3. esli (tégi) yaxshi bolmighan, addiy.

nabekâr ***s. far.*** 1. bir ishqa yarimas, kargha kelmes; 2. hurun, béli bosh.

nabesud ***s. far.*** 1. yéngi, qol tegmigen; 2. paydisiz, kéreksiz.

nabız *-bzı* ***is. ar.*** tomur, mijez: *Nabzına göre hareket etmek* – Birawning mijezige qarap heriket qilmaq; *Nabzını tutmak* – Tomurni tutmaq; *Nabız düşüklüğü* – Bir késelning mijizining özgirip qélishi.

nabi ***s. ar.*** 1. xewer yetküzgüchi, xewer élip kelgüchi; 2. er ismi.

nabi ***s. ar.*** yerdin qaynap étilipn chiqqan (su).

nabina ***s. far.*** 1. kor, qarighu, ema (tughma); 2. körmeydighan, perq qilalmaydighan.

nabinayan ***is.*** tughma korlar.

nabinayi ***is.*** korluq, qarghuluq.

nabit ***s. ar.*** yerdin ünüp chongayghan.

nabit olmak yerdin ünüp chongaymaq.

nabud ***s. far.*** 1. yoqalghan, ghayib, közge körünmeydighan; 2. perishan.

nabud etmek yoq qilmaq.

nabud olmak nabut bolmaq.

nabz ***is.*** bk. ***nebiz***.

nabza ***is. ar.*** tomurning bir qétim soqushi.

nacak *-ğı* ***is.*** qisqa sapliq palta.

naci ***s. ar.*** 1. qutulghan, salametliki, amanliqqa érishken; 2. jennetlik; 3. er ismi (Naji).

naçar ***s. far.*** 1. charisi yoq, charisiz; 2. bichare.

naçarî ***is.*** charisizliq, amalsizliq.

naçiz ***s. far.*** ehmiyetsizlik, qimmetsizlik.

naçizî ***is.*** ehmiyetsiz, qimmetsiz.

nadan ***is. far.*** 1. herikiti qopal, tong, köngül aghritidighan: *Ne gibi nadan bir adam* – Némidégen tong adem; 2. bilimsiz, nadan.

nadanî ***is.*** nadanliq, bilimsizlik.

nadanlık *-ğı* ***is.*** nadanliq, bilimsizlik.

nadaret ***is.*** bk. ***nazaret***.

nadas ***is.*** 1. yer aghdurush; 2. yawa ot-chöplerdin tazilinip, harduq aldurulghan (yer): *Tarlayı kasımda nadas ederek baharda ekmeli* – Étizni 11 ayda osa qilip qoyup, etimazda térish kérek.

nadi ***is. ar.*** 1. warqirighan, towlighan; 2. mejlis, yighin; 3. er ismi.

nadide ***s. far.*** 1. az uchraydighan, körülmigen; 2. ayal ismi (nedide).

nadim ***s. ar.*** pushayman qilmaq, nadamet qilmaq.

nadiman ***is.*** pushayman qilghuchilar.

nadimiyet *-ti* ***is.*** pushaymanliq.

nadir ***s. ar.*** 1. az; 2. tengdashsiz, tengdishi az, tangsuq; 3. er ismi (nadir).

nadirât ***is.*** tengdishi az uchraydighan nersiler, tangsuq nersiler.

nadire ***is. ar.*** 1. tengdishi az uchraydighan nersiler, tangsuq nersiler; 2. letipe; 3. ayal ismi (nadire).

nadiren ***z. ar.*** bek az, az uchraydighan, az körülidighan, tangsuq.

nador ***s. far.*** 1. qedimki Wén'griyide shahning wekili; 2. qedimki Polshada waliy.

nadürüst ***s. far.*** 1. egri; 2. xata; 3. yalghan.

nadürüstî ***is.*** 1. egrilik; 2. xataliq; 3. yalghanchiliq; 4. rahetsizlik, mejizi yoqluq.

naf ***is. far.*** 1. kindik; 2. bir nersining otturisi, özek.

nafaka ***is. ar.*** 1. turmush kechürüsh üchün kéreklik nersiler; 2. turmush puli, nepiqe.

nafakalanmak turmushni qamdimaq, temin etmek.

nafe ***is. far.*** 1. iparning puriqi; 2. mehbubening chéchi; 3. tülke, qara bulghun we toshqan qatarliq haywanlarning térisi we bu téridin tikilgen kiyim.

naferiz ***s.*** 1. kindik chüshüridighan; 2. puraq chachidighan.

nafi ***is. ar.*** paydiliq, ishqa yaramliq.

nafi ***s. ar.*** 1. yoqitip qoyulghan, élip tashlanghan; 2. kéreksiz qilinghan; 3. sürgün qilinghan; 4. er ismi (Nafi).

nafia ***is. ar.*** 1. awatliq; 2. ayal ismi (Nafiye).

nafice ***is.*** ipar kindik.

nafih ***is. ar.*** püwligen, püwligüchi.

nafile ***s. ar.*** 1. yaramsiz, paydisiz; 2. bihude, orunsiz: *Yapilan bütün çabalar nafiledir* – Qilinghan tirishchanliqlarning hemmisi orunsizdur.

nafir ***s. ar.*** 1. nepretlinidighan; 2. qorqqan, ürkügen, ürkken, qorqunchaq.

nafiz ***s. ar.*** 1. bir tereptin kirip, yene bir tereptin chiqquchi, bir teripini téship yene bir teripidin ötken, teshküchi; 2.

ichkirige kirgen; 3. tesiri bolghan, sözi ötidighan; 4. er ismi (Nafiz).

naftalen ***is. fr.*** bk. ***naftalin***.

naftalin ***is. fr.*** naftalin.

nagâh ***is. far.*** 1. waqitsiz; 2. tuyuqsiz, tosattin.

nagâhan ***z. far.*** tuyuqsiz, tosattin, nagihan.

nageh ***is. far.*** bk. ***nagâh***.

nagehan ***z. far.*** bk. ***nagâhan***.

nagor ***is. fr. bot.*** ahu.

nagüvar ***s. far.*** 1. singish qiyin, hezim qilinishi tes; 2. temi achchiq.

nagüvare ***s. far.*** bk. ***nagüvar***.

nağme ***is. ar.*** 1. neghme; 2. nota; 3. nazlinip qilinghan söz: *Bana nağme yapma* – Manga naz qilip sözlime.

nah ***is. far.*** 1. inchike yip; 2. yupqa gilem.

nahafet ***is. ar.*** ajizliq, zeiplik, jüdenglik.

nahah ***z. far.*** xalimastin, zorlash bilen.

nahak ***s. far.*** 1. naheq; 2. bihude, orunsiz.

naharir ***is. ar.*** bilimlik, tejribilik (ademler).

nahast ***s. osm.*** kötürüm.

nahb ***is. ar.*** 1. ün sélip yighlash, yalwurup yighlash; 2. ejel, ölüm.

nahb ***is. ar.*** 1. siqip chiqirish; 2. bir nersining eng yaxshisini tallash.

nahçir ***is.*** 1. tagh tékisi, kiyik we shuninggha oxshashlarning ortaq éti; 2. kiyik we shuninggha oxshashlarni, mex sus tagh tékisini ow qilish.

nahham ***s. ar.*** 1. yötilip köp belghem chiqiridighan; 2. pixsiq, béxil, qizghanchuq.

nahhas ***is. ar.*** misker.

nahhas ***s. is. ar.*** 1. haywan sodigiri, haywan élipsatquchi; 2. esir satquchi.

nahi ***s. ar.*** meni qilinghan, cheklen'gen, tosqun bolghan.
nahib ***s. ar.*** bulang-talang qilghuchi, bulangchi.
nahib ***s. ar.*** qorqqan, ürkken.
nahib ***is. osm.*** 1. ün sélip yighlash; 2. ölüm, ejel.
nahif ***s. ar.*** ajiz, zeip, jüdeng.
nahik ***s.*** hanggirighan.
nahil ***is. ar.*** zeipleshken, oruq ajizlashqan.
nahil ***is. s. ar.*** ghelwirchi, elgekchi, ghelwirni ötküzgüchi.
nahir ***s. ar.*** 1. boghuzlanghan, kallisi késilgen, qurbanliq qilinghan; 2. dimaghni qéqip qoyghan (achchiqini bildürüsh üchün).
nahire ***is. ar.*** ayning 1 küni yaki axirqi kéchisi.
nahis ***s. ar.*** 1. bextsiz, teleysiz; 2. ***is.*** qattiqchiliq, qischiliq, qehetchilik.
nahit *-di* ***is. far.*** 1. Zöhre (Cholpan) yultuzi, aq yultuz; 2. yash qiz; 3. er ismi (Nahit).
nahit ***s. ar.*** eqli toshqan, balaghetke yetken.
nahiv *-hvi* ***is. ar.*** 1. terep, yan, yol, qirghaq, kanar, qasnaq; 2. söz tizimi, jümle bilimi, sintaksis, nehwe.
nahiye ***is. ar.*** 1. kanar, bir nersining yan qismi, terep, yan; 2. etrap, öpchöre; 3. rayon, yéza, kent: *Nahiyeli hükümet* – Yézilik hökümet.
nahiz ***is. s. far.*** 1. tuzaq, qapqan; 2. eyiblik, aqsaq-cholaq; 3. addiy, qopal.
nahle ***is.*** 1. yalghuz xorma derixi; 3. yalghuz köchet.
nahnaba ***is. ar.*** 1. yötel, yötilish; 2. xirqirap nepes élish.
nahor ***is.*** Ottura Asiyaning égiz taghlirida yashaydighan bir xil yawa qoyning mexsus nami.
nahoş ***s. far.*** naxush, eski, set.
nahoşi ***is.*** setlik, yirginchlik.
nahr ***is. ar.*** boghuzlash.
nahs ***is. ar.*** 1. bextsizlik; 2. bextsiz hésablinidighan.

nahseyn ***is. ar.*** Kurud we Sekentir (Mars we Saturn) yultuzliri.

naht *-ti* ***is. ar.*** 1. tash, yaghach we bashqilarni yonush; 2. yaghachni yonush yoli bilen qapartma shekil chiqirish seniti; 3. birqanche sözdin bir söz yasash.

nahuda ***s. far.*** 1. atéist, allasiz; 2. kéme we paraxot kapitani.

nahun ***is. far.*** tirnaq.

nahune ***is. far.*** 1. tirnaq; 2. tirnaqqa oxshash nerse (zexmek we bashqilar).

nahvet *-ti* ***is. ar.*** meghrurlinish, özini chong tutush.

nahz ***is. ar.*** 1. téshish, yaridar qilish; 2. hawanchida yanchish; 3. söz bilen köngül aghritish, renjitish.

naib ***s. is. ar.*** bk. ***naib***.

naibe ***s. is. ar.*** 1. ayal wakaletchi; 2. qaza, bala, musibet.

naide ***is. ar.*** 1. balaghetke yétip köksi kötürülüp qalghan qiz; 2. ayal ismi (Naide).

nail ***s. ar.*** 1. érishken, qolgha keltürgen, muweppeqiyet qazanghan; 2. er ismi (nai).

nailiyet *-ti* ***is. ar.*** érishish, ige bolush, qolgha keltürüsh.

naim ***is. ar.*** 1. huzur, saadet, bayashat ichide yashash; 2. er ismi.

naim ***s.*** 1. yumshaq; 2. yéngi, yash; 3. söngeksiz.

naimat ***is.*** 1. yumshaq we yéngi nersiler; 2. nazuk nersiler.

naime ***s. ar.*** 1. güzel, nazuk, nazaketlik; 2. nepis; 3. ***is.*** ayal ismi (Naime).

naip *-bi* ***is. ar.*** 1. wakaletchi, muweqqet hakimiyet yürgüzgüchi: *Kiral naibi* – Qiral wekili; 2. nöwet bilen kélidighan, nöwet kütken.

naiplik *-ği* ***is.*** wekillik.

nair ***s. ar.*** 1. yanghan; 2. yorughan.

naire ***is. ar.*** ot, yalqun.

naka ***is. ar.*** 1. hin'gan (tögining chishisi); 2. déngiz pilining chishidin yasalghan teswir.

nakabet ***is. ar.*** bk. ***nikabet***.

nakabil ***s. far.*** 1. bolmaydighan, imkani yoq; 2. qabiliyetsiz, bilimsiz.

nakabilen ***is.*** 1. imkani yoq ishlar; 2. qabiliyetsiz, bilimsizler.

nakabul ***s. far.*** qabiliyetsiz, iqtidarsiz.

nakale ***is. ar.*** 1. toshughuchilar; 2. terjimanlar; 3. xewerchiler, xewer yetküzgüchiler; 4. tokni we issiqliqni ötküzidighan maddilar.

nakâm ***s. far.*** 1. arzusigha érishelmigen, muradigha yételmigen; 2. quruq qalghan.

nakarat ***is. ar.*** 1. neqrat; 2. orunsiz tekrarlanghan söz.

nakbet ***is. ar.*** bk. ***nikbet***.

nakden ***z. ar.*** 1. pul ornida, pul bilen: *Nakden yardım etmek* – Pul bilen yardem qilmaq; 2. awans, aldidin.

nakdi ***s. ar.*** pul bilen munasiwetlik,: *Nakdi yardım* – Pul yardimi.

nakdi ceza jerimane, ishtirap.

nakdine ***is. ar.*** 1. neq pul; 2. qimmetlik mal.

nakıl ***is. ar.*** bk. ***nakil*** I.

nakıliyet *-ti* ***is.*** bk. ***nakiliyet***.

nakır *-krı* ***is. ar.*** 1. nishangha (qarigha) tegken oq; 2. téshilgen, oyulghan, qézilghan nerse.

nakıs ***is. ar.*** 1. chala, nuqsan, mukemmel bolmighan, tügimigen; 2. kemchiliki bolghan, eyibi bolghan; 3. minus, élish (alamiti).

nakısa ***is. ar.*** yétersizlik, qusur.

nakısat ***is. ar.*** 1. yétishsizliki bolghanlar; 2. ayallar.

nakış *-kşı* ***is.*** 1. neqish; 2. keshte; 3. resim, süret; 4. hiyle.

nakışkâr ***is.*** bk. ***nakkaş***.

nakışlamak 1. zinnetlimek; 2. zer basmaq.

nakışlı *s.* 1. keshtilik (güllük): *Nakışlı masa örtüsü* – Keshtilik shire yapquchi; 2. zinnetlik, bézeklik.

nakız *-kzı is. ar.* buzghuchi.

naki *s. ar.* qanghuche ichkili bolidighan, qanduridighan, köp, jiq.

naki *s. ar.* 1. sap, pakiz; 2. nazuk, bek güzel, nepis; 3. er ismi (Naki).

nakia *is. ar.* 1. ziyapet; 2. toy tamiqi.

nakib *s. is. ar.* 1. qebile bashliqi; 2. sheyxqa yardem qilghuchi, sheyx wekili.

nakibe *is. ar.* 1. jan; 2. eqil.

nakibüleşraf *ar.* naqibul eshrap (1. Muhemmed peyghember ewladidin bolghanlargha qaraydighan we ölimalardin tallanghan biri;; 2. Mekkidiki naqibul eshrapning Istanbuldiki wekili).

nakil *-kli is. ar.* 1. toshush, yötkesh (bir nersini); 2. köchüsh; 3. teyinlesh (wezipige): *Okul müdüründen naklini istedi* – Teyinlinishni mektep mudiridin telep qildi; 4. köchürüsh (xetni); 5. terjime qilish: *Çevirmen cümleleri nakil işinden vaz geçiyor* – Terjiman jümlilerni terjime qilishtin waz kechti; 6. teqlid qilish; 7. hékaye qilish.

nakil *-kli is. ar.* 1. anglighan xewer we weqelerni bashqa ademlerge yetküzgüchi; 2. yetküzgüchi; 3. transport, toshughuchiliq.

nakil *s. ar.* 1. waz ketken, yéniwalghan; 2. bash tartidighan, bir ishni qilishtin qachidighan.

nakir *is.* 1. üsti ongghul-dongghul taxtay yaki tash; 2. xorma uruqchisining üstidiki choqur; 2. kichik we kéreksiz nerse.

nakis *s. ar.* 1. béshini aldigha egken; 2. töwen.

nakisa *is. ar.* 1. kemchilik, nuqsan, qusur; 2. izagha qalidighan, yarashmaydighan nerse, eyib.

nakise *is. ar.* bk. ***nakisa***.

nakit *-kdi* ***is. ar.*** 1. neq pul; 2. pul.
nakiz ***s. ar.*** qarimu qarshi, zit.
nakizeyn ***is.*** bir-birige zit ikki nerse.
nakkab ***s. ar.*** töshük achquchi.
nakkaban ***is. ar.*** töshük achquchilar.
nakkad ***s. ar.*** 1. yaxshini yamandin ayrighuchi; 2. tenqidchi.
nakkal ***s. ar.*** 1. hékayichi; 2. toshughuchi, yötkigüchi.
nakkar ***s. is. ar.*** 1. oymikesh (tash, yaghach we medenlerge oyma oyghuchi); 2. chalghuchi (naghra qatarliqlarni); 3. chekküchi (tuxumdin chiqish üchün tumshuqi bilen tuxumni chekküchi).
nakkare ***is. ar.*** naghra.
nakkarezen ***s. is.*** naghrichi.
nakkaş ***is. ar.*** 1. neqqash; 2. oymikesh.
nakkaşlık *-ğı* ***is.*** 1. neqqashliq; 2. oymikeshlik.
nakletme ***is.*** yollash, ewetish.
nakletmek toshimaq, yötkimek, köchürmek.
nakli ***s. ar.*** transport ishliri.
nakliyat *-tı* ***is. ar.*** 1. neqliyat, transport ishliri, toshughuchiliq; 2. eneniwi bilimler.
nakliyatçi ***is.*** neqliyatchi, toshush ishliri bilen shughullanghuchi, toshuqchi.
nakliye ***is. ar.*** 1. transport ishi, toshughuchiliq, toshush heqqi.
nakliyeci ***is.*** transport (neqliyat) ishliri bilen shughullanghuchi, toshuqchi.
nakliyecilik *-ği* ***is.*** neqliyatchiliq, toshughuchiliq.
nakmet ***is. far.*** intiqam élish, öch élish.
naks ***is. ar.*** 1. yétishsizlik; 2. azaytmaq.
nakşetmek 1. neqishlimek, zinnetlimek, pedezlimek, neqish ishlimek; 2. yaxshi jaylashturmaq **Nakşibendi** ***s. is. ar.***

Bahawudin Neqishbend teripidin qurulghan tereqqiyatqa ait (biri).

nakur ***is. ar.*** düdük, kanay.

nakus ***is. ar.*** 1. xristianlarning ibadetke chaqirish üchün chalidighan qongghuriqi, changi; 2. chang shekillik panus.

nakz ***is. ar.*** buzush, chéqish.

nakzetmek 1. buzmaq; 2. bir dewa üstidiki qararning yuqiri sot teripidin hökümsiz qilinishi.

nal ***s. ar.*** 1. qorsiqi achqan, échirqap ketken; 2. ussap changqap ketken.

nal ***s. ar.*** 1. birawning ölum hawirini élan qilghuchi; 2. birawning ölumidin xewer bergüchi; 3. shum xewer yetküzgüchi.

nal ***is. ar.*** 1. taqa (at, éshek taqisi); 2. popuch, képish qatarliq ayagh kiyimliri; 3. hasa qatarliqlarning uchigha békitidighan meden halqa; 4. sapanning chishi.

nal ***is. far.*** 1. qomush düdük, ney; 2. qomush qelem; 3. shéker qomushi; 4. ingrash; 5. qérindash qelemning siyahi.

nalan 1. ingrighan; 2. ayal ismi (Nalan).

nalan olmak ingrimaq.

nalbant *-dı* ***is. ar. far.*** haywanlarni taqilighuchi.

nalbant dolabi ***is.*** dar (haywanlarni ésip qoyup taqilaydighan).

nalbantlık *-ğı* ***is.*** taqichiliq.

nalbur ***is. ar.*** 1. tömür-tersek satquchi; 2. taqichi, taqa soqidighan tömürchi.

nalça ***is. ar. far.*** nahal.

nalende ***s. far.*** ingrighan, ingrighuchi.

naleyn ***is. ar.*** 1. bir jüp nahal, bir jüp taqa; 2. bir jüp yaghach képish; 3. ayal ismi (Naliyin).

nalın ***is. ar.*** muncha we serraplarda putigha sépiwalidighan tasmiliq yaghach képish.

nalıncı *is.* yaghach képish yasighuchi yaki satquchi.
nali *s.* nahal (taqa) shekillik.
naliş *is.* 1. ingrimaq; 2. nale qilmaq.
nallamak 1. taqilimaq; 2. öltürmek.
naltıraş *is.* 1. yonighuchi, qazghuchi; 2. taxta képish yasighuchi.
nam *s. is. far.* 1. at, isim; 2. ataq, shan; 3. atliq, isimlik: *Mumin nam şahıs* – Mömin atliq adem.
nama *is.* 1. német we rahet ichide bolush; 2. hediye.
namağlûp *s. ar. far.* yéngilmes.
namahrem *s. ar. far.* namehrem.
namaz *is. far.* namaz: *Beş vakit namaz* – Besh waq namaz.
namazgâh *is. far.* üsti ochuq namaz oqulidighan yer.
namazlık *-ğı is.* jaynamaz.
namazsiz *s.* adet körgen (ayal).
namdar *s. far.* ataqliq, meshhur.
name *is. far.* 1. mektup; 2. muhebbet mektupi; 3. kitab; 4. qollanma, risale; 5. zhurnal.
namerd *s. far.* bk. ***namert***.
namert *-di s. far.* qorqaq, peskesh, peziletsiz, namerd.
namertlik *-ği is.* namerdlik, qorqaqliq, peskeshlik, peziletsizlik.
nami *s. ar.* yerde ün'gen, yétishken, chongayghan.
nami *s. ar.* 1. ataqliq, meshhur, tonulghan, nami chiqqan; 2. *is.* er ismi.
namizac *s. far.* yenggil késel, mijezi yoq, keypsiz.
namizaci *is.* keypsizlik, biaramliq.
namlı *s.* namliq, meshhur, tonulghan.
namlu *is. far.* 1. miltiq, tayancha qatarliq qorallarning oq chiqidighanyéri (tömür nuri): *Tüfek namlusundan iktidar çıkar* – Miltiqtin hakimiyet chiqidu; 2. qilich qatarliq kes küchi qorallarning bisi we uchi.

namurad *s. far.* muradigha yételmigen, arzusigha érishelmigen, ümidi boshqa ketken.

namus *is. ar.* 1. nomus; 2. edep, ippet, haya; 3. toghriliq; 4. qanun.

namusiye *is.* kariwat chimildiqi, shirma.

namuslu *s.* nomusluq, nomuschan, exlaqliq, edeplik.

namussuz *is.* nomussiz, exlaqsiz, edepsiz.

namussuzluk *-ğu is.* nomussizliq, exlaqsizliq, edepsizlik.

namütenahi *s. far. ar.* bipayan, chéki yoq.

namver *s. far.* ataqliq, meshhur, tonulghan, nam alghan.

namveri *is.* shöhret, ataq, nam.

namzet *-di is. far.* 1. namzat, kandidat; 2. chay ichküzüp qoyulghan; 3. miras qaldurghuchining teyin qilghan miraschisi, wesiyet qilinghan adem.

namzetlik *-ği is.* namzatliq, kandidatliq.

nana *s. far.* nan.

nanay *s.* yoq.

nanay *is.* muzikisiz yalghuz naxsha (Türkiyede).

nandu *is. zool.* (Amérikaning) töge qushi.

nane *is. ar.* yalpuz.

nane ruhu yalpuz yopurmiqidin chiqirilidighan puraqliq suyuqluq.

nane şekeri *-ni is.* terkibide yalpuz yopurmiqi bolghan shéker.

naneli *is. ar.* terkibide yalpuz bolghan.

nanemolla *is. ar.* 1. küchsiz, chidamsiz (adem); 2. köp késel bolidighan, késelchan.

nanik *is.* barmaq qolini burnigha taqap, qalghan qollirini heriketlendürüsh bilen qilidighan chaqchaq.

nankin *is. far. dok.* mellereng rext.

nankör *s.* yaxshiliqni bilmeydighan, özige qilinghan yaxshiliqni yoqqa chiqarghuchi, nankor.

nankörlük *-ğü is.* nankorluq.
nanosefal *is. s. far.* bashning nahayiti kichik bolushi.
nanozome *is. far.* wujudning nahayiti kichik bolushi.
nansuk *-ğu is. fr.* yupqa toqulghan ichki kiyimlik rext.
nâr *is.* 1. ot; 2. jehennem, dozax.
nar *is.* anar.
nar *is. ar.* qattiq warqirash, lükcheklerche warqirash.
nar çiceği anar güli.
nardenk *-ği is.* anar, örük qatarliqlardin yasalghan murabba.
nardin *is. far.* nardin.
narenc *-ci is. ar.* temi achchiq hem tatliq apélsin (méwe).
narenciye *is. ar.* apélsin, limon qatarliq méwilerning omumiy éti.
narencî *is. far.* apélsin renggi.
nareng *is. ar.* bk. ***narenc***.
narengî *is. far.* bk. ***narencî***.
naresa *s. far.* 1. uyghunsiz, uyghun bolmighan; 2. wayigha yetmigen, pishmighan, xam.
naresal *is.* 1. uyghunsizliq; 2. xamliq.
nargile *is. far.* chilim.
nargile suyu *is.* temsiz su.
narh *is. far.* nerx, baha.
nâri *s. ar.* 1. otqa munasiwetlik; 2. yanidighan, partlaydighan, ot alidighan; 3. *is.* jin, peri.
narin *s. far.* 1. zilwa (boy); 2. yupqa; 3. nazuk.
narinlik *-ği is.* 1. zilwaliq; 2. yupqiliq; 3. nazukluq.
narkisizm *is. yun.* bk. ***narkislik***.
narkislik *-ği is.* 1. özining bek chirayliq ikenlikini hésablash; 2. jinsiy zoqini özlükidin qaldurush (er-ayal).

narkotik *-ğı is. fr.* narkotik (hoshsizlanduridighan hemde waqtinche aghriq sezdürmeydighan mest qilghuchi madda – dora).

narkoz *is. fr.* narkoz (héchqandaq aghriq sezmeydighan derijide bihosh qilip süniy rewishte uxlitish yaki birer ezani aghriq sezmeydighan qilish).

narkozcu *is.* opératsiye qilinghan késelge bihosh qilish dorisi bergüchi.

narteks *is.* tashqi dehliz, tashqi ariliq.

narven *is. far.* 1. qara yaghach; 2. anar derixi.

nas *-sstı is. ar.* 1. keskin höküm; 2. Quran sözi; 3. bir menilik söz; 4. dogma.

nâs *is. ar.* 1. uyqu basmaq, uyqusirimaq; 2. zeiplik, halsizliq, küchsizlik.insan, xelq.

nasafet *is. ar.* bk. ***nısfet***.

nâsan *s.* müdgigen, uyqusi kelgen.

nasara *is. ar.* nasara (1. Eysa peyghemberning yurti «nasira» liqlar;; 2. musulmanlar idarisi astidiki xristianlargha bérilgen nam).

nasavab *s. ar.* 1. toghra bolmighan, xata; 2. heqsiz.

nasayih *is. ar.* nesihetler, terbiyiler.

nasaz *s. far.* xilap, uyghun bolmighan, zit, nachar.

nasazi *is.* uyumsizliq, zitliq, eskilik.

nasbetmek belgilimek, teyinlimek.

nasencide *s. far.* 1. tartilmighan, ölchenmigen; 2. qimmitini tapmighan; 3. yaxshi chushinilmestin qilinghan yaki sözlen'gen.

nasfet *is. ar.* bk. ***nısfet***.

nâsıb *s. ar.* 1. yerleshtürülgen, orunlashturulghan; 2. teyinlen'gen, atanghan.

nasıf *is. ar.* bir nersini ikki teng parchigha bölgüchi.

nâsıh *s. ar.* nesihetchi, nesihet bergüchi.

nâsık *s. ar.* 1. retlik, tiziqliq; 2. retke salghuchi, tizghuchi.
nasıl *s.* qandaq: *Nasıl kağıt istiyorsun?* – Qandaq qeghezni xalaysen?; *Nasıl, iyi oldumu?* – Qandaq, yaxshi boldimu?; *Nasıl geldin?* – Qandaq kelding?; *Bu davranışlarına nasıl kızmam* – Bu qiliqlirigha néme üchün xapa bolmay; *Nasıl sen hâlâ gitmedinmi?* – Qandaq, sen téxi ketmidingmu?.
nasılsa *z.* néme bolsa bolsun, qandaq bolmisun: *Nasılsa söz vermiş oldum* – Néme bolsa bolsun wede bergen boldum.
nasıp *-sbı is. ar.* teyinlesh, belgilesh, yerleshtürüsh, ösüsh (derije).
nâsır *is. ar.* 1. yardemchi, yardem qilghuchi; 2. er ismi (Nasir).
nasıralı *is.* 1. tunji xristianlar; 2. Injilgha ishinidighan, xristian mez'hep mensubi (Musa peyghemberning dinini Injil qaidisige baghlighuchi mez'hep ezasi); 3. musewiler teripdin Eysa peyghemberge bérilgen nam.
nâsırın *is.* yardem bergüchiler, yardemchiler.
nâsıriye *is.* nasiriye (qedimki Misir puli).
nasırlanmak bk. ***nasırlaşmak***.
nasırlaşmak 1. qadaqlanmaq, qadaqlashmaq; 2. hés hoshini yoqatmaq.
nasırlı *s.* qadaqlashqan, qadaqliq: *Nasırlı parmak* – (qadaqliq) barmaq.
nasi *s. ar.* unutqan, untup qalghan.
nasibe *is. ar.* isharet téshi, isharet taxtisi (yollargha belge bolsun üchün tikilgen).
nasic *s. ar.* 1. toqughan; 2. retligen, tertipke salghan, tizghan.
nasihat *-ti is. ar.* nesihet.
nasihatçı *s. is.* nesihet bergüchi.
nasihatname *s. ar. far.* diraktik eserler.
nasik *is. ar.* dindar, ibadet qilghuchi.

nasip *-bi* ***is. ar.*** 1. nésiwe, hesse: *Bunda çok nasibin var* – Buningda köp nésiweng bar; 2. nésip qilinghan nerse, heq: *Ne kadar nasibin var* – Qanchiliq heqqing bar?; 3. teley, qimmet; 4. riziq.

nasir ***is. ar.*** 1. qandaq; 2. nasir (bedendiki tük yaki yun chüshüp térining qattiq halgha kélishi): *Elleri nasır bağlamış* – Qolliri qadaqliship kétiptu.

nasir ***is. ar.*** 1. tarqatquchi, chachquchi, sepküchi; 2. nesir (eser) yazghuchi.

nasiye ***is. ar.*** pishane, manglay.

nasl ***is. osm.*** oq (oqya) we neyzining uchidiki uchluq tömür.

nasp ***is. ar.*** 1. tikish; 2. teyinilesh, békitish, belgilesh; 3. ösüsh (derijisi).

nasr ***is. ar.*** 1. yardem; 2. ghelibe, yéngish.

nasranı ***s. ar.*** xristian.

nasraniyet *-ti* ***is. ar.*** xristianliq.

nassiye ***is. ar.*** dogmichiliq, dogmatizm, eqidichilik.

nasuh ***s. is. ar.*** 1. nesihetchi; 2. semimiy; 3. xalis, aqköngül, sap; 4. er ismi (Nasuh).

nasut ***is. ar.*** insanliq.

nasyonal ***s.*** natsional, millet.

nasyonalist ***is.*** natsionalist, milletchi.

naşad ***s. far.*** köngülsiz, ghemkin.

naşadi ***is.*** köngül gheshliki, köngülsizlik, ghemkinlik.

naşekib 1. aldiraqsan; 2. asan zérikidighan, zérikken.

naşekibi ***is.*** 1. taqetsizlik; 2. bizarliq, zérikerlik.

naşıt ***s. ar.*** memnun, shen, xushal.

naşi ***s. ar.*** 1. netije: *Bundan naşi* – Buning netijiside; 2. seweb.

naşid ***is. ar.*** 1. shair; 2. er ismi (Nashid).

naşikibi ***is.*** bk. ***naşekibi***.

naşinas *s. far.* tonumighan, bilmigen, bilmes, tonumas, uqmas.
naşinasi *is.* tonumasliq, bilmeslik, uqmasliq.
naşinide *s.* tuyulmighan, anglanmighan.
naşir *is. ar.* 1. tarqatquchi; 2. neshr qilghuchi, bésip tarqatquchi.
naşirlik *-ği is.* neshriyatchiliq.
naşiz *s. ar.* hayajanlanghan, jush urghan, telpün'gen.
naşize *is. ar.* yamanlap ketken xotun.
naşüküfte *s. far.* 1. échilmighan; 2. yépiq.
nat *is. ar.* 1. desturxan; 2. ölgen yaki jazalanghanlarning üstige yépip qoyidighan yopuq; 3. téridin ishlen'gen töshek.
natamam *s. far.* tamamlanmighan, pütmigen, tügimigen.
naters *s. far.* qorqmas, jesur, batur.
nath *is. ar.* üsmek (kala).
natıh *is. ar.* 1. üsken; 2. bextsizlik, teleysizlik.
natık *s. ar.* 1. söz sözligüchi, nutuq bergüchi; 2. chüshen'güchi; 3. ipade qilghuchi.
natıka *is. ar.* 1. söz qabiliyiti; 2. sözge usta, sözmen, gepchi.
natıkalı *s.* sözmen, su xendan.
natır *is. ar.* 1. ayallar munchisida ishligüchi; 2. baghwen, baghchi.
nativizm *is. fr.* natiwizm (tughma qabiliyetchilik éqimi).
natokafa *is.* qapaqbash, döt, kalwa.
natuh *s. ar.* üsken (münggüz bilen).
natuk *s. ar.* pasahet bilen söz sözligüchi.
natura *is. lat.* mijez, xulq, xuy, tebiet: *Naturası iyi adam* – Mijezi yaxshi adem.
natüralism *is. fr.* naturalizm.
natüralist *is. fr.* naturalizm terepdari, naturalist.
natürel *s. fr.* tebiiy.
natüvan *s. far.* küchsiz, zeip, ajiz.

natüvanî ***is.*** küchsizlik, ajizliq, zeiplik.
naur ***is. ar.*** 1. qéni toxtimighan tomur; 2. tügmen qaniti.
naura ***is. ar.*** chong su kupi.
navar ***is.*** nawar (ayrodromlarda bolidighan we uning etrapidiki ayropilanlarning uchushini tejribe qilidighan sistéma).
nave ***is. far.*** tengne.
navek ***is. far.*** oq (oqyaning).
naver ***s. far.*** mumkin bolidighan.
naveran ***is.*** bolushi mumkin bolidighan nersiler.
naverd ***is. far.*** urush, soqush, jeng.
navi ***is. far.*** 1. kichik kéme; 2. ichi kawak nerse.
navlun ***is. yun.*** 1. kémige qachilanghan yük; 2. kémige qachilanghan yükning kira heqqi; 3. kémidin kiridighan kirim, daramet.
nayiha ***is. ar.*** 1. tawutning arqisida yürüp nöwet bilen yighlighuchi ayal.
naylon ***is. ing.*** 1. nilon (rext); 2. saxta.
nayzen ***is. far.*** neychi.
naz ***is. far.*** yasalma qiliq, jilwe, naz: *Çok naz aşık usandırır* – Bek az ashiq köydüridu.
nazar ***is. ar.*** 1. nezer, qarash: *Benim nazarımda onun değeri yüksektir* – Méning qarishimche uning qimmiti üstün; 2. mulahize; 3. étibar; 4. köz tegmek: *Çocuk nazara uğradı* – Baligha köz tegdi.
nazar ***is. ar.*** yéngiliq.
nazaran ***s. ar.*** qiyasen, nisbeten, qarighanda . **nazaret** ***is. ar.*** 1. yéngiliq; 2. xush bolush; 3. yoruqluq.
nazari ***s. ar.*** neziri.
nazariyatçi ***is.*** nezeriyichi.
nazariye ***is. ar.*** nezeriye.

nazarlık *-ğı is.* til tumar (köz tegmisun üchün balilargha ésip qoyulidighan).

nazc *is. ar.* 1. yétishish; 2. balaghetke yétish; 3. pishish.

nazderven *s. far.* naz qilidighan.

nazende *s. far.* 1. nazliq, nazlinidighan; 2. söyümlük.

nazenin *s. far.* 1. naz qilghuchi; 2. güzel; 3. mehbub.

nazer 1. qarighuchi, köz salghuchi, nazaret qilghuchi: *Ağaca nazer bir pencere* – Derexqe qarighan penjire; 2. nazir; 3. ministir.

nazıc *s. is. ar.* 1. yétishken; 2. balaghetke yetken.

nâzım *s. ar.* 1. tizghuchi, tertip we nizamgha qoyghuchi; 2. nezmichi; 3. er ismi (Nazim).

nazım 1. nezim, qoshaq; 2. misralardin barliqqa kelgen wezin hem qapiye bilen ipadilesh shekli.

nazi *is.* sotsiyalist milletchi (natsional-sotsiyalist).

nazif *s. ar.* 1. pakiz, pak; 2. muntizim, intizamliq; 3. er ismi (Nazif).

nazik *s. far.* 1. nazaketlik, qaide-yosunluq; 2. inchike, ajiz.

naziklik *-ği is.* nazukluq, nepislik.

nazil *s. ar.* 1. yuqiridin chüshken, ewetilgen; 2. qonush.

nazile *is. ar.* 1. bala, palaket, teleysizlik; 2. nezerdin chüshüsh; 3. chüshüsh.

nazir *s. ar.* yéngi.

nazir *s. ar.* örnek, oxshaydighan.

nazire *is. ar.* bashqa bir shéirgha teqlid qilip yézilghan shéir.

nazizm *is. alm.* natsional-sotsiyalizm (Gitlér teripidin qurulghan we némislarni aliy irq dep hésablaydighan natsional-sotsiyalist partiyining siyasiti).

nazlanmak nazlanmaq, naz qilmaq: *Hiç nazlanmadan kabul etti* – Héch naz qilmastin qobul qildi.

nazlaş *is.* gürüch we shékerning qaynitilishi bilen yasalghan tatliq yémek.

nazlı *s.* 1. nazlinidighan; 2. qimmetlik, qedirlik; 3. nazuk, ajiz: *Bu çok nazlıdır, hiç soğağa dayanamaz* – Bu bek ajiz, soghuqqa chidimaydu.

nazmi *s. ar.* 1. nezmige ait; 2. er ismi (Nazmi).

nazoloj *is.* burun késellikliri doxturi.

nazoloji *is.* burun anatomiyisi we késellikliri bilimi.

nazopoti *is. fr.* burun késelliki.

nazra *is. ar.* bir qétim qarash.

nazre *is. ar.* bk. ***nazra***.

nazret *is. ar.* bk. ***nedret***.

ne *is.* N heripining oqulishi.

ne *s.* 1. néme?: *Ne çare var?* – Néme chare bar?; 2. qandaq? qandaq yolda?; 3. néme digen: *O size ne söyledi?* – U sizge némidédi?; *Ne sıcak?* – Néme dégen issiq.

ne ... ne ... ya, ne: *Burada ne eşek ne at var* – Bu yerde né éshek, né at bolsun.

ne var ne yok néme xewer bar?.

neb *is. ar.* yerdin chiqish, qaynap chiqish (su heqqide).

nebagat *is. ar.* ashkara bolush, otturigha chiqish, melum bolush.

nebahat *is. ar.* 1. shan-sherep; 2. ayal ismi (Nebahat).

nebail *is. ar.* ulughlar, nopuzluqlar.

nebait *is. ar.* newrler.

nebat *-ti is. ar.* ösümlük.

nebatat *-ti is. ar.* botanik.

Nebatiler *is. öz.* bk. ***Nabatiler***.

nebatiyun *is. ar.* botanika alimliri.

nebe *is. ar.* xewer.

nebean *is. ar.* (su heqqide) yerdin qaynap chiqish, étilip chiqish.

neberb *is. far.* urush, soqush, jeng, ghowgha, majira.

neberde *is.* küreshchi, jengchi.

nebi *is. ar.* 1. peyghember, rusul; 2. er ismi (Nebi).
nebih *s. ar.* shereplik, meshhur, nopuzluq, ésil, ataqliq.
nebil *s. ar.* 1. terbiyilik, eqilliq, merdlik xususiyetke ige; 2. ulugh, büyük; 3. er ismi (Nebil).
nebir *is. ar.* newre.
nebire *is. ar.* qiz newre.
nebiyin *is. ar.* bk. ***nebiyun***.
nebiyun *is. ar.* peyghemberler.
nebiz *is. ar.* 1. xorma, arpa we qurutulghan üzümdin yasalghan ichimlik; 2. sharab, üzüm hariqi.
nebl *is. ar.* 1. oq (oqyaning); 2. oq yasash we oq étish.
nebr *is. ar.* 1. égizlitish, yuqirilitish; 2. warqirap-jarqirash, towlash.
nebş *is. ar.* 1. gördin qézip élish; 2. otturigha chiqirish.
nebt *is.* 1. yerdin chiqish, ösüp chiqish, utüp chiqish 1. ot-chöp, yéshilliq.
nebülöz *is. fr.* tumanliq (tumangha oxshash körünidighan asman jisimliri).
nebze *is. ar.* bir parche, bek az, jüziy.
necabet *is. ar.* nopuzluq, pak nesildin bolghan, ésilzade.
necabetlü *s.* ésil, pak we yaxshi nesildin bolghan.
necadet *is. ar.* qehrimanliq, baturluq, yigitlik.
necah *is. ar.* ghelibe.
necaset *is. ar.* 1. nijaset, poq; 2. paskiniliq.
necaşi *is. öz. ar.* Hebeshistan padishahi.
necat *-ti is. ar.* qutulush, azad bolush.
necat bulmak azadliqqa érishmek.
necatî *s. ar.* 1. qutulushqa ait, azadliqqa ait, azad bolushqa dair; 2. er ismi (Nijat).
neccad *is. ar.* 1. yotqan-körpe, pastuq tikküchi; 2. öy jabduqi yasighuchi.
neccam *is. ar.* astronom, nejjam.

neccar ***is. ar.*** yaghachchi.

neccarî ***is. ar.*** yaghachchiliq.

necd ***is. ar.*** 1. jasaret, gheyret; 2. ghemkin; 3. örlesh, ösüsh.

necdet *-ti* ***is. ar.*** 1. qehrimanliq, yigitlik; 2. er ismi (Nijdet).

nece ***z.*** qaysi tilche, qandaq tilda: *Bu adam nece konuşuyor?* – Bu adem qaysi tilda sözlewatidu?.

necef ***is. ar.*** dönglük, égizlik.

necefe ***is. ar.*** meschit qatarliq yerlerdiki qendil.

neces ***is. ar.*** chirkin, paskina.

neci ***is.*** kespi néme?, néme ish qilidu?: *Onun babası necidir* – Uning atisi néme qilidu?.

neci ***is. zool.*** dangliq erbab éti.

necib ***s. is.*** bk. ***necip***.

necid ***s. ar.*** 1. yüreklik, jüretlik; 2. ghemkin, derdmen; 3. shir.

necil ***s. is. ar.*** 1. ésilzade, nopuzluq, shereplik; 2. er ismi (Nejil).

necip *-bi* ***s. ar.*** 1. ésilzade, esli pak; 2. er ismi (Nejip).

necip *-bi* ***s. ar.*** nopuzluqlar, ésilzadiler, ulughlar, shereplikler.

neciy ***is. ar.*** sirdash.

necl ***is. ar.*** 1. oghul bala; 2. ewlad, nesil, uruq.

necliye ***is. ar.*** bughday, arpa tipidiki ziraetler.

necm ***is. ar.*** 1. yultuz 1. er ismi (Nejim).

necs ***is. ar.*** bk. ***neces***.

necva ***is. ar.*** sir, mexpiy söz.

neda ***is. ar.*** 1. nem, qiraw, shebnem; 2. merdlik qilish, hediye bérish.

nedalet *-ti* ***is. ar.*** 1. kir, paskina; 2. bulash, talash, tartiwélish.

nedamet *-ti* ***is. ar.*** pushayman qilish.

nedamet etmek pushayman qilmaq.

nedan ***s. far.*** nadan.

nedavet *-ti* ***is. ar.*** 1. nemlik; 2. sözlishish.

nedb ***is. ar.*** 1. ölgüchi üchün mersiye oqup yighlash; 2. teklip, chaqiriq, teshwiq.

neddaf ***is. ar.*** paxta atquchi.

neddaflık *-ğı* ***is.*** paxta étish kespi.

nedem ***is. ar.*** pushaymanliq.

neden ***z.*** 1. néme üchün, nichün, némishqa?: *Neden böyle yaptın?* – Néme üchün bundaq qilding?; 2. seweb: *Böyle yapmanın nedenini anlamadım* – Bundaq qilghanning sewebini bilelmidim.

nedenbilim ***is.*** étiologiye (1. seweblerni tekshürüp tetqiq qilidighan bilim;; 2. késellerning sewebini tekshüridighan bilim).

nedenlemek seweb bolmaq.

nedensiz ***s.*** sewebsiz.

nedif ***s.*** étilghan (paxta, yung).

nedim ***is. ar.*** 1. yéqin dost, semimiy yoldash; 2. hékayichi, letipichi; 3. er ismi (Nedim).

nedime ***is. ar.*** 1. ayal dost, ayal yoldash; 2. hörmetlik ayalning ayal dosti; 3. ayal ismi (Nedime).

nedman ***is. ar.*** 1. pushayman qilish; 2. ülpetchilik, aghinidarchiliq.

nedret ***is. ar.*** 1. janliqliq, yéshilliq, yéngiliq; 2. yüzdiki xushalliq, chanliqliq; 3. xushalliq.

nedret ***is. ar.*** 1. janliqliq, yéshilliq, yéngiliq; 2. yüzdiki xushalliq, janliqliq; 3. xushalliq.

nedve ***is. ar.*** körüshüsh, söhbetlishish.

nef ***is. ar.*** menpeet, payda, nep.

nef ***is. far.*** shah we qirallarning tamaq shirelirini bézesh üchün qollinidighan nerse.

nefad ***is. ar.*** xejlinip tügesh, yéyilip tügesh.

nefahat ***is. ar.*** 1. xush puraqlar, ésil puraqlar; 2. yeller, shamallar.

nefais ***is. ar.*** hemmige yaxshi körünidighan nersiler.

nefaset ***is. ar.*** güzellik, ésillik, qimmetlik.

nefaz ***is. ar.*** 1. ilme (ilmichilik seniti); 2. hörmetlik, hörmetke ige.

nefehat ***is. ar.*** bk. ***nefahat***.

nefel ***is. ar.*** 1. gheniymet, olja; 2. mukapat.

nefer ***is. ar.*** 1. esker; 2. neper, birla kishi.

neferat ***is. ar.*** eskerler, soldatlar.

neferi ***s.*** eskerge ait.

neferiye ***is. ar.*** kichik chinggillik üzüm.

nefes ***is. ar.*** 1. nepes; 2. sümürülgen is, hawa, tuman; 3. dem sélish.

nefes ***is. ar.*** eliwi we bektash étiqatlirigha medhiye üchün yézilghan bir xil nezm shekli.

nefes çekmek 1. tamak chekmek; 2. beng (neshe) chekmek; 3. jinsiy munasiwette bolmaq.

nefeslemek 1. püwlimek, yel bermek; 2. dem salmaq, süfköshlimek.

nefeslenmek dem saldurmaq.

nefesleşmek bek (neshe) chekmek.

nefesli ***s.*** 1. püwlep chélinidighan (saz); 2. dem almay uzun turalaydighan.

nefeslik *-ği* ***is.*** 1. birdemlik waqit; 2. hawa alidighan töshük, partushka; 3. wantilator.

nefh ***is.*** 1. püwlesh, püwlep köptürüsh; 2. kanay chélish.

nefha ***is. ar.*** 1. xush puraq; 2. shamalning bir qétim chiqishi.

nefha ***is. ar.*** 1. püwlesh, nepes élish; 2. qorsaqning köpüshi.

nefi ***is.*** hayankesh.

nefir ***is. ar.*** 1. jamaet; 2. signal (hawa mudapie signali); 3. kanay; 4. urush belgisi; 5. peryad, ingrash.

nefiri ***is. ar.*** kanaychi.

nefis *-si* ***is. ar.*** 1. öz, nepis: *İnsan ancak nefisini düşünmemeli* – Insan yalghuz öz nepsinila chüshenmesliki lazim; 2. roh, jan, hayat; 3. jewher; 4. bir nersining merkizi; 5. méni.

nefis ***s. ar.*** nepis, güzel, öz.

nefiy *-fyi* ***is. ar.*** 1. sürgün qilish; 2. inkar qilish; 3. bolushsizliq (grammatikida).

nefr ***is. ar.*** 1. ürküp qachmaq; 2. ingrimaq.

nefraktomi ***is. fr.*** börekning opératsiye yoli bilen élip tashlinishi.

nefralji ***is. fr.*** börek aghriqi.

nefret *-ti* ***is. ar.*** 1. nepret; 2. qorqush, ürküsh.

nefrin ***is. far.*** 1. lenet; 2. lenet oqumaq.

nefrit ***is. fr.*** börek késili.

nefrit ***is. fr.*** yéshil tash (zinnet téshi süpitide qollinilidighan minéral).

nefrizm ***is.*** yürek késellikidin bolidighan oruqluq, zeiplik.

nefroid ***s. fr.*** böreksiman, börek sheklide.

nefrolifofomi ***is.*** börektiki tashni élish üchün qilinidighan opératsiye.

nefrom ***is. fr.*** omumen börek ösmisi.

nefs ***s. ar.*** 1. püwlesh; 2. tükürüsh.

nefsa ***is. ar.*** 1. yéngi bala tughqan ayal; 2. tughutluq ayal.

nefsani ***s. ar.*** 1. nepsaniy, nepsige bérilgen; 2. öchmenlik we gherez.

nefsaniyet ***is. ar.*** öchmenlik, düshmenlik.

neft *-ti* ***is. far.*** néfit, may.

nefti ***s. far.*** qéniq yéshil.

nefur ***s. ar.*** ürküp qachqan.

nefyetmek 1. sürgün qilmaq; 2. bolushsiz (grammatikida).

nefz ***is. osm.*** 1. méwilik derexni irghitmaq; 2. kiyimning topisini chiqirish üchün silkimek; 3. késellik sewe bidinttirimek.

negatif ***s. fr.*** négatiw (foto filimi), kopiye.

negohide ***s. far.*** 1. tenqid qilmaq, eyiblimek; 2. yaman, eski, iplas.

negro ***is. isp.*** négir, qara tenlik.

nehad ***is. far.*** usul, qaide yosun, yol.

nehafet ***is. ar.*** bk. ***nahafet***.

nehak ***is. ar.*** hangrash (éshek).

nehar ***is. ar.*** 1. kündüz; 2. er ismi (Nehar).

nehari ***s. ar.*** yataqsiz (oqughuchi), qatnap oquydighan.

neharir ***is. ar.*** alimlar.

nehat ***is. ar.*** terep, jehet.

nehb ***is. ar.*** tulang-talang.

nehc ***is. ar.*** 1. udul we ana yol, ana yol; 2. usul, teriz, métod; 3. terepni özgertish, yolidin ézip qélish, waz kéchish.

neheng ***is. far.*** 1. timsah; 2. qilich.

nehhab ***s. ar.*** bulangchi.

nehhac ***is. ar.*** toghra yol körsetküchi rehber.

nehib ***s. ar.*** bulangchi.

nehib ***is. ar.*** qorqush, dehshet, qattiq endishe.

nehik ***is. ar.*** hangrash.

nehim ***s. ar.*** 1. achköz, tuyghinini bilmeydighan, opqan; 2. yirtquch.

nehir *-hri* ***is. ar.*** derya: *İli nehri* – Ili deryasi.

nehiy *-hyi* ***is. ar.*** tosush, cheklesh, meni qilish.

nehîr ***is. ar.*** köp, jiq, nurghun, tola.

nehk ***is. ar.*** hangrash.

nehk ***is. ar.*** 1. eskirep ketmek; 2. jul-jul bolup ketmek; 3. zeipleshmek.

nehm ***is. ar.*** 1. hörkirimek (yolwas); 2. xirqirap nepes almaq.

nehme ***is. ar.*** 1. yep topmasliq, achközlük; 2. hörkiresh, xirqirash.

nehren ***z. ar.*** su yoli.

nehyetmek cheklimek, meni qilmaq.

nehz ***is.*** bk. ***nehzat***.

nehzat ***is.*** 1. bir ish üchün tutush qilmaq; 2. seperge chiqmaq.

nekâbet ***is. ar.*** siqish, qisish, erziyet bérish (birige).

nekahet *-ti* ***is. ar.*** késeldin yaxshilinish jeryani.

nekâl ***is. ar.*** 1. tenbih, jaza; 2. sawaq, ibret.

nekarat ***is. ar.*** bk. ***nakarat***.

nekave ***is. ar.*** 1. sap, héch nerse arilashmighan; 2. bir nersining eng yaxshisi, ésili.

nekavet *-ti* ***is. ar.*** pakizliq, taziliq.

nekayi ***is. ar.*** ziyapetler.

nekbet ***is. ar.*** 1. teleysiz, bextsizlik; 2. chüshkünlük, palaket, bala-qaza.

nekbeti ***s.*** 1. teleysizlik, palaketke giriptar bolghan; 2. bextsiz.

nekebat ***is. ar.*** 1. teleysizler, bextsizler; 2. balalar, palaketler.

neked ***is. ar.*** 1. yoqsulluq; 2. qisliq, ghem-ghusse.

nekes ***s. far.*** 1. béxil, pixsiq; 2. exlaqsiz, peskesh.

nekesan ***is.*** 1. béxillar, pixsiqlar; 2. peskeshlik, exlaqsizliq.

nekf ***is. ar.*** 1. axirlashmaq, tügimek; 2. teqip qilmaq, izdimek.

nekir ***s. ar.*** müjmel, bilinmeydighan.

nekkâd ***s. ar.*** ghemge salidighan, elem qilidighan.

nekr ***is. ar.*** eqilliq, dana.

nekre ***s. is.*** 1. ghelite jawab béridighan yaki ghelite chüshenchide bolidighan; 2. ghelite pikirler.

neks ***is. ar.*** bir ishning qilinishi jeklesh, meni qilish.

neks *is. ar.* 1. bölüsh, parchilash; 2. kélishimni buzush.
neler *z.* némiler (köplükni bildüridu).
nelik *-ǧi is.* mahiyet.
nem *is. far.* 1. nem; 2. qiro; 3. hor (suning); 4. guman, endishe.
nem *is. ar.* suxenchi, arini buzghuchi.
nema *is. ar.* 1. köpiyish, artish; 2. chongiyish, rawaj tépish; 3. ösüm.
nemaik *is. ar.* mektuplar.
nemaim *is. ar.* pitne-pasat térimaq, kalla soqushturmaq.
nemalanmak 1. köpeymek, artmaq; 2. kütülmek, béqilmaq.
nemarik *is. ar.* yastuqlar.
nemat *-tı is. ar.* 1. usul, yol, terz; 2. yopuq.
nemcil *s.* nemni yaxshi köridighan, nem yerde ösidighan (ösümlük).
nemed *is. far.* kigiz.
nemedin *s.* kigizdin yasalghan.
nemek *is. far.* 1. tuz; 2. tem, lezzet; 3. körgen yaxshiliqigha shükri qilish.
nemekdan *is. far.* 1. tuzluq (qacha); 2. söyginining kalpuki (léwi).
nemekin *s.* 1. tuzluq, tuzlanghan; 2. köz yéshi bilen nemleshken; 3. tatliq (kalpuk).
nemika *is. ar.* 1. mektub; 2. ayal ismi (Nemika).
neml *is. ar.* 1. chümüle; 2. qichishqaq ot, chaqot.
nemlenmek nemlenmek.
nemletmek nem qilmaq.
nemli *s.* nemlik.
nemmal *s. ar.* arini buzghuchi, arigha pitne salghuchi.
nemmam *s. is. ar.* gep toshughuchi, arini buzghuchi.
nemölçer *is.* nem ölcher (nem ölcheydighan eswab).

nemrut *s.* Namrot (Babil hukumdarliridin birining ismi bolup, türkchide rehimsiz, insapsiz menide qollinilidu).
nene *is.* 1. apa, ana; 2. moma, chong ana.
neng *is. far.* 1. sherep, ataq, shöhret; 2. ar, haya; 3. eyib.
nengname *is. far.* 1. jengname; 2. hejwi, satirik eser.
Neptün *is. öz. lat. astr.* Néptun (Quyash sistémisidiki Quyashqa uzaqliq jehette 8 orunda turidighan seyyare).
ner *s. far.* er, erkek.
nerdban *is.* bk. ***nerdüban***.
nerde *z.* qeyerde, nede: *Siz nerde çalışıyorsunuz?* – Siz qeyerde ishleysiz?.
nerdüban *is.* pelempey, tatma, basmaq.
nere *zm.* qeyer, ne: *Turfan'da en çok nereyi beğendiniz?* – Turpanda eng yaxshi körgen yéringiz qeyer?.
nerede *z.* qeyerde, nede.
nereden *z.* qeyerdin, nedin.
nereli *s.* qeyerlik, nelik: *Siz nerelisiniz?* – Siz qeyerlik?
nerenin *z.* qeyerning, néning: *Bu at nerenin?* – Bu at qeyerning? **neresi** *z.* nési, néri, qayiri: *Bunun neresi güzel?* – Bu yerning neri chirayliq?.
nereye *z.* qeyerge? nege?.
nergis *is. far.* 1. nerkes (gül); 2. güzelning közi.
neriman *s. is. far.* 1. palwan; 2. qehriman, jesur; 3. ayal ismi (Neriman).
nerimani *is. far.* 1. palwanliq; 2. qehrimanliq, jesurluq.
nermi *is. far.* 1. mulayimliq, yawashliq; 2. er ismi (Nerimi).
nermilgâm *s.* 1. shash emes yawash at; 2. itaetchan, gep anglaydighan.
nermin *s. far.* 1. mulayim, yawash, nazuk; 2. ayal ismi (Nermin).
nermiyet *is.* mulayimliq, yawashliq.
nesaic *is. ar.* toqulma nersiler, rext.

nesaik ***is. ar.*** qilinghan qurbanliq.

nesaim ***is. ar.*** asta chiqqan shamal.

nesak ***is. ar.*** 1. terz, shekil, uslub; 2. tiziq (teswi yaki ünche-merwayit heqqide).

neseme 1. nepes élip bérish; 2. asta chiqqan (biliner-bilinmes) shamal; 3. jan, roh; 4. azad qilish üchün sétiwélinghan qul.

nesep *-bi* ***is. ar.*** 1. neseb, shejere; 2. ata-anilar bilen balilar otturisidiki tughqanliq munasiwiti.

nesf ***is. ar.*** 1. yiqitish, örüsh, buzush; 2. uwutush, ushshaqlash.

nesi ***s. ar.*** untughaq.

nesib ***s. ar.*** 1. nopuzluq, tégi sap (nesil jehette); 2. qesidining kirish qismi; 3. er ismi (Nesib).

nesice ***is. ar.*** toqulghan nersiler, toqulma (anatomiyide).

nesik ***is. ar.*** 1. altun; 2. kümüsh.

nesike ***is. ar.*** 1. heq yolida qilinghan qurbanliq; 2. qélipqa tökülgen altun yaki kümüsh.

nesil *-sli* ***is. ar.*** 1. tengtush, démetlik, qurdash; 2. nesil, neseb, sulale.

nesim ***is. ar.*** 1. asta chiqqan yumshaq shamal; 2. er ismi (Nesim).

nesimi ***s.*** 1. yol bilen munasiwetlik; 2. er ismi (Nesimi).

nesir *-sri* ***is. ar.*** nesir (shéir sheklide yézilmighan), chachma, proza.

nesis ***is.*** 1. échirqimaq; 2. eng axirqi taqet; 3. axirqi nepes.

nesl ***is. ar.*** bk. ***nesil***.

nesme 1. nepes, roh; 2. dem élish; 3. shamalning asta chiqishi.

nesnas ***is. ar. zool.*** 1. adem qiyapitide bir putluq, bir közlük we sekrep mangidighan mexluq; 2. gorilla, shimpenze, oran'gutangha oxshash maymun türi.

nesne *is.* 1. mewjudat, sheyi; 2. (grammatikida) héch nerse; 3. tashqi dunya.
nesnel *s.* obyéktip.
nesnelcilik *-ği is.* obyéktchilik.
nesnellik *-ği is.* obyéktliq.
nessab *is. ar.* ataqliq kishilerning hökümdarlarning bolupmu ereb qebililirining uruqlirini tetqiq qilghuchi tarixchi.
nessac *is. ar.* 1. toqumichi; 2. yalghanchi.
nessar *s. ar.* chachidighan, tarqitidighan.
nesturi *is.* néstorian dini.
nesy *s. is. ar.* 1. untulghan; 2. untush.
nesyen mensiyyen *s.* pütünley untulghan.
neşaid *is. ar.* 1. shéirler; 2. maqal-temsil tüsini alghan qoshaq we béyitlar.
neşat *-tı is.* xushalliq, shad-xuramliq.
neşatlı *s.* xushal, shad-xuram.
neşe *is. ar.* 1. xushalliq, köngül xushluqi, shadliq: *Çocuğun neşesini kırmayin* – Balining xushalliqini buzmang; 2. yéngidin meydangha kelgen; 3. shir keyplik: *Neşesi yerinde* – Keypi jayida; 4. ayal ismi (Neshe).
neşelendirmek 1. xosh qilmaq, shadlandurmaq, könglini xush qilmaq; 2. shirkeyp qilmaq.
neşelenmek xushal bolmaq, köngli xush bolmaq.
neşeli *s.* 1. xushluq; 2. téz süret.
neşesiz *s.* xapa, keypi jayida bolmighan.
neşesizlik *-ği is.* xapiliq.
neşet *-ti is. ar.* 1. chiqish, meydangha kélish; 2. menbe bolmaq; 3. er ismi (Neshet).
neşetli *s.* püttürüsh, tügitish (mektepni, oqushni).
neşide *is. ar.* 1. shéir, nezm; 2. maqal-temsil haligha kelgen misra, béyit.

neşir *-şri* ***is. ar.*** 1. bésish, tarqitish: *Sözlüğün çabuk neşrini istedi* – Sözlükning téz bésilishini telep qildi; 2. qiyamet küni insanlarning bashqidin tirilishi.

neşredilmek neshr qilinmaq, bésilmaq, tarqitilmaq.

neşretmek 1. neshr qilmaq, basmaq; 2. tarqatmaq.

neşriyat *-tı* ***is. ar.*** 1. bésilghan, neshr qilinghan, eserler, maqaliler; 2. chéchish, tarqitish: *Bu çiçek güzel koku neşrediyor* – Bu gül güzel puraq chachidu.

neşşaf ***s. ar.*** ichiwalidighan, sümürüwalidighan.

neşşaf kağıt ***is.*** qurutush qeghizi (siyahni).

neşter ***is. far.*** 1. qan élish, chéchek sélish, yarini yérish üchün qollinidighan doxtur eswabi; 2. kichik qassap pichiqi.

neşur ***s. ar.*** köp tarqatqan, köp yayghan.

neşüküfte ***s. far.*** ghunche.

neşv ***is. ar.*** bir nersining tereqqiy qilip chongiyishi, boy tartishi.

neşvan ***s. ar.*** 1. mest bolghuchi; 2. bek xushluqidin mest bolup ketken.

neşvüname ***is. ar.*** ösüp chongiyish, yétishish.

net *-ti* ***s. fr.*** 1. nahayiti ochuq körünidighan nerse: *Bu fotograf hiç te net değil* – Bu resim héch éniq emes; 2. sap, pütün (reqem): *Ayda net iki yüz yuan* – Ayda sap ikki yüz yüen; 3. yaxshi körünidighan (nerse); 4. opochuq, apashkara.

net *-ti* ***s. ing.*** choyla top, tiktak-top oyunlirida topning sétkigha tégip qarshi terepke ötmigende tekrar urulushi.

neta ***is. it.*** 1. pakiz; 2. bixeter (yer).

netameli ***s.*** 1. xeterlik: *Orası netameli bir yerdir* – U xeterlik bir yer; 2. pat-pat qazagha yoluqidighan: *Netameli çocuk* – Balagha uchrapla türidighan bala.

netekim ***is. ar.*** bk. ***nitekim*** .

netice ***is. ar.*** 1. aqiwet, bir ishning axiri; 2. xulase, yekün; 3. mehsul.

neticelendirmek netijige érishtürmek.
neticesiz *s.* netijisiz, axirigha érishelmigen.
neva *is. far.* 1. awaz, ahang, neghme; 2. rahet; 3. bayliq.
nevabız *is. ar.* qan tomurliri qizil qan tomuri.
nevabit *is. ar.* yerdin ünüp chiqqan nersiler.
nevaciz *is. ar.* éghiz chishning eng axiridiki töt jüp chish (asti-üsti).
nevad *is. far.* 1. yer asti ambar; 2. til; 3. ziyan-zexmet, zerer.
nevade *is. ar.* newre.
nevadi *is. ar.* yighin, mejlis.
nevadir *is. ar.* az we shalang uchraydighan nersiler.
nevafil *is. ar.* perz we wajip bolmighan artuq ibadetler.
nevahi *is.* cheklen'gen, meni qilinghan nersiler.
nevaib *is. ar.* bala, musibet.
nevair *is. ar.* ot, yalqun, yanghin.
nevakis *is. ar.* kemchilikler, yétishsizlikler, nuqsanlar.
nevaksi *is. ar.* chérkauda chélinidighan qongghuraq awazliri, changlar.
neval *is. ar.* 1. teley, qimmet, teqdir; 2. éhsan, yaxshiliq; 3. ayal ismi.
nevale *is. ar.* 1. yémek-ichmek, ozuq; 2. éhsan, yaxshiliq; 3. teley, qimmet.
nevan *z. ar.* 1. tür we jins jehettin; 2. biraz, az miqdarda.
nevarus *is. far.* yéngi kélin.
nevarusan *is.* yéngi kélinler.
nevat *is. ar.* 1. xorma uruqchisi; 2. méghiz; 3. méghiz sheklidiki nerse.
nevati *is. yun.* kémichiler.
nevazil *is. ar.* 1. weqeler, hadisiler; 2. bala-qazalar; 3. zukam.
nevbahar *is.* 1. bahar, etiyaz; 2. bir xil qedimiy türk muqami.

nevber ***is. far.*** 1. baldur pishidighan méwe yaki köktat; 2. boyigha yetken qiz.

nevbet *-ti* ***is. ar.*** 1. nöwet; 2. bir xil diniy murasim; 3. qedimiy herbiy muzika.

nevcivan ***s. far.*** yash yigit.

neve ***is. far.*** newre.

neved ***s. far.*** toqsan (90).

neveda ***is. far.*** 1. yéngi usul, yéngi moda, yéngi shekil; 2. türk muzikisida bir xil muqam.

nevend ***is. far.*** bk. ***nevende***.

nevende ***is. far.*** 1. chapqur at, yügürük at; 2. pochtikesh, atliq pochtikesh.

nevfel ***is. ar.*** 1. déngiz; 2. Leyli-Mejnun dastanida Mejnunning éti.

nevh ***is. ar.*** 1. ölükning arqisidin yighlash; 2. (kepter) dem tutush, ötkesh.

nevha ***is.*** ölükning arqisidin qattiq yighlash.

nevha etmek qattiq yighlimaq.

nevhiz ***s. far.*** yéngi yétishken, yéngi chiqqan, yéngi ösken.

nevi ***is. far.*** yéngiliq.

nevi *-ii* ***is. ar.*** jins, tür, xil.

nevin ***is. far.*** 1. yéngi, yépyéngi; 2. ayal ismi.

nevir *-vri* ***is. ar.*** yüzning renggi.

nevk ***is. far.*** 1. nersining uchi; 2. qushlarning tumshuqi; 3. kirpikning uchi.

nevl ***is. yun.*** 1. kéme kirasi; 2. yoluchilar töleydighan paraxot kira puli; 3. hediye.

nevm ***is. ar.*** 1. uyqu; 2. chüsh.

nevmit ***s. far.*** ümidsiz, charisiz.

nevniyaz ***s. far.*** bir ishqa yéngi kirishken, shagirt.

nevr ***is. ar.*** 1. yoruqluq, parlaqliq; 2. gül (bolupmu aq gül).

nevr ***is.*** «achchiqlanmaq» meniside qollinilidu.

nevralji ***is. fr.*** nérwa aghriqi, ménge aghriqi.
nevres ***s. far.*** 1. yéngi yétishken, yéngi ösken, yash; 2. er we ayal ismi.
nevropat ***is.*** nérwa aghriqi.
nevruz ***is. far.*** noruz (Iran kaléndari boyiche yéngi yilning we baharning bashlanghan küni – 22 mart).
nevruziye ***is.*** 1. noruz küni bérilidighan hediye; 2. noruzgha béghishlanghan shéir; 3. noruz munasiwiti bilen qilinghan mejon; 4. xush puraq bir xil tatliq yémeklik.
nevsale ***s. far.*** 1. yéngi, yash; 2. yéshi kichik.
nevsefer ***s. far. ar.*** tunji seperge chiqish.
nevşah ***is. far.*** 1. yéngi chiqqan shax; 2. bughining yéngi chiqqan münggüzi.
nevşüküfte ***s. far.*** yéngi échilghan (gül).
nevvab ***is. ar.*** 1. Hindistanning musulman rayonida, tömür sultanliq sariyida turidighan wali yaki qomandan; 2. XVIII esirde Hindistandin köpligen mülük bilen en'glimige qaytqan kishige bérilgen nam; 3. Amirikida chong déhqanchiliq meydan igisi; 4. meishetlik we bay turmush kechürgüchilerge bérilgen nam.
nevzad ***is. far.*** bk. ***nevzat***.
nevzat ***is. far.*** 1. yéngi tughulghan (bowaq); 2. er ismi (Newzat).
nevzemin ***s. far.*** yéngi moda, yéngi ussul.
nevzuhur ***s. osm.*** yéngi, otturigha yéngi chiqqan.
ney ***is. far.*** 1. ney (saz); 2. qomush.
ney ***s. ar.*** xam, pishmighan.
neyçe ***is. far.*** 1. neyche (kichik ney); 2. toqumichilar qollinidighan kichik qomush.
neye ***z.*** bk. ***niye***.
neyelân ***is. ar.*** meqsitige érishish, muradigha yétish.

neyiz ***s. ar.*** 1. ayding, yoruq; 2. yoruqluq bergüchi jisim; 3. er-ayal ismi (Neyiz).

neyl ***is. ar.*** izdigen nersige érishmek, muradigha yetmek.

neyrene ***is. far.*** bk. ***nirene***.

neyşeker ***is. far.*** shéker qomushi.

neytal ***is. ar.*** palaket, bala, musibet, teleysizlik.

neyzen ***is. far.*** neychi: *Neyzen Mümin* – Neychi Mömin.

nezafet *-ti* ***is. ar.*** pakizliq, pakliq.

nezahet *-ti* ***is. ar.*** 1. pakliq, exlaq pakliqi; 2. ayal ismi (Nezahet).

nezahetli ***s.*** pakiz, pak.

nezaket ***is. far.*** 1. nazukluq; 2. edep, terbiye.

nezaketli ***s.*** 1. terbiyilik; 2. nazuk.

nezaketsiz ***s.*** 1. terbiyisiz, edepsiz; 2. qopal.

nezaketsizlik *-ğı* ***is.*** terbiyisizlik, qopalliq, biedeplik, edepsizlik.

nezare ***is. ar.*** qarash, seyr qilish.

nezaret ***is. ar.*** 1. nazaret; 2. tizginlesh; 3. menzire; 4. idare, rehber; 5. ministirliq.

nezdetmek qayturuwalmaq, tartiwalmaq: *Bu hakkı benden nezdedemezsiniz* – Bu hoquqni mendin tartiwalalmaysiz.

nezdik *-ği* ***s.*** yéqin.

nezdik olmak yéqinlashmaq.

nezevan ***is. ar.*** sekrimek.

nezf ***is. ar.*** 1. quduqning süyini boshatmaq, ishlitip tügetmek; 2. qanimaq, qansizliqtin hoshidin ketmek.

nezh ***is. ar.*** 1. pakizlik; 2. mesumluq.

nezif *-zfi* ***is. ar.*** qansirap halsizlinish.

nezif ***is. ar.*** bk. ***nezf***.

nezih ***is. ar.*** 1. pak, sap, daghsiz, mesum; 2. rahet we huzur béghishlaydighan; 3. kélishken, chirayliq; 4. er ismi (Nezix).

nezil ***s. ar.*** pes, peskesh.

nezil *is. ar.* 1. méhman; 2. yat, chet ellik.
nezir *-zri is. ar.* nezir.
nezle *is. ar.* zukam.
nezr *is.* bk. ***nezir***.
nezretmek nezir qilmaq, nezir bermek, atimaq.
nısfet *is. ar.* insap, heqqaniyet.
nısfinnehar *is. ar.* 1. chüsh waqti; 2. méridian.
nısfiye *is. ar.* 1. zinnet üchün qollinilidighan tengge, sedep; 2. qisqa ney.
nısfiyet *-ti is. ar.* yérim, yérimliq.
nısif *s. is. ar.* yérim.
nışadır *is. far.* nöshudur.
nışadırkaymağı *is. kim.* ammiyak karbonat.
niac *is. ar.* saghliq qoy.
niâl *is. ar.* 1. ayagh kiyimler; 2. nahal; 3. eng töwenni.
niam *is. ar.* németler.
nibah *is. ar.* 1. itning hawshushi; 2. yilanning küshkürüshi.
nibal *is. ar.* oq (oqyaning).
nicad *is. ar.* chapras ésilghan nerse.
nicar *is. ar.* yiltiz, tüp, asas.
nice *z.* 1. qanche, qanchilik; 2. bek köp, bek jiq, bek tola, bek nurghun; 3. qandaq; 4. qaysi, néme.
nice seneler *e.* tughulghan küni yaki yilning béshida uzun ömür tilesh yüzisidin sözlinidighan tebrik sözi.
nicelik *-ği is.* 1. bir nersining sani, miqdar jehettiki alahidiliki: *Nicelikten niteliğe önem verilmeli* – Sanigha köre, süpitige ehmiyet bérishi lazim; 2. köplük miqdar.
nicenice *s.* köp, jiq, nurghun, tola.
niçin *z.* néme üchün, némishqa: *Buraya niçin geldiniz?* – Bu yerge némishqa keldingiz?.
nida *is. ar.* 1. warqirash, towlash; 2. ündesh (grammatikida): *Nida işareti* – Ündesh belgisi; 3. er we ayal ismi.

nifak *-kı is. ar.* 1. soghuqchiliq, bölgünchilik, ittipaqsizliq: *Aralarına nifak düştü* – Otturisigha soghuqchiliq chüshti; 2. ikki yüzlimilik; 3. körünüshi musulman, esli kapir.

nifakçı *s. is.* otturigha soghuqchiliq salghuchi.

nifar *is. ar.* 1. ürküsh, chöchüsh, qorqush; 2. nepritini ipadilesh.

nifas *is. ar.* yéngi tughutluq ayal.

nigâh *is. far.* qarash, béqish.

nigâhben *is. s. far.* muhapizetchi, küzetchi.

nigâhdar *is. s. far.* 1. küzetchi; 2. qoghdighuchi.

nigâr *is. far.* 1. süret; 2. surettek chirayliq, söyümlük; 3. güzel; 4. ayal ismi (Nigar).

nigarende *is. far.* ressam.

nigârhane *is. far.* 1. heykel we resim körgezmisi; 2. ressam yaki heykeltirashlarning ishxanisi; 3. butxana.

nigarin *is. far.* 1. sürettek chirayliq, söyümlük; 2. *s.* resimler bilen bézelgen.

nigaristan *is. far.* 1. resim we heykel körgezmisi; 2. butxana.

nigâriş *is. far.* resim sizish.

nigehdar *is. s. far.* bk. ***nigâhdar***.

nigin *is. far.* 1. üzük, üzük közi; 2. möhürlük özük.

nigü *s. far.* yaxshi, güzel.

nigün *s. far.* 1. eksige qaytqan 1. astin-üstün bolghan; 3. tetür, eks, teleysiz; 4. asman boshluqi yaxshiliq, güzel.

nigüyi *is.* yaxshiliq, güzellik, xushluq.

nihab *is. ar.* bulang-talang.

nihad *is. ar.* 1. xuy, mijez, tebiet; 2. er ismi (Nihad).

nihaf *is. ar.* ajizlar, zeipler.

nihai *s. ar.* bir ishning axiri, tügenchisi: *Nihai savaş* – Axirqi urush.

nihal ***is. far.*** 1. yéngi köchet; 2. zilwa boyluq mehbube; 3. ayal ismi (Nihal).

nihalân ***is.*** köchet (köplük).

nihale ***is. far.*** 1. dastixanda kora qatarliq qiziq nersilerning astigha qoyulidighan nerse; 2. yéngi ösüwatqan köchet, maysa; 3. owchilar qézip qoyghan oyman, yasap qoyghan tam-tosuq.

nihali ***is. far.*** 1. dastixanda kora qatarliq qiziq nersilerning astigha qoyulidighan nerse; 2. gilem.

nihaliçe ***is.*** meruze, kichik gilem.

nihalistan ***is. far.*** köchet yétishtüridighan yer, köchetzarliq.

nihan ***s. far.*** 1. yoshurun; 2. körünmeydighan; 3. sir; 4. ayal ismi (Nihan).

nihanhane ***is. far.*** 1. yoshurunushqa bolidighan yer; 2. ghar, öngkür; 3. geme; 4. qele, saray we méhmanxanilarda mexpiy öyler.

nihayet *-ti* ***is. ar.*** 1. aqiwet, axiri; 2. eng axirida: *Nihayet gele bildiniz* – Ish qilip eng axirida kélelidingiz; *Nihayet derecede* – Axirqi derijide.

nihayet vermek tügetmek, püttürmek.

nihayetlenmek tügimek, axirigha yetmek, netijilenmek.

nihayetsiz ***s.*** 1. cheksiz, bipayan, axiri yoq; 2. tügimeydighan, nahayiti jiq.

nihilism 1. nigilizm (1. hernersining inkar qilinishi;; 2. ijtimaiy örp adetlerge qarshi tutulghan tenqidiy mewqe;; 3. Rusiyede Aléksandr II zamanining ikkinchi yérimida rawajlanghan inqilabiy heriket).

nihle ***is. ar.*** diniy mez'hep.

nihrir ***is.*** tejribilik, bilimlik.

nijad ***is. ar.*** bk. ***nijad***.

nijad ***is. ar.*** 1. nesil; 2. xuy, yaritilish; 3. es ismi (Nijat).

nik ***s. far.*** yaxshi, güzel.

nika ***is. ar.*** pak ademler.

nikâb *is. far.* qushchilarning peliyi.

nikab *is. far.* bk. ***nikap***.

nikabet *is. ar.* 1. reislik, bashliqliq; 2. wekillik; 3. ibadetxanilarda péshqedem derwish.

nikâbet *is. ar.* shamalning tetür chiqishi.

nikâh *is. ar.* 1. nikah; 2. toyluq pul.

nikâhlamak 1. öylenmek; 2. nikah oqumaq.

nikâhlanmak nikahlanmaq: *Kasımın sekizinde nikâhlandılar* – 11 ayning 8 küni toy bolghan.

nikâhli *s. is.* nikahliq, turmushluq, öy-waqiliq.

nikâhsiz *s.* nikahsiz.

nikap *-bı is. ar.* niqab, chümperde.

nikaplı *s.* chümperdilik.

nikât *is. ar.* 1. chüshinilishi qiyin mene; 2. neps-pasahetlik söz.

nikâyet *is. ar.* düshmenni qilich bilen öltürüsh.

nikbet *is. ar.* 1. chüshkünlük, teleysizlik; 2. palaket.

nikbin *s. far.* ümidwar.

nikel *is. alm.* nikél (érishi qiyin, hawada özgermeydighan kümüshsiman aq, qattiq métal).

nikelâj *is. fr.* nikéllimaq, nikél qaplimaq.

nikmet *is. far.* bk. ***nakmet***.

nikotin *is. fr.* nikotin (tamaka terkibide bolidighan, nérwa sistémisini buzidighan).

niktalji *is. fr.* yalghuz kéchisi aghriydighan aghriq.

niktalopı *s. is. fr.* namazsham qarighusi.

nikter *s. far.* bek yaxshi.

nikterin *s.* hemmidin yaxshi.

niktofilıl *is. fr.* qarangghuluqtin xushlinidighan.

niktofobi *is. fr.* qarangghuluqtin we ya kéchidin heddidin ziyade qorqush, qarangghuluq qorqunchisi.

niktofoni ***is.*** istériye (qorqaqliq késili) tüpeylidin peyda bolidighan, üstün awaz bilen sözlishelmeydighan késellik.

niktüri ***is. fr.*** kéchiliri pat-pat kichik teret qilish yaki shéker késilining belgisi.

niküyi ***is.*** bk. ***nigüyi***.

nikz ***is. ar.*** binalar xarabisi, yiqilip chüshken nersiler.

nil ***is.*** 1. qara kök, nil reng; 2. osma.

nilgûn ***s. far.*** bk. ***nilgün***.

nilgün ***s. far.*** 1. osma renggide, qara kök; 2. ayal ismi.

nilüfer ***is. far.*** 1. nélufer; 2. ayal ismi (Nilofer).

nim ***s. far.*** yérim.

nimbüs ***is. lat.*** yamghur buluti, qara bulut.

nime ***s. far.*** yérim.

nime ***s.*** némidégen chirayliq, némidégen yaxshi.

nimet *-ti* ***is. ar.*** 1. yaxshiliq, éhsan; 2. yaxshi turmush kechürüsh üchün kéreklik nersiler; 3. yeydighan-ichidighan nersiler, riziq; 4. ayal ismi.

nimetşinas ***s. is.*** qilinghan yaxshiliqni bilidighan, yaxshiliqni unutmaydighan.

nimr ***is. ar.*** yolwas.

nine ***is.*** 1. moma; 2. yashanghan ayallargha qarita hörmet sözi.

ninni ***is.*** elley naxshisi.

niran ***is. ar.*** 1. ot; 2. jehennem, dozax.

nirene ***is. far.*** 1. epsun, séhir; 2. hiyle-mikir; 3. resim, süret.

niru ***is. far.*** quwwet, küch.

nirumend ***s. far.*** quwwetlik, küchlük.

nisa ***is. ar.*** ayallar, xotunlar.

nisaiye ***is. ar.*** ayallar késelliki.

nisaiyeci ***is. s.*** ayallar késelliki doxturi.

nisaî ***s. ar.*** ayallar késelliki bilen munasiwetlik.

nisan ***is.*** aprél, 4 ay.

nisan balığı *is.* 4 ayning 1 küni qilinghan aldash.
nisap *-bı is. ar.* 1. derije, nisbet; 2. esli élémént, asas; 3. sermaye.
nisbet *is.* bk. ***nispet***.
nispet *-ti is. ar.* nisbet.
nispeten *z. ar.* nisbeten, qarighanda, sélishturghanda: *Bu ötekinden nispeten çok iyidir* – Bu uninggha qarighanda köp yaxshi; *Buğün hava nispeten iyi* – Bügün hawa nisbeten yaxshi.
nispi *is. ar.* 1. nispiy: *Güzellik ve çirkinlik nispi özelliklerdir* – Güzellik we setlik nispiy xususiyetlerdur; 2. burunqisigha qarighanda.
nisti *is. far.* yoqluq.
nisyan *is. ar.* untush.
niş *is. far.* 1. here, chayan qatarliqlarning neshtiri; 2. tiken; 3. zeher.
niş *is. fr.* nersige échilghan köz, oyuq: *Tünel nişi* – Tonillarda ishligüchi ishchilarning poyiz ötkende kiriwélishi üchün oyulghan oyuq, tonil oyuqi.
nişaburek *is. far.* mushawirek muqami.
nişan *is. far.* 1. isharet, belge, alamet; 2. maqul chéyi, chong chay; 3. xatire tash; 4. yara izi.
nişancı *s. is.* qarigha alghuchi, nishanchi.
nişande *s. far.* 1. tikilgen, tik halgha keltürülgen; 2. nishan üchün tikilgen.
nişane *is. far.* isharet, belge, nishane.
nişangâh *is. far.* 1. qara (nishangha élinidighan); 2. qoral-yaraqning qarigha élish belgisi.
nişangir *is. far.* sizghuch (yaghachchilarning).
nişanlamak 1. toy qilishidighan bolup üzük taqashmaq; 2. nishangha almaq.

nişanlı *s.* 1. toy qilishqa wediliship qoyghan (qiz yaki yigit); 2. belgisi bolghan.

nişansız *s.* 1. isharet belgisi bolmighan; 2. médalsiz, ordénsiz.

nişasta *is. far.* kraxmal.

nişest *is. far.* olturush.

nişeste *is. far.* 1. olturghan; 2. qoruqluqqa chiqqan (kéme).

nişib *is. far.* téngish, töwen yer, égizdin peske chüshidighan yer.

nişimen *is. far.* 1. olturidighan yer; 2. yighin meydani, mejilisxana.

nişter *is. far.* nishter.

nitac *is. ar.* tughush, tughmaq (haywan).

nitaf *is. ar.* pakiz sular.

nitah *is. ar.* üsmek (münggüz bilen).

nitak *is. ar.* 1. kemer, belbagh; 2. peshtimal.

nite *z.* «qandaq? néme üchün?» dégen menide qollinilidu.

nitekim *z.* emeliyette, heqiqeten: *Ben göremedim, nitekim Sizde görmüş değilsiniz* – Men körelmidim, emeliyette sizmu körelmigensiz.

nitelemek bir nersining mahiyitini körsetmek, hésablimaq, tonumaq, baha bermek.

nitelik *-ği is.* mahiyitini ipadileydighan alahidilik, xaraktér, xususiyet: *Ağırlık – cisimlerin bir niteliğidirş* – Éghirliq jisimilarning xususiyitidur; *Niteliği iyi bir kumaş* – Supiti yaxshi rext.

nivar *is. far.* yer bilen asman otturisi.

nive *is. far.* yighlash, ingrash.

nivend *is. far.* eqil, idrak.

niver *is. far.* yüz bergen pütün weqeler.

niya *is. far.* chong dada, bowa.

niyab *is.* éghiz chish.

niyabet *-ti* ***is. ar.*** 1. wakalet, wekillik; 2. birining ornida waqitliq wezipe ötep turush.

niyabet etmek wekillik qilmaq.

niyah ***is. ar.*** mersiye.

niyam ***is. ar.*** uxlawatqanlar.

niyam ***is. far.*** qilichning qini.

niyamger ***is.*** qin, ghilap yasighuchi usta.

niyar ***is. ar.*** ot, chogh.

niyaz ***is. far.*** 1. yalwurush, iltimas; 2. mohtaj, éhtiyaj; 3. dua, tilek.

niyaz etmek yalwurmaq, tilimek.

niye ***z.*** némige, némishqa, néme üchün, néme sewebtin: *Niye doğrusunu söylemiyorsun?* – Némishqa rastini sözlimeysen?.

niyet *-ti* ***is. ar.*** 1. oy, pikir, meqset, ghaye: *Yarın gitmeye niyet ediyorum* – Ete bérishni niyet qiliwatimen; 2. pal qeghizi; 3. namaz oqush yaki roza tutushni qarar qilghanliq: *Niyet ettim, oruç tutmaya* – Roza tutushqa niyet qildim.

niyetlenmek 1. niyet qilmaq, oylimaq; 2. roza tutushqa bel baghlimaq.

niyetli ***s.*** 1. niyet qilghuchi; 2. roza tutushqa niyet qilghuchi.

niza ***is.*** jédel, ghowgha, majira, talash-tartish.

nizacı ***is.*** jédelxor, talash-tartish qilghuchi.

nizam ***is. ar.*** 1. usul, qaide; 2. qanun; 3. tertip, ret; 4. tertipke salghuchi; 5. er ismi (Nizam).

nizami ***s. ar.*** 1. usul-qaidige munasiwetlik; 2. tertiplik, retlik; 3. qanun we nizamgha uyghun.

nizamname ***is. ar.*** nizamname: *Parti nizamnamesi* – Partiye nizamnamisi.

nizamsız ***s.*** 1. tertipsiz, retsiz; 2. qanungha xilap.

nizamsızlık *-ğı* ***is.*** 1. tertipsizlik, qalaymiqan; 2. qanunsizliq.

nizar ***is. far.*** zeip, ajiz.

nizasiz ***s.*** ixtilapsiz, talash-tartishsiz, jédel-majrasiz.

nize *is. far.* neyze.

nizek *is. far.* 1. ayal qul; 2. kichik neyze.

nobran *s.* herikiti qopal, tong: *Nobran bir adam* – Qopal adem.

nobranlık *-ğı is.* qopalliq, tongluq.

noda *is.* topigha kömülgen saman döwisi.

nodul *is. yun.* uchi uchluq tayaq.

nodullamak 1. haywanni mangdurmaq üchün uchi uchluq tayaq bilen sanjimaq; 2. bir ishni mejburiy qildurushqa urunmaq.

noel *is. far.* xristianlarning Eysaning tughulghan künini tebriklesh bayrimi.

nohudi *s. far.* tutuq sériq (reng).

nohut *-du is. far.* noqut (purchaq).

noksan *is. ar.* 1. nuqsan, kemchilik, qusur; 2. yoqluq; 3. eyiblik.

nokta *is. ar.* 1. nuqta: *Harita üzerinde bir yeri bir nokta ile belirlemek* – Xeritide bir yerni bir nuqta bilen körsetmek; 2. kichik meng, chékit, dagh; 3. yer: *Hepsi bir noktada toplandilar* – Hemmisi bir yerge toplandi; 4. ehwal, weziyet; 5. derije: *Meselenin en yüksek noktasına varmak* – Mesilining eng yuqiri derijisige barmaq; 6. yalghuz pos (közetchi): *Orada polis noktası var* – U yerde saqchi posi bar.

noktalamak 1. chékit qoymaq; 2. köp chékit bilen isharet bermek.

noktalı *s.* 1. chékitlik: *Noktalı harf* – Chékitlik herp; 2. ushshaq chékitler bilen sizilghan resim.

noktasız *s.* tochkisiz, chékitsiz: *Eski metinler noktasız, virgülsüz ve satir başısızdır* – Kona yéziqlar chékitsiz, peshsiz we qur béshisiz idi.

noram *is. fr.* 1. heriket prinsipi, qaidisi; 2. qanuniyetke uyghun hal.

normal *-li* ***is. fr.*** tebiet qanunlirigha we qaidige uyghun, normal: *Normal bir durum* – Normal weziyet.

normalleşmek normal halgha kelmek: *İki ülke arasındaki ilişkiler normalleşti* – Ikki memliket otturisidiki munasiwet normal halgha keldi.

normlu ***s.*** ölchemlik, ölchemge uyghun (layiq) **Norveç** ***is. öz.*** Norwégiye.

nosyon ***is. fr.*** mezmun, mene.

not *-tu* ***is. fr.*** 1. xatire (yéziq): *Bunu not edin de unutmayın* – Buni xatire qilip yézing, untumang; 2. baha: *Bu haraketiniz size iyi not kazandırmas* – Bu herikitingiz sizge yaxshi baha keltürmes; 3. nomur (ders nomuri): *Sinavda iyi not aldı* – Imtihanda yaxshi nomur aldi.

nota ***is. it.*** nota (muzika esiri, tawush we uning grafik teswiri).

nota ***is. it.*** nota (bir döletning yene bir döletke yazghan resmiy diplomatik xéti).

notalamak notigha almaq, notilimaq.

noter ***is. fr.*** guwahliq bergüchi, guwahchi, shahit.

noterlik *-ği* ***is.*** guwahliq, shahitliq.

nöbet *-ti* ***is. ar.*** 1. nöwet: *Bu defa nöbet size* – Bu qétim nöwet sizge; *Nöbete çikmak* – Nöwetke chiqmaq; 2. nöwet bilen qilinidighan xizmet; 3. qétim, dorem; 4. késelning hararitini ashmaq, titrimek; 5. gözetchilik, posta turush: *Askeri kamp kapısında nöbet kaç saat sürüyor?* – Herbi lagérning ishikide güzetchilik qanche saet bolidu?.

nöbetçi ***s. is.*** 1. nöwet kütküchi; 2. nöwetchi: *Bugün okulda kim nöbetçi olacak?* – Bügün mektepte kim nöwetchi bolidu?

nöbetçilik *-ği* ***is.*** 1. nöwetchilik; 2. güzetchilik.

nöbetleşe ***z.*** nöwetliship, almiship: *Şoföre lüzum yoktu, ikimiz nöbetleşe kullanırdık* – Shopurgha hajet yoq idi, ikkimiz almiship qollinattuq.

nörobiyoloji ***is. fr.*** nérwa sistémisi biologiyisi.
nörodermatoz ***is. fr.*** nérwidiki buzuqluqtin peyda bolidighan tére késelliki.
nörofizyoloji ***is. fr.*** nérwa sistémisi fiziologiyisi.
nöronit *-ti* ***is. fr.*** nérwa hüjeyrisi yallughi.
nöroparalizi ***is. fr.*** nérwa késelliki tüpeyli bolidighan paralich, palech.
nöropati ***is. fr.*** nérwa sistémisining késel bolushi.
nöroskleroz ***is. fr.*** nérwa toqulmilirining qétishi.
nöroşirürji ***is. fr.*** nérwa késellikliri doxturi.
nöroteropi ***is. fr.*** nérwa késellikining dawasi (dawalash).
nörotrofi ***is. fr.*** nérwa toqulmilirining ozuqlinishi.
nötosit ***is. fr.*** nérwa hüjeyrisi.
nötr ***s. fr.*** 1. biterep; 2. pilus (\+) yaki minus (-) bolmighan; 3. mötidil; 4. (grammatikida) üchinchi jins.
nötür ***s.*** bk. ***nötr***.
nucum ilmi ***is. ar.*** astronomiye, yultuzlar ilmi.
nuhame ***is. ar.*** belghem, xeprük.
nuhas ***is. ar.*** 1. mis; 2. mis tengge.
nuhasi ***s. ar.*** mistin yasalghan.
nuhat ***is. ar.*** kékirish.
nuhbe ***is. s. ar.*** 1. tallanghan; 2. hemmige yaxshi körün'gen (adem yaki nerse); 3. ülpet (ishret olturushida).
nuhre ***is. ar.*** söngek toqulmining chirishi.
nuhuset *-ti* ***is. ar.*** teleysizlik, bextsizlik.
nuhust ***s. far.*** birinchi, tunji, awwalqi.
nuhustin ***s. far.*** bk. ***nuhust***.
nuhustzad ***s.*** tunji tughulghan.
nuk ***is. far.*** 1. qush tumshuqi; 2. qush tumshuqigha oxshash; 3. oqya oqining uchi.
nukbe ***is. ar.*** 1. reng; 2. dat; 3. töshük; 4. yirtiq; 5. yol.
nuki ***is. ar.*** meze, qent, gézek.

nukre ***is. ar.*** 1. monek kümüsh; 2. boyunning arqa qismidiki chongqurluq.

nukud ***is. ar.*** bk. ***nukut***.

nukul *-lü* ***is. ar.*** hékaye, riwayet.

nukut ***is. ar.*** pul, aqcha, tilla, tengge.

nûl ***is. far.*** qush tumshuqi.

numan ***is. ar.*** 1. qan; 2. er ismi; 3. epyün'gül.

numara ***is. it.*** 1. nomur; 2. öylerge qoyulghan nomur; 3. téléfon nomuri; 4. ölchem, derije; 5. oqughuchigha bérilgen nomur; 6. hiyle; 7. közeynekning gradusi; 8. ayagh kiyim we bashqilarning razméri (nomuri).

numaracı ***s.*** saxtiliq (herikiti).

numaralamak nomur qoymaq.

numaralı ***s.*** nomur qoyulghan, nomurluq: *İki numaralı oda* – Ikki nomurluq öy.

numarasız ***s.*** 1. nomur qoyulmighan; 2. gradussiz.

numaratör *-rü* ***is. fr.*** nomur qoyush eswabi.

numune ***is. far.*** 1. nemune, ülge; 2. örnek.

numuneğah ***is.*** örnek bolarliq yer, nemunigah.

numunelik *-ği* ***is.*** 1. ülgilik; 2. külkilik, mentiqisiz.

nur ***is. ar.*** 1. nur, yoruqluq; 2. Quran Kerim.

nur yuzlü ***s.*** qelbi pak, mubarek yüzlük.

nuran ***is.*** 1. Muhemmed peyghemberning ikki qizi; 2. ayal ismi (Nuran).

nuranî ***s. ar.*** 1. nurluq, nur chachidighan, parlaq; 2. hörmet tuyghusi ornitidighan.

nurlandırmak yorutmaq.

nurlanmak 1. yorumaq; 2. pakiz we parlaq halgha kelmek.

nurlu ***s.*** 1. parlaq; 2. pakiz, mubarek.

nusara ***is. ar.*** yardemchiler, yardem qilghuchilar.

nush ***is. ar.*** nesihet.

nusret *-ti* ***is. ar.*** 1. yardem; 2. üstünlük; 3. er ismi (Nusret).

nussah ***is. ar.*** nesihet bergüchi.
nussar ***is. ar.*** yardemleshküchiler, yardem bergüchiler.
nusul ***is. ar.*** neyzining uchidiki uchluq tömür.
nuş ***is. far.*** 1. haraq-sharab; 2. bal, hesel; 3. turmush.
nuşabe ***is. far.*** 1. abihaypat; 2. doriliq üchün ichilidighan haraq.
nuşende ***is.*** haraqkesh.
nuşin ***s. far.*** tatliq, lezzetlik.
nuşine ***is. far.*** tatliq sharab.
nutfe ***is. ar.*** 1. pakiz, süzük su; 2. meni.
nutk ***is.*** bk. ***nutuk***.
nutû ***is. ar.*** 1. yopuq, dastixan; 2. tére (pishshiq) yopuq.
nutuk *-tku* ***is. ar.*** 1. nutuq, söz; 2. teriqet bashliqlirining teriqetke kirgüzgüchilerge yol körsitip yazghan qoshaqliri; 3. teriqet bashliqlirining shéiriy sözliri.
nuumet ***is. ar.*** mulayimliq, nazaketlik.
nuuz ***is. far.*** 1. qiyam bolmaq, qoyuqlashmaq; 2. küchlenmek; 3. ornidin qoymaq, qed kötürmek.
nü ***is. fr.*** yalingach sizilghan resim.
nübelâ ***is. ar.*** zéki, aqil ademler.
nüceda ***is. ar.*** nesli yaxshi, tégi-tekti yaxshi (adem).
nücum ***is. ar.*** yultuzlar.
nücumi ***s.*** 1. yultuzlargha munasiwetlik; 2. yultuzlarni tetqiq qilghuchi.
nüdbe ***is. ar.*** jinazining arqisidin yighlash, mersiye.
nüdema ***is. ar.*** yardem qilghuchi, aghinidarchiliq qilghuchi.
nüdizm ***is. fr.*** yalingach yürüshni adet qilghan, yalingachliq.
nüdomani ***is.*** yalingach yürüsh arzusi.
nüfur ***is. far.*** 1. qéchish, qorqup tarqilip kétish; 2. hajilarning Minadin Mekkige qarap yolgha chiqishi.

nüfus *is. far.* 1. nopus: *Kaşgarin nüfusu artiyor mu?* – Qeshqerning nopusi köpiyiwatamdu?; 2. jan: *O, 6 nüfusa bakiyor* – U alte janni baqidu.

nüfuz *is. ar.* 1. ötüsh: *Duvardan su nüfuz ediyor* – Tamdin su ötüwatidu; 2. gépi ötidighan, abruy, inawet: *Bu adamın çok nüfuzu var* – Bu ademning xéli abroyi bar.

nüfuzlu *s.* nopuzluq, abruyluq, inawetlik.

nüh *s. far.* toqquz.

nühak *is. ar.* éshekning hangrishi.

nühur *is. ar.* deryalar, aqar sular.

nühur *is. ar.* qurbanlar.

nühuz *is. ar.* 1. heriket qilmaq, qimirlimaq; 2. yéridin qoymaq.

nühüfte *s. far.* yoshurun, mexpiy.

nühye *is. ar.* aqil, idrak.

nükhet *is. ar.* 1. xush puraq; 2. bir nersining özige xas puriqi; 3. éghizning puriqi; 4. ayal ismi.

nükleer *s. fr.* atom yadrosi: *Nükleer silahlar imha edilmeli* – Yadro qoralliri yoqitilishi lazim.

nükleon *is. fr.* noklon (fizikida).

nüks *is. ar.* késelning tekrarlinishi.

nüksetmek qozghalmaq, tekrarlanmaq.

nükte *is. ar.* 1. chongqur menilik, neps söz; 2. eserde, resimde, sözde diqqet qilghandila chüshen'gili bolidighan mene.

nükte yapmak menilik söz qilmaq.

nükteci *s.* menilik we pasahetlik söz qilghuchi.

nüktedan *s.* bk. ***nükteci***.

nümayan *s. far.* namayan, körünidighan, otturida bolghan.

nümayiş *is. far.* 1. namayish; 2. körsitish.

nümayişçi *is.* namayishchi.

nümayişkâr *is. far.* namayishchi.

nümruka ***is. ar.*** kichik yastuq.
nümudar ***s. is. ar.*** 1. körün'gen; 2. örnek, nemune.
nümune ***is. ar.*** bk. ***numune***.
nümuneğah ***is.*** bk. ***numuneğah***.
nümur ***is.*** yolwaslar.
nümuzec ***is. far.*** nemune, örnek.
nümür ***is.*** bk. ***nümur***.
nümüv ***is. ar.*** ösüsh, chongiyish, yétishish.
nüsafa ***is. ar.*** shamalda sorilip bughdaydin ayrilghan saman, topan.
nüsah ***is. ar.*** nusxa.
nüsal ***is. ar.*** haywanlardin tökülgen yung, tük.
nüsale ***is. ar.*** yumshaq öchke yungi (enqere öchkisining yungi).
nüsha ***is. ar.*** 1. kopiye: *Bu yazının nüshası nerede?* – Bu maqalining köpiyisi qeyerde?; 2. tirazh.
nüsur ***s. ar.*** 1. giye (qush); 2. bürküt.
nüşabe ***is. far.*** uchi tömür oq (oqya oqi).
nüşare ***is. ar.*** rende qirindisi.
nüşhar ***is. far.*** köshimek.
nüşre ***is. ar.*** epsun.
nüşur ***is. ar.*** 1. tarqitish, yéyish; 2. ölgendin kéyin tirilish.
nüvaht ***is. far.*** saz chélish.
nüve ***is. ar.*** 1. uruqcha, méghiz; 2. bir nersining asasi.
nüvit *-di* ***is. far.*** 1. xush xewer; 2. er ismi.
nüyub ***is. ar.*** iziq chish.
nüzel ***is. ar.*** 1. qonalghu; 2. méhmanlargha hazirlanghan tamaq.
nüzhet *-ti* ***is. ar.*** 1. tamasha, seyle; 2. xushalliq; 3. er we ayal ismi.
nüzul *-lü* ***is. ar.*** chüshüsh.
nüzul etmek yuqiridin peske chüshmek.

nüzül *-lü* ***is. ar.*** bk. ***nüzul***.

O

O O (Türk élipbesining 18-herpi)

O oksigénning belgisi.

o *s.* heyranliq, xushalliq qatarliq hés-tuyghuni ipadileydu: *O, ne güzel* – Pah, némidégen chirayliq.

o *-nu z.* 1. üchinchi shexs – u: *O gelmedi ben geldim* – U kelmidi, men keldim; 2. köz aldida bolmighan yaki yiraqta bolghan adem yaki nersige isharet: *O iyi değil, bu iyidir* – U yaxshi emes, bu yaxshi.

oba *is.* chédirlarda yashaydighan köchmen xelqlerdin barliqqa kelgen awul.

obartmak köptürmek, chongaytmaq, mubalighe qilmaq.

obelisk *is. fr.* tikiklik tash.

obezite *is. fr.* 1. heddidin ziyade sémizlik, yagh toqulmilirining artuqche ösüp kétishi.

objektif *s. fr.* 1. obyéktip; 2. foto apparati, mikroskop, durbun qatarliq optik saymanlarning eynek közi.

objektivizm *is.* obyéktiwizm.

obruk *-ğu s.* 1. azgal, oyman; 2. oyuq yer, oyulghan yer; 3. déngiz, deryalarda qaynam (yer).

obrukluk *-ğu is.* azgalliq, oymanliq, chongqurluq, peslik.

observatuvar *is. fr.* obérwatoriye (mexsus eswab-üsküniler yardimi bilen asman jisimlirini sistémiliq tüzitip baridighan astronomiyilik qurulma).

obua *is. fr.* üch perdilik püwlep chalidighan saz.

obur *s. is.* opqan, toyghinini bilmeydighan.

obur *is. zool.* (Shimaliy Qutupta yashaydighan) süt emgüchi haywan.

obüs *is. fr.* top (zembirek) ning bir türi.

ocak *-ğı is.* 1. ochaq: *Mutfak ocağı* – Ashxana ochiqi; 2. kan: *Kömür ocağı* – Kömür kéni; 3. öy, aile: *Onlar eski bir ocaktandir* – Ular bir kona ailidin; 4. qedimdin téwipliqni kesip qilghan aile.

ocak *-ğı is.* yanwar, birinchi ay: *Ocak 31 gündür* – Yanwar 31 künlük aydur.

ocakçı *is.* 1. paraxot, poyiz qatarliqlarda ot qalighuchi, ot yaqquchi; 2. mora tazilighuchi; 3. qehwexanilarda qehwe, chay qaynatquchi.

ocaklı *s.* 1. ochaqliq, ochiqi bolghan; 2. ochaqtin bolghan.

ocaklık *-ğı s.* 1. ashxanida ochaq bolghan yer, qazanbéshi; 2. tüwrük; 3. turxun, mora; 4. miras.

od *is.* ot.

oda *is.* 1. öy: *Yatak odası* – Yataq öyi; 2. ishxana: *Hekimler odası* – Doxturlar ishxanisi.

odacı *is.* öy xizmetchisi, qara xizmetchi, taziliq ishchisi.

odacılık *-ğı is.* qara xizmetchilik.

odak *-ğı is.* 1. fokus (fizikida); 2. merkiziy nuqta; 3. késish nuqtisi (matématikida).

odalık *-ğı is.* qedimki zamanda nikahsiz élinghan xotun, sétiwélinghan xotun.

odaşık *-ğı is.* eyni yataqta yatquchi yaki eyni ishxanida ishligüchi.

oditoryum *is. fr.* 1. shairlarning shéirini anglash üchün toplinidighan yer; 2. doklat dersi we konsért bérilidighan zal.

odun *is.* 1. otun; 2. qopal, set (adem); 3. tayaq, kaltek.

oduncu *is.* 1. otun satquchi; 2. ormanlarda otun kesküchi.

oduncul *s. is.* yaghach bilen ozuqlinidighan qurtlar.

odunculuk *-ğu is.* otunchiliq.

odunlaşmak 1. otun haligha kelmek; 2. qopallashmaq.

odunluk *-ğu is.* 1. otun qoyulidighan yer; 2. qopalliq setlik; 3. otun haligha kelgen.

odunsu *s.* otunsiman, otungha oxshighan.
odyofun *is. fr.* awazni kücheytidighan akustik sayman.
of *ünl.* 1. ah, way: *Of bırakalım bu konuyu artık* – Way qoyghina bu mesilini; 2. harghinliq ipadisi: *Of bu tepe insanı yorgunluktan öldürür* – Pah bu égizlik ademni harghuzup öltürgüdek.
ofidizm *is. fr.* yilan zehiri bilen zeherlinish.
ofis *is. fr.* idare, ishxana: *Tarım ofisi* – Déhqanchiliq idarisi.
ofkarmak chongqur nepes almaq.
oflamak uh dep ichidiki ghem-qayghuni ipade qilmaq.
oflaz *s.* nepis.
oftalmodini *is. fr.* köz aghriqi.
oftalmokonyoz *is. fr.* topa-changdin bolghan köz aghriqi.
oftalmoloji *is. fr.* közning qurulushi, iqtidari we köz késellikliri toghrisidiki bilim.
oftalmonevrit *-ti is. fr.* köz nérwilirining yallughi.
oftalmopleji *is. fr.* közdiki heriket toqulmilirining palech bolushi.
oftalmoraji *is. fr.* közning qanishi.
oftalmoreksi *is. fr.* köz qarichughining yirtilishi.
oftalmoskop *-pu is. fr.* közning ichini tekshüridighan eswab.
oftalmotomi *is. fr.* köz opératsiyisi.
oftalmotonometre *is. fr.* köz bésimini ölcheydighan eswab.
oğalamak uwilimaq, changgilimaq **Oğan** *is.* Tengri.
oğlak *-ğı is. zool.* oghlaq.
oğlan *is.* 1. oghul: *Çocuklarin ikisi oğlan* – Balilarning ikkisi oghul; 2. yash xizmetchi: *Bizim oğlanı çarşıya gönderdim, hâlâ gelmeli* – Yash xizmetchini bazargha ewettim, hazirghiche kelmidi; 3. bechche (oghul bala).
oğlancı *s. is.* bechchiwaz.

oğlancık *-ğı is.* kichik oghul bala.

oğlancılık *-ğı is.* bechchiwazliq.

oğmaç *-cı is.* 1. nanni yaki xémirni inchike toghrap uninggha yagh, irimchik we tuxum arilashturup qaynitip qilidighan bir xil tamaq; 2. yéngi qétiq arilashturulghan xémir.

oğrun *z.* bk. ***uğrun***.

oğul *-ğlu is.* 1. oghul, bala: *Er oğlu er, it oğlu it* – Adem balisi adem, it balisi it; 2. ewlad: *Osman oğulları* – Osmanning ewladliri.

oğul *is. zool.* bir ana hesel herisi bilen birlikte uwisidin ayrilghan heriler.

oğulcuk *-ğu is.* 1. «oghul» sözining erkiletme shekli; 2. törelme, hamile, ündürme.

oğulduruk *-ğu is.* baliyatqu.

oğulluk *-ğu is.* oghulluq, baliliq.

oğulmak bk. ***ovulmak***.

oğunmak 1. bihosh bolmaq, hoshidin ketmek; 2. ichi sérilmaq, ich aghritmaq.

oğuşturmak bk. ***ovuşturmak***.

oğuz *is. s.* 1. küchlük, bestlik; 2. dost, yaxshiniyet adem, aq köngül adem; 3. déhqan, sehraliq; 4. yaxshi we toghra (adem); 5. pak, sap, tejribisiz; 6. er ismi (Oghuz).

Oğuz *is. öz.* 1. Oghuz (türkler epsaniside bir qehrimanning nami); 2. türklerning eng zor qebililiridin biri we uninggha tewe ademler: *Selçuklular, Osmanlılar, Âzeriler ve Orta Asya Türkmenleri Oğuz boylarındandır* – Selchuqluqler, Usmanliqlar, Azeriler we Ottura Asiya Türkmenliri Oghuz ewladliridindur.

Oğuzca *is.* oghuzlarning tili, oghuzche.

oh *ünl.* 1. qollinilghan yer we intonatsiyige qarap her xil hés-tuyghuni bildüridu, heyranliqni bildüridu; 2. xushalliq we hayajanni bildüridu: *Oh, ne güzel* – Way, némidigen chirayliq.

oha ***ünl.*** 1. chong haywanlarni toxtitish üchün qollinilidu; 2. tene üchün qollinilidu: *Oha ne diyorsun?* – Ohoy, néme dewatisen?.

oje ***is. fr.*** bézek üchün tirnaqqa sürülgen boyaq.

ok *-ku* ***is.*** 1. oq (oqya oqi): *Y aile atılan ok isabet etti* – Ya bilen étilghan oq qarigha (nishangha) tegdi; 2. harwa qatarliqlarning oqi; 3. paraxot we kémining sugha tashlaydighan tömürining gewdisi.

ok yilanı ***is.*** zehersiz bir yilan türi, oq yilan.

okan ***s.*** 1. zéki, aqil; 2. Tengri.

okçu ***is.*** 1. mergen; 2. oqya oqi yasighuchi yaki satquchi.

okçuluk *-ğu* ***is.*** oq yasash yaki sétish kespi.

okka ***is. ar.*** oqqa (1283 gram éghirliqqa teng bir xil éghirliq ölchimi).

okkalamak 1. éghirliqni qol bilen dengsep baqmaq; 2. birawni yüzide maxtap uchurmaq.

okkalı ***s.*** 1. chong: *Okkalı bir fincan* – Chong china; 2. éghiz: *Okkalı bir küfür* – Éghir bir haqaret.

okkalı kahve ***is.*** chong chiniliq qehwe.

okkalık *-ğı* ***is.*** oqqaliq: *Okkalık kap* – Oqqaliq qap.

oklağı ***is.*** bk. ***oklava***.

oklamak 1. oqtek étilmaq; 2. oq bilen atmaq yaki yaridar qilmaq.

oklanmak oq bilen étilmaq, oq tegmek.

oklava ***is.*** noghush.

oklu ***s.*** oqi bolghan.

okluk *-ğu* ***is.*** oq xaltisi.

okr ***is. lat.*** qizil topa (boyaq ornida ishlinidighan).

okramak kishnimek (qorsiqi achqanliqtin yaki ussighanliqtin).

oksifon ***s. is.*** urghusi axirqi boghumida bolidighan sözler.

oksijen ***is. fr.*** oksigén.

oksijenlemek bir maddining terkibige oksigén qoshmaq, oksigénlashturmaq.
oksilali *is. tıp.* téz sözlesh.
oksiput *is. tıp.* arqa ménge.
oksisefali *is. tıp.* bashning uchluq bolushi.
oksiyopi *is.* közning ötkürlüki.
okşak *s.* oxshash, eyni.
okşamak 1. silimaq; 2. maxtimaq; 3. asta urup qoymaq; 4. oxshimaq, eske salmaq.
okşanmak maxtanmaq: *Çocuk okşanmak ister* – Bala maxtinishni xalaydu.
oktant *is. fr.* déngizda yultuzlargha qarap yolni belgileydighan sayman.
okul *is.* mektep: *Orta okul* – Ottura mektep.
okuldaş *is.* sawaqdash (eyni mektepte oqughan).
okullu *is. s.* oqughuchi.
okulöncesi *-ni is.* mektep yéshigha toshushtin awwalqi waqit.
okulsal *s.* mektepke ait.
okur *is.* mushtiri: *Bu derginin okurları çoktur* – Bu zhurnalning mushtirisi köp.
okur yazar *s. is.* sawatliq oqush-yézishni bilidighan.
okurtturmak oqutturmaq.
okutmak 1. oqutmaq; 2. ögetmek: *Öğrencilere bazı günler tarih, bazı günler de coğrafya okutuyor* – Oqughuchilargha bezi künliri tarix, bezi künliri jughrapiye ögitilidu; 3. ders bermek; 4. késelni oqutmaq; 5. satmaq, qoldin chiqarmaq.
okutman *is.* léktor.
okutmanlık *-ğı is.* léktorluq.
okutulmak oqutulmaq.
okuyucu *is.* 1. oqughuchi, kitabxan, mushtiri: *Okuyucular gazete binasi önünde taplandılar* – Mushtirlar gézitxana

binasining aldigha yighildi; 2. naxshichi; 3. ezan éytquchi we mewlut oqughuchi; 4. baghaq tarqatquchi.

oküler *is. fr.* közge ait, köz bilen munasiwetlik.

okyanus *is. yun.* okyan: *Atlas okyanusu* – Atlantik okyan.

olabilen *s.* mumkin bolghan, imkaniyetlik: *Olabilen her çareye başvurdum* – Mumkin bolghan pütün charilerni qollandim.

olabilir *s.* bk. ***olabilen***.

olabilirlik *is.* mumkinlik, imkan.

olacağı *is.* normal baha, baha: *Bu elbisenin olacağı nedir?* – Bu kiyimning bahasi qanche?.

olacak *s.* 1. bolidighan, uyghun qilinidighan: *Bu olacak iş mi?* – Bu bolidighan ishmu?; 2. netije, yekün.

olagelmek dawam qilmaq, bolup kelmek.

olağan *s.* 1. normal: *Bu olağan işlerdendir* – Bu normal ishlardin biri; 2. daimliq: *Bu olağan iş olduğu için artık alıştık* – Bu, daimliq ish bolghach könüp kettuq.

olağan dışı *s.* bek alahide, pewquladde.

olağan üstü *s.* 1. pewquladde, alahide, bölekche, özgiche: *Olağan üstü bir başarı* – Alahide bir ghelibe; 2. kütülmigen: *Olağan üstü bir toplantı* – Kütülmigen bir yighin.

olaki *z.* belki.

olam *is.* bk. ***olay***.

olamamak qilalmasliq, ételmeslik.

olamaz *s. z.* mumkin bolmaydighan, bolmas: *Havada uçmak, eskiden insan için olamaz sanılırdı* – Hawada uchmaq ezeldin insanlar üchün mumkin bolmaydighan ish sanilatti.

olamazlık *-ğı is.* mumkin bolmaydighan, bolmasliq, imkansizliq: *Bunda hiç bir olamazlık yok* – Buningda héchqandaq imkansizliq mewjut emes.

olan *s.* «bolmaq» péilning ötken zaman shekli: *İyi olan hasta* – Yaxshi bolup qalghan késel; 2. liq, lik: *Üç çocuğu olan anne* – Üch baliliq ana.

olanak *-ğı is.* imkan, imkaniyet, mumkinlik.

olanaklı *s.* mumkinlik.

olanaksız *s.* imkansiz, mumkin, bolmaydighan.

olanaksızlık *-ğı is.* imkansizliq.

olanca *s.* pütün, pütünley, bolghiniche, bolushiche: *Olanca gücüyle vurdu* – Pütün küchi bilen urdi.

olası *s.* éhtimali bolghan, bolushi mumkin bolghan.

olasıcılık *-ğı is.* éhtimalliq.

olasılı *s.* texminen: *Olasılı hesaplarla böyle önemli işlere girişilemez* – Texminen hésablar bilen bundaq muhim ishlarni qilghili bolmaydu **olasılık** *-ğı is.* 1. éhtimal: *Bü işin başarılması için en ufak bir olasılık bile yoktur* – Bu ishni bir bashqa élip chiqish üchün qilche éhtimal yoq; 2. éhtimalliq: *Çalışmalarda başarısızlıga uğramanın olasılığı var* – Xizmette meghlup bolush éhtimalliqi turidu.

olay *is.* hadise, weqe: *Uluslararası alanda olaylar sık sık meydana gelmektedir* – Xelqarada weqeler pat-pat yüz bérip turidu.

olaycılık *-ğı is.* fénoménalizm, hadisichiliq (pelsepide obyéktip dunyani inkar qilghuchi we yalghuz ang hadisilirini tebiiy réalliq dep hésablaydighan réalision subyéktip idéalistik éqim).

olaylı *s.* hadisiliq, weqelik: *Olaylı bir gün oldu* – Hadisiliq bir kün boldi.

olaysız *s.* hadisisiz, weqesiz.

olcay *is.* 1. bext,teley, itbal; 2. ayal ismi (Oljay).

olçum *is.* özini doxturdek qilip körsetkuchi.

oldubitti *is.* bolup ötken ishlar, bolghan-ötken, réalliq.

oldukça *z.* yetküche, yetküdek, bolushiche, jiq: *İki halkın dostluğu için oldukça çalıştık* – Ikki memliket xelqining dostluqi üchün bolushiche tirishtuq.
oldum olası *s.* bk. ***olamak***.
oldurgan *s.* qildurghan.
oldurmak 1. qildurmaq; 2. östürmek, yétishtürmek.
olgu *is.* 1. weqe, pakit, emeliyet, bolghuluq: *Bu bir olgudur* – Bu bir emeliyet; 2. weqelik (edebiyatta).
olgucu *s.* pozitiwizm (bolghuchiliq) terepdari.
olguculuk *-ğu is.* pozitiwizm (burzhua pelsepisiside eng köp tarqalghan idéalistik éqimlardin biri).
olgun *s.* 1. ishqa yarar halgha kelgen; 2. chongiyip teyyar bolghan, pishqan (méwe); 3. piship yétilgen (adem): *Olgun bir sanatçı* – Yétilgen senetchi.
olgunlaşma piship yétilish, kamaletke yétish.
olgunlaşmak 1. piship teyyar bolmaq (méwe); 2. pikir we chüshenche jehette kamaletke yetmek.
olgunluk *-ğu is.* 1. piship yétilgenlik (méwe); 2. pikir we chüshenche jehette kamaletke yetkenlik.
oligogalaksi *is. fr.* sütning aziyip kétishi.
oligohemi *is. fr.* qansizliq késelliki.
oligopsişi *is. fr.* eqilning zeipliki.
oligotrofi *is. fr.* ozuqluqning yétersizliki.
oligüri *is. fr.* süydük miqdarining aziyip kétishi.
olimpiyat *-dı is. fr.* olimpik.
olmadık *s.* bolmighan, körülmigen: *Bu olmadık iş değil ki başıma olmadık işler çıkardı* – Bu bolmighan ish boldiki, béshimgha bolmighan, ishlarni keltürdi.
olmak 1. bolmaq: *Her gün fırtına oluyor* – Her küni boran-chapqun bolidu; 2. pishmaq: *Ekinler iyi oluyorlar* – Ziraetler yaxshi pishiwatidu; 3. peyda bolmaq, mewjut bolmaq: *Cebimde olani ona verdim* – Yanchughumda barini uninggha

berdim; 4. tamamlanmaq, pütmek, tügimek: *Bu işe iki yıl oldu* – Bu ishqa ikki yil boldi; 5. maslashmaq, uyghun kelmek: *Bu şapka başıma olmiyor* – Bu bök béshimgha mas kelmeydu; 6. yüttürmek, yoqatmaq.

olmamış *s.* 1. xam, pishmighan: *Olmamış elma* – Pishmighan alma; 2. bolmighan; 3. tamamlanmighan.

olmayacak *s.* bolmaydighan, bolmighur: *Olmayacak sözler söyledi* – Bolmaydighan sözlerni qildi.

olmaz *s.* bolmas: *Bu iş olmaz bir iş değilki ...* – Bu ish bolmaydighan ish emeski ... **olmazlı** *s.* bolmasliq.

olmuş *s.* bolghan, pishqan, yétishken: *Bu karpuz fazla olmuş* – Bu tawuz bek pishiptu.

olta *is. it.* qarmaq yipi.

oltacı *is.* 1. qarmaq yipi qatarliq nersilerni satquchi; 2. qarmaq yipi bilen béliq owlighuchi usta.

olu *is.* 1. bir ehwaldin yene bir ehwalgha özgirish; 2. bolush.

oluk *-ğu is.* 1. chösh (yaghach), qosh: *Değirmen oluğu* – Tügmenning chöshi (qoshi); 2. no (ögzidin yamghur süyi chüshidighan); 3. herqandaq bir nersining üstige oyulghan siziq; 4. su yoli, ériq.

oluklu *s.* 1. chöshi bolghan, nosi bolghan; 2. tal-tal: *Oluklu saç* – Tal-tal chach.

olumlamak kérek qilmaq, ishletmek.

olumlu *s.* 1. paydiliq: *Olumlu çalışmalar* – Paydiliq ishlar; 2. ijabiy, aktip: *Olumlu eleştiri* – Ijabiy tenqid (pipen); 3. qobul qilinidighan, maqul: *Olumlu bir yanıt* – Qobul qilishqa bolidighan bir jawab.

olumluk *-ğu is.* terjimihal.

olumsal *s.* mumkinliki bolghan.

olumsallık *-ğı is.* imkan.

olumsuz ***is.*** 1. paydisiz, zererlik: *Bu olumsuz sonuç verir* – Bu paydisiz netije béridu; 2. (grammatikida) péilning bolushsiz shekli.

olumsuzluk *-ğu* ***is.*** 1. paydisizliq; 2. (grammatikida) bolushsizliq.

olunmak bolmaq: *Bu ilaçla iyi olunmaz* – Bu dora bilen yaxshi bolghili bolmaydu.

oluntu ***is.*** 1. bolup bolghan, ötüp bolghan ish, weqe, (edebiyatta), épizot.

olupbitti ***is.*** ötüp bolghan, qilip bolghan, tügigen ish.

olur ***s.*** 1. mumkinchilik, qilinishi mumkin bolghan: *Bu olur işmi?* – Bu bolushi mumkin bolghan ishmu?; 2. bolidu, maqul, bolur.

oluş ***is.*** 1. bolush; 2. teshkil tépish, shekillinish, uyushush, qurulush: *Onlar bir örgüt şeklinde oluştu* – Ular bir teshkil shekilde uyushti.

oluşma ***is.*** meydangha kélish, teshkillinish, shekillinish, peyda bolush.

oluşmak meydangha kelmek, teshkillenmek, shekillenmek.

oluşturmak meydangha keltürmek, shekillendürmek.

oluşum ***is.*** teshkil tépish, bir paaliyetning dawam qilishi.

olut ***is.*** weqe.

om ***is. alm.*** Om.

om ***is.*** söngek béshi.

oma ***is.*** tomitaq söngek.

omaca ***is.*** 1. kötek (késilgen derexning kötiki); 2. üzüm télining kötek qismi; 3. saghra söngikining bir qismi. **ombra** ***is. it.*** topa reng (qehwe renggide).

omca ***is.*** bk. ***omaca***.

omça ***is.*** bk. ***omaca***.

omentit *-ti* ***is. fr.*** ücheylerdiki népiz perdilerning yallughlinishi.

omentum ***is. tıp.*** kindik ishshiqi.
omfaloraj ***is. fr.*** kindikning qanishi.
omfalosel ***is. fr.*** kirizh, chuquq.
omlet *-ti* ***is. fr.*** omlet (tuxum bilen qilinidighan bir xil tamaq).
omnibüs ***is. lat.*** omnibus (kira toshuydighan at harwisi).
omotosi ***is. fr.*** qereldin baldur tughush.
omtaji ***is. fr.*** nersini xam yéyish.
omur ***is.*** omurtqilarni keltüridighan, ushshaq söngekler: *Boyun omuru* – Boyun omurtqisi.
omurga ***is.*** 1. omurtqa; 2. kéme yaki paraxotning ghol gewdisi.
omurgalılar ***is. zool.*** omurtqiliqlar (yélinlik haywanlar, uchar qanatlar, sorun'giler we béliqlarning omumiy ismi).
omurgasızlar ***is.*** omurtqisizlar.
omuz *-mzu* ***is.*** müre: *Omuzları geniş birat* – Mürisi keng at.
omuzdaş ***is.*** shayka, shérik (yaman ishlarda).
omuzlamak 1. mürisige almaq, üstige almaq: *Bu işi omuzladım* – Bu ishni üstimge aldim; 2. mürisi bilen ittermek: *Kapıyı omuzladı* – Ishikni mürisi bilen ittirdi; 3. oghrilimaq, qaqti-soqti qilmaq: *Malları omuzladı* – Mallarni qaqti-soqti qildi.
omuzluk *-ğu* ***is.*** 1. pagun, padushka, mürilik; 2. opératsiye waqtida késelning mürisidin téngip qoyulidighan tasma.
on ***say.*** 1. on (10); 2. nahayiti jiq.
on emir ***is.*** Tengrining Sina téghidin Musa peyghemberge ewetken buyurqliri.
ona ***z.*** uninggha: *Kitabı ona verdi* – Kitapni uninggha berdi.
onalmak onglanmaq, salametliki eslige kelmek.
onaltmak onglimaq, yaxshilimaq, salametlikni eslige keltürmek.
onamak unimaq, maqul körmek, qobul qilmaq.

onanmak maqul körülmek, qobul qilinmaq.
onar *s.* ondin, herbiri on.
onar onar *z.* her biri ondin.
onarım *is.* onglash, yasash, rémont qilish, tüzesh.
onarmak onglimaq, yasimaq, tüzimek, rémont qilmaq: *Eski bir evi onardılar* – Kona öyni onglidi.
onartmak onglatmaq, yasatmaq, tüzeshtürmek, rémont qildurmaq.
onaşma *is.* riza, razi bolush.
onaşmak unimaq, razi bolmaq, raziliq bildürmek.
onat *s.* 1. muntizim, retlik; 2. paydiliq; 3. exlaqliq; 4. toghra, durus.
onay *s.* muwapiq, munasip.
onaylamak testiqlimaq, qobul qilmaq: *Parlamento antlaşmayı onayladı* – Parlaménт toxtamnamini testiqlidi.
onaylanmak testiqlanmaq, qobul qilinmaq.
onaylı *s.* testiqlanghan, qobul qilinghan.
onaysız *s.* testiqlanmighan, qobul qilinmighan.
onbaşı *-yı is.* onbéshi (herbiyde).
onbaşılık *-ğı is.* onbéshiliq.
onca *z.* uningche, uning pikriche: *Onca, meselenin çözüm yolu kalmamıştır* – Uningche mesilining hel bolush yoli qalmaptimish.
onculayın *z.* 1. uningche: *Onculayın bu çocuk artık adam olmaz* – Uningche bu bala adem bolmighudekmish; 2. uninggha oxshash: *Onculayın sen de başarabilirsin* – Uninggha oxshash, senmu bashqa chiqirisen.
onda *z.* uningda.
onda *is.* undin biri.
ondalık *-ğı is. s.* 1. ondin bir élinghan yaki bérilgen maash; 2. ashliq béji – öshre.
ondalıkçı *is.* ondin bir maash alghuchi.

ondan *z.* uningdin: *Sen ondan daha akıllı davranmalısın* – Sen uningdinmu aqilane heriket qilishing kérek.

ondurmak 1. untumaq; 2. birawning bextlik bolushini temin etmek.

ondülasyon *is. fr.* ayallar chéchining büdürlen'gen shekli.

ondülator *-rü is.* chachni büdriligüchi (satirash).

ondüle *s. fr.* büdre: *Onun saçi ondüledir* – Uning chéchi büdredur.

ongun *s.* 1. beriketlik; 2. ronaq tapqan, paraghetke érishken; 3. bextlik, döletlik; 4. qutluq, mubarek; 5. totém, dölet gérbi.

ongunculuk *-ğu is.* totémizm (melum haywangha choqunush yaki uni öz ejdadi süpitide ulughlash).

ongunuk *-ğu is.* memurchiliq, saadet, beriket.

onikalji *is. fr.* tirmaq késelliki.

onikiparmak bağırsağı *is.* on ikki barmaq üchey.

onikitelli *is.* on ikki tariliq saz.

onikoz *is. fr.* tirmaq késelliklirining omumiy atilishi.

onlar *z.* ular.

onlar *is.* onlar (hésabta sanash qaidisi).

onluk *-ğu s. is.* 1. onluq: *Onluk gruplar halinde geliyorlardı* – Onluq guruppa halida kéletti; 2. on tiyin we on dollarliq pul.

onmadik *s.* 1. dawa ünüm bermeydighan, tüzelmeydighan, saqaymaydighan; 2. teleysiz, amalsiz.

onmak 1. ongmaq, yaxshi halgha kelmek, tüzelmek, ongshalmaq; 2. xushal bolmaq, shadlanmaq; 3. késeldin saqaymaq.

onmaz *s.* 1. saqaymas, ongmas, ongshalmas; 2. körümsiz.

onomastik *-ği is. fr.* til ilimining xas ilimlar bölümi.

ons *is. fr.* onis (Firansiyide 30 gram 59 santigram, En'gliyide 28 gram 349 milligram éghirliq ölchimi).

onsuz *s. z.* uningsiz: *Onsuz yaşıyamazdım* – Uningsiz yashiyalmaytim.

onu ***s. z.*** uni: *Onu görmedim* – Uni körmidim.
onulmak onglanmaq, ongshalmaq, tüzitilmek, saqaymaq.
onultmak saqaytmaq, onglandurmaq, tüzetmek, yaxshilatmaq.
onum ***is.*** saqiyish, ongshilish, tüzülüsh, yaman ehwaldin qutulush.
onun ***z.*** uning: *Onun kalemi* – Uning qelimi.
onuncu ***say.*** oninchi.
onur ***is. fr.*** sherep, izzet-nepsi: *Onurunuza verilen sölen* – Sheripingiz üchün bérilgen ziyepet.
onurlandırmak izzet hörmitini östürmek.
onurlanmak hörmet qazanmaq, hörmiti artmaq.
onurlu ***s.*** izzetlik, shereplik, hörmetlik: *Onurlu bir adam* – Izzetlik adem.
onursal ***s.*** pexriy: *Derneğimizin onursal üyesi* – Jemiyitimizning pexriy ezasi.
onursuz ***s.*** izziti bolmighan, hürmetsiz.
ooloji ***is. fr.*** oologiye (qush tuxumlirini tetqiq qilidighan bilim).
opera ***is. it.*** 1. opéra; 2. opéra oylinilidighan yer.
operasyon ***is. fr.*** 1. opératsiye; 2. herbiy heriket.
operatif ***is. fr.*** stratégiye.
operatör ***is. fr.*** opératsiye qilghuchi, jerrah; 2. naborchik.
optik ***s. is. fr.*** 1. optik; 2. yoruqluq qanunlirini we yoruqluqni tetqiq qilidighan bilim.
optimist ***s. is. fr.*** optimist, ümidwar (dunyagha we turmushqa ishench bilen qarighuchi adem).
optimum ***is. fr.*** eng yaxshi.
opya ***is. fr.*** ichide epyuni bolghan, mejun.
opyoman ***is. fr.*** epyunkesh.
opyomani ***is. fr.*** epyünkeshlik.
ora ***is.*** u yer: *Orası çok güzel* – U yer bek yaxshi.

orak *-ğı is.* 1. orghaq: *Orak çekiçli kızıl bayrak* – Orghaq – bolqiliq qizil bayraq; 2. orma; 3. orma waqti.
orakçi *s. is.* ormichi.
oraklamak orimaq.
oraksi *s.* orghaq shekillik.
oralı *s.* u yerlik: *Ben sizin oralı değilim* – Men sizning u yerlik emes.
oraloji *is. fr. tıp.* éghiz késellikliri bilimi.
oramak 1. ölchep kesmek; 2. ormaq; 3. ora kolimaq.
oramiral *is.* déngiz armiyiside eng yuqiri derijilik admiral.
oran *is.* 1. nisbeten, qarighanda: *Bu yıl geçen yıla oranla bol ürün alındı* – Bu yil ötken yilgha qarighanda köp hosul élindi; 2. tanasip; 3. texmin.
orangutan *is. fr. zool.* oran'gutan (ademsiman maymun).
oranlamak 1. hésablimaq; 2. texmin qilmaq; 3. nisbetlimek, sélishturmaq, qiyaslimaq.
oranlı *s.* nisbetlik.
oransal *s.* eqilge muwapiq.
oransıya *is. fr.* portaqal derixi.
oransız *s.* nisbetsiz.
oransızlık *-ğı is.* nisbetsizlik.
orantı *is.* 1. nisbet; 2. tanasip.
orantılı *s.* mutanasip.
orası *is.* 1. u yer: *Ben orasını biliyorum* – Men u yerni bilimen; 2. u teripi, undaqliqi: *Kendilerini oldukları gibi göstermişler, orasını bilemedik* – Özlirini rasa közsitiwélishti, u teripini bilmiduq.
oratoryo *is. ing.* muqeddes ishlar toghruluq yézilghan shéir yaki muzika esiri.
ordinaryüs *is. lat.* yuqiri derijilik profésSor dégen menide qollinilidu.

ordinat *-tı is. it.* ordinat (bir nuqtining kainattiki ornini bildüridighan siziqlardin biri).

ordövr *is. fr.* meze, méwe-chéwe (zakuska üchün yéyilidu).

ordu *is.* armiye, qoshun, herbiy: *İşçi ordusu* – Ishchilar qoshuni; *Ordu çalışmaları* – Herbiy xizmet.

ordubozan *s.* 1. pitne-pasatchi, bölgünchi; 2. ayagh tomurlirining ishship kétishige bérilgen isim.

ordubozanlık *-ğı is.* pitne-pasatliq.

ordugâh *is.* herbiy lagér.

oreksijenik *is. tıp.* ishtiha achquchi (dora).

oreomisin *is. tıp.* oréomisin (nurghunlighan késellerning aldini alidighan dora).

org *-ğu is. yun.* muzika tarixida nahayiti muhim orni bolghan bir xil saz.

organ *is. yun.* organ: *Kulak insanın dinleme organıdır* – Qulaq insanning anglash organidur.

organic *is. yun.* organik.

organizasyon *is. fr.* 1. teshkilat, uyushma; 2. qurush, teshkil qilish, uyushturush.

organizatör *is. fr.* teshkilatchi, uyushturghuchi, qurghuchi.

organizma *is. fr.* organizm.

organlaşmak organlashmaq.

organlaşmiş *s.* organlashqan.

organlaştırmak organlashturmaq.

organoloji *is. fr.* sazlarning tarixini tetqiq qilidighan bilim.

orgeneral *-li is.* général-polkownik.

orijinal *-li fr. s.* 1. original, kopiye, esli nusxa; 2. heqiqiy, yasima emes; 3. ajayip: *Orijinal bir kadın* – Ajayip bir xotun; 4. alahide.

orijinallık *-ğı is.* alahidilik.

orkestra *is. fr.* 1. orkéstir; 2. türlük sehne eserliride sazchilarning olturghan jayi.

orkide *is. fr. bot.* orkide (chirayliq, güllük we sanggilap ösidighan bir xil ösümlük).
orkinos *is. yun. zool.* béliqning bir türi, orkinus.
orkit *-ti is. fr.* orkit (uruqdan ishshiqi).
orkiyalji *is. fr.* uruqdanning aghrishi.
orman *is.* orman, derexzarliq.
orman sıçanı *is.* orman chashqini, étiz chashqini.
ormancı *is.* 1. ormangha qarighuchi; 2. orman mutexessisi.
ormancıl *s.* ormanlarda yashaydighan.
ormancılık *-ğı is.* ormanchiliq.
ormanlaşmak ormanlashmaq.
ormanlaştırma *is.* ormanlashturush.
ormanlık *-ğı is.* ormanliq: *Tanrı dağları baştan sona kadar ormanlıktır* – Tengri taghlari pütünley ormanliqtur.
ormansız *s.* ormansiz: *Ormansız bölge* – Ormansiz rayon.
ormansızlaştırma *is.* ormansizlashturush.
ornatmak ornigha bashqini qoymaq, yötkimek.
orografi *is. fr.* orografiye (tagh yélimi).
orongo *is.* qotaz.
orospu *is. s. fr.* 1. pahishe ayal; 2. exlaqi buzuq.
orospuluk *-ğu is.* 1. pahishilik; 2. xainliq.
orostopolluk *-ğu is.* hiyle, mikir.
orsa *is. it.* 1. kéme we paraxotning shamalgha qarshi teripi; 2. kéme we paraxotning shamalgha qarshi terepke burulushi.
orta *is.* 1. ottura: *Yolun ortası* – Yolning otturisi; 2. ara: *Ortamızda bir şey yok* – Arimizda bir nerse yoq; 3. palwanlarni derijige ayrighanda üchinchisi «*Büyük orta*», tötinchisini «*Küçük orta*» deydu.
Orta Çağ *is.* Ottura Zaman (Eysaning tughulghan künidin kéyin 395 yildin 1453 yilighiche) **Orta Doğu** *is.* Ottura Sherq: *Orta doğu bölgesi* – Ottura Sherq rayoni.
orta okul ottura mektep (toluqsiz).

orta oyunu *is.* meydan oyuni.
orta öğretim *is.* ottura maarip.
ortada 1. otturida, köz aldida: *O henüz ortada yoktur* – U emdi otturida yoq; 2. hemmige melum, ashkara: *Sonucu çok ortada bir yarişma* – Netijisi apashkara bir musabiqe.
ortak *-ğı is.* 1. ortaq: *Ortak lisan* – Ortaq til; 2. shérik; 3. kündeshler (bir erning xotunliri).
ortakçı *is.* 1. ortaqchi; 2. hemdastixan, ülpet.
ortaklaşa *s. z.* 1. birlikte, barawer: *Bu işi ikisi ortaklaşa aldılar* – Bu ishni ikkisi birlikte üstige aldi; 2. jemiy.
ortaklaşcılık *-ğı is.* kolléktiwizm, kolléktipchiliq.
ortaklaşma *is.* ortaqlashma, kolléktipchiliq, ortaqlishish.
ortaklaşmak ortaqlashmaq, kolléktiplashmaq.
ortaklık *-ğı is.* 1. ortaqliq; 2. shirketlik.
ortalamak 1. ikkige bölünmek, ikkige parchilimaq; 2. yérimigha barmaq, yérimini tügetmek: *Bu yılı ortaladık* – Bu yil yérimini tügettuq.
ortalık *-ğı is.* 1. etrap: *Ortalıkta kimseler kalmadı* – Etrapta héchkim qalmidi; 2. upuq: *Ortalık iyice aydınlaştı* – Upuq (asman) xélila aqarghanidi; 3. ichidiki öy, bölüm we bashqa yer; 4. her adem; 5. her yer.
ortam *is.* 1. shert-sharait: *Kümes hayvanları için elverişli bir ortam* – Öy haywanliri üchün paydiliq sharait; 2. muhit; 3. ichki dunya **ortanca** *is.* ottura derijilik.
ortanca *s. is.* otturanchi (bala).
ortodoks *s. yun.* ortodoks (xristian dinining bir mez'hipi.
oruç *-cu is. far.* roza.
oruç yemek roza tutmasliq.
oruçlu *s.* roza tutqan, roza tutquchi.
oruçsuz *s.* roza tutmighan.
orun *is.* 1. mexsus yer; 2. rehberlik ishxanisi.
orunsuz *s.* ishsiz, ajiz, öy-makansiz.

orya *is. it.* kort qeghizining ghish shekli.
oryantal *-li s. fr.* sherqqe ait, sherqni eslitidighan.
oryantalıst *-tı is. fr.* sherqshunas.
oski *is.* altun lira.
Osmanlı *is.* Osman Ghazi teripidin XIII esirde qurulghan we dunya urushidin kéyin yiqilghan türk impératorluqi.
Osmanlıca *is.* 1. ereb we paris medeniyitining tesiri astida, bu tillardin köpligen atalghu qobul qilghan, hetta grammatika yasighan we osmanliq padishahliqi waqtidiki yazghuchilar bilen shairlar qollanghan türkche tilgha bérilgen nam, osmanliqlargha xas uslub yaki til **Osmanlılar** *is.* Osmanliq döliti yaki padishahliqi **Osmanlılık** *-ğı is.* 1. osmanliq; 2. osmanliqlar.
osurgan *s.* osurghan, osurghaq.
osurmak osurmaq.
osuruk *-ğu is.* osuruq.
ot *-tu is.* 1. ot-chöp; 2. zeher, ogha; 3. dora.
ot *-du is.* ot, atesh.
otacı *is.* doxtur, téwip.
otacılık *-ğı is.* doxturluq, téwipliq.
otağ *-ğı is. far.* keng we égiz bézeklik chédir.
otak *-ğı is. far.* bk. ***otağ***.
otakçı *is. s.* 1. chédir yasaydighan we satidighan kishi; 2. chédir tikidighan esker.
otalamak 1. zeherlimek; 2. dawalimaq.
otalji *is. fr.* qulaq aghriqi.
otamak késelni saqaytmaq, dawalimaq.
otarmak otlatmaq.
otçul *s.* ot yégüchi haywanlar.
otel *is. fr.* méhmanxana: *Dostluk oteli* – Dostluq méhmanxanisi.
otelci *is. fr.* méhmanxana achquchi.

otiyatri *is. fr.* qulaq késelliki bilimi we uni dawalash ishi.
otlak *-ğı is.* otlaq, yaylaq.
otlakçı *s. is.* teyyar tap, parazit.
otlakçılık *-ğı is.* teyyar tapliq, parazitliq.
otlakiye *is.* otlaq béji.
otlamak 1. otlamaq; 2. teyyar tapliq qilmaq.
otlanmak otlanmaq, yéyilmek.
otlatılmak otlatilmaq.
otluk *-ğu is.* 1. otluq; 2. chöplük; 3. samanliq.
oto *is. fr.* aptomobil sözining qisqartilmisi.
otobiyografi *is. fr.* biografiye (terjimihal).
otobüs *is. fr.* aptobus.
otobüsçu aptobus shopuri.
otokritik *-ği is. s. fr.* öz-özini tenqid qilish.
otolojist qulaq késellikliri mutexessisi.
otomatik *s. fr.* aptomatik.
otomatikleştirmek aptomatlashturmaq.
otomobil *is. fr.* aptomobil.
otonom *s. fr.* aptonom, muxtar.
otonomi *is. fr.* aptonomiye, muxtariyat.
otopark *is. fr.* gerezh.
otorite *is. fr.* 1. buyruq we itaet qildurush küchi; 2. abruy, inawet.
otoskop *is.* qulaq perdilirini tekshüridighan eswab.
otsöken *is.* otash mashinisi.
otsuz *s.* otsiz, ateshsiz.
oturacak *-ğı is.* orunduq (her xil).
oturak *-ğı is.* 1. olturidighan yer we nerse; 2. nersining tégi; 3. qéyiq heydigüchining orunduqi; 4. teret qachisi; 5. olturush, meshrep, bezme; 6. pénsiyige chiqquchi, pénsiye puli alghuchi; 7. égerning olturidighan qismi.

oturaklı *s.* 1. ching turidighan, midirlimaydighan: *Oturaklı şişe* – Midirlimaydighan shishe; 2. mustehkem, ching, mehkem; 3. éghir bésiq: *Oturaklı bir adam* – Éghir bésiq bir adem; 4. salmaqliq: *Oturaklı bir yanıt verdi* – Salmaqliq bir jawab berdi.

oturmak 1. olturmaq: *Sandalyeye oturmak* – Orunduqqa olturmaq; 2. bir yerde saqlimaq, bir yerde olturup turmaq: *Bir saatten beri oturuyorum* – Bir saettin béri olturuwatimen; 3. maslashmaq, uyghun kelmek, mas kelmek: *Kapak tencereye oturdu* – Tuwaq qazangha mas keldi; 4. özining qiliwalmaq; 5. yerleshmek, makan tutmaq: *O yeni şehirde oturacak* – U, yéngi sheherde olturidu; 6. chökmek, patmaq, töwenlimek.

oturtmak 1. olturtmaq; 2. yerleshtürmek; 3. tikmek; 4. chöktürtmek, patquzmaq, töwenletmek.

oturulmak olturulmaq: *Bu evde oturulmaz* – Bu öyde olturghili bolmaydu.

oturum *is.* 1. bir qanche kün dawam qilghan yighin ariliqidiki yighilish: *Kongrenin dünkü oturumunda güzel öneriler ileri sürüldü* – Qurultayning tünügünki yighinida nahayiti obdan teklipler otturigha qoyuldi; 2. olturush.

oturuşlu *s.* olturushluq, olturushqa yaraydighan.

oturuşmak peseymek, astilashmaq.

otuz *say.* ottuz.

otuzar *say.* ottuzche: *Otuzar kişilik bir toplantı* – Ottuzche kishilik yighin.

otuzuncu *s.* ottuzinchi.

ova *is.* tüzlenglik: *Turfan ovası* – Turpan tüzlengliki.

oval *-li s. is. fr.* tuxum sheklide tuxumsiman, yumilaq: *Oval masa görüşmeleri yapıldı* – Yumilaq shire söhbiti ötküzüldi.

ovalamak ezmek, parchilimaq, uwilimaq: *Gözlerini ovaladı* – Közlirini uwilidi.

ovalanmak uwulanmaq.

ovalatmak uwulatmaq.
ovlamak étilmaq: *Kedi tavuğa ovladi* – Müshük toxugha étildi.
ovmak sürtmek: *Tencereyi tam zamanında ovmalı* – Qazanni waqtida sürtüsh kérek.
oy ***is.*** 1. oy; 2. awaz: *Oy vermek* – Awaz bermek.
oya ***is.*** 1. keshte; 2. güllük jiyek, hashiye.
oyacı ***is.*** keshtichi, keshte tikküchi.
oyalamak 1. gollimaq: *Çocuğu oyaladılar* – Balini gollidi; 2. keynige sürmek; 3. oynatmaq.
oyalanmak 1. gollanmaq; 2. waqitni bikargha ötküzmek.
oydaş ***s. is.*** pikirdash, oydash.
oydaş ***s.*** pikirdash, oydash.
oydurukçu ***s.*** yalghanchi, oydurmichi.
oylanmak awaz bermek, awazgha qoymaq.
oylaşım ***is.*** 1. muzakire; 2. muhakime.
oylaşmak muzakire qilmaq.
oyluk *-ğu* ***is.*** yota (put).
oylum ***s.*** 1. oyulghan (nerse); 2. chongqur oyuq; 3. hejim; 4. choqur (chéchek izi).
oyma ***is.*** 1. oyush; 2. oyma: *Oyma yazı* – Oyma xet.
oymacı ***is.*** oymikesh, oymichi.
oymacılık *-ğı* ***is.*** oymichiliq.
oymak 1. oymaq: *Gömleğin yakasını oymak* – Könglekning yaqisini oymaq; 2. qazmaq.
oymak ***is.*** aymaq, qebile.
oymalı ***s.*** oymiliq.
oynak ***s.*** 1. bir jayda turalmaydighan; 2. qararsiz, özgirip turidighan; 3. yénik (xotun-qizlar heqqide); 4. ustixanlarning ügisi.
oynamak 1. oynimaq: *Çocuklar oynamaktan neşelenirler* – Balilar oyundin xushallinidu; 2. qimildimaq: *Bu bebeğin*

kolları oynar – Bu bowaqning qolliri oynaydu; 3. waqitni boshqa ötküzmek; 4. özgertmek: *Bunların fiyatı iki ile üç lira arasında oynar* – Bularning bahasi ikki bilen üch lira otturisida özgirip turidu; 5. aldimaq; 6. jari qilmaq, körsetmek; 7. rol élip chiqmaq, rol almaq: *Arkadaş rölünü çok iyi oynuyor* – Yoldash rolini nahayiti qilidu (oyunda); 8. qimarda utturmaq; 9. ussul oynimaq, tansa oynimaq; 10. könglini xush qilmaq, könglini achmaq.

oynamaz *s.* qimildimaydighan.

oynanmak oynalmaq.

oynar *s.* midirlap turidighan.

oynaş *is.* oynash, adash (oynashlarning herbiri).

oynaşmak 1. oynashmaq, bir-biri bilen oynimaq; 2. muhebbetleshmek.

oynatılmak oynitilmaq.

oynatmak 1. oynatmaq; 2. oyun bilen gollimaq; 3. eqlini yoqatmaq; 4. sehnige qoymaq; 5. midirlatmaq.

oynaya oynaya *z.* xushal bolar, xushalliq bilen.

oyrum *is.* beden, wujud.

oyrumsal *s.* beden'ge ait.

oysa ***bağ.*** halbuki, undaq bolsa: *Mehmet onu tabancayla vurup öldürüyor, oysa tabanca her zaman attığını vurmaz* – Muhemmet uni tapancha bilen öltürdi, halbuki tapancha daim atqangha tegmeydu.

oysaki ***bağ.*** bk. ***oysa***.

oyuk *-ğu is. s.* 1. oyulghan, oyuq, ichi bosh; 2. méwe we chishning kawiki; 3. ghar, in; 4. töshük.

oyuklu *s.* chongqurluq, oyuqluq, kawak.

oyulgalamak qol bilen tikmek.

oyulmak oyulmaq.

oyum ***is.*** 1. oyum, oyush, késish: *Tünel açmak için bu dağın oyumu iki ay sürdü* – Teshme (tonul) téshish üchün bu taghini késishke ikki ay waqit ketti; 2. oyulghan yer.

oyun ***is.*** 1. oyun: *Satranç çok iyi oyundur* – Shahmat nahayiti yaxshi oyun; *Kukla oyunu gördün mü?* – Qonchaq oyunini kördüngmu?; 2. tansa, ussul; 3. hiyle séhir.

oyunbaz ***s.*** 1. qiziq oyun körsetküchi; 2. oyunchi; 3. hiyliger.

oyunbazlık *-ğı* ***is.*** hiyligerlik.

oyuncak *-ğı* ***is.*** 1. oyunchuq, qonchaq: *Herkesi kendi oyuncağı yapmak ister* – U hemmila kishini oyunchuq qilishni xalaydu; 2. ehmiyetsiz we asan ish; 3. iradisiz.

oyuncakçı ***is.*** oyunchuq yasighuchi yaki satquchi.

oyuncu ***is.*** 1. oyunchi; 2. oyun oynighuchi; 3. rol alghuchi, artis.

oyuntu ***is.*** 1. oyulghan qisim, oyma: *Gömleğin kol oyuntusu iyi açılmamış* – Könglekning qoltuq oymisi obdan échilmaptu; 2. choqur, oyuq; 3. ghar.

ozan ***is.*** 1. xelq shairi; 2. shair.

ozansı ***s. z.*** shairane.

ozansılık *-ğı* ***is.*** Shairaniliq.

Ö

Ö Ö (Türk élipbesining 19-herpi).

ö ***ünl.*** yirginich, zérikish tuyghusini ipadileydu: *Ö, ne pis koku* – Oh, némidégen sésiq puraq.

öbek *-ği* ***is.*** 1. top-top: *Halk oraya buraya öbek öbek oturmuştu* – Xelq u yer bu yerde top-top bolup olturuptu; 2. guruppa.

öbürsü ***z.*** bk. ***öbürku***.

öbür ***s.*** 1. bashqa, bashqa biri: *Öbür adam ne dédi?* – Yene bir adem néme dédi?; 2. ögün: *Öbür gün gideceğim* – Ögünlükke kétimen.

öbür dünya ***is.*** yene bir (ikkinch) dunya.

öbürku ***z.*** yene biri, bashqisi, ikkinchisi: *Bu iş öbürküne uymuyor* – Ish yene birige uyghun emes.

öbürü ***z.*** yene biri, bashqisi, u kishi yaki u nerse.

öcü ***is.*** (balilar tilidin) hüjü (jin).

öç *-cü* ***is.*** öch, intiqam: *Milletin öcünü almak* – Milletning intiqamini almaq.

öd ***is.*** öt (adem we haywanning).

öd ***is.*** archa.

öd ağacı ***is.*** archa derixi.

ödemek 1. ötimek; 2. tölimek: *İnsan ödeyemiyeceği bir borc altına girmemeli* – Adem töliyelmeydighan derijide qerzdar bolmasliqi lazim.

ödenek *-ği* ***is.*** chiqim, rasxot, pul, xirajet.

ödenmek tölenmek: *Borç ödenir kira ödenmez* – Qerz töliner, kira tölenmes.

ödenti ***is.*** bedel.

ödeşgödeş olmak töleshmek.

ödeşmek élim-bérimni tügetmek.
ödetmek töletmek: *Borcunu bana ödetti* – Qerzni manga töletti.
ödev ***is.*** 1. wezipe: *Ödevi gerçekleştirmek* – Wezipini atqurmaq; 2. burch, mejburiyet; 3. tapshuruq.
ödevcil ***s.*** wezipe orunlighuchi.
ödevli ***s.*** wezipe yüklen'gen.
ödlek *-ği* ***s. is.*** qorqqan, yüreksiz.
ödleklik *-ği* ***is.*** qorqqanliq, yüreksizlik.
ödül ***is.*** mukapat: *Ödül alan şair* – Mukapat alghan shair.
ödün ***is.*** 1. tüzeshtürüsh, rémont qilish, yasash, tüzesh; 2. tölesh, toldurush, ziyanni tölesh.
ödünç *-cü* ***z.*** 1. ötne; 2. qerz: *Ödünç vermek* – Qerz bermek.
ödünlemek tölimek.
ödünlü ***s.*** qerzdar.
öf ***ünl.*** bezmek, yirginich tuyghusini bildüridu: *Öf ne pis koku* – Némidégen sésiq puraq.
öfke ***is.*** ghezep, xapa, achchiq.
öfkeci ***s.*** jilixor, xapighan, mijezi chus.
öfkelendirmek ghezeplendürmek: *Bu eylem beni öfkelendirdi* – Bu heriket méni ghezeplendürdi.
öfkelenmek ghezeplenmek, xapa bolmaq, jile bolmaq, achchiqlanmaq.
öfkeli ***s.*** ghezeplen'gen, achchiqlanghan, jile bolghan.
öğe ***is.*** 1. unsur; 2. élémént.
öğle ***is.*** chüsh (waqit): *Öğle yéméği* – Chüshlük qanat.
öğlen ***is.*** chüsh waqti.
öğlenci ***s. is.*** chüshtin kéyin oquydighan oqughuchi.
öğleyin ***z.*** chüsh waqti, chüsh mezgili.
öğmek bk. ***övmek***.
öğrenci ***is.*** ögen'güchi, oqughuchi.
öğrencilik *-ği* ***is.*** oqughuchiliq.

öğrenek *-ği is.* ibret, sawaq.
öğrenilmek öginilmek.
öğrenim *is.* maarip: *Yüksek öğrenim üniversitelerde ve yüksek okullarda sağlanır* – Aliy maarip, uniwérsitét we aliy mekteplerde élip bérilidu.
öğrenmek 1. ögenmek: *Dersini ögrenmek* – Dersni ögenmek; 2. bilim almaq, qabiliyitini artturmaq; 3. uqmaq, bilmek: *Soruşturdum, amâ bir şey öğrenemedim* – Sürüshtürdüm, emma nerse uqalmidim.
öğrenmelik *-ği is.* oqush puli (oqughuchigha oqushni dawamlashturush üchün bérilidighan).
öğreti *is.* meslek, yol, izim, telimat.
öğretici *s.* didaktik, pendi-nesihet, terbiyiwi.
öğreticilik *-ği is.* oqutquchiliq, ögetküchilik.
öğretilmek ögitilmek.
öğretim *is.* maarip.
öğretke *is.* pédagogika.
öğretmek 1. ögetmek: *Maksat onlara bir şey öğretmektir* – Meqset ulargha bir nerse ögetmek; 2. qabiliyitini artturmaq: *Dutar çalmayı ögretmek* – Dutar chélishni ögetmek; 3. terbiye bermek, telim bermek: *Bana hakıkatı öğrettiniz* – Manga heqiqetni ögettingiz.
öğretmen *is.* oqutquchi, muellim.
öğretmenlik *-ği is.* oqutquchiliq, muellimlik.
öğretsel *s.* pédagogikigha ait.
öğün *is.* 1. qétim, nöwet, waq: *Günde üç öğün yemek yiyiyoruz* – Künde üch waq tamaq yeymiz; 2. aldida.
öğünmek bk. ***övünmek***.
öğür *is.* 1. qurdash; 2. könük, adetlen'gen; 3. tebiqe, guruh.
öğürleşmek könmek, adetlenmek.
öğürlük *-ğü is.* ögen'gen, adetlen'gen, kön'gen.
öğürmek 1. hö qilmaq; 2. hörkirimek, mörimek (kala).

öğürtlemek 1. tasqimaq, tallimaq; 2. tallap teyinlimek.
öğürtmek hö qildurmaq.
öğürtü ***is.*** hö, qey.
öğüt ***is.*** nesihet.
öğütçu ***is.*** nesihet qilghuchi.
öğütlemek nesihet qilmaq.
öğütlük *-ğü* ***is.*** qisse, hékaye.
öğütmek 1. uwatmaq, yanjimaq, talqan qilmaq; 2. singdürmek, hezim qilmaq.
öğütülmek uwitilmaq, talqan qilinmaq, yanjilmaq: *Buğday öğütüldü* – Bughday yanjildi.
öhö ***ünl.*** ohoy, ohu: *Öhö bak ona* – Ohoy qara uninggha.
ökçe ***is.*** ökche, pashna.
ökçeli ökchilik, pashniliq: *Ökçeli ayakkabı* – Ökchilik ayaq.
ökçesiz ***s.*** 1. ökchisiz, pashnisiz; 2. yési tapan.
öke ***is.*** dahi, dana.
ökse ***is. yun.*** 1. yépishqaq, mejün; 2. mejün sürülgen tayaq; 3. erlerni jelp qilishqa mahir ayal.
öksü ***is.*** chala köygen ökun.
öksürmek 1. yötelmek; 2. yötel bolup qalmaq.
öksürtmek yöteldürmek: *Sigara dumanı beni öksürtur* – Tamaka isi méni yöteldüridu.
öksürtücü ***s.*** yöteldürgüchi.
öksürük *-ğü* ***s.*** yötel.
öksürük otu ***is.*** yötel oti (yötelni toxtitidighan doriliq or).
öksürüklü ***s.*** köp yötilidighan, yötel késellikige yoluqqan.
öksüz ***is. s.*** 1. yétim; 2. yalghuz, héchkimi yoq: *Buralarda öksüz kaldım* – Bu yerde yalghuz qaldim.
öksüzlük *-ğü* ***is.*** yétimlik, yalghuzluq.
öküz *-zü* ***is.*** 1. öküz; 2. möng, döt.
öküz soğuğu ***is.*** 3 ayning 15 künidin 21 künigiche dawam qilidighan bahar soghuqi.

öküzlük *-ğü is.* mönglük, dötlük.
öl *is.* 1. höl, nem; 2. nem yer.
ölçek *-ği is.* 1. küre, shing; 2. mashstab.
ölçer *is.* kösey, ot kolighuchi tömür.
ölçermek öchüp kétiwatqan otni yalqunjatmaq.
ölçmek 1. ölchimek: *Buğdayı ölçmek* – Bughdayni ölchimek; 2. oylinip qilmaq; 3. qiyas qilmaq.
ölçtürmek ölchetmek: *Alacağınız kumaşı ölçtürdünüzmü?* – Alidighan rextni ölchettingizmu?.
ölçü *is.* 1. ölchem, birlik: *Metre, kilo, litre, birer ölçüdür* – Métr, kilo, litr, birer ölchemdur; 2. norma: *Hiçbir şeye ölçüyü aşmamalı* – Herqandaq nerse normidin éship ketmeslik lazim.
ölçülemek 1. retlimek, retke salmaq; 2. maslashmaq.
ölçülmek ölchelmek.
ölçülü *s. z.* 1. ölchelgen; 2. normiliq; 3. mötidil.
ölçüm *is.* 1. ölchesh; 2. ölchem, uzun qisqiliq: *Bu alanın ölçümü iki kilometre kadardir* – Bu yerning ölchimi kilométrche kélidu; 3. sélishturma, texmin.
ölçümlemek muhakime qilmaq, obdan chüshenmek, obdan oylanmaq; 2. teqdirlenmek.
ölçüsüz *s.* 1. ölchelmigen; 2. hésablanmighan; 3. nahayiti jiq, hésabsiz; 4. orunsiz: *Ölçüsüz konuşmak* – Orunsiz söz qilmaq.
ölçüşmek ölcheshmek, sélishturushmaq, tengleshmek.
ölçüştürmek 1. ölcheshtürmek, ölchettürmek; 2. tengleshtürmek, boylashturmaq, sélishturmaq.
ölçüt *-dü is.* 1. ölchem; 2. belge: *Bir adamın harcadığı her zaman servetinin ölçütü olamaz* – Bir ademning xejligini hemishe uning bayliqining belgisi bolalmaydu.
öldürmek 1. öltürmek; 2. bek harmaq: *Bu yol bizi oldürdü* – Bu yol bizni bekmu harghuzdi; 3. boshqa ötmek: *Bütün bir günü öldürdük* – Pütün bir küni bosh ötküzduq.
öldürtmek öltürtmek.

öldürücü *s.* öltürgüchi: *Öldürücü hastalık* – Öltüridighan késel.
öldürülmek öltürülmek.
öldürüşmek öltürüshmek.
ölef *is.* öltürgüchi késelliklerning yuqushi.
öleyazmak öler haletke kelmek.
ölgün *s.* ölük.
ölker *is.* bu mezi qatarliq rextlerning tiwiti we shaptula qatarliq méwilerning üstidiki tük.
ölmek 1. ölmek; 2. solashmaq: *Bu çiçekler çabuk ölür* – Bu güller tézla soliship qalidu; 3. qattiq qiynalmaq; 4. qimmitini yoqatmaq, waqti ötmek.
ölmez *s.* 1. ölmes: *Ölmez bir eser* – Ölmes bir eser; 2. chidamliq, bek ching: *Ölmez bir kumaş bu* – Bu chidamliq rext.
ölmez oğlü *-nu s.* chidamliq nersiler üchün qollinilidu: *Bu kumaş ölmez oğlu* – Bu rext chidamliq.
ölmezlik *-ği is.* ölmeslik.
ölmüş *s.* 1. ölgen; 2. ilgiri ölüp ketken.
ölü *s.* 1. ölük, méyit: *Ölü diller* – Ölgen tillar; 2. waqti ötken, qélip qalghan; 3. ölük haywan (tap).
ölük *s.* halsiz.
ölüm *-mü is.* 1. ölüm, wapat: *Her hastalığın sonu ölüm değildir* – Hemme késelining aqiwiti ölüm emes; 2. ölüm jazasi; 3. küch quwwetning aziyishi; 4. yoqilish.
ölüm kalım savaşı *is.* hayat-mamat kürishi.
ölümlü *s. is.* 1. bek xeterlik; 2. jezmen ölidighan, tirik qalmaydighan; 3. insan.
ölümlü dünya *is.* pani dunya.
ölümlük *-ğü is.* axiretlik, ölümlük.
ölümsek *s.* ölümge yéqinlashqan, ölüshke az qalghan, ölümtük.
ölümsüz *s.* ölmeydighandek.

ölümsüzlük *-ğü is.* 1. ölmeslik; 2. ebedi, menggü.
ölünmek ölmek.
ömr *is.* bk. ***ömür***.
ömür *-mrü is. ar.* 1. ömür; 2. hayat; 3. semimiylik, yéqimliq: *Bu adamın arkadaşlığı ömürdür* – Bu ademning dostluqi semimidur; 3. bextlik; 4. ghelite, biep.
ömürlü *s.* ömürlük, ömri uzun.
ömürsüz *s.* ömürsiz, ömri qisqa.
ön *is.* 1. aldi: *Evin önü bahçe* – Öyning aldi baghcha: *Önümüzdeki kış soğuk olacak* – Aldimizdiki qish soghuq bolghidek; 2. kélechek zaman; 3. ochuqchiliq; 4. bash terep, eng yuqiri qisim; 5. kiyim kéchekning aldi teripi; 6. bashlanghuch zaman; 7. musape.
ön ayak *is.* bashlamchi, yol bashlighuchi.
ön bilgi *is.* bashlanghuch bilim, deslepki bilim.
ön sezi *is.* aldin bilish.
ön söz *is.* kirish söz, aldinqi söz.
ön tasar *is.* layihe originali, layihe kopiyisi.
önce *z.* awwal: *Ben önce geldim* – Men awwal keldim.
öncecilik *-ği is.* aldin bilerlik.
önceden *z.* aldidin, aldin, awwaldin: *Önceden bilmiyordu,sonra öğrendi* – Aldidin bilmeptti, kéyin ögendi.
önceki *s.* awwalqi: *Önceki gün* – Awwalqi kün.
öncel *is.* 1. ejdadlar; 2. qedimkiler.
öncelemek algha sürmek.
öncelik *-ği is.* bir nersining bashqa nersidin awwal bolushi; 2. zakalet (pul).
öncesiz *is.* deslepkisi bolmighan.
öncesizlik *-ği is.* ezel.
öncü *is.* awan'gart, ilghar, nemunichi.
öncülük *-ğü is.* awan'gartliq, ilgharliq, nemunilik.
öndelik *-ği is.* awans, aldin bérilgen pul.

önder ***is.*** dahi, rehber.
önderlik *-ği* ***is.*** rehberlik: *Partinin önderliği* – Partiye rehberliki.
öndüç *-çü* ***is.*** xush xewer yetküzgüchi.
önek ***is. dilb.*** ashurush qoshumchisi: *Kıp-kırmızı sözündeki «kıp» önektir* – Qipqizildiki «qip» ashurma qoshumchisidur.
önel ***is.*** möhlet.
önem ***is.*** ehmiyet, étibar, qedir-qimmet: *Buna önem verilmelidir* – Buninggha ehmiyet bérilishi kérek; *Bir kimsenin önemi* – Birining qedirqiymiti.
önemli ***s.*** 1. muhim; 2. ehmiyetlik, qimmetlik: *Önemli çalışmalar* – Ehmiyetlik xizmetler.
önemsemek 1. étibar bermek; 2. ehmiyet bermek.
önemsiz ***s.*** 1. ehmiyetsiz; 2. étibarsiz.
önemsizlik *-ği* ***is.*** 1. ehmiyetsizlik; 2. étibarsizliq.
önerge ***is.*** 1. teklipname; 2. layihe.
önergi ***is.*** teklip.
öneri ***is.*** teklip: *Başkana bir öneri ileri sürdüm* – Reiske bir teklip berdim.
önermek teklip qilmaq, teklip bermek.
öneze ***is.*** owchi mökünidighan yer.
öngörmek közde tutmaq, nezerge almaq, pilanlimaq: *Halk ekonomisinin kalkınmasını öngören tez* – Xelq igilikining rawajlinishini nezerge alghan layihe.
öngörü ***is.*** yiraqni körüsh.
öngörülü ***is.*** yiraqni körüshlük.
öngü ***is.*** chidashliq bérish, put dessep turush.
öngün ***is.*** harpa, bir kün awwalqi kün.
önkol ***is.*** bilek.
önleme ***is.*** 1. tosush, tosqun bolush; 2. aldini élish.
önlemek 1. tosmaq, tosqun bolmaq; 2. aldini almaq.
önlenmek 1. tosulmaq; 2. aldi élinmaq.

önleyici ***s.*** aldini alidighan: *Önleyici eylem* – Aldini élish herikiti.

önlük *-ğü* ***is.*** 1. aldi tartquch, pertuq; 2. oqughuchilarning dersxana kiyimi.

önlüklü ***s.*** pertuq tartqan.

önsel ***s. z.*** tejribe qilmastin eqilgila tayinidighan.

öperlemek söyüshmek.

öpme ***is.*** söyüsh.

öpmek söymek: *El öpmek* – Qol söymek.

öptürmek söydürmek.

öpü ***is.*** söyüsh.

öpücük *-ğü* ***is.*** söyüsh yaki söydürüsh.

öpüş ***is.*** söyüsh.

öpüşmek söyüshmek.

ör ***is.*** ihate témi, chit, tosuq.

örcin ***is.*** arghamcha, shota.

ördek *-ği* ***is.*** 1. ördek; 2. késellerning kichik teret qachisi; 3. shopurlar yol üstide séliwalghan pasazhir; 4. döt, möng.

ördek başı ***is.*** yéshil bilen lajuwerd arisidiki reng.

ördek gagası ***is.*** sarghuch qizil reng.

ördürmek ördürmek.

örek *-ği* ***is.*** qurulush, bina, imaret.

öreke ***is. yun.*** 1. yung we paxta égiridighan urchuq; 2. tughut aniliri ishlitidighan orunduq.

örelemek shekil bermek, tüzeshtürmek, perdazlimaq.

örelenmek shekil almaq, shekil élip güzelleshmek.

öremek retlimek, tertipke salmaq.

ören ***is.*** 1. xarabe; 2. eski tam.

örf ***is. ar.*** örp-adet.

örfelemek 1. köz alaytmaq; 2. qorqutmaq.

örfen ***z.*** örp-adetke asasen.

örfi *s. ar.* 1. örp-adetke ait; 2. herbiy halet: *Örfi idare* – Herbiy halet.
örfiyat *is.* enenilerge ait nersiler.
örgen *is.* bk. ***organ***.
örgenlik *-ği is.* organizm.
örgensel *s.* organik.
örgü *is.* 1. örüm, örüme: *Bunun örgüsü güzel* – Buning örimi yaxshi; 2. örülgen nerse: *Sert bir örgü* – Qopal örülgen nerse; 3. örülgen chach, örüme chach; 4. nérwa we tomur yollirining almishishidin kélip chiqqan ehwal.
örgüt *-tü is.* teshkilat, teshkil, uyum, uyushma: *Köylü örgütleri* – Déhqanlar teshkilatliri: *Genç örgütleri* – Yashlar teshkilatliri.
örgütçü *is.* teshkilatchi, uyumchi.
örgütçülük *-ğü is.* teshkilatchiliq, uyushmichiliq.
örgütlemek teshkillimek, uyushturmaq.
örgütlemek teshkillenmek, uyushturulmaq.
örgütlendirmek teshkillenmek, uyushturulmaq.
örgütlenmek teshkillenmek, uyushturulmaq.
örme *is.* 1. örüsh; 2. örüm.
örmek 1. örimek: *Sepet örmek* – Séwet örimek; 2. yamimaq: *Çorap örmek* – Paypaq toqimaq; 3. eshmek: *İp örmek* – Yip eshmek; 4. qoparmaq (tamni): *Bu duvarı iki günde ördüler* – Bu tamni ikki künde qopardi; 5. qilmaq, meshghul bolmaq: *Ne örüyorsun?* – Néme qiliwatisen?.
örneğin *z.* mesilen.
örnek *-ği is.* 1. örnek, nusxa: *Kumaş örnekleri* – Rext örnekliri; 2. nemune; 3. misal, ülge: *Örnek olarak söylersek* – Misal üchün sözlisek; *Öğretmen her bakımdan çocuklara örnek olur* – Muellim her jehettin oqughuchilargha ülge bolidu; 4. xil, tür: *Onun bizde bir kaç örneği var* – Uning bizde

birqanche xili bar; 5. nemunichi: *Örnek öğrenciler sınıfı* – Nemunichi-oqughuchilar sinipi.

örneklik *-ği is.* 1. örneklik; 2. ülgilik; 3. nemunilik.

örnekseme *is.* qiyas.

örs *is.* 1. tömürchilerning sendili; 2. mozduzlarning köwisi.

örslemek 1. buzuwetmek, örüwetmek, yiqitiwetmek: *Rüzgar çiçekleri örseledi* – Shamal güllerni yiqitiwétiptu; 2. ajizlashturmaq: *Hastalık onu epey örselemiş* – Aghriq uni xélila ajizlashturuwétiptu.

örtbas *is.* 1. yépish; 2. yoshurush: *Kabahatı örtbas etmeli* – Kemchilikini yoshurmasliq lazim; 3. étish.

örtenek *-ği is.* yopuq: *At örteneği* – At yopuqi.

örtmece *is.* kinaye.

örtmek 1. etmek, yapmaq: *Yüzünü bir şeyla örtmek* – Yüzini bir nerse bilen yapmaq; 2. yoshurmaq: *Tarihi gerçegi örtmek* – Tarixi emeliyetni yoshurmaq; *Birinin kabahatını örtmek iyi değil* – Birining kemchilikini yoshurush yaxshi emes; 3. basturmaq.

örttürmek 1. ettürmek, etküzmek; 2. yapturmaq; 3. basturtmaq; 4. yoshurtmaq.

örtü *is.* yashliq: *Baş örtüsü* – Bash yaghliqi.

örtülmek étilmek, yépilmaq.

örtülü *s.* 1. yaghliqliq; 2. yépilghan, étilgen.

örtünmek yépinmaq, yépilmaq, étilmek.

örtüsüz *s.* 1. yalangwashtaq; 2. yépilmighan.

örü *is.* 1. örüsh; 2. örülüp ketken bina we tam; 3. yamash.

örücü *is.* yamaqchi.

örücülük *-ğü is.* yamaqchiliq.

örülmek örülmek.

örümcek *-ği is.* 1. ömüchük; 2. ömüchük tori.

örümceklenmek 1. tor baghlap ketmek; 2. perwishsiz qalmaq; 3. qizitma késelde kalpuk qurumaq we köz qizarmaq.

örümcekler *is. zool.* ömüchük, here qatarliq haywanlar.
örümcekli *s.* tor baghlanghan.
öşür *-şrü is. ar.* 1. öshre; 2. ondin biri; 3. Quranning 10 ayetlik qismi.
öt *is.* öt (insan we haywanning).
öte *is.* 1. néri, nérisi: *Ölümün ötesi* – Ölümdin néri; 2. yene bir, yene biri, bashqa, bashqisi: *İşin ötesini bana bırak* – Bashqa ishni manga qoyghin; 3. bashqa terep, yene bir terep, kélechek: *Öteden bir ses yükseldi* – Bashqa tereptin bir awaz chiqti; 4. nahayiti bekmu: *Öte güzel* – Bekmu chirayliq.
öte beri *is.* parche-purat nerse: *Öte beri almaya çıktım* – Parche-purat nerse alghili chiqtim.
öteğen *is.* bk. ***ötleğen***.
öteki *-ni s. z.* nériqi, nériqisi, yene bir, yene biri: *Öteki oda ondan geniştir* – Nériqi öy buningdin keng.
ötleğen *is.* torghay, bulbul tipidiki qushqachlar.
ötlek *-ği s. is.* qorqqaq.
ötmek 1. sayrimaq: *Bülbül güzel öter* – Bulbul chirayliq sayraydu; 2. awaz chiqarmaq: *Bu boru ötmiyor* – Bu kanaydin awaz chiqmaydu; 3. chélinmaq: *Bu zorna tiz sesle ötüyor* – Bu sunay yaxshi awazda chélinidu; 4. jawildimaq, tola gep qilmaq, walaqshimaq, quruq söz qilmaq: *Bütün gün ötüp durdu* – Bir kün walaqshidi; 5. qusmaq, qayturmaq.
öttürmek 1. sayratmaq; 2. chalmaq: *Düdük öttürmek ötücü* – Düdük chalmaq; 3. warqirap eks sada chiqarmaq.
ötücü *s.* sayrighuchi: *Ötücü kuşlar* – Sayrighuchi qushqachlar.
ötülmek sayranmaq, chélinmaq, awaz chiqirilmaq.
ötümlü *s.* jarangliq tawushlar.
ötümsüz *is.* jarangsiz tawushlar.
ötün *s.* ötünüsh.

ötürü *s.* «shuning üchün», «shu munasiwet bilen», «shundaq qilip» dégen menide qollinilidu: *Depremden ötürü şehirde adam kalmadı* – Yer tewresh munasiwiti bilen sheherde adem qalmidi.

ötüş *is.* sayrash.

ötüşmek sayrashmaq.

öveç *-ci is.* ikki üch yashliq erkek qoy.

övgü *is.* medhiye.

övmek medhiyilimek, küylimek, teqdirlimek, maxtimaq.

övülmek medhiyilenmek, küylenmek, maxtanmaq, teqdirlenmek.

övün *is.* bk. ***öğün***.

övünce *is.* maxtashqa munasip.

övünç *-cü is.* maxtashqa munasip.

övüngen *s.* maxtanchaq.

övünmek 1. maxtanmaq; 2. körenglimek: *İnsan zenginliğiyle çok fazla övünmemeli* – Adem bayliqi bilen bekmu körenglep ketmesliki lazim.

övür *s.* bk. ***öğür***.

övütmek bk. ***öğütmek***.

övütülmek bk. ***öğütülmek***.

öykü *is.* hékaye.

öykücü *is.* hékayichi.

öykünmek dorimaq, teqlid qilmaq.

öyle *s.* 1. undaq, shundaq: *Öyle bir şey olur mu?* – Undaq nerse bolamdu?; 2. uninggha oxshash: *Öyle yaptılar* – Uninggha oxshash qildi.

öyle öyle *z.* 1. shundaq-shundaq; 2. asta-asta: *Öyle öyle alıştı bu duruma* – Asta-asta köndi bu weziyetke.

öylelikle *z.* shundaq qilip, shuning bilen: *Öylelikle güçlükler ortadan kalkar* – Shünidaq qilip qiyinchiliqlar tügeydu.

öylesi *is.* shuninggha oxshash, shundaq: *Öylesi kolay kolay bulunmaz* – Undaq asan tépilmaydu.

öylesine *z.* shundaq-shunchilik, uqeder: *Öylesine çalıştiki ...* – Shuqeder ishlidiki ... **öyük** *is.* oyulghan yer, qézilghan yer.

öz *is.* 1. öz: *Öz ağlamayınca göz yaşarmaz* – Özi yighlimighuche, közidin yash chiqmaydu; 2. mahiyet: *Meselenin özü anlaşılır* – Mesilining mahiyeti chüshünüshlük; 3. nersining asasliq qismi.

öz *is.* derya.

öz *is.* 1. sap: *Bir yabancı için öz Uygurca öğrenmek kolay değil* – Bir chet ellik üchün sap uyghurchini öginish asan emes; 2. heqiqiy, chindin: *Ben onun öz babasıyım* – Men uning heqiqiy (öz) atisi.

öz devim *is.* aptomatizm.

öz devimli *s.* aptomatik.

öz saygı *is.* sherep.

Özbek *is. öz.* özbék.

Özbekçe *is.* özbékche.

özdek *-ği is.* 1. madda; 2. eyniyet.

özden *is.* boyun bézi (bez).

özdenlik *-ği is.* özidin bolghanliq, özidin yaralghanliq, séxiyliq.

özdeş *s.* 1. eyni, oxshash; 2. özide oxshashliq bolghan, özdash.

özdeşlemek oxshash qilmaq.

özdeşlik *-ği is.* 1. oxshashliq; 2. (matématikida) tenglik alamiti.

öze *is.* xas: *Gülmek insana öze bir haldır* – Külmek insangha xas bir haldur.

özek *-ği is.* 1. mezkur; 2. méghiz; 3. yürek; 4. yadro.

özel *s.* mexsus: *Buraya özel işlerim için geldim* – Bu yerge mexsus ishlirim üchün keldim.

özelge ***is.*** köchmes mülük.

özellik *-ği* ***is.*** 1. xususiyet; 2. alahidilik.

özellikle ***z.*** bolupmu, alahide: *Onun çalışma arzusunu özellikle anlatmalıyız* – Uning xizmet arzusini alahide chüshendüreyli.

özen ***is.*** ghemxor, ghemxorluq.

özenci ***is. s.*** 1. xalis, xalisane; 2. heweskar.

özendirmek heweslendürmek, qiziqturmaq.

özene özene ***z.*** qiziqip-qiziqip, qétirqinip: *Hepsini güzel bir deftere özene özene yazdım* – Hemmini yaxshi bir depterge qétirqinip yazdim.

özengen ***is. s.*** bk. ***özenci***.

özenilmek qiziqsinmaq.

özenli ***s.*** heweslik.

özenmek 1. heweslenmek, qiziqmaq: *Ben bu yazıya çok özendim* – Men bu maqalige bek qiziqtim; 2. bérilmek: *Mehmet ozanlığa özeniyor* – Mehemmet shairliqqa bérilidu; 3. dorimaq, ögenmek: *Ahmedi özendin de bu işe başladın* – Exmetni dorapla bu ishqa kirishting.

özensiz ***s.*** 1. bérilip qilinmighan (ish); 2. bérilip qilmighan (biri).

özenti ***is.*** doramchiliq, teqlidchilik.

özerk ***s.*** öz hoquqigha özi ige, muxtar, aptonom, özi erkin.

özerklik *-ği* ***is.*** 1. öz erkinlik, öz hoquqigha özi igilik; 2. muxtariyet, aptonomiye; 3. erkinlik.

özet ***is.*** xulase, yekün: *Konuşmaların özeti* – Sözlerning xulasisi.

özetleme ***is.*** xulase qilish, yekünlesh, yighinchaqlash.

özetlemek xulase qilmaq, yekünlimek, yighinchaqlimaq.

özetlenmek yekünlenmek, xulase qilinmaq, yighinchaqlanmaq.

özge ***s.*** 1. bashqa; 2. yat, gheyriy.

özgeci *is. s.* bashqilar üchün pidakar bolghuchi.
özgü *s.* xas, mexsus: *Uygurlara özgü görenekler korunmaktadır* – Uyghurlargha xas adetler saqliniwatidu.
özgül *s.* 1. tür, xil; 2. ayal ismi.
özgüllük *-ğü is.* türlük.
özgün *s.* alahide.
özgünlük *-ğü is.* alahidilik.
özgür *s.* 1. erkin; 2. hör.
özgürlük *-ğü is.* erkinlik, hörlük.
özlem *is.* arzu, istek: *Özgürlük ezilen halkın özlemidir* – Erkinlik, ézilgen xelqning arzusidur.
özlemek séghinmaq, körgüsi kelmek: *Ahmet memleketini özlüyor* – Exmetning öz yurtini körgüsi kélidu.
özlemli *s.* séghinghan, körgüsi kelgen.
özlenilmek bk. ***özlenmek***.
özlenmek séghinish tuyghusi.
özleşmek saplashmaq.
özleştirmek özleshtürmek.
özletmek esletmek.
özleyin *z.* eslide, ezelde.
özleyiş *is.* körgüsi kélish.
özlü *s.* beriketlik.
özlü buğday *is.* köp un chiqidighan bughday.
özlük *-ğü is.* 1. mahiyet, négiz; 2. kishi, zat.
özne *is.* ige (til).
öznel *s.* subyéktip.
öznelci *is. s.* subyéktipchi.
öznelcilik *-ği is.* subyéktipchiliq.
öznellik *-ği is.* subyéktipliq.
özr *is.* bk. ***özür***.
özsaygı *is.* sherep.
özümleme *is.* assimilyatsiye, özige oxshitiwélish.

özümlemek assimilyatsiye qilmaq.
özümseme ***is.*** bk. ***özümleme***.
özümsemek bk. ***özümlemek***.
özün ***is.*** shéir.
özür *-zrü* ***is. ar.*** 1. opu, ozur; 2. qusur, yétersizlik: *Bu evin bir takım özürleri var* – Bu öyning birmunche yétersiz yéri bar.
özüt ***is.*** xulase, yekün.
özveren ***s.*** pidakar.
özveri ***is.*** pidakarliq: *Özveriyle çalışmak* – Pidakarliq bilen ishlimek.
özverili ***s.*** pidakar.

P

P P (Türk élipbesining 20-herpi).

pa ***is. far.*** 1. ayagh, put; 2. tégi, tekti, yiltiz, chongqurluq; 3. asas, ul; 4. quwwet.

pabend ***is. far.*** bk. ***paybend***.

pabuç *-cu* ***is. far.*** 1. qonchsiz ayagh kiyimliri, popuch; 2. ökchisiz ayagh kiyimliri; 3. tikilgen türkning asti qismi.

pabuççu ***is.*** 1. meschit qatarliq yerlerde ayagh kiyimige qarighuchi; 2. ayagh kiyimi tikküchi yaki satquchi (mozduz).

pabuççuluk *-ğu* ***is.*** mozduzluq.

pabuçlu ***s.*** putida ayagh kiyimi bolghan.

pabuçluk *-ğu* ***is.*** ishik sirtida ayagh kiyimini salidighan yer, popuchluq.

pabuçsul ***s.*** yalang ayagh, popuchsiz.

pabuçsul kaçmak keshni qoltuqlap qachmaq.

paça ***is. far.*** 1. puchqaq, pesh; 2. haywanlarning paqalchiqi we buningdin qilinghan tamaq, mashqaq.

paçacı ***is.*** 1. kalla-paqalchaq pishurup satquchi; 2. kalla-paqalchaq pishurup satidighan dukan.

paçal ***is.*** herxil unlarning arilashmisi.

paçalı ***s.*** paypaqliq: *Paçalı tavuk* – Paypaqliq toxu; *Paçalı güvercin* – Paypaqliq kepter.

paçalık *-ğı* ***is.*** 1. peltoning pesh we shalwurning puchqaq qismi; 2. toyning etisi yéyilidighan tamaq we kélinning shu küni kiyidighan kiyimi.

paçarız ***s. far.*** chapras.

paçavra ***is. yun.*** 1. eski-tüski latilar; 2. yirginchlik nerse yaki adem.

paçavracı ***is.*** eski-tüski lata toplap satquchi.

paçayı kurtarmak özini derttin qutquzmaq.
paçoz *is. yun.* buzuq xotun, pahishe ayal.
padaş *is. far.* bk. ***padeş***.
padaş *is. far.* yar-burader, yoldash.
padaşt *is. far.* bk. ***padeş***.
padavra *is. yun.* népiz taxtay (penerke).
padavra gibi *s.* oruqlap ustixanliri körünüp qalghan.
padeş *is. far.* mukapat.
padıl *is. bot. ing.* tar we uzun qéyiq.
padil *is. far.* 1. bir uchi keng we qisqa sapliq kürek (qiyiqning); 2. yan chaqliq kéme (chaqi yénida).
padişah *is. far.* padishah, sultan.
padişahlık *-ğı is.* padishahliq, sultanliq, xaqanliq.
pafta *is. far.* 1. chong meng (xal); 2. chong bir xeritini teshkil qilghuchi herbir parche; 3. tömürchilerning burmisi (üshkisi).
pagan *s. is. ing.* köp xudaliqlar (köp xudagha ishinidighanlar).
paganism *is. fr.* köp xudachiliq.
pagoda *is.* budda ibadetxanisi.
pagodit *-ti is.* bir xil tash jinsi.
pah *is. far.* 1. qiysiq késilgen qirghaq; 2. éngish, töwen (yer).
paha *is. far.* baha, nerx.
pahacı *is.* qimmetchi, qimmet satquchi.
pahalı *s.* qimmet, bahaliq.
pahalılaşmak bk. ***pahalanmak***.
pahlanmak bahasi ösmek.
Pahlevi bk. ***Pehlevi***.
Pahutlar *is.* pahotlar (Afghanistanda iraq érqidin bolghan yerlik xelq).
pak *-ki s. far.* 1. pak, sap, pakiz; 2. xalis; 3. qusursiz, gunahsiz; 4. mubarek.

pak balan *is. far.* 1. wapadarlar; 2. ezizler; 3. pütün pulini utturuwatqan qimarwazlar.

paket *-ti is. fr.* 1. qap (qeghezdin yasalghan): *Bir paket sigar* – Bir qap tamaka; 2. bopa, bolaq, xalta, boghchima.

paketlemek 1. baghlimaq, orimaq; 2. xaltigha salmaq, boghchilimaq.

paki *is. far.* 1. pakliq, sapliq; 2. ustura.

pakidaktili *is. tıp.* qol we ayagh barmaqlirining yoghinap kétishi.

pakiglosi *is. tıp.* tilning heddidin tashqiri qélinlap kétishi.

pakiyoşi *is.* qulaqning heddidin tashqiri qélinlap kétishi.

pakize *s. is.* 1. pakiz, sap; 2. xalis, heqiqiy; 3. ayal ismi.

paklamak 1. pakizlimaq, tazilimaq; 2. élip tügetmek, tep tügetmek; 3. aqlimaq; 4. öltürmek.

paklanmak pakizlanmaq, tazilanmaq, paklanmaq.

paklık *-ğı is.* 1. sapliq, pakliq; 2. xalisliq.

pakt *-tı is. fr.* shertname, ittipaqdashliq ehdi, ehdiname: *Kuzey atlantık paktı* – Shimaliy atlantik ittipaqdash teshkilati.

pal *is.* kepterning bir türi.

pala *is.* 1. qisqa, keng qilich; 2. gürjek qatarliq saymanlarning yapilaq yüzi; 3. palaq.

pala bıyık *-ğı is.* shap burut.

pala bıyıklı *s.* shap burutluq.

palaheng *is. far.* 1. tizgin, chulwur; 2. derwishler boynigha ésiwalidighan boghquch yaki zenjir.

palamar *is. yun.* kéme arghamchisi, yelken arghamchisi.

palamarcı *is.* kémilerni qirghaqqa baghlighuchi we kéme arghamchilirini yéship kémilerni yolgha sélip qoyghuchi.

palamut *-du is. yun. zool.* palamot béliqi.

palamut *-du is. yun.* dub derixi we uning méwisi (dub yangiqi).

palan *is. far.* uchiliq, mölö.

palan duz éger-toqum yasighuchi, serrach.
palandız *is.* jümek téshi.
palandöken *is.* tashliq we yoqush yer.
palanı *is.* éger-toqum yasighuchi.
palanka *is.* étirapigha xendek chépilghan qele.
palanpur *is. ing.* Hindistanda toqulghan kök boyaqliq rext.
palas *is. fr.* 1. zamaniwi zor bina; 2. zamaniwi méhmanxana we qewetlik binalar; 3. asan, ongay: *Yarınki derslerin hepsi palas* – Etiki derslerning hemmisi ongay.
palâs *is. far.* 1. kona palas; 2. yungi chüshüp ketken gilem.
palas pandıras *z.* aldirash-ténesh: *Bizi palas pandıras yola çıkardılar* – Bizni aldirash-ténesh yolgha saldi.
palaska *is.* eskerler oq xaltisi we xenjerlirini ésiwalidighan kemer.
palaspare *is. far.* konarghan yung rext puruchliri.
palasturpa *is. it.* 1. top-zembireklerning ichini tazilaydighan sumba; 2. aghzidin oq toldurulidighan qorallarning oqini chingdaydighan sumba.
palata *is. lat. rus.* 1. XV-XVII esirlerde Rosiyide ikki we üch bina qewetlik méhmanxana.
palatoplefi *is. fr.* tamaq palechliki.
palavra *is.* 1. po, lap; 2. yalghan, oydurma, asassiz (söz).
palavra atmak yalghan sözlimek, köptürmek.
palavra savurmak yalghan sözlimek, köptürmek.
palavra sıkmak yalghan sözlimek, köptürmek.
palavracı *is.* pochi, yalghanchi: *O, bir palavracıdır, inanmayın* – U, bir yalghanchi (pochi) ishenmigin.
palavracılık *-ğı is.* pochiliq, yalghanchiliq.
palay *is. far.* 1. zapas at (éhtiyat üchün éliwélinghan at); 2. süzgüch (suyuqluq nersilerni süzidighan).
palaz *is.* ghaz, ördek we kepterning chüjiliktin kéyinki waqti.

palazlamak 1. chongaymaq, ösmek (ördek, ghaz we kepter chüjiliri heqqide); 2. (balilar heqqide) chongaymaq, semrimek; 3. bay bolup qalmaq; 4. qarshi chiqmaq.

palazlanmak bk. ***palazlamak***.

paldım ***is. far.*** qoshqun.

paldımlaşmak qolidin kelmeydighan ishqa arilashmaq.

paldır küldür ***z.*** ghaldir-ghuldur, güldür-gharas: *Paldır küldür yuvarlandı* – Güldür-gharas domilap chüshti.

paldum ***is. far.*** bk. ***paldım***.

paldüm ***is. far.*** bk. ***paldım***.

paleng ***is. far.*** choruq.

palenk ***is. far.*** qarash töshüki (penjire we ishikning).

paleoarkeoloji ***is. fr.*** tarixtin awwalqi dewrler arxéologiyisi.

paleontoloji ***is. fr.*** géologik dewrlerde yer yüzide yashighan pütün janliqlarni tetqiq qilidighan bilim.

palet *-ti* ***is. fr.*** ressamlarning boyaqni arilashturidighan we ézidighan taxtisi.

paletizasyon ***is. fr.*** kéme we paraxotlargha qachilash we chüshürüsh ishlirigha asanliq tughdurush üchün yüklerning kéme we paraxot taxtilirigha yighilishi we baghlinishi.

palifrazi ***is.*** kékechlik (sözdiki).

palilali ***is. fr.*** eyni söz we jümlining orunsiz tekrarlinishi.

palimfrazi ***is. fr.*** yalghuz söz we jümlila emes, hetta qapiye, misrani tekrarlinishi **Palliler** ***is.*** pallilar (Jenubiy Hindistanda yashaydighan xelq).

pallium ***is. lat.*** 1. rimliqlarning jumhuriyet qurulghandin kéyin qobul qilghan bir xil ayallar peltusi; 2. yuqiri derijilik papa we poplar üstige artiwalidighan yungdin toqulghan aq rext.

palmiye ***is. fr.*** palma derixi.

palpör *-rü* ***is. fr.*** qélinliqni ölchesh eswabi.

palto *is. fr.* pelto.
palûde *is. s. far.* bk. ***pelide***.
palüze *is. far.* kraxmal parashoki we shéker bilen yasalghan bir xil tatliq yémek.
palyaço *is. it.* tiyatir, sérik oyunlirida ikki nomur arisida tamashibinlargha qiziqchiliq qilip bergüchi adem.
palyaçoluk *-ğu is.* qiziqchiliq.
palyatif *s. fr.* aghriq peseytidighan (dora).
palyoş *is. it.* qisqa we ikki bisliq tüz qilich.
pamal *s. far.* bk. ***paymal***.
pami *ünl.* qéni, chapan, yüre, kéteyli dégen menilerde qollinilidu.
pampa *is.* Jenubiy Amérika sehraliriga bérilgen nam.
Pampangalar *is.* Filippinning merkizide yashaydighan malayshiya xelqi.
pamuk *-ğu is. far.* kéwez, paxta.
pamuk balığı *is.* it béliqi jinsidin üsti kök, asti aq bir xil béliq.
pamukçuk *-ğu is.* bowaq balilarda bolidighan aqsil késili.
pamuklanmak paxtilashmaq.
pamuklu *s.* 1. paxtidin qilinghan; 2. paxtiliq.
panama *is. fr.* 1. saywenliki keng chigh qalpaq, panama; 2. mexsus toqulghan bir xil rext.
panamalı *is.* 1. panama kiygen (adem); 2. panamaliq.
panayır *is. yun.* yermenke.
pancar *is. erm.* qizilcha.
pancar şekeri *is.* qizilcha shékiri.
pancur *is.* bk. ***panjur***.
panda *is. zool.* müshükéyiq.
pandantif *is. fr.* médalion (boyungha asidighan).
pandemi xoléra, waba ... qatarliq yuqumluq késeller.
pandikülasyon *is. fr.* esnesh we kérilish herikiti.

pandispanya *is. it.* ungha tuxum, shéker we bashqa nersiler qoshup yasalghan yumshaq nan.

pandit *is.* Hindistanda braxman alimlirigha, bolupmu sanskrit edebiyatchilirigha bérilidighan unwan.

pandomima *is. yun.* ima-isharet, heriket bilen oynilidighan sehne oyuni.

pandufla *is. yun.* bk. ***pantufla***.

pandura *is. müz.* qedimiy yunanliqlarning üch tariliq birxil chalghu eswabi.

panestezi *is. tıp.* hoshini (xudini) pütünley yoqitish.

panfobi *is. yun.* qorqush we rohiy jiddiylik.

pangodoz *is.* qiliqsiz, haraqkesh (qéri).

pangulu *is.* (gawa tilidin) Jenubiy Hindistan Taqim arallirida yashaydighan xelqlerning diniy we memuriy bashliqlirigha bérilgen nam.

panhidroz *is. tıp.* pütün bedenning terlishi.

panik *-ği is. fr.* ürküsh, qorqush, chöchüsh, wehime: *Düşman panik içinde kaldı* – Düshmen qorqush ichide qaldi.

panik kirmak qachmaq, ayrilmaq.

panikül *-lü is. fr.* ushshaq rext puruchliri.

panislamizm *is. fr.* pan islamizm.

panjur *is. fr.* dérize qaniti.

pankardit *-ti is. fr.* yürek késelliki.

pankart *-tı is. fr.* élan, pakat, lewhe, lozunka.

pankras *is. fr.* pankras (chélishish bilen mushtlishishni birleshtürgen tenheriket oyuni).

pankrasit *-ti is. fr.* ashqazan bézi yallughi.

pankrastotomi *is. fr.* ashqazan bézi opératsiyisi.

pankreas *is. fr.* ashqazan asti bézi, ashqazan asti bézining pütünley yaki qismen élip tashlinishi.

pano *is. fr.* élan taxtisi.

Panolâr *is. öz.* Panolar – Jenubiy Amérikadiki qizil tenlikler.

panorama *is. fr.* 1. égiz yerdin körülgen keng menzire; 2. omumiy körünüsh.

panoramik *s. fr.* güzel menzirilik.

panotik *is. s. fr.* bir qarashta hemme yérini körgili bolidighan bina.

pânotit *is.* qulaq ishshiqi (ich terep).

pansiman *is.* bk. ***pansuman***.

pansiyon *is. fr.* 1. waqitliq ijarige élinghan öy; 2. yétip-qopup oquydighan mektep (tamiqimu bolidighan).

pansiyoncu *is. fr.* waqitliq öy ijarige bergüchi.

pansiyoner *is. fr.* waqitliq öy ijarige élip ishletküchi.

panspermi *is. fr.* bk. ***panspermizm***.

panspermizm *is. fr.* törelmishunasliq.

pansuman *is. fr.* yarigha qarash.

pansuman yapmak yarini tazilap bashqidin tangmaq.

pansumancı *is.* yara tangghuchi.

pantalji *s. tıp.* pütün bedenning aghrishi.

pantalon *is. it.* bk. ***pantolon***.

panteist *s. fr.* pantéist, pantéizm terepdari.

panteizm *is. fr.* pantéizm (xuda bilen tebietni birdep hésablaydighan diniy pelsepiwi telimat).

panteon *is. fr.* pantéon (1. qedimki yunanliqlar bilen romaliqlarda köp xudalargha béghishlanghan ibadetxana;; 2. birer din xudalirining hemmisi).

panter *is. fr. zool.* qaplan.

pantograf *is. fr.* pantugraf (bir shekilni chongaytip yaki kichiklitip kupiyige alidighan eswab).

pantol *is.* bk. ***pantolon***.

pantolon *is. fr.* shim, shalwur, burulka.

pantoloncu *is. s.* 1. burulka tikküchi; 2. shim sétish dukini.

pantufla *is. yun.* 1. kigiz terlik (kigizdin tikilgen we sépip alidighan ayagh); 2. oghriliwélish.
pantuflacı *is.* 1. kigizdin terlik tikip satquchi; 2. oghri.
pantum *is. fr.* pantom (romantiklar teripidin malayshiya nezmliridin élinghan bir türlük qoshaq).
panturanizm *is. fr.* panturanizm, toranchiliq.
panturkizm *is. fr.* pantürkizm.
panzde *is. far.* bk. ***panzdeh***.
panzdeh *is. far.* onbesh.
panzdehüm *s. far.* onbeshinchi.
panzehir *is. far.* zeherni alghuchi, zeherni tazilighuchi.
papa *is. it.* papa (katolik chérkawning chong rohanisi).
papağalar *is. it. zool.* shatuti jinsidiki qushlar.
papağan *is. ar.* shatuti, tuti (qush).
papak *-ğı is.* telpek (qoza térisidin tikilgen).
papalık *-ğı is.* 1. papa turghan yer; 2. papining bir orunda qalghan waqti; 3. papa rehberlikidiki siyasiy diniy jemiyet.
papara *is. yun.* 1. nan, süt we shorpa bilen qilinghan tamaq; 2. azar.
papara *is.* sunay.
papara yemek köp azar yémek.
papas *is.* bk. ***papaz***.
papatya *is. bot. yun.* may chéchek.
papaz *is. yun.* 1. pop; 2. qart qeghizining karoli.
papaz balığı *is.* aq déngizda bolidighan bir xil kichik béliq.
papazi yun *is.* népiz birxil yipek rext.
papazlık *-ğı is.* popluq.
papel *is. lat.* 1. bir lira qeghez puli; 2. qeghez pul.
papelci *is.* hiyliger.
papelcilik *-ği is.* hiyligerlik.
paprika *is. bot.* bk. ***biber***.
papura *is.* ikki kala qoshulghan sapan.

papuş *is. far.* popush (ayagh kiyimi).
papül *-lü is.* téride peyda bolidighan qapartma.
papyebüvar *is. fr.* siyah qurutush qeghizi.
papyekuşe *is. fr.* resim qeghizi (qélin aq qeghez).
par par *z. yans.* par-pur, par-par: *Par par parliyor,* – Par-pur parildaydu.
para *is. far.* 1. pul, aqcha; 2. xurushining qiriqtin biri.
para *is. fr.* qoyuq kawchuk sütidin ishlen'gen madda.
parabellum *is. lat.* aptomatik tapancha.
paraçol *is.* bk. ***paraşol***.
paradantoz *is. lat.* chish etrapidiki toqulmilarning parchilinishi.
paradentit *-ti is. lat.* chishini orap turghan toqulmilarning yallughi.
paradi *is. fr.* kino, bolupmu tiyatir zalida üstiki qewettiki orun.
paradoks *is. fr.* omumiy chüshenchige xilap köz qarash.
parador *is. fr.* Ispaniyining zamaniwi chong méhmanxanisi.
paraf *is. fr.* qisqa imza.
parafa *s. fr.* imza qoyulghan, imza bilen isharetlen'gen.
parafemi *is.* sözdiki buzuqluq.
parafin *is. fr.* parafin (néfittin élinidighan momgha oxshash ériydighan aq madda).
parafinli *s.* terkibide parafin bolghan.
parafobi *is. tıp.* yénik qorqush.
paragöz *s.* pul mestanisi, pulperes: *Paragöz btr adam* – Pulperes adem.
paragözi *is.* tétish (temini) tuyghusining buzuqluqi.
paragraf *is. fr.* paragraf, abzas.
paraketa *is. it.* 1. kéme we paraxotlarning süritini ölcheydighan eswab; 2. birmunchilighan qarmaqtin teshkil tapqan qarmaq.

paraketacı *s. is.* qarmaq bilen béliq tutquchi.
parakete *is. it.* bk. ***paraketa***.
paraketeci *s. is.* bk. ***paraketacı***.
paraklimaks *is. fr. bot.* bashqa yerdin köchürüp tikilgen ösümlükler yighindisi.
parakromatizm *is. fr.* reng qarighusi (renglerni perq ételmeslik késili).
paralamak 1.parchilimaq: *Arslan geyiği paraladı* – Shir bughini parchilidi; 2. yirtmaq: *Perdeleri paralamak* – Perdilerni yirtmaq.
paralanmak pul tapmaq, bay bolup qalmaq.
paralanmak 1. yirtlip, chéqilip, (késilip) parchilanmaq; 2. qéyin sharaitta emelge ashmaydighan ish bilen meshghul bolmaq; 3. küchenmek, gheyret körsetmek.
paralatmak parchilatmaq.
paralel *s. fr. mat.* 1. paralél, teng yandashma siziqlar; 2. xeritide ékwatorgha yandiship kelgen chember shekildiki siziqlar; 3. oxshash, teng.
paralı *s.* 1. bay; 2. pulluq, maashliq: *Paralı asker* – Maashliq esker.
paralitik *s. fr.* palech, halsiz, iqtidarsiz.
paraljezi *is. tıp.* uyushush.
paralojizm *is. fr.* xata muhakime.
parameni *is.* adet (heyz) buzuqliqi.
paramparça *s.* parche-parche.
Parana *is. öz.* Parana (Jenubiy Amérikidiki 3300 kilométr uzunluqtiki bir östeng).
paranoya *is. yun.* bolmaydighan nersilerdin mene chiqirish.
parantez *is. fr.* parantez – tinish belgiliridin tirnaq ().
parapet *-ti is. it.* 1. paraxotlar üstidiki shada; 2. binalarda dérize aldidiki shada,wadek.

parapleji ***is.*** bel töwenining palech bolushi.

parapsikoz ***is.*** nérwa buzuqliqi.

parasız ***s.*** 1.puli yoq; 2. kembeghel, yoqsul; 3. heqsiz, pulsiz: *Parasız tiyatro* – Pulsiz tiyatir.

parasızlık *-ğı* ***is.*** pulsizliq, puli bolmasliq.

paraspazm ***is.*** ikki ayaghning yoghinap kétishi yaki qisqirap kétishi.

paraşol ***is.*** töt teripi ochuq, üsti yépiq bir atliq harwa.

paraşüt *-tü* ***is. fr.*** 1. parashot; 2. qol saetliride silkinishtin saqlaydighan polat parche.

paraşütçü ***is. ask.*** 1. parashottin sekrigüchi; 2. parashotchi esker.

paraşütçülük *-ğü* ***is.*** parashotchiliq.

paraşütlü parashotluq.

paratoner ***is. fr.*** 1. chaqmaq qaytughuchi; 2. awaz alidighan we béridighan jahazlarda bixeterlik télégram simi arisigha orunlashturulghan üsküne.

paratrofi ***is. tıp.*** ozuqlinishning buzulishi.

paravan ***is. fr. ask.*** kéme we paraxotni minalardin qoghdaydighan qoral.

paravana ***is. it.*** 1. shirma (qatlinip échilidighan birqanche parchidin terkib tapqan perde); 2. yoshurup qalghuchi, qoghdap qalghuchi adem yaki nerse.

paravana yapmak bashqisining étidin, hoquqidin we küchidin yoshurunche paydilanmaq.

parazit *-ti* ***is. fr.*** 1. parazit, teyyar tap; 2. radiogha qarshi awaz.

parazitist *-ti* ***is. fr.*** parazitlarni öltürüshke yaraydighan madda.

parazitlik *-ği* ***is.*** parazitliq.

parazitoloji ***is. fr.*** parazitologiye (parazit ösümlük yaki janiwarlarni tetqiq qilidighan pen).

parça *is. osm.* 1. parche: *Kırılan bardağın parçalarını saklıyorum* – Sunghan istakanning parchilirini saqlawatimen; 2. dane; 3. bölüm: *On parçadan oluşan bir oda takımı* – On bölümdin ibaret öy jahazliri; 4. muzika esiri: *Bu parçayı çok beğendim* – Bu muzika esirini bekmu yarattim; 5. chirayliq xotun.

parça parça 1. parche-parche; 2. bölüm-bölüm.

parçacı *is.* 1. parche gezmal satquchi; 2. mashina üskünilirini satquchi.

parçacık *-ğı is.* kichik parche.

parçak purçuk *s.* parche-parche.

parçalamak 1. parchilimaq; 2. bölmek, ayrimaq; 2. sözni yiltiz we qoshumchilerge ayrimaq.

parçalanmak 1. parchilanmaq; 2. xushal we memnun qilish üchün tirishmaq.

parçalatmak parchilatmaq.

parçalı *s.* 1. parche-parche, parchilargha ayrilghan; 2. kinayilik: *Parçalı söz* – Kinayilik söz.

pardesü *is. fr.* bk. ***pardösü***.

pardon *fr. ünl.* "epu qil" dégen menide qollinilidu.

pardösü *is. fr.* 1. yéling pelto, pilash.

parduz *is. s. far.* bk. ***pareduz***.

pare *is. osm.* 1. parche, qisim; 2. dane; 3. pul.

pare pare *z. s.* parche-parche.

pareduz *is. s. far.* 1. yamaqchi; 2. eski-tüski nersilerni élip satquchi.

pareduzi *is.* 1. yamaqchiliq; 2. eski-tüski nersilerni élip sétish kespi.

pareno *is. far.* 1. ish heqqi; 2. usulchilargha qisip quyulidighan pul.

parfüm *is. fr.* xush puraq.

parfümeri *is. fr.* 1. xush puraq nersilerning ishlinip sétilishi; 2. etre qatarliqlarni satidighan dukan.
parfümerici *is.* xush puraqliq nersilerni satquchi.
parfümöri *is. fr.* bk. ***parfümeri***.
pargi *is. far.* 1. yunda quduqi; 2. ewrez.
parıl parıl *z.* par-pur.
parıldama *is.* parildash, parqiraq.
parıldamak 1. parildimaq; 2. yorimaq.
parıldatmak 1. parildatmaq; 2. yorutmaq.
parıltı *is.* yoruqluq, parlaqliq.
parıltılı *s.* yoruq.
Paris *is. öz.* Parizh (Fransiyining merkizi).
park *-kı is. fr.* 1. omumiy baghcha; 2. herbiy iskilat we garazh.
parka *is. ask.* herbiylerning manéwr kiyimi.
parke *is. fr.* 1. öylerning astigha yatquzulghan taxtaylar: *Otel koridorunun parkeleri* – Méhmanxana karidorining astigha yatquzulghan taxtaylar; 2. tüptüz tashyol: *Sokağa çıktık, güneş ıslak parkelerde parliyordu* – Kochighachiqsaq quyash tashyolda parildaytti; 3. bazarning qiziq yéri; 4. sodigerler yighini.
Parkinson *is.* Parkinson (1755 yilidin 1824 yilighiche yashighan in'giliz doxturi).
parkur *is. fr.* yügürüsh (at, wélisipit qatarliq) musabiqe yoli.
parlak *-ğı s.* 1. parlaq, parqiraq: *Parlak bir maden* – Parildaq bir meden; *Parlak bir başarı* – Parlaq bir ghelibe; 2. ayding, yoruq, ochuq: *Parlak bir hava* – Ochuq hawa; 3. nurluq.
parlaklık *-ğı is.* aydingliq, yoruqluq.
parlamak 1. parildimaq, parqirimaq: *Ayna gibi parlamak* – Eynektek parqirimaq; 2. tutashmaq, yanmaq: *Lamba parladı* – Chiragh yandi; 3. inawiti kötürülmek, orni ösmek: *Ahmet kısa bir zamanda parladı* – Ehmet qisqa bir waqittila ösüp

ketti; 4. achchiqlanmaq, xapa bolmaq: *Sinirlidir, çabucak parlar* – Jilixor tézla achchiqlinidu; 5. chirayliqlashmaq.

parlamentarizm ***is. fr.*** parlaméntliq tüzümi.

parlamenter ***is. fr.*** parlaménт ezasi.

parlamento ***is. it.*** parlaménт: *Amerika parlamentosu* – Amérika parlaménti.

parlatmak 1. parildatmaq; 2. ichmek: *Bir iki kadeh parlatmazsak olmaz* – Bir ikki rumka ichmisek bolmaydu.

parmağımsı ***s.*** barmaqchilik, barmaqtek.

parmak *-ğı* ***is.*** 1. barmaq, bash barmaq, isharet barmaq, ottura barmaq, üzük barmaq, sinchilaq qol; 2. gugusun; 3. ilik: *Bardakta üç parmak su var* – Lp – Istakanda üch ilik su bar; 4. mudaxile, arilashma, arilishish: *Bu işte onun da parmağı var* – Bu ishqa umu arilashqan; 5. shada we wadeklerdiki herbir tömür yaki yaghach.

parmakçı ***is.*** 1. shada (wadek) yasighuchi; 2. küshkürtküchi, qutratquchi.

parmaklamak 1. barmaq bilen yémek: *Balı parmakladı* – Heselni barmaq bilen yédi; 2. küshkürtmek, qutratmaq.

parmaklararası ***s.*** barmaqlar otturisi.

parmaklık *-ğı* ***is.*** yaghach we tömürdin yasalghan shada (wadek): *Merdiven parmaklığı* – Pelempayning wadiki.

parmaklıklı ***s.*** shadiliq, salasunluq.

parmaksız ***s. is.*** barmaqsiz (barmaqsiz tughulghan).

parmaksızlık *-ğı* ***is.*** barmaqsiz tughulush (qol yaki putining).

parmıcan ***is. it.*** italiye suzmisi.

parola ***is. it.*** im, parol (yoshurun shertlik söz yaki ibare).

paroreksi ***is. tıp.*** ishtihaning birdin artishi.

parotid ***is. fr. anat.*** qulaq asti tükürük bézi.

parotis ***is. fr. anat.*** bk. ***parotid***.

parpa ***is.*** qalqan béliqning balisi.

pars *is. far. zool.* qaplan.
parsa *is.* 1. örüme pul; 2. qelenderchilik.
parsa *is. far.* tengrige ibadet qilghuchi, abit.
parsai *is.* 1. sopiliq; 2. exlaqliq.
parsal *s.* eski-tüski.
parsal *s.* bk. ***partal***.
parsayı *is.* 1. sopiliq; 2. exlaqliq.
parsel *is. fr.* melum bir meqset üchün ayrilghan térilghu yer.
parsellemek parchilargha ayrimaq.
parselli *s.* parchilargha ayrilghan.
parseng *is. far.* taraza (gir) téshi.
parsi *s. far.* 1. Irangha ait, Iran bilen munasiwetlik; 2. parische.
parşömen *is. fr.* xet yézish we resim sizish üchün mexsus teyyarlanghan haywan térisi.
partal *s.* konirap ketken, juliqi chiqip ketken.
parter *is. fr.* 1. gül baghchisi; 2. kinoxana we tiyatir zalining töwen qewiti.
Parthça *is. öz. dilb.* partihche (Ottura Iran dewride Iranning gherbiy-shimal qisimida qollinilghan til).
parthler *is. öz.* partéhlar (iranliqlar bilen uruq-tughqan xelq).
parti *is. fr.* 1. bölüm, qisim, türküm; 2. oyun parchisi; 3. bir pütün muzika esirining her parchisi; 4. erzan élinghan we élinidighan nerse.
parti *is. fr.* partiye.
partici *is.* 1. partiye ezasi; 2. partizan.
particilik *-ǧi is.* partizanliq.
partili *s.* partiyilik.
partisip *is. fr.* isimdash, süpetdash.
partizan *is. fr.* partizan.
partizanlık *-ǧı is.* partizanliq.

partner *is. fr.* 1. doblur (bir rolni élishta artisqa yardemchilik qilghuchi); 2. qimardiki shérik; 3. tansida jora.

partöner *is. fr.* bk. ***partner***.

parya *is. fr.* 1. Hindistanda "qasit" dep tonulmighanlargha bérilgen nam; 2. bashqilar teripidin xorlanghuchi.

pas *is. ing.* pas (top we qart oyunlérida qollinilidu).

pas *is.* 1. dat: *Demir paslaştı* – Tomurni dat basti; 2. gez: *Hastanın dilindeki pas* – Késelning tilidiki gez.

pas *is. far.* 1. közitish, muhapizet qilish; 2. kéche-kündüzning sekkizdin biri, üch saetlik mezgil.

pas çıkarmak datni chiqarmaq.

pasa *is. fr.* 1. nersilerning qoldin qolgha toshulghanda qollinilidighan ibare; 2. uzun népiz taxta.

pasaj *is. fr.* 1. yalghuz piyadiler mangalaydighan, ikki teripi dukanliq tar yol; 2. istata, neqil.

pasak *-ğı is.* 1. kir; 2. kir kiyim.

pasakaglia *is. it.* üzüldürmey dawamlishidighan muzika parchisi.

pasaklı *s.* 1. paskina, kir; 2. retsiz, qiyapiti sanggul-sunggul.

pasalamak bk. ***vermek***.

pasang *is.* Iranda yashaydighan yawa téke (tagh tékisi.

pasaparola *is. it. ask.* 1. qomanda, buyruq (bir herbiy qisimgha bérilgen we éghizdin éghizgha pütün eskerlerge yetküzülgen buyruq); 2. parolning birdin birige ötüshi.

pasaparola etmek 1. sözni her terepke tarqatmaq; 2. buyruqni téléfun bilen munasiwetlik tereplerge yetküzmek.

pasaport *-tu is. fr.* 1. pasport; 2. urushta paraxotlargha bérilgen yürüsh belgisi: *Pasaportunu eline vermek* – Qoghlimaq, heydimek.

pasatizm *is. fr.* pasatizm (senette ötmüshning enenilérige béqindi bolup qalghanliq we mushu asasta qurulghan senet mektepliri).

pasavan ***is. fr. huk.*** pasawan (Türkiye bilen chégridash memliketlerde yashighan Türkiye puqralirigha memliket teripidin pasport ornida bérilgen belge).

pasban ***is. far.*** pasban, közetchi, muhapizetchi.

pasbani ***is. osm. far. esk.*** 1. közetchilik, muhapizetchilik; 2. bir xil türk muqami.

pasböcüsü ***is.*** bk. ***pas*** II.

pasdar ***is. far.*** 1. kéche közetküchisi, pashshap; 2. ishenchilik we sadiq adem.

pasderi ***is.*** 1. közetchilik; 2. mesulluq.

paseng ***is.*** bk. ***pasang***.

pasif ***s. fr.*** 1. passip, teshebbuskarliqi yoq; 2. özilenggü, mismis **Pasifik okyanusu** ***is. öz. coğr.*** Ulugh okyan.

pasifleştirme passiplashturush.

paskal ***s. fr.*** heyyar, qiziqchi (biri): *Ne paskal adam* – Némidégen qiziqchi adem.

paskalık *-ğı* ***is.*** heyyarliq, qiziqchiliq.

paskalya ***is. yun.*** pasxa bayrimi.

paslanma ***is.*** datlashma, datlishish, dat bésish.

paslanmak 1. datlashmaq; 2. gallashmaq: *İnsan okumazsa kafası paslanır* – Insan oqumisa, kallisi gallishidu; 3. gez baghlimaq (til).

paslanmaz ***s.*** dat basmaydighan, datlashmaydighan, dat basmas.

paslaşmak 1. topni bir-birige pas bermek; 2. ashiqlarche qarashmaq.

paslı ***s.*** datlashqan, dat basqan, gez baghlighan.

paso ***is. it.*** 1. maashtin hemmisining yaki bir qisimining birige teelluq ikenliki yézilghan hüjjet; 2. bir ishtin waz kechkenliki yaki bu ishning qilinmaydighanliqini bildüridighan söz: *Benden paso, güle güle gidin!* – Mendin ruxset, xatirjem kétiwéring!.

paso ***is. isp.*** tiyatirda perde arliqida oynilidighan külkilik oyun.

paspal ***is. yun.*** 1. képiki köp un, képeklik un; 2. epyunning nachiri.

paspas ***is.*** bosuq tüwige sélip quyulghan ayagh sürtküch.

paspaslamak paraxot supiléridiki sularni sürtmek.

pasta ***is. it.*** 1. perendik qatarliqlarning omumiy nami; 2. kiyimlerning pürümi, qiri, qéti.

pastacı ***is.*** pirenik qatarliqlarni yasighuchi yaki satquchi.

pastacılık *-ğı* ***is.*** pirenik qatarliqlarni yasash yaki sétish kespi.

pastahane ***is.*** pirenik qatarliqlarni satidighan dukan.

pastal ***is.*** qatlanghan tamaka yopurmiqi.

pastalı ***is.*** pürmilik: *Pastalı entarı* – Pürme könglek.

pastane ***is.*** bk. ***pastahane***.

pastav ***is. mac.*** yung rex topi.

pastel ***is. fr.*** 1. boyaqliq resim sizish qelimi; 2. boyaq qelem bilen sizilghan resim.

pastelci ***is.*** boyaq qelem bilen resim sizghuchi.

pastelist ***is. fr.*** bk. ***pastelci***.

pastırma ***is.*** sürgüch.

pastırma yazı ***is.*** yazni esletken bahar hawasi.

pastırmacı ***is.*** sürgüch yasighuchi yaki satquchi.

pastırmasını çıkarmak köp urmaq.

pastiş ***is. fr.*** 1. teqlid qilinghan edebiyat-senet esiri; 2. muzikichilarning eserliridin qurashturulghan muzika esiri.

pastoforos ***is. yun.*** Qedimki Misirda diniy murasimlarda ichige ilahni teqlid qilghan bir yaki bir qanche heykel sélinghan sanduqni kötürüp mangidighan rahib.

pastoral ***s. is. fr.*** 1. sehraning hayati we örp-aditisini ipadileydighan; 2. artisliri er-ayal charwichilardin teshkil qilinghan bir xil tiyatir.

pastörize *s. fr.* mexsus 65 gradusqa qeder qizitilip birdinla muzlitish usuli bilen mikrobliri öltürülgen (süt, piwa).

pastra *is. yun.* bk. ***pişti***.

pasturel *is. fr.* XII we XIII esirde yézilghan bir shéir türi.

pasuh *is. far.* jawab.

pasüvar *is. far.* bk. ***paysüvar***.

pasvan *is. fr.* kéche közetchisi.

pasyans *is. fr.* qart bilen échilgen pal.

pasyon *is. fr.* Eysa peyghemberning wapatidin awwal we wapati jeryanida échinghanliqni ipadilesh üchün yézilghan gherp muzikisi.

paşa *is.* pasha (Osman padishahliqi zamanida yuqiri derijilik memuriy emeldarlargha we polkawniktin yuqiri derijilik ofitsérlerge bérilgen unwan): *Enver paşa* – Enwer pasha.

paşa *is.* qedimiy mis pul.

paşa paşa *z.* chirayliqche, ixtiyaren, xalap.

paşalı *is.* padishahlarning xizmitidiki xadim.

paşalık *-ğı is.* 1. padishahliq, pashaliq; 2. "pasha"ning idarisi astidiki rayon.

paşib *is. far.* pelempey.

paşide *s. far.* chachqan, sepken.

pat *-ti is. bot.* bir xil gül.

pat *is.* yapilaq nersige urulghanda chiqqan awaz.

pat *s.* panaq, yési: *Burnu pat* – Burni panaq.

pat küt *z.* paq-puq, waq-wuq: *Sırtına pat küt vurmaya başladılar* – Dumbisige waq-wuq qilip urushqa bashlidi.

pata *is. it.* 1. yéngelmeslik hem yéngilmeslik; 2. teng, barawer.

patadak *z.* tuyuqsiz, ushtumtut: *Patadak çıka geldi* – Tuyuqsiz chiqip keldi.

patadan *z.* bk. ***patadak***.

patak *-ğı is.* tayaq, toqmaq, kaltek.

pataklamak 1. uttur kelgen yerge urmaq; 2. téz we chala-pula süpürmek, kaltek bilen kir yumaq.

pataklanmak urulmaq kalteklenmek.

patalya *is. it.* bir jüptin üch jüpkiche paliqi bolghan hem kishi béshigha bir jüp palaq toghra kélidighan herbiy kéme we paraxotqa xizmet qilidighan qéyiq.

patalyacı *is.* kémilerde közetküchi we palaq tutquchi esker.

patates *is. isp. bot.* yangyu.

patavatsız *s.* aghzigha kelgenini sözleydighan we xiyaligha kelginini qilidighan.

patavatsızlık *-ğı is.* aghzigha kelgenini sözleydighanliq we xiyaligha kelginini qilidighanliq.

patelektomi *is. fr.* tiz lipikining pütünley yaki qismen opératsiye qilinishi (adem yaki haywan).

paten *is. fr.* 1. kanki; 2. chaqliq ayagh (töz yerlerde téyilish üchün kiyilidighan).

patent *is. ing.* 1. bir ixtiraning yaki bu ixtiraning igilik hoquqi kimge tewe ikenliki yézilghan hüjjet; 2. puqraliq kénishkisi.

patenta *is.* bk. ***patente***.

patente *s. it.* chet eldin kelgen kéme yaki paraxotlargha munasiwetlik organlar teripidin portqa kirish üchün bérilgen ruxset qeghizi.

patetik *s. fr.* tesirlik, ilhamlandurghuchi.

patır kütür *z.* warang-churung, taraq-turuq: *Merdivenden patır kütürinen çocuklar* – Pelempeydin warang-churung qilip chüshken balilar.

patır patır *z.* torok-torok, palaq-puluq: *Ağaçtan patır patır dökülen elmalar* – Derextin torok-torok qilip tökülgen almilar.

patırdamak 1. taqildimaq; 2. warang-churung qilmaq.

patırdatmak ayighini yerge urup taqildatmaq.

patırtı ***is.*** 1. tapur-tupur; 2. ghowgha, jédel, majra: *Rumlarla Türkler arasında sadece bir defa patırdı oldu* – Rimlar bilen türkler otturissida birla qétim ghowgha boldi.

patik *-ği* ***is. yun.*** pupush, kichik bala ayighi.

patika ***is.*** jim yol, chighir yol.

patinaj ***is. fr.*** 1. kanki téyilish herikiti; 2. qatnash qorallirining téyilip yoldin chiqip kétishi yaki chaqning bir yerde turupla pirqirishi.

patiska ***is. s. fr.*** 1. paxta rext; 2. paxta rexttin tikilgen.

patlak *-ğı* ***s.*** 1. yériq: *Patlak top* – Yériq top; 2. yérilip ketken yer; 3. suning étilip chiqqan yéri.

patlama ***is.*** 1. partlash, étilish; 2. yérilish.

patlama ***ünl.*** "sewr qil!", "jim bol" dégen menilerde qollinilidu: *Patlama da dinle!* – Sewr qilip angla!.

patlamak 1. partlimaq: *Savaş patladı* – Urush boldi, urush partlidi; 2. yérilmaq, étilmaq: *Su borusu patladı* – Su turubisi yérildi; 3. birdinla otturigha chiqmaq, biraqla meydangha kelmek; 4. bek qiynalmaq, chidimighudek derijige kelmek: *Öfkesinden patlayacaktı!* – Achchiqi kélip jéni chiqqudek boldi; 5. sewr sizlenmek; 6. sétilmaq: *Bu bana on yuana patladı* – Manga bu, 10 yüen'ge keldi.

patlamalı ***s.*** ongay yanidighan, ongay partlaydighan.

patlangaç *-cı* ***is.*** pojangza.

patlangıç *-cı* ***is.*** bk. ***patlangaç***.

patlatma ***is.*** partlitish, partlatma.

patlatmak 1. partlatmaq, yarmaq, yériwatmaq: *Topu patlatmak* – Topni yériwetmek; 2. xapa qilmaq: *Gevezeliğiyle herkesi patlatır* – Aghzining ittikliki bilen hemmini xapa qilidu; 3. kachatlimaq: *Şimdi patlatırım ha!* – Kachatqa qoyimen he!; 4. betlimek (qoralni): *Tabancayı patlatmak* – Tapanchini betlimek; 5. heyran qalghudek xewer tarqatmaq.

patlayıcı *is.* ot alghuchi, partlaydighan: *Benzin patlayıcı bir maddedir* – Bénzin ot alghuchi bir maddidur.

patlıcan *is. bot.* pédigen, peten'gan.

patofobi *is. fr.* melum bir késelge yaki pütün késellerge nisbeten qorqush tuyghusi.

patoglisemi *is. tıp.* késellik tüpeylidin qanda shékerning peyda bolushi.

patojen *s. fr.* késellik peyda qilidighan: *Patojen mikrop* – Késellik peyda qilidighan mikrob.

patojenez *is. fr. tıp.* késelning bashlinishi we tereqqiy qilishi.

patolog *is. fr.* patologiye mutexesisi, wirach.

patoloji *is. fr.* patologiye (késellikler bilimi).

patolojik *-ği s. fr.* 1. késellikke ait, késelliktin peyda bolghan; 2. patologiye bilen munasiwetlik, patologiyilik.

patonomi *is. tıp.* patonomiye (késelliklerning qanuniyitini tetqiq qilidighan bilim).

patriarkal *s. fr.* patiriarxal, uruqdashlarche.

patrik *-ği is. yun.* patriarx (1. urugh, qebile bashliqi;; 2. prawoslawiye chérkawida aliy rohaniyliq mensipi).

patrikhane *is.* patriarx ishxanisi.

patriklik *-ği is.* patriarxliq, urughdashliq.

patron *is. fr.* 1. sodigerler bashliqi; 2. ishchi yallap ishletküchi.

patron *is. fr.* tikküchilerning ülgisi.

patroncu *is.* késimchi usta.

patronluk *-ğu is.* késimchilik.

pattadak *z.* tuyuqsiz, birdinla, ushtumtut.

pattadan *z.* bk. ***pattadak***.

paulist *-ti is.* paulist (Amérikida bir katolik jemiyitining ezasi).

pavan *is. fr.* pawan (bir xil tansa).

paviyon ***is.*** bk. ***pavyon***.

pavkırmak huwlimaq (böre, tülke qatarliqlar).

pavyon ***is. fr.*** 1. qoshumche bina; 2. kichik résturan; 3. kéme bayriqi.

pay ***is. far.*** bk. ***pa***.

pay ***is.*** 1. hesse; 2. heq: *Buna biraz dikiş pay bırakmalı* – Uninggha biraz tikish heqqi bérish kérek; 3. süret (matématikida); 4. zapas (tikilgen kiyimning ich teripide qaldurulghan artuq rext); 5. ülüsh, nesibe: *Bunu beş pay yapın* – Buni beshke bölüng **Paya** ***is. öz. dilb.*** paya (Ottura Amérikining sherqiy shimal qisimida sözlinidighan til ailisi).

payab ***is. far.*** 1. küch, quwwet,qudret; 2. kölning tekti; 3. bulaqning axirisi; 4. quruq pelempiyi; 5. nersilerning uchi, axirisi.

payan ***is. far.*** nihayet, axir, netije, chek.

payanda ***is. far.*** 1. tirek; 2. ghoja tam.

payandalamak tirimek, ghoja tam soqmaq.

payandalı ***s.*** téreklik, ghoja témi bolghan.

payansız ***s.*** payansiz, cheksiz.

payansızlık *-ğı* ***is.*** payansizliq, cheksizliq.

payapay ***z.*** teltöküs.

paybend ***is. far.*** 1. ayagh boghquchi; 2. tosalghu.

payda ***is. mat.*** mexrej.

paydaş ***s.*** hessidar.

paydaşlı ***s.*** hessilik.

paydaşlık *-ğı* ***is.*** mushtirik, hessidarliq.

paydos ***is. yun.*** 1. ishtin toxtash, ishni toxtitish: *Yapı paydos edildi* – Qurulush ishini toxtatti; 2. boldi, toxtat: *Paydos, vakit geldi* – Boldi, waqit toshti.

paye ***is. far.*** 1. derije, orun; 2. unwan; 3. pelempeyning basquchi.

payelendirmek unwan bermek, derijisini östürmek.

payeli *s.* 1. unwani bolghan; 2. ilmiy unwan bérilgen, ilmiy derije bérilgen.
payendaz *is. far.* payandaz.
payende 1. dawamliq, sijil; 2. tirek.
payendegân *s. is. far.* 1. axirette ebedi qalidighan nersiler; 2. axiret ademliri.
paygân *is. far.* derije, unwan.
payidar *s. far.* tinch, jim.
payidar olmak qalmaq, tirik qalmaq.
payin *is. far.* 1. töwen terep; 2. pelempeyning birinchi basquchi.
payitaht *-tı is. far.* paytext.
payiz *is. s. far.* 1. küz mewsümi; 2. qériliq; 3. konirighan, yirtilghan.
paylamak qattiq (éghir) gep qilmaq.
paylanmak azar yémek.
paylaşmak 1. bölüshmek (bir nersini); 2. qoshulmaq: *Bu görüşü hepimiz paylaştık* – Bu pikirge hemmimiz qoshulduq.
paylaştırmak her ademge öz hessisini (ülüshini) bermek.
paylatmak birawning gep ishitishige seweb bolmaq.
paylı *s.* hessisi bolghan.
paymal *s. far.* depsende qilinghan, ayagh asti qilinghan.
paymal etmek ayagh asti qilmaq, depsende qilmaq.
paysüvar *is. far.* piyade, yayaq.
paytak *-ğı s. ar.* 1. egri pachaq, maymaq put; 2. shahmatta piyade.
paytak yolu *is.* chighir yol.
paytaklık *-ğı is.* maymaqliq.
payton *is.* bk. ***fayton***.
paytoncu *is.* peyton heydigüchi.
payvend *is. far.* ayagh kiyimi, ayagh boghquch.
payzede *s. far.* depsende qilinghan, cheynelgen.

payzen *is. far.* 1. kishenlen'gen; 2. esir; 3. jinayetchi; 4. malay, chakar; 5. künlükchi, medikar.

pazar *is. far.* 1. bazar: *At pazarı* – At baziri; 2. heptilik bazar, char bazar; 3. yekshenbe: *Perşembe pazar* – Yekshenbe bazari; 4. sodasétiq; 5. xéridar izlesh yéri: *Hindistan İnglitere için iyi bir pazardir* – Hindistan En'gliye üchün yaxshi bazar.

pazar başı *is.* bazar bashqurghuchi.

pazarcı *is.* sodiger.

pazarlamak mal satidighan yer tapmaq, bazar qurmaq.

pazarlaşmak bahada kélishmek.

pazarlık *-ğı is.* sodida kélishish, pütüshüsh.

pazartesi *-yi is. far.* düshenbe.

pazede *s. far.* bk. ***payzede***.

pazen *is. s.* 1. zich we qélin toqulghan rext; 2. mushundaq rexttin tikilgen.

pazı *is.* nan zuwulisi.

pazı *is.* qolning biliki.

pazıbent *-ti is. far.* yenglik (bek kir bolmisun üchün kiyiwalidighan).

pazval *is.* mozduzlar ishlitidighan tasma.

pazvant *is. far.* kéche közetchisi, pashshap.

pe *is.* "p" herpning oqulushi.

peç *is.* pich, mesh.

peçe *is. it.* 1. chümbel (chümberde); 2. niqab; 3. béliq torining bash teripi.

peçe *is. far.* 1. herqandaq bir haywanning balisi; 2. oghlan, oghul bala.

peçelemek 1. yoshurmaq; 2. körünüp qalmasliqi üchün üstige derex shaxlérini yépip pürkep qoymaq.

peçelenmek yoshurunmaq.

peçeli *s.* chümperdilik, yüzige chümperde tartiwalghan.

Peçenekler ***is. öz.*** pechenekler (VIII esirdin XI esirgiche awwal Balqash köli etrapida, kéyin sherqiy, jenubiy Yawropada we Balqan etrapida yashighan bir köchmen türk qewmi).

peçete ***is. it.*** pechete (tamaq yégende aldigha qoyuwalidighan hem éghiz sürtidighan qeghez yaki yaghliq).

peçiz ***is.*** öy.

peçiz etmek öyge ketmek.

pedagog ***is. fr.*** pédagog.

pedagoji ***is. fr.*** pédagogika.

pedagojik *-ği* ***s. fr.*** pédagogik.

pedal ***is. fr.*** tepke (mashina we muzika eswablirida ayagh bilen ittiridighan).

peder ***is. far.*** peder, ata, dada.

pederane ***s.*** atilarche, dadilarche: *Bügün sana pederane ihtar ediyorum* – Bügün sanga atilarche agahlandurush bérimen.

pederast *-ti* ***is. fr.*** shehwaniy nepsini oghullar bilen qanduridighan er, bechchiwaz.

pediatri ***is. fr.*** bk. ***pediyatri***.

pedikülоz ***is. fr.*** pit késelliki.

pedikür ***is. fr.*** ayagh tirnaqlirini tazilap yasap qoyush.

pedikürcü ***s. is.*** ayagh tirnaqlirini tazilap yasap qoyghuchi.

pediyatri ***is. fr.*** balilar doxturluqi.

pediyometre ***is. fr.*** yéngi tughulghan buwaqlarning éghirliqini ölcheydighan eswab.

pedofili ***is. fr.*** 1. bala mestanisi; 2. bechchiwazliq arzusi.

pedograf ***is. tıp.*** pitograf (ayagh küchini ölchesh eswabi).

pedoloji ***is. fr.*** balilar bilimi.

pedoloji ***is. fr.*** tupraqshunasliq.

pegmatit ***is. fr.*** yoghan granit, tash.

pehle ***is. far.*** 1. yan, yan terep; 2. gör sanduqining yan teripidiki tashlar.

Pehlevi *is. far.* 1. Iranda Ispahan we uning etrapidiki xelqqe bérilgen nam – pehlewi; 2. pehlewi tili.

pehlivan *is. far.* 1. chélishchi, palwan; 2. bestlik we küchlük adem; 3. oqya mergini.

pehlivanane *z.* 1. pehliwanlardek; 2. qehrimanlarche, baturlarche.

pehriz *is. far.* bk. ***perhiz***.

pehriz etmek bk. ***perhiz etmek***.

pehriz etmek perhiz qilmaq.

pekbaz *s. is. far.* 1. wapadar; 2. eziz; 3. pütün pulini utturuwatqan qimarwaz.

pekent *-di is.* tebiiy tosuq.

peki *z.* 1. maqul, bolidu, xop, bash üstige; 2. étiraz bildüridighan jümle aldigha qoyulidu.

pekin *s. fels.* muheqqeq **Pekin** ***is. öz. coğr.*** Béyjing.

pekinlik *-ği is.* muheqqeqliq.

pekişmek 1. qattiqlashmaq, qatmaq; 2. chéniqmaq; 3. siqilmaq, qiyin ehwalda qalmaq.

pekiştirmek 1. qaturmaq, qattiqlashmaq; 2. chingitmaq.

pekitmek küchlendürmek.

pekleşmek 1. qattiq halgha kelmek; 2. küchlenmek.

peklik *-ği is.* 1. qewziyet; 2. qattiqliq, chidamliq; 3. mustehkemlik; 4. zulum; 5. béxilliq, pishshiqliq, pixsiqliq.

pekmez *is.* 1. shirne; 2. qan: *Bana çatma, pekmezini akıtırım* – Manga chaqchaq qilma, qéningni tökimen.

pekmezci *is.* shirne yasighuchi yaki satquchi.

pekmezli *s.* 1. inde shirne bolghan; 2. shirnilik: *Pekmezli üzüm* – Shirnilik üzüm.

peksimet *-di is. yun.* suxari (nan).

peksimetlik *-ği is.* suxari qoyulidighan yer.

pektaş *is.* granit qatarliq qattiq tashlar.

pelajik *s. fr.* ochuq déngizda yashaydighan.

peleme *is.* deryalarda ishlitilidighan tekti tüz qéyiq.
pelerin *is. fr.* yengsiz chapan.
pelid *s. far.* paskina, meynet.
pelide *is. s. far.* 1. tinghan, süzülgen; 2. bir xil shirne.
pelidi *is.* paskiniliq.
pelikan *is. fr. zool.* saqa qush.
peliz kesmek chaqchaq qilmaq.
pelte *is. yun.* qiyam qilinghan tatliq.
peltek *-ği s. z.* tilini chaynap sözleydighan.
peltekleşmek tili kalwalashmaq: *Hastanın dili peltekleşti* – Aghriqning tili kalwalashti.
pelteklik *-ği is.* tili kalwalashqanliq.
pelteleşmek qiyam bolmaq.
pelür *-rü is. fr.* mashinkida qollinilidighan laza qeghez.
pelüş *is. fr.* ichi tiwitliq rext.
pembe *is. s. far.* shaptul chéchiki reng, gül reng.
pembe görmek ümidlik bolmaq.
pembeleşmek shaptul chéchiki renggige kirmek, gül rengleshmek.
pena *is. it.* üch burjek yelken.
penagah *s. far.* panah bolghudek yer, panahgah.
penah dalda, panah.
penahgah *s. far.* bk. ***penagah***.
penaltı *is.* putbol oyunida 12 qedemde turup wartagha top tipishi.
penbe *is. far.* 1. paxta; 2. paxtidek (yumshaq) nerse.
penbezar *is. far.* 1. kéwezlik, paxtizar; 2. köngleklik, népiz yumshaq rext.
penbezen *is. far.* paxta atquchi.
penc *s.* bk. ***penç***.
pencacap *is.* Malakka boghuzida ishlitidighan kéme.
pence *is. far.* bk. ***pençe***.

pencere ***is. far.*** penjire, dérize.

pencereli ***s.*** penjirilik, dérizilik.

pencidü ***is. far.*** bk. ***pencüdü***.

pencik *-ği* ***is. far.*** penjik (1. ilgiriki urushta esirlerdin beshtin birining dölet teripidin eskerlikke élinishi;; 2. urushta chüshken esirlerning boynigha ésilghan kimlik belgisi).

pencpa ***is. far.*** qisquchpaqa.

pencşenbe ***is. far.*** beyshenbe.

pencüdü ***is. far.*** 1. besh bilen ikki; 2. ikki kishilik damka oyunida bir terepning besh, yene bir terepning ikki tashta qélishi.

penç ***is. s. far.*** besh.

pençe ***is. far.*** 1. yirtquch haywanlarning aldi put alqini we tirniqi: *Kaplan pençesi* – Yolwash tirniqi; 2. zorluq, rehimsizlik; 3. küch, qudret; 4. ayagh chemi; 5. barmaqliq imza; 6. ézilish, zulum chikish: *Ezilen milletler sömürücülerin pençesinde inliyorlar* – Ézilgen milletler mustemlikichilerning zulumi astida ingrawatidu.

pençe atmak qolgha kirgüzüsh üchün urunmaq.

pençe vurmak ayagh kiyimini chemletmek.

pençelemek changgallimaq, changgal salmaq, tutmaq.

pençeleşmek 1. yaqilashmaq, urushmaq, changgallashmaq; 2. küresh qilmaq, tirishmaq: *Günlerce ölümle pençeleşti* – Birqanche kün ölüm bilen tirmashti.

pençeli ***s.*** 1. tirnaqliq (haywan); 2. quwwetlik, küchlük, yuluwalidighan; 3. hujum qilghan, étilghan; 4. chemlen'gen.

pençgâh ***is. far.*** penjiga (on ikki muqamdin).

pençik ***is.*** bk. ***pencik***.

pend ***is. far.*** nesihet.

pend etmek nesihet qilmaq.

pendifırank ***is.*** shapilaq, testek.

pendname ***is. far.*** nesihetname, didaktik.

peneplen ***is. fr.*** keng tüzlük.

penes ***is. mac.*** zinnet üchün qollinilidighan sériq tengge.

pengö ***is. mac.*** pen'go (II dunya urushighiche qollinilghan Wén'griye puli).

penguen ***is. fr.*** pin'gwin (Jenubiy qutupta yashaydighan qisqa qanatliq, uchalmaydighan su qushi).

peni ***is. ing.*** peni (bir shilining 12-din birige teng kélidighan in'gliz puli).

penir ***is. far.*** bk. ***peynir***.

penis ***is. yun. anat.*** erkeklik organ.

penisilin ***is. fr.*** pénsilin.

penit *-ti* ***is. tıp.*** erkeklik ezasi késelliki.

peniz ***is. tiy.*** söz.

pens ***is. fr.*** 1. qisquch, laxshigir; 2. chach qisquch; 3. doxtur amburi.

pense ***is. fr.*** ambur.

penuvar ***is. fr.*** ayallarning chachlirini tarighanda we munchigha chüshüp chiqqanda kiyidighan kiyimi.

pepe ***s.*** tötöt, kékech.

pepelemek tötötlimek, kékechlimek.

pepelik *-ğı* ***is.*** tötötlük, kékechlik.

pepeme ***s.*** bk. ***pepe***.

pepemelik *-ğı* ***is.*** bk. ***pepelik***.

peplos ***is.*** qedimki Yunan ayallirining üstige yépinchaqliwalidighan yengsiz chapini.

per ***is. far.*** bk. ***perr***.

perakende ***s. far.*** 1. parche, chéchilip ketken; 2. parche sétish (malni): *Perakende borçlar* – Parche purat qerzler; 3. parche-parche élinghan yaki sétilghan; 4. késellik we bashqa seweb bilen qoshunning keynide qalghan esker; 5. bashqilardiki élishlarni xatirlesh deptiri.

perakendeci ***is.*** parche mal satquchi sodiger.

perakendecilik -ği *is.* parche mal sodigerchiliki.

percik -ği *is.* 1. qulupning tili; 2. tutqaq késili.

perçem *is. far.* 1. qedimki zamanda erkeklerning béshigha qoyuwalidighan kokula; 2. yayla: *At perçemi* – At yaylisi; 3. neyze, bayraq qatarliqlarning uchidiki pöpük.

perçemli *s.* 1. péshanisige manglay chach we yangiqigha yangaq chach qoyghan; 2. yaylisi uzun; 3. choqqisigha bir tutam chach qoyuwalghan.

perçin *is. far.* qalpaqliq mix, qadaq.

perçinlemek qalpaqliq mix bilen mixlap tutturmaq, qadaq bilen qadimaq.

perçinli *s.* qalpaqliq mix bilen mixlaqliq.

perdah *is. far.* 1. jula bérip parqiritish; 2. bashni arqigha yandurup ikkinchi qétim chüshürüsh.

perdah vurmak parildatmaq.

perdahçı *is.* 1. jula bergüchi; 2. aghri yumshaq.

perdahlamak 1. jula bermek, parqiratmaq; 2. saqalni ikkinchi qétim tetürisige qirmaq; 3. söz bilen qayil qilishqa kirishmek; 4. tillimaq; 5. égiz-peslik we egri-toqayliqni tüzlimek.

perdahlı *s.* 1. parqiraqliq, julaliq; 2. ikkinchi qétim tetürisige chüshürülgen (saqal).

perdahsız *s.* julasiz, parqiraq bolmighan.

perdaht *is. far.* 1. parqiraqliq, jula; 2. pakizlesh, tüzitish.

perdahte *s. far.* 1. parqiritilghan, julalandurulghan; 2. tüz, tüzlen'gen.

perdaz *s. far.* perdaz.

perde *is. far.* 1. perde: *Kapı perdesi* – Ishik perdisi; 2. ikki yerni bir-biridin ayriydighan nerse; 3. saz pedisi; 4. sehne perdisi, ékran; 5. közge chüshken aq; 6. niqab; 7. chümperde; 8. su üzgüchi haywanlarning putidiki perde.

perde ayaklılar *is. zool.* perde ayaghliq haywanlar (muhimi suda yashaydighan ördek, ghaz qatarliq haywanlar).

perdebirun *s. far.* aghzigha kelgenni sözleydighan, ichide gep yatmaydighan.

perdeci *is.* 1. tiyatirda perde échip-yapquchi; 2. perde tikküchi yaki satquchi; 3. ishikke qarighuchi.

perdelemek perde bilen yapmaq.

perdelenmek perde bilen yépilmaq.

perdeli *s.* 1. perdilik; 2. yépiqliq.

perdesiz *s.* 1. perdisiz; 2. hayasiz, iza tartmaydighan.

perdesizlik *-ği is.* 1. perdisizlik; 2. hayasizliq, iza tartmasliq.

perekeş *is. far.* yan-yan kariwatlarda yatqan eskerler.

pereme *is. yun.* qéyiqning bir xili.

perend *is. far.* etles.

perende *is. far.* 1. mollaq: *Perende atmak* – Mollaq atmaq; 2. ow qushi; 3. uchidighan.

perende atamamak 1. u yaki bu jehette bashqa biridin töwen we iqdarsiz bolmaq; 2. qolidin ish kelmeslik, aldiyalmasliq.

perendebaz *is.* mollaqchi.

perese *is.* 1. tamchilarning tanisi (tüzlükni bilish üchün qollinilidu); 2. derije: *İş bu pereseye geldikten sonra* – Ish bu derijige kelgendin kéyin.

perest *s. far.* peres: *Büt perest* – Butperes; *Savaş perest* – Urushperest; *Menfaat perest* – Menpeetperes.

perester *is. s. far.* 1. xizmetkar, xizmetchi; 2. qul; 3. abid, choqunghuchi; 4. xushametchi, yalaqchi.

perestiş *is. far.* choqunush.

perforatör *-rü is. fr.* töshük téshish mashinisi.

performans *is. fr.* 1. atlétika yaki at beygisi musabiqe netijisining élani; 2. choyla top oyunida qazinidighan ghelbe; 3. muweppeqiyet.

pergâl ***is. far.*** bk. ***pergel***.

pergâle ***is. far.*** 1. parche; 2. qopal toqulghan toqulma.

pergâr ***is. far.*** bk. ***pergel***.

pergel ***is. far.*** sirkul (chember sizghuch).

pergellemek 1. sirkul bilen sizmaq; 2. pilanlimaq.

pergeller ***is.*** pachaqlar.

pergelleri açmak chong qedem tashlap mangmaq.

pergola ***is.*** barang, chelle, lempe.

perhiz ***is. far.*** 1. perhiz; 2. haramdin saqlinish.

peri ***is. far.*** 1. jinlar taipisi; 2. kishini özige jelp qilghuchi güzel ayal; 3. ayal ismi (Peri).

peri hastalığı ***is.*** tutqaqliq késili, istriye késili.

peride ***s. far.*** 1. uchqan, yuqiri örligen, örligen; 2. öngüp ketken (reng heqqide); 3. ayal ismi (Peride).

perifrenit *-ti* ***is.*** diafram we uninggha munasiwetlik organning éshishi.

perihan ***s.*** périxun, baxshi.

perihan ***is. far.*** 1. periler padishahi, perixan, periler bashliqi; 2. ayal ismi (Perixan).

perikarp ***is. fr.*** méwe shöpüki.

perimetre ***is. fr.*** körüsh dairisini ölchesh eswabi.

perimetrit *-ti* ***is. fr.*** baliyatqu höjeyriliri toqulmilirining yallughlinishi.

perinefrik ***is. fr.*** börekni orighan.

perinefrium ***is. fr.*** börekni orap turghan népiz perde.

perinevr ***is. fr.*** nérwa toqulmilirini orap turghan perde.

periözofajit *-ti* ***is. far.*** kanayni orap turghan perdining yallughlinishi.

peripeyker ***s. fr.*** bek chirayliq, peridek chirayliq.

perirektit *-ti* ***is.*** köten ücheyni orap turghan toqulmining yallughlinishi.

perisistit *-ti is. fr.* süydük yolini orap turghan toqulmining yallughlinishi.

periskop *-pu is. fr.* su asti paraxotlirida közitish üchün qollinilidighan optik eswab.

peristafilin *is.* kichik tilning etrapida bolidighan muskullar.

perişan *s. far.* 1. chéchilangghu; 2. biseremjan: *Odamız perişan* – Töyimiz biseremjan; 3. weyran: *Düşmanın hava saldırılarından şehir perişan* – Düshmenning hawa tajawuzidin sheherler xarab; 4. hali xarab: *Adamcağız pek perişan durumda* – Bichare ademning hali xarab.

perişanlık *-ğı is.* 1. chéchilangghuluq, biseremjanliq; 2. bicharilik, perishanliq.

periton *is. fr.* qérin perdisi.

peritoneopati *is.* qérin perdisi késelliki.

peritoneotomi *is.* qérin perdisi opratsiyisi.

peritoneskopi *is.* qérin perdisi diagnozi.

peritonit *-ti is. fr.* qérin perdisining yallughlinishi.

peritonstit *-ti is.* badam bezlirini orap turghan perdining yallughlinishi.

perizad *s. far.* 1. perizat, peridin tughulghan; 2. peridek chirayliq; 3. ayal ismi (Perizat).

perkolatör *-rü is. fr.* su pari bilen qehwe hazirlaydighan eswab.

perleş *is.* kalpukning puchuqluqi.

perm *is.* périm (pale ozik dewrining axiriqi mezgili).

permanat *is. fr.* chachni uzun zamanghiche büdür halda saqlash usuli.

permeçe *is. it.* kéme we paraxotlarda éhtiyat üchün éliwélinghan arghamcha.

permi *is. fr.* 1. ruxset, ijazet; 2. ruxsetname; 3. tashqi soda üchün mexsus bérilgen ruxset qeghizi.

permiyen *is. s. fr.* perm.

pero *is. it.* almas.

peron *is. fr.* 1. wogzalda poyizgha chiqip chüshidighan supa; 2. binagha kirip chiqidighan pelempey.

peronospora *is. yun.* ösümlüklerning kökirip kétish késilige seweb bolidighan yer mediki (éshek mediki).

perr *is. far.* 1. qanat; 2. qush qanatlirining uzuni.

persistans *is.* süt chishining chüsmesliki.

personel *is. fr.* xizmetchi, xadim: *Askeri personel* – Herbiy xadim.

perspektif *is. fr.* yoshurun küch.

perşembe *is. far.* peyshenbe.

perşembe pazarı *is.* peyshenbe baziri.

perşöron *is. fr.* fransiye atliridin bir xili.

pertev *is. far.* 1. yoruqluq, nur; 2. er ismi (pertiw).

pertürbasyon *is. fr.* qalaymiqanchiliq, biseremjanliq.

peru *is. it.* bk. ***pero***.

peruk *is. it.* yasima chach, ulagh chach.

peruka *is. it.* bk. ***peruk***.

perukar *is. fr.* satirach.

perva *is. far.* qorqush, chékinish.

pervane *is. far.* 1. perwane; 2. chaqpelek, pildirghuch: *Uçak pervanesi* – (Uchqu) pildirlighuchi.

pervaneli *s.* chaqpeleklik, pildirlighuchluq.

pervanesiz *s.* pildirlighuchsiz: *Pervanesiz uçak* – Pildirlighuchsiz apropilan.

pervasız *s.* perwasiz.

pervasızlık *-ğı is.* perwasizliq.

pervaz *is. far.* 1. kishek, ram (éshik we dérizining); 2. uchush; 3. hujra; 4. eynek; 5. ishkap; 6. népiz uzun taxtay; 7. kiyimlerning pewizi.

pervaze *is. far.* 1. dala tamiqi (yémek); 2. kéche oyunliri üchün yorutulghan yoruqluq; 3. altun yaki kümüsh képiki.

pervazgâh ***is.*** uchulidighan yer, uchush yéri.

pervazgeh ***is.*** bk. ***pervazgâh***.

perver ***is. far.*** 1. baqquchi; 2. terbiyiligüchi, östürgüchi; 3. söygüchi.

perveran ***is.*** 1. baqqanlar, söstürgenler; 2. tallighanlar; 3. söygenler, yaxshi körgenler.

perverde ***s. far.*** 1. béqilghan, östürülgen; 2. terbiyilenmek, baqmaq **Perverdigar** ***is.*** Perwardigar, Yaratquchi.

perveri ***is.*** 1. yéqish; 2. terbiyilesh; 3. tallash.

perveriş ***is. far.*** terbiyilesh, yéqish, östürüsh, terbiyilesh, yétishtürüsh.

pervin ***is. far.*** 1. üker (yultuzi); 2. ayal ismi (perwin).

perviz ***is. far.*** 1. elgek, süzgüch; 2. béliq; 3. güzellik; 4. jilwe; 5. üstünlük qazanghuchi; 6. er ismi (perwiz).

pervizen ***is. far.*** 1. elgek; 2. ghelwir.

pes ***ünl. far.*** bes, yéter (herqandaq bir musabiqide yéngilgenlikige ten bergenlik meniside qollinilidu).

pes ***is. far.*** arqa, kéyin.

pes ***s. far.*** pes awazda sözligen, asta sözligen.

pesavend ***is. far.*** qapiye.

pesek *-ği* ***is.*** chishning kiri.

pesend ***is. far.*** 1. tallash, parlash, ilghash, yaxshi körüsh, pisent, maxtash; 2. julasiz altun.

pesend etmek yaxshi körmek, tallimaq.

pesendide ***s. far.*** tallanghan, yaxshi körülgen, maxtanghan, pisent qilinghan.

peser ***is. fr.*** töwenlep ketken yaki ornini almashturghan, matkini esli haligha keltürüsh üchün matka toligha sélip qoyulidighan halqa.

pesimism *-ti* ***is. fr.*** pésimizm (rohiy chüshkünlük, hayatqa, kélechekke ümidsizlik bilen qarash).

pesimist *is. fr.* pésimist (turmushqa we kélechekke ümidsizlik bilen qarighuchi).

pesin *is. far.* axirida bolghan, axiriqi.

peskülle *is.* achquch bilen échilidighan taqaq.

pespaye *s. far.* peskesh.

pespayelik *-ği is.* peskeshlik.

pest *-ti s. far.* 1. pes, töwen (awaz); 2. peskesh.

pestenkerani *s. far.* oydurma, sepsete, yalghan: *Pestenkerani lakırdılar söylüyor* – Yalghan-yawidaq sözlerni qilidu.

pesti *is.* peslik, peskeshlik.

pestil *is.* 1. méwe qéqi: *Erik pestili* – Örük qéqi; 2. késel; 3. mest.

pestil atmak yalghan sözlimek.

pesüs *is. far.* yagh bilen yandurulidighan qara chiragh.

peş *is. far.* arqa, iz: *Peşine düşmek* – Arqisigha (izigha) chüshmek.

peş *is. far.* pesh (kiyimning).

peşe *is. far.* qol hüniri (mekteplerde).

peşe *is. far.* bk. ***peşşe***.

peşe peşe *z.* arqa-arqidin.

peşeng *is. far.* 1. bashlamchi, yolbashlighuchchi; 2. yol bashlaydighan haywan.

peşin *s. far.* 1. awwal, deslep, aldi: *Ben size peşin söyledim* – Men sizge awwal sözlidim; 2. aldin bérilgen: *Ismarlanan şeylerin ücreti peşin ödenir* – Buyrutulghan ning nersilerning puli aldin bérilidu.

peşinat *is. osm.* aldin bérilgen pul, zakalet.

peşinatsız *s.* aldin pul almastin, zakalet almastin.

peşinci *s. is.* aldin pul élip satquchi yaki aldin pul bérip mal alghuchi.

peşiz *is. far.* bk. ***peşize***.

peşize *is. far.* 1. pul; 2. béliq sirtidiki tenggiler; 3. qéchirning boynigha ésilghan marjanlar; 4. qatar oyuni.
peşkeş *is. far.* hediye.
peşkir *is. far.* 1. löngge; 2. yaghliq, salfétka.
peşkirci *is.* 1. löngge yasighuchi yaki satquchi; 2. sarayda lönggilerge qarighuchi.
peşlenmek ishik we dérizining qéyip kétishi, apchirimaq.
peşli *is. s.* peshlik (kiyim heqqide).
peşm *is. far.* yung.
peşmin *is. s. far.* bk. ***peşmine***.
peşmine *is. s. far.* 1. yungdin qilinghan, yungdin toqulghan; 2. yung rext.
peşrev *is. far.* 1. türk senitide bir muzika tesiri; 2. top oqi; 3. chélishta chélishchilarning aldin qilinghan heywe heriketliri.
peşşe *is. far.* pasha.
peştahta *is. far.* 1. kichik ish shiresi; 2. serraplarning pul sanaydighan taxtisi.
peştamal *is. far.* bk. ***peştemal***.
peştemal *is. far.* 1. munchida qollinilidighan uzun löngge; 2. peshtimal, aldi yapquch, aldi tartquch.
peştimalci *is.* peshtimal löngge we bashqilarni toqughuchi yaki satquchi **Peştu** *is. öz.* pushtiw tili (Afghanistanda qollinilidighan resmiy bir til).
petek *-ği is.* here köniki.
peteklenmek here köniki haligha kelmek.
petgir *is. far.* qil elgek.
petka *is.* adem we haywanlarning songi, quyruq teripi.
petrogonozi *is.* minérallarni tetqiq qilidighan bilim, minéralogiye.
petrol *-lü is. fr.* néfit.
petrolcu *is.* néfit sanaiti inzhéneri.
pey *is. far.* aldin bérilgen pul.

peyam *is.* xewer melumat.
peyda *s. far.* ochuq ashkara.
peyda etmek barliqqa keltümek.
peydahlamak . peyda qilmaq, chiqarmaq: *Çocuk yeni yeni huylar peydahladı* – Bala yéngi-yéngi xuylarni chiqiriwaldi; 2. özleshtürmek, ögenmek.
peydahlanmak bk. ***peydahlamak***.
peyderpey *far. z.* az-az, asta-asta.
peygamber *is. far.* peyghember.
peygamber çiçeği *is.* bir xil gül, peyghember chéchiki.
peygamber devesi *is. zool.* bir xil qurt.
peygamberan *is.* peyghemberler.
peygamberi *is.* 1. peyghemberlik; 2. peyghemberge ait.
peygamberlik *-ği is.* peyghemberlik.
peyk *-ki is. far.* 1. hemrah: *Ay dünyanin peykidir* – Ay yer sharining hemrasidur; 2. béqindi: *Peyk devletler* – Béqindi döletler.
peykan *is. far.* 1. oqya, uchi, uchluq; 2. mehbubening kirpiki.
peyker *is. far.* yüz, chehre.
peylemek 1. köz tikmek; 2. aldin pul bérip özige mal qilmaq.
peyleşmek aldin pul bérishmek.
peyman *is. far.* qesem.
peymane *is. far.* qedeh.
peymay *s. far.* ölchigüchi.
peynir *is. far.* pishlaq, irimchik, süzme.
peynir dişi *-ni is.* qériliq chish.
peynirci *is.* pishlaq we irimchik yasighuchi yaki satquchi.
peynircilik *-ği is.* pishlaq (irimchik) yasash yaki sétish oqiti.
peynirhane *is. far.* pishlaqxana.
peynirleşmek (süt heqqide) buzulmaq, échilmaq.
peyrev *is. far.* teqip qilghuchi, izigha chüshküchi.

peyvend *is. far.* 1. bérish, yétishish, érishish; 2. munasiwet.
peyvest *is. far.* 1. érishken, yétishken, ulashqan; 2. *z.* daima, herzaman.
peyzaj *is. fr.* menzire.
pezeta burunqi Ispaniye pul birliki.
pezevenk *-gi is. far.* dellal.
pezevenklik *-ği is.* dellalliq.
pezira *is. far.* qobul qilghuchi.
pezire *is. far.* qarshi élish.
peziriç *s. far.* qobul qilinghan.
pezo *is.* dellal.
pıhtı *is. far.* qoyuq halgha keltürülgen suyuqluq: *Kan pıhtısı* – Qanning qoyulup kétishi.
pıhtılanmak qoyuqlashmaq: *Kan pıhtılandı* – Qan qoyuqlashti.
pıhtılaşma *is.* qanning qoyulushi (qoyuqlishi).
pıhtılaşmak qoyuqlashmaq.
pıhtılaştırıcı *s.* qoyuqlashturghuchi.
pıhtılaştırmak qoyuqlashturmaq.
pılı pırtı *is.* 1. eski-tüski nerse; 2. nerse-kérek.
pınar *is.* bulaq süyi.
pır *is.* pur (imliq söz): *Pır diye uçup giden serçeler* – Pur qilip uchup ketken qushlar.
pırasa *is. yun.* küde (jüsey).
pırazvana *is. far.* pichaq we qilichning sap ichide qalghan qismi.
pırıl pırıl *s. z.* chaqnaq, yalt-yult.
pırıldak *-ğı is.* 1. parildaq (yoruq bérish arqiliq alaqe qilidighan usul); 2. yoruqluq bérish ezasi bar haywan.
pırıldama *is.* parildash, yorush.
pırıldamak parildimaq, yorumaq.
pırıltı *is.* yalt-yult qilmaq, chaqnimaq.

pırlak *-ğı is.* ow qushlirini tutushta ularni qiziqturush üchün qepeske solanghan bashqa bir qush.

pırlamak 1. qorqup «pur» qilip uchup ketmek: *Çocuk dayak yiyeceğini anlayinca pirladı, gözden kayboldu* – Bala tamaq yeydighanliqini bilip, «purla» qilip közdin yoqaldi; 2. yügürüp ketmek, uzaqlashmaq.

pırlangıç *-cı is.* uchushqa tirishmaq (qush baliliri).

pırlanmak nur (balilar oynaydighan).

pırne *is. erm.* üzüm hariqi.

pırni *is.* bk. ***pırne***.

pırpı *is.* 1. yilan téshi (yilandin zeherlen'gen'ge dora üchün qollinilidighan birxil tash); 2. tashpaqining yerlik nami.

pırpıt *-tı s. yun.* 1. eski-tüski, ishqa yarimas; 2. qopal toqulghan yung rext; 3. chélishchilar kiyimi.

pırtı *is.* 1. kéreksiz kona nerse; 2. nerse.

pırtık *s.* yirtiq, kona.

pırtlak *-ğı s.* 1. étilip chiqqan, partlap chiqqan, partlap ketken; 2. siqqanda shöpükidin asan ayrilidighan méwe.

pırtlamak 1. yéridin qaymaq, yolidin ayrilmaq; 2. örük qatarliqlarning üshkisi part qilip chiqmaq.

pısırık *-ğı s.* tartinchaq.

pısırıklık *-ğı is.* tartinchaqliq.

pısmak bk. ***pusmak***.

pıt *is.* kichik bir nersining yerge chüshkende chiqqan awazi.

pıt pıt *z.* bek asta we dawamliq chiqqan awazni bildüridu.

pıt yok *z.* "ses-sada yoq" meniside qollinilidu.

pıtır pıtır *z.* «taraq-turuq» awazning retlik shekilde chiqqanliqini bildüridu.

pıtırdamak taraqlimaq, taraq-turuq qilmaq.

pıtırdatmak taraqlatmaq.

pıtırtı *is.* asta chiqqan warang-churung.

pıtrak *-ğı is.* 1. méwe derexliridiki méwilerning köplükini, zichliqini bildürüsh üchün qollinilidu; 2. budushqaq.
pianino *is. müz.* kichik pianino.
piano *z. it.* pes awazda, awazni peseytish.
picama *is. far.* Hindistan ayallirining shalwuri, népiz rexttin tikilgen yataq kiyimi.
piç *is. far.* 1. haramzade, haramdin bolghan; 2. hernersining kichiki we eslige oxshimaydighini; 2. yaghachning yiltizidin sürüp chiqqan nota.
piçan *s. osm.* pürliship ketken, qatliship ketken.
piçin *is.* kichik maymun.
piçiş *is. far.* püklem, qatlaq.
piçleşmek buzulmaq.
piçota *is. yun.* bk. *piçuta*.
piçuta *is. yun.* 12 kilo éghirliqtiki bir xil béliq.
pide *is. yun.* qazan néni, qoturmach.
pideci *is.* qazan néni yaki qoturmach yasighuchi yaki satquchi.
pijama *is. far.* yataq kiyimi.
pijuh *is. far.* tetqiqat, tekshürüp tetqiq qilish.
pik *is.* üch burjek yelken.
pikador *is. isp.* buqa bilen qilinidighan küreshte neyze bilen hujum qilghuchi atliq adem.
pikap *-bı is. ing.* 1. pikap; 2. tok patéfoni.
pike *is. fr.* 1. ayropilanning téz peske shungghushi; 2. tansining bir türi.
pike *is. fr.* bir xil paxta rext.
piket *-ti is. fr.* 32 qeghezlik bir xil qarta oyuni.
piknemi *is. tıp.* qanning qoyulushi.
piknik *-ği is. fr.* kéreksiz nersilerdin qilinghan dala yémiki.
pikolo *is. it.* qisqa ney (chalghu).
pil *is. far.* bk. *fil*.

pil ***is. fr.*** bataréye.

pil ***is. far.*** 1. ayagh kiyimining ökchisi, apquti; 2. chédirning arghamchisini baghlaydighan qozuq; 3. tömür kaltek bilen oynaydighan balilar oyuni.

pilâki ***is. yun.*** 1. pilak (ichige piyaz, samsa, sewze qatarliq nersiler toghralghan bir xil yémeklik); 2. exmeq, döt.

pilav ***is. far.*** 1. polu; 2. (omumen) gürüch tamiqi.

pilavlık *-ğı* ***s.*** poluluq: *Pilavlık pirinç* – Poluluq gürüch.

pilban ***is. far.*** pil baqquchi, pilgha qarighuchi, pilban.

pile ***is. far.*** yipek ghozisi.

pilever ***is. far.*** char bazarchi.

pileveri ***is.*** charbazarchiliq.

piliç *-ci* ***is. lat.*** 1. chüje; 2. boyigha yétiwatqan chirayliq qiz.

pilot *-tu* ***is. fr.*** 1. uchquchi; 2. paraxot bashliqi.

pilotluk *-ğu* ***is.*** 1. uchquchiliq; 2. paraxot bashliqliq.

pilpaye ***is. far.*** pilning puti.

pilum ***is. lat. sil.*** urush qorali süpitide qollinilidighan uchi uchluq éghir neyze.

pilül *-lü* ***is.*** kumilach dora.

pindar ***is. fr.*** 1. hés qilish; 2. meghrurlinish, körenglesh.

pine ***is. fr.*** yamaq (ayagh kiyimning).

pineduz ***is. fr.*** yamaqchi.

pineduzi ***is.*** yamaqchiliq.

pineklemek mügdep olturmaq.

pingân ***is. fr.*** 1. china; 2. kichik texse.

pingânçe ***is.*** kichik chine.

pingpong ***is.*** tiktak top.

pinhan ***s. far.*** mükün'gen, yoshurunghan.

pinpirik ***s. fr.*** «qéri, qoli tutmas, puti basmas, dermansiz» dégen menide qollinilidu.

pinpon ***s.*** bek qéri, belliri pükülgen.

pinşer ***is. alm.*** Gérmaniyining zinnet ishliridin bir türi.

pint *is. isp.* 1. En'gliye we Amérikida qollinidighan hejim ölchimi; 2. Fransiyide qollinilidighan suyuqluq ölchimi.
pinti *s.* intayin pixsiq.
pintileşmek béxillashmaq.
pintilik *-ğı is.* pixsiqliq, béxilliq.
pinup *is. s. ing.* jaziblik, chirayliq chokan.
pipeline *is. ing.* (yer asti) néfit éqitish nosi.
pipi *is.* (kichik balilar tili) kichik teret, chocho.
pipo *is. it.* ghangza, mushtek.
pir *is. far.* 1. pir; 2. birer sahede tejribilik ustaz yaki rehber: *Demircinin piri Davuttur* – Tömürchining piri Dawuttur; 3. qéri er esir.
pirahen *is. far.* könglek, ich könglek.
piramen *is. far.* etrap, chöre.
piramid *is. fr.* 1. piramida; 2. piramida sheklidiki menggü tash; 3. piramida (birqanche kishining bir-birining mürilirige chiqip türlük shekilde oynighan gimnastikisi).
piramidal *-li s. fr.* piramida (tégi köp qirliq, qalghan qirliri üch bulungluq bolup kélip bir uchqa qoshulghan shekil), piramida shekillik.
piramun *is. far.* bk. ***piramen***.
piran *is.* 1. qérilar, yashanghanlar; 2. kamaletke yetkenler.
pirane *z.* chong süpet.
piraste *s.* zinnetlen'gen, perdarzlanghan.
piraye *is. far.* 1. bézek, zinnet; 2. ayal ismi (Piray).
pirayende *s. far.* zinnetlen'gen, perdazlanghan.
pirayış *is. far.* bézek, zinnet.
piraziye *s. far.* zininet, bézek, perdaz.
pire *is. zool.* bürge.
pirehen *is. far.* bk. ***pirahen***.
pirelenmek 1. bürge bésip ketmek; 2. xuylanmaq, xuy tutmaq.

pireli ***s.*** 1. bürgilik: *Pireli oda* – Bürgilik öy; 2. gumanxor: *Pireli bir adam* – Gumanxor bir adem.

piretoliz ***is.*** témpératurining chüshüshi.

piretoloji ***is.*** qizitmisi éship ketken késelliklerni tetqiq qilidighan bilim.

pirezen ***is. far.*** bk. ***pirzen***.

pirinç *-ci* ***is. far.*** shal we gürüch.

pirinç *-ci* ***is. far.*** sériq mis.

piristu ***is. far.*** qarlighach.

pirlik *-ğı* ***is.*** 1. pirlik; 2. qériliq.

pirog ***is. isp.*** uzun qéyiq.

piroloji ***is. tıp.*** piriologiye (késellerning qizitmisini tetqiq qilidighan bilim).

pirometre ***is. fr.*** yuqiri témpératurini ölcheydighan eswab.

pirotekni ***is. fr.*** 1. partlighuchi maddilar bilimi, partlash maddiliri hazirlash usuli.

pirotoksin ***is. tıp.*** qizitma mikrobliri zehiri.

pirsal ***s. far.*** qéri, yashanghan.

pirüpak *-kı* ***s. far.*** pak, pakize, daghsiz.

pirüz ***s.*** teleylik, bextlik.

piryol ***is. it.*** bir xil yanchuq saiti.

pirzen ***is. far.*** qéri ayal, momay.

pirzola ***is. it.*** 1. qowurgha (qoy, kala qatarliqlarning): *Koyun pirzolası* – Qoyning qowurghisi; 2. qowurgha söngiki; 3. béqini.

pis ***s.*** 1. paskina, meynet: *Durgun sular genellikle pistir* – Turghun sular omumen paskina bolidu; 2. sésiq; 3. set qiliq: *Öyle bir pis huyu varki* – Shundaq bir set qiliqi barki ...; 4. (söz heqqide) paskina: *Pis sözler* – Paskina sözler; 5. eski, zeherlik; 6. qiliqsiz; 7. set; 8. qiyin, müshkül: *Pis bir iş* – Qiyin bir ish.

pis ***is. far. tıp.*** maxaw, juzam (késel).

pis pis bakmak kishini zériktürgidek halda qarimaq.

pis pis düşünmek chongqur oygha chökmek, ghemge patmaq.

pis pis gülmek miyiqida külmek (zangliq qilip).

pisboğaz *s. is.* qorsiqigha amraq, aldigha kelginini yeydighan, ashpaqa.

pisi *is.* müshük (balilar tilida).

pisipisi *is.* (balilar tilida) 1. müshük; 2. mi, mi, mi, pish, pish (müshükni chaqirish).

piskopos *is. yun.* épiskop (xristian chérkawida yuqiri derijilik rohaniy, xristian rohaniylirining bashliqi).

pislemek (haywan heqqide) chichmaq yaki siymek: *Kedi halıya pislemiş* – Müshük gilemge chichip qoyuptu.

pislenmek bulghanmaq, paskinilashmaq.

pisletmek 1. paskina qiliwetmek: *Çocuk üstünü başını pisletecek* – Bala üstbéshini paskina qiliwétidu; 2. buzup qoymaq, yamanlashturmaq: *Dikkat et, bu işi de pisletme!* – Diqqet qil, bu ishnimu buzup qoyma!.

pislik *-ği is.* 1. kir, paskinichiliq: *Çocuğun yüzü gözü pislik içinde kaldı* – Balining yüz-közi kir bolup ketti; 2. poq, süydük: *Şu kedi pisliğini temizlesin* – Shu müshük poqini tazilisun; 3. eski qiliq, heriket; 4. yaman ehwal.

pist *-ti ünl.* müshükni qoghlash üchün qollinilidu «pist».

pist *is. fr.* 1. meydan; 2. ayrodromda ayropilanlarning uchush we chüshüsh yoli; 3. tenherikette yügürüsh yoli.

pistan *is. far.* ayallarning köksi, emchek.

pister *is. far.* kariwat, töshek.

pistil *is. fr.* gül achidighan ösümlüklerning aniliq orgini.

piş *is. far.* aldi, aldi terep.

pişdar *is. fr.* 1. awan'gart; 2. (herbiy) aldida mangghuchi qoshun.

pişdarlık *-ğı is.* 1. awan'gartliq; 2. bashlamchiliq.

pişe *is. far.* 1. ish; 2. kesip, hüner; 3. xuy, mijez, adet.

pişe *is. far. müz.* ney.
pişegâh *is. far.* fabrika, ish orni.
pişegân *is. far.* 1. ish (köplük); 2. keship (köplük); 3. xuy, mijez (köplük).
pişegeh *is. far.* bk. ***pişegâh***.
pişegen *s.* asan pishidighan.
pişegeri *is.* 1. ishchiliq; 2. hünerwenlik.
pişever *is. far.* hünerwen, usta.
pişeveri *s.* hünerwenchilik, ishchilik.
pişgir *is. far.* löngge.
pişhan *is. far.* dastixanchi.
pişhayme *is. far.* shah chédiri, wezir chédiri.
pişi *is.* boluq xémirdin yasalghan boghursaq.
pişik *-ği is.* pishlaq.
pişim *is.* 1. pishshiq usuli; 2. bir qétimda pishidighan miqdar, pishim; 3. xish we farfor qatarliqlarni pishurush ishi.
pişin *s. far.* 1. aldin bérilgen; 2. ilgiriki, awwalqi.
pişini *s. is.* qedimki zaman adimi.
pişirici *s.* 1. pishurghuchi; 2. naway.
pişirilmek pishurulmaq.
pişirim *is.* pishirim, bir qétimda pishurghili bolidighan miqdar.
pişirmek 1. pishurmaq: *Yemek pişirmek* – Tamaq pishurmaq; 2. pishshiq ögenmek, özleshtürmek: *Dersimi iyi pişirdim* – Dersimni yaxshi özleshturdüm; 3. izgha salmaq, munasiwet ornatmaq: *Onlar iyice işi pişirmişler* – Ular ishni yaxshi izgha saptu.
pişkadem *is. far.* péshqedem.
pişkeş *is. far.* hediye.
pişkin *s.* 1. obdan pishqan; 2. peskesh, qélin; 3. pishqan, tejribilik (adem): *Ne pişkin adam teklif beklemeden*

oturuverdi – Némidégen qélin adem, teklip qilghuchilik olturuwaldi.

pişkinlik *-ği is.* 1. tejribilik; 2. pishqanliq; 3. peskeshlik, qélinliq.

pişmak 1. pishmaq: *Kebap pişti* – Kawap pishti; 2. yétishmek: *Kavun pişti* – Qoghun pishti; 3. pishilmaq: *Çocuğun apış aras pişmiş* – Balining yériqi pishilip qaptu; 4. issip ketmek: *Sicaktan çok piştim* – Issiqtin piship kettim; 5. chéniqmaq.

pişman *s. far.* pushayman, nadamet.

pişmanlık *-ğı is.* pushaymanliq.

pişmiş *s.* 1. pishiq, pishqan; 2. yétishken, chéniqqan.

pişnamaz *is. far.* imam.

pişnihâd *is. far.* 1. top asas; 2. qanun, yol, qaide.

piştak *is.* aldi ishik.

pişti *is.* ikki yaki töt kishi otturisida oynilidighan 52 qeghezlik qart oyuni.

piştov *is. it.* bir xil tapancha.

pişüva *is. far.* bk. ***pişva***.

pişva *is. far.* péshiwa.

pişvalik *-ği is.* péshiwaliq.

pitos *is.* tansilargha jor bolush we bu tansining ritimigha tengkesh bolup barmaqlirini qarsilditish.

piva *is.* ottura esirdiki Italiye xelq usuli.

piyade *is. far.* 1. piyade esker; 2. shahmat oyunida addiy tash; 3. ikki palaq bilen mangidighan qéyiq; 4. *s.* piyade, yayaq.

piyalı *is. far.* piyale, chine, istakan.

piyango *is. it.* latari (teley sinash oyuni).

piyanist *-ti is. fr.* usta rayal chalghuchi, rayalchi.

piyano *is. it. müz.* piyano, rayal.

piyanocu *is.* bk. ***piyanist***.

piyartroz *is. fr.* üge yallughi.

piyasa ***is. it.*** 1. bazar: *Malı piyasaya çıkarmak* – Malni bazargha salmaq; 2. seyle-tamasha: *Piyasa yeri* – Seyligah; 3. mal bahasi: *Bugün piyasa yükseldi* – Bügün mal bahasi örlidi.
piyastos ***is. yun.*** tutush, tutuwélish.
piyata ***is. it.*** 1. tüz we yoghan ash tawiqi; 2. yalpaq, yési.
piyav ***is.*** pikir.
piyaz ***is. bot.*** 1. piyaz; 2. tuzlighan purchaq; 3. yüzidin yüzige maxtash, uchurush: *Benim bu piyazlara karnım tok* – Men bundaq uchurushlargha könük.
piyaz doğramak yalghan sözlimek.
piyazcı ***is.*** 1. tuzlanghan purchaq ishlep satquchi; 2. maxtighuchi, xushametchi: *O, piyazcıdır, boş ver* – U bir xushametchi, karing bolmisun.
piyazcılık *-ğı* ***is.*** xushametchilik.
piyazlanmak 1. xam göshni piyaz bilen qarimuch, darchin we bashqa dora-dermanlarni arilashturup yumshatmaq, xam qiyma qilmaq; 2. maxtap uchurmaq.
piyelit *-ti* ***is. fr.*** börek jami yallughi.
piyes ***is. fr.*** sehne esiri, piyesse.
piyetizm ***is. fr.*** dindarliq.
piyiz ***is.*** aq haraq.
piyiz kaymak tekilipsizla birawning haraq ichiwatqan shiresige kélip olturmaq.
piyizlenmek aq haraq ichmek.
piyoid ***is. fr.*** yarigha ait, yarigha oxshash.
piyon ***is. fr.*** shahmatta aldinqi qatargha tizilghan sekkiz tash, piyade.
piyonefroz ***is.*** börek we börek jamining yiringlishi.
piyonemi ***is.*** qanda yagh peyda bolushi.
piyore ***is. fr.*** yéring éqish.
piyosalpenks ***is.*** matka neychiside yéring peyda bolushi.
piyospermi ***is.*** menide (ispérma) yiring peyda bolush.

piyotoraks *is.* kökrek boshluqigha yiring toplinish.
piyoz *is.* yiringlash.
piyüri *is.* süydükte yiring peyda bolush.
plâçka *is.* bulang-talang.
plâçkacı *is.* bulangchi.
plaj *is. fr.* 1. déngiz qéshida kishilerning sugha chüshüshi üchün hazirlanghan qumluq meydan; 2. déngizdin quruqluqqa chiqishta paydilinilidighan qirghaq.
plak *-ğı is.* ünalghu léntisi.
plaket *-ti is. fr.* 1. kitabche, risale; 2. quymichiliq.
plan *is. fr.* 1. pilan; 2. tesewwur.
plancılık *-ğı is.* siyasiy we iqtisadiy paaliyetlerni pilanlash ishi.
planet *-ti is. fr.* planéta, seyyare.
planlama *is.* 1. pilanlash, pilanlima; 2. layihilesh.
planlamak 1. pilanlimaq; 2. layihilimek.
planlanma *is.* 1. pilanlinish; 2. layihilinish.
planlı *s.* pilanliq: *Planlı kalkınma* – Pilanliq ilgirilesh.
planör *-rü is. fr.* planér (matorsiz uchidighan apparat).
planörcü *is.* planérchi.
planörcülük *-ğü is.* planérchiliq.
plansız *s.* 1. pilansiz; 2. hésabsiz.
planton *is. fr.* dijorni, nöwetchi: *Tramvay plahtonu* – Tramway nöwetchisi.
plantuvar *is. fr.* uruq sélish we köchet tikish üchün töshük achqili bolidighan sayman.
planya *is. it.* 1. uzun rende; 2. tok rendisi.
planyalamak rendilimek.
plasiye *is.* xéridar izdigüchi (adem).
plasman *is. fr.* meblegh.
plaster *is. ing.* bint (dorilanghan daka).
plastik *s. fr.* sulyaw we sulyawda ishlen'gen.

platerina ***is. yun.*** kümüsh béliq.

platform ***is. fr.*** 1. déngizning bezen su astida qalidighan, bezen su üstige chiqip qalidighan qirghaq qismi; 2. bir pikir yaki siyasiy programmining asasi; 3. aptobus, trallibus, poyiz qatarliqlargha chiqish we chüshüshte xizmet qilidighan égiz yer; 4. sahe, meydan; 5. égiz supa sehne; 6. üsti ochuq wagon.

platika ***is. zool.*** bir yéshil béliq.

platin ***is. fr.*** aq altun.

platonculuk *-ğu* ***is.*** eplaton pelsepisi, eplatunchiliq.

platonizm ***is. fr.*** bk. ***platonculuk***.

plavlık ***is. fr.*** gürüch tamiqi, poluluq.

plazma ***is. yun.*** qan suyuqluqi, qanning suyuq qismi.

plazmoloji ***is. fr.*** plasmologiye (janliq maddilarning eng ushshaq parchilirini tetqiq qilidighan bilim).

pleistosen ***is. fr.*** bk. ***pleyistosen***.

pleomasti ***is. tıp.*** köp emcheklik.

pletora ***is.*** qanning köplüki.

plimut ***is. ing.*** bir xil En'gliye toxusi.

pliyosen ***s. is. fr.*** üchinchi zamanning axirisi **Plüton** ***is. yun.*** Pluton (yultuz).

plüviyometre ***is. fr.*** höl-yéghin miqdarini ölcheydighan eswab.

pnömolog ***is. fr.*** öpke késelliki mutexessisi.

podoloji ***is. fr.*** putni tetqiq qilidighan bilim.

podometre ***is. fr.*** qedem sanar (yayaq birining qanche qedem basqinini we qanchilik yol yürginini körsitidighan eswab).

podra ***is.*** upa.

podralık *-ğı* ***is.*** upa qutisi.

pohpoh ***is.*** maxtap uchurush: *Kimi insanlar pohpohtan hoşlanır* – Bezi ademler maxtap uchurushni yaxshi köridu.

pohpohlamak birawni yüzmu-yüz maxtimaq: *Onu öyle pohpohlamayın, sonra böbürlenameye başlar* – Uni yüzmu-yüz maxtima, kéyin tekebburliship kétidu **Polak** ***is. fr.*** polshiliq.

polarimetre ***is. fr.*** yoruqluqni ölchesh eswabi **Polca** ***is. öz.*** bk. ***Lehçe***.

polemik *-ği* ***is. yun.*** qelem munazirisi.

poliandri ***is. fr.*** köp erlik (bir ayalning birla waqitta birqanche er bilen öylük bolushi).

poliarşi ***is. yun.*** birqanche kishining kolléktip hökümranliqi.

poliçe ***is. it.*** qerz töligüchining bermekchi bolghan pulni üchinchi bir shexsige bérishi üchün yézip bergen xéti.

polidipsi ***is. fr.*** bek ussash, changqash.

polifonik *-ği* ***s. fr.*** jiq awazliq.

poligam ***s. is. fr.*** köp xotun alghan yaki köp erge tegken.

poliglot ***s. is. fr.*** birqanche til bilen sözlishishni bilidighan.

poligon ***is. fr.*** qarigha étishni meshiq qilidighan meydan.

poligraf ***is.*** türlük témilargha eser yazidighan aptor.

poliklinik *-ği* ***is. fr.*** türlük késelliklerni dawalaydighan kliska, ambulatoriye).

polikori ***is. fr.*** köz qarighuchi.

polikrom ***s. fr.*** birqanche renglik, birqanche xil boyaq ishlitilgen.

polikromemi ***is. fr.*** qanning reng maddisining köpiyip kétishi.

poliksen ***s. fr.*** méhman.

polim ***is. yun.*** yalghan, yalghan yawidaq: *Her sözü polim* – Hemme sözi yalghan.

polim atmak yalghan sözlimek.

polimasti ***is. fr.*** köp emcheklik.

polimel ***s. is. fr.*** qol we put barmaqlirining jiqliqi.

polimenore ***is. tıp.*** heyzning (adet) normalsizliqi, köp kélishi.

polimikrobik ***is. fr.*** köp mikrobluq.

polimiyozit *-ti* ***is. fr.*** az körülidighan muskul késelliki.

polimorf ***s. fr.*** köp shekillik.

polip ***is. fr.*** 1. qimirlimay bir jayda yashaydighan déngiz haywini; 2. shilliq perdide hasil bolghan ishshiq késili.

polipaj ***s. fr.*** wujudining köp qismi bir-birige chapliship tughulghan (qoshkézek insan yaki haywan).

poliparezi ***is. tıp.*** pütünley palech.

polipati ***is.*** birla waqitta birqanche késelge muptila bolush.

polipleji ***is.*** türlük muskullarning palech bolushi.

polipne ***is.*** nepesning tézlishishi.

polipod ***is. fr.*** normidin artuq tayighi bar.

polipodi ***is. fr.*** köp ayaghliq.

polipotom ***is. fr.*** burun ichidiki ösmilerni késish eswabi.

polis ***is. fr.*** 1. saqchi xadimi; 2. saqchi idarisi, jamaet xewpsizlik idarisi.

polisantrizm ***is. fr.*** köp merkezlik.

polisinodi ***is. fr.*** pütün ministirliqlarning bir organ teripidin rehberlik qilinidighan hökümet shekli.

polisitoz ***is.*** qanda hüjeyrilerning köpiyishi.

polisizasyon ***is.*** késilip ketken barmaq ornigha yéngidin barmaq sélish opératsiyisi.

polislik *-ğı* ***is.*** 1. saqchiliq; 2. saqchidek heriket qilish.

politbüro ***is.*** siyasiy byuro.

politeizm ***is. fr.*** köp xudaliq (birla waqitta köp xudagha choqunidighan).

politeknik *-ğı* ***s. fr.*** téxnikiliq türlük saheliriní öginish we tetbiq qilishqa baghliq bolghan.

politik *-ğı* ***s. fr.*** siyasiy: *Politik sorun* – Siyasiy mesile.

politika ***is. it.*** siyaset.

politikacı *is.* 1. siyasetchi; 2. xushametchi.
politkacılık *-ğı is.* 1. siyasetwazliq; 2. yalaqchiliq, xushametchilik.
politravmatize *s. is. fr.* bir qétimliq qazada köp yéridin paridar bolghan biri.
poliüri *is. fr.* süydükning köpiyip kétishi.
poliyemi *is. tıp.* qanning normidin artuq köpiyip kétishi.
poliyodonsi *is. tıp.* chong teretning normidin köp kélishi.
poliyomiyelit *-ti is.* balilarning palech késelliki.
polka *is.* 1. polka (tansining bir türi); 2. polka muzikisi.
polo *is.* atliq top oyuni.
Polonya *is. öz.* Polsha (dölet) **Polonyalı** *s. is.* polshiliq.
pom *is. fr.* choyla top.
pomad *is. it.* chach we bashqa yerge süridighan puraqliq melhem – chach méyi.
Pomak *is. öz.* pomak (Balqanda yashaydighan musulmanlar) **Pomaklar** *is. öz.* pomaklar.
pomat *-dı is.* bk. ***pomad***.
pombe *is.* Ottura Afriqa piwisi.
pompa *is. it.* pompa, nasos, su chiqirish mashinisi, su chighriqi.
pompalamak 1. pompa yaki su chighriqi bilen su chiqarmaq; 2. jinsiy munasiwette bolmaq (ayal bilen), jaylimaq.
pomposo *is. it. müz.* daghdughiliq, tentenilik, heshemetlik.
pompuruk *-ğu is.* qéri, yashanghan (adem).
poney *is. ing.* tuti (pakar at jinsi).
ponje *is. fr.* bir xil yung we yipek arilash rext.
ponksiyon *is. fr.* okul yingnisi sanjish yaki neshter urush.
ponton *is. ing.* sugha chöküp ketken paraxotlarni chiqiridighan éghirliq kötürüsh mashinisi.
pop *is. yun.* pop, papa.

poplin *is. ing.* 1. inchike toqulghan rext; 2. bu rexttin tikilgen.

popüler *s. fr.* 1. hemmige tonush. hemmige tonulghan; 2. xelq teripidin himaye qilinghan.

pornograf *s. fr.* uyatsizliq we exlaqsizliq heriket qilghan biri, edepsiz söz qilghan biri.

porselen *is. fr.* par-pur, par-pur qacha-quchilar.

porsiyon *is. fr.* ülüsh, kishilik (tamaqning bir kishige tégishlik ülüshi): *Bir porsiyon pilav* – Bir kishilik polu; *Bir buçuk porsiyon* – Bir yérim kishilik.

porsuk *-ğu is. zool.* borsuq, qashqa oghlaq.

porsuk *-ğu is. bot.* qarighay tipigha kiridighan yingne yopurmaqliq derex türi.

porsuk *-ğu is. zool.* bk. ***pörsük*** **Portagal** *is. öz.* Portugaliye (kona éti).

portakal *is. fr.* portakal (jüzige oxshash méwe).

portakallık *-ğı is.* portakal béghi, portakalliq.

portatif *s. fr.* 1. élip méngishqa eplik: *Portatif eşya* – Élip méngishqa eplik nerse; 2. qatlinidighan: *Portatif masa* – Qatlinidighan shire.

porte *is. fr.* tesir dairisi (bir ishning) **Portekiz** *is. öz.* Portugaliye **Portekizce** *is. dilb.* Portugaliye tili.

portföy *is. fr.* pul qapchuqi, karman, portman.

portik *is. fr.* belge köwrüki.

portmanto *is. fr.* shepke, pelto qatarliqlarni ésip qoyidighan qanatliq, eyneklik ishkap.

portmone *is. fr.* buzuq pul qapchuqi.

porto *is.* Portugaliyening puraqliq üzüm hariqi.

portolan *is.* déngiz portlirini körsitidighan xerite.

portör *-rü is. fr.* késel mikrobini özi bilen élip kelgüchi, adem yaki haywan.

portre *is. fr.* 1. adem resimi, süret; 2. süretlesh (edebiyatta).

portreci *is.* ressam.

portüç *is. it.* kéme we paraxot ambiri.

pos *s.* (burut heqqide) qoyuq we uzun.

posa *is.* 1. tirip, qalduq; 2. saqinda, dashqal.

posasını çıkarmak 1. axirigha qeder sümürmek; 2. azar bermek, qattiq urmaq.

posbıyık *s.* shap burut.

post *-tu is. far.* 1. tére: *Kaplan postu* – Yolwas térisi; 2. qedimiy sheyxler turidighan yer; 3. orun, mensep, hoquq: *Post kavgası* – Orun jédili.

posta *is. it.* 1. yollanma, xet-xalta; 2. pochta: *Posta arabası* – Pochta mashinisi; *Mektupları postaya götürmek* – Xetlerni pochtigha salmaq; 3. xet-chek, xalta toshuydighan qatnash qorali: *Posta treni* – Pochta poyizi; 4. etret, guruppa: *İşçi postaları nöbetleşe çalişirlar* – Guruppa ishchi etretliri nöwet boyiche ishleydu; 5. nöwetchi esker, xizmetchi esker: *Bu araba bütün eşyayı dört postada taşır* – Bu harwa pütün nerse-kéreklerni töt seper (nöwet) élip mangidu; 6. seper, yoluchiliq; 7. ow owlighanda mökünidighan yer.

postacı *is.* pochtikesh, pochtaliyon.

postacılık *-ğı is.* pochtaliyonluq, pochtikeshlik: *Beş yıl postacılık yaptı* – Besh yil pochtikeshlik qildi.

postahane *is.* pochtixana.

postal *is. osm.* 1. qonchluq betinke; 2. buzuq ayal; 3. qonchsiz mese.

postalamak pochtigha salmaq.

postalanmak pochtigha sélinmaq.

postane *is.* bk. ***postahane***.

postis *is.* ayallarning zinnet üchün séliwalidighan yasima chéchi.

poşad *is. fr.* téz sizilghan resim.

poşe *is. fr.* qaynaq suda pishurulghan shakalsiz tuxum.

pot *is.* pok (imliq söz): *Yastik pot diye yere düştü* – Yastuq «pok» qylip yerge chüshti.

pot *is. alm.* deryadin ötüshte chüshidighan kichik sal.

pot *-tu is.* 1. qingghir tikilish; 2. yéngilishliq, xataliq; 3. tentek ayal, shox ayal: *Yolda sık sik rubasının potlarını çekip düzeltiyor* – Yolda pat-pat kiyimining qingghir tikilgen yérini tüzeytti.

pota *is. far.* ichide meden éritilidighan qacha.

pota *is. fr.* baskétbol gari.

potamobiyoloji *is. fr.* derya suliridiki janliqlarni tetqiq qilidighan bilim.

potamoloji *is. fr.* éqin sularni tetqiq qilidighan bilim.

potamotok *s. fr.* tughush üchün déngizdin ériq-östenglerge köchken béliqlar.

potansiyel *s. fr.* yoshurun küch.

potin *is. fr.* topley.

potkal *is. it.* déngizda yoluqqan hadisilerni quruqluqtikilerge bildürüsh üchün kéme yaki paraxottin déngizgha qoyup bérilgen xet shishisi.

potlaç *-cı is. fr.* ziyapet, merike.

potlamak botilimaq, tughmaq (töge).

potlanmak botilanmaq.

potons *is. tıp.* jinsiy quwwet.

potto *is. zool.* Sherqiy Afriqa maymuni.

potuk *-ğu s.* pürümlük.

potuk *-ğu is.* botilaq, bota.

potur *s.* 1. qatlaqliq; 2. qiri (pürümi); 3. köp shim, uzun ishtan.

poturlu *s.* 1. qirliq shim kiygen; 2. yéziliq **Povadhi** *is. öz.* penjap tili.

poylak *is.* Osmanliqlar dewride hem qarawulluq, hem eskerlik wezipisini artqurghan biri.

poyra *is. yun.* bul (harwa chaqining gugusunni tutup turidighan qismi).

poyraz *is. yun.* sherqiy shimal terep we shu tereptin chiqqan shamal.

poyrazlamak sherqiy shimal shamili kelmek.

poz *is. fr.* 1. wujudning turushi; 2. resim we potografta turush.

pozisyon *is. fr.* weziyet, ehwal.

pozitif *s. fr.* 1. musibet; 2. tejribige asaslanghan.

pöç *is. erm.* tughur, qoymuchaq.

pöf *ünl.* pufe ..., pow.

pörsük *s.* 1. yirtilghan; 2. sozulghan, sozunchaq.

pörsüklük *-ğü is.* yirtiqliq.

pörsümek boshap sozulmaq.

pösteki *is. far.* qoy yaki öchke térisi.

pötikare *is. fr.* 1. shatlanka, katekche (rext); 2. katekche rexttin tikilgen: *Pötikare pantolon* – Katekche rexttin tikilgen ishtan.

prafa *is.* üch teripidin oynilidighan 32 qeghezlik qart oyuni

Prag *is. öz.* Praga (sheher).

pragmacı *s. yun.* pragmatizm terepdari, pragmichi.

pragmacılık *-ğı is.* pragmachiliq.

pragmatik pragmatik, pragmichi.

pragmatizm *is. fr.* pragmatizm (subyéktip – idialistik pelsepiwi éqimlardin biri).

pranga *is. fr.* 1. kishen; 2. taqaq, qowuq (gunahkarlarning boynigha sélinidighan).

prangalı *s.* kishen sélinghan: *Prangali mahküm* – Putqa kishen sélinghan gunahkar.

prasat *is.* ibadetxana.

pratik *-ği is. s. fr.* 1. qollinish, emeliy qollinish; 2. emeliy; 3. tetbiqat.

pratika ***is. fr.*** pratika (kéme we paraxot kapitanining késel emesliki toghriliq yerlik orunlar teripidin bérilgen qeghez).

pratisyen ***is. fr.*** praktikant.

prekozite ***is. fr.*** waqtidin awwal yétishken (eqil yaki beden jehette).

prematüre ***s. fr.*** baldur tughulghan (bala).

prens ***is. fr.*** shahzade.

prenses ***is. fr.*** melike (padishahning qizi yaki xanishi).

prenseslik *-ği* ***is.*** 1. melikik; 2. xanish idare qiliwatqan dölet.

prensip *-bi* ***is. fr.*** prinsip.

prenslik *-ği* ***is.*** shahzadilik.

pres ***is. fr.*** prés.

presbit ***s. fr.*** qériliq yetken (adem yaki köz).

presbitlik *-ği* ***is.*** qériliq tüpeylidin oqush, tikish ishlirida közning körmesliki.

presçi ***is.*** préschi, prés mashinisi ishletküchi.

prese ***s. fr.*** préslanghan, siqilghan.

prestij ***is. fr.*** tesir qozghighuchi yaki heyran qalduridighan mahiyet.

prestissimo ***z. it. müz.*** téz süret bilen.

presto ***z. it.*** 1. téz süret bilen; 2. téz chélinishqa tégishlik muzika parchisi.

prevantoryum ***is. fr.*** sanatoriye.

prezervatif ***is. fr.*** gandon (jinsiy munasiwette jinsiy késellerning yuqup qalmasliqi we hamile bolmasliq üchün ishlitilidighan rézinke qap).

prezidyum ***is.*** aliy prizdiyom.

prim ***is. fr.*** 1. sughurta puli; 2. mukapat; 3. tennerx bilen bazar bahasi otturisidiki artish.

primadonna ***is. it.*** opérada bash rolda chiqquchi ayal naxshichi.

primatlar ***is. lat. zool.*** maymunlar.

prizma *is. yun.* 1. (matématikida) prizmilik jisim; 2. (fizikida) prizma, üch qirliq eynek.

probabilizm *is. fr.* éhtimalchiliq.

problem *is. fr.* 1. mesile; 2. soal: *Onun pek çok problemi var* – Uning bek jiq soalliri bar.

prodüksiyon *is. fr.* 1. barliqqa kélish; 2. ishlepchiqirish; 3. kino üchün kéreklik paaliyetlerning hemmisi.

prodüktif *s. fr.* 1. hosul bergen yaki payda bergen; 2. köp hosul bergen yaki köp payda bergen.

prodüktivite *is. fr.* 1. qilinghan xirajet we emgek küchige nisbeten élinghan mehsulat; 2. mehsulat bérish küchi, ünümlük.

prodüktör *-rü is. fr.* 1. kino ishligüchi; 2. ishlep chiqarghuchi.

profesör *-rü is. fr.* proféssor.

profesörlük *-ğü is.* proféssorluq.

profesyonel *s. is. fr.* 1. kespi (ishtin sirt bolmighan); 2. musabiqige qatnishish yaki oqutquchiliq qilish üchün maash alghuchi tenheriketchi.

profil *is. fr.* 1. yandin körünüsh; 2. yüzning yandin körünüshi.

profilaktodonti *is.* éghiz we chish késelliklirining aldini élish bilimi.

proforma *s. lat.* sheklen, shekil üchün.

prognat *s. fr.* töwenki éngiki aldigha chiqip qalghan.

prognoz *is. tıp.* bir késelning aqiwiti toghrisida aldin höküm qilish.

program *is. fr.* 1. program; 2. birer paaliyet, ish-heriketning mezmuni we mölcherlen'gen pilan; 3. birer partiyining dunya qarshi we meqsiti bayan qilinghan höjjet; 4. konsért oyunlirining hemme nomurlirining royxéti; 5. mekteplerde ders jedwili.

programcı *is.* 1. radio we téléwizorda programma tüzgüchi; 2. tiyatir we konsért programmisini satquchi we tartquchi; 3. kompyutér programmilirining tüzgüchisi, layihiligüchisi.

progresif *is.* ilgharliq, tereqqiyperwerlik.

proje *is. fr.* layihe, pilanlanghan nerse: *Bu fabrika kendi projemize göre yapıldı* – Bu zawut (fabrika) özimizning layihisi boyiche quruldi.

projeksiyon *is. fr.* saye, kölengge.

projektör *-rü is. fr.* prozhéktor (nahayiti yoruq éléktr sholisi bilen yorutidighan eswab).

proleter *is. fr.* prolétariyat.

proleterya *is. fr.* prolétar sinipi.

prolog *is. fr.* edebiy eserning muqeddimisi, prolog.

propaganda *is. it.* teshwiqat, terghibat.

propagandacı *is.* teshwiqatchi: *Radyoda çalışanlar birer propagandacıdır* – Radio istansisida ishligenlerning hemmisi teshwiqatchidur.

propagandacılık *-ğı is.* teshwiqatchiliq.

proparoksiton *is. s.* urghusi üchinchi boghumda kélidighan söz.

prosopodipleji *is.* yüzning her ikki teripi palech bolushi.

prospektüs *is. lat.* tonushturush (qeghizi).

prostela *is. yun.* pertuq, peshtimal.

prostetist *is. tıp.* süniy qol put salidighan mutexessis.

prostil *is. fr.* aldi tosuqluq ibadetxana.

protanopi *is. tıp.* qizil rengni körelmeslik.

protektora *is. fr.* himaye.

protestan *is. fr.* protistan (katolik dinidin ayrilip chiqqan türlük xristian mezheplirining ortaq nami.

protesto *is. it.* naraziliq, qarshiliq.

protist *is. fr.* protist (hem haywanlar, hem ösümlükler dunyasida bolidighan yalghuz hüjeyrilik janliq mewjudat).

protistoloji *is. fr.* bir hüjeyrilik janliqlarni tetqiq qilidighan bilim.

protofit *is.* yalghuz hüjeyrilik ösümlük yaki ösümlüksiman organizm.

protokol *-lü is. fr.* kélishim, diplomatik qaide.

protome *is.* insan yaki haywanning yérim heykili.

protomorfik *is. tıp.* (késel heqqide) iptidaiy, bashlanghuch.

protomotek *is. fr.* muzéyda yérim heykeller qoyulghan bölüm.

prototip *is. fr.* birinchi nusxa, awwalqi nusxa.

prova *is. it.* 1. sinaq, repitis: *Konser provasi* – Konsért repitisi; 2. birinchi korréktorluq: *İlk prova* – Birinchi korréktorluq.

provitamın *is. fr.* pirowitamin (sirttin qobul qilinghan we organizmda witamingha aylanghan madda).

provokasyon *is. fr.* 1. ighwagerchilik, küshkürtüsh; 2. yoshurun bir késelning süniy halda qozghitilishi.

provokatör *-rü is. fr.* ighwager.

prömiyer *is. fr.* repitis (oyunda).

prurigo *is. lat.* qichishqaq késellikliri.

pruritus *-ti is.* tére késellikliri, qichishqaq.

pruva *is. it.* kéme we paraxotning bash qismi.

pruvacı *is.* qéyiqning aldida olturidighan palaqchi.

psikanaliz *is. fr.* tehliliy roh.

psikiyatr *is. fr.* rohiy késelliklerni tetqiq qilidighan, dawalaydighan doxturluq.

psikiyatri *is. fr.* rohiy késellikler doxturi.

psikolog *is. fr.* psixolog (psixologiye alimi).

psikoloji *is. fr.* psixologiye (rohiy paaliyetlerni jümlidin sézish, hés qilish, idrak qilish, pikir qilish qatarliq psixik jeryanlarni öginidighan pen).

psikolojik *s. fr.* 1. psixologiyilik; 2. yéqimliq, xush xuy.

psikopati ***is. fr.*** nérwa késili.

psikoz ***is. fr.*** nérwa késellikliri.

puant ***is. fr.*** putning uchi bilen tansa oynash herikiti.

puanter ***is. fr.*** bir xil ow iti.

puç ***s. is. osm.*** 1. quyruq tughuri; 2. kargha kelmes, kéreksiz (nerse); 3. set; 4. ichi kawak, bosh.

puçong ***is.*** qara chay türi.

puf ***is.*** üsti yumshaq pakar orunduq.

puf ***ünl.*** ah, uh.

puflamak ah urmaq.

puhte ***s. osm.*** 1. pishshiq; 2. piship yétishken, tejribilik.

puhtegân ***is.*** piship yétishkenler, tejribilikler.

puhtegi ***is.*** 1. piship yétishkenlik; 2. pishqanliq.

pul ***is. far.*** 1. yési we otturisi töshük meden parchisi; 2. pochta markisi, marka; 3. béliq sirtidiki tenggiler, sedep; 4. boyungha ésilidighan meden halqa; 5. qedimde qollinilghan pul.

pulad ***is.*** bk. ***pulat***.

pulat *-dı* ***is. far.*** polat (birawning küchlüklükini bildürüsh üchün qollinilidu).

pulbilim ***is.*** pochta markilirini tetqiq qilish bilimi.

pulcu ***is.*** 1. pochta markisi satquchi; 2. pochta markisi toplighuchi.

pulculuk *-ğu* ***is.*** pochta markisi toplap sétish bilen meshghul bolush, pochta markisi toplash ishi.

pulk ***is. ask. rus.*** polk, tuen.

pullamak 1. marka chaplimaq (xetke); 2. kiyimni ten'giler bilen zinnetlimek.

pullanmak marka chaplanmaq.

pullman ***is.*** bk. ***pulman***.

pulluk *-ğu* ***is. alm.*** sapan.

pulman *is.* kéyinki zamanlarda yawropada qollinilghan wagon.

pulmometre *is. tıp.* öpkining chongluqini ölcheydighan eswab.

pulover *is. ing.* bashtin kiynlidighan aldi étik tashqi kiyim.

pulsometre *is. fr.* polsométr (qanning éqishini ölcheydighan eswab).

pulsuz *s.* markisiz, markisi yoq.

puluç *-cu s.* erlik quwwitidin qalghuchi (adem).

punç *-cu is. fr.* chay, shéker, limon, darchin we bashqilarni arilashturup qaynitip échilidighan ichimlik.

punt *-du is. it.* peyt, purset: *Pundunu bularak davranmak* – Peytini tépip heriket qilmaq.

pupa *is. it.* 1. kéme we paraxotning keyni teripi: *Vapurun pupasından pruvasına kadar* – Paraxotning keyni teripidin aldi teripige qeder; 2. arqa terep: *Rüzgar pupa esiyor* – Shamal arqa tereptin chiqiwatidu.

pupazzo *is. it.* Italiye qorchiqi.

pur *is. osm.* oghul.

purga *is. rus.* Sibiriyining shiddetlik qar borini.

puro *is. it.* tamaka yopurmiqining özini orap yasalghan qeghezsiz tamaka.

pus *is.* 1. bosh awaz; 2. méwining paxtiliship qélishi; 3. yopurmaqlardiki qurt uwisi; 4. soghuq su qoyulghan istakandin chiqqan hor; 5. emchek tügmisi etrapidiki dagh; 6. hor, yenggil qiro.

pus *is. fr.* barmaq qol.

pusarık *s.* 1. tumanliq; 2. ézitqu, serrap.

pusarmak tuman qaplimaq, qiraw basmaq.

pusat *is.* urush qorali.

pusatlandırmak qorallandurmaq.

pusatlanmak qorallanmaq.

pusatlı *s.* qorallanghan, qoralliq.
pusatsı *is.* yaghach qilich oynighuchi.
puselik *-ğı is.* türk muqamliridin biri.
puset *is. fr. osm.* qatlinidighan balilar harwisi.
puside *s. osm.* 1. chürük; 2. soliship qalghan, renggi önggen.
puslanmak (hawa heqqide) 1. tuman basmaq; 2. qiraw qaplimaq.
puslu *s.* tumanliq, qirawluq.
pusmak 1. singmek; 2. mökmek, yoshurunmaq: *Tavşan önümüzde pusuyor* – Toshqan aldimizda möküwatidu.
pusu *is.* 1. istihkam: *Pusu kurmak* – Istihkam qurmaq; 2. hujum qilish üchün yoshurunghan eskerler; 3. eskerlerning hujum qilish üchün yoshurunghan yéri; 4. hujum üchün eskerlerning mökünüshi; 5. qaraqchiliq qilish.
pusula *is. it.* kompas.
pusula *is.* 1. hésabat qeghizi; 2. qisqa xet yézilghan qeghez.
puş *is. osm.* 1. yépincha; 2. kiyim; 3. sawut we polat qap.
puşe *is. far.* 1. yapquch; 2. perde.
puşideni *is. far.* 1. kiyilidighan nerse; 2. yapquch.
puşiş *is. far.* yépinidighan nerse, yépincha.
puşt *is. osm. far.* bechche bala.
puştluk *-ğu is.* bechchilik.
put *-tu is. far.* 1. but; 2. krést.
put *is.* üch-töt tal yipektin örülgen yip.
puta *is.* bir xil oqya oqi.
putlaştırmak ilahlashturmaq.
putperest *is. far.* butperest.
putperestlik *-ği is.* butperestlik.
putrel *is. fr.* qurulushlarda we tömür yolda qollinilidighan tömür tirek.
puya *s. far.* bk. ***puyan***.
puya *is. far.* yügürüsh.

puyan *s. far.* 1. yügürgen; 2. yügürük.
püfkerde *s. far.* püwlep öchürülgen.
püfkürmek püwlep uchurmaq.
püflemek püwlimek.
püfür püfür *z.* ghur-ghur.
püfür püfür esmek (shamal) ghur-ghur chiqmaq.
pül *is. osm.* köwrük.
püncüşk *is. far.* qushqach.
pürçek *-ği is.* bujughur.
pürçeklenmek bujughurlashmaq.
pürçük *-ği is.* bk. ***pürçek***.
pürgatif *is. s. fr.* ichini boshitish dorisi, ixrax dorisi.
pürj *is. fr.* tazilash.
pürpaye *is. far.* qiriq put (ayagh).
pürtük *-ği is.* qapartma.
pürtüklenmek qapartma peyda bolmaq.
pürüz *is.* 1. ongghul-dongghul, büdür-choqur; 2. tosalghu; 3. qopal, yirik.
pürüzlenmek 1. ongghul-dongghullashmaq; 2. (awaz) boghulmaq; 3. murekkepleshmek, chigishleshmek: *İşler daha pürüzlendi* – Ishlar téximu murekkepleshti.
pürüzlü *s.* chigishlik, tosalghu.
pürüzsüz *s.* chigishsiz, tosalghusiz.
püsendar *s.* ögey oghul.
püser *is. far.* er ewlad, oghul.
püskü *s.* «*Eski*» sözi bilen birikip qosh söz yasaydu: *Eski püskü eşya* – Eski-tüski nerse.
püskül *is.* pöpük, chucha.
püsküllü *s.* pöpüklük, chuchiliq.
püskürgeç *-ci is.* pürkügüch.

püskürme ***is.*** 1. pürkesh, oxshash chéchish; 2. yanar taghning étilip chiqishi; 3. tompiyish: *Püskürme ben* – Tompiyip chiqqan meng.

püskürmek 1. éghiz bilen pürkümek: *Kızlar çeşmeden su dolduruyorlar, delikanlıyı kovalıyarak bu suyu üstüne püskürüyorlardı* – Qizlar jümektin aghzigha su toshquzup yigitni qoghlap östige su pürküydu; 2. étilip chiqmaq: *Yanardağlar püskürdü* – Yanar taghdin lawa étilip chiqti.

püskürtmek 1. pürkümek, pürküp chiqarmaq: *Ağzındaki suyu püskürttü* – Aghzidiki suni pürkidi; 2. étip chiqarmaq: *Yanardağ ateş ve duman püskürtü* – Yanar tagh ot we tütün étip chiqardi; 3. qachurmaq, chékindürmek.

püskürtü ***is.*** yanar taghdin étilip chiqqan lawa.

püskürük *-ğü* ***s.*** yanar taghdin étilip chiqqan.

püslü peqet «*Süslü püslü*» depla qollinilidighan söz bolup, «aliyéshil», «par-pur» dégen menini bildüridu.

püst ***is. far.*** dümbe.

püsür *-rü* ***is. yun.*** egeshtürüwalghuchi (adem): *Peşine iki püsür takıp edilmiş* – Keynige ikki poldung sélip keptu.

püşt vare ***is. far.*** bir yüdüm yük, bir kötürüm yük.

püşte ***is. far.*** döng, barxan.

püştiban ***is. far.*** 1. destek, iar-yölek; 2. yardemchi.

püştivan ***is. far.*** bk. ***püştiban***.

püştpa ***is. far.*** tapan.

pütür pütür ***s.*** büdür-choqur: *Pütür pütür deri* – Büdür-choqur tére.

R

R R (Türk élipbesining 21-herpi)

Rab *-bbi* ***is. ar.*** 1. Tengri; 2. Ige.

rabbaniyun ***is. ar.*** özini tamamen tengrige atighanlar.

rabbat ***is. ar.*** öylük-ochaqliq bolghan er-xotunlarning erliri.

rabbe ***is. ar.*** ögey ana.

Rabbena ***is. ar. öz.*** Rebbena (Tengrimiz dégen menini bildüridighan, köpinche ayallarning qesem üchün qollinidighan sözi).

Rabbi ***is. ar.*** Tengri, Xuda, Alla.

Rabbim ***is. ar. öz.*** Rebbim, Tengrim, Xudayim.

rabıt *-ptı* ***is. ar.*** 1. baghlash, biriktürüsh; 2. yalghuz birla nersige baghlinish.

rabıt *-ptı* ***s. ar.*** 1. baghlighan, biriktürgen; 2. dunya ishidin qolini üzgen.

rabıta ***is. ar.*** 1. munasiwet; 2. bagh (baghlaydighan); 3. nizam, tertip; 4. (grammatikida) baghlighuchi; 5. teriqette sheyxqa qol bergüchi.

rabıtalı ***s.*** 1. retlik, rawurus, tertiplik: *Rabıtalı söz* – Retlik söz; 2. qaide-yosunluq: *Rabıtalı adam* – Qaide-yosunluq adem.

rabıtasız ***s.*** 1. qalaymiqan, retsiz, biseremjan: *Rabıtasız ev* – Biseremjan öy; 2. qaide-yosunsiz; 3. jahil, kaj, tersa; 4. yaman, eski, buzuq.

rabıtasızlık *-ğı* ***is.*** 1. retsizlik, biseremjanliq; 2. uyqusizliq.

rabi ***s. ar.*** tötinchi.

rabi ***s. is. hint.*** etiyaz.

rabih rabıh ***s. ar.*** payda qazanghan, payda alghan.

rabit ***ar.*** baghlanghan, ching baghlanghan.

rac *is. osm. far.* ashqazan.

raca *is. fr.* 1. qral; 2. Mongghul xandanliqigha qarashliq hökümdar; 3. Hindistanning chong féodali.

racer *is. ing.* 1. musabiqe üchün ishlen'gen kichik pikap; 2. matorluq téz yürer qéyiq.

raci *s. ar.* 1. yalwurghan, iltimas qilghan; 2. ümid qilghan.

raci *s. ar.* 1. chékin'gen, arqigha qaytqan; 2. tegken, diqqitini qozghighan.

racif *s. ar.* titretken.

racih *s. is. ar.* 1. üstün, bashqilarning aldi; 2. delili küchlük terep.

racil *s. is. ar.* 1. piyade, yayaq mangghan; 2. bilimsiz, nadan; 3. urushqa piyade qoshulghan musulman esker.

racon *is. it.* eqil ishlitish, pikir yürgüzüsh.

rad *-ddı s. far.* 1. qoli ochuq, séxiy; 2. qimmetlik.

rad *-ddı s. ar.* ret qilghuchi.

rad *-ddı is. ar.* güldürmama.

rada *is.* 1. qazaqlarda wekiller qurultiyi; 2. polshada dölet sowéti; 3. ukrainada siyasiy teshkilat; 4. tötinchi iwan zamanida moskwada shahliq diwani.

radar *is. ing.* radar.

radarcı *is.* 1. radar mutexessisi; 2. xewer bergüchi, xewer yetküzgüchi.

radde *is. ar.* 1. mertiwe, derije; 2. mölcherlen'gen waqit yaki miqdar: *Saat on raddelerinde* – Tehminen saet onlarda ...

radektomi *is.* chish yiltizining qismen yölinishi.

radi *is. ar.* 1. bowaq, emchektiki bala; 2. süt qérindash, bir qorsaq qérindash.

radife *is. ar.* 1. qiyamette chélinidighan ikkinchi nar; 2. ayal ismi (Radife).

radikal *-li s. fr.* radikal (1. qetiylik, keskinlik;; 2. radikallar partiyisining ezasi;; 3. radikalizm terepdari).

radikalizm *is. fr.* radikalizm.
radikalsosyalizm *is. ing.* radikal sotsiyalistlar.
radiye *osm.* «razi bolsun» dégen menide qollinilidu.
radyatör *-rü is. fr.* radiator (1. matordiki suni sowutquchi eswab;; 2. öyni issiq su yaki hor bilen isitidighan eswab).
radyo *is. fr.* 1. radio; 2. radio xizmetchisi.
radyo evi *-ni is.* radio istansisi.
radyofar *is. fr.* 1. radio istansisi; 2. ayropilan, paraxot we kémilerge yol körsitishte xewer bérish mashinisi.
radyofonik *-ği s. fr.* radio anglitish bilen munasiwetlik.
radyofoto *is. fr.* radio foto (1. resim we yazma nersilerni radio dolquni arqiliq yollash sistémisi;; 2. radio foto sistémisi bilen ewetilgen resim).
radyogonyonmetre *is. fr.* radio gonimétir (radio dolqunidin paydilinip bir ayropilangha yaki paraxotqa özining qeyerde ikenlikini xewer qilish eswabi).
radyograf *is. tıp.* radiograf (réntgén nurliri yardimi bilen süretke élish).
radyogram *is. fr.* radiogram (radio arqiliq bérilidighan télégramma).
radyometre *is. fr.* radiométr (nur chéchish tézlikini ölcheydighan eswab).
radyoskopi *is. yun.* radioskopi (bir organ yaki jisimning réntgén nuri bilen tekshürülüshi).
radyotelefon *is. fr.* simsiz téléfon (uzun yolluq).
radyotelgraf *is. fr.* simsiz télégraf.
radyoterapi *is. lat.* réntgén nurlirining biologiyilik tesirige tayanghan dawalash usuli.
radyum *is. kim. fr.* radiy (ximiyiwi élémént).
raf *is. far.* 1. oyuq we ishkaplargha toghrisigha ornitilghan taxtay; 2. kitab tekchisi (jazisi).
rafa kaldırmak biperwaliq qilmaq, unutmaq.

rafa koymak étibarsiz qarimaq.

rafadan *z.* 1. suda chala pishurulghan; 2. yash we tejribisiz adem; 3. suda chala pishurulghan tuxum.

rafız *s. ar.* qoyuwetken.

rafıza *is. ar.* rafiza (xelipe élige we uning balilirigha heddidin tashqiri muhebbet baghlighan shie mez'hipining bir tarmiqi).

rafızi *is. far. din.* rafiz terepdari.

rafızilik *-ği is.* rafiziliq (Ababekri bilen Ömerning xelipilikini qobul qilmighan shie mez'hipining bir tarmiqi we bularning étiqadi) **rafıziyun** *is.* rafiziliq terepdarliri.

rafi *s. is. ar.* 1. yuqiri kötürgen; 2. tengrining süpetliridin biri; 3. er ismi (Rafi).

rafigraf *is. fr.* rafigrap (emalargha xet tonutush üchün élipbe herplirini qapartishqa yaraydighan eswab).

rafineri *is. fr.* néfit ayrish zawuti, shéker zawuti qatarliq orun.

rafz *is. ar.* 1. tashlash, terk qilish; 2. rafiziliq.

rag *is. fr.* 1. tagh étiki; 2. yaylaq, chimenlik.

ragad *is. fr.* burun, kalpuklardiki yochuqluq, yériq.

ragıp *s. ar.* 1. arzusi bolghan, istiki bolghan; 2. er ismi (Ragif).

ragif *is. ar.* qazan néni, qoturmach.

rağbet *is. ar.* 1. istek, arzu, hewes, xushtar, ishtiyaq, qiziqish: *Ahmet arkadaşlar tarafından rağbetle karşılandı* – Exmet yoldashlar teripidin qizghin qarshi élindi; 2. yaxshi körmek.

rağbetli *s.* qarshilanghan.

rağbetsiz *s.* 1. hewisi bolmighan, ishtiyaqsiz; 2. yaxshi körülmigen, köngülge yaqmighan.

rağmen ***e. ar.*** emma, lékin, eksiche, tetürisiche: *Söz vermesine rağmen* – Tetürisiche wede berginige qarimastin kelmidi.

rah ***is. far.*** 1. yol; 2. usul, uslub.

rah ***is.*** üzüm hariqi.

raha ***is. ar.*** tügmen.

rahal ***is. ar.*** 1. éger, linggirchaq, uchiliq; 2. menzil, öteng.

rahat *-ti* ***is. ar.*** rahet, köngüllük: *Rahat bir ew* – Köngüllük bir öy.

rahat rahat ***z.*** rahet, rahet.

rahatlık *-ğı* ***is.*** rahetlik, köngüllük: *Bu evin rahatlığını başka evde bulamayız* – Bu öydikidek rahetni bashqa öydin tapalmaymiz.

rahatsız ***s.*** 1. rahetsiz: *Siz orada rahatsız* – Siz u yerde rahetsiz qaldingiz; 2. késel, keypsiz: *Rahatsız misiniz?* – Keypingiz jayida emesmu?.

rahatsızlanmak salametliki buzulmaq.

rahatsızlaşmak késel bolmaq.

rahatsızlık *-ğı* ***is.*** 1. keypsizlik, rahetsizlik; 2. késellik.

rahdar ***is.*** tamozhna xizmetchisi, qarawul.

rahe ***s. ar.*** alghan.

rahib ***is. ar.*** bk. ***rahip***.

rahib ***s. ar.*** 1. keng enlik; 2. mol.

rahibe ***is. ar.*** rahibe, ayal rahib.

râhil ***is. ar.*** köchmen, köchüsh.

rahil ***s. osm.*** 1. köchmenler; 2. ölgüchi.

rahile ***is. osm.*** 1. töge qatarliq yük haywanliri; 2. karwan.

rahim *-hmi* ***s. is. ar.*** 1. merhemetlik, shepqetlik, ich aghritquchi; 2. er ismi (Rehim).

rahim *-hmi* ***is. osm.*** 1. matka, baliyatqu; 2. ana terep tughqan.

rahim *-hmi* ***is. ar.*** bk. ***rahime***.

rahime *is. ar.* shérin awaz qiz.
rahin *is. ar.* bir nersini renige qoyghuchi.
rahip *-bi is. ar.* rahib.
rahiplik *-ği is.* rahibliq.
rahis *s. ar.* 1. erzan; 2. (kiyim heqqide) yumshaq; 3. (ölüm heqqide) tuyuqsiz, birdinla.
rahise *is. ar.* hesel herisi.
rahiye *is. osm.* yolluq (nerse).
rahl *is. ar.* 1. uchuluq, éger, linggirchaq; 2. yolgha kéreklik nerse-kérekler.
rahle *is. ar.* échilip yépilidighan yéziq shiresi.
rahman *s. is. ar.* qol astidikilerge rehim qilghuchi.
rahmet *-ti is. ar.* 1. merhemet qilish, ich aghritish; 2. yamghur: *Bugünlerde rahmet yağarsa, çiftçinin yüzü gülecek* – Bu künlerde yamghur yaghsa déhqan xushal bolidu; 3. Allaning insanlargha rehmiti (pewquladde yardimi).
rahmetli *s.* 1. rehmetlik; 2. ölgüchining ismi ornigha qollinilidu.
rahmetlik *-ği s.* bk. ***rahmetli***.
rahmetmek merhemet qilmaq, ich aghritmaq.
rahname *is. far.* yol xeritisi, yolname.
rahne *is. far.* 1. dez, chak, yériq, töshük; 2. zerer, ziyan.
rahnedar *s. ar.* 1. dezi, töshüki bolghan; 2. ziyan-zexmetke uchrighan.
rahnişin *is. far.* bk. ***rahnişin***.
rahnişin bk. ***rehnişin***.
rahrev *s. is.* seper qilghuchi, yolgha chiqquchi.
rahş *is.* 1. yügürük at; 2. yoruqluq, nur.
rahşa *s.* bk. ***rahşan***.
rahşan *s.* 1. parlaq; 2. ayal ismi (Rehshan).
rahşende *s. fr.* parlaq, parildaydighan.

raht ***is. far.*** 1. harwa jabduqi, at jabduqi; 2. yolluq nerse-kérekler; 3. öy jahazliri; 4. gireche (ishik, dérize we sanduqning).

raht ***is. ar.*** 1. tiqma-tiqmaq; 2. aile, neseb; 3. qebile.

rahtlamak atni égerlimek, atqa éger toqumaq.

rahv ***s. ar.*** yumshaq.

rahvan ***is. far.*** 1. yorgha (at); 2. yorghilaydighan.

rai ***s. ar.*** körgüchi, körgen.

rai ***s. is. ar.*** 1. padichi, chopan; 2. rehber, bir memliketni idare qilghuchi; 3. yéza-sehra hayati ipadilen'gen (shéir).

raib ***s. ar.*** qorqqan, qorqunchaq.

raib ***s. ar.*** köz baghlighuchi, séhriger.

raid ***s. ar.*** 1. (asman heqqide) gürüldigen; 2. güldür-gharas, güldür-taras.

raif ***s. is. ar.*** 1. merhemet qilghuchi, ich aghritquchi; 2. er ismi (Raiq).

raiş ***s. ar. huk.*** para bergüchi bilen alghuchi otturisidiki wasitichi.

râiyane ***s. z.*** chopan (padichi)largha ait, padichidek.

raiye ***is. ar.*** bk. ***raiyet***.

raiyet ***is. ar.*** 1. pada (charwa padisi); 2. idare qilinghuchi, bashqurulghuchi, xelq.

raiyetperver ***s.*** xelqperwer (hökümdar).

raiz ***s. ar.*** bk. ***rayiz***.

rak ***is. ar.*** 1. üstige xet yézilghan teyyar jeren térisi; 2. aq bet (qeghez).

rakabat ***is. ar.*** 1. boyunlar, gedenler; 2. qullar.

rakabe ***is. ar.*** 1. boyun, geden; 2. qul; 3. bir nersige bolghan igidarliq hoquqi.

rakabet ***is. ar.*** bk. ***rekabet***.

rakadan ***is. ar.*** oynash, sekrep taqlash.

rakam ***is. ar.*** 1. reqem, nomur, xane; 2. san, miqdar: *Kazanç yüksek bir rakam buldu* – Köp miqdarda payda boldi.

rakami ***s.*** reqemge ait, reqem bilen munasiwetlik.

rakamlı ***s.*** xaniliq, sanliq, reqemlik: *Üç rakamlı sayılar (122)* – Üch reqemlik sanlar (122).

rakd ***is. ar.*** 1. uyqu, uxlash; 2. ghem.

raket ***is. fr.*** choyla topning choylisi, tiktak topning paliqi.

rakı ***is.*** haraq.

rakıb ***s. ar.*** 1. qoghdighuchi, közetküchi; 2. er ismi.

rakıcı ***s. is.*** 1. haraq yasighuchi yaki satquchi; 2. haraqkesh.

rakıcılık *-ğı* ***is.*** 1. haraq yasap yaki sétish kespi; 2. haraqkeshlik.

rakım ***is. osm.*** 1. bir yerning déngiz yüzidin égizliki; 2. er ismi; 3. ***s.*** nomur yazghan.

rakıs *-kskı* ***is. ar.*** tansa, usul.

raki ***s. ar.*** égilgen, ruku qilghan (namaz oqughanda).

rakib ***s. is.*** bk. ***rakip***.

rakib ***s. ar.*** 1. min'güchi (at qatarliqlargha); 2. (qatnash wasitisige chüshken, olturghan).

rakibe ***is. ar.*** bir-birige reqib (kündesh) bolghan ayallardin herbiri, riqabetleshküchiler, kündeshchiler.

rakid ***s. ar.*** turghun, tiptinch.

rakik *-kı* ***s. is. ar.*** 1. inchike, yupqa, nazuk; 2. köngli inchike, köngli yumshaq; 3. qulgha bérilgen nam.

rakika ***s. ar.*** inchike, nazuk.

rakika ***is. osm.*** kishini xush qilidighan söz yaki körünüsh.

rakim ***is. ar.*** 1. xet yazghili bolidighan nerse; 2. kitab, maqale we bashqilar.

rakime ***s. ar.*** xet yézilghan qeghez, mektup.

rakip *-bi* ***s. is. ar.*** 1. reqib (bir-birini yéngish üchün tirishquchilar); 2. bir ayalni yaxshi körgen ikki er; 3. közetküchi.

râkip *-bi s. ar.* min'güchi.
rakiplik *-ği is.* reqiblik.
rakit *s. ar.* turghun (su).
rakka *is. ar.* usta séhrige.
rakkase *is. ar.* tansa oynashni kesip qilghan ayal yaki qiz.
rakor *is. fr.* tömür halqa, tömür chember.
raks *is. ar.* 1. ussul oynash, tansa oynash; 2. titrek késili.
raks etmek ussul oynimaq, tansa qilmaq.
raksan *is. ar.* 1. ussul oynighuchi, tansa qilghuchi; 2. türk muzikisida kichik ussul pediliridin biri.
ram *s. far.* itaet qilghuchi, boyun egküchi.
ramak *-kı is. ar.* 1. «az qaldi» meniside qollinilidu: *Ramak kalmak* – Az qalmaq; 2. axirqi nepes, axirqi tiniq.
ramazan *is. ar.* 1. ramizan éyi; 2. er ismi (Ramzan).
ramazaniye *is. ar.* ramazaniye (ramizan munasiwiti bilen shahlargha yaki bashqa yuqiri derijilik dölet erbablirigha sunulghan qeside).
ramazanlık *-ğı s.* roziliq üchün élinghan we saqlanghan yémek-ichmekler.
rami *s. far.* itaet qilidighan, boyun égidighan.
rami *s. ar.* oq atquchi.
rami *is. bot.* aq kendir.
ramiş *is. far.* 1. aram élish; 2. oyun tamasha; 3. muzika, saz.
ramişgâh *is.* aramgah, dem élish yéri.
ramişger *s. is.* sazende.
ramişgeri *is.* sazendilik.
ramp *is. fr.* sehnini yorutidighan birqanche chiraghni panah qilip turghuchi uzun tosuq.
rampa *is. it.* 1. tömür yol we adettiki yolda yantuluq; 2. tömür yolda wagonni rélisqa kirgüzüsh we rélistin chiqirish üchün qollinilidighan eswab; 3. ayrodromni yorutush üchün orunlashturulghan chiraghlar tizmisi; 4. bir kéme bilen bashqa

bir nersining bir-birige tégip ketküdek derijide yéqinlishishi; 5. ikki yaghachni bir-birige chétish üchün ishlitilidighan qisquch tömür; 6. tömüryol istansisida yük qachilaydighan supa.

rampacı *is. far.* ilgiri déngiz soqushlirida paraxot we kéme yéqinlashqanda düshmen kémisi we paraxotigha ot achquchi.

ran *is. anat. far.* yota.

ran *s. far.* «heydigen, ewetken, yollighan, oynighan, ijra qilghan, béjirgen» dégen menilerde qollinilidu.

rana *s. is. ar.* rena (1. nahayiti chirayliq, xush;; 2. er yaki ayal ismi;; 3. *z.* nahayiti yaxshi, ela).

rand rand (Jenubiy Afriqa jumhuriyitining puli).

randa *is. it.* kémining arqa tirikige békitilgen yelken.

randevu *is. fr.* 1. melum waqitta melum yerde uchrishish üchün bérilgen wede; 2. körüshüsh yéri.

randevucu *s. is.* körüshüsh öyini ishletküchi.

randıman *is. fr.* mehsul, ünüm.

randımanlı *s.* ünümlük.

randımansız ünümsiz.

rani *is.* Hindistanda qiralche yaki shahzade.

rant *is. fr.* qoshqan paydidin we ijarige bérilgen yerdin kirgen kirim.

rantabl *s. fr.* daramet (kirim) kirgüzidighan.

rantiye *is. fr.* mülükning kirimige tayinip yashighuchi (adem).

ranza *is. it.* paraxot we poyizda qosh kariwatliq yataq.

rap rap *is.* tekshi ayagh tawushi, güp-güp: *Rap rap diye geçen askerler* – Güp-güp desssep ötken eskerler.

rapel *is. fr.* chaqirish.

rapor *is. fr.* doklat, melumat: *Hekim raporu* – Doxturning doklati.

raporcu *is.* doklat yazghuchi, doklat bergüchi.

raportör *-rü is. fr.* bayanatchi.

raportörlük *-ğü is.* bayanatchiliq.
raportu *s. is.* 1. doklati bolghan; 2. ispirapkiliq.
rappe *is.* Shwétsariye puli.
rapsodi *is. yun.* 1. muzika esiri; 2. épik bir shéirning oqulushi; 3. qisqa bir témigha béghishlanghan épik shéir.
raptetmek 1. tutturmaq, ilishturmaq; 2. baghlimaq.
rasad *is.* bk. ***rasat***.
rasafet *is. ar.* chidamliq, ching, mustehkem.
rasanet *is. ar.* bk. ***resanet***.
rasas *is. ar.* 1. qoghushun; 2. qeley.
rasasi *s.* 1. qoghushun renglik; 2. qeleychi.
rasat *-dı is. ar.* 1. asman jisimlirini mexsus durbun bilen közitish; 2. asman jisimlirini közitish üskünisi, reset.
rasathane *is. ar.* resetxana, obsérwatoriye.
rasgele *s.* udul kelgini: *Rasgele bir tanesini aldım* – Udul kelgen bir danisini aldim.
rasi *s.* 1. ching turghan, midirlimaydighan; 3. (kéme we paraxot) tömür atqan, mangmighan.
rasif *s. ar.* 1. chidamliq, ching; 2. déngizda su üstige choqchiyip chiqqan xada tash; 3. ul, asas.
rasih *s. ar.* 1. küchlük, mehkem; 2. bilimi chongqur (diniy bilimi); 3. er ismi (Rasih).
rasihin *is.* 1. "küchlük, ching" sözlirining köplüki; 2. diniy ölimalar.
rasihun *is.* bk. ***rasihin***.
rasist *s. is. fr.* irqchi.
rasit *s. is. ar.* 1. asman jisimlirini közetküchi, rest; 2. közetküchi; 3. közetküchi, nöwetchi.
rasiye *is. ar.* égiz tagh.
rasizm *is. fr.* irqchiliq.
raslamak bk. ***rastlamak***.
raslanmak bk. ***rastlanmak***.

raslantısal *s.* tasadipiy, tuyuqsiz.

raslaşmak bk. ***rastlaşmak***.

raspa *is. it.* tömür yaki yaghach üstidiki sirlarni we tömür üstidiki datni chiqirish üchün qollinilidighan eswab.

raspacı *is.* achpaqa, toymas: *Herif raspacımış, bir oturuşta kıvırıyor* – Rasa achpaqa oxshimamdu bu, bir olturushidila qurutuwetti.

rast *s. far.* 1. toghra; 2. ong (terep); 3. toghriliq; 4. toghra söz; 5. ishenchlik adem; 6. türk muzikisida bir muqam.

rast *is. far.* 1. toghra kélip qélish, udul kélishi, uchrishish: *Ahmete rastladim* – Exmet bilen uchriship qaldim; 3. muweppeqiyet, uyghunluq.

rastgeliş *is.* tasadipiy, tasadip, tuyuqsiz.

rastgelmek 1. uchriship qalmaq, yoluqup qalmaq: *Bugün yolda Mumine rastgeldim* – Bügün yolda Mömin'ge yoluqup qaldim; 2. udul kelmek: *Malın iyisi bana rastgeldi* – Malning yaxshisi manga udul kélip qaldi; 3. (nishangha) tegmek: *Üç taş atti, amâ hiçbirisi rastgelmedi* – Üch tash atti, emma héchbiri tegmidi; 4. tapmaq: *Çok aradım, amâ hiçbir yerde rastgelmedim* – Köp izdidim, emma héch yerdin tapalmidim.

rastlaşmak 1. uchrashmaq, yoluqmaq, körüshmek; 2. (waqit heqqide) arqa-arqidin kelmek, birla waqitta körülmek.

rastlatmak uchratmaq, yoluqturmaq.

rasyonalist *s. fr.* ratsionalist, ratsionalizm terepdari.

rasyonalizasyon *is. fr.* eqlighe muwapiq, uyghunluq.

rasyonalizm *is.* ratsionalizm (1. tepekkurni hésisiy idraktin ajritip qoyidighan we eqilni bilishning birdinbir menbesi dep hésablaydighan pelsepiwi éqim;; 2. eqil-idrak bilen ish körüsh).

rasyonel *s. fr.* eqilge muwapiq, aqilane: *Rasyonel bir öneri* – Eqilghe muwapiq bir teklip.

raşan *s. ar.* titrek.

raşe *is. ar.* titresh.
raşelenmek titrimek.
raşi *is. ar.* para bergüchi.
raşid *s.* bk. ***raşit***.
raşidin *is.* 1. aqilliq, aqil; 2. toghra yolda mangghuchi.
raşidun *is.* bk. ***raşidin***.
raşit *s. ar.* 1. kamaletke yetken (adem), eqilliq; 2. toghra yolda mangghuchi; 3. er ismi (Reshit).
raşitizm *is. fr.* raxit (söngek qatmasliq késili).
raşitom *is. fr.* opératsiyide söngek késidighan eswab.
ratanat *is. ar.* erebchidin bashqa tilda sözlesh.
ratb *s. ar.* 1. (ösümlük heqqide) yash, yéshil; 2. yumshaq.
rate *s. is. fr.* qabiliyetsizlik, teleysizlik, ishta ilgiri basalmasliq.
ratık *s. ar.* rémont qilghuchi, onglighuchi, tüzetküchi.
rati bk. ***rıt***.
ratib *s. ar.* 1. höl, nem; 2. yash, yéshil (ösümlük heqqide).
ratib *is. fr.* 1. tizilghan; 2. midirlimaydighan, ching ornishilghan; 3. bir kün üchün ayrilghan yémek-ichmek; 4. er ismi.
ratibe *is. ar.* 1. maash; 2. wezipe teyinlen'gen (xizmetke).
ratinec *is. ar.* , qarighay yélimi, déwérqay, derex yélimi.
ratineciye *is. ar.* yélimlik derexler türi.
ratip *s.* (ösümlük heqqide) yash, yéshil.
rauf *s. is.* 1. merhemetlik, qoghdighuchi, qanat astigha alghuchi; 2. er ismi.
raunt *-du is. ing.* boksta bir qur, élishish waqti.
ravent *is. bot.* rewen (dora üchün ishlitilidu).
ravi *is. ar.* 1. hékaya qilghuchi, rawi; 2. tepsir qilghuchi (hedisni).
raviyan *is. ar.* hékaya qilghuchilar, rewiyan.
ravnt *-du is. ing.* bk. ***raunt***.

ravza ***is. ar.*** 1. gül baghchisi; 2. jennet; 3. ezizlerning maziri; 4. tariliq bir xil saz.

ray ***is.*** rélis.

rayat ***is. ar.*** «bayraq» sözining köplüki, rayat.

rayegân ***s.*** 1. pulsiz, heqsiz; 2. bek erzan; 3. köp tépilidighan; 4. qimmiti yoq.

rayet ***is. ar.*** bayraq, tugh, rayet.

raygân ***s.*** bk. ***rayegân***.

rayic ***is. ar.*** bk. ***rayiç***.

rayiç ***is. ar.*** 1. bir malning bazar tépishi; 2. xéridarliq, xéridari jiq.

rayiha ***is. ar.*** xush puraq.

rayihalı ***s.*** xush puraqliq.

rayiz ***s. ar.*** xapa bolghuchi.

rayiz ***s.*** bk. ***raiz***.

raz ***is. far.*** 1. sir, mexpiyet, sir qilip saqlinidighan; 2. mexpiyetlik.

raza 1. süt émish; 2. (turmush qurushqa bolmaydighan) émildash, émildashliq.

razakı ***is. ar.*** shöpiki qélin, chong we uzunchaq üzüm (saywa üzüm).

razı ***s. ar.*** razi: *Halk bizden razı olsun* – Xelq bizdin razi bolsun.

razı etmek razi qilmaq.

razı gelmek razi bolmaq.

razık ***s. ar.*** 1. razi; 2. er ismi (Raziq).

razi ***is. ar.*** bk. ***radi***.

re ***is.*** «R» herpining nami.

Rea ***is.*** Saturnning beshinchi hemrahi.

readaptasyon ***is. fr.*** bir késelning tedrijiy normal paaliyetke kélishi.

reaksiyon ***is. fr.*** eks tesir, tesir qilish.

real *is.* qedimde Latin Amérikasi döletlirining puli – réal.

realist *-ti is. fr.* réalist (réalizmgha emel qilghuchi), emeliyetchi.

realite *is. fr.* emeliyet, réal.

realizm *is. fr.* réalizm, emeliyetchilik.

reaya *is. ar.* 1. bir hökümdarning qoli astidiki xelq, reiye; 2. osman padishahliqi dewride musulman bolmighanlar.

reb *is. ar.* baharda olturidighan baghliq öy.

rebap *-bı is. far.* rawap.

rebi *is. ar.* bahar mewsumi.

rebibe *is. ar.* 1. ögey qiz; 2. bala baqquchi ayal.

rebibi *is. ar.* ögey oghul.

rebiî *s. ar.* bahar bilen munasiwetlik.

rebiye 1. qishning axirisida qilinidighan tériqchiliq; 2. bahar üchün béghishlanghan qeside, rebiye.

rec *is. ar.* tewritish, midirlitish.

rec *is. ar.* arqisigha yandurush, qayturush. **reca** *is. ar.* 1. ümid, arzu; 2. tilek; 3. yalwurush.

reca *is. ar.* «ölgendin kéyin yene tirilish».

recai *s. ar.* 1. ümidke munasiwetlik; 2. yalwurushqa munasiwetlik; 3. er ismi.

recefan *is. ar.* 1. tewresh, qattiq tewresh; 2. güldürlesh; 3. wujudning bir qismining midirlishi.

recep *-bi is. ar.* 1. heywetlik, heshemetlik; 2. erebche aylarning yettinchisi.

recez *is. ar.* 1. aruz weznining behriliridin biri; 2. rejep behri bilen yaki qeside shekli bilen yézilghan shéir.

recil *s. ar.* köp mangghan (adem).

recim *-cmi is. ar.* 1. tash bilen urush, tashqa tutush; 2. élinghan tash; 3. lenet oqush, chalma kések qilip öltürüsh jazasi.

recim *-cmi* ***is. ar.*** tash bilen urush, tashqa tutush, chalma kések qilip öltürüsh.

recmetmek tashqa tutmaq, chalma kések qilmaq.

recül ***is. ar.*** erkek.

recüliyet *-ti* ***is. ar.*** erkeklik (fiziologiyilik wezipini ötiyeleydighan).

reçel ***is. far.*** murabba.

reçete ***is. it.*** 1. rétsép (dora qeghizi); 2. tamaq üchün ishlitilidighan eshya we ularning miqdarini we u tamaqning qandaq étilidighanliqini körsitidighan qeghez; 3. yol, chare, usul.

reçine ***is. it.*** déwirqay.

reda ***is. ar.*** meni qilish, tosqun bolush, aldini élish.

redaet ***is. ar.*** 1. eskilk, peskeshlik; 2. késel we jarahetning ewj élishi.

redaksiyon ***is. fr.*** tehrir bölümi, rédaksiye.

redaktör ***is. fr.*** tehrir, muherrir.

reddet ***is. ar.*** heddidin tashqiri setlik.

reddetmek 1. ret qilmaq; 2. ailidin qoghlap chiqarmaq; 3. yalghanliqini ashkara qilmaq.

reddiye ***is. ar.*** 1. reddiye; 2. bölün'gen mirasning éship qalghan qismining bölünüshi; 3. xelqtin élinghan alwan-yasaq.

redif ***is. ar.*** 1. eskerlik mejburiyitini tügitip, zapas esker haligha kelgen kishi; 2. radip (shéirda).

redingot *-tu* ***is. fr.*** arqisida chéki bar uzun er peltosi.

reevalüasyon ***is. fr.*** pul qimmitining éshishi.

ref ***is. ar.*** 1. égiz kötürüsh, égizlitish; 2. emeldin qaldurush, élip tashlash.

refah ***is. ar.*** bayashatliq, memurchiliq.

refakat *-ti* ***is. ar.*** 1. hemrah (seperde); 2. doxturxanida késelge hemrah bolup qalghuchi; 3. muzikida tengkesh.

refakat etmek seperde hemrah bolmaq.

referandum *is. fr.* 1. alahide muhim mesililer yüzisidin omumiy xelq pikrini élish; 2. omumiy xelq saylimi.

referans *is. fr.* 1. ispat (qabiliyitini ispatlighan qeghez); 2. murajiet; 3. menbe.

refetlü *s.* bezi qomandanlargha bérilgen ataq (unwan).

refetmek 1. yuqiri kötürmek; 2. emeldin qaldurmaq, élip tashlimaq.

refi *s. ar.* ulugh, büyük.

refih *s. ar.* 1. bayashatliq ichide yashighuchi; 2. er ismi (Refih).

refik *-ki is. ar.* 1. dost, aghine-burader; 2. er (ayalning éri); 3. er yardemchi; 4. er ismi (Refiq).

refika *is. ar.* repiqe, xotun, ayal (erning xotuni, ayali).

refiz *s. ar.* tashliwétilgen.

refleks *is. fr.* réfléks (organizmning tashqi tesirige jawaben körsitidighan inkasi).

reflektör *-rü is. fr.* réfléktor (yoruqluqni eks ettürgüchi eswab).

reform *is. fr.* islahat: *Toprak reformu* – Yer islahati.

reformcu *is.* islahatchi.

reformculuk *-ğu is.* islahatchiliq.

refref *is.* 1. yumshaq we népiz rext; 2. körpe, yastuq qatarliq nersiler; 3. qushlarning péyi (tük); 4. pöpük, chucha; 5. mejnun tal.

refrefe *is.* qanatliri kérish.

refş *is. ar.* kichik otighuch.

refüze *is.* reddiye, qobul qilmasliq.

reg *is. ar.* barxan (shamalning térisi bilen meydangha kelgen dönglük).

reg *is. fr. anat.* tomur (qan tomuri).

regaip *-bi is. ar.* Muhemmed peyghemberning qorsaqta qalghan kéchisi.

regal ***is. fr.*** püwlep chalidighan chalghu.

regata ***is. it.*** musabiqe kémisi (yelkenlik, palaqliq yaki matorluq).

regl ***is. fr. tıp.*** adet körüsh, ay körüsh, heyz körüsh.

regülatör *-rü* ***is. fr.*** toghrilash eswabi.

reh ***is. far. rah*** I.

reh ***is. far.*** 1. yol; 2. usul, uslub.

reha ***is. ar.*** 1. bayashatliq, memurchiliq; 2. keng-kushade, azade, keng-kengri.

reha ***is. far.*** 1. qutulush; 2. er ismi.

reha bulmak qutulmaq, qachmaq.

rehabin ***is. ar.*** rahiblar.

rehabine ***is. ar.*** bk. ***rehabin***.

rehain ***is. ar.*** rehne süpitide tutup turidighan ademler.

rehale ***is. ar.*** iger (atning).

rehaset ***is. ar.*** 1. yumshaqliq; 2. yupqiliq, inchikilik; 4. erzanliq; 5. yawashliq.

rehavet ***is. ar.*** 1. boshangliq, hurunluq; 2. diqqetsizlik.

rehavi ***is. far.*** 1. qongghuraqliq saet; 2. türk muzikisida muqam.

rehayi ***is. far.*** qutulush.

rehb ***is. ar.*** bk. ***reheb***.

rehbaniyet ***is. ar.*** terkidunyaliq.

rehber ***is. far.*** 1. rehber, yol körsetküchi; 2. sayahetchi we ziyaretchilerge yol bashlighuchi: *Rehberimiz bizi şehri gezdirdi* – Rehbirimiz bizge sheherni ékskursiye qildurdi.

rehberi ***is. far.*** rehberlik, rehbiriy.

rehberlik *-ği* ***is.*** rehberlik.

rehberlik etmek yol körsetmek.

rehbet *-ti* ***is. ar.*** 1. qorqush, wehime; 2. qorqunchaqliq.

reheb ***is. ar.*** qorqush, wehime.

rehgüzar ***is. far.*** yol üsti, ötulidighan yer.

rehgüzer bk. ***rehgüzar***.

rehide ***s. far.*** diqqetchilik, biaramliqtin qachquchi, qutulghuchi.

rehin ***is. ar.*** görü, rehne.

rehine ***is. ar.*** rehne (görüge élinghan adem).

rehmet ***is.*** awazning yaki sözning pesiyishi yaki astilishi.

rehnişin ***is. far.*** 1. yol üstide olturghuchi; 2. yolchi; 3. seyyare mal satquchi; 4. bajigir, baj yighquchi (bir köwrük béshida turup kelgenketkenlerdin); 5. sewdayi; 6. oghri.

rehnüma ***is. s. far.*** yol körsetküchi, rehnema.

rehnümun ***is.*** rehberlik, yol körsitish.

rehrev bk. ***rahrev***.

rehrevan ***is. far.*** yolchilar, seperchiler.

reht ***is. ar.*** bk. ***raht*** II.

reht ***is. ar.*** 1. jamaet, köpchilik; 2. qebile.

reis ***is. ar.*** 1. reis; 2. kéme bashliqi.

reisicumhur ***is. ar.*** jumhur reisi.

reislik *-ǧi* ***is.*** 1. reislik; 2. sot bashliqi; 3. kichik kéme bashliqi.

rejim ***is. fr.*** 1. réjim, tüzüm, dölet tüzümi, idare qilish usuli; 2. usul, qaide; 3. kütünüsh qaidisi (késellerning).

rejisör *-rü* ***is. fr.*** rézhissor.

rejisörlük *-ǧü* ***is.*** rézhissorluq.

rekabet *-ti* ***is. ar.*** 1. riqabet; 2. qizghanchuqluq; 3. beslishish.

rekâket ***is. ar.*** 1. quwwetsizlik, boshangliq; 2. sözde kéngeshlik.

rekât ***is. ar. din.*** namazda qiyam, ruku we sejde heriketliri.

rekb ***is. ar.*** 1. atliqlar etriti, atliq esker birliki; 2. türk muqami.

rekd ***is. ar.*** turghunluq, heriketsizlik.

rekik ***is. ar.*** kéngesh.

rekin *s. ar.* 1. éghiz-bésiq; 2. égiz; 3. er ismi.
rekiz *s. ar.* 1. kömülgen, yoshurunghan; 2. ching, mehkem.
reklâm *is. fr.* 1. élan; 2. teshwiqat élani: *Ticarette reklâm çok önemlidir* – Soda-sétiqta élan bek muhim; *Gazeteye bir reklâm gönderdim* – Gézitke bir élan berdim.
reklamcı *is.* teshwiqatchi, élanchi.
reklamcılık *-ğı is.* teshwiqatchiliq, élanchiliq.
rekolte *is. it.* omumiy mehsulat: *Yılın buğday rekoltesi* – Bu yilqi bughdayning omumiy mehsulati.
rekor *is. ing.* rékort, yuqiri netije: *Dünya tekoru kırılmak* – Dunya rékortini buzmaq.
rekortmen *is. ing.* yéngi rékort yaratquchi, rékort buzghuchi, rékortchi.
reks *is. ar.* keynige qayturush.
reksis *is.* birer organ yaki tomurning yérilishi.
rektit *is.* köten üchey yallughi.
rektör *-rü is. fr.* aliy bilim yurtining bashliqi, uniwérsitét mudiri.
rektörlük *-ğü is. fr.* 1. aliy mektep mudirliqi, uniwérsitét mudirliqi; 2. aliy mektep mudiriyiti, uniwérsitét mudiriyiti.
rektum *is. lat.* köten üchey.
reküb *is. ar.* minilidighan haywanlar, minik atlar.
rekübe bk. ***reküb***.
rekz *is.* 1. tipik; 2. diwitmek (min'gen haywanni ittik mangdurush üchün).
rekz *is.* 1. tikish; 2. qurush.
rekzetmek 1. tikmek, sanjip turghuzmaq; 2. qurmaq.
relaps *is.* késelning qayta qozghilishigh tékrarlinishi.
relativizm *is. fr.* nispiylik (nezeriyisi).
rem *is.* tüzesh, ongshash, rémont qilish.
rem *is. far.* 1. qorqush, ürküsh; 2. titresh.
remad *is. ar.* kül.

reme *s. far.* qorqup ketken, ürküp ketken.
remed *is. ar.* köz aghriqi.
remel *is. ar.* aruz behirliridin biri, remel.
remende *s. far.* qorqqan, ürkügen.
remi *is. ing.* qart oyunining bir türi.
remim *s. ar.* (söngek heqqide) chirip ketken, sésighan.
remisyon *is. tıp.* késel aghrishning pesiyishi.
remit *is. ar.* pal.
remitci *is. ar.* palchi, rembal.
remiz *-mzi is. ar.* 1. isharet, alamet; 2. ima-isharet bilen kinaye sheklide bildürmek.
rems *is. ar.* mazar, qebre.
remy *is. ar.* 1. étish, chörüsh 1. partlitish, étish (miltiqni).
remz *is.* bk. ***remiz***.
ren *is. alm. zool.* bugha.
renanet *is. ar.* yuqiri awaz bilen chüshüsh, warqirap chüshüsh.
renc *is. far.* 1. eziyet, biaramliq, diqqetchilik; 2. aghrish, renj; 3. achchiq, ghezep.
rencide *s. far.* köngli renjigen, köngli azar yégen.
rençper *is. far.* 1. künlükchi (adem); 2. déhqan.
rençperlik *-ği is.* 1. künlükchilik; 2. déhqanchiliq.
rende *is. far.* 1. rende; 2. qirghuch (köktatlarni).
rendeci *is.* rende salghuchi.
rendelemek 1. rende salmaq, rendilimek; 2. (köktatni) qirmaq.
rendelenmek rendilenmek, rende sélinmaq.
rendeli *s.* rendilen'gen, rende sélinghan: *Rendeli tahta* – Rendilensgen yaghach.
rendide *s. far.* rendilen'gen, rende sélinghan.
reng bk. ***renk***.

renga ren'ga (yaponiyide qedimdin béri qollinilghan shéir shekli).

rengârenk *s. far.* renggareng.

rengin *s.* 1. renglik, boyaqliq; 2. güzel, perdazliq; 3. er ismi (Ren'gin).

renin *is. ar.* warqirash, towlash.

renin *is. fr.* késel, qansizliq.

renk *-gi is. far.* 1. reng, boyaq; 2. körünüsh, usul, shekil; 3. xaraktér; 4. hiyle-mikir: *Meselenin rengi değişti* – Mesilining xaraktéri özgerdi.

renkdeş *s.* rengdash.

renkkörlüğü *is.* rengni perq ételmeslik (közning), reng korluqi.

renklemek reng bermek, boyimaq.

renklenmek reng bérilmek, boyalmaq.

renkli *s.* renglik, boyaqliq.

renkseçmezlik *-ği is.* renglerni xata élish, renglerni almashturush (foto apparat heqqide).

renksiz *s.* 1. rengsiz; 2. solghun; 3. addiy: *Su renksiz bir sıvıdır* – Su rengsiz bir suyuqluqtur; *Renksiz kunaş* – Sidam rext; *Renksiz çehre* – Solghun chiray: *Renksiz düşünceler* – Addiy pikirler.

renksizlik *-ği is.* 1. rengsizlik, boyaqsizliq; 2. diqqetni jelp qilghudek alahidiliki bolmighan.

rennan *s. ar.* warqirighan, towlighan.

renografi *is. tıp.* börekning réntgin bilen tetqiq qilinishi.

renopati *is. tıp.* borek késelliki.

renyum *is. fr.* réniy (ximiyiwi élémént).

repertuvar *is. fr.* . tiyatirda qoyulidighan piyessiler; 2. bir artis yaki muzikichi ijra qilidighan rollar yaki muzika esiri.

reprodüklif *s. fr.* köpeytküchi, ishlep chiqarghuchi, ishligüchi, bashqidin yaratquchi.

reprodüksiyon *is. fr.* 1. tekrar meydangha keltürüsh, tekrar peyda qilish; 2. tekrarlash.

res *is.* 1. bash; 2. reis; 3. bashlanghuch; 4. choqqa, uch; 5. qoy-öchke we bashqa haywanlar; 6. burun, tumshuq (jughrapiye heqqide).

resalet bk. ***risalat***.

resanet *is. ar.* ching, mustehkem.

resas *is. ar.* bk. ***rasas***.

resaset *is. ar.* koniliq.

resatik *is. ar.* yézilar.

resen *z. ar.* arghamcha.

resen *is. ar.* 1. öz aldigha, özlükidin; 2. musteqil halda.

resepsiyon *is. fr.* 1. chay ziyapiti; 2. ziyapet; 3. kino qoyup kütüwélish.

reside *s. far.* 1. yétishken; 2. chong bolghan, ösken; 3. yash.

resikâr *is. ar. far.* hoquq, iqtidar, mewqe, orun.

resil *is. ar.* elchi.

resim *-smi is. ar.* 1. resim; 2. murasim; 3. her xil baj; 4. eser; 5. nishan; 6. shekil; 7. adet, usul; 8. uslub; 9. pilan, layihe: *Askeri geçit resmi* – Herbiy körek (murasim).

resimci *is.* 1. ressam; 2. fotografchi; 3. resim muellimi.

resimlemeci *is.* gézit-kitablargha resim sizip bergüchi.

resimleyici bk. ***resimlemeci***.

resimli *s.* resimlik: *Resimli dergi* – Resimlik zhurnal.

resimlik *-ği is.* 1. resim jazisi, resimlik; 2. albom.

resis *s. ar.* konirighan, kona, eski.

resise bk. ***resis***.

resital *is. ing.* 1. bir artisning birla saz bilen orundighan konsértliri; 2. her xil konsértlar.

resmen *z. ar.* 1. resmiy halda; 2. dölet namidin, döletke wakaliten; 3. qetiynezer.

resmi *s. ar.* 1. resmiy; 2. döletke ait, döletke qarashliq; 3. murasim bilen ötküzülgen, tentene bilen qilinghan; 4. qaide-yosunluq, qaidetüzümlerge asaslanghan: *Resmi askeri geçit* – Resmiy herbiy parat; *Resmi karşılama* – Resmiy qarshi élish.
resmilik *-ğı is.* resmiyet.
resmiyet *is. ar.* resmiyet.
respirasyon *is. fr.* tiniq, nepes.
ressam *is. ar.* ressam, resim sizghuchi, siziqchi.
ressamlık *-ğı is.* ressamliq.
rest *is. fr.* 1. qimarda qimarwazning tawkadiki hemme puli; 2. qimarwazning «do» dep warqirishi.
rest çekmek 1. qimarda pulni «do» chiqmaq; 2. herqandaq bir ishta qetiy we keskin halda axirqi sözni qilmaq.
reste *s. far.* qutulghan.
restegân *is. far.* qutulghanlar.
restgâr *is. far.* qutulush, qéchish.
restoran *is. fr.* réstoran, ashpuzul.
restore *s. fr.* eslisige asasen tüzesh, rémont qilish, onglash.
restore etmek konirap ketken bir binani esli sheklige asasen onglimaq.
resul *-lü is. ar.* elchi, xewer yetküzgüchi, resul.
resülmal *-li is. ar.* sermaye.
resya *is. ar.* merisiye, mersiye oqumaq.
resye *is. ar. tıp.* rématizm (késel).
reş *is. ar.* 1. sépish, chéchish; 2. sim-sim yamghur.
reşad bk. ***reşat***.
reşaket *is. ar.* (bel heqqide) inchikilik, nazukluq (mijez heqqide).
reşaş *is.* sim-sim yamghur.
reşaşe bk. ***reşaş***.
reşat *-di is. ar.* 1. toghra yolda méngish; 2. er ismi (Rishat).
reşehat *is. ar.* tamchilar.

reşen *is. ar.* hijriyining rejep, shaban we ramizan ayliriga bérilgen omumiy nam.
reşf *is. ar.* suni sumürüp ichish.
reşh *is. ar.* 1. sizip chiqish, tepchiresh (suyuqluq); 2. terlesh.
reşid *s.* bk. ***reşit***.
reşidiye *s. ar.* türlük kraxmal we shéker bilen yasilidighan tatliq yémek.
reşih *is. ar.* ter.
reşik *s.* boyi égiz, qamiti kilishken (er).
reşit *s. ar.* 1. kamaletke ketken (adem); 2. toghra yolni tapqan; 3. er ismyi (Reshit).
reşk *is. far.* qizghinish, heset.
reşkin *s. far.* qizghanchuq, qizghanchuqluq qilghuchi.
reşme *is.* atlarning yügen-nuqtiliridiki bézek (atning péshanisi yaki burun üstidin sanggilap turidu).
ret *-ddi is. ar.* ret, qobul qilmasliq: *Öneri reddedildi* – Teklip ret qilindi.
retansiyon *is.* süydük kelmeslik.
retçe *öz. is.* retche (qedimde Shimaliy Italiyede sözlinidighan we Hindi Yawropa til sistémisigha ait bolmighan til).
retel *s. ar.* köngülge yéqishliq, köngül tartmaqliq.
retto *is. müz.* toghra, algha, ilgiri.
retuş *is. fr.* fotofrafchiliqta resimlerni yuyup chiqirishtin awwal eynek üstige qoyup tüzesh.
retuş yapmak foto resimni esli nusxisigha asasen tüzetmek.
rev *is. ar.* qorqush, wehime.
rev görmek layiq körmek.
reva *s. far.* rawa, layiq, uyghun.
revabıt *is. ar.* 1. munasiwet; 2. usul, tertip.
revaç *-cı is. ar.* rawaj.
revaç bulmak rawaj tapmaq.

revah *is. ar.* 1. bir nersini qolgha keltürgendin kéyinki xushalliq; 2. kechqurun, axsham.
revahi *is. ar.* hesel heriliri.
revahil *is. ar.* yük haywanliri.
revaid *is. ar.* güldürligen bulutlar.
revak *-kı is. ar.* aywan, péshaywan, lempe, rawaq.
revakid *is. ar.* turghun nersiler.
revan *s. far.* 1. mangghan, ketken; 2. aqqan (su heqqide); 3. roh, jan.
revan olmak yolgha chiqmaq.
revani *is. osm.* rewani (tuxum, shéker we yirik un bilen yasalghan bir xil tatliq yémeklik).
revendük *-kü is.* qélin yip rext.
reverans *is. fr.* salam üchün aldigha égilmek.
revi *is. ed.* qapiye bolghan sözning axirqi herpi.
revir *is. ar.* mektep we yéza qishlaqlardiki ushshaq-chüshshek késellerni köridighan dawalash orni.
reviş *is. far.* 1. yürüsh, ötüsh; 2. usul, yol, rewish.
reviy qapiye bolghan sözning axirqi herpi.
reviyet *is. ar.* etrapliq chüshinish, keng chüshinish.
revizyonist *is. fr.* réwizionist, tüzetmichi.
revizyonizm *is. fr.* réwizionizm, tüzetmichilik.
revk *is. ar.* 1. perde; 2. münggüz; 3. öyning aldi; 4. yashliqning bashlinishi; 5. pak.
revnak *is. ar.* 1. güzellik; 2. yashliq.
revnaklı *is. ar.* parlaq, güzel, zinnetlik.
revolver *is. fr.* tapancha, nagan.
revü *is. fr.* naxsha-ussul, konsért nomurliri.
revzen *is. far.* kichik penjire.
revzenci *is.* epnekchi, eynek salghuchi.
revzene bk. ***revzen***.

rey ***is. osm.*** 1. pikir, chüshenche, köz qarash; 2. awaz (bir nersini qobul qilish heqqide).

rey vermek awaz bermek.

reyan 1. beriket; 2. bashlanghuch zaman, her nersining deslipi.

reyb ***is. ar.*** 1. guman, shübhe; 2. gumanliq ish.

reybi ***s. ar.*** gumanliq, shübhilik.

reybiyun ***is. ar.*** gumanxorlar.

reye ***s. ar.*** 1. yolluq (rext); 2. yolluq rexttin tikilgen.

reyean bk. ***reyan***.

reyhan ***is. ar.*** 1. reyhan; 2. puraqliq ösümlükler; 3. ayal ismi (Reyhan).

reyn ***is. ar.*** 1. kir, dat; 2. ötküzgen gunah yaki kemchilik tüpeyli échinish hali 1. magizinlarda mexsus.

reyon ***is.*** 1. magizinlarda mexsus birxil nerse sétilidighan bölüm; 2. magizinlarda nerse-kérekler qoyulghan jaza.

reyya ***is. ar.*** xush puraq.

reyyan ***s. ar.*** sugha qanghan, obdan osa qilinghan (obdan osilanghan).

rezalet ***is. ar.*** yirginchlik, iplas, rezil.

rezan ***s. is. ar.*** 1. éghir-bésiq; 2. ayal ismi (Rezan).

rezaya ***is. ar.*** bala-qazalar, palaket.

reze ***is. ar.*** gire (ishik, dérize we sanduq giresi).

reze ***is.*** ushshaq qirinda.

rezelemek girelimek.

rezene ***is. osm.*** bidiyan.

rezerv ***is. fr.*** zapas, éhtiyat.

rezie ***is. ar.*** bala-qaza.

rezil ***s. osm.*** iplas, rezil.

rezillik *-ğı* ***is.*** rezillik, iplasliq.

rezin ***s. ar.*** 1. éghir-bésiq; 2. ching, puxta.

rezm ***is. osm.*** urush, ghowgha, majra.

rezzak *s. ar.* 1. pütün janliqlarning rizqini bergüchi (Alla); 2. er ismi (Rezzaq).

rezzaki shöpiki qélin, chong we uzunchaq üzüm (saywa üzüm).

rıdvan *is. osm.* xushnut bolush, razi bolush.

rıdvan 1. jennetning ishikini baqquchi melek; 2. er ismi (Ridwan).

rıfk *-kı is. ar.* mulayimliq, möminlik.

rıh *is. osm.* qedimde qeghezge yézilghan xetning siyahini qurutush üchün qollinilidighan yumshaq qum.

rıhlet *is. ar.* qedimde qeghezge yézilghan xetning siyahini qurutush üchün qollinilidighan yumshaq qum.

rıhtım *is. far.* port.

rık *is. ar.* 1. qulluq, esirlik; 2. esir, **rıka** *is. osm.* 1. rext puruchi; 2. üstige qisqa xet yézilghan tére yaki qeghez parchisi; 3. qisqa xetler; 4. iltimaslar; 5. yamaq.

rıkkiyet *is. osm.* qulluq.

rıt *is. ar.* 1. chong rumka; 2. arpa, bughday qatarliqlarni ölcheydighan 25 jing éghirliqtiki ölchem.

rıza *is. ar.* 1. razi bolush; 2. ruxset bérish; 3. istek; 4. er ismi (Riza).

rızk *-kı is. ar.* 1. riziq, yémek-ichmek, oruq; 2. hayatliq üchün kéreklik yeydighan nersiler.

riayet *-ti is. ar.* 1. hörmet; 2. riaye qilish; 3. uyghunlishish.

riayetkâr *s. ar.* hörmet qilidighan, hörmet bildüridighan, riaye qilidighan.

riayetkârlık *-ğı is.* hörmet qilmaq, riaye qilmaq.

riayetsiz *s.* hörmetsiz, qopal.

riayetsizlik *-ği is.* 1. hörmetsizlik; 2. étibar qilmasliq, biperwaliq, uyghunlashmasliq.

riba *is. ar.* köpiyish, artish.

riba *is. ar.* 1. baghliq öyler; 2. jaylishidighan yerler.

ribat *is. ar.* 1. yit, bagh; 2. puxta qurulush; 3. öy, méhmanxana; 4. nérwa; 5. muhebbet.

ribatat *is. ar.* 1. yürekning quwwiti, yürekning küchlüklüki; 2. sewr, taqat.

ribet *is. ar.* gumanlinish, shübhilinish.

rica *is. ar.* tilek, iltimas: *Ricami kabul etti* – Iltimasimni qobul qildi.

rica *is. ar.* erning xotunni ikki qétim qoyuwétip bashqidin eplishishi.

ricacı *is.* tiligüchi, iltimas qilghuchi.

rical *-li is. ar.* 1. erler; 2. dölet rehberliri.

ricat *-tı is. ar.* 1. chékinish; 2. waz kéchish; 3. ajriship ketken xotunni iddet ichide qaytidin élish.

ricl *is. ar.* ayagh.

rics *is. ar.* 1. din meni qilghan; 2. paskiniliq.

ricz *is. ar.* 1. azab, japa; 2. butperestlik.

rida *is. ar.* 1. yopuq; 2. derwishlerning yung yaki paxta sélinghan aldi ochuq chapini.

riddet *is. ar.* Islam dinidin waz kéchish.

rider *is. ing.* chewendaz (at minishte), at beygisige qatnashquüchi.

rie *is. ar.* öpke.

rifade *is.* aghrighan yerge dorigha chilap baghlap qoyulidighan daka yaki lata (yara latisi).

rifat *-ti is. ar.* üstünlük, yuqiri unwan, ulughluq 1. er ismi (Rifghat).

rih *is.* 1. shamal; 2. bedenning bezi yerliride körülidighan aghriq.

rihal *is. ar.* chom (tögining).

rihlet bk. ***rıhlet***.

rihlet *is. ar.* 1. seper qilish (bu alemdin u alemge); 2. ölüsh.

rihteger *is. far.* quymichi.

rihtegeran *is.* quymichilar.
rijit *s. fr.* qattiq, égilmeydighan.
rik *is. ar.* shalwaq, shölgey.
rikâb *is. ar.* 1. üzengge; 2. chonglarning huzuri.
rikab *is. ar.* 1. boyun, patang (köplük); 2. «qul» sözining köplüki.
rikabdar *is. ar. far.* padishah at min'gende üzenggisini tutquchi.
rikâbiye *is. ar.* bash wezir, wezir qatarliq dölet xadimlirining padishahqa béridighan hediyeliri.
rikkat *-ti is. ar.* 1. inchikilik, nazukluq, népizlik; 2. shepqet, merhemet; 3. ayal ismi (diqqet).
rim *is. far.* 1. yiring, jarahet, yara; 2. meden dashqili.
rimah *is. ar.* neyze.
rimal *is. ar.* qum.
rimel *is.* sürme (közge sürtidighan).
rina *is.* it béliqi.
rindlik *is. far.* terkidunyaliq, derwishlik.
ring *is. ing.* boks oynilidighan we chélish ötküzülidighan yer.
rinit *-ti is. fr.* zukam.
rint *-di is. is. far.* terkidunya.
rintlik *-ği is. far.* terkidunyaliq, derwishlik.
risale *is. ar.* kitabche, qollanma, biroshor.
risalet *is. ar.* 1. peyghemberlik; 2. elchilik.
risk *-ki is. fr.* bk. ***riziko***.
risman *is. far.* boqush, arghamcha.
riş *is. far.* 1. saqal; 2. tük, qil.
riş *is. fr.* yara, jarahet.
rişa *is.* «para» sözining köplüki.
rişe *is. far.* püpük, chucha, jala.

rişte *is. far.* 1. yip, rishte; 2. munasiwet: *Dostluk riştesi* – Dostluq rishtisi.
ritim *-tmi is. fr.* ritim.
ritimlik *s.* ritimliq.
ritm bk. ***ritim***.
riv *is. far.* saxta, hiyle.
rivayet *-ti is. ar.* 1. riwayet; 2. gep-söz, söz-chöchek.
riya *is. ar.* 1. ikki yüzlimichilik; 2. özini körsitish üchün qilinghan (ish), yalghanchiliq.
riyah *is. ar.* «shamal» sözining köplüki.
riyakâr *s.* ikki yüzlimilik, yalghanchi, mekkar.
riyakâri bk. ***riyakârlık***.
riyakârlık *-ğı is.* mekkarliq, ikki yüzlimilik.
riyal *-li is. isp.* bk. ***real***.
riyala *is. it.* qedimki zamanda hökümdarlargha belgilen'gen mexsus kéme.
riyaset *-ti is. ar.* reislik, bashqurush.
riyaz *is. ar.* chirayliq baghche.
riyazet *is. ar.* 1. perhiz; 2. nepsini yighmaq.
riyazet çekmek perhiz qilmaq.
riyaziye *is. ar.* matématika bilimi.
riyaziyeci *is.* matématikichi.
riyaziyun *is. ar.* matématika alimliri.
rizan *s. far.* aqqan, tökülgen.
rize *is. far.* qirinda, ushshaq parche.
rize rize parche-parche, ushshaq-chüshek.
riziko *is. it.* birer xeterlik we ziyan-zexmetning yüz bérish éhtimali.
rizk 1. riziq, yémek-ichmek, oruq; 2. hayatliq üchün kéreklik yeydighan nersiler.
roba *is. it.* 1. kiyim-kéchek; 2. könglekning kopta qismi.
rodyum *is. fr.* rodiy (ximiyiwi élémént).

roket *-ti is. ing.* rakéta.
rol *-lü is. fr.* rol.
rol almak rol almaq.
rom *is. ing.* shéker qomushtin shéker élinip bolghandin kéyin qalduqliri bilen yasalghan bir xil ichimlik.
roma *öz. is.* Rum (Italiye paytexti).
romaika *is. yun.* Grétsiye milliy usuli.
roman *is. fr.* roman.
romancı *is.* romanchi, roman yazghuchi.
romancılık *-ğı is.* romanchiliq.
romanesk *s. fr.* romantik.
romantik *-ği fr. s.* xiyalpereslik, héssiyatliq: *Romantik bir kadın* – Héssiyatliq bir ayal.
romantizm *is. fr.* romantizm.
romatizma *is.* rématizm (késili).
rondela *is. it.* burma mix, qalpaq mix.
rota *is. it.* 1. paraxot yaki ayropilanning mangmmaqchi bolghan nishani; 2. kétilidighan yol.
rotatif *s. fr.* aylanma bésish mashinisi (metbee), rotatsiye.
rozbif *is. fr.* kawap üchün teyyarlanghan kala göshi.
rozet *is. fr.* iznek, belge.
rölans *is. fr.* qimarda do chiqqan pulni köpeytish.
römametre *is.* suyuqluq jisimning éqish süritini ölcheydighan sayman.
römer *is.* yoghan qorsaqliq sharab istakani.
röntgenci *is.* 1. réntgén mutexessisi; 2. oghriliqche ayallarni marap yüridighan exlaqsiz er.
röportaj *is. fr.* 1. bir weqe toghrisida yézilghan qisqa maqale; 2. axbarat teriqisidiki xewer yaki qisqa maqale.
röportajcı *is.* muxbir.
rötar *is. fr.* 1. kéchikish (qatnash wasitilirining); 2. bir ishni kéchiktürüp ishlesh.

rub bk. ***rubu***.
ruba ***is. it.*** kiyim-kéchek.
rubah ***is. far.*** 1. tülke; 2. hiyliger, quw.
rubahane ***z.*** tülkige oxshash, hiyle bilen.
rubahi ***is.*** hiyligerlik, quwluq.
rubai ***is. ar.*** rubaiy (shéir türi).
rubi ***is. fr.*** 1. yaqut; 2. yaqut renglik.
rubidyum ***is. fr.*** rubidiy (ximiyilik élémént).
ruble ***is. ros.*** rubli (Rusiye puli).
rubu ***s. ar.*** charek, tötte bir.
rud ***is. far.*** 1. ériq, östeng; 2. iskripka; 3. saz tari.
rude ***is. far.*** üchey.
ruf ***is. ing.*** torus, ship.
ruf ***is. fr.*** kalpukqa sürkeydighan qizil.
rugan ***is. far.*** 1. kön, xurum; 2. kön yaki xurumdin tikilgen: *Rugan iskarpin* – Xurum topliy.
ruganlamak lak bérip parqiratmaq.
rugerdan yüz örigüchi, waz kechküchi, terk qilghuchi.
ruh ***is. ar.*** 1. roh; 2. tuyghu; 3. mahiyet; 4. xaraktér; 5. jin-sheytan we bashqa xiyaliy nersiler.
ruh ***is. far.*** 1. mengz, chiray, rux; 2. terep, yönilish.
ruh ***is. far.*** 1. enqa (qush); 2. shahmat téshi.
ruham ***is. ar.*** mermer tash.
ruhani ***s. ar.*** 1. rohaniy; 2. idéalist; 3. rohqa ait, roh bilen munasiwetlik; 4. xristianlargha musulmanlar teripidin bérilgen nam.
ruhaniyet *-ti* ***is. ar.*** 1. rohaniyliq; 2. ölgen ulughlarning rohi.
ruhban ***is. ar.*** rahiblar.
ruhbilim ***is.*** pisxologiye.
ruhbilimci ***is.*** psixolog.
ruhi ***s. ar.*** rohiy, rohqa ait.
ruhiyat *-ti* ***is. ar.*** psixologiye.

ruhlu *s.* rohluq, janliq, tétik.
ruhsal *s.* rohqa ait, rohiy.
ruhsar *is. far.* 1. mengiz; 2. chiray, yüz.
ruhsat *-ti is. ar.* ruxset.
ruhsatiye *is. ar.* ruxsetname, ruxset qeghizi.
ruhsatlı *s.* ruxsetlik, ruxset bérilgen: *Ruhsatlı silah* – Tutushqa ruxset qilinghan qoral.
ruhsatname *is. ar. far.* ruxsetname, ruxset qeghizi.
ruhsatsız *s.* ruxsetsiz.
ruhsuz *s.* rohsiz, jansiz, ölük **Rum** *öz. is.* girék.
rumal *s. far.* yalwurghuchi, iltimas qilghuchi.
rumba *is.* rumba (Jenubiy Amérika tansisi).
Rumca *is.* girékche, girék tili.
Rumen *öz. is. fr.* ruminiyelik **Rumence** *öz. is.* Ruminiye tili.
rumuz *is. ar.* belge, simwol.
rupi *is. hint.* bezi Okyaniye we Asiya döletlirining pul birliki, rupiye.
Rus *öz. is.* rus.
Rusça *öz. is.* rusche, rus tili.
rusefid *öz. is.* yüzi aq, héch eyibi bolmighan.
rusg *is. ar.* bilek.
rusiyah *s. far.* yüzi qara, eyiblik, eyibi bolghan.
rusiyeh bk. ***rusiyah***.
rusta *is. far.* yéza.
rustahiz *is. far.* qiyamet küni, mehsher.
rustai *is. far.* 1. déhqan, yéziliq; 2. yéza öyliri, sehra, étiz menziriliri üstide sizilghan resim **Rusya** *öz. is.* Rosiye.
ruşa bk. ***rişa***.
ruşen *s. far.* 1. roshen, ochuq, ashkara; 2. er ismi (Roshen).
ruşenayi bk. ***ruşeni***.
ruşeni *is.* 1. yoruqluq; 2. közge körünup turghanliq.

ruşinas ***s. far.*** bilgen, tonughan.
ruşinasi ***is. far.*** dostluq, tonushluq.
rutenyum ***is. fr.*** ruténiy (ximiyiwi élémént).
rutubet ***is. ar.*** 1. hor (par); 2. nem; 3. höl.
rutubetlenmek nemlenmek, höllenmek.
ruunet ***is.*** mönglük, exmeqliq.
ruva ***is. far.*** bk. ***papaz***.
ruz ***is. far.*** kündüz.
ruze ***is. far.*** roza.
ruzi ***is. far.*** 1. kündüz bilen munasiwetlik; 2. ozuq, yémek-ichmek.
ruzmerre ***s. far.*** her künlük, her künki.
ruzname ***is. far.*** 1. kündilik xatire deptiri; 2. künname, kündilik gézit; 3. kündilik xirajetler yézilidighan depter; 4. kaléndar, yilname.
rübah bk. ***rubah***.
rübahane bk. ***rubahane***.
rübahi bk. ***rubahi***.
rübai bk. ***rubai***.
rücu *-u* ***is. ar.*** téniwélish, sözidin qaytish.
rücum chalma kések qilip öltürüsh jazasi.
rücü bk. ***rücu***.
rüçhan ***is. ar.*** 1. üstünlük, ewzellik; 2. er yaki ayal ismi (rujiman).
rüdimanter ***is.*** yilgilep qélish chongiyalmasliq.
rüfüze ***is.*** bk. ***refüze***.
rükban ***is. ar.*** min'güchiler.
rükü ***is. ar. din.*** namazda ruku (qolni tizigha qoyup égilmek).
rüküb ***is. ar.*** minish, chüshüsh (harwigha), olturush.
rüküdet ***is. ar.*** jimjitliq, shüklük.

rükün *-knü* ***is. ar.*** 1. bir nersining eng küchlük, puxta teripi; 2. asasliq tirek, ghol tüwrük; 3. jamaetning aq saqalliri, yürt chongliri.

rüküş ***s. is.*** ghelite kiyin'gen yaki ghelite yasanghan (ayal).

rümh ***is. ar.*** 1. neyze; 2. yoqsulluq, kembeghellik.

rüsum ***is. ar.*** 1. bk. ***resim*** sözining köplüki; 2. qaidiler, yollar.

rüsumat *-tı* ***is. ar.*** 1. bezi mallardin élinidighan dölet béji; 2. tamozhna idarisi.

rüsup *-bu* ***is. ar.*** dugh.

rüsva ***s. far.*** rezil, peskesh.

rüsvalık *-ğı* ***is.*** rezillik, peskeshlik.

rüsvay ***s. far.*** bk. ***rüsva***.

rüsvaylık *-ğı* ***is.*** bk. ***rüsvalık***.

rüşdiye bk. ***rüştiye***.

rüşt *-tü* ***is. ar.*** 1. toghra yolni tépish; 2. kamaligha yétish, balaghetke yétish; 3. toghra chüshinish.

rüştiye ***is. ar.*** roshtiye (ilgiri, bügünki ottura mekteplerge bérilgen nam).

rüşvet *-ti* ***is. ar.*** para.

rüşvet almak para almaq.

rüşvetçi ***s.*** parixor.

rüşvetçilik *-ği* ***is.*** parixorluq: *Bizde rüşvetçiliğe meydan verilmiyor* – Bizde parixorluqqa yol qoyulmaydu.

rütbe ***is. ar.*** 1. derije, mertiwe, ataq, orun, unwan; 2. derije belgisi: *Yüksek rütbeli kadru* – Yuqiri derijilik kadir.

rütbet bk. ***rütbe***.

rüvat ***is. ar.*** riwayet qilghuchi.

rüya ***is. ar.*** chüsh.

rüya görmek chüsh körmek.

rüyet *-ti* ***is. ar.*** 1. körüsh, qarash; 2. idare qilish, bashqurush; 3. dewa ishlirini ishlesh.

rüzela ***is. ar.*** bk. ***rezil*** sözining köplüki.

rüzgar ***is. far.*** shamal: *Doğudan hafif rüzgar esiyor* – Sherqtin ghur-ghur shamal chiqiwatidu.

rüzgar üstü ***is. den.*** shamal chiqqan terep.

rüzgarlanmak 1. shamal chiqishqa bashlimaq; 2. shamaldimaq, segidimek: *Öyle sıcak ki, pencere önünde rüzgarlanmaya çalişiyorum* – Shundaq issip kettiki, dérize aldigha bérip shamaldashqa kirishtim.

rüzgarlı ***s.*** shamalliq ***s.*** shamalliq: *Rüzgarlı dağ* – shamalliq tagh.

S

S S (Türk élipbesining 22-herpi).

S ***kim.*** gün'gürtning belgisi.

sa ***is. ar.*** ashliq ölchimi.

saadet *-ti* ***is. ar.*** bext, bextiyar.

saadet asrı 1. Muhemmed Peyghember yashighan zaman; 2. bextiyar ademlerning turmush kechürgen öyi.

saadetlû ***s. ar.*** Osman padishahliqi dewride polkowning bilen général léyténant ariliqidiki ofitsérlargha we shu derijilik wezirlerge bérilgen ataq (unwan).

saalibı ***is. ar.*** tülkiler.

saalik ***is. ar.*** 1. tilemchiler; 2. derwishler; 3. abdal, tijimel.

saat *-ti* ***is. ar.*** 1. saet; 2. waqit, zaman: *O saatte orada kimse bulunmaz* – Bu waqitta u yerde héchkim bolmaydu; 3. bir saetlik yol: *Orasi buraya iki saattır* – U yer bu yerge ikki saetlik yol; 4. hayatning eng axirqi waqti, ejel: *Saati gelince herkes gibi o da öldü* – Ejili toshush bilen bashqilargha oxshash umu öldi; 5. qiyamet, axir zaman: *Cep saati* – Yanchuq saiti.

saatçı ***is. s.*** saetchi.

saatçılık *-ğı* ***is.*** saetchilik.

saatlı ***s.*** saiti bar, saiti bolghan, saetlik: *Saatlı bomba* – Saetlik bomba.

sâb ***s. ar.*** 1. qiyin, musheqqet; 2. jahil, gep yémes.

saba ***is. ar.*** 1. tang shamili; 2. muqamning bir türi.

sababet ***is. ar.*** chongqur muhebbet.

sabah ***is. ar.*** 1. tang seher, etigen; 2. etigendin chüshkiche bolghan waqit: *Bu gece sabaha dek oturdum* – Bu kiche ang sehergiche olturdum.

sabah sabaha *z.* tang seher.
sabaha çıkmamak tanggha ulishalmasliq (ölmek).
sabahat *-tı is. ar.* 1. güzellik; 2. ayal ismi.
sabahçı *is.* 1. kéchilik siménida ishligüchi; 2. kéchini uxlimay ötküzgüchi; 3. chüshtin awwal oquydighan (oqughuchi).
sabahlamak tang atquzmaq.
sabahlatmak tang atquztmaq.
sabahleyin *z.* tang seherde, etigende ... **sabahlı** her etigen, her axsham, axshamliq, etigenlik.
sabahlık *-ğı is.* etigenlik kiyim (orundin turghanda kiyidighan).
sabalar *öz. is.* chettiki musulmanlar.
saban *is.* sapan, boqusa.
sabavet *is. ar.* baliliq, kichiklik.
sabaya *is. ar.* balaghetke yetmigen qiz.
sabbag *s. ar.* 1. bomaqchi; 2. yalghanchi.
sabbar *s. ar.* sewrchan, sewrlik.
sâbe bk. ***sâb***.
sabg *is. ar.* bk. ***sıbg***.
sabık *-kı s. ar.* sabiqi, awwalqi, kona: *Sabık başkan* – Sabiq reis.
sabıka *is. ar.* kona gunah, kona jinayet.
sabıkalı *s.* kona jinayetchi, kona gunahkar.
sabıkasız *s.* burundin jinayet ishlimigen.
sabıkın *is. ar.* konilar, qedimkiler, awwalqilar.
sabıkun bk. ***sabıkın***.
sabır *-brı is. ar.* sewr, taqet.
sabırlı *s.* sewrlik, taqetlik.
sabırsız *s.* sewrsiz, taqetsiz.
sabırsızlanmak sewrsizlik qilmaq, taqetsizlenmek.
sabırsızlık *-ğı is.* sewrsizlik, taqetsizlik.

sabi ***s. is. ar.*** 1. yéshigha tolmighan, balaghetke yetmigen (oghul yaki qiz); 2. bek kichik oghul bala.

sabi ***s. is. ar.*** seyyarilerge we bezi yultuzlargha choqunghuchi.

sabi ***s. ar.*** yettinchi.

sâbih ***s. ar.*** suda üzgüchi.

sâbih ***s. is. ar.*** 1. güzel, shérin, letip; 2. erenche at (sabih).

sabihâ ***s. ar.*** kéme.

sabihâ ***is. ar.*** 1. chirayliq ayal, sahibjamal ayal; 2. ayal ismi (Sabihe).

sabihat ***is. ar.*** kémiler.

sabii ***is. din.*** xristian mezhebliridin biri.

sabiin ***is. ar.*** seyyare we yultuzlargha choqunghuchilar.

sabir ***s. is. ar.*** 1. sewr qilghuchi, sewrlik; 2. er ismi (Sabir).

sabirin ***is. ar.*** sewrchanlar, taqetchanlar.

sabit ***s. ar.*** 1. yéride ching turidighan, turghun: *Sabit yıldızlar* – Turghun yultuzlar; 2. ashkara: *Hırsızlığı sabit oldu* – Oghriliqi ashkara boldi; 3. özgermes: *Sabit tarih* – Özgermes tarix; 4. muqim: *Sabit gelir* – Muqim kirim.

sabite ***is. ar.*** 1. turghun yultuz; 2. (matématikida) turaqliq san, turaqliq miqdar.

sabitlik *-ği* ***is.*** muqimliq, özgermeslik.

sabiye ***s. is.*** 1. balaghetke yetmigen qiz; 2. bek kichik qiz.

sabotaj ***is. fr.*** buzghunchiliq qilish, bir ishqa qesten tosqunluq qilish.

sabotajcı ***is.*** buzghunchi, ishqa tosqunluq qilghuchi.

sabote etmek ishni buzmaq.

sabretmek sewr qilmaq, taqet qilmaq, chidimaq.

sabuh ***is. ar.*** 1. etigende ichidighan sharab; 2. uyqu échish hariqi.

sabun ***is. ar.*** sopun.

sabuncu ***is.*** sopunchi (yasighuchi yaki satquchi).

sabunculuk ***is.*** sopunchiliq.
sabunhane ***is. ar.*** sopun ishlinidighan yer.
sabuni ***s. ar.*** 1. sopunchi; 2. sopun arilashturulghan; 3. sopun türidin qilinghan.
sabunlamak sopun sürmek, sopunlimaq.
sabunlanmak sopun sürülmek, sopunlanmaq.
sabunlaşabilen sopungha aylinalaydighan.
sabunlaşmak sopun haligha kelmek.
sabunlu ***s.*** 1. terkibide sopun bolghan; 2. sopun sürülgen; 3. terkibide sopun bolghan dorilar.
sabunluk *-ğu* ***is.*** sopun qutisi.
sabuntaşı ***is.*** tikimchiler siziq sizish üchün ishlitidighan tash sizghuch.
sabur ***s. ar.*** bek sewrlik, bek taqetlik.
saburane ***z.*** sewrlik bilen, chidamliq bilen.
saburlu ***s.*** sewrlik, taqetlik, chidamliq.
sabursuz ***s.*** sewrsiz, taqetsiz, chidamsiz.
sacayağı ***is.*** qazan chüshürüshte ishlitidighan üch putluq tömür eswab.
sacayak *-ğı* ***is.*** bk. ***sacayağı***.
sacit ***s. ar.*** 1. sejde qilghuchi; 2. er ismi (Sajit).
saç *-cı* ***is.*** chach: *Saça, sakala kir serpilmek* – Bashqa we saqalgha aq kirmek, chong bolmaq, yashanmaq.
saç ***is.*** qangaltir, tünike.
saçak *-ğı* ***is.*** 1. pöpük, chocha; 2. öylerning péshaywini.
saçakçı ***is.*** pöpük we chocha ishligüchi we satquchi.
saçaklanmak chochilanmaq.
saçaklı ***s.*** pöpüklük, chuchiliq.
saçalamak etrapqa chachmaq, sepmek.
saçalanmak chéchilmaq, sépilmek.
saçık ***s.*** 1. chéchilghan, sépilgen; 2. retsiz chéchilip ketken.
saçılmak chéchilmaq, sépilmek, yéyilmak.

saçıntı *is.* chéchilip tarqilip yürgen nersiler.
saçıştırmak 1. az-azdin chachmaq, sepmek; 2. u yer-bu yerge, toghra kelgen yerge chachmaq.
saçkıran *is.* taz (téré késelliki).
saçlı *s.* chachliq: *Ak çaçlı kız* – Aq chachliq qiz.
saçlık *-ğı is.* chachten'ge (ayallarning chéchigha ésiwalidighan zinnet buyumliri).
saçma *s. is.* 1. béliq türi; 2. chashma oq; 3. sepsete: *Saçma bir söz* – Sepsete; 4. hololop: *Saçma bir adam* – Hololop adem.
saçmak chachmaq, sepmek.
saçmalamak quruq söz qilmaq, orunsiz sözlimek.
saçmalık *-ğı is.* (söz we heriket heqqide) orunsizliq, qimmiti bolmasliq.
saçula *is. it.* yaghach qélip.
sad *s. far.* yüz (san).
sad *is. ar.* köz perdisi.
sad *is. ar.* bk. *sat*.
sada *is. ar.* awaz, ün, sada.
sadak *-ğı is. ar.* 1. toghriliq; 2. qobul qilinghan nerse.
sadak *-ğı is.* oq xaltisi, oqdan.
sadaka *is. ar.* 1. sediqe; 2. yoqsullargha yardem ornida bérilidighan nerse; 3. zakat.
sadakat *is. ar.* sadaqet, sadiqliq.
sadakatlı *s.* sadaqetlik, sadiq.
sadakatsızlık *-ğı is.* sadaqetsizlik.
sadalı *s.* awazliq, ünlük.
sadaret *is. ar.* Osman padishahliqi zaminidiki bash ministirlikke bérilgen nam.
sadasız *s.* ünsiz, awazsiz.
sadat *is. ar.* 1. ulughlar; 2. Muhemmed Peyghember pushtidin bolghanlar.

sade *s. far.* 1. sadda: *Sade bir kıyafet* – Sadda bir körünüsh; 2. addiy: *Sade bir yemek* – Addiy tamaq; 3. peqet, zadi: *Sade bu iş için geldim* – Mushu ish üchunla keldim.

sadece *z.* peqet, zadi, yalghuz.

sadedil *s. far.* sadda, sapdil.

sadefçe bk. *sedefçe*.

sadeleşmek saddilashmaq, addiylashmaq.

sadeleştirmek saddilashturmaq, addiylashturmaq.

sadelevh *s. far.* möng, sadda.

sadelik *-ğı is.* saddiliq, addiyliq.

sadern *s. far.* buruti xet tartmighan yigit, saqal-burut chiqmighan yash yigit.

sadet *-di is. ar.* 1. asas téma; 2. niyet, teshebbus.

sadık *s. ar.* 1. sadiq; 2. toghra, heqiqet; 3. er ismi (sadiq).

sadır *-dırı s. ar.* 1. kökrek; 2. yürek; 3. her nersining aldi, aldi terep; 4. eng yaxshi yer; 5. reis, bashliq.

sâdır *s. ar.* yüz bergen, meydangha kelgen.

sadid *is. ar. tıp.* yiring, zerdab.

sadis *s. ar.* altinchi.

sadizm *is. fr.* sadizm (bashqilarning azabi hésabigha könglini xush qilghuchi).

sadme *is. ar.* 1. urush, urulush, soqulush; 2. bala-qaza; 3. partlash.

sadpare *is. far.* yözparche.

sadrazam *is. ar.* sedir eizem (bash ministir).

sadrazamlık *-ğı is.* bash ministirliq.

saf *-ffı is. ar.* sep, qatar, ret: *On saf* – On qatar (sep); *Saf bağlamak* – Sep tüzmek, tizilmek.

saf *s. ar.* 1. sap, pak; 2. sadda, göl.

saf saf *s.* sep-sep, ret-ret, qatar-qatar.

saf saf *is. ar.* söget derixi.

safa ***is. ar.*** 1. huzur, köngül shadliqi; 2. oyun, zewq, seyle; 3. er ismi: *Kayık safası* – Qéyiq seylisi.

safa ***is. ar.*** bk. ***sefa***.

safder ***s. ar. far.*** 1. qehriman, batur (düshmen seplirini buzup öteleydighan); 2. er ismi.

safderan ***is.*** qehriman, baturluq.

safderane ***z.*** qehrimanlarche, baturlarche.

safderi ***is.*** qehrimanliq, baturluq.

safderun ***s. far.*** göl, asan göllinidighan, asan aldinidighan.

safdil ***s. far.*** 1. sap dil, sadda; 2. möng.

safer ***is. ar.*** qemer teqwimining ikkinchi éyi, seper éyi.

saferan ***is.*** muherrem we seper ayliri.

safevi Sapewi (Iran hökümdari, shah Ismailning nesebi we bu nesebke mensub kishi).

saffet *-ti* ***is. ar.*** 1. sapliq, pakliq; 2. er we ayal ismi.

saffeyn 1. ikki ret, ikki sep, ikki qatar; 2. jengde urushuwatqan ikki sep.

safh ***is. ar.*** 1. yüz örüsh; 2. epu qilish, kechürüsh.

safha ***is. ar.*** 1. weziyet, halet; 2. taman, terep.

safi ***s. ar.*** 1. sap, pakiz; 2. semimiy; 3. qalduq (san); 4. peqet yalghuz.

safi ***s. ar.*** 1. tallanghan, eng yaxshi; 2. Adem eleyhissalamgha bérilgen nam.

safih ***is. ar.*** 1. asman; 2. yapilaq we tüz nerse.

safiha ***is. ar.*** 1. yupqa, yapilaq we keng nerse, yopurmaq; 2. yupqa taxta; 3. medet taxtisi.

safil ***s. ar.*** töwen, pes, ast.

safin ***is. ar.*** 1. bir puti bilen égiz turidighan at; 2. yaxshi nesillik at.

safir ***is. ar.*** 1. isqiriq; 2. inchike awaz; 3. isqiriqqa oxshash awaz.

safir ***s. ar.*** yoluchi.

safir *is. ar.* nahayiti chirayliq nerse, kök yaqut.
safiyet *-ti is. ar.* 1. sapliq, pakliq; 2. exmeqliq, dötlük.
saflık *-ğı is.* 1. sapliq, pakliq; 2. tüz köngüllük, saddiliq.
safra *is. ar.* sériq.
safra *is. ar. anat.* 1. öt; 2. sepra.
safra *is. it.* kéme we paraxotlarning astigha qoyulghan éghirliq.
safran *is. ar. bot.* zeper, zarangza.
safravi *s. ar.* sepragha ait, sepra bilen munasiwetlik.
safsata *is. ar.* 1. natoghra muhakime; 2. sepsete, asassiz söz.
safsatacı *s.* 1. natoghra muhakime qilghuchi; 2. asassiz söz qilghuchi.
sagair kichik gunahkar.
sagar *is. far.* romka, qedeh.
sagir *s. ar.* 1. kichik, ushshaq; 2. balaghetke yetmigen (bala).
sağ *s.* 1. ong (terep): *Sağ tarap dağ* – Ong terep tagh; 2. konsérwatip, koniliq terepdari.
sağ *s.* 1. saq, salamet, ésen, aman; 2. sap: *Sağ yağ* – Sap yagh.
sağ ol 1. «rehmet» meniside qollinilidu; 2. esker we tenheriketchilerning murasimida üch qétim tekrarlaydighan söz.
sağalmak (aghriq) saqaymaq, tüzelmek.
sağaltmak saqaytmaq.
sağan *is.* yamghur qarlighichi.
sağanak *-ğı is.* tuyuqsiz bashlanghan shiddetlik we qisqa waqit yaghqan yamghur.
sağcı *s.* 1. ongchi; 2. koniliqni yaqlighuchi.
sağcılık *-ğı is.* 1. ongchilliq; 2. konsérwatipliq.
sağdıç *-cı is.* toy béshi.
sağdırmak saghdurmaq.
sağduyu *is.* eqli-hoshi jayida (adem).
sağgörü *is.* közi ötkür.

sağı ***is.*** qush mayiqi.

sağıcı ***s.*** süt saghquchi.

sağılmak 1. séghilmaq; 2. chuwulmaq: *Kilimin kenarı sağıldı* – Gilemning qirghiqi chuwuldi; 2. yéshilmek: *Yılan sağılıp gitti* – Yilan yéshilip ketti.

sağım ***is.*** 1. bir qétimliq séghilghan miqdar; 2. süt bergüchi haywan; 3. séghim.

sağımlı ***s.*** süt bergüchi, sütlük.

sağın ***s.*** nuqsansiz, teltöküs.

sağır ***s.*** 1. gas, pang; 2. awaz chiqarmaydighan, sada (awaz) chiqmas.

sağır dilsiz ***s. is.*** gas-gacha.

sağırdilsizlik *-ği* ***is.*** gas-gachiliq.

sağırlaşmak 1. quliqi anglimas bolup qalmaq, panglashmaq; 2. (qazan heqqide) asan qaynimaqliq.

sağırlık *-ğı* ***is.*** gasliq, pangliq.

sağistem ***is.*** yaxshi niyet.

sağlam ***s.*** 1. mehkem, ching; 2. saq, béjirim: *Bütün eşya sağlam geldi* – Pütun nersiler saq keldi; 3. ishenchlik: *Sağlam para* – Ishenchlik pul; 4. choqum, mutleq: *Böyle giderse sağlam yıkılır* – Shundaq kétiwerise, choqum domilap chüshidu.

sağlamak 1. temin etmek: *Yağmur bitkilerin yetişmesini sağlar* – Yamghur ziraetlerning ösüshini temin étidu; 2. ong terepke ötmek; 3. qolgha keltürmek, qazanmaq: *Başarı sağlamak* – Ghelibe qazanmaq; 4. küchlük halgha keltürmek; 5. chingitmaq.

sağlamlaşmak küchlenmek, chingimaq.

sağlamlaştırmak küchlendürmek.

sağlamlık *-ğı* ***is.*** 1. saghlamliq; 2. chingliq, beklik, mehkemlik; 3. chidamliq, berdashliq.

sağlanmak qazinilmaq, qolgha keltürmek, érishilmek: *Onun da yardımı sağlandı* – Uningmu yardimi qolgha keltürüldi.
sağlı sollu *s.* ong-sol: *Sağlı sollu bakmak* – Ong-soligha qarimaq.
sağlığında *ünl.* hayat waqtida, tirik waqtida.
sağlık *-ğı is.* 1. saqliq, salametlik; 2. salametlikning yaxshi yaki yaman bolushi; 3. normal hal; 4. hayat, ömür.
sağlık *is.* xewer.
sağlıklı *s.* salametliki jayida.
sağlıksız *s.* saqsiz, aghriqchan.
sağma *is.* séghish.
sağma makinesi séghish mashinisi.
sağmak 1. saghmaq: *İnek sağmak* – Inék saghmaq; 2. almaq, tartmaq: *İpek kozolarını sağmak* – (ghozidin) yipek tartmaq; 3. tügünchek nersini yeshmek; 4. aldap pulini éliwalmaq.
sağmalı 1. séghilidighan, süt béridighan (haywan); 2. payda kélidighan adem yaki nerse.
sağrı *is. zool.* 1. süt emgüchi haywanlarda saghra: *Atın sağrısı* – Atning saghrisi; 2. tughur (ademlerning); 3. atning béli; 4. haywanlarning saghra térisidin yasalghan (kön, xurum).
sağrın *is.* shirazichilar kitab muqawisi ishlesh üchün ishlitidighan qattiq tére.
sağu *is.* mersiye.
sağucu *is.* mersiyechi.
sağyazı *is.* imla qaidisi.
sah *-hhı is. ar.* nersining toghriliqini bildüridighan isharet.
sah *is. ar.* jehetler, terepler, meydanlar, saheler.
saha *is. ar.* 1. sahe; 2. musabiqe meydani.
sahâ *is. ar.* séxilik, qoli ochuqluq.
sahabe *is. ar.* sahabe (Muhemmed Peyghember teripidin ötküzülgen yighin yaki söhbetke qatnashqanlar).

sahabet *-ti* ***is. ar.*** igidarliq qilish, qoghdash, asrash, ige bolush.

sahaf ***is. ar.*** kona kitablarni satquchi, kitabpuruch.

sahafet ***is. ar.*** 1. zeiplik, ajizliq; 2. eqilsizliq.

sahaflık *-ğı* ***is.*** kitabpuruchluq.

sahakâr ***s.*** séxi, merd, qoli ochuq **Sahalin adası** ***is. öz.*** Saxalin arili.

sahan ***is. ar.*** yémeklik we tuxum pishurush qachisi, ichide tamaq issitidighan yaki tuxum pishuridighan meden qacha.

sahat ***is. ar.*** meydan, sahe.

sahavet *-ti* ***is. ar.*** merdlik, séxiyliq, qoli ochuqluq.

sahba ***is. ar.*** qizil üzüm hariqi.

sahhaf ***is.*** kona kitab we bashqa asaretiqilerni satquchi.

sahın ***is. ar.*** 1. hoyla, qoru; 2. meydan; 3. keng boshluq; 4. sehne.

sahi ***z. ar.*** rast, rastini éytqanda, toghra, heqiqet: *Sahi dedikleri kadar güzelmiş* – Rastinla dégendek chirayliq iken; *Sahi dedikleri kadar güzelmiş* – Rastinla dégendek chirayliq iken.

sahib ***is.*** bk. ***sahip***.

sahici ***s.*** heqiqiy, réal.

sahiden ***z.*** heqiqeten, rast: *Sahiden söylüyorum* – Rast sözlewatimen.

sahif ***s. ar.*** 1. zeip, yenggil; 2. shalang (toqulma), yupqa, inchike.

sahife ***is. ar.*** sehipe, waraq, bet.

sahih ***s. ar.*** 1. heqiqiy, rast, toghra; 2. salamet, saghlam; 3. qusursiz, teltöküs.

sahik ***s. ar.*** yiraq, uzaq.

sâhik ***s. ar.*** soqup ezgen.

sahil ***is. ar.*** 1. sahil; 2. yaqa, boy: *Deniz sahili* – Déngiz boyi (yaqisi); 3. tamozhna qachaqchilirini tosush we béliq tutushni tizginlesh üchün ishlitidighan kichik kéme.
sahileşmek réalliqqa aylanmaq.
sahileştirmek réalliqqa aylandurmaq.
sahilhane ***is. ar.*** déngiz boyigha sélinghan méhmanxana.
sahilsaray ***is. ar.*** déngiz boyigha sélinghan saray yaki méhmanxana.
sahin ***s. ar.*** issiq, qiziq.
sahip *-bi* ***is. ar.*** 1. ige; 2. qoghdighuchi, asrighuchi.
sahip çıkmak ige bolmaq.
sahipkıran ***is. ar.*** yéngilmes shahzade, muweppeqiyet we üstünlük qazanghan padishah.
sahiplik *-ğı* ***is.*** ige bolmaqliq.
sahipsiz ***s.*** 1. igisiz (nerse); 2. bash panahsiz.
sahir ***s. ar.*** 1. uyqusiz, uxlimighan; 2. er ismi.
sahir ***is. ar.*** 1. epsunchi, jaduger; 2. jadu qilghuchi, arwaqchi.
sahire ***is. ar.*** epsunchi ayal.
sahk ***is. ar.*** urush, ézish, chéqish.
sahn ***is. ar.*** issiqliq, qiziqliq.
sahne ***is. ar.*** 1. sehne; 2. meydan.
sahra ***is. ar.*** 1. chöl; 2. sehra, jezire.
sahre ***is. ar.*** 1. xada tash, choqqa; 2. chong-chong tashlar, qoram tashlar.
saht ***s. far.*** 1. qattiq; 2. qiyiq, tes; 3. küchlük, quwwetlik.
sahte ***is. far.*** 1. saxta; 2. yalghan, oydurma.
sahteci ***is.*** yalghanchi, saxtipez.
sahtecilik *-ğı* ***is.*** yalghanchiliq, saxtipezlik.
sahtekâr ***s. is. far.*** saxtipez, yalghanchi, saxtikar.
sahtekârlık *-ğı* ***is.*** saxtipezlik, yalghanchiliq, saxtikarliq.
sahtelik *-ğı* ***is.*** saxtiliq, yalghanchiliq.

sahtiyan ***is. far.*** 1. ashlanghan, eylen'gen tére; 2. eylen'gen téridin tikilgen.

sahtiyani eylemchi, ashlamchi.

sahur ***is. ar.*** uyqusizliq, uxliyalmasliq.

sahur ***is. ar.*** zorluq (ramizanda etigende yéyilidighan tamaq).

sai ***is. ar.*** pochtikesh, pochtalyon, xewer yetküzgüchi.

saib ***is. ar.*** yamghurdin burun chiqqan shamal.

saib ***is. ar.*** 1. xatasiz, toghra; 2. meqsetke uyghun, meqsetke yetken; 3. er ismi.

saibe ***is. ar.*** 1. bosh qoyup bérilgen haywan; 2. hin'gan (chishi töge).

said ***s. ar.*** 1. yuqiri chiqqan, örligen; 2. yuqiri, üstün, égiz.

said ***s. ar.*** 1. qutluq, teleylik; 2. yaxshiliq qilghan, sawabliq qilghan; 3. er ismi.

sâid ***is. ar.*** bilek.

saik *-kı* ***is. ar.*** 1. ewetken, yollighan; 2. seweb; 3. meqset.

saika ***s. ar.*** 1. ewetken, yollighan; 2. seweb.

saika ***is. ar.*** chaqmaq, yéshin.

sail ***s. ar.*** aqqan, aqquchi.

sail ***s. ar.*** hujum qilghuchi.

sail ***s. ar.*** 1. soal sorighuchi; 2. tilemchi.

saim ***s. ar.*** 1. rozi tutquchi; 2. erenche at (saim).

sair ***s. ar.*** bashqa we bashqa.

sair ***is. ar.*** 1. ot, atesh; 2. jehennem, dozax.

sâir ***s. ar.*** 1. mangghan, ketken; 2. aylinip yürgen.

saire bk. ***sair*** I.

sajen ***is. rus.*** sarjin (uzunluq ölchimi).

sak ***s.*** 1. közi ochuq; 2. segek, uyqusi qattiq bolmighan.

sak ***is. ar.*** 1. pachaq, shiraq; 2. ghol, sap (ösümlük heqqide).

saka ***is. ar.*** su satquchi.

saka ***is.*** sériq quchqach.

sakağı *is.* atlarda bolidighan mangqa késili.
sakak *-ğı is.* éngek asti, astinqi éngek.
sakal *is.* saqal.
sakallanmak saqal chiqmaq.
sakallı *s.* saqal qoyuwalmaq, saqalliq: *Sakallı keçi* – Saqalliq öchke.
sakalsız *s.* kosa yaki saqili qisqa.
sakam *is. ar.* aghriq, derd.
sakamet *-ti is. ar.* méyiplik, nakarliq.
sakametli *s.* 1. xeterlik, zererlik; 2. méyip, nakar.
sakar *is. ar.* jehennem, dozax.
sakar *is. s.* 1. atning qashqisi; 2. qoli shor, qolidin ish kelmeydighan.
sakaroz *is. yun.* shéker maddisi.
sakarozuri *is.* süydükte shéker maddisining peyda bolushi.
sakat *s. ar.* méyip, yaridar, cholaq, aqsaq: *Sakat adam* – Aqsaq adem.
sakatat *is. ar.* 1. öltürülgen haywanning kalla-paqalchaq we ich-qérinliri; 2. (sözde) xataliqlar, yéngilishlar, kemchilikler.
sakatatçı *is. s.* zasüypez, kalla-paqalchaq pishurup satquchi.
sakati *s. ar.* 1. eski-tüski nersilerni satquchi; 2. köp xatalashquchi.
sakatlamak 1. buzmaq, ishqa yarimas qilip qoymaq; 2. aqsitip qoymaq (haywanni).
sakatlanmak 1. méyip bolmaq, nakar bolmaq; 2. buzulmaq.
sakatlık *-ğı is.* 1. méyiplik, nakarliq; 2. palaket, köngülsizlik, kélishmeslik; 3. xata, kemchillik.
sakayan *is.* su satquchilar, su toshughuchilar.
sakb *is. ar.* 1. téshish, töshük échish; 2. töshük.
sakf *is. ar.* 1. torus (öyning); 2. at éghili; 3. tapan, ul.
sakıb *is. ar.* 1. töshük teshküchi; 2. parlaq, nurluq; 3. tesirlik; 4. er ismi.

sakın *ünl.* «hezer eyle, éhtiyat qil, pexes bol» dégen menilerde qollinilidu.

sakıngan *s.* éhtiyat bilen ish qilghuchi.

sakınganlık *-ğı is.* éhtiyatchanliq.

sakınmak 1. saqlanmaq: *Hatadan sakınmak* – Xataliqtin saqlanmaq; *Hastalıktan sakınmak* – Késeldin saqlanmaq; 2. özini asrimaq, özini qoghdimaq; 3. qoghdimaq, asrimaq.

sakıntı *is.* éhtiyat.

sakıntılı *is.* éhtiyatchanliq.

sakıntısız *s.* ixtiyarsiz, biperwa.

sakır sakır *z.* uzun dawam qilidighan qattiq titrekni bildüridu: «dir-dir».

sakırdamak qattiq tirimek.

sakırga *is. zool.* kana, salja.

sakırtı *is.* qorqush we soghuqtin bolghan titrek.

sakıt *s. ar.* 1. yiqilghan, yiqilip chüshken; 2. hökümi ötmeslik, qimmiti qalmighan; 3. waqitsiz chüshüp ketken.

sakıt olmak hökmi ötmigen.

sakız *is.* 1. déwirqay, qarighay yélimi; 2. séghiz (chaynaydighan).

sakızağacı *is.* qarighay derixi.

saki *is.* gürüchtin ishlen'gen yenggil haraq.

saki *is.* saqi (olturushlarda haraq qoyup bergüchi).

sakib *s. ar.* 1. tökken, tökküchi; 2. tökülgen.

sakil *s. ar.* 1. éghir; 2. ichi tit-tit bolghan; 3. set, qopal; 4. türk muzikisining bir türi.

sakim *s. ar.* 1. xataliq, kemchilik; 2. késel, késellik.

sakin *s. ar.* 1. turghun: *Sakin su* – Turghun su; 2. tiptinch: *Sakin bir gün* – Jimjit, tiptinch bir kün; 3. ahale: *Şehir-köy sakinleri* – Sheheryéza ahaliliri; 4. endishisiz, ghemsiz: *Sakin bir hayat görmek* – Ghem-endishisiz turmush kechürmek.

sakinleşmek 1. turghun halgha kelmek, tinchlanmaq: *Hâva biraz sakinleşti* – Hawa bir az tinchlashti; 2. peseymek, yénikleshmek.
sakinlik *-ği is.* tinchliq, jimjitliq, turghunluq.
sakit *-ti s. ar.* süküt, sükütke chüshken, shük turghan, jim bolghan.
sakiye *s. is.* saqiye (haraq quyup tutquchi ayal).
sakk *is. s. ar.* bk. *saka*.
saklama *is.* mulahize.
saklamak 1. saqlimaq: *Sakla samanı, gelir zamanı* – Saqla samanni, kéler zamani; 2. yoshurup qoymaq: *Mektubu saklamaya çalışmak* – Xetni yoshurup qoyushqa tirishmaq; 3. asrimaq; 4. élip qoymaq: *Bu yemeği yarına saklayalım* – Bu tamaqni etige élip qoyayli.
saklambaç *-cı is.* möküshmek (balilar oyuni).
saklanılmak yoshurunmaq: *Olay bizden saklanıldı* – Weqe bizdin yoshurun tutuldi.
saklanmak saqlanmaq: *Buğdaylar silolarda saklanır* – Bughdaylar ambarlarda saqlinidu.
saklantı *is. ar.* saqlinidighan yer.
saklatmak saqlatmaq.
saklı *s.* yoshurun, mexpiy: *Bu haber hiç kimsaden saklı değildir* – Bu xewer héchkim üchün mexpiy emes.
saklı *is.* muhapizet qilish, saqlap qélish.
saks *s.* teshtek: *Çiçek saksısı* – Gül teshtiki.
saksağan *is. zool.* séghizghan.
saksılık *-ğı is.* teshtek (gül) qoyulidighan yer.
saksofon *is. fr.* saksofon (duxowoy muzika eswabliridin biri).
saksofoncu *is.* saksofunchi.
sal *is.* 1. sal (deryada qatnaydighan); 2. tawut.
sal *is. far.* yil.

sal ***is. ar.*** paynek (bash).

salâ ***is. ar. din.*** 1. salat (jüme we héyt namazlirida peshtaqta turup towlinidighan); 2. xewer bérish.

salâbet *-ti* ***is. ar.*** qattiqliq, chidam, quwwet, gheyret.

salâbetli ***s.*** quwwetlik, chidamliq.

salacak *-ğı* ***is.*** taxta rawaq (jeset yuyidighan).

salâh ***is. ar.*** tüzülüsh, onglinish, saqiyish, yaxshilinish.

salâh bulmak tüzelmek, onglanmaq.

salâhan ***is. s.*** muezzin.

salâhiyet *-ti* ***is. ar.*** salahiyet.

salâhiyetli ***s.*** salahiyetlik, salahiyiti bolghan.

salâhiyetsiz ***s.*** salahiyetsiz.

salak *-ğı* ***s.*** kiyim we herikitidin exmeqliqi bilinidighan.

salam ***is. it.*** tongguz yaki kala göshidin qilinghan chojuq, kolbasa.

salamandra ***is. fr.*** öydin öyge yötkigili bolidighan tömür mesh.

salamanje ***is. fr.*** tamaqxana (tamaq yéyilidighan).

salamura ***is. it.*** 1. gösh, köktat qatarliqlarni buzmay saqlaydighan tuzluq su; 2. shundaq tuzluq suda saqlanghan yémeklikler.

salangan ***is. zool.*** déngiz qarlighichi (uwisi ésil tamaq bolidighan qarlighach).

salapurya ***is. it.*** yelkenlik tijaret kémisi.

salapurya gibi chong kelgen ayagh kiyimi.

salar ***s.*** étilidighan, hujum qilidighan: *Salar köpek* – Ademge étilidighan it.

sâlâr ***is. far.*** rehber, bashliq, reis.

sâlâriye ***is.*** dihqanchiliq kirimidin élinidighan alwan.

salaş ***is. mac.*** 1. köktat we méwe dukini; 2. taxtaydin yasalghan.

salaşpur ***is.*** shalang toqulghan, esterlik népiz rext.

salata *is. it.* salata, acha kök (soghuq kök): *Domates salatası* – Pemidur salatasi.

salatalık *-ğı is.* 1. terxemek; 2. acha köklük: *Salatalık biber* – Acha köklük laza; 3. qéri oqughuchi.

salb *is. ar.* 1. dargha ésish.

salça *is. lat.* salcha (tamaqqa tem kirgüzidighan pemidur murabbasi, lazijang ... qatarliqlar).

salçalı *s.* ichige salcha sélinghan.

saldırgan *is.* tajawuzchi: *Saldırganların iyi akibet görmiye cekleri doğaldır* – Tajawuzchilarning yaxshi kün körmeydighanliqi.

saldırganlık *-ğı is.* tajawuzchiliq, tajawuz.

saldırı *is.* 1. tajawuz: *Emperyalist saldırı* – Jahan'girlik tajawuzi; 2. hujum: *Siyasi saldırı* – Siyasiy hujum: *Köpéğin saldırısı* – Itning étilishi.

saldırıcı *s.* tajawuzchi.

saldırış *is.* bk. ***saldırı***.

saldırma *is.* 1. tajawuz, hujum; 2. birxil chong pichaq.

saldırmak tajawuz qilmaq, hujum qilmaq: *Bu köpek gelen geçene saldırır* – Bu it ötken-kechken'ge hujum qilidu.

saldırmazlık *-ğı is.* tajawuz qilmasliq, hujum qilmasliq.

saleb *is. zool.* tülke.

salep *-bi is. ar.* 1. orxédiye (güli ghelite shekilde échilidighan, intayin xush buy tropik ösümlük); 2. bu ösümlükning yiltizidin soqulup teyyarlanghan parashok; 3. bu parashokning shékerlik süt yaki su bilen qaynitilip teyyarlanghan issiq ichimlik.

salepçi *is.* orxédiye yiltizidin yasalghan parashokni qaynitip satquchi.

salgı *is. biy.* bezilerde organizm hayati üchün zörür bolghan maddilarning ishlep chiqirilishi.

salgın *s. is.* 1. yuqumluq; 2. yilliq baj; 3. ishghal qilish; 4. tajawuz.
salgıncı *is.* baj yighquchi, bajgir.
sâlha *is. far.* yillar.
salhane *is. ar. far.* qushxana.
salı *is.* seyshenbe (kün).
salık *-ğı is.* xewer.
salık vermek tewsiye qilmaq.
salına salına *z.* özini ikki terepke irghitmaq.
salıncak *-ğı is.* 1. ilenggüch; 2. segünchek.
salıncalı *s.* segünchektek tewrinip turidighan.
salınım *is.* 1. (fizikida) tewrinish, silkinish; 2. tok éqimining dewrlik özgirishi; 3. ayning herikitidiki tengpungsizliq, muwazinetsizlik.
salınmak 1. özini ikki terepke irghitip mangmaq; 2. sélinmaq.
salıntı *is.* dolqunlash.
salıvermek qoyuwetmek, azad qilmaq.
sâlib *s.* 1. alghan, kötürüp mangghan; 2. ret we inkar qilghan.
salibe *s.* 1. yoq qilghuchi; 2. ret we inkar qilghuchi.
salif *s. ar.* ötmüsh, burunqi.
salih *s. is. ar.* 1. paydiliq, yaxshi, uyghun, layiq; 2. hoquqluq; 3. sherietke uyghun ish qilidighan; 4. er ismi.
salik *s. ar.* 1. kirgen, tutqan; 2. teriqetke kirgen, özini Allagha atiwetken: *Bir işe salik olmak* – Bir ishqa kirishmek.
salim *s. ar.* 1. salamet, saghlam; 2. aman-ésen, xatirjem.
salip *-bi is. ar.* krést.
salire *is. ar.* bir sékuntning 60-de birige teng.
salisen üchinchi derijide, üchinchilik.
salisilat *-tı is. fr.* rématizmgha qarshi qollinilidighan dorining qisqartilghan ismi.
saliverme qoyuwétish.

saliya *is. far.* yéngi yilni qutlap yézilghan shinggil.
salkım *is.* shinggil (1. bir sapta chüshken méwiler;; 2. bir gholda échilghan ayrim-ayrim yaki ghuzhmek échilghan gül).
salkımak pürleshmek, solashmaq, soliship sanggilimaq.
salkımsögüt *-dü is.* mejnuntal.
sallabaş *s.* gilding bash.
sallamak 1. pulanglatmaq; 2. (bir ishni) keynige tartmaq, texir qilmaq; 3. musht atmaq; 4. ehmiyet bermek.
sallana sallana *z.* lingshighan halda.
sallandırmak 1. dargha asmaq, ésip öltürmek; 2. sanggilatmaq.
sallanmak 1. pulanglimaq: *Lamba sallaniyor* – Chiragh pulanglawatidu; 2. lingshimaq: *Masanın ayakları sallaniyor* – Shirening putliri lingshiwatidu; 3. tewrimek, silkinmek; 4. sentürülmek; 5. waqitni bosh ötküzmek.
sallantı *is.* angsizlarche, qarisigha: *Sallantı bir söz söylemek* – Qarisighila söz qilmaq.
sallapat *s.* 1. angsiz, eqilsiz; 2. diqqetsiz, bighem.
sallapata *is.* 1. lingshish, pulanglash, tewresh; 2. sürülüsh, ömilesh.
sallasırt «üstige almaq» meniside qollinilidu.
salma *is.* 1. yéyish; 2. qushlarni béqip ögitidighan yer; 3. hawani qoyuwétish; 4. suni öz éqishigha qoyuwétish; 5. ixtiyarigha qoyuwétilgen mal padisi; 6. gürüch qoshulghan göshlük tamaq; 7. déhqanchiliq ishlirigha ishlitish üchün déhqanlardin élinghan pul; 8. éqip turidighan: *Salma* – Éqin su.
salmak 1. tangmaq, yögimek, orimaq; 2. qoyuwetmek, erkige qoyup bermek, azad qilmaq: *Hayvanları çayıra salmak* – Hayuanlarni yaylaqqa qoyuwetmek; 3. téz ewetmek, chapsan yollimaq; 4. sürmek (bix); 5. uchratmaq, yoluqturmaq: *Haber salmak* – Xewer bermek; 6. salmaq (qush); 7. sanggilatmaq; 8.

ilgiri sürmek; 9. artip qoymaq; 10. amanet qoymaq; 11. hujum qilmaq, étilmaq: *Köpek sahibine salmaz* – It igisige étilmaydu.

salmalık *-ğı is.* otlaq, yaylaq.

salmastra *is. it.* yip arghamcha.

sâlname *is. far.* yilliq, yilname.

salon *is. fr.* 1. méhmanxana; 2. zal; 3. bezi dukan, magizinlargha bérilgen nam.

saloz *s.* exmeq, hamaqet, möng.

salozlaşmak hamaqetleshmek, möngleshmek.

salpa *s.* salpaymaq, solashmaq.

salpengosel *is.* tuxum neychisining sanggilap kétishi (baliyatqudiki).

salpenks *is.* tuxum neychisi.

salsal *is. ar.* qum arilash patqaq lay.

salsalı *is.* patqaqqa oxshighan patqaq halitidiki.

salt *z.* 1. yalghuz, peqet, zadila, birla; 2. mutleq.

salta *is. isp.* pishshiq ishligen arghamchining xémigha yandurulushi.

salta *is. it.* (it heqqide) arqa put bilen tik turush.

salta *is.* yaqisiz uzun perije.

saltanat *-tı is. ar.* 1. hökümdarliq, padishahliq, sultanliq; 2. seltenet; 3. abruy, inawet, nopuz; 4. bayashat ichide yashash.

saltanat kaymakamı padishah seperge chiqqanda öz ornigha qoyup qoyghan shahzade.

saltanatlı *s.* seltenetlik.

saltçılık *-ğı is.* mutleqchilik, abisolyotizm (mutleq hakimiyet, mustebit hakimiyet, bir kishining cheksiz hökümranliqigha asaslanghan idare usuli).

saltık *s.* mutleq, cheksiz.

salto *is. it. sp.* chélishta bir xil usul.

salvo *is. it.* bir qoraldin keyni-keynidin chiqqan oq yaki birqanche qoraldin birla waqitta chiqqan oq.

salya ***is. yun.*** shala, shölgey.
sâlyan ***is. tar.*** 1. yilliq baj; 2. yilliq maash.
sâlyane bk. ***sâlyan***.
salyangoz ***is. yun.*** qulule.
salyangozculuk *-ğu* ***is.*** qulule östürüsh ishi.
salyangozluk *-ğu* ***is.*** qulule östürülidighan (béqilidighan).
sam ***is. ar.*** issiq shamal.
sam yeli *-ni* ***is.*** bk. ***sam***.
samah ***is.*** sama (er-ayal birlikte oynaydighan ussulning bir türi).
saman ***is.*** saman: *Saman altından su yürütmek* – Saman astidin su yürgüzmek.
sâman ***is. far.*** bayliq, mal-mülük: *Evet ben oraya gitmeliyim, şanşöhret, sâman beni orada bekliyordu* – Xop, men u yerge bérishim kérek, u yerde méni shan-shöhret, bayliq saqlap turuptu.
saman rengi ***is.*** saman renggi, sapsériq.
saman tozu topan.
samani ***s.*** saman renggi, sapsériq.
samankapan ***is.*** kehriwa.
samanlama ***is.*** bezi ösümlüklerni saman bilen yögep saqlash.
samanlı ***s.*** samanliq.
samanlı balçık ***is.*** samanliq lay.
samanlık *-ğı* ***is.*** samanliq.
samansuz ***is. ar.*** 1. mal-mülkini tügitiwetken; 2. kishilerning huzurini buzghuchi; 3. qudret-iqtidaridin qalghan
Samanuğrusu ***is.*** bk. ***Samanyolu*** **Samanyolu** ***is.*** Samanyoli.
samba ***is.*** samba (tansining bir türi).
samed ***s. is. ar.*** mhéchkimge tayanmaydighan, héch éhtiyaji chüshmeydighan – Tengri; 2. er ismi.

samen *is. ar.* pangliq, gasliq.
samet *-di is. ar.* bk. ***samed***.
sami *s. ar.* 1. ulugh; 2. shöhretlik, dangliq; 3. er ismi. (Sami).
sâmi *is. s.* sami (anglighuchi, tingshighuchi).
sâmia *s. ar.* 1. anglighan, ishitken; 2. ayal ismi (Samie).
samih *s. ar.* 1. séxiy, qoli ochuq; 2. er ismi (Samih).
samim *is. ar.* 1. (insan heqqide) yürek; 2. er ismi (Samim).
samimane *s.* bk. ***samimi***.
samimi *s.* 1. semimiyet bilen, semimiyetlik; 2. semimiy, aq köngül: *Samimi dost* – Semimiy dost; 3. rast gep qilidighan, sözi bilen herikiti birdek, sadiq: *Herkes halka samimi olmalı* – Her kim xelqqe sadiq bolushi kérek.
samimilik *-ğı is.* semimiylik.
samimiyet *-ti s. ar.* semimiyet, semimiylik.
samimiyetsiz *s.* semimiyetsiz.
samimiyetsizlik *-ğı is.* semimiyetsizlik.
samin *s.* sekkizinchi.
sâmir *s. ar.* méwe béridighan, méwilik.
samit *s. ar.* 1. sözlimey jim turuwalidighan; 2. gas we gacha; 3. jansiz.
saml *is. ar.* 1. qattiqliq, yiriklik; 2. quruqluq.
samlûn *is. ar.* 1. qulaq töshüki; 2. qulaq kiri.
sammâ *s. ar.* 1. gas we gacha; 2. rehimsiz, tash yürek, baghri qattiq; 3. qattiq we uyul; 4. on ikki barmaq ücheyning ashqazangha yéqin teripi.
samme *s. is. ar.* 1. zeherlik; 2. zeherlik hayuan.
samoyed köpeği *is.* Shimaliy Qutupta chanigha qoshulidighan it.
Samoyedler *öz. is.* Shimaliy Muz Déngiz qirghiqida yashaydighan köchmen xelq.
sampan *s.* Yiraq Sherqte qollinngilidighan yük we yoluchilar paraxoti, badam.

samsa *is. far.* badam, yangaq, qaymaq qatarliqlar bilen qilinidighan samsa.
samsam *is. ar.* ötkür qilich.
samsame *is. ar.* bk. ***samsam***.
samsun *is. yun.* qedimki zaman soqushlirida qollinilidighan it.
samsuncu *is.* urush ishlirini östürgüchi.
samt *is. ar.* sözlimestin jim turuwélish.
samur *is. ar. zool.* 1. qara bulghun we uning térisi; 2. qara bulghun térisidin tikilgen.
samut *s. ar.* 1. jimighur; 2. az sözleydighan, kem söz.
san *is.* 1. shöhret, dangliq; 2. mertiwe, mensep; 3. nam, unwan; 4. süpet; 5. san, hésab; 6. parche, bölüm; 7. yoqlima.
sanaat *is. ar.* bk. ***sınaat***.
sanaka *is.* xurapiy.
sanat *-ti is. ar.* 1. senet; 2. maharet, mahirliq, ustiliq, uzluq; 3. kesip, hüner; 4. qabiliyet.
sanatça *z.* senetkarane.
sanatçı *is. s.* 1. güzel senet bilen shughullanghuchi, senetchi, senetkar; 2. kino we tiyatir artisliri.
sanatçılık *-ğı is.* senetkarliq.
sanatkâr *is. s. ar.* senetkar, senetchi.
sanatkârı *is.* senetkarliq.
sanatlı *s.* senetlik.
sanatoryum *is. lat.* sanatoriye.
sanayi *is. ar.* sanaet: *Ağır sanayi* – Éghir sanaet.
sanayici *is.* sanaetchi.
sanayicilik *-ği is.* sanaetchilik.
sanayileşmek sanaetleshmek.
sanayileştirmek sanaetleshtürmek.
sancak *-ğı is.* bayraq.
sancaktar *is. far.* bayraqdar, bayraq kötürgüchi.

sancı *is.* sanjiq, tolghaq.
sancılanmak 1. sanjiq tutmaq; 2. tolghaq tutmaq.
sancılı *s.* sanjiqliq.
sancımak aghrimaq, tikmek.
sandal *is. ar.* sendel (xush puraqliq bir xil derex).
sandal *is. ar.* palaq bilen heydilidighan qéyiq.
sandal *is. fr.* sendel (yaz künliri kiyidighan, yüzi töshük-töshük ayagh kiyimi).
sandal *is.* bir teripi yipek, bir teripi paxta yiptin toqulghan rext.
sandalcı *is.* qéyiqchi.
sandalcılık *-ğı is.* sendelchilik.
sandalet *is. fr.* sendel (ayagh kiyimi).
sandalya *is.* bk. ***sandalye***.
sandalye *is. ar.* 1. yölenchüklük bir kishilik orunduq; 2. orun, mewqe.
sandalyesiz *s.* mewqesiz, orunsiz.
sandık *-ğı is. ar.* 1. sanduq: *Demir sandık* – Tömür sanduq; 2. kassa; 3. banka, xezine; 4. qurulushlarda qum, shéghil miqdarini ölcheydighan eswab.
sandıkçı *is.* sanduqchi: *Abdullah sandıkçı* – Abdulla axun sanduqchi.
sandıkçılık *-ğı is.* sanduqchiliq.
sandıklama *is.* sanduqqa qachilash.
sandıklamak sanduqqa qachilimaq.
sandıklı *is.* soqma tam soqushta ishlitidighan taxta.
sanduk bk. ***sandık***.
sanduka *is. ar.* 1. qebrige yasalghan tuluq; 2. kichik sanduq; 3. qebre gümbizi (meshhur kishilerning xatirisi üchün sélinghan gümbez); 4. xristianlarda qimmetlik xatirilerni saqlaydighan sanduq.
sandukkâr *is.* kassir.

sandviç *-ci* ***is.*** ikki parche bolka arisigha sériq may, pishlaq yaki chujuq élip teyyarlanghan yémeklik.
sanem ***is. ar.*** 1. but; 2. senem, intayin güzel.
sanemhane ***is.*** 1. butxana; 2. senemxana.
sangı ***s.*** telwe.
sangılamak telwileshmek.
sangılık *-ğı* ***is.*** telwilik.
sanı ***is.*** 1. texmin; 2. höküm, baha.
sanık *-ğı* ***s. is.*** gunahkar (jinayetchi) dep hésablanghan.
sanılmak hésablanmaq, sanalmaq, texmin qilinmaq: *İş sanıldığından daha uzun sürebilir* – Ish texmin qilinidighindinmu uzaq dawam qilishi mumkin.
sani ***s. ar.*** ikkinchi.
sâni ***s. ar.*** 1. qilghan, barliqqa keltürgen; 2. keship qilghuchi, senetchi.
sania ***is. ar.*** 1. oydurma; 2. hiylilik ish.
sanih ***is. ar.*** birdinla méngide eks etken.
saniye ***is. ar.*** sékunt.
saniye ***s. is. ar.*** 1. ikkinchi; 2. ayal ismi (Saniye).
saniyelik *-ği* ***s.*** sékuntluq: *Saniyelik iş* – Birdemlik ish.
sank qush mayiqi, mayaq.
sankı bk. ***sank***.
sanki ***z.*** xuddi, goya: *Bu yer sanki cennettir* – Bu xuddi jennetke oxshaydu.
sanlı ***s.*** shöhretlik, abroyluq, ataqliq.
sanmak ... dep hésablimaq, texmin qilmaq, perez qilmaq.
sanrı ***is.*** xiyaliy tuyghu.
sanrılamak xiyaliy tuyghugha bérilmek (qaplanmaq).
sansar ***is. zool.*** bulghun, sansar.
sansasyon ***is. fr.*** küchlük hayajan.
sansasyonel ***s.*** hayajan qozghighuchi.
sanskrit *-ti* ***is.*** sanskrit (hindilarning qedimki tili).

sansör *is. fr.* tekshürgüchi (maqale we xet cheklerni tekshürüsh üchün hökümet teripidin qoyulghan adem).

sansür *-rü is. fr.* tekshürüsh (maqale we xet-cheklerning hökümet teripidin tekshürülüshi).

sansürcü *is.* tekshürgüchi.

santabarba *is.* urush paraxotlirida ofitsér we eskerlerning aram alidighan we tamaka chékidighan yéri.

santal *is. bot.* sendel (ösümlük).

santiar *is. fr.* santiar (arning yüzde biri).

santigram *is. fr.* santigram (bir gramning yüzde biri).

santilitre *is. fr.* santilétr (bir létrning yüzde biri).

santim *is. fr.* bezi döletlerde pul birlikining yüzde biri.

santiman *is. fr.* bk. *duygu*.

santimetre *is. fr.* santimétir.

santonin *is. fr.* santonit (medde qurtini chüshürüsh üchün ishlitilidighan zeherlik dora).

santrahaf *is. ing.* putbolchilarda 5-nomurluq tenheriketchi (ortabék).

santral *-li is. fr.* 1. istansa; 2. (téléfonda) ulash apparati.

santralci *is.* 1. éléktr istansisida ishligüchi; 2. téléfon istansisida ishligüchi.

santur *is. far.* berwapqa oxshaydighan chalghu (saz).

santurcu *is.* berwap chalghuchi, berbapchi.

santuri *is. far.* berwap chalghuchi.

sap *is.* 1. sap, deste: *Bıçağın sapı* – Pichaqning sépi; 2. ghol ösümlükning; 3. nersining toqulidighan qismi.

sapak *-ğı is.* ikki yolning tutashqan yéri.

sapan *is.* 1. sapan; 2. salgha, reketke (urush qorali).

sapanbalığı itbéliqning bir türi.

sapanorya *s.* set, körümsiz.

saparta azar: *Saparta yemek* – Azar yémek.

sapasağlam *s.* sap, saghlam, saq, béjirim.

sapçık *-ğı is.* 1. kichik gül shéxi; 2. paye.
sapfizm *is.* ayallar ara jinsiy munasiwet.
sapık *-ğı s. is.* 1. yoldin chiqqan; 2. telwilerche ish qilidighan.
sapınç *-cı is.* yoldin ézish, yoldin chiqish.
sapitmak 1. eqilni buzmaq, eqli buzulmaq; 2. gépidin azmaq, kelse-kelmes söz qilmaq; 3. yolidin azmaq: *Yolu sapıttılar* – Yoldin ézip qaldi.
sapîrsapîr *z.* shaldir-shuldur, tokur-tokur: *Elmalar sapır sapır döküldü* – Almilar tokur-tokur töküldi.
sapkın *s. fels.* 1. toghra yoldin ayrilghan, yoldin azghan; 2. qayghan, qéyip ketken.
sapkınlık *-ğı is.* yoldin azghanliq, toghra yoldin ayrilghanliq.
saplamak 1. saplimaq; 2. paturmaq.
saplanmak 1. saplanmaq; 2. pétip qalmaq: *Araba çamura saplandı* – Harwa batqaqqa pétip qaldi.
saplantı *is.* toghra dep chüshinilgen xata pikir.
saplı *s.* 1. tutquchluq, sépi bolghan, sapliq, qulaqliq; 2. tiqiqliq, sanjiqliq: *Bıçak karpuza saplı duruyor* – Pichaq tawuzgha sanjiqliq turidu; 3. tutquchluq yaki qulaqliq das yaki qazan.
sapmak bashqa bir yolgha kirip qalmaq: *Satıcı yan sokağa saptı* – Satquchi yan kochigha kirip qaldi; 2. xata yolgha kirip ketmek.
sapsağlam *s.* sapsaq, béjirim.
sapsarı *s.* sapsériq.
saptamak 1. békitmek, belgilimek, muqimlashturmaq, qararlashturmaq: *Her cumartesi kadroların kol çalışmasına katılmaları saptandı* – Her shenbe küni kadirlarning ixtiyari emgekke qatnishishi belgilendi; 2. nersining ehwalini igilimek.
saptanmak békitilmek, belgilenmek, muqimlashturulmaq, qararlashturulmaq.

saptayıcı *s. is.* belgiligüchi, békitküchi, qararlashturghuchi, muqimlashturghuchi.

saptırıcı *s.* azdurghuchi, qaymuqturghuchi, yoldin azdurghuchi.

saptırmak azdurmaq, yoldin chiqarmaq.

sar *s. ar.* xushal qilidighan.

sar *is. ar.* 1. öch, intiqam; 2. öch élinidighan qatil.

sara *is. ar.* tutqaq késili.

sara *s. is.* 1. sap, xalis, pak; 2. ayal ismi.

sarabanda *is. sp.* üch qedem bilen oynilidighan Ispaniye tansisi.

sarabilim *is. tıp.* tutqaq késilini tetqiq qilidighan ilim.

saraç *-cı is. ar.* serrach (éger, toqum qatarliqlarni yasighuchi we satquchi); 2. tére chamadan qatarliqlarni yasighuchi.

saraçhane *is.* serrachliq dukini (at we harwa jabduqi yasilidighan we sétilidighan orun).

saraçlık *-ğı is.* sarrachliq.

sarafan *is.* sarapan (ayallar kiyimi).

sarahat *-tı is. ar.* 1. ashkariliq, ochuqluq; 2. éniqliq.

sarahaten *z. ar.* ochuqtin ochuq, ashkara halda.

saraka *is. yun.* mesxire, zangliq qilish, hezil.

saraka etmek mesxire qilmaq.

sarakalı *s.* hezilkesh.

saralı *s.* tutqaq késilige uchrighuchi.

sararmak 1. sarghaymaq; 2. qorqqanliqtin renggi tatirip ketmek.

sarartma *is. s.* 1. sarghiyish; 2. jüdeng we renggi sarghiyip ketken (adem).

sarartmak sarghaytmaq: *Güneş ekinleri sararttı* – Kün ziraetlerni sarghaytti.

sarat *-tı is.* ötkeme (töshükliri ghalwurningkidin sel chongraq).

saray *is. far.* 1. saray: *Çocuk sarayı* – Balilar sariyi; 2. hökümdarlar turidighan zor bina.
sarban *is. far.* töge karwini.
sardalya *is. it. zool.* sardin béliqi.
sardonika *is.* héqiqning bir türi.
sarf *is. ar.* 1. xirajet, chiqim, rasxot, serp: *Çok para sarf ettim* – Köp pul xirajet qildim; 2. morfologiye, serf.
sarfınazar *ar.* hésab élinmisimu, hésablanmisimu ...: *Bu ufak tefek kusurlardan sarfınazar edilirse, fena adam değil* – Bu ushshaqchüshshek kemchiliklirini almighanda yaman adem emes.
sarfiyat *-tı is. ar.* xirajet, rasxot, chiqim.
sargı *is.* 1. téngiq latisi; 2. téngiq.
sargılamak tangmaq: *Yarayı sargılamak* – Yarini tangmaq.
sarhoş *s. is. far.* mest: *Sarhoş olmak* – Mest bolmaq.
sarhoşluk *-ğu is.* mestlik.
sarı karınca sériq chümüle.
sarı uygurlar *is.* sériq uyghurlar.
sarıağız *is. zool.* göshi tatliq bir xil béliq.
sarıca *s.* 1. sarghuch, sériqqa mayil: *Sarica bir yüz* – Sarghuch yüz; 2. yawa here.
sarıgöz *is. zool.* sériq köz béliq (göshi lezzetlik bir xil béliq).
sarık *-ğı is.* selle.
sarıklı *s.* 1. sellilik; 2. molla, axun (diniy adem), muellim.
sarılgan *s. bot.* yamiship ösidighan (ösümlük): *Üzüm sarılgandır* – Üzüm yamiship ösidighan ösümlük.
sarılı *s.* téngiqliq: *Eli sarılıydı* – Qoli téngiqliq idi.
sarılı *s.* sériq renglik.
sarılık *-ğı is.* 1. sériqliq, sériq reng; 2. sériq késel.
sarılmak 1. téngilmaq, baghlanmaq; 2. özini bashqa nersige baghlimaq: *Belini sardı* – Bélini baghlidi; 3. quchaqlimaq; 4.

qolgha almaq: *Silaha sarılmak* – Qoralni qolgha almaq, qorallanmaq.

sarım *is.* 1. téngish, orash; 2. bir qétimliq téngishqa bolidighan miqdar; 3. halqa, chember.

sarımsak *is.* samsaq.

sarımsaklı *s.* samsaqliq, ichige samsaq sélinghan.

sarımsı *s.* sarghuch, sériqqa mayil.

sarımtırak bk. ***sarımsı***.

sarınmak téngilmaq, oralmaq, yögelmek.

sarışın *s.* sériq chachliq we aq tenlik.

sari *is. ar.* 1. ötüp ketken, ötkünchi; 2. yuqumluq.

sari *is. hint.* hinchdi ayallirining kiyimi.

sarif *s. ar.* 1. serp qilinghan, xejlen'gen; 2. özgertken.

sarig *is. fr. zool.* Amérikada yashaydighan we balisini dümbisige artip yüridighan kichik haywan.

sarih *s. ar.* 1. chüshinishlik, ochuq-ashkara; 2. ishenchlik, gumanliq yéri bolmighan; 3. sadda.

sarihan *z.* opochuq, ashkara.

sarkık *-ğı s.* sanggilap turidighan.

sarkınmak 1. toqunushmaq, chéqilmaq; 2. sanggilap turmaq, ésilip qalmaq.

sarkıntı *is.* 1. toqunush, chélishish; 2. bulangchiliq, bulang-talang.

sarkıntılık *-ğı is.* 1. chéqilmaqliq, bolupmu ayallargha chéqilmaqliq; 2. qanat sörimeklik.

sarkıtmak 1. sanggilatmaq; 2. asmaq, dargha ésip öltürmek.

sarkma *is.* peske sanggilash.

sarkmak 1. sanggilimaq; 2. ésiqliq turmaq; 3. uchrimaq, yoluqturmaq; 4. tuyuqsiz hujum qilmaq, tajawuz qilmaq.

sarkoloji *is.* muskul talaliri anatomiyisi.

sarkopt *is.* qichishqaq (qotur) késilini peyda qilidighan bir xil parazit.

sarkosel *is.* erlik jinsiyet bézi we bu bez üstidiki ösme.

sarma *is.* 1. yögesh, orash; 2. yögem, oram; 3. türmel (tamaq); 4. yögelgen, oralghan; 5. chirmaq.

sarmak 1. orimaq, yögimek; 2. qorshimaq, muhasirige almaq: *Ordu düşmanı sardı* – Qoshun düshmenni qorshiwaldi; 3. yéyilip ketmek, qaplap ketmek: *Ateş çevreyi sardı* – Ot etrapni qaplan ketti; 4. quchaqlimaq; 5. tügmek: *İpliği sarmak* – Yip tügmek; 6. zoqlandurmaq, tesirlendürmek: *Bu şarkı beni sarmiyor* – Bu naxsha méni zoqlanduralmaydu; 7. tangmaq.

sarmalamak yéyilmaq, qaplimaq, qaplap ketmek.

sarman *s.* 1. zor, yoghan; 2. sériq tüklük (müshük).

sarmaş «quchaqlashmaq» dégen menide qollinilidu.

sarmaşan *s. bot.* yamiship ösidighan (ösümlük).

sarmaşık *-ğı is.* yamiship ösidighan ösümlük.

sarmaşıkgiller *is. bot.* yamiship ösidighan ösümlükler.

sarmaşmak quchaqlashmaq.

sarnç *-cı s.* 1. yamghur-yéshinni toplaydighan yer asti su ambiri; 2. paraxotlarda ichilidighan suni saqlash ambiri.

sarp *-pı s.* 1. tik, ötüsh-chiqish qiyin bolghan: *Sarp yol* – Tik yol; 2. qattiq, yirik; 3. qiyin, tes.

sarpa *is. yun. zool.* Aq Déngizda yashaydighan bir xil béliq.

sarpın *is. yun.* 1. ashliq ambiri; 2. tengne.

sarplaşmak 1. ötüsh qiyinlashmaq, qiyin bir hal almaq: *Yol birden bire sarplaştı* – Yol birdinla qiyinlashti; 2. qiyin halgha kelmek.

sarraf *is. ar.* 1. serrap (altun-kümüsh sodigiri); 2. jazanixor.

sarrafiye *is. ar.* serrapliq heqqi.

sarraflık *-ğı is.* serrapliq.

sarsak *-ğı s.* qériliqtin yaki késelliktin küchsizlinip titreydighan.

sarsar *is. ar.* shiddetlik boran.

sarsı ***is.*** yer tewrigendiki silkinish.

sarsılmak tewrimek, silkinmek: *Ev rüzgardan sarsılıyor* – Öy shamaldin silkiniwatidu.

sarsıntı ***is.*** 1. tewresh, silkinish; 2. titresh; 3. yer tewresh; 4. ademni zeipleshtürgüchi jismaniy we rohiy buzuqluq.

sarsıntılı ***s.*** 1. tewrigen; 2. silkin'gen; 3. ishenchsiz, ishench qilghili bolmaydighan.

sarsıntısız ***s.*** 1. tewrimeydighan, silkinmeydighan; 2. rahet, ishnechlik: *Sarsıntısız bir hayat* – Rahet bir hayat.

sarsmak 1. aldi-arqigha ittermek, qimirlatmaq; 2. biaram qilmaq, xatirjemlikini buzmaq, aware qilmaq: *Hastalık çocuğu pek sarsmadı* – Aghriq balini bek aware qilmidi.

sası ***s.*** purap qalghan, niqsip qalghan.

sasımak purap qalmaq, kökirip qalmaq, échip qalmaq, paxtiliship qalmaq.

sat ***is. ar.*** ereb élipbesining on tötinchisi.

satak ***is.*** bazar.

satang ***is.*** satank (Tayland pul birliki).

satanizm ***is.*** iblislarche heriket, ghayet yawuzluq.

sataşkan ***s.*** tajawuzkar, tajawuzchi.

sataşmak biaram qilmaq, biseremjan qilmaq.

saten ***is. fr.*** tawar, durdun.

sathi ***s. ar.*** yüze, chongqur bolmighan: *Sathi bir tahlil* – Yüze bir tehlil.

sathilik *-ği* ***is.*** yüzelik.

satı ***is.*** sétish.

satıcı ***is.*** 1. satquchi; 2. sodiger; 3. seyyare sodiger.

satıcılık *-ğı* ***is.*** 1. sétiqchiliq, sodigerchilik; 2. ushshaq tijaret.

satıh *-thı* ***is. ar.*** yüz (bir nersining).

satılık *-ğı* ***s.*** sétiqqa chiqirilghan: *Satılık ev* – Sétilidighan öy.

satılmak sétilmaq: *Mallar satıldı* —mallar sétildi; *Düşmana satıldı* – Düshmen'ge sétildi.

satım *is.* sétish, sétim: *Alım satım* – Élim-sétim.
satımlık *-ğı is.* shérinkane.
satın *is.* «sétiwalmaq» dégen menide qollinilidu.
satın alan bk. ***satın alıcı***.
satın alıcı *is.* sétiwalghuchi.
satın alma *is.* sétiwélish: *Satın alma gücü* – Sétiwélish küchi.
satır *ar.* qur: *Bu sayfada on beş satır var* – Bu bette on besh qur bar.
satır *is. ar.* 1. qingraq; 2. adem öltüridighan chong we éghir qilich.
satır başı *is.* qur béshi.
satış *is.* sétish.
sâtir *is. fr.* pürken'gen.
satir hejwi.
satirik *-ği s. fr.* hejwilik, satirik: *Satirik şiir* – Hejwi shéir.
satl *is. ar.* 1. das, légen, telengge, jawur qatarliqlar; 2. atlarni sughiridighan olaq.
satlıcan *is. ar.* kökrek perde yallughi.
satma *is.* sétish.
satmak 1. satmaq: *Mal satmak* – Mal satmaq; *Kendini nasıl da satmasını biliyor* – Özini qandaq köpturüshni bilidu; 2. artuq baha qoymaq, köptürmek, satqunluq qilmaq: *Savaş planlarını düşmana satmak* – Urush pilanlirini düshmen'ge satmaq.
satranç *-cı is. far.* shahmat.
satrançlı *s.* katekchi.
satrançlı kurmaş shatlanka (katekche rext).
sattırmak satquzmaq.
Satürn *öz. is.* Sekentir yultuzi, Saturin.
satürnizm qoghushun bilen zeherlinish.
satvet *-ti is. ar.* 1. zorluq; 2. hujum, étilish.

saur 1. ochaq; 2. duxopka.

sav *is.* 1. ilgiri sürülgen pikir, chüshenche; 2. söz; 3. xewer; 4. maqal, temsil; 5. muddia.

sava *is.* xewer, xush xewer.

sava *is.* 1. tömürchilerning sendili; 2. mozduzlarning dupisi (ayagh kiyimni kiydürüp qoyup mixlaydighan eswab).

savab *is. ar.* toghriliq, toghra heriket.

savacı *is.* 1. xewerchi; 2. xush xewer yetküzgüchi, süwet étip kelgüchi.

savak *-ğı is.* éqin suning ayrilghan yéri; 2. artuq suni éqitidighan ériq.

savan *is.* sawanna (qurghaqliq mewsumi uzun süridighan rayonlardiki otlaqlargha bérilgen nam).

savana *is. fr.* bk. *savan*.

savaş *is.* urush, soqush, jeng: *İkinci dünya savaşı* – Ikkinchi dunya urushi.

savaşan *s.* jenggiwar.

savaşçı *s.* 1. urushuwatqan, jeng qiliwatqan; 2. jenggiwar; 3. jengge qatnashquchi.

savaşma *is.* 1. jeng qilish; 2. küresh qilish.

savaşmak 1. jeng qilmaq, urushmaq, soqushmaq; 2. küreshmek, küresh qilmaq.

savat *-dı is. ar.* kümüshke ishlen'gen qara oyma.

savatlamak kümüsh üstige qoghushun bilen neqish ishlimek.

savatlı *s.* (kümüshtin ishlen'gen nersiler) oyma qilip ishlen'gen, ishlen'gen: *Savatlı tabaka* – Ishlen'gen quta.

savcı *is.* teptish, tekshürgüchi.

savcılık *-ğı is.* teptish mehkimisi.

savdırmak qoghlatmaq.

savla *is. it.* kéme we paraxotlarda bayraq chiqirishta qollinidighan arghamcha.

savlamak pikrini otturigha qoymaq.

savlet *-ti is. ar.* qattiq hujum, étilip kélish.

savlo bk. ***savla***.

savm *is. ar. din.* ramzan, rozi.

savmak 1. qoghlimaq, heydimek: *Dilenciyi savmak* – Tilemchini qoghlimaq; 2. japa chekmek, derd tartmaq: *Hastalığı savmak* – Késel tartmaq; 3. tesir qilmaq: *Soğuk içime savdı* – Soghuq jénimgha ötti.

savmış *s.* ötken, ötüp ketken: *Savmış şey* – Ötken nerse.

savn *is. ar.* muhapizet qilish asrash, qoghdash.

savruk *-ğu s.* diqqetsiz, bihosh, perwasiz, biperwa.

savrukluk *-ğu is.* diqqetsizlik, biperwaliq, perwasizliq, bihoshluq.

savrulmak taralmaq, chéchilmaq, yéyilmaq.

savsa *z.* 1. asta; 2. gheyriy meqset bilen marap yürüsh.

savsa vermek oghriliqche bir xotunning qoynigha kirmek.

savsacı (xotunlarni) marap yürgüchi exlaqsiz adem.

savsak *-ğı s.* ishni köngül qoymastin qolining uchida ishleydighan yaki kéchiktüridighan.

savsaklamak ishni sewebsiz kéchiktürmek: *İşinizi savsakladım sanmayın, vaktını bekliyorum* – Ishingizni kéchiktürdi dep oylimang, waqtini kütüwatimen.

savsalamak bk. ***savsaklamak***.

savt *is. ar.* 1. qamja; 2. qamchilash.

savt *is. ar.* 1. awaz, sada; 2. türk muzikilirining bir türi.

savul *ünl.* posh-posh, yol ber, «bir chette tur» dégen menide qollinilidu.

savulmak bir nersidin saqlinip yiraqlashmaq.

savunma *is.* mudapie, qoghdinish: *Milli savunma bakanlığı* – Dölet mudapiesi ministirliki.

savunmak 1. mudapie körmek, qoghdanmaq; 2. qoghdimaq, muhapizet qilmaq; 3. söz yaki maqale bilen qollimaq yaki yar yölekte bolmaq.

savunmalık *-ğı s.* mudapiege ait.

savunu *is.* mudapie, qoghdinish.

savunucu *s.* 1. mudapie qilghuchi; 2. qoghdighuchi.

savurgan *s.* bihude (orunsiz) serp qilghuchi, israpxor, betxej, soruqchi.

savurganlık *-ğı is.* israpxorluq, betxejlik.

savurmak 1. chachmaq; 2. sorumaq; 3. (boran) bir nersini ong-tetür qiliwetmek; 4. (yalghan, bohtan heqqide) sözlimek; 5. israp qilmaq, pulni chachmaq; 6. pirqiritip atmaq; 7. dolqunlatmaq: *İddia savurmak* – Söz sözlimek.

savuşmak 1. oghriliqche qéchip ketmek; 2. (aghriq heqqide) yaxshilanmaq, yaxshi bolup qalmaq.

savuşturmak 1. (késellik heqqide) saqlap qalmaq: *Hasta tehlikeyi savuştürdu* – Késel tehlikidin qutuldurdi; 2. tutquzmaq.

savut *is.* qoral-yaraq.

savutlamak qorallandurmaq.

savvag *is. ar.* bk. ***sayyag***.

sây *is. ar.* 1. ishlesh, tirishchanliq; 2. gheyret qilish, emgek.

saya *is.* ayagh kiyimning yüzi.

sayacı *is.* ayagh kiyimning yüzini teyyarlighuchi usta.

sayaç *-cı is.* 1. hawa gazi, tok we su qatarliqlarning ishlitilish miqdarini ölcheydighan eswab; 2. xatiriligüchi eswab; 3. hésablighuchi eswab.

sayd *is.* owlash.

saydam *s. is.* nur ötküzgüchi: *Cam saydamdır* – Eynek nur ötküzgüchidur.

saydamlık *-ğı is.* yoruqluq we nur ötküzüsh xususiyiti.

saydamsız *s.* yoruqluq we nur ötküzmeydighan.

saydamsızlık *-ğı is.* yoruqluq we nur ötküzmeslik xususiyiti.
saydelani *is. ar.* 1. doriger; 2. dorigerlik.
saydırmak 1. sanatmaq; 2. hésablatmaq.
saye *is. far.* 1. saye, kölengge, shola; 2. ige bolush, qoghdash, béshini silash; 3. yardem, medet, yar-yölek.
sayeban *is. far.* 1. saywan; 2. qoghdighuchi we ige bolghuchi adem.
sayf *is. ar.* yaz pesli.
sayfa *is. ar.* 1. sehipe, bet; 2. bir betke bésilghan yaki yézilghan nerse; 3. waraq (qeghezning).
sayfalık *-ğı s.* sehipilik, betlik: *Elli sayfalık kitap* – Ellik betlik kitab.
sayfi *s.* yazgha ait, yaz bilen munasiwetlik.
sayfiye *is. ar.* dacha.
saygı *is.* hörmet: *Küçükler büyüklere saygı göstermek bir iyi ahlaktır* – Kichiklerning chonglargha hörmet qilishi yaxshi exlaqtur.
saygıdeğer *s.* hörmetlik.
saygılı *s.* hörmetligüchi, hörmet qilghuchi.
saygın *s.* mötiwer, hörmet igisi.
saygınlık *-ğı is.* étibarliq, mötiwerlik, hörmetke sazawer.
saygısız *s. z.* biedep, hörmet qilmaydighan.
saygısızlık *-ğı is.* hörmetsizlik.
sayha *is. ar.* warqirash, jarqirash, towlash.
sayı *is.* 1. san, sanaq; 2. gézit we zhurnalning sani: *Gazetenin bugünkü sayısı* – Gézitning bügünki sani.
sayıcı *is.* sanighuchi (baj élish meqsitide charwilarni sanighuchi).
sayıklama *is.* jöylüsh.
sayıklamak 1. jöylümek; 2. aghzidin chüshürmeslik.
sayılama *is.* statistik qilish, statistika (bilim), hésablash.
sayılamak hésablanmaq, statistika qilinmaq.

sayılı *s.* 1. az sanliq: *Bu gibi olaylar tarihte sayılıdır* – Bundaq weqeler tarixta az körülidu; 2. sanaqliq, cheklik; 3. waqti we sani ochuq bolghan; 4. tonulghan, meshhur.
sayılmak sanalmaq, hésablanmaq.
sayım *is.* 1. sanaq, san: *Nüfus sayımı* – Nopus sani; 2. sanap éniqlimaq.
sayın *s.* izzetlik, möhterem: *Sayın dinleyiciler* – Hörmetlik tingshighuchilar.
sayısız *s.* san-sanaqsiz: *Sayısız başarılar* – Sansiz muweppeqiyetler.
sayışmak hésablashmaq (biri bilen), hésab kitab qilmaq.
sayıştay *is.* dölet budjiti komitéti.
sayide *s. far.* 1. sürtülgen, sürtüp parqiritilghan; 2. konirighan, eskirigen.
sayis *is. ar.* bk. *seyis*.
saykal *is. ar.* 1. sirchi; 2. sir.
saykallamak 1. sir bermek, sirlap parqiratmaq; 2. xushamet qilmaq.
saylamak tallimaq, saylimaq.
saylav *is.* xelq wekili, parlaménт ezasi.
saymaca *s.* belgilen'gen, teyinlen'gen baha, nerx.
saymak 1. sanimaq: *Bahçadaki ağaçlari saymak* – Baghchidiki derexlerni sanimaq; 2. hésablimaq; 3. ehmiyet bermek: *O, bu gibi âdetleri çok sayar* – U bündaq adetlerge bek ehmiyet béridu; 4. hörmet qilmaq: *Gençler daima yaşlıları saymalı* – Yashlar her daim chonglargha hörmet qilishi kérek.
saymamak 1. étibargha almasliq; 2. hörmetsizlik qilmaq.
saymamazlık *-ğı is.* hörmetsizlik.
sayman *is.* boghaltir, kassir.
saymanlık *-ğı is.* 1. boghaltirliq; 2. boghaltiriye.
saymazlık *-ğı is.* hörmet qilmasliq.

sayrı *s.* 1. késelchan, késel: *Sayri düşmek* – Késel bolmaq; 2. keyipsiz.
sayrılık *-ğı is.* késellik.
sayrımsak *-ğı s.* özini aghriq qilip körsetmek.
sayvan *is. far.* 1. sayiwen; 2. pewaz; 3. péshaywan, dehliz; 4. künlük.
sayyad *is. ar.* zerger.
sayyag *is. ar.* zerger.
saz *is. bot.* 1. qomush; 2. qomushtin yasalghan; 3. renggi sériq.
saz *is. far.* 1. saz (türlük chalghularning omumiy nami); 2. chalghuchilar guruppisi; 3. bezme, olturush.
sazan *is. zool.* karip béliqi.
sazcı *is.* sazchi, sazende.
sazende *is. far.* sazende, saz chalghuchi, sazchi.
sazendeği *is.* sazchiliq.
saziş *is. far.* qorulush, sélinish.
sazlik *-ğı is.* qumushluq.
saztıraşan *is.* borichi, boratoqughuchi.
seans *is. fr.* 1. birlikte ishligüchiler; 2. yighin waqti; 3. bir ish üchün ketken waqit; 4. qétim nöwet: *Sinemalar günde üç seans yapılır* – Kino künde üch qétim qoyulidu.
seb *s. ar.* yette (reqem).
seb *is. ar.* tillash.
seba *s. ar.* yette (reqem).
seba *is. coğr.* gherbiy jenub Erebistanda islamiyettin awwalqi dölet.
sebahat *is. ar.* bk. *sibahat*.
sebak *is. ar.* 1. ders, sawaq; 2. mukapat.
sebat *-tı is. ar.* chidamliqliq, ching turmaqliq: *Fikrinde sebat ediyor* – Pikride ching turidu.
sebatlı *s.* chidamliq, qetiy.

sebatsız ***s.*** chidamsiz, qetiyetsiz.
sebatsızlık *-ğı* ***is.*** chidamsizliq.
sebaya ***is.*** esirler, urushta qoligha chüshkenler (köpinche ayallar).
sebbah ***s. is. ar.*** su tüzüsh mahiri.
sebbak ***is. ar.*** meden éritküchi.
sebeb bk. ***sebep***.
sebebiyet *-ti* ***is. ar.*** seweb.
sebebiyle ***z.*** tüpeylidin, sewebidin.
sebep *-bi* ***is. ar.*** seweb: *Yoksulluğun sebebi sömürüdüz* – Yoqsulluqning sewebi ékspilatatsiyidur.
sebeplenmek payda qazanmaq.
sebepli ***s.*** seweblik.
sebepsiz ***s.*** sewebsiz.
sebepsizlik *-ği* ***is.*** sewebsizlik.
sebet ***is. ar.*** ispat qeghizi.
sebhale ***is. ar.*** «subhanalla» sözini tekrarlash.
sebi ***is. ar.*** 1. yette künde bir kelgen (nöwet); 2. yette sangha munasiwetlik.
sebi ***is. ar.*** esirge chüshken.
sebil ***is. ar.*** sebil (sawabliq üchün ulugh künlerde tarqitilghan ichimlik süyi).
sebil etmek israp qilmaq.
sebilci ***is.*** kochimu kocha yürüp pulsiz su tarqatquchi.
sebilci ***is.*** kochimu kocha bürüp pulsiz su tarqatquchi.
sebilhane ***is. ar.*** meschitlerning yénigha mexsus sélinghan we sawab üchün ichidighan suni tarqitidighan öy.
sebin ***s. ar.*** yetmish (san).
sebit ***s. ar.*** öz yéride ching turghan.
sebk ***is. ar.*** sabiq, awwalqi.
seblâ ***s. ar.*** 1. uzun kirpiklik; 2. ayal ismi.
seblet ***is. ar.*** burut.

sebt ***is. ar.*** shenbe.
sebt ***is. ar.*** yézish, qeit qilish.
sebu ***is. ar.*** shir, yolwas qatarliq yirtquch haywanlar.
sebu ***is. ar.*** 1. koza, komzek; 2. romka, qedeh.
sebuçe ***is. far.*** 1. kichik koza, kichik komzek; 2. kichik romka, kichik qedeh.
sebuh ***s. ar.*** su üzgüchi, su üzüsh mahiri.
sebun ***s. ar.*** yetmish (san).
sebük ***s. far.*** 1. yénik, yenggil; 2. téz, chaqqan, chebdes; 3. tentek éghir-bésiq bolmighan.
sebüki ***is.*** 1. yéniklik, yenggillik; 2. ittiklik, chaqqanliq.
sebz ***is. far.*** yéshil.
sebze ***is. far.*** köktat, otyash: *Sebze bahçesi* – Köktatliq, otyashliq.
sebzeci ***is.*** köktat satquchi, kökchi.
sebzecilik *-ği* ***is.*** köktatchiliq.
sebzelik *-ği* ***is.*** köktatliq.
sebzevat ***is. far.*** köktat, otyash sözlirining köplüki.
sebzezar ***is.*** 1. yéshilliq; 2. köktatliq, köktat étizi.
sebzi ***is. s. far.*** yéshilliq, yéshil renglik.
sebzin ***s. far.*** yéshil renglik.
seccac ***s. ar.*** 1. shiddet bilen aqqan su yaki yaghqan yamghur; 2. ***is.*** sharqiratma.
seccade ***is. ar.*** jaynamaz.
seccan ***is. ar.*** gundipay.
secde ***is. ar. din.*** sejde.
secde etmek sejde qilmaq.
secdegah ibadet qilinidighan, namaz oqulidighan yer.
secdegeh bk. ***secdegah***.
secdegir ***s.*** sejde qilghan.
secencel ***is. ar.*** eynek.
secencele ***is. ar.*** bk. ***secencel***.

secı *is. ar.* su bilen toldurulghan tung.
seci *is. ar. ed.* nezm qapiyisi.
seciye *is. ar.* xuy, mijez, xaraktér.
seciyesiz *s.* qiliqsiz.
seçi *is.* saylash.
seçici *s.* saylighuchi.
seçicilik *-ği is.* saylash ishi.
seçik *-ği s.* 1. belgilik, ochuq; 2. alahide.
seçilmek saylanmaq, tallanmaq.
seçilmiş *s.* 1. tallanghan, saylanghan: *Seçilmiş eserler* – Tallanma eserler; 2. ilghinip qalghan: *Seçilmiş meyveleri çok ucuza sattı* – Ilghinip qalghan méwilerni bek erzan satti.
seçim *is.* saylam.
seçimsel *s.* saylam bilen munasiwetlik, saylamgha ait.
seçkin *s.* 1. talliwélinghan; 2. munewwer; 3. peziletlik, yaxshi xisletlik.
seçme *is.* 1. saylash, tallash; 2. munewwer.
seçmece *z.* tallash yoli bilen: *Seçmece verirsen, daha çok alırım* – Tallash sherti bilen bersen, téximu köp alimen.
seçmecilik *-ği is.* bir-birige zit bolghan herxil pikirlerni, nezeriyilerni méxanikiliq sürette, prinsipsiz arilashturuwetkenlik.
seçmek 1. tallimaq, ilghimaq; 2. saylimaq; 3. perq qilmaq.
seçmen *is.* saylighuchi.
seçtirmek 1. saylatmaq; 2. tallatmaq, ilghatmaq, parlatmaq.
sed *is.* bk. ***set***.
seda *is. ar.* 1. sada, awaz; 2. eks sada.
seda *is. ar.* kökrek, köksi, emchek.
sedacet *is. far. ar.* saddiliq.
sedat *-dı is. ar.* 1. toghriliq; 2. toghra nerse; 3. er ismi.
sedatkâr *s. ar.* ching turidighan.
seddetmek etmek, yapmaq.

sedef ***is. ar.*** 1. sedep: *Sedef düğme* – Sedep tügme; 2. sedeptin qilinghan.

sedefçe ***is.*** ushshaq (kichik) sedep, sedepche.

sedefçi ***is.*** sedeptin yasalghan nerse-kérekler satquchi, sedepchi.

sedefçilik *-ği* ***is.*** sedepchilik.

sedefi ***s.*** 1. sedep renggide; 2. ichide sedep bolghan.

sedefkâr ***s. is. ar.*** sedeptin nerse-kérek yasighuchi.

sedefkâri ***is.*** sedepchilik.

sedefli ***s.*** sedep bilen zinnetlen'gen.

sedefsi ***s.*** sedepke oxshaydighan, sedep renggide.

sedid ***is. ar.*** toghra, adil.

sedil ***is. ar.*** 1. perde, yopuq; 2. asquch.

sedir ***is. lat.*** shemshad derixi, sédir.

sedir ***is. ar.*** löm-löm kariwat, yastuqluq kariwat.

sedirlik *-ği* ***is.*** shemshadliq, sédirlik (shemshad östürülidighan yer).

sedrebeki ***s. is.*** ehmiyetsiz, qalaymiqan, yalghan, bimene (söz).

sedye ***is. it.*** jirgha (késel yaki yaridarlarni toshuydighan).

sedyelik *-ği* ***s.*** jirgha bilen toshuydighan (késel).

sefac tamasha, sapa, köngül xushluqi.

sefahat *-tı* ***is. ar.*** 1. tamashigha bekmu bérilgüchi; 2. tamasha, oyun-külke; 3. qolidikini kelse-kelmes xejlewérish.

sefaın ***is. ar.*** 1. kéme, paraxot; 2. türlük témilardiki kitab.

sefalet *-ti* ***is. ar.*** 1. kembeghellik, yoqsulluq; 2. perishanliq, xorluq, heqirliq.

sefaret *-ti* ***is. ar.*** elchi.

sefarethane ***is. ar.*** elchixana.

sefat ***is. ar.*** séwet.

sefe ***is. ast.*** Kassuppa (asmanning shimaliy teripidiki yultuzlar türkümidin biri).

sefeh ***is.*** eqilsizliq, kem eqilliq.

sefer ***is. ar.*** 1. seper, yoluchiliq; 2. nöwet, qétim: *Üç sefer* – Üch nöwet; 3. sirtqa qarita urush sepiri, urush.

seferber ***s. ar.*** seperwer.

seferberlik *-ği* ***is.*** seperwerlik: *Savaş seferberliği* – Urush seperwerligi.

seferiye ***is. ar.*** urush halitide turush.

seferli ***s.*** seperge chiqip ketken, yolgha chiqip ketken, seperdiki.

sefertası ***s.*** bir yaki birqanche qewetlik tamaq qachisi.

seffâk ***s. ar.*** qanxor, qan tükküchi.

sefid ***s. far.*** aq.

sefidi ***is.*** aqliq.

sefih ***s. ar.*** 1. oyun-tamashigha bérilgen; 2. addiy; 3. eqilsiz, kem eqil.

sefil ***s. ar.*** 1. yoqsulluq tartqan, yoqsul, perishan; 2. töwen, peskesh; 3. xarab, jul-jul bolup ketken.

sefine ***is. ar.*** 1. kéme, paraxot; 2. türlük témilarni mezmun qilghan kitab.

sefir ***is. ar.*** elchi.

sefire ***is. ar.*** 1. ayal elchi; 2. elchining ayali.

seğirdim ***is.*** 1. yügürüsh; 2. tügmen'ge su chüshidighan no; 3. top étilghandin kéyin qondaqning arqigha tépishi.

seğirdişmek 1. yügürüshmek; 2. gheyret qilmaq, küch chiqarmaq.

seğirmek qimildimaq, midirlimaq.

seğirtme ***is.*** yügürüsh.

seğirtmek 1. yügürmek: *Birdenbire kalkıp eve doğru segirtti* – Birdinla ornisidin qalqip turup öyige qarap yügürdi; 2. (béliq tutidighan) qarmaq.

seğmen ***is. far.*** héyt-ayem we toy-tökünlerge milliy kiyim kiyip, atliq yaki qoralliq qatnishidighan yashlar.

sehab ***is. ar.*** 1. bulut; 2. qarangghuluq.
sehabe ***is. ar.*** parche bulut.
sehaib ***is. ar.*** bulutlar.
sehanet ***is. ar.*** issiq bolmaq, issiqliq.
sehanet ***is. ar.*** 1. qélinliq; 2. issiqliq; 3. qattiqliq.
sehavet *-ti* ***is. ar.*** séxiyliq, qoli ochuqluq.
seher ***is. ar.*** 1. seher (waqit); 2. ayal ismi.
seher ***is. ar.*** uyqusizliq, uyqusizliq késili.
seherhiz ***s. ar.*** ornidin etigen turidighan.
sehhar ***s. is. ar.*** daxan, périxun, baxshi.
sehhare ***is.*** nahayiti güzel daxan ayal.
sehi ***s. far.*** 1. tüz, toghra; 2. notidek.
sehil ***s. ar.*** ongay.
sehim *-hmi* ***is. ar.*** 1. pay, hesse; 2. uchigha uchluq tömür qadalghan tayaq, oqyaning oqi; 3. mirasxorlargha tegken hesse.
sehim ***s. ar.*** hessidar.
sehiv *-hvi* ***is. ar.*** xataliq.
sehl ***s. ar.*** bk. ***sehil***.
sehm ***is. far.*** qorqush, wehime.
sehpa ***is. far.*** 1. chatma; 2. kichik shire; 3. darning yaghichi; 4. üch putluq shire yaki orunduq.
sehrenk ***is. far.*** bir xil yipeklik rext.
sehtar ***is. far.*** satar (saz).
sehven ***z. ar.*** xataliq bilen, xatalarche, sewenlik bilen.
sehviyat xataliq.
sek ***s. far.*** 1. sap, ichige bashqa nerse qoshulmighan (ichimlik); 2. (haraq heqqide) échitish jeryanida shéker terkibi ispirtqa aylandurulghan achchiq: *Sek rakı* – Sap haraq; 3. su yaki shéker arilashturulmighan.
sekam ***is. ar.*** késel, illet, derd.

sekban *is. far.* Osman padishahliqi ordisida ow itlirigha qarighuchi.
sekbe *is. ar.* 1. itlarning aldi, serdari; 2. bök, doppa, bashliq.
sekenat *is. ar.* jayida ching turush, qimirlimasliq **Sekendir** *is. astr.* Sekentir, saturin (yultuz).
sekene *is. ar.* bir jayda olturghanlar.
sekeran *is. ar.* mestlik.
sekerat *is. ar.* mestlik.
sekester *is. tıp.* ölük söngiki.
seki *is.* atning tuwiqidin pachiqighiche bolghan aqliq.
seki *is.* 1. tüwrükning astigha qoyulghan tash; 2. supa; 3. olturush üchün qoyulghan tash yaki laydin yasalghan orunduq; 4. dönglük.
sekili *s.* aq pachaqliq: *Sekili at* – Aq pachaqliq at.
sekine *is. ar.* dem, aram.
sekinet *is. ar.* bk. ***sekine***.
sekir *-ri is. ar.* 1. mestlik; 2. hoshsizliq.
sekiz *say.* sekkiz.
sekiz yüzlü *is.* sekkiz yüzlük jisim.
sekizer *s.* sekkizdin, sekkiz kishilik: *Sekizer kişilik gruplar yarışâ hazırlaniyorlar* – Sekkiz kishilik guruppilar musabiqighe hazirliniwatidu.
sekizinci *say.* sekkizinchi.
sekizli *s.* sekkizlik, sekkiz misraliq shéir.
sekizlik *-ğı s.* sekkizdin bolghan, sekkizdin qurulghan, sekkizdin teshkil tapqan.
sekmek sekrimek.
sekmen *is.* 1. yölenchüksiz orunduq; 2. tartma, pelempey.
sekran *s. ar.* mest.
sekraniyet *s.* mestlik.
sekreter *is. fr.* sékrétar, katip: *Genel sekreter* – Bash katip.
sekreterlik *-ği is.* sékritarliq, sékritariat, katipliq, katibat.

seksek *-ği* ***is.*** balilarning bir put bilen sekrep oynaydighan oyuni.

seksen ***say.*** seksen (san).

seksenlik *-ği* ***s.*** 1. seksen sanliq, ichide seksen nerse bolghan; 2. seksen yashliq: *Seksenlik bir adam* – Seksen yashliq bir adem.

seksiyon ***is. fr.*** 1. qisim, bölüm; 2. bir-birige bek yéqin bolghan türlerdin barliqqa kelgen bölüm.

seksolog ***is. fr.*** jinsiyet bilimi mutexessisi, séksolog.

seksoloji ***is. fr.*** jinsiyet bilimi, séksologiye.

sekte ***is. ar.*** 1. toxtap qélish: *Kalb sektesi* – Yürekning toxtap qélishi; 2. aqsap qélish: *Bu iş sekteye uğradı* – Bu ish aqsap qaldi; 3. tosqunluq: *İşime sekte vurdu* – Ishimgha tosqun keldi; 4. buzuqluq, buzulush.

sektirmek sekretmek.

sektör *-rü* ***is. fr.*** 1. bölüm, qisim; 2. késim; 3. rayon.

sel ***is. ar.*** sel, kelkün.

seladang ***is. zool.*** yawa kala.

selâhiyet ***is.*** bk. ***salâhiyet***.

selahiyetli bk. ***salâhiyetli***.

selâhiyettar bk. ***salâhiyetli***.

selâm ***is. ar.*** 1. salam; 2. tinchliq, rahet, paraghetlik; 3. aqiwiti xeyrlik bolush; 4. tonushush; 5. soqush we soda paraxotlirining bir-biri bilen uchrashqanda körsetken hörmet ipadisi.

selâmet *-ti* ***is. ar.*** 1. ésenlik, saqliq; 2. qutulush; 3. muweppeqiyetlik, netije.

selâmet bulmak qutulmaq.

selametlemek saq-salametlik tilimek, aq yolluq tilimek.

selâmlamak salam bermek, salam qilmaq (shepkisini kötürüp qoyush, béshini égip qoyush we qol kötürüsh yoli bilen ...).

selâmlaşmak salamlashmaq, salam qilishmaq.
selâmlık *-ğı is.* méhmanxanining erler yatidighan bölümi.
selâmlık alayı Osman padishahliri jüme namizigha barghanda ötküzilidighan murasim.
selâmsız *s. is.* salam bermeslik, hörmetsizlik, bi hörmet.
selamünaleyküm *ar.* salamu eleykum.
selamünaleyküm demeden ruxset almastin.
selamünkavlen *is. ar.* ayallar otturisida qollinidighan salam sözi (qedimda), salamunkewlen.
selâse üch (san).
selâset *-ti is.* (sözning) menteqe uyghunluqi.
selâsin ottuz (san).
selâsit *is. ar.* 1. zenjirler; 2. zenjirsiman nersiler; 3. taghlar tizmisi.
selâsun ottuz (san).
selâtin *is. ar.* sultanlar.
selâtin camileri Osman padishahliri we xanimliri teripidin sélinghan jameler.
selbetmek élip tashlimaq, yoqatmaq, qachurmaq.
selbi *s.* selbiy.
selcem *is. bot.* chamghur.
Selçuk *is. öz.* Selchuq.
Selçuklu *is. s.* Selchuqlar (X esirde oghuz türkmenlirige qomandanliq qilip Islam döletlirige kelgen Dakakning oghli Selchuqning newrliri teripidin XI esirde qurulghan we XIII esirde tügigen Türk Islam dölitining éti we shu döletni qurghan sulalining éti).
sele *is. ar.* yalpaq séwet.
sele *is. fr.* wélisipit we motsiklit qatarliqlarning égiridiki qaplima.
sele *is.* bk. *sere*.
seleb *is. ar.* böliwalghan nersiler, shexsiy mülük.

selef *is. ar.* ejdad: *Seleflerimizi unutmamalı* – Ejdadlirimizni untup qalmayli.
selek *-ği s.* séxi, merd, ochuq qol.
selen *is.* awaz.
selid *s. ar.* 1. talanghan, bulanghan; 2. eqlini yoqatqan.
selika *is. ar.* pasahetlik sözlesh we yaxshi yézish iqtidari.
selim *s. ar.* 1. toghra, durush, nuqsini yoq; 2. (késel heqqide) bixeter; 3. er ismi.
selinti *is.* 1. tashqin su, kelkün, sel; 2. kelkün achqan éqin (yol); 3. sel élip kelgen lawa-laqqilar; 4. kelkün aqqan jira.
selis *s. ar.* (söz heqqide) rawan, chüshinishlik.
selit 1. aghzi buzuq, aghzi yaman; 2. *is.* zeytun yéghi.
sellâh *is. ar.* qassap, pokanchi.
selle *is. ar.* qoy we öchke padisi.
selle *is. ar.* séwet, yalpang séwet.
sellebaf *is. ar.* séwetchi, séwet örigüchi we satquchi.
sellemehüsselâm *z.* héch nersige qarimastin, ruxsetsizla.
sellenme *is.* yamghur sulirining derya haligha kelmestin burun tupraq üstide éqishi.
selmek *is. far. müz.* türk muqamliridin biri.
selsal *is. ar.* soghuq su, ichishke tatliq su.
selva *is. isp.* amérikadiki amazon we afriqadiki nil deryaliri etrapidiki qélin ormanliqlar.
selvâ *is. ar.* 1. hesel, bal; 2. bödüne, witwalaq.
selvet *is. ar.* 1. köngül xushluqi; 2. memnuniyet, xushalliq; 2. zoq.
selvi *is. far.* bk. *servi*.
selvilik *-ği is.* bk. *servilik*.
selvim *is.* toqush istanoklirida toqulghan rext yögilidighan kötek (yaghach).
sem *-mmi is. ar.* ogha, zeher.
sema *is. ar.* 1. sama, asman, kök, pelek; 2. ayal ismi.

sema ***is. ar.*** 1. anglash, yézish; 2. derwishlerning samasi.
semacet ***is. ar.*** körümsizlik, setlik.
semafor ***is. fr.*** 1. sémafor (tömür yolda, yolning ochuq yaki étik ikenlikini körsitidighan belge; 2. déngizda paraxotlarning xewerlishish saymini; 3. herbiylerde isharet yayriqi).
semaforcu ***is.*** sémaforchi.
semah ***is. ar.*** bir xil milliy oyun.
semahane ***is.*** xaniqa.
semahat *-ti* ***is. ar.*** 1. séghiliq, qoli ochuqluq; 2. ayal ismi (Samahet).
semai ***is. ar.*** shéir shekilliridin bir xili.
semaî ***s. ar.*** özlükidin öginiwalghan (qaidisiz sözler), qulaq mollisi.
seman ***s. ar.*** sekkiz (san).
seman ***is. fr.*** chishtiki aq bor maddisi.
semanet ***is. ar.*** sémizlik.
semantik ***is. yun.*** semantika (tilshunasliqning söz, iparilerning menisini we bu menilerning özgirishini tetqiq qilidighan bölüm).
semar ***is. ar.*** méwe, yimish.
semasire ***is. ar.*** komisyonchi.
semaver ***is. rus.*** samawar.
sembol *-lü* ***is. fr.*** 1. simwol (shertlik belge, nishane); 2. ximiyiwi éléméntlarning belgisi.
sembolizm ***is. fr.*** simwolizm (edebiyat-senettiki chüshkün bir éqim).
semc ***s. ar.*** set (chiray).
semek ***is. ar.*** béliq.
semen ***is. ar.*** sémizlik.
semen ***is. ar.*** baha, nerx, qimmet.
semend ***is. far.*** 1. qulaat; 2. chirayliq we ittik at.

semender ***is. far.*** Iran epsaniliride éytilidighan ottin yaritilghan we ot ichide yashaydighan mexluq.

semer ***is. yun.*** 1. linggir chaq; 2. hammallar yük toshighanda arqisigha téngiwalidighan linggir chaq; 3. sönggech.

semer ***is. ar.*** 1. méwe, yimish; 2. mehsul, payda, hosul; 3. netije, aqiwet.

semer ***is. ar.*** bezme.

semerci ***is.*** linggir chaq yasighuchi yaki satquchi.

semere ***is. ar.*** 1. méwe, yimish; 2. payda, menpeet; 3. netije, aqiwet; 4. kirim.

semereli ***s.*** darametlik, ünümlük.

semih ***s. ar.*** 1. séxi, ochuq qol; 2. er ismi (Semih).

semin ***s. ar.*** sémiz.

semin ***s. ar.*** qimmetlik, qimmet.

seminer ***is. fr.*** séminar (1. aliy oqush yurtlirida oqughuchilarning guruppa-guruppa bolup élip baridighan emeliy meshghulati;; 2. birer sahede élip bérilidighan emeliy meshghulatlar).

seminom ***is. fr.*** jinsiyet bézi raki.

semirgin ***s.*** hurunluqtin semrip ketken we semrip ketkenliktin hurunlashqan.

semirmek semrip ketmek, sémizleshmek.

semirtme ***is.*** semritish, bordash.

semirtmek semiritmek, bordimaq.

semiy ***s. ar.*** oxshash isimlik, isimlikliri oxshash.

semiz ***s.*** sémiz: *Semiz tavuk* – Sémiz mékiyan.

semizlemek sémizlimek, semrimek.

semizlik *-ğiis.* sémizlik.

semizotu ***is. bot.*** sémiz ot.

semmek ***is. ar.*** béliqchi.

semmi ***s.*** 1. zeherlik; 2. zeher bilen munasiwetlik.

semmiyet *is. ar.* zeherlik.
semmûr *is. ar.* qara bulghun we uning térisi.
semn *is. ar.* sériq may.
sempati *is. fr.* qizghinliq, hésdashliq, yéqinliq.
sempatik *-ği s. fr.* 1. söyümlük, hésdash; 2. zoqini qozghaydighan.
semt *-ti is. ar.* rayon, terep: *Öğrenci semti* – Oqughuchilar rayoni.
sena *is. ar.* 1. maxtash, hemdusana, medhiyilesh; 2. chaqmaq yoruqi; 3. yopurmiqi yaki méwisidin sürge ishlinidighan ot, sana.
senabik *is. ar.* tuwaq (haywanning).
senabil *is. ar.* bashaq (ziraetning).
senam *is. ar.* 1. lokka, örkesh (tögining); 2. döng; 3. merkez, otturisi (nersining).
senaryo *is. it. sin.* kino sinariyisi.
senaryocu *is. sin.* kino sinariyisi yazghuchi, sinariyichi.
senato *is.* 1. kéngesh palatasi, yuqiri palata; 2. parlaménт; 3. mektep (aliy) ishliri yighini.
senatör *is. fr.* 1. kéngesh palatasining ezasi; 3. parlaménт ezasi.
senatörlük *-ğü is.* parlaménт ezasining wezipisi.
senaya *is. ar.* udul chish.
sencer *is.* istéhekam, qele.
sencide *s. ar.* ölchelgen, jinglanghan.
sencileyin *z.* sangaoxshash, sendek.
sendan sendel (tömürchilerning).
sendani *s. ar.* sendeldek, sendelge oxshash.
sendel *is. far.* 1. qéyiq; 2. sendel derixi.
sendelemek 1. sentürülmek; 2. néme qilishni bilmey holuqmaq.
sendik *-ği is. fr.* birer teshkilat yaki shérketning bashliqi.

sendika *is. fr.* uyushma: *İşçiler sendikası* – Ishchilar uyushmisi.
sendikacı *is.* uyushma qurghuchi, uyushturghuchi, teshkilleshtürügüchi.
sendikacılık *-ğı is.* teshkilatchiliq, uyushturmichiliq.
sendikalaşmak uyushmaq, teshkilleshmek.
sendikalist *is. fr.* uyushturghuchi, teshkilatchi.
sendiklaştırmak uyushturmaq, teshkilleshtürmek.
sene *is. ar.* yil.
sened *is.* bk. *senet*.
senedat *is. ar.* yillar.
senek *-ği is.* qarighay yaghichidin qilinghan su tungi.
senelik *-ği s.* yilliq.
senet *-di is. ar.* 1. höjjet; 2. kapalet qeghizi.
senetleşmek kapaletleshmek, höjjetleshmek.
senetli *s.* höjjetsiz, kapaletsiz.
senevi *s. ar.* dualist, ikki menbechi, dualizm terepdari.
seneviyet *is. ar.* dualizm, ikki menbechilik.
senfoni *is. fr.* sénponik.
sengin *s. far.* tashtin qilinghan.
senglâh *is. far.* tashliq yer.
seninki *dey.* séningki, séning.
senit *-di is.* ash taxtisi.
seniy *s. ar.* ulugh, yuqiri, büyük.
seniye *is. ar.* töt udul chish.
senkron *s. fr.* zamandash.
senkronik *-ği s. fr.* eyni zamanda meydangha kelgen.
senkronizm *s. fr.* zamandashliq.
senli benli *z.* munasiwetlik yéqinliqini bildüridu.
senli benli olmak bir-biri bilen bek yéqin bolmaq.
senlik *-ği is.* sanga uyghun, sanga layiq.
senograf *is.* sénograf (dékoratsiye ustisi).

senografya ***is.*** sénografiye (dékoratsiye bilimi).

sensen ***is. ar.*** éghizdiki puraqlarni yoqitish üchün chaynaydighan mexsus madda.

sentaks ***is. fr.*** sintaksis.

sentetik *-ği* ***is. fr.*** 1. birikme; 2. süniy.

sentez ***is. fr. fr.*** birikme.

senyor ***is. isp.*** ependi.

senyora ***is. isp.*** xanim.

senyör *-rü* ***is. fr.*** 1. mülükdar féodal; 2. mülük igisi; 3. mutleq hakim; 4. féodal.

senyörlük *-ğü* ***is.*** 1. yerge igidarchiliq hoquqi; 2. féodallargha qarashliq yer.

seped ***is. far.*** séwet.

sepek *-ği* ***is.*** tügmen téshining oqi.

sepet *-ti* ***is. far.*** 1. séwet: *Bir sepet elma* – Bir séwet alma; 2. bir séwet miqdari; 3. béliqchilarning béliq toshuydighan séwiti; 4. qomush yaki paxaldin toqulghan hesel herisi uwisi; 5. wélisipit yaki motsiklitlarning yan teripige ornitilghan qoshumche sanduq.

sepet kulpu *-nu* ***is.*** qurulush ishchiliri bélige taqaydighan keng kemer.

sepet topu ***is. sp.*** waskétbol.

sepetçi ***is.*** séwetchi (séwet yasaydighan yaki satidighan).

sepetçi oğlu ***is.*** séwetchi oghli (Shimaliy Anatolida bolupmu kasta mono etrapida keng tarqalghan milliy oyun).

sepetçilik *-ği* ***is.*** séwetchilik.

sepetleme ***is.*** 1. séwetke sélish; 2. zit, tetür, qarimuqarshi.

sepetlemek 1. séwetke qachilimaq; 2. qoghliwetmek, heydiwetmek.

sepetlenmek séwetke sélinmaq, séwetke qachilanmaq.

sepetli ***s.*** séwetlik, séwiti bolghan.

sepetli ***s.*** ustiliq we mahirliq dégen sözlerning menisini ashurush üchün qollinidu: *Senetli sepetli bir alacak* – Ustiliq bilen élinidighan élish.

sepetli adam ***is.*** séwetlik adem.

sepetli fistan ***is.*** 18-esirde we kiyin Yawropadin Osmanliqlargha singgen bir xil kiyim.

sepetlik *-ği* ***s. ing.*** 1. séwet toqushqa bolidighan (matériyal); 2. kindik etrapidiki chongqurluq.

sephiye ***is. ar.*** su üzüsh.

sepi ***is.*** térichilik (ashlash), eylesh ishliri.

sepici ***is.*** térichi, tére eyligüchi.

sepicilik *-ği* ***is.*** térichilik.

sepid ***s. far.*** aq.

sepide dem ***is. far.*** sübhi waqti, sahe.

sepileme ***is.*** térini eylesh, eylesh jeryani.

sepilemek eylimek (térini).

sepileyici ***is.*** térini eylesh usuli.

sepili ***s.*** eylen'gen, ashlanghan (tére).

sepkiç *-çi* ***is.*** sepküch, pürkigüch.

sepmek sepmek, chachmaq.

septik *-ği* ***is. fr.*** gumanxor.

septik *-ği* ***s. fr.*** kir, paskina: *Septik aletler* – Paskina jabduqlar.

septisizm ***is. fr.*** gumanxorluq.

sepya ***is. yun.*** siya béliq we uningdin élinghan boyaq we bu boyaqtin ishlen'gen resim.

ser ***s. far.*** bashliq, bash: *Ser katip* – Bash katip; *Ser muharrir* – Bash muherrir.

ser ***is. far.*** 1. bash, kalla; 2. bashliq, rehber, reis; 3. choqqa, pelle; 4. (nersining) axiri, tügenchisi.

ser ***is. far.*** limonluq.

ser ***is. ing. fr.*** ser (éghirliq ölchimi).

ser ahenk *is. far.* bash sazende.
sera *is. fr.* saray (orda).
sera *is. fr.* yer, yurt.
serabil *is. ar.* «könglek» sözining köplüki.
serabsitan *is. far.* 1. ézitqu körün'gen yer; 2. dunya.
seraçe *is. far.* kichik saray, sarayche, öy.
serağaz *is. ar.* yéngidin, qayta bashlash.
serah *is. ar.* boshash, ayrilish.
serak *-ğı is. fr.* shürmel (parchilinip aqqan muz parchisi).
seramac *is. far.* boyunturuq.
seramed *s. far.* rehber, bashlamchi.
seramik *-ği fr. s.* xumdanchiliq: *Seramik ürünü* – Xumdan mehsuli.
seramikçi *s. is.* xumdanchi.
seramikçilik *-ği is.* xumdanchiliq.
serap *-bı is. far.* 1. ézitqu, serp, alwun; 2. ayal ismi (Serp).
serapa *z. osm.* tamamiyle, bashtin axirghiche.
seraperde *is. far.* 1. saray perdisi; 2. méhmanxanilarda er, ayal yataqlirini ayrip turidighan chong perde; 3. padishahlarning chédiri.
serari *is. ar.* ayal qullar.
seraser *z. osm.* 1. tamamen, pütünley; 2. süniy tala arilashturup toqulghan rext.
serasime *s. far.* exmeq, hamaqet, döt, kalwa, möng.
seratan *is. ar.* bk. *seretan*.
seravil *is.* ishtan-chapan.
seraya *is. ar.* düshmen terepke ewetilgen kichik qoshun.
serazat *s. far.* erkin, hur.
serb *is. ar.* ich yagh, chawa yagh.
serbaz *s. far.* qorqmas, jesur.
serbazan *is. far.* yüreklikler, qorqmaslar, jesurlar.
serbesiyet *is. far.* öz-özige xoja, ixtiyarliq hoquqi, imtiyaz.

serbest *-ti* ***s. far.*** 1. erkin: *Serbest konuşalim* – Erkin sözlisheyli (xotun-qizlar toghrisida); 2. hör-azad, musteqil; 3. rawan; 4. qorqmas; 5. yenggil.
serbesti ***is. far.*** erkinlik, hörlük.
serbestlemek qutulmaq (ghem-qayghu, rohiy azabtin).
serbestlik *-ği* ***is.*** erkinlik, hörlük.
serçe ***is. zool.*** qushqach, aq qushqach.
serçe parmak *-ği* ***is.*** chimchilaq qol: *Serçe parmağı kırılmış* – Chimchilaq qoli chiqip ketken.
serçegiller ***is. zool.*** qush tipidiki janiwarlar.
serçeşme ***is.*** suning bash teripi.
serçin ***is. s. far.*** tallanghan, eng yaxshisi.
serçinî ***is. far.*** bash ashpez.
serd ***s. far.*** 1. soghuq; 2. qattiq.
serd ***is. far.*** sözni yaxshi sözlesh.
serdab ***is. far.*** geme (yaz künliri issiqtin saqlinidighan).
serdabe ***is. far.*** bk. ***serdab***.
serdar ***is. far.*** 1. serdar, qomandan; 2. er ismi.
serdarî ***is.*** qomandanliq.
serden geçtilik *-ği* ***is.*** pidakarliq.
serden geçtî ***is.*** pidaiy, pidakarliq, pidakarlar etriti.
serdetmek teklip qilmaq.
serdetmek otturigha qoymaq, ilgiri sürmek.
serdirmek yaydurmaq.
serdî 1. soghuqluq; 2. qattiqliq.
sere ***is.*** soyam (barmaq qol bilen bigiz qolni achqanda hasil bolghan ariliq).
sere serpe ***z.*** ixtiyariy halda.
serealoz ***is. fr.*** ziraet déni kraxmanliridin yasalghan glukoza.
serebellit *-ti* ***is. fr.*** arqa ménge yallughi.
seref ***is. ar.*** israp, orunsiz yerge xejlesh.

serefraz *s. far.* 1. bash kötürgen; 2. munewwer; 3. ghurur.

serek *-ği is.* 1. ashliq yaki méwe qurutidighan taxtaydin yasalghan orun; 2. sétilidighan mallarni yéyip qoyidighan taxtay, pükey.

serencam *is. far.* 1. bir ishning we bir weqening netijisi; 2. bashqa kelgen hal.

serendaz *s. far.* 1. qorqmas, pidakar, jesur; 2. béshini gildinglitip mangidighan.

serengüşt *is. far.* barmaq uchi.

seretan *is. ar.* 1. qisquchpaqa, rak; 2. rak (késel).

sereyan *is. ar.* yéyilish, tarqilish, yuqush.

serf *is. fr.* qul, yallanma.

serfiraz *s. far.* bk. *serefraz*.

serfirazi *is. far.* 1. üstünlük; 2. orni we unwani yuqiri.

serfürü *is. far.* bash égish, itaet qilish, boyun sunush, gep anglash.

sergâh *is.* sergah (Anatuli öylirining üst qewitidiki kir-qat yayidighan we salqindap olturidighan yéri).

sergen *is.* tam ishkapi.

sergerdan *s. far.* 1. sergerdan, sersan; 2. perishan.

sergerde *is. far.* bashliq, rehber, serkerde.

sergerdelik *-ği is.* rehberlik, bashliqliq, serkerdilik.

sergerm *s. far.* 1. kallisi qizip ketken; 2. mest, hayajanlinip ketken.

sergermi *is.* 1. qizghinliq; 2. mestlik.

sergeşte *s.* béshi aylinip ketken.

sergi *is.* 1. tizip qoyulghan nersiler; 2. xéridarlarning talliwélishi üchün tizilghan nersiler; 3. mehsulat we senet buyumliri; 4. körgezme; 5. bora.

sergici *is.* sétilidighan malni körgezme qilghuchi.

sergilemek 1. körgezmige qoymaq; 2. pikrini bildürmek, pikir bayan qilmaq.

sergilik *-ği s.* 1. körgezmige qoyushqa tégishlik (nerse); 2. dukanlardiki nersilerni tizip qoyidighan eyneklik ishkap.

sergin *s.* 1. yéyilghan, échilghan, yéyiq, échiq; 2. yatqan (aghriq).

sergin *is. far.* oghut, qigh (at, éshekning).

sergiran *s. far.* 1. qattiq mest 1. exmeq, hamaqet, eqlini yoqatqan.

sergirani *is.* mestlik.

sergüzeşt *is. far.* sergüzesht, bashtin ötken weqeler.

serhad *is.* bk. ***serhat***.

serhan *is. far.* naxsha bashlighuchi.

serhat *-ddi is. far.* chégra, pasil.

serhaylı *is. far.* 1. kariwat béshi; 2. bashliq, reis.

serhoş *s. is. far.* mest, serxush.

serhoşane *z.* mestlerche.

seri *is. fr.* bir tutash, uda, üzlüksiz.

seri *is. ar.* téz-chaqqan, ittik.

serikolit *is. fr.* hak téshining bir xili.

seriküy *is. far.* bk. ***serküy***.

serili *s.* yéyilghan, yéyiq.

serilmek 1. yéyilmaq; 2. kérilmek: *Serilip serpilmek* – Put-qolini kérip yatmaq.

serim *is.* kirish söz, bashlanma: *Hikayelerde serim, düğüm ve çözüm bölümleri vardır* – Hékayide kirish, tügün we yéshim bolidu.

serin *s.* sörün, salqin, yiliman: *Serin hava* – Salqin hawa; *Serin su* – Yiliman su.

serin kanlı *s.* soghuq qanliq.

serin kanlılık *-ğı is.* soghuq qanliqliq.

serinlemek 1. salqinlashmaq, sörünleshmek; 2. yürek segidimek, aram tapmaq.

serinleşmek salqinlashmaq, sörünleshmek: *Hava serinleşti* – Hawa salqinlashti.
serinletmek salqinlatmaq, sörünletmek.
serinlik *-ğiis.* 1. salqinliq, sörünlük; 2. salqin hawa.
serir *is. ar.* text (padishah texti).
serire *is.* sir, mexpiy nerse.
seririyat *is.* klinika.
serirî *is. ar. tıp.* klinika, shipaxana.
serkatip *is. far.* bash katip.
serkerde *is. far.* bk. *sergerde*.
serkerdelik *-ğiis.* bk. *sergerdelik*.
serkeş *s. far.* boyni qattiq, jahil, bengbash.
serküçe *is. far.* tar kocha aghzi.
serküy *is. far.* kocha yaki mehelle.
serlevha *is. far. ar.* serlewhe, mawzu.
serma *is. far.* qish, soghuq.
sermadide *s. far.* 1. tonglighan; 2. tejribilik (adem).
sermaye *is. far.* 1. sermaye, kapital; 2. pahishixanidiki pahishe ayal.
sermayecilik *-ğiis.* kapitalizm, sermayichilik.
sermayedar *is. far.* kapitalist, sermayidar.
sermayeli *s.* 1. sermayisi bar; 2. qabiliyetlik, bilimlik.
sermayesiz *s.* 1. sermayisiz; 2. qabiliyetsiz, hünersiz, bilimsiz.
sermayesizlik *-ğiis.* sermayisizlik.
sermedi *s.* cheksiz, tügimes, dawamliq.
sermek 1. yaymaq; 2. aptapqa salmaq; 3. yiqitmaq.
sermesti *is.* mestlik.
sermeze *is. far.* kalach (ötük).
sermu *is. far.* 1. qilning uchi; 2. *s.* bek az.
sermuharrir *is. far.* bash muherrir.

sername *is. far.* 1. serlewhe, mawzu; 2. kirish söz, muqeddime; 3. jamaet bashliqi.

sernigûn *s. far.* 1. ongtey-tongtey, astin-üstün; 2. bextsiz, telepsiz.

serpaş *is. far.* 1. qoral-yaraq ornida qollinidighan choqmaq; 2. dubulgha (tömür bök).

serpelemek sim-sim yaghmaq.

serpençe *is. far.* quwwetlik, küchlük, qorqmas adem.

serpilmek 1. chéchilmaq; 2. chongaymaq: *Çocuk çabuk serpildi* – Bala téz chongidi.

serpinti *is.* 1. chéchilghan we aqqan nersining qismi; 2. nersining aziyishi; 3. tamche-tamche yaghqan yamghur.

serpiştirmek (udul kelgen yerge) chachmaq, sepmek.

serpme *is.* 1. sépish, chéchish; 2. béliq tutush tori.

serpmek 1. sepmek: *Güvercinlere yem serpmek* – Kepterlerge dan sepmek; 2. chachmaq: *Birinin yüzüne su serpmek* – Birawning yüzige su chachmaq; 3. sim-sim yaghmaq (yamghur).

serptirmek septürmek, chapturmaq.

serpuş *is. far.* bash kiyimi.

serra *is. ar.* rahetlik, asanliq.

serrac *is. ar.* bk. ***saraç***.

sersar *s. ar.* 1. tola gep qilidighan; 2. tijimel, abdal.

sersebük *s. far.* eqilsiz, kem eqil.

sersebz *s. far.* 1. yéngi chiqqan, yéngi (köktat); 2. teleylik.

sersem *s. far.* 1. eqlini yoqatqan; 2. exmeq, hamaqet; 3. qarighularche heriket qilidighan.

sersemlemek 1. eqlini yoqatmaq; 2. qarighularche heriket qilmaq.

sersemleşmek 1. eqlini yoqatmaq; 2. qarighularche heriket qilmaq.

sersemletmek 1. eqlini yoqatturmaq, eqlidin azdurmaq; 2. qarighularche heriket qildurmaq.
sersemlik *-ği is.* eqlini yoqatqanliq, eqlidin azghanliq.
serseri *s. far.* tijimel, abdal.
serserice *z.* qarighularche.
serserilik *-ği is.* tijimellik, abdalliq.
serşar *s. far.* 1. liqmuliq; 2. köp, jiq.
sert *-ti s. far.* 1. qattiq; 2. achchiq, küchlük: *Sert şarap* – Küchlük haraq; 3. qopal, tong: *Sert bir adam* – Tong adem.
sertabip *-bi s. far.* bash doxtur.
sertaç *s. far.* 1. bashqa kiyidighan taj; 2. hörmetlik, izzetlik.
sertapa *z. far.* bashtin-axirghiche, pütünley, tamamen.
serteser *z.* bashtin bashqa, tamamen.
sertifika *is. fr.* 1. ispat, ispatname; 2. aliy mekteplerde oqughuchilarning oqush netijisini körsitidighan belge.
sertiz *s. far.* uchi uchluq, ötkür.
sertlenmek 1. qopallashmaq; 2. (fonétikida) jarangsiz üzük tawushning jarangliqlishishi; 3. bir toqulmining normalsiz halda qattiqlishishi.
sertleşmek 1. qattiqlashmaq; 2. quwwiti ashmaq, küchlenmek.
sertleştirmek 1. qopallashturmaq; 2. qattiqlashturmaq, qétishturmaq.
sertlik *-ği is.* 1. qattiqliq; 2. qopalliq.
serüven *is.* sergüzesht.
serv *is. far.* 1. serwi (derex); 2. mehbubening qeddi.
servakt *is. far.* bosh öy, xali yer.
servendam *is. far.* serwi boyluq, boyi serwidek.
server *s. ar.* rehber, bashliq.
serveran *is.* rehberlik, reisler, bashliqlar, ulughlar.
serveri *is.* bashliqliq, ulughluq.
servet *-ti is. ar.* mal-mülük, bayliq.

servetli *s.* bay, mal-mülki bar.

servezad *is. far.* 1. tüz we uzun serwi; 2. mehbubening qeddi-qamiti, serwizad.

servi *is. far.* serwi (qish-yaz yopurmaq tökmeydighan bir xil derex).

servilik *-ği is.* serwi ormanliqi, serwizarliq, serwilik.

servis *is. fr.* 1. idare: *Sağlık servisi* – Sehiye idarisi; 2. bölüm; 3. xizmet: *Bu garsonun servisi iyi değil* – Bu xizmetchining xizmet pozitsiyisi yaxshi emes; 4. ammiwi xizmet; 5. wezipe: *Gece servisi* – Kéchilik wezipe; 6. choyla top, walibol we tiktak topni bashlap urush; 7. dastixangha ayrim-ayrim keltürülgen tamaq qachiliri; 8. tamaqlarni dastixangha qoyush usuli.

servöz *is. fr.* ashxanilarda xéridarlargha tamaq toshughuchi ayal.

serzeniş *is. far.* eyiblesh, ahanet, tapa-tene, haqaret.

serzenişkâr *s.* haqaret qilghuchi, eyibligüchi.

ses *is.* 1. awaz, ses: *Davul sesi* – Dumbaq awazi; 2. tawush: *Ünlü ses* – Sozuq tawush.

ses bilgisi *-ni is.* bk. ***sesbilim*** .

sesbilim *is.* fonétika.

sesdeş *s. is.* 1. ahangdash; 2. ahangdash sözler (omunim sözler).

seslemek anglimaq, tingshimaq, qulaq salmaq.

seslendirmek filimni awazlashturmaq.

seslenmek 1. warqirimaq, towlimaq: *Aşağıya seslendim* – Töwen'ge warqirdim; 2. awaz chiqarmaq.

sesli *s.* 1. awazliq, awaz chiqarmaq; 2. sozuq tawush; 3. qattiq awaz bilen warqirash ... **sesölçer** *is.* anglash iqtidarini ölchesh eswabi.

sessiz ***s.*** 1. awazsiz: *Sessiz filim* – Awazsiz kino; 2. jimjit: *Sessiz bir çalışma* – Jimjit ishlesh; 3. mulayim, yawash: *Ahmet sessiz sakin bir çocuktur* – Exmet mulayim bir balidur.

sessizce ***z.*** jimjit.

sessizlik *-ği* ***is.*** 1. awazsizliq; 2. jimjitliq.

sesteş ***s. is.*** bk. ***sesdeş***.

sesteş ***s. is.*** ahangdash (söz).

sesüstü ***is.*** awazdinmu téz, ses üsti: *Sesüstü uçak* – Awazdin téz uchidighan ayropilan, ses üsti uchqu.

set *-ddi* ***is. ar.*** 1. meydan (tiktak top, choyla top, walibol qatarliq oyunlarda utush qétimi); 2. dékoratsiye; 3. sépil; 4. tosalghu; 5. tughan, tosma.

setayende ***s. far.*** naxshichi.

seter ***is. ing.*** uzun tüklük in'gliz ow iti.

setir *-tri* ***is. ar.*** 1. pürken'gen, yoshurun; 2. nomusluq, hayaliq.

setliç *-ci* ***is.*** 1. ich süridighan meden süyi; 2. karbonat arilashturulghan limonata.

setr ***is. ar.*** yéyish, pürkesh, yoshurush.

setretmek pürkimek, yoshurmaq.

settar ***s. is. ar.*** 1. yapqan, yoshurghan 1. er ismi (Sattar).

seva ***s. ar.*** birge bolmaq, barawerlik, tengdashliq.

sevab ***is.*** bk. ***sevap***.

sevabık ***is. ar.*** ötken ishlar, ötmüsh, ötkende qilinghan gunahlar.

sevabit ***is. ar.*** yultuzlar.

sevad ***is. ar.*** 1. qarangghuluq; 2. qarartish; 3. qara; 4. sawat.

sevadhan ***s. ar.*** xet tonuydighan, sawatliq.

sevahir ***is. ar.*** daxan ayallar.

sevai ***is. ar.*** Osmanliqlar dewridiki bir xil yipek rext.

sevaîm ***is. far.*** 1. otlaqqa bosh qoyup bérilgen haywanlar; 2. zakat üchün élinidighan mallar (qoy, öchke, kala, töge).

sevakıb *is. ar.* yoruq yultuzlar.
sevakıt *is. ar.* chushkünler.
sevaki *is. ar.* su ambarliri.
sevakin *is. ar.* 1. olturghanlar; 2. soqmighan qan tomurliri.
sevalif *is. ar.* ötmüshler.
sevam *is. ar.* zeherlik janiwarlar.
sevani *is. ar.* 1. ikkinchiler; 2. ikkinchi derijilik nersiler.
sevap *-bı is. ar.* sawab.
sevap etmek sawabliq ish qilmaq.
sevatir *is. ar.* qingghiraqlar, chong pichaqlar.
sevb *is. ar.* 1. kiyim-kéchek; 2. rext.
sevda *is. ar.* 1. chongqur muhebbet, ashiq; 2. nérwa késili; 3. hewes, arzu; 4. qara (boyaq); 5. ayal ismi.
sevda çekmek birige sarangdek köyüp qalmaq.
sevdalanmak 1. ashiq bolmaq, köyüp qalmaq; 2. bek bérilmek: *Kitaplara sevdalandı* – Kitablargha bek bérilip ketti.
sevdalı *s.* 1. ashiq bolghan; 2. artuqche bérilip ketken.
sevdaya düşmek ashiq bolmaq.
sevdirmek yaxshi köydürmek, söydürmek: *Çocuklara okulu sevdirmeli* – Balilargha mektepni yaxshi körgüzüsh lazim.
sevecen *s. ar.* shepqetlik.
sevecenlik *-ği is.* shepqet.
sevgend *is. far.* qesem.
sevgi *is.* muhebbet, ashiq: *Yurt sevgisi* – Weten muhebbiti, weten söygüsi.
sevgili *s. is.* 1. söyümlük, sewgili: *Sevgili yoldaş* – Söyümlük yoldash; 2. dost, ashna.
sevi *is.* ashiq.
sevici *is.* öz jinsige muhebbet (özi ayal tutup ayalgha ashiq bolush).

sevilmek yaxshi körünmek, söyünmek: *Çalışkan insanlar her yerde sevilir* – Tirishchan ademler hemmila yerde yaxshi körülidu.

sevim ***is.*** 1. méhir-muhebbet; 2. muhebbet, söyüm; 3. ayal ismi.

sevimli ***s.*** kishini xush qilidighan, kishini özige tartidighan.

sevimsiz ***s.*** 1. (nersiler üchün) kishini xush qilalmaydighan, set; 2. kishi bilen chiqishalmaydighan.

sevinç *-ci* ***is.*** 1. xushalliq, söyünch; 2. ayal ismi.

sevinçli ***s.*** xushal qilidighan, söyünüshlük: *Sevinçli bir haber* – Xushal qilidighan xewer.

sevindirmek xushal qilmaq, xush qilmaq, söyündürmek.

sevinmek xush bolmaq, söyünmek: *Bu habere pek sevindim* – Bu xewerge bek xush boldum.

sevişmek 1. bir-birini yaxshi körmek; 2. bir-birige ashiq bolmaq.

seviv *-vvi* ***is. ar.*** öküz, buqa.

seviy ***s. ar.*** 1. tüz, toghra; 2. teng.

seviye ***is. ar.*** 1. sewiye: *Türkçe seviyemiz o kadar yüksek değil* – Türkche sewiyimiz unchilik yuqiri emes; 2. barawerlik, tenglik; 3. tüzlük, toghriliq.

seviyeli ***s.*** sewiyilik, sewiyisi üstün.

seviyesiz ***s.*** sewiyisiz, sewiyisi töwen.

seviyet ***is. ar.*** barawerlik, tenglik.

sevk *-kı* ***is. ar.*** 1. yollash, ewetish; 2. türtke, ittirish; 3. istratégiye.

sevk etmek yollimaq, ewetmek.

sevketme ***is.*** yollash, ewetish (bir yerdin bir yerge).

sevkiyat *-ti* ***is. ar.*** 1. ewetish, yollash; 2. herbiy qoshunning istratégiyilik, taktikiliq meqset üchün bir yerdin ikkinchi bir yerge yötkilishi.

sevkulceyş ***is. ar.*** istratégiye.

sevmek 1. söymek: *Yurdunu sevmek* – Yurtini söymek; 2. yaxshi körmek: *Bunlar bir birini sevevek evlendiler* – Bular bir-birini yaxshi körüp turmush qurushti; 3. zoqlanmaq, xushlanmaq; 4. silimaq: *Gel, seni biraz seveyim* – Kel, sini biraz silap qoyay.

sevret *is. ar.* 1. ghezep, achchiq; 2. urush; 3. hökümranliq, bésim, zorluq; 4. zeher, haraq we soghuqning achchiqliqti; 5. qiziqliq.

sevvab *s. is. ar.* kiyim satquchi.

seyahat *-ti is. ar.* sayahet, seper.

seyahat etmek sayahet qilmaq, seper qilmaq.

seyahatname *is.* sayahetname, sayahet xatirisi.

seyf *is. ar.* qilich.

seyfi *s. ar.* 1. qilich bilen munasiwetlik, herbiy bilen munasiwetlik; 2. qilich sheklide; 3. er ismi.

seyid *is.* bk. ***seyit***.

seyide *is. ar.* 1. hörmetlik ayal; 2. melike.

seyir *-yri is. ar.* 1. méngish, türüsh, kétish; 2. yoluchiliq, seper; 3. tamasha; 4. qoshulmasliq, arilashmasliq.

seyirci *is.* 1. tamashichi, tamashibin; 2. körgüchi, qarighuchi; 3. kino körgüchi.

seyirlik *-ği is.* diqqetni özige tartidighan.

seyis *is. ar.* at baqquchi.

seyislik *-ği is.* at baqquchiliq.

seyit *-di is. ar.* 1. jamaetning chongi, aqsaqal; 2. er ismi.

seyl *is. ar.* 1. sel, tashqin; 2. shiddetlik kelgen nerse.

seylâb bk. ***seylap***.

seylâbe *is. ar.* sel, seldek aqqan su.

seylâp *-bı is. ar.* sel süyi, tashqin su.

seymen *is.* bk. ***seğmen***.

seyran *is. ar.* kézish, aylinish, tamasha qilish, chörgilesh.

seyrek *-ğı s.* 1. shalang: *Seyrek saç* – Shalang chach; 2. az uchraydighan: *Bu suda balık pek seyrektir* – Bu suda béliq bek az.

seyrekleşmek 1. shalanglashmaq; 2. az uchrimaq.

seyrekleştirmek shalanglashturmaq.

seyreklik *-ğı is.* shalangliq.

seyrelmek shalangdimaq.

seyyib *is. ar.* tul xotun.

seyyibat *is. ar.* tul xotunlar.

seyyibe *s. ar.* bk. ***seyyib***.

seyyidan *is. ar.* Muhemmed Peyghemberning ikki newrisi Hesen-Hüseyin.

seyyide *is. ar.* bk. ***seyide***.

seyyie *is. ar.* 1. eskilik, yamanliq; 2. gunah, jinayet.

seza *s. is. far.* 1. yarishiq, uyghun, qamlashqan; 2. er ismi.

sezar *is. fr.* hökümdar.

sezarizm *is. fr.* istibdatliq, hakimmutleqliq.

sezaryen *is. fr.* opératsiye bilen tughdurulghan bala.

sezaryen yapmak toghut opératsiyisi qilmaq.

sezdirmek 1. sezdürmek, tuydurmaq; 2. hés qildurmaq: *Kimseye sezdirmeden gidiverdi* – Héchkimge uqturmastin kétiwerdi.

sezgi *is.* 1. sezgü, tuyghu, sézim; 2. biwasite közitish, biwasite sézim.

sezgicilik *-ğı is.* sezgü we sézimgha tayanghan köz qarash, sezgüchilik, sézimchilik.

sezgili *s. fels.* sezgüge tayinidighan.

sezilmek sézilmek, tuyulmaq, hés qilinmaq.

sezim *is.* sézim, tuyghu.

sezimlemek sezgendek bolmaq.

seziş *is.* sézish, tuyush.

sezmek sezmek, tuymaq, hés qilmaq.

sezon *is. fr.* 1. mewsum, pesil; 2. peyt.
sezyum *is. fr.* séziy (ximiyiwi élémént).
sfenks *is. fr.* qedimki misirliqlardin qalghan ayal bashliq we shir wujudluq heykel.
sıab *is. ar.* qiyin, müshkül nersiler.
sıbag *is. ar.* 1. boyaq, reng; 2. yaritish.
sıbg *is. ar.* 1. rext we bashqa nersiler paturulidighan boyaq; 2. ispirt we etir ichide éritilgen boyaq maddisi; 3. din, mezhep.
sıbt *is. ar.* 1. newre; 2. aile-nesep.
sıbyan *is. ar.* balilar.
sıcacık *-ğı s.* issiqqina, illiqqina.
sıcak *-ğı s.* 1. issiq: *Sıcak hava* – İşle – Issiq hawa; 2. qizghin: *Sıcak bir dille övmek* – Qizghin medhiyilimek; 3. muncha: *Sıcağa gitmek* – Munchigha ketmek; 4. issiq yer.
sıcakkanlı 1. issiq qanliqlar (süt emgüchi haywanlar we uchar qushlar issiq qanliqlardur); 2. chiqishqaq, ileshkek, söyümlük.
sıcaklık *-ğı is.* 1. issiqliq: *Güneşin sıcaklığı* – Quyashning issiqliqi; 2. témpératura.
sıcakölçer *is.* térmométr.
sıçan *is. zool.* chashqan.
sıçan biti chashqan piti (kézik késilini taratquchi pit).
sıçana donmek üsti béshi höl bolup ketmek.
sıçangiller *is. zool.* chashqan tipidiki haywanlar.
sıçankuyruğu *-nu is.* töshük échish ékiki.
sıçırgan *s.* (haywanlar heqqide) ichi sürüp kétip hemme yéri poq bolup ketken.
sıçma *is.* chichish.
sıçmak 1. chichmaq, chong terep qilmaq; 2. buzmaq, berbat qilmaq: *Bu adam işime sıçtı* – Bu adem ishimni buzuwetti.
sıçrama *is.* 1. sekresh; 2. qedem, chamdam.

sıçramak 1. sekrimek; 2. chöchümek: *Çocuk sıçrayarak uyandı* – Bala chöchüp oyghandi; 3. chachrimaq: *Çamur sıçradı* – Patqaq chachridi; 4. atlap ötmek, atlimaq; 5. yéyilmaq, taralmaq; 6. étilip chiqmaq, örlep chiqmaq, qaynap chiqmaq, örlimek.

sıçratmak sekretmek, taqlatmaq, örletmek.

sıdak *-ğı is. ar.* toyluq, körümlük (yüz achquda bérilidighan).

sıddık *-ğı is. ar.* 1. rastchil, toghra sözleydighan, sözide turidighan; 2. er ismi.

sıddıka 1. Muhemmed Peyghemberning xotuni Ayishe; 2. Eysa peyghemberning anisi meryem; 3. ayal ismi.

sıddik *is. ar.* bk. ***sıddık***.

sıddika bk. ***sıddıka***.

sıdık *-dkı is. ar.* 1. toghriliq, durusluq, rastliq; 2. semimiylik, sadiqliq, sadaqetlik; 3. aq köngüllük.

sıfat *-tı is. ar.* 1. (til) süpet; 2. süpitide, süpiti bilen: *Baba sıfatıyla* – Ata supiti bilen; 3. qiyapet, körünüsh: *Onun ne olduğu sıfatından* – Uning néme ikenliki körünüshidin melum; 4. exlaq: *Fazilet insana yakışır sıfatlardandır* – Pezilet insangha xas süpettur; 5. belge, nishan; 6. unwan.

sıfatıye *is. fels.* Islam pelsepiside bir yol.

sıfatlaştırmak süpetleshtürmek.

sıfır *say.* 1. nöl; 2. yoqluq; 3. kéreksiz nerse.

sıfırcı *s.* oqughuchilirigha nöl béridighan oqutquchi.

sıgar *is. ar.* 1. kichikler; 2. yashlar, kichik balilar.

sığ *s.* 1. téyiz (su); 2. yüze: *Sığ düşünce* – Yüze chüshenche.

sığa *is.* 1. sighimchanliq; 2. özige tartish küchi, jelp qilish küchi: *Bir kadının sığası* – Bir ayalning özige jelp qilish küchi.

sığamak 1. türmek, shimaylimaq: *Dereyi görmeden bacaklarını sığadı* – Suni körmeyla pachaqlirini turdi; 2. siypimaq, silimaq: *Arkasını sığayarak gönlünü alacak sözler*

söyledi – Dümbisini siylap turup köngülni awutidighan sözlerni qildi.

sığdırma *is.* sighdurush, patquzush.

sığdırmak sighdurmaq, patquzmaq.

sığınak *-ğı is.* panah bolidighan, panah bolghuchi.

sığınca *is.* kichik qele, bashpanah bolidighan yer.

sığınık *-ğı is.* bashpanahliq tiligüchi.

sığınma *is.* bashpanah.

sığınma istemek bashpanah telep qilmaq.

sığınmak 1. bashpanahliq tilimek; 2. bashpanahliq tilep bashqa döletlerge ketmek; 3. yardem sorimaq we ümid qilmaq.

sığınmış *s.* bashpanahliq tiligüchi.

sığıntı *is.* siqilish: *Burada akrabalarının yanında biraz da sığıntı gibi yaşiyorlar* – Bu yerde tughqanlirining yénsida biraz siqilip qaldi.

sığır *is. zool.* 1. kala, siyir; 2. uzunchaq tüplen'gen kitab we zhurnal.

sığırbiti *is. zool.* kala piti.

sığırcık *-ğı is. zool.* torghay.

sığırlar *is. zool.* kalilar.

sığırsineği *is. zool.* köküyün.

sığırtmaç *-cı is.* kala padichisi.

sığışmak sighishmaq: *Biraz daha sıkışırsak hepimiz sığışırız* – Yene biraz qisilishshaq hemmimiz sighimiz.

sığıştırmak sighishturmaq.

sığlık *-ğı is.* 1. téyizliq; 2. téyiz yer.

sığmak 1. sighmaq, tapmaq; 2. mas kelmek, uyghun kelmek: *Aklı mantığa sığmamak* – Eqli mentiqighe uyghun kelmeslik.

sıhhat *-tı is. ar.* 1. saqliq, salametlik; 2. toghriliq, emeliyet.

sıhhat raporu sirttin kirgüzgen janliq mallar üchün yézilghan doklat.

sıhhatlı *s.* salamet, saq, aman-ésen.

sıhhatname *is.* késelning saqiyishigha béghishlanghan shéir.
sıhhi *s. ar.* 1. saqliq bilen munasiwetlik; 2. saqliqqa paydiliq, salametlik üchün paydiliq.
sıhhiye *is. ar.* 1. sehiye; 2. sehiye idarisi.
sıhhiyeci *is.* 1. sehiye xadimi; 2. herbiy qisimlarda tejribilik sehiye xadimi.
sıhri *s.* tughqanliq.
sıhriyet *is. ar.* 1. quda-bajiliq; 2. uruq-tughqanliq.
sık *s.* 1. zich, qélin, qoyuq, ziq: *Sık orman* – Qélin orman; 2. pat-pat, birdem: *Rüzgar sık sık oluyor* – Shamal pat-pat chiqip turidu.
sık sık *z.* pat-pat.
sıkça *z.* intayin qoyuq, zix.
sıkı *s.* 1. tar: *Beli sıkı bir ceket* – Béli tar chapan; 2. jiddiy: *Sıkı önlem* – Jiddiy tedbir; 3. yéqin: *Aramızda sıkı ilişki var* – Otturimizda yéqin munasiwet bar; 4. him: *Pencereyi sıkı kapa* – Dérizini him yapqin; 5. pixsiq, béxil; 6. güzel, chirayliq; 7. qattiq, keskin, sürlük.
sıkı *is.* qiyin ehwal: *Sıkıyı görünce kaçtı* – Qiyinchiliqni körüpla qachti.
sıkı fıkı *s.* ichqoyun-tashqoyun, apaq-chapaq.
sıkı yönetim *is.* herbiy idare qilish, herbiy rijim.
sıkıcı *s.* biaram qilidighan, jan siqilidighan.
sıkılamak siqilmaq, siqmaq.
sıkılgan *s.* tartinchaq, qorunidighan.
sıkılganlık *-ğı is.* tartinchaqliq.
sıkılma *is.* 1. siqilish; 2. qorunush, tartinish: *Bu adamın sıkılması yok* – Bu ademde tartinish dégen nerse yoq.
sıkılmak 1. siqilmaq; 2. ichi pushmaq, zérikmek: *Yalnız olturmaktan sıkıldım* – Yalghuz olturushtin zériktim; 3. tartinmaq, qorunmaq, xijil bolmaq: *Konuşmaya sıkılmış* – söz

qilishtin tartiniptu; 4. qisilmaq: *Sıkılırsam bu parayı harcarım* – Qisilip qalsam bu pulni xejleymen.

sıkılmaz *s.* tartinmas, qorunmaydighan, xijil bolmaydighan.

sıkım *is.* 1. changgal, ochum: *Bir sıkım un* – Bir ochum un; 2. siqim: *Bir sıkım diş macunu* – Bir siqim yagaw.

sıkıntı *is.* 1. biaramliq, diqqetchilik; 2. zérikish, ich pushuqi, bizar bolush, tit-tit bolush: *Kapalı hava insaha sıkıntı verir* – Tutuq hawa ademni bizar qilidu; 3. turmush éghirchiliqi, harghinliq: *Yollarda çok sıkıntı çektik* – Yolda köp harghinliq chektuq.

sıkışık *-ğı s.* qista-qistang, siqishmaq, qista-qistangchiliq.

sıkışıklık *-ğı is.* siqishiqliq, qista-qistangchiliq.

sıkışma *is.* 1. siqishish; 2. qistishish.

sıkışmak 1. qistashmaq; 2. siqishmaq; 3. qisiwalmaq; 4. turmush qiyinchiliqigha uchrimaq, teret qistimaq: *El sıkışmak* – Qol siqishmaq; *Parmağı kapıya sıkışmış* – Barmiqini ishik qisiwaptu.

sıkıştırmak 1. tiqmaq: *Elbiseleri sandığa sıkıştırdı* – Kiyim-kéchekni sanduqqa tiqti; 2. zorlimaq, bésim ishletmek: *Sıkıştırınca hepsini söyledi* – Zorlash bilen hemmini éytti; 3. siqishturmaq.

sıkıt *-ktı is. ar.* ching siqilghan.

sıkıt *is. ar.* chüshüp ketken.

sıkkın *s.* qattiq siqilghan.

sıklamak 1. ah-peryad qilip yighlimaq; 2. isqirmaq, pushtek chalmaq.

sıklaşmak 1. köpeymek, qoyuqlashmaq; 2. arqa-arqidin peyda bolmaq: *Fırtınalar sıklaştı* – Boran chapqun chiqiwerdi.

sıklaştırmak 1. köpeytmek, zichlashturmaq, artturmaq; 2. arqimuarqa qilmaq, dawamlashturmaq.

sıklet *-tı is. ar.* 1. éghirliq; 2. ich pushuqi, biaramliq.

sıklık *-ğı is.* zighliq, zichliq.

sıkma *is.* 1. siqish; 2. diqqetchilik, bizarliq, biaramliq; 3. siqip süyini chiqarghili bolidighan nersiler; 4. qisish.

sıkmaç *-cı is.* 1. siqish eswabi, qismaq; 2. qan tomurlirini qisip qoyidighan sayman.

sıkmak 1. siqmaq: *Üzüm sıkmak* – Üzüm siqmaq; 2. chachmaq, pürkimek: *Yangına su sıkmak* – Otqa su chachmaq; 3. bashqurmaq: *Çocuğu sıkıyorlar* – Balini qattiq bashquridu; 4. biaram qilmaq: *Böyle şeyler insanı sıkıyor* – Bundaq nersiler ademni biaram qilidu; 5. tar kelmek, qismaq: *Ayakkabı ayağımı sıktı* – Ayagh kiyimi putumni qisip qoydi.

sıla *is. ar.* uruq-tughqanliri bilen körüshmek.

sılacı *is.* uchrashquchi, körüshküchi, érishküchi (melum waqit ayrilghandin kéyin bashqidin uruq-tughqanliri bilen körüshküchi).

sılaya gitmek körmigili uzun bolghan ailisini we yurtini körgili barmaq.

sımah *is. ar.* qulaq töshüki.

sımak 1. sundurmaq; 2. buzmaq; 3. yengmek, üstün kelmek.

sımsıkı *s. z.* him, zich: *Halkımız sımsıkı birleşmelidir* – Xelqimiz zich ittipaqlishishi lazim.

sımt *is. ar.* tiziqliq nersiler.

sınaat *is. ar.* 1. qol hüniri; 2. hüner; 3. ustiliq, maharet.

sınaât 1. hünerler; 2. maharet ademler; 3. ustiliqlar.

sınaî *s. ar.* 1. qol hüniri bilen munasiwetlik; 2. süniy, tebiiy bolmighan.

sınama *is.* sinash.

sınamak 1. sinimaq, sinap körmek, tejribe qilmaq; 2. tekshürmek.

sınanmak sinalmaq.

sınatmak sinatmaq.

sınav *is.* sinaq, imtihan.

sınav vermek imtihan bermek.

sınavlamak sinaq almaq, imtihan almaq, sinimaq.
sındı *is.* qaycha.
sındık *-ğı is.* yériq yer.
sındırgı *-ğı is.* bk. ***sındık***.
sındırılmak sundurulmaq.
sındid *s. is.* rehber, bashliq, reis.
sıngın *s.* sunuq, perishan.
sınıf *is. ar.* 1. sinip: *İşçi sınıfı* – Ishchilar sinipi; 2. bölüm; 3. sinip (mektepning); 4. dersxana; 5. herbiy qisim: *Piyade, topçu, muharebe sınıfı* – Piyade, topchi we urush qisimliri; 6. katégoriye; 7. derije: *Birinci sınıf işçi* – Birinchi derije ishchi.
sınıflamak türge ayrilmaq.
sınıflandırmak siniplargha ayrilmaq.
sınıflanmak türge ayrimaq.
sınık *-ğı s.* 1. sunuq; 2. perishan; 3. yéngilgen, utulghan.
sınıkçı *is.* sunuqchi, téngiqchi.
sınır *is. yun.* 1. chégra; 2. chek, netije: *Her işin sınırı var* – Herqandaq ishning chéki bolidu; *İşimiz sınırsız olmamalı* – Ishimiz netijisiz kétiwermesliki lazim.
sınırdaş *s.* 1. chégridash; 2. qoshna.
sınırdaşlık *-ğı is.* qoshnidarchiliq, chégridashliq.
sınırlamak 1. chek qoymaq; 2. chégrilimek; 3. teriplimek.
sınırlı *s.* cheklik.
sınırsız *s.* cheksiz, chégrasiz.
sınmak 1. sinimaq, chéqilmaq; 2. chéchilmaq.
sıpa *is.* texey, xotek.
sıpa *is. ar.* bk. ***sepha***.
sıpıtmak qoghlimaq.
sır *is.* sir: *Sırı dökülmüş bir kap* – Siri chüshüp ketken qacha.
sır *-rrı is. ar.* sir, mexpiyetlik: *Bu işin sırı yoktur* – Bu ishning siri yoq.

sıra *is.* 1. qatar: *Bir sıra dükkan* – Bir qatar dukan; 2. ret, öchiret: *Sırayı bozma* – Sepni (retni) buzma (buzush); 3. perq, égiz-peslik, chong-kichiklik perqi: *Yaş sırası* – Kichiklik perqi; 4. orunduq: *Tiyatro sıraları* – Tiyatirning orunduqliri; 5. tertip, intizam: *Sıraya koymak* – Yolgha qoymaq; *Sıradan kişi* – Adettiki kishi; 6. nöwet: *Sırası gelmedi, acele etme* – Nöwiti kelmidi, aldirma.

sıradağ *is.* tagh tizmiliri.

sıralamak 1. retke tizmaq; 2. (balilar heqqide) méngishqa bashlimaq.

sıralanmak tizilmaq.

sıralatmak tizdurmaq.

sıralayıcı *s.* tizghuchi.

sıralı *s.* 1. retlik, retke tizilghan; 2. tertiplik.

sırasız *s.* 1. retsiz, réti yoq; 2. orunsiz, waqitsiz, yolsiz.

sırat *-tı is. ar.* yol, chighir yol.

sırat köprüsü sirat köwrüki (dinde ölgendin kéyin gunahsizlar ötidighan köwrük).

sırça *is.* 1. eynek; 2. eynektin yasalghan.

sırdaş *is.* sirdash, esirdash.

sırdaşlık *-ğı is.* sirdashliq, esirdashliq.

sırf *z. ar.* 1. yalghuz, peqet: *Sırf seni görmek için geldim* – Peqet séni körüsh üchünla keldim; 2. pütünley, tamamen, bashtin axir: *Bu söz sırf yalandır* – Bu söz pütunley yalghan.

sırık *-ğı is.* 1. uzun, inchike we tüz tayaq; 2. (tenterbiyide) tayinip égizge sekrep ötüsh tayiqi.

sırıklamak 1. tayaq bilen kötürmek; 2. oghrilimaq.

sırım *is.* tasma.

sırım halat *is.* tasmaq arghamcha.

sırım kamçı *is.* tasma qamche.

sırıtkan *s.* hijiyip turidighan lola: *Sırıtkan bir adam* – Lola adem.

sırıtkanlık *-ğı is.* loliliq.
sırıtmak 1. hijiyip külmek; 2. peskeshlik qilmaq; 3. ölmek.
sırlamak 1. sirlimaq: *Camı sırlamak* – Eynekni sirlimaq; 2. ölükni kömmek.
sırlı *s.* sirlanghan, sirliq: *Sırlı cam* – Sirliq eynek.
sırlı *s.* sirliq, mexpiy: *Bu işin sırlı yönü yok* – Bu ishning sirliq teripi yoq.
sırma *is.* 1. hel bérilgen, altun hel bérilgen yaki bérilmigen inchike kalwutun; 2. kalwutundin yasalghan chucha, pöpük (zerdin yasalghan).
sırma saç *is.* altun renglik chach.
sırmakeş *is.* kalwutunchi.
sırmalı *s.* kalwutun bilen ishlen'gen yaki kalwutun bilen zinnetlen'gen.
sırnaşık *-ğı s.* bizeng (telipini hel qilmighuche bézirip turuwalidighan): *Ne sırnaşık adam, şimdi gitmek niyetinde değil* – Némidégen bizeng adem, emdi kétishni xiyal qilmaywatidu.
sırnaşıklık *-ğı is.* bizenglik.
sırnaşmak bizengleshmek: *Ters cevap alınca sırnaşmaya başladı* – Tetur jawap élish bilen bizengleshkili qopti.
sırr olmak ghayib bolmaq.
sırri *s. ar.* mexpiylikke munasiwetlik, mexpiylikke dair.
sırrilik *-ği is.* mexpiyetlik.
sırsıklam *s.* hemmila yéri höl, üsti-bashi su.
sırsız *s.* sirlanmighan, sirsiz.
sırt *is.* 1. dümbe: *Cocuğun sırtı* – Balining dümbisi; 2. pichaqning qiri; 3. tagh we dönglerning üsti: *Sırtına almak* – Üstige yüklimek; 4. nersining arqa teripi. nersining tetür teripi: *Kağıdın sırtı* – Qeghezning tetürisi; 5. yüz: *Elin sırtı* – Qolning yüzi.
sırtar *is. zool.* kélerning bir türi.

sırtarmak 1. küshkürtmek; 2. türülmek, toplanmaq: *Bulutlar ufukta sırtardı* – Bulutlar asmanda toplandi.

sırtlamak yüdümek: *Görevi sırtladım* – Wezipini üstümge aldim.

sırtlan ***is. zool.*** chilböre, sirtlan.

sıska ***s. ar.*** 1. jüdeng, awaq, oruq: *Bu sıska bir kızdı* – Bu awaq bir qiz idi; 2. qorsaqqa su chüshüsh.

sıska olmak qorsaqqa su chüshüp yoghinap ketmek.

sıskalaşmak oruqlimaq, jüdimek.

sıskalık *-ğı* ***is.*** oruqluq, awaqliq.

sıtma ***is.*** bezgek.

sıtmalanmak bezgek bolmaq, bezgek késilige uchrimaq.

sıtmalı ***s.*** bezgek bolghan.

sıtmalık *-ğı* ***is.*** bezgek késili tarilidighan yer.

sıtmaya tutulmak bezgek bolmaq.

sıva ***is.*** suwaq.

sıvacı ***is.*** suwaqchi (binakarliqta).

sıvağı bk. ***sıva***.

sıvalamak suwimaq (binakarliqta).

sıvalı ***s.*** suwaq bérilgen, suwalghan: *Sıvalı duvar* – Suwalghan tam.

sıvalı ***s.*** türüklük, shimaylanghan: *Kolları sıvalı* – Yengliri türüklük.

sıvama ***is.*** 1. suwash; 2. yalitish: *Altın sıvama* – altun yalitish; 3. éghzi bilen teng, liqmu liq: *Bardağı sıvama doldurdu* – Istakanni aghzi bilen teng toshquzdi.

sıvamak 1. suwimaq: *Duvarı sıvamak* – Tamni suwimaq; 2. sürmek: *Duvara çimento sıvamak* – Tamgha sémont sürmek; 3. milimek: *Cocuk reçeli yüzüne sıvadı* – Bala layni yüzige miliwaldi.

sıvamak 1. türmek, shimaylimaq: *Kollarını sıvayıp işe başladı* – Englirini türüp ishqa kirishti; 2. siylimaq,

shaplaqdimaq: *Arkasını sıvayarak gönlünü alacak sözler söylédi* – Mürisini siylap turup könglini awutidighan sözlerni qildi.

sıvanmak 1. suwalmaq; 2. ishqa hazirlanmaq: *Bu iki arkadaş yavaş yavaş işe sıvanmaktadırlar* – Bu ikki dost asta-asta ishqa kirishkiliwatidu.

sıvaşmak 1. mileshmek; 2. suyuqlashmaq.

sıvazlamak uwulimaq, siylimaq: *Sırrını sivazlamak* – Dümbisini uwulimaq.

sıvı *s.* suyuq, suyuqluq.

sıvı yağ *is.* su yighi.

sıvık *-ğı s.* suyuq, bosh: *Bu hamur çok sıvık olmuş* – Bu xémir bekmu bosh bolup qéptu.

sıvılaşma *is.* yumshaq, boshash, suyulush.

sıvılaştırmak suyuqlashturmaq, yumshatmaq, boshatmaq.

sıvındırmak parni sowutmaq yaki su haligha keltürmek.

sıvınmak par yaki gaz halitidin suyuqluq halitige aylanmaq.

sıvıölçer *is.* ariométr (suyuqluqlarning zichliqini we sélishturma éghirliqini ölcheydighan eswab).

sıvırya *z. it.* 1. bas-bas (soda-sétiq heqqide): *Bugün satış sıvıtya gidiyor* – Bügün bazar bas-bas boluwatidu; 2. dawamliq türde; 3. birining arqisidin biri; 4. aghzigha qeder, liqmu liq.

sıvış ghayib bolush, yoqilish.

sıvışık *-ğı s.* 1. yépishqaq, chaplashqaq; 2. rudipay: *Senin kadar sıvışık bir adam görmedim* – Sendek rudipayni körmigendim.

sıvışmak 1. bulghanmaq; 2. jim-jim yoqap ketmek, qéchip ketmek: *Seni görünce hemen sıvışmak istedi* – Séni körüsh bilen derhal qéchishqa urundi.

sıyag *is. ar.* örnekler, qéliplar.

sıyagat *is. ar.* zerger.

sıyah *is. ar.* peryadlar, warqirashlar.
sıyam *is. ar.* rozi (rozi tutush).
sıyanet *is. ar.* muhapizet qilish, qoghdash.
sıyanet etmek qoghdimaq, közetmek.
sıyas *is. ar.* 1. qele, istihkam; 2. suqunidighan yerler 1. hujra.
sıyga *is. ar.* örnek, qilip, moda, qaide.
sıygı *is.* sighimchanliq.
sıyırga *is.* xamandiki samanlarni yighish yaki qar tazilashqa ishlitilidighan keng taxtay.
sıyırgı *is.* qar tazilaydighan yaghach kürek.
sıyırmak 1. soyuwatmaq: *Çark elinin derisini sıyırdı* – Chaq qolining térisini soyuwetti; 2. sughurup chiqarmaq, qayriwetmek: *Örtüyü birdenbire sıyırdı* – Yapquchni birdinla qayridi; *Kılıçını sıyırdı* – Qilichini sughurup chiqardi; 3. sümürüp tügetmek, pak-pakiz tügitiwetmek, qurutuwetmek, siyrip-süpürüwetmek: *Mehmet tabağı sıyırdı* – Muhemmed tawaqni siyrip süpürüwetti; 4. rextning énidin yaki boyidin yirtip chuwup chiqarmaq; 5. sürkilip ötmek, sürkelmek: *Kurşun başını sıyırıp geçti* – Oq béshidin sürkilip ötüp ketti; 6. qutquzmaq, tartip chiqarmaq: *Onu bu bulaşık işten sıyırmak kolay değil* – Uni bu chataq ishtin qutquzush asan emes; 7. siyrip almaq: *Yoğurdun kaymağını sıyırmak* – Qétiqning qaymiqini siyriwalmaq.
sıyırtmak soydurmaq.
sıyrık *-ğı s.* 1. sürülüp ketken (yara); 2. yüzsiz, nomussiz.
sıyrılmak 1. sürülüp ketmek: *Elim sıyrıldı* – Qolum sürülup ketti; 2. soyulmaq; 3. qutulmaq: *O, işten ne güzel sıyrıldı* – U ishtin hejeb obdan qutuldi.
sıyrıntı *is.* 1. qachida éship qalghan ash; 2. qol bilen yirtilghan lata; 3. yüzsiz, iza tartmaydighan.
sızak *-ğı is.* sézip chiqmaq (tashlardin).
sızdırılmak éritilmek, süzdürülmek.

sızdırmak 1. sizdurmaq; 2. süzdürmek (süzüp almaq); 3. yalghan éytip birawdin pul almaq: *Çocuk babasını sızdiriyor* – Bala yalghan éytip atisidin pul alidu.

sızgıt *-tı is.* qiyma.

sızı *is.* jismaniy we rohiy azab: *Yalnızlık bir sızıdır* – Yalghuzluq bir rohiy azabtur.

sızıltı *is.* aghrinish, qaqshash, yighlash.

sızırmak süzmek (nersini süzüp almaq).

sızlamak 1. aghrimaq: *Yarası sızliyor* – Yarisi aghriwatidu; 2. yighlap qaqshimaq.

sızlanmak shikayet qilmaq, derd tökmek.

sızlatmak ichini échishturmaq, aghritmaq: *Yüreğini sızlatmak* – Yürikini aghritmaq.

sızma *is.* 1. singish: *Suyun toprağa sızması* – Suning yerge singishi; 2. tesir qilish: *Emperyalizm her alanda sömürge ülkelere sızma yapmaktadır* – Jahan'girlar hemme jehette mustemlike memliketlerge tesirini ötküzmekte; 3. sézish: *Kaptan su sızıyor* – Qachidin su séziwatidu; 4. düshmen pozitsiyisidin yoshurunche algha bésish.

sızmak 1. sizmaq, sizip aqmaq: *Küpten su sızmak* – Küptin su sizmaq; 2. pash bolmaq, ashkara bolup qalmaq; 3. mest bolup uxlap qalmaq.

sial *is. jeol.* yer postining sirtqi yüzi.

siayet *is. ar.* gheywet-shikayet, söz-chöchek.

sib *is. far.* alma.

siba *is. ar.* yirtquch haywanlar.

siba *is. öz.* siba (XI esirde Shimaliy Afriqaning ishghal qilinishida muhim rol oynighan bir ereb qebilisi).

sibab *is. ar.* haqaret qilish, tillash, haqaretlesh.

sibahat *is. ar.* su üzüsh.

sibak *is. ar.* 1. ötmüsh; 2. bagh, baghlaqliq; 3. kirish söz.

sicil *is. ar.* 1. xatire (türlük nersiler yézilghan); 2. arxip.

sicilli *s. is.* 1. xatirige yézilghan; 2. jinayiti yézilghan.
sicim *is.* qopal ishlen'gen arghamcha.
sidik *-ği is.* süydük.
sidik yolu *is.* süydük yoli.
sidikli *s.* 1. süydük yuqup qalghan; 2. siygek, ornigha siyip qoyidighan.
sifad *is. ar.* at qatarliq haywanlarning jüplishishi.
sifal *is. far.* 1. sapal; 2. chaqchuq.
sifale *is. far.* bk. ***sifal***.
sifalin *s. is.* laydin yasalghan.
sifariş 1. buyrutma, zakaz: *Bir elbise sifariş ettim* – Bir kiyim buyruttum; 2. hawale.
sifilis *is. fr.* siblis (késel).
sifon *is. fr.* 1. bir qacha ichidiki suyuqluqni ikkinchi bir qachigha yötkesh üchün ishlitilidighan egri turuba neyche; 2. tashyol we tömür yollarning astidin ötküzülgen ériq.
sifr *is. ar.* 1. kitap we yéziq yézilghan nerse; 2. kitap jildi.
siftah *is. ar.* 1. irim: *Daha siftah etmemiş* – Téxi irim qilmaptu; 2. eng awwal, aldi bilen, birinchi bolup, tunji qétim: *Bu haberi siftah ondan duydum* – Bu xewerni eng awwal uningdin bildim.
siftahlamak 1. irim qilmaq; 2. éghiz tegmek (awwal pishqan nersige aldi bilen éghiz tegmek).
siftinmek 1. waqit ötküzmek, kün ötküzmek; 2. sürkenmek; 3. xushamet qilmaq.
sigal *is. far.* 1. chüshenche; 2. endishe.
sigara *is. sp.* 1. tamaka, papirus; 2. rengdar yaghachtin papirus sheklide qilip yasalghan süniy yem (béliq tutush üchün qarmaqqa békitilidighan).
sigara böreği *is.* türmel (tamaq).
sigaracı *is.* tamaka satquchi.
sigaralık *-ğı is.* tamaka qutisi.

sigortacı *is.* sughurta xizmetchisi.
sigortacılık *-ğı is.* sughurtichiliq.
sigortalı *s.* 1. sughurtiliq; 2. sughurtiliqqa yézilghan, sughurtiliqqqa élinghan; 3. hayati kapaletke élinghan.
sigorya *is. it.* muheqqeq, mutleq.
siğil *is.* sögel.
siğilli *s.* sögellik, sögili bar (adem).
sih *is. far.* kawap zixi.
siham *is. ar.* oqya oqliri.
sihir *-hri is. ar.* 1. séhir, köz baghlash; 2. jelp qilish küchi.
sihirbaz *is. ar.* séhirger, séhribaz.
sihirbazlık *-ğı is.* séhirgerlik.
sihirli *s.* sérilik.
sihr *is.* bk. ***sihir***.
sik *is.* erlerning erkeklik ezasi, sik.
sika *is. ar.* tulum.
sika *is. lat.* Qedimki Rim xenjiri.
sika *is. ar.* 1. ishinish, étiqad; 2. *s.* ishen'gili bolidighan (adem).
sikal *is. far.* bk. ***sigal***.
sikal *is. ar.* 1. éghir nersiler; 2. éghir bésiqliq; 3. set nersiler.
sikatif *s. fr.* téz qurutush üchün boyaqlargha qoshulghan madda.
sikavut *is. den.* téz türidighan chong tiptiki urush paraxoti.
sikaye *is. ar.* 1. sirkay, piyale; 2. köl.
sikayet *is. ar.* 1. ussuzluq (su) bérish; 2. Mekkide hajilargha su we zem-zem tarqitish wezipisi.
sikke *is. ar.* 1. métal pul; 2. métal pul qoyidighan qélip; 3. derwishler kéyidighan kulah; 4. métal pulgha bésilghan tamgha; 5. tüz yol.
sikkeci *is.* métal pul basquchi.
sikkehane *is.* pul zawuti (pul chiqiridighan).

sikkeken *is.* métal pul qélipini yasighuchi.
sikkeşinas *is.* pul mutexessisi.
siklememek ehmiyetsiz qarimaq, biperwaliq qilmaq.
siktir *ünl.* «yoqal» dégen menide qollinilidu.
siktirici *s.* pes, peskesh.
siktirmek yoqalmaq (közdin).
silâh *is. ar.* 1. qoral-yaraq; 2. qoral ornida qollinilidighan bilim, pul we bashqa nersiler.
silâhendaz *is. ar.* qorallanghan esker.
silahhane *is. ar. far.* qoral-yaraq ambiri.
silahlamak qorallandurmaq.
silahlandırmak qorallandurmaq.
silahlanmak qorallanmaq: *Düşmana karşı silahlanmalı* – Dushmen'ge qarshi qoralllinayli.
silahlı *s.* qoralliq.
silahlık *-ğı is.* 1. eskerlerning herbiy gazarmida bolghan waqitlirida qorallirini qoyidighan yéri; 2. tapancha, pichaq qatarliq qorallarni ésip qoyidighan kemer, boytasma.
silâhsızlandırma *is.* qoralsizlandurush.
silâhsızlandırmak qoralsizlandurmaq.
silâhsızlanma *is.* esker qisqartish.
silâhsızlanmak esker qisqartmaq.
silâhsiz *s.* qoralsiz.
silâhşor *is. ar. far.* qoralliq adem, jenggiwar.
silâhşorluk *-ğu is.* jengchilik, jenggiwarliq.
silahtar *is. ar.* padishah, wezirlerning qoralini muhapizet qilghuchi (asrighuchi).
sildirmek sürtdürtmek, öchürtmek.
silelek *-ği is.* 1. muncha lönggisi; 2. aptomobilning aldi eynikige chüshken yamghurni sürtküch.
silgi *is.* 1. sürtküch, desmal; 2. öchürgüch (rézinke); 3. doska sürtküch; 4. ishik aldigha sélip qoyulghan ayagh sürtküch.

silgiç *-ci* ***is.*** aptomobilning aldi-keynige chüshken yamghurni sürtküch.

sili ***is.*** 1. sap; 2. ippetlik.

sili ***is. far.*** 1. yüzige urulghan testek, shapilaq; 2. bala, palaket.

silici ***is.*** rende salghuchi, rendiligüchi.

silik *-ğı* ***s.*** 1. öchüp ketken, öngüp ketken: *Silik para* – Öngüp ketken pul; 2. tutuq bésilghan, ochuq bolmighan; 3. özini körsetmeydighan, körenglimeydighan, diqqetni jelp qilmaydighan.

sililik *-ğı* ***is.*** 1. pakliq; 2. ippet.

silindir ***is. fr.*** silindir.

silindirik ***s. fr.*** 1. silindirlik; 2. silindir sheklide.

silindirsel ***s.*** bk. ***silindirik***.

silinme ***is.*** öchürülüsh.

silinmek 1. öchürülmek; 2. bir chette qalmaq.

silinti ***is.*** öchürülgen nersining izi.

silk ***is. ar.*** 1. ünche, marjan tizilghan yip; 2. qatar, tiziq; 3. tertip, nöwet; 4. meslek, kesip.

silkelemek silkimek, qaqmaq: *Halının tozunu silkelemek* – Gilemning topisini qaqmaq.

silkelenmek 1. qéqilmaq: *Bütün halılar silkelendi* – Hemme gilemler qéqildi; 2. silkinmek: *Üzerindeki karları (temizlemek için silkelendi* – Üstidiki qarlarni chüshürüwétish üchün silkindi.

silki ***is.*** jöylüp ornidin turup kétish.

silkinmek 1. silkinmek; 2. bir nersidin qutulmaq.

silkinti ***is.*** ürküp sekresh, ürküsh.

silkişmek silkinmek: *At, köpek, küşlar silkişir* – At, it we qushlar silkinidu.

silkme ***is.*** 1. silkinish; 2. göshlük sey; 3. éghirliq kötürüshte bir xil kötürüsh shekli.

silkmek silkimek, lingshitmaq, irghitmaq: *Ağacı silkmek* – Derexni irghitmaq.

silktirmek silkitmek, irghatturmaq.

sille *is. far.* kachat, testek.

simar *is. ar.* méwe, yémish.

simat *is. ar.* 1. isharet, belge; 2. iz, alamet.

simat *is. ar.* 1. dastixan; 2. yémek-ichmek; 3. ziyapet.

sime *is. ar.* 1. tamgha, isharet, belge; 2. iz, alamet.

simetri *is. fr.* tekshi, teng, tengdash, mutanasip.

simetrik *-ği s. fr.* tekshilik, tenglik, tengdashliq, mutanasipliq.

simetrisiz *s.* tekshisizlik, tengdashsizliq, mutanasipsizliq.

simge *is.* simwol, isharet: *Badem takke uygurların simgesidir* – Badam doppa uyghurlarning simwolidur.

simgeci *is.* simwolizmchi.

simgecilik *-ği is.* simwolizm, simwolchiliq.

simgelik *-ği is.* alamet, simwolluq.

simhak *is. ar.* ustixanning üstini yépip turghan tére.

similimum *is. fr. tıp.* késelge bérilgen haman késelning ehwalini yaxshilaydighan dora.

simin *s. far.* 1. kümüshtin ishlen'gen; 2. kümüsh renggide apaq.

simit *-di is. ar.* 1. chember (halqa) shekillik nerse; 2. yanjip posti chiqiriwétilgen bughday; 3. nöl; 4. selle; 5. un, süt, shéker we méwe arilashturulghan yémeklik.

simsar *is. ar.* komisyunchi, göröchi.

simsariye *is. ar.* göröchilerning satquchi we alghuchidin alidighan puli.

simsarlık *-ğı is.* göröchilik.

simsiyah *s. far.* qapqara, tum qara.

simten *is. far.* kümush ten.

simurg *is. far.* sumurgh (enqa).

simya ***is. far.*** 1. bir xil séhir; 2. qedimde ximiye bilimi, qimmiti az medendin altun chiqirish bilimi.

simyacı ***is.*** séhirger.

simyager séhirger.

sin ***is. ar.*** mazar, gör.

sin *-nni* ***is.*** ömür.

sin ***is. ar.*** chish.

sin ***is. ar.*** 1. erebche «s»; 2. ereb élipbesining on ikkinchi herpi; 3. «soal» sözining qisqartilishi.

sinagog ***is. yun.*** yehudiy ibadetxanisi.

sinameki ***is. bot.*** sana derixi we uning yopurmiqi (sürgü dorisi süpitide qollinilidu).

sinan ***is. ar.*** 1. sün'gü, neyze; 2. er ismi.

sinanî ***s. is.*** 1. neyze bilen munasiwetlik; 2. neyze we sün'gü yasighuchi.

sinar ***is. yun.*** béliq tutidighan chong qarmaq.

sinarit ***is. yun. zool.*** göshi lezzetlik birxil béliq.

sincabi ***s.*** kül reng.

sincap *-bı* ***is. far. zool.*** tiyin (kimirgüchi kichik haywan).

sindan bk. ***sendan***.

sindirilmek singdürülmek, hezim qildurulmaq.

sindirim ***is.*** hezim.

sindirmek singdürmek, hezim qilmaq.

sine ***is. far.*** meyde, kökrek, köngül, qelb.

sine ***is. ar.*** uxlash, uyqugha bashlash.

sinek *-ği* ***is.*** 1. chiwin; 2. qarta qeghizide «chillik».

sinekçil ***is. zool.*** chiwin tutup yeydighan qush.

sineklenmek chiwin köpiyip ketmek, chiwinliship ketmek.

sineklik *-ği* ***is.*** 1. chiwin köp yer; 2. chiwin qorughuch; 3. chiwin kirmeslik üchün tartilghan ishik tori; 4. chiwin öltüridighan doriliq qeghez, chiwin qeghizi.

sinema *is. fr.* 1. kino: *Türkiye sineması* – Türkiye pilimi (kinosi); 2. kinoxana: *Açık hava sineması* – Üsti ochuq kinoxana.

sinemacı *is.* kinochi, kino filimi ishligüchi, kino qoyghuchi.

sinemacılık *-ğı is.* 1. kinochiliq sanaiti; 2. kinochiliq.

sinematograf *is. fr.* kino apparati.

sinerji *is. yun.* hemkarliq.

sineroman *is. fr.* kino sénariyisi üchün yézilghan roman.

singin *s.* 1. tartinchaq, qorunidighan; 2. ongay singidighan.

sini *is. far.* petnus.

sinik *-ği s.* (köngli) sunuq: *Sinik bir adam* – Köngli sunuq adem.

sinin *is. ar.* yillar.

sinir *is.* 1. nérwa; 2. muskul, pey, singir; 3. ghelite xuy: *Bu kadının bir siniri var, kedi görünce bayılır* – Bu ayalning ghelite xuyi bar müshüksni körüsh bilen hoshidin kétidu; 4. tuyghu, sézim.

sinirbilim *is. tıp.* nérwa késellikliri bilimi.

sinirlemek 1. göshning peylirini éliwetmek; 2. atning arqa putining singirini kesmek.

sinirlendirmek xapa qilmaq, achchiqini keltürmek.

sinirlenmek xapa bolmaq, achchiqlanmaq, achchiqi kelmek: *Bu söze kim olsa sinirlenir* – Bu sözge kimla bolsa xapa bolidu.

sinirli *s.* 1.singirliq: *Etin sinirli tarafını almayacağım* – Göshning singirliq teripini almaymen; 2. xapixan, jilixor: *Sinirli bir kadınla evelenmiştim* – Jilixor bir xotun bilen turmush quruptimen.

sinirlik *-ği is.* qebristan, görlük.

sinirmek bk. ***sindirmek***.

sinmek 1. mökmek, yoshurunmaq; 2. shük bolup ketmek, köngül yérim bolmaq: *Tavşan köprünün dibine sinmişti* – Toshqan köwrükning tuwige suqundi.

sinmez *s.* singmeydighan, hezim bolmaydighan.

sinnevr *is. ar.* müshük.

sinolog *is. fr.* sinolog (xenzushunas).

sinoloji *is. fr.* sinologiye (xenzu shunasliq).

sinoptik bir waqitta yer yüzining türlük jaylirida abhawa melumatlirini toplap jughrapiyilik xeritiler tüzgüchi (mutexessis).

sinrimek asta sekrimek.

sinsi *s.* 1. quw, hiyliger: *Sinsi bir adam* – Quw adem; 2. asta-asta éghirlishidighan (késel).

sinsilik *-ğı is.* hiyligerlik, quwluq.

sinsin *is.* yash yigitler axshimi gülxan etrapini aylinip yürüp oynaydighan milliy ussul.

sinsiput *is. fr.* bashning aldinqi yérimi.

sintine *is. it.* yelkenlik kémilerde kémige kirgen sularning toplinidighan yéri.

sinüs *is. lat.* 1. organizmda kawak, aqma töshük; 2. trigonométiriyilik chember.

sinyal *-li is. fr.* signal, belge.

sinyal çekmek belge bermek, signal bermek.

sinyal vermek belge bermek, signal bermek.

sinyorina *is. it.* xanim.

sipah *is. far.* herbiy qoshun.

sipahı *is. far.* 1. qedimki atliq esker; 2. XIX ,XVII esirlerde Firansiye, En'gliye, Portugaliye üchün xizmet qilidighan Hindistanliq eskerler.

sipar *s. far.* «bergüchi», «pida qilghuchi» dégen menilerde qollinilidu: *Can siparane çalışmak* – Jan pidaliq bilen ishlimek.

sipare *is. far.* Quranning herbir parisi.
sipariş *is. far.* 1. hawale qilmaq; 2. qilinishi buyrulghan nerse, zakaz qilinghan nerse.
sipas *is. far.* shükri qilish.
sipası *s.* teshekkür éytquchi, minnetdar.
sipeh *is. far.* bk. ***sipah***.
sipehsâlar *is. far.* bash qomandan.
sipenç *is. far.* méhmanxana, saray, deng.
siper *is. far.* 1. dalda; 2. qalqan; 3. shepkining chékiliki; 4. xendek; 5. yoshurunidighan yer.
siperisaika *is. far. ar.* chaqmaq qayturghuch.
siperlenmek özini daldigha almaq, yoshurunmaq.
siperlik *-ği is.* kün we yamghurdin saqlighuchi: *Şapka siperliği* – Shepke chékiliki.
sipsi *is.* 1. kémining güdüki; 2. sunayning éghizliq qismi.
sipsivri *s.* uchluq.
sir *s. far.* 1. toq (qorsaq); 2. *is.* samsaq.
sir *is. ar.* nerx, baha.
sirab *s. far.* 1. sugha toyghan, sugha qanghan; 2. suluq.
sirac *s. far.* 1. meshel, qendil; 2. er ismi.
siracı *is.* chiraghchi.
sirayet *-ti is. ar.* 1. yuqush (késel); 2. tarilish kéngiyish.
sirayet etmek yuqmaq.
sirbal *is. ar.* könglek.
sirçeşm *is. far.* közi toq.
sirçeşmi *is.* közi toqluq.
siren *is. fr.* qattiq awazliq düdük.
sireng *is. s. far.* 1. köp renglik; 2. sumurgh, enqa; 3. sir (mexpiy).
sireng *is. s. far.* bir xil yipek rext.
siret *is. ar.* 1. birawning exlaqi, xaraktéri, mijezi we qiliqi; 2. usul; 3. terjimihal.

sirhan *is. ar.* böze, süt emgüchi yirtquch haywanlar.
sirişk *is. far.* köz yéshi.
sirişt *is. far.* xuy, mijez, tebiet.
sirişte *s.* arilashturulighan, yughurulghan.
sirk *-ki is. fr.* sérk meydani.
sirkat *-ti is. ar.* oghriliq, bulash.
sirke *is. far.* sirke, achchiqsu: *Makarnaya sirke konmalı* – Ügre ashqa sirke quyulush lazim.
sirke *is. zool.* pit-chusa qatarliqlarning tuxumi.
sirkeci *is.* sirke yasap satquchi.
sirkeleşmek échimaq.
sirkeli *s.* ichige sirke qoyulghan.
sirkelik *-ği is.* sirke qachisi.
sirküler *is. fr.* barghaq, köpligen kishige ewetish üchün bésilghan xet.
sirto *is. yun.* bir xil xelq ussuli.
sis *is.* tuman, tutun: *Yola çıktığımız zaman, etrafta hafif bir sis vardi* – Yolgha chiqqan waqtimizda etrapta bir az tuman bar idi.
sisalar *is. öz.* Gherbiy Afriqa négirliri.
sislemek düshmenning közitishini qalaymiqanlashturmaq üchün tuman perde peyda qilmaq.
sislendirmek tumanlashturmaq.
sislenmek tuman basmaq, tuman qaplimaq, tuman peyda qilmaq.
sisli *s.* tumanliq.
sismik *is. fr.* yer tewresh bilen munasiwetlik.
sistalji süydük yolining aghrishi.
sistem *is. fr.* 1. sistéma: *J, Güneş sistemi* – Quyash sistimisi; 2. tüzüm: *Sosyalist sistem* – Sotsiyalistik tüzüm; 3. yol: *İnsanı servete kavuşturabilecek iyi bir sistem* – Insanni mal-mülukke ige qilidighan yaxshi bir yol.

sistematik *-ği is. fr.* sistématik.
sistemleşmek sistémilashmaq.
sistemleştirmek sistémilashturmaq.
sistemli *s.* sistémiliq halda: *Sistemli çalışma* – Sistémiliq ishlesh.
sistemsiz *s.* sistémsiz.
sistire *is. yun.* yaghachlarni siliqlaydighan tömür parchisi.
sistoskop *is. fr.* sistoskop (süydük yollirini tekshüridighan eswab).
sit *s. ar.* alti.
sit *is. ar.* 1. shöhret; 2. daghdugha, dawrang.
sit *is. ar.* xotun, xanim, ayal.
sitad *is. fr.* élish.
sitam *is. far.* qimmetlik nersiler bilen bézelgen éger we yögek.
sitar *is. müz.* Hindistanning bir xil chalghusi (chékip chélinidighan).
sitare *is. far.* 1. yultuz; 2. teley, bext, teqdir.
sitareden *is. far.* munejjim.
sitaregân *is. far.* yultuzlar.
sitayiş *is. far.* maxtash, medhiye.
sitayiş etmek maxtimaq.
sitayişer *s. far.* bk. ***sitayişkâr***.
sitayişgâh *is. far.* qesidilerning medhiye qismi.
sitayişkâr *s. far.* maxtighuchi, medhiyiligüchi.
site *is. fr.* sheher.
sited *is. fr.* bk. ***sitad***.
sitem *is. far.* 1. eyiblesh, kayish; 2. ahanet; 3. zulum, jebir.
sitem etmek eyiblimek, kayimaq.
sitemgân *s. far.* bk. ***sitemger***.
sitemger *s. far.* zalim, heqsizliq qilghuchi.
sitemgeran *is.* zulum qilghuchi, jebir qilghuchi.

sitemli *s.* zulum chekküchi, jebrlen'güchi.
sitil *is.* 1. chong tömür su tungi; 2. wanna, das (munchida).
sitiz *is. far.* ghowgha, jédel, küresh.
sitize *is. far.* bk. *sitiz*.
sitobotanik *is. fr.* ösümlük hüjeyrilirini tetqiq qilidighan ilim.
sitr *is. ar.* 1. perde; 2. yapquch, yopuq.
siviş *is.* yoq bolush, ghayib bolush, közdin yoqilish.
sivişik *s.* yépishqaq.
sivişmek qachmaq.
sivri *s.* 1. uchi ötkür hem uchluq: *Sivri bıçak* – Uchluq pichaq; 2. déngizdiki xada tashlar.
sivribiber *is. bot.* uchluq achchiq laza.
sivrilemek 1. uchluqlashmaq; 2. jemiyette orni ösmek, orni kötürülmek; 2. chongaymaq, ösmek.
sivrileşmek uchluqlashmaq.
sivrilik *-ğı is.* uchluqluq.
sivrisinek *is. zool.* pasha.
siya *is. it.* palaqni tetür urup qéyiqni tetür heydimek.
siya gitmek arqigha ketmek.
siya siya *z.* arqa-arqa.
siyabî munchida kiyim-kéchekke qarighuchi.
siyah *is. far.* qara: *Kömür siyahtır* – Kömür qaridur.
siyahımsı *s.* qaramtul.
siyahımtırak *s.* bk. ***siyahımsı***.
siyahî *s. far.* négir.
siyahlanmak qaraymaq.
siyahlaşmak qaraymaq.
siyahlatmak qaraytmaq.
siyahlık *-ğı is.* 1. qariliq, qara reng; 2. qara yer; 3. qarangghuluq.
siyak *is. ar.* 1. ipade shekli; 2. uslub, istil.

siyasa ***is.*** siyaset.
siyasal ***s.*** siyasiy.
siyasal haklar ***is.*** siyasiy hoquqlar.
siyaset ***is.*** siyaset.
siyaset meydanı ***is.*** ölüm jazasi ijra qilinidighan meydan.
siyasetçi ***is.*** siyasetchi.
siyaseten ***z.*** siyasiy jehettin.
siyasetgâh ***is. ar. far.*** ölüm jazasi ijra qilinidighan yer.
siyasi ***s. ar.*** 1. siyasiy; 2. siyasetchi.
siyasi iktisat ***is.*** siyasiy iqtisad.
siyasiyat *-tı* ***is. ar.*** siyaset ishliri.
siyatik *-ği* ***is. fr.*** pachaqtiki ikki singir.
siyeh ***s. is. ar.*** bk. ***siyah***.
siyek *-ği* ***is.*** süydük yoli.
siyer ***is. ar.*** 1. xaraktér, xuy; 2. terjimihal.
siyest *-ti* ***is.*** chüshlük tamaqtin kéyinki aram yaki uyqu.
siygaya çekmek soraqqa tartmaq.
siymek siymek (it yaki müshük).
siyonist *-ti* ***s. fr.*** sionist (sionizmchi).
siyonizm ***is. fr.*** sionizm (yehudiylarda eksiyetchil burzhua milletchilik herikiti).
siyret ***is. ar.*** bk. ***siret***.
siz ***z.*** siz (ikkinchi shexs): *Siz nerede?* – Siz qeyerde? **siz** süpet yasighuchi qoshumche: *Tatsız* – Temsiz.
sizce sizche, sizningche.
sizcileyin sizge oxshash, sizdek.
skaut *-ği* ***is. ing.*** bk. ***skaut***.
skavut *-ği* ***is. ing.*** téz yüridighan charlighuchi paraxot.
skeç ***is. ing.*** dialogluq qisqa sehne esiri.
skit ***is.*** bir kishilik musabiqe qéyiqi.
skor ***is. fr.*** musabiqide tereplerning érishken netijisi (san).
skotopi ***is.*** közning qarangghuluqqa uyghunlishishi.

skraç *is.* motsiklit musabiqiside musabiqichilar qatar tizilghan siziq.
skrotum *is.* erlik bézi xaltisi.
skualen *is.* itbéliqi.
slavizm *is. fr.* islawizm (pan islawizm).
slogan *is. ing.* shoar, lozunka, plakat.
Slovak *is. öz.* Islowakiye xelqidin bolghan, Islowakiye xelqi.
Slovakça *is. öz.* Islowakiye tili **Slovakya** *is. öz.* Islowakiye.
soba *is. it.* 1. ochaq, mesh; 2. parnik; 3. lükcheklerning toplanghan yéri.
sobacı *is.* mesh yasighuchi yaki satquchi, ochaq salghuchi adem.
sobacılık *-ğı is.* mesh yasash kespi, meshchilik.
soda *is. ing.* soda, shulta.
sofa *is. ar.* 1. karidor, ariliq; 2. safa, diwan; 3. olturush üchün yasalghan supa.
sofalı *s.* taziliq ishchisi.
sofi *is. s. ar.* sopi.
sofilik *-ği is. ar.* sopiliq.
sofistik *-ği is. fr.* sopizm, sopi.
sofizm *is. fr.* sopizm, tesewwurchiliq.
sofra *is. ar.* 1. tamaqlar tizilghan dastixan: *Sofrayı kaldırmak* – Dastixanni yighishturmaq; *Sofrayı kurmak* – Dastixan hazirlimaq; 2. tamaq: *Şimdi sofradan kalktım* – Emdi tamaqtin qoptum; 3. ademning sungi; 4. hemdastixanlar.
sofracı *is.* méhmanxanilarda dastixan ishlirini bashqurghuchi.
softa *is. far.* 1. talip (medrise oqughuchisi); 2. diniy ademlerge kemsitip bérilgen nam; 3. qarighularche choqunghuchi.
softalaşmak 1. xurapiy; 2. qarighularche ishenmek.

sofu *s. is. ar.* 1. dinning buyruqi we qanunlirigha pütünley uyghunlashmaq; 2. qarighularche ishen'güchi.
sofuluk *-ğu is.* qarighularche heriket qilghanliq.
soğan *is.* piyaz.
soğancı *is.* piyaz satquchi.
soğanlı *s.* ichige piyaz sélinghan, piyaz bilen pishurulghan.
soğanlık *-ğı is.* piyaz térilidighan yer.
soğansı *s.* piyaz sheklidiki.
soğuk *-ğu s.* 1. soghuq, muzdek: *Soğuk hava* – Soghuq hawa; 2. qopal, tong: *Soğuk bir adam* – Qopal adem; 3. qizghin bolmighan: *Soğuk kan* – Soghuq qan.
soğuk almak soghuq tegmek.
soğuk kanlı *s.* soghuq qanliq, éghir-bésiq.
soğuklama *is.* soghuq tégish.
soğuklamak soghuq tegmek.
soğukluk *-ğu is.* 1. soghuqluq; 2. soghuq heriket; 3. ghezep, achchiq; 4. shehwaniy; 5. tamaqning axirida yéyilidighan, ichilidighan méwe, kempüt, chüle qatarliqlar; 6. munchining az issitilidighan yéri.
soğulmak 1. soghulmaq; 2. qurushmaq, qurmaq (ériq, östenglerde su).
soğumak 1. sowumaq, muzlimaq; 2. rayi qaytmaq, köngülsiz bolmaq.
soğurmak sümürmek.
soğurulmak sümürülmek.
soğuşmak tawlanmaq (yer toghruluq).
soğutkan *s.* qiziqliqni chüshürgüchi, muzlatquchi, soghuqdan.
soğutmaç *-cı is.* tonglitish sanduqi, soghuq saqlash öyi, tonglatqu, muzlatqu.
soğutmak sowutmaq, muzlatmaq.
soğutulmak sowutulmaq, muzlitilmaq.

sohbet *-ti* ***is. ar.*** paranglishish, mungdishish, söhbetlishish: *İki başkan içtenlikle ve dostça sohbet etti* – Ikki reis semimiy we dostane söhbetleshti.

sokak *-ğı* ***is. ar.*** kocha: *Göstericiler sokaklara döküldüler* – Namayishchilar kochilargha töküldi.

sokak çocuğu ***is.*** kocha balisi (terbiyisiz qalghan).

soket ***is. fr.*** qisqa qonchluq paypaq.

sokmak 1. tiqmaq; 2. chachmaq: *Arı çocuğu sokmuş* – Here balini chéqiwaptu; *Cocuğu yılan sokmuş* – Balini ilan chéqiwaptu; 3. birawni renjitmek; 4. xéridarni aldimaq (tijaret heqqide): *Satıcı elmanın çürüklerini sokmuş* – Satquchi almaning sétiqlirini béripti; 5. sanjimaq, paturmaq (pichaq, yingne qatarliqlarni).

sokman ***is.*** uzun qonchluq ötük.

sokorolar ***öz. is.*** Chatta yashaydighan négirlar.

soku ***is.*** tash kile, soqa (shal, bughday aqlaydighan).

sokulgan ***s.*** chiqishqaq.

sokulganlık *-ğı* ***is.*** chiqishqaqliq.

sokulmak 1. qisilmaq, arigha kiriwalmaq: *Mehmet saflarımıza sokuldu* – Muhemmed qoshunimizgha kiriwaldi; 2. yéqinliq qilmaq.

sokum ***is.*** 1. loqma: *Bir sokum ekmek* – Bir loqma (borda) nan; 2. kala we qoyning saghrisi.

sokur ***is. zool.*** 1. chongqur, tiren, ichige kirip ketken: *Sokur göz* – Ichige kirip ketken köz, ora köz; 2. soqur, bir közi kor: *Sokur hayvan* – Bir közi kor haywan.

sokuşmak 1. tar yerge qisilmaq; 2. ustiliq bilen arigha qisturuwalmaq.

sokuşturmak 1. qisturulmaq; 2. ustiliq bilen arigha kiriwalmaq.

sol ***s.*** 1. sol: *Kapının sol kanadı* – Ishikning sol qaniti; 2. ilghar siyasiy partiye we küchler.

sol *-lü is. fr.* sekkiz nuqtining «fa» bilen «la» otturisidiki awaz.

sol *is.* pironing pul birliki.

solak *-ğı s. is.* 1. solghay; 2. osman padishahliqi dewride padishahning xas muhapizetchisi.

solcu *s. is.* solchi.

solculuk *-ğu is.* solchilliq.

soldurmak öngdürmek: *Güneş boyaları soldurur* – Quyash rengni öngdüridu.

solfej *is. fr.* muzika oqutushning asasi.

solgun *s.* 1. bosh, töwen (keypiyat), solghun; 2. öngüp ketken.

solipsizm *is. fr.* solipsizm (ötüp ketken subyéktip idéalizm, peqet öziningkinila dunyada mewjut bolghan birdinbir réalliq dep bilip, obyéktip dunyani inkar qilish).

solist *is. fr.* yalghuz kishilik naxsha éytquchi yaki yalghuz saz chalghuchi.

sollamak yolning sol teripidin mangmaq.

solmak 1. renggi öngmek; 2. solashmaq, solmaq.

solo *is. it.* bir kishi teripidin éytilghan naxsha yaki bir kishi teripidin chélinghan muzika parchisi.

solocu *is.* özi yalghuz bir muzika esirini orunlighuchi yaki bir naxshini ijra qilghuchi.

solucan *is.* medde qurt.

soluğan *is.* 1. dem siqilishqa uchrighan (haywan); 2. déngiz dolquni (déngizda shamalning tesiri bilen peyda bolghan dolqun).

soluk *-ğu s.* 1. aqirip ketken, tatirip ketken: *Soluk dodaklar* – Aqirip ketken kalpuklar; 2. julasini yoqatqan.

soluk *-ğu is.* dem, tiniq, nepes: *Soluğunu uzun süre tutabildi* – Uzunghiche tinmay turdi.

solukalmak dem almaq, nepes almaq.

soluklanmak nepes almaq, tinmaq, aram almaq, harduq almaq.
soluma *is.* hasirash, nepes qisilish.
solumak hasirimaq: *Yorgunluktan soluyup söz söylemiyor* – Harghanliqtin hasirap gep qilalmaywatidu.
solunmak teneppus qilmaq, harduq almaq.
solunum *is.* teneppus, harduq.
solutmak hasiratmaq.
som *is.* portning su üstidiki qismi.
som *s.* 1. ichi kawak: *Som altın bilezik* – Ichi kawak altun bileyzük; 2. sap, bashqa nersiler arilashmighan.
som *is.* som béliqi (hem déngizda, hem tatliq suda yashaydighan göshi lezzetlik bir xil béliq).
soma *is.* Italiyening nurghun yerliride qollinidighan hejim ölchimi.
soma *s.* yarimas, bosh, bikar.
soma *is. yun.* wujud kilitkilirining pütüni.
soma *is.* mest qilghuchi ichimlik.
somaki *is.* qizil yaki yéshil mermer tash.
somata *is. yun.* badam méghizi we qoghun uruqidin yasalghan aq sherbet.
somun *is. yun.* bolka.
somun *is. fr.* burma qalpaq, wéntlik qalpaq.
somurtkan *s.* yüzini pürüshtüridighan, éghzini ümcheytidighan.
somurtmak éghzini pürüshtürmek, terini türmek.
somut *s.* konkrét: *Taş, su, hava somut birer varlıktır* – Tash, su, hawa konkrét sheyilerdur.
somutlaştırmak konkrétlashturmaq.
son *s.* 1. kéyinki, song: *Son zamanlarda* – Kéyinki waqitlarda; 2. axirqi: *Son kurşun* – Axirqi oq; *Onun son isteği*

– Uning axirqi telipi; 3. axiri: *Mektubun sonu bitti* – Xetning axiri tügidi.

son bahar 1. küz, song bahar; 2. qériliq yéqinlashqan dewr.

son ek ***is.*** söz yasighuchi arqa qoshumche. (mesilen: «liq, lik, din, tin» dégenlerge oxshash).

sonar ***is. ing.*** awazdin téz dolqunlardin paydilinip su asti paraxotlarning jaylashqan yérini bilidighan eswab.

sonda ***is. it.*** sonda (1. suning térenlikini ölchesh eswabi;; 2. bir boshluqning ichini tekshürüshte qollinilidighan ichi kawak uzun eswab;; 3. süydük yollirini échish üchün qollinilidighan ichi kawak meden yaki rézinke neyche.).

sondaj ***is. fr.*** 1. sonda bilen közitish; 2. tetqiqat, tetqiq qilish, tekshürüsh.

sondalamak 1. suning chongqurluqini sonda bilen ölchimek; 2. asti qatlamning ehwalini tekshürmek; 3. yer astini tekshürüsh üchün sonda qoymaq: *Yeraltını sondalamak* – Yerning astini tekshürmek; 4. bir sonda töshüki achmaq.

sondograf ***is.*** derya sulirining sewiyisidiki özgirishlerni xatiriligüchi eswab.

sondurma ***is.*** lempe (yamghurdin yaki aptaptin saqlinish üchün qollinilidighan).

sondurmak otturigha qoymaq, sunmaq **Songolar** ***öz. is.*** An'golaning négirliri.

songu ***is.*** ejel.

sonlama ***is.*** axirqi musabiqe songlima.

sonlu ***s. mat.*** axiri bolghan, axiri chiqidighan, songluq.

sonometre ***is. fr.*** sonométr (awazning kuchini ölchesh eswabi).

sonra ***z.*** 1. kéyin, axir, songra: *Sonra konuşacağım seninle* – Kéyin sözlishimen sen bilen; *Bu işi sonraya bırakalım* – Bu ishni kéyin'ge qaldurayli; 2. tügünche; 3. aqiwet; 4. asti terep, arqida kelgen qisim.

sonraki *s.* axirqi, kéyinki, songraqi.

sonraları *z.* kéyinki waqitlar, songriliri: *Önce iyi idi, sonraları bozuldu* – Burun yaxshi idi, kéyinki künlerde buzuldi.

sonrası *is.* axiri, tügenchisi, songrisi: *Hikayenin sonrası* – Hékayining tügenchisi.

sonrasız *s.* edebiy, menggü, songrisiz.

sonrasızlık *-ğı is.* edebiy, menggülük, songrisizlik.

sonsal *s.* xulase, yekün.

sonsuz *s.* 1. cheksiz; 2. payansiz, songsiz; 3. keng.

sonsuzluk *-ğu is.* 1. cheksizlik, songsizliq; 2. ebediyet.

sonuç *-cu is.* netije: *Sınav sonucu* – Imtihan netijisi.

sonuçlamak 1. tügetmek, püttürmek, axirlashturmaq: *Bütün işlerini iki güne kadar sonuçlayacak* – Pütün ishlirini ikki kün'giche tügetkidek; 2. seweb bolmaq: *Bu davranış bir çok iyilikle sonuçlandı* – 38)ğ5 yasası an – Bu heriketler nurghunlighan yaxshiliqqa sewep boldi.

sonuçlanmak tügimek, pütmek, axirlashmaq: *Bu iş çabuk sonuçlandı* – Bu ish téz axirlashti.

sonurgu *is.* netije.

sop *-pu is.* qebile, uruq.

sopa *is.* 1. toqmaq, kaltek: *Ceza olarak 40 sopa attılar* – Jazalap 40 kaltek urdi; 2. tayaq; 3. tayaq bilen urush.

sopa yemek tayaq yémek.

sopalamak tayaq bilen urmaq: *Köpeği sopaladi* – Itni toqmaqlidi.

soprano *is. it.* 1. töwen awazliq naxshichi; 2. töwen we bom awazliq muzika.

sordurmak soratmaq, sordurmaq.

sorgu *is.* soraq, sorghu.

sorguç *-cu is.* taj, pöpük.

sorguçlu *s.* pöpüklük.

sorgulamak soraqqa tartmaq, soraq qilmaq.
sorguya çekmek soraqqa tartmaq.
sormak sorimaq: *Birinden saatın kaç oldugunu sormak* – Biridin saetning qanche bolghanliqini sorimaq; *Bu işi bana sorarlar* – Bu ishni mendin soraydu.
sormak shorimaq, sümürmek.
soru ***is.*** soal.
sorulmak soralmaq.
sorulu ***s.*** soalliq.
sorum ***is.*** mesuliyet.
sorumak shorimaq, sümürmek.
sorumlu ***s.*** mesul, jawabkar: *Bu işin sorumlusu ben, siz karışmayın* – Bu ishning jawabkari men, siz arilashmang.
sorumluluk *-ğu* ***is.*** mesuliyet, jawabkarliq: *Bu işin sorumluluğunu ben üzerime alırım* – Bu ishning jawabkarliqini men üstümge alimen.
sorumsuz ***s.*** mesuliyiti yoq, mesuliyetsiz.
sorumsuzluk *-ğu* ***is.*** mesuliyetsizlik.
sorun ***is.*** mesile: *Bu sorun ne zaman çözülecek* – Bu mesile qachan hel bolidu.
sorurluk *-ğu* ***is.*** qéyin singlisi bilen turmush qurush (xotuni ölgen biri).
soruşmak bir-biridin sorimaq.
soruşmak ekchimek, qorimaq: *Çamaşır soruştu* – Kir ekchidi.
soruşturma ***is.*** tekshürüsh, sürüshtürüsh, sorushturma.
soruşturmak tekshürmek, sürüshtürmek, sürüshte qilmaq.
sorutmak chirayini türmek, éghzini ümcheytmek.
sosis ***is. fr.*** hésip, qéza, kolbasa.
sosyal *-li* ***s. fr.*** sotsiyal, ijtimaiy.
sosyal bilgiler ***is.*** ijtimaiy penler: *Sosyal bilgiler federasyonu* – Ijtimaiy penler birleshmisi.

sosyal demokrat *s. is. fr.* sotsiyal démokrat.
sosyalist *-ti is. fr.* 1. sotsiyalist; 2. sotsiyalizmchi: *Sosyalist parti* – Sotsiyalistik partiye.
sosyalizm *is. fr.* sotsiyalizm.
sosyalleşme *is. psik.* 1. bir balining ijtimaiy turmushqa öginishi; 2. bir shexsning her qandaq bir kolléktip hayatqa maslishishi.
sosyalleştirmek 1. sotsiyalistik özgertish kirgüzmek; 2. döletleshtürmek; 3. sotsiyalistik terbiye bermek.
sosyolog *is. fr.* mutexessisi, sotsiolog.
Sovyet *is. rus.* sowét: *Sovyetler Birliği* – Sowétler Ittipaqi.
soy *is.* 1. nesil, ewlad, jorungqay: *Soy at* – Nesillik at; 2. nesli yaxshi; 3. jinsiy, tip, tür, xil: *O soydan mal kalmadı* – U xil mal qalmidi; 4. famile, neseb (ismi): *Soy adınız nedir?* – Familingiz kim?.
soya *is. bot.* sériq purchaq (yagh chiqirilidighan).
soya çekim *is.* ata miras.
soyadı *-nı is.* famile (neseb ismi), bowisining yaki ulugh bowisining éti.
soydeş *is. s.* jinsdash, nesildash, türdash.
soydurmak soydurmaq.
soyga *is. zool.* ala qagha.
soygun *is.* bulangchiliq, qaraqchiliq.
soyguncu *s. is.* 1. bulangchi, qaraqchi; 2. toy-tökünde xotunlarning sirtqi kiyimlirige qarighuchi xotun.
soygunculuk *-ğu is.* bk. ***soygun***.
soyka *is.* 1. kiyim-kéchek, üstwash; 2. ölüktin salduruwalghan kiyim; 3. igisige esqatmaydighan nerse.
soylu *s.* tégi yaxshi, nesli yaxshi.
soyluluk *-ğu is.* nesli yaxshiliq.

soymak 1. soymaq: *Elmayı soymak* – Almini soymaq; 2. yeshmek, salmaq, yéshindürmek: *Çocuğu soy da yatır* – Balini yéshindürüp yatquz; 3. bulimaq, oghrilimaq.

soymantı *is.* 1. posti soyulidighan nersiler; 2. post, shöpük, qowzaq; 3. hasa.

soysop *-pu is.* nesli bir, bir nesebtin bolghan uruq-tughqanlar.

soysuz *s.* tégi pes.

soysuzlaşma *is.* süpiti özgirish, aynish, arqigha chékinish.

soysuzlaşmak aynimaq, süpiti özgermek, arqigha chékinmek, buzulmaq.

soysuzluk *-ğu is.* aynighanliq, süpiti özgergenlik, chékin'genlik.

soytarı *is. ar.* 1. qiziqchi; 2. hiyliger.

soytarlık *-ği is.* 1. qiziqchiliq; 2. hiyligerlik.

soyuk *is.* anatomiyilik modél (ressam we heykeltirashlar yasighan).

soyulmak 1. soyulmaq: *Yara soyuldu* – Yara soyuldi; 2. bulanmaq, talang qilinmaq: *Adamcağız yolda soyulmuş* – Bichare yolda bulinip qipyalingach qilinip qaptu.

soyundurmak yéshindürmek.

soyunmak yéshinmek: *Soyunup yattı* – Yéshinip yatti.

soyunmalık *-ğı is.* munchida kiyim salidighan yer.

soyunmuş *s.* yalingach, kiyimini séliwetken.

soyuntu *is.* shapaq, shöpük, post.

soyut *s.* 1. abstrakt; 2. tutuq, müjmel, ghuwa; 3. chüshinish qiyin bolghan.

söbe *s.* tuxumsiman.

söbü *s.* bk. *söbe*.

söğüş *is. s.* 1. pishurulghan soghuq gösh; 2. üstige chüchütülgen yagh qumastin shundaqla yéyilidighan terxemek, pemidur.

söğüt *-dü* ***is. bot.*** söget.
söğütgiller ***is. bot.*** söget tipidiki derexler.
söğütlük *-ğü* ***is.*** sögetlik.
sökel ***is. fr.*** méyip, nakar (adem).
sökellik *-ği* ***is.*** méyiplik, nakarliq.
sökmek 1. sökmek: *Kitabın kabını sökmek* – Kitabning téshini sökmek; 2. qomurmaq: *Ağacı kökünen sökmek* – Derexni yiltizidin qomurmaq; 3. parchilimaq, chuwumaq: *Makinayi sökmek* – Mashinini parchilimaq; 4. késip ötmek, yérip ötmek; 5. murekkep we mexpiy herpler bilen yézilghan nersini oqumaq; 6. chiqishi we éqishi asanlashmaq: *Balgam söktü* – Belghem (xeprik) chiqti; 7. kélishke bashlimaq, arqa-arqidin kelmek; 8. tesir qilmaq; 9. ghelibe qilmaq, üstün kelmek; 10. qoghlimaq, heydiwetmek.
söktürmek 1. söktürmek; 2. qiyinda chüshenmek yaki qiyinda bilmek.
sökü otu ***is. bot.*** qumluq yerde ösidighan bir xil ösümlük.
sökük *-ğü* ***is.*** sökük, chuwuq.
sökün «arqa-arqidin kelmek.» dégen menide qollinilidu.
söküntü ***is.*** sökülgen parche.
sölostomi ***is.*** awazning buzulushi we boghulup chiqishi.
sölpümek yumshap sanggilap qalmaq.
sölyotomi ***is.*** qérin boshluqining opératsiyisi bilen échilishi.
sömestir ***is. fr.*** bk. ***sömestr***.
sömestr ***is. fr.*** bir oqush yilining ikki mewsumining herbiri.
sömürge ***is.*** mustemlike.
sömürgeci ***s.*** mustemlikichi, sümürgüchi.
sömürgecilik *-ği* ***is.*** mustemlikichilik, sümürgüchilik.
sömürgeleştirme ***is.*** mustemlikileshtürüsh, sümürgüleshtürüsh.
sömürme ***is.*** ékspilatatsiye qilish, sümürüsh.

sömürmek 1. sümürmek; 2. hemmini yep tügetmek; 3. shorimaq (bir yerning bayliqini).
söndürme *is.* öchürüsh.
söndürmek 1. öchürmek: *Lambayı söndürmek* – Chiraghni öchürmek; 2. yélini chiqiriwetmek: *Balonu söndürmek* – Balonning yélini chiqiriwetmek; 3. peseytmek, jimiqturmaq: *Öfkesini söndürdü* – Xapiliqni peseytti.
söndürücü *is.* 1. öchürgüchi; 2. ot öchürüsh üskünliri.
söndürülmek öchürülmek.
sönmek 1. öchmek: *Ateş söndü* – Ot öchti; 2. boshashmaq, yéli chiqmaq: *Balon söndü* – Balonning yili chiqip ketti; 3. (awaz heqqide) toxtimaq; 4. démi ichige chüshüp ketmek, jimiqmaq; 5. ölmek.
sönmüş *s.* öchürülgen, öchük.
sönük *-ğü s.* 1. öchük: *Sönük ateş* – Öchük ot; 2. yoruqluqi we süriti azayghan; 3. diqqetni jelp qilalaydighan; 4. zeip; 5. tutuq, ghuwa: *Sönuk bir anlatma* – Tutuq chüshenme; 6. rohiy chüshük, béshi töwen, sunuq: *Sönuk bir adam* – Rohiy chüshük adem.
sönüklük *-ğü is.* öchüklük.
sör *-rü is. fr.* katolik mezhipide özini dingha atighan ayal.
sövdürmek tillanmaq.
söve *is.* ishik we dérizining késhiki, rami.
sövegü *is.* til, haqaret.
sövelik *-ği is.* késheklik (ramliq) taxtay.
sövme *is.* tillash, haqaret qilish.
sövmek tillimaq, haqaret qilmaq.
sövülmek tillanmaq, haqaretlenmek.
sövüntü *is.* til, haqaret.
sövüş *is.* tillash, haqaretlesh.
sövüşlemek bir-biridin pul ündürmek, qara basturmaq.
sövüşmek tillashmaq.

sövüştürmek tillatmaq.
söyleme *is.* sözlesh, gep qilish.
söylemek 1. sözlimek; 2. éytmaq: *Şarkı söylemek* – Naxsha éytmaq; 3. aldin démek, bildürmek.
söylenilmek sözlenmek.
söyleniş *is.* teleppuz qilish: *Bu, söyleniş güç bir kelimedir* – Bu, teleppuz qilinishi qiyin bir söz.
söylenmek 1. sözlenmek; 2. öz-özige gep qilmaq; 3. tenqid qilmaq; 4. shikayet qilmaq.
söylenti *is.* kishiler arisida tarilip yürgen asasi yoq gep-söz.
söyleşi *is.* söhbet.
söyleşme *is.* dialog.
söyleşmek 1. sözleshmek, gep qilishmaq: *Ben onunla bunu söyleştim* – Men uning bilen buni sözleshtim; 2. muzakire qilmaq.
söylev *is.* nutuq: *Başkan bir söylev verdi* – Reis nutuq sözlidi.
söyleyiş *is.* söz qilish usuli, söz istili.
söz *is.* 1. birqanche boghumdin terkib tapqan söz; 2. gep-söz, söz-chöchek: *Ortalıkta bir söz dolaşiyor* – Kishiler arisida gep-söz chügilep yüridu; 3. wede: *O, sözünde duran bir adamdır* – U sözide (wediside) turidighan adem.
söz birliği *is.* til birliki.
söz dizimi *-ni is.* sintaksis.
söz etmek til biriktürmek.
sözcü *is.* bayanatchi: *Dışişleri bakanlığı sözcüsü* – Tashqi ishlar ministirlikining söz.
sözcük *-ğü is.* söz.
sözcülük *-ğü is.* bayanatchiliq (bir organgha yaki shexsiyge wakaliten söz qilish).
sözde *z.* goya, qandaqtur, atalmish: *Sözde bilgin* – Atalmish alim.

sözen *is.* nutuq bergüchi, nutuq sözligüchi.
sözlendirici *is.* awaz bergüchi (kinogha).
sözlendirmek awaz bermek (kinogha).
sözleşme *is.* bitim: *11 maddelik batış sözleşmesi* – 11 maddiliq tinchliq bitim.
sözleşmek 1. pütüshmek, toxtashmaq; 2. wedileshmek, sözleshmek.
sözlü *s.* 1. éghizche: *Sözlü sinav* – Éghiz imtihan; 2. wede bergen, söz bergen; 3. toy qilishqa wedileshkenlerning herbiri, wedileshken.
sözlük *-ğü is.* sözlük, lughet: *Türkçe-Uygurca sözlük* – Türkche-uyghurche sözlük.
sözlükbilim sözlükchilik (lughetchilik), sözlük ilmi.
sözlükçü *is.* lughetchi, sözlükchi.
sözlükçülük *-ğü is. fr.* lughetchilik, sözlükchilik: *O, sözlükçülükle uğraşiyor* – O lughetchilik bilen shughulliniwatidu.
sözsüz *s.* sözsiz, gepsiz.
sözüm ona goya, qandaqtur, atalmish: *Sözüm ona özgürlük* – Atalmish hüriyet (erkinlik).
sözüt *is.* éghizdila qalghan.
spanemi *is. tıp.* qansizliq.
spektroskop *-pu is. fr.* spéktroskop (türlük nur siziqlirini tekshüridighan eswab).
spekülasyon *is. fr.* élipsatar.
sperma *is. yun.* ispérma, méni.
spesiyalite *is. fr.* 1. ixtisas, mutexessis; 2. alahide tamaq, mexsus tamaq.
spiker *is. ing.* diktor: *Radyo propagandasında spiker çok önemli yer tutuyor* – Radio teshwiqatida diktor muhim orunda turidu.
spikerlik *-ği is.* diktorluq.

spikül *is. fr.* okul urghuchi.
spilom *is. fr. tıp.* meng, xal.
spiritüalizm *is. fr.* rohaniychiliq.
spirometre *is. fr.* öpkining nepes élish iqtidarini ölcheydighan eswab.
spiroskop *is. fr.* öpkining hejmini ölcheydighan eswab.
spiroskopi *is. fr.* nepesning tekshürülüshi.
splenektomi *is. fr.* talni élip tashlash opératsiyisi.
splenepatid *is.* tal we jigerning birlikte yallughlinishi.
splenit *is. fr.* talning ishshishi.
splenknoloji *is. fr.* anatomiyining ichki organizm bilen munasiwetlik bölümi.
splenohepatomegali *is. fr.* jiger we talning birla waqitta chongsiyip kétishi.
splenoloji *is. fr.* talni tetqiq qilidighan bilim.
splenomalasi *is. fr.* talning shap kétishi.
splenomegali *is. fr.* talning chongiyip kétishi.
splenopati *is. fr.* tal késili.
splenorji *is. fr.* talning qanishi.
splenotomi *is. fr.* tal opératsiyisi.
split *is. ing.* 1. yériq bambuktin yasalghan qarmaq yaghichi; 2. otturidin ayrilghan bambuk.
spolet *-ti is.* herbiylerning yaqa belgisi.
spondilalji *is. fr.* üge aghriqi.
spondilartrit *-ti is. fr.* rématizmdin peyda bolidighan ügilerning ishshiqi.
spondilopati *is.* omurtqa késelliki.
spongiyoblast *is.* hüjeyre.
spontane *s. fr.* öz-özidin, özlükidin.
spor *is. ing.* tenheriket.
sporcu *is. s.* tenheriketchi.

sportmen ***is. ing.*** 1. tenheriketchi, tenheriket bilen shughullanghuchi; 2. qeddi-qamiti kélishken.

sprint ***is. ing.*** qisqa musapilik téz yügürüsh musabiqisi.

srinter ***is. ing.*** qisqa musapige yügürgüchi.

stabilize ***is. fr.*** tewsiye qilinghan.

stad ***is. fr.*** bk. ***stadyum***.

stadya ***is. fr.*** ariliqni yiraqtin ölchesh eswabi.

stadyum ***is. lat.*** tenheriket sariyi.

stafilit ***is. fr.*** kichik tilning ishshishi.

staj ***is. fr.*** stazh, xizmet tarixi.

stajiyer ***is. fr.*** stazhliq.

stajyer ***is. fr.*** bk. ***stajiyer***.

stalag ***is. alm.*** 2.- dunya urushida Gérmaniyede esirler qamalghan lagér.

stamen ***is. lat. bot.*** ösümlüklerning atiliqi.

stand ***is. ing.*** 1. at beygiside tamashichilar turidighan yer; 2. körgezmide mallar tizilghan yer.

standard ***s. ing.*** süpetlik, ölchemge layiq: *Standard tütün* – Supetlik tamaka.

standardlaştırmak ölchemge layiqlashturmaq, ölchemleshtürmek.

star ***is. ing.*** kino yaki muzika cholpini.

start ***is. ing.*** at beygiside bashlinish.

starter ***is. ing.*** 1. yügürüshte, yügürüsh buyruqini bergüchi; 2. ayropilangha uchush buyruqi bergüchi; 3. mashina qatarliqlarning heriketlendürüsh achquchi.

statik *-ği* ***is. fr.*** turghunluqni tetqiq qilidighan pen.

statik *-ği* ***is. yun.*** éléktr mashinilirining mehkem ornitilghan, qimirlimaydighan qismi.

statoskop *-pu* ***is.*** nahayiti sezgür barométir.

statü ***is. fr.*** mewqe, tutqan orun (birawning).

statüko ***is. lat.*** toxtamgha asasen qiliniwatqan ish.

staut ***is. ing.*** qara in'gliz piwisi.
stellarit ***is. fr.*** asfaltning bir türi.
stenograf ***is. fr.*** sténograf (mexsus belgiler bilen sözni téz yéziwalghuchi).
stenografi ***is. fr.*** sténografiye (mexsus belgiler bilen sözni yéziwélish usuli).
stenotip *-pi* ***is. fr.*** isténografiye mashinisi.
stenotoraks ***is.*** körekning tarliqi.
step ***is. rus.*** yaylaq, otlaq.
step ***is. ing.*** tansida ayagh oyuni.
ster ***is. fr.*** bir kub métrgha teng hejim ölchimi.
stereometre ***is. fr.*** qattiq jisimlarning hejmini ölcheydighan eswab.
stereotip ***is. fr.*** istiratip (metbeechilikte).
sterilize ***s. fr.*** yuqumluq nersilerdin, herxil mikroblardin xali qilish, tazilash, mikrobsizlandurush.
sterlin ***is. ing.*** stérlin (En'gliye puli).
stetoskop *-pu* ***is. fr.*** tingshighuch (doxturlarning).
stetoskopi ***is. fr.*** tingshighuch bilen tekshürüsh.
stil ***is. fr.*** istil, uslub.
stilizasyon ***is. fr.*** uslublashturush.
stilo ***is. fr.*** siyah qelem, gangbi.
stok *-ku* ***is. ing.*** bazar, ambar, dukanlarda tizip qoyulghan eyni türdiki mallar.
stok yapmak éhtiyajidin köp mal we pul toplimaq.
stoklamak toplimaq, saqlimaq.
stola ***is. yun.*** qedimki Roma ayallirining kiyimi.
stomatit ***is.*** éghiz shilliq perdilerning yallughlinishi.
stomatoloji ***is.*** méditsinaning éghiz késelliklirini tetqiq qilidighan bölüm.
stomatopati ***is. fr.*** éghiz késili.
stomatoraji ***is. fr.*** éghizdin qan kélish, éghiz qanash.

stomatoskop *is. fr.* éghizni échip qoyup yoruqluq bilen tekshüridighan eswab.

stop *ünl. ing.* toxta! dégen menide qollinidu.

strabizm *is. fr.* alighayliq, alighay.

strabometri *is. fr.* alighayliq derijisini ölchesh.

strabotomi *is. fr.* alighayliqni tüzitish üchün qilinidighan opératsiye.

strangûri *is. fr.* siygende we siyip bolghandin kéyin süydük yolining köpüp aghrishi.

strapontin *is.* aptomobil we aptobuslarda, zallarda pes we qatlinidighan yölenchüklük orunduq.

strateji *is. fr.* stratégiye.

stratejik *s. fr.* stratéigiyilik.

stratigrafi *is. fr.* yer qatlamlirini dewrler boyiche tetqiq qilidighan géologik bilim.

stratosfer *is. fr.* ottura hésap bilen 20 we 40 kilométr arisida sozulghan atmosféra qatlimi.

stratovizyon *is. fr.* téléwizor nomurlirini bir memliketning nurghun yerlirige körsitish üchün ayropilan arqiliq bashquridighan téxnik.

stratum *is. lat.* qat, qewet.

stratüs *is. lat.* bulut qatliyi.

stüdyo *is. ing.* 1. senet zali; 2. kino filimi ishlesh üchün qollilidighan bir yürüsh bina.

su *is.* 1. su, gül süyi; 2. tömür chélekte pichaq qatarliqlarning sughirilishi : *Gül suyu* – Gül süyi; *Bu bicağın suyu iyi verilmemişir* – Bu pichaqting suyi yaxshi bérilmeptu.

su altı *is.* su asti.

su askıları *is. bot.* su astida ösidighan bir xil ösümlük.

su aygırı *is. zool.* su ayghiri.

su başı *is.* 1. mirab, kökbéshi; 2. Osman padishahliqi dewride sheherning bash mupettishi.

su çiçeği *is.* su chéchiki.
su dolabı *-nı is.* quduqtin su tartidighan bol, su chaqpéliki.
su geçirmez *s.* su ötküzmeydighan, su ötmeydighan (rext, topa).
su kamışı *is. bot.* qomush.
su samuru *is. zool.* qunduz.
su siçanı *is. zool.* su chashqini.
su sineği *is. zool.* su chiwini.
su topu *is.* sutopi (suda oynilidighan).
su yolcu *is.* su yolliriga qarighuchi.
sual *-li is. ar.* soal, soraq.
sual açmak 1. jawabkardin soraq sorimaq; 2. sorash, surüshtürüsh, sorashturush; 3. tilesh, tilemchilik.
suare *is. fr.* 1. kechlik bezme; 2. kéchilik kino, tiyatir.
suban *is. ar.* chong yilan, ejdiha.
subay *is.* ofitsér, su bay.
subaylık *-ğı is.* ofitsérlik.
subh *is. ar.* 1. sübhi; 2. tang seher, seher waqti, tang süzülgen waqit.
subilim *is.* gidrologiye, su bilimi.
sublinguit *is. fr.* tel asti bezlirining yallughlinishi, ishshishi.
submaksilarit *is.* éngek asti bezlirining ishshishi.
subra *is. fr.* qoltuqluq (kiyimini terdin saqlash üchün qoltuqqa tikilgen yupqa rézinke).
subye *is. fr.* burulka yaki ishtanning puchqiqining yuqiri chiqip ketmesliki üchün tapandin ötküzülgen lata.
sucu *is.* su satquchi yaki öylerge su yetküzüp bergüchi.
sucuk *-ğu is.* 1. qéza, chuchuq (kolbasa); 2. yangaq we badam méghizining üzüm shirnisige paturulup tepyyarlinidighan tatliq yémeklik; 3. yumshaq.
sucukcu *is.* qéza yasighuchi yaki satquchi.

sucul ***s. is.*** 1. suni yaxshi köridighan, sugha amraq, suchil; 2. su ichidighan, su sümüridighan, su yutidighan; 3. turghun sularda yashaydighan janiwarlar.

suculuk *-ğu* ***is.*** öylerge su toshush yaki su sétish ishi.

suç *-çu* ***is.*** 1. eyib; 2. gunah, jinayet: *Suç bende değil* – Eyib mende emes; *Savaş suçlusu* – Urush jinayetliri.

suçatı ***is.*** su bölgüch.

suçlama ***is.*** eyiblesh: *Bu bir suçlamadır* – Bu bir eyibleshtur.

suçlamak eyiblimek: *Onu hırsızlıkla suçladı* – Uni oghriliq bilen eyiblidi.

suçlandırmak eyibdar bolghanliqini ispatlimaq.

suçlanmak eyiblenmek.

suçlu ***s.*** 1. eyiblik, eyibkar; 2. gunahkar, jinayetchi: *Baş suçlu* – Bash jinayetchi.

suçluluk *-ğu* ***is.*** 1. gunahkarliq; 2. eyibkarliq.

suçsuz ***s.*** eyibsiz, gunahsiz, mesum.

suçsuzluk *-ğu* ***is.*** gunahsizliq, mesümlük.

suçüstü ***s.*** jinayet üstide: *Hırsız suçüstü yakalandı* – Oghri jinayet üstide tutuldi.

sud ***is. far.*** payda, hayat.

suda ***is.*** 1. bash aghriqi; 2. biaramliq.

sudak ***is.*** bir xil béliq.

sudan ***s.*** ehmiyetsiz, kéreksiz: *Sudan bir çalışma* – Ehmiyetsiz bir ish.

sude ***s. far.*** 1. sürtülgen; 2. yanjilghan, uwutulghan.

sudg ***is. ar.*** 1. chike, yangaq; 2. yangaq chach.

sudmend ***s. far.*** paydiliq.

sudur ***is.*** chiqish, bolush.

sudur etmek chiqmaq, bolmaq.

suf ***is. ar.*** 1. yung; 2. yung toqulma.

sufar ***is. far.*** kichik töshük, yingne töshuki.

sufle ***s.*** köptürülgen.

suflör ***is. fr.*** soflor (artislargha rolning sözlirini éytip bergüchi adem).
suflörlük ***is.*** soflorluq.
sufret ***is. ar.*** sériqliq, sériq reng.
suga ***is. it.*** baghlash.
sugra ***is. s. ar.*** nahayiti kichik (boy we bash jehettin).
suhre ***is. ar.*** mesxire.
suhriye ***is. ar.*** mesxire, shangxo.
suhte ***s. is. far.*** 1. yanghan, tutashqan; 2. derdmen, ghemkin; 3. talip.
suhur ***is. ar.*** 1. xada tashlar; 2. meden parchiliri.
suihal ***. is. ar.*** yaman ehwal, yaman weziyet.
suikast ***is. ar.*** suyiqest.
suikastçi ***is.*** suyiqestchi.
suimuamele ***is. ar.*** yaman muemile.
suiniyet *-ti* ***is.*** yaman niyet, qaraniyet, yaman niyetlik.
suiniyetli ***s.*** qara niyetlik.
suistimal *-li* ***is. ar.*** suyiistémal: *Sözümü suistimal ediyor* – Sözümni suyiistémal qilidu.
suk ***is. ar.*** 1. bazar, charrishi; 2. meydan.
suka ***is. ar.*** sodiger.
sukat ***is. ar.*** saqi, ichkülük qoyup bergüchi.
sukata ***is. ar.*** 1. jüpürende; 2. ashqan-tashqan nerse, kéreksiz nerse.
sukbe ***is. ar.*** töshük.
sukub ***is. ar.*** töshükler.
sukulâ ***is. ar.*** 1. éghir nersiler; 2. qopal nersiler, set nersiler.
sukut *-tu* ***is. ar.*** 1. chüshüsh, töwenlesh; 2. yuqiri ornidin chüshüsh, mertiwisidin chüshüsh; 3. yopurmaqlarning tökülüshi, tökülüsh.
sulama ***is.*** sughirish: *Tarlaları sulama çalışması* – Étizlarni sughirish ishi.

sulamaç ***is.*** su séper (su sidighan mashina), sulamach.

sulamak 1. sugharmaq: *Tarlayı sulamak* – Étizlarni sugharmaq; 2. haywanlarni sughurmaq; 3. ölchimek; 4. tölimek: *Sabah sabah on yuanı suladık* – Tang seherde on yüen töliduq.

sulandırılmış ***s.*** suyuqluq (su) arilashturulghan, suyuqlashturulghan.

sulandırmak suyuqlashturmaq.

sulanmak 1. höl bolmaq, nem bolmaq; 2. suyuqlashmaq, suyulmaq; 3. sughirilmaq; 4. aghzida tükürük köpeymek; 5. arzu qilmaq, aghzigha sériq su kelmek.

sularında saet yaki waqitni bilduridighan sözlerge qoshulup waqitning yéqinlashqanliqini bilduridu: *Saat beş sularinda* – Saet besh etraplirida.

sulatmak sughiritmaq.

sulb ***s. ar.*** 1. qattiq; 2. héssiyati yoq, tuyghusiz.

sulbi ***s. ar.*** 1. omurtqa bilen munasiwetlik; 2. birewning neslidin bolghan (oghul).

sulbiyet ***is. ar.*** 1. qattiqliq; 2. tuyghusizliq.

suleha ***is. ar.*** gunah qilmaydighan yaxshi niyetlik ademler.

sulh ***is. ar.*** 1. tinchliq; 2. huzur.

sulh olmak pütüshmek.

sulhi ***s. ar.*** 1. tinchliqqa dair 1. er ismi.

sulhiye ***is. ar.*** sulhiye (urushtin tinchliqqa köchkende yézilidighan shéir).

sulhname ***is. ar.*** sulhname (ikki terep otturisida imzalanghan tinchliq pütümi yézilghan qeghez, tinchliq shertnamisi).

sulhperver ***s. ar.*** tinchliqperwer, tinchliq terepdari.

sulp *-bü* ***s. ar.*** 1. qattiq; 2. ***is.*** nesil, uruq.

sultan ***is. ar.*** sultan (Osman padishahliqining shahlirigha we ularning xotun-qizlirigha bérilgen nam); 2. er ismi.

sultani *s. is. ar.* 1. sultanlar bilen munasiwetlik; 2. Türkiyide ilgiriki toluq ottura mektepler; 3. uruqsiz üzüm.

sultanlık *-ğı is.* 1. sultanliq, padishahliq; 2. yaxshi biz nersige érishkenlik.

sulu *s.* 1. suyuq; 2. suluq; 3. nemlik, höllük; 4. ayallargha qanat sörigüchi: *Sulu bir yemek* – Suyuq ash; *Sulu şeftali* – Suluq shaptul.

suluk *s. is.* 1. suluq, süyi elwek; 2. qushqachlarning su qachisi: *Suluk tarla* – Suluq étiz.

suluk *-ğu is.* 1. su qachisi (qepeslerdiki); 2. su yighilghan yer; 3. bowaqlarda körülidighan tére késelliki; 4. yügen'ge taqalghan zenjir.

sulusepken *z. s.* yamghur arilashqan qar.

sulük *is. ar.* 1. kembeghel, peqir; 2. ige-chaqisiz (adem); 3. oghri; 4. tilemchi.

sum *is. ar.* samsaq.

sum *is. ar.* panglar, quliqi anglimaslar.

sum mercimeği *-ni is. bot.* su yésimuqi.

suna *is.* 1. erkek ördek; 2. ayal ismi.

suna gibi *s.* égiz we kélishken.

sunak *-ğı is.* ibadetxanilarda mal boghuzlinidighan we diniy murasim ötküzülidighan tash supa.

sunam *is.* butpereslerning butxana üchün bergen neziri, sediqiliri.

sundurma *is.* yamghur we aptaptin saqlinish üchün ishik yaki dérize sirtigha ornitilghan heriketchan lempe.

sundurmak aldigha sürmek, uzartmaq, berdürmek, otturigha qoydurmaq.

sungu *is.* 1. chong ademlergme teqdim qilinidighan sowgha; 2. ibadetxana we ayallar üchün bérilgen sediqe.

sungur *is. zool.* aq qush.

sunî *s. ar.* süniy, yasma, tebiiy bolmighan.

sunîlik *-ği* ***is.*** süniylik.

sunmak sunmaq, bermek, yollimaq, teqdim qilmaq: *Bu kitabı size sunmak istiyorum* – Bu kitabni sizge teqdim qilmaqchimen.

sunta ***is.*** süniy taxtay.

suntıraç ***is. far.*** at, éshek qatarliq haywanlarni taqilashtin ilgiri ularning tuwiqini késidighan sayman, pichaq.

suntıraş ***is. far.*** bk. ***suntıraç***.

sunturlu ***s.*** eski, iplas: *Sunturlu bir küfür* – Iplas til.

sunu ***is.*** bazargha mal chiqirish, bazargha mal sélish.

sunulmak sunulmaq, bérilmek, ewetilmek, yollanmaq.

sunuş ***is.*** 1. sunush, bérish, yollash, ewetish; 2. chonglargha qilinghan söz.

sunutaksir ***is. ar.*** eyiblik heriket.

suoku *-nu* ***is. bot.*** suluq we patqaqliq yerde ösidighan ösümlük.

supe ***is. ar.*** kéchilik tamaq, yétish aldida yéyilidighan tamaq.

suphi ***is. ar.*** 1. etigen; 2. er ismi.

supya ***is. yun.*** siyah béliqi.

sur ***is.*** 1. toy (herike); 2. toy ziyapiti; 3. bext, teley.

sur ***is. ar.*** qele sépili.

sur ***is. ar.*** münggüzdin yasalghan saz.

sura ***is. fr.*** yumshaq we yupqa toqulghan bir xil yipek rext.

surah ***is. ar.*** peryad, qattiq warqirash.

surah ***is. far.*** töshük, kamar.

surat *-ti* ***is. ar.*** 1. yüz, chiray, chéhre; 2. renggiroy.

surat asmak chirayini türmek.

suratı ***is.*** su kalisi sütidin yasalghan pishlaq.

suratlı ***s.*** chirayi tutuq.

suratsiz ***s.*** 1. chirayi türük, set; 2. qiliqi set.

sure ***is. ar.*** süre (Quranning).

suret *-ti* ***is. ar.*** 1. shekil, süret: *İnsan suretinde bir ağaç* – Adem süretlik derex; 2. resim: *Bunun bir suretini almalı* – Buning resimini alayli; 3. ussul, yol.

sureta ***z. ar.*** 1. körünüshte, shekil jehette, tashqi körünüshte; 2. yalghandin, yasima, saxta.

suri ***s. ar.*** 1. körünush bilen munasiwetlik; 2. yasima, saxta: *Onun dostluğu suridir* – Uning dostluqi saxtidur.

suriye ***is. far.*** toy-tökün, xushalliq we bashqa murasimlar üchün yézilghan shiérlar.

surna ***is. far.*** sunay.

sus payı ***is.*** sirni bashqilargha dep qoymasliq üchün bérilgen pul.

sus pus olmak shük bolmaq, jim bolmaq, ünini chiqarmasliq.

susak ***s. is.*** 1. ussighan, changqighan; 2. exmeq, hamaqet, galwang; 3. chömüch.

susaklık *-ğı* ***is.*** 1. ussighanliq, changqighanliq; 2. hamaqetlik, exmeqliq, galwangliq, mönglük, dötlük.

susal ***s. bot. zool.*** suda yashaydighan (ösümlük yaki haywan).

susam ***is. ar.*** zighir.

susam yağı ***is.*** zighir yéghi.

susama ***is.*** ussash, changqash.

susamak 1. ussimaq, changqimaq; 2. teshna bolmaq: *Halk yeniliğe ve bilgiye susamıştı* – Xelq yéngiliqqa we bilimge teshnadur.

susanmak ussimaq, changqimaq.

susatmak ussatmaq.

suskun ***s.*** az sözleydighan.

suskunluk *-ğu* ***is.*** jimghurluq.

susma ***is.*** awaz chiqarmasliq, shük turuwélish, jim boluwélish.

susmak shük boluwalmaq, awaz chiqarmasliq: *Çalgıcılar sustu* – Sazchilar toxtap qaldi.

susmalık *-ğı is.* aghzini yaghlap bérilidighan pul (sirni ashkara qilip qoymasliq üchün).

susta *is. it.* (it heqqide) arqa puti bilen tik turush.

susta *is.* tepke: *Kalemtraşın sustasi* – Qelemtirashning tepkisi.

susta durmak arqa puti bilen tik turmaq.

sustalı *s. is.* 1. tepkilik; 2. qelemtirash: *Sustalı bicak* – Tepkilik pichaq.

susturmak 1. chimitmaq; 2. pul bilen aghzini tuwaqlimaq (sirni ashkara qilmaydighan derijige keltürmek).

susturucu *s. is.* 1. awaz toxtitidighan; 2. awaz peseytish jahazi.

susuz *s.* 1. susiz; 2. qurghaq: *Susuz yer* – Susiz yer; *Susuz bir yaz oldu* – Qurghaq yaz boldi.

susuzluk *-ğu is.* susizliq, qurghaqchiliq: *Yurtta susuzluk kalmamalı* – Yurtta qurghaqchiliq tügishi lazim.

sut *is. kim.* bk. ***sud***.

sut başı *is.* süt üstidiki qaymaq qatlimi.

sutan *is. fr.* rahiblar kiyidighan uzun chapan.

sutaşi *is. fr.* kiyim-kéchekning yaqa, yeng, yanchuq aghzigha ishlen'gen (tutulghan jiyek).

sutu *is. ar.* 1. chang-tozan, puraq we yoruqluq qatarliqlarning yuqiri örlep melum bolushi; 2. yuqiri örlesh.

sutyen *is. fr.* léftik, béghirdaq.

suubet *is. ar.* qiyinchiliq, qiyinliq.

suut *is. ar.* nas (chékidighan).

suvare *is. fr.* bk. ***suare***.

suvarmak sughirmaq, su bermek (haywanlargha).

suvat *is.* haywanlar sughirilidighan yer.

suvla *is.* yamghur sulirini aqquzidighan ériq.

suyuk *-ğu is.* janliqlarning wujudidiki xilit.
suz *is. far.* 1. yénish, tutishish, issiqliq; 2. derd, elem.
suzan *is. far.* 1. köydüridighan, tutishidighan; 2. ayal ismi.
suzen *is. far.* yingne.
suziş *is. far.* 1. ishq oti, köyun oti; 2. derd.
suzişli *s. far.* derdmen.
sü *is.* esker, herbiy.
süal *is.* bk. *sual*.
sübaî *s. ar.* 1. yette herplik; 2. yette parchidin terkip tapqan.
sübat *is. ar.* 1. uyqu; 2. qattiq (ölüktek) uyqu.
sübbub *is. ar.* Tengri.
sübek *is.* shümek.
sübha *is. ar.* 1. 99 marjanliq teswi; 2. teswi marjini.
sübhan *is. ar.* Tengri, Subhan.
sübhani *s.* Tengri bilen munasiwetlik, subhani.
sübhaniyet *is.* muqeddeslik.
sübjektif *s. fr.* subyéktip.
sübjektivizm *is. fr.* subyéktipchanliq.
sübur *is. ar.* 1. xarap bolush, yoqilish; 2. yoqsuzluq.
sübut *-tu is. ar.* réalliqqa aylinish, meydangha kélish.
sübut *is. ar.* shenbe küni.
sübutet *is.* 1. jasaret, quwwetlik; 2. ishenchlik.
sübuti *s.* heqiqiy, rast.
sübül *is. ar.* yollar-kochilar.
sübye *is. it.* badam méghizi we qoghun uruqi qatarliqlardin ishlen'gen tatliq yémek.
sücuf *is. ar.* perde yapquch, yopuq.
sücul *is. ar.* chong su qachisi, köp.
sücum *is.* zindan, gündixana.
sücut *-du is. ar.* sejde qilish.
sücut etmek sejde qilmaq.

südasi ***is. ar.*** 1. altiliq, alte parchidin terkip tapqan; 2. alte herplik söz.

südde ***is. ar.*** 1. ishik, derwaza; 2. bosugha.

südremek mest bolmaq.

süet ***is. ar.*** tüki sirtqa chiqirilip tikilgen qolqap.

süfera ***is. ar.*** bash elchi.

süfli ***is. ar.*** 1. addiy, töwen, pes; 2. qiliqsiz, tetitmey.

süflileşmek 1. addiylashmaq; 2. qiliqsizlashmaq.

süfrajet *-ti* ***is. ar.*** ilgiri En'gliyide ayallarni saylam hoquqigha ige qilish üchün tirishchanliq körsetken ayallargha bérilgen nam.

süfte ***s. far.*** töshük.

sügür ***is. ar.*** chégrilar.

sügvar ***s. far.*** matemlik, musibetlik, köngül gheshlik.

sügvarî ***is.*** matem.

sühan ***is. far.*** 1. söz; 2. ilham yaki muqeddes buyruq.

sühandân ***s. far.*** sözmen, gepdan, gepchi, süxendan.

sühar ***is. ar.*** uyqusizliq.

süheylâ ***is. ar.*** 1. xuyi yaxshi ayal; 2. ayal ismi.

sühulet ***is. ar.*** 1. asanliq, ongushluq; 2. mulayimliq, nazaketlik; 3. paydiliq sharait.

sühuletle ***z.*** asanliqche, asanla.

sühunet ***is. ar.*** issiqliq, qiziqliq.

sükker ***is. ar.*** 1. shéker; 2. shékerdek tatliq nerse.

sükkeri ***s.*** 1. shéker bilen munasiwetlik; 2. shékerdin yasalghan.

süklüm püklüm ***z.*** bir jinayet ötküzüp qoyghandek xijalet ichide qalmaqliq.

sükna ***is. ar.*** olturidighan yer, turidighan yer.

sükse ***is. fr.*** muweppeqiyet.

sükse yapmak muweppeqiyetke érishmek.

sükûn ***is. ar.*** bk. ***sükûnet***.

sükûnet *-ti* ***is. ar.*** 1. turghunluq, heriketsizlik; 2. rahet, huzur, köngül xushluq.

sükûnetli ***s.*** turghun, heriketsiz.

sükûnetli yaşamamak heriketsiz yashimasliq.

sükût *-tu* ***is. ar.*** süküt, jimjitliq, shüklük.

sükût etmek süküt qilmaq.

sükûti ***s. is. ar.*** 1. az sözleydighan, kem söz; 2. er ismi.

sülâf ***is. ar.*** bk. ***sülâfe***.

sülâfe ***is. ar.*** 1. sharab; 2. méwe süyi; 3. her qandaq bir nersining güzel teripi.

sülâle ***is. ar.*** sulale, xandanliq.

sülf ***is. lat.*** günggürt.

sülfür *-rü* ***is. fr.*** günggürtning bashqa bir madda bilen birlishishidin hasil bolghan birikme.

sülhafa ***is. ar. zool.*** tashpaqa.

süllem ***is. ar.*** 1. shota, pelempey; 2. qulaqning ichidiki boshluq.

sülme ***is. ar.*** 1. töshük, kawak; 2. yériq, dez.

sülüc ***is. ar.*** qarlar.

sülük *-kü* ***is. ar.*** 1. bir yolgha kirish, bir ishning béshini tusush; 2. bir teriqetke kirish.

sülük etmek bir ishqa kirishmek.

sülün ***is. zool.*** qirghawul.

süm ***is. far.*** töt ayaghliq haywanlarning tirniqi.

sümbül ***is. far.*** sumbul.

sümbüli ***s. far.*** 1. bulutluq hawa; 2. maqalining bir türi.

sümek igirish üchün teyyarlanghan yung.

sümkürmek mishqirmaq.

sümme ***ar.*** 1. kéyin; 2. tekrar-tekrar.

sümmek 1. türtmek, qaqmaq, poturmaq; 2. türtüp emmek (mozay, qoza, oghlaq heqqide).

sümsük ***s.*** döt, möng, galwang, hamaqet.

sümsüklük *-ğü is.* dötlük, mönglük, galwangliq, hamaqetlik.

sümter *is.* bughdayning bir türi.

sümut *is. far.* 1. dastixan; 2. sep, qatar.

sümük *-ğü is.* mangqa.

sümüklü *s.* mangqisi éqip turidighan, mangqa.

sünai *s. ar.* 1. ikkilik, ikkidin terkip tapqan; 2. ikkinchi derijilik.

sünbük *is. ar.* 1. haywanlarning tuwiqi; 2. bir nersining uchi.

sünbül *is. far.* bk. ***sümbül***.

sünbülât *is. ar.* bashaqlar.

sünbüle *is. ar.* bashaq.

sündüs *is. ar. din.* 1. bir malaikning ismi; 2. zer arilashturup toqulghan yipek rext.

sünger *is. yun.* bulut (déngiz janiwari).

sünger ğibi *dey.* bek yumshaq.

sünger taşı *-nı is. jeol.* köpük tash, köneksiman tash (yénik wolqan jinsi).

süngerci *is.* 1. bulut owi qilghuchi; 2. bulut tutup satquchi.

süngercilik *-ği is.* bulut tütup sétish kespi.

süngerli *s.* bulut qaplanghan yaki buluttin yasalghan.

süngü *is.* 1. sün'gü (miltiqning uchigha qadaydighan); 2. belge üchün mazarlargha qadalghan tugh, moma yaghach; 3. omurtqa; 4. salametliki buzulghan.

süngülemek sün'gü tiqmaq, sün'gümek.

süngülenmek sün'gü tiqilmaq.

süngüleşmek sün'güleshmek.

süngülü *s.* sün'gü taqalghan, sün'gülük.

sünmek 1. (rext heqqide) tarilip ketmek; 2. süzülup ketmek: *Bu kumaş kolay kolay sünmez* – Bu rext asan suzulup ketmeydu.

sünnet *is. ar.* 1. sünnet (Muhemmed Peyghemmerning musulmanlar riaye qilishi tégishlik bolghan sözliri); 2. sünnet, xetne.
sünnet etmek sünnet qilmaq.
sünnetçi *is.* sünnetchi.
sünnetçilik *-ǧi is.* sünnetchilik.
sünnetlemek yep tügenmek (tawaqtiki ashni).
sünnetli *s.* sünnet qilinghan.
sünnetsiz *s.* sünnet qilinmighan.
sünni *öz. s. is.* sünni (sünnet ehlidin bolghan).
sünnilik *öz. is. din.* sünni mezhibi.
sünuh *is. ar.* 1. eqlige kélish, yadigha chüshüsh; 2. peyda bolush, yüz bérish.
süpare *is. far.* bk. ***sipare***.
süper *s. lat.* derijidin tashqiri: *Süper devlet* – Derijidin tashqiri dölet.
süper benzin *is.* ela süpetlsik (derijilik) bénzin.
süpürge *is.* supürge.
süpürge darisi *is.* süpürge qonaq, chüzgün.
süpürgeci *is.* süpürge yasighuchi.
süpürmek 1. süpürmek, tazilimaq; 2. chiqiriwatmaq; 3. tögetmek.
süpürtmek supürtmek.
süpürücü *is.* yer süpürer (süpürüsh mashinisi).
süpürülmek süpürülmek.
süpürüntü *is.* 1. exlet, süprende; 2. eski-tüski nerse yaki pes (adem).
süpürüntücü *is.* 1. exletchi; 2. eski-tüski nerse élip satquchi, shara barichi.
süpürüntülük *-ǧü is.* exletxana, süprendilik.
sür *is. ar.* bowaqning késilgen kindiki.

süra *is. fr.* birinchi qétim Hindistanda toqulghan yumshaq we yénik yipek rext.
süradik *is. ar.* 1. chédir; 2. perde.
süradikat *is.* 1. chédirlar; 2. perdiler.
sürag *is.* iz, eser, isharet.
sürahi *is. ar.* koza.
sürat *-ti is.* süret, tézlik.
süratle tézlik bilen, chapsanliq bilen.
süratli *s.* téz, ittik.
sürçmek 1. méngishni buzmaq; 2. yéngilishmek: *Atın ayağı sürçmek* – At méngishini buzmaq; *Dili sürçmek* – Sözde (tili) yéngilishmek.
sürdürmek sürdürmek, dawamlashturmaq, dawam qildurmaq.
süre *is.* muddet.
süreç *-ci is.* jeryan: *Bir hastalığın süreci* – Bir késelning jeryani.
süregelmek dawam qilmaq, dawamliship kelmek.
süreğen *s.* sozuluchan, sörelme, élik-sélik, axiri belgisiz: *Süreğen hastalığa yakalandı* – Sörelme késelge giriptar boldi.
süreğenlik *-ği is.* sozuluchanliq.
sürek *-ği is.* 1. nersining dawamlishidighan waqti; 2. mal padisi; 3. téz dawam qilish, téz kétish.
sürek tatar téz mangighuchi, xewerchi, shaturi.
sürekli *s.* dawamliq: *Sürekli yağmur* – Dawamliq yaghqan yamghur.
süreksiz *s.* waqitliq, daimsiz: *Süreksiz bir mutluluk* – Waqitliq bext.
süreksizlik *-ği is.* dawamlashimasliq, dawam qilmasliq.
süreli *s.* waqitliq, muddetlik.
sürelik *-ği is.* uzun muddetlik.

süresiz ***s.*** muddetsiz: *Okul süresiz tatil edildi* – Mektep muddetsiz tetil qildi **Süreyya** ***is. öz. ar.*** Sureyya, Üker yultuzi.

sürfe ***is. far.*** yötel.

sürfe ***is. ar.*** lichinka (emdila tuxumdin chiqqan qurt).

sürgit menggü, ebediy, ebedilebet.

sürgü ***is.*** 1. dem (ishikni ichidin tirep qoyidighan yaghach); 2. xang; 3. handuwa; 4. tuluq; 5. tirna.

sürgüç ***is.*** xelipgüch (kitabni oqup kelgen yerge qisturup qoyidighan qeghez yaki bashqa nerse).

sürgülemek 1. dem bilen taqimaq; 2. tuluq salmaq; 3. suwumaq (tamni); 4. tirna salmaq.

sürgülü ***s.*** taqaqliq (ishik).

sürgün ***is.*** 1. sürgün; 2. sürgün qilinidighan yer; 3. ichi sürüsh; 4. ündürme, bix: *Sürgün edilmek* – Sürgün qilinmaq.

sürh ***is. s. far.*** 1. qizil; 2. qizil siyah; 3. qizil siyah bilen yézilghan.

sürhab ***is. far.*** 1. qizil su; 2. qizilliq; 3. qan; 4. sharab; 5. köz yéshi, derd-elem.

sürhabi ***s. is. far.*** 1. qizil su renggide; 2. qizil ördek.

sürhi ***is. far.*** qizilliq.

sürhser ***is. far.*** 1. qizilbash (shie mezhibidikilerge bérilgen nam); 2. ***s.*** qizil bashliq.

sürme ***is.*** 1. sürgün'ge heydelmek; 2. sürme (közge süridighan qara); 3. üstel we ishkapning tartmisi; 4. köydürge (késel); 5. yürüsh, méngish (shahmatta); 5. yer heydesh.

sürme çekmek közge sürme tartmaq.

sürme mili ***is.*** sürme qelimi.

sürmedan ***is. far.*** ichige sürme quyulidighan qacha, sürmidan.

sürmek 1. heydimek: *Arabayı sürmek* – Mashinini (kichik) heydimek; 2. sürmek, ittirmek: *Önüme bir kağıt sürdü* –

Aldimgha qeghezni ittirip qoydi; 3. sozmaq: *Elini bana sürdü* – Qolini manga sozdi; 4. sürgün qilmaq: *Suçlulari sınır bölgesine sürdü* – Jinayetchilerni chégra rayongha sürgün qildi; 5. sürmek: *Boya sürmek* – Reng sürmek; 6. xiridar izlimek; 7. burda qilip bahasigha chiqarmaq; 8. kechürmek: *Mutlu bir hayat sürmek* – Bextlik turmush kechürmek; 9. yer heydimek, aghdurmaq: *Toprağı sürmek* – Yer aghdurmaq; 10. dawam qilmaq: *Savaş üç gün sürdü* – Ürüsh üch kün dawam qildi; 11. ünmek, yopurmaq chiqarmaq: *Ekinler sürdü* – Ziraetler ündi; 12. chachmaq: *Koku sürmek* – Puraq chachmaq; 13. sürmek (ichki): *İç sürmek* – Ichi ötmek; 14. qoghliwetmek, heydep chiqarmaq: *Binlerce aileyi yurtlarından sürdüler* – Nechche ming ailini yurtidin qoghlap chiqiriwetti; 15. bazargha chiqarmaq, bazargha salmaq: *Kumaşları piyasaya sürmek* – Rextlerni bazargha chiqarmaq.

sürmelemek tartmini ittiriwetmek.

sürmeli *s.* tartmiliq, sughurtmiliq.

sürmeli masa tartmiliq shire.

sürmelik *-ği is.* sürme qachisi, sürmidan.

sürpriz *is. fr.* 1. kütülmigen we ademni heyran qalduridighan yaki qayghugha salidighan weqe; 2. ichide ushshaq-chüshshek nersiliri bar, ichide néme barliqi namelum kichik quta.

sürrak *is. ar.* oghri.

sürrat *is. ar.* kindikler.

sürre *is. far.* 1. kindik; 2. erlerning zoqini keltüridighan (ayal).

sürre *is. ar.* juzdan, qapchuq (pül salidighan).

sürtme *is.* sürtüsh.

sürtmek 1. sürtmek; 2. tijimellik: *Akşama dek nerelerde sürttün?* – Axshamghiche qeyerlerde m qilip yürdüng?.

sürtük *s. is.* 1. u yer-bu yerde yüridighan (xotun); 2. pahishe (ayal).
sürtüklük -ğü *is.* 1. u yer-bu yerde yerde yurush; 2. pahishiliq.
sürtülmek sürtülmek.
sürtünme *is.* sürkilish.
sürtünmek sürkelmek.
sürtüşmek bir-birige sürkeshmek.
süruç *is. ar.* éger.
sürud *is. far.* naxsha, ghezel.
sürur *is. ar.* xushalliq.
süruş *is.* 1. malaike, perishte; 2. Jebrail.
sürü *is.* 1. haywan padisi, sürük; 2. top: *Kurt sürüsü* – Böre topi.
sürü sepet *z.* hemme birlikte, olash-cholash: *Sürü sepet bize geldiler* – Olash-cholash bizningkige keldi.
sürü sürü *z.* nahayiti köp, sürük-sürük.
sürücü *is.* heydigüchi, padichi, harwikesh.
sürükleme *is.* 1. söresh; 2. arqigha tartish (ishini, qerzni).
sürüklemek 1. arqigha tartmaq, arqigha söretmek; 2. yaman yolgha bashlimaq, bir ishqa zorlimaq.
sürüklenme *is.* 1. sörülüsh; 2. ittirilish; 3. keynige tartilish.
sürüklenmek 1. sörelmek; 2. ittirilmek; 3. keynige tartilmaq, sürülmek: *Bu dava iki ay sürüklendi* – Bu dawa ikki ay keynige sürüldi.
sürükletmek söretmek.
sürülmek sörelmek.
sürüm *is.* sürüm, baziri ittiklik, xéridarliq bolush: *Bu malın sürümü yoktur* – Bu malning sürümi yoq, baziri kasat.
sürümek 1. sörimek; 2. tutup ketmek, élip ketmek: *Eteğini sürümek* – Étikini sörimek.
sürümlü *s.* baziri ittik, xéridarliq (mal), sürümlük.

sürümsüz ***s.*** xéridarsiz, baziri kasat (mal), sürümsiz, sürmeydighan.

sürünceme ***is.*** astilitish, kéchikish: *Sürüncemede kalmak* – Bikardin bikargha kéchiktürmek.

süründürmek sürdürmek.

sürüngen ***s. zool.*** 1. ömiligüchi; 2. yamiship ösidighan (ösümlük): *Yılan sürüngen hayvandır* – Yilan ömiligüchi haywan.

sürüngen bilim ömiligüchi haywanlarni tetqiq qilidighan bilim.

sürüngenler ***s. zool.*** ömiligüchi haywanlar, ömiliguchiler.

sürünmek 1. sürkenmek: *Duvara sürünmek* – Tamgha sürkenmek.

sürüşmek sürkeshmek.

sürüştürmek asta-asta we üsti-üstilep sürmek.

sürütme ***is.*** 1. déngizning astigha qoyulghan tor; 2. qarmaqning yipi.

sürütmek ***is.*** söretmek.

sürveyan ***is. fr.*** 1. yaremchi muellim (oqutquchi); 2. nazaretchi **Süryanice** ***öz. s. ar.*** süryani tili.

süs ***is.*** perdaz, zinnet, bézek, girim, zinnet buyumliri.

süsleme ***is.*** 1. bézesh, perdazlash; 2. tamaq üstige dora-derman, yumghaqsut qatarliqlarni tizip chirayliq bir körünush bérish.

süslemeci ***is.*** perdazligüchi, bézigüchi, girimchi.

süslemecilik *-ği* ***is.*** girimchilik, bézekchilik, perdazchiliq.

süslemek 1. zinnetlimek, bézimek, perdazlimaq; 2. eyibini achmaq: *Ben onu bir süsleyeyim de görsün* – Men uning eyibini shundaq bir achayki, körsun ... **süslendirmek** bk. ***süslemek***.

süslenmek özige girim qilmaq, perdaz qilmaq, yasanmaq, bézenmek.

süsletmek özige girim qildurmaq, perdazlatmaq, özini chirayliq yasatmaq.
süslü *s.* perdazlanghan, pasidaq, chirayliq yasanghan, girim qiliwalghan: *Süslü bir oda* – Yasidaq öy.
süslü püslu par-pur yasidaq.
süsmek üsmek, süzmek: *Sığır süsüyor* – Kala üsidu.
süspansiyon *is. fr.* aptomobillarni qattiq silkinishtin saqlap qalidighan üsküne.
süssüz *is.* 1. perdazsiz, girimsiz; 2. körümsiz.
süst *s. far.* 1. zeip; 2. hurun; 3. yumshaq; 4. kargha kelmes (adem).
süt *is.* 1. süt; 2. bezi ösümlüklerde bolidighan sütsiman madda; 3. erkek béliqning uruqi: *Koyun sütü* – Qoy süti.
süt ana *is.* inikana.
süt anne *is.* bk. ***süt ana***.
süt baba - *is.* inikanining éri, atagha.
süt beyaz *s.* süttek aq, apaq.
süt çalmak bala buzuq süt bilen aghrimaq.
süt dişi *-ni is.* süt chishi.
süt kardeş *is.* süt qérindash (bir emchektin süt emgen balilar): *Mehmetle sütkardeşiz* – Mehemmet bilen sut qérindash.
süt kırı *-ni s.* boz (at heqqide).
süt kızı *-ni is.* süt qizi (bir ayal émizgen qiz, eyni waqitta bu ayalning ériningmu qizi hésablinidu).
süt nine *is.* bala baqquchi.
süt oğul *-ğlu is.* süt oghul (bir ayalning émizgen oghli, eyni waqitta bu ayalningmu oghli hésablinidu).
sütçü *is.* sütchi, süt satquchi.
sütçülük *-ğü is.* 1. sütchilik; 2. sut mehsulatliri ishlep chiqirish.
sütlaç *is.* aq ash (süt, shéker we gürüchtin qilinghan).

sütliman *s.* 1. tiptinch; 2. jimjit: *Akdeniz bugün sütliman olmus* – Aq déngiz bügün tiptinch (dolqunsiz bopqaptu).

sütlü *s.* 1. sütlük: *Sütlü çay* – Sütlük chay; *Sütlü inek* – Sütlük inek; 2. bughday we qonaq bashaqlirining qatmighan waqti: *Sütlü ot* – Sütlük ot.

sütölçer *is.* sütning qoyuq-suyuqluqini ölchesh eswabi, süt ölcher.

sütre *is. ar.* 1. yopuq, berde; 2. namaz qilghanda aldigha qoyulghan tosuq.

sütsüz *s.* 1. süt qoshulmighan; 2. süti kem, süt bermeydighan: *Sütsüz inek* – Sütsiz inek; 3. qatqan; 4. tégi pes, esli pes: *Sütsüz mısır* – Qatqan kömmiqunaq.

sütude *s. far.* 1. teqdirlen'gen, maxtalghan 1. teqdirleshke erziydighan, maxtashqa layiq.

sütuh *s. far.* 1. harghin; 2. perishan, köngli yérim, miskin.

sütumsu *s.* sütsiman.

sütun *is. far.* 1. tüwrük (tash, sémont yaki yaghachtin yasalghan); 2. ston (gézit, zhurnal we kitablarning yuqiridin töwen'ge toghra tartilghan siziqi).

sütur *is. ar.* perdiler we yopuqlar.

sütur *is. far.* qéchir we at qatarliq minilidighan we yük toshulidighan haywanlar.

sütürde *is. far.* chüshürülgen (chach), tarashlanghan (tash), yonulghan (yaghach).

sütüre *is. far.* ustura.

sütürg *s. far.* 1. yoghan, chong; 2. küchlük, quwwetlik; 3. jilixor.

sütyen *is. fr.* bk. ***sutyen***.

süvari *is. far.* 1. atliq; 2. atliq esker; 3. kéme we paraxotlar bashliqi (kapitan): *Karşıdan iki süvari geliyor* – Aldi tereptin ikki atliq kéliwatidu; *Süvari alayı* – Atliq polk.

süveter *is. ing.* aldi étik könglek, aldi étik popayka.

süyek ***is.*** sunuqchilar sunuqni téngishqa ishlitidighan taxta.
süyuf ***is. ar.*** qilichlar.
süyul ***is. ar.*** sel, tashqin.
süzgeç *-çi* ***is.*** 1. suyuqluq nersilerni süzidighan sözgüch; 2. su chachquch.
süzgün ***s.*** halsiz, zeip.
süzgünlük *-ğü* ***is.*** halsizliq, zeiplik.
süzme ***is.*** 1. süzüsh; 2. süzüp élish.
süzmek 1. süzmek; 2. inchkilep qarimaq; 3. közliri süzmek: *Yukarıdan aşağıya dek şöyle bir süzdükten sonra* – Yuqiridin töwen'ge shundaq inchkilep qarighandin kéyin.
süzülmek 1. süzülmek, tinmaq, tinip qalmaq; 2. jimjit heriket qilmaq; 3. halsizlanmaq, ajizlanmaq; 4. nazlanmaq: *Bal süzüldü* – Hesel tinip qaldi; *Kartal süzüle süzüle ve uçuyordu* – Bürküt jimjitla uchatti.
süzüntü ***is.*** dugh.

Ş

Ş Sh (Türk élipbesining 23-herpi.

şa tenheriketchiler arisida «yasha» digen menide qollinilidu we üch qétim tekrarlinidu.

şaban *is. ar.* 1. sheban (qemeriye kaléndarida 8 ay); 2. exmeq, hamaqet, erebche at.

şabanlaşmak exmeqleshmek, hamaqetleshmek.

şabanlık *-ğı is.* exmeqliq, hamaqetlik.

şabâş *is. far.* maxtash, teqdirlesh.

şabb *s. is. ar.* yigit, qiran yigit.

şabeze *is. ar.* séhirgerlik, köz baghlash.

şabezebâz *s. is.* séhirger, köz baghlighuchi.

şabıemred *is. ar.* saqal-buruti chiqmighan yash yigit.

şabrak *-ği is.* égerning yopuqi.

şad *s. far.* shad-xuram, bextiyar.

şadâb *s. far.* sugha qanghan.

şadan *s.* 1. xushalliq, keypi jayida; 2. köngli xushlar; 3. er ismi.

şadhâb *s. far.* uyqusi tatliq.

şadırdamak sharqirimaq (suning awazi).

şadırvan *is. far.* fontanliq köl.

şadi *is. far.* 1. shadliq, xushalliq, bextlik; 2. er ismi.

şâdi *is. ar.* 1. edliye xadimi; 2. saz bilen ghezel oqughuchi.

şâdkâm *s. far.* intayin xushal.

şâdmân *s. far.* xushal, memnun.

şâdmâni *is. far.* xushalliq.

şafak *-ğı is.* shepeq, kün qizili.

şafak atmak eqli béshigha kelmek.

şafak sökmek tangning aqirishi.

şâfi *s. ar.* shepqet qilghuchi, shepqetlik.
şâfiye *s. ar.* shipa bolidighan.
şafiî *is. ar.* shafi (Islam dinida sünnet ehli hésablaydighan töt mezheptin biri we uning terepdarliri).
şaful *is.* hesel tungi.
şagil *s. ar.* 1. ishghal qilghuchi; 2. meshghul bolghuchi.
şâgird *is. far.* shagirt.
şâgirdi *is. far.* shagirtliq.
şah *is. far.* atning aldi ikki putini kötürüshi.
şah *is. far.* shah (1. burun Iran yaki Afghanistan hökümdari;; 2. shahmat oyunida eng muhim uruq).
şâha *is. far.* boyunturuq.
şaha kalmak aldi ikki putini égiz kötürüp arqa puti bilen tik turmaq.
şahadet *-ti is. ar.* 1. shahitliq, guwahliq; 2. shéhit bolush.
şahadetname *is.* 1. shahadetname, diplom; 2. belge.
şahamet *is.* sémizlik.
şahane *is. far.* 1. shahane, shah bilen munasiwetlik; 2. hökümdarlargha layiq; 3. beg: *Şahane gözleri var* – Chirayliq közliri bar.
şahap *-bi is. ar.* aqar yultuz.
şahbaz *is. far.* 1. sar (sangqara); 2. batur, üstünlük, qazanghuchi.
şahdamar *is. far.* bash qizil tomur.
şâhdânü *is. far.* sharab.
şahdâr *s. far.* 1. shaxliq, putaqliq (derex); 2. münggüzi shaxliq (haywan).
şâhenşâhi *is. far.* ulugh padishahliq, zor hökümdarliq.
şâhenşeh *is. far.* eng zor shah, shahlarning shahi.
şaheser *is. far.* 1. zor eser; 2. bir shairning yaki aptorning eng yaxshi esiri.
şâhım *-hmı is. ar.* ich yagh, chawa yagh.

şâhıs ***is. ar.*** yer ölcheshte qollinilidighan belgisi bar tayaq, kaltek.

şahi ***is. ar.*** 1. hökümranlargha ait 1. Iranning kichik bir ten'gisi; 2. qedimki bir xil top; 4. bir xil yupqa paxta rex; 5. tuxum qoshulghan halwa.

şâhid ***s. far.*** 1. söyümek, mehbube; 2. güzel, dilber.

şâhide ***is. ar.*** shahide (mazargha tikilgen we üstide yéziq ipaki gül chékilgen xatire tash).

şâhidzor ***s. ar.*** yalghan guwahchi.

şâhik ***s. ar.*** égiz, yüksek (tagh bina).

şahika ***is. ar.*** taghning töpisi (üsti).

şahim ***s. ar.*** sémiz, mayliq.

şahin ***is. far.*** qarchigha.

şahine ***is. ar.*** 1. saqchi xadim; 2. xaman közetchisi.

şahinşah ***is.*** hökümdarning hökümdari.

şahis *-hsi* ***is. ar.*** shexsi.

şahit *-di* ***is. ar.*** shahit, guwah.

şahitlik *-ğı* ***is.*** shahitliq, guwahliq.

şahkâr ***is. far.*** eng yaxshi eser, zor eser.

şahlanmak 1. (at heqqide) aldi ikki putini égiz kötürmek; 2. ghezeplinip uridighandek qilmaq.

şahlık *-ğı* ***is.*** shahliq.

şahm ***is. ar.*** 1. ich may; 2. tong yagh.

şahmerdan ***is. far.*** yazghan.

şahname ***is.*** shahname (shahlarning hayatini we u zamanda bolup ötken weqelerni hékaye qilidighan qoshaq yaki resimlik kitab).

şahniş ***is. far.*** balkon.

şahnişin ***is. far.*** bk. ***şahniş***.

şâhrâh ***is. far.*** chong yol, asas yol.

şâhsâr ***s. far.*** talliq, derexliq.

şahsen *z.* 1. shexsen; 2. yiraqli körüsh: *Ben şahsen işitmedim* – Shexsen menla ishitmidim; *Onu şahsen tanırım ahbaplığımız yoktur* – Uni tonuymen, tughqanchiliqimiz yoq.
şahsi *s. ar.* 1. shexsiy; 2. xususiy: *Şahsi eşya* – Xususiy nerse.
şahsiyat *-ti is. ar.* 1. shexsiyet; 2. erbap: *Siyasi şahsiyet* – Siyasiy erbab.
şahtur *is. ar.* qéyiq bilen sal otturisidiki bir xil qatnash qorali.
şahûr *is. far.* tonur.
şahzâde *is. far.* shahzade, shahning oghili.
şaibe *is. ar.* 1. kir, dagh, nuqsan; 2. nachar eser.
şâik *s. is. ar.* 1. heweskar; 2. birinchisi erenche, ikkinchisi ayal ismi.
şâika *s. is. ar.* bk. ***şâik***.
şair *is. ar.* shair: *L. Mutellif ünlü uygur şairinden biri* – L. Mutellip meshhur uyghur shairliridin biridur.
şairane *s. z.* shairane, shairlarche.
şaire *is. ar.* shaire, ayal shair.
şaire *is. ar.* 1. arpa danisi, bir tal arpa; 2. yingnasqu.
şairlik *-ği is.* shairliq.
şak *is.* shaq: *Şak diye yüzüne vurdu* – Shaq qilip yüzige urdi.
şak *-kki is. ar.* 1. yérilish; 2. yériq, dez.
şaka *is.* chaqchaq, hezil: *Uygurlar şakayı severlar* – Uyghurlar chaqchaqni yaxshi köridu.
şaka yapmak chaqchaq qilmaq.
şakacı *s.* chaqchaqchi, hezilkesh.
şakadan *z.* chaqchaq ornida, chaqchaq qilip.
şakak *-ğı is.* chike, yangaq.
şakalaşmak chaqchaqlashmaq.
şakasız *z.* chaqchaq emes, jiddiy: *Günlerimiz şakasız geçmez* – Künlirimiz chaqchaq qilmastin ötmeydu; *Şakasız söylüyorum* – Jiddiy sözlewatimen.

şakayık *-ğı is. ar.* chong we chirayliq bir gül.

şakımak pes we kishini ézidighan awaz bilen naxsha éytmaq.

şakır şakır *z.* shar-shur.

şakırdamak sharildimaq, qarsildimaq: *Yağmur şakırdayarak yağiyor* – Yamghur sharildap yéghiwatidu sharildatmaq, qarsil.

şakırdatımak sharildatmaq, qarsildatmaq: *Parmaklarını şakırdatiyordu* – Barmaqlirini qarsilditatti.

şâki *s. ar.* 1. bandit, qaraqchi; 2. buzuq (adem), quw, mughember.

şakik *s. is. ar.* 1. ikkige bölün'gen nersining herbiri; 2. bir ata, bir anidin bolghan aka-uka.

şakika *s. is. ar.* 1. yériq, dez; 2. bir ata, bir anidin bolghan acha-singil; 3. yérim bash aghriqi.

şâkile *is. ar.* 1. yol, mezhep; 2. yaritilish.

şakilik *-ği is.* banditliq, qaraqchiliq.

şakir *is. ar.* 1. shükri qilghuchi; 2. er ismi.

şakirt *-di is. far.* 1. ögen'güchi; 2. shagirt.

şaklaban *s.* 1. xushal, qiziqchi, chaqchaqchi; 2. xushametchi.

şaklabanlık *-ğı is.* 1. qiziqchiliq; 2. xushametchilik.

şaklamak shaqildaq awaz chiqarmaq.

şaklatmak qarsildatmaq (qamchini).

şakrak *-ğı s.* 1. xushal-xuram awaz; 2. changildap sözleydighan.

şakşak *-ğı is.* shaqildaq (urghanda awaz chiqiridighan ambur shekilling taxta oyunchuq).

şakul *-lü is. ar.* tik siziq (matématikida).

şal *is. far. kak.* sharpa, ayallar yépiniwalidighan yengsiz yépincha.

şalak *-ğı is.* chongaymighan tawuz (yiglep qalghan).

şalgam *is. far.* chamghur.

şalgamlık *-ğı is.* chamghurluq, chamghur étizi.

şalgamsı ***s. bot.*** chamghursiman.
şali ***is. ar.*** shali (qoy yungidin toqulghan yupqa rext).
şallak ***s.*** yalingach.
şallak mallak ***z.*** qip yalingach.
şalopa ***is. it.*** kéme ornida qollinilidighan qéyiq.
şaltak ***s.*** jédelxor.
şalter ***is.*** achmaq, keyguen (tokni échip yapidighan).
şalvar ***is.*** shalwar.
şâm ***is. ar.*** meng, xal.
şam ***is. far.*** sham, axsham **Şam** ***is. öz.*** Sham, Demeshq.
şam baba ***is.*** shambaba (bir xil tatliq tamaq).
şamama ***is.*** qoghunning bir türi.
şaman ***is.*** shaman (dap chélip, nezme oqup we dem sélip késellerni saqaytishqa ishinidighan bir türküm xelq).
şamanizm ***is. öz. fr.*** shamanizm.
şamanlik *-ğı* ***is.*** shamanliq.
şamar ***is.*** testek, shapilaq.
şamarlamak shapilaq bilen urmaq, kachatlimaq.
şamata ***is. ar.*** warang -churung, dawrang.
şamata yıpmak dawrang salmaq.
şamatacı ***s.*** warang-churung qilghuchi, dawrang qilghuchi.
şamdan ***is. ar. far.*** shamdan.
şamdancı ***is.*** 1. chiraghchi; 2. shamdan yasap satquchi.
şâme ***is. far.*** bash yaghliqi, romal.
şâme ***is. ar.*** meng.
şamgâh ***is. far.*** namazsham waqti.
şâmih ***s. ar.*** bk. ***şâmiha***.
şâmiha ***s. ar.*** 1. aliy; 2. meghrur.
şamil ***s. ar.*** öz ichige alghan qaplighan.
şâmm ***s. ar.*** purighan, puraydighan.
şamme ***is. ar.*** purash.

şampanya *is. fr.* shampaniye (Fransiyining Shampaniye wilayitide ishlen'gen bir xil haraq).
şampiyon *s. is. fr.* chémpiyon, ozarmen.
şampiyona *is. fr.* chémpiyonluq musabiqisi chémpiyonluq, ozarmenlik.
şampuan *is. fr.* chach yuyidighan suyuqluq.
şamua *is. far. zool.* tagh tékisi, tagh öchkisi.
şan *is. ar.* 1. ataq, shöhret; 2. kishining diqqitini jelp qilidighan; 3. adet, xuy.
şan *is. fr.* gherp naxshisi.
şandel *is.* 1. topni égizdin gargha tashlash; 2. ayropilanning égizlesh we töwenlesh qatarliq uchush maniwéri, targhaq.
şane *is. far.* targhaq.
şâneşâz *s. is. far.* targhaq yasighuchi.
şânezede *s. far.* béshini targhaq bilen tarighan.
şânezen *s. far.* 1. bash tarighan; 2. qiyinchiliqni hel qilghan, chigishini yeshken.
şangır şungur jarang-jurung, janggur-junggur.
şângırdamak jaranglimaq, jarang-jurung qilmaq.
şangırtı *is.* jarang-jürung qilghan awaz.
şanjan *s. fr.* parqiraq rext.
şankr *is. fr.* jinsiy ezalargha chiqidighan yarilar.
şanlı *s.* ataqliq, shöhretlik, dangliq.
şano *is. it.* sehne (tiyatirda).
şans *is. fr.* 1. teley, amet; 2. purset.
şansız *s.* 1. namsiz, atiqi yoq; 2. körkemsiz, set.
şanslı *s.* teleylik, ametlik: *Şanslı adam* – Teleylik adem.
şanssız *s.* teleysiz, ametsiz.
şantaj *is. fr.* tehdit, bésim: *Şantaj beni korkutamaz* – Tehdit méni qorqutalmaydu.
şantajcı *is.* qorqutquchi, tehdit salghuchi.

şantiye *is. fr.* 1. qurulush eshyaliri qoyulghan yer; 2. otun, kömur ambiri; 3. séliniwatqan öy, qurulush 1. kéme yasash orni.

şantör *-rü is. fr.* er naxshichi.

şantöz *is. fr.* ayal naxshichi.

şap *is.* söyüsh awazi: *Şap diye elinden öptü* – Chok qilip qoligha söydi.

şap denizi *is. coğr.* Qizil déngiz.

şap şap *z.* üsti-üstilep söyüshni bildüridu: *Çocukları iki de birde şap sap öpmek çirkin bir şeydir* – Balilarni üsti-üstige söyüsh set.

şapır şapır *z.* tamaqni aldirap-tinep awaz chiqirip yégenilikni, üsti-üstige söygenlikni bildüridu: *Şapır şapır öptü* – Chok-chok qilip söydi.

şapır şupur *z.* bk. ***şapır şapır***.

şapırdamak chokuldimaq (söyüsh awazi).

şapırdatmak chokuldatmaq.

şapka *is.* 1. er-ayallarning her xil bash kiyimliri; 2. her qandaq tik nersining üstige qoyulghan yaki kiygüzülgen nerse.

şapkacı *is.* bash kiyim tikip satquchi.

şapkâcılık *-ğı is.* bash kiyimi tikish ishi.

şapkalı *s. is.* 1. shepkilik, qalpaqliq: *İki şapkalı konuşarak girdi* – Ikki shepkilik adem sözliship kirip keldi.

şapkalık *-ği is.* 1. bash kiyimliri qoyulidighan yer; 2. bash kiyimi qilishqa yaraydighan rext.

şaplak *-ğı is.* shapilaq.

şaplamak shapilaqdimaq.

şaplatmak 1. qars qilip awaz chiqarmaq; 2. urmaq: *Yüzüne bir tokat şaplattı* – Yüzige bir shapilaq urdi.

şappadak tuyuqsiz, ushtumtut.

şaprak *-ği is.* éger yopuqi.

şapşal *s.* üstbéshini tüzeshtürüp yurmeydighan, chörisi yoq.

şapşallık *-ğı is.* üstbéshisni tüzeshtürmeslik.
şar *is. far.* sheher.
şar şar *z.* bk. ***şarıl şarıl***.
şarâbhâr *s. ar.* sharabxor, ,haraqkesh.
şarabi *s.* qizil sharap renggide bolghan.
şarampol *is.* qasha, réshatka, shada.
şarap *-bı is. ar.* wino, üzüm hariqi.
şarapçı *is.* 1. wino yasighuchi we satquchi; 2. haraqqa bérilip kétish.
şarapçılık *-ğı is.* 1. sharap yasap sétish, sharabchiliq; 2. sharapqa bérilish.
şaraphane *is.* 1. haraq zawodi; 2. haraq tungi; 3. meyxana, qawaq.
şaraplı *s.* sharabqa chilanghan: *Şaraplı ekmek* – Sharabqa chilanghan nan.
şarapnel *is.* hawada partlaydighan top oqi.
şarbon *is.* köydürge (késel).
şârık *s. ar.* parqiraydighan, parlaq.
şârıka *is.* yuruq, nur.
şârıka *s. ar.* bk. ***şârık***.
şarıl şarıl *z.* shar-shar, shir-shir: *Sular şarıl şarıl akıyordu* – Sular shir-shir aqatti.
şarıldamak sharildimaq (su).
şarıltı *is.* shirildighan awaz: *Derenin şarıltısı buradan duyuluyordu* – Derya süyining sharildighan awazi bu yerge anglanmaqta.
şârib *s. ar.* ichküchi.
şarih *is. ar.* sherhligüchi, yeshküchi.
şariyye *is.* yügre ash, suyuqash.
şark *-kı is. ar.* sherq: *Şark rüzgarı* – Sherq shamili.
şarkı *is. ar.* naxsha, ghezel.
şarkı söylemek naxsha éytmaq.

şarkıcı *is.* naxshichi, ghezelchi.
şarkiyat *is. ar.* sherqshunasliq.
şarkiyatçı *is.* sherqshunas.
şarkî *s. ar.* sherqiy.
şarklı *is. s.* sherqliq: *Biz şarklıyız* – Biz sherqliqmiz.
şarküteri *is. fr.* US mexsus kalbasa, qéza, chuchuq sétilidighan dukan.
şarlatan *s. it.* sharlatan, yalghanchi, pochi.
şarlatanlık *-ğı is.* sharlatanliq, yalghanchiliq, pochiliq.
şart *-tı is. ar.* qaide, prinsip, qanuniyet, asas, shert.
şartlaşma *is.* 1. shertilishish; 2. shertname.
şartlaşmak shertleshmek, toxtamlashmaq.
şartlı *s.* 1. shert bilen alaqidar; 2. shertleshken nersiler; 3. xotunni talaq qiliwetken (er).
şartname *is. ar.* shertname.
şartsız *s.* shertsiz.
şaşa kalmak ganggirap qalmaq, temtirep qalmaq.
şaşaa *is. ar.* 1. parlaqliq; 2. parqiraq, perdaz.
şaşı *s.* alghay, eles.
şaşı bakmak eles qarimaq.
şaşılaşmak alghay bolup qalmaq.
şaşılık *-ğı is.* eleslik, alghayliq.
şaşırmak 1. temtirep qalmaq; 2. adashmaq: *Söyleyeceğini şaşırmak* – Sözidin adashmaq; 3. hang-tang bolmaq: *Beni görünee şaşırdı* – Méni körush bilen hang-tang bolup qaldi.
şaşırtmak 1. ganggiritip qoymaq, temtiretmek, azdurmaq, adashturmaq; 2. köchet tikmek.
şaşkın *s.* 1. ganggirap qalghan; 2. hangwaqmaq; 3. göl, sadda: *Öyle şaşkın şaşkın ne bakıyorsun?* – Undaq hangwéqip némige qarap turisen?.
şaşkınlaşmak ganggirap qalmaq, temtirep qalmaq, hangwéqip qalmaq.

şaşkınlık *-ğı is.* hoduqqanliq, temtirigenlik, ganggirap qalghanliq.

şaşmak 1. heyran qalmaq; 2. azmaq, adashmaq; 3. temtirmek, hoduqmaq.

şatafat *-tı is.* körkem, diqqatni jelp qilish.

şatafatlı *s.* körkemlik, chirayliq rik, hejwi, uzun pachaq hay.

şathiyat *-tı is.* satira, satirik, hejwi.

şatıh *-thı is. ar.* hejwi.

şatır *s. ar.* 1. xushal; 2. shatir (qedimde padishahlargha hemrah bolup étining arqisidin yüridighan xizmetkar).

şâti *s. ar.* burjek, qirghaq.

şâtim *s. ar.* haqaret qilghüchi, tillighuchi.

şatiyye *is. ar.* uzun pachaq haywanlar.

şatt *is. ar.* chong sheher.

şatu *is.* tam.

şav *is.* söt emgüchi haywanilarda juplishish hewisi.

şavk *-kı is.* yoruqluq, nur.

şayak *is.* yirik toqulghan chidamliq yüng rext.

şayan *s. far.* erziydighan.

şâyân ter *s. far.* téximu tuyghun.

şâyed *s. far.* eger.

şayet *s. far.* eger: *Şayet gelmiyecek olursanız* – Eger kelmeydighan bolsingiz.

şâygân *s.* 1. layiq, munasip; 2. erzan; 3. jiq, tola, nurghun.

şayi *-i s. ar.* 1. yéyilghan, taralghan (söz, xewer heqqide) 1. pay, hesse.

şayia *is. ar.* söz-chöchek, pitne-pasat: *Şayialar yaymak* – Söz-chöchek tarqatmaq shayka (birqaniche.

şayka *is. hac.* shayka (birqanche top we qiriq-ellik esker patidighan qedimki bir xil urush kémisi).

şaz *s. ar.* mustesna, tashqiri.

şeamet *-ti is. ar.* teleysizlik.

şeb *is. far.* kéche, tün.
şebân *s. ar.* toq, toyghan (qorsaq).
şebâne *s. far.* kéchewaqti, kéchilik.
şebângâh *is. far.* 1. kéche waqti; 2. tünni ötküzidighan yer.
şebânrüz *s. far.* bir sotka, kéche-kündüz.
şebek *-ği is. zool.* 1. shebek (özi maymungha, béshi itqa oxshaydighan, quyruqi uzun, top-top bolup yashaydighan bir xil maymun); 2. set we nomussiz.
şebeke *is. ar.* 1. hemme yerge taralghan we omumlashturulghan tor: *Telefon şebekesi* – Téléfon tori; 2. guruh: *Tüccarlar şebekesi* – Sodigerler guruhi: *Hırsızlar şebekesi* – Oghrilar shaykisi; 3. aliy mektep oqughuchilirining oqughuchiliq kénishkisi; 3. qepes shekillik.
şebeki *is. far.* béliq tori we qepes sheklide zinnetlesh.
şebengiz *s. far.* shepereng.
şebgerd *s. far.* 1. kéche katroni, közetchi; 2. ay.
şebgir *s. far.* 1. kéchisi uxlimaydighan; 2. kéchisi mangidighan karwan; 3. seher waqit; 4. seher, etigen.
şebhâne *is. far.* öysizlerning we kembeghel yoluchilarning heqsiz yaki az heq bilen qonidighan yéri.
şebih *s. far.* oxshaydighan, oxshighuchi.
şebihün *is. far.* kéchilik basqun (bésip kirish).
şebistân *is. far.* 1. yataq öy; 2. kéchilik ibadetxana; 3. herem (ayallar üchün ajritilghan daire).
şebnem *is. far.* shebnem.
şebpere *is. far.* shepereng.
şebreng *s. far.* qara (reng).
şebrev *s. far.* kéchisi seperge chiqquchi.
şebtâb *is. far.* yaltiraq qongghuz.
şecaat *-tı is. ar.* jasaretlik, yigitlik, qorqmasliq.
şecen *is. ar.* putaq, chataq (derexning).
şecer *is. ar.* derex.

şecere *is. ar.* shejere, nesebname, jorungqay.
şeceristân *is. s. ar.* ormanliq, derexlik.
şeci *-i s. ar.* yüreklik, batur, jesur, jasaretlik.
şecir *is. ar.* pakar we kichik derex.
şeddadi *s. ar.* intayin égiz we puxta (bina).
şedide *is. ar.* bala, musibet, kélishmeslik, köngül aghriqi.
şedit *-di s. ar.* shiddetlik.
şef *s. fr.* bashliq, rehberlik: *Radyo istasyonu şefi* – Radio istansisining bashliqi.
şefaat *-ti is. ar.* yaxshi gépini qilish, teripini qilish (bashqilarning), arigha adem qoyush (epu sorash üchün).
şefaatçı *is. ar.* arigha chüshküchi (birawning gunahini tilep).
şefakat *is. ar.* rehimdillik, méhri-shepqet.
şefe *is. ar.* 1. lew, kalpük; 2. qirghaq, kanar.
şeffaf *s. ar.* yoruqluq ötküzidighan (jisim).
şefik *-ki s. ar.* 1. shepqetlik; 2. er ismi.
şefkât *-ti is. ar.* 1. shepqet; 2. muhebbet: *Anne şefkâti* – Ana muhebbiti.
şefkatli *s.* shepqetlik, baghri yumshaq.
şefkatsiz *s.* shepqetsiz, baghri qattiq.
şeftali *is. far. bot.* shaptol.
şeftren *is. fr.* yoluchilar poyizida béletlerni tekshürgüchi, wagon ishliriga mesül xadim, poyiz bashliqi.
şeh *is. far.* bk. ***şah***.
şehâmet *is. ar.* 1. qehrimanliq; 2. jasaretlik 1. Iran shahlirining bir unwani.
şehbâ *s. ar.* desht, chöl.
şehbâl *is. far.* qush qanatlirining uzun tüki.
şehbender *is. far.* konsulxana.
şehd *is. ar.* bal, hesel.

şehik *is. ar.* 1. nepes alghanda galning xirqirishi; 2. nepes élish.
şehir *-hri is. far.* sheher: *Kaşkar şehri* – Qeshqer shehri.
şehirci *is.* sheher qurulushi, mutexessisi.
şehirlerarası *s.* sheherler ara: *Şehirlerarası telefon* – Sheherler ara téléfon.
şehirli *s.* sheherlik.
şehit *-di is. ar.* shéhit.
şehit düşmek shéhit bolmaq, urushta ölmek.
şehitlik *-ği is.* 1. shéhit bolush; 2. shéhitlik (shéhitlerning mazarliqi).
şehka *is. ar.* hiq tutush.
şehkâr *s. far.* üstün eser.
şehlâ *s. is. ar.* 1. az alghay; 2. shehla közlük; 3. kök köz.
şehr *is. far.* chong sheher.
şehrayin *is. far.* xatirlesh murasimi.
şehri *s. far.* 1. sheherlik; 2. Istanbolluq.
şehristân *is. far.* chong sheher.
şehriye *is. ar.* inchike késilgen ügre ash.
şehryâr *is. far.* padishah, hökümdar.
şehsüvar *is. far.* at minishke mahir.
şehvet *-ti is. ar.* shehwet (erkek we chishining bir birige bolghan hewisi).
şehvetengiz *s. ar.* shehwet hewisini qozghaydighan.
şehvetperest *s. ar.* shehwetke bérilip ketküchi, shehwetperest.
şehvüd *is. far.* derya, ghol östeng.
şehzade *s. far.* bk. ***şahzade***.
şek *-kki is. ar.* shek, shübhe, guman.
şeka *is. ar.* 1. bextsizlik; 2. rezillik, peskeshlik.
şekavet *-ti is. ar.* qaraqchiliq, banditliq, bulangchiliq.

şeker *is. s.* 1. shéker; 2. kempüt; 3. tatliq; 4. yéqimliq, söyümlük, chirayliq: *Uygurlar şekeri çok severler* – Uyghurlar shékerni bekmu obdan köridu.
şeker gibi bek tatliq, chirayliq, güzel.
şeker hastalığı shéker siyish késili.
şeker kamışı *is.* shéker qumushi.
şeker pancarı *is. bot.* qizilcha.
şekerci *is.* shéker yaki kempüt yasighuchi yaki satquchi.
şekercilik *is.* shékerchilik, kempütchilik.
şekeristân *is. far.* shéker qumushi étizi.
şekerleb *s. far.* shérin sözlük.
şekerleme *is.* 1. türlük kempüt, méwiler konsérwasi; 2. müqidesh.
şekerlemek 1. shéker sürmek; 2. ichige shéker qatmaq.
şekerlenmek güzel we tatliq bir halgha kelmek.
şekerleşmek shékiri ayrilip chiqmaq.
şekerli *s.* 1. ichige shéker sélinghan: *Şekerli çay* – Shéker sélinghan chay; 2. shéker siyish késilige uchrighan.
şekerlik *-ği is. s.* 1. qendal, shéker qachisi; 2. shéker xameshyasi.
şekerpare *is. far.* 1. sériq may we shéker bilen qilinghan bir xil un tamiqi; 2. bir xil tatliq shaptol; 3. qurutulghan we tuzlanghan göshning eng yaxshisi.
şekerrenk *-ği s. far.* 1. nawat reng; 2. arisi anche yéqin bolmighan (dostluq).
şekerriz *s. far.* bek tatliq.
şekersiz *s.* 1. shékersiz; 2. shékiri az, tatliqi az.
şekib *s.* 1. sewr-taqat; 2. er ismi.
şekibâ *s. far.* sewrlik.
şekil *-kli is. ar.* 1. shekil; 2. resim; 3. usül, yol; 4. chéhre, yüz, qiyapet; 5. körünüsh: *Kayık şeklinde bir tabak* – Qéyiq

shekilde bir tawaq; *Bu şekilde haraket etmek doğru değildir* – Bundaq heriket qilish toghra emes.

şekilbilim *is.* morfologiye.

şekilci *is.* shekilwaz, shekilchi (formalist).

şekilcilik *-ği is.* shekilchilik (formalizm): *Şekilciliğe karşı koyalım* – Shekilchilikke qarshi turush kérek.

şekildeş *s.* shekildash.

şekildşelik *-ği is.* shekildashliq.

şekillendirmek shekil bermek.

şekillenmek shekillenmek.

şekilsiz *s.* shekilsiz, shekli bolmighan (madda).

şekime *is. far.* 1. chidash, chidam, berdashliq; 2. éghizduruq (atning aghzigha sélinidighan).

şekip *s. far.* 1. sewrlik; 2. er ismi.

şekk *is. ar.* guman, shek, shübhe, ikkilinish.

şekkerin *s. far.* shékerlik, tatliq.

şeklen *z. ar.* sheklen.

şekm *is. ar.* 1. qattiqliq; 2. qiyinliq; 3. küch-quwwet.

şekva *is. ar.* shikayet, gheywet, naraziliq.

şekvekâr *s. ar.* shikayet qilghuchi.

şelâle *is. ar.* sharqiratma.

şelf ***is. ing. coğr.*** zor we tüz qiya.

şelvâr *is. far.* shalwur.

şem *is. ar.* 1. sham; 2. mom.

şema *is. fr.* sxéma, sizma.

şemalaştırmak sxémilashturmaq.

şemâtat *is. ar.* ghowgha, warang-churung.

şemâte *is. ar.* bk. ***şemâtat***.

şemdân *is. ar.* shamdan.

şemdâni *is. ar.* chiraghchi.

şemim *s. ar.* xush puraq, xush puraqliq.

şeml *is. ar.* 1. pürkesh, öz ichige élish; 2. jemiyet.

şemle *is. ar.* ereblerning bash yaghliqi.

şemm *is. ar.* purash, puraq yérish.

şemme *is. ar.* 1. puraq; 2. qilche, eser: *Onda iyiliğin şemmesi bile yok* – Uningda yaxshiliqning esirimu yoq.

şempânze *is. fr.* shimpenze (maymun): *Kongo'da şempânze var* – Kon'goda shimpenze bar.

şems *is. ar.* kün, quyash.

şemsâbâd *s. ar.* sayiliq yer (kün chüshmeydighan).

şemse *is. ar.* shemse (kitap muqawisigha, birinchi betning tüsti teripige yaki öy imaretlerning ishik we dérizilirining üstige ishlen'gen quyash shekli, zinnet).

şemsi *s. ar.* 1. kün bilen munasiwetlik; 2. er ismi.

şemsiper *is. ar.* sayiliq, kölenggilik (yer).

şemsir *is. far.* qilich, tigh, shemsher.

şemsirger *is.* qilich soqquchi: *Hoca ahun ünlü şemsirgerdir* – Ghojaxun meshhur qilich soqqichidur.

şemsiye *is. ar.* 1. künlük, yamghurluq; 2. sayiuen: *Mağazadan bir şemsiye satin aldim* – Magzindin bir yamghurluq (yüsen) sétiwaldim.

şemsiyeci *is.* künlük yasaydighan yaki satidighan adem.

şemsiyelik *-ği is.* 1. künlük qoyulidighan ber; 2. künlük yasighili bolidighan nerse.

şen *is. ar.* 1. ish; 2. hadise, weqe.

şen *s.* xushal, xush: *Şen adam* – Xushal adem.

şenaat *-ti is. ar.* eskilik, peslik.

şenâr *is. ar.* eyib, uyat.

şenbih *is. far.* 1. kün; 2. shenbe, heptining altisi.

şenelemek bk. ***şenlenmek***.

şeneltmek sheher (mehelle) haligha keltürmek.

şeng *is. far.* 1. qaraqchi, bandit; 2. *s.* xush, xushal.

şeni *s. ar.* emeliyet.

şeni *s. ar.* 1. eski, yaman, set; 2. exlaqsiz.

şenlenmek 1. xush bolmaq, xoshlanmaq; 2. awatlashmaq: *O arkadaş gelince hepimiz şenlendik* – U yoldash kélish bilen hemmimiz xush bolduq; *Bu şehir kısa bir zamanda çok şenlendi* – Bu sheher qisqa biz waqitta bek awatlashti.

şenlik *-ği is.* 1. xushalliq; 2. tentene, tebriklesh herikiti; 3. nopus, adem sani: *Bu adam gittiği yere şenlik götürür* – Bu adem barghanla yérige xushalliq keltüridu; *Bayramlarda her yerde şenlik yapılır* – Bayramlarda her yerde tebriklesh herikiti élip bérilidu.

şenlikli *s.* awatliq.

şenliksiz *s.* awat bolmighan, awatsiz, awatlashmighan.

şenn *is. ar.* sharapqa su qoshush.

şennâr *is. ar.* eyib, uyat, eskilik.

şer *is. ar.* sheriet.

şer *-rri is. ar.* eskilik, uyat, yamanliq.

şerâfet *is. ar.* 1. shereplik; 2. ejdadidin meghrurlinish.

şerait *-ti is. ar.* sharait.

şeraket *is. ar.* 1. shériklik, ortaqliq; 2. yoldashliq, sepdashliq.

şerat *is. ar.* 1. alamet, belge, iz; 2. eng addiysi (nersining).

şerbet *-ti is. ar.* 1. méwe süyi, sherbet; 2. suda éritilgen madda.

şerbetçi *is.* sherbet yasap satquchi.

şerbetçilik *-ği is.* sherbetchilik.

şerbethane *is.* sherbetxana.

şerbetli *s.* 1. yilan chéqiwalsimu héch nerse bolmaydighan; 2. eski ishqa adetlen'gen: *Yalana şerbetli* – Yalghan yétishqa adetlen'gen.

şerbetlik *-ği is.* sherbet matériyali, sherbet qilishqa bolidighan: *Şerbetlik üzüm* – Sherbet qilishqa bolidighan üzüm.

şeref *is. ar.* 1. sherep: *Yurdun şerefi için çalışmak* – Wetenning sheripi üchün xizmet qilmaq; 2. er ismi.
şerefe *is. ar.* munarning ezan oquydighan yéri, peshtaq.
şereflendirmek sherep qazandurmaq.
şerefli *s.* 1. shereplik; 2. awat: *Şerefli yurt* – Awat yurt.
şerefsiz *s.* sherepsiz.
şerefsizlik *-ği is.* sherepsizlik.
şereh *is. ar.* temegerlik, achközlük.
şeremet *-ti is.* 1. yorgha at 1. *s.* edepsiz, biedeb.
şereng *is. far.* zeher.
şeretlenmek sherep qazanmaq.
şergil *s. ar.* kar kelmes, yarimas.
şerh *is. ar.* sherhlesh, menisini yéshish.
şerha *is. ar.* parche, tilim, késim.
şerha şerha *z.* (gösh, rext heqqide) parche-parche.
şerhân *is. ar.* qattiq temegerlik, bek achközlük.
şerhetmek sherhlimek, yeshmek.
şeriat *-tı is. ar.* 1. sheriet (musulmanliq) qanuni; 2. toghra yol; 3. Allaning buyruqi.
şeriatçı *is.* sherietchi (zamaniwi qanunlarning ornigha sherietni ijra qilish terepdari).
şeriatçılık *-ğı is.* sheriet terepdarliqi.
şerif *s. ar.* 1. shereplik; 2. muqeddes; 3. er yaki ayal ismi.
şeriha *is.* gösh parchisi.
şerik *-ki is. ar.* shérik, ortaq.
şerir *is. ar.* buzuq adem.
şerit *-di is. ar.* 1. lénta: *İpek şeriti* – Yipek lénta parazit qurt, medde.
şeritçi *is.* lénta yasap satquchi.
şeritçilik *-ği is.* kalotunchiliq.
şeritler *is. zool.* parazit qurtlar, qan shorighuchilar, meddiler.

şeriyyât *is. ar.* sheriet.
şerm *is. far.* iza, nomus.
şermende *s. far.* shermende, reswa.
şerr *is. ar.* 1. eski ish, eskilik; 2. ghowgha, jédel, majira.
şerre *s. is. ar.* 1. eski adem, buzuq adem; 2. intayin eski.
şeşpâ *s. far.* alte ayaghliq, alte putluq.
şeşper *is. far.* alte qanat.
şeştâ *is. far.* alte tarimliq tembur.
şetaret *-ti is. ar.* xushalliq.
şetflik *-ği is.* bashliqliq, rehberlik.
şetim *is. ar.* til-haqaret.
şettâm *s. ar.* qattiq tillighuchi.
şev *is.* 1. éngish, töwen yer, tagh yoqushi 1. *s.* qiysiq, qingghir: *Şev duvar* – Qingghir tam.
şevek *is. ar.* yantaq.
şevk *-kı is. ar.* zoq, arzu, hewes, ishtiyaq: *Yemeği şevkle* – Tamaqni zoq bilen yédi.
şevk *is. ar.* bk. ***şevek***.
şevkâlud *is. ar.* ishtiyaqliq, xushalliq.
şevkefzâ *s. ar.* zoqlanduridighan, xushal qilidighan.
şevket *-ti is.* 1. chong, heywetlik, körkem; 2. ezimet; 3. er ismi.
şevki *s. ar.* 1. zoqluq; 2. er ismi.
şevkistân *s. ar.* tikenlik.
şevkî *s. ar.* tiken bilen munasiwetlik.
şevkli *s.* intayin gheyretlik.
şevne *is. ar.* ambar, sang.
şevval *-li is. ar.* qemeriye kaléndarida oninchi ay.
şey *is. ar.* 1. sheyi: *Hayvan canlı bir şeydir* – Haywan janliq sheyidur; 2. nerse, ish: *Her şey halkın yararına olsun* – Her qandaq nerse xelqning payidisi üchün bolidu; *Doğruluk iyi bir şeydir* – Toghriliq yaxshi bir ishtur.

şeyb *is. ar.* moysipit (chach-saqili aqarghan), yashanghan, qériliq.

şeyda *s. far.* 1. ghaljir, ghaljirane; 2. sheyda, ashiq, diwane.

şeyh *is. ar.* 1. sheyx; 2. ereblerde qebile bashliqi.

şeyhühet *is. ar.* sheyxliq, qériliq.

şeyhülislam *is. ar.* sheyxolislam (Osman paxishahliqi dewride hökümet kabinétining diniy ishlargha mesul ezasi).

şeyhzade *is. ar.* sheyxzade(teriqet-shepxining oghli).

şeyn *is. ar.* eyib, kemchilik.

şeypur *is. ar.* jengde chélinidighan mis kanay.

şeytan *is. ar.* 1. sheytan; 2. intayin hiyliger we eski adem.

şeytanet *is. ar.* sheytanliq, hiyligerlik.

şeytani *s. ar.* sheytanlarche.

şeytanlık *-ğı is.* 1. sheytanliq; 2. hiyle, mekkarliq: *Yaptığınız hep şeytanlıktir* – Qilghan hemme ishingiz mekkarliqtur.

şeyyad *is. ar.* 1. suwaqchi (tamchiliq ishlirida); 2. riyakar; 3. özini halak qilghuchi.

şezre *is. ar.* **şıhne** *s. ar.* zhandarma (shyenbing) xadimi, amanliqni saqlash xadimi.

şık *-kı s. fr.* 1. modigha yarisha we nepis, yarishimliq; 2. öz jayida, bab, del: *Şık bir elbise* – Yarishimliq kiyim; *Pek şık bir cevap verdiniz* – Del jayida jawap berdingiz.

şık *-kkı is. ar.* chiqish yoli: *Bunda tek bir şık var işte çalışmak* – Bu ishning birla chiqish yoli bar – ishlesh.

şıkır şıkır *z.* sharaq-sharaq: *Cebi şikir şıkır para ile dolu* – Yanchuqida sharaq-sharaq pul.

şıkırdamak sharaqlimaq: *Çantanın içinde bir şeyler şıkırdadı* – Xaltida bir nersiler sharaqlidi.

şıkırdatmak 1. sharaqlatmaq; 2. pul béridighanliqni ima etmek: *Biraz şıkırdat da, bak hizmet etmeye nasıl koşar* – Biraz pul bergin, qéni uning yügürmiginini körey.

şıkırtı *is.* sharaqlighan awaz.

şıkk *is. ar.* 1. ikkige bölün'gen nersining herbiri; 2. bir ishning ikki jehetidin biri.
şıkkayn *is. ar.* bir ishning ikki teripi.
şıllık *-ğı is.* pahishe (ayal).
şımarmak nankorluq qilmaq, yüzsizlik qilmaq.
şıngıl *is.* shinggil: *Bir şingil üzüm* – Bir shinggil üzüm.
şıngır şıngır jiring-jiring.
şıngırdamak jiringlimaq, jaranglimaq.
şıp *z.* chip-chip (su tamchisining awazi): *Damdan şip şıp su damliyor* – Tamdin chip-chip su témiwatidu.
şıp şıp *is.* öy ichide kiyilidighan ökchisiz yumshaq ayagh, shipildaq.
şıpıdık *-ğı is.* öy ichide kiyilidighan ökchisiz yenggil ayagh.
şıpın işi *-ni s.* hapla-shapla qilinghan.
şıpır şıpır *z.* chip-chip: *Alınından şipir şipır ter damliyordu* – Péshanisidin chip-chip ter tamchilimaqta idi.
şıplan *z.* derhal, derru, birdinla, tuyuqsiz: *Şıplan çıka geldi* – Tuyuqsiz chiqip keldi.
şıpsevdi *s.* üjme köngül: *O şıpsevdinin biridir* – U üchme köngüllerning biridur.
şıra *is. far.* üzüm shirnisi.
şıracı *s.* shirne yasap satquchi.
şırak *-ğı is.* shart: *Şırak diye kılıcı çekti* – Shart qilip qilichini sughurdi.
şırakkadak *z.* tuyuqsiz, birdinla: *Şırakkadak düşüp bayıldı* – Birdinla yiqilip hoshidin ketti.
şıralı *s.* shirnilik: *Şıralı üzüm* – Shirnilik üzum.
şırfıntı *is.* peskesh ayal.
şırıl şırıl *z.* shir-shir: *Musluk açık kalmış, şırıl şırıl akıyor* – Jümek étilmey qaptu, shir-shir su éqiwatidu.
şırıltı *is.* suning shar-shar, shir-shir aqqan awazi.

şırınga *is. yun.* dora témitish üchün qollinidighan uchi uchluq eswab.

şırlağan *is. far.* zighir yéghi.

şırlamak (su heqqide) shirildap aqmaq.

şırlop *is.* qétiqqa milen'gen tuxum.

şırpadak tuyuqsizdin, birdinla, tosattin.

şırtıldamak (su heqqide) shirildimaq, shir-shir aqmaq.

şırvani *is.* balixana.

şıvgar *is.* yandaq (harwilarda shotining yénigha qoshulghan haywan).

şıvgın *is.* 1. putaq; 2. tüwrük qilish üchün ishlitilidighan qarighay.

şia *öz. is. ar.* bk. ***şiilik***.

şiar *s. ar.* 1. belge, alahidilik, özgichilik; 2. shoar: *Göstericiler şiar haykırdılar* – Namayishchilar shoar towlashti.

şibi *is. ar.* shirning küchüki.

şibih *-hi is. ar.* oxshaydighan.

şid *is. far.* quyash, nur, yoruqluq.

şiddet *-ti is. ar.* 1. shiddet; 2. süret, tézlik; 3. zorluq; 4. artuqluq.

şiddetlenmek shiddetlenmek, küchlenmek.

şiddetli *s.* 1. shiddetlik; 2. téz.

şif *is.* kéwez ghozisi.

şifa *is. far.* shipa, késeldin saqiyish.

şifa bulmak saqaymaq, onglanmaq.

şifâhâne *is. ar.* shipaxana, doxturxana.

şifahen *z. ar.* éghizche, éghiz bilen aghzaki: *Şifahen bildirmek* – Éghizche bildürmek; *Şifahen imtihan* – Éghiz imtihani.

şifahî *s. ar.* éghizche: *Şifahî emir* – Éghizche buyruq.

şifalar olsun shipa qilsun.

şifalı *s.* shipaliq, paydiliq.
şifaresân *s. ar.* shipa bolidighan.
şifasâz *s. ar.* saqaytidighan, yaxshi qilidighan.
şifayi kapmak aghriqi éghirlashmaq.
şiflemek paxtini ghozidin ayrimaq.
şifon *is. fr.* paxta yip we yipek bilen toqulghan yupqa rext.
şifoniyer *is. fr.* kir-qatlarni qoyidighan tartmiliq kichik ishkap.
şifre *is. fr.* shifir (mexpiy yéziqning shertlik belgiliri).
şifreci *is.* shifirni terjime qilghuchi.
şifrelemek shifirge aylandurmaq.
şifreli *is.* shifirlik, shifir bilen yézilghan: *Şifreli mektup* – Shifirlik xet.
şifte *s. far.* meptun, sheyda.
şiğil *is. far.* 1. halqa, chember; 2. közsiz üzük.
şihâb *is. far.* 1. uchqun; 2. aqma yultuz; 3. er ismi.
şihe *is. far.* atning kishnishi.
şiilik *-ği is.* : shielik.
şiir *is. ar.* shéir.
şiiyet *is. ar.* bk. ***şiilik***.
şiî *-ği öz. is.* shie mezhipidiki biri.
şikâf *is. ar.* yériq, yirtiq, dez.
şikâfe *is. ar.* mizrab (bir xil saz).
şikafezen *is. far.* sazende.
şikak *-kı is. ar.* uyushmasliq, ittipaqsizliq.
şikâl *is. ar.* 1. kishen, ishkel, koyza; 2. tögining chomini baghlaydighan arghamcha.
şikâr *is. far.* shikar, ow.
şikâr *is.* 1. gheniymet, olja; 2. az körülidighan, az tépilidighan nerse.
şikârgah *is. far.* ow qilinidighan yer, owlaq, ow haywanliri köp yer.

şikâri *is.* qarchigha qatarliq ow qushliri.
şikayet *-ti is. ar.* shikayet: *Köylüler toprak ağaları üzerinden şikayet ederler* – Déhqanlar yer igiliri üstidin shikayet qilishidu.
şikayetçi *s.* shikayet qilghuchi, erz hal éytquchi.
şikayetname *is.* shikayetname, shikayet xéti.
şikem *is. far.* qorsaq, qérin.
şikembe *is. far.* qérin.
şikembende *s. far.* qarni yaman.
şikemperest *s. far.* géligha amraq.
şikeste *s. far.* 1. sunghan, ostulghan 1. yéngilgen, meghlup bolghan.
şikestedil *s. far.* köngli sunuq.
şikestetâli *s. far.* telepsiz.
şil *s.* qan quyulup qalghan, aghrighan (köz).
şilep *-bi is. alm.* yük paraxoti.
şilin *is. ing.* 1. shilin (in'giliz lirasining yigirmidin biri); 2. Awstriye pul birliki.
şilte *is.* 1. körpe; 2. gilem yaki palas parchisi.
şimal *-li is. ar.* 1. shimal; 2. sol, sol terep.
şimal *is. bot.* derexning ching we tüz ösken shéxi.
şimalî *s. ar.* shimaliy.
şimden bk. ***şimdiden***.
şimdi *z.* 1. emdi; 2. hazir: *Şimdi geldi* – Emdi keldi; *Şimdi mektup yazacağız* – Hazir xet yazimiz.
şimdiden *z.* hazirdin.
şimdilik *z.* hazirche: *Şimdilik gelmedi* – Hazirche kelmidi; *Sözüm şimdilik bu kadar* – Sözüm hazirche shünchilik **Şimr** *is. öz. ar.* Shimir (Kerbala weqeside Hezret Hüsiyinning kallisini kesken melun).
şimrah *is. ar.* 1. xorma, jigde, chilan we üzüm sapiqi; 2. tagh choqqisi.

şimrahiyye *is. ar.* shimirahiye (Hezret Elige qarshi xarji tebiqisidin).
şimşek *-ği is.* chaqmaq: *Şimşek çakmadan gök gürlemez* – Chaqmaq chaqmisa asman güldürlimeydu.
şimşeklenmek chaqmaq chaqmaq.
şimşekli *s.* hem yénip, hem öchüp belge béridighan.
şimşir *is. bot.* shemshad derixi.
şimyoterapi *is. fr.* ximiyiwi usulda dawalash.
şin *is. ar.* eyib: *Bu haraket onun için bir şindir* – Bu heriket uning üchün eyibtur.
şinâh *is. far.* su üzüsh.
şinâr *is. far.* üzüsh (su).
şinas shunas (bilguchi dégen mendiki birikken sözni yasaydu).
şinâver *is. far.* su üzgüchi.
şinev *s. far.* ishitküchi, anglighuchi.
şinik *-ği is. yun.* shinik (ashliq ölcheydighan ölchigüchi).
şip *is. ar. dok.* zer arilashturup toqulghan yipek rext.
şipşak *z.* birdinla, tézdin.
şipşakçı *is.* kochida resimni téz chiqirip béridighan fotografchi.
şipşaklamak téz xewer alimaq xatirilimek.
şir *is. far.* shir.
şiraze *is. far.* 1. shiraze (kitap muqawisigha ötküzülgen inchike lénta); 2. palwanning ishtinining puchqiqi.
şirazebend *s. far.* shirazichi.
şirazekeş *is.* muqawichi.
şirdil *s. far.* jesur, qehriman, batur.
şire *is. far.* 1. süt; 2. shire.
şirgir *s. far.* shirkeyb.
şirin *s. far.* shérin, tatliq.
şirincemâl *s. far.* shérin yüz.

şirinlik *-ği is.* söyümlük.
şirinzeban *s. far.* tili shérin.
şirk *-ki is. ar.* shérik.
şirket *-ti is. ar.* shirket, ortaqliq.
şirret *-ti s. ar.* jédelxor, bashqilar bilen chiqishalmaydighan.
şiryan *is. ar.* qizil qan tomuri.
şist *-ti is. fr.* népiz we qatmuqat tüzülgen taxtisiman tash jinsi.
şistli *is.* qatmuqat.
şiş *s. is.* 1. ishship ketken, köpüp ketken; 2. ishshiq, sémizlik.
şiş *is.* zix: *Kebap şişi* – Kawap zixi.
şiş kebabı *is.* zix kawipi.
şişe *is.* tar, uzun we tüz qilinghan taxtay.
şişe *is.* 1. shéshe, botulka; 2. lampa shéshisi; 3. shéshilik émizge.
şişeci *is.* botulka élip satquchi.
şişek *-ği is.* ikki chishliq qoy.
şişirilmek köptürülmek.
şişirmek 1. köptürmek; 2. (söz yaki maqalini) orunsiz uzartmaq; 3. yarining üstige tuz sepmek; 4. chongaytip körsetmek.
şişkin *s.* sémiz: *Şişkin adam* – Sémiz adem.
şişkinlik *-ği is.* 1. sémizlik.
şişko *s.* sémiz.
şişlemek zix sanjimaq.
şişlik *-ği is.* sémizlik, ishshiq.
şişman *s.* sémiz: *Şişman çocuk* – Sémiz bala; *Şişman kadın* – Sémiz ayal.
şişmanlamak semrimek.
şişmanlaşmak semrimek.
şişmanlatmak semretmek.
şişmanlık *-ğı is.* sémizlik.

şişmek 1. köpmek, ishshimaq; 2. yügürelmes halgha kelmek; 3. yérilip ketküdek toymaq; 4. kibirlinip ketmek; 2. iza tartmaq: *Arının soktuğu yer şişer* – Here chétiwalghan yer ishshiydu.
şita *is. ar.* qish.
şitaiyye *is. ar.* qishqa béghishlanghan shéir.
şitap etmek yügürmek, chapmaq.
şiva *öz. is.* shiwa (hind dinida eng muhim üch xudadin biri).
şivaz *is. ar.* chogh.
şive *is. far.* aksént: *Şivesi Uygurcaya çaliyor* – Aksénti uyghurchigha kétip qalidu.
şiven *is. far.* matem, haza.
şivesiz *s.* aksénti buzuq.
şoför *is. fr.* shopur.
şoförlük *-ğü is.* shopurluq.
şok tedavisi *is. tıp.* jiddiy dawalash, jiddiy dawa.
şop *is. fr.* chong piwa istakini.
şopar *is.* bala: *Sizin gibi şoparlar* – Sizge oxshash balilar.
şorlamak shirildap aqmaq.
şorolo *is.* bala.
şorolop *z.* 1. ghup qilip yutqanliqini bilduridu; 2. yalghan.
şorulu *is.* 1. oghul bala; 2. chirayliq.
şose *is. fr.* tashyol.
şose dairesi tashyol idarisi.
şoset *is. fr.* qisqa paypaq.
şoson *is. fr.* kalach.
şoven *s. fr.* showinist, showinizm terepdari, showinizmni rawajlandurghuchi.
şovenizm *is. fr.* showinizm, burzhua milletchilik.
şovenlik *-ği is.* showinizmliq.
şöhret *-ti is. ar.* 1. shöhret, abroy; 2. unwan.
şöhretli *s.* shöhretlik, abroyluq.

şöhretşiâr meshhur, tonulghan: *Şöhretşiâr adam* – Meshhur adem.

şölen *is. far.* ziyapet.

şömine *is. fr.* tam mesh.

şömiz *is. fr.* 1. könglek; 2. konwért, lipapa; 3. arxip matérial; 4. ghilap, qap, qapchuq; 5. kitap tashlaydighan qeghez.

şömizet *is. ir.* 1. qisqa yenglik erler köngliki; 2. yaqiliq yaki yaqisiz qisqa yenglik könglek.

şörting *is. ing.* könglek tikilidighan paxta rext.

şövale *is. fr.* ressamning nerse-kéreklirini üstige qoyidighan shire.

şöyle *z.* shundaq, shuninggha oxshash: *Şöyle olmalı* – Shundaq bolushi kérek; *Prensipler şöyledir* – Pirinsiplar töwendikiche.

şöylece *z.* shundaq qilip, shundaq shuningdek: *Şöylece söylemeli* – Shundaq sözlesh kérek.

şöylesine *z.* shundaq kélishtürüp: *Şöylesine bir dövdüki* – Shundaq kélishtürüp urdiki ...

şu *-nu s.* 1. shu; 2. ashu, awu: *Bunu istemem, şunu isterim* – Buni emes, awuni xalaymen.

şua *-aı is. ar.* 1. nur, yoruqluq; 2. wéktor, wéktorluq miqdari.

şubân *is. far.* charwichi.

şûbân *is. far.* bk. ***şubân***.

şubara *is.* talaliq yüng rexttin qilinghan üsti yumilaq bök.

şubat *-tı is.* féwral: *Şubat devrimi* – Féwral inqilabi.

şube *is. ar.* 1. shöbe, tarmaq; 2. tür, xil: *Banka şubesi* – Tarmaq banka; *Canlılar alemi iki şubeye ayrılır* – Janliqlar alimi ikki türge ayrilidu.

şuh *s. far.* xushal we erkin (ayal).

şuhe *is. ar.* bk. ***alev***.

şuhî *is. far.* xushalliq we erkinlik.

şukka *is. ar.* 1. parche, qeghez parchisi, rext puruchi; 2. kichik tezkire.

şunca *s.* shünche, shu qeder.
şûr *s. far.* 1. türlük; 2. qériq (tem); 3. warang-churung, ghowgha.
şura *s.* shu yer: *Şuraya oturmuştu* – Shu yerge olturghanidi.
şûra *is. ar.* shura: *Devlet şûrası* – Dölet shurasi.
şûrâ *is. ar.* 1. söhbet yighini; 2. söhbet yéri.
şuralı *s.* shu yerlik.
şuralı buralı u yer-bu yerdin, her yerdin: *Şuralı buralı adamlar* – U yer-bu yerdin kelgen ademler.
şurası *-mı z.* shu yer, u yer: *Şurası iyi değil buraya geç* – U yer yaxshi emes, bu yerge öt.
şûrbaht *s. far.* teleysiz.
şûre *s. is. far.* ünümsiz yer.
şuriş *is. far.* qalaymiqanchiliq, biseremjanliq.
şûrîde *s. far.* 1. perishan, qalaymiqan; 2. meptun, sheyda.
şurûb *is. ar.* bk. ***şurup***.
şurup *-bu is. ar.* 1. qiyam (shékerning); 2. shékerlik dora, suyuq dora.
şurût *is. ar.* bk. ***şerâit***.
şut *is. ing. sp.* bk. ***şüt***.
şut çekmek topni qattiq urmaq.
şutût *is. ar.* chong deryalar.
şuur *is. ar.* 1. chüshinish iqtidari, eqil, zéhin, idrak, tuyghu; 2. ang-sézim: *Köylülerin şuuru yükseldi* – Déhqanlarning ang-sézimi östi.
şuurlu *s.* angliq, idrakliq, eqilliq, zéhinlik.
şuursuz *s.* angsiz, eqilsiz.
şuursuzluk *-ğu is.* angsizliq, eqilsizliq.
şuvâz *is. ar.* 1. issiz ot, isi qalmighan ot; 2. ussash.
şuveyy *s. ar.* asta.
şûy *is. far.* er (xotunning éri).
şûyide *s. ar.* yuyunghan, ghusul qilghan.

şübhan *is. ar.* yashlar, yashliq.
şübhe *is. ar.* bk. ***şüphe***.
şücâ *is. ar.* jesür, batur, qehriman.
şüd *is. ar.* ötüsh, kétish.
şüheda *is. ar.* shahitlar.
şühüb *is. ar.* 1. ot uchqunliri; 2. aqma yultuzlar.
şühüd *is. ar.* 1. shahitlar, guwahlar; 2. peyda bolush, körülüsh.
şühür *is. ar.* sheherler.
şükka *is. ai.* xet, tezkire.
şükr *is. ar.* minnetdarliq.
şükretmek shükür qilmaq, minnetdarliq bildürmek.
şükrgüzâr *is. ar.* rehmet éytqan, yaxshiliqni bilgen, yaxshiliq bilidighan.
şüküfe *is. ar.* 1. gül; 2. ayal ismi.
şüküfezâr *s. far.* gülzar, güllük.
şümâr *is. far.* hésab, san.
şümârende *s. far.* hésablighuchi, sanighuchi.
şümul *-lü is. ar.* 1. ichige élish; 2. qaplash.
şümullendirmek tesirini kéngeytmek.
şümullü *s.* tesiri keng: *Şümullü bir hareket* – Keng dairilik bir heriket.
şüphe *is. ar.* 1. shübhe, guman; 2. ikkilinish, arisalda bolush: *Sizin dostluğunuzdan hiç bir zaman şüphe etmedim* – Sizning dostluqingizdin héch gumanlanmidim.
şüpheci *s.* gumanxor.
şüphelenmek shübhilenmek, gumanlanmaq.
şüpheli *s.* 1. shübhilik, gumanliq; 2. qararlashturulmighan.
şüphesiz *s.* 1. shübhisiz; 2. choqum, keskin (halda).
şüpüş *is. far.* pit.
şürâb *s. far.* paskina su, achchiqsu.
şürücül *s.* top-topi bilen yashighuchi.

şüs ***is. far.*** öpke.
şüste ***s. far.*** yuyunghan.
şüş ***is. far.*** jiger.
şüt *-tü* ***is. ing. sp.*** putbol oyunida topni wartagha qaritip putning yüzi bilen qattiq urush.
şütür ***is. far.*** töge.
şütür ***ğây. is. far.*** zerape.
şütürbân ***is. far.*** tögichi, töge baqquchi.
şütürgürbe ***is. far.*** yaxshi bilen yaman.
şütürhâr ***is. far.*** töge tikini, qamghaq.
şütürleb ***s. far.*** dorday (kalpuk).
şütürmürg ***is. far. zool.*** töge qushi.
şütürpâ ***is. far.*** 1. töge tapanliq; 2. ipar oti.
şütürpeçe ***is. far.*** taylaq, botilaq.
şüyu *-u* ***is. ar.*** (gep-söz, xewer heqqide) tarilish, yéyilish.
şüyüh ***is. ar.*** sheyxler («sheyx» ning köplüki).

T

T T (Türk élipbesining 24-herpi).

ta *z.* ta, taki: *Ta sabaha kadar bekledim seni* – Ta etigen'ge qeder saqlidim séni.

tâ'ris *is. ar.* 1. toy qilish; 2. qizni kélin qilish.

ta'şir *is. ar.* 1. ondin birini élish, onning biri élinish; 2. ongha chiqirish, ongha artturush; 3. ongha bölüsh, ongha parchilash.

ta'vik *is. ar.* kéchiktürüsh, keynige sürüsh, kéchiktürülüsh, keynige sürdürüsh.

ta'viz *is. ar.* köz tegmisün dep ésiwalghan tumar.

ta'yib *is. ar.* eyiblesh.

ta'yib edilmek eyiblenmek.

ta'yir *is.* kemchilikini sözlep iza tartquzush, eyibini échip xijalet qilish.

ta'zil *is. ar.* késelge teselliy bérish.

ta'zil *is. ar.* eyiblesh, söküsh.

taab *is. ar.* 1. harghinliq; 2. musheqqet; 3. sanjiq.

taabâver *s. ar.* harduridighan.

taabbüd *is. ar.* qulluq qilish, choqunush.

taaccüp *-bü is. ar.* heyran qélish.

taaddüt *-dü is. ar.* köpiyish, sani artish.

taaffüf *is. ar.* ippetlik bolush, exlaqsizliqtin saqlinish.

taaffün *is. ar.* sésiq purash.

taahhüt *-dü is. ar.* üstige élish: *Taahhüt altına girmek* – Wazipini üstige yüklimek.

taahhütlü *s.* 1. tizimgha élinghan; 2. nishangha toghra tégidighan tapancha.

taahhütname *is.* toxtam, shartname, pütüm, kélishim, möhür xet.

taakkud ***is. ar.*** chigishlishish, murekkeplishish.
taakkul ***is. ar.*** 1. ménge ishlitish, eqil yürgüzüsh; 2. eslesh, xatirige keltürüsh.
taalluk *-ku* ***is. ar.*** munasiwet, alaqe, bashqa nerse bilen baghlinishliq bolush.
taallukat *-tı* ***is. ar.*** uruq tughqan bir jamaet.
taallul ***is. ar.*** bahane izdesh, yalghan bahanilerni körsitip bir ishtin bash tartish.
taallüm ***is. ar.*** telim élish, öginish, bilim élish.
taallün ***is. ar.*** ashkara, opochuq.
taam ***is. ar.*** taam, tamaq, yémeklik.
taamimiyye ***is. ar.*** 1. tamaq puli; 2. ibadetxanilarda hazirlanghan yémeklik.
taammî ***is. ar.*** köz körmes bolup qélish.
taammuk ***is.*** chongqurlishish.
taammüden ***z. ar.*** bilip turup jinayet ötküzüsh.
taammün ***is. ar.*** yéyilish, omumlishish.
taammüt *-dü* ***is. ar.*** (jinayet, gunah heqqide) pilanlash, pilanlap qurush.
taannüt *-dü* ***is. ar.*** ching turush, ayagh bésip turush.
taarrus ***is. ar.*** erning öz xotunigha bolghan muhebbitini ipadilishi.
taarruz ***is. ar.*** hujum qilish, tajawuz qilish.
taarrüb ***is. ar.*** ereblishish, erep qiyapitige kirish.
taarrük ***is. ar.*** terlesh.
taarrüs ***is. ar.*** bk. ***taarrus***.
taassubkâr ***is. ar.*** muteessip, koniliqni saqlighuchi.
taassup *-bu* ***is. ar.*** muteessiplik, koniliqni saqlash.
taassür ***is. ar.*** qiyinlishish.
taaşşuk ***is. ar.*** ashiq bolush.
tâat ***is. ar.*** taet, ibadet.
tâatğah ***is. ar. far.*** ibadetxana, taet-ibadet qilidighan yer.

taattul *is. ar.* ishsiz qélish.
taavvuk *is. ar.* texir bolush, kéchikish.
taavvuz *is. ar.* bedel élish, heq élish.
taayyün *is. ar.* melum bolush, bilinish, ayan bolush.
taayyüş *is. ar.* yashash, hayat.
taazzi *is. ar.* shekillinish.
taazzüb *is. ar.* boytaq qélish.
taazzüz *is. ar.* 1. ezizlesh, eziz, körüsh; 2. tartinish, saqlinish.
tabaat *-tı is. ar.* metbuatchiliq.
tababet *-ti is. ar.* 1. téwipliq, doxturluq; 2. doxturluq bilimi, téwipliq bilimi.
tabâhat *is. ar.* ashpezlik.
tabak *-ğı is. ar.* tawaq: *Yemek tabagi* – Ash tawiqi.
tabak *-ğı is. ar.* tére ashlighuchi, tére eyligüchi.
tabaka *is.* 1. tebiqe, qatlam; 2. qat.
tabaka *is.* tamaka qutisi.
tabakalık *-ğı is.* chine-qacha ishkapi.
tabakalık *-ğı is.* térichilik.
tabakhane *is.* tére ashlaydighan öy.
tabaklamak ashqa sélip eylimek (térini).
tabakomani *is. fr.* benggi (köp tamaka chékidighan).
taban *is.* 1. tapan; 2. chem; 3. üsti étik yerning asti teripi, öyning asti; 4. deriyaning chongiqur yéri; 5. tagh yaki döngning üstidiki tüzlük; 6. yaxshi tömür; 7. qaide; 8. kéme we paraxotlarning sugha tashlaydighan tömürining üch barmiqi.
taban *z. ar.* tebiiy halda.
tâbân *s. far.* 1. parlaq, nurluq; 2. er ismi.
tabanca *is. ar.* 1. tapancha, nagan; 2. boyaqchiliqta boyaq pürküsh üchün ishlitilidighan eswab.
tabance *is. ar.* alqan.
tabansız *s.* 1. tapansiz; 2. qorqqaq, yüreksiz.

tabansızlık *-ğı is.* tapansizliq.
tabanvay *is.* «piyade ketmek» dégen menide qollinilidu.
tabasbus *is. ar.* xushametchilik.
tabbâh *is. ar.* ashpez.
tabbâl *is. ar.* naghrichi, barabanchi, dumbaqchi.
tâbdâr *s. far.* 1. parlaq, nurluq; 2. bujughur, türüm-türüm.
tabel tabel *is. ar.* dora-derman.
tabela *is. it.* 1. wiwiska; 2. yémek jedwili (tamaq türlirini körsitip béridighan); 3. késelning künlük yeydighan tamiqi we dorisi yézilghan qeghez.
tabelacı *is.* wiwiska yazghuchi.
tabetmek basmaq (metbeede).
tabh *is. ar.* 1. pishurush, pishurulush 1. dora qaynitish.
tabhâne *is. ar. far.* metbee, basmixana.
tabhane *is. far. ar.* darilajzin.
tabhhâne *is. ar. far.* tamaqxana, ashxana, réstoran.
tabı *-bı is. ar.* basma.
tâbi *-i s. ar.* tewe, ait.
tabi *-i s. ar.* basquchi (metbeede).
tabiat *-tı is. ar.* 1. tebiet; 2. tebiylik; 3. xuy, mijez; 4. xususiyet: *Bu adamın gözel tabiatı var* – Bu ademning yaxshi mijezi bar.
tabiat üstü *s.* eqil yetmeydighan, tebiettin tashqiri, ajayip.
tabiatçı *is.* tebietshunas.
tabiatıyla *z.* 1. tebiiy halda; 2. özlükidin, öz xahishi boyiche.
tabiatsız *s.* set we qebih nersilerdin yirkinmeydighan.
tabiattan *z.* tughma.
tâbih *s. ar.* ashpez.
tabiha *is. ar.* chüsh waqtining issiqi.
tabiilik *-ğı is.* tebiiylik.
tabiiyet *-ti is. ar.* tewe.
tabiiyetsiz *s.* tewesiz.

tabiiyetsizlik *-ği* ***is.*** tewesizlik tamaqqa salidighan qarimuch, laza qatarliq nersiler.

tabiî ***s. ar.*** 1. tebiiy, normal; 2. elwette.

tabilhane ***is. ar.*** chong dumbaq.

tabip *-bi* ***is. ar.*** téwip, doxtur: *Askeri tabip* – Herbiy doxtur.

tabir ***is. ar.*** 1. ipadilesh; 2. chüshke bérilidighan tebir.

tabirname ***is.*** tebirname.

tabistân ***is. far.*** yaz.

tâbistâni ***s. far.*** yazliq (ziraet), yazgha tewe.

tabiye ***is. ar.*** taktika.

tabla ***is. it.*** 1. petnus; 2. telengge; 3. bir nersining yalpaq qismi, tüz we keng qismi; 4. tüz we keng nerse; 5. küldan.

tablakâr ***is. far.*** 1. bashiqilar üchün méngip yurup bir nerse sétip bergüchi; 2. mihmanxanilarda tamaq toshuydighan adem.

tablbaz ***is. ar. far.*** dumbaq chalghuchi, naghrichi.

tabldot *-tu* ***is. fr.*** 1. ashxana we méhmanxanilarda sétilidighan birqanche qacha tamaq; 2. saqlap yeydighan tamaqni pishüridighan shirketchilik.

tablekar ***is.*** 1. seyyare ushshaq-chüshshek nerse satquchi; 2. tamaqxana xadimi.

tablet *-ti* ***is. fr.*** 1. tablétka, dora tablétkisi; 2. qedimki munar (abide).

tablo ***is. fr.*** 1. asma resim; 2. menzire, körünush; 3. sehne esride körünüsh: *Üç perdeli, beş tablolu dram* – Uch perdilik, besh körünüshlük drama.

tablzen ***is. ar. far.*** dumbaq (naghra) chalghuchi.

tâbnâk ***s. far.*** parlaq, yoruq.

tabu ***is.*** tabu (bir ademni yaki bir nersini muqeddes dep bilidighan we uninggha chiqilish hem uni qollinish meni qilinghan diniy étiqad).

tabur ***is.*** 1. batalion (herbiy); 2. sep bolup tizilghan ademler: *Öğrenciler tabur oldu* – Oqughuchilar sep bolup tizildi.

taburcu ***is.*** doxturxanidin chiqip kétishi qararlashturulghan, késili saqiyip doxturxanidin chiqip ketküchi.

tabure ***is. fr.*** yölenchüksiz orunduq, tüz orunduq (rayal chalghanida rayalchining olturidighan orunduqi).

tabut *-tu* ***is. ar.*** 1. tawut; 2. tuxum sanduqi.

tabutluk *-ğu* ***is.*** 1. meschitlerde tawut qoyulidighan yer; 2. bir ademni qimirlatmastin peqet öre turghuzup qoyup jazalaydighan mexsus öy.

tabya ***is. ar.*** kichik istihkam.

tâcdâr ***s. is. ar. far.*** hökümdar, padishah.

tâcdâri hökümdarliq, padishahliq.

tâcgâh ***is. ar. far.*** hökümet merkizi.

Tâcik ***is. öz.*** tajik.

Tacikistan ***is. öz.*** Tajikistan.

tacil ***is. ar.*** tézleshtürüsh.

tacir ***is. ar.*** sodiger.

taciz ***is. ar.*** keypini buzush.

tâcîn ***is. ar.*** yughurush, xémir qilish.

tâcver ***is. far.*** padishah, hökümdar.

taç *-ci* ***is. far.*** 1. hökümdarlarning béshigha kiyidighan taj; 2. kélinlerning béshigha kiygüzidighan zinnet böki; 3. qedimki sheyxlerning böki.

taç yaprağı *-ni* ***is. bot.*** gül bergi (gül qini).

taçlamak taj kiygüzmek.

taçlanmak taj kiymek.

taçlı ***s.*** tajisi bar, tajiliq.

tad ***is.*** bk. ***tat***.

tâd ***s. ar.*** ogha, zeher.

tâdad ***is. ar.*** 1. sanash, san; 2. sanap körsitish.

tâdadi ***s.*** sanalghan, sanaqliq.

tâdadu ***is. ar.*** 1. kichik péilliq, kichik péilliq qilish; 2. xor bolush, xorlinish; 3. wepran bolush, yiqilish; 4. hoshini yoqitish (késel adem).

tadarrus ***is. ar.*** chishning qanishi.

tadat *-dı* ***is. ar.*** sanash, san.

tadcir ***is. ar.*** yürek siqilish.

tadım ***is.*** tem, tétim.

tadımlık ***s.*** temini tétishqa yéterlik, tétimliq (miqdar): *Bu duyumluk değil tadımlıktır* – Bu toyush üchün emes, temini tétishqila.

tadil ***is. ar.*** özgirish, özgirishchanliq.

tadil edilmek özgertilmek.

tadil etmek özgertmek.

tafdil ***is. ar.*** 1. üstün körüsh; 2. eng üstünlük.

tafiye ***is. ar.*** qapiyige sélish, qapiyige sélinish.

tafra ***is. ar.*** 1. étip tutush, yuqiridin étish.

tafracı ***s.*** étip tutidighan, yuqiridin atidighan.

tafsil ***is. ar.*** etrapliq bildürüsh, uchur-buchurighiche chüshendurüsh.

tafsilat *-ti* ***is. ar.*** tepsilat.

tafsilen ***is. far.*** tepsiliy halda.

tafthâne ***is. far.*** metbee, basmixana.

taftin ***is. ar.*** eqil körsitish, eqil ögitish.

tagaddî ***is. ar.*** kütinish.

tagal ***is. öz.*** Filippinining milliy tili.

tagallüb ***is. ar.*** zomigerlik, diktaturliq, hakimmutleqlik.

tagamgum ***is. ar.*** chüshiniksiz söz.

taganni ***is. ar.*** ghezel éytish, naxsha éytish.

tagayyüb ***is. ar.*** ghayip bolush, közdin yoqash, közdin yoqilish.

tagayyür *-rü* ***is. ar.*** özgirish, bashqa tüske kirish, yatlishish.

tagazzi ***is. ar.*** ghizalinish, ozuqlinish.

tagdiye ***is. ar.*** béqish, ozuq bérish.
tâgıye ***s. is. ar.*** 1. exmeq, hamaqet, jahil; 2. chaqmaq (hawa heqqide).
tâgi ***is. ar.*** isyan kötürgüchi.
taglif ***is. ar.*** ghilabqa sélish.
taglik ***is. ar.*** 1. taqash, taqilish; 2. quluplash.
tagliye ***is. ar.*** 1. qaynitish; 2. bahasi örlesh, qimmetlesh.
tagliz ***is. ar.*** qopalliq qilish, qopal sözlesh.
tagmid ***is. ar.*** ghilabqa sélish.
tagmis ***is. ar.*** chökürüsh, chöktürüsh.
tagniye ***is. ar.*** birini bay qilish.
tagrib ***is. ar.*** 1. ghurbetleshtürüsh; 2. yurtidin heydesh.
tagrik ***is. ar.*** sugha gherq qilish, suda tunjuqturush.
tagrim ***is. ar.*** tölep bérish.
tagrir ***is. ar.*** xéridarni aldash.
tagşiş ***is.*** arilashitshurush (bir nerse ichige bashqa nersini).
tağşiye ***is. ar.*** yögesh, orash, pürkesh.
tağtiye ***is. ar.*** yépilish, pürkülüsh.
tâğut ***is. s. ar.*** 1. ghayibtin sözligüchi; 2. sheytan.
tağyir ***is. ar.*** özgertish, yatlashturush, buzush.
tağyir etmek özgertmek.
tağyir olunmak özgertilmek.
tağyiz ***is. ar.*** ghezeplendürüsh, xapa qilish, renjitish.
tahaccür ***is. ar.*** tashlishish, tash halgha kélish, tashqa aylinish.
tahaddi ***is. ar.*** beslishish, bes talishish.
tahaddür ***is. ar.*** 1. yépinmaq, yüzini etmek (ayal); 2. bihush bolush, hoshini yoqitish, hoshsizlandurush.
tahaddür ***is. ar.*** 1. yuqiridin peske chüshüsh; 2. yuqiridin töwen'ge éqish.
tahaddüs ***is. ar.*** 1. sezgü; 2. peyda bolush, bar bolush.

tahaddüş ***is. ar.*** 1. yamishish; 2. epsuslinish, köngili buzulush, köngli yérim bolush.

tahaffuz ***is. ar.*** saqlinish.

tahaffuzhane ***is. ar.*** karantin qilinghan yer.

tahaffüf ***is. ar.*** 1. yengigillitish, yenggillinish 1. mese we ötük kiyish.

tahakkuk *-ku* ***is. ar.*** réalliqqa aylinish, emeliylishish.

tahakkuk etmek emeliyleshtürmek.

tahakküm ***is. ar.*** zorluq qilish.

tahalli ***is. ar.*** yasinish, girim qilish.

tahalli ***is. ar.*** 1. boshash, bosh qélish; 2. tenha qélish, yalghuz qélish.

tahallut ***is. ar.*** ariliship qélish.

tahallüd ***is. ar.*** 1. arqida qélish, arqida qaldurush; 2. maslishalmasliq, uyghunlishalmasliq.

tahammi ***is. ar.*** 1. özini asrash; 2. perhiz qilish.

tahammus ***is. ar.*** pürlishish.

tahammuz ***is. ar.*** échish (échip kétish), oksidlinish.

tahammül ***is. ar.*** chidashliq, berdashlsiq: *Buna tahammül edemem* – Buninggha berdashliq bérelmeymen.

tahammülfersa ***is. ar.*** chidimaydighan, chidashliq bérelmeydighan.

tahammür ***is. ar.*** bolush (xémir).

tahânet ***is. ar.*** tügmenchilik.

tahanni ***is. ar.*** égilmek, égilip (pükülüp) kétish.

taharet *-ti* ***is. ar.*** pakizlik, taziliq, pakizlinish.

taharetlenmek terettin kéyin pakizlenmek.

taharrî ***is. ar.*** izdep sorash, izdesh.

taharrî etmek izdimek.

taharruk ***is. ar.*** 1. yirtilish; 2. yérilish, dez kétish, chak kétish.

taharrük ***is. ar.*** heriket qilish, midirlash.

taharrüs ***is. ar.*** taharrüz.

taharrüş ***is. ar.*** 1. tirmishish, yamishish; 2. éshish.

taharrüz ***is. ar.*** saqlinish, chékilish.

tahassul ***is. ar.*** hasil bolush, peyda bolush, otturigha chiqish.

tahassun ***is. ar.*** yoshurunush.

tahassür ***is. ar.*** 1. hesiret chékish; 2. intizar bolush, telpünüsh.

tahaşşi ***is. ar.*** hürpiyish.

tahaşşü ***is. ar.*** kichik yéilliq qilish.

tahaşşün ***is. ar.*** qattiqlishish, qattiq bolush.

tahaşşüt *-dü* ***is. ar.*** toplinish, toplash, yighish, yighilish.

tahatti ***is. ar.*** 1. chektin éshish, chégridin éshish; 2. tajawuz qilish, hujum qilish.

tahattur ***is. ar.*** xatirilesh, eslesh.

tahavvül ***is. ar.*** özgirish, özgirishchanliq.

tahayyül ***is. ar.*** xiyaligha keltürüsh, eske élish.

tahayyüz ***is. ar.*** 1. yer élish, yer tutush; 2. ünümge érishish, étibargha ige bolush.

tahazzur ***is. ar.*** yéshil reng élish, yéshil bolush.

tahazzur ***is. ar.*** hazir bolush, teyyar bolush.

tahbir ***is. ar.*** xewer bérish.

tahcil ***is. ar.*** xijil bolush, iza tartquzush.

tahdib ***is. ar.*** bk. ***tahzib***.

tahdib ***is. ar.*** doklishish, demcheklishish.

tahdidât ***is. ar.*** cheklesh.

tahdik ***is.*** közini üzmey qarash, tikilip qarash.

tahdis ***is. ar.*** 1. sözlesh, chüshendürüsh; 2. rehmetler, rehmet éytishlar.

tahdiş ***is. ar.*** tatilash (tirnaq bilen).

tahdit *-di* ***is. ar.*** cheklesh, dara irisini taraytish.

tahdit etmek cheklimek.

tahfif *is. ar.* yéniklitish.
tahfir *is. ar.* chongqur qézish.
tahhân *s. is. ar.* tügmenchi.
tahıl *is. bot.* dan (bughday, arpa, kömmiqunaq, shal qatarliqlarning), ashliq: *Tahıl üretimi gelişmiştir* – Ashliq ishlepchiqirishi rawajlanghan.
tahin *is. ar.* téspilgen künjüt.
tahine *is.* éghiz chish.
tahini *s. ar.* zighir reng.
tahir *s. ar.* 1. pakiz, pang; 2. er ismi.
tahiyye *is. ar.* 1. «Alla ömür bersun» déyish; 2. salam bérish, dua qilish; 3. mülük, mülkiyet.
tahkik *is. ar.* 1. toghra bolghan-bolmighanliqini tekshürüsh; 2. toghra bolghan-bolmighanliqini otturigha chiqirish.
tahkikan *z. ar.* heqiqeten.
tahkikat *-ti is. ar.* tekshürüp tetqiq qilish.
tahkim *is. ar.* mustehkemlesh, kücheytish: *Birliğimizi tahkim edelim* – Birlikimizni (ittipaqimizni) kücheyteyli.
tahkimat *-ti is. ar.* istihkam, qele.
tahkimnâme *is.* kélishim, pütüm.
tahkir *is. ar.* haqaret qilish, pes körüsh, közge ilmasliq, xorlash, xarlash: *Biz asla tahkir edilemeyiz* – Biz zadila xarlanmaymiz.
tahkiye *is. ar.* hékaye qilish, ipadilesh usuli.
tahlif *s. ar.* qesem ichküzüsh, qesem qildurush.
tahlif *is. ar.* chüshürüsh, chüshürulüsh, tarashlash, tarashlinish.
tahlil *is. ar.* tehlil, analiz.
tahlis *is. ar.* 3545 qutuldurush.
tahlisiye *is. ar.* bk. *tahlis*.
tahlit *is. ar.* arilashturush, buzush.
tahliye *is. ar.* 1. boshitish; 2. erkin qoyuwétish.

tahmid ***is. ar.*** hemdusana, shükri.
tahmik ***is. ar.*** «exmeq» déyish, «exmeq» ikenlikini sözlesh.
tahmil ***is. ar.*** yüklesh, artip qoyush.
tahmin ***is. ar.*** 1. texmin; 2. éhtimal.
tahminen ***is. ar.*** texminen.
tahmir ***z. ar.*** 1. yughurush, yughurulush 1. boldurush (xémirni).
tahmir ***is. ar.*** «éshek, déyish (birawni).
tahmisçi ***is. ar.*** quruq qehwichi.
tahn ***is. far.*** uwitish, uwitilish.
tahnik ***is. ar.*** boghush.
tahnit *-ti* ***is. ar.*** jesetnising chirimesliki üchün uninggha dora sürüsh.
tahra ***is.*** derex shaxlirini putashta qollinilidighan egri pichaq.
tahrib ***is. ar.*** xarap bolush, xarap qilish, buzush.
tahribkâr ***s. ar. far.*** xarab qilghuchi, buzghuchi.
tahric ***is. ar.*** 1. chiqirish; 2. shahadetname bérish, diplom bérish.
tahrif ***is. ar.*** burmilash, özgertish (söz, maqale qatarliqlarning menisi).
tahrik *-ki* ***is. ar.*** küshkürtüsh, wesweske sélish, qutritish.
tahrik etmek küshkürtmek.
tahrikâmiz ***s. ar. far.*** qutratquchi, küshkürtküchi.
tahril ***is. ar.*** siziq.
tahrim ***is. ar.*** haram qilish, haram bolush.
tahrip *-bi* ***is. ar.*** xarab qilish, buzush.
tahripkâr ***s. ar.*** xarap qilghuchi, buzghuchi.
tahrir ***is. ar.*** yézish, yézilish, tehrir.
tahrirat *-ti* ***is. ar.*** xet-cheng, bir organ teripidin yézilghan alaqe.
tahriri ***s. ar.*** yéziqliq.

tahris *is. ar.* qiziqturush, qiziqturulush.

tahriş *is.* 1. tirishish, yamishish; 2. tosulup yighilish, toplinip qélish.

tahriz *is.* qutritish, küshkürtüsh.

tahsil *is.* 1. (pul) élish, toplash; 2. oqush we oqutush.

tahsil etmek pul almaq.

tahsildar *is. ar.* 1. yighquchi, toplighuchi; 2. bajgir, baj toplighuchi.

tahsin *is. ar.* 1. qiziqish, yaxshi körüsh, alqishlash; 2. güzelleshtürüsh; 3. er ismi.

tahsinhân *s. ar. far.* yaxshi körgüchi, alqishlighuchi.

tahsinnâme *is. ar. far.* teqdirname.

tahsir *is. ar.* hesrette qaldurush, hesretlinish.

tahsir *is. ar.* ziyangha uchritish.

tahsis *is. ar.* 1. ayrish, bölüsh 1. özige qaritish; 3. ötne pul, qerz pul.

tahsisat *-tı is. ar.* chiqim pul, xirajet pül.

tahşid *is. ar.* toplash, yighish.

tahşidat *-tı is.* yighim, toplam.

tahşim *is. ar.* ghezeplendürüsh, achchiqini keltürüsh.

taht *-tı is. far.* text.

tahta *is. far.* 1. taxtay; 2. shire: *Resim tahtası* – Resim shiresi; 3. *s.* yaghachtin ishlen'gen: *Tahta kutu* – Yaghach quta; 4. köktatliqtiki parche-parche yer.

tahta çıkmak textige chiqmaq.

tahta kurudu *is.* yaghach qurti.

tahta kurusu *is.* chusa.

tahtalı *s. is.* 1. taxtayliq, taxtiliq; 2. paxtek (kepter).

tahtâni *s. is.* 1. astida bolghan, astiki; 2. chékiti astida bolghan (herpler).

tahtaniyye *s. is.* bk. *tahtâni*.

tâhte *s. far.* talan-arach qilinghan, bulanghan.

tâhte ***s. far.*** asti, tekti, tégi, astida.
tahtelarz ***is. ar.*** yer asti.
tahtelbahir *-hri* ***is. ar.*** déngiz asti.
tahtelhıfz ***z. ar.*** himaye astida.
tahtim ***is. ar.*** tamgha bésish, tamghilash.
tahtit ***is. ar.*** 1. sizish, sizilish, siziq bilen bildurush; 2. siziq.
tahtiye ***is. ar.*** xataliqni pash qilish, xatasini ashkarilash.
tahtnişin ***s. ar.*** texnide olturghan, hökümdar, padishah.
tahttan indirmek texttin chüshermek.
tâhûn ***is. ar.*** su tügmini.
tâhûne ***is. ar.*** 1. su tügmini; 2. eng chong éghiz chishi.
tâhûr ***s. ar.*** 1. bek pakiz; 2. tazilighuchi, pakizligüchi.
tahvif ***is. ar.*** qorqitish, wehimige sélish.
tahvil ***is. ar.*** 1. özgertish; 2. zayom, pul chéki.
tahyib ***is. ar.*** mehrum qilish, mehrum qilinish.
tahyil ***is. ar.*** eske élish, eskee kelturüsh.
tahzi ***is. ar.*** 1. ézish, késish; 2. opératsiye qilish.
tahzib ***is. ar.*** topi bilen toplash.
tahzib ***is. ar.*** boyash, qitatlash (chach we saqalni).
tahzil ***is. ar.*** töwenleshtürüsh, töwenlitish.
tahzin ***is. ar.*** xezinide saqlash.
tahzir ***is. ar.*** 1. saqlap qélish; 2. meni qilish, cheklesh.
tahzir ***is. ar.*** 1. hazirlash; 2. dora hazirlash; 3. yéshil reng bérish.
tahziz ***is. ar.*** righbetlendürüsh, hewes qildurush.
tâib ***is. s. ar.*** 1. töwe qilghuchi; 2. erler ismi.
tâif ***s. ar.*** tawan qilghuchi, etrapini aylanghuchi.
tâife ***is. ar.*** 1. guruh; 2. qebile paraxot (kéme) ishchisi.
tâil ***is. ar.*** payda, menpeet.
tâir ***is. s. ar.*** 1. uchidighan; 2. uchar qush.
tak *-kı* ***is. ar.*** bayramlarda kochilargha qilinghan yaki xatire üchün yasalghan egme derwaza.

tak tak *z.* taq-taq, tang-tang: *Tak tak diye kapı vuruldu* – Tang-tang qilip ishik uruldi.

tak tuk *z.* taq-tuq (awaz), taraq-turuq.

taka *is.* ikki üch kishi heydeydighan yelkenlik kéme.

tâka *is. ar.* 1. töge üstige ornitighan adem olturidighan qubbe shekillik séwet; 2. yenjire, dérize.

takabbuz *is. ar.* 1. pürülüsh, purup baghlash; 2. qewzimet, ichi qétish.

takabbül *is. ar.* 1. qobul qilish; 2. üstige élish.

takaddüm *is. ar.* 1. aldin kélish; 2. aldin heriketlinish.

takaddüs *is. ar.* mubarek, qutlash.

takalama *is.* qélipini ong-solgha silkip modélni qéliptin chiqirish.

takallüb *is. ar.* 1. qaytish, chögilesh; 2. özgirish, bashqa bir qélipqa kirish.

takallüd *is. ar.* taqash, boynigha ésish 1. üstige élish (bir ishni).

takallül *is. ar.* aziyish, kémiyish.

takallüs *is. ar.* pürülüsh, solishish, könglek kiyish.

takammül *is. ar.* pitlap kétish.

takannus *is. ar.* qanunlinish, özgermes, qetiylishish.

takar *is.* 1. taqa 1. qarmaq; 3. yaghach kesh.

takarrüm *is. ar.* tatliq-tatliq yéyish.

takarrüp *-bü is. ar.* yéqinlishish.

takarrür *-rü is. ar.* 1. qararlishish; 2. qarar qilish.

takas *is. ar.* hésablishish, qerz tölishish.

takassi *is. ar.* sheyining eslini tekshürüsh.

takat *-ti is. ar.* küch, derman, quwwet.

takatsız *s.* harghin, dermansiz.

takatsızlık *-ğı is.* dermansizliq.

takattub *is. ar.* qoruq, qoruq chüshüsh (yüzge).

takattur *is. ar.* tamchilash, tamcha, tamcha éqish.

takatuka ***is.*** 1. warang-chürüng; 2. basmixanida tizilip bolghan herplerdin betni chingitish üchün ishlitilidighan shina.
takaturist ***s.*** eskirep (konirap) ketken.
tâkavvi ***is. ar.*** küchlinisish, quwwetlinish.
takayyüh ***is. ar.*** yiringdash.
takayyüt *-tü* ***is. ar.*** inchikilesh, diqqet qilish.
takaza ***is. ar.*** 1. minnet qilish; 2. qerzdarni qistash.
takbib ***is. ar.*** qubbe sheklide yasash.
takbih ***is. ar.*** eyiblesh.
takbih etmek eyiblimek.
takbil ***is. ar.*** söyüsh, öpüsh.
tâkçe ***is. ar. far.*** tekche.
tâkdane ***is. far.*** üzüm uruqi.
takdih ***is. ar.*** xalimasliq, yaxshi körmeslik, qiziqmasliq.
takdim ***is. ar.*** 1. teqdim, sunush; 2. (bir ademni bashqa birige) tonushturush; 3. teklip qilish, ilgiri sürüsh; 4. bir nersini bashqa biridin ela bilish.
takdim etmek teqdim qilmaq.
takdime ***is. ar.*** 1. teqdim; 2. özidin üstün birawgha bérilgen hediye.
takdir ***is. ar.*** 1. maxtash, alqishlash; 2. teqdir-qismet.
takdiri ***s. ar.*** teqdirleshke erziydighan, teqdirleshke tégishlik.
takdirname ***is. ar.*** teqdirname.
takdis ***is. ar.*** ulughlash, ilahiylashturush.
takfil ***is. ar.*** quluplash, quluplinish.
takılgan ***s.*** 1. mesxirichi, mazaqchi; 2. exmeq qilghuchi, exmeq tapquchi.
takılı ***s.*** taqalghan, ésilghan, ulanghan (sözge qoshumche).
takılmak 1. taqalmaq, ésilmaq, ulanmaq; 2. mesxire qilmaq, exmeq qilmaq.

takımadalar *is.* taqim arallar.
takımyıldız *is. astr.* yultuzlar türkümi.
takınak *-ğı is.* qatmal pikir (qétip qalghan).
takınaklı *s.* qatmal pikirlik.
takınmak 1. taqimaq, asmaq; 2. chüshenmek, muzakire qilmaq, muxakime qilmaq.
takır tukur taraq-turuq, taqur-tuqur.
takırdamak taqildimaq, taraqlimaq: *Sandığın içinde aletler takıldadı* – Sanduqning ichide jabduqlar taraqlidi.
takırdatmak taqildatmaq, taraqlatmaq.
takırtı *is.* taraqlighan, taqildighan awaz.
takışmak 1. bir-birige taqalmaq; 2. soqushmaq, ghowgha.
takıyye *is. ar.* 1. saqlinish, chékinish; 2. béraw mezhibini yushurush.
tâkib *is. ar.* 1. arqigha chüshüsh izigha chüshüsh, péyigha chüshüsh; 2. qoghlash; 3. kütüsh.
takibat *-ti is. ar.* iz qoghlighanliq, péyigha chüshkenlik, arqigha kirgenlik.
tâkid *is. ar.* 1. tügmilesh; 2. ibarini yaki jümlini chüshiniksiz tüzesh.
takigraf *is.* téz yazghuch, téz yazar.
takim *is.* 1. guruppa, qatar: *Şu siyah şapkalı da onların takımındandır* – Bu qara shapkimu shularning qatarida; 2. sayman, jabduq: *Marangoz takımı* – Yaghachchilarning saymini; 3. izwot, pey; 4. komanda: *Futbol takımı* – Putbol komandisi; 5. mushtek.
takim *is. ar.* 1. tughmas qilip qoyush; 2. mikrobsizlandurush.
takip *-bi* isar 1. izigha chüshüsh, arqisigha chüshüsh, qoghlash; 2. egishish, egeshtürüsh; 3. érishtürüsh, ige qilish.
takip etmek izigha chüshmek, qoghlimaq.

takipne *is. fr.* öpke, yürek we nérwa késellikliride duch kélidighan nepesning tézlishishi.
takî *s.* gunahtin, haramdin qachidighan, dingha sadiq.
takke *is. ar.* bök, teqyi.
takl *is.* 1. boyungha asidighan qimmet bahaliq zibu-zinnetler; 2. bir sözning keynige ulinidighan söz yasighuchi yaki türligüchi qoshumchilar.
takla *is.* mollaq.
takla atmak mollaq atmaq.
taklabaz *is.* mollaq atghuchi.
taklak *is.* bk. ***takla***.
taklib *is. ar.* 1. tetür örüsh, örülüsh; 2. sheklini özgertish.
taklid *is. ar.* teqlid, oxshitish dorash.
taklil *is. ar.* azaytish, azaytilish, chüshürüsh.
taklim *is. ar.* (qelem, tirnaq qatarliqlar heqqide) uchlash, élish, yonush, tarashlash.
taklit *-di is.* bk. ***taklid***.
taklitçi *is.* teqlidchi.
takma *is.* 1. taqima, taqash, qadash; 2. asalma: *Takma saç* – Taqima chach: *Takma ad* – Leqem, texellus.
takmak 1. taqimaq, qadimaq, salmaq: *Yüzük takmak* – Üzük taqimaq; 2. qoymaq (isim); 3. qerz qaldurmaq; 4. egeshtürmek: *Peşine on kişi takmak* – Arqisigha on kishini egeshtürmek; 5. ehmiyet bermek, étibar qilmaq: *Deli kimseyi takmaz* – Sarang héchkimge étibar qilmaydu.
takmamak étibar bermeslik, biperwaliq.
takmis *is. ar.* könglek kiygüzüsh.
takografi *tıp.* qan aylinishning tézlikini yézish.
takoz *is. yun.* shina, qozuq.
takriben *z. ar.* texminen.
takrip *-bi is. ar.* texmin.

takrir *is. ar.* 1. chüshendürüsh; 2. layihe; 3. mülkini satqanliq toghrisidiki bayanat.

takriz *is. ar.* teqriz (yéngi neshirdin chiqqan, bir kitapni tonushturup yézilghan maqale).

taksi *is. fr.* taksa (kira mashinisi).

taksim *is. ar.* teqsim, bölüsh, (matématikida) bölüsh.

taksimat *-ti is. ar.* teqsimat bölüsh.

taksimetre *is. yun.* taksimétr (kira mashinilirining qanchilik yol yürgenlikini körsitip béridighan körsetküch).

taksir *is. ar.* 1. qisqartish, qisish; 2. kemchilik ötküzüsh.

taksiratlı *is.* qusurlar, kemchilikler.

taksit *-ti is. ar.* qerzning muddetke bölup tulinidighan qismi.

takşiri *is. ar.* shöpükini (postini) soyush.

takt *-tı is. fr.* söz we herikettiki éhtiyatchanliq.

taktırmak asturmaq, taqatmaq.

takti *-i is. ar.* 1. késish, parchilash; 2. turaq (shéiriyette), pauza (sözdiki söz we jümle ariliridiki toxtash).

taktik *is. fr.* 1. taktika; 2. birer meqsetke yétish üchün qollinilidighan usul.

taktir *is. ar.* témitish.

takunya *is. yun.* yaghach késish.

takunye *is. yun.* bk. ***takunya***.

takvib *is. ar.* 1. yer qézish; 2. yulup chiqish, qopurush.

takvid *is. ar.* yétishish, ülishish.

takvim *is. ar.* teqwim, kaléndar.

takvimhâne *is. ar.* kaléndar basidighan metbee.

takvit *is. ar.* béqish, bordash, kütüsh.

takviye *is. ar.* küchlendurüsh, quwwetlendürüsh, küchini artturush, chingitish.

takviyet *is. ar.* bk. ***takviye***.

takyid ***is. ar.*** 1. mensup qilish, baghliq qilish, ait qilish; 2. baghlash.

takyit *-di* ***is. ar.*** qaritish, mensup qilish, ait qilish, ilkige ötküzüsh, baghliq qilish.

takyit etmek baghlimaq.

tâlâc ***is. far.*** 1. awaz; 2. meshel; 3. ingrash arilash warqirash; 4. jédel-majra, ghowgha.

talak *-kı* ***is. ar.*** talaq (boshinish): *Talak kadın* – Talaq xotun.

talakname ***is. far.*** talaq xéti.

tâlân ***is. far.*** talang, bulang-talang bulash.

tâlânger ***is. far.*** bulangchi, qaraqchi.

tâlângeri ***is. far.*** bulangchiliq, qaraqchiliq.

talapsamak (chishi haywan) küylimek, küyge kirmek.

talar ***is. far.*** 1. yataq 1. chong öy, zal.

talaş ***is.*** qirindila, yaghach qirindiliri.

talat ***is. ar.*** 1. yüz, chiray; 2. chirayliq,güzellik; 3. erwe ayal ismi.

talâvet ***is. ar.*** güzellik, tatliqliq, nazukluq.

talaz ***is.*** 1. dolqun; 2. qapartma, börtme (rexlerning yüzidiki).

talazlanmak 1. dolqunmaq; 2. börtüp chiqmaq, qapartma chiqish.

talazzi ***is. ar.*** yalqunlash, yalqunjash, **tâle** ***ar.*** «uzun bolsun» dégen menide qollinilidu.

talebe ***is. ar.*** oqughuchi.

talebemek tilimek, telep qilmaq, istimek.

talebkâr ***s. far. ar.*** telepkar, telep qilmaq, tiligüchi, istigüchi.

talep *-bi* ***is. ar.*** telep, tilek, istek.

talep etmek telep qilmaq.

talepname ***is. ar.*** telepname.

taler *is. alm.* taler (Gérmaniye, Awstriye we bashqa nurghun memliketlerning kona kümüsh puli) **Tales** *is. öz.* Tales (yunanliq feylasop we matématikichi).

talg yağı *is.* kala we qoyning ich yéghi, chawa yagh.

tali ikkinchi derijilik.

tâlib *s. is. ar.* 1. heweskar, telepkar, telep qilghuchi; 2. oqughuchi.

tâlibe *s. ar.* qiz oqughuchi.

tâlid *is. ar.* 1. qul, didek; 2. haywangha oxshighan janliq nerse.

talih *is. ar.* teley, bext.

talihli *s.* teleplik, bextlik.

talihsiz *s.* teleysiz, bextsiz.

talihsizlik *-ğı is.* telepsizlik, bextsizlik.

talik *-kı is. ar.* 1. bir ishting undaq yaki bundaq shertke baghlinishi; 2. melum bir waqitqa kéchiktürülüshi, sozulishi.

talik etmek kéchiktürmek, sürmek, baghlimaq, toxtatmaq, asmaq.

talika *is.* powoska, peytun.

talim *is.* 1. telim-terbiye: *Talim ve terbiye heyeti* – Telim-terbiye heyiti (ömiki); 2. terbiyilesh, yétishtürüsh; 3. herbiy telim-terbiye, herbiy meshq: *Askeri talimile uğraşan subay* – Esker terbiyileydighan ofitsér.

talimat *-ti is. ar.* telimat, yolyoruq.

talimat vermek yolyoruq bermek.

talimatname *is. far. ar.* belgilime, qaide, tüzüm, nizam.

talimhane *is. ar.* herbiy meshq meydani.

tâlimi *is. ar.* terbiye, telim-terbiye.

tâlin *is. ar.* ashkara qilish, ashkarilash.

talip *-bi s. ar.* telep qilghuchi, tiliguchi, istigüchi.

talipli *s.* telep qilghuchi, hewes qilghuchi.

talk *-kı is. ar.* talik (Hindistanda qollinilidighan parashokqa oxshaydighan aq minéral).

tallahi *osm.* «olla-billa» digen'ge oxshash söz bolup, bashqilarni ishendürüsh üchün qollinilidu.

talliye *is. ar.* yuqiri kötürüsh (bir nersini).

taltif *is. ar.* köngulni awutush, xosh qilish.

taltih *is. ar.* bulghash, bulghinish.

talyasan *s. far.* sellining pettasi.

tam *s.* 1. saq, toluq: *Bu iş tam iki yıl sürdü* – Bu ish saq ikki yil dawamlashti; 2. kemchiliksiz; 3. del: *Bu ayakkabi ayağıma tam geldi* – Bu ayagh putumgha del keldi.

tama *is. ar.* toymasliq, achközlük.

tamah *is. ar.* achközlük.

tamah etmek teme qilmaq.

tamahkâr *s. ar.* temeger, achköz.

tamahkârlık *-ğı is.* temegerlik, achközlük.

tamam *s. ar.* 1. hemme, pütün: *Kitabın tamamını okudum* – Kitabning hemmisini oqudum; 2. toluq; 3. qatnash qoralining yolgha chiqqanliqini anglitidu; 4. köngülge yaqmighan bir ishni yaki teklip toghriliq sözlinidu: *Bu kitab tamam değildir* – Bu kitab toluq emes.

tamamen *z. ar.* tamamen, pütünley, teltöküs.

tamamiyle *z.* , hemmini öz ichige alghan halda.

tamamlamak 1. toluqsimaq, kem yérini toldurmaq; 2. püttürmek, tamamlimaq, axirlashtürmaq, tügetmek.

tamamlanmak toluqlanmaq, kem yéri toldurulmaq, seplenmek.

tamamlayıcı *s.* toluqlighuchi, toldurghuchi.

tâmât *is. far.* pelipetish gep, asassiz gep.

tambur *is. ar.* tembur.

tambura *is.* sim tarliq sazlarning omumiy atilishi.

tamburacı *is.* tembur chalidighan yaki yasaydighan adem.

tamısayı *is.* bk. ***sayı***.

tâmi *s. ar.* temeger.

tamik *-kı is. ar.* chongqurlashturush.

tamim *is. ar.* 1. teshwiqat wariqi, élan, uqturush; 2. omumlashturush, yighinchaqlashturush.

tamir *is. ar.* ongshash, islah, tüzitish : *Bağdat tamir etmek* – Qorsiqini toyghuzmaq (chaqchaq).

tamirci *is.* 1. rimontchi, onglighuchi, ongshatquchi 1. yer asti su yollirini we turubilirini tüzetküchi.

tamirhane *is.* rémontxana, ongshash öyi.

tamiye *is. ar.* 1. qarighu (körmes) qilip qoyush; 2. sirliq qilip sözlesh.

tamlanan *s.* bildürülgen.

tamlayan *s.* bildürgen.

tamm *s. ar.* toluq, mukemmel.

tâmmâ *is. ar.* qattiq temeger.

tâmmât *is. far.* qiyamet.

tâmme *s. ar.* bk. ***tamm***.

tâmme *is.* 1. qiyamet; 2. qattiq der-peryad.

tams *is. ar.* adet, heiz, ay béshi.

tams *is. ar.* yoq qilish, yer bilen yeksan qilish.

tamtakır *s.* qupquruq: *Tamtakır bir oda* – Qupquruq öy.

tamtam *is. müz.* dumbaq (orkistérda).

tamu *is.* jehennem, dozax.

tamul *is. dilb.* Hindistanning jenubida we Seylunda qollinilidighan drawid tili.

tamusal *s.* jehennemni eslitidighan, e, jehennemge oxshaydighan, dozaxisman.

tamüye *is.* jemiyet ezalirining sani.

tamzare *is.* bir xil kolléktip halda oynilidighan xelq usuli.

tan *is.* tang, seher waqti.

tân *is. ar.* eyiblesh, söküsh.

tan atmak tang atmaq.
tanassur *is. osm.* xristian dinigha ötüsh.
tanatoloji *is. fr.* tanatologiye (ölümning ipadisini, shertini, sewebini we xaraktérini tetqiq qilidighan bilim).
tanbul *is. bot.* Hindistan, Malaya rayonlirida ösidighan bir xil laza – tanbol.
tanbur *is.* bk. ***tambur***.
tandır *is. osm.* 1. yer tonuri; 2. sendel, mangghal.
tane *is. osm. far.* 1. dane; 2. dan: *Üç tane elma* – Üch dane alma.
tanecil *s. zool.* ashliq bilen béqilghan (haywan).
tanelemek danilirini ayrimaq, bir biridin ayrimaq.
taneli *s.* 1. daniliq; 2. danliq.
tangır tungur jarang-jurung, tarang-turung.
tangırdamak jiringlimaq (medendin yasalghan nersilerning) **Tangıtlar** *öz. is.* tangghutlar.
tango *is. isp.* 1. tan'go (tansning bir türi we uning küyi); 2. zang, tettimey (ayal) **Tangutlar** *öz. is.* bk. ***Tangıtlar***.
tanı *is. tıp.* diagnoz.
tanıdık *-ğı is.* tonush adem: *Hiç bir tanıdığa rastlamadım* – Héchbir ademge yoluqmidim.
tanık *-ğı is.* 1. shahit, guwah; 2. ispat, delil.
tanıklamak ispatlimaq.
tanıklık *-ğı is.* shahitliq, guwahliq.
tanılmak késelge diagnoz qoyup mueyenleshtürmek.
tanılmak bk. ***tanınmak***.
tanım *is.* (matématikida) éniqlima.
tanıma *is.* iqrar bolush, boynigha élish, tonuwélish.
tanımak 1. tonumaq; 2. bilmek; 3. bir ishni chüshenmek; 4. ayrimaq, perq qilmaq; 5. qobül qilmaq; 6. boyun egmek: *Görünce hemen tanıdım* – Körüpla tonudum; *Onu çoktan tanıyorum* – Uni uzundin béri bilimen.

tanımlama *is.* chüshendürüsh, sherhlesh.
tanımlamak chüshendürümek, sherhlimek.
tanınmak 1. tonulmaq; 2. nami chiqmaq, éti chiqmaq.
tanınmış *s.* 1. tonulghan, nami chiqqan; 2. meshhur, ataqliq.
tanış *s.* tonush (adem).
tanışık *-ğı is.* tonush: *Bunlar tanışık çıktılar* – Bular tonush bolup chiqti.
tanışıklık *-ğı is.* tonushluq: *Onunla hiç tanışıklığım yok* – Uning bilen héchbir tonushluqum yoq.
tanışmak tonushmaq.
tanıştırmak tonushturmaq.
tanıt *is.* ispat, delil, pakit.
tanıtıcı *s. is.* tonushturghuchi.
tanıtılmak tonushturulmaq.
tanıtlamak ispatlimaq.
tanıtlanmak ispatlanmaq, ispat qilinmaq.
tanıtmak tonushturmaq.
tanıtmalık *is.* chüshendürüsh qeghizi.
tânif *is.* qatshiq azar bérish, qattiq renjitish.
tanitma *is.* tonushturush.
tank *-kı is. ing.* tanka.
tankçı *s. is.* tankichi.
tanker *is. ing.* tankér (néfit, bénzin qatarliq suyuq nersilerni toshuydighan paraxot yaki aptomobil).
tanksavar *is.* tankigha qarashi qoral, tankigha atquchi qoral.
tanlamak bk. *tanmak*.
tanmak heyran qalmaq, aghzi échilip qalmaq, hang-tang qalmaq.
tannâne *is. müz.* sémponiye **Tanrı** *is. öz.* Tengri, Alla.
tanrıbilim *is. öz.* ilahiyet.
tanrıcı *is.* tengrige ishen'güchi.
tanrıça *is.* ilahe.

tanrılaştırmak ilahiylashturmaq.
tanrısal ***s.*** ilahiy.
tanrısız ***s.*** atéist, xudasiz.
tanrısızlık *-ğı* ***is.*** atéizm, xudasizliq.
tanrıtanımaz ***s. is.*** xudanin inkar qilghuchi.
tanrıtanımazlık *-ğı* ***is.*** atizm.
tansık *-ğı* ***is.*** möjize.
tansif ***is. ar.*** ikkige bölüsh.
tansikat *-tı* ***is. ar.*** retlesh, tertipke sélish, islah qilish.
tansiyon ***is.*** qan bésimi.
tantana ***is. ar.*** tentene, daghdugha.
tantanalı ***s.*** tentenilik, daghdughiliq.
tanz ***is. ar.*** chaqchaq qilish, chaqchaq qilip köngulni échish.
tanzif *-fi* ***is. ar.*** tazilash.
tanzifat *-ti* ***is. ar.*** taziliq ishliri.
tanzifat amelesi kocha süpürgüchi, kocha tazilighuchi.
tanzim ***is. far.*** tüzitish, yolgha qoyush, retke sélish, tertipige sélish, retlesh.
tanzimat *-ti* ***öz. is. ar.*** tanzimat (sultan Abdulmijit zamanida yeni 1839-yili «gülxane hatti hümayünü» ismi bilen atalghan bir buyruq bilen élan qilinghan rehberlikni retke sélish layihisi).
tanzir ***is. ar.*** taza qildurush.
tanzir ***is. ar.*** 1. oxshitish, oxshitilish; 2. bir shéirni mezmun we shekil jehettin teqlid qilish.
tapa ***is. it.*** 1. purupka (shéshe, botulka aghzini étidighan); 2. pilte, pistan (oqning).
tapan ***is.*** sörem.
tapanlama ***is.*** sörem sélish.
tapcak *-ği* ***is.*** 1. ibadetxana; 2. qunidighan nerse; 3. tash we xishtin égiz qilip yasalghan we üstige ot yéqip qurbanliq qilinidighan yer.

tapı *is.* choquilidighan nerse, mebut.
tapınak *-ğı is.* ibadetxana.
tapınç *s.* choqunush, Allagha körsitilgen hörmet.
tapınma choqunush, ibadet qilish.
tapınmak choqunmaq, ibadet qilmaq.
tapma *is.* choqunush.
tapmak choqunmaq: *Güneşe tapmak* – Quyashqa choqunmaq.
tapon *s. alm.* nachar, süpetsiz, erzan: *Tapon mal* – Erzan mal.
tapşı *is.* qurbanliq qilinidighan yer.
taptaze *is.* yépyéngi, taptaza.
taptırmak choqundurmaq.
tapu *is.* 1. mülük xéti; 2. xizmet; 3. ibadet.
tapuğ *is.* ilahiyi.
tapulamak bir mulükni mülük xétige yazmak.
tar *is. far.* yip.
tarab *is. ar.* xushalliq, köngül xushluqi.
tarabsâz *s. ar.* neghme-nawa.
târâc *is. far.* 1. bulang-talang; 2. bulash-talash.
târâcger *s. ar.* bulangchi.
târâckerde *s. far.* bulanghan, talanghan.
taraça *is. it.* dem élish supisi, hawalinish yéri.
taraf *is. ar.* 1. terep; 2. rayon; 3. yan, qat.
tarafdâr *is. ar. far.* terepdar.
tarafdari *is. ar. far.* terepdarliq.
tarafeyn *is. ar.* ikki terep.
tarafgir *s. ar.* terepdar.
tarafgirlik *-ği is.* terepdarliq.
taraflar *is.* 1. ikki terep,; 2. etrap.
taraflı *s.* 1. tereplik, yanliq; 2. yandash: *Dört taraflı* – Töt yanliq; *Onun taraflıları çok* – Uning yandashliri köp.

tarafsız *s.* biterep.
tarafsızlaştırmak bitirepleshtürmek.
tarafsizlik *-ğı is.* bitereplik.
taraftar *is. osm.* yandash.
tarak *-ğı is.* 1. targhaq; 2. ayallarning chach targhiqi; 3. tirna (baghlarda ishlitilidighan); 4. bezi qushlarning béshidiki taj, taj yeri; 5. béliqning saqiqi(nepes élish orgini).
tarakcı *z.* 1. targhaq yasap satquchi, targhaqchi; 2. tarash ishini qilghuchi.
taraklamak 1. tarmaq; 2. tirnilimaq, tirna salmaq; 3. su tégidiki latqilarni pakizlimek; 4. tashqa oyma ishlimek.
taraklı *s.* 1. targhaqliq, targhaq qisturulghan; 2. qelemiy: *Tarakli kumaş* – Qelemiy rext.
taralı *s.* taralghan.
tarama *is.* 1. tarash ishi; 2. herbiy charlash.
taramak 1. tarimaq; 2. axturmaq, qidirmaq; 3. tazilimaq, pakizlimek: *Bütün ormanı taradık, hiçbir iz bulmadık* – Pütün ormanni axturduq, zadi bir iz tapalmiduq.
târân *s. far.* qarangghuluq.
taranga *is. zool.* yapsilaq, göshi lezzetsiz, qiltiriqi köp béliq.
taranmak 1. taranmaq; 2. béshini tarimaq.
tarantı *is.* chüprendi.
târât *is. far.* bulang-talang.
taratmak taratmaq.
tarator *is.* dora-derman.
taravet *-ti is. ar.* yashliq, ösmürlük.
taraz *is.* toqulghan rext üstidiki paxtilar.
tarazlamak toqulghan rextler üstidiki paxtilarni tazilimaq.
tarazlanmak tal-tal qilmaq: *Kızın saçları tarazlanmış* – Qizning chéchi tal-tal bolup kétiptu.
tarbuş *is. far.* tarbosh (Aljiriye we Tunis xelqlirining qizil böki).

tarçın *is. far.* darchin derixi.

tarçınî *s. is.* darchin renggide qizghuch sériq.

tard *is. ar.* 1. qoghlash, heydesh; 2. wezipisidin élip tashlash, mekteptin chiqiriwétish (birini).

tardetmek qoghlimaq, chékindürmek.

tardiye *is. ar.* tardiye (mesnewi sheklidiki bir nezm).

târe *is. ar.* qétim, nöwet.

târek *is. far.* choqqa bashning choqqisi.

târem *is. far.* qubbe.

taret *-ti is. ing.* 1. paraxot we istihkamlarda top-zembirek qalqini; 2. bombardimanchi ayropilanlarda top we pilimotlar ornashturulghan yer.

tarh *is. ar.* 1. hésab chiqirish; 2. séliq sélish; 3. gül tikishke ayrilghan baghche yéri.

tarhan *is.* nopuzluq adem.

tarhana *is. far.* tarxana (qétiq bilen yughurulghan xémirning qurutulghan chöpi).

tarhun *is. ar. bot.* tarxun (yéyishke bolidighan we doriliq üchün ishlitilidighan ésil puraqliq bir xil ösümlük).

târık *is.* 1. Cholpan, Zöhre (yultuz); 2. er ismi.

tarım *is.* tériqchiliq, yéza igilik, déhqanchiliq: *Tarıma elverişli arazı* – Déhqanchiliq qilishqa bolidighan yer.

tarımcı *is.* tériqchiliq bilen shughullanghuchi, déhqan, térimchi.

târib *is. ar.* 1. erebchileshtürüsh, erebchileshtürülüsh; 2. birining sözini ret qilish.

târic *is. ar.* dömbelcheng.

târid *s. ar.* qoghlighan, heydigen, süpürüp chiqarghan.

tarid *s. ar.* qoghlanghan, heydelgen, süpürüp chiqirilghan.

tarif *is. ar.* 1. bayan qilish, süretlesh, süpetlesh (yéziqchiliq ishida); 2. cheklime.

tarife *is. ar.* 1. nerx waqit jedwili; 2. chushendürüsh qeghizi.

tariflemek teswirlimek, bayan qilmaq, chüshendürmek, sherhlimek.
tarifname *is.* chüshendürüsh qeghizi.
tarih *is. ar.* 1. tarix: *Uygur tarihi* – Uyghur tarixi; 2. bir ishning waqtini bildüridighan söz.
tarihçe *is.* qiskiche tarix, tarixche.
tarihçi *s.* tarixshunas, tarixchi.
tarihçilik *-ği is.* tarixshunasliq, tarixchiliq.
tarihi *s. ar.* tarixiy.
tarihli *s.* waqti belgilik.
târihnüvis *is. ar. far.* tarixshunas.
tarihöncasi *s.* tarixtin awwal.
tarihsel *s.* tarixiy: *Tarihsel filim* – Tarixiy kino.
tarihsiz *is.* waqti yézilmighan.
tarik *-ki is. ar.* yol.
tarik *-ki is. ar.* terlitish, terge chömdürüsh.
târik *s. ar.* tashlighan, waz kechken.
târik *s. far.* qarangghuluq.
tarikat *-tı is. ar.* teriqet, yol.
tarikatçı *is. s.* teriqetchi.
tarikatçılık *-ğı is.* teriqetchilik.
târikbaht *s. far.* bexti qara, teleysiz.
târiki *far.* qarangghuluq.
tarim *is.* 1.kigiz öy; 2. torus; 3. tériqchiliq.
târiye *is. ar.* bala-qaza.
tariz *is. ar.* kikitme, mesxire, hejwiy.
tarla *is.* étiz: *Kavun tarlası* – Qoghun étizi.
tarla kuşu *is. zool.* sopi turghay.
tarla sıçanı *is.* qarighu chashqan.
tarlakoz *is.* 1. bir xil kichik qéyiq tori; 2. ikki palaqliq béliqchilar qéyiqi.
târmâr *s. far.* qalaymiqan, chéchilangghu, perishan.

tarpan ***is. ar.*** yawa at.

tarpuş ***is. far.*** türk we yunanliqlarning qedimki qizil böki.

tarrâde ***is. ar.*** asti tüz yenggil qéyiq.

tarrâr ***is. ar.*** yanchuqchi.

tarsi ***is.*** almas, ünche qatarliq nersiler bilen zinnetlesh.

tarsin ***is. ar.*** küchlendürüsh, chingitish.

tarsis ***is. ar.*** 1. qoghushun bilen qaplimaq, péchetlimek; 2. chingishmaq; 3. ayallarning közi körgüdek derijide yüzini étiwélishi.

tarsit ***is. fr.*** köz qayiqi yallughi.

tart *-dı* ***is. ar.*** 1. qoghlash, heydesh; 2. pürküwétish.

tartaklamak tüzitiwetmek, tütüp silkimek, qéqishturmaq.

tartâra ***is. ar.*** chighriq chaqi.

tartarıcı ***is.*** sözlishiwatqan ikki kishining sözige arilashquchi.

tartı ***is.*** 1. jing, taraza: *Kömür tartı ile satılır* – Kömür jinglap sétilidu; 2. éghirliq; 3. yelkenni chiqirip chüshüridighan arghamcha: *Bunun tartısı belli değil* – Buning éghirliqi éniq emes.

tartılı ***s.*** 1. tartilghan, jinglanghan; 2. etrapliq chüshinilgen: *Tartılı bir söz* – Etrapliq chüshinilgen söz.

tartılmak 1. tartilmaq, jinglanmaq; 2. özini tartmaq, özisni dengsep körmek.

tartısız ***s.*** 1. tartilmighan; 2. etrapliq, chüshinilmigen.

tartışı ***s.*** munazire, talash-tartish.

tartışma ***s.*** 1. munazire qilish, talash-tartish qilish; 2. éghiz ghowghasi.

tartışmacı ***is.*** talash-tartish qilghuchi.

tartışmak 1. tartishmaq, élishmaq; 2. talash-tartish qilmaq, munazire qilmaq.

tartmak 1. tartmaq, jinglimaq; 2. tartmaq, tartip turmaq.

tarttırmak tartturmaq.

tarümar *s. far.* tarmar.
tarz *s. far.* üslub, usul, shekil: *Bu tarzda konuşmak doğru olmaz* – Bundaq usulda sözlimek toghra emes.
tarziye *is. ar.* teselli.
tarziye vermek teselli bermek.
tas *is. far.* 1. qacha; 2. tömür qalpaq, dubulgha.
tas'ir *is. ar.* hakawurluqtin birige tetür qarash.
tasa *is.* ghem, endishe: *Tasa etmek* – Ghem yémek.
tasa'ud *is. ar.* yuqiri örlesh, kötürülüsh.
tasabbi *is. ar.* baliliq qilish.
tasabbun *is. ar.* 1. sopun köpükidek köpüsh; 2. sopungha aylinish.
tasabbur *is. ar.* sewr qilish.
tasaddu *is. ar.* 1. chéchilish, tarqilish; 2. yérilip chang kétish.
tasadduk *is.* tesedduq, sediqe qilip bérish.
tasalanmak ghem yémek, endishe qilymaq, ensirimek.
tasalı *s.* ghemkin.
tasallut *-tu is. ar.* noqush, chéqilish, tégish.
tasallüf *is. ar.* 1. maxtinish; 2. shairning özini maxtap yazghan shéiri.
tasallüp *-bü is. ar.* qattiqlishish, chingish.
tasar *is.* pilan, chértyozh.
tasarı *is.* layihe.
tasarım *is.* tesewwur.
tasarımlamak tesewwur qilmaq.
tasarlamak 1. pilanlimaq, layihilimek; 2. (tash we yaghachning) chongini almaq.
tasarlanmak pilanlanmaq, layihilenmek.
tasarruf *is. ar.* 1. ishlitish, qollinish; 2. xejlesh; 3. iqtisad qilish, pul yighish.

tasarruflu *is.* iqtisadchil: *Tasarruflu adam* – Iqtisadchil adem.
tasarrum *is. ar.* gheyretlinish, yüreklik bolush, jesurlishish.
tasasız *s.* ghemsiz.
tasasızlık *-ğı is.* ghemsizlik.
tasavvuf *is.* sofizm, mistizm.
tasavvuf ehli sopi.
tasavvur *is. ar.* 1. tesewwur; 2. köz aldigha keltürüsh, eqlighe keltürüsh.
tasayyud *is. ar.* ow owlash.
tasayyuf *is.* yazni bir yerde ötküzüsh.
tasdik *-kı is.* testiq, maqul, körüsh.
tasdikli *s.* testiqlanghan, maqul körülgen.
tasdikname *is. ar.* testiqname, testiq qeghizi.
tasdiksiz *s.* testiqsiz.
tasdiye *is. ar.* chawang, alqish.
tâse *is. far.* ghem, qayghu.
tasfif *is. ar.* sep bolup tizilish, qatar bolush.
tasfih *is. ar.* 1. chawang chélish, alqishlash; 2. yalpaqlash, yuqqa qilish.
tasfik *is. ar.* qanat qéqish, qanat soqush.
tasfir *is. ar.* 1. ishqirtish; 2. sarghaytish, sériq boyash.
tasfiye *is. ar.* 1. tazilash; 2. parlash.
tasfiyeci *is.* tilni chetel tilining tillarni tesiridin saqlighuchi, tilidin chet tillarni chiqiriwétish terepdari.
tasfiyehane *is. ar. far.* (néfit) ayrilish orni.
tasgir *is. ar.* kichiklitish.
tashif *is. ar.* xata yézish.
tashih *is. ar.* tüzitish, özgertish.
tashim *is. ar.* sehnige qoyush, sehnige chiqirish.
tasım *is.* muhakime qilish usuli, omumiy halettin qismen xulase chiqirish.

tasımlamak pilanlimaq, layihilimek.
tâsi *is. ar.* toqquzinchi.
tâsian *-i is. ar.* aramsizliq, biaramliq, xatirjemsizlik.
tâsian *z. ar.* toqquzinchisi.
tasib *is. ar.* qiyinlashturush.
tasil *is. ar.* hesel qoshush.
tasir *is. ar.* qiyinlashturush.
tasir *is. ar.* süyini siqish.
taskil *is. ar.* perdazlash, perdaz qilish.
taslak *-ğı is.* 1. layihe; 2. özini bilimchan qilip körsitidighan biri.
taslakçı *is.* layihiligüchi.
taslamak 1. ghururlanmaq; 2. (tashchiliq heqqide) bir tashning chongini almaq.
tasma *is.* 1. it qatarliqlarning boynigha baghlanghan tasma 1. yaghach képishining tasmisi.
tasmin *is. ar.* layihilesh, pilanlash.
tasni *-i is. ar.* 1. qilish; 2. tüzüsh.
tasnif *is. ar.* türge ayrish.
tasrif *is. ar. gr.* péil we isimlarning türlinishi.
tasrih *is. ar.* ochuq (chüshinishlik) sözlesh, ochuq bildürüsh.
tasrih etmek ochuq sözlimek.
tastamam *s.* rasa uyghun, rasa mas, rasa layiq.
tastih *is. ar.* yalpaqlash, yéssilash.
tastir *is. ar.* bir nersige yézish, yézilish.
tasvil *is. ar.* yetküzush, ulashturush, yetküzülüsh, érishturush.
tasvip *is. ar.* layiq körüsh, maqullash: *Görüşü tasvip ediyorum* – Bu pikirni maqul körimen.
tasvir *is. ar.* 1. teswir; 2. resim, süret.
tasvit *is. ar.* awaz chiqirish.

taş *is.* 1. tash: *Değirmen taşı* – Tügmen téshi; 2. ximiywi maddilarning nami; 3. daritma söz, tene söze; 4. qatar, shahmat, damka qatarliq oyunlardiki uruq; 5. tashtin yasalghan.
taş bademi *is. bot.* tash badam.
taş balığı daim bir yerdila yashaydighan béliq.
taş ocağı *is.* tash kolinidighan yer.
taş pamuğu *is.* tashpaxta.
taş pudra *is.* türlük rengdar upilar.
taş yürekli *s.* tash yürek, baghri qattiq, rehimsiz.
taşak *-ği is.* tashaq (erkeklik bézi).
taşakkuk *is. ar.* yérilish, ikkige ayrilish, parche-parche bolup kétish.
taşaklı *s.* 1. tashaqliq; 2. yigit sözide turidighan, déginini qilidighan.
taşbasma *is.* tash basma.
taşbilim *is. jeol.* tagh jinsliri ilmiy.
taşçıl *is. bot.* tashliqta yashaydighan, tashliqta ösidighan.
taşçılık *-ği is.* tashchiliq.
taşçi *is.* tashchi.
taşıl *is. jeol.* yer astidin qézip élinghan haywan yaki ösümlük qalduqi, tashqa aylanghan nersiler.
taşılsı *is. jeol.* az özgergen, hazirqi sheklige oxshaydighan janliqlar qalduqi.
taşım *is.* téshish (suning qaynap téshishi).
taşıma *is.* transport, neqliyat.
taşımacı *is.* transportchi, neqliyatchi, yük toshughuchi.
taşımak 1. toshumaq (téshimaq); 2. yénida élip yürmek.
taşınabilir *s.* toshughili bolidighan.
taşınma *is.* 1. toshulush, yötkilish; 2. köchünüsh, orghini özgertish.

taşınmak 1. toshulmaq, yötkelmek: *Taşlar taşındı* – Tashlar toshuldi; *Sandıklar taşındı* – Sanduqlar toshuldi; 2. kötürülmek, élip yurülmek: *Bu çanta taşınmaz* – Bu papkini élip yürgili bolmas; 3. köchmek: *Onlar buradan taşındılar* – Ular bu yerdin köchti; 4. bir yerge pat-pat barmaq.
taşınmaz *s.* toshulmas, ötkelmes, élip yürgili bolmaydighan, küchergili bolmaydighan.
taşırmak tashquzmaq, tashturmaq.
taşıt *-tı is.* qatnash wasitiliri, transport qorali.
taşıtçı *is. s.* qatnash wasitiliri ishletküchi.
taşıtmak toshutmaq, yötketmek, kötürtmek.
taşıttırmak toshutmaq, yötketmek, kötürtmek.
taşıyıcı *s.* kötürgüchi, toshughuchi, transportchi, neqliyatchi
Taşkent *is. öz.* Tashkent.
taşkın *s. is.* 1. tashqin; 2. sel; 3. kelkün; 4. heddidin artuq: *Dere taşkın, şimdi geçilmez* – Deryagha tashqin kéliptu, ötkili bolmaydu.
taşkır *is.* 1. tash bilen ishlen'gen qisim; 2. sirtqa chiqirilghan qisim, nersining sirtqa chiqqan qismi.
taşkıran *is.* tash yanjar (tash parchilash mashinisi), tash kran.
taşkıran *is. bot.* yolwas qulaq jinsige kiridighan ösümlük.
taşkinlik *-ğı is.* heddidin zipade.
taşkömür *is. jeol.* tashkömür.
taşlama 1. tash bilen urush; 2. hejwiy, mesxire; 3. tashqa aylinish.
taşlamak 1. tash atmaq, tashqa tutmaq; 2. tashlirini parlimaq; 3. tene qilmaq, mazaq qilmaq, kinaye qilmaq.
taşlanmak tashqa tutulmaq, tash étilmaq.
taşlaşmak tashqa aylanmaq.
taşlatmak tash atturmaq, tashqa tutturmaq.

taşlı *s.* 1. tashliq; 2. zinnet téshi ornitilghan: *Taşlı toprak* – Tashliq yer; *Tek taşlı üzük* – Bir tashliq (közlük) üzük.

taşlık *-ğı is.* 1. tash yatquzulghan (hoyla); 2. tashliq yer; 3. qushlarning tashliqi.

taşma *is.* 1. téship kétish (derya suliri); 2. tashqin, sel.

taşmak 1. tashmaq; 2. ashmaq, éship ketmek; 3. sewrsizliktin achchiqilanmaq yaki özini tutuwalalmaq, téship ketmek: *Irmak taşiyor* – Osteng téshiwatidu; *Masanın öttüsü iki yandan taşiyordu* – Shire yapquchi ikki yangha éship qalidu.

taşnı *is.* bina ichidin yaki öydin kiripla ayagh kiyimlirini sélip qoydighan orun.

taşra *is.* 1. Istambuldin bashqa yer; 2. paytexttin bashqa yer.

taşralı *s. is.* paytext xelqidin bashqa xelq.

taşt *is.* légen, telengge, jawur.

taştdar *is. far.* qolgha su quyidighan xizmetkar, emeldarning nerse-kéreklirige qarighuchi.

taşthane *is. far.* Osman padishahliqi dewride hökümdar eshyaliri saqlinidighan yer (ordida).

tat *-dı is.* 1. tem; 2. shirnilik; 3. lezzet; 4. hewes, ishtiyaq, zoq; 5. hid, puraq: *Bu helvanın tatı az* – Bu halwa anche tatliq emes.

Tat *-dı öz. is.* 1. türklerdin bashqa kishi we jamaetke bérilgen nam; 2. Iran, Ezerbeyjan chégrisida yashaydighan we Iran neslidin bolghan bir jamaet.

tatabuk *-ku is. ar.* maslishish, uyghun kélish **Tatar** *is. öz.* tatar.

tatar *is.* pochtaliyon, pochtikesh.

tatarcık *-ğı is. zool.* kümüte.

tatarı *s.* 1. yaxshi pishmighan, chala pishqan; 2. xet toshushqa ögitiligen (kepter).

tatarımsı *s.* yaxshi pishmighan, chala pishqan: *Bu yemek tatarsı olmuş* – Bu tamaq chala pishiptu **Tatarlar** *is. öz.* tatarlar.

tatarrub *is. ar.* xush bolush, köngli échilish.
tatarruk *is. ar.* 1. yol tépish, yol tépip kétish; 2. urulush (musht yaki tayaq bilen).
tatarsı *s.* bk. ***tatarımsı***.
tatbik *-kı is. ar.* 1. qollinish, ishlitish, ishqa ashurush; 2. sélishturush.
tatbik edilmek nazaret astigha élinmaq.
tatbik etmek ishqa ashurmaq.
tatbikat *-tı is. ar.* 1. ichra qilish, yürgüzüsh; 2. sélishturush.
tatbil *is. ar.* dumbaq chélish.
tatbin *is.* bir nersige lay sürmek.
tathin *is. ar.* un tartish.
tathir *is. ar.* pakizlesh, tazilash.
tatil *is. ar.* 1. tetil, dem élish; 2. ish toxtitish: *Bayram tatili* – Bayram tetili; *Yapıyı tatil etmek* – Qurulushta ish toxtimaq.
tatlandırmak 1. tatliq qilmaq, tem bermek, tem kirgüzmek; 2. achchiq dorilargha shéker, hesel qoshüp tatliq qilmaq.
tatlanmak tatliq bolmaq.
tatlı *s. is.* 1. tatliq, temlik: *Tatlı kavun* – Tatliq qoghun; *Tatlı söz* – Tatliq söz; 2. tatliq yémek, shéker we qent bilen ishlen'gen yémeklik.
tatlı patates *is.* tatliq yangyu.
tatlı su *is.* tatliq su.
tatlıca *s.* 1. biraz tatliq; 2. rasa tatliq.
tatlıcı *is.* tatliq yémeklikler yasighuchi we satquchi.
tatlılaşmak 1. tatliqlashmaq, tatliq bolmaq, lezzetlenmek; 2. chirayliqlashmaq, chirayliq körünmek.
tatlılaştırmak tatliqlashturmaq, tem ki rgüzmek.
tatlılı *s.* shéker sélinghan, shéker bilen ishlen'gen.
tatlılık *-ğı is.* tatliqliq, temlik.
tatlımsı *s.* tatliqraq.
tatlik *is. ar.* boshinish, ayrilish, qoyup bérish (nikahtin).

tatmak 1. tétimaq, temini bilmek; 2. tartmaq, chekmek, uchramaq, duch kelmek: *Yaşayışın acısını tatmak* – Turmushning japasini chekmek.

tatmin ***is. ar.*** razi qilish, xatirjem qilish, toyghuzush.

tatminkâr ***s.*** köngülghi xatirjem qilghuchi.

tatrib ***is. ar.*** xushallandurush.

tatsız 1. bettem, lawza, temsiz; 2. mezzisiz, tutruqsiz; 3. tettimey, bézeng, soghuq (adem): *Tatsız söz* – Menisiz söz.

tatsız tuzsuz bek lawza.

tatsızlaşmak lawzilashmaq, temsizleshmek.

tatsızlık *-ğı* ***is.*** 1. temsizlik, bettemlik; 2. lawziliq (herikettiki).

tattırmak 1. tétimaq (temini); 2. hés qildurmaq.

tâtûre ***is. far.*** kishen, chüder.

tatviş ***is. ar.*** pichish, axta qilish.

tatyib ***is. ar.*** xushallandurush, xush qilish.

taun ***is. far.*** wapa késili.

tav ***is. far.*** 1. taw, qiziqliq; 2. sémizlik (haywan heqqide); 3. oyun, hiyle: *Demir tavında dövülür* – Tömür tawida (qiziqida) soqulidu.

tava ***is. far.*** 1. tawa; 2. tawida pishurulghan yémeklik; 3. meden érimish qachisi (sapliqi); 4. maysa we köchet yétishtürülidighan yer.

tavaf ***is. ar.*** tawap.

tavan ***is.*** öyning törisi.

tavası ***is. zool.*** tüklük we quwwetlik shalghut töge.

tavassub ***is. ar.*** aghrip ajizlinish.

tavassut *-tu* ***is. ar.*** wasitichilik, elchilik.

tavattun ***is. ar.*** yerlishish, makanlishish, orunlishish.

tavazzû ***is. ar.*** teret élish.

tavazzuh ***is. ar.*** ochuq bolush, aydinglishish.

tavd ***is. ar.*** tagh.

tavhane *is. far.* parning, ösumlük östürülüdighan eyneklik öy.

tavır *-vri is. ar.* weziyet, pozitsiye, ehwal, turuq: *Bu adamın tavrından birşey söylemek istediği anlaşılıyordu* – Bu ademning turqidin bir nerse sözleydighanliqi biliniwatidu.

tavil *s. ar.* 1. uzun; 2. uzun dawam qilidighan.

tavile *is. ar.* 1. tizilip mangghan haywan; 2. éghil, qotan; 3. bosh, haywanning putigha baghlanghan arqan.

tavile *s. ar.* bk. *tavil*.

taviyet *is. ar.* niyet, meqset.

taviz *is. ar.* 1. tölesh, toluqlash (kem nersini, kem yérini); 2. ötünüsh, yol bérish, yol qoyush.

tavk *is. ar.* 1. boyungha ésilidighan jawahiratlar; 2. uchar qushlarning boynidiki moyniqi; 3. taqet; 4. tasma, halqa.

tavla *is. ar.* at éghili.

tavla *is. it.* ikki kishi teripidin oynilidighan 30 uruqluq qatar oyuni.

tavlacı *is.* at baqar.

tavlamak 1. tawlimaq; 2. qaqti-soqti qilmaq; 3. köndürüp qolgha keltürüwalmaq.

tavlanmak 1. tawlanmaq; 2. (haywan) semrimek, bordalmaq.

tavlı *s.* 1. tawlanghan; 2. sémiz, bordaq (haywan).

tavsamak sowup qalmaq, boshiship qalmaq, astiliship (susliship) qalmaq.

tavsatmâk sowutmaq, boshatmaq, astilatmaq.

tavsız *s.* tawlanmighan.

tavsif *s.* xaraktérlendürüsh, xususiyitini sözlesh.

tavsiye *is. ar.* 1. tewsiye, ündesh; 2. tonushturüsh: *Size bu arkadaşı tavsiye ederim, pek çalışkandır* – Sizge bu yoldashni tonushturimen, bek emgekchandur.

tavsiyename *is.* tonushturush xéti.

tavşan *is.* toshqan (haywan).
tavşan *is.* yaghach oymikishi.
tavşan biti *is.* toshqan piti.
tavşan dudağı *-nı is.* tughma yériq kalpük.
tavşan piresi *is.* toshqan bürgisi.
tavşancıl *is. zool.* toshqan tutup yeydighan qush – qarchigha.
tavşancılık *-ğı is.* toshqan béqish kespi.
tavşanlık *-ğı is.* 1. yaghach oymikeshliki; 2. toshqan yétishtüridighan yer, toshqan béqilidighan ber.
tavuk *-ğu is.* toxu, mékiyan.
tavuk götü *-nü is.* sögel.
tavuk karası *-nı is.* namazsham qarighusi.
tavukçu *is.* toxu baqquchi, toxu yétishtürgüchi.
tavukçuluk *-ğu is.* toxuchiliq.
tavukgiller *is. zool.* toxu jinsidiki qushlar.
tavulga *is.* téwilgha.
tavus *is. zool.* toz (qush).
tavuş *is.* pes ayagh awazi.
tavuşmak ayagh awazini chiqarmay mangmaq.
tavvâf *s. ar.* 1. tawap qilghan; 2. kebini ziyaret qilghan; 3. hökümet organliridiki kéchilik közetchi.
tavvâfiye *is. ar.* kéchilik közetchilerge bérilidighan heq.
tavzif *is. ar.* xizmetke orunlashturush, wezipe bérish, ish bérish.
tavzif etmek wezipe bermek.
tavzih *is. ar.* ashkara qilish, ashkarilash.
tay *is.* tay (üch yashqa qeder bolghan).
tay *s.* teng, barawer.
tay durmak (kichik bala heqqide) dem (öre) turmaq.
tay tay dem-dem.

tay tay arabası *is.* ghaltek (kichik balilarni mangdurushqa ögitidighan).
taya *is. far.* inkana, bala baqquchi (ayal).
taydaş *is.* tengtush.
tayerân *is. ar.* 1. uchush, uchup kétish; 2. hawada pargha aylinish.
tayfa *is. ar.* 1. eyni paraxottiki paraxot ishchiliri; 2. paraxot yaki kéme xadimliri; 3. hemrah.
tayfun *is. çin.* teyféng (boran).
taygeldi *is.* bir ayalning kéyin tegken érining öyige egeshtürüp barghan baliliri.
tâyı *s.* öz ixtiyari bilen qilghan (ishni).
tayın *is. ar.* eskerler ozuqi.
tayin *is. ar.* belgilesh, teyinlesh.
tayin etmek teyinlimek.
tayip *is. ar.* eyiblesh.
taylak *-ğı is.* at qatarigha kirmigen tay.
tayr *is. ar.* uchar qush.
tayy *is. ar.* 1. türüp yüklesh, türülüsh, pükülüsh, qatlash, qatlinish; 2. atlash, üstidin ötüsh.
tayy etmek aridin yoq qiliwetmek.
tayyar *s. ar.* uchquchi.
tayyare *is. ar.* ayropilan, uchqu.
tayyare meydanı ayrodrom.
tayyareci *is.* uchquchi, lütchük.
tayyarecilik *-ği is.* awiatsiye, uchquchiliqi.
tayyib *is. ar.* 1. yaxshi, obdan 1. er we ayallar ismi.
tayyibe *is. ar.* yaxshi ish we heriket.
tayyibe *s. ar.* bk. ***tayyib***.
taz'if *is. ar.* 1. qatlash, bir hesse ashurush; 2. ajizlashturush, zeipleshtürüsh.
tazallüm *is. ar.* zulum körüsh.

tazammun *is. ar.* qorshiwélish, ichige élish.
tazarru *-u is. ar.* yalwurush, yélinish.
tazaruf *is. ar.* nazukluk, inchikilik.
tazarur *is. ar.* zererge uchrash.
tazayyuk *is. ar.* siqilish, ichi pushush.
taze *s. is. far.* 1. yéngi; 2. chushqun, tétik; 3. yash xotun.
taze balık yéngi béliq.
tâzegi *is. far.* 1. yéngiliq; 2. yashliq.
tazelemek 1. yéngilimaq, yéngisigha almashturmaq; 2. yéngi halgha keltürmek.
tazelenmek 1. yéngilanmaq, yéngisigha almashturulmaq; 2. yéngi halgha kelmek.
tazelik *-ği is.* 1. yashliq; 2. tétiklik; 3. yéngiliq.
tazende *s. is. far.* yürgüzgüchi, yürgüzüsh mahiri.
tazhir *is. ar.* tashliwétish.
tazı *is. far.* 1. tayghan (it); 2. bek jüdeng (oruq).
tazılaşmak oruqlap tayghandek jüdep ketmek.
tâzi *is. s.* 1. ereb, erebche; 2. tayghan, ow iti.
tazim *is. ar.* ulughlash.
tazip *is.* azablash, azar bérish, zulum sélish.
tâziyâne *is. far.* 1. qamcha; 2. seweb, wasite.
taziye *is. ar.* teziye.
taziyename *is.* teziyename, teziye xéti.
taziz *is. ar.* izzetlesh, hörmet bilen xatirilesh.
tazmin *is. ar.* ziyanni tölesh.
tazmin etmek tölimek.
tazminat *-tı is. ar.* ziyan üchün tölen'gen pul.
tazrir *is. ar.* ziyangha uchritish.
tazyik *-ki is. ar.* 1. bésim; 2. chingdash, chingdab tiqish, sighdash.
te'bid *is. ar.* mengguleshtürüsh, ebediyleshtürüsh.

te'bin ***is. ar.*** 1. yüzmüyüz eyiblesh; 2. ölgen birining yaxshi sözini qilish.

te'bis ***is. ar.*** haqaret, xorlash.

te'fik ***is. ar.*** yalghan sözlesh, yalghan éytish, bohtan qilish.

te'lih ***is. ar.*** ilahiylashturush.

te'rik ***is. ar.*** axshimi uyqusiz qaldurush.

te'sim ***is. ar.*** gunahkar hésablash, gunahkar det tonush.

te'zin ***is. ar.*** ezan oqutush.

teâdi ***is. ar.*** adawet, düshmenlik.

teâdül ***is. ar.*** tenglik, barawerlik.

teâhüd ***is. ar.*** 1. sözlishish; 2. shertlishish.

teakküs ***is. ar.*** eksige qaytish, eks sada chiqirish.

teakup *-bu* ***is. ar.*** arqimuarqa kélish, arqa-arqidin kélish.

teâli ***is. ar.*** , yüksilish, yuqiri örlesh, orni ösüsh.

teâmül ***is. ar.*** 1. qaide-yosun, örp-adet; 2. réaksiye.

tearri ***is. ar.*** 1. yéshinish, yalingachlinish; 2. bir ishtin xali bolush, bir nersidin xali bolush.

teâruz ***is. ar.*** sürkilish, toqunushush.

teâti ***is. ar.*** almashturush: *Fikir teâtisinde bulunmak* – Pikir almashturmaq.

teâtuf ***is. ar.*** 1. özara shepqetlik bolush; 2. özara baghlinish.

teâvün ***is. ar.*** yardemlishish.

teâzud ***is. ar.*** 1. qolgha qol tutushush; 2. yardem.

teb ***is. far.*** 1. heriket; 2. bezgek.

teb'id ***is. ar.*** 1. yiraqlashturush, yiraqlashturulush; 2. qoghlash.

teba ***is. far.*** uyghunlishish.

tebaa ***is. ar.*** tewe.

tebâb ***is. ar.*** zerer, ziyan.

tebâh ***is. s. far.*** 1. buzulghan, chirigen, xarab, berbad; 2. örülgen.

tebahhur ***is.*** 1. horlishish 1. pargha aylinish (su heqqide).

tebaiyet *-ti* ***is. ar.*** maslishish, tewe bolush.
tebâr ***is. far.*** neseb, nesil.
tebâr ***is. ar.*** yoq bolush, halak bolush.
tebarüz ***is. ar.*** ipade.
tebarüz ettirmek ipade qilmaq.
tebâşir ***is. ar.*** 1. xush xewer; 2. her nersining bashlanmisi.
tebattun ***is. ar.*** bir nersini etrapliq chüshinishke tirishish.
tebâyün ***is. ar.*** zitliq, ayrimliq.
tebb ***is. ar.*** ziyan, zerer.
tebcil ***is. ar.*** ulughlinish.
tebdil ***is. ar.*** özgertish.
tebdil edilmek özgertilmek.
tebeddül ***is. ar.*** özgirish.
tebeh ***s. is. far.*** 1. buzuq, chérik, yiqilghan, xarab; 2. yoqilish, tügesh.
tebehkâr ***s. far.*** xarap qilghuchi, yoq qilghuchi.
tebehkâri ***is. far.*** xarap qilish, yoqitish, tügitish.
tebekküm ***is. ar.*** tili tutulush, aghzi tuwaqlinish.
tebel ***is.*** bujghur, budur, qat.
tebellüd ***is. ar.*** hurunluq.
tebellüh ***is. ar.*** exmeqlishish, exmeqliq qilish.
tebellür ***is. ar.*** 1. billürlishish; 2. ipade qilish.
teber ***is. far.*** 1. derwishlerning uzun sapliq aypaltisi; 2. tériqchilarning pichiqi , teber.
teberku ***is. ar.*** yüzini étish, yüzini tosush.
teberrâ ***is. ar.*** 1. yiraqlishish, uzaq turush, chékinish; 2. tetur qarash, yüz örüsh.
teberru *-u* ***is. ar.*** béghishlash.
teberru etmek béghishlimaq.
teberrüd ***is. ar.*** 1. sowutush, muzlishish; 2. soghuq sugha chüshüsh.
teberrüz ***is. ar.*** peyda bolush, meydangha kélish, körünüsh.

tebertum *is. ar.* 1. ghezeplinish; 2. yoghanliq qilish, chongluq qilish.
teberzin *is. far.* égerge ésilghan kichik urush paltisi, teberzin.
tebessül *is. ar.* chirayini türüsh.
tebessüm *is. ar.* tebessum.
tebessür *is. ar. tıp.* danixorek chiqmaq.
tebeşir *is. far.* bor (qara taxtaygha xet yazidighan).
tebeşirleşme *is.* borlishish.
tebevvül *is. ar.* siymek, kichik teret qilmaq.
tebeyyün *is. ar.* bilinish, ashkara bolush, ayan bolush.
tebezzuk *is. ar.* tukürüsh.
tebezzül *is. ar.* yérilish.
tebhal *is. ar. tıp.* uchuq, qirqaq (kalpuktiki).
tebi *is. ar.* 1. yardemchi, qolchomaq; 2. mozay.
tebliğ *is. ar.* 1. uqturush, omumiy uqturush, élan; 2. axbarat.
tebliye *is. ar.* konirishish, eskertish.
tebn *is. ar.* saman.
tebni *s. ar.* saman renggi.
tebrik *-ki is. ar.* tebrik.
tebrikname *is. far.* tebrikname.
tebriye *is. ar.* aqlash, gunahsiz qilip chiqirish.
tebsir *is. ar.* izah.
tebşir *is. ar.* xushal qilish, xushallandurush.
tebvib *is. ar.* bablargha ayrish, qisimlargha bölüsh.
tebzil *is. ar.* israp qilish.
teca'üd *is. ar.* bujughurlinish (chach).
tecâdül *is. ar.* küresh.
tecâh *is. ar.* bk. *tücâh*.
tecanüs *is. ar.* hem jinsliq.
tecâsür *is. ar.* jasaretke kélish.
tecâvif *is. ar.* oyuq, oyuq ber.

tecâvül ***is. ar.*** jewlan qilish, pirqirash.
tecâvür ***is. ar.*** qoshna bolush, qoshnidarliq.
tecavüz ***is. ar.*** 1. tajawuz; 2. hujum qilish; 3. birawning ippitige tégish: *Düşman tecavüzü* – Düshmenning tajawuzi.
tecâvüzkârı ***is.*** ajawuzchiliq.
tecbir ***is. ar.*** sunuqni téngip saqaytish.
teceddüt *-dü* ***is. ar.*** yéngilinish, yéngiliq.
tecehhüz ***is. ar.*** hazirlinish, teyyarlinish.
tecelli ***is. ar.*** 1. bilinish, körünüsh; 2. teqdir-qismet.
tecemmu *-u* ***is. ar.*** toplinish, pighilish, birikish.
tecemmüm ***is. ar.*** ösüsh, yétishish (ösümlük heqqide), köpiyish.
tecennüb ***is. ar.*** saqlinish.
tecennün ***is. ar.*** mejnunluq, sewdayiliq, eqlini yoqitish.
tecerrüt *-dü* ***is. ar.*** bösüsh, sérish.
tecessüm ***is. ar.*** 1. körünüsh; 2. peyda bolush; 3. janlinish: *Hadise olduğu gibi gözümün önünde tecessüm etti* – Hadise bolghandek, köz aldimda janlandi.
tecessüs ***is. ar.*** 1. oghriliqche qarash, nazaret qilish; 2. körüsh, bilish hewisi.
tecevvü ***is. ar.*** ach qélish, ach yürüsh.
tecevvüf ***is. ar.*** oyulush, kawaklishish.
tecezzi ***is. ar.*** parchilinish, bölünüsh, qisimlargha bölünüsh.
tecezzüv ***is. ar.*** parchilargha bölüsh, toghrilish, parchilinish.
tecfif ***is. ar.*** qurutush, qurutulush.
tecil ***is.*** kéchiktürüsh, keynige sürüsh.
tecim ***is. ar.*** tijaret, soda.
tecnis ***is. ar.*** ikki bisliq söz sözlesh.
tecniz ***is. ar.*** ölükni tawutqa sélish.
tecrib ***is. ar.*** sinash, tejribe qilish.
tecribe ***is. ar.*** bk. ***tecrübe***.

tecrübe ***is. ar.*** tejribe.
tecrübeli ***s.*** tejribilik.
tecrübesiz ***s.*** tejribisiz.
tecrübesizlik *-ğı* ***is.*** tejribisizlik.
tecvir ***is. ar.*** jebir qilish, japagha qoyush.
tecviz ***is. ar.*** layiq tépish, layiq körüsh.
tecyif ***is. ar.*** 1. popoza qilish, heywe qilish; 2. bek qorqush.
teczim ***is. ar.*** 1. késish (qol, qanat qatarliqlarni); 2. moxo késilige uchritish.
tecziye ***is. ar.*** jazalandurush.
tecziye etmek jazalandurmaq.
teçdit ***is. ar.*** yéngilash.
teçhil ***is. ar.*** «bilmeydu» dep hésablash.
teçhiz ***is. ar.*** 1. qorallandurush; 2. kiyindürüsh, yasandurush.
teçhiz etmek qorallandurmaq.
teçhizat *-ti* ***is. ar.*** qoral-yaraq, eswab-üsküne.
tedadi ***is.*** 1. eske élish, xatirilesh, yadigha keltürüsh; 2. birleshtürüp oylash, baghlap tesewwur qilish.
tedâfü ***is. ar.*** 1. ittirishish, türtushüsh, noqushush; 2. özini qoghdash, özini muhapizet qilish.
tedahuk ***is. ar.*** külüshüsh.
tedahül ***is. ar.*** arilishish, bir-birige ötüp singish.
tedarik *-ki* ***is. ar.*** tekshürüp tépish, qolgha keltürüsh.
tedarikli ***s.*** her nersige aldin ige bolush.
tedârub ***is. ar.*** urushüsh, soqushush.
tedarük ***is. ar.*** bk. ***tedarükat***.
tedarükat ***is. ar.*** hazirliq, teyyarliq.
tedârüs ***is. ar.*** oqush, yézish.
tedâvi ***is. ar.*** dawalash.
tedâvi etmek dawalimaq.

tedavül *is. ar.* aylinish, dewr qilish, ötüshüsh, ötushup turush, ayilinip turush (mal).
tedbir *is. ar.* tedbir, chare, yilan, wasite, usul.
tedbir almak tedbir qollanmaq.
tedbirli *s.* tedbirlik.
tedbirsiz *s.* tedbirsiz, amalsiz.
tedbirsizlik *-ği is.* tedbirsizlik.
tedeffün *is. ar.* kömulüsh, depne qilinish.
tedehhün *is. ar.* yaghlinish, maylinish.
tedehhüş *is. ar.* qorqush, chöchüsh.
tedelli *is. ar.* tazlishish.
tedemmül *is. ar.* yerni oghutlash.
tedenni *is. ar.* chékinish, arqigha qaytish.
tedennüs *is.* kir bolup kétish, kirlishish.
tederrüb *is. ar.* ipetlishish, chiqishish.
tederrüc *is. ar.* qedemmuqedem ilgirilesh.
tederrün *is. ar.* ezaning birer yérining ishishi.
tederrüs *is. ar.* ders élish, ders süpitide oqush.
tedessür *is. ar.* kiyim kiyish, kiyinish.
tedfin *is. ar.* kömush, depne qilish.
tedhiş *is. ar.* qorqutush, tehdit sélish, térrorluq.
tedhişçi *is. s.* tehdit salghuchi, qorqutquchi, térror.
tedhişçilik *-ği is.* térrorluq.
tedip *-bi is. ar.* edebke kirgüzüsh, yolgha kirgüzüsh.
tedirgin *s.* rahetsiz, biaram: *Gürültüden tedirgin oldum* – Warang-churungdin biaram boldum.
tedirginlik *-ği is.* rahetsizlik, biaramliq.
tediye *is. ar.* tölesh (pulni), tölen'gen pul.
tediye anlaşmaları özara pul qerz bérish kélishimliri.
tediye etmek tölimek, ötimek.
tedkikat *is. ar.* tetqiqat.
tedlis *is.* satquchining öz mélining eyibini yoshurushi.

tedliye *is. ar.* 1. sanggilatmaq; 2. ispat teyyarlimaq; 3. holuqmaq.
tedmir *is. ar.* yoqishish, tügitish.
tedricen *z. ar.* tedrijiy halda.
tedrici *s. ar.* tedrijiy.
tedriç *is. ar.* tedrijiy halda algha bésish.
tedris *is. ar.* ders bérish, ögitish, oqutush.
tedris etmek oqutmaq.
tedrisat *-ti is. ar.* telim, oqutush, derslik.
tedsim *is. ar.* köz tegmisun dep kichik balilarning yüzige qara sürkep qoyush.
tedvin *is. ar.* neshir üchün hazirlash.
tedvir *is.* 1. aylandurush, chögilitish; 2. bashqurush.
tedviye *is. ar.* dawalash, dora bérish.
teeccüc *is. ar.* tutushush, yalqunjash (ot).
teeccüm *is. ar.* achchiqlinish, xapa bolush.
teeddüp *-bü is. ar.* qorunush, iza tartish.
teehhül *is. ar.* öylinish, turmushqa chiqish.
teehhür *is. ar.* kéchitish.
teemmül *is. ar.* muhakime, oylinish.
teemmüm *is. ar.* ana bolush.
teenni *is. ar.* salmaqliq bilen ish körüsh, éghir-bésiqliq.
teennüs *is. ar.* 1. chishi; 2. ayallarche qiliq qilish.
teerrüb *is. ar.* özini eqilliq qilip körsitish.
teessi *is. ar.* teselli bérish, könglini yasash.
teessüf *is. ar.* pushayman, ökünüsh, arman.
teessüf etmek ökünmek, pushayman qilmaq.
teessür *is. ar.* 1. köngül yérimliqi; 2. ishtin boshitish.
teessüs *is. ar.* 1. qurulush; 2. orunlishish, yiltiz tartish, makanlishish.
teevvi *is. ar.* makanlishish, yerlishish.
teevvüh *is. ar.* ingrimaq, ahperyad chekmek.

teeyyüt *-dü is. ar.* toghra chiqish, réalliqqa aylinish.
teezzür *is. ar.* pürkinish, orinish, yépinish.
tef *is. ar. müz.* dap (chalghu eswabi).
tef'il *is. ar.* pal achturush, pal saldurush.
tefahhur *is. ar.* iptixar, pexirlinish, maxtinish.
tefahhus *is. ar.* inchikilep tekshürüsh.
tefâhür *is. ar.* iptixar, pexir.
tefakkud *is. ar.* iz-dirikini qilish.
tefakkuh *is. ar.* güldek échilish.
tefakkur *is. ar.* yéqirlishish, kembeghellishish, yuqsullishish.
tefakum *is. ar.* qiyinlishish (ish).
tefâküh *is. ar.* chaqchaqlishish.
tefarrüş *is. ar.* kéngiyish, tarilish, yéyilish.
tefasuh *is. ar.* pasahet bilen sözlesh.
tefavüd *is. ar.* bir-birige payda bérish, bir-biridin paydilinish.
tefavüt *is. ar.* perq.
tefci *is. ar.* janni qiynash, derdke qoyush.
tefcir *is. ar.* zey suni éqitip chiqiriwétish.
tefdiye *is. ar.* janni pida qilish.
tefe *is. ar.* toqumichiliq mashinisining taghaqlirini tutup turidighan üsküne.
tefe'ül *is. ar.* pal sélish, pal béqish.
tefeccür *is. ar.* 1. tang aqirish, tang süzülüsh; 2. yerdin su qaynap éqish; 2. yérilish, chak kétish.
tefeci *is. ar.* jazanixor.
tefecilik *-ği is.* jazanixorluq.
tefehhüm *is. ar.* asta asta chüshinish.
tefek *s.* ushshaq-chüshshek, parche-purat.
tefekkür *is. ar.* tepekkur, pikir qilish.
tefeli *s.* ching oqulghan.

tefelluk ***is. ar.*** périlish, chang kétish.
tefellüc ***is. ar.*** 1. yérilip partlap kétish; 2. palech bolup qélish.
tefelsüf ***is. ar.*** peylasopluq qilish, pelsepe sözlirini sözlesh.
tefennün ***is. ar.*** 1. özgirish; 2. pen öginish, köp nerse öginish 1. sözini xilmuxil qilish.
teferruat *-tı* ***is. ar.*** keng kölemlik, etrapliq: *Bu meseleyi teferruatıyla anlatmak* – Bu mesilini etrapliq chüshendürmek.
teferruh ***is. ar.*** xoshallinish, köngli échilish.
teferruk ***is. ar.*** ayrilish, bölünüsh, tarqilish.
teferrüç ***is. ar.*** seyyare.
teferrüs ***is. ar.*** sézish, tuyush.
teferrüt *-tü* ***is. ar.*** alahidilishish.
teferrüz ***is. ar.*** ayrilish.
tefessüh ***is. ar.*** sésish, chirish, purash.
tefettüt ***is. ar.*** ushshaq parchilinish, uwilinish.
tefevvuk *-ku* ***is. ar.*** üstünlük, ghalib kélish.
tefevvüh ***is. ar.*** 1. tilgha élish, sözlesh; 2. munasiwetsiz sözlerni sözlesh.
tefevvüz ***is. ar.*** üstige élish (bir ishni).
tefeyyüz ***is. ar.*** yükilish, ilgirilesh.
teffiz ***is. ar.*** bir ishini birige ittirip qoyush, dönggep qoyush.
tefhim ***is. ar.*** bildürüsh, uqturush.
tefhim ***is. ar.*** ulughlash.
tefkir ***is.*** pikir qildurush, oylandurush.
tefrid ***is. ar.*** dunyadin kéchip Alla yoligha kirish, terkidunya bolush.
tefrih ***is. ar.*** 1. rahet-paraghet; 2. rawajlinish, awush; 3. tuxumdin chiqish waqti.
tefrik *-ki* ***is. ar.*** perq qilish ayrish.

tefrika *is. ar.* 1. gézitte her küni parche-parche bésilghan roman qatarliq eserler; 2. öchmenlik, düshmenlik.

tefriş *is. ar.* pol, taxtay.

tefrişat *is. ar.* gilem, perde, zediwal, yaghach sayman qatarliq öy bisatliri.

tefside *s. far.* qizghin.

tefsih *is. ar.* kéngiyish.

tefsir *is. ar.* 1. izah, izahat; 2. sherh, sherehlesh, izahlash, chüshendürush, izahat bérish.

tefsir etmek izahlimaq, sherhiyilimek.

tefsire *is. ar. tıp.* 1. doxturning késelning süydükini tekshürüshi; 2. doxtur teripidin tekshürülgen süydük.

teftih *is. ar.* 1. échish; 2. kékirish.

teftik *is. ar.* 1. yérish, bérilish; 2. titish, titilish (yung we paxta).

teftis *is. ar.* ushshaq parchilimaq, parchilash.

teftiş *is. ar.* teptish, közdin kechürüsh, tekshürüsh.

teftiş etmek közdin kechürmek.

teftit *is. ar.* parche-parche qiliwétish, parche-parche qilinish.

tefvit *is. ar.* ötküzüsh, qachurush.

tefviz *is. ar.* 1. zakaz qilish, zakaz qilinish; 2. tarqitish, yéyish.

tefzi *is. ar.* 1. ürkitish; 2. hang-tang bolup qarash, heyranliq bilen qarash.

tegabbür *is. ar.* , tozan bésish, topa bésish.

tegabün *is. ar.* bir-birini aldash (sodida).

tegaddüb *is. ar.* ghezeplinish, achchiqlinish, xapa bolush.

tegafül *is. ar.* uqushulmasliqtin kélip chiqish.

tegallüt *is. ar.* yéngilish.

tegamüz *is. ar.* ghemze, közining quyruqida qarash.

tegarbül *is. ar.* ghelwirdin ötküzüsh.

tegarrüd ***is. ar.*** qushlarning chirayliq sayrishi.
tegarrür ***is. ar.*** ghururlinish.
tegassün ***is. ar.*** putaq chiqirish.
tegasül ***is. ar.*** ghusil qilish, yuyunush.
tegaşşı ***is. ar.*** 1. pürkinish, bépinish; 2. hoshini yoqitish.
tegavvut ***is. ar.*** chong teret qilish.
tegavvür ***is. ar.*** 1. chongqur chöküsh; 2. nersining asasini izdesh, nersining yiltizini qézish.
tegayür ***is. ar.*** maslashmasliq, zit kélish.
tegayüz ***is. ar.*** xaplishish, renjishish.
tegayyüp *-bü* ***is. ar.*** ghayib bolush, körünmeslik.
tegazzül ***is. ar.*** 1. ghezel éytish; 2. ghezel sheklide shéir yézish.
tegazzüp ***is. ar.*** ghezeplinish, achchiqlash.
tegelti ***is.*** égerning astigha sélinidighan tére, tére toqum.
tegil ***is. far.*** buruti xet tartqan yigit.
teğmen ***is. ask.*** shaowéy (herbiyde).
teğre ***is.*** daire.
teğrek ***is.*** daire sheklidiki yumilaq nerse.
teğrel ***is.*** dairesiman, yumilaq.
teh ***is. far.*** tekti, tégi, asti, tüwi.
tehâbb ***is. ar.*** dostlishish, dost bolush.
tehacüm ***is. ar.*** hujumgha ötüsh, hujum qilish.
tehâdü ***is. ar.*** aldanghandek körünüsh.
tehâlüf ***is. ar.*** sotchining ikki terepke qesem ichküzüshi.
tehalüf ***is. ar.*** xilapliq, mas kelmeslik.
tehalük *-kü* ***is. ar.*** janni tikip qoyush.
tehâmi ***is. ar.*** 1. özini qoghdash 1. adwokatliq, aqlash.
tehâmük ***is. ar.*** exmeq boluwélish.
tehannün ***is. ar.*** séghinish, körgüsi kélish.
tehârüm ***is. ar.*** qéri boluwélish, qéri körünüsh.
teharüş ***is. ar.*** talishish.

tehassüb ***is. ar.*** yastuqqa yölünüsh.
tehâsüd ***is. ar.*** heset qilish.
tehasüm ***is. ar.*** düshmenlik qilish.
tehâşî ***is. ar.*** yoshurunush, möküsh.
tehâvün ***is. ar.*** ehmiyet bermeslik, muhim dep bilimeslik.
tehcir ***is. ar.*** köchürüsh.
tehcir etmek köchürmek, köchtürmek.
tehciye ***is. ar.*** hejilesh.
tehdim ***is. ar.*** yiqitiwétish, bitchit qilish, yer bilen yeksan qilish.
tehdit *-di* ***is. ar.*** tehdit, qorqitish, popoza.
tehdit etmek tehdit salmaq.
tehdiye ***is. ar.*** hediye qilish.
tehecci ***is. ar.*** hejilesh.
teheccüd ***is. ar.*** kéchilik namaz.
teheccüm ***is. ar.*** hujumgha ötüsh, hujum qilish, aldirap kétish.
teheddi ***is. ar.*** toghra yolgha kirish.
teheddüm ***is. ar.*** örülüsh, yiqilish.
tehekküm ***is. ar.*** chaqchaq, oyun.
tehellül ***is. ar.*** ochuq chiray, külup turush.
tehemten ***s. ar.*** bestlik.
tehennüc ***is. ar.*** qorsaqtiki balining midirlishi.
tehettük ***is. ar.*** 1. yirtilish; 2. péshane tomurining yérilip kétishi; 3. xijil bolmasliq.
tehevvü **is. ar.** qusush, yandurush.
tehevvüm ***is. ar.*** müdesh.
tehevvür *-rü* ***is. ar.*** achchiqlinish, ghezepke kélish.
teheyyü ***is. ar.*** teyyarlinish, hazirlinish.
teheyyüb ***is. ar.*** qorqutush, qorqush.
teheyyüç *-cü* ***is. ar.*** hayajanlinish, hayajanliq.
teheyyüm ***is. ar.*** heyran qélish, heyranliq.

tehim *s. ar.* gunahkar, jinayetchi.
tehir *is. ar.* kichiktürüsh, keynige shürüs.
tehiyye *is. ar.* 1. salam; 2. salam bérish, salam qilish; 3. dua qilish; 4. miras, mülük.
tehlik *is. ar.* öltürüsh.
tehlik edilmek qoyup bérilmek.
tehlik etmek kéchiktürmek.
tehlike *is. ar.* tehlike, xeter, xewp.
tehlikeli *s.* tehlikilik, xeterlik, xewplik.
tehlil *is. ar.* tehlil («La ilahe illillahu» sözini tekrarlash).
tehlüke *is. ar.* bk. ***tehlike***.
tehniyet *is. ar.* tebriklesh, mubareklesh.
tehrib *is. ar.* qachurush, qachurulush.
tehvi *is. ar.* qusturush, yandurtush.
tehvin *is. ar.* asanlashturush, ongaylandurush, yénikleshtürüsh.
tehyiç *-cı is. ar.* hayajanlandurush.
tehzil *is. ar.* 1. chaqchaqqa aylandurush; 2. bir shéirni nezm sheklige keltürüsh.
tehzip *-bi is. ar.* tüzitish, yaxshilash.
tehziz *is. ar.* titresh, titritish.
tek *-ki s.* 1. bir; 2. yalghuz, taq: *O, bu memlekette tektir* – U, bu yurtta birla; *Üç, beş ... tek sayılardır* – Üch, besh ... taq sanlardur.
tek bencilik *-ği is.* peqet menchilik, solipsizm (peqet özinila dunyada mewjut bolghan birdinbir réalliq dep bilip, obiéktip dunyani inkar qilidighan qarash).
tek erklik *-ği is.* monarxiyye, taq erklik.
tek evli *s.* taq er-xotunluq, bir er-xotunluq, jorisi (jupti) bir bolghan.
tek gözlülük *-ğü is.* tughma singa közlük.
tek heceli *s.* bir boghumluq (söz).

tek parça *is.* tek parche.
tek renkli *s. is.* taq renglik.
tek tanrıcı *is.* bir tengrichi, bir xudachi, monotéizm terepdari.
tek tanrıcılık *-ğı is.* bir tengrichilik, bir xudachiliq, monotéizm.
tek tek *z.* bir-bir, birdin-birdin.
tekabbuh *is. ar.* set körüsh, yaman körüsh.
tekabbül *is. ar.* qobul qilish.
tekabbül etmek maqul bolmaq.
tekabkub *is. ar.* qorsaqning ghuruldishi.
tekabül yüzmuyüz, yüzmuyüz kélish.
tekâmül *is. ar.* kamaligha yétish, kamaletke érishish.
tekamür *is. ar.* qimar oynash.
tekanlamlı *s.* bir menilik.
tekanlamlı kelime *is.* bir menilik söz.
tekâpü *is. far.* parazitliq, teyyar-tapliq.
tekâsüf ulghiyish, qoyuqlishish, zichlishish.
tekasüm *is. ar.* 1. ehdilishish; 2. bölüshüsh, bölüshüwélish.
tekâsür *is. ar.* 1. köpiyish; 2. bek maxtinish.
tekaşşu *is. ar.* belghem chiqirish.
tekatu *is. ar.* ikki siziqning bir-birini késip ötüshi.
tekatur *is. ar.* tamchilash, tamchilap éqish.
tekatül *is. ar.* bir-birini öltürüsh, öltürüshüsh.
tekatüm *is. ar.* ber-biridin sir saqlash.
tekâüdiye *is. ar.* pénsiye maashi.
tekaüt *-dü is. ar.* 1. pénsiyige chiqish; 2. pénsiyige chiqquchi.
tekâver *s. is. far.* yorghilash (tat).
tekavim *is. ar.* teqwim, kaléndar.
tekavvül *is. ar.* yalghan sözlesh.

tekavvüm *is. ar.* tüzlesh, toghrilash, tüz qilish (qingghir nersini).
tekavvüt *is. ar.* ozuqlinish, kütünüsh.
tekayüd *is. ar.* bir-birige hiyle ishlitish.
tekazâ *is. ar.* qerz bergüchining qerzdarni qistishi.
tekâzüb *is. ar.* bir-birige yalghan sözlesh, bir-birini aldash.
tekazzu *is. tıp.* chiqanning yiringlishishi.
tekbib *is. ar.* kawap qilish, kawap qilinish.
tekbir *is. ar.* tekbir (Allahu ekber dep bashlighan dua).
tekdir *is. ar.* eyiblesh.
teke *is. zool.* tike.
teke gibi kokmak bek set purimaq.
teke sakalı *is. bot.* tike saqili (ösümlük).
tekebbür *is. ar.* tekebburluq qilish, hakawurluq qilish.
tekeddür *is. ar.* 1. bulghinish, paskina bolush; 2. köngli buzulush, qayghurush, hesret chékish.
tekeffüf *is. ar.* qol kötürüp tilesh, dua qilish.
tekeffül *is. ar.* képil bolush, képillik qilish.
tekehhün *is. ar.* palchiliq qilish, rem sélish, remmalliq qilish, remmal.
tekel *is.* monopol, qamsash, tizginlesh, igilep élish, changgiligha élish: *Yurtseverlik kimsenin tekelinde değildir* – Wetenperwerlik héchkimning changgilidiki nerse emes.
tekelci *s. is.* qamsighuchi, monopolchi, tizginligüchi.
tekelcilik *-ği is.* monopolchiliq, qamsawchiliq.
tekellüf *is. ar.* 1. aware bolush, japa chékish; 2. tüjüpilesh.
tekellüm sözlesh, gep qilish.
tekellüs *is. ar.* shorlisip kétish (yer).
tekemmül *is.* kamaletke yétish.
tekemmün *is. ar.* yoshurunush.
tekemmüş *is. ar.* aldirash, ténesh.

teker *is.* 1. chaq; 2. yumilaq shekillik (nerse): *Araba tekeri* – Harwa chaqi.

teker teker *z.* birdin-birdin, ayrim-ayrim.

tekerlek *-ği is.* 1. chaq; 2. *s.* donggilek, yumilaq, dügilek shekillik.

tekerlekli *s.* chaqliq.

tekerleksi *s.* chaqsiman.

tekerlemek domilimaq, yumilimaq.

tekerlenmek domilanmaq, yumilanmaq.

tekerli *s.* chaqliq, chaqi bolghan.

tekerrüh *is. ar.* yirginch.

tekerrür *is. ar.* tekrarlinish, yéngilinish.

tekerrüş *is. ar.* purlishish.

tekessür *is. ar.* köpiyish, artish.

tekeş *s.* jupti yoq, jorisi yoq.

tekevvün *is. ar.* peyda bolush, tughulush.

tekeyyüf *is. ar.* xushallinish, keypi chagh bolush.

tekfil *is. ar.* képil qilish, képil qilinish, képil körsitish.

tekfin *is. ar.* képenlesh, képen'ge élish.

tekfir *is. ar.* 1. kapir dep bilish; 2. yoqitish, yoq qilish.

tekhil *is. ar.* (közge) sürme sürüsh.

tekid *is.* 1. tekit, tekrarlash; 2. chingitish, békitish.

tekil *s. gram.* birlik: *Çocuk tekil, çocuklar çoğul isimdir* – Bala birlik, balilar köplüktur.

tekin *s.* 1. bosh, quruq (ichide héch adem yoq); 2. bextlik, teleylik; 3. rahet, huzur, tiptinch.

tekir *s. zool.* 1. alitaghil müshük; 2. *is.* (aq we qara déngizda yashaydighan) bir xil béliq.

tekit *-di is. ar.* 1. qoshulush 1. kücheytish, chingitish.

tekke *is. ar.* 1. xaniqa, ibadetxana; 2. mergen we palwanlarning telim meydani 1. meydanxana (neshe chékilidighan yer).

teklemek 1. taqlimaq (maysini) shalanglatmaq; 2. mator porshénisining biri ishlimes bolup qalmaq.

teklif *is. ar.* 1. tartinish, qorunush; 2. teklip; 3. séliq, baj; 4. ilgiri sürüsh; 5. yüklesh: *Aramızda teklif yok* – Otturimizda tartinish yoq.

teklifli *s.* tartinchaq, qorunidighan: *Teklifli mesafir geldi* – Tartinchaq méhman keldi.

teklifname *is.* sughurta organlirining sughurtigha yézilghuchilargha bergen hüjjiti.

teklifsiz *s.* tartinmaydighan, tartinmas, qorunmas, qorunmaydighan, gépi ashkara: *Teklifsiz arkadaş* – Gépi ashkara yoldash.

teklifsizlik *-ği is.* tartinmasliq, qorunmasliq.

teklik *-ği is.* 1. taqliq, teklik, yalghuzluq; 2. bir lira.

teklikesiz *s.* bixeter, xetersiz.

tekme *is.* peshwa, tépik.

tekmeklemek peshwa atmaq, tepmek.

tekmıle qoshümche, ilawe.

tekmil *is. s. ar.* 1. tügitish, püttürush; 2. pütün; 3. teltöküs.

tekmillemek tügetmek, tamamlimaq.

tekne *is.* 1. tengne: *Hamur teknesi* – Xémir tengnisi; 2. kéme gewdisi; 3. herxil déngiz transport qoralliri; 4. oymanliq.

tekneleşme *is.* chongqurluq.

teknik *-ği is. it.* 1. yol, usul, mitod; 2. téxnika, senet, hüner: *Bu işin tekniğini bilmiyorum* – Bu ishning yolini bilmeymen.

teknikçi *is. ald.* senetchi, senetkar, hünerwen.

teknisyen *is. fr.* téxnik.

teknoloji *is. fr.* téxnologiye.

tekrar *z. ar.* tekrar, yene, bir qétim.

tekrar tekrar *z.* üsti-üstige, arqa-arqidin.

tekrarlamak tekrarlimaq, bashqidin ishlimek.

tekrarlanmak tekrarlanmaq, tetqiq qilinmaq.

tekrarlatmak tekrarlatmaq, tetqiq qildurmaq.
tekrarlayıcı *s. is.* tekrarlanghan (nerse).
tekrarlı *s.* tekrarlaydighan.
tekrim *is. ar.* hörmet bildürüsh, ulughlash, chong körüsh.
tekrir *is. ar.* 1. tekrarlash, yene bir qétim ishlesh; 2. nutuqning tesirini kücheytish üchün bir sözni tekrarlash usuli.
tekrir *is. ar.* yene bir qétim közdin kechürüsh.
teksif *is. ar.* ulghaytish, qoyuqlashturush, kücheytish, chingitish.
teksir *is. ar.* köpeytish, artturush.
tekst *is. fr.* original, esli nusxa.
tekstil *is. fr.* toqumichiliq.
tekstil endüstri toqumichiliq sanaiti.
tektib *is. ar.* azdurush, yaman yolgha bashlash.
tektük *s.* shalang, anda-sanda.
tekvin *is. ar.* peyda qilish, yaritish.
tekye *is. ar.* 1. yölinish, tayinish; 2. ishinish; 3. xaniqa.
tekyenişin *is. ar. far.* xaniqa, ibadetxanilardiki derwish.
tekyıl *is. ar.* kile bilen olchesh.
tekzip *-bi is. ar.* inkar qilish, ret qilish.
tekzip etmek inkar qilmaq, ret qilmaq.
tel *is.* 1. tala: *Saç teli* – Chachning talasi; 2. sim, tara: *Telefon teli* – Téléfon simi; *Tambura teli* – Tembur tari.
tel *is.* télégramma sözining qisqartilishi.
tel çekmek télégramma bermek.
tel yazısı *is.* télégramma.
tel'in *is. ar.* lenet oqush, qarghash.
tela *is. it.* saroshka (chapanning kökrikige élinidighan).
tela çatmak saroshka qoymaq.
telaffüz *is. ar.* teleppuz.
telafi *is. ar.* ornini toldurush, tölem: *Telafi kolay olmayan zarar* – Tölimi asan chüshmigen ziyan.

telafi etmek tölimek, ornini tolduruwalmaq.
telahhum *is. ar.* semrish, et élish.
telâhi *is. ar.* waqtini oyun bilen ötküzüsh.
telâhuz *is. ar.* köz qiri bilen qarash.
telâki *is. ar.* uchrishish, birlishish, érishish.
telâki noktası *is.* qoshulghan nuqta.
telakki *is. ar.* chüshenche, köz qarash.
telakkum *is.* 1. aghzigha loqma-loqma sélip yutmaq; 2. qorsaqning gholdurlishi.
telâküm *is. ar.* mushtlishish, boks.
telalji *is. tıp.* tarqalghan késel.
telâssus *is. ar.* oghriliq qilish.
telâsuk *is. ar.* 1. yépishish, chaplishish; 2. bir organining bashqa bir organgha chapliship qélishi.
telasüm *is. ar.* 1. duduqlash; 2. taghdin-baghdin jawap bérish.
telâş *is. ar.* 1. aldirash, ténesh; 2. qayghu, endishe: *Telâş içinde kaçtılar* – Aldirap-ténep qachti; *Hastanın halinde telaş edecek bir şey yok* – Késelning halidin endishe qilghudek ish yoq.
telâş etmek endishe qilmaq.
telâşi *is. ar.* 1. tarqilish; 2. qimmitini yoqitish.
telâşlandırmak ténetmek, ghem-endishige salmaq.
telâşlanmak , endishige chüshmek, sewrsizlik qilmaq.
telâşli *is.* aldirighan, endishige chüshken.
telâşsız 1. endishisiz; 2. temkin.
telcim *is. ar.* 1. yügen sélish; 2. tizginlesh.
tele *is. ar.* tuzaq, qiltaq.
telebbüm *is. ar.* 1. oynash; 2. emchektin sötning témip éqishi.
telebbüs *is. osm.* kiyish, kiyinish.
telef *is. ar.* yoqitish, israp.

telefon *is. fr.* téléfon.

telefon etmek téléfon bermek.

telefon kulübesi (pochtixanilarda) téléfon bilen sözlishidighan mexsus öy.

telefoncu *is.* téléfonchi: *Telefoncu kız* – Téléfonchi qiz.

telefonculuk *-ğu is.* téléfonchiliq, téléfon xadimi.

telefonlaşmak téléfonlashmaq, téléfonda sözleshmek.

telefonometre *is. fr.* téléfonométr (téléfonda sözleshken waqitni yézish eswabi).

telefotograpi *is. fr.* téléfotograf (fotograf resimni tok éqimi bilen yiraqlargha yetküzüsh yoli).

telegram *is.* télégram.

telehhi *is. ar.* oyun tamasha bilen waqit ötküzüsh.

telehhüb *is. ar.* 1. yalqunjash yénish (ot); 2. ishshish, yallughlinish.

telehhüf *is. ar.* hesret chétish, mehrun bolush.

telek *-ği is. zool.* qushlarning qanat we quyruqidiki qattiq peyler.

telekardiyofon *is. fr.* yürek tingshighuch (stétoskop).

teleke *is.* qanat we quyruqning uzun we qattiq qépi.

telekominikasyon *is. fr.* télékominikosion (xewer, maqale, resim, awaz qatarliqlarning éléktr éqimi, tok simi, radio we bashqilar arqiliq élinishi we tarqilishi).

telel'ü *is. ar.* parildash, parqirash.

telem *is. ar.* 1. sapan chishining topida qaldurghan izi; 2. siziq.

telemeteorograf *is. fr.* télémitiograf (isharet we xewerlerni uzaq yerge tarqitidighan eswab).

telemetre *is. fr.* télémétr (uzaq yerdiki bir nuqta bilen arimizdiiki.

telerru *is. ar.* 1. shaxlinlish, putaq, chiqirish; 2. qisimlargha bölünüsh.

teles *s.* chuwuq, chuwulghan (rext).

telesimek konirap chuwulmaq, konirap yirtilmaq.

teleskop *-pu is. yun.* téléskop (seyyarilerni közetküchi eswab).

telestetofon *is.* téléstétifon (yürek urushini kücheytip, yiraqtin anglindighan eswab).

teletakimetre *is. fr.* télétakmétr (bir qatnash wasitisining süritini yiraqtin bilip turush üchün qollinilidighan qurulma).

teletayp *is. ing.* tok küchi bilen heriket qilidighan xewerlishish eswabi.

televizyon *is. fr.* téléwizor.

televvün *is. ar.* 1. bir rengdin bashqa rengge özgirish, bashqa rengge kirish; 2. turaqsizliq, biqararliq; 3. aliqanat.

televvüs *is. ar.* paskinilishish, kirlishish.

teleyyün *is. ar.* yumshaq.

telezzüz *is. ar.* lezzetlinish, huzurlinish, temini téshish.

telfif *is. ar.* orash, yögesh, pürkesh.

telfik *is. ar.* birleshturush, yighish, toplash.

telgraf *is. fr.* télégraf, télégramma.

telgrafçı *is. fr.* télégrammichi, télégrafchi, télégraf xizmetchisi.

telgrafhane *is.* tiligrammixana, télégrafxana.

telhib *is. ar.* tutashturush, tutashturulush, yalqunjitish.

telhid *is. ar.* kömüsh, depne qilish.

telhif *is. ar.* échinish.

telhim *is. ar.* semritish, et aldurush.

telhis *is. ar.* xulase, xulasilesh, yighinchaqlash at, şi.

telhiye *is. ar.* oynitish, xush waqit ötküzüsh.

telif *is. ar.* 1. muresse qildurush; 2. kitap yézish.

telkib *is. aft.* leqem qoyush.

telkim *is. ar.* loqma-loqma yégüzüsh.

telkin ***is. ar.*** 1. singdürüsh, ögitish, terbiye bérish; 2. qebre üsti murasimi (ölükni kömüshtin awwal ötküzülidighan diniy resmiyet): *Çocuklara iyi düşünceler telkin etmeye çalışmalı* – Balilargha yaxshi idiye singdürüsh üchün tirishish lazim.

telköprü ***is.*** zenjir köwrük (bu bashtin u bashqa tartilghan).

tellâk ***is. osm.*** tellaq (muncha we serraplarda kishilerni yuyüp qoyghuchi er).

tellâl ***is. osm.*** 1. birer malni warqirap yürüp bashqilargha tonushturghuchi, jarchi, buyruqni yetküzguchi; 2. dellal, wasitichi.

tellâliye ***is.*** bk. ***tellâllık***.

tellâllık *-ğı* ***is.*** 1. dellalliq; 2. dellalgha bérilidighan heq.

tellemek télégram bermek (chekmek).

tellemek 1. zinnetlimek, chirayliq yasimaq; 2. heddidin artuq maxtimaq, üstün bahalimaq.

tellendirmek (tamaka) tutashturup chekmek.

telli ***s.*** 1. talaliq; 2. zerlik.

telsik ***is.*** puqraliqqa ötüsh, grazhdanliqqa kirish.

telsim ***is. ar.*** aghzigha söyüsh, söyüsh.

telsiz ***s.*** 1. talasiz; 2. simsiz téléfon, simsiz télégraf.

teltik *-ği* ***s.*** qusur, nuqsan, éwen.

teltikli ***is. mat.*** yétersizlik: *Bu adamın gördüğü işler her vakit böyle teltikli olur* – Bu ademning kergenliride hemishe mushundaq yétersizlikler bolidu.

telve ***is.*** chine-qacha astidiki dagh (astigha yighilip qalghan).

telvih ***is. ar.*** 1. aydinglashturush, ashkarilash; 2. kinaye.

telvim ***is. ar.*** eyiblesh, ahanet qilish, eyiblinish, ahanet qilinish.

telvin ***is. ar.*** reng bérish, boyash boyilish.

telvis ***is. ar.*** kir qilish, paskina qilish.

telyin ***is. ar.*** 1. yumshitish, yümshitilish; 2. ichini boshitish (qewziyetni).

telziz *is. ar.* lezzetlendürüsh, tem kirgüzüsh, tem kirgüzülüsh.
tem *is. yun.* bk. *tema*.
tema *is. yun.* tekrarlanghan téma, yéngilanghan téma.
tema'dün *is. ar.* medenlishish, meden haligha kélish.
temadi *is. ar.* sürüsh, dawam qilish.
temâlük *is. ar.* özini tutuwélish, nepsini yighiwélish.
temas *is. far.* 1. tégish; 2. alaqe, munasiwet; 3. bérish-kélish, arilishish: *Bu adamla hiç temasım yok* – Bu adem bilen héchqandaq munasiwitim yoq.
temaşa *is. ar.* 1. tamasha; 2. sehne esiri, oyun.
temayül *is. ar.* 1. mayil, xahish; 2. éghish, bir tereplimilik köz qarash; 3. yüzlinish.
temayüz *is. ar.* özini körsitish, alahide körünüsh.
temâzüc *is. ar.* chaqchaqlishish.
tembel *is. far.* hurun: *Bu bir tembeldir* – Bu bir hurundur.
tembelhane *is.* hurunlar öyi, hurunlar meydani, hurunlar yéri.
tembelleşmek hurunlashmaq.
tembellik *-ğı is.* hurunluq.
tembih *is. ar.* tenbih, agah.
temdih *is. ar.* köp maxtash.
teme *is.* dem (ishikning tiriki).
temeddüh *is. ar.* maxtinish, özini maxtash.
temeddün *is. ar.* medeniylishish, zamaniwilishish.
temehhür *is.* mahir bolush, usta bolush.
temek éghilning penjiri.
temekkün *is. ar.* makanlishish, yerlishish, orunlishish.
temel *is. s.* 1. ul; 2. asas: *Ülkemizi kalkındırmada temel güç halktır* – Memliketni qildurushta asas köp xelqtur; 3. asasi; 4. prinsip; 5. qaide; 6. qanuniyet; 7. muhim.
temelleşmek yiltiz tartmaq, yerleshmek.

temelli *s.* 1. ulluq; 2. daimi axirigha qeder: *Sağlam temelli bir yapı* – Puxta ulluq (asasliq) bina.
temellük *-kü* ***is. is.*** shexsiy mülük.
temelsiz asassiz, bosh, ulsiz.
temenna ***is. ar.*** qolni kötürüp bérilgen salam ishariti.
temennah ***is. ar.*** bk. ***temenna***.
temenni ***is. ar.*** tilek, ümid, arzu.
temenni etmek tilimek, ümid qilmaq.
temerküz ***is. ar.*** toplash, toplinish, yighiwélish, yighilish: *Temerküz kampi* – Yighiwélish lagiri.
temerküzleştirmek merkezleshtürmek.
temermür ***is. ar.*** til we kalpukning dawaqliq titrep turushi (késel).
temerrün ***is. ar.*** köndürüsh, adetlendürüsh.
temerrüt *-dü* ***is. ar.*** bash egmeslik, étiraz bildürüsh.
temeshür ***is. ar.*** mesxirilinish.
temeskün ***is. ar.*** miskinlishish.
temeşşüt ***is. ar.*** chach we saqilini tarash.
temettü *-ü* ***is. ar.*** 1. kirim, darahet; 2. bir shirket hessidarlirining herbirige bölün'gen payda.
temevvüç *-çü* ***is. far.*** dolqunlinish, dawalghush.
temevvül ***is. ar.*** bay bolush, mal-mülükke ige bolush.
temevvüt ***is. ar.*** bir organning ölüp iqtidaridin qélishi.
temeyyü ***is. ar.*** suyulush (suyuq halgha kélish).
temeyyüz ***is. ar.*** özini körsitish, alahidilishish.
temezzuk ***is. ar.*** yirtilish, parche-parche bolush.
temhid ***is. osm.*** 1. yéyish, yatquzush, sélish; 2. retlesh, tertipke sélish.
temhik ***is. ar.*** élip tashlash, emeldin qaldurush.
temhil ***is. osm.*** möhlet, keynige qaldurush, purset bérish.
temhir ***is. ar.*** tamgha bésish, tamghilash, péchet bésish, péchetlesh.

temhiriye *is. ar.* tamgha heqqi, möhür heqqi.
temhis *is. osm.* tejribe imtihani élish.
temime *is. ar.* köz monchiqi (köz tegmeslik üchun ésilghan).
temin *is. ar.* 1. kapalet; 2. kapalet bérish, hödde qilish; 3. ige bolush, qolgha keltürüsh.
teminat *-tı is. ar.* kapalet.
temiz *is. osm.* 1. pakiz: *Temiz oda* – Pakiz öy; 2. pak: *Temiz adam* – Pak adem; 3. rawurus: *Temiz giyinmek* – Rawurus kiyinmek; 4. apaq: *Mehmeti temize çıkarmak* – Mexmetni aqlimaq (gunahsiz qilmaq).
temiz kan *is.* bk. *kan*.
temizlemek 1. pakizlimek, tazilimaq: *Jandarma eşkiyayi temizledi* – Patrol banditlarni tazilidi; 2. yoqatmaq; 3. tügetmek, püttürmek: *Bir aylık işi bir haftada temizledim* – Bir ayliq ishni bir heptide tügettim; 4. hemmini yighishturmaq; 5. térimaq, ilghimaq, parlimaq: *Boğdayı taştan temizledim* – Bughdaydiki tashni tazilidim.
temizlenmek 1. pakizlenmek, tazilimaq; 2. yoqimaq, yoq bolmaq; 3. heyr axirlashmaq.
temizletmek pakizletmek, tazilatmaq, parlatmaq, ilghatmaq.
temizleyici *is.* tazilighuchi, pakizligüchi.
temizlik *-ği is.* 1. taziliq, pakizlik; 2. sapliq.
temkin *is. ar.* éghir bésiqliq, salmaqliq, soghuqqanliq.
temkinli *s.* éghir bésiq, salmaq, sewrchan.
temlik *-ki is. ar.* mülük qilip bérish.
temliye *is. ar.* toldurush, toldurulush.
temmâr *is. ar.* jigde, chilan we xorma qatarliq méwe-chéwe satquchi.
temmuz *is.* 7-ay, iyul.

tempo *is. it.* 1. tézlik derijisi (muzikida); 2. tézlik, süret; 3. usul, yol.
temr *is. ar.* chilan.
temre *is. ar.* bir dane chilan.
temren *is.* oqya oqi we neyzining uchidiki uchluq tömür.
temrin *is. ar.* ögitish, köndürüsh, tapshuruq (oqughuchilargha bérilgen).
temriye *is.* 1. jim; 2. bir xil késili.
temsil *is. ar.* 1. wekil: *Ben halkı temsil ediyorum* – Men xelqning wekili bolalaymen; 2. tiyatir; 3. simwol; 4. temsil; 5. singdürüsh.
temsilci *is.* wekil: *Temsilciler toplantısı* – Wekiller yighini.
temsilcilik *-ği is.* wekillik.
temsiye *is. ar.* «yaxshi chüsh körüng!» dégen menide qolllinilidu.
temve *is. ar.* suyuqlashturush.
temyiz *is. ar.* 1. ayrish, tallash; 2. yaxshi-yamandin perq qilish.
ten *is. far.* ten, neden, wujud.
ten'il *is. ar.* nal urdurush, taqilash.
tenâci *is. far.* kusuldishish, kotuldishish.
tenadür *is. ar.* az uchrash.
tenâfüs *is.* qizghinish, körelmeslik, heset qilish.
tenaggüm *is.* naxsha éytish, ghezel oqush.
tenakus *is. far.* aziyish, kémiyish, öksüsh.
tenakuz *is. ar.* uyushmasliq, mas kelmeslik, qarimu qarshiliq, zitliq.
tenaküh *is. ar.* nikahlinish.
tenâl *is.* yiraqliq, uzaqliq.
tenassub *is. ar.* tikilip turush.
tenassur *is. far.* xristian bolush.
tenâsur *-İs ar.* yardemlishish.

tenasül *is. ar.* köpiyish (nesil), tughush, nesil qaldurush.
tenasüp *-bü is. ar.* tanasip.
tenâsür *is. ar.* 1. chéchilish; 2. pürküsh, pürkülüsh.
tenâşüd *is. ar.* shéir oqush.
tenâvüb *is. ar.* nöwetlishish.
tenâvül *is. ar.* élip yéyish.
tenâvüm *is. ar.* yalghan uyqu, yalghan uxlash.
tenâvür *is. ar.* bestlik (adem).
tenazzuf *is. ar.* pakizlinish, pak bolush.
tenbâl *s. ar.* petek, pakar (adem).
tenbel *s. far.* horun, midiq.
tenbih *is. ar.* 1. tenbih, oyghitip qoyush; 2. agahlandurush.
tencere *is. far.* qazan.
tencim *is.* yultuz bilimi bilen meshghul bolghuchi.
tencis *is. ar.* sésish, sésitish.
tenciye *is. ar.* qutuldurush, qutquzush.
tenciz *is. ar.* netije, axirigha yetküzüsh.
tender *is. ing.* parawozgha chétilghan suxana we kömürxana.
tendürüst *-tü s. far.* saghlam, tendurus.
tene *is. far.* 1. beden, wujut; 2. ömüchük tori.
tenebbüt *is. ar.* ösüsh, ünüp chiqish.
teneddüb *is. ar.* itilish, pütüp qélish (yara).
teneddüm *is. ar.* pushayman qilish.
teneffu *is. ar.* paydilinish.
teneffür *is. ar.* yirginish, seskinish.
teneffüs *is. ar.* nepes élish, dem élish, teneppus.
teneffüshane *is.* harduq öyi, dem élish öyi.
teneffüz *s. ar.* nopuzluq, abroyluq.
teneke *is. s.* 1. tünike; 2. tünike qacha; 3. tünikidin ishlen'gen; 4. pulsiz.
tenekeci *is.* tünikichi.

tenekecilik *-ği is.* tünikichilik.
tenemmür *is. ar.* 1. yolwas xuyigha kiriwélish; 2. warqirap qorqitish, popuza qilish.
tenessi *is. ar.* mest bolush.
tenessüh *is. ar.* bek chirayliq, tengdashsiz.
teneşir *is. far.* textirawan (murda yuyidighan).
teneşirlik *-ği is.* 1. meschitlere murda yuyidighan) öy; 2. ölüshke az qalghan (késel).
teneşşut *s. ar.* huzur, rahet.
teneşşüf *is. ar.* imish, sümürüsh.
tenevvüh *is. ar.* peryad chékip yighlash (tawutning arqisidin).
tenevvüm *is. ar.* mügidesh.
tenevvür *-rü is. ar.* nurlanmaq, yaltirimaq.
tenezzüh *is. ar.* sayahet.
tenezzül *is. ar.* 1. (baha) töwenlesh, chüshüsh; 2. pesiyish, peslishish.
tenezzülen *z. ar.* kichik péilliq bilen.
teng *s. far.* tar (yer yaki nerse).
tengâr *is. far.* 1. Alla, Xuda; 2. yénigha kirish qiyin bolghan adem.
tengçeşm *is. far.* achközlük.
tenge *is.* Qazaqistanning pul birliki.
tengerek *-ği is.* yung égiridighan urchuq.
tengnâ *is. far.* 1. tar yer, boghaz, kéchik; 2. mazar, gör.
tenha *s. far.* nopusi az, ahalisi az: *Tenha bir şehir* – Ahalisi az sheher.
tenhalaşmak nopusi azaymaq.
tenhalık *-ğı is.* 1. yalghuzluq; 2. bosh yer.
tenhânişin *s. far.* yalghuz olturghuchi.
tenhârev *s. far.* yalghuz ketküchi.
tenhâyi *is. far.* tenhaliq, yalghuzluq.

tenhil *is. ar.* tasqash, tasqilish (eglek bilen).
tenide *s. far.* 1. toqulghan, örülgen, éshilgen; 2. *is.* ömüchük tori.
tenih *is. tiy.* girim, perdaz.
tenis *is. ing.* choyla top.
tenjir *is. ar.* 1. nepretlendürüsh, yirgindürüsh; 2. esker toplash, urushqa yighish.
tenjis *is. ar.* nepes aldurush, nepeslendürüsh.
tenjiş *is. ar.* paxta étish, yung titish.
tenkid *is.* bk. *tenkit*.
tenkit *-di is. ar.* tenqid.
tenkit *-ti is. ar.* chékit qoyush.
tenkitçi *is.* tenqidchi.
tenkiz *is. ar.* qutuldurush, qutquzush.
tenmik *is. ar.* 1. hösin xet bilen yézish; 2. yézish, yézilish.
tennüb *is. ar.* qarighay.
tennür *is. ar.* 1. duxopka; 2. tonur; 3. mesh.
tennüre *is. far.* derwishlerning chepini, jende.
tenor *is. it. müz.* erlerning yuqiri awazi, yuqiri awazliq naxsha éytquchi.
tensip *-bi is. ar.* layiq körüsh, uyghun we muwapiq bilish.
tenşif *is. ar.* emdürüsh, ichküzüsh.
tenşim *is. ar.* 1. kökirip qélish, purap qélish; 2. bir ishni bashlash.
tenşir *is. ar.* tarqitish, neshr qilish.
tenşüy *is. far.* 1. jeset yughichi; 2. textirawan.
tente *is. it.* sayiwen, kölenggilik.
tentene *is.* güllük jiyek, güllük ramka.
tenteneli *s.* güllük jiyek bilen bézelgen, güllük jiyek tutulghan.
tentif *is. ar. tıp.* tükni chüshürüsh (dora bilen).
tentür *-rü is. fr.* ötkür puraqliq etir.

tentürdiyod *is. fr.* yod.
tenûmend *s. far.* bestlik, gewdilik (adem).
tenük *s. far.* 1. inchike, yupqa; 2. az yenggil; 3. ajiz, bosh; 4. yumshaq.
tenük havsala *s. ar.* sewrsiz, taqetsiz, chidimas.
tenvi *is. ar.* türlendürüsh, xilmu xil qilish, herxillashturush.
tenvir *is. ar.* yorutush, shehrlep chüshendürüsh.
tenya *is. yun. zoo.* yapilaq medde qurti.
tenzede *s. osm.* jim, shük, awazsiz, ünsiz.
tenzil *is. ar.* töwenlitish, töwen chüshürüsh, azaytish.
tenzilât *-tı is. ar.* bahani chüshürüsh.
tenziri *osm.* (yaman xewer bérip) chöchütmek, qorqutmaq.
teokrası *is. fr.* téokratiye (siyasiy hakimiyet ruhaniylar qolida bolghan idare qilish usuli).
teomeni *is.* özini xuda hésablash, özini xuda dep tonush.
teorem *is. fr. mat.* téoréma (ispatlighili bolidighan asasiy qaide).
teori *is. fr.* nezeriye.
teorik *s. fr.* nezeriyiwi.
tepe *is.* 1. choqqa; 2. égizlik, döng, töpe; 3. torus (öyning): *Dağın tepesi* – Tagh choqqisi.
tepegöz *s.* péshanisi tar we közliri chéchigha yéqin.
tepeleme *is.* 1. dumbalash; 2. guruppa, top-top; 3. *s.* lipmu-liq.
tepelemek 1. dumbalimaq; 2. weyran qilmaq, berbat qilmaq; 3. öltürmek.
tepeli *s.* pöpüklük, tajiliq: *Tepeli tavuk* – Pöpüklük toxu.
tepelik *-ği is.* 1. bashqa kiyilgen herqandaq nerse üstidiki bézek; 2. bina yaki qurulushning eng üstidiki qubbe.
tepgiç *is.* diwitküch, tepküch.
tephir *is. ar.* 1. horlashturush; 2. pargha aylandurush.
tepide *s. osm.* biaram.

tepik *-ği is.* domilitip pishurup ishlen'gen kigiz.
tepindirik *-ği is.* éger toqumning ikki qaniti.
tepindirmek tipirlatmaq.
tepinmek tipirlimaq.
tepir *is. far.* ghalwur.
tepişmek 1. bir birini tepmek; 2. ittirishmek.
tepke *is.* inkas, réfléks.
tepki *is.* 1. eks tesir; 2. réaksiye; 3. tepküchi quwwet.
tepkime *is.* 1. eksi tesir körsitish; 2. réaksiye eksi tesir.
tepkimek eksi tesir körsetmek.
tepme *is.* 1. tépish; 2. peshwa.
tepmek 1. tepmek 1. keynige tepmek (qoral).
tepremek tewrimek.
teprenmek tewrenmek.
tepreşmek (késel) qozghalmaq.
tepretmek tewretmek.
tepsi *is. yun.* 1. petnus; 2. tawa.
ter *is.* ter.
ter *s. osm.* taza, yéngi.
ter'ib *is. ar.* qattiq qorqutush.
ter'iş *is. osm.* titritish, titritilish.
tera *is. far.* 1. taraza, mizan; 2. derwazning tengpungluq tayiqi tengpungluq.
terâ'i *is. far.* otlash, yaylaqta chiqish.
terabbu *is. ar.* badashqan qurup behuzur olturush.
terabbus *is. ar.* kütüsh, teqezza bolush, intizar bolush.
terâcu *is. ar.* 1. biridin ayrilish; 2. bir yerge qaytish; 3. waz kéchish, qaytish.
terâdûf *is. ar.* 1. arqa -arqidin kétish, bir-birige egishish, teqip qilish; 2. ikki yaki téximu köp sözning bir menide qollinilishi, menidash.

terâfuk ***is. ar.*** 1. yoldash bolush; 2. yardem qilish, yardemlishish.

terafüd ***is. ar.*** , yardemlishish, bir birige yardem qilish.

terah ***is. ar.*** qayghu, hesret, ghem.

terahhul ***is. ar.*** bir yerdin bashqa bir yerge köchüsh.

terahhum ***is.*** ich aghritish, merhemet qilish.

terahhus ***is. ar.*** 1. ruxset; 2. erzanlash.

terak ***is. ar.*** 1. yériq, dez, chang; 2. warang-churung.

terakki ***is. far.*** tereqqiy, ilgirilesh.

terakkiperver ***is. ar. far.*** tereqqiyperwer, tereqqiyat terepdari.

terakkiyât ***is. ar.*** tereqqiyat.

terakkuk ***is. ar.*** échinish, ich aghritish.

terakkus ***is. ar.*** 1. tinmay chiqip chüshüsh (chüshüp-chiqish); 2. tansa oynash, ussul oynash.

teraküm ***is. ar.*** birikish, yighilish, toplinish, jem bolush.

terane ***is. far.*** 1. muqam, teghme; 2. zériktürgüchi söz.

terapötik ***s. fr.*** shipa bergüchi, dawa bolghuchi.

terasül ***is. ar.*** xewerlishish, mektuplishish.

teraud ***is. ar.*** titresh.

terbıyık ***s.*** bk. ***terbıyıklı***.

terbıyıklı ***s.*** buruti xet tartqan.

terbi *-i* ***is. ar. astr.*** ayning yer sharigha toghra kelgen qismining yérimi yoruq, yérimi qarangghu bolush haliti.

terbian ***z. ar.*** töt bürjek, kwadrat, töt chasa.

terbiye ***is. ar.*** 1. terbiye; 2. ders, sawaq; 3. yémekliklerge sélinidighan turlük ezme; 4. köndürüsh (haywanni); 3. harwa haywanlirining tizgini.

terbiyeci ***is. s.*** terbiyichi.

terbiyeli ***s.*** 1. terbiyilik, exlaqliq, qaide-yosunluq; 2. ichige ezme sélinghan (tamaq).

terbiyesiz *s.* terbiyisiz, exlaqsiz, qaide-yosunni bilmeydighan.

terbiyesizlik *-ği is.* terbiyisizlik, exlaqsizliq, qaide-yosun bilmeslik.

terbiyet *is. far.* bk. *terbiye*.

terbiyevî *s. ar.* terbiyiwi.

terci *s. osm.* maashliq xizmetchi, ayliqchi.

tercib *is. osm.* 1. ulughlash; 2. méwe derixighe tizelgen tirek.

tercih *is. ar.* ewzel bilish, ela körüsh: *Yabancı ülkede kral olmaktansa, öz yurdunda dilenci olmayı tercih ederim* – Kishining yurtida qiral bolghanidin köre, öz yurtida qelender bolghanni ewzel körimen.

terciye *is. ar.* ümid qilish, ümidwar bolush.

tercüman *is. ar.* terjiman.

tercümanlık *-ğı is.* terjimanliq.

tercüme *is. ar.* 1. terjime; 2. terjime qilinidighan eser.

tercümeihâl *-lı is. ar.* terjimihal, biografik.

terdâmen *s. far.* nomussiz, hayasiz.

terdest *s. is.* usta, mahir, qoli gül.

terdesti *is. far.* ustiliq, mahirliq, uzluq.

terdif *is. ar.* 1. arqa-arqidin yürgüzüsh, yürgüzülüsh; 2. arqa-arqidin sözlesh.

terdit *-di is. ar.* 1. ret qilish; 2. bir pitirni ikki biliq qilip bildürüsh; 3. bir ishni késiwetmey linggirtaqtaq qilip qoyush.

terdiye *is. ar.* pürkesh, yépish.

terecci *is. ar.* 1. iltimas qilish, yalwurush; 2. ümid, ümid qilish.

tereccuh *is.* bir terep bolush, bir terepni qollash.

tereddi *is. ar.* özgirish, chiriklishish.

tereddüt *-dü is. ar.* ikkilinish, tewrinish, arisaldi, qararsizliq.

teref ***is. osm.*** 1. yumshaqliq; 2. yaxshi; 3. nazuk, neps, yaxshi nerse.

tereffuk ***is. osm.*** siliq muamile, tatliq til, xush chiray.

tereffü *-ü* ***is. osm.*** örlesh, yuqiri, köturülüsh.

terehhüb ***is. osm.*** rahip bolush.

terek *-ği* ***is.*** 1. dukanlarda mal tizilghan tekche; 2. shepkining aldi teripi.

tereke ***is. osm.*** miras, ölgüchidin qalghan köchme yaki köchmes mülükler.

terekküp *-bü* ***is. osm.*** terkip tépish, meydangha kélish.

terelelli ***s.*** aliqanat, tentek.

terementi ***is.*** iskipdar, térpéntin.

terennüh ***is. osm.*** mestlik yaki bashqa sewebtin ikki terepke lingship méngish.

terennüm ***is. ar.*** 1. sayrash, naxsha éytish; 2. medhiyilesh, medhiye: *Bu şarkıda parti terennüm ediliyor* – Bu naxshida partiye medhiyilinidu.

teres ***is.*** solahchi, dellal, tépishturghuchi.

teressüp ***is. ar.*** tinish, chöküsh, süzülüsh.

tereşşüf ***is. ar.*** suni sumürüsh.

tereşşüh ***is. ar.*** sizish (suyuqluqining sizip éqishi).

terettüp ***is. ar.*** üstige chüshüsh, yüklinish: *Bu iş bize terettüp etti* – Bu ish bizge yüklendi.

tereyağı *-nı* ***is.*** sériq may.

terfi *-i* ***is. ar.*** 1. ösüsh (xizmet orni, derijisi); 2. örlitish, östürüsh; 3. siniptin köchüsh.

terfih ***is.*** bayashatliq, parawanliq.

terfik *-kı* ***is. ar.*** yénigha adem qoshush.

terfil ***is. osm.*** 1. ulughlash; 2. uzitish.

tergib ***is. ar.*** arzu qildurush, terghipliq.

tergibât ***is. ar.*** terghibat.

terhib *is. ar.* 1. hal-ehwal sorash, salamlishish; 2. bek qorqutush, qorqutulush.

terhik *is. ar.* renige qoyush.

terhil *is. ar.* 1. yötkesh; 2. köchürüsh.

terhip *is. ar.* bk. ***terhib***.

terhis *is. ar.* 1. eskerliktin qaytish; 2. ruxset qilish.

terike *is. ar.* 1. öyde olturup qalghan qiz; 2. tömür qalpaq.

terim *is.* atalghu, xas atalghu.

teriye *is. fr. zool.* yer astida yashaydighan haywanlarni owlaydighan it.

terk *-ki is. osm.* 1. tashliwétish, terk qilish; 2. waz kéchish; 3. qoyuwétish.

terkend *is. osm.* bk. ***terkende***.

terkende *is. osm.* hiyle-mikir, yalghan, saxta.

terketmek tashliwetmek, waz kechmek.

terki *is.* égerning arqa qismi.

terkik *is. osm.* 1. yupqilitish, inchikilitish; 2. yumshitish; 3. nazaket bilen bildürüsh.

terkin *is. osm.* 1. öchürüsh (xetni); 2. buyash.

terkip *-bi is. osm.* 1. terkib; 2. guruppa.

terkis *is. osm.* oynitish, oynitilish.

terkiz *is. osm.* tikish.

terleme *is.* 1. terlesh; 2. yopurmaqtin su chiqish.

terlemek 1. terlimek; 2. yopurmaqtin su chiqarmaq; 3. horlashmaq; 4. xet tartmaq (burut); 5. harmaq, teste putturmek (ishni).

terletici *is.* 1. terletküchi; 2. terlitidighan dora.

terletmek 1. terletmek, ter chiqarmaq; 2. hardurmaq: *Bu iş beni terletti* – Bu ish méni hardurdi.

terli *s.* terligen.

terlik *-ği is.* 1. oyde kiyilidighan yénik ayagh; 2. shapaq bök, ich bök; 3. égerning terliki.

terme ***is.*** yawa turup.

termem ***is. osm.*** 1. onglash; 2. tutquzush, ornigha chüshürüsh, ornigha sélish (sunuq heqqide).

termik ***s. fr.*** issiq, hararet.

terminüs ***is. fr.*** poyiz, tramway qatarliqlarning axirqi békiti.

termometre ***is. fr.*** térmométr.

termonoloji ***is. fr.*** térmonologiye (penning yaki senetning birer sahesige ait atalghularning yighindisi).

termos ***is. yun.*** chaydan.

termostat *-tı* ***is. fr.*** nersilerning issiqliqini saqlap qalidighan eswab.

terör *-rü* ***is. fr.*** chaqmaq chéqish.

terrâs ***is. ar.*** qalqan tutqan, qalqan qollanghan.

ters ***is. fr.*** 1. tetür; 2. eksi; 3. epsiz; 4. paydisiz, yéqimsiz; 5. köngülsiz; 6. zit.

ters ***is.*** tézek, mayaq, haywan poqi.

tersâ ***is. osm.*** xristian.

tersân ***s.*** qorqaq, qorqunchaq.

tersane ***is.*** kéme, paraxot ishlinidighan yer.

tersaneli ***is.*** qedimde déngiz ofitséri we eskerliri shundaq atilatti.

tersi ***is. zool.*** bir xil béliq.

tersif ***is. ar.*** yutum-yutum ichish.

tersim ***is. ar.*** resimini sizish.

tersinmek 1. arqigha buralmaq, keynige qaytmaq; 2. tetürlük qilmaq.

terslemek 1. aghzini buzmaq, set söz qilmaq; 2. (haywan heqqide) tézeklimek.

terslenmek 1. aghzi buzulmaq, set söz chiqmaq; 2. tetürlük qilmaq.

terslik *-ği* ***is.*** tetürlük.

tersnâk ***s. ar.*** qorqaq, qorqunchaq.

terso *is.* «tur, toxta, bes, yéter, boldi, kupaye» dégen menilerde qollanghili bolidu: *Sabahtan beri bülbül gibi ötüyorsun, terso be!* – Etigendin béri bulbuldek sayrapla ketting, bes yéter.

tersyön *is.* tetur méngish, qarimu qarshi méngish.

terşih *is. osm.* 1. süzüsh, tindurush; 2. béqip östürüsh; 3. sözini pasahet bilen sözlesh mahariti.

terşiş *is. osm.* sépish, chéchish.

tertemiz *s.* pak, pakiz.

tertibat *-tı is. osm.* 1. orunlashturush, jaylashturush; 2. qurulma, inshaat, jahaz, üsküne.

tertip *-bi is. ar.* 1. tertip; 2. pilan; 3. hazirlash, teyyarlash; 4. bet, tizish (metbeede); 5. hiyle, yasalma.

tertipçi *is. s.* hiyliger, suyiqest, hazirlighuchi.

tertiplemek 1. tizmaq; 2. hazirlimaq.

tertipli *s.* 1. tertiplik, öz jayida; 2. hazirlaqliq, teyyarlaqliq; 3. aldin hazirlanghan.

tertipsiz *s.* tertipsiz, qalaymiqan, retsiz.

tertipsizlik *-ği is.* tertipsizlik, retsizlik, biseremjanliq.

terviç *is. osm.* qollash (pikirni).

tervih *is. osm.* 1. puraq bérish, puraq chiqish; 2. huzurlandurush; 3. qedimiy sazlardin biri.

tervik *s. far.* tindurush, süzüldürüsh.

terviye *is. ar.* 1. chongqur oylinish, chongqur chüshinish; 2. sugha qandurush.

terye *s. fr.* bk. ***teriye***.

terzebân *s. far.* 1. hazir jawab; 2. qelem.

terzi *is. osm.* 1. tikküchi, kiyim tikküchi; 2. tikimxana.

terzihane *is. osm.* tikimxana, seypungxana.

terzik *s. ar.* béqish, ozuq bérish.

terzilik *-ği is. ar.* seypungluq, tikümchilik.

tes'id *is. ar.* tebriklesh, qutlash.

tes'ül ***is. ar.*** tilemchilik qilish.
tesâbuk ***is. ar.*** musabiqe.
tesadüf *-fü* ***is. ar.*** 1. tüyuqsiz, ushtumtup; 2. uchriship qélish, duch kélish.
tesadüfen ***z. ar.*** tesadipen, tuyuqsiz, ushtumtut.
tesadüm ***is. ar.*** toqunushup qélish.
tesahhur ***is. ar.*** 1. mesxire qilish; 2. zoqlinip chaqchaq qilish; 3. külkige qélish.
tesahup *-bu* ***is. ar.*** 1. ige chiqish; 2. asras, qoghdash.
tesâhül ***is. ar.*** 1. siliq muamile qilish; 2. asan dep közge ilmasliq.
tesakkub ***is. ar.*** téshilip kétish (qélish).
tesallâ ***is.*** bk. ***teselli***.
tesalüp *-bü* ***is. ar.*** 1. ikki nersining chapras halgha kélishi; 2. tomur we singirlarning bir-birining üstige min'giship qélishi; 3. ériqning birbirige ötüshüshi.
tesâmu ***is. ar.*** anglash, ishtish.
tesâmun ***is. ar.*** pang bolup kélish.
tesanüt *-dü* ***is. ar.*** mürige-mürini tiresh.
tesark ***is. ar.*** chélishish, chélish.
tesâruy ***is. ar.*** buyruq bérish, höküm qilish.
tesâüb ***is. ar.*** 1. esnesh; 2. ghepletke chöküsh.
tesâül ***is. ar.*** bir-biridin sorash, sürüshte qilish.
tesâvi , barawerlik, tenglik.
tesbit ***is. ar.*** 1. békitish, muqimlashturush; 2. ching ornitish; 3. shübhe qaldurmasliq.
tescil ***is. ar.*** qeit qilish.
tesebbüb ***is. ar.*** sewep bolush.
tesebbüt ***is. ar.*** sewr qilish, chidash, chidamliq körsitish.
teseccüd ***is.*** sejde qilish.
tesehhur ***is. ar.*** zangliq qilish, mesxire qilish.

tesekkür *is. ar.* 1. mest bolush; 2. shéker késilige giriptar bolush; 3. shéker késili.
teselli *is. ar.* teselli, köngül awutush.
teselluh *is. ar.* qorallinish.
tesellüb *is.* 1. yéshinish; 2. éri ölgen ayalning matem kiyimi kiyishi.
tesellüc *is. ar.* su tonglap qar haligha kélish.
tesellüd *is. ar.* sil késili bolup qélish.
tesellüm *-mü is. ar.* 1. ötküzüp élish; 2. teslsim qilish, zorlap boyun egdürüsh.
teselsül *-lü is. ar.* bir-birige iliship kétish, bir-birige zenjirdek baghlinish.
tesemmüm *-mü is. ar.* zeherlinish.
tesemmün *is. ar.* semritish, semrip kétish.
tesennün *is. ar.* chish chiqish.
teserru *is. ar.* yügürüsh, téz heriket qilish.
tesettür *-rü is. ar.* erlerdin qéchish, erge körünmeslik.
teseyyüp *-bü is. ar.* tul qélish (ayal).
teseyyüp *-bü is. ar.* xalimasliq, hurunluq, midiqliq.
tesfid *is. osm.* zixqa gösh ötküzüsh (kawap üchün).
tesfir *is. al.* seperge chiqirish.
teshik *is. ar.* ézish, yanjish, soqush.
teshil *is. ar.* asanlashturush, ongaylashturush.
teshil *is. osm.* yöteldürüsh.
teshin *is. ar.* issitish, issitilish, qizitish, qizitilish.
teshir *is. ar.* 1. qolgha chüshürüwélish, özige qaritiwélish; 2. qaymuqturush, azdurush, özige jelp qilish, meptun (sheyda bolush).
tesir *is. ar.* 1. tesir; 2. tesir qilish.
tesir etmek tesir qilmaq.
tesirli *s.* tesirlik, tesir qilghuchi.
tesirsiz *s.* tesirsiz, tesir qilmaydighan.

tesis *is. ar.* 1. qurush, teshkil qilish; 2. qurulma.
tesisat *is. ar.* üsküne, qurulush üsküniliri.
tesisatçılık *-ğı is.* ornashturush, qurashturush.
tesisatçi *is.* binalarda éléktr, su, gaz üsküniliri ni ornatquchi (ishchi).
tesit *-di is. ar.* qutlash.
teskere *is.* 1. jirgha; 2. zembil.
teskereci *is.* 1. zembil kötürgüchi; 2. doxturxanilarda késel jighini (nosulka) kötürgüchi.
teskib *is. ar.* téshish (töshük), töshük échish.
teskim *is. ar.* 1. késel qilish; 2. buzulush, yéngilish, xata sanash.
teskin *is. ar.* tinchlandurush, xatirjem qilish.
teskir *is. ar.* mest qilish.
teskit *is. ar.* jim qilish.
teskiye *is. ar.* 1. sughirish, su bérish; 2. sughirilish, sughirish.
teslih *is. ar.* 1. qorallandurush, qorallandurulush; 2. térisini soyup chiqirish, térisi soyulush.
teslihat *-tı is.* qorallinish.
teslim *is. ar.* 1. qayturup bérish, qayturush; 2. ötküzüp bérish; 3. teslim bolush, el bolush; 4. étiraz qilish: *Benim haklı olduğumu herkes teslim eder* – Méning heqliq ikenlikimni hemme étirap qilidu.
teslimat *is.* qayturulghan nerse yaki qoyulghan pul.
teslimiyet *-ti is. ar.* teslim bolush.
tesliye *is. ar.* teselli bérish, könglini awutush.
tesmim *is. ar.* zeherlinish.
tesmin *is. ar.* 1. sekkizge bölüsh, sekkizge chiqirish; 2. (nersige) baha pichish.
tesmin *is. ar.* semritish, semritilish.

tesmir *is. ar.* 1. méwe derexlirining chéchek tashlap méwe tughushi; 2. malning köpiyishi.
tesmir *is. ar.* mixlash, mixlinish.
tesmiye *is. ar.* isim bérish, at qoyush.
tespih *is. ar.* teswi.
tespih ağacı *-ni is. bot.* teswi yaghichi.
tespit *-ti is. ar.* 1. qimirlimasliq, yéride ching turghanliq, ching ornitilghanliq.
tesri *-i is.* chapsanlitish, süritini ittiklitish.
tesrib *s.* 1. eyiblesh, setlesh; 2. bashqa urush.
tesrir *is. osm.* xushal qilish, xushallandurush.
test *is. ing.* 1. tejribe, sinaq; 2. imtixan.
testere *is. far.* here.
testere balığı *is.* akula béliqining bir türi.
testi *is. far.* komzek (su toshush üchün ishlitilidighan), chögün.
tesvib *is. ar.* hukapat bérish, mukapatlash.
tesvid *is.* 1. qarartish 1. kupiyisini ishlesh.
tesvik *is. ar.* heydesh, mangghuzush, ilgiri kétish.
tesvit *-di is. ar.* qaraytish, qara qilish.
tesviy *is. ar.* (sewebsiz) kichiktürüsh, texir qilish.
tesviye 1. tekshilesh, tüzlesh; 2. ötesh, tölesh; 3. bir yerge ewetilgen eskerlerge bérilidighan pül ornidiki qeghez.
tesviyeci *is.* qurashturghuchi ishchi.
tesviyecilik *-ği is.* qurashturush (ornitish) ishi.
tesviyehane *is.* qurashturush ishxanisi (séxi).
tesyâr *is. ar.* ewetish, ewetilish.
tesyir *is. ar.* 1. yürgüzüsh, yürgüzülush; 2. ewetish, ewetilish, yollash, yollinish.
teşâbüh *is. ar.* 1. oxshishish; 2. oxshashliq.
teşahhum *is. ar.* semritish, yagh tutush.

teşâki ***osm.*** 1. shikayet qilishish, bir-birining gheywitini qilish; 2. hal-ehwallishish, derd töküshüsh.

teşâkük shériklik, ortaqliq.

teşâtüm ***is. ar.*** tillishish.

teşâub ***is. ar.*** putaq chiqirish, chataq chiqirish.

teşaur ***is. ar.*** tut chiqish.

teşâur ***is. ar.*** shairliq qilish, shairdek heriket qilish.

teşâvür ***is. ar.*** meslihetlishish, bir-birige meslihet bérish.

teşbi ***is. ar.*** qorsiqini toyghuzush, qarni toyush.

teşbib ***is. ar.*** 1. ot yéqish; 2. ayalning güzellikini shéir bilen medhiyilesh.

teşbih ***is. ar.*** oxshitish.

teşci ***is. ar.*** jasaretlendürüsh, righbetlendürüsh.

teşcir ***is. ar.*** ormanlashturush.

teşdit *-di* ***is. ar.*** shiddetlendürüsh, ulghaytish.

teşebbüs ***is. ar.*** 1. tirishish, tirishjanliq körsitish; 2. kirishish, bashlash; 3. ilgharliq.

teşeddüt *-dü* ***is. ar.*** 1. shiddetlinish; 2. jiddiylishish.

teşeffi ***is. ar.*** 1. yaxshilinish, shipa bolush; 2. rahetlinish, huzurlinish; 3. öch élish.

teşekki ***is. ar.*** shikayet qilish.

teşekkük ***is. ar.*** shübhilinish, gumanlinish.

teşekkül *-lü* ***is. ar.*** 1. teshkil tépish; 2. qurulush; 3. shekillinish.

teşekkür *-rü* ***is. ar.*** rehmet.

teşemmüs ***is. ar.*** 1. özini aptapqa sélish; 2. issiq ötüp qélish.

teşennüc ***is. ar.*** 1. pürlishish, qorulush 1. pey tartish.

teşerrüf ***is. ar.*** sherep his qilish (biri bilen tonushqanliq üchün).

teşettüt *-tü* ***is. ar.*** chichilangghuluq, uyushmasliq.

teşeüm ***is. ar.*** teleysiz dep bilish, shum péshane hésablash.

teşevvuk *is. ar.* 1. zoqlinish, heweslinish; 2. arzusini bildurush.

teşevvüş *is. ar.* chigishlik, tügün: *Zihnimde bir teşevvüş var* – Kallamda bir tügün bar.

teşeyyüd *is. ar.* 1. yükselitish, östürüsh 1. ching we mehkem bolush.

teşeyyüh *is. ar.* yashinish, qérip qélish.

teşezzüb *is. ar.* tarqilish, tarqaqlishish.

teşhir *is. ar.* 1. körsitish; 2. körgezme qilish; 3. söz-chöchek qilish; 4. (jinayetchini) sazayi qilish.

teşhis *is. ar.* 1. (kim ikenlikini) tonush, angqirish; 2. diagnoz (késelni).

teşhiz *is. ar.* 1. uchluq qilish, ötkür qilish, ittik qilish; 2. bülesh, bülishish; 3. agahlandurush, segekleshtürüsh.

teşkik *is. ar.* yérish, yérilish, ikkige bölüsh, parche-parche qilish.

teşkik *is. ar.* gumanlandurush, gumangha qaldurush.

teşkil *is. ar.* 1. teshkil meydangha keltürüsh; 2. teshkil tépish.

teşkilât *-tı is. ar.* teshkilat, uyum, uyushma.

teşkilâtçı *s.* teshkilatchi, uyushturghuchi.

teşkilatçılık *-ğı is.* teshkilatchiliq, uyushturmichiliq.

teşkilatlandırmak teshkililimek, uyushturmaq.

teşkilâtlı *s.* teshkillik, uyumluq: *Teşkilâtlı ordu* – Teshkillik qoshun.

teşmil *is. ar.* omumlashturush, yighinchaqlash, öz ichige élish.

teşmin *is.* yorutush, yorutulush.

teşmir *is. ar.* suwash, suwulush.

teşne *s. far.* ussash, qattiq isteklik.

teşni *-i is. ar.* yaman körsitish.

teşri *-i is. ar.* qansun tüzüsh.

teşrid *is. ar.* 1. ürkütüp qachurush; 2. qoghliwétish.
teşrif *is. ar.* 1 merhehet; 2. shereplendürüsh, sherep qazandurush.
teşrih *is. ar.* 1. sherhlep chüshendürüsh; 2. anatomiye; 3. iskilit.
teşriî *is. ar.* qanun tüzüshke ait.
teşrik *-ki is. ar.* ortaqlishish, shériklik.
teşrikimesai *is. ar.* hemkarliq.
teşrilat *-ti is. ar.* toxtam, shertname.
teşrin *is.* qedimde 10, 11-aylargha bérilgen ortaq nam.
teşrini evvel *is.* qedimde 10-ay shundaq déyiletti.
teşrini sani *is.* qedimde 11-ay shundaq déyiletti.
teşt *-ti is. far.* kir dési (tengdisi).
teştiye *is. ar.* qishni ichekte ötküzidighan haywanlarning uyqusi.
teşvik *-ki is. ar.* 1. righbetlendürmek; 2. qutratmaq, küshkürülmek, weswestige sélinmaq: *Sizin konuşmaniz bizi teşvik etti* – Sizning sözingiz bizge ilham berdi.
teşvikçi *is.* 1. righbetlendürgüchi; 2. qutratquchi, küshkürtküchi.
teşviş *is. ar.* arilashturuwétish, bulghiwétish.
teşyi *-i is. ar.* uzitip qoyush.
tetabbub *is. ar.* doxturluq qilish, téwiplik qilish.
tetabu *is.* dawamliq bir-birining arqisidin kélish.
tetafful *s. ar.* xushametchilik.
tetahhur *is. ar.* paksizlinish, teret élish.
tetanos *is.* zukam, qizitma.
tetâum *is. ar.* temini tétish.
tetâvül *is. ar.* uzirash.
tetavvuf *is. ar.* tawap qilish, ziyaret meqsiti bilen bir nersining yaki bir yerning etrapida chörgilesh.
tetavvus *is. ar.* (tozning renggidek) renggarek kiyim kiyish.

tetayyür 1. uchush, uchushush, uchup tarilip kétish; 2. suyuqluqning pargha aylinishi.
tetbit *is. ar.* zerer we ziyan keltürüsh (yetküzüsh).
tetebbu *-u is. ar.* inchikilen tetqiq qilish.
teterrüb *is. ar.* toyigha milinish, chang-tozangha chöküp kétish.
tetevvüc *is. ar.* taj kiyish.
tetik *-ği is.* miltiq tepkisi.
tetik *s.* 1. tétik, chebdes; 2. hoshyar: *Düşmana karşı tetik davranmak gerekir* – Düshmen'ge qarshi hoshyar turush kérek.
tetkik *-kı is. ar.* tetqiq.
tetkikat *is. ar.* tetqiqat: *Teori tetkikat birimi* – Nezeriye tetqiqat orni.
tetliye *is. ar.* 1. nezir qilish; 2. qaza namizi ötesh.
tetmim *is. ar.* tamamlash, püttürüsh.
tetvic *is. ar.* taj kiydürüsh, taj kiydürülüsh.
tevabi *-i is. ar.* hemrah bolghuchi.
tevâcüh *is. ar.* yüzmu yüz, qarimu qarshi, uchriship qélish.
tevaffuk *is. ar.* érishish, muweppeqiyet qazinish.
tevâfuk *is. ar.* maslishish, uyghunlishish.
tevâfür *is. ar.* köpiyish, artish.
tevahhud *is. ar.* yeksan bolush.
tevahhuş *is. ar.* ürküsh, chöchüsh.
tevakki *is. ar.* saqlinish, qoghdinish.
tevakku *is. ar.* kütüsh, saqlash, ümid qilish, arzu qilish.
tevakkud *is. ar.* tutiship yénish (ot).
tevakkuf *is. ar.* 1. toxtash, turush, muqimlishish; 2. qarashliq (bir tersige), baghliq.
tevâkkül *is. ar.* bir-birini wekil qilish.
tevalî *is. ar.* arqa-arqidin kélish, keyni-keynidin kélish.
tevâlüd *is. ar.* tughdurush, tughush.

tevâri *is. ar.* yoshurunush, möküsh.
tevarüs *is. ar.* 1. miras élish; 2. miras qélish.
tevarüt *is. ar.* eyni waqitta yüz bergen weqeler.
tevassul *is. ar.* bk. ***tevâsul***.
tevâsul *is. ar.* érishish.
tevâüd *is. ar.* wedilishish.
tevazu *-u is. ar.* 1. kemterlik; 2. kishining diqqitini jelp qilmasliq.
tevazün *is. ar.* tenglik, tengpungluq, tengpunglishish.
tevbe *is. ar.* towa, tewbe.
tevbih *is. ar.* eyiblesh.
tevcih *is. ar.* nishanni özgertish.
tevdi *is. ar.* bérish, qaldurush.
tevdiat *-tı is. ar.* amanet pul.
tevdiata bulunmak pul amanet qoymaq.
teveccüh *is. ar.* 1. yönilish 1. külümsiresh, yéqinliq hés qilish.
teveffi *is. ar.* ölüsh, wapat bolush.
tevehhüm *is. ar.* gumanlinish, shubhilinish, shek, guman, shübhe.
tevek *-ği is.* üzüm téki.
tevekkel *s. ar.* xalis: *Tevekkel adam* – Xalis adem.
tevekkül *is. ar.* tewekkül (her nersini Xudagha tapshurush).
tevellü *is. ar.* yaxshi körüsh, ashiq bolush, muhebbet baghlash.
tevellüh *is. ar.* heyran qélish, hang-tang bolush.
tevellüt *-dü is. ar.* 1. tughut; 2. tughut tarixi, tughulghan kün.
tevelvül *is. ar.* warang-chürung qilish, patiparaq bolush.
tevem *is.* 1. qoshkézek; 2. jüp, oxshashliq.
teverrut *is. ar.* xewp-xeterge, yoluqush, qiyin ishqa uchrash.

teverrüs *is. ar.* waris bolush, miraschi bolush.
tevessuh *is. ar.* kir bolush, paskina bolush.
tevessü *-ü is. ar.* kéngiyish, yéyilish.
tevessüd *is. ar.* 1. yastuqqa yölinish; 2. tayinish, yölinish.
tevessül *is. ar.* kérishish, uzirash.
tevessüp *is. far.* sekresh, taqlash.
tevettür *-rü is. ar.* kérilish.
tevfik *is. ar.* 1. maslashturush, uyghunlashturush; 2. ghelibige érishturush; 3. er ismi.
tevhit *-di is. ar.* 1. birleshtürüsh, toplash, yighish; 2. bir hésablash, bir dep bilish; 3. bir xudaliq.
tevid *is. ar.* qorqitish (söz bilen) sözni örüsh, burash, aghdurush.
tevkif *is. ar.* cheklesh, qolgha élip tutup turush, solash.
tevkifhane *is. ar.* qamaqxana.
tevkil *is. ar.* wekil qilish, wekil qilinish.
tevkir *is. ar.* qizghin qarshi élish, ulughlash, hörmitini qilish.
tevlit *-di is. ar.* tughdurush.
tevrat *-tı öz. is.* Tewrat (Musa peyghemberning kitabi).
tevrim *is. ar.* 1. köptürüsh; 2. sil késili bolush.
tevris *is. ar.* kéingeytish.
tevsi *-i öz. is.* kéngeytish.
tevsih *is. ar.* 1. kir qilish, paskina qilish; 2. datlishish.
tevşih *is. ar.* 1. chirayliq yasap qoyush, chirayliq kiyim kiydürüsh; 2. shéiriyette qosh qapiye.
tevtir *is. ar.* 1. qozuq qéqish; 2. egmech qilip kérish.
tevvâb *is. ar.* 1. qullirining towisini qobul qilynghan Xuda; 2. köp towa qilghuchi.
tevzi *-i is. ar.* teqsimat, teqsim qilip bérish.
tevzin *is. ar.* tengleshtürüsh.
teyakkuz *is. ar.* hoshyarliq, bidarliq.

teybis *is. ar.* qurutush.
teyel *is.* (tikimchilik heqqide) kök sélip tikish.
teyellemek *is. far.* kök salmaq.
teyemmüm *-mü is. ar.* teyemmüm (su yoq yerde topa we qum bilen teret élish).
teyessür *is. ar.* 1. ongaylishish, qolaylishish; 2. muweppeqiyet bilen ayaghlishish.
teyit *-di is. ar.* küchlendürüsh chingitish.
teyp *is. ing.* 1. emeliyleshtürüsh, qollash; 2. unalghu.
teypbandı *is.* unalghu léntisi.
teys *is. zool.* téke.
teysir *is. ar.* ongaylashturush, asanlashturush.
teyyâr *is. ar.* 1. dolqun, mewch; 2. teyyar, hazir, pütken (nerse).
teyze *is.* birawgha nisbeten öz apisining hedisi yaki singlisi, hamma.
teyzezade *is. far.* hammining oghli yaki qizi.
tez *s. far.* téz, ildam, chapsan.
tez *is. fr.* 1. dissirtatsiye; 2. ilmiy maqale; 3. téma, téma chiqirish, höküm.
tezahür *is. ar.* 1. körünüsh, bilinish, meydangha chiqish; 2. ipade.
tezahürat *-tı is. ar.* tentene, daghdugha.
tezat *-dı is. ar.* zitliq, qarimu qarshiliq.
tezâüf *is. ar.* qatlinish, ikki hesse bolush.
tezavül *is. ar.* bir nersini meydangha keltürüsh.
tezâvür *is. ar.* bir-birini ziyaret qilish.
tezayüd *is. ar.* artish, köpiyish, ziyadilishish.
tezayüt *-dü is. ar.* artish, köpiyish.
tezazu *is. ar.* 1. aldini élish, aldini tosush, tosqun bolush 1. tewrinish, dawalghush.

tezbib *is. ar.* 1. méwe qurutush, méwini qaq qélish; 2. quruq üzüm qoshush (bir nersining ichige).
tezbil *is. ar.* oghutlash, oghut bérish.
tezbir *is. ar.* yézish, yézilish.
tezcanlı *s.* sewrsiz, taqetsiz, aldirangghu, aldiraqsan.
tezcanlılık *-ğı is.* aldirangghuluq, sewrsizlik.
tezebbüd *is. ar.* 1. köpük chiqirish, köpüklinish; 2. qaymaq tutush.
tezebzüb *-bü is. ar.* qararsizliq, biqararliq.
tezehhür *is. ar.* 1. chécheklinish; 2. kökirip paxtilishish; 3. bedenige chiqidighan qapartmilar.
tezek *-ği is.* 1. tézek; 2. danggal chalma (yer aghdurulghanda chiqqan).
tezekki *is. ar.* aqlinish, paklinish, pak bolush.
tezekkür *-rü is. ar.* 1. (bir mesile üstide) bir yerge kélip sözlishish; 2. eqilghe keltürüsh.
tezellül *is. ar.* özini heqir körsitish, xorluqqa chidash.
tezelzül *is. ar.* tewresh, titresh.
tezemmül *is. ar.* pürkinish, orunush, yépinish.
tezenbür *is. ar.* kibirlinish, hakawurluq qilish.
tezendük *is. ar.* toghra yolidin ayrilish.
tezerlik *-ği is. biy.* xunsa (hem erkeklik, hem ayalliq jinsiy ezagha ige).
tezerv *is. far.* qirghawulning bir türi.
tezevvuk *is. ar.* 1. zoqlinish, huzurlinish; 2. temini tétish.
tezevvüç *-çü is. ar.* öylinish, xotun élish, turmush qurush.
tezeyyün *is. ar.* yasinish, perdazlinish.
tezgâh *is. ar. far.* 1. dukanlardiki pukey; 2. qehwexana we meyxanilardiki shire; 3. ish shiresi; 4. stanok; 5. toqush mashinisi.
tezgahçı *is.* tezgahta ishligüchi, toqumichi.

tezgahlamak 1. toqulidighan rextni tezgahqa yerleshtürmaq; 2. ishqa kirishmek.

tezgâhtar ***is. far.*** qehwexana, bupit we magizinlarda pukeyde turup ishligüchi.

tezhip *-bi* ***is. ar.*** hel, potal, altundin hel bérish.

tezkâr ***is. ar.*** xatirilesh, eslesh.

tezkere ***is. ar.*** 1. mémorandum; 2. tonushturush xéti, ispat xésti, ruxset qeghizi; 2. terjimihal toplimi; 3. eskerliktin qaytish xéti, eskerlik wezipisini ötigenlik guwahnamisi.

tezkereci ***is. ar.*** 1. eskerlik mudditini püttürüp qaytqan esker; 2. sotta xatire yazghuchi.

tezkiy ***is. ar.*** 1. aqlimaq, gunahsiz qilmaq; 2. birining yaki bir ölükning yaxshi ikenlikini sözlimek.

tezkiyi ***is. ar.*** 1. aqlash; 2. sürüshte qilish; 3. zakat bérish.

tezlemek téz bolmaq, téz ishlimek.

tezlenmek tézleshmek, aldirimaq, sewrsizlik qilmaq.

tezleşmek tézlashmaq.

tezleştirmek tézlashturmaq.

tezlil ***is. ar.*** heqsiz körüsh, közge ilmasliq, töwen körüsh.

teznib ***is. ar.*** 1. quyruq taqash; 2. ilawe, qoshümche.

teznid ***is. ar.*** chaqmaq bilen ot éqish éritish, éritilish.

tezvic ***is. ar.*** turmushqa chiqirish, erge bérish, talaliq qilish.

tezvik ***is. ar.*** 1. zoq aldurush, huzurlandurush; 2. temini tétitish.

tezvir ***is. ar.*** 1. yalghan bilen tolup kétish; 2. arini buzush, buzghunchiliq.

tezyil ***is. ar.*** qoshush, qoshumche qilish, ilawe qilish.

tezyinat *-ti* ***is. ar.*** perdaz, bézek, zinnet.

tezyinatlı ***s.*** perdazlanghan, bézelgen, zinnetlen'gen.

tezyini ***is. ar.*** bézesh, perdazlash.

tezyit *-di* ***is. ar.*** köpeytish, artturush.

tıbâk *is. ar.* 1. uyghunluq, maslishish, uyghunlishish; 2. qatlam, qewet doxturluq, téwiplik.
tıbb *is. ar.* tibbiy.
tıbbiye *s. ar.* tibbiy mektep, tibbiy institut, tibbiy fakultét.
tıbbiyeli *s.* tibbiy mektep oqughuchisi.
tıfl *is. ar.* bala (kichik).
tığ *is. far.* 1. yip we yung igirish chokisi; 2. bégiz.
tığa *is.* oymikeshler ishlepdighan polat qelem.
tık tik tik-tik, tok-tok.
tıkaç *-cı is.* 1. püget, purupka; 2. birawning warqirimasliqi üchun aghzigha keplep qoyulghan nerse.
tıkalı *s.* étip qoyulghan, keplep qoyulghan.
tıkamak étilip qalmaq, etmek, tosulup qalmaq.
tıkanık *s.* étilip qalghan, tosulup qalghan, tiqilip qalghan: *Yollar tıkanık* – Yollar étilip qaldi.
tıkanıklık *-ğı is.* 1. étilip qélish, tosulup qélish; 2. nepes qisliqi; 3. alaqining (xewerlishishning) üzülüp qélishi.
tıkatmak 55 J6 5D 1. étilip qalmaq, tiqilip qalmaq; 2. nepes késilmek; 3. ishtiha tutulmaq.
tıkatmak etküzmek, tiqquzmaq, kepletküzmek.
tıkıçık *s.* qisti-qistang, tiqishish.
tıkılmak étilmek, tiqilmaq, taqalmaq.
tıkınmak aldigha kelgenni yémek, néme bolsa shuni yémek.
tıkır tıkır *z.* tertiplik halda, dawamliq türde, ongushluq halda: *Çocuk tıkır tıkır cevap verdi* – Bala toptoghra jawap berdi.
tıkırdamak taqildimaq, taraqlimaq.
tıkırdatmak taqildatmaq, tiriqlatmaq, taraqlatmaq.
tıkırtı *is.* taraq-turuq.
tıkışıklık *-ğı is.* qistangliq, tiqishiqliq.
tıkışmak tiqilmaq siqilmaq: *Altı kişi bir arabaya tıkıştı* – Alte kishi bir harwigha siqilishti.

tıkıştırmak aldirapla, yaxshi chaynimastin yutmaq.
tıkız *s.* 1. köp tiqilip kétip qattiqlashqan; 2. qattiq: *Tıkız hamur* – Qattiq xémir.
tıklım tıklım *z.* aghzi bilen teng, liqmuliq.
tıkmak tiqmaq, qachilimaq: *Bütün eşyasını bir sandığa tıktı* – Pütün nerse-kéreklirini bir sanduqqa tiqti.
tıknaz *s.* sémiz we pakar (adem).
tıksımak chüshkürmek.
tıksırık *-ğı is.* chüshkürük.
tıla *is. ar.* 1. sürülidighan nerse; 2. hel, potal; 2. melhem (dora); 4. sir.
tılısmât *is. ar.* tilsimat.
tılsım *is. ar.* tilsim.
tımar *is. far.* 1. yara tangghuchi; 2. derexlerge qarash 3 haywanni tazilash.
tımarhane *is. far.* rohiy késeller doxturxanisi.
tımarlamak 1. minidighan haywanni yuyup tarimaq; 2. yardem qilmaq.
tınâb *is. osm.* qozuqqa baghlanghan, chédir yipi.
tınaz *is.* 1. ot-chöp döwisi; 2. sorulush üchün teyyarlanghan xaman.
tıngır *s.* 1. puli yoq, yoqsul; 2. bosh, quruq; 3. pul.
tıngır tıngır *z.* tiring tiring (bir nersining tamamen bosh ikenlikini bilduridu).
tıngırdamak 1. tiringglismaq; 2. ölmek.
tıngırdatmak 1. tiringlatmaq; 2. anche-munche chélishni bilmek (sazni).
tıngırtı *is.* tiringlighan awaz.
tınlamak jaranglimaq.
tınmak 1. awaz chiqarmaq; 2. ehmiyet bermek; 3. sirni sözlimek.

tınmamak 1. ün chiqarmasliq, aghzini achmasliq, tinmasliq; 2. étibar bermeslik.
tıp *-bbi* ***is. ar.*** sehibe, méditsina, doxturluq, téwiplik.
tıp fakültesi ***is.*** doxturluq fakultéti.
tıpa ***is. it.*** püget, purupka (shéshe, botulka qatarliqlarning aghzini yépip qoyidighan).
tıpatıp ***z.*** her jehettin uyghun, tamamen uyghun.
tıpırdamak 1. mangghanda ayaghtin chiqqan awaz, düpür-düpur; 2. düpüldimek.
tıpış tıpış ***z.*** qedemni kichik élip téz yürmek menisini bildüridu.
tıpkı ***z.*** oxshash, xuddi: *Tıpkı onun gibi söyledi* – Xuddi uninggha oxshash sözlidi.
tıpkı basım köpeytip bésish (bir nersini).
tırabzan ***is.*** pelempeyning ikki yénidiki shada, salasun.
tırâd ***is. ar.*** qisqa neyze.
tırak *-ğı* ***is.*** sunghan, chéqilghan nersidin chiqqan awaz.
tıraka ***is.*** qorqush: *Yaman hertiftir, tıraka nedir bilmez* – Yaman nerse, qorqush dégenni bilmeydu.
tırakalı ***s.*** qorqqaq, qorqunchaq.
tıraşlamak 1. putimaq, yonimaq; 2. saqalni shalanglatmaq.
tıraşlı 1. yüz-közini chüshürgen; 2. yonutulghan.
tıraşsız ***s.*** 1. chach we saqalliri ösüp ketken; 2. yonulmighan.
tırfıl ***is. yun.*** béde (yem-xesheng).
tırhandil ***is. yun.*** yelken we palaq bilen yürgüzülidighan bir xil kichik kéme.
tırık *-ğı* ***is.*** tiriq: *Kapı tırık diye kapandı* – Ishik tiriq qilip étildi.
tırıklamak oghrilimaq.
tırıl ***s.*** 1. zeip we yalingach; 2. yoqsul, kembeghel.
tırıllamak yalingach we pulsiz qalmaq.
tırıllık *-ğı* ***is.*** 1. yalingachliq; 2. yoqsulluq.

tırıs *is.* qatrash (at qatarliq haywanning).
tırkaz *is. far.* ishikni taqaydighan ghoru, taqaq.
tırkazlamak ishikning ghorusini salmaq.
tırlamak 1. qachmaq, ayrilmaq; 2. ölmek; 3. sinipta qalmaq.
tırma *is.* bir xil yipek rext.
tırmalamak 1. tirmilimaq, tatilimaq; 2. biaram qilmaq: *Çocuklar bir birisinin yüzünü tırmaladılar* – Balilar bir-birining yüzini tatilidi.
tırmalanmak tirmilanmaq, tatilanmaq.
tırmalatmak tirmilatmaq, tatilatmaq.
tırman *is. zool.* tirna.
tırmanlar *is. zool.* tirmaqliq uchar qanat haywanlar.
tırmanmak yamashmaq: *Kedi ağaca tırmandı* – Müshük derexqe yamashti.
tırmaşmak bk. ***tırmanmak***.
tırmık *-ğı is.* 1. tirna; 2. tirnaq izi.
tırmıklamak 1. tirmilimaq; 2. étizni tirnilimaq.
tırnak *-ğı is.* 1. tirnaq; 2. qarmaq qatarliqlarning ilmiki; 3. kéme we paraxotning sugha atidighan tömürining uchi.
tırnak göstetmek köz alaytmaq.
tırnakçı *s.* yanchuqchi, yan kesküchi, yanchuq oghrisi, jelligür.
tırnaklamak 1. tirmilimaq; 2. tirmiqini paturmaq.
tırnaksı *s.* tirnaqqa oxshash.
tırpan *is. yun.* 1. chalgha (ot-chöp oruydighan); 2. chirmaq.
tırpan almak chirmaq salmaq.
tırpancı *is.* chalghéchi, chalgha bilen chöp orighuchi.
tırpanlamak 1. chalgha bilen orimaq (ot-chöp we bashqilarni); 2. yoqitishqa tirishmaq.
tırtık *-ğı is.* puchuq.
tırtıkçı *is.* yanchuqchi, jelligür.
tırtıklamak oghrilimaq.

tırtıklı *s.* puchuq, puchulup ketmek.
tırtıl *is.* 1. képinek qatarliqlarning léchinkisi; 2. tanka we traktor chaqi; 3. tar lénta; 4. kümüsh chiwiq; 5. zenjir sheklidiki neqish, zenjir sheklidiki oyma.
tıs *is.* «héch awaz yoq» dégen menide qollinilidighan söz.
tıstırmak qorqutmaq, chöchütmek.
tıyn *is. ar.* patqan, lay.
ti *is.* herbiy körek bashlash kaniyi (isharet).
tib *is. ar.* xush puraq **Tibet** *is. öz.* Tibet.
tibn *is. ar.* saman.
tibnî *s. ar.* saman renglik.
tibt *is. ar.* 1. képek altun; 2. altun ziqchisi, ziqche altun.
ticâh *is. ar.* bk. *tücâh*.
ticaret *-ti is. ar.* tijaret, soda-sétiq.
ticaretgâh *is.* tijaret yéri yaki öy, soda-sétiq yéri, tijaretxana.
ticarethane *is.* tijaret bashqarmisi, soda bashqarmisi.
ticari *is. ar.* tijaretke ait, tijaret bilen munasiwetlik.
tiflit *-ti is. fr.* , soqur ücheyning yallughlinishi.
tifo *is. yun.* kézik (késili).
tiftik *-ği is. fr.* 1. Enqere öchkisi we uning yungi; 2. etiyazda qirqilghan inchike yung.
tifüs *is. ar.* qara kézik.
tig *is. far.* 1. tigh, qilich; 2. tagh choqqisi.
tiglon *is.* tigron (erkek yolwas bilen chishi shir yaki erkek shir bilen chishi yolwas otturisidin tughulghan tughmas haywan).
tigre *is. öz. dilb.* Hebeshistanda qollinilidighan hami-sami tili , tihron (erkeng.
tigron *is.* bk. *tiglon*.
tigzen *s. far.* qilichqa usta.

tiğlamek 1. sanjip aghrimaq; 2. qurbanliq üchün mal öltürmek; 3. neshter bilen yarini yarmaq; 4. tigh bilen yarmaq, pichaq sélip öltürmek; 5. jinsiy munasiwette bolmaq.

tih *is. ar.* 1. chöl, bayawan; 2. aylanma, egri, egri-bügri

Tihâme *is. ar.* Mekkining yene bir ismi.

tihû *is. far.* chil (qush).

tik *-ki is. fr.* 1. tartiship qélish (késelning); 2. qash-közini oynitip az qilish.

tike *is.* 1. toghralghan gösh parchisi; 2. nan uwiqi; 3. loqma, parche; 4. az: *Sabahtan beri bir tike ekmek yemedim* – Etigendin béri bir loqma nan yémidim.

tikel *s.* 1. pütünlükning bir qismi; 2. jüziylikning, qismenlik.

tiknefes *s.* démi siqilidighan, nepes élishi tes bolghan.

tiksindirici *s.* yirginidüridighan, yirgindürgüchi.

tiksindirmek yirgindürmek.

tiksing *s.* yirginchlik.

tiksinmek yirginmek.

tilâvet *is. ar.* Quranni chirayliq awaz we qaidige binaen oqush.

tilka *is. ar.* 1. terep; 2. körüshüsh, uchrishish.

tilki *is.* 1. tülke; 2. quw, tadan adem.

tilkileşmek quwlashmaq, tadanlashmaq.

tilkilik *-ği is.* 1. tülke köp yer, tülkilik; 2. quwluq, tadanliq.

tille *is. ar.* 1. pelempey, tartma (yuqirigha chiqidighan); 2. tagh tizmisi.

tille *is. far.* sap altun, qol tegmigen altun.

tilmiz *s. ar.* oqughuchi, ögen'güchi.

tilmiziyat *is. ar.* oqughuchiliq.

tim *is. ing. sp.* 1. tenheriketchiler komandisi, tenheriketchiler etriti; 2. herbiy qoshunilarda birqanche kishilik awan'gart guruppa.

timbal *-li is. fr.* dumbaq, aghra.

timi *is.* qurt-qongghuzning chéqishi bilen peyda bolghan ishshiq.
timpani *is.* qursaq köyüsh.
timpanist *is.* orkéstrda dumbaq qatarliqlarni chalghuchi.
timpanit *is.* ottura qulaq yallughi.
timpanizm *is.* ücheyde yel peyda bolup qorsaqning köyüshi.
timsah *is. ar. zool.* timsah.
timsal *-li is. ar.* simwol, belge, isharet.
timur *is.* bk. ***demir***.
tin *is. fels.* roh.
tinbâl *is. fr.* pakar, petek (adem).
tinnet *-ti is. ar.* 1. ün chiqirish 1. témbir, tok (fizikida).
tinnin *is. ar.* 1. ejdiha, chong yilan; 2. on ikki yultuzning ortaq ismi.
tinsel *s. psik.* rohiy, meniwi.
tinselci *is.* idéalist, idéalizm.
tintin *z.* ün-tinsiz: *Tintin uzaklaştı* – Ün-tinsizla uzaqliship ketti.
tinto *is.* tinto (1. Ispanyide yétishtüridighan qizil üzüm.; 2. shu üzüm bilen ishlen'gen üzüm hariqi).
tip *-pi is. fr.* tip, nusxa, nemune, xil, tür, jins.
tipi *is.* shiwirghan.
tipik *s. fr.* melum bir tipqa xas bolghan, tipik xaraktérlik, özige xas: *Tipik adam* —tipik adem.
tipilemek (hawa) shiwirghangha aylanmaq.
tipografi *is. fr.* metbee, basmixana.
tir *is. far.* oq.
tir tir *s. far.* dir-dir: *Tir tir titriyordu elleri* – Dir-dir titreytni qolliri uning.
tiraj *is. fr.* tirazh: *Türkçe-Uygurca sözlüğün tiraji çok* – Türkche-uyghurche lughatning tirazhi köp.

tiraş 1. tarashlash, yonush; 2. chüshürüsh: *Saçımı tiraş ettim* – Chéchimni chüshurdum; 3. yalghan-yawdaq söz; 4. eylesh (térini).

tiraş geçmek kéreksiz sözni qilip bash aghritmaq.

tıraşçı *s.* quruq söz qilip kishini zériktürgüchi.

tiraş olmak chach, saqalni chüshürmek.

tirâşe *is. far.* qirinda, chüpürende.

tirbuşon *is. fr.* burgha.

tirdân *is.* oqdan, sadaq.

tire *is. fr.* 1. paxta yip; 2. paxta yiptin tikilgen.

tirebaht *s. far.* bexti qara, teleysiz.

tiredil *s. far.* dili qara, qara köngül.

tirendaz *is. far.* 1. oq atquchi; 2. qolidin ish kélidighan, qoli eylik: *Tirendaz bir ev kadını* – Qoli eylik bir aile ayéli; 3. pakize kiyin'gen.

tirereyi *is. far.* tedbirsizlik.

tirfillenmek tük tashlimaq, tüki chüshmek, tüylimek.

tiril tiril *z.* titrimek, lighildimaq: *Tiril tiril bir gömlek giyen kadın* – Lighildap turidighan könglek kiyidighan ayal.

tirişko *is.* yalghan, oydurma, asassiz.

tirit *ar. mutf.* 1. nan bilen shorpa arilashturup qilinghan tamaq; 2. qéri we ajiz (adem).

tirit gibi qimirlyalmaydighan derijide qérip ketken.

tiritleşmek bek qérip madari qalmasliq, munup qalghan.

tiriz *is. far.* 1. pewaz; 2. ensiz taxtay.

tirkeş *is. fr.* oqya oqi xaltisi, sadaq.

tirle *is. fr.* barliq ayallarning artuq sütini séghip chiqiriwétidighan.

tiroadenit *-ti is. fr.* qalqan bezlirining yallughi.

tiroid *is. fr.* qalqan bezliri.

tiroidit *-ti is. fr.* qalqan bezlirining ishshiqi.

tiropeni *is. tıp.* qalqan bezliri paaliyitining aziyishi.

tiroz *is. fr.* qalqan bezliri késelliri.
tirpidin *is. bahç.* bk. *tirpit*.
tirpit *is. bahç.* uzun sapliq utighuch.
tirpitil *is. bahç.* bk. *tirpit*.
tirpitin *is. bahç.* bk. *tirpit*.
tirşe *z.* 1. yéshil bilen kök arisidiki reng; 2. xet yazidighan tére.
tiryâk *is. osm.* 1. zeher dorisi; 2. epyün.
tiryaki *s.* 1. bengge; 2. bir nersige qattiq bérilish we uningidin kéchelmeslik.
tis'a *s. ar.* toqquz.
tis'in *s. ar.* toqsan.
tis'ûn *s. ar.* toqsan.
tişe *is. far.* palta, keke.
tişört *is. ing.* qisqa yenglik könglek.
titiz *z.* 1. estayidil; 2. chaqqan, epchil; 3. pakiza, taza; 4. xush xuy: *O, çok titiz adamdir* – U, chaqqan bir adem.
titizlenmek 1. estayidil bolmaq; 2. biaram bolmaq, ongaysizlanmaq.
titizlik *-ğiis.* 1. estayidilliq; 2. taziliqqa qattiq riaye qilish.
titrek titrek, titrigen: *Titrek bir ses* – Titrek awaz.
titremek 1. titrimek; 2. qorqmaq.
titreşim *is.* tewrinish, silkinish.
titreşimli *s.* 1. tewrinish (silkinish) peyda qilidighan; 2. awaz perdiliri titrep teleppuz qilinidighan fonémilar titrishimlik.
titreşmek her yéri titrimek, titreshmek.
titreştirmek 1. her teripini titretmek; 2. silkinish haligha keltürmek.
titretmek 1. titrenmek; 2. qorqutmaq.
tiyatro *is.* 1. tiyatir (drama, komédiye qatarliq oyunlar oynilidighan yer); 2. sehne esiri yézish seniti; 3. yézilghan sehne esiri.

tiyatrocu ***is.*** 1. tiyatir oynighuchi; 2. tiyatir ornini ishletküchi: *Tiyatroculara çok önem verilmeli* – Tiyatirchilargha obdan ehmiyet bérilishi lazim.

tiynet *-ti* ***is. ar.*** échitqu, xémir turuch.

tiz ***s. far.*** inchike we keskin (awaz).

tizçeşme ***s. far.*** közi ötkür.

tizi ***is. far.*** keskinlik, japsanliq.

tiznâ ***is. far.*** tigh, bis (qilich, pichaq qatarliqlarning).

tizper ***s. far.*** téz uchidighan.

tizreftâr ***s. far.*** téz mangidighan.

tobak *-ğı* ***is.*** 1. zugula; 2. zugula sheklidiki nerse – pom, pomzek; 3. botulka, shéshe yaki romka.

toca ***is.*** tügüm (arghamcha).

tohum ***is. far. bot.*** 1. uruq; 2. üren, ispérma (anatomiyide); 3. nesil; 4. bélijan: *O, iyi tohumdan geliyor* – U, yaxshi nesildin kelgen.

tohumlamak 1. süniy yol bilen nesillendürmek; 2. töllimek.

tok *-ku* ***s.*** 1. toq; 2. qélin zich (toqulghan); 3. ochuq, roshen (söz, awaz); 4. bom (awaz): *Tok acın halinden anlamaz* – Toq achning haligha yetmes , kemer.

toka ***is.*** kemer, qiyishlarning toqisi.

toka ***is.*** 1. qol siqishish; 2. qedeh soqushturush.

tokaç *-cı* ***is.*** kir yuyush toqmiqi.

tokaçlamak kalteklimek, toqmaqlimaq.

tokalamak toqisini etmek (kemerning).

tokalamak barmaq, ötimek.

tokalaşmak qol siqishmaq.

tokalı pistanliq: *Tokalı ayakkabı* – Pistanliq ayaq.

tokat *-dı* ***is.*** 1. shapilaq; 2. üsti ochuq qotan.

tokatlama ***is.*** 1. shapilaqlash; 2. qoyning yélinini shapilaqlash.

tokatlamak 1. shapilaq bilen urmaq; 2. süt séghilidighan qoyning yélinini shapilaqlimaq.
tokatlanmak shapilaq bilen urulmaq.
toklu *is.* toqla, qoza (yéshigha yetken): *Toklu eti lezzetli olur* – Toqla göshi tatliq bolidu.
tokluk *-ğu is.* toqluq.
tokmak *-ğı is.* 1. toqmaq, chomaq; 2. baraban, naghra, dumbaqlarning chokisi; 3. ishik we derwazining halqisi; 4. kichik orunduq; 5. yerni tüzlesh üchün ishlitilidighan kötek.
tokmakçı *is.* chong yashliq ayalning yash erkek ashnisi.
tokmaklamak 1. toqmaq bilen urmaq, kaltek bilen urmaq; 2. xangdap chingdimaq.
toksik *s.* zeherlik madda, zeher.
toktağan *is. s.* 1. dawam qilish; 2. daimiy.
toktamak uzunidin dawam qilip kelmek.
tokuşmak 1. bir-birige urunmaq 1. kalla urushmaq, kalla étishmaq.
tokuşturmak bir-birige urushturmaq.
tolga *is.* dubulgha.
tolun *s.* tolun (ay).
tolunmak (ay) tolmaq.
tomak *-ğı is.* 1. yaghach top; 2. yaghach gürze; 3. bir xil éghir ötük.
tomakçı *is.* yaghach top oynighuchilar.
tomar *is. ar.* 1. türülüp yumilaq halgha keltürülgen tére yaki qeghez; 2. zembirekning ichini tazilaydighan chotkiliq sümbe.
tombaz *is.* 1. kichik qéyiq, tekti tüz qéyiq; 2. leylime köwrük.
tomruk *-ğu is.* 1. köten (taxtay tilghili bolidighan); 2. ishlenigen yaki teyyarlanghan tash.
tomşuk *-ğu is.* qushlarning tumshuqi.
tomşurmak qushlarning tumshuqi bilen yem bermek.

tomurcuk *-ğu is.* 1. ösümlüklerde etiyazda peyda bolidighan tügünche, bix; 2. gül ghunchisi.

tomurcuklanmak bix sürmek, ghunche bolmaq.

tomuşmak 1. tumshuqi bilen peylirini tazilimaq; 2. choqulashmaq.

ton *is. fr.* tonna: *Bir ton et* – Bir tonna gösh.

ton *is. yun.* 1. adem yaki chalghu eswabi, awazining yuqiri yaki töwenlik derijisi; 2. adem yaki chalghu eswabi awazining tézlik yaki astiliq.
derijisi.

ton *is. fr.* ton béliqi.

tonaj *is. fr.* tonnazh (bir qatnash wasitisining kötüreleydighan tonna sani).

tonga *is.* hiyle, tozaq, qapqan.

tonik *is. s. fr.* ba quwwet dora.

tonila *z.* bek jiq, intayin köp.

tonilato *is. it. den.* tonna miqdari.

tonilatoluk *s.* tonna miqdarini körsitidu: *Üç bin tonilatoluk bir gemi* – Üch ming tonniliq paraxot.

tonton *is. fr.* xush xuy, intayin yéqimliq.

top *is.* 1. yumilaq (nersiler); 2. shar (asmangha qoyup bérilidighan); 3. top, zembirek; 4. miqdar: *Bir top iyi kumaş* – Bir top yaxshi rext; 5. hemme: *Topu birden geldi* – Hemmisi birla keldi; 6. top (isport): *Bir top koyun* – Bir top qoy.

topaç *-cı is.* nur (balilar oynaydighan).

topaklama *is.* pom qilmaq, pomzeklimek, zugula qilmaq.

topal *s.* 1. aqsaq; 2. bir ayighi kalta bolghanliqtin tüz turalmaydighan (nerse): *Topal eşek* – Aqsaq éshek; *Topal masa* – Bir puti qisqa shire.

topalak *-ğı is.* 1. toshqan quliqi; 2. aq tiken **Topalar** *is. öz.* qedimki türk qewmliridin biri.

topallamak aqsap mangmaq.

topallık *-ğı is.* aqsaqliq.
topaltı *-nı s.* sheher etrapi rayoni.
toparlak *-ğı is.* 1. yumilaq; 2. zembirek oqi toshush wasitisi (harwa, mashina).
toparlamak bir yerge keltürüp toplimaq.
toparlanmak 1. bir yerge toplanmaq; 2. (késel) saqaymaq, yaxshi bolup qalmaq.
topatan *is.* qoghunning bir türi (renggi sériq, uzunchaq).
topçeker *is.* 1. éghir top toshughuchi kichik paraxot; 2. *s.* top sörigüchi haywan.
topçu *is.* 1. topchi, zembirekchi; 2. topchi esker.
topla *is.* üch chishliq ara.
toplam *is. mat.* omumiy san, jemiy yekün.
toplama *is.* 1. toplash, yighish; 2. qoshush, qoshush usuli (hésabta); 3. tarqilip ketken qoshunlarni yaki qoshundin ayrilip ketken eskerlerni bir yerge toplash.
toplamak 1. toplimaq, bir yerge yighmaq; 2. seremjanlashturmaq; 3. yiringlimaq; 4. korréktor körsetken xatalarni tüzetmek.
toplanık *s.* toplaqliq.
toplanılmak yighilmaq, toplanmaq.
toplanmak toplanmaq, yighilmaq, yighin achmaq: *Öğretmenler toplandı* – Oqutquchilar yighin achti.
toplantı *is.* yighin, mejlis: *Halk toplantı sarayı* – Xelq yighin sariyi.
toplardamar *is.* qizil qan tomuri, qan tomuri.
toplaşma *is.* toplishish, yighilish, bir yerge kélish.
toplaşmak toplashmaq, yighilishmaq, bir yerge kelmek.
toplatmak toplatmaq, yighdurmaq, bir yerge keltürmek.
toplayıcı *is.* 1. teplighuchi, yighquchi; 2. déhqanchiliq we su mehsulatlirini yighquchi yaki toplap satquchi.

toplu *s.* 1. bir yerge toplanghan, seremjanlashturulghan; 2. retlik; 3. tolghan (wujut, beden): *Toplu bir oda* – Retlik bir öy.
toplu iğne *is.* qalpaqliq yingne.
topluluk *-ğu is.* 1. bir yerde bolghanlarning topi (hemmisi); 2. jemiyet, topluq, toplaq.
topluluklu *s.* kolléktip, toplanghan, toplaq.
toplum *is.* jemiyet, toplaq, topluq.
toplumbilim *is.* sotsiologiye.
toplumcu *is. s.* sotsiyalist.
toplumculuk *-ğu is.* sotsiyalizm.
toplumdaş *is.* yurtdash.
toplumlaştırmak omumlashturmaq.
toplumsal *s.* ijtimaiy, sotsiyalistik.
toplumsallık *-ğı is.* ijtimaiylik.
topograf *is.* topografiye mutexessisi.
topografya *is. yun.* topografiye (yer astini ölchesh hem uni xeritige we pilangha chüshürüsh heqqidiki bilim).
toprak *-ğı is.* 1. yer; 2. memliket; 3. tupraq, topa; 4. étiz.
toprak reformü *is.* yer islahati.
toprakaltı *-nı is.* yer asti.
toprakbasti *is.* ilgiri chet elge kirgen yoluchidin yaki maldin ilinidighan baj.
toprakbilim *is.* tupraqshunasliq.
toprakboya *is.* topa boyaq.
topraklamak üstige topa tokmek, topa bilen yapmaq, üstige topa yaymaq.
topraklandırmak yerge ige qilmaq, yer bermek.
topraklı *s.* 1. topa arilashqan; 2. tériydighan yéri bar (déhqan).
topraksız *s.* 1. topa arilashmighan; 2. yersiz: *Topraksız köylü* – Yersiz déhqan.

toptan *z.* 1. biraqla; 2. ülgüje: *Arkadaşlar toptan gittilar* – Yoldashlar biraqla ketti; *Toptan alış veriş* – , ülgüje élish-sétish.

toptancı *is.* ülgüje satquchi.

topu topu *z.* hemme, jemiy: *Topu topu beş kişi değil mi?* – Jemiy besh kishi emesmu?.

topuk *-ğu is.* song, ökche.

topuklu *s.* ökchilik: *Topuklu ayakkabı* – Ökchilik ayagh.

topur *is.* kestanning (liza) tikenlik shöpiki.

toput *is. kim.* dugh (herqandaq bir suyuqluqning qachisining astida tinip qalghan qoyuq qismi).

topuz *is.* 1. uchi kallek kaltek (qedimde qoral supitide qollinilatti); 2. top sheklide örülgen chach; 3. dupdomilaq (adem); 4. ishikning yumilaq tutquchi.

tor *is. s.* 1. tor; 2. tordek toqulghan (bash kiyimi).

tor *s.* tejribisiz, pishmighan, xam (adem).

tor düşmek tozaqqa chüshmek, aldanmaq.

toradelf *is. fr.* kindiktin yuqirisi yépishqan ikki gewdilik ajayip nerse.

torakosiloz *is. fr.* kökrek sheklining buzulushi.

toraman *is.* 1. sémiz etlik (bala); 2. erkeklik ezasi.

torana *is.* Hindistanda budda ibadetxanilirining aldigha yasalghan ishik.

torba *is.* 1. yoghan xalta; 2. erkeklik bézi xaltisi; 3. qeghezdin yasalghan kitap xaltisi; 4. yüng yiptin oqulghan her xil shekildiki taghar.

torbalamak 1. xaltigha qachilimaq; 2. xalta haligha keltürmek.

torbalanmak 1. xaltidek sanggilap ketmek, boshiship ketmek; 2. pürleshmek, pürliship qalmaq.

toreador *is. fr. isp.* buqa bilen soqushquchi.

torero *is. isp.* buqa bilen soqushquchi.

torik ***is.*** 1. ikki yilliq palamit béliqi; 2. eqil; 3. erlik ezasi.

torlak ***s.*** 1. zewqi üchün pulni buzup chachquchi yash; 2. ögitilmigen, köndürülmigen.

torluk *-ğu* ***is.*** tejribisizlik, xamliq.

torna ***is. it.*** qirish stanoki.

tornacı ***is.*** qirish stanoki ishchisi.

tornado ***is. isp.*** Gherbiyi Afriqa qirghaqlirida jiqidighan qattiq boran.

tornalamak stanokta qirmaq.

tornavide ***is. it.*** etwirke.

tornistan ***is. ing.*** 1. (paraxotning) matorini tetürisigse aylandurush; 2. (kiyim heqqide) örüsh, tetür qilish; 3. sözidin (pikridin) yéniwélish.

torpido ***is. ing.*** su minasi paraxoti.

torpil ***s. far.*** 1. su minasi; 2. arqa tirek, yölenchük (adem).

torpillemek mina bilen gherq qiliwetmek.

tortu ***is. far.*** 1. olturushun chöküp qalghan nerse; 2. qalduq; 3. saqindi; 4. nersiler astidiki eng kéreksiz nerse; 5. latqa.

tortulanmak tinmaq: *Su durdukça turtulanır* – Su turghanséri tinidu.

torun ***is.*** newre: *Muminin torunları çoktur* – Muminning newriliri köp.

tos ***is.*** üsüsh (kalla bilen urush yaki münggüz bilen üsüsh).

tosbağa ***is.*** bk. ***kaplumbağa***.

toslamak üsmek, kalla bilen urmaq.

tost ***is. ing.*** 1. ichige may sürkep, mexsus eswabta köptürülup pishurulghan nan késimi; 2. birining sheripi üchün ichish.

tosun ***is.*** 1. pichiwétilgen topaq, mozay; 2. doghilaq yigit.

tosun gibi doghilaq we bestlik (adem).

tosuncuk ***is.*** pewquladde chong tughulghan bala.

totaliter ***is. fr.*** démokratning prinsipqa xilap.

totem *is.* totém (iptidaiy diniy étiqad bolup, buningda melum bir haywangha choqunidu yaki uni öz ejdadi süpitide ulughlaydu).

totemcilik *-ği is.* totémchiliq (qedimki zamanda totémlargha choqunush mestliki).

toto *is.* quyruq (ademning).

totogram *is. fr.* her mirasi oxshash herp bilen bashlinidighan sözlerdin teshkil qilinghan shéir shekli.

toy *is.* ziyapet.

toy *is.* yashliqidin tejribisiz, iqtidarsiz.

toy *is. zool.* bk. ***toykuşu***.

toykuşu *is. zool.* doghdaq.

toyluk *-ğu is.* tejribisizlik.

toynak *-ğı is.* tuwaq (at-éshek qatarliqlarning).

toz *is.* bk. *töz*.

toz *is.* 1. chang-tozan; 2. untuq; 3. uwaq: *Kömür tozu* – Kömür uwiqi.

tozak *is.* 1. chang-tozan; 2. chang-tozanliq, boran; 3. qushlarning bek ushshaq hem yumshaq tüki.

tozamak tozimaq.

tozan *is.* 1. zerre; 2. poyangliq yer.

tozarmak 1. tozan bolmaq; 2. (yamghur heqqide) ushshaq yaghmaq, sim-sim chüshmek.

tozlanmak chang-tozan basmaq.

tozlaşmak 1. tozan bolmaq; 2. changlashmaq (ösümlük).

tozlu *s.* topa basqan.

tozluk *is.* pushqaqliq (tizdin töwinige kiygüzüwalidighan hem topidin saqlinish üchün ayaghning üstini yépip turidighan parche).

tozmak «nurghun yerge bérip seyli qilmaq» meniside qollinilidu.

tozpembe *is.* ochuq shaptul chéchiki reng.

tozsabun ***is.*** untuq sopun.
tozşeker ***is.*** qum shéker.
tozumak tozimaq.
tozuntu ***is.*** 1. topa tozutmaq; 2. eqlini yoqatmaq.
töhmet *-ti* ***is. ar.*** 1. töhmet; 2. gunah; 3. guman, shübhe.
töhmetlendirmek 1. töhmet chaplimaq; 2. eyip we gunahini yüzige salmaq.
töhmetli ***s.*** töhmetke qalghan.
tökezlemek sentürülmek.
tömbeki ***is. far.*** chilim bilen chékilidighan tamaka türi.
töpi ***is.*** qedimki türk böki.
tör ***is.*** tör (öyde eng étibarliq orun).
töre ***is.*** adet, edeb-exlaq.
törebilim ***is.*** exlaq bilimi, exlaqiyet.
töredışçılık *-ğı* ***is.*** amoralizm (exlaq qaidilirini qobul qilmaydighan yol).
törel ***s.*** exlaqiy, qaide-yosun, exlaqqa uyghun.
törelcilik *-ği* ***is.*** exlaqshunasliq.
törelsiz ***s.*** exlaqqa zit, xilap.
törelsizlik *-ği* ***is.*** exlaqsizliq, edebsizlik.
töremek 1. birdinla peyda bolup qalmaq; 2. türlenmek (grammatikida); 3. köpeymek.
tören ***is.*** murasim.
törenci başı ***is.*** 1. murasimgha riyasetchiliq qilghuchi.
törenli ***s.*** tentenilik, daghdughiliq.
törpü ***is.*** chishliri yirik ikek.
törpülemek ikegdimek.
törpülenmek 1. ikeklenmek; 2. terbiye bérilmek.
törpületmek ikekletmek.
törpülü ***s.*** ikeklen'gen.
tös ***ünl.*** haywanni arqigha shoxshitish üchün qollinilidighan söz.

töskürmek arqigha shoxshutmaq (haywanni) **Tötonlar** *is.* *öz.* qedimki gérman xelqi.
tövbe *is. ar.* towa.
tövbekâr *s. ar. far.* towa qilip toghra yolgha qaytquchi.
tövbeli *s.* 1. towa qilghan; 2. ikkinchi qilmasliqqa wede qilghan.
töz *is.* 1. tekti, esli, yiltizliri; 2. jewher.
trafik *-ği is. fr.* qatnash, seyri-seper.
trahom *is. fr.* traxoma (yuqumluq köz aghriqi).
trajedi *is. fr.* 1. tragédiye; 2. aqiwiti yaman ehwal.
traktör *-rü is. fr.* traktor.
trampa *is. it.* tégishish, almashturush.
trampet *is.* bk. ***trampete***.
trampete *is.* baraban.
tramvay *is. ing.* tramway.
trança *is. rum.* Aq déngiz béliqi.
transformatör *is. fr.* transformator (éléktr quwwitini kücheytidighan yaki peseytidighan apparat).
transit *-ti is. fr.* 1. yötkesh (malni); 2. chégridin ötush, chégridin ötküzüsh.
travay *is. fr.* tetqiqat maqalisi, ilmiy maqale.
travers *is. fr.* 1. shipal (tömür yol); 2. sim tanap tüwrüklirining üch teripige ornitilghan toghra (chapras) yaghach.
trefi *is. fr.* 1. üch qulaqliq béde; 2. kurt qeghezliridiki chillik.
tremendo *is. it.* titrek (muzikida).
tren *is. fr.* poyiz.
trençkot *-tu is. ing.* yamghurluq.
tribün *is. far.* 1. munber; 2. tenheriket yaki oyun meydanlirida tamashibinlarning olturushi üchün hazirlanghan orun.
tridezer *is. ing.* yéngi échilghan yerni tüzlesh mashinisi.

trikar *is. fr.* üch chaqliq, ikki kishilik motsiklit.
trikiyazis *is. fr.* kirpikning tughma halda yaki kéyin köz ichige qarap ösüshi.
triko *is. fr.* 1. bir xil yung rext; 2. bu xil rexttin tikilgen kiyim.
trikoloji *is. fr.* trikologiye (tük we chachni tetqiq qilidighan bilim).
trikotaj *is.* toquma, toqumichiliq, ilme toqulma eshyaliri.
trikotajcı *is.* ilmiy-toqulma eshyaliri bilen shughullanghuchi.
trikromi *is. fr.* üch xil rengde resim bésish usuli.
tril *is. fr.* qizil qan tomurliridiki titresh.
trilyon *is. fr.* trilyon, ming milyard.
trim *is. ing.* tertipke sélish, tizish.
trimester *is. fr.* üch ayliq waqit, pesil.
tripleji *is. fr.* ikki qol bir putta yaki bir qol ikki putta bolidighan palechlik.
triplet *is. fr.* üch kishilik wélisipit.
tripo *is.* qimarxana.
triyo *s. it. müz.* üch kishilik muzika guruppisi.
triyola *ed.* on misraliq shishir.
tropika *is. yun.* tropik.
trup *-pu is.* 1. etret, düy 1. truppa.
tu'me *is. ar.* 1. ozuq-tülük; 2. tem; 3. loqma, tötme.
tubûl *is. ar.* dumbaqlar, barabanlar.
tufacı *is.* qoralliq qaraqchi, qoralliq basmichi.
tufacılık *-ğı is.* qaraqchiliq, oghriliq, basmichiliq.
tufalanmak oghrilimaq, bulimaq.
tufan *is. ar.* 1. tupan; 2. shiddetlik, yamghur.
tufana *is.* üch qewetlik béliq tori.
tufeyl *is. s. ar.* 1. parazit, qan shorighuchi; 2. teyyar tap.
tufû *is. far.* 1. tükürük; 2. otning öchüp qélishi.
tufûlet *is. ar.* baliliq, kichiklik.

tugay *is. ask.* 1. polk bilen diwiziye otturisidiki eskiriy birlik, lüy; 2. etret, düy: *Üretim tugayı* – Ishlepchiqirish etriti.
tuğ *is.* 1. tugh; 2. qil, tük, chach; 3. at qilidin ishlen'gen taj.
tuğamiral *-lı is.* déngiz armiyiside général léytnant.
tuğgeneral *-lı is.* quruqluq armiyiside jünjang.
tuğla *is. lat.* 1. xish; 2. xishtin yasalghan.
tuğlacı *is.* xish pishurghuchsi we satquchi.
tuğlacılık *-ğı is.* xishchiliq.
tuğra *is.* monogramma (isim, familining bash herpliridin tüzülgen güldar yéziq, alamet).
tuğyan *is. ar.* tashqin, su tashqini, tughyan.
tuh *ünl.* way (ündesh söz): *Tuh treni kaçırdık* – Way poyizni ketküzüp qoyduq.
tuhaf *s. ar.* 1. yat, qiziq; 2. ajayip: *Tuhaf bir adı vardı, hatırıma gelmiyor* – Ajayip ismi bar idi, esliyelmeywatimen; 3. heyran qalarliq; 4. külkilik; 5. chüshen'gili bolmaydighan.
tuhafiye *is. ar.* 1. türlük mal; 2. paypaq, qol yaghliq, qolqap qatarliqlarni zinnetleshke ishlitilidighan nersiler.
tuhafiyeci *is.* türlük mal satquchi.
tuhaflık *-ğı is.* ejeblinerlik.
tuhfe *is. ar.* 1. hediye, sowghat; 2. yéqimliq, yaxshi nerse.
tuhla *s. ar.* köküch (reng).
tuhm *is. far.* bk. ***tohum***.
tuhme *is. ar.* hezim qilalmasliq.
tuhr *is. ar.* 1. taharet (namazdin awwalqi pakizlik); 2. ayalning adet körmigen mezgili.
tuhumluk *s.* 1. uruqluq: *Tohumluk buğday* – Uruqluq bughday; 2. qéri, yashanghan; 3. uruqluq saqlinidighan jay.
tuim *is. ar.* 1. ozuq-tülük; 2. tem.
tul *-lü is. ar.* 1. uzunluq; 2. méridian, méridian siziqi.
tûlâ *s. ar.* téximu uzun, bek uzun, rasa uzun.
tulga *is.* tömür qalpaq, dubulgha.

tuluk ***is.*** bk. ***tulum*** .

tulum ***is.*** 1. tulum; 2. gewdisi püwlep chélinidighan saz; 3. tulum shekillik.

tulumba ***is. it.*** 1. su chiqirish pompisi, chighriqi, ot öchürüsh nasosi; 2. nasos; 3. püwligüch.

tulumbacı ***is.*** ot öchürgüchi.

tulumsu ***s.*** ulumsiman.

tuma'ninet ***is. ar.*** xatirjemlik, ishench.

tumağı ***is.*** zukam.

tumân ***is. far.*** keng we xalta ichki kiyim.

tumâr ***is. ar.*** tumar.

tumba ***is. it.*** 1. astin-üstün (bolmaq); 2. ornigha éytilish (bala aghzidin).

tumbadız ***s.*** pakar we doghilaq (adem).

tumûh ***is. ar.*** égiz yerge tikilip qarash.

tumûm ***is. ar.*** tashqin, su tashqini.

tumûs ***is. ar.*** bir nersining yoqilishi.

tumuşuk *-ğu* ***is.*** tumshuq (qushning).

tunbûr ***is. ar.*** bk. ***tanbûr*** .

tunç *-cu* ***is. çin.*** 1. tunch; 2. tunchtin yasalghan **Tunguzlar** ***is. öz.*** tungguslar.

tûni ***is. s. ar.*** 1. lükchek, afiy; 2. rezil, peskesh; 3. oghri.

tur ***is. ar.*** tagh.

tur ***is. fr.*** dewr, aylinish.

turaç *-cı* ***is. zool.*** chil (qush).

turba ***is. fr. kim.*** torf (sazliqlarda ösümlaklerning chirishidin hasil bolghan yéqilghu).

turbalık *-ğı* ***is.*** torflik.

turfa ***is. ar.*** yehudiylarche haram sanalghan nerse.

turfanda ***s. far.*** 1. chilge, baldur pishidighan (méwe, köktat); 2. mewsumning axirida yétishidighan.

turfandacı ***is.*** balidur pishidighan nersiler satquchi, yétishtürgüchi.

turfandalık *-ğı* ***is.*** baldur pishidighan köktat, méwe yétishtürüsh ishi.

turfandalık *-ğı* ***is.*** baldur pishidighan köktatliq (köktat térilidighan yer).

turfekâr ***s. ar.*** ghelite, heyran qalarliq ishlarni qilghuchi.

turgay ***is.*** torghay.

turhan ***s.*** ésilzade.

turing ***is. ing.*** sayahet.

turist *-ti* ***is. fr.*** sayahetchi.

turistik ***is. fr.*** sayahet bilen munasiwetlik.

turizm ***is. fr.*** sayahet.

turluk *-ğu* ***is.*** bk. ***durluk***.

turna ***is. zool.*** turna.

turnagözü ***s.*** ach sériq.

turne ***is. fr.*** seyyare oyun qoyush.

turnike ***s. fr.*** tornika (kirish-chiqish jaylirida ademlerni birdin-birdin ötküzüsh üchün ornitilghan aylanma ishik).

turnusol *-lü* ***s. fr.*** tornosol (bir ürüsh ösümlüktin élinidighan ximiyiwi boyaq).

turnuva ***is. fr.*** tenheriket musabiqisi.

turp *-bu* ***is. bot. far.*** turp, lobu.

turpgiller ***is. bot.*** turp tipidiki köktatlar.

turre ***is. ar.*** manglay chéchi.

turş ***s. far.*** achchiq-chüchük, chüchimel (tem).

turşu ***is. far.*** 1. achasey, shensey; 2. qattiq mest.

turşucu ***is.*** achasey teyyarlighuchi yaki satquchi.

turşuluk ***s.*** achasey qilishqa bolidighan.

turta ***is. it.*** turt (qent, tuxum we meshke bilen pishurulghan tamaq).

turuncu ***s.*** qizil sériq, sarghuch sériq.

turunç *is. far. bot.* temi achchiq-chüchük jüyze, mandarin.
turuş *s. çağatayca* apqur, jam, kasa, kostaghan.
tuş *is. fr.* 1. rayal qatarliq chalghu eswablirida yaki xet bésish mashinisi, hisab mashinisi qatarliqlarda barmaq bésilidighan yer, tügme; 2. chélishta dumbining yerge tégishi.
Tuş *is. öz. dilb.* Kapkaziyining jenubida qollinilidighan gruzin tili.
tuşe *is. fr.* ayallarning jinsiy yolini tekshürüsh, bulupmu mexsus hamildar ayalni tekshürüsh.
tût *is. far.* üjme, jüjem.
tutacak *-ğı is.* sap tutquch.
tutaç *-cı is. kim.* 1. laboratoryide ishlitilidighan qisquch; 2. qazanni ochaqtin chüshürüshte ishlitidighan lata.
tutak *-ği is.* 1. deste; 2. tutquch; 3. rehne: *Bıçak tutağı* – Pichaqning destisi.
tutam *is.* tutam, ochum: *Bir tutam tuz* – Bir ochum tuz.
tutam tutam *s.* deste halidiki, deste, destem.
tutamaç *-cı is.* tutquch, sap.
tutamak *is.* 1. tutquch, sap; 2. delil, pakit, ispat.
tutamlamak bir tutam almaq.
tutanak *-ğı is.* 1. sözlerning eynen yézilishi; 2. toxtam, kélishim, pütüm; 3. birer organ teripidin yézilghan doklat.
tutar *is.* 1. miqdar; 2. pul miqdari; 3. meblegh.
tutarak *is.* 1. nérwa késelliki; 2. tutqaq késili.
tutarga *is.* bk. ***tutarak***.
tutarık *is.* bk. ***tutarak***.
tutarlı *s.* muwapiq, uyghun, layiq.
tutarlık *-ğı is.* uyghunluq, muwapiqliq.
tutarsız *s.* uyghunsiz, nalayiq, muwapiqsiz.
tutarsızlık *-ğı is.* uyghunsizliq, muwapiqsizliq.
tuti *is. zool.* tüti (qush).
tutiname *is.* emeliy menisi yoq, menisiz sözler, hékayiler.

tûtiyâ ***is. far.*** sénik, tutiya.

tutkal ***is.*** yilim, shilim.

tutkallamak yilim (shilim) bilen yépishturmaq.

tutkallı ***s.*** yilim (shilim) sürülgen, yilimlanghan.

tutku ***is.*** qizghinliq, qizghin ümid, qattiq hayajan, qaynaq héssiyat.

tutkun ***s.*** meptun, köngül bermeklik.

tutkunluk *-ğu* ***is.*** meptunluq.

tutmaç ***is. mutf.*** ushshaq xémir parchiliridin yasalghan qétiqliq tamaq.

tutmak 1. tutmaq: *Ateşi tutma, elini yakar* – Otni tutma, qolungni köydüridu; *Hırsızı tutmak* – Oghrini tutmaq; 2. qolgha chüshürmek, tutuwalmaq, uwulimaq; 3. saqlimaq: *Bu sözü aklınızda tutun* – Bu sözni ésingizde saqlang; 4. qamap qoymaq, solap qoymaq; 5. qaplap ketmek, bésip ketmek: *Duman ortalığı tuttu* – Etrapni tuman qaplap ketti; 6. almaq, yépishmaq: *Bu tahta boya tutmaz* – Bu taxta reng almaydu; 7. kontrol qilmaq, tizginlimek: *Polis yollari tutmuş* – Saqchilar yollarni tizginleptu; 8. qollimaq, qoghdimaq: *Bu soruda siz beni hiç tutmadınız* – Bu mesilide siz méni zadi qollimidingiz; 9. yaratmaq, xalimaq: *Bu modayı kimse tutmiyor* – Bu modini héchkim yaratmaydu; 10. uyghun kelmek, mas kelmek: *Bu söz ötekini tutmuyor* – Bö söz bashqisigha uyghun kelmeywatidu; 11. xizmetke salmaq, xizmitige almaq: *Aşçı tutmak* – Ashpez salmaq; 12. bashlimaq: *İşi fena tuttular* – Ishni yaman bashlidi; 13. kirishmek, mangmaq: *Tuttuğumuz doğrudur* – Mangghan yolimiz toghra; 14. éri bolmaq: *Arkadaşım onun kız kardeşini tutar* – Dostum uning singlisining éri bolidu; 15. tesir qilmaq: *Bu uyku ilaci beni tutmadı* – Bu uyqu dorisi manga tesir qilmidi; 16. ulashmaq, yétip barmaq: *O, şimdi köyü çoktan tutmuştur* – U yézigha alchliqachan yétip barghan bolghay; 17. yoluqmaq, tegmek: *Burasını rüzgar tutmaz* – Bu

yerge shamal tegmeydu; 18. perez qilmaq, texmin qilmaq: *Tutalımki senin bunda suçun yok* – Perez qilishimche séning buningda gunahing yoq; 19. oqqa tutmaq: *Şehri ateşe tutmak* – Sheherni oqqa tutmaq; 20. yéqinlashturmaq, qaqlimaq, tutmaq: *Saati kulağına tutmak* – Saetni quliqigha tutmaq; *Ekmeği ateşe tutmak* – Nanni otqa qaqlimaq; 21. qonmaq, peyda bolmaq: *Çocuğun yemeğine dikkat etmeli ki, biraz et tutsun* – Balining tamaqigha diqqet qilishi kérekki, bir az et qonsun; 22. tutmaq, qollanmaq, ishletmek: *Ustura tutmak* – Ustura tutmaq; 23. baghlimaq, tutmaq: *Kaymak tutmak* – Qaymaq baghlimaq; 24. tutmaq, bashlimaq: *Sancisi tutmak* – Sanjiqi tutmaq; 25. kütken netijige érishmek, meqsetke yetmek; 26. qerzigse bermek; 27. tutmaq: *Dikilen ağaç tuttu* – Tikilgen derex tutti; 28. dawam qilmaq: *Bu iş iki saat tuttu* – Bu ish ikki saet dawam qildi; 29. yépishmaq: *Çivi iyi tuttu* – Mix yaxshi tutti; 30. giriptar bolmaq, muptila bolmaq: *Çocuğu sitma tutmuş* – Bala bezgek késilige muptila boptu.

tutsak *-ğı is.* esir (qolgha chüshken).

tutsaklık *-ğı is.* esirlik, asaret.

tutsu *is.* wesiyet.

tutturmak 1. tutturmaq; 2. yépishturmaq, mixlimaq, chaplimaq; 3. kirishmek qolgha almaq (ishni); 4. meqsetke érishmek.

tutturmalık *-ğı is.* tutturghuch, tutturmiliq.

tutturucu *is.* tutturghuchi.

tutu *is.* güre, rene.

tutucu *s.* muteessip, konsérwator, koniliqni saqlighuchi.

tutuculuk *-ğu is.* muteessiplik, konsérwatorluq.

tutuk *s.* 1. tatinchaq, utanchaq; 2. kékech, kékechlep sözleydighan: *Tutuk adam* – Tartinchaq adem.

tutuklama *is.* qamash, solash, türmige sélish.

tutuklamak qamimaq, solimaq, türmige salmaq.

tutuklu *s.* mehbus, gunahkar, jinayetchi.

tutukluk *-ğu is.* 1. tartinchaqliq; 2. ishliyelmeslik.

tutulma *is.* tutulush, köyüsh: *Ay tutulması* – Ayning tutulushi (köyüshi).

tutulmak 1. tutulmaq: *Ay tutuldu* – Ay tutuldi; 2. köymek; 3. ishlimes halgha kelmek, bir yéri ishliyelmeslik: *Su* – Ishliyelimeslik; 4. ichi pushmaq, zérikmek; 5. muptila bolmaq: *Bu işe gittikçe tutulmuyorum* – Bu ishqa barghanséri ichim pushuwatidu.

tutulu *s.* renige élinghan.

tutulum ekliptika, yerning quyash etrapidiki yoli jaylashqan tekshilik.

tutum *is.* 1. tutulghan yol; 2. iqtisadchiliq; 3. mewqe, meydan: *Bu mesele üzerindeki tutumunuz nasıl?* – Bu mesile heqqidiki meydaningiz qandaq?.

tutumlu *s.* iqtisadchil.

tutumluluk *-ğu is.* iqtisadchilliq.

tutumsız *s.* israpxor, israpchisil.

tutumsuzluk *-ğu is.* israpchiliq, israpxorluq.

tutunmak 1. özi üchün qollanmaq, özi üchün ishletmek: *Ustura tutunmak* – Ustura ishletmek; 2. yölenmek: *Parmaklığa tutundu* – Shadigha yölendi.

tuturuk *-ğu is.* tuturuq.

tutuşmak 1. tutushmaq: *El tutuşmak* – Qol tutushmaq; 2. kirishmek: *Tartışmaya tutuşmak* – Talash-tartishqa kirishmek; 3. tutashmaq (ot).

tutuşturmak 1. tutushturmaq; 2. tuyuqsiz bermek, tutquzup qoymaq: *Bir şey demeden mektubu eline tutuşturdu* – Bir nerse démestinla xetni qoligha tutquzup qoydi.

tutya *is. ar.* bk. *tûtiya*.

tuval *is. fr.* mayliq resim we bu xil resim sizilghan rext.

tuvalet *-ti* ***is. fr.*** 1. girim qilish öyi, perdaz qilidighan yer; 2. ayallarning kéchilik kiyimi; 3. saqal-burutni élish, kiyinish, perdaz qilishta qollinilidighan chong eynek; 4. hajetxana, xala jay.

tuz ***is.*** tuz.

tuz ruhu *-nu* ***is.*** tuz kislatasi, gidroxlorik kislata.

tuzak *-ğı* ***is.*** 1. tozaq, qiltaq; 2. qapqan; 3. suyiqest: *Bu bir tuzaktır, aldanmayın* – Bu bir suyiqest, aldanmang.

tuzakçı ***is.*** suyiqestchi, aldamchi.

tuzcu ***is.*** tüz satquchi.

tuzcul ***s. bot.*** shorni iyaxshi köridighan (ösümlük).

tuzla ***is.*** tuz meydani, tuz kéni tuzlaq.

tuzlak ***s.*** shorluq (yer), tuzlaq.

tuzlama ***s. is.*** 1. turlash, tuz sépish, tuzlima; 2. tuzlanghan: *Tuzlama balık* – Tuzlanghan béliq.

tuzlamak tuzlimaq, tuz sepmek.

tuzlanmak tuzlanmaq.

tuzlu ***s.*** 1. tuzluq; 2. bek qimmet: *Bu yemek tuzlu olmuş* – Bu tamaq tuzluq bolup kétiptu; *Bu bana tuzluya oturdu* – Bu manga bek qimmet toxtidi.

tuzlu balgam ***is.*** bir munche tére késelliklirining omumiy ismi.

tuzluca ***s.*** 1. nisbeten tuzluq; 2. xéli qimmet.

tuzluk *-ğu* ***is.*** 1. tuzluq, tuz qachisi; 2. atlarning köz chaniqi, ademler boynining ong we sol teripidiki müre chuquri.

tuzsuz ***s.*** 1. tuzsiz, tuzi kem; 2. temsiz chaqchaq, qilidighan (adem).

tü ***ünl.*** «jajangni tart!», «béshingni ye!», «xuda edipingni bersun!» meqsitide qollinilidu.

tüb ***is. fr.*** 1. bir uchi étik neyche; 2. perdaz buyumliri qachisi.

tübaj ***is. fr.*** turuba ornitish.

tübbet ***is. ar.*** tibet.

tüberkülijen ***s. fr.*** tubérkulyoz qilghuchi.
tüberkülosid ***is. fr.*** tubérkulyozni yoqatquchi.
tüberküloz tubérkulyoz, sil.
tücâh ***is. ar.*** qarshi (udul) terep.
tüccar ***is. ar.*** sodiger, tijaretchi.
tüccarlık *-ğı* ***is.*** sodigerchilik, tijaretchilik.
tüf ***is. fr.*** yanar taghdin étilip chiqqan tagh jinsiy.
tüfek *-ği* ***is. far.*** miltiq, piyade eskerler miltiqi.
tüfekçi ***is.*** 1. miltiq yasighuchi yaki satquchi; 2. saray bekchisi, saray közetchisi.
tüfeklik *-ği* ***is.*** 1. herbiy garazmilarda miltiqlar qoyulidighan yer; 2. miltiq qépi.
tüfeng ***is. far.*** miltiq, qoral.
tükel ***s.*** toluq, tamamen, pütün, mukemmel.
tükenmek tügimek, axirlashmaq, tamamlanmaq.
tükenmez ***is.*** 1. daim süyi köpiyip turidighan bir xil méwe shirnisi; 2. tügimes-pütmes.
tükenmez kalem ***is.*** may qelem, yüenzibi.
tüketici ***is.*** yep -ichip tugetküchi.
tüketim ***is.*** tügitish, püttürüsh.
tüketmek tügetmek, püttürmek, tamamlimaq, xejlimek.
tükme ***is. far.*** tügme, topcha.
tükürmek tükürmek.
tükürük *-ğü* ***is.*** tükürük.
tükürüklemek türkimek, aghzi bilen sepmek.
tül ***is. dok.*** daka.
tülbent *-di* ***is.*** 1. daka; 2. dakidin ishlen'gen.
tülemek 1. tuk chiqarmaq; 2. tülimek.
tülün ***is.*** ay etrapida peyda bolidighan gerdish.
tüm ***is. s.*** 1. pütünley, hemmisi, tamamen; 2. tümen – «bk. ***tümen***» sözning qisqartilmisi: *Parasının tümünü kaybetti* – Pulning hemmisini yoqatti.

tümamiral *is.* déngiz armiyisi général mayori.
tümbek *-ği is.* 1. danixorek; 2. bir xil saz.
tümce *is. gram.* jümle.
tümcelemek bir nersini mukemmel haligha keltürmek.
tümel *s.* uniwérsal, omumiy, yighinchaqlanghan, omumlashturulghan.
tümen *is.* diwiziye (herbiyde).
tümgeneral *-lı is.* général mayor, shawjyang.
tümleç *-çı is.* toluqlighuchi.
tümlemek tamamlimaq, toluqlimaq.
tümlenmek tamamlanmaq, toluqlanmaq.
tümler *s.* tamamlighan, toluqlighan.
tümsayı *is.* bir pütünlükni hasil qilidighan shexsler sani.
tümsek *-ği is.* donglük, töpe, döwe.
tün *is.* tün, kéche, **tün aydın** *is.* «yaxshi chüsh kör!».
tünek *-ği is.* qondaq (toxu qatarliqlarning).
tüneklemek qondaqqa chiqmaq.
tünel *is. ing.* teshme, tonél (tagh teshmisi).
tünemek qondaqqa chiqmaq, uchar qushlarning bir nersige qonup kéchini ötküzüshi.
tüngür *is.* shamanlarning rohilarni chaqirish üchün chalidighxan dumbiqi.
tünmek qarangghu chüshmek.
tür *-rü is.* tür, xil.
türbe *is. ar.* gümbez (ataqliq ademlerning qebrisi).
türbedar *is. ar. far.* gümbezge qarighuchi.
türbet *is. far.* bk. ***türbe***.
türbin *is. fr.* turbina (hor, gaz küchi bilen ishleydighan dwigatél).
türdeş türdash, hem jins.
türdeşlik *-ği is.* türdashliq, jinsdashliq.
türe *is.* hoquq.

türeç *-ci is.* kéyin peyda bolghan adet.

türedi *is. s.* 1. kéyin peyda bolghan, u yer-bu yerdin toplanghan: *Türedi kimseler* – U yer-bu yerdin toplanghanlar; 2. qeyerdin ikenliki namelum, tégi-tekti éniq bolmighan; 3. tuyuqsizla ösüp ketken, hayt-huyt dégüche atinip qalghan; 4. bandit, qaraqchi, asiy.

türel *s.* hoquqi.

türelmen *is.* ijad qilghuchi.

türemek *s.* 1. törelgen, meydangha chiqqan, peyda bolghan; 2. bir yiltizdin kelgen: *Kızarmak ve kızıl kelimeleri, ayni kökten türemiş sözcüklerdir* – Qizarmaq, qizil sözliri eyni yiltizdin türlen'gen sözlerdur.

türeti *is.* ixtira, ijad.

türetici *is.* ixtirachi, ijad qilghuchi.

türetmek 1. ijad qilmaq, yaratmaq, meydangha keltürmek; 2. ishlep chiqarmaq, köpeytmek: *Mehmet yenilik türetti* – Mehemet yéngiliq yaratti.

Türk *is. öz.* türk.

Türkan *is. far.* 1. türkler; 2. ayallar ismi.

Türkcü *is. s. öz.* türkchu (Osman padishahliqining axirqi yillirida Os manliq we Islamchiliq éqimigha taqabil halda türklik héssiyatini teshebbus qilghuchilar).

türkcülük *-ğü is.* türkchilik.

türkcüş *s. far.* chala pishqan gösh.

Türkçe *is. öz.* türkche, türk tili.

Türkçeci *is. s. öz.* 1. türkchilik prinsipini himaye qilghuchi, türkchilik terepdari; 2. türk tili oqutquchi **Türkçecilik** *-ği is.* türkchichilik (türk tilining sapliqini qoghdash üchün qilinghan küresh).

türkçeleştirmek 1. türkchileshtürmek (tilni), bashqa tillarning ornigha türkchini ishletmek; 2. türkchige terjime qilmaq.

türkçesi *z.* toghrisi, ochuqraqi, éniqi: *Türkçesi sen bu işi beceremedin* – Toghrisi, sen bu ishni bashqa élip chiqalmiding
Türkistan *is. öz.* Türkistan.
türkiyat *is.* türkologiye, türkiyat **Türkler** *is. öz.* türkler, türk xelqi.
türkleşmek türkleshmek.
türkleştirmek türkleshtürmek.
Türklük *-ğü is. öz.* 1. türklik; 2. türk jemiyiti.
Türkmen *is. öz.* türkmen.
Türkmence *is. öz.* türkmen tili.
Türkmenistan *is. öz.* Türkmenistan **Türkmenler** *is. öz.* türkmenler.
türkolog *is. yun.* turkolog, turkologiye alimi.
türkoloji *is. yun.* turkologiye.
türkü *is.* xelq shéiri we qoshaqtin tüzülgen ghezel, xelq naxshisi.
türkü çağırmak xelq naxshisi éytmaq.
türlü *s. is.* 1. türlük, xilmu xil, her xil; 2. xilmu xil köktat bilen pishurulghan tamaq.
türlü türlü *z.* xilmu xil, türlük-türlük, türlük-tümen.
türsellik *-ği is.* bk. ***özgürlük***.
türüm *is.* mewjudiyet, mewjut bolush, shekillinish.
türüş *s. far.* achchiq-chüchük.
tüs *is.* tük.
tüs *s.* toqquzning biri.
tüşe *is. ar.* ozuq.
tütmek is chiqarmaq, tütün chiqarmaq.
tütsü *is.* tütün, is, isriq.
tütsülemek islimaq, sürlimek, isriq salmaq.
tütsülü *s.* 1. tütünlük; 2. mest.
tütsülük *-ğü is.* isriqdan.

tüttürmek 1. is chiqartmaq, tütün chiqarmaq, islimaq; 2. chekmek.
tütük ***is. far.*** chong perde, yapquch.
tütün ***is. tatarca*** tamaka.
tütüncü ***is.*** tamaka sodigiri, tamaka térighuchi.
tütüncülük *-ğü* ***is.*** tamakichilik.
tüy ***is.*** tük.
tüydöken ***is.*** ustura.
tüylemek 1. tük chiqarmaq; 2. pul igisi bolmaq.
tüylü ***s.*** 1. tüklük; 2. moyi uzun gilem.
tüymek qachmaq.
tüysüz ***s.*** 1. tüksiz; 2. saqal-buruti chiqmighan.
tüysüz şeftali tüksiz shaptol.
tüysüzlük *-ğü* ***is. bot.*** tüksizlik (tüksiz ösümlük).
tüyûs ***is. ar.*** tikiler (pichilmighan serke).
tüze ***is.*** 1. adalet; 2. edliye.
tüzük *-ğü* ***is. huk.*** Nizamnahe.

U

U U (Türk élipbesining 25-herpi).
ubâd ***s. ar.*** 1. jüshqun; 2. qattiq tashqin su.
ubâr ***is. far.*** ingrash, yighlash.
ubeyt *-di* ***is. ar.*** kichik qul, bala qul.
ubudiyet *-ti* ***is. ar.*** qulluq.
ubûr ***is. ar.*** 1. suning bir teripige ötüsh; 2. atlash, ötüsh.
ucâm ***is. ar.*** uruqcha, méghiz.
ucâp ***s. ar.*** külkilik nerse, ejeblinerlik nerse.
uccâb ***s. ar.*** bk. ***ucâp***.
ucra ***s.*** bk. ***ücra***.
ucube ***is. ar.*** 1. tangsuq, ajayyip nerse; 2. qurulsushi türdashlirigha oxshimaydighan.
ucubelik *-ği* ***is.*** 1. yirginichlik, bet-beshre; 2. janliqlarning ten qurulushidiki chong normalsizliq.
ucuz ***s.*** erzan: *Ucuz kumaş* – Erzan rext; *Ucuz etin yahnisi tatsiz (yavan) olur* – Erzan göshning shorpisi tétimas.
ucuzcu ***s.*** 1. erzan satquchi; 2. erzan alghuchi.
ucuzlamak 1. erzanlimaq, bahasi chüshmek; 2. asan qolgha kelturülmek.
ucuzlatmak erzanlatmaq, bahasi chüshürtmek.
ucuzluk *-ğu* ***is.*** 1. erzanliq, bahasi töwenlik, töwen bahaliq; 2. erzanchiliq.
uç *-cu* ***is.*** 1. uch: *Bicağın ucu* – Pichaqning uchi; 2. chet, yaqa: *Şehrin bir ucundan obür ucuna kadar* – Sheherning bir chétidin yene bir chétigiche; 3. axiri: *Bu ormanın ucu yok* —bu ormanning chéki yoq; 4. seweb.
uçak *-ğı* ***is.*** ayropilan, uchqu.
uçak alanı aprodrom, ayropilan istansisi.

uçakcı *is.* ayropilan ishletküchi.
uçaksavar *is.* zént top.
uçar *s.* uchar, uchquchi, uchqur.
uçarı *s.* 1. heddidin tashqiri; 2. oyun külkige bérilgen, tamashagha bérilgen.
uçarılık *-ğı is.* oyun tamasha bilen kün ötküzüsh.
uçkun *is.* uchqun.
uçkur *is.* ishtanbagh.
uçkurluk *-ğu is.* 1. ishtanbagh, ötküzülidighan kanar; 2. bayraqning yip ötküzidighan kaniri.
uçlama *is.* her misraning bash heripi yuqiridin töwen'ge qarap oqulsa bir söz barliqqa kélidighan shekilde yézilghan shéir.
uçlanmak bermek, qayturup bermek, ötimek.
uçmak 1. uchmaq; 2. tozimaq; 3. öngmek: *Rengi uçmuş* – Renggi öngüptu; 4. yoq bolmaq; 5. domilap chüshmek, égiz yerdin chüshmek: *Bizim kitaplar uçmuş* – Bizning kitablirimiz yütüp kétiptu.
uçmak *-ğı is.* jennet.
uçsuz *s.* cheksiz, payansiz: *Uçsuz bucaksız* – Chéki yoq, payansiz.
uçucu *s.* 1. uchquchi, uchidighan; 2. pargha aylinip kétidighan.
uçuk *-ğu is.* sunuq: *Rengi uçuk* – Renggi sunuq.
uçuk *-ğu is.* ochuq (kalpuklarda bolidighan).
uçuklamak ochuq chiqmaq.
uçuksu *s.* ochuqsiman.
uçurmak 1. uchurmaq; 2. uchuruwetmek: *Uçurtmayı uçurmak* – Leglek uchurmaq; *Kurşun kulağını uçurmuş* – Yoq quliqini uchuruwetti.
uçurtma *is.* leglek.
uçurtmak uchurtmaq.

uçurum ***is.*** 1. uchurum, tik we chongqur yar; 2. zor palaket; 3. zor perq.

uçuş ***is.*** uchush herikiti, usuli.

uçuşmak 1. uchüshmak; 2. dolqunlimaq.

udâl ***is. ar.*** dawasiz (aghriq).

udi ***is. ar.*** ut chalghuchi.

udûl ***is. ar.*** 1. yoldin chiqip kétish; 2. chékinish, waz kéchish.

udvân ***is. ar.*** 1. düshmenlik; 2. heqsizlik, zulum, tuh.

uf ***ünl.*** uh: *Uf! Çok yoruldum* – Uh! tazimuhardim; *Uf acıktım* – Ah! qorsuqum achti.

ufacık *-ğı* ***is.*** bek kichik, kichikkine, uwaqche: *Üfacık bir adamdır* – Kichikkine bir adem.

ufak *-ğı* ***s.*** 1. kichik: *Ufak ev* – Kichik öy; 2. az, erzimes: *Ufak bir ücret* – Erzimes heq; 3. uwaq: *Ekmek ufağı* – Nan uwiqi; 4. töwen derijilik: *Ufak bir memur* – Kichik bir xadim; *Ufak şehir* – Kichik sheher; *Ufak bir çapta* – Kichik kölemde (daire).

ufak tefek *-ği* ***is.*** parche-purat.

ufak ufak ***z.*** 1. az-az, uwaq-uwaq; 2. parchilanghan.

ufakça ***z.*** kichikkine, uwaqche.

ufaklık *-ğı* ***is.*** 1. kichiklik, uwaqliq; 2. parche pul; 3. pit; 4. bala.

ufalamak parchilamaq, uwatmaq, uwaqlimaq.

ufalanmak parchilanmaq, uwilanmaq.

ufalmak parchilanmaq, kichiklenmek, uwilanmaq.

ufaltmak kichikletmek, uwatmaq.

ufantı ***is.*** uwaq.

ufkî ***s. ar.*** teptekshi.

uflamak uh démek.

ufuk *-fku* ***is. ar.*** 1. upuq; 2. köz nuri: *Ufuk genişledi* – Köz nuri aydinglashti.

ufunet *-ti* ***is. ar.*** 1. sésiq puraq, bedbuy; 2. yallugh, ishshiq.

ufunetlenmek yiringlimaq (yara).

Ugaritce *is. öz. dilb.* ugarit tili (qedimki gherbiy shiymal sami tilige bérilgen nam) **Ugliçler** *s. öz.* islaw xelqi.
uğlamak bk. ***uğuldamak***.
uğlûta *is. ar.* tépishmaq.
uğniye *is. ar.* naxsha -ghezel, neghme.
uğniye okumak neghme éytmaq.
uğra *is.* xémir yayghanda sépilidighan un.
uğrak *-ğı is.* pat-pat, duch kélidighan yer, daimliq olturidighan yer.
uğralamak xémirgha un sepmek.
uğramak 1. chüshüp ötmek; 2. yénidin ötmek; 3. kötürülmek, örlep chiqmaq; 4. uchrimaq, yoluqmaq (yaman ehwallarda); 5. jin chaplashmaq: *Orada dolaşma, uğrarsın* – U yerde yürme, jin chaplishidu.
uğraş *is.* bk. ***uğraşı***.
uğraşı *is.* 1. küresh; 2. meshghuliyet.
uğraşmak 1. meshghul bolmaq; 2. ghawgha chiqarmaq; 3. öchmenlik qilmaq, düshmenleshmek.
uğraştırmak meshghul qildurmaq, bir ishqa kirishtürmek.
uğratmak 1. uchratmaq, yoluqturmaq: *Yenilgeye uğratmak* – Meghlubiyetke uchratmaq; 2. chiqiriwetmek, heydiwetmek, qoghliwetmek **uğru** *is.* oghri.
uğrulamak oghrilimaq.
uğruluk *-ğu is.* oghriliq.
uğrun *z.* oghriliqche, yoshurun halda.
uğuldamak güldürlimek.
uğultu *is.* güldürlesh awazi.
uğur *is.* amet, teley, bext, saadet, yaxshiliq.
uğur *-ğru is.* meqset, yol (tutqan).
uğurlama *is.* aq yol tilesh.
uğurlamak uzitip qoymaq, aq yol tilimek.
uğurlu *s.* 1. teleylik; 2. aq yol: *Uğurlu olsun* – Aq yol bolsun.

uğursuz ***s.*** teleysiz, bextsiz.
uğursuzluk *-ğu* ***is.*** teleysizlik, bextsizlik.
uğuru açık teleylik.
uğviye ***is. ar.*** bala-qaza, musibet.
uhbûşe ***is. ar.*** türlük qebililerdin barliqqa kelgen jamaet.
uhciye ***is.*** tépishmaq.
uhde ***is. ar.*** 1. höddige élish 1. mesuliyet.
uhdûse ***is.*** heyran qalarliq oydurma xewer.
uhrâ ***s. ar.*** bashqa, bölek.
uhre ***is. ar.*** 1. nersining axirisi; 2. közning quyruqi, égerning arqa uchi.
uhrevi ***s. ar.*** axir zaman bilen munasiwetlik, axiretke ait.
uhrûn ***s. far.*** qisir, tughmas.
ukab ***is. ar.*** 1. qara qush, qarchigha; 2. Mühemmed peyghemberning bayraqliridin birige bérilgen nam.
ukâb ***is. ar.*** topa-tozan.
ukalâ ***is. ar.*** bilermenlik qilghuchi.
ukalalık *-ğı* ***is.*** bilermenlik: *Ukalalığı herkes beğenmez* – Bilermenlikni héchkim yaxshi körmeydu.
ukam ***is. ar.*** bek shiddetlik, bek qattiq.
ukar ***is.*** 1. sharab, tüzüm hariqi; 2. zamaniwi öy jahaziliri.
ukbâ ***s. ar.*** 1. jaza; 2. axiret, u dunya.
ukde ***is. ar.*** ichige derd bolghan nerse meniside qollinidu: *Senin bu sözün bana ukde oldu* – Séning sözüng manga derd boldi.
ukdegir ***s. far.*** 1. derdlik; 2. müshkül, qiyin; 3. gumanliq, shübhilik.
ukdi ***is. ar. anat.*** bezge oxshash, bezsiman.
ukm ***is. ar.*** 1. qisirliq, tughmasliq; 2. ünümsiz.
ukne ***is. ar.*** 1. tashyol, tash kepe; 2. tagh üstige sélinghan ibadetxana.
ukubet ***is. ar.*** 1. jaza; 2. aset, körümsiz.

ul'ûme *is. ar.* isharet, belge.
ulâ *is. ar.* birinchi.
ulaç *-cı is. dilb.* baghlan'guch (grammatika).
Ulah *is. öz.* qedimde Rominiye xelqighe bérilgen nam.
ulak *-ğı is.* pochtaliyun, pochtikesh.
ulam *is.* guruppa, guruh.
ulam ulam *z.* guruppa-guruppa, guruh-gurüh.
ulama *is.* 1. ulash; 2. ulaq, parche; 3. baghlighuchi; 4. ulanghan, chétilghan; 5. arghamcha, zenjir.
ulamak 1. ulimaq, chatmaq; 2. biriktürmek.
ulan *ünl.* 1. hey: *Ulan Mehmet ,bak sana!* – Hey, Muhemmet, qarighina!; 2. isit (ghezep-nepretni bildüridighan xitap): *Ulan ben sana böylemi öğüt vermiştim* – L31, isit, men sanga shundaq terbiye bergenmidim.
ulantı *is.* ulaq (ulanghan nerse).
ulaşım *is.* 1. ulishish, yétishish; 2. qatnash: *İki şehir arasında ulaşım kesildi* – Ikki sheher otturisidiki qatnash toxtidi.
ulaşmak 1. ulashmaq, barmaq; 2. tegmek; 3. érishmek: *Mektup yerine ulaştı* – Xet tégidighan yérige tegdi; *İnsan ulaşamayacağı şeylerin peşinde koşmamalı* – Insan yérishelmeydighan nersining arqisigha chüshmeslik kérek.
ulaştırma *is.* 1. ulashturush, yétishtürüsh; 2. qatnash, transport: *Ulaştırma bakanlığı* – Qatnash ministirliki.
ulaştırmak ulashturmaq, yetküzmek.
ulbe *is. ar.* 1. chong quta; 2. yaghach tung, bochka; 3. sanduq.
ulema *is. ar.* ölima, alimlar.
ulemalık *-ğı is.* alimliq, ölimaliq.
ulguze *is.* tépishmaq, lipapliq söz.
ulu *s.* ulugh: *Ulu adam* – Ulugh adem.
ulufeci *is.* qedimki zamanda bir xil ataqliq esker.

ululamak 1. ikram qilmaq 1. ulughlimaq.
ululuk *-ğu is.* ulughluq.
ulum *is. ar.* bilimler, ilimler.
ulumak (it yaki böre heqqide) huwlimaq.
ulun *is.* uchida tömüri yoq oq (oqya oqi).
uluorta *z.* uqmastin, bilmestin, chüshenmestin (sözlimek).
ulus *is.* millet, ulus.
ulusal *s.* milliy, ulusal: *Ulusal bayram* – Milliy bayram.
ulusallaştırmak milliyleshtürmek.
ulusallık *-ğı is.* milliylik.
ulusçu *s.* milletchi.
ulusçuluk *-ğu is.* milletchilik, natsionalizm.
uluslararası *s.* xelqara, intérnatsional.
ulusöz *is. ed.* hikmetlik söz.
ülüv *-vvü is. ar.* chongluq, ulughluq, üstünlük.
ulvan *is. ar.* maxtinish, özini chong körsitish.
ulvi *s. ar.* ulugh.
ulviyet *-ti is. ar.* ulughluq.
ulyâ *s. ar.* intayin ulugh.
umacı *is.* üjiy (kiching balilarni qorqutush üchün qollinilidighan söz).
umar *is.* chiqish yol.
umarsız *s.* chiqish yoli bolmighan.
umde *is. ar.* prinsip.
umk *is. ar.* chuqur, oyman.
ummadık *s.* kütülmigen, ümid qilinmighan.
ummak arzu qilmaq, ümid qilmaq.
umman *is. ar.* okyan.
umran *is. ar.* awatliq, güllinish.
umrâni *s. ar.* memurchiliq, awatliq we medeniyet bilen munasiwetlik.
umulmak ümid qilinmaq, arzu qilinmaq.

umum *is. s. ar.* 1. omum hemme, jemiy; 2. omumiy, bash, amma: *Umum müdür* – Bash mudir; *Bu fikri umuma kabul ettirmek kolay değil* – Bu pikirni ammigha qobul qildurush anche asan emes.
umûmen *z. ar.* omumen.
umumhane *is. ar.* pahishxana.
umûmi *s. ar.* omuhiy.
umumiyet *-ti is. ar.* omumiyliq.
umur *is. far.* diqqet étibargha élish meniside qollinilidighan söz: *O, bu işi umur etmedi* – U bu ishni nezerge almidi.
umursamak étibar bermek, diqqet nezerge almaq.
umursamazlık *-ğı is.* étibar bermeslik, diqqet nezerige almasliq.
umut *-du is.* ümid, arzu, tilek, istek.
umutlandırmak bk. ***ümitlendirmek***.
umutlanmak bk. ***ümütlenmek***.
umutlu *s.* bk. ***ümitli***.
umutsuz *s.* 1. ümidsiz; 2. köz yetmeslik: *Hasta umutsuz* – Késelning saqiyishigha köz yetmeydu.
umutsuzluk *-ğu is.* ümidsizlik.
umutsuzluk etmek ümidsizlik qilmaq.
un *is.* un: *Buğday unu* – Bughday uni.
un kapanı *is.* ashliq ponkiti.
uncu *is.* un satquchi, unchi.
unculuk *-ğu is.* unchiliq.
undurmak ongshatmaq.
unfiye *s. ar.* bk. ***unfî***.
unfî *s. ar.* shiddetlik, qattiq, qopal.
unk *s. ar.* geden, boyun.
unlamak un sepmek, ungha milimek (domilatmaq).
unlanmak un sépilmek.

unmak 1. hali yaxshilanmaq; 2. toqquzi tel bolmaq, bextiyar bolmaq; 3. saqiyip qalmaq, ongmaq.
unsur ***is. ar.*** 1. élémént; 2. unsur.
unulmak hemmining hali yaxshilanmaq.
unûse ***is. ar.*** 1. huzur rahet; 2. sharab; 3. merhemmet, adalet; 4. apirin.
unutkan ***s.*** untighan.
unutkanlık *-ğı* ***is.*** untighanliq.
unutma ***is.*** untush, estin chiqirish.
unutmak 1. untimaq; 2. eske kelmeslik.
unutturmak unutturmaq.
unutulmak untulmaq, estin chiqarmaq.
unvan ***is.*** bk. ***ünvan***.
upuygun ***s.*** tamamen uyghun, upuyghun, delmu del, depdel, rasa mas.
upuygunluk *-ğu* ***is.*** tamamen uyghunluq, upuyghunluq.
upuzun ***s.*** 1. bek uzun; 2. uzrash we sozulush hali: *Upuzun yatiyor* – Sozulup yatidu.
ur ***is.*** 1. hur, ishshiq (pütün janliqlarning yaki ösümlüklerning herqandaq yérige örlep chiqqan «hur»gha déyilidu; 2. sheher; 3. égiz we mustehkem yer; 4. potey.
urâ ***is. ar.*** yalingachliq.
urağan ***is. fr.*** quyuntaz.
uran ***is. fr.*** uran (ximiyiwi élémént).
uran ***is.*** sanaet.
urancılık *-ğı* ***is.*** sanaetlishishni meqset qilghan meslek, telimat – industriyalizm **Uranüs** ***is. öz. yun. astr.*** Uran (seyyere).
uranyum ***is. yun. kim.*** uran (ximiyiwi élémént).
uranyumlu ***s.*** terkibide uran bolghan.
uray ***is.*** sheherlik hökümet.

uraza *is. ar.* 1. hediye, sowghat; 2. méhmangha bérilidighan tamaq.
urba *is. it.* kiyim-kéchek.
Urban *is. öz.* chöl erebliri, chöl erep qebililiri **Urdu** *is. öz.* Pakistanning dölet tili, ordu tili.
ureter *is. fr.* süydük yoli.
urgan *is.* arghamcha, shoyna, tana.
urgancı *is.* arghamcha eshküchi yaki satquchi.
urgancılık *-ğı is.* arghamchichiliq.
urmak *is. ar.* urmaq.
urs *is. ar.* toy ishi.
uruba *is. it.* bk. ***urba***.
uruç *-cu is. ar.* yuqiri chiqish, örlesh.
uruk *-ğu is.* 1. qebile; 2. aile.
urûm *is. ar.* 1. nishan, alamet; 2. bashning töpisi; 3. tekt, yiltiz.
urûme *is. ar.* bk. ***urûm***.
urus *is. ar.* bk. ***urs***.
urûs *is. ar.* öshre (ashliqtin élinidighan).
urva *is.* bezgek we bezgek bolush.
uryâni *is. ar.* 1. yalingachliq 1. posti tépiz örük.
urza *is. ar.* nishan.
us *is.* eqil, paraset.
usanç *-cı is.* zériktish, bizar bolush, didiqish.
usandırıcı *s.* zériktürgüchi, bizar qilidighan, didiqturidighan.
usandırmak zériktürmek, bizar qilmaq, didiqturmaq.
usanmak zérikmek.
usare *is. ar.* derexlerning gewdisidin témip chiqidighan suyuqluq.
usçu *is. s.* ratsionalizmchi.

usçuluk *-ğu is.* ratsionalchilik (tepekkurni héssiy idraktin ajritiwétidighan we eqilni bilishning birdinbir menbesi dep bilidighan pelsepiwi éqim).
useyle *is. ar.* 1. heseldek tatliq nerse 1. jinsiy munasiwet.
useyye *is. ar.* qista kaltek.
uskur *is. ing.* chaqpelek, pildurghuch.
uskut *is. ar.* jim tur, yéter, tur digen menilerde qollinilidu.
uskutlamak jim bolmaq, jim turmaq.
uslamlamak muhakime qilmaq.
uslanmak eqilliq bolmaq.
uslu *s.* 1. eqilliq; 2. yaman xuy yoq (at).
usmûh *is. ar.* 1. qulaq; 2. qulaq töshüki.
usta *is. far.* 1. usta; 2. mahir, uz; 3. oqutquchi, muellim: *İşin ustası* – Ish ustisi.
ustabaşı *is.* ustilar bashliqi.
ustaca *s.* ustiliq bilen, mahirane.
ustalık *-ğı is.* 1. ustiliq; 2. mahirliq, uzluq.
ustalıkla *s.* 1. ustiliq bilen; 2. mughemberlik bilen.
ustalıklı *s.* ustiliq bilen qilinghan.
ustâm *is. far.* 1. altun yaki kümüshtin yasalghan at égiri yaki üzen'ge; 2. *s.* ishenchilik, xatirjemlik.
ustâz *is. far.* ustaz.
ustunç *-cu is. it.* opératsiye eswabliri.
ustura *is. far.* 1. ustura; 2. ötkür haraq; 3. yalghan (xewer).
usturacı *is.* 1. satirash; 2. aghzi bosh.
usturlâb *is. ar.* asman jisimlirining égizlikini tekshüridighan eswab.
usturuplu *s.* chebdes, epchil.
usul *s.* eqliy, eqilghe uyghun.
usul *-lu is. ar.* 1. usul; 2. métod; 3. yol.
usul usul *z.* asta-asta, tedrijiy.

usulcacık *-ğı is.* ustiliq bilen, jimla, ghipla: *Usulcacık kaçtı* – Ghipla qachti.
usulsuz *s.* usulgha (métodqa) xilap.
uşak *-ğı is.* 1. bala, oghul bala; 2. birer rayon xelqidin bolghan er; 3. er xizmetchi.
uşak kapan *is. zool.* giye (qush).
uşaklık *-ğı is.* xizmetchilik.
uşir *is. ar.* yéngi otlaq.
uşkûh *is. far.* ulughluq, shan we sherep.
uşş *is. ar.* qush uwisi.
uşşâk *is. ar.* 1. ashiqlar; 2. ushaq (muqamning biri).
uşve *is. ar.* kéchiliri uzaqtin körünidighan ot.
ut *-du is.* haya, iza.
ut *is. ar. müz.* ot (müzikining bir turi).
ut açımı *is.* edep yérini ichip körsitidighan késel.
utanacak *-ğı is.* haya qilinidighan, iza tartilidighan.
utanan *s.* bk. ***utangaç***.
utanç *-cı is.* xijalet.
utandırmak iza atturmaq, xijalet qilmaq.
utangaç *-cı s.* qorunchaq, tartinchaq.
utangaçlık *-ğı is.* qorunmaqliq, tartinmaqliq.
utanma *is.* 1. xijil bolush, iza tartish; 2. xijalet, iza.
utanmak xijil bolmaq, iza tartmaq.
utanmaz xijil bolmaydighan, nomus qilmaydighan, iza tartmaydighan.
utanmazlık *-ğı is.* xijil bolmasliq, iza tartmasliq, haya qilmasliq **Utarit** *-di is. ar.* Mérkuri (yultuz).
utçu *is.* 1. ud chalghuchi; 2. ud yasighuchi we satquchi adem.
uteroskopi *is.* mexsus jahaz bilen baliyatqu boshluqini tekshürüsh.
uterus *is. lat.* baliyatqu.
utku *is.* 1. utuq, ghelibe; 2. er ismi.

utm ***is.*** Yawa zeytun derixi.

utmak yengmek, utmaq, ghelibe qilmaq, ghalip kelmek.

utopya ***is. yun.*** bk. ***ütopya***.

utûfet ***is. ar.*** nazaket, shepqet.

utulmak utulmaq, yéngilmaq, meghlup bolmaq.

utum ***is.*** bk. ***utm***.

uvalamak ezmek, parchilimaq, parche-parche qilmaq, uwaqlimaq.

uvalanmak parchilanmaq, parche-parche qilinmaq, ézilmek, uwaqlanmaq.

uvalatmak uwutmaq, parchilatmaq, parche-parche qildurmaq.

uvertür ***is. fr. muz.*** opérada perde ariliqida chélinidighan muzika.

uvmak 1. ugulimaq; 2. ertmek, sürtmek.

uvulmak ugulanmaq.

uvvâr ***is. ar.*** 1. tagh qarlighichi; 2. qorqaq, qorqunchaq.

uyak *-ğı* ***is. ed.*** qapiye (shéirda).

uyaklamak qapiyileshtürmek.

uyandırma ***is.*** 1. oyghitip qoyush; 2. agahlandurush; 3. eske élish, xatirige élish.

uyandırmak 1. oyghatmaq; 2. agahlandurmaq; 3. yaqmaq (chiraghni), tutashturmaq (otni).

uyanık *-ğı* ***s.*** 1. oyghaq, bidar; 2. hoshyar, sezgür, tuyghun; 3. qolidin ish kélidighan, eqilliq, parasetlik; 4. bilimlik, ziyaliy.

uyanıklık *-ğı* ***is.*** bidarliq, eqilliq, sezgürlük, tuyghunluq.

uyanış ***is.*** 1. oyghinish; 2. xelq shairining shéir oqushqa bashlishi.

uyanma ***is.*** 1. oyghinish (uyqudin); 2. hoshyar bolush.

uyanmak 1. oyghanmaq (uyqudin); 2. közi ichilmaq, eqlige kelmek; 3. nadanliqtin qutulmaq; 4. aynimaq (ösümlük); 5. yéngidin meydangha kel mek.

uyar *s.* 1. uyghun, layiq; 2. oxshash, jora.
uyarı *is.* agahlaldurush, tenbih.
uyarılı *s.* agahlandurulghan.
uyarılmak agahlandurulmaq, agah bérilmek.
uyarım *is.* tesir qilish tesir qozghash.
uyarlama *is. s.* 1. maslashturush, uyghunlashturush; 2. maslashqan, uyghunlashqan.
uyarlamak 1. maslashmaq, uyghunlashmaq; 2. köndürmek, ögetimek; 3. chet ellik esirini yerlikleshtürmek.
uyarlanmak 1. maslashmaq, uyghunlashmaq 1. maslashturulmaq, uyghunlashturulmaq.
uyarlaşmak bir-birige uyghun kelmek, bir-birige mas kelmek.
uyarmak 1. oyghatmaq; 2. agahlandurmaq; 3. hés qildurmaq.
uyartı *is.* agah.
uydu *is. astr.* 1. béqindi, hemrah; 2. süniy hemra: *Uydu devler* – Béqindi dölet.
uydurma *is. s.* 1. uyghunlashturush; 2. oydurma.
uydurmak 1. uyghunlashturmaq; 2. oydurmaq, toqimaq; 3. qolgha chüshürmek: *Bu hikayeyi kim uydurdu* – Bu hékayini kim toqidi.
uydurmasyoncu *is.* yalghanchi.
uydurmasyonculuk *-ğu is.* yalghanchiliq.
uyduruk *-ğu is.* oydurma, yalghan.
uygar *s.* medeniy, uyghar.
uygarlaşmak medeniyleshmek.
uygarlık *-ğı is.* medeniyet, uygharliq: *Manevi uygarlık* – Meniwi medeniyet.
uygu *is. fels.* uyghunluq, birdeklik.
uygulama *is.* tedbiq, praktika.

uygulamak 1. yürgüzmek, tedbiq qilmaq; 2. üsti-üstige qoymaq.

uygulanmak yürgüzulmek, tedbiq qilinmaq.

uygun *s.* uyghun, muwapiq, munasip.

uygunluk *-ğu is.* uyghunluq, munasipliq.

uygunsuz *s.* 1. namuwapiq, yarashmaydighan; 2. qiliqsiz, tétiqsiz (heriket).

uygunsuzluk *-ğu is.* 1. uyghunsizliq, muwapiqsizliq; 2. qiliqsizliq, tétiqsizliq.

Uygur *is. öz.* uyghur.

Uygurca *is. öz. dilb.* uyghurche: *Kutatgu bilik eski Uygurca yazilmış* – Qotadghubilik kona uyghurche yézilghan.

uyku *is.* 1. uyqu; 2. gheplet: *Uykuya daldı* – Uyqugha ketti; *Onlar hala uykudadırlar* – Ular hilihem gheplette.

uykucu *s.* uyquchan, köp uxlaydighan.

uykulu *s.* uyquluq.

uykulu uykulu *z.* uyqudin yéngidin qoyup uyqusini achalmighanliq.

uykuluk *-ğu is.* 1. bowaqning alqan kiri; 2. qoltuq yaki boyun asti bezliri.

uykusuz *s.* uyqusiz.

uykusuzluk *-ğu is.* uyqusizliq: *Uykusuzluk çok fena* – Uyqusizliq nahayiti yaman.

uyluk *-ğu is.* yota.

uymak 1. mas kelmek, uyghun kelmek, layiq kelmek: *Bu kapak bu kutuya uydu* – Bu éghizliq bu qutigha mas kélidu; 2. yarashmaq: *Bu renkler bir birine uymuş* – Bu rengler bir-birige xop yarishiptu; 3. boysunmaq, riaye qilmaq: *Herkesin disipline uyması gerekir* – Her adem intizamgha boysunushi shert; 4. del kelmek, udul kelmek; 5. awaz qoshmaq: *Çağrıya uymak* – Chaqiriqqa awaz qoshmaq.

uyruk *-ğu is.* tewe, grazhdan.

uyrukluk *-ğu is.* grazhdanliq, tewelik.
uysal *s.* ammibab.
uysallaşmak ammibablashmaq.
uysallık *-ğı is.* ammibabliq.
uyuklamak müğdimek.
uyum *is.* 1. oxshashliq, birdeklik; 2. garmoniye (tawushlarning bir-birige maslishishi).
uyumak 1. uxlimaq; 2. dora ichip qattiq uyqugha ketmek; 3. ghepletke chökmek.
uyumsuz *s.* bir-birige uyghun kelmeslik, maslashmasliq (ahangda).
uyumsuzluk *-ğu is.* ahangdashsizliq, maslashmasliq.
uyunmak uxlimaq.
uyuntu *s.* bk. ***uyuşuk***.
uyur *s.* 1. uxlimaq; 2. turghun (su).
uyurgezer *s. is.* chöylup qopup kétip uyan-buyangha kétidighan.
uyurgezerlik *-ği is.* chöylup qopup kétip her yangha kétidighanliq.
uyuşkan *s.* chiqishqaq, ileshkek.
uyuşmak uyushmaq: *Soğuktan ellerim uyuştu* – Tonglap qollirim uyushup ketti.
uyuşmak bir-birige maslashmaq.
uyuşmazlık *-ğı is.* eplishelmeslik, chiqishalmasliq.
uyuşturmak hoshsiz qilmaq, tuymas halgha kelturmek.
uyuşturmak epleshtürmek, bir-birige maslashturmaq.
uyuşturucu *s.* mest qilghuchi, hoshsizlandurghuchi.
uyuşuk *s.* 1. bihosh, hoshsiz; 2. horun; 2. palech.
uyuşukluk *-ğu is.* 1. bihoshluq; 2. hurunluq; 3. palechlik.
uyutmak 1. uxlatmaq; 2. (derd-elem) yénikletmek.
uyutucu *s.* uxlatquchi, uxlitidighan: *Uyutucu ilaç* – Uxlitidighan dora.

uyuz ***is. tıp.*** 1. qichishqaq, qichishqaq késili, qotur; 2. ***s.*** kéreksiz, qolidin ish kelmeydighan.

uyuzlaşmak 1. qoturlashmaq (tülkiri chüshüp); 2. ishqa yarmas halgha kelmek: *Kedi uyuzlaşmış* – Müshük qoturliship ketti.

uz 1. uz, yaxshi, mahir; 2. yéqimliq; 3. muwapiq, layiq, mas; 4. eplik; 5. toghra (chüshendurüsh); 6. edeblik, mulayim, yawash: *Eli uz* – Qoli eplik.

uzagörüm ***is.*** téléwizor.

uzak *-ğı* ***s.*** 1. uzaq, yiraq: *Uzak bir gelecekte neler olacağı bilinmez* – Yiraq kelgüside némiler bolidighanliqi namelum; 2. xaliy, bir ishtin yiraq; 4. ***is.*** yiraq yer: *O, böyle işlerden pek uzaktır* – U mundaq ishlardin xéli yiraq; 3. imkansiz, imkaniyiti az bolghan **Uzak Doğu** ***is. coğr.*** Yiraq Sherq: *Uzak Doğu ülkeler* – Yiraq Sherq döletler.

uzaklaşmak 1. uzaqlashmaq, yiraqlashmaq; 2. ayrilmaq.

uzaklaştırmak uzaqlashturmaq, yiraqlashturmaq.

uzaklık *-ğı* ***is.*** 1. uzaqliq, yiraqliq; 2. musape, ariliq.

uzaksamak yiraq dep bilmek, uzaq dep hésablimaq.

uzaktan ***s.*** yiraqraq, shirem: *Uzaktan akraba* – Shirem tughqan.

uzaltmak uzartmaq, uzun qilmaq.

uzamak 1. uzarmaq, uzun bolmaq: *Gece uzadı* – Kéche uzardi; 2. uzun dawam qilmaq: *Bu iş uzadı* – Bu ish uzun dawam qildi; 3. ösmek, boygha tartmaq: *Çocuk kısa zamanda uzadı* – Bala azla waqitta östi.

uzanmak 1. put-qolini sozup yatmaq; 2. uzun yürmek; 3. qolini sunmaq, qolini uzartmaq; 4. qingghiyip yatmaq, sozulup yatmaq (yéshinimestin): *Ta köye dek uzandık* – Taki yézigha qeder mangduq.

uzanmalık *-ğı* ***is.*** üstisde uzirip yatqili bolidighan safa (diwan).

uzatım ***is.*** pikirni küchlendürüsh üchün oxshash menilik sözlerni qollinish: *Gözüm le gördüm* – Öz közüm bilen kördüm.
uzatma ***is.*** 1. özishish, sunush (nersini), uzartish; 2. sozuq tawushlarning sozulup éytilishi; 3. déngizgha sélinghan béliq tori (bir uchi quruqluqta bolidu).
uzatmak 1. uzatmaq; 2. sunmaq, uzartmaq; 3. dawamlashturmaq, munazirini dawam qildurmaq.
uzay ***is.*** 1. faza, makan; 2. boshluq.
uzbilim ***is.*** ixtisas, mutexessislik.
uzgörür ***s.*** höküme.
uzlaşmak uyghunlashmaq, maslashmaq, bir pikirge kelmek.
uzlaştırmak epleshtürmek, maslashturmaq, yéqinlashturmaq.
uzluk *-ğu* ***is.*** uzluq, ustiliq, mahirliq.
uzman ***is. ar.*** mutexessis.
uzmanlık *-ğı* ***is.*** mutexessislik: *Bu iş uzmanlik ister* – Bu ish mutexesisislik telep qilidu.
uzme ***is. ar.*** 1. uruq-tughqan; 2. uruq, qebile; 3. aile.
uztumme ***is. ar.*** 1. her nersining esli; 2. irq we nesep.
uzun ***s.*** 1. uzun; 2. uzun dawam qilidighan: *Uzun sokak* – Uzun kocha; *Uzun ömür* – Uzun ömür.
uzun bacaklılar ***is.*** uzun putluq haywanlar, uzun pachaqliqlar.
uzun boynuzlu ***is.*** uzun münggözlük haywanlar.
uzunca ***s.*** xéli uzun.
uzunluk *-ğu* ***is.*** 1. uzunluq, ariliq; 2. boy.
uzuv *-zvu* ***is. far.*** eza organ.
uzviyet *-ti* ***is. ar.*** organizm

Ü

Ü Ü (Türk élipbesining 26-herpi).
übab *is. ar.* tashqin su.
übbehet *is. ar.* ulughluq, chongluq, ezimetlik.
übeyd *is. far.* 1. kichik qol; 2. er ismi.
übhet *is. ar.* ulughluq, chongluq.
übkûme *is. ar.* chaqchaq, chaqchaq söz.
übüvvet *is. ar.* atiliq, dadiliq.
ücâc *is. ar.* achchiqsu, tuzluqsu.
ücem *is. ar.* qoyuq derexlik.
ücra *s.* yiraq, chet-yaqa (yer): *Ücra bölge* – Yiraq, chet-yaqa rayon.
ücret *-ği is. ar.* xirajet, chiqim, bedel, heq, ejir, maash.
ücretli *s.* 1. maashliq; 2. ayliqchi.
ücretsiz *s.* 1. bedelsiz; 2. pulsiz, heqsiz: *İki ay ücretsiz çalıştırdı* – Ikki ay heqsiz ishletti; *Ücretsiz tedavi* – Heqsiz dawalash.
üç *-çü say.* üch: *Üç delikanlı geliyor* – Üch yigit kéliwatidu; *Üç il devrimi* – Üch wilayet inqilabi.
üç başlı *s. is.* üch bashliq.
üç boyutlu *s.* en we uzunluqtin bashqa chongqurluqimu bolghan.
üç derili *s.* üch qewetlik.
üç heceli *is. s.* üch boghumluq.
üç köşeli *s.* üch burjeklik.
üç yüzlü *s.* üch yüzlük.
üçayak *-ğı is.* foto apparatning puti, üch putluq nerse.
üççatal *is.* üch achimaqliq, qarmaq.
üçer *s.* üch-üchtin.

üçgen ***is. s.*** 1. üch burjek; 2. uchluq.

üçkâğıt ***is. oyun.*** üch qart (ikkisi qizil, biri qara bolup, qimar ornida oynilidu).

üçkâğıtçı ***is.*** 1. kochilarda yürüp üch qart bilen qimar uyushtürghuchi; 2. yalghanchi, aldamchi, saxtipez.

üçlemek 1. üchke köpeytish; 2. hosulning üchtin birini élip sherti bilen yérini ijarige bermek; 3. üch qétim aghdurmaq (yerni).

üçleşmek üchke köpeymek, üch bolmaq.

üçlü ***s. is.*** 1. üchlük ; 2. üchlük qart; 3. üch kishilik saz guruppisi; 4. üch terkibtin teshkil tapqan; 5. üch misraliq shéir.

üçüncü ***say.*** üchinchi.

üçüncülü ***s.*** üchinchi derije.

üçüncülük *-ğü* ***is.*** üchinchilik.

üçüz ***s.*** üch kézek.

üçüzlü ***s.*** 1. üch kézeklik, üch kézek tughqan (ana); 2. üch tereplik; 3. üchisi bir yerde bolghan.

üdeba ***is. ar.*** edibler.

üfleç *-ci* ***is.*** otni püwlen bashqa yerge tutashturush üchün qollinidighan meden no.

üfleme ***is.*** 1. püwlesh; 2. shéshe, botulka qatarliqlarni ishlesh hüniri.

üflemek 1. püwlimek; 2. chalmaq (neyni).

üflemeli ***s.*** püwlep chélinidighan (chalghu).

üfnün ***s. osm.*** 1. tür, xil; 2. gheywet, shikayet, söz-chöchek.

üftade ***s. far.*** bextsiz, chüshkün.

üfül *-ü* ***is. is.*** 1. pétish, chüshüsh, olturush (kün heqqide); 2. ölüush.

üfüle ***is. ar.*** wezipe.

üfürmek püwlimek.

üfürükçü ***is.*** dem salghuchi.

ühbe *is. ar.* seper qilghuchigha yaki eskerge xas kiyim-kéchek we ozuq.
ükl *is. ar.* 1. méwe; 2. ozuq-tülük; 3. eqil-paraset.
ükle *is. ar.* loqma.
ükre *is. ar.* 1. chuqur, oyman; 2. top, yumilaq nerse.
üksûm *is. ar.* menzirilik, baghche, gülzar, gülshen.
ükül *is. ar.* 1. méwe; 2. riziq, ozuq, nésip; 3. eqil-paraset.
ükzübe *is. ar.* yalghan, oydurma söz.
ülbe *is. ar.* 1. achliq; 2. qisliq, qehetchilik.
üleş *is.* ülüsh, pay, hesse.
üleşmek bölüshmek, ülüshmek, teqsim qilishmaq.
üleştirme *is.* ülüshtürüsh, teqsim qilish.
üleştirmek ülüshtürmek, teqsim qilmaq.
ülfet *is. ar.* 1. dostluq; 2. ülpet.
ülger *is.* bk. ***ülker***.
ülhiye *is. ar.* balilar oyunchuqi.
ülhüvve *is. ar.* balilar oyunchuqi.
ülke *is.* 1. memliket, dölet; 2. weten; 3. yurt.
ülker *is. bot.* shaptol we bashqa nersiler üstidiki tük.
ülker *is. öz. astr.* Üker (yultuz).
ülkü *is.* 1. ghayiwi, xiyal, idéal; 2. ayal we erler isimi.
ülkücü *s.* idéalliq.
ülkücülük *-ğü is.* idéalizm.
ülküsel *s.* idiyiwi, ghayiwi.
últimatom *is. lat.* ultimatum (bir döletning ikkinchi bir döletke qoyghan qetiy telipi).
últrasom *is. fr.* awazi ittik.
ülûbe *is. ar.* piyesse, sehne esiri.
ülûm *is. far.* 1. etret, lyen; 2. jamaet.
ülübân *is. ar.* rol alghuchi, artis.
ülühiyet *-ti is. ar.* tengrilik, ilahiliq.
ümdûha *is. ar.* maxtinishqa sewep bolghan nerse.

ümdüd *is. ar.* örp-adet.
ümera *is. ar.* 1. emirler; 2. yuqiri derijilik ofitsérlar.
ümhûd *is. ar.* 1. komizek, xumra; 2. tuz qachisi.
ümit *-di is. far.* 1. ümid, arzu, tilek; 2. er we ayallar ismi: *Milletin ilerlemesini ümit ederiz* – Milletning tereqqiy qilishni ümid qilimiz.
ümitbahş *s. osm.* ümid béridighan, ümidlendürgen.
ümitbahşı *is. osm.* ümidlendürüsh.
ümitbeste *s. osm.* ümid baghlighan.
ümitlendirmek ümidlendürmek, ümid peyda qilmaq.
ümitlenmek ümidlenmek.
ümitli *is.* ümidlik.
ümitsiz *s.* ümidsiz.
ümitsizlik *-ği is.* ümidsizlik.
ümitvâr *s. osm.* ümidwar.
ümm *is. ar.* ana, apa.
ümmehât *is. ar.* 1. anilar, apilar; 2. asaslar; 3. qimmetlik kitablar.
ümmet *-ti is. ar.* bir peyghemberge ishinidighan jamaet.
ümmi *is. ar.* sawatsiz, qara türük.
ümmiyet *is. ar.* sawatsizliq.
ümsüle *is. ar.* ülge qilinghan béyit, misra.
ümûz *is. ar.* 1. üchke; 2. qara quyruq; 3. öchke we qara quyruq padisi.
ümüldân *s. is. ar.* 1. yash köchet; 2. nazuk, zilwa; 3. chirayliq, yash.
ümüldani *s. is. ar.* bk. ***ümüldân***.
ümümet *is. ar.* aniliq, apiliq.
ün *is.* 1. ün, awaz; 2. ataq, shöhret, dangq: *Onun ünü tüm ülkeyi tutmuştur* – Uning shöhriti pütün hemliketke yéyildi.
ünân *is. ar.* ingraq.
ünâs *is. ar.* xelq, amma, elkün.

ünbûb *is. osm.* bk. ***ünbûbe***.
ünbûbe *is. osm.* 1. bughum, qomush bughumi; 2. inchike no, peyche.
ünbûse *is. ar.* balilarning bir xil oyuni.
ünbûş *is. ar.* bk. ***ünbûşe***.
ünbûşe *is. ar.* yiltiz.
üniforma *is. fr.* herbiylerning resmiy kiyimi.
ünite *is.* , bir pütün, birla xil, birdinbir, yekke.
üniversal *s. fr.* 1. uniwérsal; 2. her yerge uyghun, her yerge layiq.
üniversalizm *is. fr.* uniwérsalliq.
üniversel *s. fr.* bk. ***üniversal***.
üniversite *is. fr.* uniwérsitét, dashö, bilim yurti.
üniversiteli *is.* uniwérsitét oqughuchisi, dashö oqughuchisi, studént.
ünlem *is. gram.* ündesh söz.
ünlemek towlimaq, warqirmaq.
ünleşme *is.* üzük tawushning sozuq tawushqa aylinishi.
ünlü *s.* 1. meshhur, ataqliq, dangliq; 2. sozuq tawush.
ünmâ *is. osm.* ichike saman yaki ot-chöp tiqilghan nerse.
ünsâ *is. osm.* chishi, ayal, qiz.
ünsi *s. is. osm.* bk. ***ünsiyye***.
ünsiyet *-ti is.* yoldashliq, dostluq.
ünsiyye *s. is. osm.* 1. chiqishqaq, ileshkek; 2. yoldash, dost; 3. birinchisi er, ikkinchisi ayal ismi.
ünsûde *is. osm.* oqulghan shéir.
ünsüta *is. ar.* tügün.
ünsüz *s. is.* 1. shöhriti yoq, ataqsiz; 2. üzük tawush.
ünüset *is. ar.* chishliq, maddiliq.
ünvan *is. ar.* ataq, unwan.
ünzüha *is. ar.* kibir, ghurur.
üranist *-ti is. s.* shöhretperest.

üranizm ***is. fr.*** shöhretperestlik (erlerde).
üranopleji ***is. fr.*** yumshaq tanglay palechliki.
ürcûfe ***is. osm.*** yalghan (söz), oydurma.
ürcûha ***is. osm.*** 1. ilen'güch; 2. asma böshük, segenchük.
ürcûze ***is. ar.*** misraliri qapiyilik, qisqa wezinlik béyit.
ürem ***is. mal.*** üsüm, pirsent.
üreme ***is.*** törülüsh, tughulush, yarilish.
üremek törelmek, tughulmaq, yaralmaq.
üren ***is.*** nesil, uruq.
üreteç *-ci* ***is.*** générator.
üretici ***is.*** ishlep chiqarghuchi.
üreticilik *-ǧi* ***is.*** ishlep chiqarghuchiliq.
üretim ***is.*** ishlepchiqirish: *Sanayi üretimi* – Sanaet ishlepchiqirishi; *Pamuk üretimi* – Paxta ishlepchiqirishi.
üretken ishlep chiqarghuchi.
üretmek 1. ishlep chiqarmaq; 2. baqmaq, yétishtürmek, östürmek.
üretmen ***is.*** ishlep chiqarghuchi.
ürkek ***is.*** 1. ürkek; 2. tartinchaq.
ürkeklik *-ǧi* ***is.*** 1. ürkeklik; 2. tartinchaqliq.
ürkmek 1. ürkümek, chöchümek; 2. tartinmaq; 3. miwe bermeslik.
ürkü ***is.*** alaqzadilik, qurup hali qalmasliq, sarasime.
ürkülük ademlerdin qachidighan, yalghuzluqni xalaydighan.
ürkünç *-cü* ***is.*** sarasime salghuchi, chöchütkuchi (nerse).
ürküntü ***is.*** bk. ***ürkü***.
ürkütmek 1. ürkütmek, chöchütmek; 2. derexning putaqlirini qirqip, boyigha östürmeslik; 3. éghildiki atning yénigha awaz chiqarmastin kirip uni türkütmek.
üroklepsi ***is. fr.*** süydük tutalmasliq.
ürolit *-ti* ***is. fr.*** süydük we süydük yollirida tash peyda bolush.

ürolog ***is. fr.*** süydük yolliri késelliki mutexessisi.
üronoskopi ***is. fr.*** süydük tekshürüsh.
üropati ***is. fr.*** süydük yoli késellikliri.
üropeni ***is. fr.*** süydükning aziyip kétishi.
üroroji ***is. fr.*** süydükning köpiyip kétishi, köp siyish.
ürosistit *-ti* ***is.*** süydük xaltisining ishshiqi.
üroskopi ***is. fr.*** süydük tekshürüsh.
ürpermek 1. tükliri tetür örülmek (qushlarning); 2. soghuqtin yaki qorqqanliqtin titrimek.
ürümek hawshimaq, mörimek: *İt ürür, kervan yürür* – It hawshar, karwan yürer.
ürün ***is.*** mehsul, méwe.
üryan ***s. osm.*** yalingach.
üryanî murabba, kempüt yasash üchün ishlitilidighan posti soyulghan örük qéqi.
üs ***s.*** «bk. ***üst***» sözning qisqartilmisi (aldi qoshumche).
üs *-ssü* ***is. mat.*** derije körsetküch (san).
üs *-ssü* ***is. ar.*** baza, lagir: *Askeri üs* – Herbiy baza.
üsârâ ***is. ar.*** esirler (qolgha chüshken).
üsbû ***is. osm.*** hepte.
üsbûl ***s.*** heptilik.
üsbûlyye ***s.*** bk. ***üsbûl***.
üsbübe ***is. ar.*** haqaret, til.
üsbüş ***is. far.*** pit.
üsengenlik *-ği* ***is.*** bk. ***üşengeçlik***.
üslenmek baza qurup yerleshmek.
üslüp *-bu* ***is. ar.*** uslub, ussul, istil.
üslüpbilim ***s.*** métodologiye, uslubshunasliq, uslubchiliq.
üslüpçuluk *-ğu* ***is.*** uslubshunasliq, uslubchiliq.
üslüpçü ***s. is.*** uslubshunas (yazghuchi), uslubchi.
üsrûş ***is. far.*** 1. xüsh awaz; 2. malaike, perishte; 3. shemsiye aylirining, 17-küni.

üss *is. osm.* 1. baza; 2. asas.

üssubay *is.* mayor, podpolkownik we polkownik derijilik ofitsérlar.

üst *-tü is.* 1. üst: *Yerin üstü* – Yerning üsti; 2. nersining yüzi, nersining sirtqi qismi; 3. kiyim-kéchek, üstibash: *Çocuk üstünü çamur etti* – Bala üstibéshini patqaq qiliwetti; 2. bashliq; 3. artuq qisim, ashqan qisim; 4. üstun, yuqiri: *Üst dudak* – Üstün kalpuk; 3. üstide : *Suç üstü yakalamak* – Jinayet üstide tutmaq, neq meydanda tutmaq.

üst alize *is. coğr.* Shimaliy Qutupta gherbiy jenubtin, Jenubiy Qutupta gherbiy shimaldin chiqqan shamal.

üst baş *is.* üstibash (kiyim-kéchek).

üst deri *is.* 1. tére; 2. qowzaq, post.

üst insan *is.* ulugh adem.

üstâ *is. far.* bk. *üstat*.

üstâdi *is. ar.* ustiliq, mahirliq.

üstâh *s. far.* hayasiz, edepsiz.

üstâm *is. osm.* 1. altun yaki kümüshtin ishlen'gen éger; 2. ishench.

üstat *-dı is.* usta, mahir.

üstatlık *-ğı is.* ustatliq, mahirliq, ustazliq, ustiliq.

üstaz *is.* bk. *üstat*.

üstâziyyet *is. ar.* ustazliq, ustatliq, ustiliq, mahirliq.

üste *is.* bésip chüshush, üstün kélish.

üstecelik *-ği is.* üstünlük.

üstelemek 1. qoshulmaq: *Sıkıntıya bir de hastalık üstelendi* – Dert üstige aghriq qoshuldi; 2. ewj almaq, yéngidin qozghalmaq, tekrarlimaq, tekrarlanmaq, eslige kelmek; 3. jahilliq qilmaq, ching turuwalmaq; 4. tekitlimek: *Sıtmayı üstelendi* – Tezgiki qozghaldi.

üstelik *-ği is.* 1. üstek: *Saatımı bu kalemle değiştirdim, beş lirada üstelik aldım* – Saitimni bu qelemge tégishtim, besh lira

üstek aldim; 2. uning üstige: *Yedirdi, içirdi, üstelik parada verdi* – Yep, ichküzdi, uning üstige pulmu berdi.

üstenci ***is.*** höddige alghuchi, kötürige alghuchi.

üstenmek üstige almaq, höddige almaq.

üstermek artip qoymaq, ittirip qoymaq, dönggep qoymaq (bir ishni yaki bir nersini bashqisining üstige artmaq).

üstlük *-ğü* ***is.*** 1. ton; 2. üstünlük; 3. perenje.

üstsubay ***is.*** bk. ***ussubay***.

üstte ***z.*** téximu yuqirida.

üstteğmen ***is. ask.*** léyténant.

üstûr ***is. osm.*** qoy, öchke, éyiq qéchir qatarliq töt putluq haywan.

üstûre ***is. osm.*** epsane, oydurma, toqulma, yalghan (söz).

üstûre ***is. far.*** bk. ***ustura***.

üstühân ***is. far.*** ustixan, söngek.

üstühânpâre ***is. osm.*** ustixan parchisi, söngek parchisi.

üstüküş ***is. osm.*** 1. jewher; 2. asman jisimliri; 3. géométriye.

üstün ***s.*** 1. üstün; 2. yaxshining yaxshisi.

üstün yapım ***is. sin.*** daghdughiliq bilen ishlen'gen tijaret kinosi (mexsus tijaret üchun ishlen'gen filim).

üstünde ***z.*** 1. yuqirida, égizde; 2. üstide (nersining): *Su üstünde yüzmek* – Su üstide üzmek.

üstüne ***z.*** üstige: *Kitabı masanın üstüne bıraktım* – Kitabni shirening üstige qoydum.

üstünkörü ***is.*** yüze: *Üstünkörü bir iş* – Iüze bir ish.

üstünlük *-ğü* ***is.*** üstünlük, ewzellik.

üstüvâr ***s. far.*** 1. chidamliq, ching berdashliq, mehkem; 2. ishenchilik.

üstyapı ***is.*** 1. üstiqurulma; 2. bir qurulush üstige sélinghan qurulma.

üsür ***is. far.*** jarahet orni, yara orni.

üşâbe *is. osm.* 1. arilash jamaet; 2. shalghut; 3. oghriliq yaki parixurluq yoli bilen tapqan pul; 4. doriliq sherbet.
üşbe *is. osm.* quruq.
üşek *-ği is. zoo.* qara qulaqning kichik bir türi.
üşengeç *s.* horun.
üşengeçlik *-ği is.* horunluq, xoshyaqmasliq, érincheklik.
üşengen *s.* bk. ***üşengeç***.
üşenik *s.* horun, érinchek.
üşeniklik *-ği is.* horunluq, xoshyaqmasliq, érincheklik.
üşenmek horunluq qilmmaq, érincheklik qilmaq, érinmek.
üşgule *is. osm.* meshxuliyet.
üşgur *is.* kirpe.
üşüme *is.* ushüsh, tonglash, muzlash.
üşümek ushümek, tonglimaq, muzlimaq.
üşürmek küshkürtmek: *Köpekleri birinin üstüne üşürmek* – Itlarni birisige küshkürtmek.
üşüşmek terep-tereptin yighilmaq her tereptin kélip toplanmaq.
üşütmek ushütüwalmaq, tonglitiwalmaq.
üşütülüm *is. osm.* jédel, ghowgha, warang-churung.
üşütülümkâr *s.* jédelxor, machirachi, ghowghachi.
üteralji *is. fr.* matka aghriqi.
üterektomi *is. fr.* matkini élip tashlash opératsiyisi.
üterit *-ti is. fr.* matkining yallughlinishi.
üterodin *is. fr.* matka aghriqi.
üterografi *is. fr.* matkining réntigin bilen tekshürülushi.
üteromani *is. fr.* ayallarda bolidighan késel süpitidiki jinsiy telep.
üteroskop *-pu is. fr.* matkining ichini tekshuridighan eswab.
üteroskopi *is. fr.* matkining ichini tekshürmek.
üterüs *is. anat.* matka, bala yatqu.

ütme *is.* otqa puchilanghan sütlük bughday.
ütmek *s.* quyqilimaq, ütlimek.
ütmek yengmek, utmaq.
ütopist xiyalperes, xam xiyal adem, otopiychi.
ütopya *is. yun.* emelge ashmaydighan we réal bolmighan xiyal, arzu, tilek, xiyalperestlik.
ütopya sosyalizmi *le.* xiyaliy sotsiyalizm.
ütopyacı *s.* bk. *ütopist*.
ütü *is.* dezmal.
ütü bezi dezmal latisi.
ütücü *is.* 1. dezmalchi; 2. ütligüchi, kalla-paqalchaq quyqilighuchi.
ütülemek 1. dezmal salmaq; 2. quyqilimaq, ütlimek; 3. tangmaq (chiqip ketken söngekni).
ütülenmek dezmal sélinmaq.
ütülmek yéngilmaq, utulmaq, meghlup bolmaq.
ütülü *s.* dezmallanghan.
ütüsüz *s.* 1. dezmal sélinmighan yaki dezmili buzulup ketken; 2. quyqilanmighan, ütlenmigen.
üvendire *is. yun.* uchi uchluq toqmaq, kaltek.
üvey *s.* ögey.
üvey anne *is.* ögey ana.
üvey baba *is.* ögey ata.
üveyik *is. zool.* paxtek.
üveyk *is.* bk. *üveyik*.
üveymek dem tutmaq (demder).
üvez *is.* pashigha oxshap qalidighan bir xil hasharat.
üvülit *-ti is. fr.* kichik til yaki tamaqning (tanglaychning) iship qélishi.
üvüloptoz *is. fr.* tamaqning sanggilap qélishi.
üvülotomi *is. fr.* kichik til opératsiyisi.

üye ***is.*** 1. eza; 2. organ: *Parti üyesi* – Partiye ezasi; *Göz, vucudun üyelerinden biridir* – Köz, bedenning organliridin biridur.

üyelik *-ǧi* ***is.*** ezaliq.

üzari ***s. is. osm.*** yoghan qulaq adem.

üzengi ***is.*** üzengge.

üzengilemek (téz mangghuzush üchün) üzengge bilen diwitmek.

üzere ***ed.*** 1. üchün: *Gitmek üzere kalktı* – Kétish üchün qopti; 2. shert bilen: *Akşama geri vermek üzere bu kitabı alabilirsin* – Bu kitabni axshamliqqa qayturup bérish sherti bilen alalaysen; 3. bolush aldida, qilish alidida, bolghusi.

üzerinde ***is.*** üstide: *Kalem masanın üzerinde* – Meleq shirening üstide.

üzerine ***is.*** 1. heqqide, xususida, toghriliq, toghrisida: *Milli mesele üzerine rapor* – Milliy mesile heqqide dokilat; 2. munasiwet bilen; 3. ...din kéyin: *Yemek üzerine su içilmeli* – Tamaqtin kéyin su ichilishi kérek.

üzgü ***is.*** eziyet, japa.

üzgülü ***s.*** japaliq, eziyetlik.

üzgün ***s.*** 1. köngül gheshliki, köngul yérimliki, köngül buzuqliqi, qayghuluq; 2. dermansiz.

üzgünlük *-ǧü* ***is.*** 1. biaramliq, köngül yérimliqi; 2. dermansizliq, küchsizlik.

üzgüsüz ***s.*** ghem-qayghusiz.

üzlük *-ǧü* ***is.*** laydin yasalghan kichik qacha.

üzmek 1. kermek; 2. sürtüp upratmaq; 3. biaram qilmaq, köngülni yérim qilmaq, qiynimaq.

üzn ***is. osm.*** qulaq.

üzre ***ed.*** bk. ***üzere***.

üzücü ***s.*** biaram qilidighan, köngülni yérim qilidighan.

üzülmek kérilmek, köngli yérim bolmaq.

üzüm ***is. bot.*** üzüm: *Turfan üzümü dünyaya ün salmıştır* – Turpan üzümi dunyagha meshhurdur.

üzümcü ***is.*** üzüm yétishtürgüchi yaki üzüm satquchi, üzümchi.

üzümlü ***s.*** ichige üzüm sélinghan, üzüm bilen qilinghan.

üzümsü ***s. bot.*** üzümsiman: *Üzümsü meyvalar* – Üzümsiman méwiler.

üzünç *-cü* ***is.*** ümidsizlik, köngül qélishi.

üzüntü ***is.*** köngül yérimliqi.

üzüntüsüz ***s.*** ghem-qayghusiz.

V

V W (Türk élipbesining 27-herpi).
va way ésitey digen menide.
vaad ***is.*** bk. ***vaat***.
vaat *-di* ***is. ar.*** wede.
vaat etmek wede qilmaq.
vabil ***is. osm.*** qattiq yamghur.
vacib ***s.*** bk. ***vacip***.
vâcid ***s. ar.*** 1. wujudqa chiqarghuchi, meydangha keltürgen; 2. bay; 3. birinchisi er, ikkinchisi ayal ismi.
vâcide ***s. ar.*** bk. ***vâcid***.
vacip *-bi* ***s. ar.*** 1. qilinishi zörür bolghan, wajip; 2. mejbur.
vâciz ***s. ar.*** qisqa, kalte.
vâcize ***s. ar.*** bk. ***vâciz***.
vâd ***is. far.*** oghul.
vad ***is. ar.*** wede birish, üstige élish.
vade ***is. osm.*** möhlet, muddet.
vadeli ***s.*** mudditi cheklen'gen.
vadesi gelmek ömri axirlashmaq.
vadesiz ***s.*** muddetsiz: *Vadesiz borç* – Muddetsiz qerz.
vadetmek wede bermek, wede qilmaq.
vadi ***is. osm.*** 1. jilgha, say, wada éqin; 2. jehet, usul, shekil: *Bu vadide konuştuk* – Bu jehette sözleshtuq.
vafi ***s.*** bes: *Kafi vafi* – Bes, yéter.
vafir ***s. osm.*** 1. köp, jiq; 2. aruzda mufaaletun-mufaaletun wezni.
vâfire ***s. osm.*** bk. ***vafir***.
vaftiz ***is. yun.*** xristian dinige kirgüchilerning yuyunup pakizlinishi.

vagina ***is. lat.*** ayallarning jinsiy yoli.
vagon ***is. ing.*** 1. wagon; 2. yigirme san (bir xil oyun üchün qollinilidu).
vagon restoran ***is. fr.*** poyiz ashxanisi, wagon réstorani.
vagonet *-ti* ***is. fr.*** wagonchaq, kichik wagon.
vagonli ***is. fr.*** yataqliq wagon.
vâh ***is. osm.*** chöl otturisidiki chimenlik.
vah ***ünl.*** wah, pah, ah.
vaha ***is. osm.*** chöl otturisidiki kökülmeydan.
vahal ***is. osm.*** patqaqliq.
vaham ***is. osm.*** sézik, séziklik.
vahamet *-ti* ***is. ar.*** 1. éghirliq; 2. xewplik ehwal; 3. hezim qilish qéyinchiliqi.
vahdet ***is. osm.*** 1. yalghuzluq, yiganiliq; 2. er ismi.
vahdet ârâm ***is. osm.*** aram bexish yer.
vahdetgâh ***is. osm.*** yalghuzla turidighan yer.
vahdetiye ***is. osm.*** monizm, birchilik (dunyaning négizi birla dep bilidighan pelsepiwi telimat).
vâhi ***s. osm.*** menisiz, ehmiyetsiz, paydisiz, orunsiz (nerse).
vâhib ***s. osm.*** béghishlighan, béghishlighuchi.
vâhibe ***s. osm.*** bk. ***vâbib***.
vâhid ***s.*** bk. ***vâhit***.
vâhiden ***z. ar.*** yalghuzla, birla.
vahim ***is. ar.*** wehim, éghir, qorqunchluq, bek xeterlik.
vâhin ***s. ar.*** ajiz, oruq, zeip.
vahip *-bi* ***s. osm.*** béghishlighan.
vâhir ***is. osm.*** 1. tiken; 2. yingne.
vahit ***s.*** 1. bir, yalghuz; 2. er ismi.
vâhiye ***s. osm.*** bk. ***vâhi***.
vahlgâh ***is. osm.*** patqaqliq.
vahmâ ***is. osm.*** sizék (ayal).

vahşet *-ti* ***is. osm.*** 1. yawanliq, wehishiylik; 2. adem qedimi tegmigen yer; 3. adem qedimi tegmigen yerlerning qorqunchluqluqi.

vahşetâbâd ***is. osm.*** ademzatning ayéqi basmighan yer.

vahşetâgin ***s. osm.*** adem qedem basmighan bek qorqunchluq yer.

vahşetengiz ***s. osm.*** qorqunch.

vahşetgâh ***is. osm.*** ademning ayéqi basmighan yer, qorqunchluq yer.

vahşetzâr ***is. osm.*** bayawan, ademning qedimi tegmigen yer.

vahşi ***s. osm.*** 1. yawayi; 2. wehshiy.

vahşilik *-ği* ***is.*** wehshiyilik, yawayiliq, yawuzluq.

vahşiyane ***z. osm.*** wehshiyane, yawayilarche, wehshiyche.

vahşûr ***is. osm.*** peyghember.

vaız *-azı* ***is.*** ibadetxanilarda bérilidighan diniy nesihet.

vait *-di* ***is. ar.*** bir ishni qilish üchün bérilgen wede.

vaiz ***is. osm.*** ibadetxanilarda diniy nesihet bergüchi.

vaiziye ***is.*** diniy nesihet bergüchilerge bérilidighan pul.

vajen ***is.*** bk. ***vagina***.

vajenit *-ti* ***is. fr.*** jinis yolining yallughlinishi.

vajenodin ***is. fr.*** bala yatquning aghrishi.

vajenopati ***is. fr.*** bala yatqu késelliki.

vajenosel ***is. ing.*** bala yatqudiki ishshiq, bala yatquning sanggilap kétishi.

vajenoskop *-pu* ***is.*** bala yatquni tekshüridighan eswab.

vajenoskopi ***is.*** bala yatquni tekshürüsh.

vajenotomi ***is. fr.*** bala yatqu opératsiyisi.

vak ***is. ar.*** 1. éghirliq, éghir bésiqliq; 2. égiz yer.

vak vaka ***is.*** ördek yaki paqilarning ghaq, ghaq qilip, chiqarghan awazi.

vaka ***is. osm.*** 1. weqe, hadise, bolghan ish; 2. orush, küresh, soqush; 3. tuyuqsiz yüz bergen késellik.

vakaa ***oz. osm.*** bk. ***vakıa***.

vakahat ***is. osm.*** hayasizliq, iza tartmasliq.

vakar ***is. osm.*** éghirliq, éghir bésiqliq.

vakarı ***is. zool.*** qisqa quyruqluq maymun.

vakarlı ***s.*** éghir bésiq.

vakarsiz ***s.*** yenggil, éghir bésiq bolmighan.

vakayiname ***is.*** kündilik xatire, kündilik weqeler waqit tertipi boyiche yézilghan tarix (waqayname).

vakd ***is.*** bk. ***vakdân***.

vakdân otning tutishishi, otning yénishi.

vaketa ***is. it.*** bir xil yupqa kön-xurum.

vakfe ***is. osm.*** turush, turup qélish.

vakfegâh ***is. osm.*** turalghu (yer).

vakfetmek 1. iane qilmaq; 2. özini pida qilmaq, özini béghshilimaq, özini teqdim qilmaq: *Bütün ömürünü bilime vakfetti* – Pütün ömrini bilimge béghishlidi.

vakıa ***is. osm.*** emeliyet, bolghan ish: *Bu bir vakıadır, inkar edilemez* – Bu bir emeliyettur, inkar qilghili bolmaydu.

vakıf *-kfi* ***is. osm.*** wexpe (bir ishning dawam qilinishi üchün biri teripidin qoyulghan mülük yaki pul).

vâkıf ***is. ar.*** xewerdar bolush, xewer tépish, bilish.

vâkıf olmak waqip bolmaq.

vaki *-i* ***s. osm.*** yüz bergen.

vakia ***s. osm.*** hadise.

vakih ***s. osm.*** edebsiz, hayasiz, iza tartmaydighan.

vakit *-kti* ***is. osm.*** waqit, zaman, qerel: *Şimdi vakit yok* – Hazir waqit yoq; *Şimdi bunun vakti değil* – Hazir buning waqti emes; *Yemek vakti* – Tamaq waqti.

vakitli ***s.*** waqit xaraktérlik, waqtida qilinidighan.

vakitsiz ***s.*** waqitsiz.

vakkas ***osm.*** jengchi, oqchi.
vaks ***is.*** mum (mozduzlar ishlitidighan).
vakt ***is.*** 1. waqit; 2. zaman; 3. saet, künning melum waqti; 4. mewsum, pesil; 5. bosh waqit; 6. purset, peyt.
vaktinde ***z.*** waqtida.
vaktiyle ***z.*** öz waqtida, eyni zamanda.
vakud ***is. ar. osm.*** otun-kömür qatarliq yéqilghu eshyalar.
vakum ***is. lat. kim.*** wakuum, wakuum boshluq.
vakummetre ***is. fr.*** barométr.
vakur ***s. osm.*** éghir-bésiq, salmaq.
vakurane ***z. ar.*** éghir bésiqliq bilen, salmaqliq bilen.
vâlâ ***s. is. osm.*** 1. ulugh, yüksek; 2. er ismi.
vâlâcâh ***s. osm.*** orni we mensipi yuqiri.
vâlâkadd ***osm.*** boyi égiz, öskileng.
vâlâkadr ***s. ar.*** qimmiti zor.
vâlâyi ***is. osm.*** ullughluq, yükseklik.
valayit ***s. fr.*** asfaltning bir türi.
vali ***is. osm.*** waliy.
vâlid ***s. is. osm.*** dada, ata.
valide ***is. osm.*** ana, apa.
vâlideyn ***is. osm.*** ata we ana.
valih ***s. osm.*** chöchüsh, heyran qélish, ejeblinish, hang-tang bolush.
valilik ***-ği is.*** 1. waliyliq, waliyning wezipisi; 2. wilayet.
valit ***is. osm.*** ata, dada.
valiz ***is. fr.*** qol popkisi, somka, kichik chamadan.
vallahi ***ünl. ar.*** xuda heqqi, wallahi.
vals ***is. fr.*** walis (tansining bir türi).
vâm ***is. far.*** qerz.
vâmânde ***s. far.*** arqida qalghan, kéyin qalghan.
vamık ***is. ar.*** ashiq.
vamk ***is. ar.*** muhebbet.

vampir *is. fr.* 1. qanxor, qan ichküch; 2. qan shorighuch, sheyereng.

vantilatör *-rü is. fr.* tok shamaldurghuch.

vantoz *is. fr. zool.* qan shorighuchi, parazit.

vantrilog *is. s. fr.* bk. ***vantrilok***.

vantrilok *is. s. fr.* bashqilarning sözini dorighuchi.

vapur *is. fr.* 1. par küchi bilen mangidighan kéme we paraxot; 2. qattiq mest.

var *s.* bar: *Yurdmuzda doğal kaynaklar var* – Wetinimizde tebiiy yer asti bayliqliri bar.

var olmak mewjut bolmaq, bar bolmaq.

varak *-ğı is. ar.* 1. yopurmaq; 2. altun, kümüsh we bashqa medenlerning yupqa yapriqi.

varaka *is. ar.* qeghez, xet yéziqliq qeghez, wereqe.

varakacı *is.* altun yapraqliri yasighuchi we satquchi, wereqichi.

varaklamak meden yapraqliri bilen zinnetlimek.

varaklı *s.* meden yapraqliri bilen zinnetlen'gen, wereqliq.

varakpâre *is. ar. far.* 1. meden yapraqliri parchisi; 2. qeghez parchisi; 3. ehmiyetsiz qeghez.

varda *ünl. it.* diqqet, posh-posh, yol boshiting digen menide.

vardakosta *is. it.* 1. déngiz yaqisini qoghdighuchi kéme; 2. bestlik, yolpa-(xotun).

vardırmak barghuzmaq, yürgüzmek: *İşi o halde vardırmak* – Ishni shundaq yürgüzmek.

vardiya *is. it.* 1. kéme we paraxotlarda nöwet; 2. nöwet kütüsh yéri.

vareste *s. far.* 1. qutulghan, xali bolghan; 2. erkin, azat, hur: *Endişeden vareste* – Endishidin (xali) qutulghan **varestegi** *is. far.* 1. qutulush, azad bolush; 2. erkinlik; 3. munasiwetsizlik.

vargı *is.* höküm.

varılmak yetmek, ulashmaq: *Oraya üç saatta varılır* – Üch saette yetkili bolidu.
varış *is.* 1. bérish; 2. érfan.
varışlı *s.* bilimlik, uqumushluq.
vari *is. zool.* maymunning bir xili.
vâri *s. far.* oxshash, xuddi, beeyni.
vâridât *is. ar.* 1. kirim, daramet (yilliq-ayliq); 2. eske kelgen, nersiler.
varide *is. ar.* kelgen alaqiler.
varikoblefer *is. fr.* köz qapaqning ishship qélishi.
varikoz *is. fr. tıp.* ishshish, köpüsh.
varil *is.* kichik kup.
varis *is. fr.* kök tomurning köpüshi.
vâris *is. ar.* özige miras qalghuchi, mirasxor, waris.
varit *-di s.* bolushi mumkin, bolghan: *Söylediğinizi gerçekleştirmek varit değil* – Sözligiingizni ishqa ashurush mumkin emes.
varit olmak meydangha chiqmaq.
variyet *-ti is. ar.* mewjudiyet, barliq.
varlık *-ğı is.* 1. mewjudiyet, barliq; 2. mewjud, bar; 3. bayliq, mal-mülük; 4. ehmiyetlik, paydiliq nerse; 5. maharet, ustiliq.
varlıkbilim *is.* ontologiye.
varlıkbilimcilik *-ği is.* ontologizm.
varlıkbilimsel *s.* ontologik.
varmak 1. barmaq; 2. éytip barmaq, ulashmaq; 3. turmushqa chiqmaq, yatliq bolmaq.
varsağı *is. ed.* bir xil türk xelq shéiri.
varsam *is. zool.* béliqning bir türi.
varsaymak perez qilmaq: *Öyle bir durum karşısında kaldığımız, varsayalım* – Shundaq bir weziyetke duch kélidighanliqimizni perez qilayli.
varson *is. yun.* bazghan.

varta *is. ar.* xeterlik hal, xewplik weziyet.
vârûn *s. far.* zit, eks, teleysiz.
varuno *s. far.* bk. *vârûn*.
varyete *is. fr.* 1. naxsha-ussul qatarliq oyunlarning körsitilishi; 2. bu xil oyunlar oynilidighan yer; 3. (biologiyide) tür, xil; 4. (morfologiyide) türlinish.
vasab *is. ar.* késellik, aghriq.
vasat *-ti osm.* 1. ottura, ara; 2. muhit, psixologiyilik shertler.
vasfi *s. ar.* 1. teriplep tilgha almaq; 2. er ismi.
vasıb *s. ar.* késel, aghriq.
vasıf *-sfi is. ar.* mahiyet, xaraktér.
vasıf *is. ar.* malay, xizmetchi.
vasıflandırmak baha bermek.
vasıflanmak bahalanmaq, baha bérilmek.
vâsık *s. ar.* ishen'gen.
vasıl *-sli is. ar.* ulashturush, birleshtürüsh.
vâsıl *s. ar.* érishken, ulashqan.
vasıta *is. ar.* 1. wasite; 2. elchi; 3. wasitichilik.
vasıtalı *s.* wasitilik.
vasıtasız *s.* wasitisiz, biwasite, toghridin toghra.
vasi *is. ar.* yétim-yésir we ajizlarning mal-mülkini wekaliten bashqurghuchi.
vâsi *-i s.* keng, payansiz.
vasid *is.* ishikning bosughisi.
vasistas *is. fr.* dérizining hawa almashturidighan közniki, köznek, (partochka).
vasit *is. ar.* salachi, kélishtürgüchi.
vasiyet *-ti is. ar.* wesiyet.
vasiyetname *is.* wesiyetname.
vaskülit *-ti is.* tomurlarning ishshishi.
vaskülojenez *is.* tomur sistémisining tereqqiy qilishi.
vasletmek ulashturmaq, birleshtürmek.

vasm *is. ar.* bk. *vasma*.
vasma *is. ar.* eyib, nuqsan.
vast *is. osm.* 1. mahiyet; 2. (adem we nersini) teriplesh; 3. maxtash; 4. (grammatikida) süpet.
vâş *s. far.* düshmen, bölgünchi, buzghunchi, gep tapquchi.
vaşak *-ğı is. far.* qara qulaq, molun (yawa müshük).
vat *-tı is. ing.* wat (éléktr quwwitining ölchem birliki).
vatâ *is. ar.* dessesh, cheylesh.
vatan *is. ar.* weten, yurt: *Vatanın kurtuluşu için savaş* – Wetenni qutquzush (azad qilish) yolidiki küresh.
vatandaş *is.* wetendash, yurtdash.
vatandaşlık *-ğı is.* wetendashliq, yurtdashliq.
vatanperver *s. ar.* wetenperwer.
vatar *is. ar.* ish.
vaterpolo *is. ing.* ikki komanda arisida oynilidighan su topi.
vatid *s. ar.* ching, puxta, mustehkem.
vatka *is. alm.* mürilik (chapanning).
vatm *is. ar.* 1. ayagh bilen dessesh; 2. perdini chüshürüsh.
vatman *is. ing.* tramway shopuri.
vatoz *is. rum.* it béliqlirining bir türi.
vatvât *is. ar.* 1. tagh qarlighichi; 2. shepereng; 3. qorqunchaq we horun adem.
vatvata *is. ar.* namazsham qarighusi.
vaveylâ *is. ar.* peryad, ah-zar qilish, waweyla.
vâvi *s. ar.* tülke.
vay *ünl.* way, wayey.
vâz etmek wez oqumaq, diniy nesihet bermek.
vaz geçti *is. far.* uqushulmasliq: *Senin onunla bir vaz geçtimi* – Séning bilen uning otturisida bir uqushmasliq barmu? **vazâat** *is. ar.* peslik, peskeshlik.
vazâh *is. ar.* aq pushmaq adem.
vazâhat *is. ar.* ochuq chiray adem.

vazelin ***is. fr.*** wazélin.
vazelinlemek wazélin bilen yaghlimaq.
vazetmek qoymaq, orunlashturmaq, yerleshturmek.
vazgeçmek waz kechmek, terk qilmaq.
vazgelmek bk. ***vazgeçmek***.
vazı ***is. ar.*** qoyush, orunlashturush, yerleshtürüsh.
vâzı ***s. ar.*** qoyghan.
vâzıh ***s. ar.*** ochuq ashkara.
vazıhamil *-mli* ***is. ar.*** tughdurush.
vazıkanun ***is. ar.*** qanun békitish, qanun tüzüsh.
vazıyet *-di* ***is. ar.*** qol sélish.
vazife ***is. ar.*** wezipe, ötem.
vazifedar ***s. fr.*** 1. wezipisi bolghan; 2. xadim.
vazifelendirmek wezipe bermek, xizmet bermek.
vazifeli ***s.*** wezipilik, wezipe tapshurulghan.
vazime ***is. ar.*** 1. chong yighin; 2. seperge chiqquchilar (guruppisi); 3. méhmanlar (guruppisi).
vaziyet *-ti* ***is. ar.*** weziyet.
vazo ***is. it.*** gül qachisi, longqa.
vazodilatasyon ***is.*** qan tomurlirining kéngiyip kétishi.
vazopleji ***is. fr.*** tomur palechliki.
vazzâh ***s. ar.*** ochuq ashkara.
ve ***ar.*** we (baghlighuchi): *Ben ve sen* – Men we sen.
veba ***is. ar. tıp.*** waba: *Domuz vebası* – Choshqa wabasi.
vebâi ***s. ar. tıp.*** waba bilen munasiwetlik.
vebâiyye ***s. ar. tıp.*** bk. ***vebâi***.
vebal *-lı* ***is. ar.*** gunah, uwal: *Bu işin vebalı vardı* – Bu ishning gunahi bar; *Vebalı boynuna* – Uwali özige.
veca *-ı* ***is. ar.*** aghriq.
vecâr ***is. ar.*** 1. yirtquch haywanlarning uwisi, ini; 2. tashqin su yalap ketken yer.
vecazet ***is. ar.*** ixcham we chüshinishlik (söz).

vecd *is. ar.* hoshini yoqitish, aylinip kétish.
vecel *is. ar.* qorqush, ürküsh, chöchüsh.
vech *is. ar.* 1. üz, chiray; 2. üst, yüz (bir nersining).
vecheyn *is. ar.* ikki yan, ikki yüz, ikki terep.
vechiyye *s. ar.* bk. ***vechî***.
vechî *s. ar.* (nersining) yüzige ait, yüz bilen munasiwetlik.
vecibe *is. ar.* wezipe, gedendiki qerz.
vecih *-chi is. ar.* yüz, chiray dégen menide bolup, «*Hiçbir vecihle*» dégen'ge oxshash sözlerde qollanghanda, yol, usul, dégen uqumni bilduridu.
vecih *is. ar.* 1. bir qewm yaki qabile bashliqi; 2. er ismi; 3. yéqimliq güzel; 4. muwapiq, uyghun.
veciz *s. ar.* ixcham we chüshinishlik (söz).
vecize *is. ar.* hikmetlik söz.
vecr *is. ar.* ghar.
veçhe *is. ar.* terep, yan.
veda *-ı is. ar.* widalishish, xoshlishish, ayrilish.
vedalamak burma mix bilen tutturmaq.
vedalaşmak xoshlashmaq, amanet démek, widalashmaq.
vedat *-dı is. ar.* 1. muhebbet, dostluq; 2. er ismi.
vedet *is. fr.* 1. charlash ishi üchün qollinidighan kichik we téz yürer urush paraxoti; 2. kino artisi cholpini.
vedia *is. ar.* 1. amanet qoyulghan nerse; 2. ayal ismi.
vedid *is. ar.* 1. dost; 2. birinchisi er, ikkinchisi ayal ismi.
vedide *is. ar.* bk. ***vedid***.
vedre *is.* süt séghilidighan qacha.
vedut *-du is. s. ar.* söyümlük.
vedük *s. ar.* haywanlarning küyekke kirgen waqti (köyligen waqti).
vefa *is. ar.* wapa.
vefadar *s. ar. far.* wapadar, wapaliq.
vefalı *s.* wapaliq, wapadar.

vefasız *s.* wapasiz.
vefasızlık *-ğı is.* wapasizliq.
vefat *-tı is. ar.* wapat, ölüm.
vefat etmek wapat bolmaq.
vefi *s. ar.* 1. wapaliq, wapadar; 2. mökemmel, toluq.
vefik *s. ar.* 1. yoldash, aghine; 2. er ismi.
vefir *s. ar.* köp, jiq, mol.
vefire *s. ar.* bk. ***vefir***.
vefiyat *-ti is. ar.* ölümler, ölüm hadisliri.
vefk *is. ar.* 1. uyghun kélish; 2. uyghun, layiq.
vefret *is. ar.* köplük, molluq.
vega *is. ar.* ghawgha, jédel, majra.
vehbiye *is. ar.* 1. tughma nezeriyisi (tughulushtin bolghanliq); 2. ayal ismi.
vehc *is. ar.* otning yalqunlishishi.
vehd *is.* uchurum, uchurma, yardang.
vehde *is.* bk. ***vehd***.
vehf *is. ar.* ösümlükning yopurmaq chiqirip chongiyishi.
Vehhabi *is. ar.* Wehabi (Abdulwahabning XVIII esirde Erebistanida qurghan mezhibi we bu mezhebtiki biri).
vehhâc *s. ar.* 1. bek parlaq; 2. yalqunluq.
vehhâm *s. ar.* bek wehimlik, bek endishilik.
vehic *is. ar.* otning qiziqi.
vehim *-hmi is. ar.* wehime, qorqunch.
vehip *-bi is. ar.* 1. sherep igisi, merd, séxi; 2. er ismi.
vehleten *z. ar.* tuyuqsiz, birdinla.
vehmiye *is. ar.* bk. ***vehmî***.
vehmî *is. ar.* emeliyette bolmighan emma boldi dep tonulghan.
vehn *is. ar.* ajizliq, yumshaqliq, boshluq.
vehs *is. ar.* 1. depsende, dessesh2. chéqish, parchilash, uwutush.

vehy ***is. ar.*** yértish.
vejetariyen ***is. fr.*** gösh yémeydighan adem.
vejetariyenlik *-ğı* ***is.*** gösh yémeslik, güshtin perhiz qilish.
vekalet *-ti* ***is. ar.*** 1. wekaliten hawale; 2. ministirlik.
vekalet etmek wekil bolmaq.
vekalet ücreti adwukatqa bérilidighan heq.
vekaleten ***z. ar.*** wekaliten.
vekaletname ***is. ar.*** wekaletname, wekillik qeghizi 1. sap altun; 2. zinnet üchün ésilidighan ünche, altun.
vekil ***is. ar.*** 1. wekil; 2. ministir.
vekillik *-ğı* ***is.*** 1. wekillik 1. ministirlik.
vekire ***is. ar.*** yéngi sélinghan yaki sétiwélinghan bina üchün dost-yaranlargha bérilidighan ziyapet.
velâ ***is. ar.*** 1. yéqinliq; 2. igilik, ghojiliq.
velâdet *-ti* ***is. ar.*** tughut.
velayet *-ti* ***is. ar.*** 1. bala terbiyligüchilik; 2. ewliyaliq, welilik.
vele ***is. ar.*** kélin üchün mexsus hazirlanghan üsti altun yaki kümüsh tenggiler bilen bézelgen perde.
veleh ***is. ar.*** hoduqqanliq, temtirigenlik, hang-tang qalghanliq.
veleh ***is. far.*** qehri-ghezep.
velense ***is.*** yung ediyal.
velet *-di* ***is. ar.*** shum: *Şu veleti kov şuradan* – Shu shumni qoghla u yerdin.
velfecir *-cri* ***is. ar.*** köz.
velhâm ***s. ar.*** hoduqush, temtiresh, hang-tang bolush.
velhasıl ***ar.*** sözning qisqisi: *Velhasıl bu olacak şey değil* – Sözning qisqisi, bu bolidighan nerse emes.
veli ***is. ar.*** 1. bala terbiyligüchi; 2. ewliya, weli.
veliaht *-dı* ***is. ar.*** weli ehdi.
velid ***is. ar.*** 1. yéngi tughulghan bala; 2. qul.
velilik *-ği* ***is.*** bala terbiyligüchilik, welilik.

velime ***is. ar.*** 1. toy ziyapiti; 2. toy.
velinimet ***is. ar.*** bashpana, méhriban.
velodrom ***is. fr.*** welisipit musabiqisi meydani.
velomotor ***is. fr.*** kichik motsiklit yaki matorluq welisipit.
velosipet *-ti* ***is. fr.*** welisipit, tömür at.
velospit *-ti* ***is. fr.*** bk. ***velosipet***.
velû ***is. ar.*** bir nersige heddidin artuq bérilip ketkenlik.
velur ***is. fr.*** mexmel, duxawa.
velût ***s. ar.*** 1. tughumchan; 2. köp mehsul béridighan.
velvâl ***is. ar.*** yighlap, ingrap.
velvele ***is. ar.*** warang-churung, warqirash, jarqirash.
velveleci ***s.*** warang-churung qilghuchi, patiparaq qilghuchi.
vemiz ***is. ar.*** bulut arisidin körün'gen, yoruq.
vemye ***is. ar.*** musheqqet, japa, palaket.
Venüs ***is. öz. lat.*** 1. Wénéra; 2. Qedimki Rim epsanilirigha köre muhebbet we güzellik ilahisi.
verâ ***is. ar.*** arqa, kéyin.
veranda ***is. ar.*** eyneklik balkun yaki shipang.
veraset *-ti* ***is. ar.*** waris, mirasxor.
verb ***is. ar.*** yawayi haywanlarning ini.
verdi ***is. fiz.*** bir sékuntta turbida aqqan suning yaki éléktr küchining miqdari.
verdirmek berdürhmek.
vere ***is. tar.*** bir qelening yaki bir istihkamning qoldin kétishi.
verecek *-ği* ***is.*** qerz.
verecekli ***s.*** qerzdar.
verem ***is. ar.*** öpke tubérkülyozi, sil késili.
veremli ***s.*** sil késilige giriptar bolghuchi.
verese ***is. ar.*** warislar, mirasxorlar.
veresi ***z.*** **veresiye** ***z.*** 1. nisi; 2. xoshyaqmasliq, perwa qilmasliq, ehmiyet bermeslik: *Bu elbiseyi veresiye yeptırdım* –

Bu kiyimni nisige tiktürdüm; *Pek veresiye iş görüyor* – Ishqa étibarsiz qaraydu.

verev *s.* tüz, udul: *Bu kağıt verev kesilmiş* – Bu qeghez udul késiliptu.

vergi *is.* 1. baj; 2. xislet, xususiyet: *Güzel yazı yazmak, bu adama vergidir* – Obdan maqale yazmaq bu ademning xususiyitidur; 3. xeyrsaxawet: *Bu adamın yoksullara vergisi çoktur* – Bu ademning kembeghellerge xeyri-saxawiti köp; 4. tughma qabiliyet; 5. yardem.

vergi dairesi baj idarisi, bajxana.

vergi kaçakçılığı baj qachurush, baj qachaqchiliqi.

vergici *is.* bajgir.

vergileme *is. huk.* baj qoyush.

vergilendirmek baj töletmek.

vergili *s.* séxi, qoli ochuq (adem): *Vergili adam* – Qoli ochuq adem.

veri *is.* 1. matériyal, nezeriyiwi asas, pakit; 2. bilim.

verici *is.* télégram bérish apparati, mikropon, dolqun tarqitish apparati.

verid *is. ar. tıp.* qara qan tomuri.

verik *is. ar.* 1. quruq yopurmaqliq derex; 2. *s.* bombur saqal (biri).

verilmek bérilmek.

verim *is.* mehsulat, daramet.

verimli *s.* 1. ünümlük: *Verimli bir önlem* – Ünümlük bir tedbir; 2. munbet, ünümdar: *Verimli tarla* – Mol hosulluq, chiqishliq étiz.

verimlilik *-ği is.* ünümdarliq, munbetlik, chiqishliq.

verimsiz *s.* ünümsiz, chiqishsiz, netijisiz: *Pek verimsiz bir çalışma* – Netijisiz bir xizmet.

verimsizlik *-ği is.* ünümsizlik.

verismo *is. it.* edebiyat-senettiki chinliq.

veriş ***is.*** 1. bérish; 2. élish-bérish.
verişmek bir nersining bedili üchün bir nerse bermek.
veriştirmek 1. köp sözlimek; 2. chishige tegmek.
verit *-di* ***is. ar.*** kök tomur.
verme ***is.*** 1. bérish; 2. pochta xaltilirining tarqitilishi, pochta xaltilirini tarqitish.
vermek 1. bermek; 2. qaldurmaq: *Bu evi bana babam verdi* – Bu öyni manga atam qaldurdi; 3. uningdin körmek: *Onun bütün huysuzluklarını çocukluğuna veriyorum* – Uning hemme qiliqsizliqlirini baliliqidin körimen; 4. bashqurmaq, idare qilmaq, rehberlik qilmaq; 5. yatliq qilmaq; 6. ötimek, ölmek; 7. taratmaq, kéngeytmek; 8. östürmek, peyda qilmaq; 9. ige qilmaq; 10. satmaq; 11. eski ishqa yoluqmaq.
vermut *-tu* ***is. al.*** puraqliq tatliq haraq.
verrak ***is. ar.*** qeghezchi.
versiyon ***is. fr.*** 1. terjime; 2. qorsaqtiki balining ornini onglash opératsiyisi.
veryansın ***is.*** ichi aghrimastin xejlesh, betxeshlik qilish.
verziş ***is. far. s.*** 1. ishlesh, ishlitish; 2. ishligen.
vesâfet *-ti* ***is. ar.*** ishchiliq, xizmetkarliq.
vesait *-ti* ***is. ar.*** wasitiler.
vesam ***is. ar.*** bk. ***vesamet***.
vesamet ***is. ar.*** güzellik, chirayliq.
vesarik *-ki* ***is. ar.*** wesqiler, hüjjetler.
vesatet *-ti* ***is.*** elchilik, kélishtürgichilik.
vesayâ ***is. ar.*** wesiyetler.
vesbe ***is. ar.*** sekresh, atlash, taqlash.
vesebân ***is. ar.*** bk. ***vesbe***.
veseni ***is. ar.*** bk. ***veseniye***.
veseniye ***s. ar.*** 1. but bilen munasiwetlik; 2. butqa choqinidighan.
vesi ***s. ar.*** bk. ***vesia***.

vesia *s. ar.* 1. kengtasha; 2. mol.
vesic *is. ar.* téz mangidighan töge.
vesik *s. ar.* ishenchlik pakit.
vesika *is. ar.* wesiqe, hüjjet, ispat, delil.
vesikalı *s.* pahishe üchün ruxset qeghizi bérilgen (ayal).
vesile *is. ar.* 1. seweb: *Buraya gelmeniz tanışmamıza vesile oldu* – Bu yerge kélishingiz tonushushimizgha sewep boldi; 2. purset: *Bu vesileden yararlanarak* – Bu pursettin paydilinip.
vesim *s. ar.* 1. chirayliq, güzel; 2. er ismi.
vesm *is. ar.* talqan (parashok) haligha keltürüsh, untuqlash.
vesme *s. ar.* 1. haywangha bésilghan tamgha; 2. qashliq (ayallar qéshigha süridighan).
vesnân *s. ar.* ügdigen, uyqusi kelgen.
vespa *is. zool.* here, boghun.
vesselâm *ünl.* shundaq, shundaq bolsun, artuqche sözning kériki yoq dégen menilerde qollinidu.
vesta *is. far.* zerdusht dinigha étiqad qilghuchilarning diniy kitabi, zendning sherhisi.
vesti *is. far.* terjime, sherh.
vestiyer *is. fr.* méhmanxana, réstoran qatarliq yerlerde kiyim-kéchek saqlinidighan yer.
vestiyerci *is.* méhmanxana, réstoran qatarliq jaylarda bashqilarning kiyim-kéchikini saqlighuchi.
vesvâs *is. ar.* sheytan, iblis.
vesvese *is. ar.* weswese, endishe, ghem, dükke-dükke.
veşel *is. ar.* az su.
veşelân *is. ar.* su éqini, suning éqishi.
veşice *is. ar.* 1. derex yiltizi; 2. (yuyunghanda ishlitilidighan) aghicha, bedreng qatarliq nersilerning talasi.
veşme *is. ar.* yamghur tamchisi.
veşt *s. far.* chirayliq, güzel, körkem.
veşy *is. ar.* 1. bir xil kiyim; 2. boyaqchiliq; 3. gep toshush.

veted ***is. ar.*** 1. yiriq; 2. arozda üch herptin tüzülgen nezm.
veterines ***is. fr.*** mal doxturi.
veterineslik *-ği* ***is.*** mal doxturluq.
vetire ***is.*** 1. tar yol, chighir yol; 2. uslub, istil; 3. burunning ikki töshükini ayrip turidighan perde; 4. jerian.
veto ***is. lat.*** yaq, qarshi pikir, qarshi awaz: *Veto hakkı kullanmak* – Qarshi awaz bermek.
veya we ia, yaki.
veyahut bk. ***yahut***.
veyle ***is. ar.*** peskeshlik, rezillik.
veysi ***s. ar.*** yoqsul, mohtaj.
vezaret *-ti* ***is. ar.*** wezirlik.
vezb ***is. ar.*** sugha oxshash éqish.
vezega ***is. ar.*** bir xil chong kiler.
vezin *-zni* ***is. ar.*** 1. taraza; 2. qapiye, ritim; 3. éghirliq.
vezinli ***s.*** 1. ölchelgen, tartilghan; 2. qapiyilik, wezinlik.
vezinsiz ***s.*** 1. ölchelmigen, tartilmighan; 2. qapiyesiz: *Vezinsiz şiir* – Wezinsiz shéir.
vezir ***is. ar.*** wezir, ministir.
vezirlik *-ği* ***is.*** wezirlik, ministirlik.
vezme ***is. ar.*** qishning axirisi.
vezn ***is.*** bk. ***vezne***.
vezne ***is.*** 1. kassa (pul); 2. taraza; 3. qoralning oq sélinidighan bosh yéri.
vezneci ***is.*** taraza yasighuchi we satquchi.
veznedar ***is. ar. far.*** kassir.
veznedarlık *-ğı* ***is.*** kassirliq.
vezni ***s. ar.*** 1. wezin bilen munasiwetlik; 2. ***is.*** artilghan (ölchelgen) nerse.
vezu ***is.*** shéker qomushidin chiqidighan su.
vıcık ***s.*** yépishqaq: *Vicik vicik çamur* – Yépishqaq patqaq.
vıcıklamak yépishqaq halgha keltürmek.

vırıldamak walaqlimaq, jawuldimaq.
vırıldanmak walaqlimaq, jawuldimaq.
vıtâ ***is. ar.*** razi bolush, qoshulush.
vızıldamak wingildimaq, wizhildimaq.
vızlamak bk. ***vızıldamak***.
vicâ ***is. ar.*** pichish, axta qilish (haywanni).
vicâh ***is. ar.*** yuzlishish.
vicahen ***z. ar.*** yuzmuyüz, yüztura.
vicd ***is. ar.*** bay bolush.
vicdan ***is. ar.*** wijdan.
vicdani ***s. ar.*** wijdani.
vicdanlı ***s. ar.*** wijdanliq, insapliq.
vicdansız ***s.*** wijdansiz, insapsiz.
vicdansızlık *-ğı* ***is.*** wijdansizliq, insapsizliq.
vida ***is. it.*** burma mix.
vidâc ***is. ar.*** boyun tomurliridin biri.
vidâd ***is. ar.*** 1. muhebbet; 2. dostluq.
vidala ***is. ir.*** kön-xurum yasilidighan torpaq térisi.
vidali ***is. ar.*** 1. burmiliq; 2. burma mix bilen tutturulghan.
vidd ***is. ar.*** 1. muhebbet; 2. dostluq.
videofon ***is. fr.*** téléwizorluq téléfon.
vifadet ***is. ar.*** elchilik.
vifak *-ğı* ***is. ar.*** 1. uyghunluq; 2. dostluq munasiwetler.
vikân ***is. ar.*** toqum, uchuluq.
vikâye ***is. ar.*** qoghdash.
viktorya ***is. ing.*** ikki kishilik orunduqi bar töt chaqliq powiska, wiktoriya.
vilâ ***is. ar.*** 1. uliship kélish, arqa-arqidin kélish; 2. dostluq, yéqinliq.
vilâd ***is. ar.*** tughdurush.
vilâdet ***is. ar.*** 1. tughdurush; 2. tughush.
viladi ***s. ar.*** tughulushtin, tughma.

vilayet *-ti* ***is. ar.*** wilayet (ölke).
villa ***is. ir.*** dacha.
vin ***is. far.*** 1. reng, boyaq; 2. qara üzüm.
vinç *-çi* ***is. ing.*** kiran.
vinter ***is.*** béliq türi.
violonist ***is. fr.*** iskiripka chalghuchi, iskiripka yasighuchi.
vira ***z.*** toxtimastin: *Vira söylüyor* – Toxtimastin sözlimekte.
viraj ***s. fr.*** 1. yolning aylanmisi; 2. welisipit, aptomobil we ayropilanning aylinish herikiti.
viran ***s. far.*** weyran, xarab.
virane ***is. far.*** 1. weyranliq, xarabe; 2. xarabzarliq.
virâni ***is. far.*** weyranliq, xarabliq.
viremi ***is. fr.*** bir xil mikrob bilen peyda bolghan késel.
virgül *-lü* ***is. fr.*** wirgol, pesh (tinish belgisi).
virt *-di* ***is.*** 1. diniy sözni tekrarlash; 2. köp tekrarlash, sözlepla turush.
virüs ***is. lat.*** késel mikrobi.
visâb ***is. ar.*** 1. sekresh, taqlash; 2. yataq, töshek.
visâd ***is. ar.*** bk. ***visâde***.
visâde ***is. ar.*** yastuq.
visâk ***is. ar.*** 1. munasiwet, alaqe; 2. ehdilishish, shertlishish.
visal *-li* ***is. ar.*** érishish.
visam ***s. ar.*** tamghilanghan, en sélinghan, belge qoyulghan.
visamiral, 1 ***is. fr.*** déngiz armiyiside général léyténant.
viski ***is. ing.*** wiski (haraq).
viskonsül ***is. fr.*** konsul yardemchisi, muawin konsul.
vişnap *-bı* ***is. far.*** gilas sherbiti.
vişne ***is. bulg.*** gilas.
vitamin ***is. fr.*** witamin.
vitaminsizlik *-ği* ***is.*** witaminsizlik.
vitellüs ***is. lat.*** tuxum shakili we uruqcha posti.
vites ***is. fr.*** tézlik tengshigüchi.

vitir *-tri* ***is. ar.*** qaza namizi (witr namizi).

vitray ***is. fr.*** resimlik we neqishlik eynek.

vitrin ***is. fr.*** 1. dukan yaki magizinlarning eyneklik ishkapi; 2. muzéylarda ichige qimmetlik nerse qoyulghan eyneklik ishkap.

vivace ***s. it. müz.*** tétik, téz, ittik.

viyak ***is.*** inge (bowaqning yigha awazi).

viyaklamak inge-inge qilip yighlimaq (bowaq).

viyola ***is. ii. müz.*** iskiripkigha oxshaydighan, adettiki iskiripkidin chongraq chalghu eswabi.

viyolacı ***is. müz.*** chong iskiripka chalghuchi.

viyolon ***is. müz.*** iskiripka.

viyolonist *-ti* ***is. fr.*** iskiripkichi, iskiripka chalghuchi.

viyolonsel ***is. it.*** chong iskiripka (yerge tirep turup chélinidighan).

vize ***is. fr.*** wiza (chet elge chiqish üchun bérilgen ruxset qeghizi).

vizite ***is. it.*** 1. doxturning aylinip yurup késellerni yoqlishi; 2. doxturgha bérilgen pul.

vizyon ***is. fr.*** körüsh.

vokal ***s. fr.*** (grammatika) sozuq tawush.

vole ***is. fr.*** putbol, chopla top qatarliq oyunlarda topning yerge tegmestin urulushi.

voleybol *-lü* ***is. ing.*** walibol.

volfram ***is.*** wolfram.

voli ***is. yun.*** béliqchi kémisining tor tashlishi.

volkan ***is. it.*** yanar tagh, wolqan.

volkanbilim ***is.*** yanar tagh ilmi.

volkover ***is. ing.*** yalghuz atining chépishi.

volkslied ***is. alm.*** xelq naxshisi.

volt *-tu* ***is. fr.*** wolt (éléktr tokining küchini ölchesh birliki).

volta ***is. it.*** paraxot we kémining shamaldin saqlinish üchün onggha-solgha burulup méngishi.

voltaj ***is. fr.*** woltazh (éléktr tokining küchlinish derijisi).

voltmetre ***is. fr.*** woltmétr (éléktr tokini olcheydighan eswab).

voltölçer ***is.*** bk. ***voltmetre***.

vonoz ***is. rum.*** bélijan.

votka ***is. rus.*** wotka (haraq) **Votyak** ***is. s. öz.*** fin-oghur tili.

voyvo ***ünl. isp.*** chaqchaq üchün qollinilidu.

vudston ***is. ing.*** chaqmaq téshi.

vufûd ***is. ar.*** kélish.

vufûr ***is. ar.*** jiqliq, molluq, köplük.

vuku *-uu* ***is. ar.*** weqe bolush, peyda bolush, meydangha kélish, yüz bérish: *Bugün bir olay vuku buldu* – Bügün bir weqe yüz berdi.

vukuat *-ti* ***is. ar.*** weqeler, hadisler: *Buğün şehirde hiç vukuat olmadı* – Bügün sheherde héchqandaq körülmidi.

vukuf ***is. ar.*** 1. bilish, chüshinish, oqush; 2. bilim-sawat, melumat.

vukufsuz ***s.*** nadan, bilimsiz.

vulva ***is. lat.*** ayallarning we chishi haywanlarning jinsiy yol aghzi, ferje.

vulvit ***is. fr.*** ferjining yallughlinishi.

vurdumduymaz ***s.*** 1. möng, galwang, döt; 2. qashang, gal.

vurdumduymazlık *-ğı* ***is.*** 1. mönglük, dötlük, galwangliq; 2. qashangliq.

vurgu ***is. dilb.*** urghu.

vurgulama ***is.*** 1. tekitlesh; 2. urghulash.

vurgulamak 1. tekitlimek; 2. urghulimaq.

vurgulu ***is. dilb.*** urghuluq.

vurgun ***s.*** 1. ashiq, sheyda; 2. asan we yolsiz tapawet.

vurguncu *s.* yolsiz tapawetchi.
vurgunluk *-ğu is.* ashiqliq, sheydaliq.
vurgusuz *s.* urghusiz.
vurgusuz hece urghusiz bughum.
vurma *is.* 1. urush (bir nersige); 2. béliqning qarmaqni yutuwalghandin kéyinki herikiti.
vurmak 1. urmaq: *Masaya vurmak* – Shirege urmaq; 2. azmaq, adashmaq; 3. tesir qilmaq; 4. köpeytmek (hésabta); 5. heydimek, baghlimaq, taqimaq, tekküzmek: *Birini zincire vurmak* – Birini zenjirge baghlimaq; 7. aylandurmaq, özgertmek: *İşi şakaya vurdunuz* — ishni chaqchaqqa aylandurdingiz; 8. tiqmaq, sanjimaq: *Bıçak vurmak* – Pichaq tiqmaq; 9. basmaq: *Damga vurmak* – Tamgha basmaq; 10. chalmaq: *Saat beşi vurdu* – Saet beshni chaldi; 11. qanunsizche pul qazanmaq, qaqti-soqti qilmaq: *Birinin üç bin ten'geni vurmuş* – Birning üch ming tengge pulini qaqti-soqti qiliwaptu; 12. étip chüshürmek, owlimaq; 13. öltürmek: *Haydudu vurdular* – Banditni (qaraqchini) öltürdi; 14. qattiq tesir qilmaq; 15. yaridar qilmaq; 16. ichimlik ichmek, haraq ichmek.
vurtut *is.* 1. pitne-pasap; 2. talash-tartish, sala-sülih: *Vurtut beş yuana aldım* – Sala-sülih qilip besh yüen'ge aldim.
vurulmak 1. urulmaq; 2. ashiq bolmaq, köngli chüshmek; 3. yarilanmaq; 4. öltürülmek.
vurum *is.* yürek soqushning axiri.
vuruş *is.* urush (bir nersige).
vuruşma *is.* urushush.
vuruşmacı *is.* qilich awazi.
vuruşmak 1. urushmaq, soqushmaq; 2. köreshmek.
vuruşturmak romka soqushturmaq.
vusla *is. ar.* qoshumche.
vuslat *-tı is. ar.* meshuqigha érishish.

vustâ ***s. ar.*** ottura, ara, arida bolghan, otturida qalghan.
vusul *-lü* ***is. ar.*** ulishish, bérish (bir yerge).
vuşâk ***is. fr.*** bk. ***uşak***.
vuşe ***is.*** sayahetchilerning tertipini saqlash üchün chiqirilghan hüjjet.
vuzu *-uu* ***is. ar.*** teret.
vuzuh ***is. ar.*** roshenlik, aydingliq, ochuqluq.
vücud ***is.*** bk. ***ucut***.
vücûm ***is. ar.*** 1. yirginch; 2. zérikish; 3. achchiqlinish, renjish; 4. miskinlik; 5. meydisige urush.
vücup *-bu* ***is. ar.*** kéreklik, lazimliq.
vücur ***is. ar.*** 1. yirtquch haywanlarning inliri; 2. tashqin su oyup hasil qilghan azgal.
vücut *-du* ***is. ar.*** 1. bar bolush, peyda bolush, wujudqa kélish; 2. wujud, gewde, beden, ten.
vücutlu ***s.*** gewdilik, yoghan-yolpa, bestilik.
vüdd ***is. ar.*** dostluq.
vüfûr ***is. ar.*** molluq, köplük.
vühûb ***s. ar.*** köp sowgha qilghan, köp teqdim qilghan.
vükûb ***is. ar.*** asta méngish.
vükûl ***is. ar.*** hemkarliq.
vüleyd ***s. ar.*** kichik bala.
vülû ***is. ar.*** bir nersige heddidin artuq bérilgenlik.
vülûg ***is. ar.*** itning su ichishi.
vüreyd ***is. ar. anat.*** bek kichik tomur.
vüreyka ***is. ar.*** yopurmaq.
vürût *-du* ***is. ar.*** kélish.
vüs ***is. ar.*** 1. sewr, taqet; 2. kenglik, kengchilik.
vüsu *-su* ***is. ar.*** küch, qudret.
vüsük ***is. ar.*** 1. ishinish; 2. chinglik, beklik, mehkemlik.
vüzerâ ***is. ar.*** wezirler.
vüzüb ***is. ar.*** sugha oxshash éqish.

Vyetiçler ***is. öz.*** Rosyaning kona xelqi.

Y

Y Y (Türk élipbesining 28-herpi).
ya ***ünl. ar.*** hey, ya: *Ya Allah* – Ya Allah!.
ya ya, yaki: *Ya mektup yazarım, ya telgraf çekerim* – Ya xet yazimen yaki télégramma bérimen.
ya da yaki we ya.
yaba ***is.*** yaghach gürjek (xaman soruydighan).
yabalamak xaman sorumaq.
yaban ***is. far.*** 1. chöl-bayawan, qaqas chöl, dala, sehra; 2. yawa, yawayi; 3. chet yurtluq, yaqa yurtluq; 4. wehshi: *Yaban adam* – Yawa adem ***is.*** **yaban domuzu** ***is.*** yawa tungguz.
yaban eşeği ***is.*** yawa iéshek.
yaban havuçu ***is.*** yawa sewze.
yabancı 1. chet ellik; 2. chet yurtluq; 3. yat: *Ben bu eve yabancı geliyorum* – Men bu öyge yat tuyuluwatimen.
yabancılaşmak yatlashmaq.
yabancılık *-ğı* ***is.*** yatliqliq.
yabancılık çekmek yatliqliq qilmaq.
yabanıl ***s.*** bk. ***yabanî***.
yabanî ***s. far.*** 1. (haywan heqqide) yawayi; 2. (adem we ösümlük) yawa.
yabanlık *-ğı* ***is.*** 1. wehshiylik; 2. yawayiliq.
yabanlık *-ğı* ***is.*** méhmanliq kiyim, bayramliq kiyim.
yabansı ***s.*** ajayip, gharayip, yat.
yabansılık *-ğı* ***is.*** ajayipliq, gharayipliq.
yabende ***s. far.*** keshp qilghuchi.
yâbis ***s. ar.*** quduq.
yad ***s.*** yat, bashqa.

yâd *is. far.* xatire: *Güzel günler halâ yadımdadır* – Yaxshi künler hélihem yadimda.

yâd erklik *-ğı is.* mustemlikilik.

yâd etmek xatirilimek, eslimek.

yâdbûd *is. far.* yadikar, hediye.

yadcıl *s.* xilap.

yâddâr *s. far.* este tutqan, xatiride saqlighan.

yâdgâr *is. osm.* yadikar, estilik.

yadırgamak yat körmek, yédir qilmaq.

yadigâr *is. far.* 1. yadikar, xatire; 2. tétiqsiz, qiliqsiz (adem).

yâdkerd *is. osm.* teyyarlash.

yadsılı *is. fels.* menfi.

yadsıma *is.* eslesh, yadlash, xatirilesh.

yadsımak 1. yat körmek; 2. inkar qilmaq; 3. ret qilmaq.

yâfe *is. far.* menisiz, quruq gep.

yafta *is. far.* marka, belge.

yâfûh *is. ar. anat.* bowaqning méngisi (bashning qatmighan qismi).

yafur *is. ar.* 1. kiyik; 2. kiyik balisi; 3. kéchining besh-altidin bir qismi.

yağ *is.* yagh, may: *Susam yağı* – Zighir yéghi.

yağ bağlamak semrimek, et almaq.

yağ doku *is. anat.* yagh toqulmiliri.

yağcı *is.* 1. yaghchi; 2. maylighuchi (mashinilarni); 3. xushametchi, yalaqchi; 4. sünnetchi.

yağcılık *-ğı is.* 1. yaghchiliq; 2. mashina maylash ishi; 3. xushametchilik, yalaqchiliq.

yağdan *is.* maydan (ichige türlük mayni qoyup, uni-buni maylaydighan).

yağdırmak 1. yaghdurmaq; 2. kölpek chiqarmaq: *Bu fabrika piyasaya kumaş yağdırdı* – Bu fabrika rextini bazargha töküwetti.

yağhane ***is. osm.*** juwaz.
yağı ***is.*** düshmen, reqib.
yağılaşmak düshmenleshmek.
yağılık *-ğı* ***is.*** düshmenlik.
yağımcur ***is. mutf.*** nan, yagh we shirnidin yasalghan tatliq yémek.
yağımsı ***s.*** yaghsiman.
yağınmak suyiqest qilmaq.
yağır ***s.*** yéghir.
yağış ***is.*** 1. yéghin (yamghur, qar); 2. höl-yéghin miqdari.
yağışlı ***s.*** höl-yéghin köp bolghan: *Geçen ay yağışlı geçti* – Ötken ay höl-yéghin bilen ötti.
yağız ***s.*** 1. bughday önglük: *Yağız bir delikanlı* – Bughday önglük yigit; 2. zeytun reng.
yağlama ***is.*** yaghlash.
yağlamak 1. yaghlimaq, maylimaq; 2. maxtimaq.
yağlanmak 1. yaghlanmaq, maylanmaq; 2. yagh baghlimaq; 3. masliship ketmek.
yağlatmak yaghlatmaq, maylatmaq.
yağlı ***s.*** 1. yaghliq, mayliq; 2. sémiz; 3. köp we asan payda köridighan; 4. bay; 5. yaghlashqan: *Yağlı bir şapka* – Yaghliship ketken bök; 6. yagh sürtülgen.
yağlı ballı ***s.*** semimiy, ichqoyun, tashquyun.
yağlı bitkiler ***is.*** yaghliq ziraetler.
yağlı boya ***is.*** may boyaq.
yağlık *-ğı* ***is.*** qol yaghliq, yaghliq.
yağlıkçı lüngge, yaghliq qatarliq satquchi.
yağma ***is. far.*** bulang-talang.
yağma gidiyor «xéridarliq mal» dégen menini bildüridu.
yağmacı ***s.*** bulangchi.
yağmacılık *-ğı* ***is.*** bulangchiliq.

yağmak 1. chüshmek: *Kar yağmak* – Qar chüshmek, qar yaghmaq; 2. yaghmaq: *Üstümüze kurşun yağıyordu* – Üstimizge oq yéghiwatatti; 3. arqa arqidin köplep kelmek: *Bugün mektuplar yağdı gene* – Bügün xet yene yéghip ketti.
yağmalamak bulang-talang qilmaq.
yağmur *is.* 1. yamghur; 2. arqa-arqidin, étilip kélish: *Taş yağmuru* – Tashning yamghurdek yéghishi.
yağmur bulutu *is.* yamghur buluti (qara bulut).
yağmur duası *is.* zaraxetme (yamghur telep qilish).
yağmur mevsimi yamghur pesli.
yağmur yemek yamghurda höl bolup ketmek.
yağmurca *is. zool.* tagh tékisi, tagh öchkisi.
yağmurlamak yamghurgha aylanmaq.
yağmurlu *s.* yamghur yaqqan, yamghurluq: *Yağmurlu günlerde* – Yamghurluq künlerde.
yağmurluk *-ğu is.* yamghurluq (chapan).
yağsız *s.* yaghsiz, oruq: *Yağsız et* – Oruq gösh.
yah *is. far.* muz.
yahâver *is. osm.* muzdek su, muzdek sherbet.
yahbeste *s.* muz tutqan.
yahçe *is. osm.* möldür.
yahey *ünl.* hayajanni bildüridu.
yahmûm *is. ar.* qara tuman.
yahmûr *is. ar.* yawa éshek.
yahni *is. far.* qordaq.
yahpâre *is. osm.* muz parchisi.
yahşi *s.* yaxshi.
yahte *is. far.* 1. öy; 2. oxshashliq.
yahtemli *z. ar.* éhtimal.
yahu *ünl. ar.* ya Alla, yapir: *Yahu neredesin?* – Ya Alla, qeyerde sen?.
yâhud *osm.* bk. ***yahut***.

yahudhane *is. far.* yehudiyler rayoni yaki mehellisi
Yahudi *is. öz.* yehudiy.
yahudicilik *-ği is.* yehudiychilik.
yahudilestirmek yehudiyleshtürmek.
yahudileşmek yehudiyleshmek.
yahudilik *-ği is.* yehudiylik.
yahut *osm.* ya, yaki, weya: *Bu akşam bize gelin, yahut biz size gelelim* – Bügün siz bizningkige kéling yaki biz sizningkige barayli.
yak *is. zool. tibetçe* tibet qotizi.
yaka *is.* 1. yaqa; 2. yelkenning kanari; 3. qirghaq (deryaning); 4. egimesh yer: *Gömleğin yakası kirlendi* – Könglekning yaqisi kir bolup ketti.
yakacak *-ğı is.* yéqilghu eshyaliri.
yakalamak 1. tutmaq; 2. qolgha keltürmek; 3. hésab almaq, hésablashmaq; 4. qattiq siqmaq; 5. qapqangha chüshürmek: *Hırsızı yakaladık* – Oghrini tuttuq.
yakalanmak 1. qolgha keltürülmek; 2. tutulmaq; 3. ashkara bolmaq; 4. köz aldigha keltürülmek.
yakalatmak qolgha keltürtmek.
yakalı *s.* yaqiliq: *Dik yakalı gömlek* – Tik yaqiliq könglek.
yakalık *-ğı s. is.* 1. yaqiliq; 2. könglekning taqima yaqisi.
yakamaz *is. yun.* kéchiliri déngizda su haywanlirining midirlishi bilen körünigen yoruqluq.
yakarı *is.* 1. mökünüsh, suqunush; 2. munajat, dua.
yakarış *is.* bk. ***yakarı***.
yakarmak 1. mökünmek, soqunmaq; 2. yalwurmaq.
yakaza *is. ar.* 1. oyghaqliq, bidarliq; 2. hoshyarliq, sezgürlük.
yakı 1. daghlash (qiziq tömür bilen); 2. melhem dora.
yakıcı *s.* 1. daghlighuchi; 2. melhem dora yasighuchi yaki satquchi.

yakılmak köydürülmek, yéqilmaq, yanmaq: *Kömür yakıldı* – Kömür yéqildi.

yakın *s.* yéqin: *Okul bize yakındır* – Mektep bizge yéqin; *Yakınımızda otururlar* – Yéqin yerde olturidu; *Yakınlarından kimse kalmadı* – Yéqinliridin héchkim qalmidi.

Yakın Doğu *is. öz.* Yéqin Sherq.

yakınçağ *is.* yéqinqi zaman.

yakında *z.* 1. yéqinla yerde; 2. yéqinda, uzun ötmigen bir waqitta: *Yakında mi oturuyorsun?* – Yéqin yerde olturamsen?; *Yakında görüşürüz* – Yéqinda körüshermiz.

yakınlarda *z.* 1. yéqin waqitlarda 1. yéqin etrapta: *Yakınlarda lokanta var mı?* – Yéqin etrapta ashxana barmu?.

yakınlaşmak 1. yéqinlashmaq; 2. yéqin munasiwet ornimaq.

yakınlaştırmak 1. yéqinlashturmaq; 2. yéqin munasiwet ornitilmaq.

yakınlık *-ğı is.* 1. yéqinliq: *Yakınlık göstermek* – Yéqinliq qilmaq; 2. uruq-tughqanliq.

yakınma *is.* shikayet.

yakınmak sürmek: *Kına yakınmak* – Xéne yaqmaq.

yakınmak shikayet qilmaq.

yakınsak *s. mat.* (fizikida) fokus (nurning merkiziy nuqtisi).

yakınsamak bir nersining bolushigha köz yetmek.

yakışık *-ğı is.* uyghun, layiq, eqilghe muwapiq.

yakışıksız *s.* namuwapiq, betqiliq.

yakışıksızlık *-ğı is.* uyghunsizliq, betqiliqliq.

yakışmak yarashmaq: *Bu elbise size yakışmadı* – Bu kiyim sizge yarashmidi.

yakıştırmaca *is.* oydurma, yalghan.

yakıştırmak uyghunlashturmaq.

yakıt *is.* yéqilghu.

yakin *z. ar.* **yakinen** puxta bilim puxta halda, yaxshi shek-shübhisiz.

yaklaşık ***s.*** texminen.
yaklaşmak yéqinlashmaq.
yaklaştırıcı yéqinlashturghuchi.
yaklaştırma ***is.*** 1. yéqinlashturush; 2. texmin.
yaklaştırmak yéqinlashturmaq.
yakmak 1. yaqmaq: *Lambayı yakmak* – Chiragh yaqmaq; 2. étishturmaq: *Kırmızı biber ağzı yakar* — laza éghizni étishturidu; 3. ishqi muhebbet qozghimaq; 4. köydürmek: *Güneş ekinleri yaktı* – Kün ziraetni köydürüwetti; 5. qaraytiwetmek, aldimaq: *Güneş vücudumu yaktı* – Quyash bedinimni qaraytiwetti; 6. xarap qilmaq.
yakmak 1. chaplimaq, sürmek; 2. toqumaq (qoshaq): *Kın yakmak* – Xénse sürmek (yaqmaq).
yakşi ***s.*** yaxshi.
yaktırmak yaqturmaq (otni).
yakut *-tu* ***is. ar.*** yaqut (tash) **Yakut** ***is. öz.*** yaqut (millet) **Yakutça** ***is. öz. dilb.*** yaqut tili.
yal ***is.*** it yémiki.
yâl ***is. far.*** 1. boyun, geden, patang; 2. yayla (haywanning).
yalabık ***s. is.*** 1. parlaq; 2. parlaqliq.
yalabımak parildimaq.
yalak *-ğı* ***is.*** 1. oluq (haywanlarni sughirish üchün tashtin yaki yaghachtin yasalghan qacha); 2. tashtin yasalghan nokesh (suning bashqa yerge éqip ketmesliki üchün ornitilghan tash no).
yalama ***is. s.*** 1. yalash; 2. uprighan, xorighan; 3. üstige siyah sürülgen (resim).
yalamacı ***is.*** yalaqchi, xushametchi.
yalamak 1. yalimaq; 2. sürmek, siypap ötmek: *Kurşunlar tepeyi yaliyordu* – Oqlar dönglükni siypap ötetti.
yalamuk *-ğu* ***is.*** qarighay yélimi.
yalan ***s. is.*** yalghan.

yalancı *s.* 1. yalghanchi; 2. oxshitilghan.
yalancılık *-ğı is.* yalghanchiliq.
yalandan yalghandin, yalghan-yawidaq.
yalanlamak yalghanliqini ashkara qilmaq, yalghangha chiqarmaq: *Mehmetin sözlerini yalanladı* – Muhemmedning sözlirining yalghanliqini ashkara qildi.
yalanlanmak yalghanliqi melum bolmaq.
yalanmak 1. u yer-bu yérini yalimaq, aghzini yalimaq; 2. yalanmaq.
yalatmak yalatmaq.
yalav *is.* 1. yalqunjash; 2. neyzining uchigha békitilgen kichik bayraq; 3. kéme we paraxotqa qadilidighan uchi uchluq bayraq.
yalayıcı *s. is.* yalaqchi, xushametchi.
yalaz *is.* ot yalquni.
yalaza *is.* bk. ***yalaz***.
yalbır *is.* parlaq, julaliq.
yalçın *s. is.* 1. yalingach, taqir; 2. tik; 3. er ismi.
yaldırık parlaq, julaliq.
yaldız *is.* 1. hel, potal; 2. yalghan, köz boyamchiliq; 3. yasalma.
yaldızcı *is.* 1. perdazchi, hel bergüchi; 2. köz boyamchi.
yaldızcılık *-ğı is.* 1. perdazchiliq; 2. körünüshte daghdughiliq, emeliyette quruq ish.
yaldızlama *is.* perdazlash, hel (potal) bérish.
yaldızlamak 1. perdazlimaq; 2. hel bermek.
yaldızlanmak perdazlanmaq, hel bérilmek.
yaldızlatmak perdazlatmaq, hel bergüzmek.
yaldızlı *s.* 1. perdazlanghan, hel bérilgen; 2. aldamchi, kün boyamchi.
yâle *is. far.* kala münggüzi.
yalgım *is.* bk. ***yalgın***.

yalgın ézitqu, serrab.
yalı ***is.*** 1. tüzleng, ochuqchuluq; 2. su yaqisigha sélinghan yazliq kepe.
yalım ***is.*** 1. ot yalquni; 2. qilich we pichaq qatarliqlarning bisi; 3. derije, mertiwe; 4. éghir-bésiqliq, salmaqliq; 5. étibar.
yalın ***is.*** ot yalquni.
yalın ***s.*** 1. yalang, taq; 2. yalingach.
yalınayak ***s.*** yalang ayagh.
yalıngöz ***s.*** yalang qapaq.
yalınkat *-tı* ***s.*** 1. yalang qewet; 2. chidamsiz, bosh.
yalınlamak yalqunjimaq, yélinjimaq.
yalıtkan ***s.*** tok ötküzmigüchi.
yalıtmak tok ötküzmigüchi bilen orimaq.
yalinç ***s.*** addiy: *Yalinç bir mesele* – Addiy bir mesile.
yallah ***ünl. ar.*** «qéni emise mangayli!» dégen menilerde qollinilidu.
yalma ***is.*** yamghurluq, pilash.
yalman ***s. is.*** 1. mabil; 2. tik; 3. bis.
yâlmend ***is. far.*** aile bashliqi, öy igisi.
yalnız ***s.*** 1. yalghuz; 2. peqet; 3. emma, lékin, biraq: *Tepedeki yalnız ev* – Dönglükti yalghuz öy; *Güzel, yalnız biraz renksiz* – Chirayliq, emma bir az rengsiz.
yalnızca ***is.*** , öz béshigha, öz aldigha.
yalnızcılık *-ğı* ***is.*** yalghuzchiliq, bashqilargha arilashmasliq siyasiti.
yalnızlı ***s.*** yalghuz birla erning qoligha qarashliq (aile).
yalnızlık *-ğı* ***is.*** yalghuzluq, yétimlik.
yalpa ***is.*** dawalghush (kéme, paraxot heqqide).
yalpak ***s.*** chiqishqaq, ileshkek.
yalpalamak bir onggha, bir solgha dawalghumaq.
yalpık ***s.*** yalpang.
yaltak ***s.*** xushahmetchi.

yaltakçı *s.* bk. ***yaltak***.
yaltakçılık *-ğı is.* bk. ***yaltaklık***.
yaltaklanmak xushamet qilmaq.
yaltaklık *-ğı is.* xushametchilik.
yalvaç *-cı is.* elchsi, resul, höküme.
yalvaçlık *-ğı is.* peyghemberlik.
yâlvâne *is. far. zool.* qarlighach.
yalvarmak yalwurmaq.
yalvartmak yalwurtmaq.
yâm *is. far.* pochta éti.
yama *is.* 1. yaman; 2. tére daghliri.
yamacı *is.* yamaqchi (mozduz).
yamacılık *-ğı is.* yamaqchiliq.
yamaç *-ci is.* 1. yan, terep; 2. tagh we döngning baghri.
yamak - *-ğı is.* 1. yardemchi, shagirt; 2. chégra mudayie eskiri.
yamaklık *-ğı is.* yardemchilik.
yamalak yérim yata.
yamalamak yamimaq, yamaq salmaq.
yamalanmak yamalmaq, yamaq sélinmaq.
yamalı *s.* 1. yamaqliq, yamaq sélinghan; 2. (adem heqqide) yüzige dagh chüshken.
yamamak 1. yamimaq; 2. tangmaq, yüklimek.
yaman *s.* 1. qolidin ish kélidighan, yaman; 2. eski: *Yaman bir adam* – Yaman adem.
yamanmak 1. yamalmaq; 2. yük bolmaq; 3. yüklenmek, téngilmaq.
yamatmak yamatmaq.
yamıçı *is.* bir teripi yungluq yamghurluq.
yamrı yumru *z.* egri-bügri, egri-toqay.
yamuk *-ğu s. is.* 1. qiysiq, singayan; 2. ikki teripi teng töt burjeklik.

yamuk yumuk *z.* egri-bügri, egri-toqay.
yamûr *is.* oghlaq.
yamyam *s. is.* 1. adem gushi yégüchi; 2. wehshiy.
yamyamlık *-ğı is.* wehshiylik.
yamyassı *z.* tüptüz, yési.
yan *is.* 1. yan; 2. yer, terep: *Bu yandan geldi* – Bu tereptin keldi; *Heç bir yanda yok* – Héchyerde yoq; *İki yanında birer kişi gidiyordu* – Ikti teripide birdin kishi kétiwatatti; 3. sol we ongning ortaq ismi; 4. ikkinchi derije: *İlâcın yan etkileri* – Dorining ikkinchi tesiri; 5. yan: *Saatınız yanınızda mi?* – Saitingiz yéningizdimu?.
yân *is. far.* , késelning jöylishi.
yan bakmak singayan qarimaq.
yan basmak aldanmaq.
yan gözle köz uchi bilen, köz qirida.
yan sallamak aldirimasliq, perwa qilmasliq.
yan yana *z.* yanmu yan: *Yan yanaoturmak* – Yanmu yan olturmaq.
yana *is.* terepdar: *Ben senden yanayım* – Men séning terepdaring.
yanak *-ğı is.* mengiz: *Yanaklarından kan damliyor* – Mengzidin qan témip turidu.
yanak zülfü *is.* yangaq chach.
yanal *s.* yénida bolghan, yénigha chüshken.
yanar *s.* yanidighan, tutishidighan, köyidighan.
yanardağ *is. jeol.* yanar tagh, wolqan.
yanardağbilim *is. jeol.* wolqan ilmi.
yanaşık *s.* yandash.
yanaşıklık *-ğı is.* yandashliq.
yanaşma *is.* 1. yandishish; 2. shagirt.
yanaşmak 1. yandashmaq; 2. qiziqmaq: *O böyle işlere yanaşamaz* – U bundaq ishlargha qiziqmaydu.

yanaştırmak 1. yandashturmaq; 2. qiziqturmaq.
yanbolu *is.* exmeq, hamaqet.
yanbul *is.* 1. gilemning bir türi; 2. gilem, palas.
yandaş *s.* terepdar.
yandırmak yandurmaq, yaqmaq.
yâne *is. osm.* hawancha.
yangaboz *is.* deldüsh adem.
yangı *is.* yallugh, ishshiq.
yangılamak yallughlanmaq, ishshimaq.
yangılı *s.* yallughlanghan, ishshighan.
yangın *is.* 1. yanghin, ot apiti; 2. (késellerde) hararet, qiziqliq; 3. ashiq, sheyda, meptun.
yanıbaşında *s.* haman yénida.
yanık *s.* 1. köyük: *Yanık ekmek* – Köyük nan; 2. yiglep qalghan: *Yanık bir çocuk* – Yiglep qalghan bala; 3. öngüp ketken: *Yanık halı* – Öngüp ketken gilem; 4. ashiq.
yanıkçı *s.* gheywetchi, shikayetchi.
yanıklık *-ğı is.* 1. yalghanchiliq; 2. qayghuluq.
yanıkmak shikayet qilmaq.
yanılgı *is.* xata, yéngilish.
yanılmak yéngilishmaq, xatalashmaq, azmaq.
yanılmazlık *-ğı is.* yéngilishmaq, xatalashmaq.
yanıltı *is.* éziqish, yéngilish.
yanıltmaç *-çı is.* tépishmaq.
yanıltmak yéngilishturmaq, aghzashturmaq.
yanına yénigha: *İyi görmek için yanına yaklaştım* – Yaxshi körüsh üchün yénigha yéqinlashtim.
yanında *z.* 1. yénida; 2. öyide, ailiside.
yanısıra *z.* barawer, birlikte.
yanıt *is.* jawab.
yanıtlamak jawap bermek: *Soruları yanıtlamak* – Soallargha jawap bermek.

yani ***osm.*** 1. yeni; 2. sözning qisqisi, sözning toghrisi.
yanici ***s.*** yenggüchi, meghlup qilghuchi, ghalip.
yankesici ***is.*** yanchuqchi.
yankesicilik *-ği* ***is.*** yanchuqchiliq.
yankı ***is.*** 1. eks sada; 2. eks.
yankı ***is. ing.*** amérikiliq.
yankılamak eks sada chiqarmaq.
yankılanmak eks sada chiqarmaq.
yanlık *-ğı* ***is.*** padichilarning yémek-ichmek salidighan xaltisi.
yanlış 1. xata: *Yanlış hesab* – Xata hésab; *Yanlış politika* – Xata siyaset; 2. ézip qélish; 3. xeterlik.
yanlışlık *-ğı* ***is.*** 1. xataliq; 2. yéngilishlik.
yanlışlıkla ***z.*** xatalashqan halda.
yanmak 1. yéqilmaq, yanmaq; 2. ot ketmek; 3. köymek.
yansı ***is.*** 1. eks nur; 2. réfléks.
yansılamak 1. (yoruqluq nur) eks etmek; 2. teqlid qilmaq, dorimaq.
yansıma ***is.*** 1. eks étish; 2. teqlidi, imliq (söz): *Gürültu şirilti, gümgüm kelimeleri birer yansımadır* – Küldür-gharas, warang-churung, sharshur, bularning herbiri imliqdur.
yansımak eks etmek.
yansıtıcı ***is. sin.*** réfléktor (yuruqluqni eynekke oxshash eks etturidighan eswab).
yansıtmak eks ettürmek: *Bu, durumun iyi olduğunu yansıtmaktadır* – Bu, weziyetning yaxshi ikenlikini eks ettürmekte.
yansız biterep.
yansızlık *-ğı* ***is.*** bitereplik.
yanşak ***s.*** tétiqsiz we köp sözleydighan.
yanşaklık *-ğı* ***is.*** tétiqisizliq.
yanşamak tétiqsizliq qilmaq, tétiqsizlashmaq.

yap yap *z.* asta asta.
yapa *is.* burut.
yapağı *is.* jawigha yung.
yapak *-ğı is.* bk. ***yapağı***.
yapalak *-ğı is. zool.* müshükyapilaq.
yapamamak qilalmasliq: *Yapamam, bu gürültü beni rahatsız eder* – Qilalmaymen, bu warang-chürung méni biaram qilidu.
yapay *s.* suniy: *Yapay gübre* – Suniy oghut.
yapayalnız *s.* yapyalghuz, qupquruq: *Yapayalnız bir ev* – Qupquruq öy.
yapı *is.* 1. qurulush: *Şehirde yapılar çoğaldı* – Sheherde qurulush köpeydi; *Vücut yapısı* – Beden qurulushi; 2. ishlen'gen: *Türkiye yapısı uçaklar dolaşiyorlar* – Türkiyede ishlen'gen ayropilanlar uchup yürüydu.
yapı bilimi *is.* morfologiye.
yapı bilimsel *s.* morfologiyilik.
yapı taşı *-nı is.* qurulushqa kéreklik granit tash.
yapıcı *s. is.* 1. qilghuchi, ishligüchi, barliqqa keltürguchi; 2. qurulush ustisi; 3. ijabiy, aktip: *Yapıcı bir öneri* – Ijabiy bir teklip.
yapık *is.* 1. yopuq, jul 1. qedimde türk eskerlirining chapini.
yapılageliş *is.* ezeldin yürgüzülüp kelgen yol.
yapıldak *is.* yapaq, piyade.
yapılı qurulghan, ishlen'gen: *Güzel yapılı* – Obdan ishlen'gen.
yapılmak qurulmaq, ishlenmek, ötküzülmek: *Toplantı güzel yapıldı* – Yighin obdan ötküzüldi.
yapım *is.* 1. inshaat; 2. ishlinish; 3. söz yasash (til heqqide).
yapımevi *is. sın.* kino ishlesh shirkiti.
yapın *is.* eshya.
yapıncak *is.* jül (yopuq).

yapıncak *is.* bir xil aq üzüm.

yapındırmak haraq ichmek.

yapınmak 1. özige qilmaq, özi üchün qildurmaq; 2. bérilmek, qiziqmaq: *Bu genç ozanlığa yapınıyor* – Bu yigit shairliqqa qiziqidu.

yapıntı *is. fels.* emeliyette bolmighan yaki bar-yoqluqi bilinmigen halda bar dep bilin'gen nerse.

yapırgan *is. bot.* gül yupurmiqi.

yapış *is.* qilish, étish.

yapışık *s.* 1. yépishqan, chaplanghan; 2. chaplaghliq: *Duvara yapışık kağıt* – Tamgha chaplanghan qeghez.

yapışıklık *-ğı is.* chaplaghliq.

yapışkan yépishqaq: *Yapışkan çamur* – Yépishqaq lay.

yapışmak yépishmaq, chaplashmaq: *Kağıt duvara yapıştı* – Qeghez tamgha chaplandi.

yapıştırılmak yépishturulmaq.

yapıştırma *is.* 1. yépishturush, chaplash; 2. kélinning yüzige yépishturulghan, bézekler.

yapıştırmak 1. yépishturmaq, chaplimaq; 2. shaq qilip qoymaq (shaplaq yaki jawabni).

yapıt *is.* eser.

yapkın *s.* 1. xushal; 2. mest.

yapma *s. is.* 1. qilish; 2. süniy: *Yapma çiçekler* – Süniy güller.

yapmacık *s.* yalghan, yasima: *Yapmacık bir öfke* – Yalghan xapa.

yapmak 1. qilmaq, etmek: *Yemek yapmak* – Tamaq etmek; 2. yasimaq: *Saatçı saatımı yapamadı* – Saetchi saitimni yasiyalmidi; 3. bolmaq: *Geçen gün çok soğuk yaptı* – Ülüshkün qattiq soghuq boldi; 4. ijra qilmaq: *Yasanın dediğini yapmak* – Qanunning déginini qilmaq yaki qanunni ijra qilmaq; 5. ötküzmek, achmaq: *Toplantı yapmak* – Yéghin ötküzmek.

yaprak *-ğı is. bot.* 1. yopurmaq; 2. waraq.
yapraklanmak 1. yopurmaq chiqarmaq: *Ağaçlar yapraklandı* – Derexler yopurmaq chiqardi; 2. (métallar heqqide) yapraq haligha kelmek; 3. midirlimaq.
yapraklı *s.* 1. yopurmaqliq; 2. waraqliq: *Yüz yapraklı bir defter* – Yüz waraqliq depter.
yapraksız *s.* yopurmaqsiz.
yapraktaş *is.* yapraqtash.
yaptırıcı *is.* 1. yaratquchi; 2. hosulluq.
yaptırım *is.* jaza, jazalash, jazagha tartish, jazalinish, jazagha tartilish.
yaptırmak qildurmaq.
yapuk *is.* yépishturush, chaplash.
yapyalnız *s.* bk. ***yapayalnız***.
yar «yardemchi» sözining qisqartilishi: *Yar öğretmen* – Yardemchi oqutquchi.
yar *is.* yar, uchurum.
yâr *-ri is. osm.* 1. yar, dost; 2. yardemchi.
yâr olmak yardem qilmaq.
yara *is.* 1. yara, jarahet: *Bıcak yarası* – Pichaq uarasi; 2. derd: *Bu hal içime yara oldu* – Bu ehwel ichimge derd boldi.
yaradan *is. öz.* 1. yaratquchi; 2. Tengri, Xuda, Alla: *O anıtı yaradan sanatçı* – U xatire munarini yasighan senetkar.
yaradılış *is.* 1. yaritilish, tughma xususiyet; 2. mijez, xuluq.
yaradılıştan *z.* tughma.
yarak *-ğı is.* 1. yaraq, qoral; 2. erkeklik organi.
yaralama *is.* yara, jarahet, yarilash.
yaralamak yarilimaq.
yaralanmak yérimi tügimek.
yaralanmak yarilanmaq.
yaralı *s.* 1. yarilanghan; 2. xeste: *Yaralı kalb* – Xeste dil.

yaramak yarimaq, yaqmaq: *Bu kitap işimize çek yariyor* – Bu kitap ishimizge yaqti.
yaramamak yarashmasliq: *Ona iyilik yaramaz* – Uningha yaxshiliq yarashmaydu.
yaramaz 1. kéreksiz, kérekke kelmes; 2. shox: *Yaramaz çocuk* – Shox bala.
yaramazlık *-ğı is.* 1. kérekke kelmeslik; 2. shoxluq.
yârân *is. osm.* yaran, dostlar.
yârâne *z. osm.* dostlarche.
yaranış *is.* bk. ***yaranma***.
yaranma *is.* yarinish.
yaranmak yaranmaq.
yarar *s. is.* 1. yaraydighan; 2. payda; 3. menpeet.
yararlanmak paydilanmaq.
yararlı *s.* paydiliq.
yararlık *-ğı is.* 1. kérek, lazim; 2. layaqet, artuqchuluq; 3. qehrimanliq.
yararsız *s.* paydisiz, layaqetsiz.
yarasa *is.* shepereng.
yaraşık *is.* yarishish, yarishiq.
yaraşıklı *s.* yarashqan, yarishiqliq.
yaraşıksız *s.* yarishiqsiz.
yaraşmak yarashmaq.
yaraştırmak yaratmaq: *Bu sözü size yaraştırmadım* – Bu sözni sizge yaritalmidim.
yaratan *s.* yaratquchi, barliqqa keltürgüchi.
yaratıcı *s.* yaratquchi, ijad qilghuchi.
yaratıcılık *-ğı is.* ijadiyet.
yaratık *-ğı is.* mexluq, mexluqat.
yaratılmak yaritilmaq, törelmek.
yaratma *is.* yaritish, yaratma.
yaratmak 1. yaratmaq; 2. qilmaq, élip barmaq.

yarbay *is. asker.* podpolkownik.
yarda *is. ing.* 91 santimétrliq uzunluq ölchem birliki.
yardak *-ğı is.* gumashta, qolchomaq.
yardakçı *is.* xushamet.
yardakçılık *-ğı is.* xushametchilik.
yardan atmak qazagha uchratmaq.
yardaşlık *-ğı is.* terepdarliq.
yardım *is.* 1. yardem; 2. tesir: *Ruzgarın yardımıyla* – Shamalning tesiri bilen.
yardımcı 1. yardemchi; 2. orunbasar, muawin.
yardımcılık *-ğı is.* yardemchiliq, orunbasarliq.
yardımlaşma *is.* yardemlishish.
yardımlaşmak yardemleshmek.
yardımsamak yardem telep qilmaq, yardem tilimek.
yardırmak yardurmaq.
yârek *is. far.* matka, baliyatqu.
yâren *is.* dost, burader.
yârenlik *-ği is.* dostluq, buraderlik.
yarga *is. is.* köz chujisi.
yargı *is.* 1. höküm; 2. sot, edliye.
yargıç *-cı is.* sotchi.
yargıçlık *-ğı is.* sotchiliq.
yargılama *is.* sotlash, soraq qilish.
yargılamak sot qilmaq, höküm chiqarmaq.
yargılanmak sotlanmaq.
yargıtay *is.* aliy sot.
yarı *is.* yérim: *Ekmeğin yarısını yedi* – Nanning yérimini yédi.
yarı küre *is.* yérim shar.
yarıbuçuk *s.* yérim-yata, bek az.
yarıcı *s.* 1. yarghuchi; 2. otaqchi.
yarıcılık *-ğı is.* 1. otqun yarghuchi; 2. otaqchiliq.

yarık *s.* yériq, chang, dez.
yarılamak yérim qilmaq, yérimini tügetmek: *Bu işi yarıladık* – Bu ishni ishlep yérim qilduq (bu ishning yérimini tugettuq).
yarılmak 1. yérilmaq; 2. dez ketmek, chak ketmek.
yarım *s.* 1. yérim; 2. chala: *Yarım bilgi* – Chala bilim.
yarım adam méyip adem, zeip adem.
yarım ağızla aghzining uchida, xosh yaqmastin.
yarım baş ağrısı yérim bash aghiriqi, sheqiqe.
yarımada *is.* yérim aral: *Balkan yarım adası* – Balqan yérim arili.
yarımca *is.* 1. palech; 2. yérim bash aghriqi, sheqiqe.
yarımlamak yérimlimaq.
yarımlık *-ğı is.* 1. girizh, choquq; 2. méyiplik.
yarın *is.* 1. ete 1. kélechek: *İşinizi yarına bırakmayın* – Ishingizni etige qaldurmang; *İnsan daima yarını düşünmeli* – Adem daim kilechékini oylishi kérek.
yarış *is.* musabiqe: *Top yarışı* – Top musabiqisi: *At yarışı* – At musabiqisi.
yarışan *s.* musabiqleshküchi.
yarışçı *is.* musabiqe, qatnashchiliri.
yarışıcı *is.* riqabetleshküchi.
yarışma *is.* musabiqe, riqabet.
yarışmacı *is.* musabiqichi.
yarışmak musabiqe qilmaq, musabiqileshmek.
yarıştırmak musabiqileshtürmek.
yârlı *is. far.* 1. dostluq; 2. yardem.
yarlıgamak gunahidin kechmek, epu qilmaq.
yarlık *-ğı is.* méhribanliq, shepqet öteshke tégishlik, wijdanen, burch: *Yoksullara yardım bir yarlıktır* – Yoqsullargha yardem qilish méhribanliqtur.

yarma *is. s.* 1. yérish, yarma; 2. tonil, teshme: *Demir yolu bir çok yarmalardan geçer* – Tömüryol köpligen tonillardin ötidu; *Yarma buğday* – Yarma bughday.
yarmak 1. yarmaq 1. yérip ötmek: *Udun yarmak* – Otun yarmaq.
yarmalamak boyigha kesmek.
yarmalık *-ğı is.* ash qilish üchün yirik yanchilghan bughday, yarma bughday.
yarpuz *is. bot.* yalpuz, süze.
yas *is.* matem, musimet.
yasa *is.* qanun: *Ana yasa* – Asasiy qanun.
yasabilim *is.* qanunshunasliq.
yasak *-ğı is.* meni, cheklesh, tosush.
yasak bölge cheklen'gen rayon.
yasak etmek meni qilmaq, cheklimek, tosmaq.
yasaklamak cheklimek, tosmaq, meni qilmaq.
yasaklayıcı *s.* tosquchi, chekligüchi.
yasalı *s.* qanunluq.
yasama *is.* qanun turghuzush.
yasamak qanun turghuzmaq.
yasan *is.* niyet.
yasanlamak niyet qilmaq.
yasdan'gaç *-cı is.* yölenchük.
yasemin *is. far.* yesmin we uning güli (aq chay güli).
yaslamak yölep qoymaq.
yaslanmak yölep qoyulmaq.
yaslı *s.* hazidar, musibetlik.
yasmak yaymaq, tüzlimek.
yassı yapilaq, yalpang, yéssi.
yassı solucanlar *is. zool.* yapilaq qurtlar.
yassılamak yéssilimaq, yapilaqlimaq.

yassılanmak yéssilanmaq, yapilaq halgha kelmek, yéssilashmaq.
yassılaşmak bk. ***yassılanmak***.
yassılatmak yapilaqlashturmaq, yésilatmaq.
yassılık *-ğı is.* yapilaqliq, yéssiliq.
yastamak ölimek, tirimek.
yastangaç *is.* yölenchük, tayanchuq.
yastanmak tayanmaq, yölenmek.
yastıgaç *-ci is.* ash taxtisi.
yastık *-ğı is.* 1. yastuq; 2. körpe, palas; 3. supa, peshtaq.
yastım *s.* panaq burunluq.
yaş *is.* 1. yash: *Yirmi yaşındayım* – Yigirme yashta men 1. waqit, chagh: *Yaş dönümü* – Ayallarda adetning toxtishi, erlerning jinsiy paaliyettin qilishi.
yaş *is. s.* 1. yash: *Göz yaşlarını döktü* – Köz yéshini tökti; 2. höl, nem; 3. yéngi: *Yaş sebze* – Yéngi köktat.
yaşa *ünl.* yasha.
yaşam *is.* 1. hayat; 2. ömür.
yaşama *is.* yashash.
yaşama savaşı *is.* hayat kürishi.
yaşamaca *z.* ömür boyi, tömride.
yaşamak 1. yashimaq, ömür sürmek; 2. turmush kechürmek.
yaşantı *is.* turmush, hayat, hayatliq.
yaşarlık *-ğı is.* yashash qabiliyiti.
yaşarma *is.* yashangghirash.
yaşarmak 1. yashlanmaq (köz); 2. yash bilen tolmaq: *Gözleri yaşardı* – Közliri yashqa toldi.
yaşartıcı *s.* yash aqquzidighan: *Yaşartıcı bomba* – Közdin yash aqquzidighan bomba.
yaşartımak közdin yash aqquzmaq.
yaşatmak yashatmaq.
yaşayış *is.* turmush we turmush shekli.

yaşıt *s.* tengtush, teng démetlik, qurdash.
yaşlanma *is.* qérilishish, yashinish.
yaşlanmak qérilashmaq, yashanmaq.
yaşlı *s.* qéri, yashanghan.
yaşlı *s.* yashliq (közi): *Yaşlı gözler* – Yashliq köz.
yaşlık *-ğı is.* emlik, höllük.
yaşlılık *-ğı is.* qériliq, yashanghanliq.
yaşmak *-ğı is.* lichek.
yaşmak pürkenmek.
yaşmaklamak lichek kiymek.
yaşmaklanmak lichekke pürkenmek.
yaşmaklı *s.* licheklik, lichek kiyiwalghan.
yat *-tı is.* qalqan qatarliq mudapie üskünliri.
yat *-tı is.* sayahet we isport kémisi.
yatağan *is.* bir xil xenjer.
yatak *-ğı is.* 1. yataq; 2. töshek, kariwat; 3. uwa; 4. qatlam: *Toprak yatağı* – Yer qatlimi; 5. su éqini (yoli).
yatak değişmesi suning éqish yolini özgertishi.
yatak odası *is.* yataq öyi.
yatakhane *is.* yataqxana (omumiy).
yataklı *s.* kariwatliq, yataqliq: *Yataklı vagon* – Yataqliq wagon.
yatalak *s.* orun tutup yétip qalghan (késel).
yatar *s.* boydin-boygha.
yatay *s.* tekshi: *Sıvıların yüzü hep yatay olur* – Suyuqluq maddilarning yüzi tekshi bolidu.
yatı *is.* qonalghu yer.
yatık *s.* 1. yalpaq, qayrilma, tüz: *Yatık yaka* – Qayrilma yaqa; 2. kona: *Yatık kumaş* – Kona rext; 3. örük: *Yatık oda* – Örük öy.
yatılı *s.* kéchilik, kéchisi yatidighan (yer): *Yatılı okul* – Yétip oquydighan mektep.

yatır *is.* ewliya.
yatırım *is.* qoshqan pay, qoshqan meblegh.
yatırımcı *is.* paychik, meblegh, qoshquchi.
yatırmak 1. yatquzmaq: *Yağmur ekinleri yatırdı* – Yamghur ziraetlerni yatquzuwetti; 2. pankigha pul qoymaq.
yatısız *s.* yataqsiz: *Yatısız okul* – Yataqsiz mektep.
yatışmak 1. peseymek, süriti azaymaq: *Fırtına yatıştı* – Boran peseydi; 2. bésilmaq: *Kargaşalık yatıştı* – Qalaymiqanchiliq bésildi.
yatıştırmak basturmaq, jimiqturmaq, peseytmek.
yatkı *s.* (kiyim) purliship ketken.
yatkın *s.* 1. yalpang, tekshi; 2. kona: *Yatkın mal* – Kona mal; 3. uz, qoli eplik: *Eli dikişe yatkın* – Yingne ishigha qoli eplik.
yatkınlık *-ğı is.* 1. yalpangliq, tekshilik; 2. epchillik, uzluq.
yatmak 1. yatmaq, qonmaq, qamaqta yatmaq, uzun tutup yétip qalmaq (aghriqtin): *Ahmet yattı* – Ehmet yatti; *Sıtmadan on gün yatmış* – Qizitmidin on kün yétip qaldi; *Bu gece nerede yatacağız?* – Bu axsham nede qonimiz?; *Hırsızlıktan beş yıl yatmış* – Oghriliq qilip besh bil qamaqqa chüshti; 2. yétiship ketmek: *Ekinler yattı* – Ziraetler yétiship ketti; 3. tüzlenmek: *Kumaş kullanılınca yatıyor* – Rext kéyilgenche tüzlinidu; 4. yiqilmaq: *Koşarken ayağı kaydı çamura yattı* – Yügrüp kétiwétip puti téyilip kétip patqaqqa yiqilip chüshti; 5. maqul bolmaq: *Düşman barışa yatmıyor* – Düshmen sülhige maqul bolmaywatidu; 6. daim, hemishe: *Yatıp kalkıp anneme dua ediyorum* – Hemishem apamgha dua qilimen.
yatsı *is.* xupten waqti.
yatuğan *is. müz.* qalun qatarliq chalghu eswaplarning omumiy nami.
yatuk *is. müz.* bk. ***yatuğan***.

yavan *s.* 1. yaghsiz; 2. bashqa nerse qoshulmighan; 3. bettam, temsiz, lawza: *Yavan ekmek* – Bashqa nerse qoshulmighan nan.

yavanlık *-ğı is.* 1. yaghsizliq; 2. qoshuqsizliq; 3. bettemlik.

yavaş *s.* 1. asta: *Yavaş yürüyüş* – Asta méngish; 2. pes, töwen awaz: *Yavaş konuşmak* – Töwen awaz bilen sözleshmek; 3. yawash: *Yavaş at* – Yawash at; 4. bosh: *Yavaş tütün* – Bosh tamaka; 5. «diqqet, aldirima» dégen menide.

yavaşa *is.* tumshuqluq (aghzi qattiq atni yolgha kirgüzüsh üchün atning kalpukigha sélinghan taxta qisquch).

yavaşça *z.* astaghina.

yavaşlama *is.* astilishish, astilash.

yavaşlamak astilimaq.

yavaşlatmak astilatmaq.

yavaşlık *-ğı is.* astiliq.

yavaştırmak aghzi qattiq atni yolgha kirgüzmek.

yave *is. osm.* pitne-pasat.

yavegu *s. osm.* 1. pitne-pasatchi; 2. taghdin-yaghdin sözlimek.

yaver *is. osm.* 1. yardemchi, orunbasar; 2. dölet we hökümet mesulliri we herbiy qomandanning yénida turidighan we buyruqlirini töwen'ge yetküzidighan ofitsér.

yaverlik *-ği is.* yardemchchilik.

yavru *is.* adem yaki haywan balisi: *Kedi yavrusu* – Müshük balisi (aslan).

yavru atmak bala tashliwetmek.

yavrulamak (haywan) tughmaq.

yavsi *is. zool.* saqatqa, salja.

yavşak *-ğı is.* 1. ushshaq pit (sirkining yéngidin pitqa aylinishi); 2. bala.

yavşan *s.* sanjiydighan, tikenlik.

yavuk *-ğu is.* chay ichürüsh.

yavuklamak chay ichürmek: *Kızını bir uzmana yavukladı* – Qizini bir mutexessiske chay ichküzup qoydi.
yavuklanmak chay ichürülmek.
yavuklu *s. is.* chay ichürüp qoyulghan, béshi baghlaqliq (qiz).
yavuz *s. is.* 1. mudqish, wehshiy, yirtquch; 2. jesur, shijaetlik, qetiy, subatliq; 3. er ismi.
yavuzlaşmak yawuzlashmaq.
yavuzluk *-ğu is.* yawuzluq.
yay *is. s.* 1. oqpanang yasi; 2. kamanche; 3. egme: *Yay kaşlar* – Egme qashlar.
yaya *is. s.* yayaq, piyade.
yaya *is. bot.* posti qélin jüyze, mandarin.
yayak *-ğı is.* chong kochilarda piyadiler yoli.
yayan *z.* 1. yayaq, piyade: *Ben oraya kadar yayan gidemem* – Men u yergiche piyade mangalmaymen; 2. *is.* bilimsiz, melumatsiz: *Mehmet bu konuda pek yayan görünüyor* – Muhehmmed bu mesilide melumatsizdek körünidu.
yaydırmak tarqatmaq, yaymaq.
yaygara *is.* warqirap-jarqirash.
yaygara basmak waqirap-chaqirmaq.
yaygaracı *s.* gep tarqatquchi.
yaygaracılık *-ğı is.* gep tarqatquchiliq.
yaygı *is.* sélincha, yopuq.
yaygın *s.* 1. keng tarqalghan, omumlashqan; 2. keng kölemlik.
yaygınlık *-ğı is.* omumlashqanliq.
yayıcı *s. is.* tarqatquchi, kéngeytküchi.
yayık *-ğı is.* 1. sériq may chiqiridighan qacha; 2. *s.* yéyiq.
yayılma *is.* 1. yéyilish, tarilish, tarqilish, kéngiyish; 2. nurning tüz siziq boyiche yéyilishi.

yayımlamak neshir qilmaq, tarqatmaq, anglatmaq: *Radyonun yayımladığı haberler* – Radio tarqatqan xewerler.
yayın *is.* neshriyat.
yayın *is. zool.* aghzi yoghan, béshi chong uzun bir xil béliq.
yayınevi *is.* neshriyat.
yayını *is.* 1. neshir 1. radio we téléwizorning tarqitishi, anglitish: *Radyo yayıyı* – Radio anglitishi.
yayıntı *is.* söz-chöchek.
yayla *is.* égizlik.
yaylak *-ğı is.* yaylaq, otlaq.
yaylakiye *is. osm.* charwidarlar yaylaq igisige béridighan heq.
yaylamak yaylaqqa chiqmaq, yaylimaq.
yaylan *is.* uchuqchiliq, keng meydan.
yaylı *s. is.* 1. yashekillik; 2. mene.
yaylım *is.* 1. yéyilish, tarilish, tarqilish; 2. yaylaq, otlaq.
yayma *is.* 1. yéyish; 2. yaymichilarning mallirining yéyilip tizilishi.
yaymacı *is.* yaymchi, tengzichi.
yaymak 1. yaymaq; 2. taratmaq; 3. yuqturmaq; 4. otlatmaq.
yayvan *s.* 1. yalpang; 2. köndileng.
yayvanlık *-ğı is.* 1. yalpangliq; 2. köndilenglik.
yaz *is.* yaz.
yazar *is.* yazghuchi, aptor.
yazarlık *-ğı is.* yazghuchiliq.
yazçiz *is.* byurokratliq.
yazçizci *is.* byurokrat.
yazdırmak yazdurmaq.
yazgı *is.* teqdir, qiymet.
yazı *is.* 1. yéziq-saziq: *Biraz yazım vardı, gelemedim* – Bir az yéziq-saziqim bar idi, kélelmidim; 2. maqale; 3. yéziq, xet: *Şu*

yazıyı okuyamadım – Shu xétni oquyalmidim; 4. teqdir, qismet; 5. élipbe: *Uygur yazısı* – Uyghur élipbesi.

yazı *is.* taz yer, tüzleng, tüzlenglik.

yazıcı *is.* herbiy katip.

yazıhane *is.* 1. ishxana; 2. üstel, shire, joza.

yazık *-ğı is.* 1. günah; 2. ist, epsus: *Yazık böyle olmasını istemezdim* – Ist, bundaq bolushni oylimighanidim; 3. xop boptu: *Yazık sana böylemi yapacaktın?* – Xop boldi sanga, shundaqmu qilamting?.

yazıklanmak échinmaq, epsuslanmaq.

yazıksız *s.* gunahsiz, mesum.

yazılı *s.* 1. yéziqliq: *Yazılı bir kâğıt* – Xet yéziqliq qeghez; 2. péshanisige pütülgen, teqdir, qismet yézilghan, tézimgha aldurulghan **yazılmak** 1. yézilmaq: *Mektup yazıldı* – Xet yézildi; 2. tézimgha aldurmaq.

yazımlama *is.* rédaksiye, tehrir bölümi.

yazın *is.* edebiyat: *Yazın dili* – Edebiy til, bediy til.

yazın *z.* yaz pesli.

yazış *is.* yézish we yézish usuli.

yazışma *is.* yézishish.

yazışmak yézishmaq.

yazıt *is.* abide yéziqi.

yazlamak yazlimaq, yazni ötküzmek.

yazlı kışlı *z.* qish-yaz, töt pesil.

yazlık *-ğı is.* 1. yazliq: *Yazlık elbise* – Yazliq kiyim; 2. yazda yétishken, yazda pishqan: *Yazlık bitkiler* – Yazliq ösümlükler.

yazma *s. is.* 1. yazma; 2. yézish; 3. yézilghan.

yazmacı *is.* keshtichi.

yazmak 1. yazmaq: *Mektup yazmak* – Xet yazmaq; 2. (kélinning yüzini) perdazlimaq; 3. xet arqiliq xewer qilmaq; 4. bir ishqa almaq: *Çocuğu okula yazdılar* – Balini mektepke aldi.

yazman *is.* katip.

yazmanlık *-ğı is.* katipliq.
yebâb *s. far.* xarab, weyrane.
yebân *is. far.* 1. xilwet yer; 2. chöl, bayawan.
yedek *-ği s.* 1. kandidat; 2. zapas, éhtiyat, zapchas: *Yedek üye* – Kandidat eza; *Makinanın yedek parçaları* – Mashinining zapas zapchasliri.
yedeklemek 1. zapas qilmaq; 2. éhtiyat üchün hazirlimaq.
yedeklik *-ği s.* zapas üchün hazirlanghan nerse.
yedi *say.* yetti: *Burada yedi gün kaldı* – Bu yerde yetti kün turdi.
Yedigir *is. öz.* Dobbo, Chong éyiq, ekberni meydangha keltürgen yette yultuz, Yédiger **Yedikule** *is. öz.* Yette qele (Istanboldiki tarixiy xatirilerdin biri).
yedili *s.* yettilik: *Yedili iskambil kağıdı* – Yettilik qart qeghizi.
yedinci *say.* yetinchi.
yedirme *is.* 1. yégüzüsh; 2. bir xil zamaska.
yedirmek 1. yédürmek 1. yégüzüwetmek.
yedişer *say.* yettidin.
yediveren *s. bot.* yilning her mewsumide gül échilip méwe béridighan.
yefallemek (erkek heqqide) jinsiy munasiwette bolmaq.
yegâne *is. s. far.* 1. bir, yalghuz, yégane; 2. ayal ismi.
yeğ *s.* ewzel: *Ölüm kölelikten yeğdir* – Qulluqtin ölüm ewzeldur.
yeğen *is.* birawning ia akisining, ya inisining balisi.
yeğin *s.* 1. zorluq, shiddetlik; 2. bésim, üstün.
yeğinleşmek 1. shiddetlenmek; 2. üstün kelmek.
yeğlemek üstün körmek, tewzel bilmek.
yeğlik *-ği is.* ewzellik yénik, yenggil.
yeğni *is.* yénik, yenggil.
yeğnik *is.* bk. ***yeğni***.
yeğnilemek yéniklimek.

yeğnilik ***is.*** yéniklik.
yeğniltmek yénikletmek.
yeğnisemek yénik dep bilmek.
Yehova ***is. öz.*** Yehowa (muqeddes kitapta Tengrige bérilgen nam) **Yehuda** ***is. öz.*** Yaqup peyghemberning chong oghli.
yek ***s. far.*** bir.
yek çeşm ***s. ar.*** 1. qarighu; 2. quyash, kün.
yekbar ***z. osm.*** bir nöwet, bir qétim.
yekbâre ***z. osm.*** bk. ***yekbar***.
yekçeşim *-şmi* ***s. is.*** bir közlük, bir közi qarighu.
yekdane ***is. osm.*** 1. oxshashliqi yoq, birla 1. bir xil marjan (boyungha asidighan).
yekdiğeri ***z.*** bir-birini, bir terep yene, bir terepni: *Yek diğerinin başkentinde temsilcilik kurmak* – Yene bir terepning paytextide ish bashqurush orni qurmaq.
yekdilân ***is. osm.*** yekdillik.
yekpare ***s. osm.*** bir parche.
yeksâl ***s. osm.*** bir yashliq, bir yilliq.
yeksâle ***s. osm.*** bk. ***yeksâl***.
yeksan ***s. osm.*** "yoq qilmaq" dégen menide qollinilidu.
yekta ***s. is. osm.*** 1. tengdashsiz; 2. er yaki ayal ismi.
yekün ***is. ar.*** yighinda, yekün, xulase.
yel ***is.*** 1. shamal; 2. rématizm aghriqi; 3. (ücheylerdiki) yel, osuruq.
yel yeperek aldirash, ténesh.
yelda ***s. osm.*** 1. uzun we qara (nerse); 2. ***is.*** ayal ismi.
yele ***is.*** yayla: *Atın yelesi* – At aylisi.
yeleç ***is.*** etrapi ochuq égizlik (yer).
yelek *-ği* ***is.*** 1. jilikte; 2. qush qanatlirining uzun peyliri; 3. bir yashliq taylaq.
yeleken ***s.*** bk. ***yeleç***.
yeleklemek pey taqimaq (oqya oqining uchigha).

yeleli *s.* yayliliq (haywan).
yeleli at *is.* yayliliq at.
yeleme *is.* biperwa.
yelenbi *is.* segünchek, asma böshük.
yelken *is.* yelken.
yelkenci *is.* yelkenchi (1. yelken tikidighan adem;; 2. yelkenni achidighan, chüshüridighan we yighidighan kémichi).
yelkenlemek yelkenni échip yolgha chiqmaq.
yelkenli *is. s.* 1. yelkenlik; 2. yelken kémisi, yelkenlik kéme.
yelkovan *is.* 1. saetning strélkisi, saet yingnisi; 2. shamal yönilishini körsetküchi pirildighuch.
yelleç *is.* wéntilator, shamaldurghuch.
yellemek yelpüp shamal chiqarmaq.
yellenmek osurmaq.
yelli *s.* 1. shamalliq; 2. osurghaq, **yellim yelâlim** *z.* aldisrash-ténesh, aldirashliq bilen.
yelloz *is.* "pes, jalap xotun" dégen menide qollinilidu.
yelmek aldirap-ténep qachmaq, opur-topur qachmaq.
yelpaze *is.* yelmügüch.
yelpazelemek yelpümek.
yelpazelenmek yelpünmek.
yelpik *-ği is.* dem siqilish, nepes siqilish.
yeltenmek qilalmaydighan ishqa zoruqmaq, bir ishqa urunmaq.
yelve *is. zool.* ikki mengzi aq bir xil sayraydighan qush.
yem *is.* 1. yem-xeshek, boghuz; 2. qarmaqqa ötküzülgen yem; 3. goldash, aldash.
yeme *is.* 1. péyish; 2. yémek; 3. tem.
yemek *-ği is.* ash, tamaq: *Ögle yemeği* – Chüshlük tamaq.
yemek 1. yémek; 2. xejlimek; 3. chaqmaq: *Ekmek yemek* – Nan yémek; *Parası var, ama yemez* – Puli bar, emma

xejlimeydu; *Sivrisinekler çocuğun kollarını yemiş* – Pashilar balining qolini chéqip kétiptu.

yemek borusu 1. kanay, kékirdeng; 2. tamaq üchün chélinghan kanay.

yemek dolabı yémek saqlinidighan ishkap.

yemek havlusu tamaq waqtida tizgha qoyuwalidighan löngge (yaghliq).

yemek listesi tamaq tizimi.

yemek odası tamaq yeydighan yer.

yemekhane *is.* ashxana, tamaq éyilidighan öy.

yemeklik *s.* tamaq üchün lazimliq.

yemeksiz *s.* tamaqsiz, ach: *Bügün yemeksiz kaldık* – Bügün ach qalduq.

yemeni *is. osm.* 1. qélip bilen bésilip qol bilen boyalghan rext (köpinche bashqa artilidu); 2. bir xil yénik ayagh kiyimi.

yemez *s.* qur, hiyliger.

yemin *is. osm.* qesem.

yemin etmek qesem ichmek (qilmaq).

yemin verdirmek qesem ichküzmek.

yeminli *s.* qesem ichken.

yemiş *is.* 1. méwe (höl yaki quruq); 2. enjür.

yemiş ağacı *is. bot.* enjür derixi.

yemişçi *is.* méwe-chéwe satquchi.

yemişlik *-ği is.* 1. méwe baghchisi; 2. yémish saqlinidighan yer; 3. yémish texsisi; 4. enjürlük.

yemlemek 1. qapqan (tuzaq) yaki qarmaqqa yem qoymaq; 2. boghuz bermek; 3. aldimaq, goldimaq.

yemlik *-ği is.* 1. oqur; 2. para; 3. hemishe utturidighan qimarwaz; 4. yemlik (qush qepesliridiki).

yemyeşil *s.* yapyéshil.

yen *is.* yeng.

yen *is.* Yapon puli.

yen kapağı *is.* yeng pewizi.
yençmek 1. yanjimaq; 2. tagharni silkip silkip sighdimaq; 3. qiynimaq.
yenge *is.* 1. yengge; 2. (toyda) qiz yenggisi.
yengeç *-ci is. zool.* qisquchpaqa.
yengelik *-ği is.* yenggilik.
yengi *is.* ghelibe.
yeni *s.* yingi.
yeni baştan *z.* yéngibashtin, bashtidin, yéngidin.
Yeni Çağ *is. jeol.* yéngi dewr (tarixtiki töt dewrning üchinchisi bolup, 1453 yili Istanbolning ishghal qilinishidin tartip 1789 yili fransuz inqilabighiche bolghan waqitni ichige alidu) **Yeni Dünya** *is. öz.* Amérika qitesi.
yeni eflatunculuk *-ğu is.* yéngi eplatunchiliq (miladisidin kéyin III esirde Iskendiriyide otturigha chiqqan we mekteplerde esirgiche oqutulghan pelsepe).
yeni farsça *is. öz.* yéngi parsche (haziriqi zaman pars tili).
yeni faşizm *is.* yéngi fashizm (Italiyide fashist nezeriyisini yéngi bir shekilde tetqiq qilghan siyasiy éqim).
yeni gerçekçilik *-ği is.* yéngi réalizm (mutleq idéalizmgha qarshi XX esirning bashlirida otturigha chiqqan bir xil pelsepiwi éqim).
yeni hıristiyanlık *-ğı is.* yéngi xristianliq (1890 yili bezi yazghuchilar teripidin otturigha qoyulghan xristian pelsepisi).
yeni hümanizm *is. fels.* yéngi gumanizm.
yeni idealizm *is. fels.* yéngi idéalizm (Gégélning mutleq idéalizmgha qarshi otturigha qoyulghan we idéalizmni yéngi bir shekilde qurmaq terepdari bolghan pelsepe éqimi).
yeni sömürgecilik *-ği is.* yéni mustemlikichilik.
yeni yeni *s.* yéngi-yéngi.
yeni yetme *s.* quramigha yetken.
yeni yetmelik *-ği is.* quramigha yetmeklik.

yenice *s.* xéli yéngi.
yeniçeri *is.* piyiade eskerler birliki.
yeniden *z.* bashqidin, yene bir qétim.
yenidünya *is.* Malta öriki (yeydighan).
yenik *s. is.* 1. xorighan, uprighan; 2. ghijighan chish izi; 3. yéngilghan, meghlup bolghan.
yenilemek 1. yéngilmaq; 2. tekrarlimaq; 3. bashqidin qilmaq.
yenilenmek 1. yéngilanmaq; 2. tekrarlanmaq; 3. bashqidin qilinmaq.
yenileşmek yéngilashmaq.
yenileşmemek bir-birini yéngelmeslik.
yenileştirmek yéngilashturmaq.
yeniletmek yéngilatmaq.
yenilgi *is.* meghlubiyet, yéngilish.
yenilik *-ği is.* 1. yéngiliq; 2. islahat, réform.
yenilikçi *s.* yéngiliq terepdari, islahatchi, réformichi.
yenilmek yéyilmek.
yenilmek 1. yéngilmek, meghlubiyetke uchrimaq; 2. utturmaq (oyunda).
yenir *s.* yégili bolidighan: *İnsan yenir her şeyi yer* – Insan yégili bolidighan hemmini yeydu.
yenitmek bk. ***yenilemek***.
yenlenç *s.* zeip, küchsiz.
yenli *s.* yenglik: *Geniş yenli elbise* – Keng yenglik kiyim.
yenmek 1. yengmek, meghlup qilmaq, utuwalmaq; 2. özini bésiwalmaq, éghirliq qilmaq.
yenmek 1. yéyimek: *Bu meyva yenmez* – Bu méwe yéyilmes; 2. uprap ketmek.
yepyeni *is.* yépyéngi.
yer *is.* 1. yer, jay; 2. iz; 3. yer shari: *Dikiş yeri* – Tikichning izi.

yer bilgini *is.* gémolog.
yer fıstığı *is. bot.* xasing, yerpistiki.
yer kabuğu *-nu is.* yer posti.
yer kökü *is.* sebze.
yer sarsıntısı *is.* yer tewresh.
yer sıçanı *is.* qarighu chashqan.
yer üstü *is.* yer üsti, yer yüzi: *Yer üstü yollar* – Yer üsti yollar.
yeraltı *-nı is. jeol.* yer asti.
yerbilim *is.* géologiye.
yerel *s.* yerlik: *Yerel hükümet* – Yerlik hökümet.
yergi *is.* hejuiy, satira.
yergin *s.* set, körümsiz.
yerginlik *-ği is.* setlik, körümsizlik, rezilet.
yerhum *is. far.* erkek bürküt.
yerince *is.* yiringlap ketken para.
yerinde *s.* muwapiq, layiq öz jayida.
yerine *z.* 1. bir nersining ornigha; 2. bashqisining namigha, bashqisi üchün.
yerinmek 1. échinmaq, epsuslanmaq; 2. pushman qilmaq.
yerküre *is. coğr.* yer shari.
yerleşik *s.* 1. yerleshken; 2. bir yerge xas késealik, yerlik aghriq.
yerleşmek 1. yerleshmek: *Mehmet Kaşkar'a yerleşti* – Mehemmet Qeshqerge yerleshti; 2. ishqa orunlashmaq; 3. jaylashmaq: *Bu taş buraya adamakıllı yerleşmiş* – Bu tash bu yerge xéli obdan jaylishiptu.
yerleştirilmek yerleshtürülmek, jaylashturulmaq, orunlashturulmaq.
yerleştirmek 1. yerleshtürmek, jaylashturmaq, orunlashturmaq; 2. (shapilaq bilen) urmaq; 3. (sözni yaki jawabni) neq jayida qoymaq.

yerli *is.* 1. yerlik; 2. köchmes, yötkelmes, midirlimas; 3. shu yerning xelqidin biri: *Yerli meyva* – Yerlik méwe.

yerliğ *is. osm.* yarliq, buyruq.

yerlileşme *is.* yerlishish (haywan yaki ösümlük).

yermek 1. yirginmek, bizar bolmaq, nepretlenmek; 2. eyibini achmaq, pash qilmaq; 3. mesxire qilmaq, hejwi qilmaq.

yermeli *s.* hejwilik, satirik.

yersiz *s.* 1. makansiz; 2. orunsiz, munasiwetsiz: *Yersiz söz* – Orunsiz söz.

yersizlik *-ği is.* 1. yersizlik, makansizliq; 2. orunsizliq, uyghunsizliq.

yeryüzü *-nü is.* 1. yer yüzi; 2. dunya: *Yezyüründe akrabam kalmadı* – Dunyada tughqanlirim qalmidi.

yesâğ *is. osm.* 1. cheklime, meniy; 2. qanun, nizam.

yesâr *is. ar.* 1. bayliq, döletmen; 2. sol, sol terep.

yesâret *is. ar.* 1. asanliq, qolayliq; 2. bayliq.

yestehlemek chong teret qilmaq.

yeşer *is.* 1. ongayliq; 2. yüklesh, qatlash, girelesh.

yeşermek 1. yéshil reng almaq; 2. yopurmaq, chiqarmaq.

yeşerti *is.* yéshil yer.

yeşil *is. s.* 1. yéshil; 2. xam: *Yeşil erik* – Xam örük.

yeşil ağaçkakan tömür tumshuq (qush).

yeşilay *is.* ichimlikke qarshi turidighanlarning belgisi.

yeşilbağa *is.* yéshil paqa.

yeşilçekirge *is. zool.* yéshil chéketke.

yeşilimsi *s.* yéshilsiman.

yeşilimtırak *s.* bk. ***yeşilimsi***.

yeşillenmek 1. yéshillenmek, yéshilleshmek; 2. poxurluq qilmaq, qanat sörimek; 3. bashqilarning nersisini özining qiliwélishigha urunmaq.

yeşillik *-ği is.* 1. yéshilisliq; 2. köksül meydan; 3. xam yéyishke bolidighan köktat; 4. yéshil ot.

yeşim -şmi *is. osm.* zumret (qashtéshi).
yeşim taşı *is.* bk. ***yeşim***.
yetbeyet *z. osm.* qoldin qolgha, toghridin toghra.
yetenek -ği *is.* qabiliyet.
yeter *s.* kupaye, yéterlik.
yeterince *z.* yetkiche, yetken'ge qeder.
yeterli *s.* yéterlik.
yeterlik -ği *is.* qabiliyetlik.
yetersiz *s.* qabiliyetsiz.
yetersizlik -ği *is.* 1. qabiliyetsizlik; 2. iqtidarsizliq.
yeti *is. psik.* talant.
yetiklik -ği *is.* bk. ***yetenek***.
yetim *is.* yétim.
yetimhane *is.* darélétam.
yetimlik -ği *is.* yétimlik.
yetinmek qanaet qilmaq, razi bolmaq.
yetirmek 1. yetküzmek, ulashturmaq; 2. püttürmek, tamamlimaq, axirlashturmaq.
yetişkin *s.* 1. boyigha yetken; 2. yétishken, boy tartqan: *Yetişkin bir kız* – Boyigha yetken qiz.
yetişmiş *s.* yétishken, terbiyilen'gen, pishqan: *Yetişmiş bir meyva* – Pishqan méwe.
yetiştirici *is.* yétishtürgüchi, üstürgüchi, terbiyiligüchi, ishlep chiqarghuchi.
yetiştirim *is.* (haywanni) ögitish terbiyilesh.
yetiştirme *is.* 1. yétishtürüsh, terbiyilesh; 2. ishlepchiqirish.
yetiştirmek 1. yétishtürmek, terbiyilimek; 2. xewer bermek, yetküzmek; 3. östürmek; 4. ishlep chiqarmak: *Size bunu da mı yetiştirdiler, ben kütü maksatta söylememiştim* – Sizge shunimu yetküzdimu, men yaman meqset bilen sözligen emes idim; *Mehmet güzel çiçekler yetiştirir* – Mehemmet chirayliq güllerni östüridu.

yetke ***is.*** 1. inawet, abroy, nopuz; 2. salahiyet, layaqet.
yetki ***is.*** 1. hoquq 1. iqtidar, qabiliyet.
yetkilemek hoquqqa ige qilmaq, hoquq bermek.
yetkilendirmek bk. ***yetkilemek***.
yetkili ***s.*** hoquqluq.
yetkin ***s.*** kamil, mukemmel, pishshiq, puxta.
yetkinleşmek mukemmelleshmek.
yetkinlik *-ğı* ***is.*** mukemmellik.
yetkisiz ***s.*** salahiyetsiz.
yetkisizlik *-ğı* ***is.*** salahiyetsizlik.
yetmek 1. yetmek; 2. barmaq, chiqmaq, ulashmaq: *Bunu satın almaya param yetmez* – Buni élishqa pulum yetmeydu; *Yaşı 50'e yetti* – Yéshi ellikke bardi.
yetmiş ***say.*** yetmish.
yetmişer ***z.*** yetmishtin.
yetmişinci ***say.*** yetmishinchi.
yetmişlik ***s.*** 1. yetmishlik; 2. ietmish yashliq.
yevm ***is. ar.*** kün, künduz.
yevmi ***s. ar.*** künlük, kündilik.
yevmiye ***is. osm.*** künlük ish heqqi.
yevmiyeci ***s.*** künlükchi, künlük ishchi.
yez ***is. osm.*** bagh, étsiz, otlaq etrapigha yasalghan chit.
yezek ***is. osm.*** 1. awan'gart; 2. közetchi; 3. jasus, ishpiyon.
yezidi ***is. osm. öz.*** Mosul teripidin yéyilghan bir mez'hep we bu mez'hepke ait kishi.
yezit *-di* ***is. osm.*** haqaret sözi.
yezitlik *-ğı* ***is.*** eskilik, xainliq.
yığdırmak yighdurmaq, toplatquzmaq.
yığılı ***s.*** yighilghan, toplanghan, döwilen'gen, yighiq, jemlen'gen.
yığılışma ***is.*** tiqma-tiqmaq, qista-qistaq.

yığılmak 1. yighilmaq, toplanmaq; 2. döwilanmek; 3. yighilmaq.
yığın *is.* döwe.
yığınak *-ğı is.* 1. nerse yighilghan yer; 2. nersining bir yerde köp yighilishi.
yığınlamak bughday we ot-chöplerni qurutup bir yerge döwilmek.
yığıntı *is.* yighilghan nersiler.
yığışık *-ğı s.* üsti-üstige qoyulghan, döwilenigen (nerse).
yığma *is.* yighish, toplash, döwilesh.
yığmak yighmaq, toplimaq, döwilimek.
yıkama *is.* 1. yuyush; 2. jayqash: *Ellerini yıkamak* – Qolilirini yumaq.
yıkamak 1. yumaq 1. chayqimaq.
yıkanmak 1. yuyunmaq 1. yuyulmbaq: *Çamaşır yıkandı* – Kir yuyuldi.
yıkanmış *s.* yuyulghan.
yıkatmak yughuzmaq, yudurtmaq.
yıkı *is.* xarabe.
yıkıcı *s.* 1. buzghunchi; 2. aghdurmichi.
yıkıcılık *-ğı is.* aghdurmichiliq.
yıkık *s.* örülgen, yiqilghan.
yıkılmak 1. yiqilmaq; 2. örülmek, aghdurulmaq; 3. közdin yoqalmaq: *Yıkıl karşımdan!* – Közümdin yoqal!.
yıkım *is.* chong ziyan: *Bu masraf onun için yıkımdır* – Bu rasxot uning üchün chong ziyan keltürdi.
yıkımlık *-ğı is.* chong ziyanliq.
yıkıntı *is.* 1. chong ziyan; 2. xarabzarliq (örülüp chüshken öy-imaretlerning qalduqliri).
yıkışma *is.* ziddiyet.
yıkkın *s.* xarab.
yıkkınlık *-ğı is.* xarabliq.

yıkmacı *is.* öy-imaretni buzghuchi we uning yaghach-tashlirini sétiwalghuchi.

yıkmak 1. örimek; 2. aghdurmaq: *Halk, zalim rejimi eninde sonunda yıkacak* – Xelq, mustebit hakimiyetni qandaq bolmisun bir küni aghdurup tashlaydu; 3. yiqitmaq; 4. yoqatmaq.

yıktırmak aghdurutmaq, ördürmek: *Şu duvarı yıktırmalı* – Shu tamni ördürwétish kérek.

yıl *is.* yil: *Ben Taşkent'te 10 yıl çalıştım* – Men Tashkentte 10 yil ishlidim.

yılan *is.* yilan.

yılanbalığı *is.* yilan béliqi.

yılancık *-ğı is.* 1. kichik yilan, yilan balisi; 2. tilma, seremes késili.

yılancıl *is. zool.* yilan bilen yuzuqlinidighan qush.

yılankavi *s.* egri-toqay, yilan baghri: *Yılankavi bir yol* – Yilan baghri (egri-toqay) yol.

yılbaşı *is.* birinchi ayning birinchi küni, yil béshi.

Yıldırak *is. öz.* Asman börisi (Chong it yultuzlar türkümige kiridighan yultuz).

yıldırak *s.* 1. parildighuchi; 2. chaqmaq.

yıldıramak parildimaq.

yıldırım *is.* chaqmaq (hawa heqqide).

yıldırım kıran *is.* chaqmaq qayturghuch.

yıldırmak qorqutmaq.

yıldız *is.* 1. yultuz; 2. kino cholpini.

yıldız yeli *is.* shimaldin chiqqan shamal.

yıldızcık *-ğı is. sin.* kandidat kino cholpini.

yıldızlı *s.* yultuzluq.

yıldönümü *is.* bir yil toshqan küni, yilliqi.

yılgı *is.* dehshet, qorqunch.

yılgın *s.* qorqqan.

yılgınlık *-ğı is.* qorqqanliq.
yılık *s.* 1. (éghiz heqqide) qingghir, maytuq; 2. alghay (köz).
yılışık *-ğı is.* lola.
yılışıklık *-ğı is.* loliliq.
yılışmak loliliq qilmaq, hijaymaq.
yılkı *is.* at we éshek padisi.
yıllamak bir yashta kirmek: *Kuzu daha yıllamadı* – Qoza téxi bir yashqa tolmidi.
yıllanmak bk. ***yıllamak***.
yıllanmak 1. yillap; 2. bir yerde uzun yil turmaq; 3. qérimaq, yashanmaq: *Gittiği her yerde daima yıllanır kalır* – Barghanla yéride yillap turup qalidu.
yıllatmak uzun waqit ötküzmek.
yıllık *s.* yilliq: *Yüz yıllık ağaç* – Yüz yilliq derex.
yıllıkçı *is.* yilliqchi.
yıllıklı *s.* bir yilliq: *Yıllıklı iş* – Bir yilliq ish.
yılmak qorqmaq.
yıprak *s.* kona, yirtiq.
yıpramak konirimaq, yirtilmaq.
yıpranmak bk. ***yıpramak***.
yıpratmak koniratmaq, yirtimaq.
yır *is.* naxsha, ghezel.
yırık *s.* yériq, dez, chak.
yırılmak dez ketmek, chak ketmek.
yırlamak naxsha éytmaq, ghezel oqumaq.
yırmak yirmaq, parchilimaq.
yırtıcı *s. is.* yirtquch.
yırtıcı hayvanlar *is. zool.* yirtquch haywanlar.
yırtıcı kuş *is.* yirtquch qush.
yırtıcılık *-ğı is.* yirtquchluq.
yırtık *-ğı s.* 1. yirtiq; 2. hayasiz, nomussiz.
yırtıklık *-ğı is.* hayasizliq, nomussizliq.

yırtılmak yirtilmaq.
yırtlak *s.* jirtaq (köz).
yırtmaç *-cı is.* peltuning arqa péshidiki chak.
yırtmaçlı *s.* chéki bar (kiyim).
yırtmak 1. yirtmaq; 2. jirimaq; 3. (tayni) minishke köndürmek.
yırttırmak yirtquzmaq.
yısa *ünl. it.* nurghun kishi bir nerse tartqanda bir-birige medet bérish üchün teng sözlinidighan söz.
yıyılmak 1. yéyilmaq; 2. taralmaq.
Yidiş *is. öz. dilb.* Gérmaniyidin sürgün qilinghan yehudiylerning XIV esirning kéyinki yérimidin tartip qollanghan némis-yehudiy tili.
yiğit *-di s. is.* 1. küchlük we yüreklik; 2. yigit.
yiğitbaşı *is.* yigit béshi (Osman padishahliqi dewride kasiplar jemiyitining buyruqini ijra qilghuchi adem, aqsaqal).
yiğitlendirmek jasaretlendürmek.
yiğitlenmek jasaretke kelmek.
yiğitlik *-ği is.* qehriman, batur, jesur, jüret.
yine *z.* bk. ***gene***.
yinelemek tekrarlimaq.
yirmi *say.* yigirme.
yirmilik *-ği is.* yérim xuruch qimmitliki pul birliki.
yirminci *say.* yigirminchi.
yisa *ünl.* bk. ***yısa***.
yitik *s.* yitip ketken: *Yitik para bulundu* – Yitip ketken pul tépildi.
yitiklik *-ği is.* ghayib.
yitim *is.* yoqitish: *Onun ölümü büyük yitimdir* – Uning wapati zor yoqitishtur.
yitirme *is.* yitturüsh, yoqitish.
yitirmek yittürmek, yoqatmaq.

yitmek yitmek, yoqmaq, ghayip bolmaq: *İki koyun yitti* – Ikki qoy yitip ketti.

yiv ***is.*** siziq: *Avucdaki yivler* – Aliqanning siziqliri.

yivli ***s.*** üstige siziq échilghan.

yiyecek *-ği* ***is.*** yémeklik, ozuq-tülük: *Onlar bir yıllık yeyeceklerini birden alırlar* – Ular bir yilliq ozuq-tülükini bir yolila alidu.

yiyici ***s.*** 1. yégüchi, uni-buni yeydighan; 2. para yégüchi.

yiyicilik *-ği* ***is.*** parixorluq.

yiyim ***is.*** yémek-ichmek.

yiyimli ***s.*** yéyishlik: *Yiyimli bir yemek* – Yéyishlik lezzetlik tamaq.

yiyinti ***is.*** yémeklikler.

yo ***ünl.*** "néme qiliwatisen, undaq qilma!" dégen menilerde qollinilidu.

yobaz ***s.*** müteessip.

yobazlık *-ğı* ***is.*** muteessiplik.

yoga ***is. fels.*** Hindistanda keng tarqalghan bir pelsepe éqimi.

yoğalmak bk. ***tükenmek***.

yoğaltmak bk. ***tüketmek***.

yoğrulmak 1. yughurulmaq; 2. (tömur qacha) bir yerge urulup makchiyip ketmek.

yoğun ***s.*** 1. qoyuq, zich; 2. jiddiy: *Yoğun bir haraket* – Jiddiy bir heriket.

yoğunlam ***is.*** bir maddining gaz halitidin suyuqluq yaki qattiq haletke aylinishi.

yoğunlaşmak qoyuqlashmaq, zichlashmaq.

yoğunlaşmış ***s.*** qoyuqlashqan, zichlashqan.

yoğunlaştırmak qoyuqlashturmaq, zichlashturmaq.

yoğunluk *-ğu* ***is.*** qoyuqluq, zichliq.

yoğurmak yughurmaq.

yoğurt *-du* ***is.*** qétiq.

yoğurtçu *is.* qétiqchi.
yoğurtçuluk *-ğu is.* qétiqchiliq.
yoğurtlu *s.* qétiq arilashturulghan.
yoğurtlu ekmek qétiqliq nan.
yoğurtmak yughurtmaq.
yok *-ku -ğu s.* 1. yoq 1. yaq: *Burada kimse yok* – Bu yerde héchkim yoq; *Geldiler mi? Yok, daha gelmediler* – Keldimu? Yaq, téxi kelmidi.
yoklam *is.* yoqlima.
yoklama *is.* 1. yoqlash; 2. yoqlima; 3. mekteplerde élinidighan sinaq: *Yoklama depteri* – Yoqilma deptiri.
yoklamak 1. tekshürmek, közdin kechürmek; 2. chüshinishke tirishmaq; 3. hal sorimaq, yoqlimaq.
yoklanmak yoqlanmaq.
yoklatmak yoqlatbaq.
yokluk *-ğu is.* yoqluq.
yoksa *bağ.* 1. yaki 1. eksiche, bolmisa: *Çocuk geç kaldımı, yoksa gelmiyecek mi?* – Bala kech qaldimu yaki kelmigüdekmu?; *Çalışalım, yoksa bitiremeyiz* – Ishleyli, bolmisa tügimeydu.
yoksul *s.* kembeghel, yoqsul: *Yoksul köylü* – Kembeghel déhqan.
yoksullaşmak kembeghelleshmek.
yoksulluk *-ğu is.* yoqsulluq, kembeghellik.
yoksun *s.* mehrum: *Bu adam mutluluktan yoksundur* – Bu adem bexttin mehrum.
yoksunlu *s.* (grammatikida) bolushsiz shekil.
yoksunluk *-ğu is.* mehrumluq.
yoksunmak mehrum bolmaq.
yoksuz *s.* bk. ***yoksul***.
yoksuzluk *-ğu is.* bk. ***yoksulluk***.
yokumsamak inkar qilmaq.

yokuna *z.* bek erzangha, bikar hésabida, yoq hésabida.
yokuş *is.* 1. yoqush, döng; 2. éngish, töwen.
yokuşcu *is.* égiz we yantu yerlerde mangidighan wélisipit musabiqichisi.
yokuşlu *s.* yantuluq, éngish, töwenlik.
yol *is.* 1. yol; 2. wasite, chare; 3. heriket usuli; 4. sistéma; 5. meqset; 6. qétim, nöwet: *Kara yolu* – Tashyol.
yol aramak chare izdimek.
yol bulmak chare tapmaq.
yol kesmek yol tosumaq (qaraqchilar).
yolak *-ğı is.* chighir yol.
yolaklı *s.* yolluq, (rext).
yolcu *is.* 1. yoluchi: *Yolcu salonu* – Portlarda yoluchilar aram alidighan öy 1. tughulush aldidiki bala; 3. ölümge mehkum késel, saqaymas késel; 4. pahishe ayal, jalap.
yolculuk *-ğu is.* 1. yoluchiliq, seper.
yoldaş *is.* 1. yoldash, xizmetdash; 2. aghine, burader, dost.
yoldaşlık *-ğı is.* yoldashliq.
yoldurmak yuldurmaq.
yole *is. den.* palaq bilen mangdurulidighan, musabiqighe chushkili bolidighan tar we uzun yenggil qéyiq.
yollama *is.* ewetish, yollash.
yollamak yollimaq, ewetmek: *Mektup yollamak* – Xet yollimaq.
yollanmak 1. yollanmaq, ewetilmek; 2. yiraqlashmaq, uzaqlashmaq.
yollu *s.* 1. yolluq, yoli bar: *Kısa yollu bir ziyaret* – Qisqa yolluq bir ziyaret; *Bu, yollu bir iş* – Bu, yolluq bir ish; 2. yolda bolidighan; 3. yolluq, siziqliq: *Siyah yollu bir kumaş* – Qara yolluq rext; 4. musape; 5. téz, ittik mangidighan; 6. yenggil ayal: *Uzun yollu bir gezi* – Uzun musapilik sayahet; *Yollu bir araba* – Téz mangidighan pikap.

yolluk *-ğu is.* 1. yolluq (yol üchün hazirlanghan) yémek; 2. yolluq üchün hazirlanghan nerse; 3. yupqa gilem yaki palas; 4. yol xirajiti.

yolmak 1. yulmaq, yungdimaq; 2. aldap pulini éliwalmaq: *Tavuğun tüylerini yolmak* – Toxuni yungdimaq; *Adamcağızı iyice yoldular* – Bicharini aldap pulini éliwaptu.

yolsuz *s.* 1. yoli yoq; 2. yolsiz (ish, heriket); 3. asta mangidighan (qatnash wasitisi); 4. pulsiz, yoqsul.

yolsuzluk *-ğu is.* 1. yolsizliq; 2. suyiistémal.

yoluk *s.* yungdalghan.

yolunmak 1. yungdalmaq, yulunmaq; 2. köngli buzulmaq, qayghurmaq, hesret chekmek.

yoluntu *is.* 1. chüshürülgen yaki késilgen (qirqilghan) chach; 2. yungdalghan nerse.

yoluyle *z.* 1. wasitisi bilen; 2. öz yoli.

yom *is.* 1. bext, teley; 2. xush xewer.

yonca *is. bot.* 1. béde; 2. mamuq.

yoncalık *-ğı is.* bédilik.

yonda *is. zool.* mamuq.

yonga *is.* qirinda: *Ağaç yon'gası* – Yaghach qirindisi.

yont *-du is. zool.* asaw baytal.

yontma *is.* 1. késish; 2. yonush: *Yontma taş* – Yonutulghan tash.

yontmak 1. kesmek; 2. yonumaq; 3. birining pulini yulup almaq.

yontucu *s.* 1. heykeltirash; 2. shexsiy menpeetchi.

yontulmak 1. késilmek; 2. chirayi échilmaq.

yonulmak bk. ***yontulmak***.

yordam *is.* 1. chaqqanliq, chebdeslik; 2. ghurur, körenglik; 3. adetlinish.

yorga *is.* yorgha (atning méngishi).

yorgalamak yorghilimaq.

yorgan ***is.*** yotqan.
yorgan döşek yatmak éghir késel tartmaq.
yorgan kaplamak yotqangha kirlik tartmaq.
yorgancı ***is.*** yotqan, körpe, pastuq tikküchi yaki satquchi.
yorgu ***is.*** chüshke tebir bérish.
yorgun ***s.*** harghin.
yorgunluk *-ğu* ***is.*** harghinliq.
yormak 1. hardurmaq, charchatmaq; 2. biaram qilmaq: *Bu iş beni yordu* – Bu ish méni hardurdi.
yormak chüshke tebir yermek.
yortmak chögilep yürmek, leylengship yürmek.
yortu ***is. yun.*** xristian bayrimi.
Yorubalar ***is. öz.*** Gherbiy Afriqa négirliri.
yorulmak 1. harmaq, charchimaq; 2. bikardin-bikar aware bolmaq; 3. bizar bolmaq, zérikmek; 4. japa chekmek.
yorulmak tebir bérilmek (chüshke).
yorum ***is.*** 1. obzor: *Gazetenin yorumu* – Gézitning obzori; 2. tebir: *Rüya yorumu* – Chüshning tebiri; 3. chüshendürüsh, izahat, sherh.
yorumcu ***is.*** obzor yazghuchi, izahlighuchi, sherhligüchi.
yorumlamak chüshendürmek, izahlimaq, sherhlimek, baha bermek.
yosma ***s.*** 1. hem yash, hem güzel (ayal); 2. yasanchuq ayal.
yosmalık *-ğı* ***is.*** chirayliq yasanghanliq, perdaz qilghanliq.
yosuk *-ğu* ***is.*** oqyaning yasi sélinidighan qap.
yosun ***is. bot.*** mux (tashta, derexlerning postida ösidighan yalghan yiltiz ösümlük).
yosunlanmak mux ösmek, mux bilen qaplanmaq.
yosunlaşmak bk. ***yosunlanmak***.
yosunlu ***s.*** mux bilen qaplanghan.
yoz ***s.*** 1. iptidaiy, bashlanghuch; 2. qaqas (yer); 3. yawa, yawayi.

yozgun *is.* süpiti özgergenlik.
yozlaşma *is.* aynish, buzulush keynige qaytish (kétish).
yozlaşmak aynimaq, buzulmaq, keynige ketmek (qaytmaq).
yön *is.* yönilish, terep, jehet.
yönden *z.* jehettin, tereptin.
yöndeş *s.* eyni terepke qarighan.
yönelmek 1. qaratmaq, yönelmek; 2. qaritilmaq (birige): *Birine yönelen suçlama* – Birige qaritilghan haqaret.
yöneltmek 1. buralmaq, burimaq, yöneltmek: *Meseleyi başka konuya yöneltmek* – Mesilini bashqa témigha qaratmaq.
yönerge *is.* telimat, körsetme.
yönergesiz *s.* körsetmisiz.
yöneten *is.* rehber, idare qilghuchi, bashqurghuchi.
yönetici *is.* rehber, idare qilghuchi, bashqurghuchi.
yöneticilik *-ğiis.* rehberlik.
yönetilen *is.* rehberlik qilinghan adem, idare qilinghan biri.
yönetilmek rehberlik qilinmaq, idare qilinmaq, bashqurulmaq.
yönetim *is.* rehberlik, idare, bashqarma.
yönetmek rehberlik qilmaq, idare qilmaq, bashqurmaq.
yönetmen *is.* 1. rehber; 2. mudir; 3. rézhissor.
yönetmenlik *-ğiis.* mudiriyet, rehberlik organ (idare).
yönseme *is. psik.* xahish, éghish, meil, yüzlinish, yönilish.
yöntem *is.* métod, usul.
yöntem bilimi bk. ***yöntembilim***.
yöntembilim *is.* métodologiye.
yöntemli *s.* yolluq, birer métod-usulgha tayanghan.
yöntemsiz *s.* birer métod-usulgha tayanmighan.
yöre *is.* yéqin etrap, sheher etrapi.
yöresel *is.* mehelle, yerlik.
yörünge *is.* 1. (fizikida) oq yoli, iz, rélis; 2. orbita.

yudum *is.* yutum: *Bir yudum rakı* – Bir yutum aq haraq.
yudumlamak yutmaq.
yudumluk *-ğu is.* (miqdar söz) bir yutum **Yueçiler** *is. öz.* qedimiy türk xelqidin biri.
yuf *ünl.* nepret, ghezep we ichinish menide qollinilidu.
yufka *is. s.* 1. yupqa, népiz; 2. jilit (yéyilghan xémir).
yufka açmak xémir yaymaq.
yufka yürekli dili yumshaq.
yûğ *is. far.* boyunturuq.
yuğ *is.* türklerning Islam dinini qobul qilmastin awwal, ölukler üchün ötküzidighan murasimi.
yuh *ünl.* naraziliq we xapiliq anglitidu.
yuha *ünl.* köpichilikning birini barawer tillighan sözi.
yukarı *s. is.* 1. yuqiri terep, üst terep; 2. yuqiri mertiwe we yuqiri mertiwidiki kishi; 3. üstün.
yukarısı *z.* yuqirisi, üsti, yuqirighi qewet.
yulaf *is.* sulu (ziraet).
yular *is.* chulwur.
yumak yumaq.
yumak *-ğı is.* kallek: *Bir yumak iplik* – Bir kallek yip.
yumaklamak kalleklimek.
yummak yummaq: *Gözünü yummak* – Közini yummaq.
yumru *is.* 1. qapartma, hürrek, ösme; 2. shar shekillik nersiler, yumilaq shekillik nerse.
yumrucuk *-ğu is.* ushshaq qapartma, ushshaq hürrek.
yumruk *-ğu is.* musht, mushtum, mushtlash.
yumruk göstermek qorqutmaq.
yumruk kadar *z.* mushtumdek: *Yumruk kadar bir çocuk onu devirverdi* – Mushtumdek bala uni yiqitiwetti.
yumruklamak 1. mushtlimaq; 2. yughurmaq (xémirni).
yumruklanmak mushlanmaq.
yumruklaşmak mushlashmaq.

yumrulanmak 1. ishshimaq; 2. yumilaq halgha kelmek.
yumrulmak bk. ***yumrulanmak***.
yumuk ***s.*** 1. yumuq; 2. tolghan, sémizghina.
yumulmak yumulmaq.
yumurta ***is.*** 1. tuxum; 2. erkeklik bézi; 3. uruq.
yumurtacı ***is.*** tuxum yighip satquchi.
yumurtalık *-ğı* ***is.*** tuxumdan.
yumurtamsı ***s.*** tuxumsiman.
yumurtlama ***is.*** tuxum tughush.
yumurtlamak 1. tuxum tughmaq; 2. oydurup sözlimek, köptürüp sözlimek: *Tavuk yumurtladı* – Toxu tuxum tughdi.
yumurtlatmak tuxum tughdurmaq.
yumurtlayanlar ***is. zool.*** tuxumdin tughulghan haywanlar.
yumuş ***is.*** ish, xizmet, wezipe.
yumuşacık *-ğı* ***s.*** yupyumshaq.
yumuşak ***s.*** 1. yumshaq; 2. ewrishim, yumran; 3. mulayim, rayish.
yumuşakçalar ***is. zool.*** omurtqisizlar.
yumuşaklık *-ğı* ***is.*** 1. yumshaqliq; 2. mulayimliq.
yumuşamak 1. yumshimaq, mulayimlashmaq.
yumuşatılmak yumshitilmaq.
yumuşatmak yumshatmaq.
yuna ***is.*** toqum.
yunak *-ğı* ***is.*** yuyunidighan yer.
Yunanca ***is. öz.*** yunanche, yunan tili.
Yunanlı ***is. öz.*** yunanliq, yunanistanliq, grétsiyilik.
yunmak yuyunmaq.
yunus balığı *-mı* ***is. zool.*** yunus béliqi.
yura ***is.*** tik yantuluq.
yurak ***is.*** gugusun (chaqning).
yurdu ***is.*** yingnining közi.
yurt *-du* ***is.*** 1. memliket; 2. weten, yurut.

yurtlandırmak yerleshtürmek, makanlashturmaq.
yurtlanmak makanlashmaq, yerleshmek.
yurtluk *-ğu is.* térilghu yer, otlaq we ormanni öz ichige alghan yer.
yurtsamak yurtini séghinmaq.
yurtsever *s.* wetenperwer.
yurtseverlik *-ği is.* wetenperwerlik.
yurtsuz *s.* wetensiz, yurtsiz.
yurttaş *is.* wetendash, yurtdash.
yurttaşlık *-ğı is.* yurtdashliq, wetendashliq.
yusufçuk *-ğu is.* paxtek, turulgha.
yusyumru *s.* düpdügilek.
yusyuvarlak *s.* yupyumilaq.
yutak *is.* yutqunchaq (gal).
yutkunmak 1. yutmaq; 2. duduqlimaq.
yutma *is.* yutush.
yutmak 1. yutmaq; 2. özining qiliwalmaq; 3. ünini chiqarmasliq; 4. aldinip qalmaq; 5. utiwalmaq; 6. yipidin-yingnisighiche öginiwalmaq.
yutturmak yutturmaq.
yutulma *is.* yutulush.
yutulmak yutulmaq.
yuva *is.* 1. uwa, changga; 2. aile, öy, saray: *Çocuk yuvası* – Balilar yeslisi.
yuva kurmak öylük-ochaqliq bolmaq.
yuvalamak uwa yasimaq, changga yasimaq.
yuvalanmak 1. makanlashmaq; 2. qoral körünmigüdek derichide yoshurunmaq.
yuvalı *s.* uwisibar, uwa ichide bolghan.
yuvar *is.* 1. qan danichiliri (sharchiliri); 2. sharsiman nerse: *Ak yuvar* – Aq qan danichiliri; *Yer yuvarı* – Yer shari.
yuvarcık *-ğı is.* ushshaq qan sharchisi.

yuvarlak *-ğı s.* 1. yumilaq, dügilek, shar: *Yuvarlak masa görüşmeleri* – Yumilaq shire suhbiti; *Yer yuvarlığı* – Yer shari.
yuvarlakça *s.* soqichaq, az, yumilaq.
yuvarlaklaşmak dügilekleshmek, yumilaqlashmaq.
yuvarlaklaştırmak yumilaqlashturmaq.
yuvarlaklık *-ğı is.* yumilaqliq, domilaqliq.
yuvarlamak 1. domilaq bolmaq; 2. yögimek türmek; 3. po atmaq, chong gep qilmaq.
yuvarlanan *s.* domilighan, domilap ketken.
yuvarlanmak 1. domilanmaq; 2. tutuqsiz ölmek; 3. xizmitidin ayrilmaq, xizmitidin chiqirilmaq (qoghlanmaq).
yuvarlatmak domilatmaq.
yuvgu *is.* silindir.
yuvgulanmak silindir ötküzmek.
yûz *is. osm.* qaplan.
yûze *is. osm.* 1. tilemchi; 2. bir xil ow iti.
yübuset *is. ar.* quruqluq.
yüce *s.* 1. ulugh; 2. égiz: *Yüce önder* – Ulugh dahiy; *Yüce dağlar* – Égiz taghlar.
yücelik *-ği is.* ulughluq.
yücelmek örlimek, örletmek.
yüceltmek örletmek, yükseltimek.
yük *-kü is.* 1. yük; 2. yük miqdari; 3. éghir wezipe; 4. éghirliq.
yük vurmak yük artmaq.
yükçü *is.* hammal.
yükçülük *-ğü is.* hammalliq.
yüklemek 1. qachilimaq (yükni); 2. artmaq (wezipisini); 3. dönggilmek, yüklimek (gunahni).
yüklenmek 1. yüklenmek; 2. östige almaq; 3. ölenmek.
yükletmek yükletmek.
yüklü *s.* 1. üstide yüki bolghan (harwa); 2. qilidighan ishi köp; 3. ikki qat, hamilidar; 4. mest, katta.

yüklük *-ğü is.* limtaq, orun-körpe ishkapi.
yüksek *s.* 1. égiz: *Yüksek ülkü* – Katta ghaye; 2. yuqiri, üstün: *Yüksek kültür* – Yuqiri medeniyet; *Yüksek fiyat* – Üstün baha; 3. aliy: *Yüksek ögretim* – Aliy maarip; 4. ela.
yüksek okul *is.* aliy mektep, yuqiri mektep.
yüksek öğretim *is.* aliy maarip.
yükseklik *-ği is.* 1. üstünlük, yükseklik; 2. égizlik; 3. kattiliq, elaliq.
yükseliş *is.* örlesh, yüksilish, yuqiri kötürülüsh.
yükselmek 1. örlimek; 2. kötürülmek (derijisi); 3. ösmek (baha).
yükseltici *is.* örlitidighan, östüridighan.
yükseltilmek örlitilmek, östürülmek, kötürülmek.
yükseltmek 1. örletmek; 2. kötürmek, östürmek; 3. artturmaq.
yüksük *-ğü is.* oymaq.
yüksünmek 1. éghir körmek; 2. qizghanmaq.
yüküm *is.* mejburiyet.
yükümlü *is. s.* mejbur: *Bu işi yapmakla yükümlü olmalı* – Bu ishni qilishqa mejbur bolush kérek.
yükünmek yükünmek, aldigha égilmek (hürmet yuzisidin).
yülgü *is.* ustura.
yülümek chüshürmek.
yümn *is. osm.* amet, telei.
yümnâ *s. osm.* ong terep.
yün *is. s.* 1. küzem yung (qoyning); 2. omumen qoy yungi; 3. yungidin ishlen'gen: ,i.
yünlü *s.* yungluq.
yüpürmek aldirap-ténep ketmek, puti köygen toxudek bolup ketmek.
yüre *is.* qoy yungi (bedinidiki).

yürek *-ği is.* 1. yürek, qelb; 2. baturluq; 3. ashqazan; 4. köngül: *Bu iş yürek ister* – Bu ish baturluqni telep qilidu.
yüreklendirmek jasaretlendürmek, gheyretlendürmek, yüreklendürmek.
yüreklenmek jasaretlenmek, yüreklenmek, gheyretlenmek.
yürekli *s.* yüreklik, jasaretlik, jesur.
yüreksiz *s.* yüreksiz, jasaretsiz, qorqunchaq.
yüreksizlik *-ği is.* yüreksizlik, qorqunchaqliq.
yürekten *s. z.* semimiyet bilen, jan-dil bilen.
yürük *-ği is.* charwichi türkmen.
yürük *s.* 1. köp we téz yol yüridighan; 2. qedimiy piyade esker.
yürümek 1. yürmek, mangmaq; 2. yürüsh qilmaq; 3. éqishmaq, yurüshmek; 4. hésablanbaq; 5. ölmek, ketmek: *O da yürümüş* – Umu ölüptu.
yürürlük *-ği is.* ünümlük, küchke ige, inawetlik: *Emir yarından itibaren yürürlüğe girecektir* – Buyruq etidin tartip küchke ige bolidu.
yürütme *is.* ijra qilish, yürgüzüsh.
yürütmek 1. ijra qilmaq, yürütmek, yürgüzmek; 2. qobul qildurmaq; 3. otturigha qoymaq; 4. oghrilimaq.
yürütülmek ijra qilinmaq, yürgüzülmek.
yürütüm *is.* ijra.
yürüyüş *is.* yürüsh, seper: *Uzun yürüyüş* – Uzun seper.
yüsr *is. osm.* asanliq.
yüsrâ *s. osm.* sol terep.
yüsret *is. osm.* asanliq.
yüz *say.* yüz, 100.
yüz *is.* 1. yüz, chiray, chéhir: *Suyun yüzü* – Suning yüzi; 2. tash: *Yorganın yüzü* – Yotqanning téshi; 3. iza-haya; 4. terep, yan: *Dağın bu yüzü* – Taghning bu teripi.
yüz akı *is.* nomus.

yüz çevirmek yüz yörimek.
yüz görümlüğü *is.* yigitning kélin'ge (qizgha) béridighan soghisi.
yüz karası *-ni is.* iza tartidighan hal.
yüz vermek yüzini qilmmaq.
yüzbaşı *is. ask.* kapitan, shangwiy.
yüzdürmek 1. soydurmaq (térixi); 2. üzdürmek.
yüzdürülmek soydurulmaq (tére).
yüzegelen *s.* közge körün'gen: *Memleketin yüze gelenleri* – Yurtning kattiliri.
yüzen *s.* eylep turidighan (suda).
yüzer *is.* yüz qétim, yüzdin-yüzdin.
yüzey *is.* tashqi körünüsh, tashqi terep, üst, sirt, yüzeki.
yüzgeç *-ci s.* 1. suda üzidighan; 2. su üzüshke mahir.
yüzlemece *z.* yüz-yüz, yüz tura: *Yüzlemece söylenmeli* – Yüz tura sözlesh kérek.
yüzlemek yüzige sélip iza tartturmaq, yözlimek.
yüzleşmece *z.* yüzmu yüz turup.
yüzleşmek yüzleshmek.
yüzlük *-ğü is.* 1. yüz yuenlik; 2. yüzlük.
yüzmek térisini soymaq.
yüzmek üzmek (su).
yüznumara *is.* teretxana, hajetxana: *Yüznumaraya gitmek* – Hajetxanigha ketmek.
yüzölçümü *-nü is.* kölem.
yüzsüz yüzsiz, iza tartmaydighan, hayasiz.
yüzsüzleşmek iza tartmayidighan bolup qalmaq.
yüzsüzlük *-ğü is.* yüzsizlik, hayasizliq.
yüzü kara *s.* qara yüz.
yüzücü *is.* 1. su üzgüchi; 2. ékspilatatsiye qilghuchi; 3. mal soyghuchi.
yüzük *-ğü is.* yüzük.

yüzük parmağı ***is.*** üzük sélinidighan barmaq.

yüzüksü ***s.*** üzüksiman.

yüzülmek 1. yüzülmek; 2. térisi soyulmaq.

yüzüncü ***say.*** yüzinchi, 100-inchi.

yüzünden ***z.*** tüpeylidin, sewebtin.

yüzüstü ***z.*** 1. tizda yérim chala: *İşler yüzüstü kaldı* – Ishlar tizda yérim (tügimidi); 2. düm: *Yüzüstü düşmek* – Dum chüshmek.

yüzyıl ***is.*** esir: *Yirmi birinci yüzyıldayız* – XXI esirdimiz.

Z

Z Z (Türk élipbesining 29-herpi).

zaaf ***is. ar.*** 1. oruqluq, zeiplik, berdashliq bérelmeslik; 2. chüshkünlük, iradisizlik.

zab ***is. osm. zool.*** sirtlan (yirtquch haywan).

zabıta ***is. osm.*** saqchi.

zabıtname ***is.*** yighin xatirisi toxtamname, kélishimname.

zabih ***s. osm.*** bughuzlighuchi (haywan).

zabit *-ptı* ***is. osm.*** 1. ching tutush; 2. ishghal qilish; 3. yighin xatirisi; 4. chüshinish.

zabit *-ti* ***is. ar.*** 1. ofitsér; 2. déginini qilduridighan, gépi ötidighan; 3. soda paraxotlirida buyruq bergüchi we qomandatliq qilghuchi paraxot xadimi.

zâbitân ***is. osm.*** ofitsérlar, jün'güenler.

zabt ***is. osm.*** 1. ching tutush; 2. ishghal qilish; 3. chüshinish.

zabu ***is. zool.*** sirtlan.

zâcir ***s. osm.*** tosughan, chekligen, meni qilghan.

zaç *-cı* ***is. ar. kim.*** gönggürt kislatasi, sulfat.

zâd ***osm.*** köpeysun, artsun.

zadegân ***is. osm.*** ésilzade.

zâdegi ***is. osm.*** ésilzadilik.

zaf ***is. osm.*** derhal öltürüsh.

zafer ***is. ar.*** ghelibe, zeper.

zafername ***is.*** ghelibini, medhiyilep yézilghan eser, zepername, ghelibename.

zafir ***s. osm.*** , ghalib, ghelibe qilghuchi.

zafiyet *-ti* ***is. osm.*** oruqluq, dermansizliq.

zagine ***is. ar.*** nepret, adawet, öchmenlik.

zagzaga ***is. osm.*** menisiz söz, orunsiz söz.

zağ *is.* bilep ittiklitish.
zağar *is. zool.* bir xil ow iti.
zağara *is.* yaqiliq tére.
zağcı *is.* chaqchi (pichaq qatarliqlarni bilgüchi).
zağlamak 1. bilimek (pichaq qatarliqlarni); 2. parqiratmaq, parlatmaq, bilen'gen.
zağlı *s.* bilen'gen, bileklik.
zahf *is. ar.* 1. ayighini sörep méngish; 2. ömilesh.
zahib *s.* 1. ketküchi; 2. bir pikir we oygha chüshküchi, xiyalgha patquchi.
zahif *s. ar.* tekebbur, maxtanchaq.
zahife *is. ar. zool.* sörün'güch haywanlar.
zâhik *s. ar.* 1. eski-tüski, kona; 2. berbat.
zâhil *s. ar.* untughan, estin chiqarghan.
zahir *s.* 1. ochuq, ashkara; 2. tashqi körünüsh; 3. elwette, shubhisiz.
zahire *is. ar.* ashliq, ozuq.
zahiren *z. ar.* körünüsh, körünüshige qarighanda.
zahiri *s. ar.* 1. körünushtiki; 2. saxta, shekilen.
zahit *-di s. ar.* dingha emel qilghuchi, sherietke boyun sunghuchi.
zahme *is. far.* 1. urush; 2. yara, zexim; 3. zexmek yaki naxol; 4. choqmaq; 5. üzengge tasmisi.
zahmet *-ti is. far.* 1. awarichiliq, heshem; 2. qiyinchiliq, japa; 3. harghinliq.
zahmet çekmek aware bolmaq.
zahmet olmazsa awarichiliq bolyapdighan bolsa ...
zahmetli *s.* awarichiliq, harghinliq.
zahmetsiz *s.* awarichiliqi bolmighan, japasi yoq, asan, ongay, qolay.
zahmetsiz rahmet olmaz japa chekimey halawet yoq.
zaid *s. ar.* bk. *zait*.

zaif ***is.*** 1. oruqluq, zeiplik; 2. xijil bolush , rohiy chüshük.
zaik ***s. ar.*** temini tétighan, lezzet alghan.
zaika ***is. ar.*** temini tétish, lezzet élish.
zail ***s. ar.*** yoq bolmaq.
zaim ***is. ar.*** qedimki zamanda urushqa ketken eskerlerge bérilgen yerning igisi.
zair ***is. ar.*** ziyaret qilghuchi.
zait *-di* ***s. ar.*** 1. kéreksiz; 2. ***is.*** (matématikida) musbet san, qoshush belgisi.
zâk ***is. far.*** baliyatquch.
zâki ***s. ar.*** sap, pang, xalis.
zâkir ***s. ar.*** zikir qilghuchi.
zâkire ***is. ar.*** esletkuchi, eske keltürülgen nerse.
zakitlik *-ğiis.* 1. ofitsérlik, jün'guenlik 1. déginini qildurush, gépini ötküzüsh, bashquralaydighanliq.
zakkum ***is. ar. bot.*** 1. talgül, sögetgül; 2. bek achchiq.
zakon ***is.*** qanun, nizam, usul, yol, zakon.
zâl ***s. far.*** qéri, moysipit.
zalâl ***s. ar.*** kölenggüsi (siyasi) bar, saye bolidighan.
zalâm ***s. ar.*** 1. qarangghuluq; 2. adaletsizlik.
zâli ***s. ar.*** 1. aqsaq (haywan); 2. töhmet chaplanghan, töhmet qilinghan.
zalif ***s. ar.*** bek xorlanghan, heqir (adem).
zalik ***s. ar.*** ketken, ketküchi.
zalim ***s.*** zulum qilghuchi, zalim.
zalimane *z.* zalimlarche.
zalimlik *-ğiis.* zalimliq.
zall ***is. ar.*** kölengge, saye.
zallâm ***s. ar.*** qattiq zulum salghuchi, rehimsiz.
zalm ***is. ar.*** 1. chishining aqliqi; 2. qar.
zalûm ***s. ar.*** bek zalim.

zam *-mmı is. ar.* 1. qoshumche; 2. artturush, ashurush, östürüsh: *Ücretlerimize zam yapılsın!* – Maashimiz östurulsun!.

zaman *is. ar.* zaman, waqit, chagh, dewr, mezgil.

zamân *is. ar.* 1. qerz we ziyanning mesuliyitini üstige élish; 2. képil bolghuchi.

zaman zaman *z.* belgisiz waqit, bezen, ara-sira.

zamandaş *s.* zamandash.

zamandaşlık *-ğı is.* zamandashliq.

zamane *is. ar.* zamane.

zamansız *s. gram.* zaman menisini bildürmeydighan péillar.

zamazingo *is.* ashina, ayal dost.

zambak *-ğı is. ar.* piyazgül.

zambo *is. isp.* aq tenlik bilen qara tenliktin tughulghan oghul bala.

zambuk *-ğu is.* zambuk (borsa qoltuqida we qizil déngizda qollinilidighan mexsus yelkenlik qéyiq).

zamime *is. ar.* qoshush, artturush, qoshumche (qilish).

zamin *is. ar.* zamin (birawning zerer we ziyanni tölishige bolghan képillik).

zamir *is. ar.* 1. ichki sir, ichki ehwal; 2. almash (grammatikida); 3. héssiyat, tuyghu: *Bu sözüyle zamirini meydana vurmuş oldu* – Bu sözi bilen öz chawisini chitqa yaydi.

zamk *-kı is. ar.* 1. yélim; 2. derex yélimi.

zamkinos *is.* qéchish.

zamkinos etmek qachmaq.

zamklamak yélimlimaq, yélim sürkimek.

zamklı *s.* yélimlanghan.

zammetmek ashurmaq, qoshmaq (bahagha, maashqa).

zampara *is. far.* xotunperes.

zamparalık *-ğı* ***is.*** xotunpereslik.
zamyân ***is. ar.*** Jenubi Amérikida ösidighan jigde derixi.
zan *-nın* ***is. ar.*** oy, pikir, höküm.
zanaat *-tı* ***is. ar.*** 1. qol hüniri; 2. ustiliq, mahirliq, uzluq.
zanaatçı ***is.*** hünerwen, usta.
zanaatkâr ***is.*** qol hunerwen.
zangırdamak titrimek.
zangoç *-cu* ***is. erm.*** ibadetxana xizmetchisi yaki zil (qongghuraq) chalghuchi.
zani ***is. ar.*** zinaxor (er).
zanin ***s. ar.*** gunahkar.
zaniye ***is. ar.*** pahishe, jalap.
zank ***s. ar.*** 1. tar nerse, tar yer; 2. tarliq, qisliq.
zanka ***s. rus.*** ikki at qoshulghan chana.
zânn ***s. ar.*** texmin qilghuchi.
zannetmek ... dep hésablimaq, ... dep bilmek, texmin qilmaq.
zantapsin ***is.*** kéchide ochidighan qurt-qongghuzlarning közidiki bir xil reng maddisi.
zânû ***is. far. anat.*** tiz (ademning).
zânûn ***s. ar.*** eqli kem.
zaptetmek 1. ishghal qilmaq, tartiwalmaq; 2. qeit qilmaq, yazmaq; 3. éside tutmaq; 4. özini tutuwalmaq.
zapturapt ***is.*** tertip, intizam.
zar ***is.*** 1. yupqa perde, yapquch; 2. perenje; 3. yupqa tére yaki bos.
zar ***is.*** shishixal.
zar kanatlılar ***is. zool.*** perde qanatliqlar.
zar zor ***z.*** 1. qolining uchidila: *İşini zar zor yapıyor* – Ishini qolining uchidila qilidu; 2. musheqqette, teslikte, qiyinda: *Trene zar zor yetişti* – Poyizgha teslikte yétishti.
zarafet *-ti* ***is. ar.*** nazükluk, nazaketlik.

zarar ***is. ar.*** zerer, ziyan.
zarar çekmek ziyan chekmek.
zarar etmek ziyan qilmaq.
zararı yok héch weqesi yoq.
zararına *z.* ziyinigha: *Zararına satmak* – Ziyinigha satmaq.
zararlı *s.* ziyanliq, paydisiz.
zararsız *s.* 1. zerersiz, ziyansiz; 2. nisbeten yaxshi.
zarf ***is. ar.*** 1. konwért, lipapa; 2. oraw (bir nerse oraydighan); 3. (grammatikida) rewish.
zarf ***is. ar. dilb.*** rewish.
zarfında *z.* ichide: *Bu müddet zarfında gelmezse* – Bu muddet ichide kelmise ... **zarflamak** konwértqa salmaq: *Bu mektubu zarflıyarak gönder* – Bu xetni konwértqa sélip ewet.
zargana ***is. yun. zool.*** zargana béliqi.
zari ***s. ar.*** yoghan emcheklik (ayal yaki haywan).
zarif ***s. ar.*** 1. güzel, nepis, nazaketlik; 2. edeblik, qaide-yosunluq: *Zarif bir giyiniş* – Chirayliq bir kiyinish.
zarife ***s. is. ar.*** 1. nepis (nerse); 2. ayal ismi.
zariflik *-ği* ***is.*** nepislik, nazaket, qaide-yosun.
zarp *-bı* ***is. ar.*** 1. zerbe; 2. qattiq tesir.
zarp etmek zerbe bermek.
zarplı *s.* tesiri küchlük.
zarr ***is. ar.*** zerer, ziyan.
zârr ***s. ar.*** zererlik, ziyanliq.
zarrâ ***is. ar.*** 1. xapa chékish; 2. shiddet.
zarta ***is. ar.*** usuruq.
zartaçi ***s. ar.*** maxtanchaq.
zaruret *-ti* ***is. ar.*** 1. zörüriyet, éhtiyaj; 2. yoqsulluq.
zaruri ***s. ar.*** zörüri.
zaruri masraflar ***is.*** zörüri xirajet.
zat *-tı* ***is. ar.*** 1. shexs; 2. adem; 3. mahiyet; 4. amil, élémént.
zaten ***z. ar.*** emeliyette, eslide, esli.

zati *s. ar.* shexsning, shexsiy, shexsen, xususiy.
zati eşya xususiy mülük.
zatülcenp *-bi is. ar.* kükret perdisi yallughi.
zatürree *is. ar.* öpke yallughi.
zavallı *s. ar.* 1. bichare; 2. bextsiz.
zavallılık *-ğı is.* 1. bicharilik; 2. bextsizlik.
zaviye *is. ar.* 1. bulung, burjek, girwek, bulung-puchqaq; 2. bulung gradusi; 3. kichik ibadetxana.
zavrak zevrak *is.* 1. kichik kéme; 2. réshatka, salasun, shada.
zayâ *is. ar.* qoldin chiqip kétish, yoq bolush.
zayat *is. ar.* yoqitish, yoqash, ghayib bolush.
zayıf *s. ar.* 1. oruq, küchsiz, quwwetsiz, madarsiz; 2. ishenchsiz.
zayıflamak oruqlimaq.
zayıflatıcı *is.* oruqlatquchi.
zayıflık *-ğı is.* oruqluq.
zayi *-i is. ar.* ghayib, ghayib bolghan, yütken.
zayi etmek yüttürmek, yoqitip qoymaq.
zayiat *-tı is. ar.* yütüp ketken nersiler, ziyan.
zebab *is. ar. zool.* qara chiwin.
zebâbe *is. ar. zool.* dala chashqini.
zebâd *is. ar.* 1. ipar chashqini yéghi 1. ipar müshüki.
zeban *is. far.* til, ziwan, zaban.
zebani *is. ar.* jehennem qarawuli.
zebanzet *s. far.* sözlen'gen.
zebellâ *is.* qorqunchluq (adem).
zeber *is. far.* üst.
zeberin *far.* üstünki, yuqiridiki.
zebh *is. ar.* boghuzlash.
zebhiye *is. ar.* qan béji.
zebi *is. ar.* déngiz tashpaqisining qépi.

zebib ***is. ar.*** 1. quruq üzüm; 2. quruq enjür; 3. yilan we chayan qatarliqlarning zehiri.

zebir ***is. ar.*** 1. japa; 2. bézish, zérikish, tit-tit bolush, diqqetchilik, ichi pushush; 3. külpet, azap-oqubet; 4. mektüp, xet; 5. hérish, charchash.

zebr ***is. ar.*** 1. kitab; 2. kitap wariqi; 3. xet yézish; 4. söz; 5. yéziq; 6. eqil; 7. ***s.*** küchlük, saghlam (adem).

zebra ***is. it. zool.*** yawa taghil at.

zebu ***is. zool.*** zébo (Afriqa we Asyada yashaydighan örkeshlik höküzsiman haywan).

zebun ***s. far.*** 1. harghin; 2. küchsiz.

Zebur ***is. öz. ar.*** Zebur (Dawut peyghemberning kitabi).

zecir *-cri* ***is. far.*** zorlash, mejburlash.

zecr ***is. far.*** 1. aldini élish, cheklesh; 2. mejburlash, mejburiy qildurush; 3. qoghlash; 4. eziyet.

zecri ***s. ar.*** zorlighuchi, mejburlighuchi.

zedelemek ***far.*** 1. zédilimek; 2. ziyan yetküzmek.

zedelenmek 1. zédilenmek; 2. ziyan körmek.

zefer ***is. ar.*** bedbuy, sésiq puraq.

zefif ***s. ar.*** chaqqan, chebdes.

zefir ***is. ing.*** chigh yolluq yupqa paxta rext.

zefir ***is. ar.*** nepes chiqirish.

zefzefe ***is. ar.*** silkinish, tewresh, titresh.

zegan ***is. far. zool.*** chashqan qatarliqlarni owlap peydighan qush.

zeginleşmek bay bolmaq.

zehap *-bı* ***is. ar.*** xiyalgha pétish.

zehebin ***s. ar.*** altundin ishlen'gen.

zehir *-hri* ***is. far.*** zeher, ogha.

zehir gibi 1. bek achchiq; 2. qattiq soghuq.

zehirleme ***is.*** zeherlesh.

zehirlemek 1. zeherlimek; 2. birawni ziyanliq pikir bilen zeherlimek.
zehirlenme ***is.*** zeherlinish.
zehirlenmek 1. zeherlenmek 1. ziyanliq idiyiler bilen zeherlenmek.
zehirli ***s.*** zeherlik.
zehirsiz ***s.*** zehersiz.
zehr ***is. ar.*** gül.
zehra ***is. s. ar.*** 1. aq we nurluq chiray; 2. ayal ismi.
zehrâb ***s. far.*** achchiq su.
zehrâbe ***s. far.*** 1. zeherlik su 1. ***is.*** hesret, qayghu, dert.
zehrin ***s. far.*** zeherlik, bek achchiq.
zehük ***s. ar.*** bihude, orunsiz.
zekâ ***is. ar.*** eqil-paraset, zéhin, eqil.
zekâb ***is. far.*** siyah.
zekât *-ti* ***is. ar.*** zakat.
zekavet *-ti* ***is. ar.*** bk. ***zeka***.
zeker ***is. ar.*** 1. er; 2. ***is.*** zeker, erlik organi.
zekeriye ***s. ar.*** bk. ***zeker***.
zeki ***s. ar.*** 1. eqilliq, parasetlik; 2. ***is.*** er ismi (zeki).
zeklenmek bk. ***zevklenmek***.
zelâlet ***is. ar.*** heqirliq, xorluq.
zelel ***is. ar.*** 1. yétersizlik, kemchilik; 2. ***s.*** téyilghaq (yer).
zelil ***s. ar.*** xorlanghan, pes körülgen.
zelili ***is. ar.*** heqirliq, xorluq, pes körülüsh.
zelzal ***is. ar.*** bk. ***zelzele***.
zelzele ***is. ar.*** silkinish, zilzile, yer tewresh.
zem *-mmi* ***is. ar.*** eyiblesh tapa-tene qilish, kayish.
Zemalar ***is. öz.*** Gana we Pil chishi qirghiqidiki négirlar, zemaler 1. waqit, dewr.
zemâne ***s.*** 1. waqit, dewr; 2. hazirqi zaman; 3. bext, teley.
zemberek *-ği* ***is. far.*** purzhina.

zembil ***is. ar.*** zembil, kötürgü.
zemheri ***is. ar.*** qara qish.
zemim ***is. ar.*** bk. ***zemime***.
zemime ***is. ar.*** peskeshlik, yirginchlik.
zemin ***is. far.*** 1. yer shari, zémin, yer yüzi, dunia; 2. bir nersining tekti; 3. asas.
zeminde ***z.*** bu meslide, bu témida.
zeminlik *-ǧi* ***is.*** geme, gérem.
zemistân ***is. far.*** zimistan, qish, pesli.
zemistâni ***s. far.*** qashliq.
zemmam ***s. ar.*** eyipliguchi, kayighuchi.
zemmetmek eyiblimek, kayimaq.
zemzem ***is. ar.*** zemzem.
zemzem ***is.*** pes awaz bilen asta naxsha éytish.
zemzemlik *-ǧi* ***is.*** zemzem süyi.
zen ***is. far.*** ayal, zen.
zenâbil ***is. ar.*** zembiller.
zenah ***is. far.*** bk. ***zenahdan***.
zenahdan ***is. far.*** éngek, zanax.
zenâne ***is. far.*** ayallargha xas, ayallarning ishi, zanane.
zenane ***is. far.*** ayallargha xas yer, haram.
zenb ***is. ar.*** gunah, jinayet.
zenbil ***is.*** bk. ***zembil***.
zenbürek ***is. far.*** zembirek, top.
zencefil ***is. ar.*** zenjiwil.
zencere ***s. ar.*** barmaq qol bilen chékish.
zenci ***is. ar.*** négiz, zen'gi.
zend ***is. öz. far.*** zerdusht dinining muqeddes kitabi.
zendeka ***is. ar.*** kapirliq, dinsizlik.
zendost ***s. far.*** xotunperes.
zeng ***is. far.*** 1. négiz; 2. dagh, dat; 3. zil, qongghuraq.

zengin *s. far.* bay: *Uygur dili çok zengin bir dildir* – Uyghur tili nahayiti bay tildur.
zengince *z.* xéli bay.
zenginlemek bk. ***zenginleşmek***.
zenginlik *-ğı is.* bayliq: *Uygur dilinin zen'ginliği* – Uyghur tilining bayliqi.
zenim *s. ar.* 1. bir qewmige kéyin qoshulghan; 2. nesli peslik.
zenne *is. far.* 1. ayal; 2. sehne oyunlirida ayal rolini alghuchi er: *Zenne çorabı* – Ayallar paypiqi.
zenne kalıbı *is.* ayallar ayagh kiyimning qélibi.
zennelik *-ğı is.* 1. ayal roli; 2. *s.* ayallargha xas (nerse).
zephiye *is. ar.* qushxanida ulturulgen mallardin élinidighan baj, qan béji.
zer *is. far.* altun, zer.
zerâf *is. far.* bk. ***zürafa***.
zerak *s. ar.* kök, zengger.
zerâre *is. ar.* chachqu, chéchilghan nerse.
zerbaf *is. dok.* zerbap, zer bésilghan rext.
zerd *s. far.* 1. sériq; 2. *is.* nepes.
zerdâb *is. far.* 1. aq üzüm hariqi; 2. sepra; 3. yara, yiring.
zerdalı *is.* yawa örük (derex).
zerde *is. far.* zepireng bilen sarghaytilghan we puraq kirgüzülgen gürüch tamiqi.
zerdi *is. far.* sériqliq, sériq renglik.
zeri *-ri is. ar.* térish, ériqchiliq.
zeria *is. ar.* bahane, seweb.
zerin *s. far.* altündek sériq.
zeriyat *-tı is. ak.* 1. tériqchiliq; 2. ziraet.
zerrâ *ar.* déhqan, ékinchi, térimchi.
zerre *is. ar.* zerre, ushshaq parche, élémént, molékula.
zerrin *is. bot.* nerkis (gül).
zerzavat *is. far.* bk. ***zerzevat***.

zerzevat *is. far.* köktat, otyash.
zerzevatçı *is.* köktat satquchi.
zev *is. ar.* musbet.
zevahif *is. ar.* ömiligüchiler (haywan).
zevahir *is. ar.* tashqi körünüsh.
zevait *-di is. ar.* artuqche we kéreksiz nersiler.
zeval *-li is. ar.* 1. chüshkünlük; 2. yoqilish, yoqitilish.
zeval bulmak yoq bolmaq.
zeval vermek zerer yetküzmek.
zevali *is. ar.* toptoghra chüsh waqti.
zevalsiz *s.* yoq bolmaydighan.
zevb *is. ar.* térish.
zevce *is. ar.* 1. xotun; 2. hemrah.
zevcelik *-ği is.* 1. xotunluq; 2. hemrahliq.
zevk *-ki is. ar.* tem tuyghusi, tem, hewes, ishtiyaq, lezzet.
zevk almak xushlanimaq.
zevk ehli tamashini yaxshi körguchi.
zevk etmek oyun tamasha bilen waqit ötküzmek, e.
zevkine varmak huzurlanmaq, zoqlanmaq.
zevklenmek 1. biri bilen chaqchaqliship oynimaq; 2. dorimaq, teqlid qilmaq; 3. mesxire qilmaq, zangliq qilmaq.
zevkli *s.* 1. xush; 2. héssiyatliq, qiziqarliq, jelp qilarliq, zoqluq.
zevksiz *s.* 1. hewessiz; 2. temsiz, lezziti yoq, zoqsiz.
zevksizlik *-ği is.* 1. hewessizlik, zoqsizliq; 2. temsizlik **Zevra** *is. ar.* Baghdat shehiri.
zevrak *is. ar.* 1. qéyiq; 2. zemzem shéshisi; 3. gül teshtiki.
zevzek *s. far.* 1. lawza (adem); 2. walaqtekkür, aghzi bésilmay sözleydighan; 3. bimene chaqchaq qilghuchi; 4. exmeq, hamaqet.
zevzeklenmek 1. exmeqleshmek; 2. exmiqane gep qilmaq.
zevzeklik *-ği is.* exmiqane xiyal, exmiqane gep.

zeyil *-yli* ***is. ar.*** qoshumche, ilawe teriqiside yézilghan (nerse).
zeyn ***is. ar.*** zinnet, perdaz.
zeyrek *-ği* ***is. far.*** zérek, hoshyar.
zeyrek ***is. bot.*** uzun talaliq zighir.
zeyreklik *-ği* ***is.*** zéreklik.
zeyt ***is. ar. kim.*** su yéghi.
zeytin ***is. ar. bot.*** zeytun.
zeytin ağacı ***is.*** zeytun derixi.
zeytinci ***is.*** 1. zeytun satquchi yaki alghuchi; 2. zeytun yétishtürgüchi.
zeytincilik *-ği* ***is.*** 1. zeytun yétishtürüsh ishi; 2. zeytun élip satquchi.
zeytinlik *-ği* ***is.*** zeytunluq, zeytun ormanliqi.
zeytinsi ***s.*** zeytunsiman.
zeytinyağı ***is.*** zeytun yéghi.
zeytinyağlı ***s.*** zeytun yéghi bilen pishurulghan (tamaq).
zeytun ***is. ar.*** zeytun.
zeytunî ***is. ar.*** zeytun renggide.
zıa ***is. ar.*** étiz.
zıbarmak 1. ölmek; 2. uxlimaq, mügdimek.
zıbık *-ği* ***is.*** süniy rézinke chochaq.
zıbın ***is. kıyf.*** 1. kichik balilarning sirtqi kiyimi; 2. üch éteklik uzun könglek.
zıddiyet *-ti* ***is. ar.*** 1. ziddiyet; 2. inaqsizliq, chiqishalmasliq, pétishalmasliq.
zıh ***is. far.*** 1. güllük jiyek; 2. gülluk ramka (metbee ishlirida).
zıhâr ***is. ar.*** yardemlishish.
zıhâre ***is. ar.*** kiyimning téshi.
zıhlamak jiyek tutmaq.
zıkkım ***is. ar.*** 1. "zeher" meniside qollinilidu; 2. talgül, sögetgül; 3. üzüm hariqi.

zıkkî *is. ar.* tére, tulum.
zıl *-llı is. ar.* kölengge, saye.
zılale *is. ar.* kölenggilik.
zılgıt *-tı is. ar.* eyiblesh, tillash.
zılgıt vermek eyiblimek.
zılgıt yemek eyiblenmek.
zımâr *is. ar.* nomus.
zımba *is. osm.* 1. muqawa, qéyish, kemerlerge échilghan töshük; 2. töshük téshish mashinisi, sumbe: *Zımba demir* – Sumbe.
zımbalama *is.* töshük téshish.
zımbalamak 1. töshük teshmek; 2. pichaq bilen yaridar qilmaq.
zımbalanmak töshük téshilmek.
zımbalı *s.* töshüklük, töshük échilghan.
zımbalı defter *is.* ongay échilsun üchün waraqliri téshilgen depter.
zımbırdatmak 1. tiringlatmaq (sazni); 2. qulaqqa xosh yaqmaydighan set awaz chiqarmaq.
zımbırtı *is.* 1. set auaz; 2. set awaz chiqiridighan nerse.
zımn *is. ar.* 1. ichi terep, lipapiliq söz; 2. meqset, arzu.
zımnen *s. ar.* 1. yoshurun menilik; 2. wasitilik.
zımnında *ar.* üchun, tüpeylidin, sewebidin: *Buraya bir iş zımnında geldim* – Bu yerge bir ish üchün keldim.
zımni *s.* yoshurun menilik (söz).
zımpara *is. osm.* karboront, krémni karbidi: *Zımpara bezi* – Yüzige karboront bézilgen rext.
zındık *-ğı is. ar.* allasiz.
zındıklık *-ğı is.* Alla we axiretke ishenmeslik.
zıngıllamak titrimek, zingildimaq.
zıngırdamak titrimek, silkinmek.
zıpır *s. is.* telwe, sarang.

zıpırlık *-ğı is.* telwilik, sarangliq.
zıpka *is.* tar puchqaqliq sharawaz.
zıpkın *is. far.* chong béliqlarni tutush üchün qollinilidighan uchi egri neyze.
zıplamak sekrimek: *Çocuk-annesini görünce zıplamaya başladı* – Bala anisini körüsh bilen sekreshke bashlidi.
zıplatmak sekretmek.
zıpzıp *-pı is.* balilar oynaydighan tash yaki eynek saqa.
zıpzıp *z.* sekrep-sekrep: *Zıpzıp geliyor* – Sekrep-sekrep kéliwatidu.
zıraat *is.* bk. *ziraat*.
zırdeli *is.* qattiq sarang.
zırh *is. far.* 1. sawut we dubulgha; 2. tömür sawut, polat qap; 3. (tömür) qaplanghan.
zırhlı *s. is.* 1. sawut (dubulgha) kiygen yaki polat bilen qaplanghan; 2. polat bilen qaplanghan chong urush paraxoti.
zırıldamak 1. watildimaq, walaqlimaq, jawildimaq; 2. ezmilik qilmaq.
zırıltı *is.* 1. watildash, walaqlash, jawildash; 2. chiqishalmasliq; 3. qulaqqa xush yaqmaydighan saz; 4. jédel, ghowgha: *Zırıltı çıkârmak* – Jédel chiqarmaq.
zırlak *-ğı s.* watildaq, jawildaq, **zırlamak** bk. ***zırıldamak***.
zırnık *-ğı is. far.* arsin (ximiyiwi élémént), mergimush, senkiya.
zırtapoz *s.* telwe, yénik, shallaq.
zırtapozluk *-ğu is.* telwilik, yéniklik, shallaqliq.
zırva *s. is. far.* bimene, bolmighur.
zırvalamak bimene sözler sözlimek.
zırzop *-pu s.* shallaq, yénik.
zırzoplaşmak shallaqliq qilmaq.
zırzopluk *-ğu is.* shallaqliq, yéniklik.
zıt *-ddi s. ar.* zit, qarimuqarshi.

zıtlaşmak bir-birige zit heriket qilmaq.
zıtlık *-ğı* ***is.*** zitliq, qarimuqarshiliq.
zıvana ***is. far.*** 1. neyche, qisqa turuba; 2. tamakaning filtiri.
zıvanalı ***s.*** turu béliq (turuba).
zıvlamak ayrilip ketmek.
zıya *-ı* ***is. ar.*** bk. ***ziya***.
zıya *-aı* ***is. ar.*** yoqash, yoqilish, ghayb.
zıyık ***s. ar.*** bek tar.
zıyk ***is. ar.*** 1. tarliq, qisliq, zix; 2. ichi pushush, tit-tit bolush.
zıykısadır *-drı* ***is. ar.*** nepes qisilish, dem siqilish, ziqqa.
zıypak *-ğı* ***is.*** qayghan, qéyip ketken, **zib** ***is. ar.*** bézek, zinnet.
ziba ***s.*** chirayliq, zinnetlik.
zibak ***is. ar.*** simab.
zibâyi ***is. far.*** güzellik.
zibidi ***s.*** 1. heddidin artuq tar kiyim kiygüchi; 2. saranglarche qiliq qilghuchi.
zibidilik *-ği* ***is.*** saranglarche qiliq qilish.
zibl ***is. ar.*** exlet, supürende.
zibr ***is. ar.*** 1. mektup, xet; 2. kitab.
zifaf ***is. ar.*** hujumgha kirish (yéngi toy qilghan yigi-qiz heqqide).
zifir ***s. far.*** 1. tamaka tütüni, tütünlük; 2. qarangghuluq.
zifos ***is. yun.*** 1. patqaq chachrash; 2. ***s.*** paydisiz, kéreksiz.
zift *-ti* ***is. ar.*** 1. qarimay, asfalit; 2. déwirqay, qarighay yélimi.
ziftlemek qarimay yatquzmaq, asfalit yatquzmaq.
ziftlenmek 1. qarimay yatquzulmaq, asfalit yatquzulmaq; 2. yémek; 3. bir nersidin yolsizliq bilen paydilanmaq.
zigzag ***is.*** bk. ***zikzak***.
zihâm ***is. far.*** 1. bésiqchiliq; 2. qistaqchiliq, tarchiliq.
zihin *-hni* ***is. ar.*** 1. zihin; 2. es; 3. chüshenche, idiye, pikir: *Zihinde tutmak* – Este tutmaq.

zihniyet *-ti* ***is. ar.*** zihniyet, eqil, idrak.
zikir *-kri* ***is. ar.*** 1. zikir; 2. xatirilesh, eslesh, yadlash: *Eskiden dervişler vakitlerini zikirle geçirirlerdi* – Ilgiri derwishler waqtini zikir bilen ötküzetti.
zikretmek eslimek, sözini qilmaq, ismini atimaq.
zikzak *-kı* ***is.*** 1. egri-toqay, egri-bügri; 2. egri siziq.
zikzaklı ***is. s.*** egri-bagrilik, egri-toqayliq.
zil ***is. far.*** zil, qongghuraq.
zilhicce ***is. ar.*** qemer teqwimining 12 éyi, qurban éyi.
zilkade ***is. ar.*** qemer teqwimining 11 éyi.
zillet *-ti* ***is. ar.*** xorlinish, pes körülush.
zilli ***s.*** 1. qongghuraqliq; 2. edebsiz.
zilsiz ***s.*** qongghuraqsiz.
zilve bk. ***zelye***.
zilzal ***is. ar.*** zilzile, yer tewresh, silkinish.
zilzurna ***s.*** "qattiq mest" meniside qollinilidu.
zimam ***is. ar.*** julwur.
zimamdar ***is.*** idare qilghuchi, qumandanliq qilghuchi, bashliq.
zimmet *-ti* ***is. ar.*** qerz.
zimmi ***is. ar.*** Osman padishaliqi dölitining musulman bolmighan puqraliri.
zina ***is. ar.*** zina, qanunsiz jinsiy munasiwet.
zinâbe ***is. ar.*** (her nersining) arqisi-keyni.
zinakâr zinaxor, zina qilghuchi.
zincir ***is. far.*** 1. zenjir; 2. bir qatar, arqa-arqidin, bir tutash 1. koyza yaki kishen: *Söz zinciri* – Söz tizmisi.
zincirleme ***is.*** 1. zenjirlesh; 2. bir-birige uliship kélish, bir-birige tütishish; 3. tekrarlinish.
zincirlemek 1. zenjirlimek; 2. bir-birige ulimaq, bir-birige tutashturmaq.
zincirli ***s.*** zenjirlik, zenjir bilen baghlaqliq.

zindan *is. far.* zindan, türme, gundixana.
zindan gibi *is.* qarangghu yer.
zindanci *is. far.* gundipay, türmege qarighuchi.
zindani *is. ar.* 1. gundipay, türme saqchi; 2. zindangha tashlanghan gunahkar.
zinde *s. far.* janliq, tétik, roh.
zindelik *-ği is.* janliqliq, tétiklik, rohluq.
zinet *is. ar.* zinnet, bézek.
zinhar *ünl. far.* hergiz, zadi, esla, zinhar.
zir *is. ar.* sazning zil tarisi.
zira *far.* chünki.
ziraat *-ti is. ar.* déhqanichiliq, tériqchiliq.
ziraatçi *is.* 1. déhqan éza igilikige mesul xadim.
ziraî *s. ar.* déhqanchiliq bilen munasiwetlik.
ziraî endüstri *is.* iza igilik sanaiti.
ziraî kazanç *is.* iza igilik kirimi.
zirek *s. far.* zérek, hoshyar.
zireki *is. far.* zéreklik, hoshyarliq.
zirin *s. far.* töwenki, astinqi.
zirman *s.* bestlik, yoghan, lompa.
zirnihi *s. far.* sériq zenglik.
zirve *is. far.* choqqa, üch, yuqiri pelle: *Zirve toplantısı* – Aliy yighin.
zişti *is. far.* setlik, körümsizlik.
ziver *is. far.* 1. bézek, zinnet; 2. er ismi.
ziya *is. ar.* yoruq, yoruqluq.
ziyadar *s. ar.* nurluq.
ziyade *s.* ziyade, bek köp.
ziyafet *-ti is. ar.* ziyapet.
ziyan *is. far.* ziyan, zerer.
ziyankâr *s. far.* ziyankesh, ziyan keltürgüchi.
ziyankârlık *-ği is.* ziyankeshlik.

ziyansiz *s.* ziyansiz, zerersiz.
ziyaret *-ti is. ar.* ziyaret.
ziyaretçi *is.* ziyaret qilghuchi.
ziyaretgâh *is. dr.* ziyaretgah, ziyaret qilinidighan yer.
ziynet *-ti is. far.* zinnet.
zok *is. dilb.* méksika tili.
zoka *is. yun.* 1. tuzaq, hiyle; 2. béliq qarmiqigha ötküzülgen yalghan yem.
zolunluluk *-ğu is.* zörüriyet.
zom *s.* qattiq mest.
zomp *is.* tash chaqidighan chong bazghan.
zoofil *is. fr.* haywanlar bilen jinsiy munasiwetchi.
zookor *s. is. fr.* uruqi haywanlar teripidin bashqa yaqqa tarilidighan, ösümlükler.
zoolog *is. fr.* zoologiye mutexessisi.
zooloji *is. fr.* zoologiye.
zoonoz *is. fr.* tebiy halda ademdin haywangha, haywandin ademge yuqidighan késeller.
zootekni *is. fr.* zootéxnik.
zooterapi *is. fr.* haywan dawalash.
zor *is. far.* 1. qiyin, musheqqet, japa, tes, müshkül; 2. qiyinchiliq, musheqqetlik, japaliq, teslik, müshküllük; 3. zorluq; 4. mejburiyet, mejbur; 5. azab, jebir; 6. zorluq küch.
zoraki *s. far.* mejburiy, mejbur.
zoralım *is.* musadire.
zorba *s.* 1. zomiger; 2. mustebit.
zorgulu *s.* zorluq bilen qildurulghan.
zorla *is.* zorluq bilen: *Paramı zorla elimden aldı* – Pulumni zorluq bilen éliwaldi.
zorlama *is.* 1. zorlash, mejburlash, mejbur qilish; 2. jebir.
zorlamak zorlimaq, mejburlimaq.
zorlanmak zorlanmaq, mejburlanmaq.

zorlaşmak qiyinlashmaq.
zorlu 1. shiddetlik; 2. küchlük, quwwetlik: *Zorlu yağmur* – Shiddetlik yamghur.
zorluk *-ğu is.* qiyinchiliq, müshküllük.
zort *is.* usuruq.
zorunlu *s.* zörüriy.
zorunsuz *s.* mumkin.
zorunsuzluk *-ğu is.* imkan, mumkinlik.
zotbalık *-ğı is.* 1. zomigerlik; 2. mustebitlik, zorluq.
zuafa *s. ar.* zeipler, ajizla.
zûd *s. far.* téz, chaqqan, ildam, haman, derhal.
zûdi *is. far.* tizlik, chaqqanliq, ildamliq, derhalliq.
zufr *is. ar.* tirnaq.
zuhri *s. ar.* chüsh waqti bilen munasiwetlik.
zuhruf *is. ar.* girim, pedez, zinnet.
zuhur *is. ar.* meydangha chiqish.
zula *is.* oghriliq.
zula etmek oghrilimaq.
zulmâni *is. ar.* zulmetlik, qarangghu.
zulmât *is. ar.* zulmetler.
zulmet zulmet, qarangghuluq.
zulmetmek zulum salmaq, zulum qilmaq, ezmek, qiptimaq.
zulüm *-lmü is. ar.* zulum.
zûm *s. ar.* 1. qiyas, texmin, perez; 2. guman, shöbhe.
zunün *is. ar.* qiyaslar, texminler, perezler.
zûr *s. ar.* yalghan, oydurma (söz), asassiz.
zurna *is. ar.* sunay.
zurnacı *is.* sunaychi.
zurnacılık *-ğı is.* sunaychilliq.
zurnapa *is. far.* bk. ***zürafa***.
zuum *is. ar.* bir ademki yaki bir ish üstide xata chüshenchige kélish.

zübâh *is. ar.* tükürük tomurlirining yallughi.
zübâle *is. ar.* 1. sham (maqidighan); 2. chiragh piliki.
zübbâd *is. s. ar.* 1. qaymaq; 2. qimmiti yoq.
zübd *is. ar.* sériq may, qaymaq we süt terkibidiki yagh maddisi.
zücaciye *is. ar.* farfor qacha-quchilar.
zügürt *-dü s.* pulsiz, yanjuqi, quruq.
zügürtlük *-ğü is.* pulsizliq.
Zühal *-li is. ar. öz.* Saturn (yultuz).
Zühre *is. öz.* 1. Wénéra (Cholpan yultuz), Zöhre; 2. altun yultuz.
zühre *is. ar.* gül.
zührevi *s. ar.* jinsiy munasiwet arqiliq yuqidighan tanasil késelliki.
zühûk *is. ar.* yoq bolush, yoqilish.
zükâm *is. ar.* zukam, tumu.
züküret *is. ar.* erkeklik.
zül *-llü is. ar.* peskeshlik, chüshkünlük.
zülâl *is. ar.* sap we soghuq su.
zülam *s. ar.* pulsiz, yoqsul.
zülfe *is. ar.* bezi nersilerning üstini yépish üchün ishlitilidighan chuchuluq yopuq.
zülfikar *s.* Zulpiqar (Elining qilichi).
zülüf *-lfü is. far.* yangaq chach.
zümbül *is.* sunbul.
zümre *is. ar.* teshkilat, güruh.
zümrüdüanka *is. far.* sumirgh (qush).
zümrüt *is. far.* yéshil yaqut (zumret): *Zümrüt gibi* – Yépyéshil.
zünnar *is. ar.* xristian raqiblirining kemiri.
züppe *s.* nazlinidighan, yasalmiliq qilidighan.
züppeleşmek azlanmaq, yasalmiliq qilmaq.

züppelik *-ǧi is.* yasalmisliq, azliq.
zürafa *is. ar. zool.* zarape.
zürkat *is. ar.* kök, köküsh.
zürriyet *-ti is.* ewlad, nesel.

تۈركچە - ئۇيغۇرچە لۇغەت